# විසුද්ධිමාර්ගී

නම්

## අටුවා පොත් වහන්සේ.

අම්බලම්මහාඩ

පොල්වත්තේ

බුඩදත්ත සවාමීන්වහන්සේ විසින්

සංශොධිතයි.

---

අලුත්ගම

සද්ධර්මප්‍රකාශයන්ත්‍රාලයාධිපති

කේ. ඩී. ජේ. ගුණතුඩග මහත්මා විසින්

මුද්‍රිතයි.

---

1914.

# විසුද්ධිමග්ගො.

අට්ඨකථාචරියෙන අනුබුද්ධ බුද්ධඝොසත්ථෙරවරෙන
සම්පාදිතො.

අම්බලම්මොඩනගරෙ අග්ගාරාමාධිපතිනා
සිරිධම්මාධාර රාජගුරු මහාථෙරවරස්ස සිස්සභූතෙන
බුද්දතෙන්න භික්ඛුනා
සංසොධිතො.

අහිනවගාමෙ (අලුත්ගම)
සද්ධම්මප්පකාස සන්නාලයාධිපතිනා
කේ. ඩී. ජේ. ගුණතුඩගනාමිකෙන
මුද්‍රාපිතො.

2457.

# විසුද්ධිමග්ගපකරණං.

සුපාකටමේවෙතං යදිදං විසුද්ධිමග්ගෝ සුවිමලවිපුලබුද්ධිනා මහාවෙය්‍යාකරණේන අට්ඨකථාචරියේන අනුබුද්ධබුද්ධසෝසභේරවරේන අත්තනෝ පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියං දස්සෙන්ථා සකලම්පි සත්ථුපාවචනං එත්ථේවන්තාගධං කරොමෙතාහ සම්පාදිතොනි; තඤ්ඤපි ආචරියවර්‍යස්ස කිත්තිඝොසෝ සබ්බත්ථ පත්ථටෝ තෙන නිපිවකපරියත්තියා අට්ඨකථානං කාතත්තා; තඤ්ඤා තඤ්ඤාචරියවරස්ස සගුණවණ්ණනා ය වා පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියපකාසනෙ වා ඔයං න උස්සුක්කමාපජ්ජාම, නථා ඉමස්ස ගන්ථස්ස ගරුභාවපපකාසනෙ.

අයං පන ගන්ථෝ බුද්ධඝොසාචරියවරස්ස පාවචනත්ථසංවණ්ණනාසු පඨමපුංවණ්ණනා, තඤ්ඤා හෙට්ඨ අමෙහඟි පුබ්බාචරියවරෙහි දස්සිතකාරණානි අනුගම්ම අපපමත්තකා පවක්ඛාමිදසෙතබ්බා යෙව, වුත්තං හි මහාවංසෙ:—

1 බොධිමණ්ඩසමීපම්හි, ජාතෙ බ්‍රාහ්මණමාණවෙ,
විජ්ජාසිප්පකලාවෙදී, තීසු වෙදෙසු පාරගෙ.

2 සම්මාවිසුද්ධුනසමයෙ, සබ්බවාදවිසාරදෙ,
වාදත්ථී ජම්බුදීපම්හි, ආගිණ්ඩතෙත්ථ පවාදිකෙ.

3 විහාරමෙකං ආගම්ම, රත්තිං පාතඤ්ඣලං මතං,
පරිවත්තෙත්ථ සම්පුණ්ණ, පදං සුපරිමණ්ඩලං.

4 තත්ථෙකා ඉරවතෙ නාම, මහාථෙරෙ විජානිය,
"මහාපඤ්ඤ අයං සත්තෙ, දමෙතුං වට්ටති"නි සෙ.

5 "කෙ නු ඛද්‍රභරාවෙන, විරවන්තෙ"නි අබ්‍රවි,
"ගද්‍රභානං රවෙ අත්ථං, කිං ජානාසී"ති ආහ තං.

6 "අහං ජානෙ"ති වුත්තත්ත සෙ, ඔතාරෙසි සකං මතං,
වුත්තං වුත්තං වියාකාසි, විරොධම්පි ච දස්සයි.

7 "තෙන හි තිං සකං වාදං, ඔතාරෙහී"නි වොදිතෙ,
පාළිමාහා'භිධම්මස්ස, අත්ථම්පස්ස න සොධිඤ.

8 ආහ "කසෙස මත්තෙ"නි, "බුද්ධමන්තෙ"නි සොබ්‍රවි;
"දෙහි මෙ ත"නෙ වුත්තෙහි, "ගණ්හ පබ්බජ්ජ තං"ඉති.

9 මහාතත්ථ පබ්බජිත්වා සෝ, උග්ගහණ්හි පිටකත්තයං,
"එකායනෝ අයං මග්ගෝ" ඉති පච්ඡා තමග්ගහි.

10 බුද්ධස්ස විය ගම්භීර-ඤාණත්තා නං පියංකරුං,
බුද්ධඝෝසෝති සෝපෝ හි, බුද්ධා විය මහිතලේ.

11 තතෝ සද්ධම්මෝදයං නාම, කත්වා පකරණං තදා,
ධම්මසඞ්ගණියාඛ්‍යස්ස, කරණ්ඩං සෝ අවත්ථරි.

12 පරිත්තඨකථං චේව, කාතුමාරභි බුද්ධිමා,
තං දිස්වා රේවතෝ ථේරෝ, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

13 "පාළිමත්තං ඉධානීතං, නත්ථි අට්ඨකථා ඉධ,
තථාචරියවාදා ච, හිතන්තරූපා න විජ්ජරේ.

14 සීහළට්ඨකථා සුඛා, මහින්දේන මතීමතා,
සඞ්ගීතිත්තයමාරූළ්හං, සම්මාසම්බුද්ධදේසිතං,

15 සාරිපුත්තාදියිතං ච, කථාමග්ගං සමෝක්ඛිය,
කතා සීහළභාසාය, සීහළේසු පවත්තති.

16 තා තත්ථ ගන්ත්වා සුත්වා ච්චං, මාගධානං නිරුත්තියා,
පරිවත්තේතබ්බි සා හොති, සබ්බලෝකහිතාවහා".

17 එවං චුත්තෝ පසන්නෝ සෝ, නික්ඛමිත්වා තතෝ ඉමං,
දීපමාගා ඉමස්සේව, රක්ඛසාදූ කාලේ මහාමති.

18 මහාවිහාරං සම්පත්තෝ, විහාරං සබ්බසාධුනං,
මහාපධානඝරං ගන්ත්වා, සංඝපාලස්ස සන්තිකා.

19 සීහළට්ඨකථා සුත්වා, ථේරවාදං ච සබ්බසෝ,
ධම්මස්සාමිස්ස එසෝව, අධිප්පායෝති නිච්ඡිය.

20 තත්ථ සංඝං සමානෙත්වා, "කාතුමට්ඨකථා මම,
පොත්ථකෙ දෙථ සබ්බේ"ති, ආහ; වීමංසිතුං ස තං,

21 සංඝෝ ඤාථාචයං තස්ස'දූසි, "සාමත්ථියං තව,
එත්ථ දස්සේහි තං දිස්වා, සබ්බේ දෙමාති පොත්ථකෙ."

22 පිටකත්තයමේත්ථේව, සඞ්ගීතිත්තයට්ඨකථාස සෝ,
"විසුද්ධිමග්ගං" නාමාකා, සබ්බත්ථෙත්ථා සවිස්සතෝ.

23 තතෝ සංඝං සමූහෙත්වා, සම්බුද්ධමතකෝවිදං,
මහාබෝධිඝරම්පත්ථ, සෝ තං වාචෙතුමාරභි.

24 දෙවතා තස්ස නෙපුණ්‍යදං, පකාසෙතුං මහාජනෙ,
ඕදෙසුං පොත්‍ථකං සොපි, වත්තනිකඛන්තුමපි තං අකා.

25 වාවෙතුං තතියෙ වාරෙ, පොත්‍ථකෙ සමුදාහටෙ,
පොත්‍ථකවයමත්‍ථදාපි, සණ්‍ඨපෙසුං තහිං මරූ.

26 වාචයිංසු තදා භික්ඛූ, පොත්‍ථකත්තයමෙකතො,
ගන්‍ථතො අත්‍ථතොවාපි, පුබ්බාපරවසෙන වා.

27 ථෙරවාදෙහි පාළිඤ්, පදෙහි වණ්‍ණනෙහි ච,
අත්‍ථදත්‍ථමහූ නෙව, පොත්‍ථකෙසුපි නීසුපි.

28 අථ උග්ගහණසීයි සඞ්ඛා, තුඨහථෝ විසෙසතො,
'නිස්සංසයා'යං මෙතෙතයෙය්‍යා''ඉති වම්හා පුනප්පුනං.

29 සඞ්ඝමත්‍ථකථායාදා, පොත්‍ථකෙ පිටකත්තයෙ,
ගන්‍ථාකරෙ වසන්‍තොසා, විහාරෙ දූරසඞ්කරෙ.

30 පරිවත්තෙසි සබ්බාපි, සීහළට්ඨකථා තදා,
සබ්බෙසං මූලභාසාය, මානඛාය නිරුත්තියා.

31 සත්තානං සබ්බභාසානං, යා අහොසි හිතාවහා,
ථෙරියාවරියා සබ්බෙ, පාළිං විය තමග්ගහුං.

32 අථ කත්තබ්බකිච්චෙසු, ගතෙසු පරිනිට්ඨිතිං,
මජ්ඣිතුං සො මහාබොධිං, ජම්බුදීපමුපාගමි.

33 භුත්වා බාවිසවස්සානි, මහානාමෙ මහාමහිං,
කත්වා පුඤ්ඤානි චිත්‍රානි, යථාකම්මමුපාගමි''ති.

ඉමාහි පන ගාථාහි ඉමස්සාචරියවරස්ස සද්දහිතබ්බා පවත්තී පාකටා හොති, මරම්මරඤ්ඤ අඤ්ඤතරෙන ථෙරෙන ලිඛිතො බුද්ධඝොසුපපත්තිනාමකො ගන්‍ථොපි සංවිජ්ජති, තත්‍ථ පන බහූනි අසද්දහිතබ්බකාරණානි සංවිජ්ජන්‍තෙව, (තථාපි සො ගන්‍ථො ''ජේම්ස් ග්‍රෙ'' නාම්කෙන මහාසයෙන ඉඩ්ග්ලණ්ඩ් මහාරජ්ජ ච අම්හෙහි මරම්මරඤ්ඤ ච මුද්දඞ්කනං පාපිතො පාකටොව පවත්තති.) අයම්පනාචරියවරෝ මහානාමරඤ්ඤ කාලෙ ලඞ්කාදීපං සම්පත්තොසා, සො පන රඤ්ඤ 954 මෙ බුද්ධවස්සෙ රජ්ජසිරිං පත්වා බාවිසතිවස්සානි රජ්ජං කාරෙසි, ඉම්නාචරියවරෙන කතාසු අට්ඨකථාසු වා ඉමස්මිං විසුද්ධිමග්ගෙ වා තස්ස රඤ්ඤ නාමං නදිස්සති, තථාපි ඉම රඤ්ඤ කාලෙ වසීති සබ්බසු ඉතිහාසිකපොත්‍ථකෙසු දිස්සති, විනයට්ඨකථාය නිගමනෙ පන සිරිනිවාසරඤ්ඤ එකවිසතිමෙ

වසෙස සා නිට්ඨාපිතානි බුද්ධඝොසාචරියවරෙනෙව දස්සිතං, තස්ස හි:—

"පාලයන්තස්ස සකලං, ලඞ්කාදීපං නිරබ්බුදං,
රක්ඛෙය්‍ය සිරිනිවාසස්ස, සිරිපාලයසඝිනො.

සමවීසතිමෙ ඛෙමෙ, ජයසංවච්ඡරෙ අයං,
ආරඛා එකවීසමති, සම්පත්තෙ පරිනිට්ඨිතා"ති

වුත්තං; ධම්මපදට්ඨකථායපි:—

"විහාරෙ අධිරාජෙන, කාරිතමහි කතඤ්ඤුනා
පාසාදෙ සිරිබුද්ධස්ස, රක්ඛෙය්‍ය විහරතා මයා"ති.

වුත්තං, පූජාවලියම්පි "ප්‍රබුද්ධබුද්ධින් ප්‍රසිද්ධවූ බුද්ධඝොෂාචාරීන් වැනි විශුද්ධඥානලදුවෝ පවා සමන්තපාසාදිකා අට්ඨසාලිනී සමෙමා හවිනොදනී සත්තක සුමඞ්ගලවිලාසිනී ප්‍රපඤ්චසූදනී සාරාර්ථප්‍රකාශිනී මනොරථපූරණී සද්ධම්මජොතිකා යනාදී නොයෙක් අර්ථකථාවන් උපදවන්නාහු ශ්‍රී නිවාසනම් රජහු හා මහානිගමනම් අමාත්‍යයා නන්නේ ආරධනායෙන්ම කළහ" * ඉනි වුත්තං, තථාපි සිරිනිවාසනාමෙන පාකටෙ රාජා ලඞ්කාදීපෙ නාහොසි, තස්මා තං මහානාමරක්ඛිතෙ යෙව අපරනාමනිහි සල්ලක්ඛිතබ්බං, තස්ස කාරණං වදම: පූජාවලියං යෙවහි "ඔහුමල් මහානාමනම් රජද දෙවිසි හවුරුද්දක් රාජ්‍යය කෙළේය, එකල බුද්ධඝොෂනම් අටුවාකතිහැන්වූ හන්සේ දඹදිවසිට ලඞ්කාවිපයට වැඩ බුදුන් වදාළ දෙලක්ෂපනස් සැත්තැදහස්දෙසියපණස්ග්‍රන්ථසඞ්ඛ්‍යාවක්ඇති ආගමයට තුන්ලක්ෂ එක්සැට්දහස්සත්සියපණස්ග්‍රන්ථසඞ්ඛ්‍යාවක් පමණ අටුවාකථා ලියා ආගමයෙහි පහන්නැගුසේකැයි දතයුතු" ‡ ඉනි දිස්සති, යදි සිරිනි

---

* "ප්‍රබුද්ධබුද්ධිපසිද්ධා බුද්ධඝොසාචරියසදිසා විසුද්ධඤ්ඤුණලාභිනොපි සමන්තපාසාදිකා අට්ඨසාළිනී සමෙමාහවිනොදනී සත්තක (පඤ්චප්පකරණ) සුමඞ්ගලවිලාසිනී පපඤ්චසූදනී සාරත්ථප්පකාසිනී මනොරථපූරණී සද්ධම්මජොතිකාදයො අනෙකා අට්ඨකථා සම්පාදෙන්තා සිරිනිවාසනාමස්ස රක්ඛෙය්‍ය වෙව මහානිගමනාමස්ස අමච්චස්ස ච ආරාධනායෙව අකංසූ"ති පරිවත්තනා.

‡ "තස්ස කණිට්ඨා මහානාමාභිධානො රාජාපි බාවීසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙසි, තදා බුද්ධඝොසො නාම අට්ඨකථාචරියො ජම්බුදීපතො ලඞ්කාදීපමාගන්ත්වා සබ්බඤ්ඤුදෙසිතස්ස තිපිටකස්ස චතුරාසීතිසහස්සධම්මක්ඛන්ධසඞ්ඛ්‍යාධිකතිසතසහස්සග්ගන්ථසඞ්ඛ්‍යාපනිමණිතස්ස ආගමස්ස පඤ්චසුත්තරසත්තසතඑකසතිසහස්සාධිකතිසතසහස්සප්පමාණග්ගන්ථසඞ්ඛ්‍යාපරිමිතා අට්ඨකථායො ලිඛිත්වා ආගමෙ (පරියත්තිධම්මෙ) පදීපමුජ්ජාලෙසිගි දට්ඨබ්බං"ති පරිවත්තනා.

වාසෝ නාම අසීතිසතු රාජා භවෙය්‍ය එකසතිං යෙව ගඡේ වුත්තකාරණාභං විසදිසතා ජායති, තසමා අයං රාජා එකෝ යෙවාති නිට්ඨමෙඡ්ඡ ගන්තබ්බං. අසීතිසතුමෙපඡ්ඡ කාරණං සන්දිස්සති, පූජාවලියං මහානිගමනාමස්ස අම්බවාසස්ස අජ්ඣාසනායාහි වුත්තත්තා සෝ අම්බවෝ නාසතිං කාලෙ අවසීති පරියෙසිතබ්බං, වීනයට්ඨකථාය නිගමතෙ පන:

"මහාමෙඝවනුය්‍යානෙ, භූමිභාගෙ පතිට්ඨිතෝ,
මහාවිහාරෝ යෝ සත්තු, මහාබොධිවිභූසිතෝ.

යං තස්ස දක්ඛිණෙ භාගෙ, පධානඝරමුත්තමං,
සුවිචාරිතසිලෙන, භික්ඛුසඞ්ඝෙන සෙවිතං.

උදාරකුලසම්භූතෝ, සංසුපට්ඨායකෝ සදා,
අනාකුලාය සබ්භාය, පසන්නෝ රතනත්තයෙ.

මහානිගමසාමීති, විස්සුතෝ තත්ථ කාරයි,
චාරුපාකාරසංයුත්තං, යං පාසාදං මනොරමං.

සීතච්ඡායාතරුපෙතං, සම්පන්නසලිලාලයං,
වසතා තත්‍ර පාසාදෙ, මහානිගමසාමිනා.

සුවිසිලසඤ්චාරං, ථෙරං බුබ්සිරිවහයං,
යා උද්දිසිතා ආරද්ධා, ඉඛා විනයවණ්ණනා"ති.

සන්දිස්සති, එඡ්ඡ පන මහාබොධියා දක්ඛිණදිසාභාගෙ මහාපධානඝරං අහොසීති ච තත්ථ මහානිගමසාමිනා අම්බවෙවන කාරිතෙ පාසාදෙ වසන්තෙන විනයට්ඨකථා ලිඛිතානි ච දිස්සන්තෙ බුබ්සෙ සාවරියෙ මහාවිහාරස්ස එකදෙස භූතෙ දූරඝඞ්කරවිහාරස්මිං පතිට්ඨිතෙ මහාපධානඝරෙ ගන්ථාකරපරිවෙණෙ මහානිගමසාමිනා කාරිතෙ පාසාදෙ සිරිනිවාසසිරිකූඩාපරනාමධෙය්‍යෙන මහානාමරඤ්ඤා කාරිතෙ පාසාදෙ ච කාලෙන්තරෙ වසන්තෙහා අට්ඨකථායෙ අකාසීති මන්තබ්බං. න පනෙසෝ ආචරියවරෝ තස්මිං කාලෙ මහාවිහාරතෝ බහි අවසීති ඤායතෙ, අඞ්ගුත්තරනිකායට්ඨකථායං:

"ආයාචිතෝ සුමතිනා, ථෙරෙන භදන්තජෝතිපාලෙන
කවිපුරාදීසු මයා, පුබ්බ සඞ්ඛ වසන්තෙන.

වරතම්බපණ්ණිදීපෙ, මහාවිහාරමහි වසනකාලෙපි,
පාකං ගතෙ වය දුමෙ, වලඤ්ජමානමහි සඞ්ඛමෙව"ති.

ආදීනං බහූනඤ්ච කාරණානං විජ්ජමානත්තා.

අයංපන විසුද්ධිමග්ගෝ දීඝභාණකාදීනං චතුන්නම්පි නිකායානං මජ්ඣේ යථා තෙසං අත්ථං පකාසයති, වුත්තං හි ඉමිනා යෙවාපනික යවරෙන සුමඞ්ගලවිලාසිනිමනෝරථපූරණී ආදීසු අට්ඨකථාසු:

"මජ්ඣේ විසුද්ධිමග්ගෝ, එස චතුන්නම්පි ආගමානං හි,
යථා පකාසයිස්සති, තථේ ගථාභාසිතං අත්ථ"නන්‍ති.

කථං පනෙස තෙසං අත්ථං පකාසයතීති?
වුත්තං හි නාගෙවේව අට්ඨකථාසු:

"සීලකථා ධුතධම්මා, කම්මට්ඨානානි වෙව සබ්බානි
චරියාවිධානසහිතෝ, ඣානසමාපත්තිවිත්ථාරෝ.

සබ්බා ච අභිඤ්ඤායෝ, පඤ්ඤාසඞ්කලනනිච්ඡයෝ වෙව,
ඛන්ධා ධාතායතනින්ද්‍රියානි අරියානි වෙව චත්තාරි.

සච්චානි පච්චයාකාර, දෙසනා සුපරිසුද්ධනිපුණනයා,
අවිමුත්තතන්තිමගෝ, විපස්සනාභාවනා වෙව.

ඉති පන සබ්බං යස්මා, විසුද්ධිමග්ගෙ මයා සුපරිසුද්ධං,
වුත්තං නයමා ඝියෝ, න තං ඉධ විචාරයිස්සාමී"නි.

අට්ඨසාලිනියං ච:

"කම්මට්ඨානානි සබ්බානි, චරියානිඤ්ඤ විපස්සනා,
විසුද්ධිමග්ගෙ පනිදං, යස්මා සබ්බං පකාසිත"නන්‍ති
වුත්තං.

එසෝ පන ගන්ථෝ සීලනිද්දෙසෝ සමාධිනිද්දෙසෝ පඤ්ඤානිද්දෙසොති තීහි මහානිද්දෙසෙහි යුත්තෝ, තෙසු සීලනිද්දෙසෙ විනය පිටකං යමාධිනිද්දෙස සුත්තන්තපිටකං පඤ්ඤානිද්දෙසෙ අභිධම්ම පිටකං ච සංඛිපිත්වා පකාසිතානි හොන්ති. පරිවෙජ්දවසෙන තෙවීස නිපරිවෙජ්දදෙහි පරිවජ්ජනෙහා. භාණවාරවසෙන පන:

"විසුද්ධිමග්ගෝ එසෝ ච, අනන්තරාය විනා ඉධ,
නිට්ඨිතෝ අට්ඨපඤ්ඤාස, භාණවාරාය පාළියා"නි.

එතෙසෙව නිගමනෙ වුත්තත්තා අට්ඨපඤ්ඤාසභාණවාරෝ හොතීති වෙදිතබ්බෝ. අඞ්ගුත්තරදීඝනිකායඨකථාසු පන:

"එකූනසට්ඨිතන්තෝ, විසුද්ධිමග්ගොපි භාණවාරෙහි,
අට්ඨපකාසනත්ථාය, ආගමානං කතා යස්මා"නි.

වුත්තං,තථාපි අපරිපුණ්ණ භාණවාරං ගණනූපගං න හොතීති තං අගහෙත්වා ආචරියෙනෙව අට්ඨපඤ්ඤාසානි දස්සිතා හොන්ති. අයං

පන විසුද්ධිමග්ගෙහා ආචරියස්ස භදන්තඝෝසපාලත්ථේරස්ස අජ්ඣේසනාය කතෝ, යස්ස සන්තිකා බුද්ධඝෝසාචරියෝ සීහළට්ඨකථායෝ උග්ගණ්හි. වුත්තං හි ඵත්ථේව:

මහාවිහාරවාසිනං, වංසජස්ස විභාවිනෝ,
භදන්තඝෝසපාලස්ස, සුවිසලෙලබ්ධුනෝනෝ"ත්‍යාදි.

---

ඉමස්ස පන විසුද්ධිමග්ගස්ස අධුනා පමාදපතිතපාඨහරණවසෙන පරිසෝධනෙ අම්බලම්මොඩනගරාසන්නෙ පවරසිරිනිකෙතසෙලුත්තරාරාමාධිපති ආචරියසිරිමෙඛලඅලංකාරත්ථේරපාදෙ ච කොළඹනගරෙ අභිනවාරාමාධිපති ආචරියසිරිඅමරවංසත්ථේරපාදෙ ච උපදෙසකා අහෙසුං, තෙසු සිරිමෙඛලඅලංකාරත්ථේරපාදෙ අත්‍රානෙ විහාරෙ විරජ්ජමානං තාලපණ්ණෙසු ලිඛිතං විසුද්ධිග්ගන්ථං ච අම්හාකං පාදාසි, තංපන පොත්ථකං ඉතෝ චතුසතාධිකානං වස්සානමුපරි ලිඛිතවිසුද්ධිමග්ගං ලභිත්වා අසඤ්ඤතිපි කතිපයානි පොත්ථකානි සමොලොකෙත්වා එකෙන සම්භාවනීයතරෙන මහාථෙරවරෙන ඉතෝ චතුවස්සති වස්සානමුපරි පරිසොධිතපොත්ථකස්ස පුත්තිකා හොති, තං පනම්හාකං පරිසොධනෙ බහූපකාරං අහොසි; ඉති ඉමෙසං ථෙරවරානං උපදෙසං ච අනුග්ගහං ච ලභිත්වා කතිපයෙහි සිහළමරම්ම පොත්ථකෙහි සංසන්දෙත්වා අමෙහි අයං පරිසොධනා කතා, තථාපි මුද්දඛනෙ සිඛිපත්තාවලොකනාය නාම්හාකං සම්මයා අහොසි, තස්මා අක්ඛරසංයොජකානං පමාදෙන ඇඤ්ඣානි දක්ඛරවිපරීතතාදිදොසදූසිතඨානානි දිස්සන්ති, තෙසං නිද්දොසත්තං සුබ්බතෙත සමොලොකෙනතු කරුණාය. ඊදිසෙසු පන කිච්චෙසු සබ්බථා නිද්දොසතා දුල්ලභා යෙවාති තත්ථඤ්ඤුනෝ පණ්ඩිතාව ජානන්ති.

ඛටපොලගාමෙ සුභඤ්ඤරාමාධිපත්තිනෝ ආචරියධම්මපාලත්ථෙරස්ස සන්තිකා ලබ්ධෝ පරිසුද්ධතරෝ විසුද්ධිමග්ගොපි අම්හාකං පරිසොධනෙ උපකාරාවහෝ අහොසි.

ඉමස්ස පන මුද්‍රණකානං කේ. ඩි. ජේ. ගුණතුඩ්ඛ මහාසයස්ස ධනපරිබ්බයෙනෙව කතන්ති ඤාතබ්බං.

ලිඛිතමිදං අම්බලම්මොඩනනගරෙ අභයාරාමවාසිනා බුද්ධදත්තෙන භික්ඛුනා 2457 මෙ බුද්ධවස්සෙ ඵග්ගුණමාසස්ස පුණ්ණමියං බුධවාසරෙති. (11. 3. 1914).

# අනුක්‍රමණිකා.


i සීලනිද්දෙසෝ. පිටුව

1 සීලනිද්දෙසෝ 1
2 ධුතඞ්ගනිද්දෙසෝ 43

ii සමාධිනිද්දෙසෝ.

3 කම්මට්ඨානගහණනිද්දෙසෝ 62
4 පඨවීකසිණනිද්දෙසෝ 87
5 සෙසකසිණනිද්දෙසෝ 126
6 අසුභකම්මට්ඨානනිද්දෙසෝ 132
7 ඡඅනුස්සතිනිද්දෙසෝ 147
8 අනුස්සතිකම්මට්ඨානනිද්දෙසෝ 172
කායගතාසතියං විත්ථාරකථාමුඛං 201
ආනාපානසතියං විත්ථාරකථාමුඛං 222
9 බ්‍රහ්මවිහාරනිද්දෙසෝ 224
10 ආරුප්පනිද්දෙසෝ 248
11 සමාධිනිද්දෙසෝ 260
ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤාභාවනාය විත්ථාරකථා 265
චතුධාතුවවත්ථානස්ස භාවනානිද්දෙසෝ 285
12 ඉද්ධිවිධනිද්දෙසෝ 288
13 අභිඤ්ඤානිද්දෙසෝ 315

iii පඤ්ඤානිද්දෙසෝ.

14 ඛන්ධනිද්දෙසෝ 339
15 ආයතනධාතුනිද්දෙසෝ 373
16 ඉන්ද්‍රියසච්චනිද්දෙසෝ 380
17 පඤ්ඤාභූමිනිද්දෙසෝ (අථවා) ඣානවිභඞ්ගසමුප්පාදනිද්දෙසෝ 401
18 දිට්ඨිවිසුද්ධිනිද්දෙසෝ 460
19 කඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධිනිද්දෙසෝ 469
20 මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධිනිද්දෙසෝ 475
21 පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධිනිද්දෙසෝ 501
22 ඤාණදස්සනවිසුද්ධිනිද්දෙසෝ 528
23 පඤ්ඤාභාවනානිසංසනිද්දෙසෝ 549

Ayagama Wadissara

# විසුද්ධිමග්ගෝ.

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

## සීලනිද්දෙසෝ.

සීලෙ පතිට්ඨාය නරෝ සපඤ්ඤෝ,
චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවයං,
ආතාපී නිපකෝ භික්ඛු
සෝ ඉමං විජටයෙ ජටං"-ත්‍යාදි.

ඉච්චිදං වුත්තං. කස්මා පනෙතං වුත්තං, භගවන්තං කිර සාවත්ථියං විහරන්තං රත්තිභාගෙ අඤ්ඤතරෝ දෙවපුත්තෝ උපසඞ්කමිත්වා අත්තනෝ සංසය සමුග්ඝාතත්ථං—

"අනෙකා ජටා ඛත්තී ජටාය ජටිතා පජා,
තං තං ගොතම පුච්ඡාමි කෝ ඉමං විජටයෙ ජටං"-ත්‍යාති.

ඉමං පඤ්හං පුච්ඡි. තස්සායං සඞ්ඛෙපත්ථෝ:— **ජටාති** තණ්හාය ජාලිනියා එතං අධිවචනං, සාති රූපාදීසු ආරම්මණෙසු හෙට්ඨුපරිය වසෙන පුනප්පුනං. උපපජ්ජනතෝ සංසිබ්බනඨෙන වෙඨගුම්බාදිනං සාඛාජාලසඞ්ඛාතා ජටා විය්‍යාති ජටා සාපනෙසා සකපරික්කාරපරපරික්කාරෙසු සකඅත්තභාව පරඅත්තභාවෙසු අජ්ඣත්තිකායතනබාහිරායතනෙසු ච උපපජ්ජනතෝ අනෙකා **ජටා** ඉති **'ජටාති** වුච්චති. තාය එවං උපපජ්ජමානාය **ජටාය ජටිතා පජා,** යථානාම වෙඨජටාදීහි වෙඨාදයෝ, එවං තාය තණ්හාජටාය සබ්බාපි අයං සත්ත සඞ්ඛාතා පජා ජටිතා විනද්ධා සංසිබ්බිතානි අත්ථෝ. යස්මා ච එවං ජටිතා- **තං තං ගොතම පුච්ඡාමි,** තස්මා තං පුච්ඡාමි **ගොතමාති** භගවන්තං ගොත්තෙනෙව ආලපති. **කෝ ඉමං විජටයෙ ජටංති** ඉමං එවං තෙධාතුකා ජටෙභිං ඔතං ජටං කෝ විජටෙය්‍ය විජටෙතුං කෝ සමත්ථොති පුච්ඡති. එවං පුඤ්ඡා පනස්ස සබ්බඛමෙසු අප්පටිහතඤාණාචාරෝ දෙවදෙවෝ සක්කාගතං අතිසක්කා බ්‍රහ්මානං අති බ්‍රහ්මා චතුවෙසාරජ්ජවිසාරදෝ, දසබලධරෝ අනාවරණඤාණෙ සමන්නාගතත්තා භගවා තමත්ථං විස්සජ්ජෙන්තෝ:—

" සීලෙ පතිට්ඨාය නරෝ සපඤ්ඤෝ-චිත්තං පඤ්ඤඤ්චභාවයං,
ආතාපී නිපකෝ භික්ඛු-සෝ ඉමං විජටයෙ ජටං"-ති.

ඉමං ගාථමාහ.

ඉමිස්සාදුනි ගාථාය-කථිනාය මහෙසිනා,
වණ්ණනයනෙතා යථාභූතං-අත්ථං සීලාදි භෙදනං.

සුදුල්ලභං ලභිත්වාන-පබ්බජ්ජං ජිනසාසනෙ,
සීලාදිසබ්බනං තෙමං-උප්පාදෙ මහතං විසුද්ධියා.

යථාභූතං අජානන්තා-සුද්ධිකාමාපි සය ඉධ,
විසුද්ධිං නාධිගච්ඡන්ති-වායමන්තාපි යොගිනෝ.

තෙසං පාමොජ්ජකරණං-සුවිසුද්ධිනි භූයං,
මහාවිහාරවාසීනං-දෙසනානයනිස්සිතං.

විසුද්ධිමග්ගං භාසිස්සං-නං මෙ සක්කාච්ච භාසතො,
විසුද්ධිකාමා සබ්බෙ'පි-නිසාමයථ සාධවෝ'ති.

**තත්ථ විසුද්ධි**ති සබ්බමලවිරහිතා අච්චන්තපරිසුද්ධා නිබ්බානා වෙදිතබ්බා. තඤ්ච විසුද්ධියා මග්ගොති විසුද්ධිමග්ගො. ඉමිනා'ති අධිගමුපායො වුච්චති. තං විසුද්ධිමග්ගං භාසිස්සාමීති අත්ථො.

සො පනායං විසුද්ධිමග්ගො කත්ථචි විපස්සනාඋත්තාවසෙනෙව දෙසිතො. යථාහ:—

" සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චාති-යදා පඤ්ඤාය පස්සති,
අථ නිබ්බින්දති දුක්ඛෙ-එස මග්ගො විසුද්ධියා"ති.

කත්ථචි ඣානපඤ්ඤාවසෙන. යථාහ—

"යමහි ඣානඤ්ච පඤ්ඤඤ්ච-සවෙ නිබ්බානසන්තිකෙ"ති.

කත්ථචි කම්මාදිවසෙන. යථාහ—

" කම්මං විජ්ජා ච ධම්මොච-සීලං ජීවිතමුත්තමං,
එතෙන මච්චා සුජ්ඣන්ති-න ගොත්තෙන ධනෙන වා"ති.

කත්ථචි සීලාදිවසෙන. යථාහ—

" සබ්බෙපි සීලසම්පන්නා-පඤ්ඤවා සුසමාහිතා,
ආරද්ධවිරියා පහිතත්තා-ඔඝං තරති දුත්තරං"ති.

කත්ථචි සතිපට්ඨානාදිවසෙන. යථාහ—

"එකායනෝ අයං භික්ඛවෙ මග්ගෝ සත්තානං විසුද්ධියා =පෙ:= නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය යදිදං චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා"ති. සම්මප්පධානාදිසුපි එසෙව නයො. ඉමස්මිං පන පඤ්හාබ්‍යාකරණෙ සීලාදිවසෙන දෙසිතො.

තත්‍රායං සඞ්ඛේපවණ්ණනා:— **සීලේ සතීති** සීලේ ඨිතෝ. සීලං පරිපූරයමානෝ යෙව හෙට්ඨා සීලේ පතිට්ඨිතෝ'නි වුච්චති, තස්මා සීලපරිපූරණේන සීලේ පතිට්ඨිතිත්වාති අයමෙත්ථ අත්ථෝ. **නරෝති** සත්තෝ. **සපඤ්ඤානී** තම්මජ්ඣගෙතුක පරිසඞ්කී පඤ්ඤාය පඤ්ඤවා. **චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවයං**ති සමාධිඤ්චේව විපස්සනාඤ්ච භාවයමානෝ. ඉත්ථම්භූතලක්ඛණේ හෙතං සම්පදිනිද්දිට්ඨං, පඤ්ඤාමෙන ච විපස්සනාති. **ආතාපීති** විරියවා. විරියඤ්හි කිලෙසානං ආතාපන පරිතාපනට්ඨේන ආතාපොති වුච්චති, තදස්ස අත්ථීති ආතාපී. **නිපකෝති** නෙපක්කං වුච්චති පඤ්ඤා, තාය සමන්නාගතොති අත්ථෝ. ඉමිනා පන පදේන පාරිහාරියපඤ්ඤං දස්සෙති. ඉමස්මිංහි පඤ්චාබ්භන්තරඤ්හි භික්ඛුම්හි පඤ්ච පඤ්ඤා ආගතා. තත්ථ පඨමා ජාතිපඤ්ඤා, දුතියා විපස්සනාපඤ්ඤා, තතියා සබ්බකම්මපරිණායිකා පාරිහාරිය පඤ්ඤා, සංසාරේ භයං දිස්වානීති භික්ඛු. **සෝ ඉමං විජ්ඣයේ ජටං**ති සෝ ඉමිනා ච සීලේන ඉමිනා ච චිත්තසීසේන නිද්දිට්ඨ සමාධිනා ඉමාය ච තිවිධාය පඤ්ඤාය ඉමිනා ච ආතාපෙනාති ඡහි ධම්මේහි සම්භාරභාගතෝ භික්ඛු සෙය්‍යථාපි නාම පුරිසෝ පඨවියං පතිඨාය පුනිසිතං සත්ථං උක්ඛිපිත්වා මහන්තං වෙඨුම්බං විජ්ඣෙය්‍ය එවමෙව සීලේ පතිට්ඨාය සමාධිසීලාය නිසිතං විපස්සනා පඤ්ඤා සත්ථං වීරියබලූපත්ථම්භිතෙන පාරිහාරියපඤ්ඤාහත්ථෙන උක්ඛිපිත්වා සබ්බම්පි තං අත්තනෝ සන්තානපරිතානං තණ්හාජටං විජ්ඣෙය්‍ය සංජිනෙය්‍ය සම්පදාලෙය්‍ය, මහාඛීණාසවෙ පනෙස තං ජටං විජ්ඣතීති නාම. ඵලක්ඛණේ විජ්ඣිතජටෝ සදෙවකස්ස ලෝකස්ස අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා හොති. තෙනාහ භගවා:—

" සීලේ පතිට්ඨාය නරෝ සපඤ්ඤෝ-චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවයං,
ආතාපී නිපකෝ භික්ඛු-සෝ ඉමං විජටයේ ජට"නීති.

තත්‍රායං යාහු පඤ්ඤාය සපඤ්ඤතා වුත්තෙනා, තත්‍රස්ස කරණීයං නත්ථි, පුරිමකම්මමත්‍රු භාවෙනෙව හිස්ස සා සිද්ධා. "ආතාපී නිපකෝ"'ති එත්ථ වුත්තවීරියවසෙන පන තෙන සාතච්චකාරිතා පඤ්ඤාවසෙන ච සම්පජඤ්ඤකාරිතා හුත්වා සීලේ පතිට්ඨාය චිත්තපඤ්ඤාභාවනා සෙන වුත්තා සමථවිපස්සනා භාවෙතබ්බානි. ඉමමත්‍ර භගවා සීල සමාධිපඤ්ඤාඛන්ධානං විසුද්ධිමග්ගං දස්සෙති. එත්තාවතා හි තිසෙසා සික්ඛා නිට්ඨාගතා භවන්ති. සාසනං නෙක්ඛම්මපටිපදාදීනං උපනිස්සයෝ අනන්තරඵලඤ්ච මග්ගසම්පටිපත්තියෙවෙතානි අපායාදිසමතික්කමනූපායෝ තිත්ථකාරෙහි කිලෙසපහානං තිත්ථකරාදීනං පටිපක්ඛෝ සබ්බකිලෙසභයවූපසමෝ සොතාපත්තිආදිභාවස්ස ච කාරණං පකාසිතං හොති. කථං එත්ථ සීලෙන අධිසීලසික්ඛා පකාසිතා හොති. සමාධිනා අධිචිත්තසික්ඛා, පඤ්ඤාය අධිපඤ්ඤාසික්ඛා— සීලෙනෙව

සාසනස්ස ආදිකල්‍යාණතා පකාසිතා හොති. "කො වාදි කුස ලානං ධම්මානං සිලඤ්ච සුවිසුද්ධ"න්ති හි වචනතො "සබ්බපාපස්ස අකරණ"න්ති ආදිවචනතො ච සීලං සාසනස්ස ආදි, තඤ්ච කල්‍යාණං අවිප්පටිසාරාදිගුණාවහත්තා. සමාධිනා මජ්ඣෙ කල්‍යාණතා පකාසිතා හොති. "කුසලස්ස උපසම්පදා"ති ආදිවචනතො හි සමාධි සාසනස්ස මජ්ඣෙ, සො ච, කල්‍යාණෙ ඉධිවිධාදි ගුණාවහත්තා, පඤ්ඤාය පරියොසානකල්‍යාණතා පකාසිතා හොති. "සච්චානපරියොදපනං එතං බුද්ධානසාසන"න්ති හි වචනතො පඤ්ඤාතතරතොව පඤ්ඤා සාසනස්ස පරියොසානං, සා ච කල්‍යාණං ඉට්ඨානිසෙසූ තාදිභාවාවහනතො.

"සෙලො යථා එකඝනො-වාතෙන න සමීරති,
එවං නින්දාපසංසාසු-න සමිඤ්ජන්ති පණ්ඩිතා"ති හි වුත්තං.

තථා සීලෙන තෙවිජ්ජතාය උපනිස්සයො පකාසිතො හොති, සීලසමාධීනං හි නිස්සාය තිස්සො විජ්ජා පාපුණාති, න තතොපරං සමාධිනා ඡළභිඤ්ඤතාය උපනිස්සයො පකාසිතො හොති, සමාධි සම්පදං හි නිස්සාය ඡ අභිඤ්ඤා පාපුණාති; න තතොපරං. පඤ්ඤාය පටිසම්භිදාපභෙදස්ස උපනිස්සයො පකාසිතො හොති, පඤ්ඤාසම්පත්තිං හි නිස්සාය චතස්සො පටිසම්භිදා පාපුණාති. න අඤ්ඤෙන කාරණෙන. සීලෙන ච කාමසුඛානුයොගසඞ්ඛාතස්ස අනන්තස්ස මජ්ඣස්ස පකාසිතං හොති, සමාධිනා අත්තකිලමථානුයොගසඞ්ඛාතස්ස. පඤ්ඤාය මජ්ඣිමාය පටිපත්තියා සෙවනං පකාසිතං හොති. තථා සීලෙන අපායසමතික්කමනුපායස්ස පකාසිතො හොති, සමාධිනා කාමධාතුසමතික්කමනුපායො, පඤ්ඤාය සබ්බභවසමතික්කමනුපායො සීලෙන ච තදඞ්ගපහානවසෙන කිලෙසපහානං පකාසිතං හොති, සමාධිනා වික්ඛම්භනපහානවසෙන, පඤ්ඤාය සමුච්ඡෙදපහානවසෙන. තථා සීලෙන කිලෙසානං විතික්කමපරිපකෙඛා පකාසිතො හොති, සමාධිනා පරියුට්ඨානපරිපකෙඛා පඤ්ඤාය අනුසයපරිපකෙඛා. සීලෙන ච දුච්චරිතසඞ්කිලෙසවිසොධනං පකාසිතං හොති, සමාධිනා තණ්හාසඞ්කිලෙසවිසොධනං පඤ්ඤාය දිට්ඨිසඞ්කිලෙසවිසොධනං. තථා සීලෙන සොතාපන්නසකදාගාමිභාවස්ස කාරණං පකාසිතං හොති, සමාධිනා අනාගාමිභාවස්ස, පඤ්ඤාය අරහත්තස්ස. සොතාපන්නො හි සීලෙසු පරිපූරකාරීති වුත්තො. තථා, සකදාගාමි; අනාගාමී පන සමාධිසමිං පරිපූරකාරී, අරහා පන පඤ්ඤාය පරිපූරකාරීති. එවං එත්තාවතා තිස්සොසික්ඛා නිබ්බිකල්‍යාණං සාසනං තෙවිජ්ජතාදීනං උපනිස්සයො අනන්තමයවජ්ජනමජ්ඣිමපටිපත්තිසෙවනානි ආපායාදිසමතික්කමනුපායො තීහාකාරෙහි කිලෙසපහානං විතික්කමාදීනං පටිපක්ඛා සඞ්කි

ලෙසත්තයෙවිසොධනං යොනාපහාදිභාවඤ්ච කාරණානි ඉමෙ නව අත්ථෙසු ච එවරූපා කුණ්ඨතාදිකා පකාසිතා හොන්තීති.

එවං අනෙකානුණ්ණ යඛනාහතෙ ච සිලඤ්චාධිපඤ්ඤාභාවෙන දෙසි තොපි පනෙස විසුද්ධිමග්ගෙ අතිසඞ්ඛිපදෙසිතො සෙව හොති, තයාපි නාලං සබ්බසා උපකාරායාති විත්ථාරමස්ස දස්සෙතුං සීලං තාව ආරභි ඉදං පදඤ්හතත්ථං හොති.

කිං සීලං, කෙනට්ඨෙන සීලං, කා සස්ස ලක්ඛණ රස පච්චුප ඨානපදට්ඨානානි, කිත්තකානි සීලං, කතිවිධෙනෙස සීලං, සෙසා චස්ස සබ්භිලෙසාදි, කිං සවිත්ථාරතොති.

තත්‍රිදං විස්සජ්ජනං —

කිං සීලන්ති පාණාතිපාතාදිති වා විරමණන්තස්ස චෙතනපරිවෙත්තනං වා දුරෙත්තස්ස චෙතනාදයො ධම්මා වුත්තා ගෙහං පවිසමග්ගයං:— "කිං සීලන්ති චෙතනා සීලං චෙතසිකා සීලං සංවරෝ සීලං අවීති සක්කමෙ සීල"න්ති. තත්‍ර කථන්නා සීලා නාම පාණාතිපාතාදිති වා විරමණන්තස්ස ධම්මපරිවත්තනං වා දුරෙත්තස්ස චෙතනා. අත්තනාසිසං සීලං නාම පාණාතිපාතාදිති පජහන්තස්ස සන්තනධම්මපථචෙතනා. චෙතසිකං සීලං නාම "අභිජ්ඣං සහාය විනෙත්වා අභිජ්ඣාවිසොතං චෙතසා විහරති"ති ආදිනා නයෙන වුත්තා අනභිජ්ඣා අව්‍යාපාදසම්මා දිට්ඨිධම්මා. සංවරණ සීලන්ති එත්ථ පඤ්චවිධෙන සංවරෝ වෙදිතබ්බෝ:— පාතිමොක්ඛසංවරෙ සතිසංවරෝ ඤාණසංවරෝ ඛන්ති සංවරෝ විරියසංවරෝති. තත්‍ර "ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො"ති අයං පාතිමොක්ඛසංවරෝ. "රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති"ති අයං සතිසංවරෝ.

'යානිසොතානි ලොකස්මිං (අජ්ඣත්තා භවතා)සති තෙසංනිවාරණං, සොතානං සංවරං බ්‍රූමි-පඤ්ඤයෙතෙ පිධියරෙ"නි.

අයං ඤාණසංවරෝ පච්චයපරිසෙවනාදීසුපි එත්තෙව සමොධානං ගච්ඡති. යෙ පනායං 'ඛමා හොති සීතස්ස උණ්හස්සා'ති ආදිනා නයෙන ආගතො අයං ඛන්තිසංවරෝ නාම. යො වායං "උප්පන්නං කාමවිතක්කං නාධිවාසෙතී"ති ආදිනා නයෙන ආගතො අයං විරිය සංවරෝ නාම ආර්ය්‍යවාසුධිපි එත්තෙව සමොධානං ගච්ඡති. ඉති අයං සබ්බොපි සංවරෝ යාවපාතිමොක්ඛසංවරං ඛුද්දානුඛුද්දකානං සික්ඛාපදානං පූරණවසෙන වෙදිතබ්බෝ. අවි ඤ්ඤත්තාදිකා සීලයුත්තා සමාදින්නසීලස්ස කායිකාවාසිකො අවීතික්කමෝ.

ඉදං තාව කිං සීලන්ති, පදභාජනා විස්සජ්ජිතං.

**අවසෙසෙසු** සොතඤ්ච ඝානඤ්ච සීලන්ති සීලනට්ඨෙන සීලං කිමිදං සීලනං නාම සමාධානං දිට්ඨ කායකම්මාදීනං සුසීල්‍යවසෙන අවිප්පකිණ්ණතාති අත්ථෝ, උපධාරණං වා කුසලානං ධම්මානං පතිට්ඨාව සෙන ආධාරභාවොති අත්ථෝ, එතදෙවහි එත්ථ අත්ථවයං සද්දලක්ඛණවිදූ අනුජානන්ති. අඤ්ඤත්‍ර පන සිරත්ථෝ සීතලත්ථොති එවමාදිනාපි නයෙනෙවෙත්ථ අත්ථං වණ්ණයන්ති.

ඉදානි කායස්ස ලක්ඛණාරසාදිවිභාගදස්සනත්ථං එත්ථ

සීලනං ලක්ඛණං තස්ස- හිනත්ථස්සාපි අනෙකධා,
සනිදස්සනත්තං රූපස්ස-යථා හිනත්ථස්ස නෙකධා.

යථාහි නිලපිතාදිභෙදෙන අනෙකධා හිනත්ථස්සාපි රූපායතනස්ස සනිදස්සනත්තං ලක්ඛණං නිලාදිභෙදෙන හිනත්ථස්සාපි සනිදස්සන භාවානතික්කමනතො, තථා සීලස්ස චෙතනාදි භෙදෙන අනෙකධා හිනත්ථස්සාපි කුසලානං ධම්මානං පතිට්ඨානවසෙන වුත්තනං සීලනං, තදෙව ලක්ඛණං චෙතනාදි භෙදෙන හිනත්ථස්සාපි සමාධානපතිට්ඨාන භාවානතික්කමනතො, එවං ලක්ඛණස්ස පනස්ස —

දුස්සීල්‍ය විද්ධංසනතා-අනවජ්ජගුණා තථා,
කිච්චසම්පත්ති අත්ථෙන-රසො නාම පවුච්චති.

තස්මා ඉදං සීලං නාම යිච්චත්ථෙන රසෙන දුස්සීල්‍යවිද්ධංසන රසං, සම්පත්තිඅත්ථෙන රසෙන අනවජ්ජරසන්ති වෙදිතබ්බං. ලක්ඛණාදිසු හි කිච්චමෙව සම්පත්තිවා රසොති වුච්චති.

සොචෙය්‍ය පච්චුපට්ඨානං-තඤ්ච තස්ස විසුද්ධුති,
ඔත්තප්පඤ්ච හිරිචෙව-පදට්ඨානන්ති වණ්ණිතං.

තඤ්ච සීලං "කායසොචෙය්‍යං දිට්ඨිසොචෙය්‍යං මනොසොචෙය්‍යං"ති එවං වුත්තසොචෙය්‍යපච්චුපට්ඨානං. සුභිෂාවෙන පවත්තූ පට්ඨානි ගහණකාවා ගච්ඡන්ති, හිරොත්තප්පඤ්ච පන තස්ස විසුද්ධුහි පදට්ඨානන්ති වණ්ණිතං. ආසන්නකාරණන්ති අත්ථෝ. හිරොත්තප්පෙ හි සති සීලං උප්පජ්ජති චෙව තිට්ඨති ච අසති නෙව උප්පජ්ජති න තිට්ඨතීති.

එවං සීලස්ස ලක්ඛණාරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානානි වෙදිතබ්බානි.

---

**කිමානිසංසං** සීලන්ති අවිප්පටිසාරාදි අනෙක ගුණපටිලාභානිසංසං. වුත්තඤ්හෙතං:-"අවිප්පටිසාරත්ථාවුබො ආනන්ද කුසලානි සීලානි අවිප්පටිසාරානිසංසානී"ති. අපරම්පි වුත්තං:— "පඤ්චිමෙ ගහපතයෝ ආනිසංසා සීලවතෝ සීලසම්පදාය කතමෙ පඤ්ච?

ඉධ ගහපතයෝ සීලවා සීලසම්පන්නෝ අප්පමාදාධිකරණං මහන්තං භොගක්ඛන්ධං අධිගච්ඡති. අයං පඨමෝ ආනිසංසෝ සීලවතෝ සීල සම්පදාය. පුන චපරං ගහපතයෝ සීලවතෝ සීලසම්පන්නස්ස කල්‍යා ණෝ කිත්තිසද්දෝ අබ්භුග්ගච්ඡති. අයං දුතියෝ ආනිසංසෝ සීල වතෝ සීලසම්පදාය. පුනචපරං ගහපතයෝ සීලවා සීලසම්පන්නෝ යං යදෙව පරිසං උපසඞ්කමති යදි ඛත්තියපරිසං යදි බ්‍රාහ්මණ පරිසං යදි ගහපතිපරිසං යදි සමණපරිසං විසාරදෝ උපසඞ්කමති අමඞ්කුභූතෝ. අයං තතියෝ ආනිසංසෝ සීලවතෝ සීලසම්පදාය. පුනචපරං ගහපතයෝ සීලවා සීලසම්පන්නෝ අසම්මුළ්හෝ කාලඞ්ක රොති. අයං චතුත්ථෝ ආනිසංසෝ සීලවතෝ සීලසම්පදාය. පුනව පරං ගහපතයෝ සීලවා සීලසම්පන්නෝ කායස්ස භෙදා පරම්ම රණා සුගතිං සග්ගං ලෝකං උපපජ්ජති. අයං පඤ්චමෝ ආනිසංසෝ සීලවතෝ සීලසම්පදායා”ති. අපරෙපි “ආකඞ්ඛෙය්‍ය චෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු සබ්‍රහ්මචාරීනං පියෝ චස්සං මනාපෝ ගරුභාවනීයෝ චාහි සිලෙස්වෙවස්ස පරිපූරකාරී”ති ආදිනා නයෙන පියමනාපතාදයෝ ආසවක්ඛයපරියොසානා අනෙකෙ සීලානිසංසා වුත්තා. එවං අවි ප්පටිසාරාදි අනෙක ගුණානිසංසං සීලං. අපිච:-

සාසනෙ කුලපුත්තානං-පතිට්ඨා නත්ථි යං විනා,
ආනිසංසපරිච්ඡෙදං-තස්ස සීලස්ස කො වදෙ.

න ගඞ්ගා යමුනා චාපි-සරභූ වා සරස්සති,
නිනනගා වා චිරවති-මහි චාපි මහානදී.

සක්කුණන්ති විසොධෙතුං-නං මලං ඉධ පාණිනං,
විසොධයති සත්තානං-යං වෙ සීලජ්ජලං මලං.

න තං ඝජලදූ වාතා-හ චාපි හරිචන්දනං,
නෙව හාරා න මණ්ඩයෝ-න චන්දකිරණංකුරා.

සම්පයන්තීධ සත්තානං-පරිළාහං සුරක්ඛිතං,
යං සමෙති ඉදං අරියං-සීලං අච්චන්ත සීතලං.

සීලගන්ධසමෝ ගන්ධෝ-කුතෝ නාම භවිස්සති,
යෝ සමං අනුවාතෙ ච-පටිවාතෙ ච වායති.

සග්ගාරොහණසොපාණං-අසඤ්ඤං සීලසමං කුතෝ,
වාරං වා පන නිබ්බාන-නගරස්ස පවෙසනෙ.

සොභනෙනෙවං න රාජානෝ-මුත්තාමණිවිභූසිතා,
යථා සොභනති යතිනෝ-සීලභූසනභූසිතා.

අත්තානුවාදදිභයං-විඛ්ඩයති සබ්බසෝ,
ජනෙති කිත්තිනිග්ඝාසඤ්ච-සීලං සීලවතං සදා.

ගුණානං මූලභූතඤ්ච-දෙසානා බලඤ්ච නෝ,
ඉති සීලඤ්ච විඤ්ඤේය්‍ය-ආනිසංසකථාමුඛන්ති.

ඉදානි යං වුත්තං කතිවිධඤ්චෙතං සීලන්ති. තත්‍රිදං විඤ්ඤජ්ජනං:-සබ්බමෙව තාව ඉදං සීලං අඤ්ඤාහි සීලන්ත ලක්ඛණේන එකවිධං. චාරිත්තා චාරිත්ත වසෙන දුවිධං, තථා ආභිසමාචාරික ආදි බ්‍රහ්මචරියකවසෙන, විරති අවිරති වසෙන, නිස්සිතානිස්සිතවසෙන, කාලපරියන්ත ආපාණකොටිකවසෙන, සපරියන්තාපරියන්ත වසෙන, ලෝකිය ලෝකුත්තර වසෙන ච. තිවිධං හීනමජ්ඣිමපණීත වසෙන, තථා අත්තාධිපතෙය්‍ය ලෝකාධිපතෙය්‍ය ධම්මාධිපතෙය්‍ය වසෙන, පරාමට්ඨාපරාමට්ඨ පච්චුපට්ඨානවසෙන, විසුද්ධාවිසුද්ධමෙමනිකවසෙන, සෙඛාසෙඛ නෙවසෙඛ නාසෙඛවසෙන ච. චතුබ්බිධං භාජනාහාරිය සිතිහාරිය විසෙසභාගිය නිබ්බෙධභාගියවසෙන, තථා භික්ඛු භික්ඛුනි අනුපසම්පන්නා ගහට්ඨසීල වසෙන, පකති ආචාර ධම්මතා පුබ්බහෙතුකසීල වසෙන, පාතිමොක්ඛසංවර ඉන්ද්‍රියසංවර ආජීවපාරිසුද්ධි පච්චයසන්නිස්සිතසීල වසෙන ච. පඤ්චවිධං පරිසුද්ධිසීලාදිවසෙන, වුත්තඤ්චෙතං පටිසම්භිදායං:- "පඤ්ච සීලානි:- පරියන්තපාරිසුද්ධිසීලං, අපරියන්තපාරිසුද්ධිසීලං, පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධිසීලං, අපරාමට්ඨපාරිසුද්ධිසීලං, පටිප්පස්සද්ධිපාරිසුද්ධිසීලං" ති. තථා පහාන වෙරමණි චෙතනා සංවරාවිතික්කමවසෙන.

තත්‍ර එකවිධොඤ්ඤෙ අත්ථෝ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. දුවිධකොට්ඨාසෙ යං භගවතා ඉදං කත්තබ්බන්ති පඤ්ඤත්තා සික්ඛාපදපූරණං තං චාරිත්තං. යං ඉදං න කත්තබ්බන්ති පටික්ඛිත්තඤ්ච දන්තකණ්ණං තං චාරිත්තං. තත්‍රායං විභාගෝ:-චරන්තෙහි තස්මිං සීලෙ පරිපූරකාරිතාය පවත්තත්තාති චාරිත්තං. චාරිතං වා ඤාණෙන රක්ඛිතන්ති නෙතාහි චාරිත්තා. තස්ස සද්ධාතිරියසාධනං චාරිත්තං සඛ්‍යාසාධනං චාරිත්තං. එවං චාරිත්තචාරිත්තඛ්‍යෙන දුවිධං. දුතියදුකෙ අනිසමාචාරොති. උත්තමසමාචාරෝ. අනිසමාචාරෝ'ම ආභිසමාචාරිකං, අභිසමාචාරං වා ආරබ්භ පඤ්ඤත්තත්තං ආභිසමාචාරිකං. ආජීවඝමකතෝ අවසෙසසීලසෙඛතං අධිවචනං. මඟඵලභාවතිරියඤ්ච ආදිභාවවුත්තන්ති ආදිබ්‍රහ්මචරියකං, ආජීවඝමකසීලසෙඛතං අධිවචනං, තං හි මනඤ්ඤස්ස ආදිභාවතෝපි පුබ්බභාගෙ යෙමි පරිසොධෙතබ්බතොපි, තෙනාහ:- "පුබ්බෙව ඛෝ පනස්ස කායකම්මං වචීකම්මං ආජීවෝ සුපරිසුද්ධෝ හොති" ති. යානි වා භික්ඛාපදානි බුද්ධානුබුද්ධානිති වුත්තානි ඉදං ආභිසමාචාරිකං සීලං. සෙසං ආදිබ්‍රහ්මචරියකං, උභතෝ විභඞ්ගපරියාපන්නං වා ආදිබ්‍රහ්මචරියකං, බාහිකවත්ත පරියාපන්නං ආභිසමාචාරිකං, කඤ්ච සම්පජානියා ආදි බ්‍රහ්මචරියකඤ්ච සම්පජානි. තෙනෙවාහ:- "සෝ වත භික්ඛවෙ භික්ඛු

ආහිසමාචාරිකං ධම්මං අපරිපූරෙන්ති ආදිබ්‍රහ්මචරියකං ධම්මං පරිපූරෙස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති" නි. එවං ආහිසමාචාරික ආදිබ්‍රහ්මචරියක වසෙන දුවිධං. තත්‍රායදුකෙ— පාණාතිපාතාදිගි වෙරමණී මත්තං විරතිසීලං, සෙසවෙතනාදි අවිරතිසීලන්ති එවං විරති අවිරති.වසෙන දුවිධං. චතුත්‍ථදුකෙ—නිස්සයෝ'ති වෙනිස්සයා තණ්හා නිස්සයෝ ච දිට්ඨිනිස්සයෝ ච, තත්‍ථ යං ඉමිනාහං සීලෙන දෙවෝ වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරෝවාති එවං භවසම්පත්තිං ආකඞ්ඛමානෙන පවත්තිතං ඉදං තණ්හානිස්සිතං, යං සීලෙන සුද්ධිති එවං බුද්ධිදිට්ඨියා පවත්තිතං ඉදං දිට්ඨිනිස්සිතං, යං පන ලොකුත්තරං ලොකියඤ්ච තස්සෙව සම්භාරභූතං ඉදං අනිස්සිතන්ති එවං නිස්සිතා නිස්සිතවසෙන දුවිධං. පඤ්චමදුකෙ- කාලපරිච්ඡේදං කත්වා සමාදින්නා සීලං කාලපරියන්තං, යාවජීවං සමාදියිත්වා තත්‍රෙව පවත්තිතං ආපාණකොටිකන්ති එවං කාලපරියන්තආපාණකොටිකවසෙන දුවිධං. ඡට්ඨදුකෙ- ලාභ යස ඤාති අඞ්ග ජීවිතවසෙන දිට්ඨ පරියන්තා සපරියන්තකා නාම, විපරිත අපරියන්තා, වුත්තම්පිචෙතං පටිසම්භිදායං:— "කතමං තත්‍ථ සීලං සපරියන්තං. අත්ථි සීලං ලාභපරියන්තං, අත්ථි සීලං යසපරියන්තං, අත්ථි සීලං ඤාතිපරියන්තං, අත්ථි සීලං අඞ්ගපරියන්තං, අත්ථි සීලං ජීවිතපරියන්තං. කතමං තං සීලං ලාභපරියන්තං. ඉධෙකච්චෝ ලාභහෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණා යථාසමාදින්නාසික්ඛාපදං වීතික්කමති,ඉදං තං සීලං ලාභපරියන්තං" ති එතෙනෙව උපායෙන ඉතරානිපි විත්ථාරෙතබ්බානි. අපරියන්තං විස්සජ්ජනෙපි වුත්තං:—"කතමං තත්‍ථ සීලං න ලාභපරියන්තං, ඉධෙකච්චෝ ලාභහෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණා යථාසමාදිනන්නාසික්ඛාපදවීතික්කමාය චිත්තම්පි න උප්පාදෙති, කිං සෝ වීතික්කමිස්සති, ඉදං තං සීලං න ලාභපරියන්තං" නි එතෙනෙව උපායෙන ඉතරානිපි විත්ථාරෙතබ්බානි. එවං සපරියන්තාපරියන්තවසෙන දුවිධං. සත්තමදුකෙ— සබ්බම්පි සාසවං සීලං ලොකියං, අනාසවං ලොකුත්තරං. තත්‍ථ ලොකියං භවවිසෙසාවහං හොති භවනිස්සරණස්ස ච සම්භාරෝ. යථාහ:-"විනයෝ සංවරත්ථාය, සංවරෝ අවිප්පටිසාරත්ථාය, අවිප්පටිසාරෝ පාමොජ්ජත්ථාය, පාමොජ්ජං පීතත්ථාය, පීති පස්සද්ධත්ථාය, පස්සද්ධි සුඛත්ථාය, සුඛං සමාධත්ථාය, සමාධි යථාභූතඤාණදස්සනත්ථාය, යථාභූතඤාණදස්සනං නිබ්බිදත්ථාය, නිබ්බිදා විරාගත්ථාය. විරාගෝ විමුත්තත්ථාය, විමුත්තිඤාණදස්සනත්ථාය, විමුත්තිඤාණදස්සනං අනුපාදා පරිනිබ්බානත්ථාය. එත දත්‍ථා කථා එතදත්‍ථා මන්තනා එතදත්‍ථා උපනිසා එතදත්‍ථං සොතාවධානං, යදිදං අනුපාදා චිත්තස්ස විමොක්ඛෝ" නි. ලොකුත්තරං භවනිස්සරණාවහං හොති පච්චවෙක්ඛණඤාණස්ස ච භූමීති. එවං ලොකියලොකුත්තරවසෙන දුවිධං.

තිකෙසු පඨමතතිකෙ— හීනෙන ඡන්දෙන චිත්තෙන චිරියෙන වීමංසාය වා පවත්තිතං හීනං. මජ්ඣිමෙහි ඡන්දාදීහි පවත්තිතං මජ්ඣිමං. පණීතෙහි පණීතං. යසකාමතාය වා සමාදින්නං හීනං. පුඤ්ඤඵලකාමතාය මජ්ඣිමං. කත්තබ්බමේවිදන්ති අරිය භාවං නිස්සාය සමාදින්නං පණීතං. අහමස්මි සීලසම්පන්නො ඉමෙ පනඤ්ඤෙ භික්ඛූ දුස්සීලා පාපධම්මාති එවං අත්තුක්කංසන පරවම්භනා හි උපක්කිලිට්ඨං වා හීනං. අනුපක්කිලිට්ඨං ලොකියං සීලං මජ්ඣිමං. ලොකුත්තරං පණීතං. තණ්හාවසෙන වා භවභොගත්ථාය පවත්තිතං හීනං. අත්තනො විමොක්ඛත්ථාය පවත්තිතං මජ්ඣිමං. සබ්බසත්තවිමොක්ඛත්ථාය පවත්තිතං පාරමිතා සීලං පණීතන්ති එවං හීන මජ්ඣිම පණීත වසෙන තිවිධං. දුතියතතිකෙ— අත්තනො අනුරූපං පජහිතුකාමෙන අත්තා ගරුනා අත්තනි ගාරවෙන පවත්තිතං අත්තාධිපතෙය්‍යං, ලොකාපවාදං පරිහරිතුකාමෙන ලොකගරුනා ලොකෙ ගාරවෙන පවත්තිතං ලොකාධිපතෙය්‍යං, ධම්මමහත්තං පූජෙතුකාමෙන ධම්මගරුනා ධම්මෙගාරවෙන පවත්තිතං ධම්මාධිපතෙය්‍යන්ති එවං අත්තාධිපතෙය්‍යාදිවසෙන තිවිධං. තතියතතිකෙ— යං දුකෙසු නිස්සිතන්ති වුත්තං තං තණ්හාදිට්ඨිහි පරාමට්ඨත්තා පරාමට්ඨං, පුථුජ්ජනකල්‍යාණකානඤ්ච මග්ගසම්භාරභූතං සෙඛානඤ්ච මග්ගසම්පයුත්තං අපරාමට්ඨං, සෙඛාසෙඛානං ඵලසම්පයුත්තං පටිප්පස්සද්ධත්තා එවං පරාමට්ඨාදි වසෙන තිවිධං. චතුත්ථතතිකෙ— යං ආපත්තිං අනාපජ්ජනෙන පූරිතං ආපජ්ජිත්වා වා පන තත්ථ පටිකම්මං තං විසුද්ධං. ආපත්තිං ඤාපනාදීසු අකතපටිකම්මං අවිසුද්ධං. වත්ථුම්හි වා ආපත්තියා වා අජ්ඣාචාරෙ වා වෙමතිකස්ස සීලං වෙමතිකසීලං නාම. තඤ්ච යොගිනා අවිසුද්ධං සීලං විසොධෙතබ්බං. වෙමතිකෙ වත්ථුජ්ඣාචාරං අකත්වා විමති පටිවිනොදෙතබ්බා ඉච්චස්ස ඵාසු භවිස්සතීති. එවා විසුද්ධාදි වසෙන තිවිධං. පඤ්චමතතිකෙ- චතූහි අරියමග්ගෙහි තිහි ච සාමඤ්ඤඵලෙහි සම්පයුත්තං සීලං සෙඛං, අරහත්තඵලසම්පයුත්තං අසෙඛං, සෙසං නෙවසෙඛං නාසෙඛන්ති එවං සෙඛාදිවසෙන තිවිධං. පටිසම්භිදායං පන යසමා ලොකෙ තෙසං තෙසං සත්තානං පකතිපි සීලන්ති වුච්චති, යං සඤ්ඤාය අයං සුඛසීලො අයං දුක්ඛසීලො අයං කලහසීලො අයං මණ්ඩණසීලොති ඤායති, තස්මා තෙන පරියායෙන තීනි සීලානි, කුසලං සීලං අකුසලං සීලං අබ්‍යාකතං සීලන්ති එවං කුසලාදිවසෙනපි තිවිධන්ති වුත්තං. තඤ්ච අකුසලං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතස්ස සීලස්ස ලක්ඛණාදීසු එකෙනපි න සමෙන්ති ඉධ න උපනීතං, තස්මා වුත්තනයෙනෙවස්ස තිවිධතා වෙදිතබ්බා.

චතුක්කෙකසු පඨමචතුක්කෙක—

යොධ සෙවති දුස්සීලෙ-සීලවන්තෙ න සෙවති,
වජ්ජුවීතික්කමෙ දෙසං-න පස්සති අවිද්දසු.
මිච්ඡාසඞ්කප්පබහුලෝ-ඉන්ද්‍රියානි න රක්ඛති,
එවරූපස්ස වෙ සීලං-ජායතෙ භානභාගියං.

යො පනත්තනමනෝ හොති- සීලසම්පත්තියා ඉධ,
කම්මඤ්ඤානුයොගම්හි- න උප්පාදෙති මානසං.
තුඤ්ඤස්ස සීලමත්තෙන- අඝටනත්ථස්ස උත්තරිං,
තස්ස තං ඨිතිභාගියං-සීලං භවති භික්ඛුනෝ.

සම්පන්නසීලෝ ඝටති-සමාධත්ථාය යෝ පන,
විසෙසභාගියං සීලං-හොති එතස්ස භික්ඛුනෝ.

අතුට්ඨෝ සීලමත්තෙන-නිබ්බිදං යෝ'නුයුඤ්ජති.
හොති නිබ්බෙධභාගියං-සීලමෙතස්ස භික්ඛුනෝ'ති.

එවං භානභාගියාදිවසෙන චතුබ්බිධං. දුතිය චතුක්කෙක— භික්ඛු ආරබ්භ පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානි යානි ච නෙසං භික්ඛුනීනං පඤ්ඤත්තතො රක්ඛිතබ්බානි ඉදං භික්ඛුසීලං. භික්ඛුනියෝ ආරබ්භ පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානි යානි ච තාසං භික්ඛූනං පඤ්ඤත්තතො රක්ඛිතබ්බානි ඉදං භික්ඛුනීසීලං, සාමණෙරසාමණෙරීනං දසසීලානි ඉදං අනුපසම්පන්නසීලං, උපාසකඋපාසිකානං නිච්චසීලවසෙන පඤ්චසික්ඛාපදානි සති වා උස්සාහෙ දස උපොසථඞ්ගවසෙන අට්ඨ ඉදං ගහට්ඨසීලන්ති එවං භික්ඛුසීලාදිවසෙන චතුබ්බිධං. තතිය චතුක්කෙක-උත්තරකුරුකානං මනුස්සානං අවීතික්කමෙ පකතිසීලං, ඛුද්දෙසපාසණ්ඩානං අත්තනො අත්තනො මරියාදභූතං චාරිත්තං ආචාරසීලං, "ධම්මතා එසා ආනන්ද යදා බොධිසත්තො මාතු කුච්ඡිං ඔක්කන්තො හොති න බොධිසත්තමාතු පුරිසෙසු මානසං උප්පජ්ජති කාමගුණූපසංහිතං"ති එවං වුත්තං බොධිසත්තමාතු සීලං ධම්මතාසීලං, මහාකස්සපාදීනං පන සුඛසත්තානං බොධිසත්තස්ස ච තාසු තාසු ජාතීසු සීලං පුබ්බහෙතුක සීලන්ති එවං පකතිසීලාදිවසෙන චතුබ්බිධං. චතුත්ථචතුක්කෙක— යං භගවතා "ඉධ භික්ඛු පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසූ"ති එවං වුත්තං සීලමිදං පාතිමොක්ඛසංවරසීලං නාම. යම්පන "සො චක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහී හොති නානුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී යත්වාධි කරණමෙනං චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣා දොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුං තස්ස සංවරාය

පටිජානති රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. සොතෙන සද්දං සුත්වා =පෙ= ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා, ජිව්හාය රසං සායිත්වා, කායෙන පොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා, මනසාධම්මං විඤ්ඤායන නිමිත්තග්ගාහී හොති නානුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී =පෙ= මනින්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති"ති වුත්තං ඉදං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං.යා පන ආජීවහෙතු පඤ්ඤත්තානං ඡන්නං සික්ඛාපදානං වීතික්කමස්ස කුහනා ලපනා නෙමිත්තිකතා නිප්පෙසිකතා ලාභෙන ලාභං නිජ්ගිංසනතාති එව මාදිනඤ්ච පාපධම්මානං වසෙන පවත්තා මිච්ඡාජීවා විරති ඉදං ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං. "පටිසඞ්ඛා යොනිසො විවරං පටිසෙවති යාව දෙව සීතස්ස පටිඝාතාය"ති ආදිනා නයෙන වුත්තෙ පච්චයසන්නිස්සිතසීලං නාම.

තත්‍රායං ආදිතො පභාය අනුපුබ්බ පදවණ්ණනාය සඞ්ගං විනිවජ්ජයන්තෝ:-**ඉධාහි** ඉමස්මිං සාසනෙ.**භික්ඛවෙ**ති සංයාරෙ භයං ඉක්ඛණතා ය වා භින්නපටධරාදිතාය වා එවං ලද්ධවොහාරෝ සද්ධාපබ්බජිතෝ කුලපුත්තෙතා. **පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතෝ'ති** එත්ථ පොතිමොක්ඛන්ති සික්ඛාපදසීලං,තං හි යෝ නං පාති රක්ඛති තං මොක්ඛෙති මොචෙති ආපායිකාදීහි දුක්ඛෙහි තස්මා පාතිමොක්ඛන්ති වුච්චති. සංවරණං සංවරෝ කායිකවාචසිකස්ස අවීතික්කමස්සෙතං නාමං. පාතිමොක්ඛ මෙව සංවරෝ පාතිමොක්ඛසංවරෝ, තෙන පාතිමොක්ඛසංවරෙන සංවුතෝ පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතෝ, උපගතෝ සමන්නාගතොති අත්ථෝ. **විහරතීති** ඉරියති. **ආචාර ගොචරසම්පන්නෝ'ති** ආදිනං අත්ථෝ පාලියං ආගතත්තායෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. වුත්තං හෙතං:— "ආචාරගොචරසම්පන්නෝ'ති අත්ථි ආචාරෝ අත්ථි අනාචාරෝ.තත්ථ කතමෝ අනාචාරෝ, කායිකෝ වීතික්කමෝ වාචසිකෝ වීතික්කමෝ කායිකවාචසිකෝ වීතික්කමෝ අයං වුච්චති අනාචාරෝ,සබ්බම්පි දුස්සීල්‍යං අනාචාරෝ. ඉධෙකච්චෝ මෙථුනෙන වා පත්ථදනෙන වා පුප්ඵ ඵල සිනාන දන්තකට්ඨ දානෙන වා චාටුකම්‍යතාය වා මුඛ සුප්පතාය වා පාරිභට්‍යතාය වා ජඞ්ඝපෙසනිකෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බුද්ධපතිරූපෙන මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙති, අයං වුච්චති අනාචාරෝ. තත්ථ කතමෝ ආචාරෝ? කායිකෝ අවීතික්කමෝ වාචසිකෝ අවීතික්කමෝ කායිකවාචසිකෝ අවීතික්කමෝ අයං වුච්චති ආචාරෝ. සබ්බොපි සීලසංවරෝ ආචාරෝ. ඉධෙකච්චෝ න මෙථුනෙන, න පත්ථදනෙන, න පුප්ඵ, න ඵල, න සිනාන, න දන්තකට්ඨ දානෙන, න චාටුකම්‍යතාය, න මුඛසුප්පතාය, න පාරිභට්‍යතාය,න ජඞ්ඝපෙසනිකෙන,න අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බුද්ධපතිරූපෙන මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙති, අයං වුච්චති ආචාරෝ.

ගොචරොති අත්ථි ගොචරෝ අත්ථි අගොචරෝ. තත්ථ කතමෝ අගොචරෝ, ඉධේකච්චෝ වෙසියං ගොචරෝ වා හොති විධවා =:පෙ:=ථුල්ලකුමාරිකා පණ්ඩක භික්ඛුනී පානාගාරගොචරෝ වා හොති, සෑසඤ්ඤා විහරති රාජූහි රාජමහාමත්තෙහි නිත්තියෙහි නිත්තියසාවකෙහි අනනුලොමිකෙන ගිහිසංසග්ගෙන, යානි වා පන තානි කුලානි අස්සද්ධානි අප්පසන්නානි අනෝකාසකපරිභාසකානි අනනුඑකාමානි අහිතකාමානි අථාසුකාමානි අයොගක්ඛේමකාමානි භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං, තථාරූපානි කුලානි සෙවති භජති පයිරුපාසති, අයං වුච්චති අගොචරෝ. තත්ථ කතමෝ ගොචරෝ, ඉධේකච්චෝ න වෙසියං ගොචරෝ හොති =පෙ= න පානාගාරගොචරෝ අසංසට්ඨෝ විහරති රාජූහි=:පෙ:=නිත්තියසාවකෙහි අනනුලොමිකෙන ගිහිසංසග්ගෙන, යානි වා පන තානි කුලානි සද්ධානි පසන්නානි ඔපානභූතානි කාසාවපජ්ජොතානි ඉසිවාතපටිවාතානි අඤ්ඤාමානි =:පෙ:= යොගක්ඛේමකාමානි භික්ඛූනං =:පෙ:=උපාසිකානං, තථාරූපානි කුලානි සෙවති භජති පයිරුපාසති, අයං වුච්චති ගොචරෝ. ඉති ඉමිනාව ආචාරෙන ඉමිනාව ගොචරෙන උපෙතෝ හොති සමුපෙතෝ උපගතෝ සමුපගතෝ උපපන්නෝ සමුපපන්නෝ සමන්නාගතෝ තෙන වුච්චති ආචාර ගොචරසම්පන්නොති.

අපි චෙත්ථ ඉමිනාපි නයෙන ආචාරගොචරා වෙදිතබ්බා:—දුස්සීලෝ හි අනාචාරෝ කායිකෝ ච වාචසිකෝ ච, තත්ථ කතමෝ කායිකෝ අනාචාරෝ, ඉධේකච්චෝ සඞ්ඝගතෝපි අවිනීතිකාරකතෝ ථෙරෙ භික්ඛූ ඝට්ටයන්තෝපි නිසීදති ඝට්ටයන්තෝපි නිසීදති පුරතෝපි ඵණති පුරතෝපි නිසීදති උච්චෝපි ආසනෙ නිසීදති සසීසවපි පාරුපිත්වා නිසීදති ඨිතකෝපි භණති බාහාවිකෙඛපකෝපි භණති ථෙරානං භික්ඛූනං අනුපාඛනානං වඞ්කමන්නානං සඋපාඛනෝ වඞ්කමති නිවෙ වඞ්කමෙ වඞ්කමන්නානං උවෙව වඞ්කමෙ වඞ්කමති ත්‍වම්‍යෙව වඞ්කමන්නානං වඞ්කමෙ වඞ්කමති ථෙරෙ භික්ඛූ අනුපඛජ්ජපි නිසීදි අනුපඛජ්ජපි නිසීදති නවෙපි භික්ඛූ ආසනෙන පටිබාහති ජන්නාඝරෙපි ථෙරෙ භික්ඛූ අනාපුච්ඡා කවඨං පක්ඛිපති වාරං පිදඝති උදකනිද්ධෙපි ථෙරෙ භික්ඛූ ඝට්ටයන්තෝපි ඔතරති පුරතෝපි ඔතරති ඝට්ටයන්තෝපි නහායති පුරතෝපි නහායති ඝට්ටයන්තෝපි උත්තරති පුරතෝපි උත්තරති අන්තරඝරං පවිසන්තෝපි ථෙරෙ භික්ඛූ ඝට්ටයන්තෝපි ගච්ඡති පුරතෝපි ගච්ඡති වොකම්ම ව ථෙරානං භික්ඛූනං පුරතෝ පුරතෝ ගච්ඡති, යානිපි තානි හොන්ති කුලානං ඔවරකානි ගුළ්හානිව පටිච්ඡන්නානි ව යත්ථ කුලිත්ථියෝ කුලකුමාරියෝ නිසීදනති තත්ථපි සහසා පවිසති කුමාරකස්සපි සිරං පරාමසති, අයං වුච්චති කායිකෝ අනා

චාරෝ. තඤ්ච කතමෝ චාවසිකෝ අනාචාරෝ, ඉධෙකච්චෝ අචිත්තීකාරකතෝ ථෙරෙ භික්ඛූ අනාපුච්ඡා ධම්මං භණති පඤ්හං විස්සජ්ජෙති පාතිමොක්ඛං උද්දිසති ඔතක්කෝ'පි භණති බාහාවික්කෙප කොපි භණති අනන්තරඝරං පවිඨෝ'පි ඉත්ථිං වා කුමාරිං වා එවමාහ ඉත්ථන්නාමෙ ඉත්ථඛ්ගොත්තෙ කිං අත්ථි ඝාගු අත්ථි භත්තං අත්ථි ඛාද නියං අත්ථි කිං පිවිස්සාම කිං ඛාදිස්සාම කිං භුඤ්ජිස්සාම කිං වා මෙ දස්සථාති විපලපති, අයං වුච්චති චාවසිකෝ අනාචාරෝ.

පටිපක්ඛවසෙන පනස්ස ආචාරෝ වෙදිතබ්බෝ. අපිච භික්ඛු සගාරවෝ සපජානිස්සෝ නිරොත්තප්පසම්පන්නෙනා සුනිවත්ථෝ සුපා රුතෝ පාසාදිකෙන අභික්කන්තෙන්ත පටික්කන්තෙන්න ආලොකි තෙන විලොකිතෙන සම්මිඤ්ජිතෙන පසාරිතෙන ඔක්ඛිත්ත චක්ඛු ඉරියාපථසම්පන්නා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරෝ භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ ජාගරියානුයුත්තෝ සතිසම්පජඤ්ඤෙන සමන්නාගතෝ අප්පිච්ඡෝ සන්තුට්ඨෝ ආරබ්ධවීරියෝ ආභිසමාචාරිකෙසු සක්කච්චකාරී ගරු චිත්තීකාරබහුලෝ විහරති, අයං වුච්චති ආචාරෝ. එවං තාව ආචාරෝ වෙදිතබ්බෝ.

ගොචරෝ පන තිවිධෝ:- උපනිස්සයගොචරෝ ආරක්ඛගොච රෝ උපනිබන්ධගොචරෝ'ති. කතමෝ උපනිස්සයගොචරෝ, දස කථාවත්ථුගුණසමන්නාගතෝ කල්‍යාණමිත්තෝ යං නිස්සාය අස්සු තං සුණාති සුතං පරියොදපෙති කඞ්ඛං විතරති දිට්ඨිං උජුං කරොති චිත්තං පසාදෙති, යස්ස වා පන අනුසික්ඛමානෝ සද්ධාය වඩ්ඪති සීලෙන සුතෙන චාගෙන පඤ්ඤාය වඩ්ඪති. අයං උප නිස්සයගොචරෝ. කතමෝ ආරක්ඛගොචරෝ, ඉධ භික්ඛු අන්තර ඝරං පවිට්ඨෝ විවිං පටිපජ්ජෙය්‍ය ඔක්ඛිත්තචක්ඛු යුගමත්තදස්සාවී සංවුතෝ ගච්ඡති න හත්ථිං ඔලොකෙන්තෝ න අස්සං න රථං න පත්තිං න ඉත්ථිං න පුරිසං ඔලොකෙන්තෝ න උඩ්ඩං ඔලෝ කෙන්තෝ න අධෝ ඔලොකෙන්තෝ න දිසාවිදිසං පෙක්ඛමානෝ ගච්ඡති, අයං ආරක්ඛගොචරෝ. කතමෝ උපනිබන්ධගොචරෝ, චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා යත්ථ චිත්තං උපනිබන්ධති, වුත්තං හෙතං භගවතා:- "කො ච භික්ඛවෙ භික්ඛූනං ගොචරෝ සකෝ පෙත්ති කෝ විසයෝ යදිදං චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා"ති අයං උපනිබන්ධ ගොචරෝ. ඉති ඉමිනාව ආචාරෙන ඉමිනාව ගොචරෙන උපෙතෝ සමන්නාගතෝ, තෙන වුච්චති ආචාරගොචරසම්පන්නොති.

**අණුම්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවිති** අත්‍රප්පමාණෙසු අසං විච්ච ආපන්නාසෙඛිය අකුසල චිත්තුප්පාදාදි හෙදෙසු වජ්ජෙසු භය දස්සනසීලෝ. **සමාදය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසූති** යං කිඤ්චි

සික්ඛාපදෙසු සික්ඛිතබ්බං තං සබ්බං සමාදාය සික්ඛති. එවඤ්ච පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතොති එත්තාවතා ච පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය පාතිමොක්ඛසංවරසීලං දස්සිතං ආචාරගොචරසම්පන්නොතිආදි පන සබ්බං යථා පටිපන්නස්ස තං සීලං සම්පජ්ජති තං පටිපත්තිං දස්සෙතුං වුත්තන්නි වෙදිතබ්බං.

යං පනෙතං තදනන්තරං "සෝ චක්ඛුනා රූපං දිස්වා" තිආදිනා නයෙන දස්සිතං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං. තත්ථ **සොති** සෝ පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙ ඨිතෝ භික්ඛු. **චක්ඛුනා රූපං දිස්වාති** කාරණවසෙන චක්ඛූති ලබ්භොමාරෙන රූපදස්සනසමත්ථෙන චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන රූපං දිස්වා. පොරාණා පනාහු:-චක්ඛුරූපං න පස්සති අවිත්තකත්තා, චිත්තං න පස්සති අවත්ථුකත්තා, වාරාරම්මණසබ්භාවෙ පන පසාදවත්ථුකෙන චිත්තෙන පස්සති රූපීසු පනෙසා ධුරුනා විඤ්ඤාණන්ති ආදිසු විය සසම්භාරකථා නාම හොති තස්මා චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන රූපං දිස්වාති අයමෙවෙත්ථ අත්ථොති. **න නිමිත්තග්ගාහීති** ඉත්ථිපුරිසනිමිත්තං වා සුභනිමිත්තාදිකං වා කිලෙසවත්ථුභූතං නිමිත්තං න ගණ්හාති දිට්ඨමත්තෙ යෙව සණ්ඨාති. **නානුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහීති** කිලෙසානං අනුබ්‍යඤ්ජනතො පාකටභාවකරණතො අනුබ්‍යඤ්ජනන්ති ලබ්භොමාරං හත්ථපාදසිතහසිතකථිත විලොකිතාදිභෙදං ආකාරං න ගණ්හාති යං තත්ථ භූතං තදෙව ගණ්හාති. යෙනියපබ්බතවාසී මහානිස්සාභෙරෝ විය, ථෙරං කිර යෙනියපබ්බතා අනුරාධපුරං පිණ්ඩාරත්ථාය ගච්ඡන්තං අඤ්ඤතරා කුලපුත්තා සාමිකෙන සද්ධිං හණ්ඩිත්වා සුමණ්ඩිතපසාධිතා දෙව කඤ්ඤා විය කාලසෙවව අනුරාධපුරතො නික්ඛමිත්වා ඤාතිඝරං ගච්ඡන්තී ආරාමද්වාරෙ ථෙරං දිස්වා විපල්ලත්ථචිත්තා මහාහසිතං හසි. ථෙරෝ කිමෙතන්ති ඔලොකෙන්තො තස්සා දන්තට්ඨිකෙ අසුභසඤ්ඤං පටිලභිත්වා, අරහත්තං පාපුණි තෙන වුත්තං:—

"තස්සා දන්තට්ඨිකං දිස්වා-පුබ්බසඤ්ඤං අනුස්සරි,
තඤ්ඤෙව සෝ ඨිතෝ ථෙරෝ-අරහත්තමපාපුණී"ති.

සාමිකොපි ඛො පන්ථසා අනුමග්ගං ගච්ඡන්තො ථෙරං දිස්වා කච්චි භන්තෙ ඉත්ථිං පස්සථාති පුච්ඡි. තං ථෙරෝ ආහ:—

" නාහිජානාමි ඉත්ථි වා-පුරිසෝ වා ඉතෝ ගතෝ,
අපිච අට්ඨිසඞ්ඛාතෝ-ගච්ඡතෙ ස මහාපථෙ"ති

**යත්වාධිකරණමෙනන්ති** ආදීසු යං කාරණං යස්ස චක්ඛින්ද්‍රියසංවරස්ස හෙතු එතං පුග්ගලං සන්තිකාවචරෙන චක්ඛින්ද්‍රියං අසංවුතං අපිහිතචක්ඛුවාරං ත්වා විහරන්තං එතෙ අභිජ්ඣාදයෝ ධම්මා

අත්‍ථාසසෙයයං අනුපපබන්ධෙයයං තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති තස්ස චක්ඛින්ද්‍රියස්ස සතිකවාටෙන පිදහනත්‍ථාය පටිපජ්ජති එවං පටිපජ්ජ නෙතා යෙව ච රක්ඛති චක්ඛින්ද්‍රියං, චක්ඛින්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජතී නිපි වුච්චති. තත්‍ථ කිඤ්චාපි චක්ඛින්ද්‍රියෙ සංවරෙ වා අසංවරෙ වා නත්‍ථි නාහි චක්ඛුපපසාදං නිස්සාය සති වා මුට්ඨසච්චං වා උපප ජ්ජති, අපි ච යදා රූපාරම්මණං චක්ඛුස්ස ආපාථං ආගච්ඡති තදා භවඞ්ගෙ වික්ඛම්භනතෝ උපපජ්ජිතුං නිරුද්ධෙ කිරියාමනොධාතු ආවජ්ජ නක්ඛණෙ සාධයමානා උපපජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣති. තතො චක්ඛුවිඤ්ඤා ණං දස්සනසච්චං තතො විපාකමනොධාතු සම්පටිච්ඡනසච්චං තතො විපාකාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු සන්තීරණසච්චං තතො කිරියාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු වොට්ඨපනසච්චං සාධයමානා උපපජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣති, තදනන්තරං ජවනං ජවති, තත්‍රාපි නෙව භවඞ්ගසමයෙ න ආවජ්ජනාදීනං අඤ්ඤතරසමයෙ සංවරෙ වා අසං වරෙ වා අපි ජවනක්ඛණෙ පන සචෙ දුස්සිල්‍යං වා මුට්ඨසච්චං වා අඤ්ඤාණං වා අකඛන්ති වා කොසජ්ජං වා උපපජ්ජති අසංවරෙ හොති. එවං හොන්තෙ පන සො චක්ඛින්ද්‍රියෙ අසංවරෙ'ති වුච්චති, කසමා, තස්මිංඤති වාරමපි අගුත්තං හොති භවඞ්ගමපි ආවජ්ජ නාදීනිපි විපිච්ඡිතානි. යථා කිං, යථා නගරෙ චතුසු වාරෙසු අසං වුතෙසු කිඤ්චාපි අන්තොඤරවාරකොට්ඨකගබ්භාදයො සුසංවුතා, තථාපි අන්තො නගරෙ සබ්බං භණ්ඩං අරක්ඛිතං අගොපිතමෙව හොති, නගරවාරෙන ගි පවිසිත්වා චොරා යදිච්ඡන්ති තං හරෙයයුං, එවමෙව ජවනෙ දුස්සිල්‍යාදීසු උපපන්නෙසු තස්මිං අසංවරෙ සති වාරමපි අගුත්තං හොති භවඞ්ගමපි ආවජ්ජනාදීනිපි විපිච්ඡිතානි, තස්මිං පන සීලාදීසු උපපන්නෙසු වාරමපි ගුත්තං හොති භවඞ්ගමපි ආවජ්ජනාදීනිපි විපිච්ඡිතානි, යථා කිං, යථා නගරවාරෙසු සුසං වුතෙසු කිඤ්චාපි අන්තොඤරාදයො අසංවුතා හොන්ති, තථාපි අන්තො නගරෙ සබ්බං භණ්ඩං සුරක්ඛිතං සුගොපිතමෙව හොති, නගරවාරෙසු පිහිතෙසු චොරානං පවෙසො නත්‍ථි. එවමෙව ජවනෙ සීලාදීසු උපපන්නෙසු වාරමපි ගුත්තං හොති භවඞ්ගමපි ආවජ්ජනා දීනි විපිච්ඡිතානිපි, තස්මා ජවනක්ඛණෙ උපපජ්ජමානො චක්ඛින්ද්‍රි යෙ සංවරොති වුත්තො. **සොතෙන සද්දං සුත්වා'ති** ආදිසුපි එසෙව නයො. එවම්දං සඞ්ඛෙපතො රූපාදීසු කිලෙසානුබ්‍යඤ්ජනනිමිත්තානුසා ගාහපරිවජ්ජනලක්ඛණං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි ඉන්ද්‍රියසංවරසීලානන්තරං වුත්තෙ ආජීවපාරිසුද්ධිසීලෙ **ආජීවහෙතු පඤ්ඤත්තානං ඛන්ධකපඤ්ඤත්තීනං**, යානි තානි ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා පාපිච්ඡෙන ඉච්ඡාපකතෙන අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපති ආපත්තිං පාරාජිකස්ස. ආජීව

හෙතු ආජීවකාරණා සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජති ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙස සස්ස. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා යෝ තෙ විහාරෙ වසති සෝ භික්ඛු අරහාති භණ්ඩති පටිවිජානන්තස්ස ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. ආජීව හෙතු ආජීවකාරණා භික්ඛු පණීතභොජනානි අගිලානො අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති ආපත්ති පාචිත්තියස්ස. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා භික්ඛුනිං පණීතභොජනානි අගිලානා අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති ආපත්ති පාටිදෙසනියස්ස. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා සූපං වා ඔදනං වා අගිලානා අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති ආපත්ති දුක්කටස්සාති. එවං පඤ්ඤත්තානි ච සික්ඛාපදානි, ඉමෙසං ත්‍රින්නං සික්ඛාපදානං.

**කුහනාති** ආදිසු අයං පාළි:-තත්‍ථ කතමා කුහනා, ලාභසක්කාරසිලෝකසන්නිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස යා පච්චය පටිසෙවනසඞ්ඛාතෙන වා සාමන්තජප්පිතෙන වා ඉරියාපථස්ස වා අඤ්ඤා ඨපනා ඨපනා සණ්ඨපනා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං අයං වුච්චති කුහනා. තත්‍ථ කතමා ලපනා, ලාභසක්කාරසිලෝකසන්නිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස යා පරෙසං ආලපනා ලපනා සල්ලපනා උල්ලපනා සමුල්ලපනා උන්නහනා සමුන්නහනා උක්කාචනා සමුක්කාචනා අනුප්පියභණිතා චාටුකම්‍යතා මුඛසුපතා පාරිහට්ඨතා අයං වුච්චති ලපනා. තත්‍ථ කතමා නෙමිත්තිකතා, ලාභසක්කාරසිලෝකසන්නිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස යං පරෙසං නිමිත්තං නිමිත්තකම්මං ඔභාසෝ ඔභාසකම්මං සාමන්තජප්පා පරිකථා අයං වුච්චති නෙමිත්තිකතා. තත්‍ථ කතමා නිප්පෙසිකතා, ලාභසක්කාර සිලෝක සන්නිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස යා පරෙසං අක්ඛොසනා වම්භනා ගරහණා උක්ඛිපනා සම්භික්ඛිපනා බ්‍යපනා සංඛිපනා පාපනා සම්පාපනා අවණ්ණහාරිතා පරපිට්ඨිමංසිකතා අයං වුච්චති නිප්පෙසිකතා. තත්‍ථ කතමා ලාභෙන ලාභං නිජිගිංසනතා, ලාභසක්කාරසිලෝක සන්නිස්සිතෝ පාපිච්ඡෝ ඉච්ඡාපකතෝ ඉතෝ ලබ්ධං ආමිසං අමුත්‍රහරති, අමුත්‍ර වා ලබ්ධං ආමිසං ඉධාහරති, යා එවරූපා ආමිසෙන ආමිසස්ස එසි ගවෙසි පරියෙසි එසනා ගවෙසනා පරියෙසනා අයං වුච්චති ලාභෙන ලාභං නිජිගිංසනතාති.

ඉමිස්සා පන පාළියා එවමත්‍ථෝ වෙදිතබ්බෝ:- කුහනාති දෙසෙනාව- **ලාභසක්කාරසිලෝක සන්නිස්සිතස්සාති** ලාභඤ්ච සක්කාරඤ්ච සිලෝකඤ්ච සන්නිස්සිතස්ස පත්ථයන්තස්සාති අත්ථෝ. **පාපිච්ඡස්සාති** අසන්තගුණදීපණකාමස්ස. **ඉච්ඡාපකතස්සාති** ඉච්ඡාය අපකතස්ස උපදුතස්සාති අත්ථෝ. ඉතොපරං යස්මා පච්චයපටිසෙවන සාමන්තජප්පන ඉරියාපථසන්නිස්සිතවසෙන මහානිද්දෙසෙ

නිවිධං කුහනවත්ථු ආගතං, තසමා නිවිධම්පෙතං දස්සෙතුං පච්චය පරිසෙවනසඞ්ඛාතෙන වාති එවමාදි ආරබි. තත්ථ විවරාදීති නිමන්තිත තස්ස තදත්ථිකසෙව සන්තා පාපිච්ඡතං නිස්සාය පටිකඛිපතොත තෙ ව ගහපතිතොත අත්තනි සුපනිධිතසද්ධෙ සද්ධා පුන තෙසං අහො අය්‍යා අප්පිච්ඡා න කිඤ්චි පතිගණ්හිතුං ඉච්ඡන්ති සුලද්ධං වත නො, අස්ස සචෙ අපමත්තකම්පි කිඤ්චි පතිගණ්හෙය්‍යාති නානාවිධෙහි උපායෙහි පණීතානි විවරාදීනි උපනෙන්තානං තද නුග්ගහකාමතං යෙව ආවිකත්වා, පටිග්ගහණෙන ච නතොපහුනි අපි සකටභාරෙහි උපනාමන හෙතුභූතං විඤ්ඤාපනං පච්චයපටිසෙ ධනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථූති වෙදිතබ්බං

වුත්තනම්පි චෙතං භගවතා:- " කතමං පච්චයපටිසෙධන සඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු, ඉධ ගහපතිකා භික්ඛු නිමන්තෙන්ති චීවර පිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙහි, පාපිච්ඡා ඉච්ඡාපකතා අත්තිකා විවර==:පෙ:==පරික්ඛාරානං භියෝ කම්‍ය තං උපාදාය චීවරං පච්චත්ථරති පිණ්ඩපාතං ==:පෙ:== සෙනාසනං ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං පච්චත්ථරති, සෝ එවමාහ කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන චීවරෙන එතං සාරුප්පං යං සමණෙ සුසානා වා සඞ්කාරකූටා වා පාපණිකානි වා නන්තකානි උච්චිනිත්වා සඞ්ඝා ටිං කත්වා ධාරෙය්‍ය, කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන පිණ්ඩපාතෙන එතං සාරුප්පං යං සමණෙ උඤ්ඤාචරියාය පිණ්ඩියාලොපෙන ජීවි තං කප්පෙය්‍ය, කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන සෙනාසනෙන එ ං සාරුප්පං යං සමණා රුක්ඛමූලිකෝ වා අස්ස අබ්භොකාසිකෝ වා කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙන එතං සාරුප්පං යං සමණෙ පූතිමුත්තෙන වා හරීටකඛණ්ඩෙන වා ඔස ධං කරෙය්‍යාති. තදුපාදාය ලූබං චීවරං ධාරෙති ලූබං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජති ලූබං සෙනාසනං පටිසෙවති ලූබං ගිලානපච්චයභෙසජ්ජ පරික්ඛාරං පටිසෙවති, තමෙනං ගහපතිකා එවං ජානන්ති. අයං සමණෙ අප්පිච්ඡෝ සන්තුට්ඨෝ පවිවිත්තෝ අසංසට්ඨෝ ආරද්ධ වීරියෝ ධුතවාදොති. භික්ඛා භික්ඛූ නිමන්තෙන්ති චීවර==:පෙ:== පරික්ඛාරෙහි. සෝ එවමාහ:- තිණ්ණං සම්මුඛීභාවා සද්ධා කුල පුත්තෙන බහුං පුඤ්ඤං පසවති, සඛාය සම්මුඛීභාවා සඛා කුල පුත්තෙන බහුං පුඤ්ඤං පසවති දෙය්‍යධම්මස්ස ==:පෙ:== දක්ඛිණෙ ය්‍යානං සම්මුඛීභාවා සඛා කුලපුත්තෙන බහුං පුඤ්ඤං පසවති, තුම්හා කඤ්චුවාය සඛා අත්ථි, දෙය්‍යධම්මොත ච සංවිජ්ජති, අහඤ්ච පටිග්ගාහකො, සචාහං න පටිග්ගහෙස්සාමි එවං තුම්හෙ පුඤ්ඤෙන පරිබාහිරා භවිස්සථ, න මයහං ඉමිනා අත්ථෝ අපි ච තුම්හාකං යෙව අනුකම්පාය පතිග්ගණ්හාමීති තදුපාදාය බහුම්පි චීවරං පතිග්ගණ්හාති,

බහූපි පිණ්ඩපාතං=පෙ=හෙසජ්ජපරික්ඛාරං පතිගණ්හාති, යා එවරූපා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං ඉදං වුච්චති පච්චයපටිසේධනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථූ"නි.

පාපිච්ඡස්සේව පන සතෝ උත්තරිමනුස්සධම්මාධිගමපරිදීපනවාචාය තථා තථා විම්හාපනං සාමන්තජප්පනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථූනි වෙදිතබ්බං. යථාහ:-"කතමං සාමන්තජප්පනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු, ඉධේකච්චෝ පාපිච්ඡෝ ඉච්ඡාපකතෝ සම්භාවනාධිප්පායෝ එවං මං ජනෝ සම්භාවෙස්සතීති අරියධම්මසන්නිස්සිතං වාචං භාසති, යෝ එවරූපං චීවරං ධාරෙති සෝ සමණෝ මහෙසක්ඛෝති භණති යෝ එවරූපං පත්තං ලෝහථාලකං ධම්මකරකං පරිස්සාවනං කුසූචිකං කායබන්ධනං උපාහනං ධාරෙති, සෝ සමණෝ මහෙසක්ඛෝති භණති, යස්ස එවරූපෝ උපජ්ඣායෝ ආචරියෝ සමානුපජ්ඣායකෝ සමානාචරියකෝ මිත්තෝ සන්දිට්ඨෝ සම්භත්තෝ සහායෝ යෝ එවරූපෙ විහාරෙ දිස්සති, අඞ්ගණයොගෙ පාසාදෙ හම්මියෙ, ගුහාය ලෙණෙ කුටියා කූටාගාරෙ අට්ඨෙ මාලෙ උද්දණ්ඩෙ උපට්ඨානසාලායං මණ්ඩපෙ රුක්ඛමූලෙ වසති, සෝ සමණෝ මහෙසක්ඛෝති භණති. අථවා කොරඤ්ජිකා කොරඤ්ජිකෝ භාකුටික භාකුටිකෝ කුහකුහෝ ලපලපෝ මුඛසම්භාවිතෝ අයං සමණෝ ඉමාසං එවරූපානං සන්තානං විහාරසමාපත්තීනං ලාභීති තාදිසං ගම්භීරං ගුළ්හං නිපුණං පටිච්ඡන්නංලෝකුත්තරං සුඤ්ඤතා පටිසංයුත්තකථං කථෙති, යා එවරූපා භාකුටිතා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං, ඉදං වුච්චති සාමන්තජප්පනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථූ"නි. පාපිච්ඡස්සේව පන සතෝ ඝරිගාවනාධිප්පායකතෙන ඉරියාපථෙන විම්හාපනං ඉරියාපථසන්නිස්සිතං කුහනවත්ථූනි වෙදිතබ්බං. යථාහ.- කතමං ඉරියාපථසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු ඉධේකච්චෝ පාපිච්ඡෝ ඉච්ඡාපකතෝ සම්භාවනාධිප්පායෝඑවං මං ජනෝ සම්භාවෙස්සතීති ගමනං සණ්ඨපෙති සයනං. සණ්ඨපෙති පණිධාය ගච්ඡති පණිධාය තිට්ඨති පණිධාය නිසීදති පණිධාය සෙය්‍යං කප්පෙති සමාහිතෝ විය ගච්ඡති සමාහිතෝ විය තිට්ඨති නිසීදති සෙය්‍යං කප්පෙති ආපාථකඣායී ච හොති, යා එවරූපා ඉරියාපථස්ස අඛ්‍ය පනා ඨපනා සණ්ඨපනා භාකුටිතා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං, ඉදං ඉරියාපථසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථූ"නි.

**තත්ථ පච්චයපටිසේධනසඞ්ඛාතෙනාති**, පච්චයපටිසේධනන්ති ඉවේවං සඞ්ඛාතෙනපච්චයපටිසේධනෙනවා සඞ්ඛාතෙන. **සාමන්තජප්පිතනාති** සම්පහඤ්ඤිතෙන, **ඉරියාපථස්ස වාති** චතුඉරියාපථස්ස. **අඛ්‍ය පනාති** ආදිඅපනා, ආදරෙන වා ඨපනා. **ඨපනාති** ඨපනා කාරෙ. **සණ්ඨපනාති** අභිසඞ්ඛරණං, පාසාදිකභාවකරණන්ති

වුත්තං හොති. **භාකුටිකානි**ති පධානපරිමථිතභාවදස්සනෙන භාකුටිකරණං මුඛසඞ්කොචොති වුත්තං හොති. භාකුටිකරණං සීල මස්සාති භාකුටිකො, භාකුටිකස්ස භාවො **භාකුටිඤ්ඤං කුහනාදි** විඤ්ඤාපනා. කුහස්ස ආයනා **කුහ ඝනා** කුහිතස්ස භාවො **කුහි නත්තනති**.

ලපනා නිදෙසෙ-**ආලපනා**ති විහාරං ආගතෙ මනුස්සෙ දිස්වා කිමත්ථාය භොනෙතා ආගතා, කිං භික්ඛු නිමන්තෙතුං යදි එවං ගච්ඡථ අහං පච්ඡතො ගහෙච්ඡා ආගච්ඡාමීති එවං ආදිකොව ලපනා, අථවා අත්තානං උපනෙච්ඡා අහං තිස්සො මයි රාජා පස න්නොා මයි අසුකොව අසුකොව රාජමහාමත්තො පසන්නොා'ති එවං අත්තූපනායිකා ලපනා ආලපනා. **ලපනාති** පුඩස්ස සතො වුත්තප්ප කාරමෙව ලපනා. **සඞ්ඝලපනාති** ගහපතිකානං උක්කණ්ඨනෙ හිතස්ස ඔකාසං දත්වා දත්වා සුඛූ ලපනා. **උල්ලපනාති** මහාකුවිඩිකො මහානා විකො මහාදුනපතීති එවං උඩං කත්වා ලපනා. **සම්ඵුල්ලපනාති** සබ්බ තොභාගෙන උඩං කත්වා ලපනා. **උපාසකාති** උපාසකා පුබ්බ රිදිසෙ කාලෙ නවදුනං දෙථ ඉදුනි කිං න දෙථාති එවං යාව දස්සාම හන්තෙ ඔකාසං න ලභාමාති ආදිනි වත්ථූනි තාව උඩ්ඩං උඩං නහනා වෙඨනානි වුත්තං හොති, අථවා උවජ්ඣත්තං දිස්වා කුතො ආහතං උපාසකානි පුවත්ථි උවජ්ඣෙත්තතො හන්තෙති කිං තව්ථ උවජ්ඣ මධුරන්ත් බාදිත්වා භන්තෙ ජානිතබ්බන්හි, න උපා සකා භික්ඛුස්ස උවජ්ඣං දෙථාති වත්තුං වට්ටතීති යා එව රූපා නිබෙඛ නොභාසස්පි වෙඨනකථා සා උත්තානත්තා. සබ්බභාගෙන පුනපුන නහනා **සමුන්නහනා, උක්කාවනාති** එතං කුලඃ මං එවං ජානාති සවෙ එත්ථ දෙය්‍ය ධම්මා උපජ්ඣති මයහං එව දෙනාතිති එවං උක්කි පිත්වා කාවනා උක්කාවනා උද්දිපනානි වුත්තං හොති. තෙලකන්දරික වත්ථුවෙත්ථ වත්තබ්බං. සබ්බභාගෙන පන පුනපුන උක්කාවනා **සමු ක්කාවනා අනුප්පබන්ධානීනාති** සවචානුරූපං ධම්මානුරූපංවා අන වලොකෙත්වා පුනපුන පියභණ්ඩනමෙව. **චාටුකම්‍යතානි** නීව වුත්තී නා, අත්තානං හෙඨතො හෙඨතො ඨපෙත්වා පවත්තනං. **මුගඛසුප්ප නාති** මුගඛසුපසදිසතා, යථා හි මුගෙඛසු පච්චමානෙසු කොවිදෙව න පච්චති අවසෙසා පච්චන්හි එවං යස්ස පුගඛලස්ස වචනෙ කිඤ්චි දෙව සච්චං හොති සෙසං අලිකං අයං පුගඛලො මුගඛසුප්පොනි වුච්චති, තස්ස භාවො මුගඛසුපතා. **පාඝිභට්ටානි** පාරිභට්ට ඛාවො, යො හි කුලදුරකෙ ධාත් විය අඞ්කෙන වා බඞ්කෙන වා පරි හට්ඨ ධාරෙන්හි අප්පො, තස්ස පරිභට්ඨස්ස කම්මං පාරිභට්ටං පාරි භට්ටස්ස භාවො පාරිභට්ටතාති.

**නෙමිත්තිකතා** නිදෙසෙ- **නිමිත්තානීති** යං කිඤ් පරෙසං පච්චයදුනසඞ්ඛාතං කායවචීකම්මං නිමිත්තකම්මන්හි බාදනීයං

ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා කිං ඛාදනීයං ලභිත්වාති ආදිනා නයෙන නිමිත්තකරණං. **ඛහාසෙසාති** පච්චයපරිභුඤ්ජනකථා. **ඛහාසක ථම්භනති** වච්චපාළියං දිස්වා කිං ඉමෙ වච්චා බ්‍රහ්මචච්චා උදාහු නක්ඛත්තබ්‍රහ්මචච්චාති පුච්ඡිත්වා බ්‍රහ්මචච්චා භන්තෙති වුත්තෙ න බ්‍රහ්මචච්චා යදි බ්‍රහ්මචච්චා සියුං භික්ඛූපි බ්‍රහ්මං ලභෙය්‍යුන්ති එවමාදිනා නයෙන තෙසං දූරකානං මාතාපිතූනං නිවෙදෙත්වා බ්‍රහ්මපූජනාදිකං ඔභාසකරණං. **සාමණෙරපජපාති** සමීපං කත්වා ජප්පනං කුලූපගභික්ඛු වත්තුං වෙළු වත්තබ්බං:— කුලූපගෙ කිර භික්ඛු භුඤ්ජිතුකාමෙ ගෙහං පවිසිත්වා නිසිදි. තං දිස්වා අදාතුකාමා ඝරණී තණ්ඩුලා නාසිනි භණනාති තණ්ඩුලෙ ආහරිතුකාමා විය පච්චිස්සකඝරං ගතා. භික්ඛු අන්තො ගබ්භං පවිසිත්වා ඔලොකෙන්තො කවාටකොණෙ උචපුං භාජනෙ ගුළං පිටකෙ ලොණ මච්ඡථාලෙ ඛුමභියං තණ්ඩුලෙ ඝටෙ ඝතං දිස්වා නික්ඛමිත්වා නිසිදි. ඝරණී තණ්ඩුලෙ නාලත්ථන්ති ආගන්ත්වා. භික්ඛු උපාසිකෙ අජ්ජ භික්ඛා න සම්පජ්ජිස්සතීති පටිගච්චෙව නිමිත්තං අදිස්වන්ති ආහ. කිං භන්තෙති කවාටකොණෙ නික්ඛිත්තං උචපුං. විය සපපං අදිස්වා, තං පහරිස්සාමීති ඔලොකෙන්තො භාජනෙ ඨපිතගුළපිණ්ඩකෙ විය පාසාණලෙඩ්ඩුකෙ, පහරෙන සපෙන කතං පිටකෙ නික්ඛිත්ත ලොණමච්ඡථාලසදිසං එණං, තස්ස තං ලෙඩ්ඩුං ඛිපිතුකාමස්ස ඛුමභියා තණ්ඩුලසදිසෙ දස්සෙත්වා, අථස්ස කුපිතස්ස ඝටෙ පක්ඛිත්ත ඝතසදිසං මුඛතො නික්ඛන්තං විසමිස්සකං බෙලන්ති. සා න සක්කා මුඛං වෙදෙතුන්ති උචපුං දත්වා ඔදනං පච්චා ඝතගුළ මච්ඡෙහි සද්ධිං අදාසීති. එවං සම්පජ්ජනං සාමණෙරපජපාති වෙදිතබ්බා. **සරිකථා නි** යථා තං ලභති තථා පරිවත්තෙත්වා පරිවත්තෙත්වා කථනානි.

නිපෙපසිකතා නිද්දෙසෙ— **අකෙකාසනානි** දායකි අකෙකාස වත්තුනි අකෙකාසනා. **වමහනානි** පරිභුඤ්ජිත්වා කථනං. **ගරහණානි** අඤ්ඤදෙව අපපඝණෙනාති ආදිනා නයෙන දොසාරොපනා **උකෙඛපකානි** මං එතං එළු කථෙථානි වාමාය උකඛිපනං, සබ්බතො හාගෙන සවත්ථුකා සහෙතුකං කත්වා උකෙඛපනා **සමුකෙඛපනා**, අථවා අදෙනතං අහොසූනපතිනි එවං උකඛිපනං උකෙඛපනා, මහාසූනපතීනි එවං සුඛුං උකෙඛපනා **සමුකෙඛපනා**, **ඛිපනානි** කිං ඉමස්ස ජීවිතං බිජහොජීමනානි එවං උපපණ්ඩනා. **සංඛිපනානි** කිං ඉමං අදයකොනි භණං යො නිච්චකාලං සබ්බසම්පි නත්ථි වචනං දෙනීති එවං සුඛුතරං උපපණ්ඩනා. **පාපනානි** අදයකත්තස්ස අවණණස්ස වා පාපනං සබ්බතො භාගෙන පාපනා **සම්පාපනා**. **අවණණහාරිනානි** එවං මෙ අවණණභයාපි දස්සතීති ගෙහතො ගෙහං ගාමතො ගාමං ජනපදතො ජනපදං **අවණණහරණං**. **පරපිණ්ඩිමං**

**සිකනානි** පුරතො මධුරං භුඤ්ඡිත්වා පරම්මුඛේ අවණ්ණභාසිතා,එසා හි අනිම්මුඛං ඔලොකෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා පරම්මුඛානං පිණ්ඩපාතදානම්ව හොති, තස්මා පරපිට්ඨිවංසිකතානි වුත්තා. **අඤ්ඤං වුච්චති නිප්පෙසිකතානි** අයං යස්මා වෙළුපෙසිකා විය අබ්භන්තරං පරස්ස ගුණං නිප්පෙසෙන්ති නිපුඤ්ඣන්ති, යස්මා වා ගන්ථිජාතං පිංසිත්වා ගන්ථිමග්ගනා විය පරගුණේ නිපිංසිත්වා විවණ්ණනා එසා ලාභමග්ගනා හොති තස්මා නිප්පෙසිකතානි වුච්චතීති.

ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිගිංසනතා නිද්දෙසෙ- **නිජ්ජිගිංසනානි** මග්ගනා. **ලද්ධා ලබ්භති** ඉමස්මා ගෙහා ලබ්භ. අමුත්‍රාති අමුකස්මිං ගෙහෙ, **එවංනි** ඉච්ඡිතා. **ගවේසිනී** මග්ගනා. **පරියේසිනී** පුන පපුන මග්ගනා. ආදිතො පඨාය ලබ්ධලබ්භ භික්ඛං තත්‍ර තත්‍ර කුලදූර කානං දත්වා අන්තෙ බ්‍රහ්මලොකූපගං ලභිත්වා ගතභික්ඛුවත්තුවෙව්ව කථෙ තබ්බං. **එසනාදීනි** එසිආදිනං වෙවචනානි, තස්මා එසිනි එසනා ගවෙසිනි ගවෙසනා, පරියෙසිනි පරියෙසනා, ඉච්චෙවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා, අයං සුත්තාදිකං අත්ථෙ..

ඉදානි **එවමාදීනං ච පාපධම්මානන්නි** එත්ථ"යථා වා පනෙකෙ හොන්තෙනා සමණබ්‍රාහ්මණා සඩ්ඩෙය්‍යානි හොජනානි භුඤ්ජිත්වා තෙ එවරූපාය තිරච්ඡානවිජ්ජාය මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙන්ති, සෙය්‍යථිදං:- අඞ්ගං නිමිත්තං උප්පාදං සුපිනං ලක්ඛණං මූසිකච්ඡින්නං අග්ගිහොමං දබ්බිහොමං"ත්‍යාදි නයෙන බ්‍රහ්මජාලෙ වුත්තානං අනෙකෙසං පාපධම්මානං ගහණං වෙදිතබ්බං.ඉති යවයං ඉමෙසං ආජීවහෙතු. පඤ්චසන්නානං ඡන්නං සික්ඛාපදානං විහිංසක මවසෙන ඉමෙසඤ්ච ඛුත්තා ලපනා නෙමිත්තිකතා ඤාපෙසිකතා ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිගිංසනතාති එවමාදිනං පාපධම්මානං වසෙන පවත්තෙතා මිච්ඡාජීවෝ, තස්මා සබ්බපදකාරෙපි මිච්ඡාජීවා යා විරති ඉදං ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං. තත්‍රායං වචනත්ථෝ:- **එතං** ආගම්ම ජීවන්තීති ආජීවෝ, කො සො පච්චයපරියෙසන වායාමෝ. පාරිසුද්ධිති **පරිසුද්ධතා**, ආජීවස්ස පාරිසුද්ධි ආජීවපාරිසුද්ධි.

යං පනෙතං තදනන්තරං පච්චයසන්නිස්සිතසීලං වුත්තං, තත්ථ **පටිසඞ්ඛායොනිසෝති** උපායෙන පථෙන පටිසඞ්ඛාය ඤත්වා පච්චවෙක්ඛිත්වාති අත්ථෝ, එත්ථ ච සීතස්ස පටිඝාතායාති ආදිනා නයෙන වුත්තං පච්චවෙක්ඛණමෙව යොනිසෝ පටිසඞ්ඛානි වෙදිතබ්බා. **තත්ථ චීවරන්ති** අනන්තරවාසකාදීසු යං කිඤ්චි. **පරිභුඤ්ජතීති** පරිභුඤ්ජති, නිවාසෙත්වා පාරුපත්වා. **යාවදෙවාති** පයොජනාවධිපරිවෙච්ඡදනියමවචනං, එත්තකමෙව හි යොගිනො චීවරපටිසෙවනෙ පයොජනං යදිදං, සීතස්ස පටිඝාතායාති ආදි. න ඉතො භියෙය්‍යා. **සිනස්සානි** අජ්ඣත්තධාතුක්ඛොභවසෙන වා බහිධා උතු

පරිණාමවසෙන වා උපපත්තිභවස්ස යස්ස කස්සචි **පටිසන්ධානාය** පටිසන්ධත්ථං, යථා සරීරේ ආබාධෝ න උප්පජ්ජති, එවං තස්ස විනෝදනත්ථං, සීතබාහුල්‍යතෝ හි සරීරේ වික්ඛිත්තචිත්තෝ යෝනිසෝ පදහිතුං න සක්කෝති, තස්මා සීතස්ස පටිඝාතාය විවරං සෙවිතබ්බන්ති භගවා අනුඤ්ඤාසි. එසනයෝ සබ්බත්ථ. කේවලං හෙට්ඨා **උණ්හසප්පායානි** අගතිසප්පායතාපස්ස, තස්ස පන වනදුග්ගාදීසු සම්භවෝ වෙදිතබ්බෝ. **ඩංසමකසවාතාතපසිරිංසපසම්ඵස්සානන්ති** එත්ථ පන **ඩංසා** ඩංසන මකසිකා, අඤ්ඤෙ කිඛිල්ලිකාදී පි වුච්චන්ති. **මකසා** මකසායෙව. **වාතාති** සරජරජාදිභෙදා. **ආතපෝති** සුරියාතපෝ. **සිරිංසපාති** යෙ කෙචි සරත්තා ගච්ඡන්ති දීඝජාතිකා සපජාදයෝ. තෙසං දට්ඨස්මිඤ්ඤෙව ඵුට්ඨස්මිඤ්ඤෙවාති ද්වීහිඩෝ සම්ඵස්සෙ. සෝ පි විවරං පාරුපිත්වා නිසින්නානං න බාධෙති තස්මා තාදිසෙසු ඨානෙසු තෙසං පටිඝාතත්ථාය පටිසෙවති. **සාවිදෙඛාති** පුන එතස්ස වචනං නියත පයොජනාවධිපරිවෙජදස්සනත්ථං. නිරුත්තොපනපටිච්ඡාදනං හි නියතපයොජනං, ඉතරානි කදාචි කදාචි හොන්ති. තත්ථ **හිරිකොපීනපටිච්ඡාදනාති** තං තං සම්බාධට්ඨානං, යත්ථං යත්ථං හි අඞ්ගෙ විවරියමානෙ හිරී කුප්පති විනස්සති තං තං හිරිකොපනතෝ හිරිකොපීනන්ති වුච්චති, තස්ස හිරිකොපීනස්ස පටිච්ඡාදනත්ථන්ති හිරිකොපීනපටිච්ඡාදනත්ථං හිරිකොපීනං පටිච්ඡාදනත්ථන්ත්‍යපි පාඨෝ.

**පිණ්ඩපාතෙනාති** යං කිඤ්චි ආහාරං, යො හි කොචි ආහාරෝ භික්ඛූහෙ පිණ්ඩෝල්‍යෙන පතෙත පතිත්තන්ති පිණ්ඩපාතෝ'ති වුච්චති. පිණ්ඩානං වා පාතෝ පිණ්ඩපාතෝ, තත්ථ තත්ථ ලද්ධානං භික්ඛානං සන්නිපාතෝ සමූහොති වුත්තං හොති. **සෙනාසනානීති** න ගාම දූරකාදයෝ විය දට්ඨබ්බං, කිළානිමිත්තන්ති වුත්තං හොති. **න මදත්ථායාති** න මුඛිකමල්ලාදයෝ විය මදත්ථං, බලවදනිමිත්තං පෝරිස මදනිමිත්තං වාති වුත්තං හොති. **න මණ්ඩනත්ථායාති** න අන්තෙ පුරිකවෙසියාදයෝ විය මණ්ඩනත්ථං, අඞ්ගපච්චඞ්ගානං පිණනභාව නිමිත්තන්ති වුත්තංහොති. **න විභූසනත්ථායාති** න නටනච්චකාදයෝ විය විභූසනත්ථං, පසන්නාකාරවිවණ්ණතා නිමිත්තන්ති වුත්තං හොති. එත්ථ ච නෙවදවාති එතං මොහුප්පනිස්සයපහානත්තං වුත්තං. න මදායාති එතං දොසූපනිස්සයපහානත්ථං, න මණ්ඩනාය න විභූසනායාති එතං රාගුප්පනිස්සයපහානත්ථං. නෙවදවාය න මදායාති වෙතං අත්තනෝ සංයොජනුප්පත්තිපටිසෙධනත්ථං න මණ්ඩනාය න විභූසනායාති එතං පරස්සපි සංයොජනුප්පත්ති පටිසෙධනත්ථං, චතූහිපි වෙතෙහි අයොනිසෝ පටිපත්තියා කාමසුඛල්ලිකානුයොගස්ස ච පහානං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **යාවදෙවාති** වුත්තත්ථ මෙව. **ඉමස්ස කායස්සාති** එතස්ස චතුමහාභූතිකස්ස රූපකායස්ස. **ඨිතියාති** පබන්ධත්ථං. **යාපනායාති** පවත්තියා අවිච්ඡෙද

තඤ්ච, චිරකාලඨිතඤ්ච වා; ඝරූපඤ්ච්ඡමිච්ච ගි ජිණ්ණඝරසාමිකො අක්ඛබහඤ්ඤනමිච්ච ච සාකටිකො කාලස්ස ඨිතඤ්ච යාපනඤ්ඤෙව පිණ්ඩපාතං පටිසෙවති න දවමදණ්ඩනමිහුසඤ්ඤ. අපිච- ඨිතිනි ජීවිතින්ද්‍රියසෙතං අධිවචනං, තඤ්ච ඉමස්ස කායස්ස ඨිතියා යාපනායාති එතඤ්චවචා එතස්ස කායස්ස ජීවිතින්ද්‍රියපවත්තනාපනඤ්ඤ නත්ථිපි වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං. විහිංසූපරතියාති විහිංසා නාම ජීඝච්ඡා, ආබාධනදෙඛන තස්සා උපරමඤ්ඤෙපස පිණ්ඩපාතං පරිසෙවති වණාලෙපනමිච්ච උණ්හසිතාදිසු තපපතිකාරං විය.බ්‍රහ්ම චරියානුග්‍රහායාති සකල සාසනබ්‍රහ්මචරියස්ස මහබ්‍රහ්මචරියස්සව අනුග්‍රහත්ථං, අයං හි පිණ්ඩපාතපරිසෙවනපච්චයා කායබලං නිස්සාය සික්ඛාත්තයානුයොගවසෙන භවකන්තාර නිත්ථරණත්ථං පරිපජ්ජතෙතා බ්‍රහ්මචරියානුග්‍රහාය පටිසෙවති. කන්තාරනිත්ථරණත්ථිකා පුත්තමංසං විය නදිනිත්තරණත්ථිකා කුල්ලං විය සම්මුද්ද නිත්ථරණත්ථිකා නාවම්මිව. ඉති පුරාණඤ්ච වෙදනං පටිහඩ්ඛාමි නවඤ්ච වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමිනි එවං ඉමිනා පිණ්ඩපාත පටිසෙවනෙන පුරාණඤ්ච ජිඝච්ඡාවෙදනං පටිහඩ්ඛාමි නවඤ්ච අපරිමිතභොජනපච්චයං ආහරහත්ථක අලංසාටක තත්‍ර වච්චක කාකමාසක භුත්තවමිනක බ්‍රාහ්මණානං අඤ්ඤතරෝ විය න උප්පාදෙස්සාමිනිපි පටිසෙවති, හෙසජ්ජම්ව ගිලානො, අථවා යා අධුනා අසප්පායාපරිමිතභොජනං නිස්සාය පුරාණ කම්මපච්චයවසෙන උප්පජ්ජනතෙතා පුරාණවෙදනා වුච්චති, සප්පාය පරිමිතභොජනෙන තස්සා පච්චයං විනාසෙතෙතා තා පුරාණඤ්ච වෙදනං පටිහඩ්ඛාමි යාචායං අධුනා කතං අයුත්තපරිභොගකම්මුපච්චයං නිස්සාය ආයතිං උප්පජ්ජනතෙතා නවවෙදනා වුච්චති, යුත්තපරිභොග වසෙන තස්සා මූලං අනිබ්බත්තෙතෙතා තං නවඤ්ච වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමිති එවමෙත්ථ අත්ථෙතා දට්ඨබ්බා. එත්තාවතාව යුත්ත පරිභොගස්සඛභතෙතා අත්තහිලමථානුයොගපපහානං ධම්මිකසුඛා පරිච්චාගෙව දිපිතෙතා හොතීති වෙදිතබ්බෙතා. යාත්‍රා ච මෙ භවිස්ස තිනි ඉතිම්තපරිභොගෙන ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදකස්ස ඉරියාපථභඤ්ඤ කස්ස වා පරිස්සයස්ස අභාවතා චිරකාලනමනසඛඩ්ඛතා යාත්‍රා ච මෙ භවිස්සති ඉමස්ස පච්චයාපත්තවුත්තතිනෙතා කායස්සානිපි පවිසෙවති යාප්‍යරොගී විය තපපච්චයං. අනවජ්ජතාච ඵාසුවිහාරා චාතිඅයුත්ත පරියෙසන පටිඝාතණ පරිභොග පරිවජ්ජනෙන අනවජ්ජතා, පරිමිත පරිභොගෙන ඵාසුවිහාරෙතා. අසප්පායා පරිමිත භොජන පච්චයා අරති තන්දිවිජම්භිකා විසූකායිතාදි දොසාභාවෙන වා අනවජ්ජතා, සප්පායපරිමිතභොජනපච්චයා කායබලසම්භවෙන ඵාසුවිහාරෙතා, යාවදත්ථ උදරාවදෙහකභොජන පරිවජ්ජනෙන වා සෙය්‍යසුඛඵස්සසුඛමිද්ධසුඛානං පහානතෙතා අනවජ්ජතා, චතු

පඤ්චාලෝපමත්ත උණ්හභෝජනෙන චතුඉරියාපථ යොග්‍යභාවපටි
ප්‍රාදනතෝ ඵාසුවිහාරෝ ච මෙ භවිස්සතීතිපි පටිසෙවති. වුත්තම්පි
හෙතං:-

"චත්තාරෝ පඤ්ච ආලෝපෙ-අභුත්වා උදකං පිවෙ,
අලං ඵාසු විහාරාය-පණිතත්තස්ස භික්ඛුනෝ"ති.

එත්තාවතා ච පයෝජන පරිග්ගහෝ මජ්ඣිමා ච පරිපදා දීපිතා
හොතීති වෙදිතබ්බා.

**සෙනාසනන්ති** සයනඤ්ච ආසනඤ්ච, යත්ථ යත්ථ හි සෙති
විහාරෙ වා අඩ්ඪයොගාදීසු වා තං සෙනං, යත්ථ යත්ථ ආසති නිසීදති
තං ආසනං, තං එකතෝ කත්වා සෙනාසනන්ති වුච්චති. **උතුසප්පායස්ස
භොජනස්ස පුග්ගලානුරූපස්ස ධම්මස්සවනස්ස පරිසඤ්ඤිතා**ති පරිසහනභෙන උතු
යෙව උතුපරිස්සයෝ, උතුපරිස්සයවිනොදනඤ්ච පරිසල්ලානා
රාමඤ්ච, යෝ සරීරාබාධචිත්තාපීඩෙපකාරෝ අසප්පායෝ උතුසෙ
නාසනාපටිසෙවනෙන විනොදෙතබ්බෝ හොති, තස්ස විනොදනඤ්ච
එකීභාවසුඛඤ්ච, ආදි සද්දෙන සීතපටිඝාතාදිනාව
උතුපරිස්සයවිනොදනං වුත්තමෙව; යථාපන චීවරපටිසෙවනෙ තිරි
කොපින පටිච්ඡාදනං ච නියතං ප්‍රයොජනං, ඉතරානි කදාචි කදාචි
හොන්තීති වුත්තං, එවම්පිධාපි නියතං උතුපරිස්සයවිනොදනං සන්ධාය
ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, අථවා අයං වුත්තප්පකාරෝ උතු උතු
යෙව, පරිස්සයෝ පන ද්විධෝ:-පාකටපරිස්සයෝ ච පච්ඡින්නාපරි
ස්සයෝව, පාකටපරිස්සයෝ සීඝව්‍යඝාදයෝ, පච්ඡින්නාපරිස්සයෝ
රාගදෙසාදයෝ, තෙ යත්ථ අපරිගුත්තියා ච අසප්පායරූපදස්සනා
දිනා ච ආබාධං න කරොන්ති, තං සෙනාසනං එවං ඥාත්වා පවි
වෙකකිච්චා පටිසෙවනෙනා භික්ඛු පටිසංඛායොනිසෝ සෙනාසනං
=:පෙ =උතුපරිස්සය විනොදනඤ්ච පටිසෙවතීති වෙදිතබ්බා.

**ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරන්ති** එත්ථ රොගස්ස පතිඅය
නවෙන පවත්තයෝ, පච්චනිකගමනඤ්ඤෙනාති අත්ථෝ. **යස්ස කස්සචි
ඇපපායයුත්තං අධිවචනං, භිසක්කස්ස කම්මං තෙන අනුඤ්ඤා
තන්තාති භෙසජ්ජං, ගිලානපච්චයොව භෙසජ්ජං ගිලානපච්චය
භෙසජ්ජං, යං කිඤ්චි ගිලානස්ස ඇපපායං භිසක්කානුමතං තෙලමධු
ඵාණිතාදිති වුත්තං හොති. පරික්ඛාරොති පන "සත්තහි නගර
පරික්ඛාරෙහි සුපරික්ඛිත්තං හොතීති" ආදීසු පරිවාරෙ වුච්චති.
"රඤ්ඤො සෙතපරික්ඛාරෙ— ඛ්‍යානකෙබා චකකවීරියෙ"ති ආදීසු අල
ඞ්කාරෙ. "යෙවිමෙ පබ්බජිතෙන ජීවිතපරික්ඛාරා සමුදානෙතබ්බා"ති ආදීසු සම්භාරෙ. ඉධ පන සම්භාරෝ'පි පරිවාරෝ'පි
වට්ටති, තං හි ගිලානපච්චයභෙසජ්ජං ජීවිතස්ස පරිවාරෝ'පි හොති
ජීවිතනාසකාබාධුප්පත්තියා අනන්තරං අදවාරක්ඛණතෝ, සම්භාරෝපි

ඝථාවීරං පවත්තති එවමස්ස කාරණභාවතෝ, තස්මා පරික්ඛාරෝ'පි වුච්චති. එවං ගිලානපච්චයභෙසජ්ජඤ්ච තං පරික්ඛාරොචාති ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෝ තං ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං, ගිලානස්ස යං කිඤ්චි සප්පායං භිසක්කානුඤ්ඤාතං තෙලම්බුථාණී තාදි ජීවිතපරික්ඛාරන්ති වුත්තං හොති. **උප්පන්නානන්ති** ජාතානං භූතානං නිබ්බත්තානං. **ඛුබ්භ්‍යාබාධිකානන්ති** එත්ථ ව්‍යාබාධෝ'ති ධාතුක්ඛොභෝ තං සමුට්ඨානං ච සූලඝණ්ඩපිළකාදයෝ, ව්‍යාබාධතෝ උප්පන්නත්තා වෙය්‍යාබාධිකා. **වෙදනානන්ති** දුක්ඛවෙදනා අතුසලවිපාකවෙදනා, තාසං වෙය්‍යාබාධිකානං වෙදනානං. **අබ්‍යාපජ්ඣපරමතාය** නිද්දුක්ඛපරමතාය, යාව තං දුක්ඛං සබ්බිං පහීනං හොති තාවාති අත්ථෝ. එවමිදං සඞ්ඛෙපතෝ පටිසඞ්ඛ්‍යායෝනිසෝ පච්චයපරිභොගලක්ඛණං පච්චයසන්නිස්සිතසීලං වෙදිතබ්බං.වචනත්ථෝ පනෙත්ථ විචාරාදයෝ ච යස්මා තෙ පටිච්ච නිස්සාය පරිභුඤ්ජමානා පාණිනෝ යනති ගච්ඡන්ති පවත්තන්ති තස්මා පච්චයාති වුච්චන්ති, තෙ පච්චයෙ සන්නිස්සිතන්ති පච්චයසන්නිස්සිතං—

එවමෙතස්මිං චතුබ්බිධෙ සීලෙ සඞ්ඛ්‍යං පානිමොක්ඛසංවරෝ **සම්පාදෙතබ්බෝ.** සඞ්ඝාධිනෝ හි සෙඛ, සාවකවිසයානිතන්තා, සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා, සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියාවා නපරික්ඛ්‍යෙ වෙත්ථනිද්දසනං. තස්මා යථාපඤ්ඤත්තානං සික්ඛාපදං අනවසෙසං සමාදාය වත්තිතබ්බං. වුත්තම්පි හෙතං:—

"කිකිව අණ්ඩං චමරිව වාලධිං
පියංව පුත්තං නයනංව එකකං,
තථෙව සීලං අනුරක්ඛමානකා
සුපෙසලා හොථ සදා සගාරවා"ති.

අපරම්පි වුත්තං— "එවමෙව ඛො මහාරාජ යං මයා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං තං මම සාවකා ජීවිතහෙතුපි නාතික්කමන්තී"ති. ඉමස්මිඤ්ච පනත්ථෙ අටවියං වොරෙහි ඛඩ්ඩෙරුනං වත්ථූනි වෙදිතබ්බානි. මහාවත්තනි අටවියං කිර ථෙරං වොරා කාළවලිහි බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපෙසුං, ථෙරො යථා නිපන්නොව සත්ත දිවසානි විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අනාගාමිඵලං පාපුණිත්වා තත්ථෙව කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.අපරම්පි ථෙරං තම්බපණ්ණිදීපෙ පුත්තිලත්තාය බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපෙසුං, සොදවඩාහෙ ආගච්ඡන්තෙ වලලිං අච්ඡින්නිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සමසීසි හුත්වා පරිනිබ්බායි. දීඝභාණක අභයත්ථෙරො පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ගච්ඡන්තො දිස්වා ථෙරස්ස සරීරං ඣාපෙත්වා වෙහියං කාරාපෙසි. තස්මා අඤ්ඤතු'පි සබ්බෙ කුලපුත්තෙහි—

පාතිමොක්ඛං විසොධෙත්වා-අපෙපව ජීවිතං ජහේ,
පඤ්ඤත්තං ලොකනාථෙන-න භින්දේ සීලසංවරං.

යථා ච පාතිමොක්ඛසංවරෝ සඛාය, එවං සතියා ඉන්ද්‍රියසංවරෝ සම්පාදෙතබ්බෝ. සතිසාධනෝ හි සෝ සතියා අධිගතානං ඉන්ද්‍රියානං අභිජ්ඣාදිහි අනවඤ්ඤවනියතෝ. තසමා "වරං භික්ඛවෙ තාපනාය අයසාසලාකාය ආදිත්තාය සඔජ්ජලිතාය සජෝතිභූතාය චක්ඛින්ද්‍රියං සම්පලිම්පෙය්‍යං, නත්වෙව චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යෙසු රූපෙසු අනුව්‍යඤ්ජනසෝ නිම්ඛත්තගාහෝ"ති ආදිනා නයෙන ආදිත්තපරියායං සමනුස්සරිත්වා රූපාදිසු විසයෙසු චක්ඛුවාරාදිපවත්තස්ස විඤ්ඤාණස්ස අභිජ්ඣාදිහි අඛාඅසවනියං නිම්ඛත්තාදිගාහං අසම්මුට්ඨාය සතියා නිසෙධෙත්වාන එස සාධුකං සම්පාදෙතබ්බෝ. එවං අසම්පාදිතෙ හි එතස්මිං පාතිමොක්ඛසංවරසීලම්පි අනද්ධනියං හොති අවිරඡිනිකං අසංවිත්තසඛාපරම්පරම්ව සඤ්ඤං. ඉඤ්ඣතෙ චායං කිලෙ සවොරෙගි විවටවාරෝ විය ගාමෝ පරස්සහාරිහි. විත්තං විස්ස රාගෝ සමනි විජ්ඣති දුච්ඡන්නාවගාරං වුත්ති විය. වුත්තම්පිහෙතං:—

"රූපෙසු සද්දෙසු අථෝ රසෙසු
ගන්ධෙසු ඵස්සෙසු ච රක්ඛ ඉන්ද්‍රියං,
එතෙහි වාරා විවටා අරක්ඛිතා
හඤ්ඤන්ති ගාමංව පරස්ස හාරිනෝ."

"යථා අගාරං දුච්ඡන්නං-වුට්ඨි සමති විජ්ඣති
එවං අභාවිතං චිත්තං-රාගෝ සමති විජ්ඣති".

සම්පාදිතෙ එතස්මිං පාතිමොක්ඛසංවරසීලම්පි අඛනියං හොති විරඡිනිකං සුසංවිහිත සඛාපරිවාර මිව සඤ්ඤං. න ඉඤ්ඣතෙවායං කිලෙසවොරෝ සුසංවුතවාරෝ විය ගාමෝ පරස්සහාරීහි. න විස්ස චිත්තං රාගෝ සමති විජ්ඣති සුවිච්ඡන්නමගාරං වුට්ඨිවිය. වුත්තම්පි චෙතං:—

"රූපෙසු සද්දෙසු අථෝ රසෙසු
ගන්ධෙසු ඵස්සෙසු ච රක්ඛ ඉන්ද්‍රියං,
එතෙහි වාරා පිහිතා සුසංවුතා
න හඤ්ඤන්ති ගාමංව පරස්ස හාරිනෝ".

"යථා අගාරං සුච්ඡන්නං-වුට්ඨි න සමති විජ්ඣති
එවං සුභාවිතං චිත්තං-රාගෝ න සමති විජ්ඣතීති."

අයං පන අතිඋකකණ්ඨදෙසනා. චිත්තං නාමෙතං ලහුපරිවත්තී. තසමා උපපන්නං රාගං අසුභමනසිකාරෙන විනොදෙත්වා

ඉන්ද්‍රියසංවරෝ සම්පාදෙතබ්බෝ- අධුනා පබ්බජිතෙන වඩ්ගීසත්ථෙරෙන විය. ථෙරස්ස කිර අධුනා පබ්බජිතස්ස පිණ්ඩාය චරතෝ එකං ඉත්ථිං දිස්වා රාගෝ උපජ්ජි, තතෝ ආනන්දත්ථෙරං ආහ:—

"කාමරාගෙන ඩය්හාමි-චිත්තං මෙ පරිඩය්හති,
සාධු නිබ්බාපනං බ්‍රූහි-අනුකම්පාය ගොතමා"-ති.

ථෙරෝ ආහ:—

"සඤ්ඤාය විපරියෙසා-චිත්තං තෙ පරිඩය්හති,
නිමිත්තං පරිවජ්ජෙහි-සුභං රාගූපසංහිතං.

"අසුභාය චිත්තං භාවෙහි-එකග්ගං සුසමාහිතං,
සඞ්ඛාරෙ පරතෝ පස්ස-දුක්ඛතෝ නො ච අත්තතෝ,
නිබ්බාපෙහි මහාරාගං-මා ඩය්හිත්ථෝ පුනප්පුනං"-නති.

ථෙරෝ රාගං විනොදෙත්වා පිණ්ඩාය චරි. අපිච ඉන්ද්‍රියසංවරපූරකෙන නිකුඛුනා ඛුරණ්ඩකමහාලෙණවාසිනා චිත්තගුත්තත්ථෙරෙන විය චොරකමන්ඩවිහාරවාසිනා මහාචිත්තත්ථෙරෙනාපි විය හවිතබ්බං. ඛුරණ්ඩකලෙණෙ කිර සත්තානුත්තං බුද්ධානං අභිනික්ඛමනචිත්තකම්මං මනොරමං අහොසි, සම්බහුලා භික්ඛූ සෙනාසනචාරිකං ආහිණ්ඩන්තා චිත්තකම්මං දිස්වා මනොරමං භගෙන චිත්තකම්මන්ති ආහංසු. ථෙරෝ ආහ- අතිරෙකසඤ්ඤී මෙ අවුසො වස්සානි ලෙණෙ වසන්තස්ස චිත්තකම්මං අත්ථිතිපි නජානාමි, අජ්ජි දුනි චක්ඛුමනොහ නිස්සාය ඣතනන්ති. ථෙරෙන කිර එත්තකං අද්ධානං වසන්තෙන චක්ඛුං උම්මිලෙත්වා ලෙණං න ඔලොකිත පුබ්බං, ලෙණවාරෙ වස්ස මහාඅගරුක්ඛොපි අහොසි. සොපි ථෙරෙන උඩුං න ඔලොකිතපුබ්බො, අන්‍රසංවච්ඡරං හුත්වා කෙස රනිපාතං දිස්වාවස්ස පුප්ඵිතභාවං ජානාති. රාජා ථෙරස්ස ගුණ සම්පත්තිං සුත්වා වන්දිතුකාමෝ නික්ඛන්තෝ පෙසෙත්වා අනාගච්ඡතෙ ථෙරෙ තස්මිං ගාමෙ තරුණපුත්තානං ඉත්ථිනං ඵලෙ බන්ධාපෙත්වා ලඤ්ඡපෙසි තාව දූරතා ඒඤ්ඤං මාලහිංසු යාව ථෙරෝ ආගච්ඡතීති. ථෙරෝ දූරතානං අනුකම්පාය මහාගාමං අගමාසි. රාජා සුත්වා ගච්ඡථ භණෙ ථෙරං පවෙසෙථ සිලානි ගණ්හිස්සාමීති අන්නෙ පුරං අනිහරාපෙත්වා වන්දිත්වා හොජෙත්වා අජ්ජ භන්නෙ ඔකාසං නත්ථි සෙව සිලානි ගණ්හිස්සාමීති ථෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා ථොකං අනුගන්ත්වා දෙවියා සඞ්ගං වන්දිත්වා නිවත්තති. ථෙරෝ රාජා වා වන්දතු දෙවී වා, සුබ්බි හොතු මහාරාජාති වදති. එවං සත්තදිවසානතා. භික්ඛූ ආහංසු කිං භන්නෙ තුම්හෙ රඤ්ඤෝපි වන්දමානෙ දෙවියාපි වන්දමානාය සුබ්බි හොතු මහාරාජාති එවං වදථාති. ථෙරෝ නාහං ආවුසො රාජානි වා දෙවිති වා වන්දාමානං

කරොමීති වත්වා සහතාහාතිස්සකමේ ථෙරස්ස ඉධ වාසෝ දුක්ඛෝ'නි රඤ්ඤා විස්සජ්ජිතෝ කුරණ්ඩකමහාලෙණං ගන්ත්වා රත්තිභාගෙ වඞ්කමං අභිරුහි. නාගරෙකෙ අධිවත්ථා දෙවතා දණ්ඩදීපකං ගන්ත්වා අඤාසි, අථස්ස කම්මට්ඨානං අතිපරිසුඛං පාකටං අහොසි. ථෙරෝ කිං නු ඛෝ මේ අජ්ජ කම්මට්ඨානං අතිවිය පකාසතීති අත්තමනෝ මඤ්ඤමයාම සමනන්තරං සකලං පබ්බතං උන්නාද යන්තෝ අරහත්තං පාපුණි. තස්මා අඤ්ඤෝ'පි අත්තකාමෝ කුල පුත්තෝ—

> මක්කටොව අරඤ්ඤම්හි-වනෙ ගන්තම්ගෝ විය,
> බාලෝ විය ච උත්‍රස්තෝ-න භවෙ ලොලලොචනෝ.
>
> අධෝ බිපෙය්‍ය චක්ඛූනි-යුගමත්තදසෙ සියා,
> වනමක්කටලොලස්ස-න චිත්තස්ස වසං වජේ.

මහාමත්තත්ථෙරස්සාපි මාතුඋපාසිකාය විසඝණ්ඩරාහෝ උපප ජ්ජි. ඛීණාපිස්සා භික්ඛුනිසු පබ්බජිතා හොති. සා තං ආහ ගච්ඡ අය්‍යෙ භාතුසන්තිකං ගන්ත්වා මම අත්ථාසුභාවං ආරොචෙත්වා භෙසජ්ජං ආහරාති. සා ගන්ත්වා ආරොචෙසි, ථෙරෝ නාහං මූලභෙසජ්ජාදිනි සංහරිත්වා භෙසජ්ජං පචිතුං ජානාමි, අපිච තෙ භෙසජ්ජං ආචික්ඛිස්සං අහං යතෝ පබ්බජිතෝ න මය්හං ලොභසහගතෙන චිත්තෙන ඉත්ථියානි භින්දිත්වා විසභාගරූපං ඔලොකිතපුබ්බං, ඉමිනා සච්චවජ්ජ නෙන මාතුයා මෙ ඵාසු හොතු, ගච්ඡ ඉමං වත්වා උපාසිකාය සරීරං පරිමජ්ජාහි. සා ගන්ත්වා ඉමමත්ථං ආරොචෙත්වා තථා අකාසි, උපා සිකාය තං ඛණං යෙව ගණ්ඩා ථෙණ්ඩිගණ්ඩා විය විලීයිත්වා අන්ත රධායි. සා උඤ්ඤිත්වා සචෙ සම්මාසම්බුද්ධෝ ධරෙය්‍ය කඤ්ඤා මම පුත්තසදිසස්ස භික්ඛුනෝ ජාලවිවිත්තෙන හත්ථෙන සීසං න පරා මසෙය්‍යාති අත්තමනවාචං නිච්ඡාරෙසි. තස්මා—

> කුලපුත්තමානි අඤ්ඤෝපි- පබ්බජිත්වාන සාසනෙ,
> මිත්තත්ථෙරෝ'ව තිවෙය්‍ය-වරෙ ඉන්ද්‍රියසංවරෙ.

යථා පන ඉන්ද්‍රියසංවරෝ සත්තියා, තථා විරියෙන ආජීවපාරිසුද්ධි සම්පාදෙතබ්බා. විරියසාධනා හි සා, සම්මා ආරබ්භවිරියස්ස මිච්ඡා ජීවපහානසම්භවතෝ, තස්මා අනෙසනං අපහිරුපං පහාය විරි යෙන පිණ්ඩපාතධරියාදිනි සම්මා එසනානි එසා සම්පාදෙතබ්බා, පරිසුද්ධුපපාදෙයෙව පච්චයෙ පරිසෙවමානෙන අපරිසුද්ධුපපාදෙ ආ සීවිසෙ විය පරිවජ්ජයතා. තඤ්ච අපරිඤ්ඤාතධුතඞ්ගස්ස සඞ්ඝතෝ ගණතෝ ධම්මදෙසනාදීහි වස්ස ගුණෙහි පසන්නානං ගිහීනං සන්තිකා උපපත්තිපච්චයා පරිසුද්ධුපපාදා නාම. පිණ්ඩපාතවරියාදීහි පන අතිපරිසුද්ධුපපාදා යෙව. පරිඤ්ඤාතධුතඞ්ගස්ස පිණ්ඩපාතවරියා

දිගි ධුතඞ්ගගුණේ වස්ස පසන්නානං සන්තිකා ධුතඞ්ගනියමාදාලෝ මෙන උපජ්ඣා පරිසුද්ධිපඨා. එකබ්‍යාධිවූපසමත්ථඤ්ඤස්ස පූතිහරීටකච්චතුම්ධුරෙසු උපජ්ඣෙසු චතුම්ධුරං අඤ්ඤං සබ්‍රහ්මචාරිනෝ පරිභුඤ්ජිස්සන්තීති විඤ්ඤාය හරීටකඛණ්ඩමේව පරිභුඤ්ජමානස්ස ධුතඞ්ගසමාදානං පතිරූපං මහාසි. එසඞ්ග උත්තමඅරියවංසිකෝ භික්ඛූනි වුච්චති. යෙ පනෙතෙ විවරාදයෝ පඤ්චයා තෙසු යස්ස කස්සචි භික්ඛුනෝ ආජීවං පරිසොධෙන්තස්ස විවරෙ ච පිණ්ඩපාතෙ ච නිමිත්තෝභාසපරිකථාවිඤ්ඤත්තියෝ න වට්ටන්ති. සෙනාසනෙ පන අපරිභොගිතධුතඞ්ගස්ස නිමිත්තෝභාසපරිකථා වට්ටන්ති. තඤ්ච නිමිත්තං නාම— සෙඤ්ඝසන්තකං භූමත්ථරිකමාදිනි කරොන්තස්ස කිං භන්තෙ කයිරති කොචි කාරාපෙතීති ගිහිගි වුත්තෙ න කොචිනි පටිවචනං.යං වා පනඤ්ඤම්පි එවරූපං නිමිත්තකම්මං.ඔභාසො නාම— උපාසකා තුම්හෙ කුහිං වසථාති, පාසාදෙ භන්තෙති. භික්ඛූනං පන උපාසකා පාසාදෙ, න වට්ටතීති වචනං, යං වා පනඤ්ඤම්පි එවරූපං ඔභාසකම්මං. පරිකථා නාම— භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සෙනාසනං සම්බාධන්ති වචනං, යං වා පනඤ්ඤම්පි එවරූපා පරියායකථා. හෙසජ්ජ සඞ්ගමපි වට්ටති. තථා උපජ්ඣානං පන හෙසජ්ජං රොගෙ උපස්සන්තෙ පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති. තඤ්ච විනය ධරා භගවතා වාරං දින්නා, තස්මා වට්ටතීති වදන්ති. සුත්තන්තිකා පන කිඤ්චාපි ආපත්ති න හොති ආජීවං පන කොපෙති, තස්මා න වට්ටතිවෙව වදන්ති.

යෝ පන භගවතා අඤ්ඤත්‍රාපි නිමිත්තෝභාසපරිකථාවීඤ්ඤත්තියෝ අකරොන්තෝ අපිච්ඡතාදිගුණෙ යෙව නිස්සාය ජීවිතක්ඛයෙපි පඤ්ඤපිතෙ අඤ්ඤත්‍රෙව ඔභාසාදිනි උපජ්ඣෙ පච්චයෙ පරිසෙවති, එස පරමසල්ලෙඛවුත්තීති වුච්චති. සෙය්‍යථාපි ථෙරෝ සාරිපුත්තෙත්‍රා— සො කිර ආයස්මා එකස්මිං සමයෙ පවිවෙකං බ්‍රූහයමානෝ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන සද්ධිං අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤෙ විහරති. අථස්ස එකස්මිං දිවසෙ උදරවාතාබාධො උප්පජ්ජිත්වා අතිදුක්ඛං ජනෙසි. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෝ සායණ්හසමයෙ තස්සායස්මතෝ උපට්ඨානං ගතො ථෙරං නිපන්නං දිස්වා තං පවත්තිං පුච්ඡිත්වා ප්‍රුළෙ තෙ ආවුසෝ කෙන ඵාසු හොතීති පුච්ඡි. ථෙරෝ ආහ— ගිහිකාළෙ මෙ ආවුසෝ මාතා සපිම්බුසකඛරාගි ඔජෙට්ඨා අසමභින්නාබ්‍රපායාසං අදාසි, තෙන ඵාසුකං අහොසීති. සොපි ආයස්මා හොතු ආවුසෝ, සවෙ මයඤ්ච වා තුඤ්ච වා පුඤ්ඤං අජ්ජි අපෙවනාම සෙව ලභිස්සාමාති ආහ. ඉමං පන තෙසං කථා සල්ලාපං වඞ්කමනකොටියං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා සුත්වා සෙව අය්‍යස්ස පායාසං උපපාදෙස්සාමීති තාවදෙව ථෙරස්ස උපට්ඨාක බාලං ගන්ත්වා ජෙට්ඨපුත්තස්ස සරීරං ආවිසිත්වා පිළං ජනෙසි. අථස්ස

නිබ්බිජ්ඣානිමිත්තං සන්නිපතිතෙ ඝුතකෙ ආහ— සවෙ යෙව ථෙරස්ස එවරූපං නාම පායාසං පටියාදෙථ මුඛිස්සාමිති. තෙ තස්ස අවුත්තෙන'පි ඉයං ථෙරානං නිබ්බං භිකඛං දෙමාති වත්වා දුනියදිවසෙ තථාරූපං පායාසං පටියාදයිංසු. මහාගොඝලලානත්ථෙරො පාතොව ආගන්ත්වා ආවුසො යාවාහං පිණ්ඩාය චරිත්වා ආගච්ඡාමි, තාව ඉධෙව හොහිති වත්වා ගාමං පාවිසි. තෙ මනුස්සා අඛුඝඝනත්වා ථෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා වුත්තප්පකාරස්ස පායාසස්ස පූරෙත්වා අදංසු. ථෙරො ගමනාකාරං දස්සෙසි. කුසද්ධා හනෙත තුම්හෙ අපරම්පි දස්සාමාති ථෙරං හොජෙත්වා පුන පත්තපූරං අදංසු. ථෙරො ගන්ත්වා ඝතුවුසො සාරිපුත්තස්ස පරිභුඤ්ජාති උපනාමෙසි. ථෙරොපි තං දිස්වා අත්තමනාපො පායාසො කථන්හුඛො උපපන්නො'ති විත්තෙන තෙනා තස්ස උපපත්තිමූලං දිස්වා ගරාවුසො මොඝලලාන අපරිභොගො පිණ්ඩපාතො'ති ආහ. සොපායස්මා මාදිසෙන නාම ආහතං පිණ්ඩපාතං න පරිභුඤ්ජතීති චිත්තවසෙ අනුප්පාදෙත්වා එකවච නෙනොව පත්තං මුඛවට්ටියං ගහෙත්වා එකම්පෙත නිස්සාකුජ්ජෙ සි. පායාසස්ස සහ භූමියං පතිඨානා ථෙරස්ස ආබාධො අන්තරධායි. තතො පභුතාය පඤ්චවත්තාභිසවස්සානි න පුන උප්පජ්ජි. තෙනා මහාමොඝලලානත්ථෙරං ආහ— ආවුසො වවිවිඤ්ඤතනිං නිස්සාය උපපන්නා පායාසො අත්තනාසු නික්ඛිමිත්වා භූමියං වරත්තෙනාසුපි පරිභුඤ්ජිතුං අයුත්තතරා පොති. ඉදං ච උදානං උදානෙසි—

"වවිවිඤ්ඤතනිං විප්පඨාරා-උපපන්නං මධු පායාසං,
සවෙ භුත්තො භවෙය්‍යාහං-සාජීවො ගරහිතො මම.
යදිපි මෙ අත්තභාවෙ- නික්ඛිමිත්වා බහි වරෙ,
නෙව භිත්‍රෙදය්‍යං ආජීවං-වජ්ජමාත්‍රොපි ජීවිතං.
ආරාධෙමි සකං චිත්තං-විවජ්ජෙමි අනෙසනං,
නාහං බුද්ධපතිකුඨං-කාහාමි අනොසත්ත"නති

චීවරගුම්බවාසිත්‍රඅඛ්බාදකමහාතිස්සත්‍රෙරවත්ථුපි වෙත්ථ කථෙතබ්බං. එවං සබ්බථාපි—

අනෙසනාය චිත්තම්පි-අජනෙත්වා විවක්කිණෙ,
ආජීවං පරිසොධෙය්‍ය-සඛාපබ්බජිතො යති-නි.

අථාව විරියෙන ආජීවපාරිසුද්ධි, තථා පච්චයසන්නිස්සිතසීලං පඤ්ඤාය සම්පාදෙතබ්බං. පඤ්ඤාසාධනං හි තං, පඤ්ඤාවතො පච්චයෙසු ආදීනවානිසංසදස්සනසම්භවතො. තස්මා පහාය පච්චයගෙධං ධම්මෙන සමෙන උප්පන්නෙ පච්චයෙ යථාවුත්තෙන විධිනා පඤ්ඤාය පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජනත්තා තං සම්පාදෙතබ්බං.

තඤ්ච දුවිධං පච්චවෙක්ඛණං-පච්චයානං පටිලාභකාලෙව පරිභොග කාලෙව. පටිලාභකාලෙ'පි හි ධාතුවසෙන වා පටිකූලවසෙනවා පච්චවෙක්ඛිත්වා ඨපිතානි චීවරාදීනි තතො උත්තරිං පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනවජ්ජොව පරිභොගො පරිභොගකාලෙ'පි. තත්‍රායං සන්නිට්ඨානකරො විනිච්ඡයො— චත්තාරො හි පරිභොගා, දෙය්‍ය පරිභොගො ඉණපරිභොගො දායජ්ජපරිභොගො සාමිපරිභොගොති. තත්‍ර සඞ්ඝමජ්ඣෙ'පි නිසීදිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස දුස්සීලස්ස පරිභොගො දෙය්‍යපරිභොගො නාම. සීලවතො අපච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභොගො ඉණපරිභොගො නාම. තස්මා චීවරං පරිභොගෙ පරිභොගෙ පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. පිණ්ඩපාතං ආලොපෙ ආලොපෙ තථා අසඤ්ඤතෙනත්තන පුරෙභත්තං පච්ඡාභත්තං පුරිමයාමං මජ්ඣිමයාමං පච්ඡිමයාමෙසු; සවස්ස අපච්චවෙක්ඛිතො'ව අරුණං උග්ගච්ඡති ඉණපරිභොගඨානෙ තිඨති. සෙනාසනම්පි පරිභොගෙ පරිභොගෙ පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. හෙසජ්ජං පටිග්ගහණෙ'පි පරිභොගෙ'පි සතිපච්චයතාව වට්ටති. එවං සන්තෙ'පි පටිග්ගහණෙ සතිං කත්වා පරිභොගෙ අකතරුන්නාසෙව ආපත්ති. පටිග්ගහණෙ පන සතිං අකත්වා පරිභොගෙ කරොන්තස්ස අනාපත්ති. චතුබ්බිධාහි + සුඬි— දෙසනාසුඬි සංවරසුඬි පරියෙට්ඨිසුඬි පච්චවෙක්ඛණසුඬිති. තඤ්ච දෙසනාසුඬි නාම— පාතිමොක්ඛසංවරසීලං, තං හි දෙසනාය සුද්ධිතතො දෙසනාසුඬිති වුච්චති. සංවරසුඬි නාම— ඉන්ද්‍රියසංවර සීලං, තං හි න පුන එවං කරිස්සාමීති චිත්තාධිඨානසංවරෙනව සුද්ධිතතො සංවරසුඬිති වුච්චති. පරියෙට්ඨිසුඬිනාම— ආජීව පාරිසුද්ධිසීලං, තං හි අනෙසනං පහාය ධම්මෙන සමෙන පච්චයෙ උපපාදෙන්තස්ස පරියෙසනාය සුඛත්තා පරියෙට්ඨිසුද්ධිති වුච්චති. පච්චවෙක්ඛණසුඬි නාම— පච්චයසන්නිස්සිතසීලං, තං හි වුත්තප කාරෙන පච්චවෙක්ඛිතෙහා සුජ්ඣිතතො පච්චවෙක්ඛිතසුඬිති වුච්චති. මතන වුත්තං "පටිග්ගහණෙ පන සතිං අකත්වා පරිභොගෙ කරොන්තස්ස අනාපත්ති"ති. සත්තන්නං සෙඛානං පච්චයපරි භොගො දායජ්ජපරිභොගො නාම, තෙහි භගවතො පුත්තා, තස්මා පිතුසන්තකානං පච්චයානං දායජ්ජ භුත්තා තෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති. කිං පන තෙ භගවතො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති ගිහිනං පච්චයේ පරිභුඤ්ජන්තීති ගිහිගි දින්නාපි භගවතා අනුඤ්ඤාතත්තා භග වතො සන්තකා හොන්ති. තස්මා භගවතො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තීති වෙදිතබ්බා, ධම්මදායාදසුත්තෙනෙත්ථ සාධකං. බ්‍රහ්මචාරී නං පරිභොගො සාමිපරිභොගො නාම. තෙහි තණ්හාය දාසව්‍යං අතීතත්තා සාමිනො භුත්වා පරිභුඤ්ජන්ති. ඉමෙසු පරිභොගෙසු සාමිපරිභොගා ච දායජ්ජපරිභොගො ච සබ්බෙසං වට්ටති. ඉණපරි භොගො න වට්ටති. දෙය්‍යපරිභොගෙ කථා යෙව නත්ථි. යො

පනායං සීලවතෝ පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගෝ, සෝ ඉණපරිභොග
සා පච්චිනිකායා ආහණෙය්‍යපරිභොගෝ වා හොති දායජ්ජපරිභෝ
ගෝ යෙව වා සඞ්ඝභාගං ගච්ඡති. සීලවාති හි ඉමාය සික්ඛාය සමන්නා
ගතත්තා සෙඛොතේව වුච්චති. ඉමේසු පන පරිභොගෙසු යස්මා
සාමඤ්ඤපරිභොගෝ දුග්ගෝ, තස්මා තං පඤ්ඤවතාපි භික්ඛුනා
වුත්තප්පකාරාය පච්චවෙක්ඛණාය පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බෝ
පච්චයසන්නිස්සිතසීලං සම්පාදෙතබ්බං. එවං කරොතෝ හි කිච්ච
කාරී හොති. වුත්තඤ්හි වෙතං:—

"පිණ්ඩං විහාරං සයනාසනඤ්ච
ආපඤ්ච සඞ්ඝාටි රජූපවාහනං,
සුත්වාන ධම්මං සුගතෙන දෙසිතං
සංඛාය සෙවේ වරපඤ්ඤසාවකෝ.

නත්‍වා හි පිණ්ඩේ සයනාසනෙ ච
ආපෙ ච සඞ්ඝාටි රජූපවාහනෙ,
එතෙසු ධම්මෙසු අනූපලිත්තෝ
භික්ඛු යථා පොක්ඛරෙ වාරිබින්දු.

කාලෙන ලබ්ධා පරතෝ අනුග්ගහා
බහෙජ්ජසු භොජෙජසු ච යාඝනෙසු,
මත්තං ස ජඤ්ඤා සතතං උපට්ඨිතෝ
වණ්ණස්ස ඇලෙපන රූහණේ යථා.

තත්‍රායං පුත්තමංසූ-පමූපසඤ්ඤිතා යථා,
එවං ආහරි ආහාරං-යාපනත්ථං මමිච්ඡිතෝ"-ති.

ඉමස්ස ච පච්චයසන්නිස්සිතසීලස්ස පරිපූරකාරිතාය භාගිනෙය්‍ය
සඞ්ඛරකඛිත සාමණෙරස්ස වත්ථු කථෙතබ්බං, සෝ හි සම්මා
පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජති. යථාහ—

"උපජ්ඣායෝ මං භුඤ්ජමානං-සාලිකූරං සුනිබ්බිතං,
මංසෙව භිය සාමණෙර-ජීවියා ඛිපෙසි අසඤ්ඤතෝ.

උපජ්ඣායස්ස වචෝ සුත්වා - සංවෙගමලභිං තදා,
එකාසනෙ නිසිදිත්වා-අරහත්තං අපාපුණිං.

සෝ'හං පරිපුණ්ණසඞ්කප්පෝ-වෙතෝ පණිධාසොයථා,
සබ්බාසවපරික්ඛීණෝ-නත්ථි දානි පුනබ්භවෝ'-ති.

තස්මා අක්ඛෙසූ'පි දුක්ඛස්ස පච්චයභාවං පරිවජ්ජයං,
සොනිසෝ පච්චවෙක්ඛිත්වා.-පරිසෙවෙථ පච්චයේ"-ති.

එවං පාතිමොක්ඛසංවරසීලාදිවසෙන චතුබ්බිධං.

පඤ්චවිධකොවඩ්ඨස්ස පයමපඤ්හෙ- අනුපසම්පන්නසීලාදිවසෙන අත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ. වුත්තං හෙතං පටිසම්භිදායං- " කතමං පරියන්තපාරිසුද්ධිසීලං අනුපසම්පන්නානං පරියන්තසික්ඛාපදානං, ඉදං පරියන්තපාරිසුද්ධිසීලං. කතමං අපරියන්තපාරිසුද්ධිසීලං උපසම්පන්නානං අපරියන්තසික්ඛාපදානං, ඉදං අපරියන්තපාරිසුද්ධිසීලං. කතමං පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධිසීලං පුථුජ්ජනකල්‍යාණකානං කුසලධම්මෙ යුත්තානං සෙක්ඛපරියන්තෙ පරිපූරකාරීනං කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛානං පරිච්චත්තජීවිතානං ඉදං පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධිසීලං. කතමං අපරාමට්ඨපාරිසුද්ධිසීලං සත්තන්නං සෙඛානං, ඉදං අපරාමට්ඨපාරිසුද්ධිසීලං. කතමං පටිප්පස්සද්ධිපාරිසුද්ධිසීලං තථාගතසාවකානං ඛීණාසවානං පච්චවෙක්ඛණබුද්ධානං තථාගතානං අරහන්තානං සම්මාසම්බුද්ධානං, ඉදං පටිප්පස්සද්ධිපාරිසුද්ධිසීල"න්ති. තත්ථ අනුපසම්පන්නානං සීලං ගණනවසෙන සපරියන්තතඤ්ඤා පරියන්තපාරිසුද්ධීති වෙදිතබ්බං. උපසම්පන්නානං-

තුවඤ්කොටිසහස්සානි-අසීතිං සතකොටියො,
පඤ්චසුසං සතසහස්සානි-ඡත්තිංසා ච පුනාපරෙ.

එතෙ සංවරමිනයා-සබ්බෙන පඤ්ඤිතා,
පෙය්‍යාලමුඛෙන නිද්දිට්ඨා-සික්ඛා විනය සංවරෙ'-ති.

එවං ගණනවසෙන සපරියන්තෙපි අනවසෙසවසෙන සමාදානභාවං ව ලාභයසඤ්ච අඛණ්ඩජීවිතවසෙන අදිස්සපරියන්තභාවඤ්ච සඤ්ඤාය අපරිසන්තපාරිසුද්ධීති වෙදිතබ්බං. විවරගුම්බකවාසී අම්බඛාදක මහානිස්සත්ථෙරස්ස සීලමිව. තථාහි සො ආයස්මා—

" ධනං චජෙ යො පන අඞ්ගහෙතු
අඞ්ගා චජෙ ජීවිතං රක්ඛමාණො,
අඞ්ගං ධනා ජීවිතඤ්චාපි සබ්බං
චජෙ නරෝ ධම්මමනුස්සරන්තො"-ති.

ඉමං සප්පුරිසානුස්සතිං අවිජහන්තෝ ජීවිතසංසයෙ'පි සික්ඛාපදං අවීතික්කමම තදෙව අපරියන්තපාරිසුද්ධිසීලං නිස්සාය උපාසකස්ස පිසිගණතොව අරහත්තං පාපුණි. යථාහ-

" න පිතා නපි තෙ මාතා-න ඤාති නපි බන්ධවා,
කරොතෙතාදිසං කිච්චං-සීලවන්තස්ස කාරණා.

සංවෙගං ජනයිත්වාන-සම්මයිත්වාන යොනිසො,
තස්ස පිසිගණතො සත්තා-අරහත්තං අපාපුණි"-ති.

පුථුජ්ජනකල්‍යාණකානං සීලං උපසම්පදතෝ පට්ඨාය සුඛේන ජානිතබ්බං විය සුපරිකම්මකතසුවණ්ණං විය ච අතිපරිසුද්ධත්තා චිත්තුපපාදමත්තකෙනපි මලේන විරහිතං අරහත්තසෙසේව පදට්ඨානං හොති. තස්මා පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධිති වුච්චති. මහාසඞ්ඝරක්ඛිත භාගිනෙය්‍යසඞ්ඝරක්ඛිතත්ථේරානං විය — මහාසඞ්ඝරක්ඛිතත්ථේරං කිර අභික්ඛණං භාසතීති සඤ්ඤං මරණමත්තඤ්ච නිපන්නං භික්ඛූ ඇසුං ලොකුත්තරාධිගමං පුච්ඡි, ථේරෝ නාම මේ ලොකුත්තර ධම්මොති ආහ. අථස්ස උපට්ඨාකෝ දහරභික්ඛු ආහ — භන්තෙ තුම්හෙ පරිනිබ්බුතාති සමන්තා වාදසයොජනා මනුස්සා සන්නිපතිතා, තුම්හාකං පුථුජ්ජනකාලකිරියාය මහාවිපටිසාරෝ භවිස්සතීති. ආවුසෝ අහං මෙතෙතයයං භගවන්තං පඤ්හං ඉස්සාමීති විපස්සනං න පට්ඨපෙසිං, තෙන හි මං නිසීදාපෙථ ඔකාසං කරොහීති. සෝ ථේරං නිසීදාපෙත්වා බහි නික්ඛමිත්වා, ථේරෝ තස්ස සහ බහි නික්ඛමනාව අරහත්තං පත්වා අච්ඡරිකාය සඤ්ඤං අදාසි. සඞ්ඝෝ සන්නිපති්ඛා ආහ — භන්තෙ එවරූපෙ මරණකාලෙ ලොකුත්තර ධම්මං නිබ්බත්තෙන්තා දුක්කරං කරිත්ථාති. නාවුසෝ එතං දුක්කරං, අපිච වො දුක්කරං ආචික්ඛිස්සාමි, අහං ආවුසෝ පබ්බජිතකාලතෝ පට්ඨාය අසනියා අක්ඛඤ්ඤපඨනං කම්මං නාම න සරාමීති. භාගිනෙය්‍යොපිස්ස පඤ්චසුවස්ස කාලෙ එවමෙව අරහත්තං පාපුණි.

" අපස්සුතෝ'පි වෙ හොති-සීලෙසු අසමාහිතෝ,
උභයෙන නං ගරහන්ති-සීලතෝ ච සුතෙන ච.

අපස්සුතෝ'පි වෙ හොති-සීලෙසු සුසමාහිතෝ,
සීලතෝ නං පසංසන්ති-නාස්ස සම්පජ්ජතෙ සුතං.

බහුස්සුතෝ'පි වෙ හොති-සීලෙසු අසමාහිතෝ,
සීලතෝ නං ගරහන්ති-නාස්ස සම්පජ්ජතෙ සුතං.

බහුස්සුතෝ'පි වෙ හොති-සීලෙසු සුසමාහිතෝ,
උභයෙන නං පසංසන්ති-සීලතෝ ච සුතෙන ච.

බහුස්සුතං ධම්මධරං-සප්පඤ්ඤං බුද්ධසාවකං,
නෙක්ඛං ජම්බොදනස්සෙව-කෝ තං නින්දිතුමරහති,
දෙවාපි නං පසංසන්ති-බ්‍රහ්මුනාපි පසංසිතෝ"-ති.

සෙඛානං පන සීලං දිට්ඨිවසෙන අපරාමට්ඨතා පුථුජ්ජනානං වා පන භවවසෙන අපරාමට්ඨසීලං අපරාමට්ඨපාරිසුද්ධිති වෙදිතබ්බං, කුවිම්බියපුත්තනිස්සෙරස්ස සීලං විය. සෝ හි ආයස්මා තථාරූපං සීලං නිස්සාය අරහත්තෙ පතිට්ඨාතුකාමෝ වෙරිකෙ ආහ —

"උභො පාදූනි භිඤ්ඤා-සංයම්සාමි වෝ අහං,
අට්ඨියාමි හරායාමි-සරාගම්හරණං අහ"-න්ති.

අඤ්ඤතරෝපි මහාථේරෝ බාලනාගිලාතෝ සඞ්ඝා ආහාරං පරිභුඤ්ජිතුං අසක්කොන්තෝ සකෝ මුඛතාකරිසෙ පළිපන්නෝ සඤ්ඤරි වත්තනි. තං දිස්වා දඤ්ඤඤ්ඤතරා දහරෝ අහෝ දුක්ඛා ජීවිතසඞ්ඛා රුත්ති ආහ, තමේනං මහාථේරෝ ආහ—අහා ආවුසෝ ඉදානි මියාමනා සාඝසවපත්තිං ලභිස්සාම්, නාත්ති මේ එත්ථ සංසයෝ ඉමං පන සිලං නිඤ්ඤිට්ඨා ලබසවපත්තිං නාම සිඛඛං පච්චක්ඛාය ලබ්ධ ගිහි භාවසදිසිනි වත්තා සිදෙකෙව සබ්බං මරිස්සාමිනි තථෙව නිපන්නෝ තමෙව රොගං සම්මසන්තෝ අරහත්තං පත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි—

"ථූවස්ස මෙ අඤ්ඤතරෙන බ්‍යාධිනා
රොගෙන බාළ්හං දුබ්භියෙ රූපකතෝ,
පරිභුස්සති බිපමිදං තලෙබරං
පුප්ඵං යථා පංසුනි ආහපෙ කතං.

අජඤ්ඤං ජඤ්ඤසඞ්ඛාතං-අසුචිං සුචි සම්මතං,
නානාකුණපපරිපූරං-ජඤ්ඤරූපං අපස්සතෝ.

ධිරත්ථු මං ආතුරං පූතිකායං
දුග්ගන්ධියං අසුචිං ව්‍යාධිධම්මං,
යත්ථපමත්තා අභිදුච්චිතා පජා
හාපෙත්වා මඟ්ගං සුගතූපපත්තියා"—ති.

අරඤ්ඤාදිනං පන සිලං සබ්බදරථපරිපස්සද්ධියා පරිසුඛ්ධතා පටිපස්සඞ්ඛාපරිසුද්ධිනි වෙදිතබ්බං. එවං පරියන්තපාරිසුඛ්ධිආදි වසෙන පඤ්චවිධං.

දුතියපඤ්චකෙ- පාණාතිපාතාදිනං පහානාදිවසෙන අත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ. වුත්තඤ හෙතං පටිසම්භිදායං— "පඤ්චසිලානි පාණාති පාතස්ස පහානං සිලං, වෙරමණිසිලං, චෙතනාසිලං, සංවරොසිලං, අවීතික්කමෝ සිලං. අදින්නාදානස්ස- කාමෙසු මිච්ඡාචාරස්ස- මුසාවාදස්ස-පිසුණාවාචාය-ඵරුසාවාචාය-සම්ඵප්පලාපස්ස-අභිජ්ඣාය- ව්‍යාපාදස්ස- මිච්ඡාදිට්ඨියා- නෙක්ඛම්මෙන කාමච්ඡන්දස්ස- අබ්‍යාපාදෙන බ්‍යාපාදස්ස- ආලොකසඤ්ඤාය තින්දමිද්ධස්ස—අවික්ඛෙපෙන උද්ධච්චස්ස—ධම්මදවත්ථ.නෙන විචිකිච්ඡාය- ඤාණෙන අවිජ්ජාය- පාමොජ්ජෙන අරතියා- පඨමෙන ඣානෙන නිවරණානං-දුතියෙන ඣානෙන විතක්කාවිචාරානං- තතියෙන ඣානෙන පීතියා- චතුත්ථෙන ඣානෙන සුඛදුක්ඛානං- ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා

රූපසඤ්ඤාය, පටිඝසඤ්ඤාය, නානත්තසඤ්ඤාය— විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාය— ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාය— නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය— අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤාය— දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤාය— අනත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤාය— නිබ්බිදානුපස්සනාය නන්දියා- විරාගානුපස්සනාය රාගස්ස- නිරෝධානුපස්සනාය සමුදයස්ස- පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය ආදානස්ස- ඛයානුපස්සනාය ඝනසඤ්ඤාය- වයානුපස්සනාය ආයූහනස්ස- විපරිණාමානුපස්සනාය ධුවසඤ්ඤාය- අනිමිත්තානුපස්සනාය නිමිත්තස්ස- අප්පණිහිතානුපස්සනාය පණිධියා- සුඤ්ඤතානුපස්සනාය අභිනිවෙසස්ස— අධිපඤ්ඤාධම්ම විපස්සනාය සාරාදානාභිනිවෙසස්ස— යථාභූතඤාණදස්සනේන සම්මොහාභිනිවෙසස්ස— ආදීනවානුපස්සනාය ආලයාභිනිවෙසස්ස— පටිසඞ්ඛානුපස්සනාය අප්පටිසඞ්ඛාස- විවට්ටානුපස්සනාය සංයොගාභිනිවෙසස්ස— සොතාපත්තිමග්ගෙන දිට්ඨෙකට්ඨානං කිලෙසානං— සකදාගාමිමග්ගෙන ඔළාරිකානං කිලෙසානං— අනාගාමිමග්ගෙන අනුසහගතානං කිලෙසානං— අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකිලෙසානං පහානං සීලං, චෙතනාති = චෙතනා, සංවරෝ, අවීතික්කමෝ සීලං. එවරූපානි සීලානි චිත්තස්ස අවිප්පටිසාරාය සංවත්තන්ති, පාමොජ්ජාය සංවත්තන්ති, පීතියා සංවත්තන්ති, පස්සද්ධියා සංවත්තන්ති, සොමනස්සාය සංවත්තන්ති, ආසෙවනාය සංවත්තන්ති, භාවනාය සංවත්තන්ති, බහුලීකම්මාය සංවත්තන්ති, අලඞ්කාරාය සංවත්තන්ති, පරිභාරාය සංවත්තන්ති, පරිවාරාය සංවත්තන්ති, පාරිපූරියා සංවත්තන්ති, එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරෝධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බෝධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්තීති.

එවං ච පහානන්ති කොටි ධම්මෝ නාම නත්ථි අසඤ්ඤත්‍ර වුත්තප්පකාරානං පාණාතිපාතාදීනං අනුප්පාදමත්තතෝ. යස්මා පන තාසං පහානං නස්ස නස්ස කුසලස්ස ධම්මස්ස පතිඨානවෙන උපධාරණං හොති. විකම්පූහාවකරණේන ච සම්බාධානං තස්මා පුබ්බේ වුත්තෙනෙව උපධාරණසම්බාධානඞ්ගතෙන සීලෙනෙව සීලන්ති වුච්චතා. ඉතරෙ චත්තාරෝ ධම්මා තතෝ තතෝ වෙරමණීවසෙන තස්ස තස්ස සංවරවසෙන තදඞ්ගසම්පයුත්තවෙතනාවසෙන තං තං අවීතික්කමනතස්ස අවීතික්කමවසෙන ච චෙතසෝ පවත්තිසබ්භාවං සඤ්ඤාය වුත්තා. සීලට්ඨෝ පන නෙසං පුබ්බේ පකාසිතෝ යෙවාති. එවං පහානසීලාදිවසෙන පඤ්චවිධං.

එත්තාවතා ච ඉමං සීලං කෙනට්ඨෙන සීලං කානස්ස ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානානි කිමානිසංසං සීලං කතිවිධඤ්චෙතං සීලන්ති වුත්තානං ඉමෙසං පඤ්හානං විස්සජ්ජනං නිට්ඨිතං.

යං පන වුත්තං **කෝ චස්ස සංකිලෙසෝ කිං භොජනන්ති.** තත්‍ර වදුම්—ඛණ්ඩාදිභාවෝ සීලස්ස සංකිලෙසෝ, අඛණ්ඩාදිභාවෝ භොජනං. සෝ පන ඛණ්ඩාදිභාවෝ ලාභසක්කාරාදිහෙතුකෙන හෙදෙන ච සත්තවිධමේථුනසංයොගෙන ච සඞ්ගහිතෝ. නථානි යස්ස සත්තසු ආපත්තික්ඛන්ධෙසු ආදීනවෝ වා අනත්තා වා ඔසක්කාපදං හිත්තං හොති, තස්ස සීලං පරියන්තෙ ඡින්නසාටකෝ විය ඛණ්ඩං නාම හොති. යස්ස පන වෙමජ්ඣෙ ඡින්නං, තස්ස මජ්ඣෙ ඡිද්දසාටකෝ විය ඡිද්දං නාම හොති. යස්ස පටිපාටියා තෙ තිණ්ණං ඡින්නානි, තස්ස පිඨියංවා කුච්ඡියංවා උට්ඨෙහා විසභාගවණ්ණෙන කාළරත්තාදීනං අඤ්ඤතරසරිරවණ්ණා ගාවී විය සබලං නාම හොති. යස්ස අන්තරන්තරා ඡින්නානි, තස්ස අන්තරන්තරා විසභාගවණ්ණබින්දූ විචිත්‍රානාවී විය කම්මාසං නාම හොති. එවං තාව ලාභාදිහෙතුකෙන හෙදෙන ඛණ්ඩාදිභාවෝ හොති.

එවං සත්ත විධමේථුනසංයොගවසෙන වුත්තංහි භගවතා—"ඉධ බ්‍රාහ්මණ එකච්චෝ සමණෝ වා බ්‍රාහ්මණෝ වා සම්මාබ්‍රහ්මචාරී පටිජානමානෝ නහෙව ඛෝ මාතුගාමෙන සද්ධිං වයංවයසම්මාපත්තිං සමාපජ්ජති, අපිච ඛෝ මාතුගාමස්ස උච්ඡාදනං නහාපනං සම්බාහනං සාදියති සෝ තදස්සාදෙති තං නිකාමෙති තෙනව චිත්තිං ආපජ්ජති, ඉදම්පි ඛෝ බ්‍රාහ්මණ බ්‍රහ්මචරියස්ස ඛණ්ඩම්පි ඡිද්දම්පි සබලම්පි කම්මාසම්පි. අයං වුච්චති බ්‍රාහ්මණ අපරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරති සංයුත්තෝ මේථුනෙන සංයොගෙන න පරිමුච්චති ජාතියා ජරාය මරණෙන =පෙ= න පරිමුච්චති දුක්ඛස්මාති වදාමි. පුන ච පරං බ්‍රාහ්මණ ඉධෙකච්චෝ සමණෝ වා=පෙ=පරිජානමානෝ නහෙව ඛෝ මාතුගාමෙන සද්ධිං වයං වයසම්පත්තිං සමාපජ්ජති, නපි මාතුගාමස්ස උච්ඡාදනං =පෙ= සාදියති. අපිච ඛෝ මාතුගාමෙන සද්ධිං සඤ්ජග්ඝති සංකීළති සඞ්කීළති, සෝ තදස්සාදෙති =පෙ= දුක්ඛස්මාති වදාමි. පුනච්චරං බ්‍රාහ්මණ ඉධෙකච්චෝ සමණෝ වා බ්‍රාහ්මණෝ වා =පෙ= නහෙව ඛෝ මාතුගාමෙන සද්ධිං වයංවයසම්පත්තිං සමාපජ්ජති, නපි මාතුගාමස්ස උච්ඡාදනං =පෙ= සාදියති, නපි මාතුගාමෙන සද්ධිං සඤ්ජග්ඝති සඞ්කීළති සඞ්කීළති සඞ්කීළති, අපිච ඛෝ මාතුගාමස්ස චක්ඛුනා චක්ඛුං උපනිජ්ඣායති පෙක්ඛති, සෝ තදස්සාදෙති =පෙ= දුක්ඛස්මාති වදාමි. පුනච්චරං බ්‍රාහ්මණ ඉධෙකච්චෝ සමණෝ වා බ්‍රාහ්මණෝ වා =පෙ= නහෙව ඛෝ මාතුගාමෙන =පෙ= නපි මාතුගාමස්ස =පෙ= නපි මාතුගාමෙන =පෙ= නපි මාතුගාමස්ස =පෙ= පෙක්ඛති. අපිච ඛෝ මාතුගාමස්ස සද්දං සුණාති තිරොකුඩ්ඩා වා තිරොපාකාරා වා හසන්තියා වා භණන්තියා වා ගායන්තියා වා රොදන්තියාවා, සෝ තදස්සාදෙති =පෙ= දුක්ඛස්මාති වදාමි.

පුනවපරං බ්‍රාහ්මණ ඉධේකච්චෝ සමණෝ වා බ්‍රාහ්මණෝ වා=:පෙ:= නෑභව බෝ මාතුගාමෙන—නපි මාතුගාමස්ස—නපි මාතුගාමෙන-නපි මාතුගාමස්ස—රොදන්තියා වා.අපිච බෝ යානිස්ස තානි පුබ්බේ මාතුගාමෙන සද්ධිං හසිතලපිතකීළිතානි, තානි අනුස්සරති. සෝ තදස්සාදෙති = පෙ:= දුක්ඛස්මානි වදාමි පුනවපරං බ්‍රාහ්මණ ඉධේකච්චෝ සමණෝ වා බ්‍රාහ්මණෝ වා=:පෙ:=නහෝව බෝ මාතුගාමෙන=:පෙ:=නපි මාතුගාමස්ස =:පෙ:= නපි යානිස්ස තානි පුබ්බේ මාතුගාමෙන සද්ධිං හසිතලපිතකීළිතානි තානි අනුස්සරති. අපි'ව බෝ පස්සති ගහපතිං වා ගහපතිපුත්තං වා පඤ්චහි කාම ගුණේහි සමප්පිතං සමඞ්ගිභූතං පරිවාරයමානං, සෝ තදස්සාදෙති =:පෙ:=දුක්ඛස්මානි වදාමි. පුනවපරං බ්‍රාහ්මණ ඉධේකච්චෝ සමණෝ වා= පෙ:=නහෝව බෝ මාතුගාමෙන—න පස්සති ගහපතිං වා ගහපතිපුත්තං වා—පරිවාරයමානං වා. අපිච බෝ අඤ්ඤතරං දෙව නිකායං පණිධාය බ්‍රහ්මචරියං චරති ඉමිනාහං සීලේන වා වතේන වා තපේන වා බ්‍රහ්මචරියේන වා දෙවෝ වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරෝ වාති. සෝ තදස්සාදෙති තං නිකාමෙති තෙනව විත්තිං ආපජ්ජති ඉදම්පි බ්‍රාහ්මණ බ්‍රහ්මචරියස්ස බණ්ඩම්පි තිද්දම්පි සබලම්පි කම්මාසම්පී"ති එවං ලාභාදිහෙතුකෙන හෙදෙන සන්තවිධමේථුනසංයොගෙන ච බණ්ඩාදිභාවෝ සඛණ්ඩිතෝති වෙදිතබ්බෝ.

අඛණ්ඩාදිභාවොපන සඛණ්ඩසික්ඛාපදානං අභෙදෙන නිත්‍යානඤ්ච සපත්තිකම්මානං පටිනිස්සග්ගෙන ච සන්තවිධමේථුනසංයොගාභාවෙන අපරාය ච සෝතඩ්ඩ උපනාහෝ මක්ඛෝ පළාසෝ ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සාඨෙය්‍යං ථම්භා සාරම්භෝ මානෝ අතිමානෝ මදෝ පමාදෝති ආදීනං පාපධම්මානං අනුප්පත්තියා අපි ච ඡත්තා සනදුඨසීසා, සල්ලෙඛනාදිනඤ්ච ගුණානං උප්පත්තියා ඝණ්ඨිතෝ. යානි හි සීලානි ලාභාදිනාපි අත්ථාය අභින්නානි පමාදාදෙසෙන වා භින්නානිපි පටිකම්මතානි මේථුනසංයොගෙ වා කොධූපනාහාදිනි වා පාපධම්මේහි අනුපහතානි, තානි සබ්බසෝ අඛණ්ඩානි අවිජ්දුනි අසබලානි අකම්මාසානිනි වුච්චන්ති. තානි යෙව භුජිස්සභාවකරණතෝ ච භුජිස්සානි, විඤ්ඤූහි පසත්ථතාය විඤ්ඤූ පසත්ථානි, තණ්හාදිට්ඨිහි අපරාමට්ඨතාය අපරාමට්ඨානි, උපචාර සමාධිං අප්පණාසමාධිං වා සංවත්තනයතීති සමාධිසංවත්තනිකානිව හොන්ති. තස්මා තෙසං එස අඛණ්ඩාදිභාවෝ වොදානන්ති වෙදිතබ්බෝ. තං පනෙතං වොදානං විභාවෙන්තෙන සම්පජ්ජති සීලවිපත්තියා ආදීනවදස්සනෙන සීලසම්පත්තියා ච ආනිසංසදස්සනෙන. තත්‍රා "පඤ්චමෙ භික්ඛවෙ ආදීනවා දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා"ති එවමාදි සුත්තනයෙන සීලවිපත්තියා දාදීනවෝ දට්ඨබ්බෝ. අපිච දුස්සීලෝ පුග්ගලෝ දුස්සීල්‍යහෙතු අමනාපෝ හොති දෙවම

නුස්සානං, අනනුස්සාසනියො සබ්‍රහ්මචාරීනං, දුක්ඛිතො දුස්සී ති ගරහාසු, වෙපච්සාරි සීලවතා පසංසාසු, නාය ඒ පන දුස්සීල්‍යතාය සාණසාටකො විය දුබ්බණ්ණො හොති. යෙ බොපනස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්ති, තෙසං දිසරත්තං අපායදුක්ඛාවහනතො දුක්ඛසච්චෙ සෙසා. යෙසා භදන්තවිඤ්ඤාණා පටිගණ්හාති, තෙසා හි මහප්පලාභාණ හො අප්පඝොසා. හොකාසස්ස නාම්පි කතුට්ඨානෙ විය දුබ්බිඝොඩො. ඒවා ලාභමිච්ඡ උභතො පරිබාහිරා. භික්ඛූනාඵ පටිජානෙය්‍ය'පි අනිකඛු යෙව හොතණ්ඩ අනුබන්ධනදණ්ඩනො විය. සතතුබ්බිග්ගො ඨබ්බවෙ රි පුරිසො විය. අසංවාසාරහො මහාකළෙබරං විය. සුනාදිගුණ්‍ය තෙන'පි සබ්‍රහ්මචාරීනං අපුජ්ජාරහො සුසානගතං විය බ්‍රාහ්මණානං. අභබ්බො විසෙසාධිගමෙ අකොච රුපදස්සනෙ. නිරාසො සබ්බමම චණ්ඩාලකුමාරකො විය රඤ්ඤො. සුබ්බතෙ'ස්ඒති මඤ්ඤමානොපි දුබ් තෙ'ව අභික්ඛණ්ඩිපරියායෙ වුත්තදුක්ඛභාගිතාය. දුස්සීලානං හි පඤ්චකාමගුණපරිභොගවඤ්චනමාකාරාදිසුඛඤ්ඣාදනවිත්තවිඤ්ඤාණං ත පපච්චයං අනුස්සරණමත්තෙනාපි හදයඵණනාපං ජනයිත්ථ උණ්හ ලොහිතුණ්හාරපපවත්තනසමත්ථං අභික්ඛණ්ඩිකං දුක්ඛං දස්සෙතුං සඛඛාතාරෙන පච්චක්ඛකම්මවිභාවෙ භගවා ආහ— "පඤ්චනෙ තුම්හෙ භික්ඛවෙ අමූ මහන්තං අභික්ඛණ්ඩිං ආදිත්තං සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතන්ති. එවං භන්තෙ, තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ කතම නුඛු වරං යං අමූ මහන්තං අභික්ඛණ්ඩිං ආදිත්තං සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං ආලිඞ්ගිත්ථ වා උපනිසීදෙය්‍ය වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය වා, යං වා ඛත්තියකඤ්ඤං වා බ්‍රාහ්මණකඤ්ඤං වා ගහපතිකඤ්ඤං වා මුදු තලුනාහත්ථපාදං ආලිඞ්ගිත්ථ වා උපනිසීදෙය්‍ය වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය වාති. එතදෙව භන්තෙ වරං යං ඛත්තියකඤ්ඤංවා =පෙ= උපනිපජ්ජෙ ය්‍ය වා, දුක්ඛං ඛෙතං භන්තෙ යං අමූ මහන්තං අභික්ඛණ්ඩි=පෙ= උපනිපජ්ජෙය්‍ය වාති ආරොචයාමි මොහික්ඛවෙ පටිවෙදයාමි වො භික්ඛවෙ යථා එතදෙව තස්ස වරං දුස්සීලස්ස පාපධම්මස්ස අසුචි සඞ්කස්සරසමාචාරස්ස පටිච්ඡන්නකම්මන්තස්ස අස්සමණස්ස සමණ පටිඤ්ඤස්ස අබ්‍රහ්මචාරිස්ස බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤස්ස අකප්පියුපනිස්ස අවස්සුතස්ස කසඹුජාතස්ස යං අමූ මහන්තං අභික්ඛණ්ඩිං= පෙ = උපගාපජ්ජෙය්‍ය වා; තං කිස්ස හෙතු තතො නිදානං හි සො භික්ඛවෙ මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍ය මරණමත්තං වා දුක්ඛං නත්ථෙව තපපච්චයා කායස්ස භෙදා නිරයං උපපජ්ජෙය්‍ය. යඤ්ච ඛො සො භික්ඛවෙ දුස්සීල්‍යා == පෙ.== කසඹුජාතතා ඛත්තියකඤ්ඤං වා == පෙ ==උපනිපජ්ජෙය්‍ය වා, තඤ්ඤ තස්ස භික්ඛවෙ හොති දිඝ රත්තං අහිතාය දුක්ඛාය කායස්ස භෙදා නිරයං උපපජ්ජතී"ති එවං අභික්ඛණ්ඩූපමාය ඉමස්ස පච්ඛඩපච්චයාමගුණපරිභොගපපච්චයං දුක්ඛං දස්සෙත්වා එතෙනෙව උපායෙන "තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ කතමං

නුඛෝ වරං යං බලවා පුරිසෝ දළ්හාය වාලරජ්ජුයා උභොජිව්හං වෙගෙන්ථා සංසෙය්‍ය සා ඡවිං ඡින්දෙය්‍ය ඡවිං ඡෙත්වා චම්මං ඡින්දෙය්‍ය චම්මං ඡෙත්වා මංසං ඡින්දෙය්‍ය මංසං ඡෙත්වා නහාරුං ඡින්දෙය්‍ය නහාරුං ඡෙත්වා අට්ඨිං ඡින්දෙය්‍ය අට්ඨිං ඡෙත්වා අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච තිට්ඨෙය්‍ය, යං වා ඛත්තියභිභාසාලානං වා බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං වා ගහපතිමහාසාලානං වා අභිවාදනං සාදියෙය්‍යා"තිව. " තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ කතමං නුඛෝ වරං යං බලවා පුරිසෝ නිණ්හාය සත්ථියා තෙලඛොතාය පච්චොරුය්හ පහරෙය්‍ය, යං වා ඛත්තියමහාසාලානං වා බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං වා ගහපතිමහාසාලානං වා අඤ්ජලිකම්මං සාදියෙය්‍යා"තිව. තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ කතමං නුඛෝ වරං යං බලවා පුරිසෝ තත්තෙන අයොපට්ටෙන ආදිත්තෙන සම්පජ්ජලිතෙන සජොතිභූතෙන කායං සම්පලිවෙඨෙය්‍ය, යං වා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණ ගහපතිමහාසාලානං වා සඛාදෙය්‍යං චීවරං පරිභුඤ්ජෙය්‍යා"තිව. " තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ කතමං නුඛෝ වරං යං බලවා පුරිසෝ තත්තෙන අයොසංඛුනා ආදිත්තෙන සම්පජ්ජලිතෙන සජොතිභූතෙන මුඛං විවරිත්වා තත්තං ලොහගුළං සජොතිභූතං මුඛෙ පක්ඛිපෙය්‍ය තං තස්ස ඔට්ඨම්පි ඩහෙය්‍ය මුඛම්පි ජිව්හම්පි කණ්ඨම්පි උරම්පි ඩහෙය්‍ය අන්තම්පි අන්තගුණම්පි ආදාය අධොභාගං නික්ඛමෙය්‍ය, යං වා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිමහාසාලානං වා සඛාදෙය්‍යං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජෙය්‍යා"තිව. " තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ කත මං නුඛෝ වරං යං බලවා පුරිසෝ සිසෙ වා ගහෙත්වා ඛඤ්ඣෙ වා ගහෙ ත්වා තත්තං අයොමඤ්චං වා අයොපීඨං වා ආදිත්තං සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං අභිනිසීදෙය්‍ය වා අභිනිපජ්ජාපෙය්‍ය වා, යං වෙ ඛත්තියබ්‍රාහ්මණ ගහපතිමහාසාලානං වා සඛාදෙය්‍යං මඤ්චපීඨං පරිභුඤ්ජෙය්‍යා"තිව. " තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ කතමං නුඛෝ වරං යං බලවා පුරිසෝ උඛ්පාදං අධොසිරං ගහෙත්වා තත්තාය ලොහකුම්භියා පක්ඛිපෙය්‍ය ආදිත්තාය සම්පජ්ජලිතාය සජොතිභූතාය, සෝ තත්ථ ථෙණුදෙහකං පච්චමාණෝ සකිම්පි උඛ්ඛං ගච්ඡෙය්‍ය සකිම්පි අධොගච්ඡෙය්‍ය සකිම්පි තිරියං ගච්ඡෙය්‍ය යං වා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණ ගහපතිමහාසාලානං වා සඛාදෙය්‍යං විහාරං පරිභුඤ්ජෙය්‍යා"ති චානි, ඉමාහි වාලරජ්ජු නිණ්හසත්ති අයොපට්ට අයොගුළ අයොමඤ්ච අයොපීඨ අයොකුම්භි උපමාහි අභිවාදන අඤ්ජලිකම්ම චීවර පිණ්ඩ පාත මඤ්චපීඨ විහාර පරිභොගපච්චයා දුක්ඛං දස්සෙසි. තස්මා—

අනභික්ඛණිලිඛගන-දුක්ඛානිදුක්ඛං කටුකං ඵලං,
අවිජ්ජතො කාමසුඛං-සුඛං කුතො හිනසීලස්ස,
අභිවාදන සාදියනෙ-ඝං නාම සුඛං විපන්නසීලස්ස
දළහවාලරජ්ජු ඝංසන-දුක්ඛානි දුක්ඛභාගියස්ස.

**සද්ධානමක්ඛලිකම්ම-**සාදියනෙ කිං සුඛං අසිලස්ස,
**සන්නිපපහරණ** දුක්ඛා-ධිමත්ත දුක්ඛිස්ස යං හෙතු.

විවර පරිභොග සුඛං-ඣි නාම අසඤ්ඤතස්ස,
යෙන චිරං අනුභවිතබ්බා-නිරයෙජලිතඅයොපට්ටිසම්පස්සා
මධුරෝ'පි පිණ්ඩපාතෝ-හළාහළවිසූපමෝ අසිලස්ස,
ආදිත්තා ගිළිතබ්බා-අයොගුළා යෙන චිරරත්තං.
සුඛසම්මතෝ'පි දුක්ඛා-අසිලිතෝ මඤ්චපීඨපරිභොගෝ,
යං බාධිස්සන්ති චිරං-ජලිත අයොමඤ්ච දුක්ඛානි.
දුස්සීලස්ස විහාරෙ-සඛාදෙය්‍යමිහි කා නිවාස රහි,
ජලිතෙසු නිවසිතබ්බා-යෙන අයොකුම්භිම්ලෙණිසු
සඛනාස්සරසමාචාරෝ-සඤ්ඤිබ්‍රාතෝ අවිස්සුතෝ පාපෝ,
අත්තෝ පූතිති ච යං-ඵාඳුනෙත්තා ආහ ලොකගරු.
ඛි ජීවිතං අඛණ්ඩස්ස-තස්ස සමණ්ඩන වෙසධාරිස්ස,
අස්සමණ්ඩස්ස උපහතං-ඛතවත්තානං වහන්තස්ස.
ගුථං විය කුණපං විය-මණ්ඩන කාමා විවජ්ජයන්ත්‍යිධ,
යං නාම සීලවන්තෝ-සන්තෝ කිං ජීවිතං තස්ස.
සබ්බභයෙහි අමුත්තෝ-මුත්තෝ සබ්බෙහි අධිගමසුඛෙහි,
සුපිහිත සඟවාරෝ-අපායමහගං සමාරුළ්හෝ.
කරුණාය වත්ථුභූතෝ-කාරුණිකප්පන්නසන්නාමකෝ අක්ඛෙසු,
දුස්සීලසමෝ දුස්සී-ලන්නත්ථි ඉති බුද්ධා දෙසාති.

එවමාදිනා පච්චවෙක්ඛණෙන සීලවිපත්තියං ආදීනවදස්සනං, විපත්තපකාරවිපරීතතෝ සීලසම්පත්තියං ආනිසංසදස්සනං ච වෙදිතබ්බං. අපිච—

**තස්ස පාසාදිකං හොති-පත්තචීවරධාරණං,**
**පඛජ්ජා සඵලා තස්ස-යස්ස සීලං සුනිම්මලං.**

**අත්තානුවාදභයං-සුඛසීලස්ස භික්ඛුනෝ,**
**අභික්කාරංචිය රවිං-හදයං නාවගාහති.**

**සීලසම්පත්තියා භික්ඛු-සොභ?නෝ තපොවනෙ,**
**පභාසම්පත්තියා චන්දෝ-ගගනෙ විය සොභති.**

**කායගන්ධෝ'පි පාමොජ්ජං-සීලවන්තස්ස භික්ඛුනෝ,**
**කරොති අපි දෙවානං-සීලගන්ධෙ කථාව කා.**

**සබ්බසං ගන්ධජාතානං-සම්පත්තිං අභිභුය්‍ය භි,**
**අවිඤාති දසදිසා-සීලගන්ධෝ පවායති.**

අපකම්පි කතා කාරා-සීලවන්තෙන මහප්ඵලා,
හොන්තීහි සීලවා හොති-පූජා සක්කාරභාජනං.
සීලවන්තං න බාධෙන්ති-ආසවා දිට්ඨධම්මිකා,
සම්පරායිකදුක්ඛානං-මූලං ඛණති සීලවා.
යා මනුස්සෙසු සම්පත්ති-යා ච දෙවෙසු සම්පදා,
න සා සක්කාතුමාසීලස්ස-ඉච්ඡතෝ හොති දුල්ලභා.
අච්චන්තඤ්ඤතා පන යා-අයං නිබ්බානසම්පදා.
සම්පත්තා සීලස්ස මනෝ-තමෙව අනුධාවති.
සබ්බසම්පත්තිමූලම්හි-සීලම්හි ඉති පණ්ඩිතෝ,
අනෙකාකාරවොකාරං-ආනිසංසං විභාවයෙ'ති.

එවං ගි විභාවයතෝ සීලවිපත්තිතෝ උබ්බිජ්ජිත්වා සීලසම්පත්තිං නිහතං මානසං හොති. තස්මා යථා වුත්තං ඉමං සීලවිපත්තියා ආදීනවං ඉමඤ්ච සීලසම්පත්තියා ආනිසංසං දිස්වා සබ්බාදරෙන සීලං වොදපෙතබ්බන්ති.

---

එත්තාවතා ච "සීලෙ පතිට්ඨාය නරොසපඤ්ඤ"න්ති ඉමිස්සා ගාථාය සීල සමාධි පඤ්ඤා මුඛෙනදෙසිතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ සීලං තාව පරිදීපිතං හොති.

---

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ

## සීලනිද්දෙසෝ නාම

පඨමෝ පරිච්ඡෙදෝ.

---

# 2

# ධුතඞ්ගනිද්දෙසෝ.

---

ඉදානි යෙහි අප්පිච්ඡතා සන්තුට්ඨිතාදිහි ගුණෙහි වුත්තපකාරස්ස සීලස්ස වොදානං හොති තෙ ගුණෙ සම්පාදෙතුං යස්මා සමාදින්නසීලෙන යොගිනා ධුතඞ්ගසමාදානං කාතබ්බං, එවං හිස්ස අප්පිච්ඡතා සන්තුට්ඨිතා සල්ලෙඛ පවිවෙකොපවිය විරියාරම්භ සුභරතාදි ගුණසඤ්ඤිත්ත චික්ඛාලිතමලං සීලඤ්චව සුපරිසුද්ධං භවිස්සති චතානි ච සමජ්ජීස්සන්ති, ඉති අනවජ්ජසීලබ්බත ගුණපරිසුද්ධසමාචාරෝ පොරාණෙ අරියවංසත්තයෙ පතිට්ඨාය චතුත්ථස්ස භාවනාරාමතා සඞ්ඛාතස්ස අරියවංසස්ස අධිගමාරහෝ භවිස්සති. තස්මා ධුතඞ්ග

කථං ආරභිස්සාම. භගවතා හි පරිවත්තලොකාමිසානං කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛානං අනුලොමපටිපදං යෙව ආරාධෙතුකාමානං කුලපුත්තානං තෙරසධුතඞ්ගානි අනුඤ්ඤාතානි. සෙය්‍යථිදං—

**පංසුකූලිකඞ්ගං, තෙචීවරිකඞ්ගං, පිණ්ඩපාතිකඞ්ගං, සපදානචාරිකඞ්ගං, එකාසනිකඞ්ගං, පත්තපිණ්ඩිකඞ්ගං, ඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගං, ආරඤ්ඤිකඞ්ගං, රුක්ඛමූලිකඞ්ගං, අබ්භොකාසිකඞ්ගං, සොසානිකඞ්ගං, යථාසන්ථතිකඞ්ගං, නෙසජ්ජිකඞ්ගන්ති.**

තත්‍ථ—

අත්ථතො ලක්ඛණාදිති-සමාදානවිධානතො,
පභෙදතො භෙදකතො ච-තස්ස තස්සානිසංසතො.
කුසලත්තිකතො චෙව-ධුතාදීනං විභාගතො,
සමාසව්‍යාසතොචාපි- විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයා.

අත්ථතො තාව—රථිකා සුසාන සඞ්කාරකූටාදීනං යත්ථ කත්ථචි පංසූනං උපරි ඨිතත්තා අඞ්ගුහනතෙජෙන තෙසු පංසුසු කුලම්වාති පංසුකූලං. අථවා පංසු විය කුච්ඡිතභාවං උලතීති පංසුකූලං, කුච්ඡිතභාවං ගච්ඡතීති වුත්තං හොති. එවං ලඞ්ගිබ්බචනඤ්ච පංසුකූලස්ස ධාරණං පංසුකූලං, පංසුකූලං සීලමස්සාති පංසුකූලිකො, පංසුකූලිකස්ස අඞ්ගං **පංසුකූලිකඞ්ගං**, අඞ්ගන්ති කාරණං වුච්චති. තස්මා යෙන සමාදානෙන සො පංසුකූලිකො හොති තස්ස තං අධිවචනන්ති වෙදිතබ්බං. එතෙනෙව නයෙන සඞ්ඝාටි උත්තරාසඞ්ග අන්තරවාසක සඞ්ඛාතං තිචීවරං සීලමස්සාති තෙචීවරිකො, තෙචීවරිකස්ස අඞ්ගං **තෙචීවරිකඞ්ගං**. භික්ඛාසඞ්ඛාතානං පන ආමිසපිණ්ඩානං පාතො පිණ්ඩපාතො, පරෙසු දිනානං පිණ්ඩානං එතෙන නිපච්චකාහි වුත්තං හොති, තං පිණ්ඩපාතං **උඤ්ඤති** තං තං කුලං උපසඞ්කමන්තො ගවෙසතීති පිණ්ඩපාතිකො; පිණ්ඩාය වා පතිතුං වත්ත මෙතස්සාති පිණ්ඩපාති, පතිතුනෙ වරිතුං; පිණ්ඩපාති එව පිණ්ඩපාතිකො පිණ්ඩපාතිකස්ස අඞ්ගං **පිණ්ඩපාතිකඞ්ගං**. ධුනං වුච්චති අවඛණ්ඩනං, අපෙතං ධුනතො අපධුනං අනවඛණ්ඩනානන්ති අත්ථො, සඞ අපධුනෙන සපධුනං අවඛණ්ඩනවිරහිතං අනුඤ්ඤාතන්ති වුත්තං හොති, සපධුනං චරති ඉදමස්ස සීලන්ති සපධුනචාරී සපධුනචාරි එව සපධුනචාරිකො තස්ස අඞ්ගං **සපදානචාරිකඞ්ගං**. එකාසනෙ භොජනං එකාසනං තං සීලමස්සාති එකාසනිකො, තස්ස අඞ්ගං **එකාසනිකඞ්ගං**. දුතියභාජනස්ස පටික්ඛිත්තත්තා කෙවලං එකස්මිංයෙව පත්තෙ පිණ්ඩා පත්ත පිණ්ඩා, ඉදානි පත්තපිණ්ඩභාවෙ පත්තපිණ්ඩසද්දං කත්වා පත්තපිණ්ඩා සීලමස්සාති පත්තපිණ්ඩිකො, තස්ස අඞ්ගං **පත්තපිණ්ඩිකඞ්ගං**. ඛලූති පටිසෙධෙ නිපාතො, පච්චාරිතෙන සහා පච්ඡා ලද්ධං භත්තං පච්ඡාභත්තං නාම, තස්ස පච්ඡාභත්තස්ස

භොජනං පච්ඡාභත්තභොජනං තස්මිං පච්ඡාභත්තභොජනෙ පච්ඡාභත්තසඤ්ඤං කත්වා පච්ඡාභත්තං සීලමස්සාති පච්ඡාභත්තිකො, න පච්ඡාභත්තිකො බලු පච්ඡාභත්තිකො. සමාදානවසෙන පටික්ඛිත්තානිරිත්තභොජනස්සෙතං නාමං. අයඤ්කථාමුඛං පන වුත්තං බලු ති එකො සද්දමත්තකො, සො මුඛෙන එලං ගහෙත්වා තස්මිං පතිතෙ පුන අඤ්ඤං න ඛාදති තාදිසො අයන්ති බලුපච්ඡාභත්තිකො තස්ස අඞ්ගං **බලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගං** අරඤ්ඤෙ නිවාසො සීලමස්සාති **ආරඤ්ඤකො** තස්ස අඞ්ගං **ආරඤ්ඤිකඞ්ගං**. රුක්ඛමූලෙ නිවාසො රුක්ඛමූලං, තං සීලමස්සාති රුක්ඛමූලිකො, රුක්ඛමූලිකස්ස අඞ්ගං **රුක්ඛමූලිකඞ්ගං**. අබ්භොකාසිකස්ස ඡඅභොගානිකස්ස ඛඞ්ගසුපි එසෙව නයො. යදෙව සන්ථතං යථාසන්ථතං, ඉදං තුයහං පාපුණාතීති එවං පඨමං උද්දිට්ඨසෙනාසනසෙතං අධිවචනං, තස්මිං යථාසන්ථතෙ විහරිතුං සීලමස්සාති යථාසන්ථතිකො, තස්ස අඞ්ගං **යථාසන්ථතිකඞ්ගං**. සයනං පටික්ඛිපිත්වා නිසජ්ජාය විහරිතුං සීලමස්සාති නෙසජ්ජිකො, තස්ස අඞ්ගං **නෙසජ්ජිකඞ්ගං**, සබ්බානෙව පනෙතානි තෙන තෙන සමාදානෙන ධුතකිලෙසත්තා ධුතස්ස භික්ඛුනො අඞ්ගානි, කිලෙස ධුනනතො වා ධුතත්තා ලද්ධොහාරං සඤ්ඤං අඞ්ගං එතෙ සන්ති ධුතඞ්ගානි. අථවා ධුතානි ච තානි පටිපක්ඛනිද්ධුනනතො අඞ්ගානි ච පටිපත්තියාසිපි ධුතඞ්ගානි, එවං තාවෙත්ථ අත්ථතො විසුද්ධුතබ්බෝ විනිච්ඡයො.

සබ්බානෙව චෙතානි සමාදානචෙතනාලක්ඛණානි. වුත්තම්පි චෙතං අට්ඨකථායං— "යො සමාදියති සො පුග්ගලො, යෙන සමාදියති විත්තචෙතසිකා එතෙධම්මා, යා සමාදානචෙතනා තං ධුතඞ්ගං, යං පටික්ඛිපති තං වත්ථූ"නි. සබ්බානෙව ච ලොලුප්පමිච්ඡාසතරාගානිලොලුප්පහාවපච්චුපට්ඨානානි අපිච්ඡතාදි අරියධම්මපදට්ඨානානි. එවමෙසෙ ලක්ඛණාදිනි වෙදිතබ්බෝ විනිච්ඡයො.

සමාදානවිධානතොනි ආදිසු පන පඤ්චසු— සබ්බානෙව ධුතඞ්ගානි ධරමානෙ භගවති භගවතො'ව සන්තිකෙ සමාදාතබ්බානි. පරිනිබ්බුතෙ මහාසාවකස්ස සන්තිකෙ, තස්මිං අසති ඛිණාසවස්ස, අනාගාමිස්ස, සකදාගාමිස්ස, සොතාපන්නස්ස, තිපිටකස්ස, ද්විපිටකස්ස, එකපිටකස්ස, එකසඞ්ගීතිකස්ස, අඤ්කථාචරියස්ස, තස්මිං අසති ධුතඞ්ගධරස්ස, තස්මිම්පි අසති මවතියඞ්ගණං සම්මජ්ජිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ වදනෙන්ත විය සමාදාතබ්බානි. අපිච සයම්පි සමාදාතුං වට්ටති එව. එත්ථ ච චෙතිය පබ්බතෙ මෙ භාණිකඅථෙරානං පේඨකභාතු ධුතඞ්ගපටිච්ඡනාය වත්ථු කථෙතබ්බං. අයං තාව සාධාරණකථා.

ඉදානි එකෙකස්ස සමාදානවිධානපභෙදභෙදානිසංසෙ වණ්ණයිස්සාම. පංසුකූලිකඞ්ගං තාව— "ගහපතිචීවරං පටික්ඛිපාමි

පංසුකූලිකඞ්ගං සමාදියාමී"ති ඉමෙසු විසු වචනෙසු අඤ්ඤතරෙන සමාදින්නං හොති, ඉදං තාවඒ සමාදානං, එවං සමාදින්නාඩ්ග ඞ්ගෙන පන තෙන සොසානිකං පාපණිකං රථියවොළඳං සඞ්කාර වොළං සොත්තියං නහානවොළං තිත්ථවොළං ගතපච්චාගතං අගාර දහිසං ඡොඩ්ඩිතං උපච්ඡොඩ්ඩිතං උද්දරඩ්ඩිතං අනත්ථවිඤ්ඤා දසා චීනානං ධජාහටං ථූපච්චරං සමණචීවරං ආභිසෙකිකං ඉඞ්ගිය පත්තිකං වාතාහටං දෙවදත්තියං සාමුද්දියන්ති එතෙසු අඤ්ඤතරං චීවරං ගහෙත්වා ඵාලෙත්වා දුබ්බලඨානං පහාය විරළඨානානි ඡෙ චිත්වා චීවරං කත්වා පොරාණං ගහපතිචීවරං අපනෙත්වා පරිභුඤ්ජි තබ්බං. තත්ථ **සොසානිකන්ති** සුසානෙ පතිතකං. **පාපණිකන්ති** ආපණවාරෙ පතිතකං. **රථියවොළන්ති** පුඤ්ඤඝට්ටෙන වාතපාන වාරෙන රථිකාය ඡඩ්ඩිතවොළකං. **සඞ්කාරවොළන්ති** සඞ්කාරඨා නෙ ඡඩ්ඩිත වොළකං. **සොත්තියන්ති** ගබ්භමලං පුඤ්ඡිත්වා ඡඩ්ඩි තවත්ථං. තිස්සාමච්චමාතා කිර සනඅඤ්ඤනකෙන වත්ථෙන ගබ්භම ලං පුඤ්ඡාපෙත්වා පංසුකූලිකා ගණ්හිස්සන්තීති තාළවෙළිමඝෙ ඡ ඩ්ඩාපෙසි, භික්ඛූ ජිණ්ණකඨඨානඨඨෙව ගණ්හන්ති. **නහානවොළ න්ති** යං භූතදෙජෙහි සසීසං නහාපිතා කාලකණ්ණිවොළන්ති ඡ ඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති. **තිත්ථවොළන්ති** සිනාතන්තෙ ඡඩ්ඩිත පිලෝ තිකා. **ගතපච්චාගතන්ති** යං මනුස්සා සුසානා ගන්ත්වා පච්චාගතා නහාත්වා ඡඩ්ඩෙන්ති. අගාරදඩ්ඩන්ති අගාරා දඩ්ඩපදෙසං, තං හි මනුස්සා ඡඩ්ඩෙන්ති. **ඡගාවාසිතාදීනි** පාකටානෙව, තාදිසානි පිහි මනුස්සා ඡඩ්ඩෙන්ති. **ඡඩ්ඩාහටන්ති** නාවං ආරුහන්තා ධජං බන්ධිත්වා ආරුහන්ති තං තෙසං දස්සනාතික්කමෙ ගහෙතුං වට්ටති. යම්පි යු ඛභූමියං ධජං බන්ධිත්වා ඨපිතං තං විහාරම්පි සෙනාසනං ගන්තුංලෙ වට්ටති. **ථූපච්චරන්ති** චම්මිකං පරිකඛිපිත්වා බලිකම්මකතං. **සමණචී වරන්ති** භික්ඛූ සන්තකං. **ආභිසෙකිකන්ති** රඤ්ඤෙ අභිසෙකකාලෙ ඡඩ්ඩිතචීවරං. **ඉඞ්ගිඝන්ති** එගි භික්ඛුචීවරං. **පත්තිකන්ති** අන්තරා මඟෙ පතිතකං, යං පන සාමිකානං සනිසමෙමාසෙන පතිතං ඵො කං රක්ඛිත්වා ගණ්හිතබ්බං. **වාතාහටන්ති** වාතෙන හරිත්වා දූරෙ පා තිතං, තං පන සාමිකෙ අපස්සන්තෙන ගහෙතුං වට්ටති. **දෙවදත්තිය න්ති** යං අනුරුඬ්ධත්ථෙරස්ස විය දෙවතාහි දින්නකං. **සාමුද්දිකන්ති** සමුද්දවීචිහි ථලෙ උස්සා දිතං. යං පන සඞ්ඝස්ස දෙමාති දින්නං වෙ ළකතික්ඛාය වා චරමානෙහි ලඛ්ධං, න තං පංසුකූලං. භික්ඛුදත්තියම්පි යං වස්සග්ගෙන ගාහෙත්වා වා දීයති සෙනාසනචීවරං වා හොති න තං පංසුකූලං, නො ගාහෙත්වා දින්නමෙව පංසුකූලං. තත්‍රාපි යං දිස කෙහි භික්ඛුස්ස පාදමූලෙ නික්ඛිත්තං තෙන පන භික්ඛුනා පංසුකූ ලිකස්ස හත්ථෙ ඨපෙත්වා දින්නං තං එකතො සුඛිකං නාම. යං භික්ඛු නො හත්ථෙ ඨපෙත්වා දින්නං තෙන පන පාදමූලෙ ඨපිතං තම්පි එක

තෝ සුඞ්කං.යෑහිකඞ්ගනෝ'පි පාදමූලෙයේපිතංතෙනාපිතථෙව දින්නා තං උභෝතාසුද්ධිනං. යං හපෙ ථපෙඞ්ගව ලඞං හඤ්ඤෙමි ථපිතං තං අනුඤ්ඤාතසිවිවරං නාම. ඉති ඉමං පංසුකූලභෙදං ඤත්වා පංසු කූලිකෙන චිවරං පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති ඉදමෙත්ථ විධානං. අයං පන පභෙදෙ- තයෝ පංසුකූලිකා. උක්කටෙඨා මජ්ඣිමෝ මුදුකෝති. තත්ථ සොසානිකං යෙව ගණ්හනෙතා උක්කටෙඨා හොති, පබ්බජිතා ගණ්හිස්සනත්ථීති ථපිතඤං ගණ්හනෙතා මජ්ඣිමෝ; පාදමූලෙ ථපෙ ඞ්ගව දිනනකං ගණ්හනෙතා මුදූති. තෙසු යස්ස කස්සචි අත්තනෝ රුචිසා ඛත්තියා ගිහිනි දිනනකං සාදිනක්ඛණෙ ධුතඞං නිජ්ජති අය මෙත්ථ භෙදෙ. අයං පනානිසංසෝ—"පංසුකූලිවිවරං නිස්සාය පබ්බ ජ්ජා"ති වචනතෝ නිස්සයානුරූප පටිපත්තිසබ්භාවෝ, පයමෙ අරියවංසෙ පතිට්ඨානං, ආරක්ඛදුක්ඛාභාවෝ, අපරායත්තවුත්තිතා, චොරභයෙන අභයතා, පරිභොගත්ථාය අභාවෝ, සමණසාරූප පරික්ඛාරතා, අපපඤ්ඤානි චෙව සුලභානි ච තානි ච අනවජ්ජානීති භගවතා සංවණ්ණිතපසත්ථවයතා, පාසාදිකතා, අපිච්ඡතාදීනං ඵල නිප්පත්ති, සම්මාපටිපත්තියා අනුබ්බෘහනං, පච්ඡිමාය ජනතාය දිට්ඨා නුගතිං ආපාදනන්ති.

මාරසෙනා විඝාතාය-පංසුකූල ධරෝ යති,
සන්නාඞ කවචෝ යුද්ධෙ-ඛත්තියෝ විය සොභති.

පහාය කාසිකාදිනි-චරවත්ථානි ධාරිතං,
යං ලොකගරුනා කෝ තං-පංසුකූලං න ධාරයෙ.

තස්මා හි අත්තනෝ භික්ඛු-පටිඤ්ඤං සම්පුඤ්ඤරං,
යොගාචාරානුකූලම්හි-පංසුකූලෙ රතෝ සියා-ති.

අයං තාව පංසුකූලිකඞ්ගෙ
සමාදාන විධානපභෙද භෙදනිසංස වණ්ණනා.

---

තදනන්තරං පන තෙචීවරිකඞ්ගං " චතුත්ථකචීවරං පටික්ඛි පාමි තෙචීවරිකඞ්ගං සමාදියාමී"ති ඉමෙසං අඤ්ඤතරවචනෙන සමාදිනනං හොති. තෙන පන තෙචීවරිකෙන චීවරදුස්සං ලභිත්වා යාව අට්ඨසුභාවෙන කාතුං වා න සක්කොති චීවරණකං වා න ලභති සූචිආදිසු වාඤ්ඤ කිඤ්චි න සම්පජ්ජති තාව නික්ඛිපිතබ්බං, නික්ඛිත්තපචවයා දෙසෙ නාපි රජිතකාලතෝ පන පඨාය නික්ඛි පිතුං න වට්ටති ධුතඞ්ගචෝරෝ නාම හොති. ඉදමඤ්ඤ විධානං.පභෙ දතෝ පන අයම්පි තිවිධෝ හොති— තත්ථ උක්කට්ඨෙන රජනකාලෙ පඨමං අන්තරවාසකං වා උත්තරාසඞ්ගං වා රජිත්වා තං නිවාසෙ ත්වා ඉතරං රජිතබ්බං, තං පාරුපිත්වා සඞ්ඝාටි රජිතබ්බා, සඞ්ඝාටිං

පන නිවාසෙතුං නවට්ටති,ඉදමස්ස ගාමන්තසෙනාසනෙ වත්තං. ආර ඤ්ඤකෙන පන වෙ එකතො ඩොව්හිං රජිතුං වට්ටතති යථා පන තඤ්ඤි දිස්වා සකෙකානි කාසාවං ආකඩ්ඪිත්වා උපරිකාතුං එවං ආස නෙන ඨානෙ නිසීදිතබ්බං. මජ්ඣිමස්ස රජ්ජනසාලායං රජ්ජනකාසාවං නාමහොති තං නිවාසෙත්වා ව පාරුපිත්වා ව රජ්ජනකම්මං කාතුං ව වට්ටති. මුදුකස්ස සභාගභික්ඛුනං චීවරානි නිවාසෙත්වා වා පාරු පිත්වා වා රජ්ජනකම්මං කාතුං වට්ටති. තත්‍රුඤ්ක පච්චත්ථරණම්පි තස්ස වට්ටති. පරිහරිතුං පන න වට්ටති, සභාගභික්ඛුනං චීවරම්පි අන්තර නතරා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. තෙචීවරිකස්ස පන චතුත්ථං වට්ටමානං අංසකාසාවමෙව වට්ටති,තඤ්ච ඛො විප්පවාසතො විදූති දිසතො නිහ ත්ථමෙව වට්ටති. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි චතුත්ථකචීවරං සාදිතකඛ ණෙයෙව ධුතඞ්ගං භිජ්ජති. අයමෙත්ථ හෙදෙ. අයං පනානිසංසො— තෙචීවරියෝ භික්ඛු සන්තුඩ්ඨො හොති කායපරිහාරිකෙන චීවරෙන, තෙනස්ස පක්ඛිතො විය සමාදුයෙව ගමනං, අප්පසමාරම්භතා, වත්ත සන්නිධිපරිවජ්ජනං, සල්ලහුකවුත්තිතා, අතිරෙක චීවරලොභුපහා නං, කප්පියෙ'පි මත්තකාරිතා, සල්ලෙඛවුත්තිතා, අප්පිච්ඡතාදීනං එල නිප්පත්තිති එවමාදයෝ ගුණා සම්පජ්ජන්ති.

අතිරෙක වත්ථතණ්හං-පහාය සන්නිධි චීවජ්ජිනෝ ධීරෝ,
සන්තොසසුඛරසඤ්ඤු-නිච්චරඩරෝ භවති යොගී.

තස්මා සප්පතචරනෝ-පක්ඛිව සච්චරෝ'ව යොගිවරෝ,
සුඛමනුච්චරිතුකාමෝ-චීවරනියමෙ රතිං කයිරා-නි.

අයං තෙචීවරිකඞ්ග
සමාදාන විධානපපභෙදනිස්සංස වණ්ණනා.

---

පිණ්ඩපාතිකඞ්ගම්පි "අතිරෙකලාභං පටික්ඛිපාමි පිණ්ඩපාති කඞ්ගං සමාදියාමි" නි ඉමෙසං අඞ්ගානතරවචනෙන සමාදින්නං හොති. තෙන පන පිණ්ඩපාතිකෙන සඞ්ඝභත්තං, උද්දෙසභත්තං, නිමන්තනං, සලාකභත්තං, පක්ඛිකං, උපොසථිකං, පාටිපදිකං, ආග න්තුකභත්තං, ගමිකභත්තං, ගිලානභත්තං, ගිලානුපට්ඨාකභත්තං, විහාරභත්තං, ධුරභත්තං, වාරභත්තන්ති, එතානි චුද්දස භත්තානි න සාදිතබ්බානි. සචෙ පන සඞ්ඝභත්තං ගණ්හථාති ආදිනා නයෙන අවත්වා අමහාකා ගෙහෙ යඞ්කිඤ්චි භික්ඛං ගණ්හාති තුමෙහ'පි භික්ඛං ගණ්හථාති වත්වා දින්නානි හොන්ති තානි සාදිතුං වට්ටති. සඞ්ඝනවා නිරාමිසසලාකාපි විහාරෙ පක්ඛභත්තාපි වට්ටන්ති යෙවාති. ඉදමස්ස විධානං. පභෙදතො පන අයම්පි නිච්ඡිතො හොති— තත්‍ර උක්කට්ඨා පුරතොපි පච්ඡතොපි ආහටභික්ඛං ගණ්හාති. පත්ත වාරෙ ඨත්වා පත්තා ගණ්හන්තානම්පි දෙති පටික්කමනං ආහරිත්වා

දින්නාභික්ඛම්පි ගණ්හාති තං දිවසං පන නිසීදිත්වා භික්ඛං න ගණ්හාති, මජ්ඣිමෝ තං දිවසං නිසීදිත්වාපි ගණ්හාති සාතත්තාය පන නාධිවාසෙති. මුදුකෝ සාතත්තායපි පුනදිවසායපි භික්ඛං අධිවාසෙති. තෙ උභෝ'පි සෙරිවිහාරස්සුඛං න ලභන්ති, උක්කට්ඨෝ පන ලභති. එකස්මිං කිර ගාමෙ අරියවංසෝ හොති උක්කට්ඨෝ ඉතරෙ ආහ—ආයාමාවුසෝ ධම්මසවණායාති. තෙසු එකෝ එකෙනමහි භත්තෙන මනුස්සෙන නිසීදුපිතොති ආහ, අපරෝ මයා භත්තෙ සතිතත්තාය එකස්ස භික්ඛා අධිවාසිතාති. එවං තෙ උභෝ'පි පරිගිහ්ණා, ඉතරෝ පාතෝ'ව පිණ්ඩාය චරිත්වා ගන්ත්වා ධම්මරසං පට්ඨපෙත්වා දෙසි. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි සඞ්ඝභත්තාදි අනිරෙකලාභං සාධිත ක්ඛණෙ එව ධුතඞ්ගා භිජ්ජන්ති. අයමෙත්ථ භෙදෝ. අයං පනානිසංසෝ— "පිණ්ඩියාලෝප භොජනං නිස්සාය පබ්බජ්ජා"හි වචනතෝ නිස්සයානුරූපපටිපත්තිසබ්භාවෝ, දුනිත්තෙ අරියවංසෙ පතිට්ඨානං, අපරායත්තාවුත්තිතා, අප්පඝාතිනිවෙ සුලභානි ච තානි ච අනවජ්ජානීති භගවතා සංවණ්ණිතපව්වයතා, කොසජ්ජනිම්මථනතා, පරිසුද්ධාජීවිතා, සෙඛියපටිපත්තිපූරණං. අපරපොසිතා, පරානුග්ගහකිරියා, මානපහානං, රසතණ්හානිවාරණං, ගණභොජනපරම්පරභොජන චාරිත්තසික්ඛාපදෙහි අනාපත්තිතා, අප්පිච්ඡතාදීනං අනුලොමවුත්තිතා, සම්මාපටිපත්තිබ්‍රූහනං, පච්ඡිම ජනතානුකම්පනන්ති.

පිණ්ඩියාලෝප සන්තුට්ඨෝ-අපරායත්තජීවිකෝ
පහීනාහාරලොලුප්පෝ-හොති ධුතගුණෙ යති.

විනොදයති කොසජ්ජං-ආජීවස්ස විසුද්ධිනි,
තස්මා හි නානිම්මථනෝ-භික්ඛාචරියං සුමෙධසෝ.

එවරූපස්ස හි—

පිණ්ඩපාතිකස්ස භික්ඛුනෝ අත්තභරස්ස අනඤ්ඤපොසිනෝ,
දෙවා පිහයන්ති තාදිනෝ-නෝ වෙ ලාභසිලොකනිස්සිතෝ-නි.

අයං පිණ්ඩපාතිකඞ්ග —

සමාදාන විධානපභෙද භෙදානිසංස වණ්ණනා.

---

සපදානචාරිකඞ්ගම්පි "ලොලුප්පචාරං පටික්ඛිපාමි සපදානචාරිකඞ්ගං සමාදියාමී"ති ඉමෙසං අඤ්ඤතරවචනෙන සමාදින්නං හොති. තෙන පන සපදානචාරිකෙන ගාමචාරෙ ඨත්වා පරිස්සයා භාවෙ සල්ලක්ඛෙත්වා බෙඛා. යස්සා රච්ඡාය වා ගාමෙ වා පරිස්සයෝ හොති, තං පහාය අඤ්ඤත්ථ චරිතුං වට්ටති. යත්ථ සරවාරෙ වා රච්ඡාය වා ගාමෙ වා කිඤ්චි න ලභති, අගාමසඞ්ඛෙපං කත්වා

ගන්තබ්බං. යඤ්ච කිඤ්චි ලබ්භති. තං පහාය ගන්තුං න වට්ටති. ඉමිනා ච භික්ඛුනා කාලතරං පවිසිතබ්බං, එවං අඤ්ඤකම්මානං පහාය අඤ්ඤඤ්ච ගන්තුං සක්කිස්සති. සචෙ පනස්ස විහාරෙ දානං දෙන්තා අන්තරාමග්ගෙ වා ආගච්ඡන්තා මනුස්සා පත්තං ගණ්හිත්වා පිණ්ඩපාතං දෙන්ති වට්ටති, ඉමිනා ච මඤ්ඤෙ ගච්ඡන්තෙනාපි භික්ඛාචාරවෙලායං සම්පත්තගාමං අනතික්කමිත්වා චරිතබ්බමෙව. තඤ්ච අලභිත්වා වා ථොකං ලභිත්වා වා ගාමපරිපාටියා චරිතබ්බන්ති ඉදමස්ස විධානං. පභෙදතො පන අයම්පි තිවිධො හොති. තඤ්ච උක්කට්ඨා පුරතො ආහටභික්ඛං පච්ඡතො ආහටභික්ඛම්පි පටික්කමනං ආහරිත්වා දීයමානම්පි න ගණ්හාති, පත්තවාරෙ පන පත්තං විස්සජ්ජෙති. ඉමස්මිං හි ධුතඞ්ගෙ මහාකස්සපත්ථෙරෙන සදිසො නාම නත්ථි, තස්සාපි පත්තං විස්සට්ඨට්ඨානමෙව පඤ්ඤායති. මජ්ඣිමෙ පුරතො වා පච්ඡතො වා ආහටම්පි පටික්කමනං ආහටම්පි ගණ්හාති, පත්තවාරෙපි පත්තං විස්සජ්ජෙති, න පන භික්ඛා ආගමයමානො නිසීදති, එවං සො උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකස්ස අනුලොමෙති. මුදුකො තං දිවසං නිසීදිත්වා ආගමෙති. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි ලොලුප්පචාරෙ උප්පන්නමත්තෙ ධුතඞ්ගං භිජ්ජති. අයමෙත්ථ භෙදෙ. අයං පනානිසංසො— කුලෙසු නිච්චනවකතා, වත්ථූපමතා, කුලමච්ඡේරප්පහානං, සමානුකම්පිතා, කුලූපකාදිකවාභාවො, අවහාසානභිනන්දනා, අභිහාරෙන අනත්ථිකතා, අපරිච්ඡන්නාදීනං අනුලොමවුත්තිනීති.

වත්ථූපමො නිච්චනවො කුලෙසු-අමච්ඡරි සබ්බසමානුකම්පො
කුලූපකාදිනවිප්පමුත්තො-හොතීධ භික්ඛු සපදානචාරි.

ලොලුප්පචාරඤ්ච පහාය තඤ්ච-ඔකඞ්ඛිතවකඤ්ච යුගමත්තදස්සී,
ආකඞ්ඛිතො භුවි සෙරිවාරං-චරෙය්‍ය ධීරො සපදානචාරං-නන්ති.

අයං සපදානචාරිකඞ්ගෙ
සමාදාන විධානපභෙද භෙදතිසංස වණ්ණනා.

---

එකාසනිකඞ්ගම්පි "නානාසනභොජනං පටික්ඛිපාමි එකාසනිකඞ්ගං සමාදියාමි"ති ඉමෙසං අඤ්ඤතරවචනෙන සමාදින්නං හොති. තෙන පන එකාසනිකෙන ආසනසාලාය නිසීදන්තෙන ථෙරාසනෙ අනිසිදිත්වා ඉදං මය්හං පාපුණිස්සතීති පතිරූපං ආසනං සල්ලක්ඛෙත්වා නිසීදිතබ්බං. සචස්ස විපජ්ජතෙ භොජනෙ ආචරියෙ වා උපජ්ඣායෙ වා ආගච්ඡන්ති, උට්ඨාය වත්තං කාතුං වට්ටති. තිපිටකචූළාභයත්ථෙරො පනාහ—ආසනං වා රක්ඛෙය්‍ය භොජනං වා, අයඤ්හි විපජ්ජතභොජනො, තස්මා වත්තං කරොතු, භොජනං

පන මා භුඤ්ජතූති. ඉදමස්ස විධානං. පභෙදතෝ පන අයමපි තිවිධෝ හොති. තත්ථ උක්ඛටෝ අපපං වා හොතු බහුං වා, යම්හි හොජනෙ හත්ථං ඔතාරෙති තතෝ අඤ්ඤං ගණ්හිතුං න ලභති. සචෙපි මනුස්සා ථෙරෙන න කිඤ්චි භුත්තනති සපිආදිනි ආහරන්ති, භෙසජ්ජත්ථමෙව වට්ටනති න ආහාරත්ථං. මජ්ඣිමෝ යාව පත්තෙ භත්තං න ඔයති තාව අඤ්ඤං ගණ්හිතුං ලභති, අයං හි හොජනපරියන්තිකෝ නාම හොති. මුදුකෝ යාව ආසනා න වුට්ඨාති තාව භුඤ්ජිතුං ලභති. සොකි උදකපරියන්තිකෝ වා හොති යාව පත්තධොවනං න ගණ්හාති තාව භුඤ්ජනතෝ, ආසනපරියන්තිකෝ වා යාව න උට්ඨාති තාව භුඤ්ජනතෝ. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි නානාසනභොජනං භුත්තකඛණෙ ධුතඞ්ගං භිජ්ජති. අයමෙත්ථ හෙදෝ. අයං පනානිසංසෝ— අප්පාබාධතා, අප්පාතඞ්කතා, ලහුට්ඨානං, බලං, ඵාසුවිහාරෝ, අනතිරිත්තපච්චයා අනාපත්ති, රසතණ්හාවිනොදනං, අප්පිච්ඡතාදිනං අනුලොම වුත්තිතාති.

එකාසනභොජනෙ රතං-න යතිං මහාජනපච්චයා රුජා,
විසහන්ති රසෙ අලොලුපෝ- පරිභාපෙති න කම්මත්තනෝ.

ඉති ඵාසුවිහාර කාරණෙ-සුවිසල්ලෙඛරතූපසෙවිතෙ,
ජනයෙථ විසුඛ්මානසෝ-රතිමෙකාසනභොජනෙ සදා-ති.

අයං එකාසනිකඞ්ග
සමාදාන විධානපභෙද භෙදනිසංස වණ්ණනා.

---

පත්තපිණ්ඩිකඞ්ගම්පි "දුතියකභාජනං පටික්ඛිපාමි, පත්තපිණ්ඩිකඞ්ගං සමාදියාමී"ති ඉමෙසං අඤ්ඤතරවචනෙන සමාදින්නං හොති. තෙන පන පත්තපිණ්ඩිකෙන යාගුපානකාලෙ භාජනෙ ඨපෙත්වා ව්‍යඤ්ජනෙ ලබෙ ව්‍යඤ්ජනං වා පඨමං ඛාදිතබ්බං; යාගු වා පානබ්බා. සබෙ පන යාගුයං පක්ඛිපති, පුනිමවත්ථාදිහි ව්‍යඤ්ජනෙ පක්ඛිත්තෙ යාගු පටිකුලා හොති අප්පටිකුලමෙව ච කත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටති. තස්මා තථාරූපං ව්‍යඤ්ජනං සඤ්ඤාය ඉදං වුත්තං. යං පන මධුසක්කරාදිකං අප්පටිකුලං හොති, තං පක්ඛිපිතබ්බං. ගණ්හනෙනෙන ච පමාණයුත්තමෙව ගණ්හිතබ්බං, ආමකසාකං හත්ථෙන ගහෙත්වා ඛාදිතුං වට්ටති. තථා පන අකත්වා පත්තෙ යෙව පක්ඛිපිතබ්බං දුතියකභාජනස්ස පන පටික්ඛිත්තත්තා අඤ්ඤං රුක්ඛපණ්ණම්පි න වට්ටතීති ඉදමස්ස විධානං. පභෙදතෝ පන අයමපි තිවිධෝ හොති. තත්ථ උක්කට්ඨස්ස අඤ්ඤත්‍ර උච්චුඛාදන කාලා කවචරම්පි ඡඩ්ඩෙතුං න වට්ටති. ඔදනපිණ්ඩමවඡ්මංසපූපෙ'පි භින්දිත්වා ඛාදිතුං න වට්ටති. මජ්ඣිමස්ස එකෙන හත්ථෙන භින්දිත්වා

ඛාදිතුං වට්ටති, හත්ථයොගි නාමෙස. මුදුකො පන පත්තයොගි නාම හොති, තස්ස යං සක්කා හොති පත්තෙ පක්ඛිපිතුං සබ්බං හත්ථෙන වා දන්තෙහි වා භින්දිත්වා ඛාදිතුං වට්ටති. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි දුතියකම්මට්ඨානං සාදිතුකාමෙන ධුතඞ්ගං භිජ්ජති. අයමෙත්ථ භෙදෙ. අයං පන ආනිසංසො— නානාරසතණ්හාචිතෙ දානං අච්චන්තාය පහානං, ආහාරෙ පයොජනමත්තදස්සිතා, ද්වාලකාදිපරිහරණබෙදාභාවො, අවික්ඛිත්තභොජිතා, අපපිච්ඡතාදීනං අනුලොමවුත්තිතාති.

නානාභාජන වික්ඛිපං-ගිත්වා ඔකඞ්ඛිත්තලොවනො,
ඛණ්ඩෙන්දූ විය මූලානි- රසතණ්හාය සුබ්බතො.
සරූපං විය සන්තුට්ඨිං-ධාරයන්නො සුමානසො,
පරිභුඤ්ජ්ය ආහාරං-යො අඤ්ඤං පත්තපිණ්ඩිකං- නි.

අයං පත්තපිණ්ඩිකඞ්ගෙ
සමාදාන විධානපභෙද භෙදනිසංස වණ්ණනා.

---

ඵලූපච්ඡාභත්තිකඞ්ගම්පි "අතිරිත්තභොජනං පටික්ඛිපාමි ඵලූපච්ඡාභත්තිකඞ්ගං සමාදියාමී"ති ඉමෙසං අඤ්ඤතරවචනෙන සමාදින්නං හොති. තෙන පන ඵලූපච්ඡාභත්තිකෙන පවාරෙන්නා පුන භොජනං කප්පියං කාරෙන්නා න භුඤ්ජිතබ්බං. ඉදමස්ස විධානං. පභෙදතො පන අයම්පි තිවිධො හොති. තත්ථ උක්කට්ඨො යස්මා පඨමපිණ්ඩෙ පවාරණා නාම නත්ථි, තස්මිං පන අජ්ඣොහරියමානෙ අඤ්ඤං පටික්ඛිපතො හොති, තස්මා එවං පවාරිතා පඨමපිණ්ඩං අජ්ඣොහරිත්වා දුතියපිණ්ඩං න භුඤ්ජති. මජ්ඣිමො යස්මිං භොජනෙ පවාරිතො තදෙව භුඤ්ජති. මුදුකො යාව ආසනා න වුට්ඨහති තාව භුඤ්ජති. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි පවාරිතානං කප්පියං කාරෙත්වා භුත්තාවිකඞ්ගෙ ධුතඞ්ගං භිජ්ජති. අයමෙත්ථ භෙදෙ. අයං පනානිසංසො— අනතිරිත්තභොජනාපත්තියා දූරීභාවො, ඔදරිකත්තාභාවො, නිරාමිසසන්නිධිතා, පුන පරියෙසනාය අභාවො, අපපිච්ඡතාදීනං අනුලොමවුත්තිතාති.

පරියෙසනාය ඛෙදං-න යාති න කරොති සන්නිධිං ධීරො,
ඔදරිකත්තං පජහති-ඵලූපච්ඡාභත්තිකො යොගී.

තස්මා සුගතපසත්ථං-සන්තොසස ගුණාදිවුද්ධිසංජනනං,
දෙසෙ විඛුනිතුකාමො-භජෙය්‍ය යොගී ධුතඞ්ගමිද-න්ති.

අයං ඵලූපච්ඡාභත්තිකඞ්ගෙ
සමාදාන විධානපභෙද භෙදනිසංස වණ්ණනා.

---

ආරඤ්ඤිකඞ්ගම්පි "ගාමන්තසෙනාසනං පටික්ඛිපාමි ආරඤ්ඤිකඞ්ගං සමාදියාමී'ති ඉමෙසං අඤ්ඤතරවචනෙන සමාදින්නං හොති. තෙන පන ආරඤ්ඤිකෙන ගාමන්තසෙනාසනං පහාය අරඤ්ඤෙ අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං, තත්ථ සඞ්ඝං උපවාරෙන්ත ගාමොයෙව ගාමන්තසෙනාසනං. ගාමෝ නාම— යෝ කොචි එකකුටිකෝ වා අනෙකකුටිකොවා සපරික්ඛිත්තෝ වා අපරික්ඛිත්තොවා යමනුස්සෝ වා අමනුස්සෝ වා අන්තමසෝ අතිරෙක චාතුමාසනිවත්ථෝ යෝ කොචි සත්ථෝ'පි. ගාමූපචාරොනාම— පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස සචෙ අනුරාධපුරසෙව වෙ ඉන්ද්‍රඛීලා හොන්ති, අබ්භන්තරිමෙ ඉන්ද්‍රඛීලෙ ඨිතස්ස ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො, තස්ස ලක්ඛණං යථා තරුණමනුස්සා අත්තනො බලං දස්සෙත්වා බාහං පසාරෙත්වා ලෙඩ්ඩුං ඛිපන්ති, එවං ඛිත්තස්ස ලෙඩ්ඩුස්ස පතනට්ඨානබහන්තර නහි විනයධරා. සුත්තන්තිකා පන කාකවාරණ්ඩියාමෙන ඔක්ඛිත්ත සන්ති වදන්ති. අපරික්ඛිත්තගාමෙ යං සබ්බපච්චන්තිමස්ස ඝරස්ස මාරෙ ඨිතෝ මාතුගාමෝ භාජනෙන උදකං ඡ්ඩෙති, තස්ස පතන ට්ඨානං ඝරූපචාරෝ. තතො වුත්තනයෙන එකෝ ලෙඩ්ඩුපාතෝ ගාමෝ; දුතියෝ ගාමූපචාරෝ. අරඤ්ඤංපන්නවිනයපරියායෙන තාව ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච සබ්බමෙතං අරඤ්ඤන්ති වුත්තං. අභි ධම්මපරියායෙන නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්ද්‍රඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤන්ති වුත්තං. ඉමස්මිං පන සුත්තන්තිකපරියායෙ ආරඤ්ඤිකං පන සෙනා සනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිමන්ති ඉදං ලක්ඛණං. තං ආරොපිතෙන ආචරියධනුනා පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්ද්‍රඛීලතො අපරික්ඛිත්තස්ස පඨමලෙඩ්ඩුපාතතො පභාය යාව විහාරපරික්ඛෙපා මිනිත්වා වවත්ථ පෙතබ්බං, සචෙ පන විහාරෝ අපරික්ඛිත්තෝ හොති යං සබ්බප ඨමං සෙනාසනං වා භත්තසාලා වා ධුවසන්නිපාතට්ඨානං වා බොධි වා චෙතියං වා දූරෙවෝ'පි සෙනාසනතො හොති, තං පරිවෙජදං කත්වා මිනිතබ්බන්ති විනයඅකථාසු වුත්තං. මජ්ඣිමඅකථාසු පන– විහාරස්සාපි ගාමසෙව උපචාරං නිහරිත්වා උභින්නං ලෙඩ්ඩුපාතා නං අන්තරා මිනිතබ්බන්ති වුත්තං. ඉදමෙත්ථ පමාණං. සචෙපි ආස නෙනගාමෙ හොති විහාරෙ ඨිතෙහි මානුසකානං සද්දෙ සුය්‍යති පබ්බතනදිආදීනි පන අන්තරිතත්තා න සක්කා උග්ගහෙතුං යෙ තස්ස පකතිමග්ගෙන හොති සචෙපි නාවාය සඤ්චරිතබ්බා තෙන මග්ගෙන පඤ්චධනුසතිකං ගහෙතබ්බං. යෙ පන ආසන්නගාම ස්ස අභිගමනූපදනත්ථං තතො තතො මග්ගං පිදහන්ති, අයං ධුතඞ්ගචා රෙ හොති. සචෙ පන ආරඤ්ඤිකස්ස භික්ඛුනො උපජ්ඣායෙ වා ආචරියෙ වා ගිලානෙ හොති, තෙන අරඤ්ඤෙ සප්පායං අලභ නෙන ගාමන්තසෙනාසනං නෙත්වා උපට්ඨාතබ්බා. කාලසෙසව පන නික්ඛමිත්වා අඞ්ගයුත්තෙ ඨානෙ අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං. සචෙ

අරුණුඤානවෙලායං තෙසං ආබාධං වඩ්ඪති, තෙසං යෙව ඤිච්චං කාතබ්බං, න ධුතඞ්ගසුඩ්කෙන භවිතබ්බන්ති. ඉදමස්ස විධානං. පභෙදතො පන අයම්පි තිවිධො හොති. තත්ථ උක්කට්ඨෙන සබ්බකාලං අරඤ්ඤෙ අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං. මජ්ඣිමො වත්තාරෝ වස්සිකෙ මාසෙ ගාමන්තෙ වසිතුං ලභති, මුදුකො හෙමන්තිකෙපි. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි යථා පරිච්ඡින්නෙ කාලෙ අරඤ්ඤතො ආගන්ත්වා ගාමන්තසෙනාසනෙ ධම්මං සුණන්තානං අරුණෙ උට්ඨිතෙපි ධුතඞ්ගං න භිජ්ජති. සුත්වා ගච්ඡන්තානං අන්තරාමග්ගෙ උට්ඨිතෙපි නභිජ්ජති. සචෙ පන උට්ඨිතෙපි ධම්මකථිකෙ මුහුත්තං නිපජ්ජිත්වා ගම්මමානා නිද්දායන්තානං අරුණං උට්ඨහති, අන්තරා ව රුක්ඛමූලසෙනාසනෙ අරුණං උට්ඨාපෙති, ධුතඞ්ගං භිජ්ජතීති. අයමෙත්ථ භෙදෙ. අයං පහානිසංසො—ආරඤ්ඤකො භික්ඛු අරඤ්ඤසඤ්ඤං මනසි කරොන්තො හඛ්බො අලද්ධං වා සමාධිං පටිලද්ධුං, ලද්ධං වා රක්ඛිතුං, සප්පාපිස්ස අත්තමනො හොති. යථාහ—"තෙනාහං නාගිතස්ස භික්ඛුනො අත්තමනො හොමි අරඤ්ඤවිහාරෙනා"ති පන්තසෙනාසනවාසිනො වස්ස අසප්පාය රූපාදයො චිත්තං න විකිපන්ති, විගතසන්තාසො හොති, ජීවිතනිකන්තිං ජහති, පවිවෙකසුඛරසං අස්සාදෙති, පංසුකූලාදිභාවො චස්ස පතිරූපො හොතීති.

පවිවිත්තො අසංසට්ඨො-පන්තසෙනාසනෙ රතො,
ආරාධයතෙතා නාථස්ස-චතුවාසෙන මානසං.

එකො අරඤ්ඤෙ නිවසං-යං ලභතෙ යති,
රසං තස්ස න විඳන්ති-අපි දෙවා ස ඉච්ඡකා.

පංසුකූලං ච එසෝ'ව-කවචං විය ධාරයං,
අරඤ්ඤසඞ්ගාමගතො-අවසෙසධුතායුධො.

සමෙත්වා න විරසෙව-ජෙතුං මාරං සවාහිණිං,
තයා අරඤ්ඤවාසම්හි-රතිං ඉකඛිරාථ පණ්ඩිතෝ'--ති.

අයං ආරඤ්ඤිකඞ්ගෙ
සමාදාන විධානපභෙද භෙදනිසංස වණ්ණනා.

---

රුක්ඛමූලිකඞ්ගම්පි "ඡන්නං පටික්ඛිපාමි රුක්ඛමූලිකඞ්ගං සමාදියාමී"ති ඉමෙසං අඤ්ඤතරවචනෙන සමාදින්නං හොති. තෙනපන රුක්ඛමූලිකෙන සීමන්තරිකරුක්ඛං වෙතියරුක්ඛං නීයන්තරුක්ඛං ඵලරුක්ඛං වග්ගුලිරුක්ඛං සුසිරරුක්ඛං විහාරමජ්ඣෙ ඨිතරුක්ඛන්ති ඉමෙ රුක්ඛෙ විවජ්ජෙත්වා විහාරපච්චන්තෙ ඨිතරුක්ඛෙ ගහෙත්තබ්බා හොති. ඉදමස්ස විධානං. පභෙදතොපන අයම්පි තිවිධො හොති. තත්ථ උක්කට්ඨො යථාරුචිතං රුක්ඛං ගන්ත්වා පවිජ්ඣාපෙතුං

න ලභති, පාදෙන පණ්ණාසටං අපනෙත්වා වසිතබ්බං. මජ්ඣිමෝ තං ඨානං සමපයෙන්තෙහි යෙව ජඤ්ඤාපෙතුං ලභති. මුදුකෙන ආරුම්භසමථඛුද්දකෙ පකොසාපෙත්වා සොධාපෙත්වා සමං කාරාපෙත්වා වාලිකං ඔකිරාපෙත්වා පාකාරපරික්ඛෙපං කාරාපෙත්වා වාරං යොජාපෙත්වා වසිතබ්බං. මහදිවසෙ පන රුක්ඛමූලිකෙන තත්ථ අනිසීදිත්වා අඤ්ඤත්ථපටිවිජ්ඣනත්ථා ඨානෙ නිසීදිතබ්බං. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි ජනෙනවාසං කපිතඤ්ඣෙ ධුතඞ්ගං හිජ්ජති, ජානිත්වා ජනෙන්තා අරුණං උට්ඨාපිතමත්තෙනෙව අඞ්ගුත්තරභාණකා. අයමෙත්ථ භෙදෝ. අයං පනානිසංසෝ-"රුක්ඛමූලසෙනාසනං නිස්සාය පබ්බජ්ජා"නි වචනතෝ නිස්සයානුරූපපටිපත්තිසබ්භාවෝ, අප්පානි වෙව සුලභානි වතානි ච අනවජ්ජානීති භගවතා සංවණ්ණිතපසට්ඨතා, අභිණ්හං තරුපණ්ණපිකාරදස්සනෙන අනිච්චසඤ්ඤූ සමුට්ඨාපනතා, සෙනාසනමවෙජ්ජරුක්ඛමාරාමිතානං අභාවෝ, දෙවතාහි සහ වාසිතා, අප්පිච්ඡාදීනං අනුලොමවුත්තිතාති.

වණ්ණිතෝ බුද්ධසෙට්ඨෙන-නිස්සයෝ'නි ච භාසිතෝ,
නිවාසෝ පවිත්තස්ස- රුක්ඛමූලසමෝ කුතෝ.

ආදිච්ච ඔවෙජ්ජරහරෙ-දෙවතා පරිපාලිතෙ,
පවිත්තෙන වසතෙතා හි-රුක්ඛමූලම්හි සුඛිතෝ.

අහිරත්තානි නීලානි-පණ්ඩූනි පතිතානි ච,
පස්සතෙතා තරුපණ්ණානි-නිච්චසඤ්ඤං පනුදති.

තස්මා හි බුද්ධදයජ්ජං-භාවනාහිරතාලයං,
විවිත්තං නානිමඤ්ඤෙය්‍ය-රුක්ඛමූලං විචක්ඛණෝ-'ති.

අයං රුක්ඛමූලිකඞ්ගෙ
සමාදාන විධානපභෙද භෙදනිස්ස වණ්ණනා.

---

අබ්භොකාසිකඞ්ගම්පි "ඡන්නඤ්ච රුක්ඛමූලඤ්ච පටික්ඛිපාමි අබ්භොකාසිකඞ්ගං සමාදියාමී"ති ඉමෙසං අඤ්ඤතරවචනෙන සමාදින්නං හොති. තස්ස පන අබ්භොකාසිකස්සධම්මසවණාය වා උපොසථස්ථාය වා උපොසථාගාරං පවිසිතුං වට්ටති, සචෙ පවිඨස්ස දෙවො වස්සති, වස්සමානෙ අනික්ඛමිත්වා වස්සූපරමෙ නික්ඛමිතබ්බං. හොජනසාලං වා අග්ගිසාලං වා පවිසිත්වා වත්තං කාතුං, හොජනසාලායං ථෙරෙ භික්ඛූ භත්තෙන ආපුච්ඡිතුං, උද්දිස්සනෙන වා උද්දිසාපෙනෙන වා ඡන්නං පවිසිතුං, ඔගුණ්ඨිකඛිත්තානි මඤ්චපීඨාදීනි අනෙතා පවෙසෙතුඤ්ච වට්ටති. සචෙ මඤ්ඤං ගවජ්ඣනෙන බුඩ්ඪතරානං පරික්ඛාරෝ ගහිතෝ හොති, දෙවෙ වස්සනෙන මඤ්ඤසීසං සාලං පවිසිතුං වට්ටති. සචෙ න කිඤ්චි ගහිතං හොති, සාලා

යං යස්සාමීති වෙගෙන ගන්තුං න වට්ටති. පකතිගතියා ගන්ත්වා පවිසෙන පන යාව වසූපරමා යස්ස ගන්තබ්බන්ති. ඉදමස්ස විධානං. රුක්ඛමූලිකසඞ්ගපි එසෙවනයො. පහෙදතො පන අයම්පි තිවිධො හොති. තත්ථ උක්කට්ඨස්ස රුක්ඛං වා පබ්බතං වා ගෙහං වා උපනිස්සාය වසිතුං න වට්ටති, අබ්භොකාසෙයෙව විවරිතුං කත්ථ වසිතබ්බං,මජ්ඣිමස්ස රුක්ඛපබ්බතගෙහානි උපනිස්සාය අන්නො අපවිසිත්වා වසිතුං වට්ටති; මුදුකස්ස අච්ඡින්නමරියාදං පබ්භාරම්පි සාඛාමණ්ඩපො‘පි පිණ්ඩපාෙ‘පි බෙත්තරුක්ඛාදීනි ඡ්ඩ්ඩිතා තත්රට්ඨකකුටිකාපි වට්ටන්තීති. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි වාසට්ඨාය ඡන්නං වා රුක්ඛමූලං වා පවිට්ඨරුක්ඛණෙ ධුතඞ්ගං භිජ්ජති, ජානිත්වා තත්ථ අරුණං උට්ඨාපිතමත්තෙනපි අඞ්ගුත්තරභාණකා. අයමෙත්ථ හෙදෙ. අයං පනානිසංසො— ආවාසපලිබොධුපච්ඡෙදෙ, පිනමිද්ධපහානං, “මනකා ව්‍ය අසඞ්කවාරිනො අනිකතා විහරන්ති භික්ඛවො”ති පසංසාය අනුරූපතා, නිස්සඞ්ගතා, චාතුද්දිසතා, අපච්චාසාදීනං අනුලොමවුත්තිතාති.

අනගාරියභාවස්ස-අනුරූපෙ අදූලලෙහ,
තාරාමණ්ඩිතානමහි-චන්දදීපපභාසිතෙ.

අබ්භොකාසෙ වසං භික්ඛු-මිනහුතෙන චෙතසා,
පිනමිද්ධං විනොදෙත්වා-භාවනාරාමතං සිතො.

පවිවෙකරසස්සාදං-න විරසෙසව විඳති,
යථා තථා හි සපපඤ්ඤෙ-අබ්භොකාසෙ රතො සියා-‘ති.

අයං අබ්භොකාසිකඞ්ගෙ
සමාදාන විධානපපභෙද භෙදනියංස වණ්ණනා.

---

සොසානිකඞ්ගම්පි “න සුසානං පටික්ඛිපාමි සොසානිකඞ්ගං සමාදියාමී”ති ඉමෙසං අඤ්ඤතරවචනෙන සමාදින්නං හොති. තෙන පන සොසානිකෙන යං මනුස්සා ගාමං නිවෙසෙත්වා ඉදං සුසානනති වවත්ථපෙන්ති, න තත්ථ වසිතබ්බං. නහි මතසරීරෙ අඡ්ඣාපිතෙ තං සුසානං නාම හොති, ඩ්ඩ්ඩිතකාලතො පන පට්ඨාය සචෙපි වාදසවස්සානි ඡ්ඩ්ඩිතං සුසානමෙව, තස්මිං පන වසන්තෙන වඩ්ඪිකම්මණ්ඩපාදිනි කාරෙත්වා මඤ්චපීඨං පඤ්ඤපෙත්වා පානීයං උපට්ඨාපෙත්වා ධම්මං වාවෙන්තෙන න වසිතබ්බං. ගරුකං හි ඉදං ධුතඞ්ගං. තස්මා උපජ්ඣාපරිස්සයවිඝාතත්ථාය සංඝත්ථෙරං වා රාජ්‍යුත්තකං වා ජානාපෙත්වා අප්පමත්තෙන වසිතබ්බං වඩ්ඪිකමන්තෙන අඩ්ඪක්ඛිකෙන ආළාහනං ඔලොකෙන්තෙන වඩ්ඪිකම්තබ්බං. සුසානං ගවජ්ඣන්තෙනාපි මහාපථා ඔක්කම්ම උපපථමගෙහන ගන්තබ්බං.

දිවායෙව ආරම්මණං වවත්ථපෙතබ්බං, එවං හිස්ස තං රත්තිං භයානකං න භවිස්සති. අමනුස්සා රත්තිං විරවිත්වා විරවිත්වා ආහිණ්ඩන්තා පි න කෙනචි පහරිතබ්බා. එකදිවසම්පි සුසානං අගන්තුං න වට්ටති, මජ්ඣිමයාමං සුසානෙ බෙපෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පටික්කමිතුං වට්ටතී නි අඞ්ගුත්තරභාණකා. අමනුස්සානං පිසං නිලපිට්ඨමංසභක්ඛණම්පි මංසඛිරතෙලගුළාදි ඛජ්ජභොජ්ජං න සෙවිතබ්බං. කුලගෙහං න පවිසිතබ්බන්ති. ඉදමස්ස විධානං. පනෙදතො පන අයම්පි නිවිඩො හොති. තත්ථ උක්කාඨෙත්වා යත්ථ ධුවඩාහධුවකුණපධුවරොදනානි අත්ථි තත්තෙව වසිතබ්බං. මජ්ඣිමස්ස නිසු එකසම්පි සති වට්ටති. මූදුකස්ස චුත්තනයෙන සුසානලක්ඛණං පත්තමත්තෙ වට්ටති. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි න සුසානම්හි වාසං කප්පනෙන ධුතඟං භිජ්ජති, සුසානං අනතිවත්තෙති අඞ්ගුත්තරභාණකා. අයමෙත්ථ හෙදෙ. අයං පනානිසංසා –මරණසති පටිලාභො, අප්පමාදවිහාරිතා, අසුභනිමිත්තාධිගමො, කාමරාගවිනොදනං, අනිච්චසඤ්ඤාසණ්ඨානං, සංවෙගබහුලතා, ආරොග්‍යමදදිපභානං, භයභෙරවසහනතා, අමනුස්සානං ගරුභාවනියතා, අප්පිවිච්ඡතාදීනං අනුලොමවුත්තිතානි.

සොසානිකඞ්ගං මරණානුස්සතිප්පභාවා
නිද්දුගතම්පි න ලුස්සන්ති පමාදදොසා,
සම්පස්සතො ච කුණපානි බහූනි තස්ස
කාමානුරාග වසගම්පි න හොති චිත්තං.

සංවෙගමේති විපුලං න මදං උපෙති
සම්මා අපො ඝටති නිබ්බුතිමෙසමානො,
සොසානිකඞ්ගමිති නෙකගුණාවහන්තා
නිබ්බානනින්නහෘදයෙන නිසෙවිතබ්බ–න්ති.

අයං සොසානිකඞ්ගෙ
සමාදාන විධානප්පභෙද භෙදනිසංස වණ්ණනා.

---

ඉථාසන්ථතිකඞ්ගම්පි "සෙනාසන ලොලුප්පං පටික්ඛිපාමි යථා සන්ථතිකඞ්ගං සමාදියාමී"ති ඉමෙසං අඞ්ගානං තරවවනෙන සමාදින්නං හොති. තෙන පන යථාසන්ථතිකෙන ඉදස්ස සෙනාසනං ඉදං තුයහං පාපුණාතීති ගාහිතං හොති තෙනෙව තුච්ඡබ්බං, න අඤ්ඤෙ උඞ්ඛෙපෙතබ්බා. ඉදමස්ස විධානං. පභෙදතො පන අයම්පි නිවිඩො හොති. තත්ථ උක්කාවෙඨා අත්තනො පත්තසෙනාසනං දූරෙ'ති වා අච්චාසන්නෙ'ති වා අමනුස්සදීඝජාතිකාදීහි උපද්දුතන්ති වා උණ්හන්ති වා සීතලන්ති වා පුච්ඡිතුං න ලභති. මජ්ඣිමො පුච්ඡිතුං ලභති, ගන්ත්වා පන ඔලොකෙතුං න ලභති. මූදුකො ගන්ත්වා ඔලො

කෙව්ා සවස්ස තං න රුච්චති අඤ්ඤං ගහෙතුං ලභති. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි සෙනාසනලොලුපෙ උපපන්නාවත්ථෙ ධුතඞ්ගං භිජ්ජතීති. අයමෙත්ථ හෙදෙ. අයං පනානිසංසො—" යං ලබං තෙන තුට්ඨබ්බං"ති වුත්තොවාදකරණං, සබ්‍රහ්මචාරීනං හිතෙසිතා, හින පණීත විකප්පපරිවජ්ජනං, අනුරොධවිරොධප්පහානං, අත්‍රිච්ඡතාය වාරපිදහනං, අප්පිච්ඡතාදීනං අනුලොමවුත්තිතාති.

යං ලබං තෙන සන්තුට්ඨො-යථාසන්‍ථතිකොපි යති්,
නිබ්බිකප්පො සුඛං සෙති-තිණසන්‍ථරකෙසුපි.

න සො රජ්ජති සෙට්ඨම්හි-ත්තිනං ලබ්ධා න කුප්පති,
සබ්‍රහ්මචාරි නවකෙ-ත්තෙන අනුකම්පති.

තස්මා අරියසත්තාචිණ්ණං-මුනිපුඞ්ගවවණ්ණිතං,
අනුයුඤ්ජෙථ මෙධාවී-යථාසන්‍ථතරාමත-නති.

අයං යථාසන්‍ථතිකඞ්ගෙ
සමාදාන විධානපපභෙද භෙදනිසංස වණ්ණනා.

---

නෙසජ්ජිකඞ්ගම්පි " සෙය්‍යං පටික්ඛිපාමි නෙසජ්ජිකඞ්ගං සමාදියාමී"ති ඉමෙසං අඤ්ඤතරවචනෙන සමාදින්නං හොති. තෙන පන නෙසජ්ජිකෙන රත්තියා තීසු යාමෙසු එකංයාමං උට්ඨාය චඞ්කමිතබ්බං ඉරියාපථෙසුති නිපජ්ජිතුමෙව න වට්ටති. ඉදමස්ස විධානං. පභෙදතො පන අයම්පි නිට්ඨිතො හොති. තස්ස උඞ්කට්ඨස්ස විය අපස්සෙනං න දුස්සපලිලත්තිකා න ආයොගපට්ටො න ඒකාසනිකස්ස විය පත්තා න ඛලුපච්ඡාභත්තිකස්ස විය පත්තා න ආසනභත්තිකස්ස විය ආසනං න සොණ්ඩිකස්ස විය පානීයං න ඉතරස්ස විය පරිභොජනීයං න ආරඤ්ඤකස්ස විය සෙනාසනං න රුක්ඛමූලිකස්ස විය රුක්ඛමූලං න අබ්භොකාසිකස්ස විය අබ්භොකාසං න සොසානිකස්ස විය සොසානං න යථාසන්‍ථතිකස්ස විය සන්‍ථතං න වට්ටති. මඤ්චපීඨං පන වට්ටති. මුදුකස්ස අපස්සෙනම්පි දුස්සපලත්ති කාපි ආයොගපට්ටොපි බිම්බොහනම්පි පඤ්ඩොපි සන්‍ථතොපි වට්ටති. පඨමඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගා නාම පිණ්ඩිඅපස්සයෙන සඞ්ගං කතො. දුතියඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගා නාම පිණ්ඩිඅපස්සයෙන ච උභතො පස්සෙසු අපස්සයෙනි ච සඞ්ගං කතො. තං කිර පිළඳාභයත්‍ථෙරස්ස අකංසු, ථෙරො අන්‍යානාම් හුත්වා පරිනිබ්බායි. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි සෙය්‍ය කපිතමනෙන ධුතඞ්ගං භිජ්ජති. අයමෙත්ථ හෙදෙ. අයං පනානිසංසො— "සෙය්‍යසුඛං එස්ස සුඛං මිඛසුඛං අනුයුඤ්ජතා විහරති"ති වුත්තස්ස චෙතසො විනිබන්ධස්ස උපච්ඡෙදනං, සබ්බකම්මඨානානුයොගසප්පායතා, පාසාදිකඉරියාපථතා, විරියාරම්භානුකූලතා සම්මාපටිපත්තියා සමුපබ්‍රූහනන්ති.

ආභුජිත්වාන පල්ලඞ්කං-පණිධාය උජුං තනුං
නිසීදන්තො විකම්පති-මාරස්ස හදයං යති්.

සෙය්‍යසුඛං මිඛසුඛං-හිත්වා ආරඞ්ධවීරියො,
නිසජ්ජාභිරතො භික්ඛු-සොභයන්තො තපොවනං.

නිරාමිසං පිතිසුඛං-යසමා සමධිගච්ඡති,
තයමා සමන්නුපුඤ්ඤස්ස-ධිරෝ නෙසජ්ජිකං වත-නාති.

අයං නෙසජ්ජිකඞ්ගෙ
සමාදාන විධානපපභෙද භෙදනිසංස වණ්ණනා.

---

ඉදානි—

කුසලනතිකතෝ වෙව-ධුතාදීනං විභාගතෝ,
සමාසව්‍යාසතෝ වාපි-විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයෝ-'ති.

ඉමිස්සා ගාථාය වණ්ණනා හොති. තත්‍ථ **කුසලනතිකතෝ** නි සබ්බානෙව ඉ ධුතඞ්ගානි සෙකඛපුථුජ්ජනඛීණාසවවතං ව සෙන සියා කුසලානි, සියා අව්‍යාකතානි, නත්‍ථි ධුතඞ්ගං අකුසල නාති. යෝ පන විදෙය්‍ය— "පාපිච්ඡෝ ඉච්ඡාපකතෝ ආරඤ්ඤකෝ හොති"නි ආදිවචනතෝ අකුසලම්පි ධුතඞ්ගන්ති. සෝ වත්තබ්බා- න මයං අකුසලවිතෙතන අරඤ්ඤෙ න වසතීති වදම, යස්සහි අර ඤ්ඤෙ නිවාසෝ සෝ ආරඤ්ඤකෝ, සෝ ව පාපිච්ඡෝ වා භවෙය්‍ය අපපිච්ඡෝ වා; ඉමානි පන තෙන තෙන සමාදානෙන ධුතඞ්ගෙ සතනා ධුතස්ස නිඝණ්ඩනෝ අඞ්ගානි, කිලෙසධුනනතෝ වා ධුතනති ලඞ්ඛවොහාරං ඤඝණා අඞ්ගමෙතෙසනති ධුතඞ්ගානි; අථවා ධුතා නි ව තානි පටිපක්ඛනිද්ධුනනතෝ අඞ්ගානි ව පටිපත්තියානිපි ධුතඞ්ගානි"නි වුත්තං; න ව අකුසලෙන කොචි ධුතෝ නාම හොති යස්සෙතානි අඞ්ගානි භවෙය්‍යුං න ව අකුසලං කිඤ්චි ධුනාති යෙසං තං අඞ්ගනති කත්‍වා ධුතඞ්ගානීති වුච්චෙය්‍යුං, නාපි අකුසලං විවර ලොලුපපාදිනි වෙව ධුනාති පටිපත්තියා ව අඞ්ගං හොති; තයමා සුවුත්තමිදං නත්‍ථි අකුසලං ධුතඞ්ගනති. යෙසම්පි කුසලතතික විනිමුත්තතං ධුතඞ්ගං තෙසං අත්‍ථතෝ ධුතඞ්ගමෙව නත්‍ථි, අසනතං කස්ස ධුනනතෝ ධුතඞ්ගං නාම භවිස්සති, ධුතගුණෙ සමාදය වත්තනතීති වචනවිරොධෙ'පිව නෙසං ආපජ්ජති, තයමා තං න ග හෙ තබ්බනති, අයං තාව කුසලතතිකතෝ වණ්ණනා.

**ධුනාදීනං විභාගතෝ'**නි ධුතෝ වෙදිතබ්බෝ, ධුතවාදෙ වෙදි තබ්බෝ, ධුතධම්මා වෙදිතබ්බා, ධුතඞ්ගානි වෙදිතබ්බානි, කස්ස ධුත ඞ්ගසෙවනා සපපායානි වෙදිතබ්බා. තත්‍ථ **ධුතෝ**'නි ධුතකිලෙසෝ වා පුග්ගලෝ, කිලෙසධුනනතෝ වා ඔමෙමා. **ධුතවාදෙ**ත් එත්‍ථ පන 'අත්‍ථි ධුතෝ න ධුතවාදෙ. අත්‍ථි න ධුතතෝ ධුතවාදෙ, අත්‍ථි නෙව ධුතෝ න ධුතවාදෙ, අත්‍ථි ධුතෝ චෙව ධුතවාදෙ ච. තත්‍ථ යෝ ධුත ඞ්ගෙන අත්තනෝ කිලෙසෙ ධුනි පරං පන ධුතඞ්ගෙන න ඔවදති නානුසාසති ඛක්ඛුලත්‍ථෙරෝ විය, අයං ධුතෝ න ධුතවාදෙ. යථා හ "නයිදං ආයස්මා බාහුලෝ ධුතෝ න ධුතවාදෙ"නි. යෝ පන න ධුතඞ්ගෙන අත්තනෝ කිලෙසෙ ධුනි කෙවලං අඤ්ඤං ධුතඞ්ගෙන

ඔවදති අනුසාසති උපනන්දත්ථේරො විය, අයං න ධුතෝ ධුතවාදෙ. සථාහ"තයිදං ආයස්මා උපනන්දෙ සක්‍යපුත්තෙනා න ධුතෝ ධුතවාදෙ ති. යො උභයම්පත්තෙනා ලාලුදායී විය, අයං නෙව ධුතෝ න ධුතවාදෙ. යථාහ"තයිදං ආයස්මා ලාලුදායී නෙව ධුතෝ න ධුතවාදෙ"ති. යො ච පන උභයසම්පන්නෙනා ධම්මසෙනාපති විය, අයං ධුතෝ චෙව ධුතවාදෙව. යථාහ "තයිදං ආයස්මා සාරිපුත්තෙනා ධුතෝ චෙව ධුතවාදෙ චා"ති. **ධුතඞ්ගානි වෙදිතබ්බානි** අප්පිච්ඡතා සන්තුට්ඨිතා සල්ලෙඛතා පවිවෙකතා ඉදමත්ථිතානි ඉමෙ ධුතඞ්ගචෙතනාය පරිවාරකො පඤ්චධම්මා අප්පිච්ඡ යෙව නිස්සායාති ආදිවචනතො ධුතධම්මා නාම. තත්‍ථ අප්පිච්ඡතා ච සන්තුට්ඨිතා ච අලොභෙ අනුප්පන්නානි. සල්ලෙඛතා ච පවිවෙකතා ච ද්විසු ධම්මෙසු අනුප්පන්නානි අලොභෙ ච අමොහෙ ච. ඉදමත්ථිතා කුසලෙමෙව තත්‍ථ ආලොභෙන පරිකෙඛ්පවත්ථූසු ලොභං අමොහෙන තෙසෙවා ආදීනවපටිවිජ්ඣනං මොහං ධුනාති, අලොභෙන ච අනුඤ්ඤතානං පටිසෙවනමුඛෙ න පවත්තනං කාමසුඛානුයොගං, අමොහෙන ධුතඞ්ගෙසු අතිසල්ලෙඛමුඛෙන පවත්තනං අත්තකිලමථානුයොගං ධුනාති, තස්මා ඉමෙ ධම්මා ධුතඞ්ගාති වෙදිතබ්බා. **ධුතඞ්ගානි වෙදිතබ්බානීති**, තෙරස ධුතඞ්ගානි වෙදිතබ්බානි පංසුකූලිකඞ්ගං=:පෙ:=නෙසජ්ජිකඞ්ගන්ති කානි අත්ථතො ලක්ඛණාදිතෝ ච වුත්තානෙව. **කස්ස ධුතඞ්ගයෙව නා සමාදානානි** රාගචරිතස්ස වෙව මොහචරිතස්ස ච, කස්මා ධුතඞ්ගසෙවනාය දුක්ඛා පටිපදා වෙව සල්ලෙඛවිහාරො ච; දුක්ඛාපටිපදං ච නිස්සාය රාගො විූපසම්මති, සල්ලෙඛං නිස්සාය අපමත්තස්ස මොහො පහියතීති. ආරඤ්ඤඞ්ගාඛනරුක්ඛමූලිකඞ්ගාපටිසෙවනාවා එසෙ දෙසචරිතස්සාපි සපායා. තත්‍ථ හිස්ස අසප්පායමානස්ස විහරතො දෙසොපි විූපසම්මතීති. අයං ධුතාදිනං විභාගතො **ලක්ඛණකථා.**

**සමාසව්‍යාසතොනි** ඉමානි පන ධුතඞ්ගානි සංඛෙපතො තීණි සීසඞ්ගානි පඤ්ච අසම්භින්නඞ්ගානීති අථෙවං හොන්ති. **තත්‍ථ** සපදානචාරිකඞ්ගං එකාසනිකඞ්ගං අඛෙළකාසිකඞ්ගන්ති ඉමානි තීණි සීසඞ්ගානි. සපදානචාරිකඞ්ගං හි රක්ඛන්තෙනා පිණ්ඩපාතිකඞ්ගම්පි රක්ඛිතං හොති. එකාසනිකඞ්ගඤ්ච රක්ඛන්තො පත්තපිණ්ඩිකඞ්ගං ඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගානිපි පූරෙන්තියෙව හොති. අඛෙළකාසිකඞ්ගං රක්ඛන්තස්ස කිං අඤ්ඤං රක්ඛිතමූලිකඞ්ගයථාසන්ථතිකඞ්ගෙසු රක්ඛිතබ්බං නාම. ඉති ඉමානි තීණි සීසඞ්ගානි. ආරඤ්ඤඞ්ගං පංසුකූලිකඞ්ගං තෙචීවරිකඞ්ගං. නෙසජ්ජිකඞ්ගං සොසානිකඞ්ගන්ති ඉමානි පඤ්ච අසම්භින්නඞ්ගානීවාති අථෙවං හොන්ති. පුන වෙ චීවරපටිසංයුත්තානි, පඤ්ච පිණ්ඩපාතපටිසංයුත්තානි පඤ්ච සෙනාසනපටිසංයුත්තානි, එකං විරියපටිසංයුත්තන්ති එවං චත්තාරොව හොන්ති. **තත්‍ථ නෙසජ්ජිකඞ්ගං** විරියපටිසංයුත්තං, ඉතරෙනි

පාකටානෙව. පුන සබ්බානෙව නිස්සයවසෙන වෙ හොන්ති පච්චය සන්නිස්සිතානි වාදස, විරිසන්නිස්සිතං එකන්ති. සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බවසෙනපි වෙයෙව හොන්ති, යස්සහි ධුතඞ්ගං සෙවන්තස්ස කම්මට්ඨානං වඩ්ඪති, තෙන සෙවිතබ්බානි. යස්ස සෙවතො හායති, තෙන න සෙවිතබ්බානි. යස්ස පන සෙවතෝ'පි අසෙවතෝ'පි වඩ්ඪති නෙව හායති, තෙන්ාපි පච්ඡිමං ජනතං අනුකම්පන්තෙන සෙවිතබ්බානි. යස්සාපි සෙවතෝ'පි අසෙවතෝ'පි න වඩ්ඪති, තෙනාපි සෙවිතබ්බානි යෙව ආයතිං වාසනත්ථාය්ාති. එවං සෙවිතබ්බා සෙවිතබ්බවසෙන දුම්ඛානිපි සබ්බානෙව චෙතනාවසෙන එකවිධා නි හොන්ති, එකමෙවඞ්ගි ධුතඞ්ගසමාදානචෙතනාති. අට්ඨකථායම්පි වුත්තං, යා චෙතන්ා තං ධුතඞ්ගං වදන්ති'ති.

ව්‍යාසතො පන භික්ඛූනං තෙරස, භික්ඛුනීනං අඨ, සාමණෙරානං වාදස, සික්ඛමානසාමණෙරීනං සත්ත, උපාසකඋපාසිකාන්ාං වෙති චෙචත්තාළිස හොන්ති. සවෙහි අඛෙහාකාන්ෙ ආරඤ්ඤඞ්ගං සම්පන්නං සුසාන්ං හොති, එකෝ'පි භික්ඛු එකපහාරෙන සබ්බ ධුතඞ්ගාති පරිහරිතුං සක්කොති. භික්ඛුනීනං පන ආරඤ්ඤඞ්ග ඞ්ගං ඛලු පව්ජාභත්තික්ඛඞ්ගඤ්ච වෙපි සික්ඛාපදෙනෙව පටික්ඛිත්තානි. අඛෙහාකාසික්ඛඞ්ගං රුක්ඛමූලික්ඛඞ්ගං සොසානික්ඛඞ්ගන්ති ඉමානි තීණි දුප්පරිහාරාණි, භික්ඛුනියා හි දුතියිකං විනා වසිතුං න වට්ටති, එව රූපෙව ඨානෙ සමානච්ඡන්දා දුතියිකා දුල්ලභා, සවෙපි ලභෙය්‍ය සංසට්ඨවිහාරතො න මුච්චෙය්‍ය, එවං සති යස්සත්ථාය ධුතඞ්ගං සෙවෙය්‍ය සෙවස්සා අත්ථෝ න සම්පජ්ජෙය්‍ය, එවං පරිහරිතුං අසක්‍යානුඛෙය්‍යතාය පඤ්ච භාපෙත්වා භික්ඛුනීනං අඨෙව හොන්තීති වෙදිතබ්බානි. සථාවුතෙනපි පන ඨපෙත්වා තෙචීවරිකඞ්ගං සෙසා නි මාදස සාමණෙරානං, සත්ත සික්ඛමානසාමණෙරීනං වෙදිතබ්බා නි. උපාසකඋපාසිකානං පන එකාසනිකඞ්ගං පත්තපිණ්ඩිකඞ්ගන්ති ඉමානෙව පතිරූපානි වෙව සක්‍යානා ව පරිහරිතුන්ති වෙ ධුතඞ්ගා නීති. එවං ව්‍යාසතො වෙ වඤ්ඤාළිස හොන්ත්ාති අයං සමාසව්‍යා සතො වණ්ණනා.

---

එත්තාවතා ච "සීලෙ පතිට්ඨාය නරෝ සපඤ්ඤෝ"ති ඉමිස්සා ගාථාය සීල සමාධි පඤ්ඤාමුඛෙන දෙසිතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ යෙහි අපි වින්නා සන්තුට්ඨිතාදිහි ගුණෙහි වුත්තපපකාරස්ස සීලස්ස වොදානං හොති, තෙසං සම්පාදනත්ථං සමාදානබ්බධුතඞ්ගකථා කථිතා හොති.

**ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ**

## ධුතඞ්ගනිද්දේසෝ නාම

**දුතියෝ පරිච්ඡෙදෝ.**

# 3
# කම්මට්ඨාන ගහණ නිද්දෙසො.

ඉදානි යස්මා එවං ධුතඞ්ගපරිහරණසමාදානෙන අප්පිච්ඡතාදීහි ගුණෙහි පරිසොධිතෙ ඉමස්මිං සීලෙ පතිට්ඨිතෙන "සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවයං"ති වචනතො චිත්තසීසෙන නිද්දිට්ඨා සමාධි භාවෙතබ්බා. සො ච අනිසඞ්ඛ පදෙසිතත්තා විඤ්ඤූහිපි තාව න සුකරො, පගෙව භාවෙතුං. තස්මා තස්ස විත්ථාරඤ්ච භාවනානයඤ්ච දස්සෙතුං ඉදං පඤ්හාකම්මං හොති.

**කො සමාධි, කෙනට්ඨෙන සමාධි, කානස්ස ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානානි, කතිවිධො සමාධි, කො චස්ස සංකිලෙසො, කිං වොදානං, කථං භාවිතබ්බා, සමාධිභාවනාය කො ආනිසංසොති.**

තත්‍රිදං විස්සජ්ජනං—**කො සමාධිති** සමාධි බහුවිධො නානාපකාරකො, තං සබ්බං විභාවයිතුං ආරබමානං විස්සජ්ජනා අධිපෙතඤ්චෙව අත්ථං න සාධෙය්‍ය ලහුතරිඤ්ච වික්ඛිපාය සංවත්තෙය්‍ය තස්මා ඉධාධිපෙතමෙව සඞ්ගය්හ වදාම; කුසලචිත්තෙකග්ගතා සමාධි. **කෙනට්ඨෙන සමාධිති සමාධානට්ඨෙන** සමාධි, කිමිදං සමාධානං නාම එකාරම්මණෙ චිත්ත චෙතසිකානං සමං සම්මා ච ආධානං ඨපනන්ති වුත්තං හොති. තස්මා යස්ස ධම්මස්ස නුභාවෙන එකාරම්මණෙ චිත්තාචෙතසිකා සමං සම්මා ච අවිකම්පිත මානා අවිප්පකිණ්ණා ච හුත්වා තිට්ඨන්ති ඉදං සමාධානන්ති වෙදිතබ්බං. **කාතස්ස ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානානිති** එත්ථ පන අවික්ඛිපලක්ඛණෙ සමාධි, වික්ඛිපවිධංසනරසො, අවිකම්පනපච්චුපට්ඨානො, සුඛිනො චිත්තං සමාධියතීති වචනතො පන සුඛමස්ස පදට්ඨානං. **කතිවිධො සමාධිති** අවික්ඛිපලක්ඛණතාවඑකවිධො, උපචාරඅප්පණාවසෙන දුවිධො. තථා ලොකියලොකුත්තරවසෙන, සප්පීතිකනිප්පීතිකාවසෙන, සුඛසහගතඋපෙක්ඛා සහගතවසෙන ච. තිවිධො හීනමජ්ඣිම පණීතවසෙන, තථා සවිතක්කසවිචාරාදිවසෙන, පීතිසහගතාදිවසෙන, පරිත්තමහග්ගතඅප්පමාණවසෙන ච. චතුබ්බිධො දුක්ඛා පටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤාදිවසෙන, තථා පරිත්ත පරිත්තාරම්මණාදිවසෙන, චතුඣානඞ්ගවසෙන, හාන භාගියාදිවසෙන, කාමාවචරාදිවසෙන, අධිපතිවසෙන ච, පඤ්චවිධො පඤ්චඣානඞ්ගපඤ්චඣානඞ්ගවසෙනාති.

තත්ථ එකවිධකොට්ඨාසො උත්තානත්ථොයෙව. දුවිධකොට්ඨාසෙ—ඤාණඤ්ච අනුස්සතිට්ඨානානං මරණසතියා උපසමානුස්සතියා

ආහාරේ පටිකූලසඤ්ඤාය චතුධාතුවවත්ථානස්සාති ඉමේසං වසෙන ලබ්භිතෙන්තකඝනතා, යාව අපණ්ණකසමාධිනං පුබ්බභාගෙ එකඝනතා, අයං උපචාරසමාධි. "පඨමස්ස ඣානස්ස පරිකම්මං පඨමස්ස ඣානස්ස අනන්තරපච්චයෙ න පච්චයෝ"ති ආදිවචනතෝ පන යා පරිකම්මානන්තරා එකඝනතා, අයං අපණ්ණකසමාධීති එවං උපචාරපණ්ණවසෙන දුවිධෝ. දුතියදුකෙ— තීසු භූමීසු කුසලචිත්තෙ කඝනතා ලෞකිකෝ සමාධි, අරියමග්ඝසම්පයුත්තා එකඝනතා ලෝකුත්තරෝ සම්මාධීති එවං ලෞකිකලෝකුත්තරවසෙන දුවිධෝ. තතිය දුකෙ— චතුඣානකයෙ තීසු පඤ්චකනයෙ තීසු ඣානෙසු එකඝනතා සප්පීතිකෝ සමාධි, අවසෙසු තීසු ඣානෙසු එකඝනතා නිප්පීතිකෝ සමාධි, උපචාරසමාධි පන සියා සප්පීතිකෝ සියා නිප්පීතිකොති එවං සප්පීතිකනිප්පීතිකවසෙන දුවිධෝ. චතුත්ථදුකෙ— චතුක්කනයෙ තීසු පඤ්චකනයෙ චතුත්‍ර ඣානෙසු එකඝනතා සුඛසහගතෝ සමාධි, අවසෙසඤ්ච උපෙක්ඛාසහගතෝ. උපචාර සමාධි පන සියා සුඛසහගතෝ සියා උපෙක්ඛාසහගතෝ'ති එවං සුඛසහගත උපෙක්ඛාසහගතවසෙන දුවිධෝ.

තිකෙසු පඨමතතිකෙ— පටිලද්ධමත්තෝ ගිනෝ, නාතිසුභාවිතෝ මජ්ඣිමෝ; සුභාවිතෝ වසිප්පත්තෝ පණීතෝ'ති එවං හීන මජ්ඣිමපණීතවසෙන තිවිධෝ. දුතියතතිකෙ— පඨමජ්ඣානසමාධි සබ්බං උපචාරසමාධිනා සවිතක්කසවිචාරෝ, පඤ්චකනයෙ දුතියජ්ඣානසමාධි අවිතක්කවිචාරමත්තෝ, යෝ හි විතක්කමත්තෙන යෙව ආදීනවං දිස්වා විචාරෙ අදිස්වා කෙවලං විතක්කපහාන මත්තං ආකඞ්කමානෝ පඨමජ්ඣානං අතික්කමති, සොඅවිතක්කවිචාරමත්තං සමාධිං පටිලභති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං, චතුක්කනයෙ පන දුතියාදීසු පඤ්චකනයෙ ච තතියාදීසු තීසු ඣානෙසු එකඝනතා අවිතක්කා විචාරෝ සමාධීති එවං සවිතක්කසවිචාරාදිවසෙන තිවිධෝ. තතිය තතිකෙ— චතුක්කනයෙ ආදිතෝ තීසු පඤ්චකනයෙ ච තීසු ඣානෙසු එකඝනතා පීතිසහගතෝ සමාධි, තෙසඤ්ඤෙව තතියෙ ච චතුත්ථෙ ච ඣානෙ එකඝනතා සුඛසහගතෝ සමාධි, අවසානෙ උපෙක්ඛාසහගතෝ. උපචාරසමාධි පන පීතිසුඛසහගතෝ වා හොති උපෙක්ඛාසහගතොවාති එවං පීතිසහගතාදිවසෙන තිවිධෝ. චතුත්ථ තතිකෙ— උපචාරභූමියං එකඝනතාපරිත්තෝ සමාධි, රූපාවචරා රූපාවචරකුසලෙකඝනතා මහග්ගතෝ සමාධි, අරියමග්ඝසම්පයුත්තා එකඝනතා අප්පමාණෝ සමාධීති එවං පරිත්තමහග්ගතඅප්පමාණවසෙන තිවිධෝ.

චතුක්කෙසු පඨමචතුක්කෙ— අත්ථි සමාධි දුක්ඛාපටිපදෙ දන්ධාභිඤ්ඤෙ, අත්ථි දුක්ඛාපටිපදෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤෙ, අත්ථි සුඛාපටිපදෙ දන්ධාභිඤ්ඤෙ, අත්ථි සුඛාපටිපදෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤෙ'ති තත්ථ පඨමෙ

මනසිකාරතෝ පට්ඨාය යාව තස්ස තස්ස ඣානස්ස උපචාරං උප්පජ්ජති, තාව පවත්තා සමාධිභාවනා පටිපදාති වුච්චති. උපචාරතෝ පන පභ්භාය යාව අප්පණා තාව පවත්තා පඤ්ඤා අභිඤ්ඤාති වුච්චති. සා පනෙසා පටිපදා එකච්චස්ස දුක්ඛා හොති, නිච්චරණාදිපච්චනිකධම්මසමුදාචාරගහණතාය ඛිප්පා අසුඛසෙවනාති අත්ථෝ. එකච්චස්ස තදභාවෙන සුඛා. අභිඤ්ඤාපි එකච්චස්ස දන්ධා හොති මන්දා අසීඝප්පවත්තිනී, එකච්චස්ස ඛිප්පා අමන්දා සීඝප්පවත්තිනී තත්ථ යා නි පරතෝ සප්පායාසප්පායානි ච පළිබොධුපච්ඡේදාදිනි පුබ්බකිච්චානි ච අප්පණාකොසල්ලානි ච වණ්ණයිස්සාම. තෙසු යෝ අසප්පාය සෙවී හොති, තස්ස දුක්ඛාපටිපදා දන්ධා ච අභිඤ්ඤා හොති. සප්පාය සෙවිනෝ සුඛාපටිපදා ඛිප්පාවහි අභිඤ්ඤා. යෝ පන පුබ්බභාගෙ අසප්පායං සෙවිත්වා අපරභාගෙ සප්පායසෙවී හොති, පුබ්බභාගෙ වා සප්පායං සෙවිත්වා අපරභාගෙ අසප්පායසෙවී, තස්ස වොමිස්සකතා වෙදිතබ්බා. තථා පාළිබොධුපච්ඡේදාදිකං පුබ්බකිච්චං අසම්පාදෙත්වා භාවනමනුයුඤ්ජනතස්ස දුක්ඛාපටිපදා හොති, විපරියායෙන සුඛා. අප්පණාකොසල්ලානි පන අසම්පාදෙන්තස්ස දන්ධාභිඤ්ඤා හොති, සම්පාදෙන්තස්ස ඛිප්පා. අපිච තණ්හා අවිජ්ජාවසෙන සමථවිපස්සනාධිකාරවසෙන වාපි එතාසං පභෙදෝ වෙදිතබ්බා. තණ්හාධිකතාසඞ්ඛාත දුක්ඛාපටිපදා හොති, අනධිකතාසඞ්ඛාත සුඛා. අවිජ්ජාධිකතාසඞ්ඛාත දන්ධාභිඤ්ඤා හොති, අනධිකතාසඞ්ඛාත ඛිප්පා. යෝ ච සමථෙ අකතාධිකාරෝ, තස්ස දුක්ඛාපටිපදා හොති. කතාධිකාරස්ස සුඛා. යෝ පන විපස්සනාය අකතාධිකාරෝ හොති, තස්ස දන්ධාභිඤ්ඤා හොති. කතාධිකාරස්ස ඛිප්පා. කිලෙසින්ද්‍රියවසෙන වාපි එතාසං භෙදෝ වෙදිතබ්බා. නිබ්බිලෙසස්ස හි මුදින්ද්‍රියස්ස දුක්ඛාපටිපදා හොති දන්ධා ච අභිඤ්ඤා. තික්ඛින්ද්‍රියස්ස පන ඛිප්පා අභිඤ්ඤා. මන්දබ්බිලෙසස්ස ච මුදින්ද්‍රියස්ස සුඛා පටිපදා හොති දන්ධා ච අභිඤ්ඤා. තික්ඛින්ද්‍රියස්සපන ඛිප්පා අභිඤ්ඤාති. ඉති ඉමාසු පටිපදාභිඤ්ඤාසු යා ප්‍රුහලා දුක්ඛා ය පටිපදාය දන්ධාය ච අභිඤ්ඤාය ච සමාධිං පාපුණාති, තස්ස සා සමාධිදුක්ඛාපටිපදෝ දන්ධාභිඤ්ඤෝ'ති වුච්චති. එසනාසෝ සෙසත්තයෙපි එවං දුක්ඛා පටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤාදි වසෙන චතුබ්බිධෝ. දුනිය චතුක්කෙ— අත්ථි සමාධිපරිත්තෝ පරිත්තාරම්මණෝ, අත්ථි පරිත්තෝ අප්පමාණාරම්මණෝ, අත්ථි අප්පමාණෝ පරිත්තාරම්මණෝ, අත්ථි අප්පමාණෝ අප්පමාණාරම්මණෝ'ති. තත්ථ යෝ සමාධි අප්පගුණෝ උපරි ඣානස්ස පච්චයෝ භවිතුං න සක්කොති, අයං පරිත්තෝ. යෝ පන අවඩ්ඪිතෝ ආරම්මණෙ පවත්තෝ, අයං පරිත්තාරම්මණෝ. යෝ පගුණෝ සුභාවිතෝ උපරිඣානස්ස පච්චයෝ භවිතුං සක්කොති, අයං අප්පමාණෝ. යෝ ච වඩ්ඪිතෝ ආරම්මණෙ

පවත්තෙතා, අයං අප්පමාණාරම්මණෝ. වුත්තලක්ඛණවොමිස්සතාය පන වොමිස්සකානයෝ වෙදිතබ්බා'ති. එවං පරිත්තපරිත්තාරම්මණාදිවසෙන චතුබ්බිධෝ. තතියචතුක්කෙ-වික්ඛම්භිතනීවරණතං විතක්කවිචාරපීතිසුඛසමාධිනං වසෙන පඤ්චඞ්ගිකං පඨමං ඣානං, තතෝ වූපසන්තවිතක්කවිචාරං නිවඞ්ගිකං දුතියං, තතෝ විරත්තපීතිකං දුවඞ්ගිකං තතියං, තථා පනිද්ධ සුඛ උපෙක්ඛා වෙදනායඝිත සස්ස සමාධිනෝ වසෙන දුවඞ්ගිතං චතුත්ථං, ඉති ඉමෙසං චතුන්නං ඣානානං අඛහුතා චත්තාරෝ සබ්බේ හොන්ති. එවං චතුඣානවසෙන චතුබ්බිධෝ. චතුඑවචතුක්කෙ-අත්ථි සමාධිභාවනාභාගියෝ, අත්ථි ඨිතිභාගියෝ, අත්ථි විසෙසභාගියෝ, අත්ථි නිබ්බෙධභාගියෝ. තත්ථ පච්චනීකසමුදාචාරවසෙන හානභාගියතා, තදනුධම්මතාය සතියා සණ්ඨානවසෙන ඨිතිභාගියතා, උපරිවිසෙසාධිගමවසෙන විසෙසභාගියතා, නිබ්බිදාසහගත සඤ්ඤාමනසිකාර සමුදාචාරවසෙන නිබ්බෙධභාගියතා ච වෙදිතබ්බා. යථාහ "පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභිං කාමසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාචරන්ති හානභාගිනී පඤ්ඤා, තදනුධම්මතා සති සණ්ඨානවත්ථිනි ඨිතිභාගිනී පඤ්ඤා, අවිතක්කසහගතා සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුදාචරන්ති විසෙසභාගිනිපඤ්ඤා, නිබ්බිදාසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාචරන්ති විරාගූපසංහිතා නිබ්බෙධභාගිනී පඤ්ඤා" ති. තාය පන පඤ්ඤාය සම්පයුත්තා සමාධිපි වත්තාරෝ හොන්තීති. එවං භානභාගියාදිවසෙන චතුබ්බිධෝ. පඤ්චවතුක්කෙ-කාමාවචරෝ සමාධි රූපාවචරෝ අරූපාවචරෝ අපරියාපන්නෝ'ති එවං චත්තාරෝ සමාධි, තත්ථ සබ්බාපි උපචාරෙකග්ගතා, කාමාවචරෝ සමාධි.රූපාවචරාදිඣානලාභිත්තෙකග්ගතා ඉතරේ තයෝ නි. එවං කාමාවචරාදිවසෙන චතුබ්බිධෝ.ඡට්ඨවතුක්කෙ-ඡන්දෙඛ භික්ඛු අධිපතිං කරිත්වා ලභති සමාධිං ලභති චිත්තස්ස එකග්ගතං, අයං වුච්චති ඡන්දසමාධි. විරියෙඛ භික්ඛු =:පෙ:= චිත්තෙඛ භික්ඛු=:පෙ:=විමංසෙඛ භික්ඛු අධිපතිං කරිත්වා ලභති සමාධිං ලභති චිත්තස්ස එකග්ගතං, අයං වුච්චති විමංසාසමාධිති. එවං අධිපතිවසෙන චතුබ්බිධෝ.

පඤ්චකෙ-යං චතුක්කභෙදෙ වුත්තං දුතියං ඣානං, තං විත ක්කාමත්තාභික්කමෙන දුතියං, විතක්කවිචාරාභික්කමෙන තතිය නන්ති එවං භේදා භින්නා පඤ්චජ්ඣානානි වෙදිතබ්බානි. තෙසං අහඛුතා පඤ්ච සමාධිනි එවං පඤ්චජ්ඣානභවසෙන පඤ්චවිධතා වෙදිතබ්බා.

**කෝ වස්ස සංකිලෙසෝ කිං වොදානන්ති** එත්ථ පන විසජ්ජනං විභඟෙ වුත්තමෙව. වුත්තං හි තත්ථ "සඞ්කිලෙසනන්ති භානභාගියෝ ධම්මෝ, වොදානන්ති විසෙසභාගියෝ ධම්මෝ"ති. තත්ථ පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභිං කාමසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සම්පුදාචරන්ති භාන

භාගිනි පඤ්ඤුති ඉමිනා නයෙන ඣානභාගියො ධම්මො වෙදිතබ්බො. අවිතක්කසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සම්මදෙවරන්ති විසෙසභාගිනි පඤ්ඤුති ඉමිනානයෙන විසෙසභාගියො ධම්මො වෙදිතබ්බො.

**කථං භාවෙතබ්බො'**ති එත්ථ පන යො තාව අයං ලොකියලොකුත්තරවසෙන දුවිධො'ති ආදිසු අරියමග්ගසම්පයුත්තො සමාධිවුත්තො, තස්ස භාවනානයො පඤ්ඤාභාවනානයෙනෙව සඟහිතො. පඤ්ඤුය භාවනාය සො භාවිතො'ව හොති, තස්මා තං සඞ්ගය එවං භාවෙතබ්බො'ති න කිඤ්චිපුඤ වදම. යො පනායං ලොකියො සො වුත්තනයෙන සීලානි විසොධෙත්වා සුපරිසුද්ධෙ සීලෙ පතිට්ඨිතෙන, යොඝස්ස දසසු පලිබොධෙසු පලිබොධො අත්ථි තං උපච්ඡින්දිත්වා කම්මට්ඨානදායකං කල්‍යාණමිත්තං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො චරියානුකූලං වත්තාලිඝස්ස කම්මට්ඨානෙසු අඤ්ඤතරං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සමාධිභාවනාය අනනුරූපං විහාරං පහාය අනුරූපෙ විහාරෙ විහරන්තෙන ඛුද්දකපලිබොධූපචෙජදං කත්වා සබ්බං භාවනාවිධානං අපරිහාපෙන්තෙන භාවෙතබ්බො'ති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. අයං පන විත්ථාරො—යං තාව වුත්තං යොඝස්ස දසසු පලිබොධෙසු පලිබොධො අත්ථි තං උපච්ඡින්දිත්වාති එත්ථ-

ආවාසො ච කුලං ලාභො-ගණො කම්මඤ්ච පඤ්චමං,
අධ්වානං ඤාති ආබාධො-ගන්ථො ඉද්ධි තෙ දසා-හි.

ඉමෙ දස පලිබොධා නාම.

තත්ථ ආවාසො යෙව ආවාසපලිබොධො, එසනයො කුලාදිසු. **තත්ථ ආවාසො'**ති එකොපි ඔවරකොපි වුච්චති එකම්පි පරිවෙණං සකලොපි සඞ්ඝාරාමො, සොඝයං න සබ්බසෙසව පලිබොධො හොති, යො පනෙත්ථ නවකම්මාදිසු උස්සුක්කං වා ආපජ්ජති, බහුභණ්ඩ සන්නිචයො වා හොති, යෙන කෙනචි වා කාරණෙන අපෙක්ඛවිච පවිබද්ධචිත්තො, තසෙසව පලිබොධො හොති; න ඉතරස්ස. තත්‍රි දං වත්තු— වෙ කිර කුලපුත්තා අනුරාධපුරා නික්ඛමිත්වා ථූපාරාමෙ පබ්බජිංසු. තෙසං එකො වෙමානිකා පගුණං කත්වා පඤ්චවස්සිකො හුත්වා පවාරෙත්වා පාචීනඛණ්ඩරාජිං නාම ගතො. එකො තත්ථෙව වසති. පාචීනඛණ්ඩරාජිං ගතො තත්ථ විරං වසිත්වා ථෙරො හුත්වා චිත්තෙසි—පටිසල්ලානසාරුප්පමිදං ඨානං, හන්ද නං සභායකාපි ආරොචෙමීති. තතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන ථූපාරාමං පාවිසි. පවිසනතං යෙව ච නං දිස්වා සමානවස්සිකත්ථෙරා පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තචීවරං පටිග්ගහෙත්වා වත්තං අකාසි. ආගන්තුකත්ථෙරො සෙනාසනං පවිසිත්වා චින්තෙසි—ඉදානි මෙ සභායකා සප්පිං වා ඵාණිතං වා පානකං වා පෙසෙස්සන්ති, අයංගි ඉමස්මිං ඨානෙ චිරනිවාසීති.

සෝ රත්තිං අලද්ධා පාතෝ විනෙත්වා— ඉදානි උපඨාකෙහි පහිතා යාගුඛජ්ජකා පෙසෙස්සන්තීති. තම්පි අදිස්වා පත්තිණ්ණා නත්ථි පච්ඡස්ස මඤ්ඤේ දස්සන්තීති පාත්තාව තෙන සද්ධිං ගාමං පාවිසි. තෙ වෙ එකවීථිං වරිත්වා උලුඞ්කවත්තා යාගුං ලභිත්වා ආසනසාලායං නිසීදිත්වා පිවිංසු. තතෝ ආගන්තුකෝ විනෙත්වා— නිබ්බයාගු මඤ්ඤේ නත්ථි, භත්තකාලෙ දානි මනුස්සා පණීතං භත්තං දස්සන්තීති. සෝ භත්තකාලෙ‘පි පිණ්ඩාය චරිත්වා ලද්ධමෙව භුඤ්ජිත්වා ආහ— කිං භන්තෙ සඞ්ඝකාලං එවං යාපෙථාති. ආමාවුසෝ‘ති. භන්තෙ පාචීනඛණ්ඩරාජි ඵාසුකා, තත්ථ ගච්ඡාමාති. ථෙරෝ නගරතො දක්ඛිණවාරෙන නික්ඛමන්තෝ කුම්භකාරගාමමගඟං පටිපජ්ජි. ඉතරෝ ආහ— කිං භන්තෙ ඉමං මඟං පටිපන්නාත්‘ථාති නනු ත්වං ආවුසෝ පාචීනඛණ්ඩරාජියා වණ්ණං අභාසිති. කිං පන භන්තෙ තුම්හාකං එත්තකං කාලං වඩ්ඪවඨ්ඨෙ න කොචි අතිරෙකපරික්ඛාරෝ අත්‘ථි. ආමාවුසෝ මඤ්චපීඨං සඔසිකං, තං පටිසාමිත මෙව, අඤ්ඤං කිඤ්චි නත්‘ථි. මයං පන භන්තෙ කත්තරදණ්ඩං තෙලනාළිං උපාහනත්‘ථවිකා ච නත්‘ථෙවාති. තයා ආවුසෝ එකදිවසං වසිත්වා එත්තකං ඨපිතන්ති, ආම භන්තෙ‘‘ති සෝ පසන්නාචිත්තෙන ථෙරං වන්දිත්වා තුම්හාදිසානං භන්තෙ සඞ්ඝත්‘ථ අරඤ්ඤවාසො යෙව. ථූපාරාමෙ වත්තනං බුද්ධානං ධාතුනිධානට්ඨානං, ලොහපාසාදෙ සප්පායං ධම්මසවණං මහාවෙහියදස්සනං ථෙරාදස්සනඤ්ච ලභිති. බුඩ්කාලො විය වත්තති. ඉධෙව තුම්හෙ විසථාති දුතියදිවසෙ පත්තචීවරං ගහෙත්වා සයමෙව අනාමසිති. රිදිසස්ස ආවාසො න පළිබොධො හොති.

**කුලඤ්ඤි** කුලඤ්ඤිං වා උපට්ඨාකකුලං වා. එකච්චස්ස හි උපඨාකකුලම්හි සුඛිතෙ සුඛිතෝ‘ති ආදිනා නයෙන සංසට්ඨස්ස විහරතො පළිබොධො හොති, සෝ කුලමනුස්සෙහි විනා ධම්මසවණාය සාමන්තවිහාරම්පි න ගච්ඡති. එකච්චස්ස මාතාපිතරෝ‘පි පළිබොධා න හොන්ති, කොරණ්ඩකවිහාරවාසිත්‘ථෙරස්ස භාගිනෙය්‍ය දහරභික්ඛුනෝ විය. සෝ කිර උදෙදසද්ධං රොහණං අගමාසි. ථෙරභගිනිපි උපාසිකා සද්ධා ථෙරං තස්ස පවත්තිං පුච්ඡි, ථෙරෝ එකදිවසං දහරං ආනෙස්සාමීති රොහණාභිමුඛො පායාසි. දහරෝ‘පි චිරං මෙ ඉධ වුත්‘ථං, උපජ්ඣායං දානි පස්සිත්‘වා උපාසිකාය ච පවත්තිං ඤත්‘වා ආගමිස්සාමීති රොහණතො නික්ඛමි. තෙ උභෝ‘පි ගඞ්ගාතීරෙ සමාගච්ඡිංසු. සෝ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ ථෙරස්ස වත්තනං කත්වා කුහිං යාසීති පුච්ඡිතෝ තමත්‘ථං ආරොචෙසි. ථෙරෝ සුත්වා තෙ කතං, උපාසිකාපි සද්ධා පුච්ඡිති, අහමපි එතදත්‘ථමෙව ආගතො, ගච්ඡ ත්වං අහංපන ඉධෙව ඉමං වස්සං වසිස්සාමීති තං උය්‍යොජෙසි. සෝ වස්සූපනායිකදිවසෙ යෙව තං විහාරං පත්වා,

සෙනාසනම්පිස්ස පිතරා කාරිතමෙව පඨමං. අථස්ස පිතා දුතිය දිවසෙ ආගන්ත්වා කස්ස භන්තෙ අම්හාකං සෙනාසනං පත්තන්ති පුච්ඡන්තෙනා ආගන්තුකදහරස්සාති සුත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ආහ— භන්තෙ අම්හාකං සෙනාසනෙ වස්සං උපගතස්ස වත්තං අත්ථි. කිං උපාසකාති, තෙමාසං අම්හාකං යෙව සමර භික්ඛං ගහෙත්වා පවාරෙත්වා ගමනකාලෙ ආපුච්ඡිතබ්බන්ති. සො තුණ්හි භාවෙන අධිවාසෙසි. උපාසකොපි ඝරං ගන්ත්වා අම්හාකං ආවාසෙ එකො ආගන්තුකො අත්ථෙ උපගතොතා, සක්කච්චං උපට්ඨාතබ්බොති ආහ. උපාසිකා සාධූනි සම්පටිච්ඡිත්වා පඤ්චං ඛාදනියං හොජනියං පටියාදෙසි. දහරොපි භත්තකාලෙ ඤත්තිඝරං අගමාසි. න නං කොචි සඤ්ජානි. සො තෙමාසඨපි තණ්ඩුල පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා අහං ගච්ඡාමීති ආපුච්ඡි. අථස්ස ඤාතකා යෙව භන්තෙ ගච්ඡිස්සථාති දුතියදිවසෙ ඝරෙ යෙව හොජෙත්වා තෙලනාළිං පූරෙත්වා එකං ගුළපිණ්ඩං නවවත්ථඤ්ච සාටකං දත්වා ගච්ඡථ භන්තෙ'ති ආහංසු. සො අනුමොදනං කත්වා රොහණාභිමුඛො පායාසි. උපාසිකා යො පිස්ස පවාරෙත්වා පටිපථං ආගච්ඡන්තො පුබ්බ දිවසානෙ යෙව තං අද්දස. සො අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ ථෙරස්ස වත්තං අකාසි. අථ නං ථෙරො පුච්ඡි- කිං භද්දමුඛ දිට්ඨා භෙ උපාසිකාති. සො ආම ගහෙත්'ති සබ්බං පවත්තිං ආරොචෙත්වා භෙලා තෙලෙන ථෙරස්ස පාදෙ මක්ඛෙත්වා ගුළෙන පානකං කත්වා පායෙත්වා තම්පි සාටකං ථෙරසෙවදත්වා ථෙරං වන්දිත්වා මඤ්ඤං භන්තෙ රොහණං යෙව සප්පායතන්ති අගමාසි, ථෙරොපි විහාරං ආගන්ත්වා දුතියදිවසෙ සොරණකාමාමං පාවිසි. උපාසිකාපි මඤ්ඤං භාතා මම පුත්තං ගහෙත්වා ඉදානි ආගච්ඡති ඉදානි ආගච්ඡතීති සදු මඟං ඔලොකය මානාව නිවත්තති. සා තං එකකමෙව ආගච්ඡන්තං දිස්වා මනො මෙ මඤ්ඤේ පුත්තො යං ථෙරො එකතොව ආගච්ඡතීති, ථෙරස්ස පාද මූලෙ පතිත්වා පරිදෙවමානා පරොදි. ථෙරො නූන දහරෙ අපච්ඡ තාය අත්තානං අජානාපෙත්වා ගතොති තං උපාසිකං සමස්සාසෙත්වා සබ්බං පවත්තිං ආරොචෙත්වා පත්තඤ්චිවරතො තං සාටකං නීහරිත්වා දස්සෙසි. උපාසිකා පසීදිත්වා පුත්තෙන ගතදිසානිමුඛා උරෙන නිපජ්ජිත්වා නමස්සමානා ආහ-මය්‍යා පුත්තසදිසං වත මඤ්ඤේ භික්ඛුං කායසක්ඛිං කත්වා භගවා රථෙනිකපථිපදං නාළකපථිපදං තුවටකපථිපදං චතුපච්චයසන්තොසභාවනාරාමතාදිපකං මහාඅරියවංස පටිපදඤ්ච දෙසෙසි, විඤ්ඤාතමාතුයා නාම ගෙහෙ තෙමාසං වුඤ්ඤමානො අහං පුත්තො නිං මාතාති න වක්ඛති,අහො අච්ඡරිය මනුස්සොහ'ති. එවරූපස්ස මාතාපිතරොපි පළිබොධා න හොන්ති; පගෙව අඤ්ඤං උපට්ඨාකකුලන්ති.

ලාභා'ති වත්තාරො පච්චයා. තෙ කථං පළිබොධා හොන්ති, පුඤ්ඤවන්තස්ස හි භික්ඛුනො ගතගතට්ඨානෙ මනුස්සා මහාපරිවා

රෙ පච්චයෙ දෙනති. සෝ තෙසං අනුමොදනෙත්‍රා ධම්මං දෙසෙ ත්‍වෙනායමණ්ඩමම්ං කාතුං ඔකාසං න ලභති. අරුණුග්ගමනතෝ යා ව පඨමයාමෝ තාව මනුස්ස සංසග්ගොභාන උපච්ඡිජ්ජති.පුන බලවප චූසෙයෙව බාහුලිකපිණ්ඩපාතිකා ආගන්ත්වා භත්තෙන අසුකෝ උපා සකෝ උපාසිකා අම්හෙවා අම්හාකීතා තුම්හාකං දස්සනකාමාති වද නති.සෝ ගණ්හාවුසෝ පත්තචීවරන්ති ගමනසඤ්ඤි'ව හොති භික්ඛ බ්‍යාවටෝ, තස්සෙවං තෙ පච්චයා පළිබොධා හොන්ති. තෙන ගණං පහාය යත්ථනං න ජානන්ති, තත්ථ එකකෙන වත්තබ්බං. එවං සෝ පළිබොධොඋපච්ඡිජ්ජති. ගණගණා'ති සුත්තන්තිකගණෝ වා ආභිධම්මි කගණෝ වා යෝ තස්ස උද්දෙසං වා පරිපුච්ඡං වා දෙන්තෝ සමණ්ඩ මම්ස්සඔකාසං න ලභති, තස්ස ගණෝ පළිබොධෝ හොන්ති. තෙන සොඑවං උපච්ඡිජ්ජිතබ්බෝ-සචෙ තෙසං භික්ඛූනං බහුගතං හොති, අපපං අවසිට්ඨං, තං නිට්ඨපෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිතබ්බං. සචෙ අපපං ගතං බහුං අවසිට්ඨං, යොජනතෝ පරං අගන්ත්වා අන්නෙන යොජන පරිවෙජ්දෙ අරඤ්ඤං ගණ්හාවුකෝ උපසඞ්කමිත්වා ඉමෙ ආයස්මා උද්දෙ සාදිහි සඞ්ඛණ්හතූති වත්තබ්බං. එවම්පි අලභමානෙන මයිහං ආවු සෝ එකං කිච්චං අත්ථි,තුම්හෙ ඝට්ඨිඔසුකච්චෑනානි ගවජ්ඨාති ගණං පහාය අත්තනෝ කම්මං කාතබ්බං. කම්මනානි නවකම්මං. තං ක රොන්තෙන වඩ්ඪකි ආදිහි ලඛ්ධාලධං ජානිතබ්බං. කතාකතෙන උස්සු කකං ආපජ්ජිතබ්බන්ති සබ්බට්ඨපි පළිබොධෝ හොති. සෝ'පි එවං උපච්ඡිජ්ජිතබ්බෝ— සචෙ අපපං අවසිට්ඨං හොති නිට්ඨපෙතබ්බං. සචෙ බහුං, සඞ්ඝිකෙඤ්ව නවකම්මං, සඞ්ඝස්ස වා භාරභාරකභික්ඛූ නං නිය්‍යාදෙතබ්බං, අත්තනෝ සන්තකං වෙ අත්තනෝ භාරභාර කානං නිය්‍යාදෙතබ්බං, තාදිසෙ අලභන්තෙන සඞ්ඝස්ස පරිවච්ජිතබ්බං. ගන්තබ්බන්ති. අඩ්ඪතෙය්‍යානි මග්ගගමනං. යස්ස හි කම්මවි පබ්බජ්ජා පෙක්ඛා වා හොති, පච්චය ජාතං වා කිඤ්චිලඩ්ඪබ්බං හොති, සචෙ තං අලභන්තෙනා න සක්කොති අධිවාසෙතුං, අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සම ණ්ඩමම්ං කරොන්තස්සාපි ගම්මන්තිකං නාම දුප්පටිවිනොදනියං හොති, තස්මා ගන්ත්වා තං කිච්චං නිරෙත්වාව සමණ්ඩමෙම උස්සුක්කං කාතබ්බං. සාහිති විහාරෙ ආචරියුපජ්ඣාය සද්ධිවිහාරික අන්තෙවාසි ක සමානුපජ්ඣායක සමානාචරියකා. ඉරෙ මාතා පිතා භාතානි එව මාදිකා.තෙ ගිලානා ඉමස්ස පළිබොධා හොන්ති.තස්මා සෝ පළි බොධෝ උපච්ඡින්ත්වා තෙසං පාකතිකකරණෙන උපච්ඡිජ්ජිතබ්බෝ. තස්ස උපජ්ඣායෝ තාව ගිලානෝ සචෙ ලභුං න වුට්ඨාති යාවජී වම්පි පටිජග්ගිතබ්බෝ, තථා පබ්බජ්ජාචරියෝ උපසම්පදාචරියෝ ස ද්ධිවිහාරිකෝ උපසම්පාදිපබ්බජ්ජාපිත අන්තෙවාසික සමානුපජ්ඣායක කා ච. නිස්සාචරිය උද්දෙසාචරිය නිස්සයෙන වාසික උද්දෙස

නෙතවාසික සමානාචරියකා පන යාව නිස්සය උද්දෙසා අනුපවජ්ජා තාව පටිජග්ගිතබ්බා, පහොතෙතන තතෝ උඩ්ඩපි පටිජග්ගිත බ්බා එව. මාතාපිතූසු උපජ්ඣායෙ විය පටිපජ්ජිතබ්බං. සවෙපි හි තෙ රජ්ජ ථිතා හොතනි පුත්තතෝ'ව උපට්ඨානං පච්චාසිංසනනි, කා තබ්බමෙව. අථ තෙසං භෙසජ්ජං නත්ථි, අත්තනො සන්තකං දාත බ්බං. අසති භික්ඛාචරියාය පරියෙසිත්වාපි දාතබ්බමෙව. ඤාතුභගිනි නං පන තෙසං සන්තකමෙව යොජෙත්වා දාතබ්බං, සවෙ නත්ථි අ ත්තනො සන්තකං දත්වා තාවකාලිකං පච්ඡා ලභන්තෙන ගණ්හිත බ්බං අලභන්තෙන න වොදෙතබ්බා අසුඤතකස්ස හගිනියා සාමි කස්ස භෙසජ්ජං නෙව කාතුං න දාතුං වට්ටති, තුඤ්ඡං සාමිකස්ස දෙතිති වත්වා පන භගිනියා දාතබ්බං. ඤාතුජ්ඣායාපි එසෙව නයො, තෙසං පන පුත්තෙසු ඉච්ඡසු සුතකා යෙවානි තෙසං කාතුං වට්ටති.

**ආබාධොනි** යො කොචි රොගො, සො බාධමානො පදිබොධො හොති, තස්මා භෙසජ්ජකරණෙන උපච්ඡින්දිතබ්බා, සවෙ පන කතිපාහං භෙසජ්ජං කරොන්තස්සාපි න වූපසම්මති, නාහං තුඤ්ඡං දුසෙ න භතකො තං යෙවමහි පොසෙන්තො අනමතග්ගෙ සංසාර වට්ටෙ දුක්ඛපප්පත්තො'ති අත්තභාවං ගරහිත්වා සමණධම්මෙව කාත බ්බා. **ගණෙනති** පරියත්තිපරිහරණං. තං සජ්ඣායාදීහි නිච්ච ව්‍යාවටස්සෙව පළිබොධො හොති, න ඉතරස්ස. තස්මිමානි වත්ථූනි- මජ්ඣිමභාණකදෙවත්ථෙරො කිර මලයවාසිදෙවත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා කම්මට්ඨානං යාචි. ථෙරො කිදිසොසි ආවුසො පරියත්ති යනනි පුච්ඡි. මජ්ඣිමොති මෙ භන්තෙ පඤ්ඤා'ති. ආවුසො මජ්ඣි මො නාමෙසො දුප්පරිහාරො, මූලපණ්ණාසං සජ්ඣායන්තස්ස මජ්ඣිමපණ්ණාසකො ආගච්ඡති, තං සජ්ඣායන්තස්ස උපරි ප ණ්ණාසකො, කුතො කුඨං කම්මට්ඨානනි. ගන්තෙ තුම්හාකං සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ලභිත්වා පුන න ඔලොකෙස්සාමීති කම්ම ට්ඨානං ගහෙත්වා එකූනවීසතිවස්සානි සජ්ඣායං අකත්වා විසතිමෙ වස්සෙ අරහත්තං පත්වා සජ්ඣායස්ස ආගතභාවං භික්ඛූනං වීසති මෙ ආවුසො වස්සානි පරියත්තිං අනොලොකෙන්තස්ස, අපි ච බොධ කතපරිචයෙ අහං එත්ථ, ආරභථානි වත්වා ආදිතො පට්ඨාය යාව පරියොසානා එකබ්‍යඤ්ජනෙ'පි සඤ්ඤා නාහොසි. කාරලියගිරිවාසි නාගත්ථෙරො'පි අට්ඨාරසවස්සානි පරියත්තිං ඡඩ්ඩෙත්වා භික්ඛූනං ධාතුකථං උද්දිසි. තෙසං ගාමවාසිකත්ථෙරෙහි සබ්බං සංසන්දෙ නත්තානං එකපදෙනාපි උපපත්තිපාපියා ආගතො නාහොසි. මහාවි හාරෙ තිපිටකචූළාභයත්ථෙරො නාම අට්ඨකථං අනුගහෙත්වා ච පඤ්චනිකායමණ්ඩලෙ තීනි පිටකානි පරිවත්තෙස්සාමීති සුවණ්ණ භෙරිං පහරාපෙසි. භික්ඛුසඞ්ඝා කතමාචරියානං උග්ගහො,

අත්තනෝ ආචරියුග්ගහං යෙව වදතු, ඉතරථා වත්තුං න දෙමාති ආහ. උපජ්ඣායෝ'පි නං අත්තනෝ උපට්ඨානං ආගතං පුච්ඡි— ඒවං ආවුසෝ හෙරිං පහරාපෙසීති. ආම භන්තෙ. කිං කාරණාති. පරියත්තිං භන්තෙ පරිවත්තෙත්‍වාසස්සාමීති. ආවුසෝ අභය ආචරියා ඉමං පදං කථං වදන්ත්‍වේති. එවං වදන්ති භන්තෙති. ථෙරෝ ඝුනන්තිං පට්ඨාහි, පුන සෝ අඤ්ඤේන අඤ්ඤේන පරියායෙන එවං වදන්ති භන්තෙති නිස්සංසයතුං ආහ. ථෙරෝ සබ්බං ඝුනන්ති ඤත්වා නිට්ඨාපේසි. ආවුසෝ තයා පඨමං කථිතෝ යෙව ආචරියමඟ්ගෝ ආචරියමුඛතෝ පන අනුග්ගහිතත්තා එවං ආචරියා වදන්තීති සඤ්ඤාතුං නාසක්ඛි ගච්ඡි අත්තනෝ ආචරියානං සන්තිකෙ සුණාගීති. කුහිං භන්තෙ ගච්ඡාමීති. ගඟාය පරතෝ රොහණජනපදෙ තුලාධාරපබ්බතවිහාරෙ සබ්බපරියත්තිකෝ ධම්මරක්ඛිතත්ථෙරෝ නාම වසති, තස්ස සන්තිකං ගච්ඡාහි. සාධු භන්තෙති ථෙරං වන්දිත්වා පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසීදි. ථෙරෝ කස්මා ආගතොසීති පුච්ඡි. ධම්මං සොතුං භන්තෙති. ආවුසෝ අභය දිඝමජ්ඣිමෙසු මං කාලෙන කාලං පුච්ඡන්ති, අවසෙසං පන මෙ තිංසමත්තානි වස්සානි න ඔලොකිතපුබ්බං. අපි ච ඛො රත්තිං මම සන්තිකෙ පරිවත්තෙහි අහං තෙ දිවා කථයිස්සාමීති. සෝ සාධු භන්තෙති තථා අකාසි. පරිවෙණද්වාරෙ මහාමණ්ඩපං කාරෙත්වා ගාමවාසිනෝ දිවසෙ දිවසෙ ධම්මසවණාය ආගච්ඡන්ති. ථෙරෝ රත්තිං පරිවත්තිතං දිවා කථයන්තෝ අනුපුබ්බෙන දෙසනං නිට්ඨපෙත්වා අභයත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ තට්ටිකාය නිසීදිත්වා ආවුසෝ මයිහං කම්මට්ඨානං කථෙහීති ආහ. භන්තෙ කිං භණථ, නනු මයා තුම්හාකමෙව සන්තිකෙ සුතං, කිමහං තුම්හෙහි අඤ්ඤතරං කථෙස්සාමීති. තතො නං ථෙරෝ අඤ්ඤං එස ආවුසෝ ගහනස්ස මඤ්ඤා නාවාති ආහ. අනයත්ථෙරෝ කිර තදා සොතාපන්නෝ හොති. අථස්ස සෝ කම්මට්ඨානං දත්වා ආගන්ත්වා ලොහපාසාදෙ ධම්මං පරිවත්තෙන්නෝ ථෙරෝ පරිනිබ්බුතෝ'ති අඤ්ඤාසි. සුත්වා ආහරථාවුසෝ විවරන්ති විවරං පාරුපිත්වා අනුච්ඡවිකෝ ආවුසෝ අම්හාකං ආචරියස්ස අරහත්තමඟ්ගෙන්, ආචරියෝ නො ආවුසෝ උද්දිස්සාචරියෝ, සෝ අත්තනෝ ධම්මන්තෙවාසිකස්ස සන්තිකෙ තට්ටිකාය නිසීදිත්වා මයිහං කම්මට්ඨානං කථෙහීති ආහ, අනුච්ඡවිකෝ ආවුසෝ ථෙරස්ස අරහත්තමඟ්ගොහි'නි. එවරූපානං ගන්ථෝ පලිබොධෝ න හොති. ඉදඤ්හි පොථුජ්ජනිකා ඉද්ධි, යා හි උග්ගහානසෙය්‍යකදුරකෝ විය තරුණසස්සං විය ච දුප්පරිහාරා හොති, අපමත්තකෙනෙව හිජ්ජති, යා පන විපස්සනාය පලිබොධෝ හොති, න සමාධිස්ස, සමාධිං පත්වා පත්තබ්බතො. තස්මා විපස්සනාකම්මිකෙන ඉඞ්ඝ පලිබොධෝ උපච්ඡින්දිතබ්බෝ, ඉතරෙන අවිසෙය්‍යාති.

අයං තාව පලිබොධකථාය විනිච්ඡයෝ. ✓

6.8.59

**කම්මට්ඨානදායකං කල්‍යාණමිත්තං උපසඞ්කමිත්වාති** එත්ථ පන දුවිධං කම්මට්ඨානං සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානං පාරිහාරියකම්මට්ඨානඤ්ච. තත්ථ සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානං නාම—හිංසුඛිසඞ්ඛාදිසු මෙත්තා මරණසති ච, අසුභසඤ්ඤාතිපි එකෙ. කම්මට්ඨානිකෙන හි භික්ඛුනා, පඨමං තාව පරිවජ්ජිදිබ්බා සීමට්ඨකභික්ඛුසඞ්ඝා සුඛිතා භවන්තු අබ්‍යාපජ්ඣා තිමෙත්තා භාවෙතබ්බා, තතො සීමට්ඨකදෙවතාසු, තතො ගොචරගාමමහි ඉස්සරජනෙ, තතො තත්ථ මනුස්සෙ උපාදාය සබ්බසත්තෙසු. සො හි භික්ඛුසඞ්ඝෙ මෙත්තාය සහවාසිනං මුදුචිත්තං ජනෙති, අථස්ස තෙ සුඛසංවාසා හොන්ති. සීමට්ඨකදෙවතාසු මෙත්තාය මුදුකතචිත්තාති දෙවතානි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුසංවිහිතාරක්ඛො හොති. ගොචරගාමගි ඉස්සරජනෙ මෙත්තාය මුදුකතචිත්තසන්තානෙහි ඉස්සරෙහි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුරක්ඛිත පරික්ඛාරො හොති. තත්ථ මනුස්සෙසු මෙත්තාය පසාදිතචිත්තෙහි අපරිභූතා හුත්වා විචරති. සබ්බසත්තෙසු මෙත්තාය සබ්බත්ථ අපපටිහතාවාසරා හොති. මරණසතියා පන අවස්සං මරිතබ්බන්ති අනෙසනං පහාය උපරූපරි වඩ්ඪමානසංවෙගො අනොලීනවුත්ති කො හොති. අසුභසඤ්ඤාපරිචිතචිත්තස්ස පනස්ස දිබ්බාපි ආරම්මණානි ලොභවසෙන චිත්තං න පරියාදියන්ති. එවං බහුපකාරත්තා සබ්බත්ථ අත්ථිතබ්බං ඉච්ඡිතබ්බන්ති ච අධිප්පෙතස්ස යොගානුයොගකම්මස්ස ආනන්ති වාති සබ්බත්ථිත කම්මට්ඨානන්ති වුච්චති. චත්තාලීසාය පන කම්මට්ඨානෙසු යං යස්ස චරිතානුකූලං තං තස්ස නිච්චං පරිහරිතබ්බත්තා උපරිමස්ස ච උපරිමස්ස භාවනා කම්මස්ස පදට්ඨානත්තා පාරිහාරියකම්මට්ඨානන්ති වුච්චති. ඉති ඉමං දුවිධම්පි කම්මට්ඨානං යොදෙති, අයං කම්මට්ඨානදායකොනාම. තං කම්මට්ඨානදායකං. **කල්‍යාණමිත්තන්ති**--

පියො ච ගරුභාවනියො-වත්තා ච වචනක්ඛමො,
ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා-නො චට්ඨානෙ නියොජයෙ-'ති.

එවමාදිගුණසමන්නාගතං එකන්තගිතෙසිං වුත්තප්පකාරං ඨිතං කල්‍යාණමිත්තං. "මම-ඤි ආනන්ද කල්‍යාණමිත්තා ආගම්ම ජාති ධම්මා සත්තා ජාතියා පරිමුච්චන්ති"ති ආදිවචනතො පන සම්මා සම්බුද්ධොයෙව සබ්බාකාරසම්පන්නො කල්‍යාණමිත්තො, තස්මා තස්මිං සති තස්සෙව භගවතො සන්තිකෙ ගහිතං කම්මට්ඨානං සුග්ගහිතං හොති. පරිනිබ්බුතෙ පන තස්මිං අසීතියා මහාසාවකෙසු යං ධරති. තස්ස සන්තිකෙ ගහෙතුං වට්ටති. තස්මිම්පි අසති යං කම්මට්ඨානං ගහෙතුකාමො හොති, තස්සෙව වසෙන චතුක්කපඤ්චකඣානානි නිබ්බත්තෙත්වා ඣානපදට්ඨානං විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ආසවක්ඛයං පත්තස්ස ඛීණාසවස්ස සන්තිකෙ ගහෙතබ්බං. කිං

පන බ්‍රහ්මායුවෝ අහං බ්‍රහ්මායුවෝති අත්තානං පකාසෙතීති කිං ච තත්ථබ්බං, කාරකභාවං ගි ජානිත්වා පකාසෙති. නනු අසඝුත්තත්ථේරෝ ආරඩ්ඨ ඉමස්ස භික්ඛුනෝ කම්මට්ඨානං කාරකෝ අයන්ති ජානිත්වා ආකාසෙ චම්මඛණ්ඩං පඤ්ඤපෙත්වා තස්ථ පල්ලඞ්කෙන නිසිදිත්වා කම්මට්ඨානං කථෙසීති. තස්මා සචෙ බ්‍රහ්මායුවං ලභති, ඉච්චෙතං කුසලං. නෝ චෙ ලභති, අනාගාමී සකදාගාමී සෝතාපන්නා වා නලාභී පුථුජ්ජන තිපිටකධර විපිටකධර එකපිටකධරෙසු පුරිමස්ස පුරිමස්ස සන්තිකෙ. එකපිටකධරෝපි අසති යස්ස එකසඛ්ගීතිපි අත්ථි කථාය සද්ධිං පහුණ්ණ, සයඤ්ච ලජ්ජී හොති, තස්ස සන්තිකෙ ගහෙතබ්බං. එවරූපෝ හි තන්තිධරෝ වංසානුරක්ඛකෝ පවෙණිපාලකෝ ආචරියෝ ආචරියමතිකොව හොති, න අත්තනෝ මතිකෝ. තෙනෙව පොරාණකත්ථේරා "ලජ්ජී රක්ඛිස්සති, ලජ්ජී රක්ඛිස්සති" ති ආහංසු. පුබ්බෙ වුත්තබ්ධිණාසවාදයෝ වෙළු අත්තනා අධිගත මඟමෙව ආචික්ඛන්ති. බහුස්සුතෝ පන තං තං ආචරියං උපසඞ්කමිත්වා උගඟහපරිපුච්ඡනාදිං විසොධිතත්තා ඉතෝ විතෝව සුත්තඤ්ච කාරණඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා සප්පායාසප්පායං යොජෙත්වා ගහණවිධානෙ ගච්ඡන්තෙනා මහාභාජිය මහාමඟ්ගං දස්සෙන්තෙනා කම්මට්ඨානං කථෙස්සති. තස්මා එවරූපං කම්මට්ඨානදායකං කල්‍යාණමිත්තං උපසඞ්කමිත්වා තස්ස වත්තපටිවත්තං කත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙතබ්බං, සචෙ පන තං එකට්ඨානෙ යෙව ලභති, ඉච්චෙතං කුසලං. නෝ චෙ ලභති, යත්ථ සෝ වසති තත්ථ ගන්තබ්බං. ගච්ඡන්තෙන ච න ඩෙංතමක්කිතෙහි පාදෙහි උපාහනා ආරුහිත්වා ඡත්තං ගහෙත්වා තෙලනාළිමධුඵාණිතාදීනි ගාහාපෙත්වා අන්තෙවාසිකපරිවුතෙන ගන්තබ්බං. ගම්කවත්තං පන පූරෙත්වා අත්තනෝ පත්තචීවරං සයමෙව ගහෙත්වා අන්තරාමඟ්ගෙ යං යං විහාරං පවිසති සබ්බත්ථ වත්තපටිවත්තං කුරුමානෙන සල්ලහුක පරික්ඛාරෙන පරම සල්ලෙඛවුත්තිනා හුත්වා ගන්තබ්බං. තං විහාරං පවිසන්තෙන අන්තරායෙව දන්තකට්ඨං කප්පියං කාරාපෙත්වා ගහෙත්වා පවිසිතබ්බං, න ච මුහුත්තකං විස්සමිත්වා පාදධොවනමක්ඛනාදීනි කත්වා ආචරියසන්තිකං ගම්මස්සාමීති අඤ්ඤං පරිවෙණං පවිසිතබ්බං කස්මා, සචෙ තස්ස තත්ථ ආචරියස්ස විසභාගපුග්ගලත්තා භවෙය්‍යුං, තෙ ආගමනකාරණං පුච්ඡිත්වා ආචරියස්ස අවණ්ණං පකාසෙත්වා නසෝ'සි සචෙ තස්ස සන්තිකං ආගතෝ'නි විප්පටිසාරං උප්පාදෙය්‍යුං යෙන තතොව පටිනිවත්තෙය්‍ය, තස්මා ආචරියස්ස වස නට්ඨානං පුච්ඡිත්වා උජුකං තත්ථෙව ගන්තබ්බං. සචෙ ආචරියෝ දහරතරෝ හොති, පත්තචීවරපටිග්ගහණාදීනි න සාදිතබ්බානි. සචෙ බ්‍රඞ්ඝතරෝ ගන්ත්වා ආචරියං වන්දිත්වා ඨාතබ්බං. නික්ඛිපාවුසෝ පත්තචීවරන්ති වුත්තෙන නික්ඛිපිතබ්බං. පානීයං පිවාති

වුත්තෙන සවෙ ඉච්ඡති පාතබ්බං, පාදෙ ධොවාති වුත්තෙන න තාව ධොවිතබ්බා, සවෙ හි ආචරියෙන ආභතමුදකං භවෙය්‍ය න සාරුප්පං සියා. ධොවාවුසො න මයා ආභතං අඤ්ඤති ආභතන්ති වුත්තෙන පන යථා ආචරියො න පස්සති එවරූපෙ පටිච්ඡන්නෙ වා ඔකාසෙ අබ්භොකාසසම්භාරඤ්ච වා එකමන්තෙ නිසිදිත්වා පාදා ධොවිතබ්බා, සවෙ ආචරියො තෙලඤ්ච ආහරති උස්සහති උහොහි හත්ථෙහි සක්කච්චං ගහෙතබ්බා, සවෙ නි න ගණ්හෙය්‍ය අයං භික්ඛු ඉතො එව පට්ඨාය සම්මොහං කොපෙතීති ආචරියස්ස භවෙය්‍ය. ගහෙත්වා පන න ආදිතො'ව පාදා මක්ඛෙතබ්බා, සවෙ හි තං ආචරියස්ස ගත්තබ්භඤ්ජනතෙලං භවෙය්‍ය න සාරුප්පං සියා. තස්මා පඨමං සීසං මක්ඛෙත්වා ඛන්ධාදීනි මක්ඛෙතබ්බානි. සබ්බපාරිහාරියතෙලමිදං ආවුසො පාදෙ'පි මක්ඛිතුනි වුත්තෙන පන පාදෙ මක්ඛිත්වා ඉමං තෙලඤ්ඤ්ඤං ඨපෙමි භන්තෙති වත්වා ආචරියෙ ගණ්හන්තෙ දාතබ්බා. ගතදිවසතො පට්ඨාය කම්මට්ඨානං මෙ භන්තෙ කථෙථ ඉච්චෙවං න වත්තබ්බං. දුතියදිවසතො පන පට්ඨාය සවෙ ආචරියස්ස පකතිඋපට්ඨාකො අත්ථි, තං යාචිත්වා වත්තං කාතබ්බං. සවෙ යාචිතො'පි න දෙති, ඔකාසෙ ලද්ධෙ යෙව කාතබ්බං. තරොතෙන ච බුද්ධකම්මට්ඨානාදීනි තීණි දාතබ්බානි උපනාමෙතබ්බානි. සිතං උණ්හන්ති දුවිධං මුඛදොවනඤ්ච කඤ්ඤ නහානොදකඤ්ඤ පටියාදෙතබ්බං. තතො යං ආචරියො තීණි දිවසානි පරිභුඤ්ජති, තාදිසමෙව නිච්චං උපට්ඨපෙතබ්බං. නියමං අකත්වා යං වා තං වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස යථාලද්ධං උපනාමෙතබ්බං, කිං බහුනා වුත්තෙන. යං තං භගවතා "අන්තොවාසිකෙන භික්ඛවෙ ආචරියම්හි සම්මා වත්තිතබ්බං, තත්‍රායං සම්මා වත්තනා— කාලසෙව වුට්ඨාය උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා දන්තකට්ඨං දාතබ්බං, මුඛොදකං දාතබ්බං, ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බං, සවෙ යාගු හොති භාජනං ධොවිත්වා යාගු උපනාමෙතබ්බා"ති ආදිකං ඛන්ධකෙ සම්මා වත්තං පඤ්ඤත්තං තං සබ්බම්පි කාතබ්බං. එවං වත්තසම්පත්තියා ගරුං ආරාධයමානෙන සායං වන්දිත්වා යාගිනි විස්සජ්ජිතෙන ගන්තබ්බං, යදා සො කිස්ස ආගතො සියා පුච්ඡති, තදා ආගමනකාරණං කථෙතබ්බං. සවෙ සො නෙව පුච්ඡති වත්තං පන සාදියති දසාහෙ වා පඤ්ච වා විනිවත්තෙත එකදිවසං විස්සජ්ජිතෙනාපි අගන්ත්වා ඔකාසං කාරෙත්වා ආගන්ත කාරණං ආරොචෙතබ්බං, අකාලෙ වා ගන්ත්වා කිමත්ථං ආගතො සීති පුඤ්ඤෙන අරොචෙතබ්බං. සවෙ සො පාතො'ව ආගච්ඡති වදති, පාතො'ව ගන්තබ්බං. සවෙ පනස්ස තාදිසං වෙලායං පිත්තා බාධෙන වා කුච්ඡි පරිඛ්‍යහති අග්ගිමන්දතාය වා භත්තං න ජීරති අක්ඛෙත්ත වා කොචි රොගො බාධති, තං යථාභූතං ආවිකත්වා අන්ත

නෝ සප්පායවෙලං ආරොවෙත්වා තාය වෙලාය උපසඞ්කමිතබ්බං, අසප්පායවෙලායං හි වුච්චමානම්පි කම්මට්ඨානං න සක්කා හොති මනසි කාතුන්ති. අයං කම්මට්ඨානදායකං කල්‍යාණමිත්තං උපසඞ්කමිත්වාති එත්ථ විනිච්ඡාරෝ.

ඉදානි **අත්තනෝ චරියානුකූලනති** එත්ථ චරියානි ඡ චරියා—රාගචරියා දෝසචරියා මොහචරියා සද්ධාචරියා බුද්ධිචරියා විතක්කචරියාති. කෙචි පන රාගාදිනං සංසග්ගනානිප්පාතවසෙන අපරාපි චතස්සෝ, තථා සද්ධාදීනන්ති ඉමානි අට්ඨ සද්ධිං වුද්දත්ත ඉච්ඡන්ති. එවමපන හෙදෙ වුච්චමානෙ රාගාදිනා සද්ධාදිහිපි සංයග්ගං කත්වා අනෙකචරියා හොන්ති. තස්මා සඞ්ඛෙපෙන ඡළෙව චරියා වෙදිතබ්බා. චරියා පකති උස්සන්නතාති අත්ථතෝ එකං. තාසං වසෙන ඡළෙව පුග්ගලා හොන්ති, රාගචරිතෝ දෝසචරිතෝ මොහ චරිතෝ සද්ධාචරිතෝ බුද්ධිචරිතෝ විතක්කචරිතෝ'ති. තත්ථ යස්මා රාගචරිතස්ස කුසලපවත්තිසමයෙ සද්ධාබලවතී හොති, රාග ස්ස ආසන්නාගුණත්තා. යථා හි අකුසලපක්ඛෙ රාගෝ සිනිද්ධොනාති ලුඛෝ, එවං කුසලපක්ඛෙ සද්ධා. යථා රාගෝ වත්ථුකාමෙ පරියෙසති, එවං සද්ධා සීලාදිගුණෙ. යථා රාගෝ අහිතං න පරිච්චජති එවං සද්ධා හිතං න පරිච්චජති. තස්මා රාගචරිතස්ස සද්ධාචරිතෝ සභාගෝ. යස්මා පන දෝසචරිතස්ස කුසලපවත්තිසමයෙ පඤ්ඤා බලවතී හොති. දෝසස්ස ආසන්නගුණත්තා. යථා හි අකුසලපක්ඛෙ දෝසෝ නිස්සිනෙහෝ න ආරම්මණං අල්ලියති, එවං කුසලපක්ඛෙ පඤ්ඤා. යථා ච දෝසෝ අහිතම්පි දෝසමෙව පරියෙසති, එවං පඤ්ඤා හිතං දෝසමෙව පරියෙසති. යථා දෝසෝ සත්තෘ පරිවජ්ජනාකාරෙන පවත්තති. එවං පඤ්ඤා සඞ්ඛාරපරිවජ්ජනාකාරෙන. තස්මා දෝසචරිතස්ස බුද්ධිචරිතෝ සභාගෝ. යස්මා පන මොහචරිතස්ස අනුප්පන්නානං කුසලානං ඛම්මානං උප්පාදාය වායමමානස්ස යෙනුයෙන අනන්තරායකරා විතක්කා උපජ්ජන්ති, මොහස්ස ආසන්නාලක්ඛණත්තා. යථාහි මොහෝ පරිව්‍යාකුලතාය අනවට්ඨිතෝ, එවං විතක්කෙකා නානප්පකාරවිතක්කනතාය. යථාව මොහෝ අපරියොගාහනාතාය වඤ්චෙති, තථා විතක්කෙකා ලහුපරිවත්තනතාය. තස්මා මොහචරිතස්ස විතක්කචරිතෝ සභාගෝ'ති. අපරෙ තණ්හා මාන දිට්ඨිවසෙන අපරාපි තිස්සෝ චරියා වදන්ති. තත්ථ තණ්හා රාගෝ යෙව මානෝ ච තං සම්පයුත්තෙතාති තදුභයං රාගචරියං නාතිවත්තති. මොහනිදානත්තා ච දිට්ඨියා දිට්ඨිචරියා මොහචරියමෙව අනුපතති.

තා පනෙතා චරියා කිං නිදානා, කථඤ්ච ජානිතබ්බං අයං පුග්ගලෝ රාගචරිතෝ අයං දෝසාදිසු අඤ්ඤතරචරිතොති. කිං චරිතස්ස ච පුග්ගලස්ස කිං සප්පායන්ති. තත්‍ර පුරිමා තාව තිස්සෝ

චරියා පුබ්බාවිණණනිදානා ධාතුදෙසනිදානාවාති එකවෙව වදන්ති. පුබ්බ කිර ඉඤ්ඤපයොගසුභකම්මබහුලො රාගචරිතා හොති සඝා වා චවිත්වා ඉධූපපන්නා, පුබ්බ ඡේදන වධ බන්ධන වෙරක ම්මබහුලො දොසචරිතො හොති නිරයනාගයොනිගි වා චවිත්වා ඉධූ පපන්නා, පුබ්බ මජ්ජපානබහුලො සුතපරිපුච්ඡා විහිනො ච මොහචරිතො හොති තිරච්ඡානයොනියාවා චවිත්වා ඉධූපපන්නාති. එ වං පුබ්බාවිණණ නිදානාති වදන්ති. මිහනං පන ධාතූනං උස්සන්නතා පුග්ගලා මොහචරිතා හොති පඨවිධාතුයාච ආපොධාතුයා ච, ඉතරාසං මිහනං උස්සන්නතා දොසචරිතා, සබ්බාසං සමතත්තා රාගචරිතොති. දොසෙසුව සෙම්හාධිකා රාගචරිතා හොති, වාතාධිකා මොහචරිතා. සෙම්හාධිකා වා මොහචරිතා,වාතාධිකා වා රාගචරිතොති. එවං ධාතුදෙස නිදානාති වදන්ති. තස්ස යස්මා පුබ්බ ඉට්ඨපයොග සුභකම්මබහුලාපි සඝා චවිත්වා ඉධූප පන්නාපි ච න සබ්බ රාගචරිතා යෙව හොන්ති. ඉතරෙ වා දොස මොහචරිතා. එවං ධාතුකඤ්ඣ ඨානෙතෙව නයෙන උස්සද නියමො නාම නත්ථි. දොසනියමෙ ච රාගමොහවයමෙව වුත්තං, තම්පි ච පුබ්බාපරවිරුද්ධමෙව. සබ්බාචරියාදිසු ච එකිස්සාපි නිදානං න වුත්තමෙව, තස්මා සබ්බමෙතං අපරිච්ඡින්නවචනං. අයං පනෙත්ථ අට්ඨකථාචරියානං මතානුසාරෙන විනිච්ඡයො—වුත්තං හෙතං උස්සදකිත්තනෙ "ඉමෙසත්තා පුබ්බහෙතූනියාමෙන ලොභූ සුද, දෙසුස්සද, මොහුස්සද, අලොභූස්සද, අදෙසුස්සද, අමොහුස්සද ච හොන්ති. යස්ස හි කම්මායූහනකඛණෙලොභො බලවා හොති අලොභො මන්දෙ, අදෙසාමොහා බලවන්තො දෙසමොහා මන්ද, තස්ස මන්දෙ අලොභො ලොභං පරියාදාතුං න සක්කොති. අදෙසා මොහා පන බලවන්තා දෙසමොහෙ පරියාදාතුං න සක්කොනන්ති. තස්මා සො තෙන කම්මෙන දිට්ඨපටිසන්ධිවසෙන නිබ්බත්තො ලු ඩො හොති සුඛසීලො අක්කොධනො පඤ්ඤවා වජිරූපමඤ්ඤණො. යස්ස පන කම්මායූහනකඛණෙ ලොභදෙසා බලවන්තා හොන්ති අලොභාදෙසා මන්ද, අමොහො ච බලවා මොහො මන්දෙ, සො පුරි මනයෙනෙව ලුඩො වෙව හොති දුට්ඨා ච පඤ්ඤවා පන හොති වජිරූපමඤ්ඤණෝ, දන්තාභයත්ථෙරො විය. යස්ස කම්මායූහ නක්ඛණෙ ලොභ අදෙසමොහා බලවන්තා හොන්ති ඉතරෙ මන්ද, සො පුරිමනයෙනෙව ලුඩො වෙව දක්ඛො ච, සීලකො පන හොති අක්කොධනො. තථා යස්ස කම්මායූහනකඛණෙ තයොපි ලොභ දෙසමොහා බලවන්තා හොන්ති අලොභාදයො මන්ද, සො පුරිම නයෙනෙව ලුඩො වෙව මහාති දුට්ඨා ච මූළ්හා ච. යස්ස පන කම්මායූහනකඛණෙ අලොභදෙසමොහා බලවන්තා හොන්ති ඉතරෙ මන්ද, සො පුරිමනයෙනෙව අපඨකිලෙසො හොති දිබ්බා

රම්මණම්පි දිසවා නිච්චලෝ, දුඛෝ පන හොති දන්ධපඤ්ඤ ච. යස්ස කම්මායූහනක්ඛණේ අලෝභදෝසමෝහා බලවන්තෝ හොන්ති ඉතරේ මන්දා, සෝ පුරිමනයේනේව අලුඛෝ වෙව හොති සීලකෝ ච, දන්ධෝ පන හොති. තථා යස්ස කම්මායූහනක්ඛණේ අලෝභදෝසමෝහා බලවන්තෝ හොන්ති ඉතරේ මන්දා, සෝ පුරිමනයේනේව අලුඛෝ වෙව හොති පඤ්ඤවා ච, දුඛෝ පන හොති කොධනෝ. යස්ස පන කම්මායූහනක්ඛණේ තයෝපි අලෝභාදයෝ බලවන්තා හොන්ති ලෝභාදයෝ මන්දා, සෝ මහාසඞ්ඝරක්ඛිතත්ථේරෝ විය අලුඛෝ අලුඛෝ පඤ්ඤවා ච හොතී"ති. එත්ථ ච යෝ ලුඛෝති වුත්තෝ අයං රාගචරිතෝ, දුට්ඨදක්ඛි දෝස මොහචරිතා, පඤ්ඤවා බුද්ධිචරිතෝ, අලුඛාදුට්ඨා පසන්නාපකතිතාය සද්ධාචරිතා. යථාවා අමෝහපරිවාරේන කම්මනා නිබ්බත්තෝ බුද්ධි චරිතෝ, එවං බලවසද්ධාපරිවාරේන කම්මනා නිබ්බත්තෝ සද්ධා චරිතෝ, කාමවිතක්කාදිපරිවාරේන කම්මනා නිබ්බත්තෝ විතක්ක චරිතෝ, ලෝභාදිනා වොමිස්සපරිවාරේන කම්මනා නිබ්බත්තෝ වොමිස්සචරිතෝ'ති. එවං ලෝභාදීසු අඤ්ඤතරඤ්ඤතරපරිවාරං පඨිසන්ධිජනකං කම්මං චරියානං නිදානන්ති වේදිතබ්බං.

යං පන වුත්තං **කථඤ්ච ඤායිතබ්බං අයං පුග්ගලෝ රාගචරිතෝ**'ති ආදි, තත්‍රායං නයෝ—

ඉරියාපථතෝ කිච්චා-භාජනා දස්සනාදිතෝ,
ධම්මපවත්තිතෝ චෙව-චරියායෝ විභාවයෙ-'ති.

තත්ථ **ඉරියාපථතෝ**'ති රාගචරිතෝහි පකතිගමනේනපි ගච්ඡන්තෝ චාතුරියෙන ගච්ඡති, සන්තිකං පාදං නික්ඛිපති, සමං නික්ඛිපති, සමං උබරති, උක්ඛුටිකඤ්ඣාසස්ස පදං හොති. දෝසචරිතෝ පාදගෙහගි බණ්ඩනනා විය ගච්ඡති, සහසා පාදං නික්ඛිපති, සහසා උබරති, අනුන්නකඛණ්ඩිතඤ්ඣාසස්ස පදං හොති. මොහචරිතෝ පරිව්‍රාඛුලාය ගහියා ගච්ඡති, ත්‍රම්භිතෝ විය පාදං නික්ඛිපති, ත්‍රම්භිතෝ විය උබරති, සහසානුපිළිතඤ්ඣාසස්ස පදං හොති. වුත්තම්පි චේතං මාගන්දියසුත්තානුසන්ධියං—

"රත්තස්ස හි උක්ඛුටිකං පදං භවේ
දුට්ඨස්ස හොති අනුකඩ්ඩිතං පදං,
මූළ්හස්ස හොති සහසානුපීළිතං
විතතස්ස භීතස්ස දසඞ්ගිදං පද"න්ති.

ඨානම්පි රාගචරිතස්ස පාසාදිකං හොති මධුරාකාරං, දෝසචරිතස්ස ඵඬාකාරං, මොහචරිතස්ස ආඛුලාකාරං. නිසජ්ජායපි එසෙව නයෝ. රාගචරිතෝ ච අතරමාගතා සමං සෙය්‍යං පඤ්ඤපෙති,

සනිකං නිපජ්ජිත්වා අඞ්ගපච්චඞ්ගානි සමොධාය පාසාදිකෙන ආකාරෙන සයති, වුට්ඨාපියමානොව සීඝං වුට්ඨාය සංකිතෝ විය සනිකං පටිවචනං දෙති. දෙසචරිතෝ තරමානෝ යථා තථා වා සෙය්‍යං පඤ්ඤපෙත්වා පකිත්තකාලෙ'ව භාණුවිකං කත්වා සයති, වුට්ඨාපියමානෝ ච සීඝං වුට්ඨාය කුපිතෝ විය පටිවචනං දෙති. මොහචරිතෝ දුස්සණ්ඨානං සෙය්‍යං පඤ්ඤපෙත්වා විකිත්තකාලෙ බහුලං අධොමුඛෝ සයති, වුට්ඨාපියමානෝ ච භුංකාරං කරොනෝ දක්ඛිං වුට්ඨහති. සබ්බචරිතාදයෝ පන යසමා රාගචරිතාදීනං සභාගා, තසමා තෙසම්පි නාදිසෝ'ව ඉරියාපථෝ හොතීති. එවං තාව ඉරියාපථතෝ චරියායෝ විභාවයෙ. **කිච්චානි** සම්මජ්ජනාදිසු ච කිච්චෙසු, රාගචරිතෝ සාධුකං සම්මජ්ජනිං ගහෙත්වා අතරමානෝ වාලිකං අප්පකිරනෙනා සිඤ්ඡාරඤ්ඤුම සන්ථරම්ව සන්ථරනෙනා සුඛං සමං සම්මජ්ජති, දෙසචරිතෝ ගාළ්හං සම්මජ්ජනිං ගහෙත්වා තරමානරූපෝ උභතොවාලිකං උස්සාදෙනෙනා බරෙන සඳෙන සුඛං වීසමං සම්මජ්ජති. මොහචරිතෝ සිථිලං සම්මජ්ජනිං ගහෙත්වා සමපරිවත්තකං ආලොළයමානෝ අසුඛං වීසමං සම්මජ්ජති. යථා සම්මජ්ජනෙ එවං චිවරධොවනාදිසු පි සබ්බකිච්චෙසු. නිපුණමධුරසමසකතාචිකාරී රාගචරිතෝ, ගාළ්හ ඵඛ්ඩිසඛකාරී දෙසචරිතෝ, අනිපුණපරිව්‍යාකුලවිසමපරිඝත්තනකාරී මොහචරිතෝ. චීවරධාරණෙපි ච රාගචරිතස්ස නානි ගාළ්හං නානිසිථිලං හොති පාසාදිකං පරිමණ්ඩලං, දෙසචරිතස්ස අතිදීඝං අපරිමණ්ඩලං, මොහචරිතස්ස සිථිලං පරිව්‍යාකුලං. සබ්බචරිතාදයෝ තෙසං යෙවානුසාරෙන වෙදිතබ්බා, තං සභාගතත්තා නි. එවං කිච්චතෝ චරියායෝ විභාවයෙ. **භොජනානි** රාගචරිතෝ සිනිඛමධුරභොජනප්පියෝ හොති. භුඤ්ජමානෝ ච නාතිමහන්තං පරිමණ්ඩලං ආලොපං කත්වා රසපටිසංවෙදී අතරමානෝ භුඤ්ජති, කිච්දෙව ච සාදුං ලභිත්වා සොමනස්සං ආපජ්ජති. දෙසචරිතෝ ලූඛ අම්බිලභොජනප්පියෝ හොති. භුඤ්ජමානෝ ච මුඛපූරකං ආලොපං කත්වා අරසපටිසංවෙදී තරමානෝ භුඤ්ජති, කිච්දෙව ච අසාදුං ලභිත්වා දොමනස්සං ආපජ්ජති. මොහචරිතෝ අනියතරුචිකෝ හොති. භුඤ්ජමානෝ ච අපරිමණ්ඩලං පරිත්තමාලොපං කත්වා භාජනෙ ඡඩ්ඩෙනෙනා මුඛං මක්ඛෙනෙනා විකිත්තං විතෙනෙනා තං තං විතක්කෙනෙනා භුඤ්ජති. සබ්බචරිතාදයෝපි තෙසං යෙවානුසාරෙන වෙදිතබ්බා, තං සභාගතත්තා නි. එවං භොජනතෝ චරියායෝ විභාවයෙ. **දස්සනාදීනෝති**, රාගචරිතෝ රූපකම්පි මනොරමං රූපං දිස්වා විම්හයජාතෝ විය චිරං ඔලොකෙති, පරිතෙනපි ගුණෙ සජ්ජති, භූතම්පි දොසං න ගණ්හාති, පක්කමනෙනෝපි අවුච්චිත්තුකාමෝ'ව හුත්වා සාපෙක්ඛෝ පක්කමති.

දෙසවරිතෝ ඊසකම්පි අමනොරථං දිස්වා කිලන්තරූපොව්‍යන විරං ඔලොකෙති,පරිත්තෙ'පිදොසෙ පටිහඤ්ඤති,ගුතම්පි ගුණං න ගණ්හාති, පකකමනෙනා'පි මුච්චුකාමෝ'ව හුත්වා අනපෙක්ඛා පකකමති. මොහචරිතෝ යං කිඤ්චිරූපං දිස්වා පරපච්චයිකෝ හොති පරං නිඤ්ඤාතං සුත්වා නිඤ්ඤති පසංසනතං සුත්වා පසංසති සයං පන අඤ්ඤානුපෙක්ඛාය උපෙක්ඛකෝ'ව හොති. එසනයෝ සද්දසවණාදිසුපි. සද්ධාචරිතාදයෝ පන තෙසං යොජනුසාරෙන වෙදිතබ්බා, තං සභාගත්තා නි. එවං දස්සනාදිතෝ චරියායෝ විභාවයෙ. **ධම්මිස්සවනනිස්සා චෙවා**නි රාගචරිතස්ස ච මායා සාඨෙය්‍යං මානෝ පාපිච්ඡතා මනිච්ඡිතා අසන්තුට්ඨිතා සිඛිතං භාපල්‍යතනති එවමාදයෝ ධම්මා බහුලං පවත්තනතනි. දොසචරිතස්ස කොධෝ උපනාහෝ මක්ඛෝ පළාසෝ ඉස්සා මච්ඡරියතනි එවමාදයෝ, මොහචරිතස්ස විතං ඔඩ්ඩවං කුක්කුච්චං විචිකිච්ඡා ආධානග්ගාහිතා දුප්පටිනිස්සග්ගිතානි එවමාදයෝ, සද්ධාචරිතස්ස මුත්තාවාගතා අරියානං දස්සනකාමතා සද්ධම්මං සොතුකාමතා පාමොජ්ජබහුලතා අසංඝට්ඨතා අමායාවිතා පසාදනියෙසු ඨානෙසු පසාදෙ'නි එවමාදයෝ, බුද්ධිචරිතස්ස සොචෙය්‍යතා කල්‍යාණමිත්තතා හොජ්ඣඞ්ගෙ මනසිකාරබහුලතා සනිසම්පජඤ්ඤං ජාගරියානුයොගෝ සංවෙජනීයෙසු ඨානෙසු සංවෙගෝ සංවිග්ගස්ස ච යොනිසෝ පධානනති එවමාදයෝ, විතක්කචරිතස්ස භස්සබහුලතා ගණාරාමතා කුසලානුයොගෙ අරති අනවට්ඨිතචිත්තතා රත්තිං ධූපායනා දිවාපජ්ජලනා හුරාහුරං ධාවනාති ඒවමාදයෝ ධම්මා බහුලං පවත්තනතනිති. එවං ධම්මපවත්තිතෝ චරියායෝ විභාවයෙ. යස්මා පන ඉදං චරියාවිභාවනාවිධානං සබ්බාකාරෙන නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං ආගතං, කෙවලං ආචරියමතානුසාරෙන වුත්තං, තස්මා න සාරතෝ පච්චෙතබ්බං. රාගචරිතස්ස හි වුත්තානි ඉරියාපථාදීනි දොසචරිතාදයෝ'පි අපමාදවිහාරිනෝ කාතුං සක්කොනත්ති. සංසට්ඨචරිතස්ස ච පුග්ගලස්ස එකස්සෙව හිනාලක්ඛණා ඉරියාපථාදයෝ න සම්පජ්ජනති. යං පනෙතං අට්ඨකථාසු චරියාවිභාවනාවිධානං වුත්තං,තදෙව සාරතෝ පච්චෙතබ්බං.වුත්තං හෙතං—"චෙතොපරියඤාණස්ස ලාභී ආචරියෝ චරියං ඤත්වා කම්මට්ඨානං කථෙස්සති, ඉතරෙන අනෙනවාසිකෝ පුච්ඡිතබ්බං"ති. තස්මා චෙතොපරියඤාණෙන වා තං වා පුග්ගලං පුච්ඡිත්වා ඤාතබ්බං අයං පුග්ගලෝ රාගචරිතෝ අයං දොසාදිසු අඤ්ඤතරචරිතෝති.

**කිං වඩ්ඪනස්ස ච පුග්ගලස්ස කිං භපජ්ජනති** එත්ථ පන සෙනාසනං තාව රාගචරිතස්ස අධොතත්වෙදිකං ඝුම්මඪකං අනාටපඛභාරනිණ්ඩුපිපණ්ණසාලාදිනං අඤ්ඤතරං රජොකිණ්ණං ජිතුකාභරිතං ඔලුග්ගවිලුග්ගං අතිඋච්චං වා අතිනිවං වා උජ්ජඛලං

සාසඞ්කං අසුචිවිසමමඤ්ඤං යඤ්ච මඤ්ඤපියම්පි මංසඤ්ඤහරිතං දුරූපං දුබ්බණ්ණං යං ඔලොකෙන්තසෙසව ජිගුච්ඡා උපපජ්ජති, තාදිසං සපපායං. නිවාසනපාපුරණං අනාවච්ඡිත්තං ඔලම්බිවිලම්බසුත්ත කාහිණඤ්ඤං ජාලපුබ්බසදිසං සාණිං විය බරසමට්ඨසං කිලිට්ඨං භාරිකං. කිඤ්ජපරිහරණං සපපායං, පත්තොපි දුබ්බණ්ණා මත්තිකා පත්තො වා ආණිඤ්ඤකඛිකාහතො අයො පත්තො වා ගරුකො දුස්සණ්ඨානො සිඤ්ඤකපාලම්ව ජෙගුච්ඡො වට්ටති. භික්ඛාචාර මග්ගොපි අමනාපො අනාසනසාලා විය විවරණිහි, යඤ්ච එකච්චලෙපි භික්ඛං අලභිත්වා නික්ඛමනතං එහි භත්තෙනති ආසනසාලං පවෙසෙත්වා යාගුභත්තං දත්වා ගච්ඡන්තා ගාවිං විය වජේ පවෙසෙත්වා අනාපලොකෙත්වා ගච්ඡන්ති, තාදිසො වට්ටති. පරිවිසනමනුස්සාපි දුස්සා වා කම්මකරා වා දුබ්බණ්ණා දුද්දසිකා කිලිට්ඨවසනා දුග්ගන්ධා ජෙගුච්ඡායෙ අවික්ඛිකාරෙන යාගුභත්තං ඡඩ්ඩෙන්තා විය පරිවිසන්ති, තාදිසා සපපායා. යාගුභත්තඛජ්ජකම්පි ලුඛං දුබ්බණ්ණං සාමාක කුද්‍රූසක කණාජකාදිමයං පූතිනකඤ්ඤං බිලඛඤ්ඤං පිණ්ණාසාකසූපෙය්‍යං යං කිඤ්චිදෙව කෙවලං උදරපූරමත්තං වට්ටති. ඉරියාපථොපිස්ස ඨානං වා චඞ්කමො වා වට්ටති. ආරම්මණං නිලාදිසු වණ්ණකසිණෙසු යංකිඤ්චි අපරිසුද්ධවණ්ණත්තා ඉදං රාග චරිතස්ස සපපායං. දෙසචරිතස්ස සෙනාසනං නාතිලුච්චං නාතිනීචං ඡායූදකසම්පන්නං සුවිභත්තනිත්තිත්ථමිහාසොපාහූං සුපරිනිට්ඨිතමාලාකම්මලතාකම්මං නානාවිධවිත්තකම්මසමුජ්ජලං සමූසිනිඛමුදුභූමිතලං බ්‍රහ්මවිමානමිව කුසුමදාමවිචිත්‍රවණ්ණවෙලල්ලිතාභසමලඞ්කතං සුපඤ්ඤත්තං සුවිමනොරමඤ්චරණමඤ්චපීඨං තඤ්ච තඤ්ච වාසත්ථාය නික්ඛිත්තඛුසුමවාසගන්ධසුගන්ධං යං දස්සනමත්තෙනෙව පිතිපාමොජ්ජං ජනයති, එවරූපං සපපායං. තස්ස පන සෙනාසනස්ස මග්ගොපි සබ්බපරිස්සයවිමුත්තො සුවිසමතලෝ අලඞ්කතපටියත්තොව වට්ටති. සෙනාසනපරික්ඛාරොපෙත්ථකිච්චංකුණ්ඩදීඝජාණිමූසිකාදිනං නිස්සයපරිච්ඡිජ්ජනඤ්ච නානිබ්බුකෝ එකං මඤ්චපීඨං මත්තමෙව වට්ටති. නිවාසනපාපුරණම්පිස්ස විනපටවසොමාරපටට කොසෙය්‍ය කපපාසිකසුබ්බ මඞ්ගසුබ්බාදිනං යං යං පණීතං, තෙන තෙන එකපට්ටංවා දුපට්ටංවා සල්ලහුකං සමණසාරුප්පෙන සුරත්තං සුපරිසුද්ධවණ්ණං වට්ටති. පත්තොපි උදකබුබ්බුලම්ව සුසණ්ඨානෙ මණි විය සුමට්ඨො නිම්මලො සමණසාරුප්පෙන සුපරිසුද්ධවණ්ණෝ අයොමයෝ වට්ටති, භික්ඛාචාරමග්ගොපි පරිස්සයවිමුත්තෙ සමෝ මනාපෝ නානිදූරනාච්චාසන්නානාකිණ්ණදොසාමෙ වට්ටති. භික්ඛාචාරගාමොපි යඤ්ච මනුස්සා ඉදානි අය්‍යෙ ආගමිස්සතීති සිත්තසම්මට්ඨ පදෙසෙ

ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තං ආදාය ඝරං පවෙසෙත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා සක්කච්චං සහත්ථා පරිවිසන්ති, තාදිසෝ වට්ටති. පරිවෙසකා පනස්ස යෙ හොන්ති අභිරූපා පාසාදිකා සුනහාතා සුවිලිත්තාඛුපවාසසුමුගඤ්ඤිසුරභිනෝ නානාවිරාගස්ස විමුත්තිසඤ්ඤවස්ථාහරණපතිමණ්ඩිතා සක්කච්චකාරිනෝ, තාදිසා සපායා. යාගුභත්තඛජ්ජකම්පි වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නං ඔජවන්තං මනොරමං සබ්බාකාරපරිසුද්ධං යාවදත්ථං වට්ටති. ඉරියාපථෝ පිස්ස සෙය්‍යා වා නිසජ්ජා වා වට්ටති. ආරම්මණං නීලාදීසු වණ්ණකසිණෙසු යං කිඤ්චි සුපරිසුද්ධ වණ්ණං හොති. ඉදං දෙසචරිතස්ස සපපායං. මොහචරිතස්ස සෙනාසනං දිසාමුඛං අසම්බාධං වට්ටති යත්ථ නිසින්නස්ස විවටා දිසා පඤ්ඤායන්ති, ඉරියාපථෙපු චක්ඛුමෝ වට්ටති. ආරම්මණං පනස්ස පරිත්තං සුපපරිත්තං ඝරාවාසත්තං වා බුද්ධකං න වට්ටති. සම්බාධඤ්හි ඔකාසෙ චිත්තං භියේ‍යා සම්මොහමාපජ්ජති, තස්මා විපුලං මහාකසිණං වට්ටති. සෙසං දෙසචරිතස්ස වුත්තසදිසමෙවාති. ඉදං මොහචරිතස්ස සපපායං. සද්ධාචරිතස්ස සබ්බම්පි දෙසචරිතමහි වුත්තවිධානං සපපායං. ආරම්මණෙසු වස්ස අනුස්සතිට්ඨානම්පි වට්ටති. බුද්ධිචරිතස්ස සෙනාසනාදිසු ඉදං නාම අසප්පායනන්ති නත්ථි. විතක්කචරිතස්ස සෙනාසනං විවටං දිසාමුඛං, යත්ථ නිසින්නාය ආරාමවනපොක්ඛරණිරාමණෙය්‍යකානි ගාමනිගමජනපදපට්පාටියො නිලොභාසා ච පබ්බතා පඤ්ඤායන්ති, තං න වට්ටති. තංහි විතක්කවිධාවනසෙව පච්චයො හොති. තස්මා ගම්භිරෙ දරිමුඛෙ වනපට්ඨෙනෙ භත්තිකුච්ඡිපබ්භාරමගිඤ්ජුහා සදිසෙ සෙනාසනෙ වසිතබ්බං. ආරම්මණම්පිස්ස විපුලං න වට්ටති, තාදිසං හි විතක්කවසෙන සඞ්ඛොභාය පච්චයො හොති. පරිත්තං පන වට්ටති, සෙසං රාගචරිතස්ස වුත්තසදිසමෙවාති. ඉදං විතක්කචරිතස්ස සපපායං. අයං "අත්තනො චරියානුකූල"නති එත්ථ ආගත චරියානං පභෙදනිදානභාවනානයපපායපරිච්ඡෙදතො විත්ථාරෝ.

නව තාව චරියානුකූලං කම්මට්ඨානං සබ්බාකාරෙන ආචික්ඛිතං, තංගි අතනහරස්ස මාතිකාපදස්ස විත්ථාරෙ සයමෙව ආවිභවිස්සති. තස්මා යං වුත්තං භගවතා අලිසාය කම්මට්ඨානෙසු අසප්පායෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා, එත්ථ සබ්බාකාරෙන දෙසනතො උපචාරපණාවහතො සබ්බානපගමදතො සමධික්ඛමතො විසදාභාවසාධනතො ආරම්මණතො භූමිතො ගහණතො පච්චයතො චරියානුකූලතොති ඉමෙහි තාව දසහි ආකාරෙහි කම්මට්ඨානවිනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සබ්බාකාරෙනාති දදඤ්ඤතොති වත්තාලිසාය කම්මට්ඨානෙසු ඉතිහි වුත්තං. තත්‍රිමානි චත්තාලිස කම්මට්ඨානානි— දස කසිණා දස අසුභා දසානුස්සතියො චත්තාරෝ බ්‍රහ්මවිහාරා චත්තාරො ආරුප්පා එකා සඤ්ඤා එකං වවත්ථානන්ති. තත්ථ පඨවී කසිණං ආපොකසිණං තෙ

**ජෝතකසිණං** වායොකසිණං නීලකසිණං පීතකසිණං ලොහිතකසිණං ඔදාතකසිණං ආලොකකසිණං පරිච්ඡින්නාකාසකසිණන්ති ඉමෙ දස **කසිණා**, උද්ධුමාතකං විනීලකං විපුබ්බකං විච්ඡිද්දකං වික්ඛායිතකං වික්ඛිත්තකං හතවික්ඛිත්තකං ලොහිතකං පුළවකං අට්ඨිකසඤ්ඤී ඉමෙ දස අසුභා, බුද්ධානුස්සති ධම්මානුස්සති සඞ්ඝානුස්සති සීලානුස්ස ති චාගානුස්සති දෙවතානුස්සති මරණසති **කායගතාසති** ආ නාපානසති උපසමානුස්සතීති ඉමා දස අනුස්සතියො, මෙත්තා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛාති ඉමෙ චත්තාරෝ බ්‍රහ්මවිහාරා, **ආකාසානඤ්චායතනං** විඤ්ඤාණඤ්චායතනං ආකිඤ්චඤ්ඤායත නං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනන්ති ඉමෙ චත්තාරෝ ආරූ පා, ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤා එකා සඤ්ඤා, චතුධාතුවවත්ථා නං එකං ව්වත්ථානන්ති එවං සංඛිත්තනිද්දෙසතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. **උපචාරප්පණාවහතො**'ති ඨපෙත්වා කායගතාසතිං ඤත්වා ආනාපානසතිඤ්ච අවසෙසා අට්ඨ අනුස්සතියො, ආහාරෙ පටි කූලසඤ්ඤා, චතුධාතුවවත්ථානන්ති ඉමානෙව හෙට්ඨා දසකම්මට්ඨා නානි උපචාරාවහානි, සෙසානි අප්පණාවහානීති එවං උපචාරප්ප **ණාවහතො**. **ඣානප්පභෙදතො**'ති අප්පණාවහෙසු වෙත්ථ ආ නාපානසතියා සද්ධිං දස කසිණා චතුත්ථජ්ඣානිකා හොන්ති, **කායගතාය** සතියා **සද්ධිං** දස අසුභා පඨමජ්ඣානිකා, පුරිමා තයො බ්‍රහ්මවිහාරා තිකජ්ඣානිකා, චතුත්ථ බ්‍රහ්මවිහාරෝ චත්තාරෝ ච ආරූපා චතුක්කජ්ඣානිකාති එවං ඣානප්පභෙදතො. **සමනි ක්කමතො**'ති මේ සමනික්කමා, අඛිසසමනික්කමෝ ච ආරම්මණ **සමනික්කමෝ** ච. තත්ථ සබ්බෙසුපි තිකචතුක්කඣානිකෙසු ක මම්මට්ඨානෙසු අඛිසසමනික්කමෝ හොති, චිත්තක්කවිචාරාදිනි ඛ්, නඛ්ඛානි **සමනික්කමන්ති**. තෙසොවාරම්මණෙසු දුතියඣානා දිනං පත්තබ්බතො; තථා චතුත්ථබ්‍රහ්මවිහාරෙ. සොපි මෙත්තා දිනං යෙව ආරම්මණෙ සොමනස්සං සමනික්කමන්ති පත්තබ්බතා. චතුත්‍ර පන ආරූපෙසු ආරම්මණසමනික්කමෝ හොති. පුරිමෙසුනි නවසු **කසිණෙසු** අඤ්ඤතරං සමනික්කමන්ති ආකාසානඤ්චායතනං **පත්තබ්බං**, ආකාසාදිනි ච සමනික්කමන්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනාදි නි, **සෙසෙසු** සමනික්කමෝ නත්ථීති එවං සමනික්කමතො. **වඩ්ඪනතො**'ති ඉමෙසු චත්තාලීසාය කම්මට්ඨානෙසු දස **කසිණා නෙව වඩ්ඪෙතබ්බානි**. යත්තකං ඔකාසං **කසිණෙන** ඵරති තදබ්භ න්තරෙ දිබ්බාය සොතධාතුයා සද්දං සොතුං දිබ්බෙන චක්ඛුනා රූපානි පස්සිතුං පරසත්තානඤ්ච චෙතසා චිත්තමඤ්ජුතුං සමත්ථො හොති. කායගතාසති පන අප්පණාවහානි ච න වඩ්ඪෙතබ්බානි. කස්මා, ඔකාසෙන පරිච්ඡින්නත්තා ආනිසංසාභාවා ච, සා ච නෙසං ඔකා සෙන පරිච්ඡින්නතා භාවනානයෙ ආවිභවිස්සති. තෙසු පන වඩ්ඪි තෙසු කුණපරාසියෙව වඩ්ඪති, න කොචි ආනිසංසො අත්ථි. චුත්ත

මපිවෙතං සොපාඤපයඤහව්‍යාකරණේ "විභූතා භගවා රූපසඤඤේ අභිභූතා අභිකඛසඤඤූ"ති. තත්‍ර හි නිමිත්තවඩ්ඪනාවසෙන රූපසඤඤේ විභූතාති වුත්තා, අවඩ්ඪිතසඤඤූ අවඩ්ඪනාවසෙන අභිභූතාති. යං පනෙතං"කෙවලං අභිකඛසඤඤූය අඵරිං පඨවිං ඉම"න්ති වුත්තං, තං ලාභිස්ස සතෝ උපඨානාකාරවසෙන වුත්තං. යථෙව හි ධම්මාසොකකාලෙ කරීකසඤඤේ සමනතා ආදාසභිත්තිසු අත්තනෝ ඡායං දිස්වා සබ්බදිසාසු කරීකසඤඤේ භූත්වා මධුරං ගිරං නිච්ඡාරෙසි, එවං ඵෙරෝපි අභිකසඤඤූය ලාභිතතා සබ්බදිසාසු උපඨිතං නිමිත්තං පස්සනෙතා කෙවලාපි පඨවි අභිකහරිතානි විනෙතීති. යදි එවං යා අසුභඣානානං අපපමාණාරම්මණතා වුත්තා, සා විරුජ්ඣතීති. සා ච න විරුජ්ඣති. එකචෙවා හි උද්ධුමාතකෙ වා අභිකෙ වා මහනෙන නිමිත්තං ගණ්හාති, එකචෙවා අපපකෙ. ඉමිනා පරියායෙන එකචිත්තස්ස පරිත්තාරම්මණං ඣානං හොති, එකචිත්තස්ස අපපමාණාරම්මණන්ති. යෙ වා එතං වඩ්ඪනෙ ආදීනවං අපස්සනෙතා වඩ්ඪෙති, තං සන්ධාය අපපමාණාරම්මණන්ති වුත්තං. ආනිසංසාභාවා පන න වඩ්ඪෙතබ්බානීති. යථා ච එතානි, එවං සෙසානිපි න වඩ්ඪතබ්බානි. කඤ්ඤා, තෙසු හි ආන පානනිමිත්තං තාව වඩ්ඪයතො චාතරාසියෙව වඩ්ඪති, ඔකාසෙ න ච පරිවත්තනං. ඉති සාදීනවත්තා ඔකාසෙන ච පරිවත්තනා තතා න වඩ්ඪෙතබ්බං. බ්‍රාහ්මවිහාරා සත්තාරම්මණා, තෙසං නිමිත්තං වඩ්ඪයතො සත්තාරාසියෙව වඩ්ඪෙය්‍ය, නව තෙන අත්ථො අත්ථි, තස්මා තම්පි න වඩ්ඪෙතබ්බං. යං පන වුත්තං "මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා"ති ආදි, තං පරිග්ගහවසෙන වුත්තං. එකඤ්චාස විඤ්ඤාසාදිනාති අත්‍රුක්කමෙන එකිස්සා දිසාය සත්තෙ පරිග්ගහෙත්වා භාවෙන්තො එකං දිසං ඵරිත්වාති වුත්තෙතා. න නිමිත්තං වඩ්ඪෙන්තො. පටිභාගනිමිත්තමෙව වෙත් නත්ථි, යදයං වඩ්ඪෙය්‍ය. පරිත්ත අපපමාණාරම්මණතාපෙත් පරිග්ගහවසෙනෙව වෙදිතබ්බා. ආරුප්පාරම්මණෙසුපි ආකාසං කසිණුග්ඝාටිමාත්තතතා, තං හි කසිණූපගමවසෙනෙව මනසි කාතබ්බං. තතොපරං වඩ්ඪ යතො න කිඤ්චි හොති. විඤ්ඤාණං සභාවධම්මතතා. නහි සකකා සභාවධම්මං වඩ්ඪෙතුං. විඤ්ඤාණූපගමො විඤ්ඤාණස්ස අභාවමත්ත තතා, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනාරම්මණං සභාවධම්මතතායෙව න වඩ්ඪෙතබ්බං, සෙසානි අනිමිත්තතතා. පටිභාගනිමිත්තං හි වඩ්ඪෙතබ්බං නාම භවෙය්‍ය. බුද්ධානුස්සති ආදීනඤ්ච නෙව පටිභාග නිමිත්තං ආරම්මණං හොති, තස්මා තං න වඩ්ඪෙතබ්බනති එවං වඩ්ඪනාවඩ්ඪනතො. **ආරම්මණිකොති** ඉමෙසු ච වත්තාලීසාය කම්මට්ඨානෙසු දසකසිණා දසඅසුභා ආනාපානසති කායගතා සති ති ඉමානි චුද්දස පටිභාගනිමිත්තාරම්මණානි, සෙසානි න පටිභා

ගනිමිත්තාරම්මණානි, තථා දසසු අනුස්සතිසු ඨපෙත්වා ආනාපාන සතිඤ්ච කායගතාසතිඤ්ච අවසෙසා අට්ඨ අනුස්සතියෝ ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤා චතුධාතුවවත්ථානං විසඤ්ඤාණඤ්චායතනං නෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනන්ති ඉමානි වාදස සභාවධම්මාරම්මණානි, දසකසිණා දසඅසුභා ආනාපානසති කායගතාසතීති ඉමානි වාති සති නිමිත්තාරම්මණානි, සෙසානි ත්‍රි න වත්තබ්බාරම්මණානි, තථා විපුබ්බකං ලොහිතකං පුළවකං ආනාපානසති ආපොකසිණං තෙජොකසිණං වායොකසිණං යඤ්ච ආලොකකසිණෙ සුරියාදීනං ඔභාසමණ්ඩලාරම්මණං ඉමානි අට්ඨ චලිතාරම්මණානි, තානි ච ඛො පුබ්බභාගෙ. පරිභාගං පත්ත ඝනසිඛිප්පත්තමෙව හොති. සෙසානි න චලිතාරම්මණානීති එවං ආරම්මණතො. භූමිතොති එත්ථ ච දස අසුභා කායගතාසති ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤා ඉමානි වාදස දෙවෙසු නපජ්ජන්ති. තානි වාදස ආනාපානසති චානි ඉමානි තෙරස බ්‍රහ්මලොකෙ නපජ්ජන්ති. අරූපභවෙ පන ඨපෙත්වා චත්තාරො ආරුප්පෙ අඤ්ඤං නපජ්ජන්ති. මනුස්සෙසු සබ්බානිපි පවත්තන්තීති එවං භූමිතො. යහිඤ්චනාති දිට්ඨපුබ්බසුතගහණතො පෙත්ථ විනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බො. තත්‍ර ඨපෙත්වා වායොකසිණං සෙසා නවකසිණා දසඅසුභානි ඉමානි එකූනවීසති දිට්ඨෙන ගහෙතබ්බානි. පුබ්බභාගෙ චක්ඛුනා ඔලොකෙත්වා ඔලොකෙත්වා නිමිත්තං නෙසං ගහෙතබ්බන්ති අත්ථො. කායගතාසතියං නවපඤ්චකං දිට්ඨෙන සෙසං සුතෙනාති එවං තඤ්ච ආරම්මණං දිට්ඨසුතෙන ගහෙතබ්බං. ආනාපානසති ත්‍රුඤ්ඤෙන, වායොකසිණං දිට්ඨපුඤ්ඤෙන, සෙසානි අට්ඨාරස සුතෙන ගහෙතබ්බානි. උපෙක්ඛාබ්‍රහ්මවිහාරෙ චත්තාරො ආරුප්පානි ඉමානි වෙත්ථ න ආදිකම්මිකෙන ගහෙතබ්බානි, සෙසානි පඤ්චනිංස ගහෙතබ්බානීති එවං ගහණතො. සුඛවසනාති ඉමෙසු පන කම්මට්ඨානෙසු ඨපෙත්වා ආකාසකසිණං සෙසා නවකසිණා ආරුප්පානං පවවයා හොනති. දසපි කසිණා අභිඤ්ඤානං, තයො බ්‍රහ්මවිහාරා චතුත්ථබ්‍රහ්මවිහාරස්ස, හෙට්ඨිමා හෙට්ඨිමා ආරුප්පා උපරිමස්ස උපරිමස්ස, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං නිරොධසමාපත්තියා, සබ්බානි පි සුඛවිහාරා විපස්සනාභාවසමාපත්තීනන්ති එවං පවවයතො. චරියානුකූලතොති චරියානං අනුකූලතොපෙත්ථවිනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බො. සෙය්‍යථීදං- රාගචරිතස්ස තාවෙත්ථ දසඅසුභා කායගතාසතිනි එකාදස කම්මට්ඨානානි අනුකූලානි, දොසචරිතස්ස චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරා චත්තාරි වණ්ණකසිණානීති අට්ඨ, මොහචරිතස්ස ච විතක්කචරිතස්ස ච එකං ආනාපානසතිකම්මට්ඨානමෙව, සද්ධාචරිතස්ස පුරිමා ත්‍රි අනුස්සතියෝ, බුද්ධිචරිතස්ස මරණස්සති උපසමානුස්සති චතුධාතුවවත්ථානං ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤාති චත්තාරි, සෙසකසිණානි චත්තාරෙ,

ච පනාරුප්පා සබ්බචරිතානං අනුකූලානි, කසිණේසු ච යං කිඤ්චි පරිත්තං විත්ථාරචරිතස්ස, අප්පමාණං මොහචරිතස්සාති එවමේත්ථ චරියානුකූලතෝ විනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බෝති. සබ්බත්ථේවතං උජුවිපච්චනීකවසෙන ච අනිසප්පායවසෙන ච වුත්තං. රාගාදීනං පන අවික්ඛම්භිකා සද්ධාදීනං වා අනුපකාරා කුසලභාවනා නාම නත්ථි. වුත්තම්පි චෙතං මෙඝියසුත්තේ "චත්තාරෝ ධම්මා උත්තරිං භාවෙතබ්බා, අසුභා භාවෙතබ්බා රාගස්ස පහානාය, මෙත්තා භාවෙතබ්බා ව්‍යාපාදස්ස පහානාය, ආනාපානසති භාවෙතබ්බා විතක්කූපච්ඡේදාය, අනිච්චසඤ්ඤා භාවෙතබ්බා අස්මිමානසමුග්ඝාතායා"ති. රාහුලසුත්තේපි "මෙත්තං රාහුල භාවනං භාවෙහි"ති ආදිනානයෙන එකස්සේව සත්තකම්මට්ඨානානි වුත්තානි. තස්මා වචනමත්තේ අභිනිවෙසං අකත්වා සබ්බත්ථ අධිප්පායෝ පරියේසිතබ්බෝ'ති. අයං "කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා"ති එත්ථ කම්මට්ඨානකථා විනිච්ඡයෝ.

ගහෙත්වාති ඉමස්ස පන පදස්ස අයං අත්ථපරිදීපනා. තේන යෝගිනා "කම්මට්ඨානදායකා කල්‍යාණමිත්තා උපසඞ්කමිත්වා"ති එත්ථ වුත්තනානෙන වුත්තප්පකාරං කල්‍යාණමිත්තං උපසඞ්කමිත්වා බුද්ධස්ස වා භගවතෝ ආචරියස්ස වා අත්තනා නියය්‍යාතෙත්වා සවනන්තාදීහි සයෙන සමන්නාගතේහි නත්ථිනා ච හුත්වා කම්මට්ඨානං ගණ්හිතබ්බං. තඤ්ච ඉමාහං භගවා අත්තභාවං තුම්හාකං පරිච්චජාමීති එවං බුද්ධස්ස භගවතෝ අත්තනා නියය්‍යාතෙතබ්බෝ. එවං හි අනියය්‍යාතෙත්වා පනෙතස්මිං සෙනාසනෙසු විහරන්තෝ හෙරවාරම්මණේ ආපාථමාගතෙ සන්තම්පි තුං අසක්කොනෙතා ගාමන්තං ඔසරිත්වා ගිහීහි සංසට්ඨෝ හුත්වා අනෙසනං ආපජ්ජිත්වා අනයව්‍යසනං පාපුණෙය්‍ය, නියය්‍යානිතත්ත භාවස්ස පනස්ස හෙරවාරම්මණේ ආපාථමාගතෙ'පි භයං න උප්පජ්ජති. නනු තයා පණ්ඩිත පුරිමමෙව අත්තා බුද්ධානං නිය්‍යාතිතෝ'ති පච්චවෙක්ඛතෝ පනස්ස සොමනස්සමෙව උප්පජ්ජති. යථාහි පුරිසස්ස උත්තමං කාසිකං වත්ථං භවෙය්‍ය, තස්ස තස්මිං මූසිකාය වා කීටෙ හි වා ඛායිතෙ උප්පජ්ජෙය්‍ය දෙමනස්සං. සචෙ පන තං අවිචරිතකස්ස භික්ඛුනෝ දදෙය්‍ය, අථස්ස තං තෙන භික්ඛුනා ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කරීයමානං දිස්වාපි සොමනස්සමෙව උප්පජ්ජෙය්‍ය, එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං. ආචරියස්ස නිය්‍යාතෙන්තෙනාපි ඉමාහං භන්තෙ අත්තභාවං තුම්හාකං පරිච්චජාමීති වත්තබ්බං. එවං අනියය්‍යානිතත්තභාවෝ හි අත්තජ්ඣායෝ වා හොති දුබ්බචෝ වා අනොවාදකරෝ යෙන කාමං ඔභග්ගෝ වා ආචරියං අනාපුච්ඡාව යත්ථිච්ඡකං තත්ථ ගන්තා, තමේනං ආචරියෝ ආමිසෙන වා ධම්මෙන වා න සංගණ්හාති ගුළ්හං ගන්ථං න සික්ඛාපෙති. සෝ ඉමං දුවිධං සඞ්ගහං අලභන්තෝ සාසනෙ පතිට්ඨං න ලභති න චිරස්සෙව දුස්සීල්‍යං වා ගිහිභාවං වා පාපුණාති.

නියාතිතත්තභාවෝ පන නෙව අත්තජ්ඣායෝ හොති න යෙන කාමඛමෝ සුවවෝ ආචරියායත්තාවුත්තිරෙව හොති. සෝ ආචරියතෝ දුවිධං සඛඛහං ලභනෙතා සාසනෙ වුඩ්ඪිං විරුළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණාති, චූළපිණ්ඩපාතිකතිස්සත්ථෙරස්ස අන්තෙවාසිකා විය. ථෙරස්ස කිර සන්තිකා තයෝ භික්ඛූ ආගමංසු. තෙසු එකෝ ආහ භන්තෙ තුම්හාකං අත්ථායාහි වුත්තෙ ඝන පොරිසෙ පපාතෙ පහිතුං උස්සහෙ ය්‍යන්ති ආහ, දුතියෝ අහං භන්තෙ තුම්හාකං අත්ථායාහි වුත්තෙ ඉමං අත්තභාවං පජ්ඣිතෝ පඨාය පාසාණපිට්ඨෙ සංසෙන්තෝ නිරවසෙසං ඛෙපෙතුං උස්සහෙය්‍යන්ති ආහ, තතියෝ අහං භන්තෙ තුම්හාකං අත්ථායාහි වුත්තෙ අස්සාසපස්සාසෙ උපරුන්ධිත්වා කාලඞ්කිරියං කාතුං උස්සහෙය්‍යන්ති ආහ. ථෙරෝ භබ්බා වතිමෙ භික්ඛූනි කම්මට්ඨානං කථෙසි. තෙ තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා තයොපි අරහත්තං පාපුණිංසූති. අයමානිසංසෝ අත්තනිය්‍යාතනෙ. තෙන වුත්තං "බුද්ධස්ස වා භගවතෝ ආචරියස්ස වා අත්තානං නිය්‍යාතෙත්වා"ති. සම්පන්නාජ්ඣාසයෙන සම්පන්නාධිමුත්තිනා ච භූත්වා එවඞ්ගුණසම්පන්නෙන යොගිනා අලොභාදීනං වසෙන ඡඞ්කාරෙහි සම්පන්නාජ්ඣාසයෙන භවිතබ්බං, එවං සම්පන්නාජ්ඣාසයෝ හි තිස්සන්නං බොධිසත්තානං අඤ්ඤතරං පාපුණාති. යථාහ- "ඡ ඉමෙ භික්ඛවෙ ධම්මා බොධිසත්තස්ස බොධිපරිපාකාය සංවත්තන්ති. අලොභජ්ඣාසයතා ච බොධිසත්තස්ස ලොභෙ දොසදස්සාවිනො, අදොසජ්ඣාසයතා ච බොධිසත්තස්ස දොසෙ දොසදස්සාවිනො, අමොහජ්ඣාසයතා ච බොධිසත්තස්ස මොහෙ දොසදස්සාවිනො, නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයතා ච බොධිසත්තස්ස ඝරාවාසෙ දොසදස්සාවිනො, පවිවෙකජ්ඣාසයතා ච බොධිසත්තස්ස ගණසඞ්ගණිකාය දොසදස්සාවිනො, නිස්සරණජ්ඣාසයතා ච බොධිසත්තස්ස සබ්බභවගතීසු දොසදස්සාවිනො"ති. යෙහි කෙචි අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා සොතාපන්නා සකදාගාමී අනාගාමී ඛීණාසවා පචෙචකබුද්ධා සම්මාසම්බුද්ධා, සබ්බෙ තෙ ඉමෙහි ඡහි ආකාරෙහි අත්තනා අත්තනා පත්තබ්බං විසෙසං පත්තා. තස්මා ඉමෙහි ඡහි ආකාරෙහි සම්පන්නාජ්ඣාසයෙන භවිතබ්බං. තදධිමුත්තතාය පන අධිමුත්තිසම්පන්නෙන භවිතබ්බං. සමාධාධිමුත්තෙන සමාධිගරුකෙන සමාධිපබ්භාරෙන, නිබ්බානාධිමුත්තෙනපි නිබ්බානගරුකෙන නිබ්බානපබ්භාරෙන ච භවිතබ්බන්ති අත්ථො. එවං සම්පන්නාජ්ඣාසයාධිමුත්තිනෝ පනස්ස කම්මට්ඨානං යාචතෝ වෙතොපරියඤාණලාභිනා ආචරියෙන චිත්තාචාරං ඔලොකෙත්වා චරියා ජානිතබ්බා, ඉතරෙන කිං චරිතොසි, කෙ වා තෙ ධම්මා බහුලං සමුදාචරන්ති, කිං වා තෙ මනසිකරොතො ඵාසුහොති, කතරසම්පි වා තෙ කම්මට්ඨානෙ චිත්තං නමතීතිච එවමාදිහි නයෙහි පුච්ඡිත්වා ජානිතබ්බා. එවං ඤත්වා චරියානුකූලං කම්මට්ඨානං කථෙතබ්බං. කථෙන්තෙනපන ච තිවිධෙන කථෙතබ්බං. පකතියා උග්ගහිත

කම්මට්ඨානස්ස එකං වෙ නිසජ්ජා සජ්ඣායං කාරෙබ්බා දාතබ්බං, සනාතිකෙ වසන්තස්ස ආගතාගතකථෙණ්. කථෙතබ්බං, උග්ගහෙබ්බා අසඤ්ඤපඨ ගන්තුකාමස්ස නාතිසංඛිත්තං නාතිවිත්ථාරිකං කත්වා කථෙතබ්බං. තස්ස පඨවිකසිණං කථෙන්තෙන චත්තාරෝ කසිණ දොසා කසිණකරණං කථස්ස භාවනානයෝ දුවිධං නිමිත්තං දුවිධා සමාධි සත්තවිධං සප්පායාසප්පායං දසවිධං අප්පණාකොසල්ලං විරියසමතා අප්පණාවිධානන්ති ඉමෙ නව ආකාරා කථෙතබ්බා, සෙසකම්මට්ඨානෙසුපි තස්ස තස්ස අනුරූපං කථෙතබ්බං, තං සබ්බං තෙසං භාවනාවිධානෙ ආවිභවිස්සති. එවං කථියමානෙ පන කම්ම ට්ඨානෙ තෙන යොගිනා නිමිත්තං ගහෙත්වා සොතබ්බං. **නිමිත්තං ගහෙත්වා**ති ඉදං හෙට්ඨිමපදං, ඉදං උපරිමපදං, අයමස්ස අත්ථෝ, අයමධිප්පායෝ; ඉදං ඔපම්මන්ති එවං තං තං ආකාරං උපනිබන්ධිත්වාති අත්ථෝ. එවං නිමිත්තං ගහෙත්වා සක්කච්චං සුණන්තෙනාපි කම්මට්ඨානං සුග්ගහිතං හොති. අථස්ස තං නිස්සාය විසෙසාධිගමෝ සම්පජ්ජති, න ඉතරස්සාති. අයං ගහෙත්වාති ඉමස්ස පදස්ස අත්ථපරිදීපනා.

එත්තාවතා කල්‍යාණමිත්තං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො චරියානුකූලං චත්තාලීසාය කම්මට්ඨානෙසු අඤ්ඤතරං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වාති ඉමානි පදානි සබ්බාකාරෙන විත්ථාරිතානි හොන්තීති.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ

## කම්මට්ඨානගහණනිද්දෙසෝ නාම

තතියෝ පරිච්ඡෙදෝ.

---

# 4

## පඨවිකසිණ නිද්දෙසෝ

—:o:—

ඉදානි යං වුත්තං **සමාධිභාවනාය අනනුරූපං විහාරං පහාය අනුරූපෙ විහරතෝ**ති එත්ථ පන යස්ස තාව ආචරියෙන සද්ධිං එකවිහාරෙ වසතෝ ඵාසු හොති, තෙන තත්ථෙව කම්මට්ඨානං පරිසොධෙන්තෙන වසිතබ්බං. සචෙ තත්ථ ඵාසු න හොති, යො අඤ්ඤස්මිං ගාවුතෙ වා අඩ්ඪයොජනෙවා යොජනමත්තෙපිවා සප්පායෝ විහාරෙ හොති, තත්ථ වසිතබ්බං එවං හි සති කම්මට්ඨානස්ස කිඤ්චිදෙවට්ඨානෙ සන්දෙහෙ වා සති සන්නිසීදනෙ වා ජාතෙ කාලසෙසෙව විහාරෙ වත්තං කත්වා අන්තාරාමගෙන පිණ්ඩාය චරිත්වා භත්තකිච්චපරියොසා

සාණෙ යෙව ආචරියස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තං දිවසං ආචරියස්ස සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං සොධෙත්වා දුතියදිවසෙ ආචරියං වන්දිත්වා නික්ඛමිත්වා අන්තරාමග්ගෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා අකිලමන්තො යෙව අත්තනො වසනට්ඨානං ආගන්තුං සක්ඛිස්සති. යො පන යොජනප්පමාණෙපි ඵාසුකට්ඨානං න ලභති, තෙන කම්මට්ඨානෙ යබ්බං ගණ්හිත්වා ඨානං ඡින්දිත්වා සුවිසුද්ධං ආවජ්ජන පටිබද්ධං කම්මට්ඨානං කත්වා දූරම්පි ගන්ත්වා සමාධිභාවනාය අනනුරූපං විහාරං පහාය අනුරූපෙ විහාරෙ විහාතබ්බං. තත්ථ අනනුරූපො නාම අට්ඨාරසන්නං දොසානං අඤ්ඤතරෙන සමන්නාගතො, තත්‍රිමෙ අට්ඨාරස දොසා— මහත්තං නවත්තං ජිණ්ණත්තං පන්ථනිසිතත්තං සොණ්ඩි පණ්ණං පුප්ඵං ඵලං පත්ථනියතා නගරසන්නිසිතතා දූරාසන්නිසිතතා බොත්තසන්නිසිතතා විසභාගානං පුග්ගලානං අත්ථිතා පටිබන්ධ සන්නිසිතතා පච්චන්තසන්නිසිතතා රජ්ජසීමසන්නිසිතතා අසප්පායතා කල්‍යාණමිත්තානං අලාභොති ඉමෙසං අට්ඨාරසන්නං දොසානං අඤ්ඤතරෙන දොසෙන සමන්නාගතො අනනුරූපො නාම. න තත්ථ විහාතබ්බං. කස්මා, මහාවිහාරෙ තාව බහූ නානච්ඡන්දා සන්නිපතන්ති තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිවිරුද්ධතාය චිත්තං න කරොන්ති, බොධිඅඞ්ගණාදීනි අසම්මට්ඨානෙව හොන්ති. අන්තුපට්ඨාපිතං පානීයං පරිභොජනීයං, තත්‍රායං භොවරහාමෙ පිණ්ඩාය චරිස්සාමීති පත්තචීවරමාදාය නික්ඛන්තො සචෙ පස්සති චිත්තං වා අත්තනං පානීයඝටං වා රිත්තං, අථානෙන චිත්තං කාතබ්බං හොති පානීයං උපට්ඨාපෙතබ්බං. අකරොන්තො චිත්තභෙදෙ දුක්කටං ආපජ්ජති, කරොන්තස්ස කාලො අතික්කමති, අභිදිවා පත්ථට්ඨා නිවත්තිතාය භික්ඛාය කිඤ්චි න ලභති, පටිසල්ලානගතොපි සාමණෙරදහරභික්ඛූනං උඩ්ඩාසදෙන සඞ්ඝත්තමෙගි ච හික්ඛිපති, යඤ්ච පන සබ්බං චිත්තං කතමෙව හොති, අවසෙසාපි ච ඉරියාපථා නස්සති, එවරූපෙ මහාවිහාරෙපි විහාතබ්බං. නවවිහාරෙ බහුං නවකම්මං හොති, අකරොන්තං උජ්ඣායන්ති. යඤ්ච පන භික්ඛූ එවං වදන්ති—ආයස්මා යථාපුබ්බං සමණධම්මං කරොතු, මයං නවකම්මං කරිස්සාමාති. එවරූපෙ විහාතබ්බං. ජිණ්ණවිහාරෙ පන බහුං පටිජග්ගිතබ්බං හොති, අත්තමසො අත්තනො සෙනාසනම්පත්තාපි අපටිජග්ගන්තං උජ්ඣායන්ති, පටිජග්ගන්තස්ස කම්මට්ඨානං පරිහායති. පන්ථනිසිතෙ මහාපථවිහාරෙ රත්තින්දිවං ආගන්තුකා සන්නිපතන්ති. විකාලෙ ආගතානං අත්තනො සෙනාසනං දත්වා රුක්ඛමූලෙ වා පාසාණපිඨෙ වා වසිතබ්බං හොති, පුනදිවසෙපි එවමෙවාති කම්මට්ඨානස්ස ඔකාසො න හොති. යත්ථ පන සොණ්ඩිනාම පාසාණ

පොක්ඛරණී හොති, තත්‍ථ පානීයත්‍ථං මහාජනෝ සමොසරති. නගරවාසිනං රාජකුලූපගථෙරානං අත්‍ථොවාසිකා රජනකම්මත්‍ථා ය ආගච්ඡන්ති, තෙසං භාජනදූරුදෙණ්ඩිකාදීනි පුච්ඡන්තානං අසුකෙ ච අසුකෙ ච ඨානෙ'ති දසෙතබ්බානි හොන්ති, එවං සබ්බකාලම්පි නිවවව්‍යාවටෝ හොති. යත්‍ථ නානාවිධා සාකපණ්ණං හොති, තත්‍ථස්ස කම්මට්ඨානං ගහෙත්‍වා දිවාවිහාරං නිසින්නාසාපි සන්තිකෙ සාකහාරිකා ගායමානා පණ්ණං උච්චිනන්තියෝ විසභාගසද්දසඛ්ඛටතෙන කම්මට්ඨානන්තරායං කරොන්ති. යත්‍ථ පන නානාවිධා මාලාගච්ඡා සුපුප්ඵිතා හොන්ති, තත්‍රාපි තාදිසෝ යෙව උපද්දවෝ. යත්‍ථ නානාවිධං අම්බජම්බුපණ්සාදිඵලං හොති, තත්‍ථ ඵලභික්ඛිකා ආගන්ත්‍වා යාචන්ති. අදෙන්තස්ස කුජ්ඣන්ති, බලක්කාරෙන වා ගණ්හන්ති, සායණ්හසමයෙ විහාරමජ්ඣෙ චඞ්කමන්තෙන තෙ දිස්වා කිං උපාසකා එවං කරොථාති වුත්තා යථාරුචි අක්කොසන්ති, අවාසාය පිස්ස පරක්කමන්ති. පත්තනියෙ පන ලොකසම්මතෙ දක්ඛිණාගිරි හත්ථිකුච්ඡි චෙතියගිරි චිත්තලපබ්බත සදිසෙ විහාරෙ විහරන්තං අයං අරහාති සම්භාවෙත්‍වා වන්දිතුකාමා මනුස්සා සමන්තා ඔසරන්ති, තෙනස්ස න ඵාසු හොති, යස්ස පන තං සප්පායං හොති තෙන දිවා අඤ්ඤත්‍ථ ගන්ත්‍වා රත්තිං වසිතබ්බං. නගරසන්නිස්සිතෙ විසභාගාරම්මණානි ආපාථං ආගච්ඡන්ති, කුම්භදාසියෝ'පි ඝටෙහි නිඝංසන්තියෝ ගච්ඡන්ති ඔකකමිත්‍වා මග්ගං න දෙන්ති, ඉස්සරමනුස්සාපි විහාරමජ්ඣෙ සාණිං පරික්ඛිපිත්‍වා නිසීදන්ති. දාරුඝන්නිස්සයෙ පන යත්‍ථ කට්ඨානි ච දබ්බූපකරණරුක්ඛා ච සන්ති, තත්‍ථ කට්ඨහාරිකා පුබ්බණ්හ වුත්ත සාකපුප්ඵහාරිකා විය අඵාසුං කරොන්ති. විහාරෙ රුක්ඛා සන්තෙ ඡින්දිත්‍වා ඝරානි කරිස්සාමාති මනුස්සා ආගන්ත්‍වා ඡින්දන්ති. සෙ සායණ්හසමයං පධානඝරා නික්ඛමිත්‍වා විහාරමජ්ඣෙ චඞ්කමන්තා තෙ දිස්වා කිං උපාසකා එවං කරොථාති වදති යථාරුචි අක්කොසන්ති, අවාසාය පිස්ස පරක්කමන්ති. යො පන ඛෙත්තස්ස නිස්සිතෙ හොති සමන්තා ඛෙත්තෙ පරිවාරිතෙ, තත්‍ථ මනුස්සා විහාරමජ්ඣෙ යෙව ධඤ්ඤං මද්දන්ති පමුඛෙ සුස්සන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං බහුං අඵාසුං කරොන්ති, යත්‍රාපි මහාසඞ්ඝ හොගො හොති ආරාමිකකුලානං ගාවො රුක්ඛන්ති උදකවාරං පටිසෙධෙන්ති, මනුස්සා විහිංසියං ගහෙත්‍වා පස්සථ තුම්හාකං ආරාමිකකුලානං කම්මන්තෙ සඞ්ඝස්ස දස්සෙන්ති. තෙන තෙන කාරණෙන රාජරාජමහාමත්තානං ඝරවාරං ගන්තබ්බං හොති. අයම්පි ඛෙත්තසන්නිස්සි තෙනෙව සඞ්ගහිතො. විසභාගානං පුග්ගලානං අත්ථිතාති යත්‍ථ අඤ්ඤමඤ්ඤං විසභාගා වෙරී භික්ඛූ විහරන්ති, යෙ කලහං කරො

නත්‍ථා මා භන්තෙ එවං කරොථාති වාරියමානා එතස්ස පංසුකූලිකස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය නවයොජනානි වත්තාරො භවන්ති, යොපි උදකපට්ටනං වා ඵලපට්ටනං වා නිස්සිතො හොති, තත්‍ථ අභිණ්හං නාවාහි ච සප්පෙනිව ආගතමනුස්සා ඔකාසං දෙථ පානීයං දෙථ ලොණං දෙථාති සට්ඨියන්නා අථාසුං කරොන්ති. පච්චන්ත සන්නිස්සිතෙ පන මනුස්සා බ්‍රහ්මදීසු අප්පසන්නා හොන්ති. රාජ සීමසන්නිස්සිතෙ රාජභයං නොති. තං හි පදෙසං එකො රාජා න මයහං වසෙ වත්තතීති පහරති, ඉතරොපි න මයහං වසෙ වත්තතීති. තත්‍රායං භික්ඛු කදාචි ඉමස්ස රඤ්ඤො විජිතෙ විචරති, කදාචි එතස්ස. අථ නං චරපුරිසො අයන්නි මඤ්ඤමානා අනයව්‍යසනං පාපෙන්ති. අසප්පායතාති විසභාගරූපාදි ආරම්මණසමොසරණෙන වා අමනුස්සපරිඤ්ඤගීතතාය වා අසප්පායතා, තත්‍රිදං වත්ථු— එකො කිර ථෙරො අරඤ්ඤෙ වසති. අථස්ස එකා යක්ඛිනී පණ්ණසාලවාරෙ ඨත්වා ගායි. සො නික්ඛමිත්වා වාරෙ අට්ඨාසි. සා ගන්ත්වා වඩ්ඪමානසීසෙ ගායි. ථෙරො වඩ්ඪමානසීසං අගමාසි, සා සත පොරිසෙ පපාතෙ ඨත්වා ගායි, ථෙරො පටිනිවත්තති. අථ නං සා වේගෙනාගන්ත්වා ගහෙත්වා මයා භන්තෙ න එකො න වෙ තුම්හාදිසා ඛාදිතාති ආහ. කල්‍යාණමිත්තානං අලාභොනි. යත්‍ථ න සන්තා හොති ආචරියං වා ආචරියසමං වා උපජ්ඣායං වා උපජ්ඣායසමං වා කල්‍යාණමිත්තං ලද්ධුං, තත්‍ථ සො කල්‍යාණමිත්තානං අලාභො මහාදෙසො යෙවාති ඉමෙසං අඞ්ගාරසන්නං දෙසානං අසඤ්ඤතරෙන සමන්නාගතො අනනුරූපොනි වෙදිතබ්බා. වුත්තම්පි චෙතං අට්ඨකථාසු.

> " මහාවාසං නවාවාසං-ජරාවාසඤ්ච පත්තනිං,
> සොණ්ඩිං පණ්ණඤ්ච-පුප්ඵඤ්ච ඵලං පඤ්චතමෙවව.
> නගරං දුරුනා බෙත්තං-විප භාගෙන පට්ටනං,
> පච්චන්තසිමාසප්පායං-යත්‍ථ මිත්තෙනා න ලබ්භති.
> අට්ඨාරසෙතානි ඨානානි-ඉති විඤ්ඤුස පණ්ඩිතො,
> ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍ය-මහන්ත පටිභයං යථා''-නි

යො පන ගොචරගාමතො නාතිදූරනාවවාසනහනාදිගි පඤ්ච හි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතො අයමනුරූපො නාම. වුත්තං හෙතං භගවතා— "කථඤ්ච භික්ඛවෙ සෙනාසනං පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතං හොති, ඉධ භික්ඛවෙ සෙනාසනං නාතිදූරං හොති නාච්චාසන්නං ගමනාගමනසම්පන්නං, දිවා අප්පකිණ්ණං රත්තිං අප්පසද්දං අප්පනිග්ඝොසං, අප්පඩංසමකසවාතාතපසිරිංසපසම්ඵස්සං ඛොපන හොති, තඤ්ච ඛො පන සෙනාසනෙ විහරන්තස්ස අප්පකසිරෙනෙව උප්පජ්ජන්ති චීවරපිණ්ඩපාත සෙනාසන ගිලානප්පච්චය භෙසජ්ජ

පරික්ඛාරා, තසමිං ඛෝ පන සෙනාසනෙ ථෙරා භික්ඛූ විහරන්ති බහුස්සුතා ආගතාගමා ධම්මධරා විනයධරා මාතිකාධරා තෙ කා
ලෙනකාලං උපසඞ්කමිත්වා පරිපුච්ඡති පරිපඤ්හති ඉදං භන්තෙ කථං ඉමස්ස කො අත්ථොති තස්ස තෙ ආයස්මන්තෙහා අවිවටඤ්චව
විවරන්ති අනුත්තානිකතඤ්ච උත්තානි කරොන්ති අනෙකවිහිතෙසු ච කඞ්ඛාඨානියෙසු ධම්මෙසු කඞ්ඛං පටිවිනොදෙන්ති. එවං ඛෝ
භික්ඛවෙ සෙනාසනං පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතං හොතී"ති. අයං සමාධිභාවනාය අනනුරූපං විහාරං පහාය අනුරූපෙ විහරන්තෙනාති
එත්ථ විත්ථාරෝ.

**බුද්ධකපළිබොධුපච්ඡෙදං කත්වාති** එවං පනිරූපෙ විහාරෙ විහරන්තෙනයෙ'පිස්ස තෙ හොන්ති බුද්ධකා පළිබොධා, තෙපි උප
ච්ඡින්දිතබ්බා. සෙය්යථිදං— දීඝානි කෙසනඛලොමානි ඡින්දිතබ්බානි, ජිණ්ණචීවරෙසු දළ්හීකම්මං වා තුන්නකම්මං වා කාතබ්බං, කිලි
ඨානි වා රජිතබ්බානි, සචෙ පත්තෙ මලං හොති පත්තොපි පචිතබ්බො, මඤ්චපීඨාදිනි සොධෙතබ්බානීති, අයං බුද්ධකපළිබොධුප
චේඡදං කත්වානි එත්ථ විත්ථාරෝ.

**ඉදානි සබ්බං භාවනාවිධානං අපරිහාපෙන්තෙන භාවෙතබ්බා'ති** එත්ථ අයං පඨවිකසිණං ආදිං කත්වා සබ්බකම්මට්ඨානවි
සෙසා විත්ථාරකථා හොති. එවං උපච්ඡින්නබුද්ධකපළිබොධෙනහි භික්ඛුනා පවිසිත්වානං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තෙන හත්ථසම්මදං
පටිවිනොදෙත්වා පවිවිත්තෙන ඔකාසෙ සුඛනිසින්නෙන කතාය වා අකතාය වා පඨවියා නිමිත්තං ගණ්හිතබ්බං. වුත්තං හෙතං-පඨවිකසි
ණං උග්ගණ්හන්තෙනා පඨවියං නිමිත්තං ගණ්හාති කතෙ වා අකතෙ වා සන්තකෙ නො අන්තන්තකෙ, සකොටියෙ නො අකොටියෙ, ස
වටුමෙ නො අවටුමෙ, සපරියන්තෙ නො අපරියන්තෙ, සුප්ප මත්තෙවා සරාවමත්තෙවා. සො තං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති
සුපධාරිතං උපධාරෙති සුවවත්ථිතං ව්වත්ථපෙති, සො තං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කත්වා සුපධාරිතං උපධාරෙත්වා සුවවත්ථිතං ව්වත්ථපෙත්වා
ආනිසංසදස්සාවි රතනසඤ්ඤි හුත්වා විතතීකාරං උපඩ්ඪෙත්වා සමාධියාගමානො තසමිං ආරම්මණෙ චිත්තං උපනිබන්ධති අඩා ඉමාය
පටිපත්තියා ජරාමරණම්හා මුච්චිස්සාමීති. සො විවිච්චෙව කාමෙහි =;පෙ:= පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතීති. තත්ථ යෙනයෙ
න අතීතභවෙපි සාසනෙ වා ඉසිපබ්බජ්ජාය වා පබ්බජිත්වා පඨවික සිණෙ චතුත්ථකපඤ්චකඣානානි නිබ්බත්තිත පුබ්බානි, එවරූපස්ස
පුග්ගලස්ස උපනිස්සයසම්පන්නස්ස අකතාය පඨවියා කසිතඨානෙ වා බලමණ්ඩලෙ වා නිමිත්තං උපජ්ජති, මල්ලකත්ථෙරස්ස විය—ත
ස්සකිරායසමතො කසිතවිහානං ඔලොකෙන්තස්ස තණ්හානපපමාණ
මෙව නිමිත්තං උදපාදි. සො තං වඩ්ඪෙත්වා පඤ්චකඣානානි

නිබ්බත්තෙත්වා ඛීණාසවපදට්ඨානං විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. යො පන එවං අකතාධිකාරෝ හොති තෙන ආචරිය සන්තිකෙ උග්ගහිතං කම්මට්ඨානවිධානං අවිරාධෙත්වා චත්තාරෝ කසිණදොසෙ පරිහරන්තෙන කසිණං කාතබ්බං. නීලපිතලොහිතොදාතසම්භෙදවසෙන හි චත්තාරෝ පඨවිකසිණදොසා, තස්මා නීලාදිවණ්ණං මත්තිකං අනාහෙත්වා ගන්ධභාවෙ මත්තිකාසදිසාය අරුණවණ්ණාය මත්තිකාය වුත්තං කසිණං කාතබ්බං. තඤ්ච ඛො විහාරමජ්ඣෙ සාමණෙරාදීනං සඤ්චරණට්ඨානෙ න කාතබ්බං, විහාරපච්චන්තෙ පන පරිච්ඡන්නට්ඨානෙ පබ්භාරෙ වා පණ්ණසාලාය වා සංහාරිමං වා තත්ථජකං වා කාතබ්බං, තත්ර සංහාරිමං චතූසු දණ්ඩකෙසු පිළොනිකං වා චම්මං වා කටසාරකං වා බන්ධිත්වා තස්ස අපනීතනිණ්ණමුලසක්ඛරවාලිකාය සුමද්දිතාය මත්තිකාය වුත්තප්පමාණංවට්ටං ලිම්පිත්වා කාතබ්බං. තං පරිකම්මකාලෙ'පි භූමියං අප්පෙරිත්වා ඔලොකෙ තබ්බං. තත්රට්ඨකං භූමියං පදුමකණ්ණිකා කාරෙන ඛාණුකෙ ආකොටෙත්වා වලලිහි වින්ධිත්වා කාතබ්බං. යදිසාම තණ්හිකා නප්පහොති අධෝ අඤ්ඤං පක්ඛිපිත්වා උපරිභාගෙ සුපරිසොධිතාය අරුණවණ්ණාය මත්තිකාය විදත්ථිචතුරඞ්ගුලවිත්ථාරං වට්ටං කාතබ්බං. එතදෙවඞ්ගි පමාණං සඤ්ඤාය සුප්පමත්තං වා යරාව මත්තං වාති වුත්තං. සන්තඤ්ච නො අනන්තකෙති ආදිපාළිසස පරිච්ඡෙදත්ථාය වුත්තං, තස්මා එවං වුත්තප්පමාණපරිච්ඡෙදං කත්වා රුක්ඛපාණිකා විසභාගවණ්ණං සම්මඤ්ඤාපෙති. තස්මා තං අග්ගහෙත්වා පාසාණපාණිකාය ඝංසිත්වා සමං භෙරිතලසදිසං කත්වා තං ඨානං සම්මජ්ජිත්වා නහාත්වා ආගන්ත්වා කසිණමණ්ඩලතො අඞ්ගුලන්තරිකාය අන්තරන්තරෙ පදෙසෙ පඤ්ඤත්තෙන විදත්ථිචතුරඞ්ගුල පාදකෙසු අත්තනෙ පියෙ නිසීදිත්වා, තතො දූරතරෙ නිසින්නස්ස හි කසිණං න උපට්ඨාති. ආසන්නතරෙ කසිණදොසො පඤ්ඤායති, උච්චතරෙ නිසින්නොනව ගීවං ඔණමිත්වා ඔලොකෙතබ්බං හොති. නීචතරෙ ජණ්ණුකානි රුජන්ති, තස්මා වුත්තනයෙනෙව නිසීදිත්වා අප්පස්සාදෙ කාමානි ආදීනා නයෙන කාමෙසු ආදීනවං පච්චවෙක්ඛිත්වා කාමනිස්සරණෙ සබ්බඤ්ඤුසම්මාසම්බුද්ධසස උපායභූතෙ නෙක්ඛම්මෙ ජාතාභිලාසෙන බුද්ධ ධම්ම සඞ්ඝ ගුණානුස්සරණෙන පීතිපාමොජ්ජං ජනයිත්වා අයං ඛලු සා සබ්බඤ්ඤුබුද්ධ පච්චෙකබුද්ධ අරිය සාවකෙහි පටිපන්නා නෙක්ඛම්මපටිපදාති පටිපත්තියා සඤ්ජාත ගාරවෙන අඞ්ග ඉමාය පටිපත්තියා පවිවෙකසුඛරසස්ස භාගී භවිස්සාමීති උස්සාහං ජනයිත්වා සමෙන ආකාරෙන චක්ඛූනි උම්මීලෙත්වා නිමිත්තං ගණ්හනත්ථාය භාවෙතබ්බං. අතිඋම්මීලයතො හි චක්ඛු කිලමති මණ්ඩලඤ්ච අතිවිභූතං හොති, තෙනස්ස නිමිත්තං නුප්පජ්ජති. අනිමීලනං උම්මීලයතො මණ්ඩලං අවිභූතං හොති චිත්තඤ්ච ලීනං

හොති එවමපි නිමිත්තං නුපජ්ජති. තසමා ආදාසතලෙ මුඛනිමිත්ත දස්සිනා විය සමෙන ආකාරෙන වඤ්ඤති උම්මිලෙන්ථා නිමිත්තං ගණ්හන්තෙන භාවෙතබ්බං. න වණ්ණෝ පච්චවෙක්ඛිතබ්බෝ. න ලක්ඛණං මනසිකාතබ්බං, අපිච වණ්ණං අවුඤ්ඣිත්ථා නිස්සයසව ණ්ණං කත්ථා උස්සදවසෙන පණ්ණත්තිධම්මෙ චිත්තං ඨපෙත්ථා මනසි කාතබ්බං. පඨවී මහි මෙදිනි භූමි වසුධා වසුන්ධරාත් ආදිසු පඨවී නා මෙසු යං ඉච්ඡති යදස්ස සඤ්ඤානුකූලං හොති තං වත්තබ්බං. අපිච ප ඨවීති එතදෙවනාමං පාකටං, තස්මා පාකටවසෙනෙව පඨවි පඨවීති භාවෙතබ්බං, කාලෙන උම්මිලෙත්ථා කාලෙන නිමීලෙත්ථා ආවජ්ජිත බ්බං, යාව උග්ගහනිමිත්තං නුපජ්ජති තාව කාලස්සතම්පි කාලසහස්ස ම්පි තතෝ භියෝ'පි එතෙනෙව නයෙන භාවෙතබ්බං. තස්සෙවං භා වයතෝ යදා නිමීලෙත්ථා ආවජ්ජන්තස්ස උම්මිලිතකාලෙ විය ආපාථං ආගච්ඡති, තදා උග්ගහනිමිත්තං ජාතං නාම හොති. තස්ස ජාතකාල තො පට්ඨාය න තත්ථේව ඨානෙ නිසීදිතබ්බං. අත්තනෝ වසනට්ඨානං පවිසිත්ථා තත්ථ නිසින්නෙන භාවෙතබ්බං. පාදධොවනපප්පඵපරිභා රස්සං පනස්ස එකපට්ලිකුපාහනා ච කත්තරදණ්ඩෝ ච ඉච්ඡිත බ්බා. අථානෙන සවෙ තරුණෝ සමාධි කෙනවි දෙව අසප්පාය කාරණෙන නස්සති උපාහනං ආරුහිත්ථා කත්තරදණ්ඩං ගහෙත්ථා තං ඨානං ගන්ත්වා නිමිත්තං ආදාය ආගන්ත්වා සුඛනිසින්නෙන භාවෙත බ්බං. පුනප්පුනං සමන්නාහරිතබ්බං. තක්කාහතං විතක්කාහතං කාත බ්බං. තස්ස එවං කරොතස්ස අනුක්කමෙන නිවරණානි විකඛම්භ නන්ති, කිලෙසා සංනිසීදන්ති, උපචාරසමාධිනා චිත්තං සමාධියති, පටි භාගනිමිත්තං උපජ්ජති. තත්‍රායං පුරිමස්සෙව උග්ගහනිමිත්තස්ස ඉමස්ස ච විසෙසෝ උග්ගහනිමිත්තෙ කසිණදොසෝ පක්ඛන්දති, පටිභාගනිමිත්තං එවිකතෝ නිහතාදාසමණ්ඩලං විය සුධොතසඛ ථාලං විය වලාහකතරා නික්කන්තචන්දමණ්ඩලං විය මෙඝමුඛෙ බලාකා විය උග්ගහනිමිත්තං පදාළෙත්ථා නික්කන්තම්ව තතෝ සත ගුණං සහස්සගුණං සුපරිසුද්ධං හුත්ථා උපට්ඨාති. තඤ්ච ඛෝ නෙව වණ්ණවන්තං න සණ්ඨානවන්තං, යදිහි තං එදිසං භවෙය්‍ය චක්ඛු විඤ්ඤෙය්‍යං සියා ඔළාරිකං සම්මසනූපගං නිලක්ඛණබ්භාහතං, න පනෙතං තාදිසං, කෙවලං හි සමාධිලාභිනෝ උපට්ඨානාකාරමත්තං සඤ්ඤජනෙතුනෝ උපනන්ථාකාලතෝ ච පනස්ස පට්ඨාය නීවරණානි විකඛම්භිතානෙව හොන්ති. කිලෙසා සන්නිසින්නාව උපචාරසමා ධිනා චිත්තං සමාහිතමෙවාති. දුවිධොහි සමාධි— උපචාරසමාධි ච අප්පණාසමාධිච. විභාකාරෙහි චිත්තං සමාධියති උපචාරභූමියං වා පටිලාභභූමියං වා; තත්ථ උපචාරභූමියං නීවරණප්පහාණෙන චිත්තං සමාහිතං හොති. පටිලාභභූමියං අඞ්ගපාතුභාවෙන. නානා පන සමාධිනා ඉදං නානාකරණං. උපචාරෙ අඞ්කානි න

ඵාමජාතානි හොන්ති, අඞ්ගානං අඵාමජාතත්තා. යථා නාම දහරො කුමාරකො උක්ඛිපිත්වා ඨපියමානො පුනප්පුනං භූමියං පතති, එවමෙව උපචාරෙ උපපජ්ජන්තා චිත්තං කාලෙන නිමිත්තං ආරම්මණං කරොති. කාලෙන භවඞ්ගං ඔතරති, අප්පණාය පන අඞ්ගානි ඵාමජාතානි හොන්ති, තෙසං ඵාමජාතත්තා. යථා නාම බලවා පුරිසො ආසනා වුට්ඨාය දිවසම්පි නිවෙත්තෙය්‍ය එවමෙව අප්පණාසමාධිම්හි උපජ්ජනෙන චිත්තං සකිං භවඞ්ගචාරං ඡින්දිත්වා කෙවලම්පි රත්තිං කෙවලම්පි දිවසං තිට්ඨති, කුසලජවනපටිපාටිවසෙනෙව පවත්තතීති. තත්‍ර යදෙතං උපචාරසමාධිනා සද්ධිං පටිභාගනිමිත්තං උපපන්නං, තස්ස උපපාදනං නාම අභිඤ්ඤාකරං, තඤ්ච සබ්බෙ තෙනෙව. පළඟෙකෙන තං නිමිත්තං වඩ්ඪෙත්වා අප්පණං අධිගන්තුං සක්කොති සුන්දරං, නොචේ සක්කොති, අඤ්ඤෙන තං නිමිත්තං අප්පමත්තෙන චක්කවත්තිගබ්භෙ විය රක්ඛිතබ්බං.

එවං හි—

නිමිත්තං රක්ඛතො ලබ්භ-පරිහානි න විජ්ජති,
ආරක්ඛම්හි අසන්තම්හි-ලබ්භං ලබ්භං විනස්සති.

තත්‍රායං රක්ඛණවිධි—

ආවාසො ගොචරො භස්සං-පුග්ගලො භොජනං උතු,
ඉරියාපථෝ'ති සත්තෙතෙ-අසප්පායෙ විවජ්ජයෙ.

සප්පායෙ සන්තෙ සෙවෙථ-එවං හි පටිපජ්ජතො,
නවිරෙනෙව කාලෙන-හොති කස්සචි අප්පණා.

තත්‍රාස්ස යස්මිං ආවාසෙ වසන්තස්ස අනුප්පන්නානං වා නිමිත්තං නුප්පජ්ජති, උපන්නානං වා විනස්සති, අනුප්පත්තිතා ච සති න උපට්ඨාති, අසමාහිතඤ්ච චිත්තං න සමාධියති, අයං අසප්පායො. යස්මිං නිමිත්තං උප්පජ්ජති චෙව ඨාවරඤ්ච හොති සති උපට්ඨාති චිත්තං සමාධියති; නාගපබ්බතවාසී පධානියතිස්සත්තෙරස්ස විය. අයං සප්පායො. තස්මා යස්මිං විහාරෙ බහූ ආවාසා හොන්ති, තත්ථ එකමෙකස්මිං තීණි තීණි දිවසානි වසිත්වා යත්ථස්ස චිත්තං එකග්ගං හොති, තත්ථ වසිතබ්බං, ආවාසසප්පායතාය හි තම්බණ්ණිදීපමහි චූලනාගලෙණෙ වසන්තා තත්තෙව කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා පඤ්චසතා භික්ඛූ අරහත්තං පාපුණිංසු. සොතාපන්නාදීනං පන අඤ්ඤදත්ථු අරියභූමිං පත්වා තත්ථ අරහත්තං පත්තානඤ්ච ගණනා නත්ථි. එවං අඤ්ඤම්පි චිත්තලපබ්බතවිහාරාදිසු. ගොචරගාමො පන යො සෙනාසනතො උත්තරෙන වා දක්ඛිණෙන වා නාතිදූරෙ දියඩ්ඪකොස බහන්තරෙ හොති සුලභසම්පන්නාභික්ඛා, සො සප්පායො. විපරීතො අසප්පායො. හස්සම්පි වත්තමිස්ස නිරවජ්ජනකථාපරියාපන්නං අසප්පායං, තං තස්ස නිමිත්තන්තරධානාය සංවත්තති, දසකථාවත්ථු

නිසසිතං සපපායං, තම්පි මත්තාය දිභාසිතබ්බං. පුග්ගලෝපි අතිර චිත්තකිලිට්ඨෝ සීලාදිගුණසම්පන්නෝ යං නිස්සාය අසමාහිතං වා චිත්තං සමාධියති, සමාහිතං වා චිත්තං චිරතරං හොති, එවරූපෝ සපපායෝ. කායදඩ්ඪි බහුලෝ පන තිරච්ඡානකථිකෝ අසපපායෝ, සෝ හි තං කදදමෝදකම්ව අච්ඡං උදකං මලිනමේව කරොති, තාදිසඤ්ච ආගම්ම නොවපබ්බතවාසී දහරසාමණේරෝපි නාසෙති, පගේව නිමිත්තං. භොජනං පන කස්සචි මධුරං කස්සචි අම්බිලං සපපායං හොති. උතුපි කස්සචි සීතෝ කස්සචි උණ්හෝ සපපායෝ හොති. තස්මා යං භොජනං වා උතුං වා සෙවන්තස්ස ඵාසු හොති. අසමාහිතං වා චිත්තං සමාධියති සමාහිතං වා චිත්තං චිරතරං හොති. තං භොජනං සෝව උතු සපපායෝ. ඉතරං භොජනං ඉතරෝව උතු අසප්පායෝ. ඉරියාපථෙසුපි කස්සචි චඞ්කමෝ සපපායෝ හොති, කස්සචි සයනට්ඨානනිසජ්ජානං අඤ්ඤතරෝ. තස්මා තං ආවාසං විය තීණි දිවසානි උපපරික්ඛිත්වා යස්මිං ඉරියාපථේ අසමාහිතං වා චිත්තං සමාධියති සමාහිතං වා චිත්තං චිරතරං හොති, සෝ සපපායෝ, ඉතරෝ අසප්පායෝ'ති වෙදිතබ්බෝ. ඉති ඉමං සත්තවිධං අසපපායං වජ්ජෙත්වා සපපායං සෙවිතබ්බං. එවං පටිපන්නස්ස හි නිමිත්තානුසෙවනබහුලස්ස නචිරෙනෙව කාලෙනහොති කස්සචි අපපණා.

යස්ස පන එවමපි පටිපජ්ජතෝ න හොති තෙන දසවිධං අපපණාකොසල්ලං සම්පාදෙතබ්බං. තත්‍රායං නයෝ දසහාකාරෙහි අපපණාකොසල්ලං ඉච්ඡිතබ්බං, වත්ථුවිසදකිරියතෝ, ඉන්ද්‍රියසමත්ත පටිපාදනතෝ, නිමිත්තකුසලතෝ, යස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගණ්හාති, යස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගණ්හාති, යස්මිං සමයෙ චිත්තං සම්පහංසිතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං සම්පහංසෙති, යස්මිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති, අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනතෝ, සමාහිතපුග්ගල සෙවනතෝ, තදධිමුත්තතොති. තත්‍ථ වත්ථුවිසදකිරියා නාම— අජ්ඣත්තිකබාහිරානං වත්ථූනං විසදභාවකරණං, යදුතිස්ස කෙස නඛ ලොමානි දීඝානි හොන්ති සරීරං වා සෙදමලග්ගහිතං, තදා අජ්ඣත්තිකා වත්ථු අවිසදං හොති අපරිසුද්ධං, යදා පන විවරං ජිණ්ණං කිලිට්ඨං දුග්ගන්ධං හොති, සෙනාසනං වා උකලාපං. තදා බාහිරං වත්ථු අවිසදං හොති අපරිසුද්ධං, අජ්ඣත්තිකෙ බාහිරෙ ච වත්ථුම්හි අවිසදෙ උපපජ්ජනෙනසු චිත්තචෙතසිකෙසු ඤණම්පි අපරි සුද්ධං හොති, අපරිසුද්ධානි දීපකපල්ලිකවට්ටිතෙලානි නිස්සාය උපජ්ජනාදීපසිඛාය ඔභාසෝ විය. අපරිසුද්ධෙන ච ඤණෙන සඞ්ඛාරෙ සම්මසතෝ සඞ්ඛාරාපි අවිභූතා හොන්ති, කම්මට්ඨානා

මනුයුඤ්ජතෝ කම්මඤ්ඤම්පි වුඩ්ඪිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං න ගච්ඡති, විසදෙ පන අජ්ඣත්තිකබාහිරෙ වත්ථුම්හි උපපත්තිසු චිත්තවෙත සිකෙසු සුඛුමම්පි විසදං හොති, පරිසුද්ධානි දීපකපල්ලිකවට්ටි තෙලානි නිස්සාය උපපන්නාදීපසිඛාය ඔභාසො විය. පරිසුද්ධෙනව සුඛුමෙන සඞ්ඛාරෙ සම්මසතෝ සඞ්ඛාරූපි විභූතා හොන්ති, කම්ම ඤානමනුයුඤ්ජතෝ කම්මඤ්ඤානම්පි වුඩ්ඪිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ගච්ඡති. ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනං නාම-සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියානං සමභාවකරණං, සචෙ හිස්ස සද්ධින්ද්‍රියං බලවං හොති ඉතරානි මන්දානි, තතෝ විරියින්ද්‍රියං පග්ගහකිච්චං, සතින්ද්‍රියං උපඨානකිච්චං, සමාධින්ද්‍රියං අවිකෙපකිච්චං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං දස්සනකිච්චං කාතුං න සක්කොන්ති, තස්මා තං ධම්මසභාවපච්චවෙක්ඛණෙන වා යථාවා මනසිකරොතෝ බල වං ඥාතං, තථා අමනසිකාරෙන භාපෙතබ්බං. වක්කලිත්ථෙරවත්ථු චෙත්ථ නිදස්සනං. සචෙ පන විරියින්ද්‍රියං බලවං හොති අථ නෙව සබ්බ ත්ථං අධිමොක්ඛකිච්චං කාතුං සක්කොති, න ඉතරානි ඉතරකිච්ච භෙදං, තස්මා තං පස්සද්ධාදිභාවනාය භාපෙතබ්බං. තත්‍රාපි සොණ ත්ථෙරස්ස වත්ථු දස්සෙතබ්බං. එවං සෙසෙසුපි එකස්ස බලවභාවෙ සති ඉතරෙසං අත්තනො කිච්චෙසු අසමත්ථතා වෙදිතබ්බා. විසෙසතො පනෙත්ථ සද්ධා පඤ්ඤුනා සමාධිවිරියානඤ්ච සමතං පසංසන්ති. බල වසඩොගි මන්දපඤ්ඤෙ මුඩපඤ්ඤෙහි හොති අවත්‍රුස්මිං පසීදති, බලව පඤ්ඤෙ මන්දසඩෙ කෙරාටිකපක්ඛං භජති හෙසජ්ජසමුග්ගිතෝ විය රොගෙ අතෙකිච්ඡෙ හොති. උභින්නම්පි සමතාය වත්‍රුස්මිං යෙව පසීදති, බලවසමාධි පන මන්දවිරියං සමාධිස්ස කොසජ්ජ පක්ඛත්තා කොසජ්ජං අධිභවති. බලවවිරියං මන්දසමාධිං විරියස්ස උඞ්ඛවිපක්ඛත්තා උඞ්ඛවිං අධිභවති. සමාධි පන විරියෙන සංයොජිතෝ කොසජ්ජෙ පතිතුං න ලභති. විරියං සමාධිනා සංයොජිතං උඞ්ඛවෙ පතිතුං න ලභති. තස්මා තදුභයං සමං කාතබ්බං. උභයසමතාය හි අප්පණා හොති, අපිච සමාධිකම්මිකස්ස බලවතීපි සද්ධා වට්ටති, එවං සද්දහනෙනා ඔකප්පෙනෙනා අපපණං පාපුණිස්සති. සමාධිපඤ්ඤුත්තර පන සමාධිකම්මිකස්ස එකඞ්ගතා බලවති ඉට්ඨා, එවං හි සො අප්පණං පාපුණාති. විපස්සනාකම්මිකස්ස පඤ්ඤා බලවතී වට්ටති, එවං හි සො ලක්ඛණපටිවෙධං පාපුණාති. උභින්නම්පි පන සමත්තාපි අප්පණා හොති යෙව. සති පන සබ්බත්ථ බලවතී වට්ටති. සති හි චිත්තං උඞ්ඛවිපක්ඛිකානං සද්ධාවිරිය පඤ්ඤානං වසෙන උඞ්ඛවිපාතතො කොසජ්ජපක්ඛෙන ච සමාධිනා කොසජ්ජපාතතො රක්ඛති. තස්මා සා ලොණධූපනං විය සබ්බබ්‍යඤ්ජනෙසු, සබ්බකම්මිකඅමච්චො විය ච සබ්බරාජකිච්චෙසු, සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බා. තෙනාහ— සති පන සබ්බත්ථිකා වුත්තා භග

වතෝ, කිං කාරණා, චිත්තං හි සති පච්චුපට්ඨානා ච සති, න විනා සතියා චිත්තස්ස පග්ගහනිග්ගහෝ හොතීති. නිමිත්තකොසල්ලං නාම— පඨවිකසිණාදිකස්ස චිත්තස්ස චිත්තකම්මඤ්ඤතානිමිත්තස්ස අකතස්ස කාරණකොසල්ලං, කතස්ස භාවනාකොසල්ලං, භාවනාය ලද්ධස්ස රක්ඛණකොසල්ලඤ්ච. තං ඉධ අධිප්පෙතං. කථඤ්ච යස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගණ්හාති, යදුස්ස අනිසිවිලවිරියතාදීහි ලීනං චිත්තං හොති, තදුපස්සද්ධි සම්බොජ්ඣඞ්ගාදයෝ තයෝ අභාවෙන්ති ධම්මවිචය සම්බොජ්ඣඞ්ගාදයෝ භාවෙති. වුත්තං හෙතං භගවතා— "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පුරිසෝ පරිත්තං අග්ගිං උජ්ජාලෙතුකාමෝ අස්ස, සෝ තත්‍ර අල්ලානි වෙව තිණානි පක්ඛිපෙය්‍ය අල්ලානි ච ගොමයානි පක්ඛිපෙය්‍ය අල්ලානි ච කඨානි පක්ඛිපෙය්‍ය උදකවාතඤ්ච දදෙය්‍ය පංසුකෙන ච ඔකිරෙය්‍ය, භබ්බෝ නුඛෝ සෝ භික්ඛවෙ පුරිසෝ තං පරිත්තං අග්ගිං උජ්ජාලෙතුන්ති. නෝ හෙතං භන්තෙ. එවමෙව ඛෝ භික්ඛවෙ යස්මිං සමයෙ ලීනං චිත්තං හොති අකාලෝ තස්මිං සමයෙ පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, අකාලෝ සමාධි=පෙ=අකාලෝ උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු, ලීනං භික්ඛවෙ චිත්තං, තං එතෙහි ධම්මෙහි දුස්සමුට්ඨාපයං හොති. යස්මිඤ්ච ඛෝ භික්ඛවෙ සමයෙ ලීනං චිත්තං හොති, කාලෝ තස්මිං සමයෙ ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය, කාලෝ =පෙ= විරිය =පෙ= කාලෝ පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු, ලීනං භික්ඛවෙ චිත්තං, තං එතෙහි ධම්මෙහි සුසමුට්ඨාපයං හොති. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පුරිසෝ පරිත්තං අග්ගිං උජ්ජාලෙතුකාමෝ අස්ස, සෝ තත්‍ර සුඛානි වෙව තිණානි පක්ඛිපෙය්‍ය සුඛානි ච ගොමයානි පක්ඛිපෙය්‍ය සුඛානි ච කඨානි පක්ඛිපෙය්‍ය මුඛ වාතඤ්ච දදෙය්‍ය, න ච පංසුකෙන ඔකිරෙය්‍ය භබ්බෝ නුඛෝ සෝ භික්ඛවෙ පුරිසෝ තං පරිත්තං අග්ගිං උජ්ජාලෙතුන්ති. එවං භන්තෙ"ති. එත්‍ථ ච යථාසකං ආහාරවසෙන ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගාදීනං භාවනාවෙදිතබ්බා. වුත්තං හෙතං— "අත්ථි භික්ඛවෙ කුසලාකුසලා ධම්මා සාවජ්ජානවජ්ජා ධම්මා හීනපණීතා ධම්මා කණ්හසුක්කසප්පටිභාගා ධම්මා. තත්‍ර යොනිසෝ මනසිකාරබහුලීකාරෝ, අයමාහාරෝ අනුප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භියෝභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති. තථා අත්ථි භික්ඛවෙ ආරම්භධාතු නික්කමධාතු පරක්කමධාතු. තත්‍ර යොනිසෝ මනසිකාරබහුලීකාරෝ, අයමාහාරෝ අනුප්පන්නස්ස වා විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය, උප්පන්නස්ස වා විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භියෝ

භාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති. තදා අපි භික්ඛවෙ පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගෝ භාවිතෝ හොති බහුලීකතෝ, අයම්පි ඛෝ භික්ඛවෙ අත්‍රූපනිස්සාය වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උපාදාය උපනිස්සාය වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භියෝ භාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති"ති. තත්ථ සභාවසාමඤ්ඤලක්ඛණ පටිවෙධවසෙන පවත්තමනසිකාරෝ කුසලාදීසු යොනිසොමනසිකාරෝ නාම, ආරම්භධාතුආදීනං උපපාදනවසෙන පවත්තමනසිකාරෝ ආරම්භධාතුආදීසු යොනිසෝ මනසිකාරෝ නාම. තත්ථ ආරම්භධාතුති— පඨමවීරියං වුච්චති. නික්කම ධාතුති— කොසජ්ජතෝ නික්ඛන්තත්තා තතෝ බලවතරං. පරක්කම ධාතුති— පරං පරං ඨානං අක්කමනතෝ තතෝ'පි බලවතරං. පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගෝ භාවිතාදීසු ධම්මාති පන— පීතියා එවෙතං නාමං, තස්සාපි උපපාදකමනසිකාරෝ'ව යොනිසෝ මනසිකාරෝ නාම. අපිච— සත්ත ධම්මා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උපාදාය සංවත්තන්ති. පරිපුච්ඡකතා, වත්ථුවිසදකිරියතා, ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනා, දුප්පඤ්ඤපුග්ගලපරිවජ්ජනා, පඤ්ඤවන්තපුග්ගලසෙවනා, ගම්භීරඤාණචරියපච්චවෙක්ඛණා, තදධිමුත්තතානති. එකාදසධම්මා විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උපාදාය සංවත්තන්ති. අපායාදිභයපච්චවෙක්ඛණතා, විරියාරම්භවත්ථු ලෝකිය ලොකුත්තරවිසෙසාධිගමානිසංස ද්‍යසිතා, බුද්ධපච්චෙකබුද්ධ මහාසාවකෙහි ගතමග්ගෝ මයා ගන්තබ්බෝ සෝ'පි න සක්කා කුසීතෙන ගන්තුන්ති එවං ගමනවීථි පච්චවෙක්ඛණතා, දායකානං මහප්ඵලභාවකරණේන පිණ්ඩාපචායනතා, විරියාරම්භස්ස වණ්ණවාදී මෙ සත්ථා සෝ ච අනතික්කමනීය සාසනෝ අම්හාකඤ්ච බහූපකාරෝ පටිපන්නියා ච පූජියමානෝ පූජිතෝ හොති න ඉතරථාති එවං සද්ධු මහන්තපච්චවෙක්ඛණතා, සබ්බම්පඞ්ගතං මෙ මහාදුක්ඛං ගහෙතබ්බං තඤ්ච න සක්කා කුසීතෙන ගහෙතුන්ති එවං දුක්ඛමහන්තපච්චවෙක්ඛණතා, ආලොක සඤ්ඤාමනසිකාර ඉරියාපථපරිවත්තන අබ්භොකාසසෙවනාදිහි පිනමිද්ධ විනෝදනතා, කුසීතපුග්ගලපරිවජ්ජනතා, ආරද්ධවීරියපුග්ගලසෙවනතා, සම්මප්පධාන පච්චවෙක්ඛණතා, තදධිමුත්තතානති. එකාදසධම්මා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උපාදාය සංවත්තන්ති. බුද්ධානුස්සති, ධම්ම— සඞ්ඝ— සීල— චාග— දෙවතානුස්සති, උපසමානුස්සති, පුග්ගලපරිවජ්ජනතා, සිනිද්ධපුග්ගලසෙවනතා, පසාදනීයසුත්තන්ත පච්චවෙක්ඛණතා, තදධිමුත්තතානති. ඉති ඉමෙහි ආකාරෙහි එතෙ ධම්මෙ උපාදෙන්තො ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගාදයෝ භාවෙති නාම. එවං යස්මිං සමයෙ චිත්තං පඤ්ඤත්තබ්බං නයිමං සමයෙ චිත්තං පඤ්ඤාති,

කථං යස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගණ්හාති,යදස්ස අවිචාරඩ විරියතාදිනි උඩතං චිත්තං හොති තදා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣාදයෝ තයෝ අභාවෙනා පස්සඩි සම්බොජ්ඣාදයෝ භාවෙති. වුත්තං හෙතං භගවතා— ''සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පුරිසෝ මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං නිබ්බාපෙතුකාමෝ අස්ස. සෝ තත්‍ර සුක්ඛානිවෙව තිණානි පක්ඛිපෙය්‍ය=:පෙ:=නව පංසුකෙන ඔකිරෙය්‍ය භබෙබා නුඛෝ සෝ භික්ඛවෙ පුරිසෝ මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං නිබ්බාපෙතුන්ති, නොහෙතං භන්තෙ. එවමෙව ඛෝ භික්ඛවෙ යස්මිං සමයෙ උඩ්ඨතං චිත්තං හොති, අකාලෝ තස්මිං සමයෙ ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. අකාලෝ විරිය=:පෙ:=අකාලෝ පීති සම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු,උඩතං භික්ඛවෙ චිත්තං, තං එතෙහි ධම්මෙහි දුවූපසමයං භොති. යස්මිං ච ඛෝ භික්ඛවෙ සමයෙ උඩතං චිත්තං හොති, කාලෝ තස්මිං සමයෙ පස්සඩිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. කාලෝ සමාධි =:පෙ:= කාලෝ උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය. තං කිස්ස හෙතු,උඩතං භික්ඛවෙ චිත්තං, තං එතෙහි ධම්මෙහි සුවූපසමයං හොති. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පුරිසෝ මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං නිබ්බාපෙතු කාමෝ අස්ස, සෝ තත්‍ර අල්ලානිවෙව තිණානි පක්ඛිපෙය්‍ය=:පෙ:=පංසුකෙන ව ඔකිරෙය්‍ය භබෙබා නුඛෝ සෝ භික්ඛවෙ පුරිසෝ මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං නිබ්බාපෙතුන්ති, එවං භන්තෙ''ති. එත්ථාපි යථාසකං ආහාරවසෙන පස්සඩි සම්බොජ්ඣාදිනං භාවනා වෙදිතබ්බා.වුත්තං හෙතං භගවතා-"අත්ථි භික්ඛවෙ කායපස්සඩි චිත්තපස්සඩි.තත්‍ර යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරෝ, අයමාහාරෝ අනුප්පන්නස්ස වා පස්සඩිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා පස්සඩිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භියෝභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති.තථා අත්ථි භික්ඛවෙ සමථනිමිත්තං අව්‍යග්ගනිමිත්තං. තත්‍ර යොනිසෝ මනසිකාරබහුලීකාරෝ, අයමාහාරෝ අනුප්පන්නස්ස වා සමාධිස්සම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භියෝභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති. තථා අත්ථි භික්ඛවෙ උපෙක්ඛා සම්බොජ්ඣඞ්ගනිමිත්තං ඛමමා. තත්‍ර යොනිසෝ මනසිකාරබහුලීකාරෝ, අයමාහාරෝ අනුප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භියෝභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තති"නි. තත්‍ර යථාසස පස්සඩි ආදයෝ උප්පන්නාප්‍රබා තං තං ආකාරං සල්ලක්ඛෙත්වා තෙසං උප්පාදනවසෙන පවත්තිතමනසිකාරෝව ත්‍රීසුපි පදෙසු යොනිසෝ මනසිකාරෝ නාම. සමථ නිමිත්තනතිව සමථසෙස වෙතං අධිවචනං, අවික්ඛෙපසෙන ව තසෙසව අව්‍යග්ගනිමි

ඤාණනි. අපිච— යත්තඩමා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞගස්ස උපපාදය සංවත්තනනි. පණීතභොජනසෙවනතා, උතුසුඛසෙවනතා, ඉරියා පථසුඛසෙවනතා, මජ්ඣත්තපයොගතා, සාරඩපුගගලපරිවජ්ජ නතා, පසඩකායපුගගලසෙවනතා, තදධිමුත්තතානි. එකා දසධඩමා සමාධිසම්බොජ්ඣඞගස්ස උපපාදය සංවත්තනනි. වත්ථු විසදතා, නිමිත්තකුසලතා, ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනතා, සමයෙ චිත්තස්ස නිගගහණතා, සමයෙ චිත්තස්ස පගගහණතා, නි රස්සාදස්ස චිත්තස්ස සඩ්ගසංවෙගචසෙන සම්පහංසනතා, සම්මා පව ත්තස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනතා, අසමාහිතපුගගලපරිවජ්ජනතා, සමාහිත පුගගලසෙවනතා, ඛීනාසවිමොක්ඛපච්චවෙක්ඛනතා, තදධිමුත්ත තානි. පඤ්චඩඞගා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞගස්ස උපපාදය සංව ත්තනනි. යත්තමජ්ඣත්තතා, සඞඛාරමජ්ඣත්තතා, සත්තසඞඛාර කෙලායනපුගගලපරිවජ්ජනතා, සත්තසඞඛාරමජ්ඣත්තපුගගලසෙව නතා, තදධිමුත්තතානි. ඉති ඉමෙහි ආකාරෙහි එතෙ ධමෙම උපපා දෙනෙතා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞගාදයො හොවෙති නාම. එවං යසමිං සමයෙ විසදං නිගගහෙතබබං තසමිංසමයෙ චිත්තං නිගගණ්හාති.

කථං යසමිං සමයෙ චිත්තං සඩ්ගහංසනතබබං තසමිං සමයෙ චි ත්තං සම්පහංසෙති, යදස්ස පසදසුපයොගමදතාය වා උපසමසුඛාන ඛිගමෙනවා නිරස්සාදං චිත්තං හොති තදනං අඤ්ඤංවෙගවජ්ජුපච්ච වෙක්ඛනෙන සංවෙජෙති. අට්ඨසංවෙගවත්ථූනි නාම-ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණානි චත්තාරි, අපායදුක්ඛං පඤ්චමං, අතීතෙ වට්ටමූලකං දුක්ඛං, අනාගතෙ වට්ටමූලකං දුක්ඛං, පච්චුප්පන්නෙ ආහාරපරියෙසිමූල කං දුක්ඛන්නි. බුද්ධමමසංඝගුණානුස්සරණෙන වස්ස පසාදං ජනෙ නි. එවං යසමිං සමයෙ චිත්තං සම්පහංසිතබබං තසමිං සමයෙ චිත්තං සංපහංසෙති. කථං යසමිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛිතබබං තසමිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති, යදස්ස එවං පටිපජ්ජතො අලීනං අ නුද්ධතං අනිරස්සාදං ආරම්මණසම්පපවත්තනං සම්පවීථිපටිපන්නං චි ත්තං හොති. තදස්ස පඤ්ඤානිගගහසම්පහංසනෙසු නව්‍යාපාරං ආ පජ්ජති සාරථිවිය සම්පපවත්තෙසු අස්සෙසු. එවං යසමිං සමයෙ චි ත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛිතබබං තසමිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති, අය මාහිතපුගගල පරිවජ්ජනතා නාම— නෙක්ඛම්මපටිපදං අනාරුළහපු බ්බානං නෙක්ඛිච්චපසුඤානං චික්ඛිත්තහදයානං පුගගලානං ආර කා පරිවජ්ජනා. සමාහිතපුගගලසෙවනා නාම— නෙක්ඛම්මපටිපදං පටිපන්නානං සම්මාදිලාභීනං පුගගලානං කාලෙන කාලං උපසඞ්ක මනං තදධිමුත්තතා නාම— සම්මාදිඨධිමුත්තතා සම්මාදිගරු සම්මාදිනි න්නා සම්මාදිපොණ සම්මාදි පබ්භාරතාති අත්ථො. එවමෙතං දසවිධං අපණ්ණකොසල්ලං සම්පාදෙතබබං.

එවං හි සම්පාදයතෝ-අපපඤ්ඤාකොසල්ලං ඉමං,
පටිලභෙ නිමිත්තසමිං- අපපඤ්ඤ සමපවත්තති.
එවමපි පටිපන්නස්ස-යථෙ සා නපපවත්තති,
තථාපි න ජහෙ යොගං-වායමෙථෙව පණ්ඩිතෝ.
හිත්වා හි සම්මා වායාමං-විසෙසං නාම ඝාණවෝ,
අධිගච්ඡේ පරිත්තම්පි-ඣානමෙතං න විජ්ජති.
චිත්තපපවත්තිං ආකාරං-තස්සා සල්ලක්ඛයං බුධෝ,
සමතං විරියසෙසව-යොජයෙථ පුනපපුනං.
රූපකම්පි ලයං යන්තං-පඤ්ඤෙනෙථෙව ඤානසං,
අච්චාරඩං නිසෙධෙත්වා-සමමෙවපවත්තයෙ.

---

රෙණුම්හි උපලදලෙ-සුත්තෙ නාවාය නාළියා,
යථා මධුකරාදීනං-පවත්තිං සමපවණ්ණිතා.
ලීන උඛත භාවෙති-මොචයිත්වාන සබ්බසෝ,
එවං නිවිත්තානිමුඛං-මානසං පටිපාදයෙ.

තත්‍රායං අත්ථදීපනා— යථාහි අනිඝෙකෝ මධුකරෝ අමුකස්මිං රුක්ඛෙ පුප්ඵං පුප්ඵිතන්ති ඤත්වා තිකෙඛන වෙගෙන පක්ඛන්නෝ තං අනික්කමිත්වා පටිනිවත්තෙන්තෝ බිණෙ රෙණුම්හි සමපාපුණාති. අපරෝ අඝෙකෝ මන්දෙන ජවෙන පක්ඛන්නෝ බිණෙ යෙව සම්පාපුණාති. ඝෙකෝ පන සමෙන ජවෙන පක්ඛන්නෝ සුඛෙන පුප්ඵරාසිං සම්පත්වා යාවතිච්ඡකං රෙණුං ආදාය මධුං සම්පාදෙත්වා මධුරසං අනුභවති. යථාච සල්ලකත්ත අන්තෙවාසි කෙසු උදකථාලගතෙ උපපලපත්තෙ සත්ථකම්මං සික්ඛන්තෙසු එකෝ අතිඝෙකෝ වෙගෙන සත්ථං පාතෙන්තෝ උපපලපත්තං විධා වා ඡින්දති උදකෙ වා පවෙසෙති. අපරෝ අඝෙකෝ ඡිජ්ජන පච්චනභයා සත්ථකෙන ඵුසිතුම්පි න විසහති. ඝෙකෝ පන සමෙන පයොගෙන තත්ථ සත්ථපදං දස්සෙත්වා පරියොදත සිප්පෝ හුත්වා තථාරූපෙසු ඨානෙසු කම්මං කත්වා ලාභං ලභති. යථා ච යෝ චතුව්‍යාමප්පමාණං මකකටසුත්තං ආහරති. සෝ චත්තාරි සහස්සානි ලභතීති රක්ඛසු වුත්තෙ එකෝ අනිඝෙකෝ පුරිසෝ වෙගෙන මකකටසුත්තං ආකඩ්ඪන්තෝ තතිං තතිං ඡින්දති යෙව. අපරෝ අඝෙකෝ ඡෙදනභයා හත්ථෙන ඵුසිතුම්පි න විසහති. ඝෙකෝ පන කොටිතෝ පට්ඨාය සමෙන පයොගෙන දණ්ඩකෙ වෙඨෙත්වා ආහරිත්වා ලාභං ලභති. යථාච අනිඝෙජකෝ නීයාමකෝ බලවවාතෙ ලකාරං පුරෙන්තෝ නාවං විදෙසං පක්ඛන්දුපෙති. අපරෝ අඝෙකෝ මන්දවාතෙ ලකාරං ඔරොපෙන්තෝ නාවං

තඤ්ච ඨපෙති.ඡේකො පන මන්දවාතෙ ලකාරං පූරෙත්වා බලවවා තෙ අඩලකාරං කත්වා සොත්ථිනා ඉච්ඡිතට්ඨානා පාපුණාති. යථාව යො තෙලං අජ්ඣෙඩ්ඩෙන්තා නාළිං පූරෙති සො ලාභං ලභතීති ආචරියෙන අන්තෙවාසිකානං වුත්තෙ එකො අතිඡේකො ලාභ ලුඩෙ වෙගෙන පූරෙන්තා තෙලං ඡඩ්ඩෙති. අපරො අඡේකො තෙලඡඩ්ඩනභයා ආසිඤ්චිතුම්පි න විසහති. ඡේකො පන සමෙන පයොගෙන පූරෙත්වා ලාභං ලභති. එවමෙව එකො භික්ඛු උපප න්නා නිමිත්තෙ සිඝමෙව අපණ්ණං පාපුණිස්සාමීති ගාළ්හං විරියං කරොති. තස්ස චිත්තං අවවාරද්ධවිරියත්තා උද්ධච්චෙ පතති. සො න සක්කොති අපණ්ණං පාපුණිතුං, එකො අවවාරබ විරියතාය දොසං දිස්වා කිං දුනි මෙ අපපණ්ණායනි විරියං හාපෙති තස්ස චිත්තං අතිලි න විරියත්තා කොසජ්ජෙ පතති, සොපි න සක්කොති අපපණ්ණං පාපු ණිතුං, යො පන රූසකම්පි ලීනං ලීන භාවතො උඛතං උඛිච්චතො මොචෙත්වා සමෙන පයොගෙන නිමිත්තාභිමුඛං පවත්තෙති, සො අපපණ්ණං පාපුණාති තාදිසෙන භවිතබ්බං. ඉමමත්ථං සඤ්ඡාපෙතං වුත්තං—

“ රෙණුම්හි උප්පලදලෙ-සුත්තෙන නාවාය නාළියා,
යථා මධුකරාදීනං-පවත්ති සම්පවණ්ණිතා.
ලීන උඛත භාවෙහි-මොචයිත්වාන සබ්බසො,
එවං නිමිත්තාභිමුඛං-මානසං පටිපාදයෙති.”

එවං නිමිත්තාභිමුඛං මානසං පටිපාදයතො පනස්ස ඉදානි අපප ණා ඉජ්ඣිස්සත්ති භවඞ්ගං උපච්ඡිජ්ජිත්වා පඨමි පඨවීති අනු යොගවසෙන උපට්ඨිතං තදෙව පඨවිකසිණං ආරම්මණං කත්වා මනොවාරාවජ්ජනං උප්පජ්ජති. තතො තස්මිං යෙවාරම්මණෙ චත්තාරි පඤ්ච වා ජවනානි ජවන්ති, තෙසු අවසානෙ එකං රූපා වචරං සෙසානි කාමාවචරානි පකතිචිත්තෙනෙව බලවතරවිත්තක්ක විචාර පීතිසුඛචිත්තෙකග්ගතානි, යානිඅපණ්ණාය පරිකම්මත්තා පරික මමානීතිපි, යථා නාමිදීනං ආසන්නදෙසො ගාමූපචාරො නගරූප චාරොති වුච්චති. එවං අපණ්ණයආසන්නත්තා සම්පවාරිත්තා වා උපචාරානීතිපි, ඉතො පුබ්බෙ පරිකම්මානං උපරි අපණ්ණය ච අනු ලොමනතො අනුලොමානීතිපි වුච්චන්ති. යස්සෙවං සබ්බන්නිම, තං පරිත්තගොත්තාභිභවනතො මහග්ගතගොත්තභාවනතො ච ගොත්‍රභූතිපි වුච්චති. අගණිතගහණෙනපි පනෙත්ථ පඨමං පරි කම්මං, දුතියං උපචාරං, තතියං අනුලොමං, චතුත්ථං ගොත්‍රභූ, පඨමං වා උපචාරං, දුතියං අනුලොමං, තතියං ගොත්‍රභූ, චතුත්ථං පඤ්චමං වා අපණ්ණාචිත්තං. චතුත්ථමෙවහි පඤ්චමං වා අපෙති. ත ඤ්ච ඛො ඛිපාභිඤ්ඤස්ස දන්ධාභිඤ්ඤස්ස වසෙන තතොපරං ජවනං පතති, භවඞ්ගස්ස වාරො හොති. ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරොපන “පුරිමා

පුරිමා කුසලා ධම්මා පච්ඡිමං පච්ඡිමානං කුසලානං ධම්මානං ආසෙවනපච්චයෙන පච්චයෝ"ති ඉමං සුත්තං වත්වා ආසෙවනපච්චයෙන පච්ඡිමෝ පච්ඡිමෝ ධම්මෝ බලවා හොති. තස්මා ඡඩ්ඩෙපි සත්ත මෙපි අපජ්ජා හොතීති ආහ, තං අට්ඨකථාසු අනුඤ්ඤං මනිමත්තං ථෙරසෙනානි වත්වා පටික්ඛිත්තං, චතුත්ථපඤ්චමෙසු යෙව පන අපජ්ජා හොති. පරතෝ ජවනං පතිතං නාම හොති, භවඞ්ගස්ස ආසන්නත්තානි වුත්තං, තං එවං විචාරෙත්වා වුත්තත්තා න සක්කා පටික්ඛිපිතුං, යථාහි පුරිසෝ ධින්නාතඨානිවුඩ්ඩෝ ධාවනෙනා යාතුකා මොපි පරියන්තෙ පාදං කත්වා යාතුං න සක්කොති පපාතෙ එව පතති, එවං ඡඨෙ වා සත්තමෙ වා අපෙතුං න සක්කොති භවඞ්ගස්ස ආසන්නත්තා, තස්මා චතුත්ථපඤ්චමෙසු යෙව අපජ්ජා හොතීති වෙදිතබ්බා. සාව පන එකචිත්තක්ඛණිකා යෙව. සත්තසු කි යානෙසු අඩ්ඨානපරිච්ඡෙදෙ නාම නත්ථි පඨමජ්ඣානූපචාරෙ ලොකියාභිඤ්ඤාසු, චතූසු මග්ගෙසු, මග්ගානන්තරඵලෙ රූපාරූපභවෙසු, භවඞ්ගචිත්තං නෙ, නිරොධස්ස පච්චයෙ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනෙ, නිරොධා වුට්ඨානස්ස ඵලසමාපත්තියා නෑති. එත්ථ මග්ගානන්තරඵලං නිරුද්ධං උපරි න හොති. නිරොධස්ස පච්චයෝ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං මත්තං උපරි න හොති. රූපාරූපෙසු භවඞ්ගස්ස පරිමාණං නත්ථි, සෙසඨානෙසු එකමෙව චිත්තං නත්ථි. ඉති එක චිත්තක්ඛණිකා යෙව අපජ්ජා, තතො භවඞ්ගපාතො. අථ භවඞ්ගං විච්ඡින්දිත්වා ඣාන පච්චවෙක්ඛණත්ථාය ආවජ්ජනං, තතෝ ඣානපච්චවෙක්ඛණාති.

එත්තාවතා පනෙස විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්චඅකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති එවමනෙන පඤ්චඞ්ගවිපහිනං පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතං නිවිඛකල්‍යාණං දසලක්ඛණසම්පන්නා පඨමං ඣානං අධිගතං හොති පඨවිකසිණං.

තත්ථ **විවිච්චෙව කාමෙහි**ති කාමෙහි විවිච්චිත්වා විනා හුත්වා අපක්කමිත්වා, යො පනායමෙත්ථ එව කාරෝ සො නියමත්ථොති වෙදිතබ්බා. යස්මා ච නියමත්ථෝ තස්මා තස්මිං පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරණසමයෙ අවිජ්ජමානානම්පි කාමානං තස්ස පඨමස්ස ඣානස්ස පටිපක්ඛභාවං කාමපරිච්චාගෙනෙව වස්ස අධිගමං දීපෙති. කථං, විවිච්චෙව කාමෙහීති එවං හි නියමෙ කරියමානෙ ඉදං පඤ්ඤායති නූන මස්ස ඣානස්ස කාමා පටිපක්ඛභූතා, යෙසු සති ඉදං නප්පවත්තති අන්ධකාරෙ සති දීපොභාසො විය. තෙසං පරිච්චාගෙනෙව වස්ස අධිගමෝ හොති ඔරිමතීරපරිච්චාගෙන පාරිමතීරසෙවා. තස්මා නියමං කරොත්ති. නත්ථි සියා-කස්මා පනෙස පුබ්බපදෙයෙව වුත්තෙතා, න උත්තරපදෙ, කිං අකුසලෙහි ධම්මෙහි අවිවිච්චාපි ඣානං උපස

**ඔපජ්ජ විහරෙය්‍යාති.** තඤ්ච පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං, තං **නිස්සරණ** තො හි **පුබ්බපදෙ** එස වුත්තෙතා, කාමධාතුසමතික්කමනතො හි කාම රාගපරිපන්ථතො ච ඉදං ඣානං කාමානමෙව නිස්සරණං. **යථාහ** "**කාමානමෙතං නිස්සරණං යදිදං නෙක්ඛම්ම**"න්ති. උභයපදෙපි පන **යථා** "ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණො ඉධ දුතියො සමණො"ති එත්ථ එවකාරො ආනෙත්වා වුච්චති එවං වත්තබ්බා. නහි සක්‍යා ඉතො අඤ්ඤතිත්ථි නිවරණසඞ්ඛාතෙහි අකුසලෙහි ධම්මෙහි අවිවිච්චව ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරිතුං, තස්මා විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්චෙව අකුසලෙහි ධම්මෙහිති එවං පදවයෙපි එස දට්ඨබ්බො. පදවයෙපි ච කිඤ්චාපි විවිච්චාති ඉමිනා සාධාරණවචනෙන තදඞ්ගවිවෙකාදයො විත්තාවිවෙකාදයො ච සඞ්ගහිතා විවෙකා සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති. තථාපි කායවිවෙකො විත්තාවිවෙකො විකඛම්භනවිවෙකොත්ි තයො එව ඉධ දට්ඨබ්බා. **කාමෙහිති** ඉමිනා පන පදෙන යෙ ච නිද්දෙසෙ "කතමෙ වත්ථුකාමා මනාපියාරූපා"ති ආදිනා නයෙන වත්ථුකාමා වුත්තා. යෙ ච තත්ථෙව විභඞ්ගෙව "ඡන්දෙ කාමො රාගො කාමො ඡන්දරාගො කාමො **සඞ්කප්පො** කාමො රාගො කාමො **සඞ්කප්පරාගො** කාමො ඉමෙ වුච්චන්ති කාමා"ති එවං කිලෙසකාමා වුත්තා, තෙ සබ්බෙපි සඟහිතා ඉවෙව දට්ඨබ්බා. එවං හි සති විවිච්චෙව කාමෙහිති වත්ථුකාමෙහිපි විවිච්චෙවාති අත්ථො යුජ්ජති. තෙන කායවිවෙකො වුත්තො හොති. **විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහිති** කිලෙසකාමෙහි **සබ්බාකුසලෙහි** වා විවිච්චාති අත්ථො යුජ්ජති. තෙන චිත්තවිවෙකො වුත්තො හොති. පුරිමෙන වෙත්ථ වත්ථුකාමෙහි විවෙකවචනතො එව කාමසුඛපරිච්චාගො, දුතියෙන කිලෙසකාමෙහි විවෙකවචන තො නෙක්ඛම්මසුඛපරිග්ගහො විභාවිතො හොති. එවං වත්ථුකාම කිලෙසකාම විවෙකවචනතො යෙව එතෙසං පඨමෙන සංකිලෙස වත්ථුප්පහානං, දුතියෙන සංකිලෙසපපහානං, පඨමෙන ලොල භාවස්ස හෙතුපරිච්චාගො, දුතියෙන බාලභාවස්ස, පඨමෙන ච පයොගසුද්ධි, දුතියෙන ආසයපොසනං විභාවිතං හොතීතිපි ඤාතබ්බං. එස තාව නයො කාමෙහිති එත්ථ වුත්තකාමෙසු වත්ථුකාම පක්ඛෙ. කිලෙසකාමපක්ඛෙ පන ඡන්දෙ'ති ච රාගෙ'ති ච එවමාදිහි අනෙකභෙදෙ කාමච්ඡන්දො යෙව කාමො'ති අධිප්පෙතො. සො ච අකුසලපරියාපන්නෙනා'පි සමානො තත්ථ කතමො කාමච්ඡන්දො **කාමො**ති ආදිනා නයෙන විභඞ්ගෙ ඣානපරිපන්ථතො විසුං වුත්තො **කිලෙසකාමත්තා** වා පුරිමපදෙ වුත්තො, අකුසලපරියාපන්නත්තා දුතියපදෙ. අනෙකභෙදතො චස්ස කාමතො'ති අවත්වා කාමෙහිති වුත්තං. අඤ්ඤෙසඤ්ඤම්පි ච ධම්මානං අකුසලභාවෙ විජ්ජමානෙ තත්ථ කතමෙ දුක්ඛසච්චා ධම්මා කාමච්ඡන්දො ආදිනා නයෙන විභඞ්ගෙ උපරි ඣානඅපවත්තිකර පරිපන්ථභාවදස්සනතො නීවරණානෙව

වුත්තානි. නීවරණානි හි ඣානඞ්ගපච්චනීකානි, නෙසං ඣානඞ්ගා නෙව පටිපක්ඛානි විධමනානි විඝාතකානීති වුත්තං හොති. තථානි සමාධි කාමච්ඡන්දස්ස පටිපක්ඛෝ, පීති ව්‍යාපාදස්ස, විතක්කෝ විචිකිච්ඡායානි පෙටකෙ වුත්තං. එවමෙව විවිච්චෙව කාමෙහීති ඉමිනා කාමච්ඡන්දස්ස විකඞ්ඛිතඤ්ඤෙකෝ වුත්තෝ හොති. විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහීති ඉමිනා පඤ්චන්නම්පි නීවරණානං, අඟඝිතඟඝණෙන පන පඨමෙන කාමච්ඡන්දස්ස, දුතියෙන සෙසනීවරණානං, තථා පඨමෙන නීසු අකුසලවත්ථූසු පඤ්චකාමගුණභෙදවිසයස්ස ලොභස්ස, දුතියෙන ආඝාතවත්ථුභෙදදිට්ඨිසයානං දෙසමොහානං. ඔඝාදිසු වා ධම්මෙසු පඨමෙන කාමොඝකාමයොගකාමාසවකාමුපාදාන අභිජ්ඣා, කායගන්ථකාමරාගසංයොජනානං, දුතියෙන අවසෙස ඔඝයොගාස්‍ව උපාදානගන්ථසංයොජනානං. පඨමෙන ච නණ්ණාය තං සම්පයුත්තකානඤ්ච, දුතියෙන අවිජ්ජාය තා සම්පයුත්තකානඤ්ච. අපිච— පඨමෙන ලොභසම්පයුත්තානං අදඛ්ඛානං චිත්තුප්පාදානං, දුතියෙන සෙසානං චතුන්නං අකුසලචිත්තුප්පාදානං විකඛිතඤ්ඤෙකෝ වුත්තෝ හොතීති වෙදිතබ්බෝ. අයං තාව විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහීති එත්ථ අත්ථවණ්ණනා.

එත්තාවතා පඨමස්ස ඣානස්ස පහානඞ්ගං දස්සෙත්වා ඉදානි සම්පයොගඞ්ගං දස්සෙතුං සවිතක්කන්ති සවිතක්කාදීනි ආදි වුත්තං. තත්ථ චිත්තකක්ඛනං චිතක්කෝ, උහනනන්ති වුත්තං හොති. අයං ආරම්මණෙ චිත්තස්ස අභිනිරොපනලක්ඛණෝ, ආහනනපරියාහනන රසෝ. තථාහි. තෙන යොගාවචරෝ ආරම්මණං චිතක්කාහතං චිතක්කපරියාහතං කරොතීති වුච්චති. ආරම්මණෙ චිත්තස්ස ආනයනපච්චුපට්ඨානෝ. විචරණං විචාරෝ, අනුසඤ්චරණන්ති වුත්තං හොති. සවායං ආරම්මණානුමජ්ජනලක්ඛණෝ, තත්‍ර සහජාතානු යොජනරසෝ, චිත්තස්ස අනුප්පබන්ධනපච්චුපට්ඨානෝ, සනෙත'පි ච නෙසං කත්ථචි අප්පයොගෙ ඔළාරිකඛෙන පුබ්බඞ්ගමඛෙන ච සණ්ඩාණිඝාතෝ විය වෙනයෝ පඨමාභිනිපාතෝ චිතක්කෝ, සුබූ මඛෙන අනුමජ්ජනඝාතෙන ච සණ්ඩාතුරාවෝ විය අනුප්පබන්ධෝ විචාරෝ. විපඨාරවා වෙත්ථ චිතක්කෝ පඨමුප්පත්තිකාලෙ පරිඵන්දනහුතෝ චිත්තස්ස, ආකාසෙ උප්පතිතුකාමස්ස පක්ඛිනෝ පක්ඛවික්ඛෙපෝ විය පදුමාභිමුඛපාතෝ විය ච ගඞ්ගානුබඛඛෙන සෝ හමරස්ස.සන්තාවුත්තී විචාරෝ නාභි පරිඵන්දභාවෝ චිත්තස්ස, ආකාසෙ උප්පතිතස්ස පක්ඛිනෝ පක්ඛප්පසාරණං විය, පරිබ්භමකං වියව පදුමාභිමුඛපතිතස්ස භමරස්ස පදුමස්ස උපරිභාගෙ. දුකනිපාතඞ්ඛකථායං පන ආකාසෙ ගච්ඡතෝ මහාසකුණස්ස උභොඞ්ගපක්ඛෙහි වාතං ගාහාපෙත්වා පක්ඛෙ සන්නිසීදාපෙත්වා

ගමනං විය ආරම්මණේ චෙතසො අභිනිරොපනභාවෙන පවත්තෙතා විතක්කෙතා, වාතගහණප්පදං පක්ඛි ඵන්දනපයමානස්ස ගමනං විය අනුමජ්ජනසභාවෙන පවත්තෙතා විචාරෙතී වුත්තං. තං අනුප්පබන්ධෙන පවත්තිසං ලුජ්ජති, සො පන නෙසං විසෙසෙ පඨමදුතිය ඣානෙසු පාකටෙ හොති. අපිච— මලඝසිතං කංසභාජනං එකෙන හත්ථෙන දළ්හං ගහෙත්වා ඉතරෙන හත්ථෙන වුණ්ණතෙල වාලුණ්ඩුකෙන පරිමජ්ජන්තස්ස දළ්හ ගහණභාවෙ විය විතක්කෙතා, පරිමජ්ජනභාවෙ විය විචාරෙතා. තථා කුම්භකාරස්ස දණ්ඩපහා රෙන චක්කං භමයිත්වා භාජනං කරොන්තස්ස උපරිළන්ත හත්ථෙ විය විතක්කෙතා, ඉතෙ චිතෙ ච සංසීරණභාවෙ විය විචාරෙ. තථා මණ්ඩලං කරොන්තස්ස මජ්ඣෙ සණ්ඨිතදණ්ඩකෙ විය අනිනිරොපනෙ විතක්කෙතා, බහිපරිභ්‍රමන කාරණතෙ විය අනුමජ්ජනෙ විචාරෙ. ඉති ඉමිනාව විතක්කෙන ච ඉමිනා ච විචාරෙන සහ වත්තනි රුක්ඛෙ විය පුප්ඵෙන ඵලෙන චානි ඉදං ඣානං සවිතක්කං සවිචාරන්ති වුච්චති. විභඞ්ගෙ පන "ඉමිනා ච විතක්කෙන ඉමිනා ච විචාරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො"ති ආදිනා නයෙන පුග්ගලා ධිෂ්ඨානා දෙසනා කතා. අඤ්ඤෙ පන තත්‍රාපි එවමෙව දට්ඨබ්බා.

**විවෙකජන්ති** එත්ථ විවිත්තති විවෙකො, නිවරණසංඛාතෙ'ති අත්ථෙ. විවිත්තෙතාති වා විවෙකෙ, නීවරණවිවිත්තෙතා ඣානසම්පයුත්තධම්මරාසිති අත්ථෙ. තස්මා විවෙකා, නෙක්ඛම්මං වා විවෙකෙ ජාතන්ති විවෙකජං. **පීතිසුඛන්ති** පිණයතීති පීති. යා සම්පියායනලක්ඛණා, කායචිත්තපිණනරසා, ඵරණරසා වා. ඔදග්ගපච්චුපට්ඨානා. සා පනෙසා බුද්ධිකා පීති ඛණිකා පීති ඔක්කන්තිකා පීති උබ්බෙගා පීති ඵරණා පීතිති පඤ්චවිධා හොති. තත්ථ බුද්ධිකා පීති සරිරෙ ලොමහංසමත්තමෙව කාතුං සක්කොති. ඛණිකා පීති ඛණෙ ඛණෙ විජ්ජුප්පාදසදිසා හොති. ඔක්කන්තිකා පීති සමුද්දතීරං විවි විය කායං ඔක්කමිත්වා ඔක්කමිත්වා නිජ්ජති. උබ්බෙගා පීති බලවති හොති, කායං උඩ්ඩහං කත්වා ආකාසෙ ලඞ්ඝාපනපමාණා පත්තා, තථාහි— පුණ්ණත්ථෙරලලිකාවාසී මහානිස්සභෙදරො පුණ්ණම දිවසෙ සායං චෙතියඞ්ගණං ගන්ත්වා චතුලොකං දිසවා මහාචෙතියං යාහිවුඩ්ඩො හුත්වා ඉමාය වත වෙලාය චතසෙසා පරිසා ඉමාචෙතියං වන්දන්තීති පකතියා දිඝාරම්මණවසෙන බුද්ධාරම්මණං උබ්බෙගපීතිං උපපාදෙත්වා සුධාතලෙ පහට්ඨචිත්තහෙණ්ඩුකො විය ආකාසෙ උපපතිත්වා මහාචෙතියඞ්ගණෙයෙව පතිඨාසි. තථා ගිරිභණ්ඩකමහාවිහාරස්ස උපනිස්සයෙ වත්තකාලකාමෙ එකා කුලධීතාපි බලවබුද්ධාරම්මණාය උබ්බෙගපීතියා ආකාසෙ ලඞ්ඝෙසි. තස්සා කිර මාතාපිතරො සායං ධම්මසවණත්ථාය විහාරං ගච්ඡන්තා අම්ම තුං

ගරුහාරා අකාලෙ චරිතුං න සක්කොන්ති, මයං තුය්හං පත්තිං කත්වා ධම්මං සොස්සාමාති අගමංසු, සා ගතානුගතිකාපි නෙසං වචනං පටිබාහිතුං අසක්කොනාති සරෙ ඔහියිත්වා සරාජීරෙ ඨත්වා වතුලොකෙ නිරිකණ්ඩකෙ ආකාසවෙතියඞ්ගණං ඔලොකෙනාති වෙතියඤ්ච දීපපූජඤ්ච අද්දස, චත්තෝ ච පරිසා මාලාගන්ධාදිනි චෙතියපූජංකත්වා පදක්ඛිණං කරොනාතියෝ, භික්ඛුභික්ඛුස්ස ච ගණ්ඨිසද්දාය සද්දං අ සොසි. අථස්සා ධම්මපදෙ වතිමෙ සෙ විචාරංගන්ත්වා එවරූපෙ වෙනෙ යඩ්ගණෙ අත්ථඤ්චරිතුං එවරූපඤ්ච මධුරං ධම්මකථං සොතුං ලභනාතිනි මුත්තහාරාසි සදිසං චෙතියං පස්සන්තියා එව උබ්බගා පිති උදපාදි. සා ආකාසෙ ලඞ්ඝිත්වාමාතාපිතූනං පුරිමතරං යෙව ආකාසතො වෙතියඩ්ගණෙ ඔරුය්හ චෙතියං වන්දිත්වා ධම්මං සුණමානා අට්ඨාසි. අථ නං මාතාපිතරෝ ආගන්ත්වා අම්හෙහි කතරෙන මග්ගෙනආගතාති පුච්ඡිංසු. සා ආකාසෙන ආගතම්හි න මඤ්ඤනාති වත්වා අම්ම ආකාසෙන නාම බ්‍රාහ්මණවා සඤ්චරන්ති, ත්වං කථං ආගතාති වුත්තා ආහ මයාං වතුලොකෙන වෙතියං ඔලොකෙනතියා ඨිතාය ඛුබ්බරම්මණා බලවපීති උපපජ්ජි, අථාහං නෙව අත්තනො ඨිතභාවං න නිසින්නභාවං අඤ්ඤාසිං, ගතිනිමිත්තෙනෙව පන ආකාසෙ ලඞ්ඝිත්වා වෙතියඩ්ගණෙ පතිට්ඨිතම්හි. එවං උබ්බගා පිති ආකාසෙ ලඞ්ඝනපපමාණා හොති. එවඤ්ච පිතියා පන උපපන්නාය සකලසරීරං ධම්පීතා පූරිතවත්ථි විය මහතා උදකොඝෙන පකතඤ්ච බබ්බත කුච්ඡිමිය ච අනුපරිප්පූවං හොති. සා පනෙසා පඤ්චවිධා පිති ඔබ්භාගණ්හනාති පරිපාකං ගච්ඡන්ති දුච්චිධං පඤ්ඤිං පරිපූරෙති කායපස්සද්ධිඤ්ච චිත්තපස්සද්ධිඤ්ච, පඤ්ඤිංඔබ්භාගං ගණ්හනාති පරිපාකං ගච්ඡන්ති දුවිධම්පි සුඛං පරිපූරෙති කායිකඤ්ච වෙතසිකඤ්ච, සුඛං ඔබ්භාගණ්හන්නං පරිපාකං ගච්ඡන්තා තිවිධං සමාධිං පරිපූරෙති ඛණිකසමාධිං උපචාරසමාධිං අප්පණාසමාධිනාති තාසු යා අප්පණාසමාධිස්ස මූලං ත්වා වඩ්ඪමානා සමාධි සම්පයොගං ගතා එරණා පිති. අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතා පිතීති. ඉතරං පන සුඛනං සුඛං, සුඛ්‍ෂ්‍ වා ඛාදති ඛණති ච කායවිඤ්ඤාඛාදනාති සුඛං. තං සාතලක්ඛණං, සම්පයුත්තානං උපබ්‍රූහණරසං, අනුග්ගහූපචූපඝාතං, සතිපි ච නෙසං කත්ථචි අවිප්පයොගෙ ඉට්ඨාරම්මණපටිලාභභූති පිති, පටිලද්ධරසානුභවනං සුඛං, යත්ථ පිති තත්ථ සුඛං, යත්ථ සුඛං තත්ථ න නියමතො පිති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධසඞ්ගහිතා පිති, වෙදනාක්ඛන්ධසඞ්ගහිතං සුඛං, නානාරම්මණතාසඞ්ග විඤ්ඤාණසඞ්ගහිතානං චිත්තුප්පාදකදාචිත්තික සම්පයුත්තධම්මානං ඒකුප්පාදාදිභාවතෝ ඒකුප්පාදාදිඅත්ථෙන

ඉදං ඣානං පිතිසුඛන්ති වුච්චති. අථවා පිතිච සුඛඤ්ච පිති සුඛං ධම්මවිනයාදයෝ විය. විවෙකජං පිතිසුඛමස්ස ඣානස්ස අත්ථීං වා ඣානෙ අත්ථීති එවම්පි විවෙකජං පිතිසුඛං. යථෙවහි ඣානං එවං පිතිසුඛමෙපඤ්ච විවෙකජමෙව හොති, නඤ්ඤස්ස අත්ථි තස්මා එක පදෙනෙව විවෙකජං පිතිසුඛන්ත්‍රිපි වහතුං යුජ්ජති. ඒහඩෙහ පන "ඉදං සුඛං ඉමාය පිතියා සහගත"න්ති ආදිනා නයෙන වුත්තං, අඤ්ඤෙ පන තත්‍රාපි එව මෙව දක්ඛබ්බා. සඛිමං ඣානන්ති ඉදං පරතෝ ආවිභවිස්සති. උපසඹඹජ්ජාති උපගන්ත්වා, පාපුණිත්වාති වුත්තං හොති, උපසඹඹාදයිත්වාති වා, නිප්ඵාදෙත්වාති වුත්තං හොති. ඒහඩෙහ පන "උපසම්පජ්ජාති පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභෙ පටිලාභෙ පත්ති සම්පත්ති පඨසනා සච්ඡිකිරියා උපසඹපදු"ති වුත්තං, තස්සාපි එවමෙව අඤ්ඤෙ දක්ඛබ්බෝ. ඒහරතීති තදනුරූපෙන ඉරියාපථ විහාරෙන ඉති වුත්තපපකාරඣානසමඞ්ගී හූතෝ අත්තභාවස්ස ඉරියං වුත්තිං පාලනං යපනං යාපනං වාරං විහාරං අභිනිප්ඵාදෙති. වුත්තං හෙතං ඒහඩෙහ "විහරතීති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති තෙන වුච්චති විහරති"ති.

යං පන වුත්තං අභිඹහම්මසහිනං යඤ්ඣානාඞ්ගාරම්මණානි තස්ස කාමච්ඡන්දො, ව්‍යාපාදො, ථිනමිද්ධං, උද්ධච්චකුක්කුච්චං, විචිකිච්ඡාති ඉමෙසං පඤ්චන්නං නීවරණානං පහානවසෙන පඤ්චඞ්ග විප්පහීනතා වෙදිතබ්බා. නහි එතෙසු අප්පහීනෙසු ඣානං උ පජ්ජති, නෙනස්සෙතානි පහානඞ්ගානීති වුච්චන්ති. කිඤ්චාපිහි ඣානක්ඛණෙ අඤ්ඤම්පි අත්‍රසලා ධම්මා පහීයන්ති, තථාපි එතා නෙව විසෙසෙන ඣානන්තරායකරාති. කාමච්ඡන්දෙන හි නානා විසයප්පලෝභිතං චිත්තං න එකත්තාරම්මණෙ සමාධියති, කාම ච්ඡන්දාභිභූතං වා තං න කාමධාතුප්පභාතාය පටිපදං පටිපජ්ජති, ව්‍යාපාදෙන චාරම්මණෙ පටිහඤ්ඤමානං න නිරන්තරං පවත්තති. ථිනමිද්ධාභිභූතං අකම්මඤ්ඤං හොති. උද්ධච්චකුක්කුච්චපරෙතං අවූපසන්තමෙව හුත්වා පරිබහමති, විචිකිච්ඡාය උපහතං ඣානාඞ්ග මසාධිකං පටිපදං නාරොහති, ඉති විසෙසෙන ඣානන්තරායකරත්තා එතානෙව පහානඞ්ගානීති වුත්තානි. යස්මා පන චිත්තෙකග්ගතා ආර ම්මණෙ චිත්තං අභිනිරොපෙති, විචාරො අනුප්පබන්ධති, තෙහි අවි ක්ඛෙපාය සම්පාදිතපපයොගස්සාපි චෙතසො පයොගසම්පත්තිසම්භවා පිති පිණනං සුඛඤ්ච උප්පාදෙත්වා උපබ්‍රූහණං කරොති. අථ නං යසෙසසම්ප යුත්තධම්මං එතෙහි අභිනිරොපණානුප්පබන්ධපීණනඋපබ්‍රූහණෙ හි අනුග්ගහිතා එකග්ගතා ඒකන්තාරම්මණෙ සමං සම්මා ආධියති, තස්මා චිත්තෙකග්ගතා විචාරො පිති සුඛං චෙතෙකග්ගතානි ඉමෙසං පඤ්ච න්නං උපත්තිවසෙන පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතතා වෙදිතබ්බා. උප්ප නෙනසු හි එතෙසු පඤ්චසු ඣානං උපන්නං නාම හොති,

තෙනස්ස එතානිපඤ්චඝනනානාගතභාවානිති වුච්චන්ති. නඝනා න එ තෙගිඝනන්‍යානාගතං අඤ්ඤදෙව ඣානං නාම අත්ථි ගහෙතබ්බං. ය ථා පන අඛ්ගමනතවසෙනෙව චතුරඞ්ගිනිසෙනා පඤ්චඞ්ගිකං චතුරි යා අට්ඨඞ්ගිකොව මගෙහා'ති වුච්චති එවම්දම්පි අඛ්ගමනතවසෙනෙව පඤ්චඞ්ගිකනති වා පඤ්චඞ්ගඝනනානාගතනති වා වුච්චතීති වෙදි තබ්බං. එතානි ච සඤ්ච අඛ්‍යානි කිඤ්චාපි උපචාරඣණෙ'පි අත්ථි. අථඛෝ උපචාරෙ පඤ්ඨිත්තතො බලවතරානි, ඉධ පන උපචාර තෝ'පි බලවතරානි රූපාවචරඣණප්පත්තානි, එවඤ හි විත කෙකා සුපිසුඛෙන ආකාරෙන ආරම්මණෙ චිත්තං අභිනිරොපයමා නෝ උපසජ්ජති. විචාරෝ අතිවිය ආරම්මණං අනුමජ්ජමානෝ, පිති සුඛං සඛබාවත්තාමපි කායං ඵරමානං. තෙනෙවාහ "නාඝස්ස කිඤ්චි සබ්බා වතෝ කායස්ස විවෙකජෙන පිතිසුඛෙන අප්ඵුටතා හොති"ති. විත්තෙකඝඣානාපි හෙට්ඨිමමනි සම්මුඝපටලෙ උපරිමං සම්මුඝපටලං විය ආරම්මණෙසු එසිතානුභාවා උපජ්ජති අඝමෙතෙඝං ඉතරෙහි විසෙඝතා, තස්ථ විතෙනෙකඝඣතා කිඤ්චාපි සවිතක්කං සවිචාරනති ඉමඝම්ං පාඨෙ න නිද්දිට්ඨා, තථාපි විභඞ්ගෙ "ඣානනති චිතඝෙකා විචාරෝ පිති සුඛං විතෙනෙකඝඣතා"නි එවං වුත්තත්තා අඛ්ගමෙව, යෙන හි අධිප්පායෙන භගවතා උදෙඝසෝ කතෝ සොයෙව තෙන විභඞ්ග පකාසිතෝ'ති.

**නිබ්බඛකල්‍යාණං දසලක්ඛණසම්පන්නන්ති** එත්ත පන ආදිම ඣණපරියොසානවසෙනතිඛිධකල්‍යාණතා, සෙසං යෙවව ආදිමඣණප රියොසානානංලක්ඛණවසෙන දසලක්ඛණසම්පන්නතා වෙදිතබ්බා. තත්‍රායං පාළි. "පඨමස්ස ඣානස්ස පරිපදා, විසුඛිආදි, උපෙක්ඛානු බ්‍රූහණා මජ්ඣෙ, සම්පහංසනාපරියොසානං. පඨමස්ස ඣානස්ස පරිපදාවිසුඛි ආදි. ආදිස්ස නානිලක්ඛණානි, ආදිස්ස තීණි ලක්ඛණා නි,යො තස්ස පරිපන්නො තතො චිත්තං විසුජ්ඣති, විසුඛත්තා චිත්තං මජ්ඣිමං සමථනිමිත්තං පටිපජ්ජති, පටිපන්නත්තා තස්ථ චිත්තං පඤ්ඤදති. යඤ්ච පරිපන්නො චිත්තං විසුජ්ඣති, යඤ්ච විසුඛත්තා චිත්තං මජ්ඣිමං සමථනිමිත්තං පටිපජ්ජති, යඤ්ච පටිපන්නත්තා ත ස්ථ චිත්තං පඤ්ඤදති, පඨමස්ස ඣානස්ස පරිපදාවිසුඛි ආදි. ආදිස්ස ඉමානි තීණි ලක්ඛණානි, තෙන වුච්චති පඨමං ඣානං ආදිකල්‍යා ණඤෙවච හොති නිලක්ඛණසම්පන්නං ච. පඨමස්ස ඣානස්ස උපෙ ක්ඛානු බ්‍රූහණා මජ්ඣෙ, මජ්ඣස්ස කති ලක්ඛණානි, මජ්ඣස්ස තීණි ලක්ඛණානි, විසුඛං චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති, සමථපටිපන්නං අ ජ්ඣුපෙක්ඛති, එකත්තු පඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති, යඤ්ච විසුඛං චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති, යඤ්ච සමථපටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්ඛති, යඤ්ච එක ත්තුපඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති, පඨමස්ස ඣානස්ස උපෙක්ඛානුබ්‍රූහණා මජ්ඣෙ, මජ්ඣස්ස ඉමානි තීණි ලක්ඛණානි, තෙන වුච්චති පඨමං

ඣානං මජ්ඣිමකල්‍යාණඤ්චෙව හොති තිලක්ඛණසම්පන්නඤ්ච, පඨමස්ස ඣානස්ස සම්පහංසනා පරියොසානං. පරියොසානස්ස කති ලක්ඛණානි, පරියොසානස්ස චත්තාරි ලක්ඛණානි. තත්‍ර ජානතා ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨෙන සම්පහංසනා තදුපගවීරියවාහනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ආසෙවනාට්ඨෙන සම්පහංසනා, පඨමස්ස ඣානස්ස සම්පහංසනා පරියොසානං. පරියොසානස්ස ඉමානි චත්තාරි ලක්ඛණානි, තෙන වුච්චති පඨමජ්ඣානං පරියොසානකල්‍යාණඤ්චෙව හොති චතුලක්ඛණසම්පන්නඤ්ච" ති. තත්‍රපටිපදාවිසුද්ධි නාම— සසම්භාරිකො උපචාරො, උපෙක්ඛානුබ්‍රූහණා නාම- අපණ්ණකසම්පහංසනා නාම- පච්චවෙක්ඛණානි එව මෙකෙ වණ්ණයන්ති. යස්මා පන "එකත්තගතං චිත්තං පටිපදාවිසුද්ධිපක්ඛන්දඤ්චෙව හොති උපෙක්ඛානුබ්‍රූහි තඤ්ච, ඤාණෙන ච සම්පහංසිත" න්ති පාළියං වුත්තං, තස්මා අන්නෙ අපණ්ණකමෙව ආගම නවසෙන පටිපදාවිසුද්ධි. තත්‍රමජ්ඣිමත්තුපෙක්ඛාය කිච්චවසෙන උපෙක්ඛානුබ්‍රූහණා ධම්මානං අනතිවත්තනාදිභාවසාධනෙන පරියොදපකස්ස ඤාණස්ස කිච්චනිප්පත්තිවසෙන සම්පහංසනා ච වෙදිතබ්බා. කථං යස්මිං හි වාරෙ අපණ්ණ උප්පජ්ජති තස්මිං යො නිවරණසඞ්ඛාතො කිලෙසගණො නස්ස ඣානස්ස, පරිපන්ථො තතො චිත්තං විසුජ්ඣති විසුද්ධත්තා ආවරණවිරහිතං ඉත්වා මජ්ඣිමං සමථනිමිත්තං පටිපජ්ජති, මජ්ඣිමං සමථනිමිත්තං නාම සමපඤ්ච තෙන, අපණ්ණකසමාධියෙව. තුණ්ඩුක්කුත්තරං පන පුරිමචිත්තං එකසන්තති පරිණාමනයෙන තථත්තං උපගච්ඡමානං මජ්ඣිමං සමථනිමිත්තං පටිපජ්ජති නාම. එවං පටිපන්නගාහා තථත්තුපගමනෙන තත්‍ර පක්ඛන්දති නාම. එවං තාව පුරිමචිත්තෙන විජ්ජමානාකාරනිප්පාදිකා පඨමස්ස ඣානස්ස උපචාරභූමියෙව ආගමනවසෙන පටිපදා විසුද්ධිවෙදිතබ්බා. එවං විසුද්ධස්ස පන තස්ස පුන විසොධෙතබ්බාභාවතො විසොධනෙ ව්‍යාපාරං අකරොන්තො විසුද්ධං චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති නාම. සමථභාවූපගමනෙන සමථපටිපන්නස්ස පුන සමාධානෙ ව්‍යාපරං අකරොන්තො සමථපටිපන්නං චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති නාම. සමථපටිපන්නභාවතො එව වස්ස කිලෙසසංසග්ගං පහාය එකත්තුපට්ඨානෙ ව්‍යාපරං අකරොන්තො එකත්තුපට්ඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති නාම. එවං තත්‍ර මජ්ඣිමත්තුපෙක්ඛාය කිච්චවසෙන උපෙක්ඛානුබ්‍රූහණා වෙදිතබ්බා. යෙ පනෙතෙ එවං උපෙක්ඛානුබ්‍රූහිතෙ තස්මිං ජාතා සමාධිපඤ්ඤාස ඣානා ප්‍රගුණාධිඨම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං අනතිවත්තමානා හුත්වා පවත්තා යානි ච සඞ්ඛාදීනි ඉන්ද්‍රියානි නානාකිලෙසෙහි විමුත්තත්තා විමුත්තිරසෙන එකරසානි හුත්වා පවත්තානි, යඤ්චෙ ස තදුපගං තෙසං

අනතිවත්තනඑකරසභාවානං අනුවජ්ජිකං විරියං වාහයති,යා වස්ස තස්මිං ඛණේ පවත්තා ආසෙවනා සබ්බේපි තෙ ආකාරා යස්මා ඤාණෙන සංකිලෙසවොදානෙසු තං තං ආදීනවඤ්ච ආනිසංසඤ්ච දිස්වා තථා තථා සම්පහංසිතත්තා විසොධිතත්තා පරියොදපිතත්තා, නිප්පජ්ජන්තා, තස්මා ධම්මානං අනතිවත්තනාදිභාවසාධනෙන පරියොදපකස්ස ඤාණස්ස කිච්චනිප්පත්තිවසෙන සම්පහංසනා වෙදිත බ්බානි වුත්තානි, තත්ථ යස්මා උපෙක්ඛාවසෙන ඤාණං පාකටං හොති. යථාහ " තථා පගුණිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛති උපෙක්ඛාව සෙන, පඤ්ඤුවසෙන පඤ්ඤින්ද්‍රියං අධිමත්තං හොති, උපෙක්ඛාවසෙන නානත්තකිලෙසෙහි චිත්තං විමුච්චති, විමොක්ඛවසෙන, පඤ්ඤුව සෙන පඤ්ඤින්ද්‍රියං අධිමත්තං හොති, විමුත්තත්තා තෙ ධම්මා එක රසා හොන්ති, එකරසත්තා භාවනා"ති. තස්මා ඤාණකිච්චහූතා සම්පහංසනා පරියොසානන්ති වුත්තා.

ඉදානි **පඨමජ්ඣානං අධිගතං හොති පඨවිකසිණන්ති** එත්ථ ගණනානුපුබ්බතා පඨමං, පඨවිං උපපත්තිනෙත්තිපි පඨමං, ආරම්ම ණෝපනිජ්ඣානතො පවත්තිකජ්ඣාපනතො වා ඣානං. පඨවිමණ්ඩ ලං පන සකලට්ඨෙන පඨවිකසිණන්ති වුච්චති. තං නිස්සාය පවත්ලබ්ධ නිමිත්තම්පි පඨවිකසිණං, නිමිත්තෙ පවත්ලබ්ධඣානම්පි. තත්‍ර ඉමස්මිං අත්ථේ ඣානං පඨවිකසිණන්ති වෙදිතබ්බං, තං ඣානාය වුත්තං පඨම ජ්ඣානං අධිගතං හොති පඨවිකසිණන්ති. එවං අධිගතෙන පන එත සම්මා නෙන යොගිනා වාළවෙධිනා විය සුදෙන පිසව ආකාරා පවිනද්ධ හෙතබ්බා. යථාහි සුකුසලෝ ධනුග්ගහෝ වාළවෙධාය කම්මං කුරු මානෝ යස්මිං වාරෙ වාළං විජ්ඣිතුං, තස්මිං වාරෙ අඤ්ඤත්‍රපදුනඤ්ච ධනුදණ්ඩස්ස ච ජ්‍යාය ච සරස්ස ච ආකාරං පරිග්ගණ්හෙය්‍ය එවං මෙ ඨිතෙන එවං ධනුදණ්ඩං එවං ජ්‍යං එවං සරං ගහෙත්වා වාළෝ විජ්ඣෝති. සෝ තතෝ පට්ඨාය තථෙව තෙ ආකාරෙ සම්පාදෙන්තෝ අවිරාධෙත්වා වාළං විජ්ඣෙය්‍ය, එවමෙව යොගිනාපි ඉමං නාම මෙ හොජ්ඣං භාවෙත්වා එවරූපං පුග්ගලං සෙවිත්වා එවරූපෙ ආස නෙ ඉම්නා නාම ඉරියාපථෙන ඉමස්මිං කාලෙ ඉදං අධිගත නන්ති එතෙ හොජ්ඣාසප්පායාදයෝ ආකාරා පරිග්ගහෙතබ්බා. එවං හි සෝ නඤ්ඤා තස්මිං තෙ ආකාරෙ සම්පාදෙත්වා පුන උප්පාදෙතුං අප්පහුණං වා පහුණීකරොන්තෝ පුනප්පුනං අප්පෙතුං සක්ඛිස්සති. යථාච භුසලෝ සූදෝ භත්තකාරං පරිවිසන්තෝ තස්ස යං යං රුච්චා භුඤ්ජන්ති තං තං සල්ලක්ඛෙත්වා තතෝ පට්ඨාය තාදිසං යෙව උපනා මෙන්තෝ ලාභග්ගා හාගී හොති, එවමයම්පි අධිගතක්ඛණෙ හොජ්ඣාදයෝ ආකාරෙ ගහෙත්වා තෙ සම්පාදෙන්තෝ පුනප්පුනං අප්ප

ණාය ලාභී හොති. තස්මාතෙන වාළමිවඩ්ඩනාපිය සූදෙන විය ච ආකාරා පරිහාහෙතබ්බා. වුත්තම්පි චෙතං භගවතා. "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පණ්ඩිතෝ වියත්තෝ කුසලෝ සූදෝ රාජානං වා රාජමහාමත්තානං වා නානාවිධෙහි නානාභරණෙහි සුපෙහි පච්චුපට්ඨිතෝ අස්ස අදිබ්බිලහෙහිපි තිත්තකහෙහිපි කටුකහෙහිපි මධුරහෙහිපි ඛාරිකෙහිපි අඛාරිකෙහිපි ලොණිකෙහිපි අලොණිකෙහිපි, සඛෝ සෝ භික්ඛවෙ පණ්ඩිතෝ වියත්තෝ කුසලෝ සූදෝ සකස්ස භත්තු නිමිත්තං උග්ගණ්හාති ඉදං වා මෙ අජ්ජ භත්තු සූපෙය්‍යං රුච්චති, ඉමස්ස වා අභිහරති, ඉමස්ස වා බහුං ගණ්හාති, ඉමස්ස වා වණ්ණං භාසති, අභිබ්බිලහං වා මෙ අජ්ජ භත්තු සූපෙය්‍යං රුච්චති, අභිබ්බිලහස්ස වා අභිහරති, අභිබ්බිලහස්ස වා බහුං ගණ්හාති, අභිබ්බිලහස්ස වා වණ්ණං භාසතීති=පෙ=අලොණිකස්ස වා වණ්ණං භාසතීති. සඛෝ සෝ භික්ඛවෙ පණ්ඩිතෝ වියත්තෝ කුසලෝ සූදෝ ලාභීවෙව හොති අභ්‍යාදනස්ස, ලාභීවෙතනස්ස, ලාභී අභිහාරස්ස. තං කිස්ස හෙතු, තථාහි සෝ භික්ඛවෙ පණ්ඩිතෝ වියත්තෝ කුසලෝ සූදෝ සකස්ස භත්තු නිමිත්තං උග්ගණ්හාති. එවමෙව බෝ භික්ඛවෙ ඉධෙකච්චෙ පණ්ඩිතෝ වියත්තෝ කුසලෝ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති=පෙ=වෙදනාසු- චිත්තෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජඤ්ඤෝ සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. තස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සිනෝ විහරතෝ චිත්තං සමාධියති. උපක්කිලෙසා පහීයන්ති. සෝ තං නිමිත්තං උග්ගණ්හාති. සඛෝ සෝ භික්ඛවෙ පණ්ඩිතෝ වියත්තෝ කුසලෝ භික්ඛු ලාභීවෙව හොති දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානං, ලාභී සතිසම්පජඤ්ඤස්ස. තං කිස්ස හෙතු, තථාහි සෝ භික්ඛවෙ පණ්ඩිතෝ වියත්තෝ කුසලෝ භික්ඛු සකස්ස චිත්තස්ස නිමිත්තං උග්ගණ්හාති" ති. නිමිත්තග්ගහණෙන චස්ස පුබ්බභාගෙ ඒව ආකාරෙ සම්පාදයතෝ අප්පණාසමාධිමෙව ඉජ්ඣති න විරඤ්ඣනං. විරඤ්ඣනං පන සමාධිපරිපන්ථානං ධම්මානං සුට්ඨු සොධිතත්තා හොති. සෝ හි භික්ඛු කාමාදීනවපච්චවෙක්ඛණාදීහි කාමච්ඡන්දං න සුට්ඨු වික්ඛම්භෙති. කායපස්සද්ධිවසෙන කායදුට්ඨුල්ලං න සුප්පටිප්පස්සම්භං කත්වා ආරම්භධාතුමනසිකාරාදිවසෙන විනම්භං න සුට්ඨු පටිවිනොදෙති. සමථනිමිත්තමනසිකාරාදිවසෙන උද්ධච්චකුක්කුච්චං න සුට්ඨු සමූහතං කත්වා අප්පෙත්වා සමාධිපරිපන්ථෙ ධම්මෙ න සුට්ඨු සොධෙත්වා ඣානං සමාපජ්ජති. සෝ අවිසොධිතං ආසයං පවිට්ඨඛාමරෝ විය අසුඛං උය්‍යානං පවිට්ඨරාජා විය ච ඔප්පමෙව නික්ඛමති. සෝ පන සමාධිපරිපන්ථෙ ධම්මෙ සුට්ඨු විසොධෙත්වා ඣානං සමාපජ්ජති, සෝ සුවිසොධිතං ආසයං පවිට්ඨඛමරෝ විය සුපරිසුඛං උය්‍යානං පවිට්ඨරාජා විය ච සකලම්පි දිවසභාගං තත්ථෙවාසමාපත්තියං යෙවහොති,

තෙනාහු පොරාණා-

"කාමෙසු ගිද්ධං පටිසං විනොදයෙ
උඛවව ඔඛං තිවිකිච්ඡ පඤ්ඤවා,
විවෙක පාමොජ්ජ කරෙන වෙතසා
රාජාව සුඛන්න ගතෝ තහිං රමේ"-ති.

තසමා විරවඩ්ඪිභාවෙන පාරිපන්ථිකධම්මෙ විසොධෙත්වා ඛානං සම්පජ්ජිතබ්බං. විත්තභාවනා වෙපුල්ලප්පඤ්ඤා යථාලඛං පටිභාග නිමිත්තං වඩ්ඪෙතබ්බා. තස්ස වෙ වඩ්ඪනා භූමියෝ- උපචාරං වා අප්පණා වා. උපචාරං පත්වාපි හි තං වඩ්ඪෙතුං වට්ටති, අප්පණං පත්වාපි. එකන්තෙන පන යානෙ අවස්සං වඩ්ඪෙතබ්බං, තෙන වුත්තං "යථාලඛං පටිභාගනිමිත්තං වඩ්ඪෙතබ්බ"න්ති. තත්‍රායං වඩ්ඪනානය යෝ- තෙන යොගිනා තං නිමිත්තං පත්තවඩ්ඪන පුබ්බවඩ්ඪන භත්ත වඩ්ඪන ලහාවඩ්ඪන දුස්සවඩ්ඪන යොගෙන අවඩ්ඪෙත්වා යථානාම කස්සකො කසිතබ්බඛානං නඛලෙන පරිච්ඡින්දිත්වා පරිච්ඡෙදබ්භන්තරෙ කසති, යථා වා පන නික්ඛමිතුං බහිනගරා පථමං නිමිත්තානි සල්ලක්ඛෙත්වා පච්ඡා බහිනගරං, එවමෙව තස්ස යථාලඛස්ස නිමිත්තස්ස අන්තොඛණ්ඩෙන එකඛණ්ඩ වඩ්ඪන තිවඩ්ඪන චතුරඩ්ඪන මත්තං මනසා පරිච්ඡින්දිත්වා පරිච්ඡින්දිත්වා යථාපරිච්ඡින්නපරිච්ඡෙදං වඩ්ඪෙතබ්බං, අප්පරිච්ඡින්දිත්වා පන න වඩ්ඪෙතබ්බං. තතො විදත්ථිරතන පමුඛපරිච්ඡෙදවසෙන වඩ්ඪෙත්වෙන චක්කවාළපරිච්ඡෙදෙන වා තතොවාපි උත්තරිං පරිච්ඡින්දිත්වා වඩ්ඪෙතබ්බං. යථාහි හංසපොතකා පඤ්ඣරං උප්පඛණ්ඩාලතො පට්ඨාය පරිත්තං පරිත්තං පදෙසං උපපත්තෙත්වා පරිවසිත්වා අන්තොකමෙන වඩ්ඪිමසුරියසන්තිකං ගච්ඡන්ති, එවමෙව නික්ඛම්ම වුත්තනයෙන නිමිත්තං පරිච්ඡින්දිත්වා වඩ්ඪෙත්වා යාව චක්කවාළපරිච්ඡෙදා තතොවා උත්තරිං වඩ්ඪෙති. අථස්ස තං නිමිත්තං වඩ්ඪිතවඩ්ඪිතඛානෙ පඨවියා උකකූලවිකූල නදීවිදුග්ගපබ්බතවිසමෙසු සංකුසතමබ්භාහතං වණහදමිව හොති. තස්මිං පන නිමිත්තෙ පත්තපඨමජ්ඣානෙන ආදිකම්මිකෙන සමාපජ්ජිතබ්බුලෙන භවිතබ්බං, න පච්චවෙක්ඛණබ්භුලෙන. පච්චවෙක්ඛණබ්භුලස්ස හි ඛානඛහානි ථූලානි දුබ්බලානි හුත්වා උපඨහන්ති. අථස්ස භානි එවං උපට්ඨිතත්තා උපරි උසසුකකතාය පච්චයඛයං ආපජ්ජන්ති, සෙ අපපගුණෙ ඛානෙ උසසුකකමාපනෙ පඨමජ්ඣානා වා පරිහායති, නවං සකෙකානි දුතියං පාපුණිතුං. තෙනාහ භගවා "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ ගාවී පබ්බතෙය්‍යා බාලා අවිභතා අපරිභතදොසා අඤ්ඤලා විසමෙ පබ්බතෙ චරිතුං, තස්සා එවමස්ස- යන්නූනාහං අගතපුබ්බඤ්ඤෙව දිසං ගචෙඡය්‍යං, අඛාදිත

පුබ්බානි වෙව නිණ්හි බාදෙය්‍යං, අපිතපුබ්බානි ච පානියානි පිවෙය්‍යනෙති. සා පුරිමං පාදං නා සුප්පතිට්ඨිතං පතිට්ඨාපෙත්වා පච්ඡිමං පාදං උද්ධරෙය්‍ය, සා තෙවෙව අනතපුබ්බං දිසං ගච්ඡෙය්‍ය, න ච අබාදිතපුබ්බානි තිණ්හි බාධදය්‍ය, න ච අපිතපුබ්බානි පානියානි පිවෙය්‍ය, යස්මිඤ්ච ඨානෙ පදෙසෙ ඨිතාය එවමස්ස යනන්නූ නාහං අගතපුබ්බොදෙ ව=:පෙ:=පිවෙන්‍යනෙති. තඤ්ච පදෙසං න සොත්ථිනා පච්චාගච්ඡෙය්‍ය, තං ඛිස්ස හෙතු, තථාහි සා භික්ඛවෙ ගාවී පබ්බතෙය්‍යා බාලා අවිත්‍යතෙතා අබෙත්තාදදුස්සු අකුසලා විසමෙ පබ්බතෙ චරිතුං; එවමෙව බෝ භික්ඛවෙ ඉධෙකච්චෙ භික්ඛු බාලෙ අවිත්‍යතෙතා අබෙත්තාදදුස්සු අකුසලෙ විත්තෙවෙව කාමෙහි =:පෙ:=පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරිතුං, සෙ තං නිමිත්තං නාසෙවති න භාවෙනි න බහුලීකරොති න සඩාධිට්ඨානං අධිට්ඨාති. තස්ස එවං හොති— යනන්නූනාහං විතක්කවිචාරානං වූපසමා=පෙ= දුතියජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍යනෙති. සෙ න සක්කොති විතක්ක විචාරානං වූපසමා දුතියජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරිතුං; තස්ස එවං හොති— යනන්නූනාහං විත්තෙවෙව කාමෙහි=:පෙ:=පඨමජ්ඣානං උප සම්පජ්ජ විහරෙය්‍යනෙති. සෙ න සක්කොති විත්තෙවෙව කාමෙහි =පෙ=පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරිතුං. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු උභතො භට්ඨො, උභතො පරිහීනො, සෙය්‍යථාපි සා ගාවී පබ්බතෙය්‍යා බාලා අවිත්‍යතා අබෙත්තාදදුස්සු අකුසලා විසමෙ පබ්බතෙ චරිතු"නෙති. තස්මාතෙහ තඤ්ච සෙව තාව පඨමජ්ඣානෙ පඤ්ච භාකාරෙහි චිණ්ණවසිනා භවිතබ්බං. තත්‍රිමා පඤ්චවසියොං- ආවජ්ජනාවසි සමාපජ්ජනාවසි අධිට්ඨානාවසි වුට්ඨානාවසි පච්චවෙක්ඛනාවසිති. පඨමජ්ඣානං යත්තිවච්ඡකං යදිච්ඡකං යාවදිච්ඡකං ආවජ්ජති ආවජ්ජනාය දන්ධායිතත්තං නත්ථිති ආවජ්ජනාවසි. පඨමජ්ඣානං යත්තිවච්ඡකං =පෙ:= සමාපජ්ජති සමාපජ්ජනාය දන්ධායිතත්තං නත්ථිනි සමාපජ්ජනාවසි. එවං සෙසාපි විත්ථාරෙතබ්බා. අයං පනෙත්ථ අදිපපක සන්නා— පඨමජ්ඣානතො වුට්ඨාය පඨමං චිත්ත ක්ඛණං ආවජ්ජයතො භවඩ්ගං උපච්ඡිජ්ජති, උපපන්නාවජ්ජනා නානන්තරං විත්තක්ඛාරම්මණතෙව චත්තාරි පඤ්චවා ජවනානි ජවන්ති, තතො පෙ භවඩ්ගානි, තතො පුනා විත්තාරාරම්මණං ආවජ්ජනං වුත්ත නයෙනෙව ජවනානීති. එවං පඤ්චසු ඨානෙසු යදා හිරාණකං චිත්තං පෙසෙතුං සක්කොති, අථස්ස ආවජ්ජනාවසි සිඩ්ධා හොති. අයං පන මජ්ඣිමපන්නා වසි භගවතො යමකපාටිහාරියෙ ලබ්භති, අග්ගසාවකස්ස වා ඒවරූපෙ කාලෙ, ඉතො පරං සීඝතරා ආවජ්ජනා වසි නාම නත්ථි. ඣානලාභිතො පන මහාමොග්ගල්ලානස්ස භාවෙ පනාඳුනාගරාජදමනෙ විය සීඝා සමාපජ්ජනසමත්ථතා සමාපජ්ජනා වසි නාම. අච්ඡරාමත්තං වා දසච්ඡරාමත්තං වා ඨණං ඨපෙතුං

සමඤ්ඤා අධිවචනා වසි නාම. තථෙව ලහුං වුඤාතුං සමඤ්ඤා වුඤාණා වසි නාම. නදුභයඤ්ඤසුනඤ්ඤං බුඩරකඛිතත්ථෙරස්ස වත්තුං කථෙතුං වට්ටති. සොහායස්මා උපසම්පදාය අට්ඨවස්සිකො හුත්වා ථෙරම්බත්ථලෙ මහාරොහණගුත්තත්ථෙරස්ස සිලානුපඨානං ආගතානං නිංසමඛානානං ඉද්ධිමන්තඝඛසඛානං මඤ්ඣෙ නිසින්නො ථෙරස්ස යාගුං පටිඝාතඝයමානං උපඨාකානාගරාජානං ගඛෙත්වා මිනි ආඝාසතො පඤ්ඣත්තං සුපණ්ණරාජානං දිස්වා තාවදෙව පබ්බතං නිම්මිණිත්වා නාගරාජානං බාහාය ගඛෙත්වා තත්ථ පාවිසි. සුපණ්ණරාජා පබ්බතෙ පහාරං දත්වා පලායි. මහාථෙරො ආහ— සචෙ ආවුසො රක්ඛිතො නාගවත්‍ථ සබ්බ'ම්ප ගාරගඛා අඤ්ඤාසි. පචවමෙඣඤාණවසි පන ආවජ්ජනාවසියා යෙව වුත්තා. පවවමෙඣඤජවනානෙව නි තත්ථ ආවජ්ඣනානන්තරානිති. ඉමාසු පන පඤ්චසු වසිසු විණණවසිනා පගුණපඨමඣානතො වුට්ඨාය අයං සමාපත්ති ආසඛානිවරණපච්චත්ථිකා පීතඣඤවිචාරානං ඔළාරිකත්තා අඛඟදුබ්බලාති ච තත්ථ දොසං දිස්වා දුතියඣානං සන්තතො මනසි කරිත්වා පඨමඣානෙ නිකන්තිං පරියාදාය දුතියා ධිගමාය යොගො කාතබ්බො. අථස්ස යදා පඨමඣානා වුට්ඨාය සතස්ස සම්පජානස්ස ඣානඛගානි පච්චවෙඛතො පීතඣඤවිචාරා ඔළාරිකතො උපට්ඨහන්ති, පිතිසුඛදෙඛ්ව චිත්තෙකඟතා ච සන්ත තො උපට්ඨානි. තදාස්ස ඔළාරිකඛිතපහානාය සන්තඛිතපටිලාභාය ච තදෙව නිමිත්තං පඨවි පඨවීති පුනපපුනං මනසි කරොතො ඉද්ධි දුතියඣානං සම්පජ්ජිස්සතීති භවඞ්ගං උපච්ඡින්දිත්වා තදෙව පඨවිකසිණං ආරම්මණං කත්වා මනොවාරාවජ්ජනං උපජ්ජති. තතො තසමිංයෙව ආරම්මණෙ චත්තාරි පඤ්චවා ජවනානි ජවන්ති, යෙසං අවසානෙ එකං රූපාවචරං දුතියඣානිකං, සෙසානි වුත්තපපකාරානෙව කාමාවචරානිති.

**එත්තාවතා** වෙස විත්තඣා විචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්ප සාදනං චෙතසො එකොදිභාවා අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පිති සුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. එවමනෙන වඞ්ගවිපහිනං තිවඞ්ගසමන්නාගතං තිවිධ කල්‍යාණං දසලක්ඛණසම්පන්නං දුතියං ඣානං අධිගතං හොති පඨවිකසිණං.

**තස්ස විතක්කවිචාරාණං** වූපසමාති විතක්කස්ස විචාරස්ස චාති ඉමෙසං ද්වින්නං වූපසමා සමතික්කමා, දුතියඣානඣඤණෙ අපාතු භාවාති වුත්තං හොති. තස්ස කිඤ්චාපි දුතියඣානෙ සබ්බ'පි පඨ මඣානධම්මා න සන්ති. අඤ්ඤෙ යෙව හි පඨමඣානෙ ඵස්සාදයො, අඤ්ඤෙ ඉධ. ඔළාරිකස්ස පන ඔළාරිකස්ස අඞ්ගස්ස සමතික්කමා පඨමඣානතො පරෙසං දුතියඣානාදීනං අධිගමො හොතීති දීපනත්ථං විතක්කවිචාරානං වූපසමාති එවං වුත්තඤාති වෙදිතබ්බං.

**අජ්ඣත්තන්ති** ඉධ නියකජ්ඣත්තං අධිප්පෙතං, විභඞ්ගෙ පන අජ්ඣත්තං පච්චත්තන්ති එත්තකමෙව වුත්තං. යස්මා ච නියකජ්ඣත්තං අධිප්පෙතං, තස්මා අත්තනි ජාතං අත්තනොසන්තානෙ නිබ්බත්තන්ති අයමෙත්ථ අත්ථො. **සම්පසාදනන්ති** සම්පසාදනං වුච්චති සද්ධා. **සම්පසාදනයොගතො ඣානම්පි සම්පසාදනං**, නීලවණ්ණයොගතො නීලං වත්ථං විය. යස්මා වා තං ඣානං සම්පසාදනසමන්නාගතත්තා විතක්කවිචාරක්ඛොභූපසමෙන ච චෙතසො සම්පසාදයති, තස්මාපි සම්පසාදනන්ති වුත්තං. ඉමස්මිඤ්ච අත්ථවිකප්පෙ **සම්පසාදනං චෙතසොති** එවං පදසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. පුරිමස්මිං පන අත්ථවිකප්පෙ චෙතසොති එතං එකොදිභාවෙන සද්ධිං යොජෙතබ්බං. තත්‍රායං අත්ථයොජනා--එකෝ උදෙතීති එකොදි, විතක්කාදිවිරහෙ හි අනජ්ඣාරුළ්හත්තා අඤ්ඤෙ සෙට්ඨා ධම්මා උදෙන්තීති අත්ථො. සෙසොපි හි ලොකෙ එකෝති වුච්චති, විතක්කවිචාරවිරහිතො වා එකො, අසහායො ධුරවා ඉතිපි ඒවමාදි. අථවා-සම්පයුත්තධම්මෙ උදයතීති උදි, උදපෙතීති අත්ථො, සෙට්ඨට්ඨෙන එකො ච සො උදිවාති එකොදි, සමාධිස්සෙතං අධිවචනං, ඉති ඉමං එකොදිං භාවෙති වඩ්ඪෙතීති ඉදං දුතියජ්ඣානං **එකොදිභාවං**. සො පනායං එකොදි යස්මා චෙතසො න සත්තස්ස න ජීවස්ස, තස්මා එතං චෙතසො එකොදිභාවනන්ති වුත්තං. නනු චායං සද්ධා පඨමජ්ඣානෙපි අත්ථි. අථ ච එකොදි නාමිකො සමාධි. අථ කස්මා ඉදමෙව සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවොති වුත්තන්ති. වුච්චතෙ—අදූරං හි පඨමජ්ඣානං විතක්කවිචාරක්ඛොභෙන විවිතරඛසඅාකුලම්බු ජලං න සුප්පසන්නං හොති, තස්මා සහියාපි සද්ධාය සම්පසාදනන්ති න වුත්තං, න සුප්පසන්නත්තා යෙව චෙත්ථ සමාධිපි න සුට්ඨු පාකටො, තස්මා එකොදිභාවනන්තිපි න වුත්තං. ඉමස්මිං පන ඣානෙ වික්ඛම්භිතවිචාරපළිබොධභාවෙන ලඛොකාසා බලවසද්ධා සහායපටිලාභෙනෙව සමාධිපි පාකටො. තස්මා ඉදමෙව එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. විභඞ්ගෙ පන "සම්පසාදනන්ති යා සද්ධාසද්ධන්තා ඔකප්පනා අභිප්පසාදෙ, චෙතසො එකොදිභාවොති යා විත්තස්ස ඨිති=පෙ=සම්මා සමාධි"ති එත්තකමෙව වුත්තං. එවං වුත්තෙපි පන තෙන සද්ධිං අයං අත්ථවණ්ණනා යථා න විරුජ්ඣති අඤ්ඤදත්ථු සංසන්දති චෙව සමෙති ච එවං වෙදිතබ්බා.

**අවිතක්කං අවිචාරන්ති** භාවනාය පහීනත්තා එතස්මිං එතස්ස වා විතක්කො නත්ථීති අවිතක්කං, ඉමිනාව නයෙන අවිචාරං, විභඞ්ගෙපි වුත්තං "ඉති අයඤ්ච විතක්කො අයඤ්ච විචාරො සන්තා හොන්ති සමිතා වූපසන්තා අත්ථඞ්ගතා අබ්භත්ථඞ්ගතා අප්පිතා ව්‍යප්පිතා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තීකතා, තෙන වුච්චති අවිතක්කං අවිචාරං"ති. එත්ථාහ- නනු ච විතක්කවිචාරානං වූපසමාති ඉමිනාපි

අයමඤ්ඤෝ සිද්ධෝ, අථ කස්මා පුන වුත්තං අවිතක්කං අවිචාරන්ති, වුච්චතෙ— එවමෙතං යිද්ධෝ වායමඤ්ඤෝ, න පනෙතං තදඤ්ඤදීපකං, නනු අඤ්ඤෝ මඤ්ඤ ඔළාරිකස්ස පන ඔළාරිකස්ස අඞ්ගස්ස සමන්නික්කමා පඨමඣානතෝ පරෙසං දුතියඣානාදීනං සමධිගමෝ හොතීති දස්සනත්ථං විතක්කාදිවිරාගං වූපසමාති එවං වුත්තන්ති. අපිච— විතක්කාදිවිරාගං වූපසමා ඉදං සම්පසාදනං න කිලෙසකාලුස්සියස්ස, විතක්කාදිවිරාගන්ත්වෙව වූපසමා එකොදිභාවං, න උපචාරඣානම්පි නිවරණප්පහානා, පඨමඣානම්පි ච න අඞ්ගපාතුභාවාති. එවං සම්පසාදනඑකොදිභාවානං හෙතුපරිදීපකමිදං වචනං, නථා විතක්කාදිවිරාගං වූපසමා ඉදං අවිතක්කං අවිචාරං න තතිය චතුත්ථඣානානි විය එකන්තිකසුඛාදීනි ඒවය අඞ්ගානි එවං අවිතක්කඅවිචාරභාවස්ස හෙතුපරිදීපකඤ්ච, න විතක්කාදිවිරාගභාව මත්තපරිදීපකං. විතක්කාදිවිරාගභාවමත්තපරිදීපකමෙව පන අවිතක්කං අවිචාරන්ති ඉදං වචනං, තස්මා පුරිමං වණ්ණිපි වත්තබ්බමෙවාති. ඉමාභිඤ්ඤාති පඨමඣානසමාධිතෝ සම්පයුත්තසමාධිතෝ වා ඤාතන්ති අත්ථෝ. තඤ්ච භික්ඛුනාපි පඨමඵලේ සම්පයුත්තසමාධිතෝ ඤාතං, අථ ඛෝ අයමෙව සමාධි සමාධිනි වත්තබ්බතං අරහති, විතක්කවිචාරක්ඛොභවිරහෙන අනිච්චය අවලත්තා සුප්පසන්නත්තා ච. තස්මා ඉමස්ස වණ්ණභණ්ඩස්ස ඉදමෙව සමාධි ජනනි වුත්තං. සිතිසුඛන්ති ඉදං වුත්තනයමෙව.

දුතියන්ති ගණනානුප්පබන්ධා දුතියං, ඉදං දුතියං සම්පජ්ජතීති පි දුතියං. යං පන වුත්තං වඩ්ඪිවිපගිනං තිබඩ්ඪඣමඣනාගඣනන්ති. තඤ්ච විතක්කවිචාරානං පහානවසෙන වඩ්ඪිවිපගිනතා වෙදිතබ්බා. යථාච පඨමඣානස්ස උපචාරක්ඛණෙ නිවරණානි පහීයන්ති, න තථා ඉමස්ස විතක්කාදිවිරා. අපපණාක්ඛණෙයෙව පනෙතං විතා නෙසි උප්පජ්ජන්ති, නෙතාස්ස තෙ පාහානඞ්ගන්ති වුච්චන්ති. පිති සුඛං වික්ඛෙපකගහනානි ඉමෙසං පන නිග්ගණං උපපත්තිවසෙන නිවඩ්ඪසම්පාගනතා වෙදිතබ්බා. තස්මා යං හි වුත්තං "ඣානන්ති සම්පසාදෙ පිතිසුඛං විත්තසෙකග්ගතා"ති වුත්තං, නං සපරික්ඛාරං ඣානං දස්සෙතුං පරියායෙන වුත්තං. ඒපෙව්ව පන සම්පසාදනං නිප්පරියායෙන උපනිජ්ඣානලක්ඛණප්පත්තං අඞ්ගානං වසෙන නිවඩ්ඪිකමෙවෙනං හොති. යථාහ "කතමං තස්මිං සමයෙ නිවඩ්ඪිකං ඣානං හොති පිති සුඛං විත්තසෙකග්ගතා"ති. සෙසං පඨමඣානෙ වුත්තනයමෙව.

එවං අධිගතෙ පන තස්මිං වුත්තනයෙනෙව පඤ්චහාකාරෙහි විණ්ණවසිතා හුත්වා පගුණදුතියඣානතෝ වුට්ඨාය අයං සමාපත්තා ආසන්නත්තිකඤ්ඤාවොරපච්චවෙක්ඛා. යදෙව තඤ්ච පිතින්ති මෙත

සෝ උබ්බිල්ලාවිතං, එතෙනෙතං ඔළාරිකං අක්ඛායතීති. වුත්තනාය පීතියා ඔළාරිකභාවතා අඞ්ගදුබ්බලාභාව තඤ්ච දෙසං දිස්වා තතියජ්ඣානං සන්තතෝ මනසි කරිත්වා දුතියජ්ඣානෙ නිකන්තිං පරියාදාය තතියාධිගමාය යොගෝ කාතබ්බෝ. අථස්ස යදා දුතියජ්ඣානතෝ වුට්ඨාය සතස්ස සම්පජානස්ස ඣානඞ්ගානි පච්චවෙක්ඛතෝ පීති ඔළාරිකතෝ උපට්ඨාති, සුඛඤ්චෙව එකග්ගතා ච සන්තතෝ උපට්ඨාති, තදස්ස ඔළාරිකඞ්ගපහානාය සන්තඞ්ගපටිලාභාය ච තදෙව නිමිත්තං පඨවි පඨවිති පුනප්පුනං මනසිකාරතෝ ඉදානි තතියජ්ඣානං උපපජ්ජිස්සතීති භවඞ්ගං උපච්ඡින්දිත්වා තදෙව පඨවිකසිණං ආරම්මණං කත්වා මනොවාරාවජ්ජනං උපපජ්ජති. තතෝ තස්මිඤ්ඤෙව වාරමෙණෙ චත්තාරි පඤ්ච වා ජවනානි ජවනානි, යෙසං අවසානෙ එකං රූපාවචරං තතියජ්ඣානිකං, සෙසානි වුත්තනයෙනෙව කාමාවචරානීති.

එත්තාවතා ච පනෙස පීතියාව විරාගා උපෙඛකෝ ච විහරති සතෝ ච සම්පජානෝ සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති යන්තං අරියා ආචික්ඛන්ති උපෙඛකෝ සතිමා සුඛවිහාරීති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. එවමෙතෙ එකඞ්ගවිපගතං චඞ්ගසම්පන්නාගතං නිවිඩ කල්‍යාණං දසලක්ඛණසම්පන්නං තතියං ඣානං අධිගතා හොති පඨවිකසිණං.

**තඤ්ච පීතිඤ්ඤ විරාගාති** විරාගෝ නාම වුත්තපපකාරාය පීතියා ජිගුච්ඡනා වා සමතික්කමෝ වා, උභින්නම්පන අන්තරා ච සඳ්දෙ සඞ්ගණ්හනත්ථෙ, සෝ වූපසමං වා සම්පිණ්ඩෙති විතක්කවිචාරානං වූපසමං වා, තඤ්ච යදුවූපසමමෙව සම්පිණ්ඩෙති තදූ පීතියාව විරාගා කිඤ්ච භියෙය්‍ය වූපසමා චාති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා. ඉමිස්සා ච යොජනාය විරාගෝ ජිගුච්ඡනත්ථෙ හොති, තස්මා පීතියා ජිගුච්ඡනා ච සමතික්කමා චාති අයමත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ. යදූ පන විතක්කාවිචාර වූපසමං සම්පිණ්ඩෙති තදූ පීතියාව විරාගා කිඤ්ච භියෙය්‍ය පි විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමානි එවං යොජනා වෙදිතබ්බා. ඉමිස්සා ච යොජනාය විරාගෝ සමතික්කමනත්ථෝ හොති. තස්මා පීතියා ච සමතික්කමා විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමානි අයමත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ. කාමඤ්චෙතෙ විතක්කවිචාරා දුතියජ්ඣානෙ යෙව වූපසන්තා, ඉමස්සපන ඣානස්ස මහඟපරිදීපනත්ථං වණ්ණභණනත්ථඤ්චෙතං වුත්තං විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමානි ති වුත්තෙන ඉදං පඤ්ඤායති— නූන විතක්කවිචාරානං වූපසමෙ මගෙඟා ඉමස්ස ඣානස්සානි. යථාව තතියෙ අරියමග්ගෙ අපහීනානම්පි සක්කායදිට්ඨාදීනං පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පහානන්ති එවං පහානං වුච්චමානං වණ්ණභණනං හොති, තදධිගමාය උස්සුකඤ්ඤානං උස්සාහජනකං, එවමෙව ඉධ අවූපසන්තානම්පි විතක්කවිචාරානං වූපසමෙ වුච්චමානෙ වණ්ණභණනං හොති. තෙනායමත්ථෝ වුත්තෙන පීතියාව සමතික්කමා විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමානි.

**උපෙක්ඛකො ච විහරතීති** තඤ්ච උපපත්තිතො ඉක්ඛතීති උපෙක්ඛා, සමං පස්සති අපක්ඛපතිතා හුත්වා පස්සතීති අත්ථො. තා ච විසදඤ්ච විපුලඤ්ච ඨාමගතඤ්ච සමාධානාගතත්තා තතියජ්ඣානසමඞ්ගී උපෙක්ඛකොති වුච්චති. උපෙක්ඛා පන දසවිධා හොති— ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා, බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා, බොජ්ඣඞ්ගුපෙක්ඛා, විරියුපෙක්ඛා, සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා, වෙදනූපෙක්ඛා, විපස්සනූපෙක්ඛා, තත්‍රමජ්ඣත්තූපෙක්ඛා, ඣානුපෙක්ඛා, පරිසුද්ධුපෙක්ඛානි. තත්‍ර යා ''ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො උපෙක්ඛකොව විහරති සතො සම්පජානො''ති එවමාගතා භික්ඛුනො සත්ත ඡඑ වාරෙසු ඉඤ්ජිතඡළාරම්මණාපාථෙ පරිසුද්ධපකතිභාවා විජ්ඣනාකාරභූතා උපෙක්ඛා, අයං ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා නාම. යා පන උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරතීති එවමාගතා සත්තෙසු මජ්ඣත්තාකාරභූතා උපෙක්ඛා, අයං බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා නාම. යා ''උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිත''න්ති එවමාගතා සහජාතධම්මානං මජ්ඣත්තාකාරභූතා උපෙක්ඛා අයං බොජ්ඣඞ්ගුපෙක්ඛානාම. යාපන ''කාලෙන කාලං උපෙක්ඛා නිමිත්තං මනසිකරොති''ති එවමාගතා අනවචාරඛා නානිසිටිලා විරියසඞ්ඛාතා උපෙක්ඛා, අයං විරියුපෙක්ඛා නාම. යා ''කති සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා සමාධිවසෙන උපපජ්ජන්ති, කති සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා විපස්සනාවසෙන උපපජ්ජන්ති, අට්ඨ සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා සමාධිවසෙන උපපජ්ජන්ති, දස සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා විපස්සනාවසෙන උපපජ්ජන්ති''ති එවමාගතා නිවරණාදිපටිසඞ්ඛානනිබ්බානා ගහණෙ මජ්ඣත්තභූතා උපෙක්ඛා, අයං සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා නාම. යා පන ''යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උපන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතා''න්ති එවමාගතා අදුක්ඛමසුඛසඤ්ඤිතා උපෙක්ඛා, අයං වෙදනූපෙක්ඛා නාම. යා ''යදත්ථි යං භූතං තං පජහති උපෙඛං පටිලභති''ති එවමාගතා විවිනෙ මජ්ඣත්තභූතා උපෙක්ඛා, අයං විපස්සනූපෙක්ඛා නාම. යා පන ඡඤ්ඤිසු ඔවාපනකෙසු ආගතා සත්තාසංඛාරෙසු මජ්ඣත්තාකාරභූතා උපෙක්ඛා, අයං තත්‍රමජ්ඣත්තූපෙක්ඛා නාම. යා ''උපෙක්ඛකොව විහරති''ති එවමාගතා අඟසුඛෙපි තත්‍රමජ්ඣත්තා අපක්ඛපාතජනනී උපෙක්ඛා, අයං ඣානුපෙක්ඛා නාම. යා පන ''උපෙක්ඛාසති පාරිසුද්ධිං චතුත්ථජ්ඣාන''න්ති එවමාගතා සබ්බපවත්තිනිමිත්ත පරිසුද්ධා පවත්තිනිමිත්ත වූපසමනෙපි අව්‍යාපාරභූතා උපෙක්ඛා, අයං පාරිසුද්ධුපෙක්ඛා නාම. තත්‍ර ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා ච බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා ච බොජ්ඣඞ්ගුපෙක්ඛා ච තත්‍රමජ්ඣත්තූපෙක්ඛා ච ඣානුපෙක්ඛා ච පාරිසුද්ධුපෙක්ඛා ච අත්ථතො එකා තත්‍රමජ්ඣත්තූපෙක්ඛාව හොති. තෙන තෙන අවත්ථාභෙදෙන පනස්සා අයං භෙදෝ. එකස්සාපි සතො සත්තස්ස කුමාරයුවත්ථෙරසෙනාපතිරාජාදිවසෙන භෙදෙවිය.තස්මා

තාසු යස්ස ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා, න තස්ස බොජ්ඣඞ්ගුපෙක්ඛාදයෝ. යස්ස වා පන බොජ්ඣඞ්ගුපෙක්ඛා, න තස්ස ඡළඞ්ගුපෙක්ඛාදයෝ හොන්තී ති වෙදිතබ්බා. යථාවෙතාසං අත්ථතෝ එකිභාවෝ, එවං සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා විපස්සනුපෙක්ඛානමපි. පඤ්ඤා එව හි සා ඛිඩ්ඩාවඨයෙන මිධා භිත්තා, යථාහි පුරිසස්ස ඝායං ගෙහං පවිට්ඨං සපථං අජ්ඣපදඤ්ච ගහෙත්වා පරියෙසමානස්ස තං ථූණකොඨකෙ නිපන්නං දිස්වා සපෙථා නුඛෝ නෝ'ති අවලොකෙන්තස්ස සොවත්ථිකාත්තයං දිස්වා නිබ්බෙඨන්තස්ස සපෙථා නාසපෙථා'හි විවිනනෙ මජ්ඣත්තතා හොති. එවමෙව යා ආරද්ධවිපස්සකස්ස විපස්සනාඤාණෙන ලක්ඛණත්තයෙ දිට්ඨෙ සඞ්ඛාරානං අනිච්චභාවාදිවිවිනනෙ මජ්ඣත්තතා උපජ්ජති, අයං විපස්සනුපෙක්ඛා යථා පන තස්ස පුරිසස්ස අජ්ඣපදඤ්ච ගාළ්හං සපථං ගහෙත්වා කිත්තනාහං ඉමං සපථං අවිහෙඨෙන්තෝ අත්තානඤ්ච ඉමිනා අදංසාපෙන්තා මුඤ්චිස්සන්තී මුඤ්චානාකාරමෙව පරියෙසතො ගහණෙ මජ්ඣත්තතා හොති. එවමෙව යා ලක්ඛණත්තයස්ස දිට්ඨත්තා ආදිතොව තිස්ස තයො භවෙ පස්සතො සඞ්ඛාරගහණෙ මජ්ඣත්තතා, අයං සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා. ඉති විපස්සනුපෙක්ඛාය සිද්ධාය සඞ්ඛාරුපෙක්ඛාපි සිද්ධා හොති. ඉමිනා පනෙසා විවිනනගහණෙසු මජ්ඣත්තාසඞ්ඛාතෙන කිච්චෙන භිධා භින්නාති. විරිත්තුපෙක්ඛා පන වෙදනුපෙක්ඛා ච අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච අවසෙසානි ච අත්ථතෝ භිනනා එවාති. ඉති ඉමාසු උපෙක්ඛාසු ඛීණානුපෙක්ඛා ඉධ අධිප්පෙතා. සා මජ්ඣත්තලක්ඛණා, අභාභොගරසා, අවඛාපාරපච්චුපඨානා, පතිනිරාඝපදට්ඨානාති. එත්ථාහ—නනු චායං අත්ථතෝ තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛාව හොති. සාව පඨමදුතියජ්ඣානෙසුපි ඇත්ති, තස්මා තත්‍රාපි උපෙක්ඛකො ච විහරතීති එවමයං වත්තබ්බා සියා. සා කස්මා න වුත්තා, අපරිව්‍යත්තකිච්චතෝ, අපරිව්‍යත්තා හි තස්සා තස්ම ඛිච්චං, විත්තකාදිහි අභිභූතත්තා. ඉධ පනායං විනිවාරකට්ඨෙන අභාභූතත්තා උක්කිට්ඨත්තා ච විය ඛුඩ්ඩා පරිව්‍යත්තකිච්චා ජාතා, තස්මා වුත්තාති. නිට්ඨිතා "උපෙක්ඛකො ච විහරති"ති එතස්ස සඞ්ඛිපෙ අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි සතෙ ච සම්පජානෙ'ති එත්ථ සරතීති සතෝ, සම්පජානාතීති සම්පජානෝ, පුග්ගලෙන සතිච සම්පජඤ්ඤඤ්ච වුත්තං. තත්ථ සරණලක්ඛණා සති, අපිලාපනරසා, ආරක්ඛපච්චුපට්ඨානා. අසම්මොහලක්ඛණං සම්පජඤ්ඤං, තීරණරසං, පවිචයපච්චුපට්ඨානං. තත්ථ සික්ඛාපි ඉදං සතිසම්පජඤ්ඤං පුරිමඤ්ඣානෙපිසු අත්ථි. මුඤ්චනතිස්ස හි අසම්පජානස්ස උපචාරමත්තෙපි න, සම්පජඤ්ඤ, පනෙව අපනං. ඔළාරිකත්තා පන තෙසං ඣානානං භූමියං විය පුරිසස්ස විත්තස්ස ගති සුඛා හොති. අබ්‍යත්තං තත්ථ

සතිසම්පජඤ්ඤකිච්චං. ඔළාරිකඛපපහානෙන පන සුඛුමත්තා ඉමස්ස ඣානස්ස, පුරිසස්ස ඛුරධාරායං විය සතිසම්පජඤ්ඤකිච්චං පරිඤ්ඤාතා එව විත්තස්ස ගති ඉච්ඡිතබ්බාති ඉධෙව වුත්තං. කිඤ්චි භීයෝ, යථා ධෙනුපකො වච්ඡං ධෙනුතො අපනීතං අරක්ඛිය මානං පුනදෙව ධෙනුං උපගච්ඡති, එවම්දං තතියජ්ඣානසුඛං පීතිතො අපනීතං තං සතිසම්පජඤ්ඤසුරක්ඛෙන අරක්ඛියමානං පුන දෙව පීතිං උපගච්ඡෙය්‍ය, පීතිසම්පයුත්තමෙව සියා. සුඛෙ වාපි සත්තා සාරජ්ජන්ති, ඉදඤ්ච අනිමධුරං සුඛං, තතොපරං සුඛාභාවා සතිසම්පජඤ්ඤානුභාවෙන පනෙත්ථ සුඛෙ අසාරජ්ජනා හොති තො අඤ්ඤදත්ථුනි. ඉමමපි අත්ථවිසෙසං දස්සෙතුං ඉදං ඉධෙව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙතීති එත්ථ කිඤ්චාපි තත්ථ යජ්ඣානසමඞ්ගිපුග්ගලො සුඛපටිසංවෙදනාභොගො නත්ථි, එවං සන්තෙ'පි යස්මා තස්ස නාමකායෙන සම්පයුත්තං සුඛං, යං වා තං කායිකං සුඛං සම්පයුත්තා සුඛා, තං සම්භවතො නෙන රූපෙන රූපකායො ථූණො. යස්ස ථූණත්තා ඣානා වුට්ඨිතො'පි සුඛං පටිසංවෙදෙය්‍ය, තස්මා එතමත්ථං දස්සෙන්තො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙතීති ආහ.

ඉදානි යන්තං අරියා ආචික්ඛන්ති උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරීති එත්ථ යං ඣානහෙතුභූතං ඣානසාරම්මණං තං තතියජ්ඣාන සමඞ්ගිපුග්ගලං බුද්ධාදයො අරියා ආචික්ඛන්ති දෙසෙන්ති පඤ්ඤපෙන්ති පඨපෙන්ති විවරන්ති විභජන්ති උත්තානිං කරොන්ති පකාසෙන්ති පසංසන්තීති අධිප්පායො. කින්ති, උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරීති. තං තතියජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතීති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. කස්මා පන තං තෙ එවං පසංසන්තීති, පසංසාරහතො. අයං හි යස්මා අනිමධුරසුඛෙ සුඛපාරමිප්පත්තෙ'පි තතියජ්ඣානෙ උපෙක්ඛකො, න තත්ථ සුඛාභිසඞ්ගෙන ආකඩ්ඪියති. යථාව පීති න උපපජ්ජති එවං උපට්ඨිතසතිතාය සතිමා. යස්මා ච අරියකන්තං අරියජනසෙවිතමෙව ච අසඞ්කිලිට්ඨසුඛං නාමකායෙන පටිසංවෙදති, තස්මා පසංසාරහො හොති. ඉති පසංසාරහතො නං අරියා තෙ එවං පසංසාහෙතුභූතෙ ගුණෙ පකාසෙන්තා උපෙක්ඛකොසල්ලසම්භූතාය සුඛවිහාරිතාය එවං පසංසන්තීති වෙදිතබ්බං. තතියන්ති ගණනානුපුබ්බතා තතියං, ඉදං තතියං සම්පජ්ජතීතිපි තතියං. යං පන වුත්තං එකඞ්ගවිප්පහීනං දුවඞ්ගසමන්නාගතන්ති එත්ථ පීතියා පහානවසෙන එකඞ්ගවිප්පහීනතා වෙදිතබ්බා. යා පනෙසා දුතියජ්ඣානස්ස චිත්තෙකග්ගතා විය අප්පණාඣාණෙයෙව පහීයති, තෙනස්ස සා පහානඞ්ගනන්ති වුච්චති. සුඛං චිත්තෙකග්ගතාති ඉමෙසං පන ච්‍යාපාරූපනිබන්ධනෙන දුවඞ්ගසමන්නාගතතා වෙදි

තබ්බා. තයිදං යං විභඞ්ගෙ ඣානන්ති උපෙක්ඛාසතිසම්පජඤ්ඤං සුඛං විත්තසෙසිකඝත්තාති" වුත්තං, තං සපරික්ඛාරං ඣානං දස්සෙතුං පරියායෙන වුත්තං, ඨපෙත්වා පනා උපෙක්ඛාසතිසම්පජඤ්ඤානීති නිප්පරියායෙන උපනිජ්ඣානලක්ඛණප්පත්තානං අඞ්ගානං වසෙන දුවඞ්ගිකමෙවෙතං හොති. යථාහ— "කතමං තස්මිං සමයෙ දුවඞ්ගිකං ඣානං හොති සුඛං විත්තසෙසිකඝත්තා"ති. සෙසං පඨමජ්ඣානෙ වුත්තනයමෙව.

එවං අධිගතෙ පන තස්මිම්පි වුත්තනයෙනෙව පඤ්චහාකාරෙහි විණණවසිතා ඉච්ඡා පගුණතානියජ්ඣානතො වුට්ඨාය අයං සමා පත්තී ආසන්නපච්චවෙක්ඛිකා යදෙව තස්ස සුඛමිති චෙතසො ආභොගො එතෙනෙතං ඔළාරිකමඞ්ගයතීති එවං වුත්තස්ස සුඛස්ස ඔළාරිකත්තා අඞ්ගදුබ්බලානි ච තස්ස දිස්වා චතුත්ථජ්ඣානං සන්තතො මනසි කරිත්වා තතියජ්ඣානෙ නිකන්තිං පරියාදාය චතුත්ථාධිගමාය යොගො කාතබ්බො. අථස්ස යදා තතියජ්ඣානතො වුට්ඨාය සතස්ස සම්පජානස්ස ඣානඞ්ගානි පච්චවෙක්ඛතො චෙතසිකසොමනස්සසඞ්ඛාතං සුඛං ඔළාරිකතො උපට්ඨහන්ති, උපෙක්ඛාවෙදනා වෙව විත්තෙකග්ගතා ච සන්තතො උපඨහති, තදස්ස ඔළාරිකඞ්ගප්පහානාය සන්නතඞ්ගපටිලාභාය ච තදෙව නිමිත්තං පඨවිං පඨවීති පුනප්පුනං මනසිකරොතො ඉදානි වතුත්ථජ්ඣානං උපජ්ජිස්සතීති භවඞ්ගං උපච්ඡින්දිත්වා තදෙව පඨවිකසිණං ආරම්මණං කත්වා මනොවාරාවජ්ජනං උපජ්ජති. තතො තස්මිංයෙවාරම්මණෙ චත්තාරි පඤ්ච වා ජවනානි උපජ්ජන්ති. යෙසං අවසානෙ එකං රූපාවචරං චතුත්ථජ්ඣානිකං, සෙසානි වුත්තප්පකාරානෙව කාමාවචරානි. අයං පන විසෙසො— යස්මා සුඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය ආසෙවනපච්චයෙන පච්චයො න හොති, වතුත්ථජ්ඣානෙ ච අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය උපජ්ජිතබ්බං, තස්මා තානි උපෙක්ඛාවෙදනාසම්පයුත්තානි හොන්ති. උපෙක්ඛාසම්පයුත්තත්තා යෙව චෙත පිතිපි පරිහායතීති.

එත්තාවතා චෙස සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථගමා අදුක්ඛං අසුඛං උපෙක්ඛාසති පාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. එවමෙතෙන එකඞ්ගවිපහීනං දුවඞ්ගසමන්නාගතං තිවිධකල්‍යාණං දසලක්ඛණසම්පන්නං චතුත්ථං ඣානං අධිගතං හොති පඨවිකසිණං.

**තත්ථ සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා**ති කායිකා සුඛස්ස ච කායිකදුක්ඛස්සව පහානං. **පුබ්බෙවා**ති තඤ්ච බො පුබ්බෙව, න චතුත්ථජ්ඣානක්ඛණෙ. **සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථගමා**ති චෙතසිකසුඛස්ස චෙතසිකදුක්ඛස්ස චාති ඉමෙසං ද්වින්නං පුබ්බෙව අත්ථගමා පහානා ඉච්චෙවව වුත්තං හොති. කදා පන නෙසං

පහානං හොති, චතුන්නං ඣානානං උපචාරක්ඛණේ, සොමනස්සං ගි චතුත්ථජ්ඣානස්ස උපචාරක්ඛණෙ යෙව පහියති. දුක්ඛදෙමනස්ස සුඛානි පඨමදුතියතතියානං උපචාරක්ඛණේසු. එවමෙතෙසං පහානු ක්කමෙන අවුත්තානං ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ගෙ පන ඉන්ද්‍රියානං උද්දෙසක්කමෙ නෙව ඉධාපි වුත්තානං සුඛදුක්ඛසොමනස්සදෙමනස්සානං පහානං වෙදිතබ්බං. යදි පනෙතානි තස්ස තස්ස ඣානස්ස උපචාරක්ඛණේ යෙව පහියනති, අථ කස්මා " කත්ථවුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති, ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු විවිච්චෙවා කාමෙහි =:පෙ:= පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. එත්ථවුප්පන්නා දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති. කත්ථවුප්පන්නා දෙමනස්සින්ද්‍රියං- සුඛින්ද්‍රියං- සොමනස්සි න්ද්‍රියං-අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති. ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු සුඛස්සව පහානා =:පෙ:=චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. එත්ථවුප්පන්නා සොම නස්සින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣතී"ති එවං ඣානෙසෙව නිරොධං වුත්තත්තා. අනිසයනිරොධත්තා. අනිසයනිරොධෙ හි නෙසං පඨමජ්ඣානාදිසු. න නිරොධොයෙව. නිරොධොයෙව පන උපචාර ක්ඛණෙ නානිසයනිරොධො. තථාහි. නානාවජ්ජනෙ පඨමජ්ඣානු පචාරෙ නිරුද්ධස්සාපි දුක්ඛින්ද්‍රියස්ස ඛාසමකාසාදිසමඵස්සෙන වා විස මාසනූපතාපෙන වා සියා උපපත්ති, නත්වෙව අන්නතා අපපණ්ණං. උපචාරෙ වා නිරුද්ධමෙතං න සුට්ඨුනිරුද්ධං හොති. පරිපක්ඛෙන පන අච්චන්තත්තා. අන්නතා අපපණ්ණං පන පිතිඵරණෙන සබ්බෙ කායා සුඛොක්කන්නා හොති. සුඛොක්කන්නකායස්ස ච සුට්ඨුනිරු ද්ධං හොති, දුක්ඛින්ද්‍රියං පරිපක්ඛෙන විගතත්තා. නානාවජ්ජනෙයෙ ව ච දුතියජ්ඣානූපචාරෙ පහීනස්ස දෙමනස්සින්ද්‍රියස්ස යථා එතං විතක්කවිචාරපච්චයෙ'පි කායකිලමථෙ විත්තුපඝාතෙ ච සති උප පජ්ජති. විතක්කවිචාරාභාවෙ ව නෙව උප්පජ්ජති. යස්ස පන උපපජ්ජ ති තස්ස විතක්කවිචාරාභාවෙ අපහීනා එවව දුතියජ්ඣානූපචාරෙ විතක්කවිචාරාති තස්සස්ස සියා උපපත්ති. නත්වෙව දුතියජ්ඣානෙ පහීනපච්චයත්තා. තථා තතියජ්ඣානූපචාරෙ පහීනස්සාපි සුඛින්ද්‍රිය ස්ස පීතිසමුට්ඨානපණීතරූපඵුට්ඨකායස්ස සියා උපපත්ති, නත්වෙව තතියජ්ඣානෙ. තතියජ්ඣානෙ හි සුඛස්ස පච්චයභූතා පිති සබ්බසො නිරුද්ධා. තථා චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ පහීනස්සාපි සොමනස්සින්ද්‍රිය ස්ස ආසන්නත්තා අපපණ්ණපත්තාය උපෙක්ඛාය අභාවෙන සම්මා අන තික්කන්තත්තා ව සියා උපපත්ති, නත්වෙව චතුත්ථජ්ඣානෙ. තස්මා යෙ වව එත්ථුපන්නා දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣතීති තත්ථ තත්ථ අපරිසෙසගහණං කතන්ති. එත්ථාහ—අථෙවං තස්ස තස්ස ඣාන ස්සුපචාරෙ පරිහීනාපි එතා වෙදනා ඉධ කස්මා සමාහටා, සුඛ ගහණත්ථං. යා හි " අදුක්ඛමසුඛං"ති එත්ථ අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා

වුත්තා සා සුඛුමා දුවිඤ්ඤෙය්‍යා, න සක්කා සුඛෙන ගහෙතුං, තක්‍ඛා යථා නාම දුච්ඡස්ස යථා තථා වා උපඤ්ඤකම්පි ගහෙතුං අසක්කුණෙය්‍යස්ස ගොණස්ස ගහණත්ථං ගොපෝ එකසමිං වජේ සබ්බා ගාවෝ සමාහරති, අථෙකෙකං නිහරණෙනා පටිපාටියා ආනනං අයං සෝ ගණ්හථ නත්ථි තම්පි ගාහයති, එවමෙව භගවා සුඛගහණත්ථං සබ්බා එතා සමාහරි. එවං හි සමාහටා එතා දසෙසත්වා යං නෙව සුඛං න දුක්‍ඛං න සොමනස්සං න දෙමනස්සං, අයං අදුක්‍ඛමසුඛා වෙදනාති සක්කා හොති එසා ගාහයිතුං. අපිච—අදුක්‍ඛමසුඛාය ච නොවිමුත්තිනිං පච්චයදස්සනත්ථඤ්චාපි එතා වුත්තානි වෙදිතබ්බා. දුක්‍ඛප්පහානාදයෝ හි තස්සා පච්චයා, යථාහ— “ච්‍යතාරෝ ඛෝ ආවුසෝ පච්චයා අදුක්‍ඛමසුඛාය චෙතෝ විමුත්තියා සමාපත්තියා, ඉධ ආවුසෝ භික්ඛු සුඛස්ස ච පහානා=:පෙ:=චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, ඉමෙ ඛෝ ආවුසෝ චත්තාරෝ පච්චයා අදුක්‍ඛමසුඛාය චෙතොවිමුත්තියා සමාපත්තියාති. යථා වා අඤ්ඤත්ථ පහිනාපි සක්කායදිට්ඨිආදයෝ තතියමග්ගස්ස වණ්ණභණ්නත්ථං තත්ථ පහිනා නි වුත්තා, එවං වණ්ණභණ්නත්ථමෙපතස්ස ඣානස්ස තා ඉධ වුත්තා නි වෙදිතබ්බා. පච්චයඝාතෙන වා එත්ථ රාගදෙසානං අතිදූරභාවං දස්සෙතුමෙපතා වුත්තානි වෙදිතබ්බා. එතාසු හි සුඛං සොමනස්සස්ස පච්චයෝ, ඔඝාමනස්සං රාගස්ස. දුක්‍ඛං දෙමනස්සස්ස පච්චයෝ, දෙමනස්සං දෙසස්ස. සුඛාදිඝාතෙන චස්ස සප්පච්චයා රාගදෙසා හතාති අතිදූරෙ හොන්තීති. අදුක්‍ඛමසුඛන්ති දුක්‍ඛාභාවෙන අදුක්‍ඛං, සුඛාභාවෙන අසුඛං, එතෙනෙත්ථ දුක්‍ඛසුඛපටිපක්‍ඛභූතං තතියවෙදනං දීපෙති, න දුක්‍ඛසුඛාභාවමත්තං. තතියවෙදනා නාම අදුක්‍ඛමසුඛා, උපෙක්‍ඛානීපි වුච්චති. සා ඉට්ඨානිට්ඨවිපරිනානුභවනලක්‍ඛණා, මජ්ඣත්තරසා, අවිභූතපච්චුපඨානා සුඛනිරොධපදට්ඨානාති වෙදිතබ්බා. උපෙක්‍ඛාසතිපාරිසුද්ධිනති උපෙක්‍ඛාය ජනිතසතිපාරිසුද්ධිං ඉමසමිං හි ඣානෙ සුපරිසුද්ධා සති, යා ච තස්සා සතියා පාරිසුද්ධි සා උපෙක්‍ඛාය කතා න අඤ්ඤෙන, තස්මා එතං උපෙක්‍ඛාසතිපාරිසුද්ධීති වුච්චති. විභඞ්ගෙපි වුත්තං—“අයං සති ඉමාය උපෙක්‍ඛාය විවටා හොති පරිසුද්ධා පරියොදාතා, තෙන වුච්චති උපෙක්‍ඛාසතිපාරිසුද්ධි”නි. යාය ච උපෙක්‍ඛාය එත්ථ සතියා පාරිසුද්ධි හොති, සා අත්ථතෝ තත්‍රමජ්ඣත්තතා වෙදිතබ්බා. න කෙවලඤ්චෙත්ථ තාය සතියෙව පරිසුද්ධා, අපි ච ඛො සබ්බෙපි සම්පයුත්තධම්මා, සතිසීසෙන පන දෙසනා වුත්තා. තත්ථ කිඤ්චාපි අයං උපෙක්‍ඛා හෙට්ඨාපි තීසු ඣානෙසු විජ්ජති, යථා පන දිවා සූරියප්පභාභිභවා සොම්මභාවෙන ච අත්තනෝ උපකාරකත්තෙන වා සහාභාය රත්තියා අලාභා දිවාවිජ්ජමානාපි චන්දලෙඛා අපරිසුද්ධා හොති අපරියොදාතා. එවම

යම්පි තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛා වඤ්ඤෙඛා විතක්කාදිපච්චනීකධම්මෙ ජිණ්ණභාවා සඞ්ගාහාය ච උපෙක්ඛාවෙදනාරත්තියා අප්පවිලාභා විජ්ඣමානාපි පඨමාදිඣානභෙදෙ අපරිසුද්ධා හොති. තස්සා ච අපරිසුඛාදිභා අපරිසුඛවඤ්ඤෙඛාය පභා විය සහජාතාපි සති ආදයෝ අපරිසුඛාව හොන්ති, තස්මා තෙසු එකමපි උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිති න වුත්තං. ඉධ පන විතක්කාදි පච්චනීක ධම්මතෙජාභිභවාභාවා සඞ්ගාහාය ච උපෙක්ඛාවෙදනාරත්තියා පටිලාභා අයං තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛා වඤ්ඤෙඛා අතිවිය පරිසුඛා. තස්සා පරිසුඛත්තා පරිසුඛවඤ්ඤෙඛපභා විය සහජාතාපි සති ආදයෝ පරිසුඛා හොන්ති පරියොදාතා. තස්මා ඉදමෙව උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **චතුත්ථන්ති** ගණනානුපුබ්බතා වුත්තං, ඉදං චතුත්ථං සම්පජ්ජතීති පි වුත්තං. යං පන වුත්තං **එකඞ්ගවිප්පහීනං දුවඞ්ගසමන්නාගතං** ති තත්ථ සොමනස්සස්ස පහානවසෙන එකඞ්ගවිප්පහීනතා වෙදිතබ්බා. තත්ථ පන සොමනස්සං. එකවීථියං පුරිමජවනෙසු යෙව පහීයති, තෙනස්ස තං පහානඞ්ගන්ති වුච්චති. උපෙක්ඛා වෙදනා විත්තසෙකග්ගතාති ඉමෙසං පන විත්තං උපපත්තිවසෙන් දුවඞ්ගසමන්නාගතතා වෙදිතබ්බා. සෙසං පඨමජ්ඣානෙ වුත්තනයමෙව. එස තාව චතුක්කජ්ඣානෙ නයො.

පඤ්චකජ්ඣානං පන නිබ්බත්තෙත්වා පගුණපඨමජ්ඣානතො වුට්ඨාය අයං සමාපත්ති ආසන්නනීවරණපච්චත්ථිකා විතක්කස්ස ඔළාරිකත්තා අඞ්ගදුබ්බලාති ච තත්ථ දොසං දිස්වා දුතියං ඣානං සන්තතො මනසි කරිත්වා පඨමජ්ඣානෙ නිකන්තිං පරියාදාය දුතියාධිගමාය යොගො කාතබ්බා. අථස්ස යදා පඨමජ්ඣානතො වුට්ඨාය සතස්ස සම්පජානස්ස ඣානඞ්ගානි පච්චවෙක්ඛතො විතක්කමත්තං ඔළාරිකතො උපට්ඨාති, විචාරාදයෝ සන්තතො. තදස්ස ඔළාරිකඞ්ගපහානාය සන්තඞ්ගපටිලාභාය ච තදෙව නිමිත්තං පථවි පඨවීති පුනප්පුනං මනසිකරොතො වුත්තනයෙනෙව දුතියං ඣානං උපජ්ජති. තස්ස විතක්කවන්තමෙව පහානඞ්ගං, විචාරාදීනි චත්තාරි සම්පයුත්තඞ්ගානි. සෙසං වුත්තපකාරමෙව. එවං අධිගතෙ පන තස්මිම්පි වුත්තනයෙනෙව පඤ්චඞ්ගිකා රෙහි විණ්ණවසිනා ඉච්ඡා පගුණදුතියජ්ඣානතො වුට්ඨාය අයං සමාපත්ති ආසන්නවිතක්කපච්චත්ථිකා විචාරස්ස ඔළාරිකත්තා අඞ්ගදුබ්බලාති ච තත්ථ දොසං දිස්වා තතියං ඣානං සන්තතො මනසි කරිත්වා දුතියජ්ඣානෙ නිකන්තිං පරියාදාය තතියාධිගමාය යොගො කාතබ්බා. අථස්ස යදා දුතියජ්ඣානතො වුට්ඨාය සතස්ස සම්පජානස්ස ඣානඞ්ගානි පච්චවෙක්ඛතො විචාරමත්තං ඔළාරිකතො උපට්ඨාති, පීතිආදීනි සන්තතො. තදස්ස ඔළාරිකඞ්ගපහානාය

සන්තඞ්ගපරිළාහාය ච තදෙව නිමිත්තං පඨවී පඨවීති පුනප්පුනං මනසිකරොතො වුත්තනයෙනෙව තතියං ඣානං උප්පජ්ජති. තස්ස විවාරමත්තමෙව පහානඞ්ගං, චතුක්කනයස්ස දුතියජ්ඣානෙ විය පීති ආදිනි තීණි සමඞ්ගාඞ්ගානි. සෙසං වුත්තප්පකාරමෙව. ඉති යං වුත්තක්කනයෙ දුතියං තං භිඳිත්වා පඤ්චකනයෙ දුතියඤ්චෙව තතියඤ්ච හොති. යානි ච තත්ථ තතියචතුත්ථානි තානිධ චතුත්ථපඤ්චමානි හොන්ති, පඨමං පඨමමෙවාති.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ
සමාධිභාවනාධිකාරෙ
පඨවීකසිණ නිද්දෙසො නාම
චතුත්ථො පරිච්ඡෙදෝ.

## ෫
## සෙසකසිණ නිද්දෙසො.

ඉදානි පඨවීකසිණානන්තරෙ ආපොකසිණෙ විත්ථාරකථා හොති. යථෙව හි පඨවීකසිණං එවං ආපොකසිණම්පි භාවෙතුකාමෙන සුඛනිසින්නෙන ආපසම්පි නිමිත්තං ගණ්හිතබ්බං, කතෙ වා අකතෙ වාති සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. යථා ච ඉධ එවං සබ්බත්ථ. ඉතො පරං හි එත්තකම්පි අවත්වා විසෙසමත්තමෙව වක්ඛාම. ඉධාපි පුබ්බකතාධිකාරස්ස පුඤ්ඤවතො අකතෙ ආපසම්පි පොක්ඛරණියා වා තළාකෙ වා ලොණියං වා සමුද්දෙ වා නිමිත්තං උප්පජ්ජති, චූළසිවත්ථෙරස්ස විය. තඤ්හි කිරායස්මතො ලාභසක්කාරං පහාය විවිත්තවාසං වසිස්සාමීති මහානිදේද නාවං අභිරුහිත්වා ජම්බුදීපං ගච්ඡතො අන්තරා මහාසමුද්දං ඔලොකයතො තපපටිභාගං කසිණනිමිත්තං උදපාදි. අකතාධිකාරෙන එත්තාවෝ කසිණමණ්ඩලෙ පරිහරණෙන නීලපීතලොහිතොදාත වණ්ණානං අඤ්ඤතරවණ්ණං ආපං අගණ්හන්තෙන යම්පනා භූමිං අසම්පත්තමෙව ආකාසෙ සුඛවත්ථෙන ගහිතං උදකං අඤ්ඤං වා තථාරූපං විප්පසන්නාකාරං විලං, තෙන පත්තං වා කුණ්ඩකං වා සමතිත්තිකං පූරෙත්වා විහාරං ආගන්ත්වා වුත්තප්පකාරෙ පටිච්ඡන්නෙ ඔකාසෙ ඨපෙත්වා සුඛනිසින්නෙන වණ්ණෝ පඨවෙවෙක්ඛිතබ්බෝ, න ලක්ඛණං මනසිකාතබ්බං, නිස්සයසවණ්ණමෙව කත්වා උස්සදවසෙන පණ්ණත්තිධම්මෙ චිත්තං ඨපෙත්වා අම්බු උදකං වාරි සලිලන්ති ආදිසු ආපො

නාමෙසු පාකටනාමවසෙනෙව ආපෝ ආපොති භාවෙතබ්බං. තසෙවං භාවයතෝ අනුක්‍රමෙන වුත්තනයෙනෙව නිමිත්තවයං උපපජ්ජති. ඉධ පන උග්ගහනිමිත්තං චලමානං විය උපට්ඨාති. සචෙ එණිබුබ්බුලකසමමිස්සං උදකං හොති, තාදිසමෙව උපට්ඨාති. කසිණදෙසෝ පඤ්ඤායති. පරිභාගනිමිත්තං පන නිපරිප්ඵන්දං ආකාසෙ ඨපිතමණිකාලවණ්ඩං විය මණ්ඩිමයාදසමණ්ඩලං වියව හුත්වා උපට්ඨාති. සෝ තස්ස සහ උපට්ඨානෙනෙව උපචාරජ්ඣානං, වුත්තනයෙනෙව චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානානිච පාපුණාතීති.

## ආපොකසිණං

තෙජොකසිණං භාවෙතුකාමෙනාපි තෙජස්මිං නිමිත්තං ගහෙතබ්බං. තඤ්ච කතාධිකාරස්ස පුඤ්ඤවතෝ අකතෙ නිමිත්තං ගණ්හන්තස්ස දීපසිඛාය වා උඛනෙ වා පන්තපවනඨානෙ වා දවඩාහෙ වා යඤ්ච කඤ්චිදෙව අග්ගිජාලං ඔලොකෙන්තස්ස නිමිත්තං උපජ්ජති, චිත්තගුත්තත්ථෙරස්ස විය. තස්සභාවනමනුයුත්තස්ස ධම්මපච්චවෙක්ඛණදිවසෙ උපොසථාගාරං පවිට්ඨස්ස දීපසිඛං ඔලොකෙන්තසෙසෙව නිමිත්තං උපජ්ජි. ඉතරෙන පන කාතබ්බං, තද්දිසං කරණවිධානං— සිනිද්ධානි සාරදාරූනි ථාලෙඛා සුක්ඛාපෙත්වා ඝරිකං ඝරිකං කත්වා පතිරූපංරුක්ඛමූලං වා මණ්ඩපං වා ගන්ත්වා පත්තපවනාකාරෙනරාසිං කත්වා ආලිම්පෙත්වා කටසාරකෙ වා වම්මෙවා පටෙ වා විදත්ථිවතුරඞ්ගුලපමාණං ඡිද්දං කාතබ්බං, තංපුරතෝ ඨපෙත්වා වුත්තනයෙන නිසීදිත්වා හෙට්ඨා තිණකට්ඨං වා උපරි ධූමසිඛං වා අමනසි කරිත්වා වෙමජ්ඣෙ ඝනජාලාය නිමිත්තං ගණ්හිතබ්බං, නිලනනි වා පිතනනි වානි ආදිවසෙන වණ්ණං න පවවෙක්ඛිතබ්බං, උණ්හත්තවසෙන ලක්ඛණං න මනසි කාතබ්බං, නිස්සයවණ්ණමෙව කත්වා උණ්හද්‍රවසෙන පණ්ණත්තිධම්මෙ චිත්තං ඨපෙත්වා පාවකො කණ්හසිඛනනි ජාතවෙදෙ, හුතාසනොති ආදිසු අග්ගිනාමෙසු පාකටනාමවසෙනෙව තෙජෝ තෙජෝති භාවෙතබ්බං. තසෙවං භාවයතෝ අනුක්‍රමෙන වුත්තනයෙනෙව නිමිත්තවයං උපපජ්ජති. තඤ්ච උග්ගහනිමිත්තං ජාලං ඡිජ්ජිත්වා ඡිජ්ජිත්වා පතනසදිසං හුත්වා උපට්ඨාති. අකතෙ ගණ්හන්තස්ස පන කසිණදෙසෝ පඤ්ඤායති. අලාතබණ්ඩංවා අඞ්ගාරපිණ්ඩංවා ඡාරිකා වා ධූමොවා උපට්ඨාති, පරිභාගනිමිත්තං නිච්චලං ආකාසෙ ඨපිතරත්තකම්බලබණ්ඩං විය සුවණ්ණතාලවණ්ටං විය කඤ්චනඵලමෙහා විය ච උපට්ඨාති. සෝ තස්ස සහ උපට්ඨානෙනෙව උපචාරජ්ඣානං, වුත්තනයෙනෙව චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානානි ච පාපුණාතීති.

## තෙජොකසිණං

වායොකසිණං භාවෙතුකාමෙනාපි වායුසමං නිමිත්තං ගහෙතබ්බං, තඤ්ච බො දිඨවසෙන වා ඵුඨවසෙන වා, වුත්තං හෙතං අට්ඨකථාසු— "වායොකසිණං උග්ගණ්හන්තෙනා වායුසමං නිමිත්තං ගණ්හාති, උච්ඡඞ්ගං වා එරිතං සමෙරිතං උපලක්ඛෙති, වෙළග්ගං වා රුක්ඛග්ගං වා කෙසග්ගං වා එරිතං සමෙරිතං උපලක්ඛෙති, කායසමිං වා ඵුඨං උපලක්ඛෙති"ති. තඤ්ච ඝනසිඝ්ඛිතං ඝනපත්තං උච්ඡුං වා වෙළුං වා රුක්ඛං වා චතුරඞ්ගුලපමාණඝනකෙසඤ්ච පුරිසස්ස සිසං වා වාතෙන පහරියමානං දිස්වා අයං වාතෝ එතඤ්ඨානෙ පහරතීති සතිං ඨපෙත්වා යං වා පනස්ස වාතපාන්නතරිකාය වා නික්ඛමිත්වා දෙන වා පවිසිත්වා වාතෝ කායප්පදෙසං පහරති. තත්ථ සතිං ඨපෙත්වා වාත ආඵුත්ත අනිලාදිසු වාතනාමෙසු පාකටනාමව සෙනෙව වාතෝ වාතෝ'ති භාවෙතබ්බං. ඉධ උග්ගහනිමිත්තං උබ්භතෝ ඔතාරිතමත්තස්ස පායාසස්ස උසුමවට්ටිසදිසං වලං හුත්වා උපට්ඨාති, පටිභාගනිමිත්තං සන්නිසින්නං හොති නිච්චලං, සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

## වායොකසිණං

තදනන්තරං පන "නීලකසිණං උග්ගණ්හන්තෙනා නීලකසිණං නිමිත්තං ගණ්හාති පුප්ඵසමං වා වත්ථසමං වා වණ්ණධාතුයා වා"ති වචනතෝ කතාධිකාරස්ස පුඤ්ඤවතෝ තාව තථාරූපං මාලාවච්ඡං වා පුප්ඵාභරණෙසු පුප්ඵසන්ථරං වා නීලවත්ථමණ්ඩනං වා අඤ්ඤතරං දිස්වාව නිමිත්තං උපජ්ජති, ඉතරෙන නීලුප්පලගිරිකණ්ණිකාදීනි පුප්ඵානි ගහෙත්වා යථා කෙසරං වා වණ්ටං වා න පඤ්ඤායති, එවං වඩ්ඪාටකං වා කරණ්ඩපටලං වා පත්තෙහි යෙව සමාහිතත්තිකං පූරෙත්වා සන්ථරිතබ්බං, නීලවණ්ණෙන වා වත්ථෙන භණ්ඩිකං බන්ධිත්වා පූරෙතබ්බං, මුඛවට්ටියං වාස්ස හෙරිතලම්ව බන්ධිතබ්බං, කංස නීල පලාසනීල අඤ්ජනනීලානං වා අඤ්ඤතරෙන ධාතුනා පඨවිකසිණෙ වුත්තනයෙන සංහාරිමං වා භිත්තියං යෙව වා කසිණමණ්ඩලං කත්වා විසභාගවණ්ණෙන පරිවජ්ජිතබ්බං, තතෝ පඨවිකසිණෙ වුත්තනයෙන නීලං නීලන්ති මනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. ඉධාපි උග්ගහනිමිත්තෙන කසිණදෙසෝ පඤ්ඤායති, කෙසරවණ්ටක පත්තන්තරිකාදිනි උපට්ඨහන්ති. පටිභාගනිමිත්තං කසිණමණ්ඩලං තෝ මුඤ්චිත්වා ආකාසෙ මණිතාලවණ්ටසදිසං උපට්ඨාති. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

## නීලකසිණං

පීතකසිණෙ'පි එසෙව නයෝ. වුත්තං හෙතං— "පීතකසිණං උග්ගණ්හන්තෙනා පීතකසමිං නිමිත්තං ගණ්හාති පුප්ඵසමංවා වත්ථසමිංවා

වණ්ණධාතුයා වා''ති. තසමා ඉධාපි කතාධිකාරස්ස පුඤ්ඤවතෝ තථාරූපං මාලාවච්ඡං වා පුප්ඵසන්ථරං වා පිතවත්ථධාතූනං වා අඤ්ඤතරං දිස්වාව නිමිත්තං උපජ්ජති, චිත්තාගුත්තත්ථේරස්ස විය. තස්ස කිර xසමතෝ චිත්තලපබ්බතෙ පත්තඛපුපෙඨි කතං ආසන පූජං පස්සතෝ සහ දස්සනෙනෙව ආසනපඨමං නිමිත්තං උද්පාදි. ඉතරෙන කණ්ණිකාරපුප්ඵාදිගි වා පිතවත්ථෙන වා ධාතුනා වා නීලකසිණෙ වුත්තනයෙනෙව කසිණං කත්වා පිතකං පිතකනති මනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. සෙසං තාදිසමෙවානි.

### පිතකසිණං.

---

ලොහිතකසිණෙපි එසෙව නයෝ. වුත්තං හෙතං— ''ලොහිතකසිණං උග්ගණ්හන්තෝ ලොහිතකසමිං නිමිත්තං ගණ්හාති පුප්ඵසමිං වා වත්ථසමිං වා වණ්ණධාතුයා වා'' ති. තසමා ඉධාපි කතාධිකාරස්ස පුඤ්ඤවතෝ තථාරූපං බන්ධුජීවකාදිමාලාවච්ඡං වා පුප්ඵසන්ථරං වා ලොහිතකවත්ථමණිධාතූනං වා අඤ්ඤතරං දිස්වාව නිමිත්තං උපජ්ජති. ඉතරෙන ජයසුමණ බන්ධුජීවක රත්තකරණ්ඩකාදි පුප්ඵෙන වා රත්තවත්ථෙන වා ධාතුනා වා නීලකසිණෙ වුත්තනයෙනෙව කසිණං කත්වා ලොහිතකං ලොහිතකනති මනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. සෙසං තාදිසමෙවානි.

### ලොහිතකසිණං.

---

ඔදාතකසිණෙපි ''ඔදාතකසිණං උග්ගණ්හන්තෝ ඔදාතසමිං නිමිත්තං ගණ්හාති පුප්ඵසමිං වා වත්ථසමිං වා වණ්ණධාතුයා වා'' ති වචනතෝ කතාධිකාරස්ස තාව පුඤ්ඤවතෝ තථාරූපං මාලාවච්ඡං වා වස්සික සුමනාදි පුප්ඵසන්ථරං වා කුමුද පදුමරාසිං වා ඔදාත වත්ථධාතූනං වා අඤ්ඤතරං දිස්වාව නිමිත්තං උපජ්ජති, තිපුමණ්ඩල රජතමණ්ඩල වණ්ණමණ්ඩලෙසුපි උපජ්ජති යෙව. ඉතරෙන වුත්ත පකාරෙහි ඔදාතපුප්ඵෙහි වා ඔදාතවත්ථෙන වා ධාතුනාවා නීලක සිණෙ වුත්තනයෙනෙව කසිණං කත්වා ඔදාතං ඔදාතනති මනසිකා රෝ පවත්තෙතබ්බෝ. සෙසං තාදිසමෙවානි.

### ඔදාතකසිණං.

---

ආලොකකසිණෙ පන ආලොකකසිණං උග්ගණ්හන්තෝ ආලෝ කසමිං නිමිත්තං ගණ්හාති භිත්තිවලීදෙ වා තාලවලීදෙ වා වාත පානන්තරිකාය වා''ති වචනතෝ කතාධිකාරස්ස තාව පුඤ්ඤවතෝ යං භිත්තිවලීඡදිනං අඤ්ඤතරෙන සුරියාලොකෝ වා චන්දාලොකෝ වා

පවිසිත්වා හිතනියං වා භූමියං වා මණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙති, ඝනපණ්ණ රුක්ඛසාඛන්තරෙන වා ඝනසාඛාමණ්ඩපන්තරෙනවා නික්කමිත්වා භූමිතලෙව මණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙති, තඤ්චාවා නිමිත්තං උපජ්ජති. ඉතරොපි තදෙව වුත්තප්පකාරං ඔභාසමණ්ඩලං ඔභාසො ඔභාසෝ'ති වා ආලොකො ආලොකෝ'ති වා භාවෙතබ්බං. තථා අසක්කොන්තෙන ඝටෙ දීපං ජාලෙත්වා ඝට්මුඛං පිදහිත්වා, ඝටෙ ඡිද්දං කත්වා හිතනිවුඛං ඨපෙතබ්බං, තෙන ඡිද්දෙන දීපාලොකො නික්ඛමිත්වා හිතනියං මණ්ඩලං කරොති. තං ආලොකො ආලොකෝ'ති භාවෙතබ්බං, ඉදං ඉතරෙහි විවච්ඡිතත්තා භාවනා. ඉධ උභය නිමිත්තං හිතනියං වා භූමියං වා උට්ඨිතමණ්ඩලසදිසමෙව හොති. පටිභාගනිමිත්තං ඝනවිප්පසන්නආලොකපුඤ්ජසදිසං. යෙසං තාදි සමෙවාති.

## ආලෝක කසිණං.

පරිච්ඡින්නාකාසකසිණෙ'පි "ආකාසකසිණං උග්ගණ්හන්තෙනා ආකාසඝම්භං නිම්ඝනං ගණ්හාති හිතනිවිද්ධෙ වා තාලච්ඡිද්දෙ වා වාත පානනත්තිකාය වා"ති වචනතො කතාධිකාරස්ස තාව පුඤ්ඤවතො හිතනිවිද්ධපදෙසෙ අඤ්ඤතරං දිස්වා නිමිත්තං උපජ්ජති. ඉතරෙන සුච්ඡන්නාවණ්ඩපෙ වා වම්මිකවාතාරකාදීනං වා අඤ්ඤතරස්මිං විදත්ථිවිදත්ථිමත්තං ඡිද්දං කත්වා තදෙවවා හිතනිවිද්ධං ඡිද්දෙ භෙදං ඡිද්දං ආකාසො ආකාසෝ'ති භාවෙතබ්බං. ඉධ උභයනිමිත්තාසඞ්ගං හිතනිපරියන්තාදිහි ඡිද්දාදිසමෙව හොති, වඩ්ඪියමානම්පි න වඩ්ඪති. පටිභාගනිමිත්තං ආකාසමණ්ඩලමෙව හුත්වා උපට්ඨාති, වඩ්ඪියමානඤ්ච වඩ්ඪති. සෙසං පථවිකසිණෙ වුත්තනයෙනෙවවෙදිතබ්බනති.

## පරිච්ඡින්නාකාස කසිණං

ඉති කසිණානි දසබලො-දස යානි අවොච සබ්බධම්මදසො,
රූපාවචරමහි චතු-කා පඤ්චකඣාන හෙතූනි.

එවං තානිව තෙසං-ව භාවනානයම්හි විදිතානා,
තෙසෙවෙව අයං හියෝ-පකිණ්ණක කථාපි විඤ්ඤෙය්‍යා.

ඉමෙසු හි පථවිකසිණවසෙන එකොපි ඛුද්ධා හොන්ති ආදිභාගවා ආකාසෙ වා උදකෙ වා පථවිං නිම්මිනිත්වා පදසා ගමනං ඣානභිඤ්ඤාදිකපපඤ්චං වා පරිත්තාපමාණභාවෙන අනිභාය තත්තපට්ටිලාභොහි එවමාදිනි ඉජ්ඣන්ති. ආපොකසිණවසෙන පථවියං උම්මුජ්ජනං නිමුජ්ජනං උදකවුට්ඨිසමුප්පාදනං නදිසමුද්දාදි

නිම්මානං පඨවිපබ්බතපාසාදාදීනං කවපනනති එවමාදිනි ඉජ්ඣනති, තෙජොකසිණවසෙන ඵුසායනා පජ්ජලනා අඞ්ගාරවුට්ඨි සමුස්සාදනං තෙජසා තෙජොපරියාදානං යදෙවි ඉච්ඡති තස්ස දහනසමත්ථතා දිබ්බෙන චක්ඛුනා රූපදස්සනත්ථාය ආලොකකරණං පරිනිබ්බාන සමයෙ තෙජෝ ධාතුයා සරිරඣාපනනති එවමාදිනි ඉජ්ඣනති. වායොකසිණවසෙන වායුනභිගමනං වානවුට්ඨි සමුප්පාදනනති එවමාදිනි ඉජ්ඣනති. නිලකසිණවසෙන නිල රූපනිම්මානං අඞ්කාරකරණං සුවණ්ණදුබ්බණ්ණතාය අභිභායතනපටිලාභො සුභවිමොක්ඛාධිගමොති එවමාදිනි ඉජ්ඣතති. පීතකසිණවසෙන පිතරූපනිම්මානං සුවණ්ණතනි අභිඵුච්චනා වුත්තනයෙනෙව අභිභායතනපටිලාභො සුභවිමොක්ඛාධිගමොවාති එවමාදිනි ඉජ්ඣනති. ලොහිතකසිණවසෙන ලොහිතක රූප නිම්මානං වුත්තනයෙනෙව අභිභායතන පටිලාභො සුභවිමොක්ඛාධිගමොති එවමාදිනි ඉජ්ඣනති. ඔදාතකසිණවසෙන ඔදාතරූපනි ම්මානං තිමිඛස්ස දූරභාවකරණං අඞ්කාරවිධමනං දිබ්බෙන චක්ඛුනා රූපදස්සනත්ථාය ආලොකකරණනති එවමාදිනි ඉජ්ඣනති. ආලොකකසිණවසෙන සප්පභාරූපනිම්මානං තිමිඛස්ස දූරභාවක රණං අඞ්කාරවිධමනං දිබ්බෙන චක්ඛුනා රූපදස්සනත්ථං ආලොකකරණනති එවමාදිනි ඉජ්ඣනති. ආකාසකසිණවසෙන පරිච්ඡින්නානං විවටකරණං අනෙකා පඨවිපබ්බතාදිසුපි ආකාසං නිම්මිනිත්වා ඉරියාපථකප්පනං නිරොඛුඩ්ඩාදිසු අසජ්ජමානෙන ගමනනති එවමාදිනි ඉජ්ඣනති. යබ්බානෙව උඞ්ඛං අධොං නිරියං අවයං අප්පමාණනති ඉමං පභෙදං ලභනති, වුත්තං හෙතං—"පඨවිකසිණමෙකොව සඤ්ජානාති උඞ්ඛං අධොං තිරියං අවයං අප්පමාණ"නති ආදි. තත්ථ උඞ්ඛනති උපරිභාගනතලානි මුඛං, අධොනි තෙසඤ්ඤා භූමිතලානිමුඛං තිරියනති බෙත්තමණ්ඩලමිව සමන්තා පරිච්ඡිජ්ජිත්වා. එකමෙවා හි උඞ්ඛමෙව කසිණං වඩ්ඪෙති, එකමෙවා අධොං, එකමෙවා සමන්තතොං. තෙන තෙන වා කාරණෙන එවං පසාරෙති, ආලොකම්පි දිබ්බචක්ඛුනා රූපදස්සනකාමො, හෙන වුත්තං "උඞ්ඛං අධොං තිරියං"ති. අමඤ්ඤනති ඉදං පන එකස්ස අඤ්ඤභාවානුපගමනත්ථං වුත්තං, යථා හි උදකං පඨවිකසිණස්ස සබ්බදිසාසු උදකමෙව හොති න අඤ්ඤං, එවමෙව පඨවි කසිණං පඨවිකසිණමෙව හොති, නත්ථි තස්ස අඤ්ඤකසිණසමෙහ දෙති. එස නයො සබ්බත්ථ. අප්පමාණනති ඉදං තස්ස එරණ අපප මාණවසෙන වුත්තං, තංහි වෙහාසා එරනෙනා සකලමෙව එරති න අයමස්ස ආදි ඉදං මජ්ඣනති පමාණං ගණ්හාතීති. යෙ ච තෙ සත්තා "කම්මාවරණෙන වා සමන්නාගතා කිලෙසාවරණෙන

වා සමනන්තරා විපාකාවරණේන වා සමන්නාගතා අස්සද්ධා අවජ්ජිකා දුප්පඤ්ඤා ඡහබ්බා නියාමං ඔක්කමිතුං කුසලේසු ධම්මේසු සම්මත්තං'ති චිත්තා, නෙසං එකස්සාපි එකකසිණේ'පි භාවනා න ඉජ්ඣති. තත්ථ කම්මාවරණේන සමන්නාගතා නාම ආනන්තරිය කම්මසමඞ්ගිනෝ, කිලෙසාවරණේන සමන්නාගතා නාම නියතමිච්ඡා දිට්ඨිකාවෙව උභතොබ්‍යඤ්ජනකපණ්ඩකා ච. විපාකාවරණේන සමන්නාගතා නාම අහෙතුකපටිසන්ධිකා, අස්සද්ධාති බුද්ධාදීසු සද්ධාවිරහිතා, අවජ්ජිකාති අපවේනිතපරිපාකං ඤාණපරිපාකං, දුප්පඤ්ඤාති ලෞකියලොකුත්තරසම්මාදිට්ඨියා විරහිතා, අභබ්බා නියාමං ඔක්කමිතුං කුසලේසු ධම්මේසු සම්මත්තන්ති කුසලේසු ධම්මේසු නියාමසම්මත්තං සම්මත්තසමඤ්ඤං අරියමග්ගං ඔක්කමිතුං අභබ්බාති අත්ථෝ. න කෙවලඤ්ච තාසංණේ යෙව අත්ථෝ සුප්පි කම්මඨානෙසු එතෙසං එකස්සාපි භාවනා න ඉජ්ඣති. තස්මා විපාකාවරණේනාපි කුලප්පත්තෙන කම්මාවරණඤ්ච කිලෙසාවරණඤ්ච ආරකාප රිවජ්ජිතා සබ්බසම්භාරසම්පරිපූරිනියාදිනි සඞ්ඛ්‍යේ ඤාණඤ්ච පඤ්ඤාඤ්ච වෙදිතබ්බා කම්මට්ඨානානුයොගෙ යොගෝ කරණීයෝ'ති.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ
සමාධිභාවනාධිකාරෙ
සෙසකසිණ නිද්දෙසෝ නාම
පඤ්චමෝ පරිච්ඡෙදෝ.

## 6

## අසුභකම්මට්ඨාන නිද්දෙසෝ.

කසිණානන්තරං උද්දිට්ඨෙසු පන උද්ධුමාතකං විනීලකං විපුබ්බකං විච්ඡිද්දකං වික්ඛායිතකං වික්ඛිත්තකං හතවික්ඛිත්තකං ලොහිතකං පුළවකං අට්ඨිකන්ති දසසු අසුභෙසු භාවනා විය වායුනා උඩ්ඩිං ජීවිතපරියාදානා යථානුක්කමං සමුග්ගහණෙන සුන භාවෙන උද්ධුමාතත්තා උද්ධුමාතං, උද්ධුමාතමෙව උද්ධුමාතකං, පටිකූලත්තාවා කුච්ඡිතං උද්ධුමාතන්ති උද්ධුමාතකං. තථා රූපස්ස ඡවසරීරසෙතං අධිවචනං. විනීලං වුච්චති විපරිභින්නනීලවණ්ණං, විනීලමෙව විනීලකං, පටිකූලත්තා වා කුච්ඡිතං විනීලන්ති විනීලකං මංසුස්සදට්ඨානෙසු රත්තවණ්ණස්ස පුබ්බසන්නිවයට්ඨානෙසු සෙතවණ්ණස්ස යෙභුය්‍යෙන ච නීලවණ්ණස්ස නීලට්ඨානෙ නීල

ඝාටකපාරුතසෙව ඡවසරීරසෙතං අධිවචනං. පරිභින්නාඛිතෙසු විසඤ්ඤමානපුඛං විපුඛං, විපුඛමෙව විපුබ්බකං, පටිකූලත්තා වා කුච්ඡිතං විපුබ්බං නති විපුබ්බකං. තථාරූපස්ස ඡවසරීරසෙතං අධිවචනං. විවජ්ජිදං වුච්චති භිඩා භිඳනෙන අපවාරිතං, විවජ්ජිදමෙව විවජ්ජිදකං, පටිකූලත්තා වා කුච්ඡිතං විවජ්ජිදන්ති විවජ්ජිදකං. වෙච්ඡිඞ්ඛ ඡින්නස්ස ඡවසරීරසෙතං අධිවචනං. ඉතොව එතෙනාව විවිධාකාරෙන සොණසිඟාලාදිනි ඛායිතන්ති විකඛායිතං, විකඛායිතමෙව විකඛායිතකං. පටිකූලත්තා වා කුච්ඡිතං විකඛායිතන්ති විකඛායිතකං. තථාරූපස්ස ඡවසරීරසෙතං අධිවචනං. විවිධං ඛිතං විකඛිත්තං, විකඛිත්තමෙව විකඛිත්තකං. පටිකූලත්තා වා කුච්ඡිතං විකඛිත්තන්ති විකඛිත්තකං. අසෙසසඤ්ඤාහරිං අසෙසසඤ්ඤාපාදං අසෙසසඤ්ඤා සීසන්ති එවං තතො තතො විකඛිත්තස්ස ඡවසරීරසෙතං අධිවචනං. හතඤ්ඣි තං පුරිම නයෙනෙව විකඛිත්තකඤ්ඣානි හතවිකඛිත්තකං, කාසපාදුකාරෙන අඞ්ගපච්චඞ්ගෙසු සඤ්ඤ හනිත්වා සුත්තෙන වුත්තනයෙන විකඛිත්තස්ස ඡවසරීරසෙතං අධිවචනං. ලොහිතං ඛිරති විකඛිපති ඉතො විතො ච පග්ඝරතීති ලොහිතකං, පග්ඝරිතලොහිතමකඛිතස්ස ඡවසරීරසෙතං අධිවචනං. පුළවා වුච්චන්ති කිමයො, පුළවෙ කිරතීති පුළවකං. කිමිපරිපුණ්ණස්ස ඡවසරීරසෙතං අධිවචනං. අට්ඨියෙව අට්ඨිකං, පටිකූලත්තා වා කුච්ඡිතං අට්ඨීති අට්ඨිකං. අට්ඨිසඞ්ඛලිකායපි එකට්ඨිකස්සපි එතං අධිවචනං. ඉමානි ච පන උද්ධුමාතකාදීනි නිස්සාය උපජායනිමිත්තානමපි නිමිත්තස්ස පටිලද්ධඣානානමපි එතානෙව නාමානි.

තත්ථ උද්ධුමාතකසරීරෙ උද්ධුමාතකනිමිත්තං උපපාදෙත්වා උද්ධුමාතකඣානං භාවෙතුකාමෙන යොගිනා පඨවිකසිණෙවුත්තනයෙනෙව වුත්තප්පකාරං ආවාසං උපසඞ්කමිත්වා කම්මට්ඨානං උග්ගහෙතබ්බං, තෙනස්ස කම්මට්ඨානං කථෙන්තෙන අසුභනිමිත්තත්තාය ගමනවිධානං සමන්නා නිමිත්තුප්පත්තිලක්ඛණං එකාදස විධෙන නිමිත්තඋග්ගහො ගතාගතමග්ගපච්චවෙක්ඛණන්ති එවං අප්පණාවිධානපරියොසානං සබ්බං කථෙතබ්බං, තෙනාපි සබ්බං සාධුකං උග්ගහෙත්වා පුඛෙ වුත්තප්පකාරං සෙනාසනං උපගන්ත්වා උද්ධුමාතකනිමිත්තං පරියෙසන්තෙන විඤ්ඤාතබ්බං. එවං විහරන්තෙන ච අසුකස්මිං නාම ගාමවාරෙ වා අරඤ්ඤවාරෙ වා පන්තෙ වා පබ්බතපාදෙ වා රුක්ඛමූලෙ වා සුසානෙවා උද්ධුමාතකසරීරං නික්ඛිත්තන්ති කථෙන්තානං වචනං සුත්වාපි න තාවදෙව අතිත්වෙන පක්ඛන්දෙන්තෙන විය ගන්තබ්බං, කස්මා—අසුභං හි නාමෙතං වාළමිඟාදිභීතිතොපි අමනුස්සාධිට්ඨිතමපි හොති. තත්‍රස්ස ජීවිතන්තරායොපි සියා. ගමනමග්ගො වා පන්නස්ස ගාමවාරෙන වා නහානතිත්ථෙන

වා කෙදාරකොටියා වා හොති. තස්ස විසභාගං රූපං ආපාථං ආගච්ඡති, තදෙව වා සරීරං විසභාගං හොති. පුරිසස්සහි ඉත්ථිසරීරං ඉත්ථියාව පුරිසසරීරං විසභාගං. තදෙතං අඩ්ඨකා මතං සුභූතෝපි උපඨාති, තෙනස්ස බ්‍රහ්මචරියන්තරායෝපි ඝියා. සචෙ පන නාසිදා මාදිසස්ස භාරියනහි අත්තානං තක්කයති, එවං තාසකායවඤ්ඤෙනග න්තබ්බං. ගච්ඡන්තෙන තාව සඞ්ඝත්ථෙරස්ස වා අභිඤ්ඤස්ස වා අභිඤ්ඤස්ස තස්ස භික්ඛුනො කථෙතා ගන්තබ්බං. කස්මා— සචෙ හිස්ස සුසානෙ අමනුස්සයක්ඛගහණාදීනං රූපසද්දාදි අනිට්ඨාරම්මණාභිභූතස්ස අඛ පච්චඛාති වා වෙධෙන්ති, භූතං වා න පරිසණ්ඨාති, අඤ්ඤං වා ආබාධො හොති, අථස්ස සො විහාරෙ පත්තචීවරං සුරක්ඛිතං කරිස්සති දහරෙ වා සාමණෙරෙ වා පතිනිත්තා තං භික්ඛුං පටිජග්ගිස්සති. අපිච සුසානං නාම නිරාසඞ්කඨානන්ති මඤ්ඤමානා කතකම්මාපි අකතකම්මාපි චොරා සමොසරන්ති, තෙ මනුස්සෙහි අනුබද්ධා භික්ඛුස්ස සම්පෙ භණ්ඩකං ඡඩ්ඩෙත්වාපි පලායන්ති. මනුස්සා සහොඪං චොරං අදිස්වාමාති භික්ඛුං ගහෙත්වා විහෙඨෙන්ති, අථස්ස සො මා ඉමං විහෙඨයිත්ථ මමායං කථෙත්වා ඉමිනා නාම කම්මෙන ගතොති තෙ මනුස්සෙ සඤ්ඤාපෙත්වා සොත්ථිභාවං කරිස්සති. අයමනිසංසො කථෙත්වා ගමනෙ. තස්මා වුත්තපකාරස්ස භික්ඛුනො කථෙත්වා අසුභනිමිත්තදස්සනෙ සඤ්ඤාභිලාසෙන යථා නාම බ්‍යත්තියෝ අභිසෙඛඨානං යජ්මානො යඤ්ඤසාලං අඩනිං වා පන නිධිඨානං පිතිසොමනස්සජාතං ගච්ඡති, එවං පිතිසොමනස්සං උපපාදෙත්වා අවිඝකථාසු වුත්තෙන විධිනා ගන්තබ්බං. වුත්තං හෙතං— 'උද්ධුමාතකං අසුභනිමිත්තං උග්ගණ්හනෙනා එකො අදුතියො ගච්ඡති උපඨිතාහ සතියා අපම්මුඨාය අත්තොගතෙහි ඉන්ද්‍රියෙහි අබ්‍යි ගතෙන මානසෙන ගතාගතමඟං පච්චවෙක්ඛමානො. යස්මිං පදෙ සෙ උද්ධුමාතකං අසුභනිමිත්තං නිඛිත්තං හොති, තස්මිං පදෙසෙ පාසාණං වා වම්මිකං වා රුක්ඛං වා ගච්ඡං වා ලතං වා සනිමිත්තං කරොති, සාරම්මණං කරොති. සනිමිත්තං කත්වා සාරම්මණං කත්වා උද්ධුමාතකං අසුභනිමිත්තං සභාවභාවතො උපලක්ඛති. වණ්ණතෝපි ලිඛතෝපි සංඨානතෝපි දිසතෝපි ඔකාසතෝපි පරිවෙත්දතෝපි සැඛිතෝපි විවරතෝපි නිජ්ඣායතෝ ඵලතෝ සමන්නතෝ සොතං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති සුපධාරිතං උපධාරෙති සුවවත්ථිතං වවත්ථපෙති, සො තං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කත්වා සුපධාරිතං උපධාරෙත්වා සුවවත්ථිතං වවත්ථපෙත්වා එකො අදුතියො ගච්ඡති උපඨිතාය සතියා අපම්මුඨාය අත්තොගතෙහි ඉන්ද්‍රියෙහි අබභිගතෙන මානසෙන ගතාගතමඟං පච්චවෙක්ඛමානො. සොචඞ්කමන්තොපි තඛභාගියඤ්ඤෙවඞ්කමං අධිට්ඨාති, නිසීදන්තොපි

තබ්භාගියඤ්ඤුව ආසනං පඤ්ඤුපෙති. සමන්නා නිමිත්තුපලක්ඛණා කිම්ඵලියා කිමානිසංසාති, සමන්නා නිමිත්තුපලක්ඛණා අසමෝහත්ථා අසමෝහානිසංසා. එකාදසවිධෙන නිමිත්තඅත්ථා හෝ කිමත්ථියෝ කිමානිසංසෝ'ති, එකාදසවිධෙන නිමිත්තඅත්ථාහෝ උපනිබන්ධිතුත්ථෝ උපනිබන්ධනානිසංසෝ. ගතාගතමග්ගපච්චවෙක්ඛණා කිම්ඵලියා කිමානිසංසාති, ගතාගතමග්ගපච්චවෙක්ඛණා විසිසමග්ගපටිපාදනත්ථා විසිසමග්ගපටිපාදනානිසංසා. ආනිසංසදස්සාවී රතනඝරඤ්ඤි හුත්වා චිත්තිකාරං උපට්ඨාපෙත්වා සවිසායමානෝ තස්මිං ආරම්මණේ චිත්තං උපනිබන්ධති අද්ධා ඉමාය පටිපදාය ජරා මරණම්හා පරිමුච්චිස්සාමීති. සෝ විවිච්චේව කාමෙහි =පෙ:= පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්සාධිගතං හොති රූපාවචරං පඨමජ්ඣානං දිබ්බෝ ච විහාරෝ භාවනාමයඤ්ච පුඤ්ඤකිරියවත්ථූ"ති. තයා යෝ චිත්තසඤ්ඤත්තත්ථාය සීවථිකදස්සනං ගච්ඡති, සෝ ගඤ්ඣං පහරිත්වා ගණ්හං සන්නිපාතෙත්වාපි ගච්ඡතු. කම්මට්ඨානසීසෙන පන ගච්ඡන්තෙන එකතෙන අදූරයෙන මූලකම්මට්ඨානං අවිස්සජ්ජෙත්වා තං මනසිකරොන්තෙනෙව සුසානෙ සොණාදි පරිස්සයවිනොදනත්ථං කත්තරදණ්ඩං වා යට්ඨිං වා ගහෙත්වා සූපගීතභාවසම්පාදනෙන අපම්මුට්ඨසතිං කත්වා මනච්ඡට්ඨානඤ්ච ඉද්ධිඨානං අන්තොගතභාවසම්පාදනතො අභිඤ්ඤාතමතෙන හුත්වා ගන්තබ්බං. විහාරතෝ නික්ඛමන්තෙනෙව අසුකදිසාය අසුකවාරෙන නික්කමන්තොමහීති වාරං සල්ලක්ඛෙතබ්බං. තතෝ යෙන මග්ගෙන ගච්ඡති, සෝ මග්ගෝ වවත්ථපෙතබ්බෝ— අයං මග්ගෝ පාචීනදිසාභිමුඛෝ වා ගච්ඡති පච්ඡිම— උත්තර— දක්ඛිණදිසාභිමුඛෝ වා විදිසාභිමුඛෝ වාති. ඉමස්මිං පන ඨානෙ වාමතෝ ගච්ඡති, ඉමස්මිං ඨානෙ දක්ඛිණතෝ, ඉමස්මිඤ්චඨාන ඨානෙ පාසාණෝ, ඉමස්මිං වම්මිකෝ, ඉමස්මිං රුක්ඛෝ, ඉමස්මිං ගච්ඡෝ, ඉමස්මිං ලතාති එවං ගමනමග්ගං වවත්ථපෙත්වාන නිමිත්තට්ඨානං ගන්තබ්බං. නෙව ඛෝ පවිවාතං, පටිවාතං ගච්ඡන්තස්ස හි කුණපගන්ධෝ ඝානං පහරිත්වා මත්ථලුඞ්ගං වා සඞ්ඛොභෙය්‍ය ආහාරං වා ඡඩ්ඩාපෙය්‍ය විසපටිසාරං වා ජනෙය්‍ය ඊදිසං නාම කුණපට්ඨානං ආගතොම්හීති. තස්මා පටිවාතං වජ්ජෙත්වා අනුවාතං ගන්තබ්බං. සචෙ අනුවාතම්පෙත්වාන න සක්කා හොති ගන්තුං, අන්තරා පබ්බතෝ වා පපාතෝ වා පාසාණෝ වා වනි වා කණ්ටකාධානං වා උදකං වා චික්ඛල්ලං වා හොති, විවරකණ්ණෙණ නාසං පිදහිත්වා ගන්තබ්බං. ඉදමස්ස ගමනවත්තං. එවං ගතෙන පන න තාව අසුභනිමිත්තං ඔලොකෙතබ්බං, දිසා වවත්ථපෙතබ්බා, එකස්මිං හි දිසාභාගෙ චිතස්ස ආරම්මණඤ්ච න විභූතං හුත්වා ඛායති විභූතඤ්ච න කම්මනියං හොති, තස්මා තං වජ්ජෙත්වා යත්ථ චිතස්ස

**ආරම්මණඤ්ච** විභූතං හුත්වා ඛායති, චිත්තඤ්ච කම්මනියං හොති, **තස්මා** ඣානඛණ්ඩං. පටිවාතානුවාතඤ්ච පහාතබ්බං, පටිවාතෙ ඨිතස්ස හි කුණපගන්ධෙන උඛ්කාළහස්ස චිත්තං විධාවති, අනුවාතෙ ඨිතස්ස සවෙ තස්ස අධිවත්ථා අමනුස්සා හොන්ති, තෙ කුජ්ඣිත්වා අනත්ථං කරොන්ති, තස්මා ඊසකං උක්කම්ම නාති අනුවාතෙ ඣානඛණ්ඩං. එවං තික්ඛමාතෙනාපි නාතිදූරෙ නාච්චාසන්නෙ නානුපාදං නානුසීසං ඣානඛණ්ඩං. අතිදූරෙ ඨිතස්ස හි ආරම්මණං අවිභූතං හොති, අච්චා සන්නෙ භයං උපජ්ජති, අනුපාදං වා අනුසීසං වා ඨිතස්ස සඛණ්ඩං අසුභං සබ්බං න පඤ්ඤායති, **තස්මා** නාතිදූරෙ නාච්චාසන්නෙ ඔලොකෙත්වා ඨස්ස පාසුකඨානෙ සරීරවෙමජ්ඣභාගෙ ඣානඛණ්ඩං. එවං ඨිතෙන **තෙන** භික්ඛුනා **පඨමෙ ඣානෙ පාසාණං වා ලෙණං වා ඝනනිමිත්තං කාතුං** න සක්කොති. එවං වුත්තානි සමත්තා නිමිත්තානි උපලක්ඛෙතබ්බානි. තත්‍රිදං උපලක්ඛණං විධානං— සචෙ තස්ස නිමිත්තස්ස සමන්තා චක්ඛුපථෙ පාසාණෙ හොති, සො අයං පාසාණෙ උවෙවා වා නීවෙ වා බුද්දකෙ වා මහන්තෙ වා තමොබ්බා වා කාළෙ වා සෙතෙ වා දීඝෙ වා පරිමණ්ඩලෙ වා ති වවත්ථපෙතබ්බා. තතො ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ අයං පාසාණෙ ඉදං අසුභනිමිත්තං, ඉදං අසුභනිමිත්තං අයං පාසාණෙ'ති සල්ලක්ඛෙතබ්බං. සචෙ වම්මිකෙ හොති, සොපි උවෙවා වා නීවෙ වා බුද්දකෙ වා මහන්තෙ වා තමොබ්බා. වා කාළෙ වා දීඝෙ වා පරිමණ්ඩලොවාති වවත්ථපෙතබ්බා. තතො ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ අයං වම්මිකෙ ඉදං අසුභනිමිත්තන්ති සල්ලක්ඛෙතබ්බං. සචෙ රුක්ඛෙ හොති, සොපි අස්සත්ථෙ වා නිග්‍රොධෙ වා කවජ්ජකෙ වා කපිත්ථකෙ වා උවෙවා වා නීවෙ වා බුද්දකෙ වා මහන්තෙ වා කාළෙ වා සෙතෙ වාති වවත්ථපෙතබ්බා. තතො ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ අයං රුක්ඛෙ ඉදං අසුභනිමිත්තන්ති සල්ලක්ඛෙතබ්බං. සචෙ ගච්ඡෙ හොති සොපි සිංසපෙ වා කණවෙරෙ වා කුරණ්ඩකෙ වා උවෙවා වා නීවෙ වා බුද්දකෙ වා මහන්තෙ වාති වවත්ථපෙතබ්බා. තතො ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ අයං ගච්ඡෙ ඉදං අසුභනිමිත්තන්ති සල්ලක්ඛෙතබ්බං. සචෙ ලතා හොති, සාපි ලාබු වා කුම්භණ්ඩි වා ඡාමා වා කාළවල්ලි වා පූතිලතා වාති වවත්ථපෙතබ්බා. තතො ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ අයං ලතා ඉදං අසුභනිමිත්තං, ඉදං අසුභනිමිත්තං අයං ලතාති **සල්ල ක්ඛෙතබ්බං.** යං පන වුත්තං **ඝනනිමිත්තං. කරොති සාරම්මණං කරොතීති**, තං ඉධෙව අන්තොගධං. පුනප්පුනං වවත්ථපෙන්තො හි සන්නිට්ඨානං කරොති නාම. අයං පාසාණෙ ඉදං අසුභනිමිත්තං, ඉදං අසුභනිමිත්තං අයං පාසාණෙ'ති එවං වෙ සම්මසෙත්වා වවත්ථපෙන්තො සාරම්මණං කරොති නාම. එවං සන්නිට්ඨානං සාරම්මණඤ්ච කත්වා පන සභාවභාවතො වවත්ථපෙතීති වුත්තත්තා ඣානස්ස

සභාවභාවෝ අනඤ්ඤසාධාරණෝ අත්තනියෝ උද්ධුමාතභාවෝ, තෙන මනසිකාතබ්බෝ. වණ්ණිතං උද්ධුමාතන්ති එවං සභාවෙන සරසෙන වවත්ථපෙතබ්බන්ති අත්ථෝ. එවං වවත්ථපෙත්වා වණ්ණතෝ'පි ලිඞ්ගතෝ'පි සණ්ඨානතෝ'පි දිසතෝ'පි ඔකාසතෝ'පි පරිච්ඡේදතෝ'පීති ඡබ්බිධෙන නිමිත්තං ගහෙතබ්බං. කථං- තෙන හි යෝගිනා ඉදං සරීරං කාළස්ස වා ඔදාතස්ස වා මඞ්ගුරවණ්ණිතෝ වාති වණ්ණතෝ වවත්ථපෙතබ්බං. ලිඞ්ගතෝ පන ඉත්ථිලිඞ්ගං වා පුරිසලිඞ්ගං වාති අවවත්ථපෙත්වා පඨමවයෙ වා මජ්ඣිමවයෙ වා පච්ඡිමවයෙ වා ඨිතස්සාති වවත්ථපෙතබ්බං. සණ්ඨානතෝ උද්ධුමාතකසණ්ඨානවසෙනෙව ඉදමස්ස සීසසණ්ඨානං, ඉදං ගීවාසණ්ඨානං, ඉදං හත්ථසණ්ඨානං, ඉදං උදරසණ්ඨානං, ඉදං නාභිසණ්ඨානං, ඉදං කටිසණ්ඨානං, ඉදං ඌරුසණ්ඨානං, ඉදං ජණ්ණුකසණ්ඨානං, ඉදං පාදසණ්ඨානන්ති වවත්ථපෙතබ්බං. දිසතෝ පන ඉමස්මිං සරීරෙ වෙ දිසා නාම්‌හියා අධෝ හෙට්ඨිමා දිසා උද්ධං උපරිමා දිසාති වවත්ථපෙතබ්බං. අථ වා- අහං ඉමිස්සා දිසාය ඨිතෝ අස්සුභනිමිත්තං ඉමිස්සාති වවත්ථපෙතබ්බං. ඔකාසතෝ පන ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ හත්ථා, ඉමස්මිං පාදා, ඉමස්මිං සීසං, ඉමස්මිං මජ්ඣිමෝ කායෝ ඨිතෝ'ති වවත්ථපෙතබ්බං. අථවා- අහං ඉමස්මිං ඔකාසෙ ඨිතෝ අස්සුභනිමිත්තං ඉමස්මිනාති වවත්ථපෙතබ්බං. පරිච්ඡේදතෝ ඉදං සරීරං අධෝ පාදතලෙන උපරි කෙසමත්ථකෙන තිරියං තචෙන පරිච්ඡින්නං, යථාපරිච්ඡින්නෝ ච ඨානෙ මත්තිකාඝටපූරණපභරිතමෙවාති වවත්ථපෙතබ්බං. අථවා-අයම්පි හත්ථපරිච්ඡේදෙ, අයං පාදපරිච්ඡේදෙ, අයං සීසපරිච්ඡේදෙ, අයං මජ්ඣිමකායපරිච්ඡේදෙති වවත්ථපෙතබ්බං. යත්තකං වා පන ඨානං ගණ්හාති, තත්තකමෙව ඉදං ඊදිසං උද්ධුමාතකන්ති පරිච්ඡිජ්ජිතබ්බං. පුරිසස්ස පන ඉත්ථිසරීරං, ඉත්ථියා වා පුරිසසරීරං න වට්ටති. විසභාගෙ සරීරෙ ආරම්මණෙ න උපඨාති, විප්පඨිසාසෙව පච්චයෝ හොති. "උභොසු හි තාසු පි ඉත්ථි පුරිසස්ස චිත්තං පරියාදාය නිවත්තතී"ති මජ්ඣිමඨකථායං වුත්තං, තස්මා සභාගසරීරෙ යෙව එවං ඡබ්බිධෙන නිමිත්තං ගණ්හිතබ්බං. යෝ පන පුරිමබුද්ධානං සන්තිකෙ ආසෙවිතකම්මට්ඨානෝ පරිභට්ඨකිලෙසෝ පරිමද්දිතමහාභූතෝ පරිඤ්ඤාතඛන්ධාරෝ වවත්ථාපිතනාමරූපෝ උප්පාටිතසත්තසඤ්ඤාසඤ්ඤී කතසමණධම්මෝ වාසිතවාසනෝ භාවිතභාවනෝ සබ්බිජෝ ඛීණාසවත්තභාවෝ අපපකිලෙසෝ ඛුලපුත්තෝ, තස්ස ඔලොකිතඔලොකිතට්ඨානෙ යෙව පටිභාගනිමිත්තං උපඨාති. නොවෙ එවං උපට්ඨාති, අථෙවං ඡබ්බිධෙන නිමිත්තං ගණ්හතෝ උපඨාති. යස්ස පන එවම්පි න උපඨාති, තෙන සඞ්ඛෙපෝ විවරතෝ නිද්දෙසෝ ථලතෝ සමන්නතෝ'ති පුනපි පඤ්චවිධෙන නිමිත්තං ගහෙතබ්බං. තත්ථ සඞ්ඛෙපෝති අසීති

සතසංඛ්‍යා, උද්ධුමාතකෙ පන කථං අසීති සතසඞ්ඛ්‍යෝ වවත්ථපෙසසති, තසමානෙන තයෝ දක්ඛිණහත්ථසඞ්ඛ්‍ය තයෝ වාමහත්ථ සඞ්ඛ්‍ය තයෝ දක්ඛිණපාදසඞ්ඛ්‍ය තයෝ වාමපාදසඞ්ඛ්‍ය එකෝ ගීවසඞ්ඛ්‍ය එකෝ කණ්ඨසඞ්ඛ්‍යති එවං වුද්දස මහාසඞ්ඛ්‍යවසෙන සඞ්ඛ්‍යකෝ වවත්ථපෙතබ්බං. **විවරණෝ**'ති විවරං නාම හත්ථතලරං පාදතලරං උදරතලරං කණ්ණසඞ්ඛ්‍යරන්ති එවං විවරතෝ වවත්ථපෙතබ්බං. අක්ඛිතොපි නිමීලිතභාවෝ වා උම්මීලිතභාවෝ වා මුඛස්ස ච පිත්තභාවෝ වා විවටභාවෝ වා වවත්ථපෙතබ්බා. **නිනනගණෝ**'ති යං සරීරෙ නිනනඨානං අක්ඛිකූපෝවා අඤ්ඤොඅඛ්‍යං වා ගලවාටකෝ වා තං වවත්ථපෙතබ්බං. අථවා—අහං නිනනොති සරීරං ඤාණෙ'ති වවත්ථපෙතබ්බං. **ථලණෝ**'ති යං සරීරෙ උන්නතඨානං ප්‍රණ්ණුකං වා උරෝ වා නලාටං වා තං වවත්ථපෙතබ්බා. අථවා-අහං ථලෙ ඨිතා සරීරං නිනනොති වවත්ථපෙතබ්බං. **සමභාගණෝ**'ති සබ්බං සරීරං සමඤ්ඤතෝ වවත්ථපෙතබ්බං. සකලසරීරෙ සුඛුමං වාරෙ ඤා යං ඨානං විභූතං ත්‍රුත්වා උපධාරෙති, තත්ථ උද්ධුමාතකන්ති චින්තං ඨපෙතබ්බං. සබෙ එවමපි න උපඨාති, උදරපරියොසානං අනිරෙකං උද්ධුමාතකං හොති, තත්ථ උද්ධුමාතකං උද්ධුමාතකන්ති චින්තං ඨපෙතබ්බං.

ඉදානි **යො තං නිමිත්තං සුගහගිතං කරොතී**ති ආදිසු අයං විනිච්ඡයකථා— තෙන යොගිනා තසමිං සරීරෙ යථාවුත්තනිමිත්තඝඨාභාවසෙන සුඛුනිමිත්තං ගහෙතබ්බං, සතිං සූපඨිතං කත්වා ආවජ්ජිතබ්බං, එවං පුනපපුන කරොනෙතෙන සාධුකං උපධාරෙතබ්බ සෙඳව වවත්ථපෙතබ්බඤ්ච. සරීරතො නාතිදූරෙ නාවඝාසඤ්ඤා පදෙසෙ ඨිතෙන වා නිසින්නෙන වා චක්ඛුං උම්මීලෙත්වා ඔලොකෙත්වා නිමිත්තං ගණ්හිතබ්බං. උද්ධුමාතකපටික්කූලං උද්ධුමාතක පටික්කූලන්ති සතක්ඛත්තුං සඝසඝක්ඛත්තුම්පි උම්මීලෙත්වා ඔලොකෙතබ්බං, නිමීලෙත්වා ආවජ්ජිතබ්බං. එවං පුනපපුන කරොනත සස උග්ගහනිමිත්තං සුග්‍රහගිතං හොති. කදා සුග්‍රහගිතං හොති, යදා උම්මීලෙත්වා ඔලොකෙනතස්ස නිමීලෙත්වා ආවජ්ජනස්ස ච එකසදිසං හුත්වා ආපාථං ආගච්ඡති, තදා සුග්‍රහගිතං නාම හොති. සො තං නිමිත්තං එවං සුග්‍රහගිතං කත්වා සූපධාරිතං උපධාරෙත්වා සුවවත්ථිතං වවත්ථපෙත්වා සබෙ තත්ථෙව භාවනාපරියොසානං පත්තුං න සක්කොනති, අථානෙන ආගමනකාලෙ වුත්තනයෙනෙව එකකෙන අඳුනියෙන තදෙව කම්මට්ඨානං මනසිකරොතෙනත සූපධිනං සතිං කත්වා අනෙන්‍රාගතෙහි ඉද්ධියෙහි අබභිගතෙන මානසෙන අත්තනො සෙනාසනමෙව ගන්තබ්බං. සුසානා නික්ඛමනතොව ච ආගමනමග්ගො වවත්ථපෙතබ්බා, යෙන මග්ගෙන

නික්ඛන්තොයමි අයං මඤ්ඤා පාචීනදිසාභිමුඛෝ වා ගච්ඡති, පච්ඡිම-උත්තර- දක්ඛිණදිසාභිමුඛෝ වා ගච්ඡති, විදිසාභිමුඛෝ වා ගච්ඡති, ඉමස්මිං පන ඨානෙ වාමතෝ ගච්ඡති, ඉමස්මිං දක්ඛිණතෝ, ඉමස්මිඤ්චස්ස ඨානෙ පාසාණෝ, ඉමස්මිං වම්මිකෝ, ඉමස්මිං රුක්ඛෝ, ඉමස්මිං ගච්ඡෝ, ඉමස්මිං ලතාති. එවං ආගමනමඟ්ගං වව ත්ථපෙත්වා ආගතෙන වඞ්කමනෙනාපි තබ්භාගියොව වඞ්කමෝ අධිට්ඨාතබ්බෝ, අසුභනිමිත්තං දිස්වා නිවත්තෙත්වා භූමිප්පදෙසෙ වඞ්කමිතබ්බනති අත්ථෝ. නිසීදනෙනාපි ආසනමපි තබ්භාගියමෙව පඤ්ඤපෙතබ්බං, සචෙ පන තස්සං දිසායං සොබෙථ වා පපාතෝ වා රුක්ඛෝ වා වත්ථි වා කලලං වා හොති, න සක්කා තං දිසාභිමුඛෙ භූමිප්පදෙසෙ වඞ්කමිතුං, ආසනම්පි අනොකාසතාය න සක්කා පඤ්ඤපෙතුං, තං දිසං අනවලොකෙත්වාපි ඔකාසානුරූපෙ ඨානෙ වඞ්කමිතබ්බඤ්චෙව නිසීදිතබ්බඤ්ච. චිත්තං පන තං දිසාභිමුඛං යෙව කාතබ්බං.

**ඉදානි සමතාය නිමිත්තුපලක්ඛණා කිමත්ථියාති** ආදිපඤ්හානං අසමෙමාහඤ්ඤාති ආදිවිස්සජ්ජනෙ අයමධිප්පායෝ— යස්ස හි අවෙලායං උද්ධුමාතකනිමිත්තවසෙන ගහෙත්වා සමතා නිමිත්තුපලක්ඛණං කතා නිමිත්තගහණඤ්ච චක්ඛුං උම්මිලෙත්වා ඔලොකෙත්වා සෙසෙව තං සරීරං උඤ්ඤාතා ඨිතං විය අජ්ඣොත්තරමානංවිය අත්තබ්භාවං විය හුත්වා උපට්ඨාති, සො තං බිභවඤ්ච භෙරවාරම්මණං දිසවා විකම්පිතත්තවිභොතා උම්මත්තකො විය හොති, භයං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසං පාපුණාති. පාළියං හි විභූතත්ත අවත්ථිසංඛාරම්මණෙසු අඤ්ඤං එවරූපං භෙරවාරම්මණං නාම නත්ථි. ඉමස්මිං හි කම්මට්ඨානෙ ඣානවිබ්භන්තකො නාම හොති. තස්මා අභිභෙරවතාය කම්මට්ඨානස්ස. තස්මා තෙන යොගිනා සන්ථම්භිත්වා සතිං සුපට්ඨිතං කත්වා මතසරීරං උට්ඨහිත්වා අනුබන්ධිතබ්බං නාම නත්ථි, සචෙපි සො එතස්ස සමීපෙ ඨිතෝ පාසාණෝ වා ලතා වා ආගච්ඡෙය්‍ය, සරීරම්පි ආගච්ඡෙය්‍ය. යථා පන සො පාසාණෝවා ලතා වා නාගච්ඡති, එවං සරීරම්පි නාගච්ඡති. අයං පන තුරිතං උපට්ඨානාකාරෝ සඤ්ඤාසීසෙන සඤ්ඤාසමභවෝ, කම්මට්ඨානං තෙ අජ්ඣුපට්ඨිතං, මා භායි භික්ඛූති තාසං විනොදෙත්වා භයං උප්පාදෙත්වා තස්මිං නිමිත්තෙ චිත්තං සණ්ඨාරෙතබ්බං. එවං විසෙසමධිගච්ඡති. ඉදමෙත්ථ සඞ්ඛිත්තං— "සමතාය නිමිත්තුපලක්ඛණා අසමෙමාහඤ්ඤා"ති. එත්තාවසව්ධෙන පන නිමිත්තගහණං සම්පාදෙන්තෙන කම්මට්ඨානං උපනිබන්ධිත්වා, තස්ස හි චක්ඛුනි උම්මිලෙත්වා ඔලොකනපච්චයා උග්ගහනිමිත්තං උපජ්ජති, තස්මිං මානසං චාරෙන්තස්ස පටිභාගනිමිත්තං උපජ්ජති, තස්මිං මානසං චාරෙන්තෙනා අප්පනං පාපුණාති, අප්පනාය ඨත්වා

විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො අරහත්තං සච්ඡිකරොති. තෙන වුත්තං "එ කාදසවිධෙන නිමිත්තගාහො උපනිබන්ධනත්තො"ති.

**ගතාගතමග්ගපච්චවෙක්ඛණා විථියම්පටිපාදනත්ථා**නි එත්ථ න යා ගතමග්ගස්සව ආගතමග්ගස්සව පච්චවෙක්ඛණා වුත්තා, සාක මඤ්ඤවිථියා සම්පටිපාදනත්ථාති අත්ථො. සචෙ හි ඉමං භික්ඛුං කම්ම ට්ඨානං ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තං අන්තරාමග්ගෙ කෙචි අජ්ජ භත්තෙ කත්තිති දිවසං වා පුච්ඡන්ති, පඤ්හං වා පුච්ඡන්ති, පටිසන්ථාරං වා ක රොන්ති, අහං කම්මට්ඨානිකොති තුණ්හීභූතෙන ගන්තුං න වට්ටති. දිවසො කථෙතබ්බො, පඤ්හා විස්සජ්ජෙතබ්බා, සචෙ නජානාති න ජානාමීති වත්තබ්බං, ධම්මිකො පටිසන්ථාරො කාතබ්බො. තස්සෙවං කරොන්තස්ස උග්ගහිතං තරුණනිමිත්තං නස්සති, තස්මිං නස්සන්තෙ පි දිවසං පුඤ්ඤෙන කථෙතබ්බමෙව. පඤ්හං අජානන්තෙන න ජානාමි තිවත්තබ්බං, ජානන්තෙන එකදෙසෙන කථෙතුම්පි වට්ටති. පටිසන්ථා රොපි කාතබ්බො, ආගන්තුකං පන භික්ඛු දිස්වා ආගන්තුකපටිස න්ථාරො කාතබ්බොව. අවසෙසානිපි චෙතියඞ්ගණවත්තබොධියඞ්ගණ වත්තා උපොසථාගාරවත්තා හොජනසාල ජන්තාඝර ආචරියුපජ්ඣාය ආගන්තුක ගමිකවත්තාදීනි සබ්බානි ඛන්ධකවත්තානි පූරෙතබ්බානෙව. තස්ස තානි පූරෙන්තස්සාපි තං තරුණනිමිත්තං නස්සති, පුන ගන්ත්වා නිමිත්තං ගණ්හිස්සාමීති ගන්තු කාමස්සාපි අමනුස්සෙහි වා වාළමිගෙහි වා අඩ්ඪිතත්තා සුඝානම්පි ගන්තුං වා න සක්කා හොති, නිමිත්තං වා අන්තරධායති. උද්ධුමාතකං හි එකමෙව වා වෙ වා දිව සෙ ථද්ධා විනීලකාදිභාවං ගච්ඡති. සබ්බකම්මට්ඨානෙසු එතෙන සමං දුල්ලභං කම්මට්ඨානං නාම නත්ථි. තස්මා එවං නවෙව නිම් මෙත්ත තෙන භික්ඛුනා රත්තිට්ඨානෙ වා දිවාට්ඨානෙ වා නිසිදිත්වා අ හං ඉමිනා නාම වාරෙන විහාරා නික්ඛමිත්වා අසුකදිසාභිමුඛං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා අසුකසඞ්ඝං නාම ඨානෙ වාමං ගණ්හිං, අසුකසඞ්ඝ දක්ඛි ණං තස්ස අසුකසඞ්ඝ ඨානෙ පාසාණො, අසුකසඞ්ඝ වම්මිකරුක්ඛගච්ඡ ලතානං අඤ්ඤතරං, සොමේ තෙන මග්ගෙන ගන්ත්වා අසුකසඞ්ඝ නා ම ඨානෙ අසුභං අද්දසං, තත්ථ අසුකදිසාභිමුඛො ඨත්වා එවඤ්චෙව ඤ්ඤා සමන්නාහාරං නිමිත්තානි සල්ලක්ඛෙත්වා එවං අසුභනිමිත්තං උග්ග හෙත්වා අසුකදිසාය සුසානතො නික්ඛම්ත්වා එවරූපෙන නාම ම ග්ගෙන ඉදඤ්චිදඤ්ඤ කරොන්තො ආගන්ත්වා ඉධ නිසින්නොති එවං යාව පල්ලඞ්කා ආභුජිත්වා නිසින්නට්ඨානං, තාව ගතාගත මග්ගො පච්චවෙක්ඛිතබ්බො. තස්සෙවං පච්චවෙක්ඛතො තං නිමිත්තං පාකටං හොති, පුරතො නික්ඛිත්තං විය උපට්ඨාති. කම්මට්ඨානං පුරි මාකාරෙනෙව වීථිං පටිපජ්ජති. තෙන වුත්තං "ගතාගතමග්ගපච්ච වෙක්ඛණා වීථි සම්පටිපාදනත්ථා"ති.

ඉදානි **ආනිසංසදස්සාවිතනත්ථං** සඤ්ඤිග්ගහා විනතිකාරං **උපට්ඨපෙත්වා සම්පියායමානෝ තස්මිං ආරම්මණේ චිත්තං උපනිබන්ධති** ති එත්ථ උද්ධුමාතකපටිකූලේ මානසං වාරෙත්වා ඤානං නිබ්බත්තෙත්වා ඤානපදට්ඨානං විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තෝ අද්ධා ඉමාය පටිපදාය ජරාමරණම්හා පරිමුච්චිස්සාමීති එවං ආනිසංසදස්සාවිනා භවිතබ්බං. යථා පන දුග්ගතෝ පුරිසෝ මහග්ඝං මණිරතනං ලභිත්වා දුල්ලභං වත මේ ලද්ධන්ති තස්මිං රතනසඤ්ඤී හුත්වා ගාරවං ජනෙත්වා විපුලේන පෙමේන සප්පියායමානෝ තං රක්ඛෙය්‍ය එවමෙව දුල්ලභං මේ ඉදං කම්මට්ඨානං ලද්ධං දුග්ගතස්ස මහග්ඝ මණිරතන සදිසං, එතුධාතුකම්මට්ඨානිකෝ හි අත්තනෝ චත්තාරෝ මහාභූතෙ පරිගණ්හාති, ආණාපානකම්මට්ඨානිකෝ අත්තනෝ නාසිකාවාතං පරිගණ්හාති,කසිණකම්මට්ඨානිකෝ කසිණං කත්වා යථාසුඛං භාවෙති, එවං ඉතරානි ඉතරානි කම්මට්ඨානානි සුලභානි, ඉදං පන එකමෙව වා මෙ වා දිවසෙ නිඨති, තතොපරං මිනිලකාදිභාවං පාපුණාතීති නත්ථි ඉතො දුල්ලභතරන්ති තස්මිං රතනසඤ්ඤිනා හුත්වා විත්තීකාරං උපට්ඨපෙත්වා සම්පියායමානෙන තං නිමිත්තං රක්ඛිතබ්බං. රත්තිට්ඨානෙ චදිවාට්ඨානෙච උද්ධුමාතකපටික්කූලංඋද්ධුමාතකපටිකූලන්ති තත්ථ පුනප්පුනං චිත්තං උපනිබන්ධිතබ්බං, පුනප්පුනං තං නිමිත්තං ආවජ්ජිතබ්බං,මනසි කාතබ්බං,තක්කයාගතංවිතක්කයාගතං කාතබ්බං. තස්සෙවං කරොතො පටිභාගනිමිත්තං උප්පජ්ජති. තන්දිං නිමිත්තවයස්ස නානා කරණං-උග්ගහනිමිත්තං විරූපං බිභච්ඡං භෙරවං දස්සනං හුත්වා උපට්ඨාති, පටිභාගනිමිත්තං පන යාවදත්ථං භුඤ්ජිත්වා නිපන්නොා ථූලඛපච්චඛපුරිසෝ විය. තස්ස පටිභාගනිමිත්ත පටිලාභසමකාල මෙව බහිද්ධා කාමානං අමනසිකාරා වික්ඛම්භනවසෙන කාමච්ඡන්දෙ පහීයති, අනුනයපහානෙනෙව වස්ස ලොභිතපහානෙන පුබ්බා විය ව්‍යාපාදෙපි පහීයති, තථා ආරද්ධවිරියතාය ථිනමිද්ධං, අවිප්පටිසාරකරසනත්ධම්මානුයොගවසෙන උද්ධච්චකුක්කුච්චං, අධිගතවිසෙසස්ස පච්චක්ඛතාය පටිපත්තිදෙසකෙ සත්ථරි පටිපත්තියං පටිපත්තිඵලෙ ච විචිකිච්ඡාති පඤ්චනීවරණානි පහීයන්ති. තස්මිං යෙව ච නිමිත්තෙ චෙතසෝ අනිනිරොපනලක්ඛණෙ විතක්කෙකා, නිම්මිත්තානුපස්සනාකිච්චං සාධයමානෝ විචාරෝ, පටිලද්ධවිසෙසාධිගමපච්චයා පීති, පීතිමනස්ස පස්සද්ධිසම්භවතො පස්සද්ධිනිමිත්තං සුඛං, සුඛිතස්ස චිත්තසමාධිසම්භවතෝ සුඛ නිමිත්තා එකග්ගතාවාති ඣානඞ්ගානි පාතුභවන්ති. එවමස්ස පඨමජ්ඣානපටිබිම්බභූතං උපචාරජ්ඣානම්පි තං ඛණං යෙව නිබ්බත්තති. ඉතො පරං යාව පඨමජ්ඣානස්ස අප්පනාවෙව වසිප්පත්තිව, තාව සබ්බං පඨවිකසිණෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

ඉතො පරෙසු පන නීලකාදීසුපි යං තං උද්ධුමාතසඤ්ඤං අසුභනිමිත්තං උග්ගහණ්හතෝ එකෝ අදුතියෝ ගච්ඡති උපඩ්ඪාය සතියාති ආදිනා නයෙන ගමනං ආදිකං කත්වා ලක්ඛණං වුත්තං, තං සබ්බං නීලකං අසුභනිමිත්තං උග්ගණ්හනෙත්ථාති එවං තස්ස තස්ස වසෙන තත්ථ උද්ධුමාතක පදමත්තං පරිවත්තෙත්වා වුත්තනයෙනෙව සත්තිවිධස්ස ධිපායං වෙදිතබ්බං. අයං පන විසෙසෝ—නීලකෙ නීලක පටික්කූලං විනීලකපටික්කූලනත්තිමනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. උග්ගහනිමිත්තඤ්චෙව කබරං කබරවණ්ණං හුත්වා උපට්ඨාති. පටිභාගනිමිත්තං පන උස්සදවසෙන උපට්ඨාති. විපුබ්බකෙ විපුබ්බකපටික්කූලං විපුබ්බකපටික්කූලත්තිමනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. උග්ගහනිමිත්තං පනෙත්ථ පඤ්චරත්තමෙව උපට්ඨාති. පටිභාගනිමිත්තං නිව්වලං සන්නිසින්නං හුත්වා උපට්ඨාති. විච්ඡිද්දකං යුද්ධමණ්ඩලෙ වා චොරාටවියං වා සුසානෙ වා යත්ථ රාජානො චොරෙ ඝාතෙන්ති, අරඤ්ඤෙ වා පන සිඛව්‍යග්ඝෙහි ඛාදනපුරිසඨානෙ ලබ්භති. තස්මා තථාරූපං ඨානං ගන්ත්වා සචෙ නානාදිසායං පතිතම්පි එකා වජ්ඣත්තෙන ආපාථං ආගච්ඡති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ ආගච්ඡති, සයං හත්ථෙන න පරාමසිතබ්බං, පරාමසන්තො හි විස්සාසං ආපජ්ජති, තස්මා ආරාමිකෙන වා සමණුද්දෙසෙන වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි එකට්ඨානෙ කාතබ්බං. අලහන්තෙන කත්තරසට්ඨියා වා දණ්ඩකෙන වා එකඛණ්ඩනත්තරං කත්වා උපනාමෙතබ්බං, එවං උපනාමෙත්වා විච්ඡිද්දකපටික්කූලං විච්ඡිද්දකපටික්කූලන්ති මනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. තත්ථ උග්ගහනිමිත්තං මජ්ඣෙ ඡින්නං විය උපට්ඨාති, පටිභාගනිමිත්තං පන පරිපුණ්ණං හුත්වා උපට්ඨාති. විකඛායිතකෙ විකඛායිතත පටික්කූලං විකඛායිතත පටික්කූලන්ති මනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. උග්ගහනිමිත්තං පනෙත්ථ තත්ථ තත්ථ ඛායිත සදිසමෙව උපට්ඨාති, පටිභාගනිමිත්තං පන පරිපුණ්ණං හුත්වා උපට්ඨාති. විකඛිත්තකම්පි විච්ඡිද්දකෙ වුත්තනයෙනෙව අඛුලඛුලන්තරං කාරෙත්වා වා කත්වා වා විකඛිත්තකපටික්කූලං විකඛිත්තක පටික්කූලන්ති මනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. එත්ථ උග්ගහනිමිත්තං පාකටන්තරං හුත්වා උපට්ඨාති, පටිභාගනිමිත්තං පන පරිපුණ්ණං හුත්වා උපට්ඨාති. හතවිකඛිත්තකම්පි විච්ඡිද්දකෙ වුත්තනයෙනෙව අඛුලඛුලන්තරං කාරෙත්වා වා කත්වා වා හත විකඛිත්තකපටික්කූලං හතවිකඛිත්තකපටික්කූලන්ති මනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. උග්ගහනිමිත්තං පනෙත්ථ පඤ්ඤායමානපහාර මුඛං විය හොති. පටිභාගනිමිත්තං පරිපුණ්ණමෙව හුත්වා උපට්ඨාති.

ලෝහිතකං යුධමණ්ඩලාදිසු ලඛ්පභාරාහතං හඤ්ඡාදුදිසු වා ජීවන්තාසු නිත්තාගණ්ඩපිළකාදීනං වා මුඛතෝ පග්ඝරමානකාලෙ ලබ්භති. තස්මා තං දිස්වා ලෝහිතකපටිකූලං ලෝහිතකපටිකූලන්ති මනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. එවඤ්හි උග්ගහනිමිත්තං වා තත්ථ පඨමාරුණ්ණවණ්ණා වලාහකා විය රත්තපටාකා වලමානාකාරං උපට්ඨාති. පටිභාගනිමිත්තං පන සන්නිසින්නං හුත්වා උපට්ඨාති, පුළුවකං වීහතී හච්චයෙන ඛුද්දකපස්ස නවති වණමුඛෙසු කිමිරාසිපරිඛ්ඛාරකාලෙ හොති. අපිච තං සොණසිඟාලමනුස්සගොමහිසඝෝඨකස්සඅජගරාදීනං සරීරපමාණමෙව හුත්වා සාලිභත්තරාසි විය තිට්ඨති. තෙසු යඤ්ච කුණපං පුළුවකපටිකූලං පුළුවකපටික්කූලන්ති මනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. චූළලපිණ්ඩපාතිකතිස්සත්ථෙරස්ස හි කාලදීඝවාපියා අන්තෙවාසිකා හත්ථිඛුණ්ඩෙ නිමිත්තං උප්පාදෙසි. උග්ගහනිමිත්තං පනෙත්ථ වලමානං විය උපට්ඨාති. පටිභාගනිමිත්තං සාලිගබ්භපිණ්ඩෝ විය සන්නිසින්නෝ හුත්වා උපට්ඨාති. "අධිකං සෝ පස්ස යඤ්ච සරීරං සීවථිකාය ඡඩ්ඩිතං අට්ඨසඞ්ඛලිකං සමංසලෝහිතං නහාරූසම්බන්ධං"න්ති ආදිනා නයෙන නානප්පකාරතෝ වුත්තං. තස්මා යඤ්ච තං නිකිඤ්චනං හොති, තඤ්ච පුරිමනයෙනෙව ගන්ත්වා සමන්තා පාසාණාදීනං වසෙන සනිමිත්තං සාරම්මණං කත්වා ඉදං අට්ඨිකන්ති සභාවභාවතෝ උපලක්ඛෙත්වා වණ්ණාදිවසෙන එකාදසහාකාරෙහි නිමිත්තං උග්ගහෙතබ්බං. තං පන වණ්ණතෝ සෙතන්ති ඔලොකෙන්තස්ස න උපට්ඨාති, ඔදුතකාපිණසමෙහදෙ හොති, තස්මා අට්ඨිකන්ති පටික්කූලවසෙනෙව ඔලොකෙතබ්බං. ලිඞ්ගන්ති ඉධ හත්ථාදීනං නාමං, තස්මා හත්ථාදසීසඋදරබාහුකට්ඨරුජඞ්ඝානං වසෙන ලිඞ්ගතෝ ව්‍යවත්ථපෙතබ්බං. දීඝ රස්ස වට්ටව තුරස්ස බුද්ධක මහන්තවසෙන පන සණ්ඨානතෝ ව්‍යවත්ථපෙතබ්බං. දිසොකාසා ඵුත්තන්තයා එව. තස්ස තස්ස අට්ඨිනෝ පරියන්තවසෙන පරිච්ඡෙදතෝ ව්‍යවත්ථපෙත්වා යදෙවෙත්ථ පාකටං හුත්වා උපට්ඨාති, තං ගහෙත්වා අප්පනා පාපුණිතබ්බා. තස්ස තස්ස අට්ඨිනෝ නින්නට්ඨානට්ඨලට්ඨානවසෙන පන නින්නාතෝ ථලතෝ ච ව්‍යවත්ථපෙතබ්බං. පදෙසවසෙනාපි අහං නිත්තෙන අට්ඨි ථලෙ අහං වා ථලෙ අට්ඨි නිත්තෙන නිපි ව්‍යවත්ථපෙතබ්බං. භින්නං පන අවට්ඨිකාහං ඝටිතඝටිතට්ඨානවසෙන සඤ්ඡාතෝ ව්‍යවත්ථපෙතබ්බං. අට්ඨිකානං යෙව අන්තරවසෙන විවරං විවරතෝ ව්‍යවත්ථපෙ තබ්බං. සබ්බත්ථෙව පන ඤාණං චාරෙත්වා ඉමස්මිං ඨානෙ ඉදමට්ඨි නි සණ්ඨානතෝ ව්‍යවත්ථපෙතබ්බං. එවම්පි නිමිත්තෙ අනුපට්ඨහන්තෙ නලාටවට්ටිමහි විහනං ඨපෙතබ්බං. යථාවෙත්ථ එවං ඉදං එකාදසවිධෙන නිමිත්තග්ගහණං ඉතෝ පුරිමෙසුපි පුළුවකාදීසු යුජ්ජමානවසෙන සල්ලක්ඛෙතබ්බං. ඉධඤ්ච පන කම්මට්ඨානං

සකලායපි අට්ඨිකසඞ්ඛලිකායෙ එකයම්පි අට්ඨිකෙ සමපජ්ජති. තසමා තෙසු යස්ස කස්සචි එකාදසවිධෙන නිමිත්තං උග්ගහෙතබ්බා අට්ඨික පටික්කූලං අට්ඨිකපටික්කූලන්ති මනසිකාරෙ පවත්තෙන්තෙබ්බා. ඉධ උග්ගහනිමිත්තම්පි පටිභාගනිමිත්තම්පි එකසදිසමෙව හොති ති වුත්තං. තං එකසම්පි අට්ඨිකෙ යුත්තං. අට්ඨිකසඞ්ඛලිකාය පන උග්ගහනිමිත්තෙන පඤ්ඤායමානෙ විවරතා, පටිභාගනිමිත්තෙන පරිපුණ්ණභාවො යුජ්ජති, එකට්ඨිකෙ'පි ච උග්ගහනිමිත්තෙනෙන බීභවෙජනා භයානකෙන භවිතබ්බං. පටිභාගනිමිත්තෙන පිතිසොම නසසජනකෙන, උපචාරාවහත්තා. ඉමසමිං හි ඔකාසෙ යං අඤ්ඤ කථාසු වුත්තං, තං වාරං දත්වාව වුත්තං, තථාහි. තත්ථ චතූසු බ්‍රහ්ම විහාරෙසු දසසුච අසුභෙසු පටිභාගනිමිත්තං නත්ථි. බ්‍රහ්මවිහාරෙසු හි සීමසම්භෙදෙ යෙව නිමිත්තං, දසසු ච අසුභෙසු නිබ්බිකප්පං කත්වා පටික්කූලභාවෙයෙව දිසෙ නිමිත්තං නාම හොතීති වත්වාපි පුන අනනතරමෙව දුවිධං ඉධ නිමිත්තං උග්ගහනිමිත්තං පටිභාග නිමිත්තං. උග්ගහනිමිත්තං විරූපං බීභච්ඡං භයානකං හුත්වා උප ට්ඨාතීති ආදි වුත්තං. තසමා යං විභාවෙත්වා අවොචුම්හ, ඉදමෙ වෙත්ථ යුත්තං. අපිච— මහානිස්සන්දෙරස්ස දන්තට්ඨිකමත්තාව ලොකෙනෙන සකලිත්ථිසරීරස්ස අට්ඨිසඞ්ඝාටභාවෙන උපඤ්ඤාදිනි වෙත්ථ නිදස්සනානීති.

ඉති අසුභානි සුභගුණෙ-දසසතලොචනෙන ථුතකිත්තී,
යානි අවොච දසබලො-එකෙකඤ්ඤානහෙතූනි
එවං තානි ච තෙසං-ච භාවනානයම්මං විදිත්වාන,
තෙසෙවව අයං භික්ඛු-පකිණ්ණක කථාපි විසඳයා.

එතෙසු හි යස්ස කස්සචි අධිගතඣානො සුවිසුද්ධමහිතරාගතත්තා තීතරාගො විය නිලලාලුපවාරෙ හොති. එවං සන්තෙපි යථායං අසුභපභෙදෙ වුත්තො, සො සරීරසභාවපත්තිවසෙන ච රාග චරිතභෙදවසෙනවාති වෙදිතබ්බා. ඡවසරීරං හි පටිකූලභාවං ආපජ්ජමානං උද්ධුමාතකසභාවපත්තං වා සියා, විනිලකාදිනං වා අඤ්ඤතරසභාවපත්තං. ඉති යාදිසං යාදිසං සක්කා හොති ලද්ධුං, තාදිසෙනාදිසෙ උද්ධුමාතකපටික්කූලං විනිලකපටික්කූලන්ති එවං නිමිත්තං ගණ්හිතබ්බමෙවාති සරීරසභාවපත්තිවසෙන දසධා අසුභ පභෙදෙ වුත්තෙනා'ති වෙදිතබ්බා.

විසෙසතො පෙත්ථ උද්ධුමාතකා සරීරසණ්ඨාන විපත්තිපකාසතතා සණ්ඨානරාගිනො සප්පායං, විනිලකං ඡවිරාගවිපත්තිපකාසනතා සරීරවණ්ණරාගිනො සප්පායං, විපුබ්බකං කායවණ්ණපටිබද්ධස්ස දුග්ගන්ධභාවස්ස පකාසනතා මාලාගන්ධාදිවසෙන සමුට්ඨා

පිත සරීරගන්ධිරාගිනෝ සපායං, විවිත්තදකං අත්තෝ සුසිරභාවපප කාසනතෝ සරීරේ ඝනභාවරාගිනෝ සපායං, විකඛිසිතකං මංසූ පචයසමපත්තිවිනාසපපකාසනතෝ එතාදිසූ සරීරපපදෙසෙසු මංසූ පචයරාගිනෝ සපායං, විකඛිත්තකං අඛපච්චඛනං විකෙඛපපප කාසනතෝ අඛඝපච්චඛලිලාරාගිනෝ සපායං, හතවිකඛිත්තකං සරීර සඛඝාත හෙද විකාරපපකාසනතෝ සරීර සඛඝාතසමපත්තිරා ගිනෝ සපායං, ලොහිතකං ලොහිතමකඛිත පටික්කූල භාවපප කාසනතෝ අලඛකාරජනිතසොභාරාගිනෝ සපායං, පුලිවකං කායසස අනොකකිමිකුල සාධාරණ භාවපපකාසනතෝ කායෙ මම ත්තරාගිනෝ සපායං, අට්ඨිකං සරීරට්ඨිකං පටික්කූල භාවපපකා සනතෝ දනත්තසමපත්තිරාගිනෝ සපායනති. එවං රාග චරිතභෙද වසෙනාපි දසඛා අසුභපපභෙදෙ වුත්තොති වෙදිතබ්බා. යසමා පන දසවිධෙපි එතසමිං අසුභෙ සෙය්‍යථාපිනාම අපරිසණ්ඨිතජලාය සිඝසොතාය නදියා අරිත්තබලෙනෙව නාවා නිවත්තති, විනා අරි ත්තෙන නා සක්කා ඨපෙතුං, එවමෙව දුබ්බලත්තා ආරම්මණස්ස චිත්තක්ඛබලෙනෙව චිත්තං එකග්ගං භුත්වා තිට්ඨති, විනා චිත්තක්ඛන න සක්කා ඨපෙතුං, තසමා පඨමජ්ඣාන මෙවෙත්ථ හොති න දුතියා දිනි. පටික්කූලෙපි ච එතසමිං ආරම්මණෙ අඛ්ඨා ඉමාය පටිපදාය ජරාමරණමහා පරිමුච්චිස්සාමිති එවං ආනිසංසදස්සාවිතාය චෙව නිවරණසන්නාපපහානෙන ච පිතිසොමනස්සං උපජ්ජති. බහුං ඤනී මෙ වෙතනං ලභිස්සාමිති ආනිසංස දස්සාවිනෝ පුඵඡ්ඛඛ කස්ස ගුථරාසිමහි විය, උපට්ඨානත්‍යාධි දුකඛස්ස රොගිනෝ වමන විරෙචනපවත්තනියං විය ච. දසවිධම්පි චෙතං අසුභලකඛණතෝ එකමෙව හොති, දසවිධස්සාපි හි එතස්ස අසුචිදුගඛජෙගුච්ඡපටි කූලභාවෝ එව ලකඛණං, තදෙතං ඉමිනා ලකඛණෙන කෙවලං මතසරීරෙ දනත්තධිකදස්සාවිනෝ පන වෙනියපබ්බතවාසිමහාතිස්ස ථේරස්ස විය, ගත්තිකඛණ්ඩතං රාජිනං ඔලොකෙනත්‍යස්ස සඛ්ඛරක්ඛි තත්ථෙරපටිපාකසාමණෙරස්ස විය ච ජීවමානකසරීරෙපි උපට්ඨාති. යථෙව හි මතසරීරං එවං ජීවමානකම්පි අසුභමෙව, අසුභලක්ඛණං පනෙත්ථ ආගන්තුකෙන අලඛාරෙන පටිච්ඡන්නත්තා නපඤ්ඤායති. පකතියා පන ඉදං සරීරං නාම අනිරෙකතිසතඅට්ඨිකසමුස්සයා අසීතිසතසන්ධිසඛ්ඨිතං, නවනහාරුසතනිබද්ධං, නවමංසපපසිසතා නුලිත්තං, අල්ල මනුස්සචම්මපරියොනද්ධං, ඡවියා පටිච්ඡන්නං, ගි ත්තවිද්දං, මෙදක ථාලිකා විය නිච්චුග්ගරිතපග්ඝරිතං, කිමිසඛ්ඛනි සෙවිතං, රොගානං ආයතනං, දුකඛධම්මානංවත්ථු, පරිහීනාපුරාණ ණෙඛාවිය නවනි වණමුඛෙහිසතතව්‍යස්සඳනං යස්ස ඨහොති අකඛිහි

අක්ඛි ගූථකො පඤ්ඤරති, කණ්ණසිඛිලෙඡිකා කණ්ණගූථකො නාසාපුටේ නි සිඞ්ඝාණිකා, මුඛතො ආහාරපිත්තසෙම්හරුහිරානි, අධොමාරෙහි උච්චාරපස්සාවා, නවනවුතියා ලොමකූපසහස්සෙහි අසුචිසෙදා යුසො පඤ්ඤරති, නීලමක්ඛිකාදයො සම්පරිවාරෙන්ති. යං දන්තකට්ඨ මුඛධොවන සීසමක්ඛන නහාන නිවාසන පාපුරණාදිහි අපරිජගුත්තා යථාජාතොව ඵරුසවිප්පකිණ්ණකෙසො හුත්වා ගාමෙන ගාමං විචරන්තො රාජාපි පුප්ඵඡඩ්ඩකවණ්ණාදීසු අඤ්ඤතරොපි සම සරීර පටිකකුලතාය නිබ්බිසෙසො හොති, එවං අසුචිදුග්ගන්ධජෙගු ඡපටික්කුලතාය රක්ඛෙය්‍ය වා චණ්ඩාලස්සවා සරීරෙ චෙමත්තතංනාම නත්ථි. දන්තකට්ඨමුඛධොවනාදිහි පනෙත්ථ දන්තමලාදිනි පමජ්ජිත්වා නානා වත්ථෙහි ගිරිකොපිනංපටිච්ඡ දෙන්තානානාවණ්ණනසුරභිවි ලෙපනෙන විලිම්පිත්වා පුප්ඵාභරණාදිහි අලඞ්කරිත්වා අඟනානි මමානි ගහෙතබ්බාකාරපත්තං කරොන්ති. තතො ඉමිනා ආගන්තුකෙන අලඞ්කාරෙන පටිච්ඡන්නානං නදස්ස ගථාව සරසං අසුභලක්ඛණං අසඤ්ඡානන්නා පුරිසා ඉත්ථිසු, ඉත්ථියො ච පුරිසෙසු රතිං කරොන්ති. පරමත්ථතො පනෙත්ථ රක්ඛිතබ්බකයුත්තඤ්ඤං නාම අණුමත්තම්පි නත්ථි, තථාහි- කෙසලොමනඛදන්තඛෙල සිඞ්ඝාණික උච්චාරපස්සා වාදිසු එකකොට්ඨාසමපි සරීරතො බහි පතිතං සන්තා හත්ථෙන ඵුසිතුම්පි න ඉච්ඡන්ති අවට්ඨන්ති හරායන්ති ජිගුච්ඡන්ති. යං යං පනෙත්ථ අවසෙසං හොති, තං තං පටිකකුලම්පි සමානං අවිජ්ජා කාරපරියොනද්ධා අත්තසිනෙහරාගරත්තා ඉඤ්ඣ කන්තං නිච්චං සුඛං අත්තාති ගණ්හන්ති. තෙ එවං ගණ්හන්තා අථවියං කිංසුක රුක්ඛං දිස්වා රුක්ඛතො අපතිතං අපතිතං පුප්ඵං අයං මංස පෙසි අයං මංසපෙසීති ඔහඤ්ඤමානෙන ජරසිගාලෙන සමානතං ආපජ්ජන්ති. තස්මා-

යථා හි පුප්ඵිතං දිස්වා-සිගාලෝ කිංසුකං වනෙ,
මංසරුක්ඛොති මයා ලද්ධා-ඉති ගන්ත්වාන වෙගසා.

පතිතං පතිතං පුප්ඵං-ඛසිත්වා අතිලොලුපෝ,
නාසිදං මංසං අද්දූ මංසං-යං රුක්ඛස්මිනන්ති ගණ්හති.

කොට්ඨාසං පතිතං යෙව-අසුභන්ති තථා බුධෝ,
අඤ්ඤෙන්ති ගණ්හෙය්‍ය-ජරසිගාලෙන සාධුකං.

ඉමං හි සුභතෝ කායං-ගහෙත්වා තත්ථ මූළ්හිතා,
බාලා කරොන්තා පාපානි-දුක්ඛා න පරිමුච්චරෙ.

තස්මා පඤ්ඤෙය්‍ය මෙධාවී-ජීවිතෝ වා මතස්ස වා,
සභාවං පූතිකායස්ස-සුභභාවෙන වජ්ජිතං.

වුත්තං හෙතං-

"දුග්ගන්ධෝ අසුචි කායෝ-ඛුණ්ණෝ උක්කාරූපමෝ'
නිජ්ඣෝ චක්ඛුනෝ නිච්චෝ-කායෝ බාලාභි නන්දිතෝ.
අල්ල චම්ම පටිච්ඡන්නෝ-නවද්වාරෝ මහා වණෝ.
සමන්තතෝ පග්ඝරති- අසුචි පූති ගන්ධියෝ.
සචේ ඉමස්ස කායස්ස-අන්තෝ බාහිරතෝ සියා,
දණ්ඩං නූන ගහේත්වාන-කාකේ සොණේ ච වාරයේ"නි.

තස්මා දබ්බජාතිකෙන භික්ඛුනා ජීවමානසරීරං වා හොතු මත සරීරං වා යත්ථ යත්ථ අසුභාකාරෝ පඤ්ඤායති, තත්ථ තත්ථෙව නිමිත්තං ගහෙත්වා කම්මට්ඨානං අප්පනං පාපෙතබ්බන්ති.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ
සමාධිභාවනාධිකාරෙ
අසුභකම්මට්ඨාන නිද්දෙසෝ නාම
ඡට්ඨෝ පරිච්ඡෙදෝ.

## 7

## ඡඅනුස්සති නිද්දෙසෝ.

අසුභානන්තරං උද්දිට්ඨාසු පන දසසු අනුස්සතීසු බුනප්පුන උප්පජ්ජනතෝ සති යෙව අනුස්සති, පවත්තිතබ්බට්ඨානමහි යෙව වා පවත්තනතෝ සබා පබ්බජිතස්ස කුලපුත්තස්ස අනුරූපා සතීතිපි අනුස්සති. බුද්ධං ආරබ්භ උප්පන්නානුස්සති බුද්ධානුස්සති, බුද්ධගුණාරම්මණාය සතියා එතං අධිවචනං. ධම්මං ආරබ්භ උප්පන්නානුස්සති ධම්මානුස්සති, සවාක්ඛාතාදි ධම්මගුණාරම්මණාය සතියා එතං අධිවචනං. සඞ්ඝං ආරබ්භ උප්පන්නානුස්සති සඞ්ඝානුස්සති, සුප්පටිපන්නාදි සඞ්ඝගුණාරම්මණාය සතියා එතං අධිවචනං. සීලං ආරබ්භ උප්පන්නානුස්සති සීලානුස්සති, අඛණ්ඩාදි සීලගුණාරම්මණාය සතියා එතං අධිවචනං. චාගං ආරබ්භ උප්පන්නානුස්සති චාගානුස්සති, මුත්තචාගතාදි චාගගුණාරම්මණාය සතියා එතං අධිවචනං. දෙවතා ආරබ්භ උප්පන්නානුස්සති දෙවතානුස්සති, දෙවතා සක්ඛිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා අත්තනෝ සද්ධාදි ගුණාරම්මණාය සතියා එතං අධිවචනං. මරණං ආරබ්භ උප්පන්නා සති මරණස්සති, ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදාරම්මණාය සතියා එතං අධිවචනං. කෙසාදිභෙදං රූපකායං ගතා කායෙ වා භවාති කායගතා, කායගතා ච සා සති චා, නි කායගතසතීති වත්තබ්බෙ රස්සං අකත්වා කායගතාසතීති වුත්තා,

කෙසාදිකායකොට්ඨාසනිමිත්තාරම්මණාය සතියා එතං අධිවචනං. ආණාපාණේ ආරබ්භ උපපන්නා සති ආණාපාණසති, අස්සාසපස්සා සනිමිත්තාරම්මණාය සතියා එතං අධිවචනං. උපසමං ආරබ්භ උපපන්නානුස්සති උපසමානුස්සති, සබ්බදුක්ඛූපසමාරම්මණාය සතියා එතං අධිවචනං.

ඉති ඉමාසු දසසු අනුස්සතීසු බුද්ධානුස්සතිං තාවභාවෙතුකාමෙන අවෙච්චපසාදසමන්නාගතෙන යොගිනා පතිරූපෙ සෙනාසනෙ රහොගතෙන පතිසල්ලීනෙන ඉතිපි සෝ භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධෝ විජ්ජාචරණසම්පන්නෝ සුගතෝ ලොකවිදූ අනුත්තරෝ පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධෝ භගවාති එවං බුද්ධස්ස භගවතෝ ගුණා අනුස්සරිතබ්බා. තත්‍රායං අනුස්සරණනයෝ — සෝ භගවා ඉතිපි අරහං, ඉතිපි සම්මා සම්බුද්ධෝ=පෙ= ඉතිපි භගවාති අනුස්සරති. ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණේනාති වුත්තං හොති. තඤ්ච ආරකත්තා, අරීනං අරානං ච හතත්තා, පච්චයාදීනං අරහත්තා, පාපකරණේ රහාභාවාති, ඉමෙහි තාවකාරණේහි සෝ භගවා අරහන්ති අනුස්සරති. ආරකාහි සෝ සබ්බකිලෙසෙහි සුවිදූරවිදූරේ ඨිතෝ, මඟෙන සවාසනානං කිලෙසානං විද්ධංසිතත්තාති ආරකත්තා අරහං—

> " සෝ තතෝ ආරකා නාම-යස්ස යෙනාසමඞ්ගිතා,
> අසමඞ්ගී ච දෝසෙහි-නාථෝ තෙනාරහං මතෝ"-ති.

ඉති වචනෙන කිලෙසාරයෝ මඟෙන හතාති අරීනං හතත්තා පි අරහං—

> " යස්මා රාගාදිසඞ්ඛාතා-සබ්බෙ'පි අරයෝ හතා,
> පඤ්ඤාසත්ථේන නාථෙන-තස්මාපි අරහං මතෝ"ති.

යස්මෙච්චනං අවිජ්ජාභවතණ්හාමයානි පුඤ්ඤාදිඅභිසඞ්ඛාරාරං ජරාමරණ නෙමිං ආසවසමුදයමයේන අඤ්ඤින විජ්ඣිත්වා තිභවරථෙ සමායොජිතං අනාදිකාලප්පවත්තං සංසාරචක්කං, තස්ස නෙතබ්බා ධම්මණ්ඩ විරියපථෙහි සීලපඨවියං පතිට්ඨාය සබ්භඤ්ඤේන කම්මක්ඛියකරඤාණඵරසු ගහෙත්වා සබ්බෙ අරා හතාති අරානං හතත්තාපි අරහං. අථවා— සංසාරචක්කානන්ති අනුමතග්ගං සංසාරවට්ටං වුච්චති. තස්ස ච අවිජ්ජානාහි මූලකත්තා, ජරාමරණං නෙමිපරියොසානත්තා, සෙසා දසධම්මා අරා අවිජ්ජාමූලකත්තා ජරාමරණපරියන්තත්තා ච. තත්ථ දුක්ඛාදිසු අඤ්ඤාණං අවිජ්ජා, කාමභවෙ ච අවිජ්ජාකාමභවෙ සඞ්ඛාරානං පච්චයෝ හොති, රූපභවෙ =පෙ= අරූපභවෙ අවිජ්ජා අරූපභවෙ සඞ්ඛාරානං පච්චයෝ හොති, කාමභවෙ සඞ්ඛාරා කාමභවෙ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස පච්චයා හොන්ති,

එසනාසෝ ඉතරෙසු. කාමභවෙ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං කාමභවෙ නාමරූපස්ස පච්චයෝ හොති, තථා රූපභවෙ, අරූපභවෙ නාම සෙසෙව පච්චයෝ හොති. කාමභවෙ නාමරූපං කාමභවෙ සළායතනස්ස පච්චයෝ හොති. රූපභවෙ නාමරූපං රූපභවෙ තිණ්ණං ආයතනානං පච්චයෝ හොති. අරූපභවෙ නාමං අරූපභවෙ එකස්සායතනස්ස පච්චයෝ හොති. කාමභවෙ සළායතනං කාමභවෙ ඡන්නං ඵස්සස්ස පච්චයෝ හොති. රූපභවෙ තීණි ආයතනානි රූපභවෙ තිණ්ණං ඵස්සානං, අරූපභවෙ එකං මනායතනං අරූපභවෙ එකස්ස ඵස්සස්ස පච්චයෝ හොති. කාමභවෙ ඡ ඵස්සා කාමභවෙ ඡන්නං වෙදනානං පච්චයා හොන්ති. රූපභවෙ තයො තථෙව තිස්සන්නං අරූපභවෙ එකෝ තථෙව එකිස්සා වෙදනාය පච්චයෝ හොති. කාමභවෙ ඡ වෙදනා කාමභවෙ ඡන්නං තණ්හාකායානං පච්චයා හොන්ති. රූපභවෙ තියෝ තථෙව තිණ්ණං, අරූපභවෙ එකා වෙදනා අරූපභවෙ එකස්ස තණ්හාකායස්ස පච්චයෝ හොති. තස්ස තස්ස සා සා තණ්හා උපාදානස්ස, උපාදානාදයෝ භවාදීනං, කථං— ඉධෙකච්චෝ කාමෙ පරිභුඤ්ජිස්සාමීති කාමූපාදානපච්චයා කායෙන දුච්චරිතං චරති, වාචාය=පෙ= මනසා දුච්චරිතං චරති, දුච්චරිතපාරිපූරියා අපායෙ උපපජ්ජති, තස්ස උපපත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මභවෝ, කම්මනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවෝ, ඛන්ධානං නිබ්බත්ති ජාති, පරිපාකෝ ජරා, භෙදෝ මරණං. අපරෝ සඞ්ඝසම්පත්තිං අනුභවිස්සාමීති තථෙව සුචරිතං චරති, සුචරිත පාරිපූරියා සඞ්ඝෙ උපපජ්ජති, තස්ස උපපත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මභවෝ'ති සොඑව නයෝ. අපරෝ පන බ්‍රහ්මලොකසම්පත්තිං අනුභවිස්සාමීති කාමූපාදානපච්චයා එව මෙත්තං භාවෙති, කරුණං— මුදිතං— උපෙක්ඛං— භාවෙති, භාවනාපාරිපූරියා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තති, තස්ස නිබ්බත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මභවෝ'ති සොඑව නයෝ. අපරෝ අරූපභවෙ සම්පත්තිං අනුභවිස්සාමීති තථෙව. ආකාසානඤ්චායතනාදි සමාපත්තියෝ භාවෙති, භාවනාපාරිපූරියා තස්ස තස්ස නිබ්බත්තති තස්සස්ස නිබ්බත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මභවෝ, කම්මනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවෝ, ඛන්ධානං නිබ්බත්ති ජාති, පරිපාකෝ ජරා, භෙදෝ මරණන්ති, එසෙව නයෝ සෙසූපාදානම්මූලිකාසුපි යොජනාසු. එවමයං අවිජ්ජා හෙතු, සඞ්ඛාරා හෙතුසමුපපන්නා, උභොපෙතෙ හෙතුසමුපපන්නානි පච්චයපරිඝට්ටනෙ පඤ්ඤ ධම්මඨිතිඤාණං, අතීතම්පි අද්ධානං අනාගතම්පි අද්ධානං අවිජ්ජා හෙතු, සඞ්ඛාරා හෙතු සමුපපන්නා, උභොපෙතෙ හෙතුසමුපපන්නානි පච්චයපරිඝට්ටනෙ පඤ්ඤ ධම්මඨිතිඤාණන්ති එතෙන

නයෙන සබ්බපදානි විත්ථාරෙතබ්බානි. තත්ථ අවිජ්ජා සඞ්ඛාරා එකෝ සඞ්ඛෙපෝ. විඤ්ඤාණනාමරූපසළායතනඵස්සවෙදනා එකෝ, තණ්හුපාදානභවා එකෝ, ජාති ජරාමරණං එකෝ, පුරිමසඞ්ඛෙපෝ වෙත්ථ අතීතෝ අද්ධා, වේ මජ්ඣිමා පච්චුප්පන්නා, ජාති ජරාමරණං අනාගතෝ. අවිජ්ජා සඞ්ඛාර ගහණේන වෙත්ථ තණ්හුපාදානභවා ගහිතාව හොන්තීති ඉමේ පඤ්චඩ්ඨමා අතීතෙ කම්මවට්ටං, විඤ්ඤාණාදයෝ පඤ්ච එතරහි විපාකවට්ටං, තණ්හුපාදානභවගහණේන අවිජ්ජා සඞ්ඛාරා ගහිතාව හොන්තීති ඉමේ පඤ්ච ධම්මා එතරහි කම්මවට්ටං, ජාති ජරාමරණ පදෙසෙන විඤ්ඤාණාදීනං නිද්දිට්ඨත්තා ඉමේ පඤ්ච ධම්මා ආයති විපාකවට්ටං, තෙ ආකාරතෝ වීසති විධා හොන්ති. සඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණානඤ්චේත්ථ අන්තරා එකෝ සන්ධි, වෙදනා තණ්හානමන්තරා එකෝ, භවජාතීනමන්තරා එකෝති. ඉති භගවා එතං චතුසඞ්ඛෙපං තියඩ්ධං වීසතාකාරං තිසන්ධිං පටිච්ච සම්මුපපාදං සබ්බාකාරතෝ ජානාති පස්සති අඤ්ඤාති පටිවිජ්ඣති. තං සුතමයේන ඤාණං, පජානනඤේන පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති— "පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤාණං"ති. ඉමිනා ධම්මට්ඨිතිඤාණේන භගවා තෙ ධම්මෙ යථාභූතං ඤත්වා නෙසු නිබ්බින්දනෙනා විරජ්ජනෙනා විමුච්චනෙනා චුත්තප්පකාරස්ස ඉමස්ස සංසාරචක්කස්ස අරෙහනි ඔහනි ච්ඡංසෙසි. එවම්පි අරානං හතත්තා අරහං—

අරා සංසාරචක්කස්ස-හතා ඤාණාසිනා යතෝ,
ලොකනාථෙන තෙනෙස-අරහන්ති පවුච්චති.

අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යභාවා ච විවරාදිපූජාවයෙ අරහති පූජාවිසෙසං වා, තෙනෙව ච උපපන්නෙන තථාගතෙ යෙ කෙචි මහෙසක්ඛා දෙවමනුස්සා න තෙ අඤ්ඤත්ථ පූජං කරොන්ති, තථාහි— බ්‍රහ්මාසහම්පති සිනෙරුමත්තෙන රතනදාමෙන තථාගතං පූජෙසි, යථාබලං වා අඤ්ඤෙ දෙවා මනුස්සා ච බිම්බිසාර කොසල රාජාදයෝ, පරිනිබ්බුතම්පි ච භගවන්තං උද්දිස්ස ඡන්නාවුතිකොටිධනං විස්සජ්ජෙත්වා අසොකමහාරාජා සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසීතිවිහාරසහස්සානි පතිට්ඨාපෙසි, කිං පන වාදෙ අඤ්ඤදා පූජාවිසෙසානන්ති. පච්චයාදීනං අරහත්තාපි අරහං—

පූජාවිසෙසං සහ පච්චයෙහි
යස්මා අයං අරහති ලොකතාථෝ,
අච්ඡාතුරූපං අරහන්ති ලොකෙ
තස්මා ජිනෝ අරහති නාමමෙතං.

යථාව ලොකෙ කෙචි පණ්ඩිතාමානිනෝ බාලා අසිලොක භයෙන රහෝ පාපං කරොන්ති, එවමෙස න කදාචි කරොතීති පාප කර්ණෙ රහාභාවතොපි අරහං-

යස්මා නත්ථි රහෝ නාම-පාපකම්මෙසු තාදිනෝ,
රහාභාවෙන තෙනෙස-අරහං ඉති විස්සුතෝ.

එවං සබ්බිඨාපි-

ආරකත්තා හතත්තා ච කිලෙසාරීන සෝ මුනි,
හතසංසාර චක්කාරෝ පච්චයාදීන චාරහෝ,
න රහෝ කරොති පාපානි අරහං තෙන පවුච්චති-නි.

සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා පන සම්මාසම්බුද්ධෝ. තථාහි- එස සබ්බධමෙම සම්මා සම්බුද්ධෝ, අභිඤ්ඤෙය්‍ය ධම්මෙ අභිඤ්ඤෙය්‍යතෝ බුද්ධෝ, පරිඤ්ඤෙය්‍ය ධම්මෙ පරිඤ්ඤෙය්‍යතෝ, පහාතබ්බෙ පහාතබ්බතෝ, සච්ඡිකාතබ්බෙ සච්ඡිකාතබ්බතෝ, භාවෙතාබ්බෙ භාවෙතබ්බතෝ, තෙනෙව චාහ-

"අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිඤ්ඤාතං-භාවෙතබ්බඤ්ච භාවිතං
පහාතබ්බං පහීනමෙම-තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණා"නි.

අපිච-චක්ඛුං දුක්ඛ සච්චං, තස්ස මූලකාරණ භාවෙන සමුට්ඨා පිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසච්චං, උභින්නං අප්පවත්තී නිරොධ සච්චං, නිරොධපජ්ඣානා පටිපදා මග්ගසච්චන්ති, එවං එකෙක පදුබ්බාරෙනාපි සබ්බධමෙම සම්මා සාමඤ්ච බුද්ධෝ, එස නයෙ සොත- ඝාන- ජිව්හා- කාය- මනෙසු. එතෙනෙව නයෙන රූපා දීනි ඡ ආයතනානි.චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදයෝ ඡ විඤ්ඤාණකායා, චක්ඛු සම්ඵස්සාදයෝ ඡ ඵස්සා, චක්ඛුසම්ඵස්සාදයෝ ඡ වෙදනා, රූප සඤ්ඤාදයොඡසඤ්ඤා, රූපසඤ්චෙතනාදයොඡචෙතනා,රූපතණ්හා දයෝ ඡතණ්හාකායා, රූපවිතක්කාදයෝ ඡවිතක්කා, රූපවිචාරා දයෝ ඡවිචාරා, රූපක්ඛන්ධාදයෝ පඤ්චක්ඛන්ධා, දසකසිණානි, දස අනුස්සතියෝ, උද්ධුමාතකසඤ්ඤාදිවසෙන දසඅසුභා, කෙසාදයෝ වත්තිංසාකාරා, වාදඅයතනානි, අට්ඨාරසධාතුයෝ, කාමභවාදයෝ නව භවා,පඨමාදීනි චත්තාරි ඣානානි, මෙත්තාභාවනාදයෝ චත සෝ අප්පමඤ්ඤා, චතසෝ අරූපසමාපත්තියෝ, පටිලොමතෝ ජරාමරණාදීනි, අනුලොමතෝ අවිජ්ජාදීනි, පටිච්චසමුප්පාදඞ්ගානි ච යොජෙතබ්බානි. තත්‍රායං එකපදයොජනා- ජරාමරණං දුක්ඛ සච්චං, ජාති සමුදයසච්චං, උභින්නම්පි නිස්සරණං නිරොධසච්චං, නිරොධපජ්ඣානා පටිපදා මග්ගසච්චං නි එවං එකෙකපදුබ්බාරෙන සබ්බධමෙම සම්මා සාමඤ්ච බුද්ධෝ අනුබුද්ධෝ පටිවිද්ධෝ, තෙන

වුත්තං- "සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා පන සම්මා සම්බුද්ධෝ" ති.

- විජ්ජාහි පනා වරණේන ච සම්පන්නත්තා **විජ්ජාචරණ සම්පන්නෝ.** තත්‍ථ විජ්ජාති තිස්සෝ විජ්ජා අට්ඨපි විජ්ජා. තිස්සෝ හය භෙරවසුත්තන්ත වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා, අට්ඨ අම්බට්ඨ සුත්තෙ, තත්‍ර හි විපස්සනාඤ්ඤේන මනොමයිද්ධියා ච සහ ඡඅභිඤ්ඤා පරිග්ගහෙතා අට්ඨවිජ්ජා වුත්තා. චරණන්ති සීලසංවරෝ, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්ත දොරතා, භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා, ජාගරියානු යොගෝ, සත්ත සද්ධම්මා, චත්තාරි රූපාවචරඣානානීති ඉමෙ පණ්ණරස ධම්මා වෙදිතබ්බා. ඉමෙසෙව හි පණ්ණරසධම්මා යස්මා එතෙහි චරති අරියසාවකෝ ගච්ඡති අමතං දිසං, තස්මා චරණන්ති වුත්තා. යථාහ- "ඉධ මහානාම අරියසාවකෝ සීලවා හොතීති සබ්බං මජ්ඣිමපණ්ණාසකෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. භගවා ඉමානි විජ්ජාහි ඉමිනාව චරණෙන සමන්නාගතෝ. තෙන වුච්චති විජ්ජාචරණසම්පන්නෝති. තත්‍ථ විජ්ජාසම්පදා භගවතෝ සබ්බඤ්ඤුතං පුරෙභත්තාදිනා, චරණ සම්පදා මහාකාරුණිකතං. සොසබ්බඤ්ඤුතාය සබ්බසත්තානං අත්ථා නත්ථං ඤත්වා මහාකාරුණිකතාය අනත්ථං පරිවජ්ජෙත්වා අත්ථෙ නියොජෙති. යථා තං විජ්ජාචරණසම්පන්නෝ. තෙනස්ස සාවකා සුප්පටිපන්නා හොන්ති, නොදුප්පටිපන්නා. විජ්ජාචරණවිපන්නානං හි සාවකා අත්තත්තපාදයෝ ච්ය.

සොභනගමනත්තා සුන්දරං ඨානං ගතත්තා සම්මා ගතත්තා සම්මා ච ගදත්තා **සුගතෝ.** ගමනම්පි හි ගතන්ති වුච්චති, තඤ්ච භගවතෝ සොභනං පරිසුද්ධමනවජ්ජං, කිං පන තත්‍ථ, අරියමග්ගෝ. තෙන හෙස නමග්ගෙනඛෙමං දිසං අසජ්ජමානෝ ගතොති සොභන ගමනත්තා සුගතෝ. සුන්දරඤ්ච ඨානං ගතෝ අවතං නිබ්බානන්ති සුන්දරං ඨානං ගතත්තාපි සුගතෝ. සම්මාව ගතෝ තෙන තෙන මිග්ගෙන පහීනා යෙ කිලෙසා පුන අපච්චාගච්ඡනතෝ, වුත්තං හෙතං-"සොතාපත්තිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා තෙ කිලෙසෙන පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති සුනතොත්: පෙ:=අරහත්ත මග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති" සුගතොති. සම්මා වා ගතෝ දීපඞ්කරපාදමූල තොපභුති යාව බොධිමණ්ඩා තාව සමතිංසපාරමී පූරිකාය සම්මා පටිපන්නියා සබ්බලොකස්ස හිතසුඛමෙව කරොනතා සස්සතං උච්ඡෙදං කාමසුඛං අත්තකිලමථන්ති ඉමෙ ච අන්තෙ අනුපගච්ඡ නතා ගතොති සම්මාගතත්තාපි සුගතෝ. සම්මා වෙස ගදති යුත්තඨානෙ යුත්තමෙව වාචං භාසතීති සම්මාගදනත්තාපි සුගතෝ. තන්දිං සාධකං සුත්තං— "යං තථාගතෝ වාචං

ජානාති අභූතං අතච්ඡං අනත්ථසංහිතං, සා ච පරෙසං අප්පියා අමනාපා, න තං තථාගතෝ වාචං භාසති. යම්පි තථාගතෝ වාචං ජානාති භූතං තච්ඡං අනත්ථසංහිතං, සාව පරෙසං අප්පියා අමනාපා, න තං තථාගතෝ වාචා භාසති. යඤ්ච ඛෝ තථාගතෝ වාචා ජානාති භූතං තච්ඡං අනත්ථසංහිතං, සාව පරෙසං අප්පියා අමනාපා, තත්‍ර කාලඤ්ඤූ තථාගතෝ හොති තස්සා වාචාය වෙය්‍යාකරණාය. යං තථාගතෝ වාචං ජානාති අභූතං අතච්ඡං අනත්ථසංහිතං, සා ච පරෙසං පියා මනාපා, න තං තථාගතෝ වාචං භාසති. යම්පි තථාගතෝ වාචං ජානාති භූතං තච්ඡං අනත්ථසංහිතං, සාව පරෙසං පියා මනාපා, තම්පි තථාගතෝ වාචං න භාසති. යඤ්ච ඛෝ තථාගතෝ වාචං ජානාති භූතං තච්ඡං අත්ථසංහිතං, සාව පරෙසං පියා මනාපා, තත්‍ර කාලඤ්ඤූ තථාගතෝ හොති තස්සා වාචාය වෙය්‍යාකරණාය" නි. එවං සම්මා ගදතෝපි සුගතොනි වෙදි තබ්බෝ.

සබ්බථාපි විදිතලෝකත්තා පන **ලෝකවිදූ**. යෝ හි භගවා සභාවතෝ සමුදයතෝ නිරොධතෝ නිරොධූපායතොනි සබ්බථා ලෝකං අවෙදි අඤ්ඤාසි පටිවිජ්ඣි, සථාහ- "යත්‍ථ ඛෝ ආවුසෝ න ජායති න ජීයති න මියති න චවති න උපපජ්ජති, නාහන්තං ගමනෙන ලෝකස්සන්තං ඤාතෙය්‍යං දිට්ඨෙය්‍යං පත්තෙය්‍යන්නි වදාමි. න චාහං ආවුසෝ අපත්වාව ලෝකස්සන්තං දුක්ඛස්සන්තකිරියං වදාමි. අපිචාහං ආවුසෝ ඉමස්මිංයෙව ව්‍යාමමත්තෙකළෙබරෙ සසඤ්ඤිම්හි සමනකෙ ලෝකඤ්ච පඤ්ඤපෙමි, ලෝකසමුදයඤ්ච ලෝකනිරොධඤ්ච ලෝකනිරොධගාමිනිඤ්ච පටිපදං.

ගමනෙන න පත්තබ්බෝ-ලෝකස්සන්තෝ කුදාචනං,
න ච අපත්වා ලෝකන්තං-දුක්ඛා අත්ථි පමොචනං.

තස්මා හවෙ ලෝකවිදූ සුමෙධෝ
ලෝකන්තගූ වුසිත බ්‍රහ්ම චරියෝ,
ලෝකස්ස අන්තං සමිතාවි ඤත්වා
නාසිංසති ලෝකමිමං පරඤ්චා"නි.

අපිච- තයෝ ලෝකා සඞ්ඛාරලෝකෝ සත්තලෝකෝ ඔකාස ලෝකොනි. තත්‍ථ එකෝ ලෝකෝ සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා"නි ආගතට්ඨානෙ සඞ්ඛාරලෝකෝ වෙදිතබ්බෝ. "සස්සතෝ ලෝකොනි වා අසස්සතෝ ලෝකොනිවා"නි ආගතට්ඨානෙ සත්ත ලෝකෝ.

"යාවතා වත්තිමසුරියා-පරිහරන්නි දිසා භන්නි විරොචන්නා,
තාව සහස්සධා ලෝකෝ- එත්ථ තෙ වත්තතී වසෝ"නි.

**ආගතට්ඨානෙ** ඔකාසලොකොති. තථිපි භගවා සබ්බථා අවෙදි, තථා හිස්ස "එකො ලොකො සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා, වෙ ලොකා නාමඤ්ච රූපඤ්ච, තයො ලොකා තිස්සො වෙදනා, චත්තාරො ලොකා" චත්තාරො ආහාරා, පඤ්ච ලොකා පඨමජ්ඣානභූමියා, ඡ ලොකා ඡ ඡළාභිජාතියා, අට්ඨ ලොකා අට්ඨලොකධම්මා, නවලොකා නව සත්තාවාසා, දසලොකා දසායතනානි, වාදසලොකා වාදසායතනානි, අට්ඨාරසලොකා අට්ඨාරසධාතුයොති අයං සඞ්ඛාර ලොකොපි සබ්බථා විදිතො. යස්මා පනෙස සබ්බසොපි සත්තානං ආසයං ජානාති අනුසයං ජානාති චරිතං ජානාති අධිමුත්තිං ජානාති, අපපරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ සවාකාරෙ වාකාරෙ සුවිඤ්ඤපයෙ දුවිඤ්ඤපයෙ භබ්බා'භබ්බෙ සත්තෙ පජානාති, තස්මා **සස සත්ත** ලොකොපි සබ්බථා විදිතො. යථාව සත්තලොකො එවං ඔකාස ලොකොපි. තථාහෙස එකං එකිවාළං ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච යොජනානං වාදස සතසහස්සානි චතුත්තිංසසතානි ච පඤ්ච සඤ්ච යොජනානි.

පරික්ඛෙපතො-

සබ්බං සතසහස්සානි-ඡත්තිංස පරිමණ්ඩලං
දස වෙව සහස්සානි-අඞ්ගුඞ්ගානි සතානි ච.

තත්‍ථ-

වෙසත සහස්සානි-චත්තාරි නහුතානි ච,
එත්තකං බහලත්තෙන-සඞ්ඛාතායං වසුන්ධරා.

**තස්සා** යෙව සඞ්ගාරකං-

චත්තාරි සතසහස්සානි- අඤ්ඤෙව නහුතානි ච,
එත්තකං බහලත්තෙන-ජලං වාතෙ පතිට්ඨිතං.

තස්සාපි **සඞ්ගාරකො**-

නවසත සහස්සානි-මාථතො නහමුග්ගතො,
සත්තිඤ්චෙව සහස්සානි-එසා ලොකස්ස සණ්ඨිති.

**එවං** සණ්ඨිතෙ වෙත්‍ථ යොජනානං-

චතුරාසීති සහස්සානි-අජ්ඣොගාළෙහා මහණ්ණවෙ,
අවවුග්ගතො තාවදෙව- සිනෙරු පබ්බතුත්තමො.
තතො උපඩ්ඪුපඩ්ඪෙන-පමාණෙන යථාක්කමං,
අජ්ඣොගාළ්හුග්ගතා දිබ්බා-නානාරතන චිත්තිතා.
යුගන්ධරෝ ඊසධරෝ- කරවීකෝ සුදස්සනෝ,
නෙමින්ධරෝ විනතකෝ- අස්සකණ්ණා ගිරිබ්භා.

එතෙ සත්ත මහාසෙලා-සිනෙරුස්ස සමන්තතෝ,
මහාරාජානමාවාසා-දෙවයක්ඛ නිසෙවිතා.

යොජනානං සතානුවෙච්ච-ගිමවා පඤ්ච පබ්බතෝ,
යොජනානං සහස්සානි-තීණි ආයතවිත්ථතෝ,
චතුරාසීති සහස්සෙහි-භූතෙහි පතිමණ්ඩිතෝ.

තිපඤ්ච යොජනක්ඛන්ධ-පරික්ඛිපා නගවහයා,
පඤ්චසුස යොජනක්ඛන්ධ-සාඛායෝමා සමන්තතෝ.

සතයොජන විත්ථිණ්ණා-තාවදෙව ච උග්ගතා,
ජම්බුයස්සානුභාවෙන- ජම්බුදීපෝ පකාසිතෝ.

යඤ්චෙතං ජම්බුයා පමාණං, එතදෙව අසුරානං චිත්‍රපාටලියා, ගරුළානං සිම්බලිරුක්ඛස්ස, අපරගොයානෙ කදම්බස්ස, උත්තරකුරූසු කප්පරුක්ඛස්ස, පුබ්බවිදෙහෙ සිරීසස්ස, තාවතිංසෙසු පාරිච්ඡත්තකස්සාති.

තෙනාහු පොරාණා—

" පාටලි සිම්බලි ජම්බු-දෙවානං පාරිච්ඡත්තකෝ,
කදම්බෝ කප්පරුක්ඛෝව-සිරීසෙන භවති සත්තම"න්ති.

වෙ අසීති සහස්සානි-අඤ්ඤිගාලෙහා මහණ්ණවෙ,
අවවුග්ගතෝ තාවදෙව-චක්කවාළසිලුච්චයෝ,
පරික්ඛිපිත්වා තං සබ්බං-ලෝකධාතුමයං යිතෝ.

තත්ථ චන්දමණ්ඩලං එකූනපඤ්ඤාසයොජනං, සුරියමණ්ඩලං පඤ්ඤාසයොජනං, තාවතිංසභවනං දසසහස්සයොජනං, තථා අසුර භවනං, අවීචිමහානිරයෝ, ජම්බුදීපෝ ච. අපරගොයානං සත්තසහස්සයොජනං, තථා පුබ්බවිදෙහං, උත්තරකුරු අට්ඨසහස්සයොජනං, එකමෙකෝ චෙත්ථ මහාදීපෝ පඤ්චසත පඤ්චසත පරිත්තදීපපරිවාරෝ, තං සම්බාධ එකං චක්කවාළං එකා ලෝකධාතු. තදනන්තරෙසු ලෝකන්තරිකනිරයා, එවං අනන්තානි චක්කවාළානි අනන්තා ලෝකධාතුයෝ භගවා අනන්තෙන බුද්ධඤ්ඤාණෙන අවෙදි අඤ්ඤාසි පටිවිජ්ඣි එවමස්ස ඔකාසලොකෝපි සබ්බථා විදිතෝ එවම්පි සබ්බථා විදිතලොකත්තා ලෝකවිදූ.

අත්තනා පන ගුණෙහි විසිට්ඨතරස්ස කස්සචි අභාවතෝ නත්ථි එතස්ස උත්තරෝ'ති අනුත්තරෝ. තථා හෙස සීලගුණෙනාපි සබ්බං ලෝකමභිභවති සමාධි පඤ්ඤාවිමුත්ති විමුත්තිඤාණදස්සනගුණෙනාපි, සීලගුණෙනාපි අසමෝ අසමසමෝ අප්පටිමෝ අප්පටිභාගෝ අප්පටිපුග්ගලෝ =පෙ= විමුත්තිඤාණදස්සනගුණෙනාපි. යථාහ—"නඛෝපනාහං සම්මුඛපස්සාමි සදෙවකෙ ලෝකෙ සමාරකෙ=පෙ= සදෙවමනුස්සාය අත්තනා සීලසම්පන්නතරං"ති විත්ථාරෝ. එවං අඤ්ඤපසාදසුත්තාදීනි. "න මෙ ආචරියෝ අත්ථී"ති ආදිගාථාත්තයඤ්ච විත්ථාරෙතබ්බා.

පුරිසදම්මෙ සාරෙතීති **පුරිසදම්මසාරථි**. දමෙති විනෙතීති වුත්තං හොති. තත්‍ථ පුරිසදම්මාති අදන්තා දමෙතුං යුත්තා තිරච්ඡාන පුරිසාපි මනුස්ස අමනුස්සපුරිසාපි. තථාහි— භගවතා තිරච්ඡාන පුරිසාපි අපලාලොනාගරාජා චූළෝදරෝ මහොදරෝ අග්ගිසිඛෝ ධූමසිඛෝ ආරවාළෝ නාගරාජා ධනපාලකෝ හත්ථී එවමාදයෝ දමිතා නිබ්බිසා කතා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිඨාපිතා. මනුස්ස පුරිසාපි සවවක නිගණ්ඨපුත්ත අම්බඨමාණව පොක්ඛරසාති සොණදණ්ඩ කූටදන්තාදයෝ, අමනුස්සපුරිසාපි ආළවක සුවිලොම ඛරලොමයක්ඛ සක්කදෙවරාජාදයෝ දමිතා විනිතා විවිත්තෙහි විනයනූපායෙහි. "අහං බො කෙසි පුරිසදම්මෙ සණ්හෙනාපි විනෙමි, ඵරුසෙනාපි විනෙමි, සණ්හඵරුසෙනාපි විනෙමී"ති ඉදක්ඛණ්ඩ සුත්තං විත්ථාරෙතබ්බං. අපිච— භගවා විසුද්ධසිලාදිනං පඨමජ්ඣානාදීනි සොතාපත්තාදිනඤ්ච උත්තරිං මග්ගඵලපදං ආවික්ඛනෙනා ද නෙතාපි දමෙති යෙව. අථවා—**අනුත්තරෝ පුරිසදම්මසාරථි** එක මෙවිදං අත්‍ථපදං, භගවා හි තථා පුරිසදම්මෙ සාරෙති යථා එකපල්ල ඞ්කෙනෙව නිසින්නා අඤ්ඤා අසඤ්ඤිනා ධාවන්ති, තත්‍රා අනුත්තරෝ පුරිසදම්මසාරථි වුච්චති. "හත්ථිදම්මකෙන හි කක්ඛමේ හත්ථිද මෙමා සාරිතෝ එකං යෙව දිසං ධාවති"ති ඉදං වෙත්ථ සුත්තං විත්ථාරෙතබ්බං.

දිට්ඨධම්මික සම්පරායික පරමත්ථේති යථාරහං අනුසාසනීහි **සත්ථා**. අපිච සත්ථාති යත්‍ථා භගවා සත්ථවාහො, යථා සත්ථවාහො **සත්තෙ** කන්තාරං තාරෙති චොරකන්තාරං තාරෙති වාළකන්තාරං තාරෙති දුබ්භික්ඛකන්තාරං තාරෙති නිරුදකකන්තාරං තාරෙති උත්තාරෙති නිත්තාරෙති පතාරෙති ඛෙමන්තභූමිං සම්පාපෙති, එව මෙවං භගවා සත්ථා සත්ථවාහො සත්තෙ කන්තාරං තාරෙති, ජාති කන්තාරං තාරෙතීති ආදිනා නිද්දෙසනයෙන පෙළ අත්‍ථෝ වෙදි තබ්බො. **දෙවමනුස්සානන්ති** දෙවානඤ්ච මනුස්සානඤ්ච, උභයකථපරි ච්ඡෙදවසෙන හබ්බපුග්ගලපරිච්ඡෙදවසෙන වෙතං වුත්තං. භගවා පන තිරච්ඡානගතානම්පි අනුසාසනීපදනෙන සත්ථායෙව, නෙ'පි හි භගවතො ධම්මසවණෙන උපනිස්සය සම්පත්තිං පත්වා තාය එව උපනිස්සයසම්පත්තියා දුතියෙ තතියෙ වා අත්තභාවෙ මග්ගඵලභා ගිනො හොන්ති. මණ්ඩූකදෙවපුත්තාදයෝ චෙත්ථ නිදස්සනං— භගව නි කිර ගඞ්ගාරාය පොක්ඛරණියා තීරෙ වම්පානගරවාසීනං ධම්මංදෙ සියමානෙ එකෝ මණ්ඩූකෝ භගවතො සරෙ නිමිත්තං අග්ගහෙසි. තං එකෝ වච්ඡපාලකෝ දණ්ඩෙන පහාරමදාසි. සෝ තාවදෙව කාලංකත්වා තාවතිංසභවනෙ දසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති, සුත්තප්පබුද්ධෝ විය ත

සඳ අවජ්‍රාසංඝපරිවුතං අත්තානං දිස්වා අරේ අහම්පි නාම ඉධ නිබ්බත්තෙත්වා කිඤ්චුභෝ කම්මං අකාසින්ති ආවජ්ජෙන්තෝ න අද්දසාසිං, අද්දස අඤ්ඤත්‍ර භගවතෝ සරේ නිම්මිතබුද්ධා, සෝ තාවදේව සහ විමානෙන ආගන්ත්වා භගවතෝ පාදේ වන්දි. භගවා ඤාතත්තෝ'ව පුච්ඡි—

" කෝ මේ වන්දති පාදානි-ඉද්ධියා යසසා ජලං,
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන-සබ්බා ඔභාසයං දිසා-ති.

මණ්ඩූකොහං පුරේ ආසිං-උදකේ චාරිගොචරෝ,
තව ධම්මං සුණන්තස්ස- අවධි වච්ඡපාලකෝ"-ති.

භගවා තස්ස ධම්මං දෙසෙසි, චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයෝ අහොසි. දෙවපුත්තෝ'පි සෝතාපත්තිඵලේ පතිට්ඨාය සිතං කත්වා පක්කාමි.

යම්පනාතිඤ්ඤි අත්ථි ඤේය්‍යං නාම සබ්බස්ස බුද්ධත්තා විමොක්ඛන්තිකඤාණවසෙන බුද්ධෝ. යස්මා වා චත්තාරි සච්චානි අත්තනාපි බුජ්ඣි, අඤ්ඤේපි සත්තෙ බොධෙසි, තස්මා එවම්ආදිනිපි කාරණේන බුද්ධෝ. ඉමස්ස ච පන අත්ථස්ස විභාවනත්ථං "බුජ්ඣිතා සච්චානීති බුද්ධෝ, බොධෙතා පජායාති බුද්ධෝ"ති එවං පවත්තා සබ්බාපි නිද්දෙසනයෝ පටිසම්භිදානයෝ වා වීථිඕරෙතබ්බා.

භගවාති ඉදං පනස්ස ගුණවිසිට්ඨ සත්ථුත්තම ගරුගාරවාධිවචනං. තෙනාහු පොරාණා—

" භගවාති වචනං සෙට්ඨං-භගවාති වචනමුත්තමං,
ගරුගාරවයුත්තෝ සෝ-භගවා තෙන වුච්චති"-ති.

චතුබ්බිධං හි නාමං- ආවත්තිකං ලිඛිතිකං නෙමිත්තිකං අධිච්චසමුප්පන්නන්ති. අඛිච්චසමුප්පන්නං නාම— ලොකියවොහාරෙන යදිච්ඡකන්ති වුත්තං හොති. තත්‍ර වෙස්සා දමෙමා බලිවද්දෙ'ති එවමාදි ආවත්තිකං, දණ්ඩි ඡත්තී සිඛී කරීති එවමාදි ලිඛිතිකං, තෙවිජ්ජෝ ඡළභිඤ්ඤෝ'ති එවමාදි නෙමිත්තිකං, සිරිවඩ්ඪකෝ ධනවඩ්ඪකෝ'ති එවමාදි වචනත්ථං අනපෙක්ඛිත්වා පවත්තං අධිච්චසමුප්පන්නං, ඉදං පන භගවාති නාමං නෙමිත්තිකං. න මහාමායාය න සුබොධනමහාරාජෙන න අසිතියා ඍසිනිසභස්සෙහි කතං, න සක්‍රසන්තුසිතාදීහි දෙවතාවිසෙසෙහි. වුත්තඤ්හෙතං ධම්මසෙනාපතිනා-"භගවාති නෙතං නාමං මාතාරා කතං=:පෙ:=විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියාමූලෙ සහසබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවා"ති. යං ගුණනෙමිත්තිකඤ්හෙතං නාමං, තෙසං ගුණානං පකාසනත්ථං ඉමං ගාථං වදන්ති—

" භගී භජී භාගී විභත්තවා ඉති
අකාසි භග්ගනති ගරුති භාග්‍යවා,
බහූහි ඤයෙහි සුභාවිතත්තනෝ
භවන්තගෝ සෝ භගවාති වුච්චති"

නිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව චෙත්ථ තෙසං තෙසං පදානං අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ. අයං පන අපරෝ නයෝ—

" භාග්‍යවා භග්ගවා යුත්තෝ-භගෙහි ච විභත්තවා,
භත්තවා වන්තගමනෝ-භවෙසු භගවා තතෝ"-ති.

තත්ථ "වණ්ණාගමෝ වණ්ණවිපරියයෝති ආදිකං නිරුත්තිලක්ඛණං ගහෙත්වා සද්දනයෙන වා පිසොදරාදිපක්ඛිපලක්ඛණං ගහෙත්වා යස්මා ලොකියලොකුත්තරසුඛාභිනිබ්බත්තකං දානසීලාදිපාරිපත්තං භාග්‍යමස්ස අත්ථි තස්මා භාග්‍යවාති වත්තබ්බෙ භගවාති වුච්චත්තීති ඤාතබ්බං. යස්මා පන ලොභ දොස මොහ විපරීත මනසිකාර අහිරිකානොත්තප්ප කොධූපනාහ මක්ඛ පළාස ඉස්සා මච්ඡරිය මායා සාඨෙය්‍ය ථම්භ සාරම්භ මානාතිමාන මදපමාද තණ්හා විජ්ජා තිවිධාකුසලමූල දුච්චරිත සංකිලෙසමල විසමසඤ්ඤා විතක්කපප්පඤ්ච වත්ථුබ්බිධ විපරියෙස ආසව ගන්ථ ඔඝ යොග අගතිනීවරණානුසයුපක්කිලෙස තණ්හුපාදුපාදාන පඤ්චවෙතොඛිල විනිබන්ධ නීවරණාභිනන්දනා ත්තිවිධාදමූල තණ්හාකාය සත්තානුසය අට්ඨසමිච්ඡත්ත නවතණ්හාමූලක දසාකුසලකම්මපථ වාසට්ඨිදිට්ඨිගත අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතප්පභෙද සබ්බදරථ පරිළාහ කිලෙසසතසහස්සානි සංඛෙපතො වා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධ අභිසඞ්ඛාර දෙවපුත්තා මච්චු මාරෙ අභඤ්ඤංසු. තස්මා භග්ගා තත්ථ එතෙසං පරිස්සයානං භග්ගවාති වත්තබ්බෙ භගවාති වුච්චති. ආහ චෙත්ථ—

" භග්ගරාගෝ භග්ගදොසෝ-භග්ගමොහෝ අනාසවෝ,
භග්ගාස්ස පාපකා ධම්මා-භගවා තෙන වුච්චති"-ති.

භාග්‍යවතාය චස්ස සතපුඤ්ඤලක්ඛණධරස්ස රූපකායසම්පත්ති දීපිතා හොති, භග්ගදොසතාය ධම්මකායසම්පත්ති. තථා ලොකිය පරික්ඛකානං බහුමතභාවෝ, ගහට්ඨපබ්බජිතෙහි අභිගමනීයතා, අභිගතානඤ්ච තෙසං කායචිත්තදුක්ඛාපනයනෙ පටිබලභාවා, ආමිසදානධම්මදානෙහි උපකාරිතා, ලොකියලොකුත්තරසු ඛෙත්තෙ ච සංයොජනසම්පත්තා දීපිතා හොති. යස්මා ච ලොකෙ ඉස්සරිය ධම්ම යස සිරි කාමපයතනෙසු ඡසුධම්මෙසු භගසද්දෝ වත්තති. පරමං වස්ස සකචිත්තෙන ඉස්සරියං, අනිමා ලඝිමාදිකං වා ලොකිය සම්මතං සබ්බාකාරපරිපූරං අත්ථි, තථා ලොකුත්තරෝ ධම්මෙහි,

ලොකත්තයව්‍යාපකෝ යථානුච්ච ගුණාධිගතෝ අතිවිය පරිසුද්ධෝ යසෝ, රූපකායදස්සනව්‍යාවටජනතයනමනපසාදජනනසමත්ථා සබ්බාකාරපරිපූරා සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගසිරී, යං යං එතෙන ඉච්ඡිතං පත්ථිතං අත්තහිතං පරහිතං වා තස්ස තස්ස තථෙව අභිනිප්ඵාදනතා ඉච්ඡිතනිප්ඵත්ති සඤ්ඤිතෝ කාමෝ, සබ්බලෝකගරුභාවපතිහිතෙතුභූතෝ සම්මාවායාමසඞ්ඛාතෝ පයත්තෝ ච අත්ථි, තස්ම ඉමෙහි ගුණෙහි යුත්තත්තාපි භගා අස්ස සන්තීති ඉමිනා අත්ථෙන භගවාති වුච්චති. යස්මා පන කුසලාදීහි හෙදෙහි සබ්බධම්මේ, බන්ධායතන ධාතු සච්ච ඉන්ද්‍රිය පටිච්චසමුප්පාදාදීනි වා කුසලාදිධම්මේ පිළන සඞ්ඛතසන්තාප විපරිණාමඛේදන වා දුක්ඛමරියසච්චං, ආයූහන නිදාන සංයෝග පළිබෝධච්ඡේදන සමුදයං, නිස්සරණ විවෙකා සඞ්ඛත අමතඛේදන නිරෝධං, නියාන්නිකහෙතුදස්සනාධිපතෙය්‍ය ච්ඡේදන මග්ගං විභත්තවා විභජිත්වා විවරිත්වා දෙසිතවාති වුත්තං හොති. තස්මා විභත්තවාති වත්තබ්බේ භගවාති වුච්චති. යස්මා ච එස දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙ කායවිත්තඋපධිවිවෙකෙ සුඤ්ඤතා පණීතානිත්තාවිමොක්ඛේ අඤ්ඤ ච ලෝකියලෝකුත්තරෙ ඵලත්තරිමනුස්සධම්මෙ භජී සෙවි බහුලමකාසි, තස්මා භත්තවාති ච වත්තබ්බේ භගවාති වුච්චති. යස්මා පන තීසු භවෙසු තණ්හාසඞ්ඛාතං ගමනමත්‍රෙන වාහතං, තස්මා භවෙසු වහතගමනොති වත්තබ්බේ භවසද්දතෝ භකාරං ගමනසද්දතෝ ගකාරං වන්තසද්දතෝ වකාරඤ්ච දීඝං කත්වා ආදාය භගවාති වුච්චති. යථා ලොකෙ මෙඝන්තස්ස ඛස්සමාලාති වත්තබ්බේ මෙඛලාති.

තස්සෙවං ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණේන සෝ භගවා අරහං =:පෙ:=ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණේන භගවාති බුද්ධගුණේ අනුස්සරතෝ නෙව තස්මිං සමයෙ රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති, න දෝසපරියුට්ඨිතං, න මොහපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති, උජුගතමෙව තස්ස තස්මිං සමයෙ චිත්තං හොති තථාගතං ආරබ්භ. ඉච්චස්ස එවං රාගාදීසු පරියුට්ඨානාභාවෙන වික්ඛම්භිතනීවරණස්ස කම්මට්ඨානාභිමුඛතාය උජුගතචිත්තස්ස බුද්ධගුණපොණං චිත්තක්කවිචාරා පවත්තන්ති, බුද්ධගුණේ අනුවිතක්කයතෝ අනුවිචාරයතෝ පීති උපජ්ජති, පීතිමනස්ස පීතිපදට්ඨානාය පස්සද්ධියා කායචිත්තදරථා පටිප්පස්සම්භන්ති, පස්සද්ධදරථස්ස කායිකම්පි චෙතසිකම්පි සුඛං උපජ්ජති, සුඛිනෝ බුද්ධගුණාරම්මණං හුත්වා චිත්තං සමාධියතීති අනුක්කමෙන එකක්ඛණේ ඣානඞ්ගානි උපජ්ජන්ති. බුද්ධගුණා නමපන ගම්භීරතාය නානප්පකාරගුණානුස්සරණාධිමුත්තතාය ච අප්පනං අප්පත්වා උපචාරප්පත්තමේව ඣානං හොති. තදෙතං බුද්ධගුණානුස්සරණවසෙන උප්පන්නත්තා බුද්ධානුස්සතිවෙව සඞ්ඛං

ගච්ඡති. ඉමඤ්ච පන බුද්ධානුස්සතිමනුයුත්තෙනා භික්ඛු සත්ථරි සගා රවො හොති සපතිස්සො, සඛාවෙපුල්ලං සතිවෙපුල්ලං පඤ්ඤා වෙපුල්ලං පුඤ්ඤවෙපුල්ලංච අධිගච්ඡති, පිති පාමොජ්ජබහුලො හොති, භයභෙරව සහො දුක්ඛාධිවාසනසමත්ථො, සත්ථාරං සංවාස සඤ්ඤං පටිලභති, බුද්ධගුණානුස්සතියා අජ්ඣාවුත්ථසරීරස්ස විය චෙතියඝරම්හි පූජාරහං හොති, බුද්ධභූමියං චිත්තං නමති, විති ක්කමිතබ්බවත්ථුසමායොගෙ චස්ස සම්මුඛා සත්ථාරං පස්සතොවිය හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨාති, උත්තරිං අප්පටිවිජ්ඣනෙතා පන සුගති පරායනො හොති.

තස්මා හවෙ අප්පමාදං කයිරාථ සුමෙධසො,
එවං මහානුභාවාය බුද්ධානුස්සතියා සදා-හි.

**ඉදං තාව බුද්ධානුස්සතිඞ්ගං විත්ථාරකථා මුඛං.**

---

ධම්මානුස්සතිං භාවෙතුකාමෙනාපි රහොගතෙන පතිසල්ලී නෙන **සඞ්ඛාතො භගවතා ධම්මා සන්දිට්ඨිකා අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනයිකා පච්චත්තං වෙදිතබ්බා** විඤ්ඤූහීති එ වං පරියත්ති ධම්මස්ස වෙව නවවිධස්ස ච ලොකුත්තරධම්මස්ස ගුණා අනුස්සරිතබ්බා. **සඞ්ඛාතාො'**ති ඉමඤ්ච ගි පදෙ පරියත්ති ධම්මො පි සඞ්ගහං ගච්ඡති, ඉතරෙසු ලොකුත්තරධම්මො'ව. තත්ථ පරිය ත්තිධම්මො තාව-සඞ්ඛාතො ආදිමජ්ඣපරියොසානකල්‍යාණතා, සාත්ථසව්‍යඤ්ජනකෙවලපරිපුණ්ණ පරිසුද්ධබ්‍රහ්මචරියපකාසනතා ච. යං ගි භගවා එකගාථාපි දෙසෙති, සා සමන්තභද්‍රකතා ධ මස්ස පඨමපාදෙන ආදිකල්‍යාණං, දුතිය තතියපාදෙහි මජ්ඣෙ කල්‍යාණං, පච්ඡිමපාදෙන පරියොසානකල්‍යාණං. එකානු සන්ධිකං සුත්තං නිදානෙන ආදිකල්‍යාණං, නිගමනෙන පරියොසාන කල්‍යාණං, සෙසෙන මජ්ඣෙ කල්‍යාණං. නානානුසන්ධිකං සුත්තං පඨමානුසන්ධිනා ආදිකල්‍යාණං, පච්ඡිමෙන පරියොසානකල්‍යාණං, සෙසෙහි මජ්ඣෙ කල්‍යාණං. අපිච— සන්ධානසඋපත්තිකත්තා ආදිකල්‍යාණං, වෙනෙය්‍යානං අනුරූපතො අත්ථස්ස අවිපරිතතාය ච හෙතූදාහරණයුත්තතො ච මජ්ඣෙ කල්‍යාණං, සොතූනං සඛා පටිලාභජනනෙන නිගමනෙන ච පරියොසානකල්‍යාණං. සක ලොපි සාසනධම්මො අත්තනො අත්ථභූතෙන සීලෙන ආදිකල්‍යා ණො, සමථවිපස්සනාමග්ගඵලෙහි මජ්ඣෙකල්‍යාණො, නිබ්බානෙන පරියොසානකල්‍යාණො. සීලසමාධිහි වා ආදිකල්‍යාණො, විපස්ස නාමග්ගෙහි මජ්ඣෙ කල්‍යාණො, ඵලනිබ්බානෙහි පරියොසානකල්‍යා ණො. බුද්ධසුබොධිතාය වා ආදිකල්‍යාණො, ධම්මසුධම්මතාය මජ්ඣෙ කල්‍යාණො, සඞ්ඝසුප්පටිපත්තියා පරියොසානකල්‍යාණො.

තං සුත්වා තථත්තාය පටිපන්නෙන අධිගන්තබ්බාය අභිසමෙතබ්බියා වා ආදිකල්‍යාණෝ, පවෙචකබෝධියා මජ්ඣේ කල්‍යාණෝ, සාවක බෝධියා පරියොසානකල්‍යාණෝ. සුයඤ්ඤතෝ වෙස නීවරණ විකඛම්භනතෝ සමථෙනපි කල්‍යාණමේවාවහතීති ආදිකල්‍යාණෝ, පටිපජ්ජියමානෝ සමථවිපස්සනා සුඛාවහනතෝ පටිපත්තියාපි කල්‍යාණං ආවහතීති මජ්ඣේ කල්‍යාණෝ, තථාපටිපන්නෝ ච පටි පත්තිඵලේ නිඩිතෙ තාදිභාවාවහනතෝ පටිපත්තිඵලෙනපි කල්‍යා ණං ආවහතීති පරියොසානකල්‍යාණෝ'ති එවං ආදිමජ්ඣපරි යොසානකල්‍යාණතතා සඞ්ඛං ගච්ඡතීතෝ. යං පනෙස භගවා ධම්මං දෙසෙන්තෝ සාසනබ්‍රහ්මචරියං මග්ගබ්‍රහ්මචරියඤ්ච පකාසෙති නානානයෙහි දීපෙති, තං යථානුරූපං අත්ථසම්පත්තියා සාත්ථං ව්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා සව්‍යඤ්ජනං, සඛිලාසන පකාසන විවරණ විභජන උත්තානීකරණ පඤ්ඤත්තිඅත්ථපදසමායොගතෝ සාත්ථං, අක්ඛරපදව්‍යඤ්ජනාකාරනිරුත්තිනිද්දෙසසම්පත්තියා සව්‍යඤ්ජනං, අත්ථගම්භීරතා පටිවෙධගම්භීරතාහි සාත්ථං, ධම්මගම්භීරතා දෙසනා ගම්භීරතාහි සව්‍යඤ්ජනං, අත්ථපටිභාන පටිසම්භිදාවිසයතෝ සාත්ථං, ධම්මනිරුත්තිපටිසම්භිදාවිසයතෝ සව්‍යඤ්ජනං, පණ්ඩිත වෙදනීයතෝ පරිකඛකජනපසාදකනයි සාත්ථං, සද්ධෙය්‍යතෝ ලෝකියජනපසාදකනයි සව්‍යඤ්ජනං, ගම්භීරාධිප්පායතෝ සාත්ථං, උත්තානපදතෝ සව්‍යඤ්ජනං. උපනෙතබ්බස්ස අභාවතෝ සකල පරිපුණ්ණභාවෙන කෙවලපරිපුණ්ණං, අපනෙතබ්බස්ස අභාව තෝ නිද්දොසභාවෙන පරිසුද්ධං. අපිච– පටිපත්තියා අධිගම ව්‍යත්තිතෝ සාත්ථං, පරියත්තියා ආගමබ්‍යත්තිතෝ සව්‍යඤ්ජනං, සීලාදිපඤ්චඛන්ධසම්මඛඞ්ගි යුත්තතෝ කෙවලපරිපුණ්ණං, නිරූපක්කි ලෙසතෝ නිත්තරණත්ථාය පවත්තනිතෝ ලෝකාමිසනිරපෙක්ඛතෝ ච පරිසුද්ධනති එවං සාත්ථ සව්‍යඤ්ජන කෙවලපරිපුණ්ණ පරිසුද්ධ බ්‍රහ්මචරියපකාසනතතා සඞ්ඛක්ඛාතෝ. අත්ථවිපල්ලාසාභාවතෝ වා සුඨු අක්ඛාතොති සඞ්ඛාතෝ. යථාහි අඤ්ඤතිත්ථියානං ධම්මස්ස අත්ථෝ විපල්ලාසං ආපජ්ජති. අන්තරායිකාති වුත්ත ධම්මානං අන්ත රායිකත්තාභාවතෝ නියාන්‍යිකාති ච වුත්තධම්මානං නියාන්‍යි කත්තා භාවතෝ, තෙන තෙ දුරක්ඛාතධම්මා යෙව හොන්ති, න තථා භගවතෝ ධම්මස්ස අත්ථෝ විපල්ලාසං ආපජ්ජති ඉමෙ ධම්මා අන්ත රායිකා ඉමෙ නියාන්‍යිකාති එවං වුත්තධම්මානං තථා භාවානතික්ක මනතොති. එවං තාව පරියන්තිධම්මෝ සඞ්ඛක්ඛාතෝ. ලොකුත්තර ධම්මෝ පන නිබ්බානානුරූපාය පටිපත්තියා පටිපදානුරූපස්ස ච නිබ්බානස්ස අක්ඛාතත්තා සඞ්ඛක්ඛාතෝ. යථාහ– සුපඤ්ඤත්තා ඛෝ පන තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනී පටිපදා සංස න්දති නිබ්බානඤ්ච පටිපදා ච, සෙය්‍යථාපි නාම ගඞ්ගොදකං යමුනෝ

දක්ඛෙන සංසන්දති සමෙති, එවමෙව සුපඤ්ඤතා ඛො පන තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනී පටිපදා සංසන්දති නිබ්බානඤ්ච පටිපදාවාති. අරියමග්ගො වෙව අත්තවයං අනුපගම්ම මජ්ඣිමාපටිපදාභූතොව මජ්ඣිමාපටිපදාති අක්ඛාතත්තා සාවක්ඛාතො. සාමඤ්ඤ ඵලානි පටිපස්සද්ධකිලෙසානෙව පටිපස්සද්ධකිලෙසානීති අක්ඛාතත්තා සාවක්ඛාතානි. නිබ්බානං සස්සතාමතතාණලෙණාදි සභාව මෙව සඤ්ඤාදිසභාවවසෙන අක්ඛාතත්තා සාවක්ඛාතන්ති එවං ලොකුත්තරධම්මොපි සාවක්ඛාතො. ✓

**සන්දිට්ඨිකොති** එත්ථ පන අරියමග්ගො තාව අත්තනො සන්තානෙ රාගාදීනං අභාවකරණෙන සාමං දට්ඨබ්බොති සන්දිට්ඨිකො. යථාහ- "රත්තො ඛො බ්‍රාහ්මණ රාගෙන අභිභූතො පරියාදින්නචිත්තො අත්තබ්‍යාබාධායපි චෙතෙති පර =:පෙ:= උභයබ්‍යාබාධායපි චෙතෙති, චෙතසිකම්පි දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති, රාගෙ පහිනෙ නෙවත්තබ්‍යාබාධාය චෙතෙති, න පර =:පෙ:= න උභයබ්‍යාබාධාය චෙතෙති, න චෙතසිකං දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති, එවම්පි ඛො බ්‍රාහ්මණ සන්දිට්ඨිකො ධම්මො හොතී"ති. අපිච- නවවිධොපි ලොකුත්තරධම්මො යෙන යෙන අධිගතො හොති, තෙන තෙන පරසද්ධාය ගන්තබ්බතං හිත්වා පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤණෙන සයං දට්ඨබ්බොති සන්දිට්ඨිකො. අථවා- පස්සථ්ඨා දිට්ඨි සන්දිට්ඨි, සන්දිට්ඨියා ජයතීති සන්දිට්ඨිකො, තථාහෙස්ස අරියමග්ගො සම්පයුත්තාය අරියඵලං කාරණභූතාය නිබ්බානං විස සිභූතාය සන්දිට්ඨියා කිලෙසෙ ජයති, තස්මා යථා රණ්ඩෙන ජයතීති රණ්ඩිකො, එවං නවවිධොපි ලොකුත්තරධම්මො සන්දිට්ඨියා ජයතීති සන්දිට්ඨිකො. අථවා- දිට්ඨනති දස්සනං වුච්චති, දිට්ඨමෙව සන්දිට්ඨං සඳ්ධස්සනන්ති අත්ථො, සන්දිට්ඨං අරහතීති සන්දිට්ඨිකො. ලොකුත්තර ධම්මො හි භාවනාභිසමයවසෙන සච්ඡිකිරියාභිසමයවසෙන ච දිස්ස මානො යෙව වට්ටභයං නිවත්තෙතුං, තස්මා යථා වත්ථුමරහතීති වත්ථිකො, එවං සන්දිට්ඨං අරහතීති සන්දිට්ඨිකො.

අත්තනො ඵලදානං සඤ්ඤාය නාස්ස කාලොති අකාලො, අකා ලො යෙව **අකාලිකො**. න පඤ්ඤාභාජනත්තාභාදිහෙදං කාලං ඛෙපෙ ත්වා ඵලං දෙති, අත්තනො පන පවත්තිසමනන්තරමෙව ඵලදෙ'ති වුත්තං හොති. අථවා- අත්තනො ඵලපදානෙ පකට්ඨො කාලො පත්තො අස්සාති කාලිකො. කො සො, ලොකියො ඝුසලධම්මො. අයං පන සමනන්තරඵලත්තා න කාලිකොති අකාලිකො. ඉදං මග්ගමෙව සඤ්ඤාය වුත්තං.

එහි පස්ස ඉමං ධම්මන්ති එවං පවත්තං එහිපස්ස විධිං අරහතීති **එහිපස්සිකො**. කස්මා පනෙස තං විධිං අරහතීති, විජ්ජමානත්තා

පරිසුබත්තාව, **චිත්තම්පි**යං හි හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා අත්ථි ච නත්ථි එකි පස්ස ඉමන්ති න සක්කා වත්තුං, කස්මා, **අවිජ්ජමානත්තා.** විජ්ජමානම්පි ච ගූථං වා මූත්තං වා මනුඤ්ඤභාවපකාසනෙන **චිත්ත** සම්පහංසනත්ථං එහි පස්ස ඉමන්ති න සක්කා වත්තුං, අපිච ඛෝ තං තිණේහි වා පණ්ණේහි වා පටිච්ඡාදෙතබ්බමෙව හොති. **කස්මා,** අපරිසුබත්තා. අයං පන නවවිධෝ'පි ලෝකුත්තරධම්මෝ **සභාවතෝ** ච විජ්ජමානෝ විගතවලාහකෙ ච ආකාසෙ සම්පුණ්ණචන්දමණ්ඩලං විය පණ්ඩුකම්බලෙ නික්කඛිත්තජාතිමණි විය ච පරිසුද්ධෝ. තස්මා විජ්ජමානත්තා පරිසුද්ධත්තා ච එහි පස්සං අරහතීති එහි පස්සිකෝ,

උපනෙතබ්බෝ'ති **ඔපනයිකෝ.** අයං පනෙත්ථ විනිච්ඡයෝ- උපනයනං උපනයෝ. ආදිත්තං වෙළං වා සීසං වා අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වාපි භාවනාවසෙන අත්තනෝ චිත්තෙ උපනයනං අරහතීති ඔපනයිකෝ. ඉදං සඞ්ඛතෙ ලෝකුත්තරධම්මෙ යුජ්ජති. **අසඞ්ඛතොපන** අත්තනෝ චිත්තෙන උපනයනං අරහතීති ඔපනයිකෝ. **සච්ඡිකිරියාවසෙන** අලද්ධපුබ්බස්ස ලද්ධං අරහතීති අත්ථෝ. අථවා—නිබ්බානං උපනෙතීති **අරියමග්ගෝ** උපනෙය්‍යෝ, සච්ඡිකාතබ්බත්තං උපනෙතබ්බෝ'ති ඵලනිබ්බානධම්මෝ උපනෙය්‍යෝ. උපනෙය්‍යෝ'ව ඔපනයිකෝ.

**පච්චත්තං වෙදිතබ්බෝ විඤ්ඤූහි** නි සබ්බෙහිපි උභයවිතඤ්ඤූ ආදීහි විඤ්ඤූහි අත්තනි අත්තනි වෙදිතබ්බෝ-භාවිතෝ මෙ මග්ගෝ, අධිගතං ඵලං, සච්ඡිකතෝ නිරොධෝ'ති. නහි උපජ්ඣායෙන භාවිතෙ මග්ගෙ සද්ධිවිහාරිකස්ස කිලෙසා පහීයන්ති, න සෝ තස්ස ඵල සමාපත්තියා එාසුං විහරති. න තෙන සච්ඡිකතං නිබ්බානං **සච්ඡිකරොති,** තස්මා න එස පරස්ස සීසෙ ආභරණං විය දට්ඨබ්බෝ, අත්ත නෝ පන චිත්තෙ යෙව දට්ඨබ්බෝ.අනුභවිතබ්බෝ විඤ්ඤූහීති වුත්තං හොති. බාලානං පන අවිසයෝ වෙස. අපිච— සාවක්ඛාතෝ අයං ධම්මෝ. කස්මා සන්දිට්ඨිකත්තා,සන්දිට්ඨිකෝ අකාලිකත්තා, අකාලිකෝ එහිපස්සිකත්තා, යෙව එහි පස්සිකෝ, සෝ නාම ඔපනයිකෝ හොතීති. තස්සෙවං සවාක්ඛාතත්තාදිභෙදෙ ධම්මගුණෙ **අනුස්සරතෝ** නෙව තස්මිං සමයෙ රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති. න දොස න මොහ **පරියුට්ඨිතං** චිත්තං හොති උජුගතමෙවස්ස තස්මිං සමයෙ චිත්තං හොති ධම්මං ආරබ්භාති පුරිමනයෙනෙව වික්ඛම්භිතනීවරණස්ස **එකක්ඛණෙ** ඣානඞ්ගානි උපජ්ජන්ති. ධම්මගුණානං පන ගම්භීර තාය නානප්පකාරගුණානුස්සරණාධිමුත්තතාය වා අප්පනං අප්පත්වා උපචාරප්පත්තමෙව ඣානං හොති, තදෙතං ධම්මගුණානුස්සරණවසෙන උපනිබන්ධතා ධම්මානුස්සතිවෙවච සඞ්ඛං ගච්ඡති.ඉමඤ්චපන ධම්මානුස්සතිමනුයුත්තෙනා භික්ඛු එවං ඔපනයිකස්ස ධම්මස්ස ඉදසෙ

කාරං- ඉමිනා පනඛෙඉන සමන්නාගතං යඤ්ඤාරං නෙව අතිතංසෙ සමනුපස්සාමි න පනෙතරහි අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතාති එවං ඛඉණාදූසනෙනෙව සත්ථරි සගාරවොහොති සපතිස්සො,ධම්මෙ ගරු චිත්තීකාරො සඛාදිවෙපුල්ලං අධිගච්ඡති, පිතිපාමොජ්ජබහුලො හොති, භයභෙරව සහො, දුක්ඛාධිවාසනසමත්ථො, ධම්මෙන සංවාස ස ඤ්ඤං පටිලභති, ධම්මගුණානුස්සතියා අඞ්ගාවුත්තඤ්ඤාය සරිරමපි වෙතියඝරමිව පූජාරහං හොති, අනුත්තරධම්මාධිගමාය චිත්තං නාම හි, විතික්කමිතබ්බවත්‍ථුසමායොගෙ වස්ස ධම්මපුධම්මතං සමනුස්සර නො නිරාමිසපං පච්චුපට්ඨාති,උත්තරිං අපපටිවිඣිඤ්ඤෙනා පන සුගතිපරායණො හොති.

තස්මා හවෙ අපමාදං-කයිරාථ සුමෙධසො,
එවං මහානුභාවාය-ධම්මානුස්සතියා සදා-ති.

ඉදං ධම්මානුස්සතිඝං විත්ථාරකථාමුඛං.

---

සඞ්ඝානුස්සතිං භාවෙතුකාමෙනාපි රහොගතෙපා පතිසල්ලිනෙ **න සුපටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, උජුපටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, ඤායපටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, සාමීචිපටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨපුරිසපුග්ගලා, එස භගවතො සාවකසඞ්ඝො ආහුනෙය්‍යො පාහුනෙය්‍යොදක්ඛිණෙය්‍යො අඤ්ජලිකරණීයො අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සා'ති.** එවං අරියසඞ්ඝගුණා අනුස්සරිතබ්බා. තත්‍ථ **සුපටිපන්නො'ති** සුට්ඨුපටිපන්නා, සම්ම, පටිපදං අනිවත්තිපටිපදං අනුලොමපටිපදං අපච්චනිකපටිපදං ධ මමානුධම්මපටිපදං පටිපන්නා'ති වුත්තං හොති. භගවතො ඔවාදානුසාසනිං සක්කච්චං සුණන්තීති සාවකා,**සාවකානං සඞ්ඝා සාවකසඞ්ඝා.** සීලදිට්ඨිසාමඤ්ඤතාය සඞ්ඝාතභාවං ආපන්නෙනා සාවකස මූහොති අත්ථෙ. යස්මා පන සා සම්මා පටිපදා ලද්ධූ අවඤ්ඣා අකුටිලා අජිම්හා අරියො ව ඤායො'තිපි වුච්චති, අනුච්ඡවිකතන්තා ව සාමීචිතිපි සඞ්ඛං ගතා, තස්මා තං පටිපන්නා අරියසඞ්ඝා **උජුපටිපන්නා ඤායපටිපන්නා සාමීචිපටිපන්නා'ති** පි වුත්තා. එත්ථ ච යෙ මග්ගට්ඨා තෙ සම්මාපටිපත්තිසමඞ්ගිතාය සුපටිපන්නා, යෙ ච ඵලට්ඨා තෙ සම්මා පටිපදාය අධිගන්තබ්බස්ස අධිගතත්තා අනීනං පටිපදං උපාදාය සුපටිපන්නාති වෙදිතබ්බා. අපිච— සාවකඛාතෙ ධම්මවිනයෙ යථානුසිට්ඨං පටිපන්නත්තාපි අපණ්ණකපටිපදං පටි පන්නත්තාපි සුපටිපන්නා. මජ්ඣිමාය පටිපදාය අන්තවයං අනු පගම්ම පටිපන්නත්තා කාඝවවිමනොවඛ්ඛ ඊමත්තදෙසපහානාය

පටිපන්නත්තා ච උජු පටිපන්නෝ. ඤයෝ වුච්චති නිබ්බානං, තදත්ථාය පටිපන්නත්තා ඤයපටිපන්නෝ. යථා පටිපන්නා සාමීචිකම්මාරහා හොන්ති, තථා පටිපන්නත්තා සාමීචිපටිපන්නෝ. **චත්තාරි පුරිසයුගානීති** යානි ඉමානි. **චත්තාරි පුරිසයුගානීති** යුගළවසෙන පඨම මග්ගට්ඨෝ ඵලට්ඨෝ'නි ඉදමෙකං යුගළන්ති එවං චත්තාරි පුරිසයුගළානිහොන්ති. **අට්ඨපුරිසපුග්ගලෝති** පුරිසපුග්ගලවසෙන එකෝ පඨම මග්ග ට්ඨෝ එකෝ ඵලට්ඨෝති ඉමිනා නයෙන අට්ඨෙව පුරිසපුග්ගලා හොන්ති. එත්ථ පුරිසෝ'ති වා පුග්ගලෝ'ති වා එකඤානෙ තානි පදානි. වෙනෙය්‍යවසෙන පනෙතං වුත්තං. **එස භගවතෝ සාවකසඞ්ඝෝ'ති** යානිමානි යුගළවසෙන වුත්තානි චත්තාරි පුරිසයුගානි පාටියෙක්කතෝ අට්ඨපුරිසපුග්ගලා, එස භගවතෝ සාවකසඞ්ඝෝ. **ආහුනෙය්‍යෝ'ති** ආදීසු ආනෙත්වා හුනිතබ්බානීති ආහුනං, දූරතෝපි ආනෙත්වා සීලවන්තෙසු දාතබ්බානීති අත්ථෝ, වත්ථුනෝ පච්චයාන මෙතං අධිවචනං, නං ආහුනං පටිග්ගහෙතුං යුත්තෝ තස්ස මහප්ඵලකරණතෝ'ති ආහුනෙය්‍යෝ. අථවා— දූරතෝපි ආගන්ත්වා සබ්බසාපතෙය්‍යම්පි එත්ථ හුනිතබ්බන්ති ආහවනීයෝ. සක්කාදිනාපි වා ආහවනං අරහතීති ආහවනීයෝ. යෝ වායං බ්‍රාහ්මණානං ආහවනීයෝ නාම අග්ගි යත්ථ හුතං මහප්ඵලන්ති තෙසං ලද්ධිසවෙ හුතස්ස මහප්ඵලතාය ආහවනීයෝ, සඞ්ඝෝ'ව ආහවනීයෝ. සඞ්ඝෙ හුතං හි මහප්ඵලං හොති. යථාහ—

> "යෝ ච වස්සසතං ජන්තු-අග්ගිං පරිවරෙ වනෙ,
> එකඤ්ච භාවිතත්තානං-මුහුත්තමපි පූජයෙ,
> සා යෙව පූජනා සෙය්‍යෝ-යඤ්චෙ වස්සසතං හුතං"-ති.

නදෙතං. නිකායන්තරෙ ආහවනීයෝ'ති පදං ඉධ ආහුනෙය්‍යෝ'නි ඉමිනා පදෙන අත්ථතෝ එකං, ව්‍යඤ්ජනතෝ පනෙත්ථ කිඤ්චිමත්තමෙව නානං, ඉති ආහුනෙය්‍යෝ. **පාහුනෙය්‍යෝ'ති** එත්ථ පන පාහුනං වුච්චති දිසාවිදිසතෝ ආගතානං පියමනාපානං ඤාතිමිත්තානං අත්ථාය සක්කාරෙන පටියත්තං ආගන්තුකදානං, තම්පි ඨපෙත්වා තෙ තථාරූපෙ පාහුනකෙ සඞ්ඝසෙවම දාතුං යුත්තං, සඞ්ඝෝ'ව තං පටිග්ගහෙතුං යුත්තෝ, සඞ්ඝසදිසෝ හි පාහුනකෝ නත්ථි, තථාහෙස එකබුද්ධන්තරෙ ච දිස්සති, අබෙබාකිණ්ණඤ්ච පියමනාපත්තකරෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතෝ'ති. එවං පාහුනම්පස්ස දාතුං යුත්තං, පාහුනඤ්ච පටිග්ගහෙතුං යුත්තෝ'නි පාහුනෙය්‍යෝ. යෙසං පන පාහවනීයෝ'නි පාළි, තෙසං යස්මා සඞ්ඝෝ පුබ්බකාරං අරහති තස්මා සබ්බපඨමං ආනෙත්වා එත්ථ හුනිතබ්බානීති පාහවනීයෝ. සබ්බුපකාරෙන වා ආහවනං අරහතීති පාහවනීයෝ. යථායම්පි ඔතනෙව

අත්තෙන පාහුනෙය්‍යෝති වුච්චති. දක්ඛිණාති පන පරලොකං සද්දහිත්වා දාතබ්බදානං වුච්චති. තං දක්ඛිණං අරහති දක්ඛිණාය වා හිතොති, යස්මා තුම මහප්ඵලකරණත්තාය විසෙසෙතීති **දක්ඛිණෙය්‍යා.** උභොහත්ථෙ සිරසි පතිට්ඨාපෙත්වා සබ්බලොකෙන කයිරමානං අඤ්ජලිකම්මං අරහතීති **අඤ්ජලිකරණීයෝ. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති** සබ්බලොකස්ස අසදිසං පුඤ්ඤවිරුහනට්ඨානං, යථාහි—රඤ්ඤෝ වා අමච්චස්ස වා සාලිනං වා යවානං වා විරුහනට්ඨානං රඤ්ඤෝ සාලික්ඛෙත්තං යවක්ඛෙත්තන්ති වුච්චති. එවං සම්පදමිදං සබ්බලොකස්ස පුඤ්ඤානං විරුහනට්ඨානං. සම්පදඤ්හි සත්තානං ලොකස්ස නානාපකාරඛිතසුඛසංවත්තනිකානි පුඤ්ඤානි විරුහන්ති. තස්මා සම්පදා අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති. එවං සුපටිපන්නාදිභෙදෙ සම්පදගුණෙ අනුස්සරතො නෙව තස්මිං සමයෙ රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති. න දොස න මොහ පරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති. උජුගතමෙවස්ස තස්මිං සමයෙ චිත්තං හොති සම්පදං ආරබ්භාති පුරිමනයෙනෙව වික්ඛම්භිතනීවරණස්ස එකන්තඛීණෙයෙව ඛ්‍රානඛණෙ උපජ්ජනතෝ, සම්පදගුණානං පන ගම්භීරතාය නානාපකාර ගුණානුස්සරණාදි මුත්තතාය වා අප්පනං අප්පත්තා උපචාරප්පත්තමෙව ඛ්‍රානං හොති. තදෙතං සම්පදගුණානුස්සරණවසෙන උපන්නත්තා සම්පදානුස්සතිච්චෙව සඛ්‍යං ගච්ඡති. ඉමං ච පන සම්පදානුස්සතිං අනුයුත්තෙන භික්ඛුනා සම්පදා සගාරවෙන හොති සපතිස්සෙන, සබ්‍රහ්මචාරීසු පෙමගරුභාවනීයෙන, සීලාදිවෙපුල්‍ලං ආවහන්තියා පිතිපාමොජ්ජබහුලෙන හොතබ්බං, භයභෙරව සහ, දුක්ඛාධිවාසන සමත්ථෙන සම්පදා සංවාසසඤ්ඤිනා පටිලභිතබ්බා, සම්පදගුණානුස්සතියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනූපපත්තියා විය සම්පදාය සරීරං සන්නිපතිතපරිසමණ්ඩලං උපොසථාගාරං පූජාරහං හොති, සම්පදගුණාධිගමාය චිත්තං නමති, වීතික්කමිතබ්බ වත්ථුසමා යොගෙ චස්ස සම්මුඛා සම්පදා පස්සතො විය හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨාති, උත්තරිං අප්පටිවිජ්ඣනෙපා පන සුගතිපරායනෝ හොති.

තස්මා හවෙ අප්පමාදං-කයිරාථ සුමෙධසෝ,
එවං මහානුභාවාය-සම්පදානුස්සතියා සදාති.

**ඉදං සම්පදානුස්සතිපදං විත්ථාරකථාමුඛං.**

---

සීලානුස්සතිං භාවෙතුකාමෙන පන රහොගතෙන පතිසල්ලීනෙන අහං වත මෙ සීලානි අඛණ්ඩානි අවිච්ඡිද්දානි අසබලානි අකම්මාසානි භුජිස්සානි විඤ්ඤුප්පසත්ථානි අපරාමට්ඨානි සමාධිසංවත්තනිකානීති එවං අඛණ්ඩතාදි ගුණවසෙන අත්තනෝ සීලානි අනුස්සරිතබ්බානි. තානි ච ගහට්ඨෙන ගහට්ඨසීලානි, පබ්බජිතෙන පබ්බජිතසීලානි. ගහට්ඨසීලානි වා හොන්තු පබ්බජිතසීලානි වා,

යෙසං ආදිමහි වා අන්තෙ වා එකම්පි න භින්නං, තානි පරියන්තෙ ඡින්නසාටකෝ විය **න** ඛණ්ඩානීති **අඛණ්ඩානි.** යෙසං වෙමජ්ඣෙ එකම්පි **න** භින්නං, තානි වෙමජ්ඣෙ විනිවිද්ධසාටකෝ විය න ඡිද්දානීති **අවිජිද්දානි.** යෙසං පටිපාටියා වෙ වා තීණි වා න භින්නානි, තානි පිඨියා වා කුච්ඡියා වා උභතොදිසඛට්ටාදිසණ්ඨානෙන විසභාගවණ්ණෙන කාළරත්තාදිනං අඤ්ඤතරසරීරවණ්ණා ගාවී විය න සබලානීති **අසබලානි,** යානි අන්තරන්තරා න භින්නානි, තානි විසභාගබින්දුවිචිත්‍රා ගාවී විය **න** කම්මාසානීති **අකම්මාසානි.** අවිසෙසෙන වා සබ්බානිපි සත්තවිධෙන මෙථුනසංයොගෙන කොධුපනාහාදීහි ච පාපධම්මෙහි අනුපගතත්තා අඛණ්ඩානි අවිජිද්දානි අසබලානි අකම්මාසානි. තානියෙව තණ්හාදාසව්‍යතො මොචෙත්වා භුජිස්සභාවකරණෙන භුජිස්සානි. බුද්ධාදීහි විඤ්ඤූහි **පසත්ථත්තා විඤ්ඤූප්පසත්ථානි.** තණ්හාදිට්ඨිහි අපරාමට්ඨත්තා කෙනචි වා අයං තෙ **සීලෙසු** දොසොති එවං පරාමට්ඨුං **අසක්කුණෙය්‍යතාය අපරාමට්ඨානි.** උපචාරසමාධිං අප්පනාසමාධිං වා, අථවා පන මග්ගසමාධිං ඵලසමාධිඤ්චාපි **සංවත්තෙතීති සමාධිසංවත්තනිකානි.** එවං අඛණ්ඩතාදිගුණවසෙන අත්තනො **සීලානි අනුස්සරතො** නෙව තස්මිං සමයෙ **රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං** හොති **න** දෙස න මොහ පරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති, උජුගතමෙවස්ස තස්මිං සමයෙ චිත්තං හොති **සීලං** ආරබ්භාති පුරිමෙනයෙනෙව චිත්තෙ මත්තනිවරණස්ස එකක්ඛණෙ ඣානඞ්ගානි **උප්පජ්ජන්ති. සීල** ගුණානං පන ගම්භීරතාය ඤාණපකාරගුණානුස්සරණාධිමුත්තතාය වා අප්පනං අප්පත්වා උපචාරප්පත්තමෙව ඣානං හොති. තදෙතං සීලගුණානුස්සරණවසෙන **උප්පන්නත්තා සීලානුස්ස** තිවෙවව සඞ්ඛං ගච්ඡති. ඉමං ව පන සීලානුස්සතිමනුයුත්තෙන භික්ඛුනා සික්ඛාය සගාරවෙන හොතබ්බං, සඞ්ගාවුත්තෙ, පටිසන්ථාරෙ අපමත්තෙන, අත්තානුවාදභයවිරහිතෙන, අනුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භය දස්සාවිනා, සබ්බදිවෙපුල්ලා අධිගච්ඡන්ති, පිතිපාමොජ්ජබහුලා හොන්ති, උත්තරිං අප්පටිවිජ්ඣන්තා පන සුගතිපරායනා හොන්ති.

තස්මා හවෙ අප්පමාදං-කයිරාථ සුමෙධසෝ,
එවං මහානුභාවාය-සීලානුස්සතියා සදාති.

**ඉදං සීලානුස්සතිනිද්දෙසෙ විත්ථාරකථාමුඛං**

---

වාගානුස්සතිං භාවෙතුකාමෙන පන පකතියා වාගාධිමුත්තෙන නිව්වපවත්තදානසංවිභාගෙන භවිතබ්බං. අථවා පන භාවනං ආරභන්තෙන ඉතොදානිපභුති සත්තපරිහාහකෙ අන්තමසෙ එකාලොපමත්තම්පි දානං අදත්වා න භුඤ්ජිස්සාමීති සමාදාන

කඤ්ඤා තං දිවසං ගුණවිසිට්ඨේසු පටිග්ගාහකෙසු යථාසත්ති යථා බලං දානං දත්වා තස්ස නිමිත්තං ගණ්හිත්වා රහොගතෙන පතිසල්ලීනෙන **ලාභා වත මෙ, සුලද්ධං වත මෙ, යොහං මච්ඡෙරමල පරියුට්ඨිතාය පජාය විගතමලමච්ඡෙරෙන චෙතසා විහරාමි ඉත්ත වාගො පගන්තාගී වොස්සග්ගරතො යාචයොගො දානසංවිභාග රතොති**.එවං විගතමලමච්ඡෙරතාදි ගුණවසෙන අත්තනො වාගො අනුස්සරිතබ්බො. **තත්ථ ලාභා වතමෙ**'ති මයහං වත ලාභා, යෙ ඉමෙ "ආයුං බො පන දත්වා ආයුස්ස භාගී හොති දිබ්බස්ස වා මානුසස්ස වා" ඉතිව "දදං පියො හොති භජන්නති නං බහූ" ඉතිව "දදමානො පියො හොති සතං ධම්මමනුසාසකමං" ඉතිව එවමාදිනි නයෙනි භග වතා දායකස්ස ලාභා සංවණ්ණිතා, තෙ මයහං අවස්ස භාවිනොති අධිප්පායො. **සුලද්ධං වත මෙ**'ති යං මයා ඉදං සාසනං මනුස්සත්තං වා ලද්ධං, තං සුලද්ධං වත මෙ. කස්මා, යොහං මච්ඡෙරමල පරියුට්ඨිතාය පජාය = පෙ:=දානසංවිභාගරතොති. **තත්ථ මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතායාති** මච්ඡෙරමලෙන අධිභූතාය. **පජායාති** පජායනවසෙන සත්තා වුච්චන්ති, තස්මා අත්තනො සම්පත්තීනං පරසාධාරණභාව අසහන ලක්ඛණෙන චිත්තස්ස පභස්සරභාව දූසකානං කණ්හධම්මානං අසඤ්ඤතරෙන මච්ඡෙරමලෙන අධිභූතෙසු සත්තෙසූති අයමෙත්ථ අත්ථො. **විගතමලමච්ඡෙරෙනාති** අත්තෙඤ්ඤ සම්පි රාගදොසාදිමලානඤ්ඤව මච්ඡෙරස්සව විගතත්තා විගතමල මච්ඡෙරෙන. **චෙතසා විහරාමි**නි යථාවුත්තපකාරචිත්තෙනා ඛුවිහාරසමාපත්තිවසෙන විහරාමීති අත්ථො. සුත්තෙ පන මහානාමස්ස සක්කස්ස සොතාපන්නස්ස සතො නිස්සයවිහාරං පුච්ඡන්තො නිස්සයවිහාරවසෙන දෙසිතත්තා අගාරං අජ්ඣාවසාමීති වුත්තං, තස්ස අධිභවිත්වා ඨිතත්තා අගාරං අජ්ඣාවසාමීති අත්ථො. **මුත්තචාගොති**'ආදීසු විස්සට්ඨචාගො. **පහත්තපාණීති** පරිසුද්ධහත්ථො, සක්කච්චං සහත්ථා දෙය්‍යධම්මං දාතුං සදා ධොතහත්ථොයෙවාති වුත්තං හොති. **යාචයොගොති**'ආදීසු වොස්සජ්ජනං වොස්සග්ගො, පරිච්චාගොති අත්ථො. තස්මිං වොස්සග්ගෙ සත්තානියොගවසෙන රතොති වොස්සග්ගරතො. **යාචයොගොති** යං යං පරෙ යාචන්ති තස්ස තස්ස දාතතො යාචනයොගොති අත්ථො. **යාචයොගොතිපි** පාඨො, යජ්ජනසඞ්ඛාතෙන යාජෙන යුත්තොති අත්ථො. **දානසංවිභාගරතොති**'ආදීසු දානෙන ච සංවිභාගෙ ච රතො, අහං හි දානඤ්චදෙමි අත්තනා පරිභුඤ්ජිතබ්බතොපි ච සංවිභාගං කරොමි එතෙන වසෙන් උභයෙ රතොති එවං අනුස්සරතීති අත්ථො. තස්සෙවං විගතමලමච්ඡෙරතාදිගුණවසෙන අත්තනො වාගං අනුස්සරතො නෙව තස්මිං සමයෙ රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති, න දොස න මොහ පරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති, උජුගතමෙවස්ස තස්මිං සමයෙ චිත්තං හොති වාගං ආරබ්භාති පුරිමනයෙනෙව

විකඛම්භිතනීවරණස්ස එකක්ඛණේ කිඤ්ඤාපි උප්පජ්ජන්ති, වාග
ගුණානං පන ගම්භීරතාය තානුපපඤ්ච වාගගුණානුස්සරණ
ධිමුත්තතාය වා අප්පනං අප්පත්තා උපචාරප්පත්තමේව කිඤ්ඤං
හොති. තදේතං වාගගුණානුස්සරණවසේන උප්පන්නත්තා වාගා
නුස්සතිවෙව සඛ්ඛං ගච්ඡති. ඉමඤ්ච පන වාගානුස්සතිමනු
යුත්තෝ භික්ඛු භීය්‍යෝසොමත්තාය වාගාධිමුත්තෝ හොති, අලෝ
භජ්ඣාසයෝ, මේත්තාය අනුලෝමකාරී, විසාරදෝ, පිතිපාමොජ්ජ
බහුලෝ, උත්තරිං අප්පටිවිජ්ඣන්තෝ පන සුගතිපරායණෝ
හොති.

තස්මා හවේ අප්පමාදං- කයිරාථ සුමේධසෝ,
එවං මහානුභාවාය-වාගානුස්සතියා සදා ති.

ඉදං චාගානුස්සතිඤං විත්ථාරකථාමුඛං.

---

දේවතානුස්සතිං භාවෙතුකාමේන පන අරියමග්ගවසේන
සමුදාගතේහි සඛාදීහි ගුණේහි සමන්නාගතේන භවිතබ්බං. තතෝ
රහොගතේන පතිසල්ලීනේන "සන්තිදේවා චාතුම්මහාරාජිකා,
සන්තිදේවා තාවතිංසා— යාමා— තුසිතා— නිම්මාණරතිනෝ—පර
නිම්මිතවසවත්තිනෝ, සන්ති දේවා බ්‍රහ්මකායිකා, සන්ති දේවා
තතුත්තරිං යථාරූපාය සඛාය සමන්නාගතා, තා දේවතා ඉතෝ චුතා
තත්‍ර උපපන්නා. මයහම්පි තථාරූපා සඛා සංවිජ්ජන්ති, යථාරූපේ
න සීලේන යථාරූපේන සුතේන යථාරූපේන චාගේන යථාරූපා
ය පඤ්ඤාය සමන්නාගතා තා දේවතා ඉතෝ චුතා තත්‍ර උප්ප
න්නා, මයාම්පි=:පෙ:=තථාරූපා පඤ්ඤා සංවිජ්ජන්ති"ති. එවං දෙව
තා සක්ඛිභාවනේ ඨපෙත්වා අත්තනෝ සඛාදිගුණා අනුස්සරිතබ්බා.
සුත්තේ පන "යස්මිං මහානාම සමයේ අරියසාවකෝ අත්තනෝ ච
තාසඤ්ච දේවතානං සඛඤ්ච සීලඤ්ච සුතඤ්ච චාගඤ්ච පඤ්ඤඤ්ච
අනුස්සරති, නෙවස්ස තස්මිං සමයේ රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං හෝ
ති"ති වුත්තං. කිඤ්චාපි වුත්තං, අථ ඛෝ තං සක්ඛිභාවනේ ඨපේ
තබ්බං දේවතානං අත්තනෝ සඛාදීහි සමානගුණදීපනත්ථං වුත්ත
න්ති වෙදිතබ්බං, අට්ඨකථායං හි "දේවතා සක්ඛිභාවනේ ඨපේත්වා
අත්තනෝ ගුණේ අනුස්සරති"ති දළ්හං කත්වා වුත්තං. තස්මා
පුබ්බභාගේ දේවතානං ගුණේ අනුස්සරිත්වාපි අපරභාගේ අත්ත
නෝ සංවිජ්ජමානේ සද්ධාදිගුණේ අනුස්සරතෝ වස්ස නෙව
තස්මිං සමයේ රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති, න දෝස න මෝහ
පරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති, උජුගතමේවස්ස තස්මිං සමයේ චිත්තං
හොති, දේවතා ආරබ්භාති පුරිමතයේනෙව විකඛම්භිතනීවරණස්ස
එකක්ඛණේ කිඤ්ඤාපි උප්පජ්ජන්ති, සඛාදිගුණානං පන ගම්භී

රතාය නානප්පකාරගුණානුස්සරණාදිමූලකතාය වා අප්පනං අප්පත්තා උපචාරප්පත්තමෙව ඣානං හොති, තදෙතං දෙවතානං ගුණානුස්සදිසඛාදිගුණානුස්සරණවසෙන දෙවතානුස්සතිවෙව සඤ්ඣං ගච්ඡති. ඉමඤ්ච පන දෙවතානුස්සතිමනුයුත්තෝ භික්ඛු දෙවතානංපි යෝ හොති මනාපෝ, භියෝසෝ මත්තාය සද්ධාදිවෙපුල්ලං අධිගච්ඡති, පීතිපාමොජ්ජබහුලෝ විහරති. උත්තරිං අප්පටිවිජ්ඣන්තෝ පන සුගතිපරායනෝ හොති.

තස්මා හවෙ අප්පමාදං-කයිරාථ සුමෙධසෝ,
එවං මහානුභාවාය-දෙවතානුස්සතියා සදා-ති,

**ඉදං දෙවතානුස්සතියං විත්ථාරකථාමුඛං.**

---

යං පන එතාසං විත්ථාරදෙසනායං "උජුගතමෙවස්ස තස්මිං සමයෙ චිත්තං හොති තථාගතං ආරබ්භා"ති ආදිනි වත්වා "උජුගත චිත්තෝ ඛෝ පන මහානාම අරියසාවකෝ ලභති අත්ථවෙදං, ලභති ධම්මවෙදං, ලභති ධම්මූපසංහිතං පාමුජ්ජං, පමුදිතස්ස පීති ජායති"ති වුත්තං. තත්ථ ඉතිපි සෝ භගවාති ආදිනා අත්ථානිස්සාය උපපන්නා තුසිං සඤ්ඤාය ලභති අත්ථවෙදනාති වුත්තං, පාළිං නිස්සාය උපපන්නා තුසිං සඤ්ඤාය ලභති ධම්මවෙදනාති, උභයවසෙන ලභති ධම්මූපසංහිතං පාමුජ්ජනාති වුත්තනති වෙදිතබ්බං. යං ච දෙවතානුස්සතියං දෙවතා ආරබ්භාති වුත්තං, තං පුබ්බභාගෙවා දෙවතා ආරබ්භ පවත්තන චිත්තවසෙන දෙවතාගුණසදිසෙ වා දෙවතාභාවනිප්ඵාදකෙ ගුණෙ ආරබ්භ පවත්තචිත්තවසෙන වුත්තනති වෙදිතබ්බං. ඉමා පන ඡ අනුස්සතියෝ අරියසාවකානං යෙව ඉජ්ඣන්ති. තෙසං හි බුද්ධම්මසංඝගුණා පාකටා හොන්ති, තෙ ච අඛණ්ඩාදිගුණෙහි සීලෙහි විගතමලමච්ඡෙරෙන චාගෙන මහානුභාවානං දෙවතානං ගුණසදිසෙහි සද්ධාදිගුණෙහි සමන්නාගතා. මහානාමපුත්තෙන ච සොතාපන්නස්ස නිස්සයවිහාරං පුච්ඡන භගවතා සොතාපන්නස්ස නිස්සයවිහාරදස්සනත්ථමෙව වෙනා විත්ථාරතෝ කථිතා. ගෙඛපුත්තෙන'පි "ඉධ භික්ඛවෙ අරියසාවකෝ තථාගතං අනුස්සරත්, ඉතිපි සෝ භගවා =;පෙ:= උජුගතමෙවස්ස තස්මිං සමයෙ චිත්තං හොති,නික්කඛන්තං මුත්තං වුට්ඨිතං ගෙඛමහා.ගෙඛෙ'නි ඛෝ භික්ඛවෙ පඤ්චන්නමෙතං කාමගුණානං අධිවචනං, ඉදම්පි ඛෝ භික්ඛවෙ ආරම්මණං කරිත්වා එවම්ඛෙකවෙව සත්තා විසුජ්ඣන්ත්'ති එවං අරියසාවකස්ස අනුස්සතිවසෙන චිත්තං විසොඛෙත්වා උත්තරිං පරමත්ථ විසුද්ධි අධිගමත්ථාය කථිතා. ආයස්මතා මහාකච්චානෙන දෙසිතෙ සම්බාඛොකාස සුත්තෙ'පි "අරියස්ස ඛෝ අවුසෝ අඛණ්ඩං ආවුසෝ යාවම්

දං තෙන භගවතා ඤාණතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන සම්බා
ධෙ ඔකාසාධිගමෝ අනුබුද්ධෙ සත්තානං විසුද්ධියා =:පෙ:= නිබ්බාන
ස්ස සච්ඡිකිරියාය යදිදං ඡඅනුස්සතිට්ඨානානි, කතමානි ඡ—
ඉධාවුසෝ අරියසාවකෝ තථාගතං අනුස්සරති =:පෙ:= එවම්ධෙක
ච්චෙ සත්තානං විසුද්ධිම්මා භවන්ති"නි එවං අරියසාවකස්සෙව පරමත්ථ
විසුද්ධිධම්මතාය ඔකාසාධිගමවසෙන කථිතා. උපොසථසුත්තෙ'පි
"කථඤ්ච විසාඛෙ අරියූපොසථෝ හොති, උපක්කිලිට්ඨස්ස විසාඛෙ
චිත්තස්ස උපක්කමෙන පරියොදපනා හොති, කථඤ්ච විසාඛෙ උප
ක්කිලිට්ඨස්ස චිත්තස්ස උපක්කමෙන පරියොදපනා හොති, ඉධ
විසාඛෙ අරියසාවකෝ තථාගතං අනුස්සරතී"ති එවං අරියසාව
කස්සෙව උපොසථං උපවසතෝ චිත්තවිසොධන කම්මට්ඨානවසෙන
උපොසථස්ස මහප්ඵලභාවදස්සනත්ථං කථිතා. එකාදසනිපාතෙ'පි
"සඛෝ මහානාම ආරාධකෝ හොති, නො අස්සඛෝ. ආරඛවි
රියෝ—උපට්ඨිතසති—සම්පජඤ්ඤවා මහානාම ආරාධකෝ
හොති, නො දුප්පඤ්ඤෝ. ඉමෙසු ඛෝ ත්වං මහානාම පඤ්චසු ධ
මෙසු පතිට්ඨාය ඡ ධම්මෙ උත්තරිං භාවෙය්‍යාසි, ඉධ ත්වං මහානා
ම තථාගතං අනුස්සරෙය්‍යාසි, ඉතිපි සෝ භගවා"නි එවං අරියසාව
කස්සෙව තෙසං නො භන්තෙ නානාවිහාරෙන විහරතං කෙනස්ස
විහාරෙන විහරිතබ්බන්ති පුච්ඡතෝ විහාරදස්සනත්ථං කථිතා.
එවං සන්තෙ'පි පරිසුඛසිලාදිගුණසම්පන්නාගතෙන පුථුජ්ජනෙනා
පි මහාසි කාතබ්බා. අනුස්සව වසෙනාපි හි බුද්ධාදීනං ගුණෙ අනු
ස්සරතෝ චිත්තං පසීදතියෙව. යස්සානුභාවෙන නීවරණානි විකඛ
ම්භන්ති උළාරපාමොජ්ජා විපස්සනං ආරභිත්වා අරහත්තං යෙව
සච්ඡිකරෙය්‍ය. කටකණ්ඩකාරවාසි ථුස්සදෙවත්ථෙරොවිය. සෝ කිර
යසමා මාරෙන නිම්මිතං බුබරූපං දිස්වා අයං තාව සරාගදොස
මොහො එවං සොභති, කථං නුඛො භගවා න සොභති සබ්බසො
වීතරාගදොසමොහො'ති බුද්ධාරම්මණං පීතිං පවිලභිත්වා විපස්සනං
වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණීති.

**ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ**
**සමාධිභාවනාධිකාරෙ**

## ඡඅනුස්සති නිද්දෙසෝනාම

**සත්තමෝ පරිච්ඡෙදෝ.**

# 8

# අසඤ්ඤනි කම්මට්ඨාන නිද්දෙසො.

ඉදානි ඉතො අනන්තරාය මරණසතියා භාවනානිද්දෙසො අනුප්පත්තො. තත්ථ මරණන්ති එකභවපරියාපන්නස්ස ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදෙ. යං පනෙතං අරහන්තානං වට්ටදුක්ඛස්සමුච්ඡෙද සංඛාතං සමුච්ඡෙදමරණං, සඞ්ඛාරානං ඛණභඞ්ගසඞ්ඛාතං ඛණිකමරණං, රුක්ඛො මතො ලොහං මතන්ති ආදිසු සම්මුතිමරණඤ්ච, න තං ඉධ අධිප්පෙතං, යම්පිවෙතං අධිප්පෙතං, තං කාලමරණං අකාලමරණන්ති දුවිධං හොති. තත්ථ කාලමරණං පුඤ්ඤක්ඛයෙන වා ආයුක්ඛයෙන වා හොති. අකාලමරණං කම්මූපච්ඡෙදකකම්ම වසෙන. තත්ථ යං විජ්ජමානායපි ආයුසන්තානකපච්චයසම්පත්තියා කෙවලං පටිසන්ධිජනකස්ස කම්මස්ස විපක්කවිපාකත්තාව මරණං හොති, ඉදං පුඤ්ඤක්ඛයෙන මරණං නාම. යං හි ගතිකාලාහාරා දිසම්පත්තියා අභාවෙන අජ්ජතනකාලපුරිසානං විය වස්සසතමත්ත පරිමාණස්ස ආයුනො ඛයවසෙන මරණං හොති, ඉදං ආයුක්ඛයෙන මරණං නාම. යං පන දූසිමාර කළාබුරාජාදීනං විය තං ඛණං යෙව ඨානා චාවනසමත්ථෙන කම්මුනා උපච්ඡින්නාසන්නානානං පුරිමකම්මවසෙනෙව සන්ථම්භණාදීහි උපත්ථම්භෙහි උපච්ඡිජ්ජමානසන්තානානං මරණං හොති. ඉදං අකාලමරණං නාම. තං සබ්බම්පි වුත්තප්පකාරෙන ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදෙන සඞ්ගහිතං. ඉති ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදසංඛාතස්ස මරණස්ස සරණං මරණසතිති. තං භාවෙතුකාමෙන රහොගතෙන පතිසල්ලීනෙන මරණං භවිස්සති ජීවිතින්ද්‍රියං උපච්ඡිජ්ජිස්සතීති වා මරණං මරණන්ති වා යොනිසො මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බො. අයොනිසො පවත්තයතො හි ඉත්ථජනමරණානුස්සරණෙ සොකො උප්පජ්ජති, විජාතමාතුයා පියපුත්තමජ්ඣන්නුස්සරණෙ විය. අනිත්ථජනමරණානුස්සරණෙ පාමොජ්ජං උප්පජ්ජති, වෙරීනං වෙරිමරණානුස්සරණෙ විය. මජ්ඣත්තජනමරණානුස්සරණෙ සංවෙගො න උප්පජ්ජති, මතකළෙබරදස්සනෙ ජිව්හාභකස්ස විය. අත්තනො මරණානුස්සරණෙ සන්තාසො උප්පජ්ජති, උක්ඛිත්තාසිකං වධකං දිස්වා හීරුකජාතිකස්ස විය. තදෙතං සබ්බම්පි සත්තසංවෙගඤ්ඤණවිරහතොහොති. තස්මා තත්ථ තත්ථ හත මතසත්තෙන ඔලොකෙත්වා දිවසපුබ්බසමත්තානං සත්තානං මතානං මරණං ආවජ්ජෙත්වා යතිඤ්ච සංවෙගඤ්ච ඤණඤ්ච යොජෙත්වා මරණං භවිස්සතීති ආදිනා නයෙන මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බො. එවං පවත්තෙතනෙතා හි යොනිසො පවත්තෙති. උපායෙන පවත්තෙ

නීති අත්ථෝ. එවං පවත්තයතොයේව හි එකවෙස්ස නීවරණානි වික්ඛම්භන්ති, මරණාරම්මණා සති සණ්ඨාති, උපචාරප්පත්තමේව කම්මට්ඨානං හොති. යස්ස පන එත්තාවතා න හොති, තෙන වධක පච්චුපට්ඨානතෝ සම්පත්තිවිපත්තිතෝ උපසංහරණතෝ කායබහුසාධාරණතෝ ආයුදුබ්බලතෝ අනිමිත්තතෝ අඛනපරිච්ඡෙදතෝ ඛණපරිත්තතෝ'ති ඉමෙහි අට්ඨාකාරෙහි මරණං අනුස්සරිතබ්බං. තත්ථ වධකපච්චුපට්ඨානතෝ'ති වධකස්ස විය පච්චුපට්ඨානතෝ, යථාහි ඉමස්ස සීසං ඡින්දිස්සාමීති අසිං ගහෙත්වා ගීවාය වාරයමානෝ වධකෝ පච්චුපට්ඨිතෝ'ව හොති, එවං මරණම්පි පච්චුපට්ඨිතමෙවාති අනුස්සරිතබ්බං. කස්මා, සහජාතියා ආගතතෝ, ජීවිතහරණතෝ ච. යථාහි අභිවිත්තකමඤ්ඤලං මත්ථකෙන පංසුං ගහෙත්වාව උග්ගච්ඡති, එවං සත්තා ජරාමරණං ගහෙත්වාව නිබ්බත්තන්ති. තථා හි නෙසං පටිසන්ධිචිත්තං උප්පාදනසමනන්තරමෙව ජරං පත්වා පබ්බතසිඛරතෝ පතිතසිලාවිය භිජ්ජති සබ්බං සම්පයුත්තධම්මෙහි. එවං ඛණිකමරණං තාව සහජාතියා ආගතං. ජාතස්ස පන අවස්සං මරණතෝ ඉධාධිප්පෙතමරණම්පි සහජාතියා ආගතං. තස්මා එස සත්තෝ ජාතකාලතෝ පට්ඨාය යථා නාම උට්ඨිතෝ සූරියෝ අත්ථං භිමුඛෝ ගච්ඡතෙව, ගතගතට්ඨානතෝ ඊසකම්පි න නිවත්තති, යථා වා නදී පබ්බතෙය්‍යා සීඝසොතා හාරහාරිනී සන්දතෙව වත්තතෙව ඊසකම්පි න නිවත්තති, එවං ඊසකම්පි අනිවත්තමානෝ මරණාභිමුඛොව යාති. තෙන වුත්තං—

> "යමෙකරත්තිං පඨමං-ගබ්භෙ වසති මාණවෝ,
> අබ්භුට්ඨිතෝ'ව සයති-ස ගච්ඡං න නිවත්තති"'ති.

එවං ගච්ඡතෝ චස්ස ගිම්හානිත්තකාලානං කුන්නදීනං ඛයොවිය, පාකතෝ ආපොරසානුගතබන්ධනානං දුම්ඵලානං පතනං විය, මුඤ්චරුහිතාළිත්තානං මත්තිකභාජනානං භෙදෙ විය, සුරියරශ්මි සම්ඵුට්ඨානං උස්සාවබින්දූනං විබ්භමනං වියව, මරණමෙව ආසන්නතං හොති. තෙන වුත්තං—

> "අච්චයන්ති අහොරත්තා-ජීවිතං උපරුජ්ඣති,
> ආයු ඛියති මච්චානං- කුන්නදීනංව ඔදකං.
> ඵලානම්ව පක්කානං-පාතෝ පපතතෝ භයං,
> එවං ජාතානමච්චානං-නිච්චං මරණතෝ භයං.
> යථාපි කුම්භකාරස්ස-කතා මත්තික භාජනා,
> සබ්බෙ භෙදනපරියන්තා-එවං මච්චාන ජීවිතං.
> උස්සාවොව නිණ්ණමති-සූරියුග්ගමනමපති,
> එවම්පි මනුස්සානං-මා මං අම්ම නිවාරයා"-ති,

එවං උකඛිත්තාසිකෝ වධකෝ විය සහජාතියා ආගතං පනෙතං මරණං ගීවාය අසිං චාරයමානෝ සෝ වධකෝ ජීවිතං හරතියෙව, අනාහරිත්වා න නිවත්තති. තස්මා සහ ජාතියා ආනතත්තා ජීවිතහරණතෝ ච උකඛිත්තාසිකෝ වධකෝ විය මරණම්පි පවත්තුපඛ්ඡිතමෙව හොතීති එවං වධකපච්චුපඨානතෝ මරණං අනුස්සරි තබ්බං.

**සම්පජ්ජනිවිපත්තිතෝ'ති** ඉධ සම්පත්ති නාම තාවදෙව සොභතති, යාව නං විපත්ති නාධිභවති. න ච සා සම්පත්ති නාම අත්ථි, යා විපත්තිං අනිච්ඡකස්සම නිඛෙය්‍ය. තඤ්හි—

" සකලං මෙදිනිං භුඤ්ජා-දත්වා කොටිසතං සුබි,
අඩ්ඩාමලකමත්තස්ස-අන්තෙ ඉස්සරතං ගතෝ.

තෙනෙව දෙහබන්ධෙන-පුඤ්ඤමහි ඛය මාගතෙ,
මරණාභිමුඛෝ යෝ'පි-අසොකෝ සොකමාගතෝ"-ති.

අපිච—සබ්බං ආරොග්‍යං ව්‍යාධිපරියොසානං, සබ්බං යොබ්බනං ජරාපරියොසානං, සබ්බං ජීවිතං මරණපරියොසානං, සබ්බොයෙව ලොකසන්නිවාසෝ ජාතියා අනුගතෝ, ජරාය අනුසටෝ, ව්‍යාධිනා අභිභූතෝ, මරණෙන අබ්භාහතෝ. තෙනාහ—

" යථාපි සෙලා විපුලා-නභං ආහච්ච පබ්බතා,
සමන්තා අනුපරියෙයුං-නිප්පොථෙන්තා චතුද්දිසා.

එවං ජරා ච මච්චු ච-අධිවත්තන්ති පාණිනෝ,
ඛත්තියෙ බ්‍රාහ්මණෙ වෙස්සෙ-සුද්දෙ චණ්ඩාලපුක්කුසෙ,
න කිඤ්චි පරිවජ්ජෙති-සබ්බමෙවාභිමද්දති.

න තත්‍ර හත්ථිනං භූමි-න රථානං න පත්තියා,
නාවාපි මන්තයුත්තෙන- සක්කා ජෙතුං ධනෙන වා"-ති.

එවං ජීවිතසම්පත්තියා මරණවිපත්තිපරියොසානතං වත්ථුපෙතෙන සම්පත්ති විපත්තිතෝ මරණං අනුස්සරිතබ්බං.

**උපසංහරණතෝ'ති** පරෙහි සද්ධිං අත්තනෝ උපසංහරණතෝ. තත්‍ර සත්තභාගරෙහි උපසංහරණතෝ මරණං අනුස්සරිතබ්බං—යසමහත්තතෝ පුඤ්ඤමහත්තතෝ ඤාණමහත්තතෝ ඉද්ධිමහත්තතෝ පඤ්ඤාමහත්තතෝ පවෙණකබ්බතෝ සම්මාසම්බුද්ධතොති. කථං—ඉදං මරණං නාම මහායඤ්ඤානං මහාපරිවාරානං සම්පන්නඛන්ධවාහනානං මහාසම්මත මඛාතු මහාසුදස්සන දළහනෙමි නිමිපභූතීනම්පි උපරි නිරාසංකමෙව පත්තං, කිමඞ්ග පන මයඤ්ච උපරි න පතිස්සති.

මහායසා රාජවරා-මහාසම්මත ආදයෝ,
තේ'පි මච්චුවසං පත්තා-මාදිසෙසු කථාව කා-නි.

එවං තාව යසමහත්තතෝ අනුස්සරිතබ්බං. කථං පඤ්ඤාමහත්තතෝ—

ජෝතියෝ ජටිලෝ උග්ගහා-මෙණ්ඩකෝ අථ පුණ්ණකෝ,
එතෙ වඤ්ඤේ ව යෙ ලොකෙ-මහාපුඤ්ඤානි විස්සුතා;
සබ්බෙ මරණමාපන්නා-මාදිසෙසු කථාව කා-නි.

එවං පඤ්ඤාමහත්තතෝ අනුස්සරිතබ්බං. කථං ඨාමමහත්තතෝ—

වාසුදෙවෝ බලදෙවෝ-භීමසෙනෝ යුධිට්ඨිලෝ,
වාතුරෝ පියදාමලෙලා-අන්තකස්ස වසං ගතා.

එවං ඨාමබලූපෙතා-ඉති ලොකමහි විස්සුතා,
එතේ'පි මරණං යාතා-මාදිසෙසු කථාව කා-නි.

එවං ඨාමමහත්තතෝ අනුස්සරිතබ්බං. කථං ඉද්ධිමහත්තතෝ—

පාදඞ්ගුට්ඨකමත්තෙන-වෙජයන්තං අකම්පයි,
යෝ නාම්දිමතං සෙට්ඨෝ-දුතියෝ අග්ගසාවකෝ.

සෝ'පි මච්චුමුඛං සෝරං-මිගෝ සීහමුඛං විය,
පවිට්ඨෝ සහ ඉද්ධීහි-මාදිසෙසු කථාව කා-නි.

එවං ඉද්ධිමහත්තතෝ අනුස්සරිතබ්බං. කථං පඤ්ඤාමහත්තතෝ-

ලොකනාථං ඨපෙත්වාන-යෙ වඤ්ඤා අපී පාණිනෝ,
පඤ්ඤාය සාරිපුත්තස්ස-කලං නාග්ඝන්ති සොළසිං.

එවං නාම මහාපඤ්ඤෝ-පඨමෝ අග්ගසාවකෝ,
මරණස්ස වසං පත්තෝ-මාදිසෙසු කථාව කා-නි.

එවං පඤ්ඤාමහත්තතෝ අනුස්සරිතබ්බං. කථං පච්චෙකබුද්ධතෝ-
යේ'පි තෙ අත්තනෝ ඤාණවීරියබලෙන සබ්බඤ්ඤුතඤාණං පත්වා පච්චෙකසම්බෝධිං පත්වා බහූවිස්සාණකප්පා සයම්භුනෝ, තේ'පි මරණතෝ න මුත්තා. කුතෝ පනාහං මුච්ඡාමීති.

තං තං නිමිත්තමාගම්ම-විමංසන්තා ඔහෙයෝ,
සයම්භුඤාණතෙජෙන-යෙ පත්තා ආසවක්ඛයං.

එකවරියනිවාසෙන-බහූසිඛ සමූපමා,
තේ'පි නාතිගතා මච්චුං—මාදිසෙසු කථාව කා-නි.

එවං පවේචකබුද්ධතෝ අනුස්සරිතබ්බං. කථං සම්මාසම්බුද්ධතෝ— යෝ'පි සෝ භගවා අසීති අනුව්‍යඤ්ජනපතිමණ්ඩිතවත්තිංස මහාපුරිසලක්ඛණවිචිත්‍රරූපකායෝ සබ්බාකාරපරිසුද්ධ සීලක්ඛන්ධාදි ගුණරතනසම්භාරධම්මකායෝ යසමහන්ත පුඤ්ඤමහන්ත ඤාණමහන්ත ඉද්ධිමහන්ත පඤ්ඤාමහන්තානං පාරගතෝ අසමෝ අසමසමෝ අප්පටිපුග්ගලෝ අරහං සම්මාසම්බුද්ධෝ, සෝ'පි සල්ලවුට්ඨිනිපාතෙන මහා අග්ගික්ඛන්ධෝ විය මරණවුට්ඨි නිපාතෙන ඣානසෝ වූපසන්තෝ.

එවං මහානුභාවස්ස-යං කාමෙතං මහෙසිනෝ,
න භයෙන න ලජ්ජාය-මරණං වසමාගතං.

නිල්ලජ්ජං විතසාරජ්ජං-සබ්බසත්තාභිමද්දනං,
තසිදං මාදිසං සත්තං-කථං නාභිභවිස්සති-ති.

එවං සම්මාසම්බුද්ධතෝ අනුස්සරිතබ්බං. තඤ්ඤෙවං යසමහන්තාදි සම්පදානෙහි පරෙහි සද්ධිං මරණසාමඤ්ඤතාය අත්තානං උපසංහරිත්වා තෙසං විය සත්තවිසෙසානං මයහම්පි මරණං භවිස්සතීති අනුස්සරතෝ උපචාරප්පත්තං කම්මට්ඨානං හොතීති එවංඋපසංහරණතෝ මරණං අනුස්සරිතබ්බං.

**කාය බහු සාධාරණත්තාති** අයං කායෝ බහුසාධාරණෝ, අසීතියා තාව කිමිකුලානං සාධාරණෝ. තඤ්ච ඡවිනිස්සිතා පාණා ඡවිං බාධන්ති, චම්මනිස්සිතා චම්මං බාධන්ති, මංසනිස්සිතා මංසං බාධන්ති, නහාරුනිස්සිතා නහාරුං බාධන්ති, අට්ඨිනිස්සිතා අට්ඨිං බාධන්ති, මිඤ්ජනිස්සිතා මිඤ්ජං බාධන්ති, තත්ථෙව ජායන්ති, ජීයන්ති, මීයන්ති, උච්චාරපස්සාවං කරොන්ති, කායෝ'ව නෙසං සුති ඝරඤ්චෙව භිලාන සාලා ච සුසානඤ්ච වච්චකුටී ච පස්සාවදොණී කා ච. සචායං තෙසං කිමීනං පකොපෙන මරණං නිගච්ඡතියෙව. යථාව අසීතියා කිමිකුලානං, එවං අරුක්ඛත්තිකාදීනං යෙව අනෙකසතානං රොගානං, බාහිරානඤ්ච අග්ගිවිජ්ජුකාදීනං මරණස්ස පච්චයානං සාධාරණෝ. යථාහි චතුමහාපථෙ ඨපිතෙ ලක්ඛමහි සබ්බදිසාහි ආගතා සරා තත්ථ තොමර පාසාණාදයෝ නිපතන්ති, එවං කායෙහිපි සබ්බුපද්දවා නිපතන්ති. සචායං තෙසමපි උපද්දවානං නිපාතෙන මරණං නිගච්ඡතියෙව. තෙනාහ භගවා— "ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු දිවසෙ නික්ඛන්තෙ රත්තියා පටිහිතාය ඉති පටිසඤ්චික්ඛති— බහුකා ඛො මෙ පච්චයා මරණස්ස, අග්ගිවා මං ඩහෙය්‍ය, විච්ඡිකොවා මං ඩංසෙය්‍ය, සතපදිවා මං ඩංසෙය්‍ය, තෙන මෙ අස්ස කාලකිරියා, සොමමස්ස අන්තරායෝ, උපක්ඛලිත්වා වා පපතෙය්‍යං, භත්තං වා මෙ භුත්තං ව්‍යාපජ්ජෙය්‍ය, පිත්තං වා මෙ කුපෙය්‍ය, සෙම්හං වා මෙ කුපෙය්‍ය, සත්ථකා වා මෙ වාතා කුපෙය්‍යුං, තෙන මෙ අස්ස

කාලකිරියා. සෝ මමස්ස අන්තරායෝ"ති එවං කායබහුසාධාරණතෝ මරණං අනුස්සරිතබ්බං.

**ආයුදුබ්බලතෝ'**ති ආයුනාමෙතං අබ්ලං දුබ්බලං, තඤ්හි-සත්තානං ජීවිතං අස්සාසපස්සාසූපනිබ්බත්තෙඤ්ච ඉරියාපථූපනිබ්බත්තඤ්ච, සිතුණ්හූපනිබ්බත්තඤ්ච, මහාභූතූපනිබ්බත්තඤ්ච, ආහාරූපනිබ්බත්තඤ්ච. තදෙතං අස්සාසපස්සාසානං සමවුත්තිතං ලහමානමෙව පවත්තති. බහිනික්ඛන්ත නාසිකා වාතෙ පන අන්තෝ අපවිසන්තෙ පවිසෙ වා අතික්කමන්තෙ මතෝ නාම හොති. චතුන්නං ඉරියාපථානම්පි සමවුත්තිතං ලහමානමෙව පවත්තති, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරස්ස පන අධිමත්තතාය ආයුසඞ්ඛාරා උපවිජ්ජන්ති. සිතුණ්හානම්පි සමවුත්තිතං ලහමානමෙව පවත්තති, අතිසීතෙන පන අසිලිණ්හෙන වා අභිභූතස්ස ඕපජ්ජති. මහාභූතානම්පි සමවුත්තිතං ලහමානමෙව පවත්තති, පඨවිධාතුයා පන ආපෝධාතුආදීනං වා අඤ්ඤතරප්ප කොපෙන බලසම්පන්නොපි පුග්ගලෝ පඤ්ඩුකාබෝ වා අතිසාරා දිවසෙන කිලින්නපූතිකායෝ වා මහාඩාහපරෙතෝ වා සඤ්ඡිජ්ජ මානසන්ධිබන්ධනෝ වා හුත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණාති. කබලීඞ්කාරාහාරම්පි යුත්තකාලෙ ලභන්තස්සෙව ජීවිතං පවත්තති, ආහාරං අලභමානස්ස පන පරික්ඛයං ගච්ඡතීති එවං ආයුදුබ්බලතෝ මරණං අනුස්සරිතබ්බං.

**අනිමිත්තතෝ'**ති අවවත්ථානතෝ, පරිච්ඡෙදාභාවතෝ'ති අත්ථෝ. සත්තානං හි—

ජීවිතං ව්‍යාධි කාලෝ ච-දෙහනික්ඛෙපනං ගති,
පඤ්චෙතෙ ජීවලෝකස්මිං-අනිමිත්තා න සාසරෙ.

තත්ථ ජීවිතං තාව එත්තකමෙව ජීවිතබ්බං න ඉතෝ පරන්ති එවං වවත්ථානාභාවතෝ අනිමිත්තං, කල්ලකාලෙ'පි හි සත්තා මරන්ති, අබ්බුද-පෙසි- ඝන-මාසික- වෙමාස- තෙමාස- වත්‍රුමාස- පඤ්චමාස- දසමාසකාලෙපි- කුච්ඡිතෝ නික්ඛන්තසමයෙපි- තතෝ පරං වස්සසතස්ස අන්තොපි බහිපි මරන්ති යෙව. ව්‍යාධිපි ඉමිනාව ව්‍යාධිනා සත්තා මරන්ති න අඤ්ඤනාති එවං වවත්ථානාභාවතෝ අනිමිත්තෝනා, චක්ඛුරොගෙනාපි හි සත්තා මරන්ති, සොතරොගාදිනං අඤ්ඤතරෙනාපි. කාලෝ'පි ඉමස්මිං යෙව කාලෙ මරිතබ්බං, න අඤ්ඤස්මින්ති එවං වවත්ථානාභාවතෝ අනිමිත්තෝනා, පුබ්බණ්හෙ'පි හි සත්තා මරන්ති, මජ්ඣන්හිකාදීනං අඤ්ඤතරස්මිම්පි. දෙහ නික්ඛෙපනම්පි ඉඩෙව මියමානානං දෙහෙන පතිතබ්බං, න අඤ්ඤත්ථාති එවං වවත්ථානාභාවතෝ අනිමිත්තං, අන්තොගාමෙ ජාතානං හි බහි ගාමෙපි අත්තභාවෝ පතති, බහිගාමෙපි ජාතානං

අනෙකාගාමේ, තථා ඵලජානං ජලේ, ජලජානං ඵලේ'ති අනෙකපප්
කාරතො විත්ථාරෙතබ්බං. ගතිපි ඉතො චුතෙන ඉධ නිබ්බත්තිං
තබ්බත්තිං එවං වවත්ථානාභාවතො අනිමිත්තා, දෙවලොකතො හි
චුතා මනුස්සෙසුපි නිබ්බත්තන්ති, මනුස්සලොකතො චුතා දෙව
ලොකාදීනවපි යථා කථවි නිබ්බත්තන්තීති එවං යත්ත යුත්ත
හොණෝ විය ගතිපඤ්ඤකෙ ලොකෙ සම්පරිවත්තතීති එවං අනි
මිත්තතො මරණං අනුස්සරිතබ්බං.

**අඩ්ඩතියවස්සසතානී**'ති මනුස්සානං ජීවිතස්ස නාම එතරහි
න පරිච්ඡෙදෙ, න තථා අද්ධා. යො චිරං ජීවති, සො වස්සසතං
අපපං වා භිය්‍යො. තෙනාහ භගවා- "අපපමිදං භික්ඛවෙ මනුස්සා
නං ආයු, ගමනීයො සම්පරායො, කත්තබ්බං කුසලං, චරිතබ්බං
බ්‍රහ්මචරියං, නත්ථි ජාතස්ස අමරණං, යො හි භික්ඛවෙ චිරං ජීවති,
සො වස්සසතං, අපපං වා භිය්‍යො"ති.

"අපපමායු මනුස්සානං-නිලෙය්‍ය නං සුපොරිසො,
චරෙය්‍යාදිත්තසීසොව- නත්ථි මච්චුඅනාගමො"ති.

අපරම්පි ආහ— "භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ අරකො නාම සත්ථා
අහොසි"ති සබ්බම්පි සත්තනි උපමාගි අලඞ්කතං සුත්තං විත්ථාරෙ
තබ්බං. අපරම්පි ආහ— "යොපායං භික්ඛවෙ භික්ඛු එවං මරණ
සතිං භාවෙති අහො වතාහං රත්තිංදිවං ජීවෙය්‍යං, භගවතො
සාසනං මනසිකරෙය්‍යං, බහුං වත මෙ කතං අස්සාති. යොපායං
භික්ඛවෙ භික්ඛු එවං මරණසතිං භාවෙති, අහොවතාහං දිවසං
ජීවෙය්‍යං, භගවතො සාසනං මනසිකරෙය්‍යං, බහුං වත මෙ කතං
අස්සාති. යොපායං භික්ඛවෙ භික්ඛු එවං මරණසතිං භාවෙති,
අහොවතාහං තදන්තරං ජීවෙය්‍යං යදන්තරං එකං පිණ්ඩ
පාතං භුඤ්ජාමි, භගවතො සාසනං මනසිකරෙය්‍යං, බහුං වත
මෙ කතං අස්සාති. යොපායං භික්ඛවෙ භික්ඛු එවං මරණසතිං
භාවෙති, අහො වතාහං තදන්තරං ජීවෙය්‍යං, යදන්තරං චත්තාරං
පඤ්චආලොපෙ සඞ්ඛාදිත්වා අජ්ඣොහරාමි, භගවතො සාසනං
මනසිකරෙය්‍යං, බහුං වත මෙ කතං අස්සාති. ඉමෙ වුච්චන්ති
භික්ඛවෙ භික්ඛු පමත්තා විහරන්ති, දන්ධං මරණසතිං භාවෙන්ති
ආසවානං ඛයාය. යො ච ඛ්වායං භික්ඛවෙ භික්ඛු එවං මරණ
සතිං භාවෙති, අහො වතාහං තදන්තරං ජීවෙය්‍යං යදන්තරං
එකං ආලොපං සඞ්ඛාදිත්වා අජ්ඣොහරාමි භගවතො සාසනං මනසි
කරෙය්‍යං, බහුං වත මෙ කතං අස්සාති. යොපායං භික්ඛවෙ භික්ඛු
එවං මරණසතිං භාවෙති අහො වතාහං තදන්තරං ජීවෙය්‍යං
යදන්තරං අස්සසිත්වා වා පස්සසාමි පස්සසිත්වා වා අස්සසාමි, භග
වතො සාසනං මනසි කරෙය්‍යං බහුං වත මෙ කතං අස්සාති.

ඉමේ වුච්චන්ති භික්ඛවේ භික්ඛූ අපමත්තා විහරන්ති, නික්ඛා මරණ සතිං භාවෙන්ති, ආසවානං ඛයාය"ති. එවං චතුපඤ්චාලෝපසං ඛාදනමත්තං අවිස්සාසියෝ පරිත්තෝ ජීවිතස්ස අඩ්ඨි එවං අඩ්ඨාන පරිවේජදතෝ මරණං අනුස්සරිතබ්බං.

**ඛණපරිත්තතෝ**'ති පරමත්ථතෝ හි අතිපරිත්තෝ සත්තානං ජීවිතක්ඛණෝ එකචිත්තසමවත්තී මත්තෝ යෙව. යථානාම රථ චක්කං පවත්තමානම්පි එකෙනෙව නෙමිප්පදෙසෙන පවත්තති තිඨමානම්පි එකෙනෙව තිඨති, එවමෙව එකචිත්තක්ඛණිකං ස ත්තානං ජීවිතං, තස්මිං චිත්තෙ නිරුඛමත්තෙ සත්තෝ නිරුඛෝ'ති වුච්චති. යථාහ— "අතීතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිත්ථ, න ජීවති න ජී විස්සති. අනාගතෙ චිත්තක්ඛණෙ න ජීවිත්ථ, න ජීවති, ජීවිස්සති. පච්චුප්පන්නෝ චිත්තක්ඛණෙ න ජීවිත්ථ, ජීවති, න ජීවිස්සතී"ති.

ජීවිතං අත්තභාවෝ ච- සුඛදුක්ඛා ච කෙවලා,
එකචිත්තෙ සමායුත්තා- ලහුසෝ වත්තතෙ ඛණෝ.

යෙ නිරුඛා මරන්තස්ස- තිඨමානස්ස වා ඉධ,
සබ්බෙ'පි සදිසා ඛන්ධා- ගතා අප්පටිසන්ධියා.

අනිබ්බත්තෙන න ජාතෝ-පච්චුප්පන්නෙන ජීවති,
චිත්තභෙදා මතෝ ලොකෝ-පඤ්ඤත්තෝ පරමට්ඨියා-ති.

එවං ඛණපරිත්තතෝ මරණං අනුස්සරිතබ්බං. ඉති ඉමෙසං අට්ඨ න්නං ආකාරානං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන අනුස්සරතෝ'පි පුනප්පුන මනසිකාරවසෙන චිත්තං ආසෙවනං ලභති, මරණාරම්මණා සති සන්තිට්ඨති, නීවරණානි වික්ඛම්භන්ති, ඣානඞ්ගානි පාතුභවන්ති, සන්තාවධම්මත්තා පන සංවෙජනීයත්තා ච ආරම්මණස්ස අප්පනං අප්පත්තා උපචාරප්පත්තමෙව ඣානං හොති, ලෝකුත්තරඣානං පන දුතියචතුඣානි ච ආරුප්පඣානානි සභාවධම්මෙ'පි භාවනා විසෙසෙන අප්පනං පාපුණන්ති. විසුද්ධිභාවනානුක්කමවසෙන හි ලෝකුත්තරං අප්පනං පාපුණාති, ආරම්මණූපනිජ්ඣානභාවනාවසෙ න ආරුප්පං, අප්පනා පත්තසෙස්ස හි ඣානස්ස ආරම්මණූපනිජ්ඣාන භාවනාමත්තං නත්ථි හොති, ඉධ පන තදුභයම්පි නත්ථි. තස්මා උපචාරප්පත්තමෙව ඣානං හොති. තදෙතං සති බලෙන උප්පන්න ත්තා මරණසතිච්චෙව සංඛං ගච්ඡති. ඉමං ච පන මරණසතිං මනු යුත්තෙතා භික්ඛු සතතං අප්පමත්තෙතා හොති, සබ්බභවෙසු අනභි රති සඤ්ඤං පටිලභති, ජීවිතනිකන්තිං ජහාති, පාපගරහී හොති, අසන්නිධිබහුලෝ පරික්ඛාරෙසු විගතමලමච්ඡෙරෝ අතිවිවසඤ්ඤී විස්ස පරිවයං ගච්ඡති, තදනුසාරෙනෙව ච දුක්ඛසඤ්ඤී අනත්තස

සඤ්ඤා ච උපඨානි, යථා අභාවිතමරණා සත්තා සහසා වාලමිග යක්ඛ සප්ප චොරවධකාභිභූතා විය මරණසමයෙ භයං සන්තාසං සමෙමා හමාපජ්ජන්ති, එවං අනාපජ්ජිත්වා අභයෝ අසම්මූළ්හෝ කාලං කරොති, සවෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ අමතං නාරාධෙති, කායස්ස භෙදා සුගතිපරායණො හොති.

තස්මා හවෙ අප්පමාදං-කයිරාථ සුමෙධසො,
එවං මහානුභාවාය-මරණසතියා සදා-ති.

**ඉදං මරණසතිඝං විත්ථාරකථාමුඛං.**

---

ඉදානි යන්තං අඤ්ඤත්‍ර බුද්ධුප්පාදා අප්පවත්තනප්‍රබඛං සබ්බන්තිමජ්ඣානං අවිසයභූතං තෙසුතෙසු සුත්තන්තෙසු "එකධම්මො භික්ඛවෙ භාවිතො බහුලීකතො මහතො සංවෙගාය සංවත්තති, මහතො අත්‍ථාය සංවත්තති, මහතො යොගක්ඛෙමාය සංවත්තති, මහතො සතිසම්පජඤ්ඤස්ස සංවත්තනාය, ඤාණදස්සනපටිලාභාය සංවත්තති, දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාය සංවත්තති, විජ්ජා විමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තති. කතමො එකධම්මො, කායගතාසති. අමතං තෙ භික්ඛවෙ පරිභුඤ්ජන්ති යෙ කායගතාසතිං පරිභුඤ්ජන්ති, අමතං තෙ භික්ඛවෙ න පරිභුඤ්ජන්ති යෙ කායගතාසතිං න පරිභුඤ්ජන්ති. අමතං තෙසං භික්ඛවෙ පරිභුත්තං—අපරිභුත්තං, පරිගිනං—අපරිගිනං විරඛං— ආරඛං— යෙසං කායගතාසති ආරඛා"ති එවං භගවතා අනෙකෙහි ආකාරෙහි පසංසිත්වා "කථං භාවිතා ච භික්ඛවෙ කායගතාසති කථං බහුලීකතා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා, ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු අරඤ්ඤගතොවා"ති ආදිනා නයෙන ආනාපානපබ්බං ඉරියාපථපබ්බං චතුසම්පජඤ්ඤපබ්බං පටික්කූලමනසිකාරපබ්බං ධාතුමනසිකාරපබ්බං නව සීවථිකපබ්බානි"ති ඉමෙසං චුද්දසන්නං පබ්බානං වසෙන කායගතාසති කම්මට්ඨානං නිද්දිට්ඨං, තස්ස භාවනා නිද්දෙසො අනුප්පත්තො. තත්‍ථ යස්මා ඉරියාපථපබ්බං චතුසම්පජඤ්ඤපබ්බං ධාතුමනසිකාරපබ්බන්ති ඉමානි තීණි විපස්සනාවසෙන වුත්තානි, නවසීවථිකපබ්බානි විපස්සනාඤාණෙසු යෙව ආදින්වාදි පස්සනාවසෙන වුත්තානි, යාපිචෙත්‍ථ උද්ධුමාතකාදිසු සමාධිභාවනා ඉජ්ඣති්‍ය, සා අසුභනිද්දෙසෙ පකාසිතා යෙව. ආනාපානපබ්බං පන පටික්කූලමනසිකාරපබ්බඤ්ච ඉමානෙවෙත්‍ථ වෙ සමාධිවසෙන වුත්තානි. තෙසු ආනාපානපබ්බං ආනාපානසතිවසෙන විසුං කම්මට්ඨානං යෙව. යං පනෙතං "පුනචපරං භික්ඛවෙ භික්ඛු ඉමමෙවකායං උඩ්ඩං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙක්ඛති, අත්‍ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා=පෙ=මුත්තන්"නති එවං මත්‍ථ ලුඛිං අභිමුඤ්ඤන

සඞ්ඝභෙදාදි පටිකූලමනසිකාරවසෙන දෙසිතං වත්තිංසාකාර කම්මට්ඨානං ඉදම්ච කායගතාසතීති අධිප්පෙතං. තත්‍රායං පාළිවණ්ණනානුක්‍රමෝ - භාවනානිද්දෙසෝ-ඉමමෙව කායන්ති ඉමං වා තුම්හාකන්තිකං පූතිකායං, **උඞ්ඛං පාදතලාති** පාදතලතෝ උපරි, **අධෝ කෙසමත්ථකාති** කෙසඤ්චතෝ හෙට්ඨා, **තචපරියන්තන්ති** තිරියං තචපරිච්ඡින්නං, **පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනෝ පච්චවෙක්ඛතීති.** නානප්පකාරකෙසාදි අසුචිභරිතෝ අයං කායොති පස්සති කථං— ''අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා =:පෙ:= මුත්ත''න්ති. තත්ථ **අත්ථි**ති සංවිජ්ජන්ති, **ඉමස්මින්ති** ය්වායං උඞ්ඛං පාදතලා අධෝ කෙස මත්ථකා තචපරියන්තෝ පූරෝ නානප්පකාරස්ස අසුචිනෝති වුච්චති, නඤ්ඤං. **කායෙති** සරීරෙ, සරීරං හි අසුචි සඤ්ඣයතෝ කුච්ඡිතානං කෙසාදිනඤ්ඤෙව චක්ඛුරෝගාදිනඤ්ඤ රෝගසතානං ආයභූතතෝ කායොති වුච්චති. **කෙසා ලොමාති** එතෙ කෙසාදයෝ වත්තිංසාකාරා, තත්ථ අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා, අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ ලොමාති එවං සම්බන්ධෝ වෙදිතබ්බෝ. ඉමස්මිං හි පාදතලා උඞ්ඛාය උපරි, කෙසමත්ථකා පඨාය හෙට්ඨා, තචතෝ පට්ඨාය පරිතෝ'නි එත්තකෙ ව්‍යාමමත්තෙ කළෙබරෙ සබ්බාදරෙනපි විවිත්තෙනා න කොචි කිඤ්චිමුත්තකං වා මණිං වා වෙළුරියං වා අගරුං වා කුඞ්කුමං වා කප්පූරං වා වාසචුණ්ණාදිකං වා අණුමත්තකම්පි සුචිභාවං පස්සති, අථ ඛො පරමදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡං අසුචිකදඞ්ඝනානානප්පකාරං කෙසලොමාදිභෙදං අසුචිං යෙව පස්සති. තෙන වුත්තං— ''අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා =:පෙ:= මුත්ත''න්ති අයමෙත්ථ පදසම්බන්ධතෝ වණ්ණනා.

ඉදං පන කම්මට්ඨානං භාවෙතුකාමෙන ආදිකම්මිකෙන කුල පුත්තෙන වුත්තප්පකාරං කල්‍යාණමිත්තං උපසඞ්කමිත්වා ඉදං කම්මට්ඨානං ගහෙතබ්බං. තෙනාපිස්ස කථෙත්වෙන සත්තධා උග්ගහකොසල්ලං දඞ්ඝා ච මනසිකාරකොසල්ලං දාචිකිත්තබ්බා. තත්ථ වචසා, මනසා, වණ්ණතෝ, සණ්ඨානතෝ, දිසතෝ, ඔකාසතෝ, පරිච්ඡෙදතෝ'නි එවං සත්තධා උග්ගහකොසල්ලං ආචිකිත්තබ්බං. ඉමස්මිං හි පටිකූලමනසිකාරකම්මට්ඨානෙ ඡෝ'පි ධාතිපිටකෙ හොති, තෙන්‍යාපි මනසිකාරකාලෙ පඨමං වාචාය සජ්ඣායෝ කාතබ්බා. එකවචස්ස හි සජ්ඣායං කරොන්තස්සෙව කම්මට්ඨානං පාකටං හොති. මලයවාසි මහාදෙවත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ උග්ගහිත කම්මට්ඨානං චින්තං ථෙරානං විය, ථෙරෝ කිර තෙහි කම්මට්ඨානං යාවතෝ වත්තාරෝ මාසෙ ඉමං යෙව සජ්ඣායං කරොථාති වත්තිංසාකාර පාළිං අදාසි. තෙ කිඤ්චාපි නෙසං වෙ තයෝ නිකායා පගුණා පදකඛිණග්ගාහිතාය පන වත්තාරෝ මාසෙ වත්තිංසාකාරං සජ්ඣායන්තා'ව සොතාපන්නා අහෙසුං. තස්මා කම්මට්ඨානං

කථෙන්තෙන ආචරියෙන අන්තෙවාසිකො වත්තබ්බො— පඨමං තාව වාචාය සජ්ඣායං කරොහි. කරොන්තෙන ච තවපඤ්ඤාදිනී පරිවජ්ජිදිවා අනුලොමපටිලොමවසෙන සජ්ඣායො කාතබ්බො. "කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තචොා"ති හි වත්වා පුන පටිලොමතො 'තචොා දන්තා නඛා ලොමා කෙසා''ති වත්තබ්බං. තදනන්තරං ච කායපඤ්ඤකෙ ''මංසං නහාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජං වක්කං"නති වත්වා පුන පටිලොමතො "වක්කං අට්ඨි මිඤ්ජං අට්ඨි නහාරු මංසං තචොා දන්තා නඛා ලොමා කෙසා"ති වත්තබ්බං. තතො පඨාසපඤ්ඤකෙ"හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පඨාසං"ති වත්වා පුන පටිලොමතො "පඨාසං පිහකං කිලොමකං යකනං හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි නහාරු මංසං තචොා දන්තා නඛා ලොමා කෙසා"ති වත්තබ්බං. තතො මත්ථලුඞ්ගපඤ්ඤකෙ "අන්තං අන්තගුණං උදරියං කරීසං මත්ථලුඞ්ග"නති වත්වා පුන පටිලොමතො "මත්ථලුඞ්ගං කරීසං උදරියං අන්තගුණං අන්තං පඨාසං පිහකං කිලොමකං යකනං හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි නහාරු මංසං තචොා දන්තා නඛා ලොමා කෙසා"නි වත්තබ්බං.තතො මෙදඡක්කෙ"පිත්තං සෙම්හං පුබ්බා ලොහිතං සෙදෙ මෙදෙ"ති වත්වා පුන පටිලොමතො "මෙදෙ සෙදෙ ලොහිතං පුබ්බා සෙම්හං පිත්තං මත්ථලුඞ්ගං කරීසං උදරියං අන්තගුණං අන්තං පඨාසං පිහකං කිලොමකං යකනං හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි නහාරු මංසං තචොා දන්තා නඛා ලොමා කෙසා"නි වත්තබ්බං. තතො මූත්තඡක්කෙ "අස්සු වසා ඛෙලො සිඞ්ඝා නීකා ලසිකා මුත්ත"න්ති වත්වා පුන පටිලොමතො "මුත්තං ලසිකා සිඞ්ඝානිකා ඛෙළා වසා අස්සු මෙදෙ සෙදෙ ලොහිතං පුබ්බා සෙම්හං පිත්තං මත්ථලුඞ්ගං කරීසං උදරියං අන්තගුණං අන්තං පඨාසං පිහකං කිලොමකං යකනං හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි නහාරු මංසං තචොා දන්තා නඛා ලොමා කෙසා"ති එවං කාලසතං කාලසහස්සං කාලසතසහස්සම්පි වාචාය සජ්ඣායො කාතබ්බො. වචසා සජ්ඣායෙන හි කම්මට්ඨානං නාම පගුණං හොති, න ඉතොචිතො ච චිත්තං විධාවති, කොට්ඨාසා පාකටා හොන්ති, හත්ථසඞ්ඛලිකා විය වනිපජ්ජන්ති විය ච ඛායන්ති, යථා පන වචසා තථෙව මනසාපි සජ්ඣායො කාතබ්බො. වචසා සජ්ඣායො හි මනසා සජ්ඣායස්ස පච්චයො හොති, මනසා සජ්ඣායො ලක්ඛණපටිවෙධස්ස පච්චයො හොති. **වණ්ණාභොා**'ති කෙසාදීනං වණ්ණා වවත්ථපෙතබ්බා. **සණ්ඨානතොා**'ති තෙසං යෙව සණ්ඨානං වවත්ථපෙතබ්බං **දිසතොා**'ති ඉමස්මිංහි සරීරෙ නාභිතො උඞ්ඛං උපරිමදිසා,අධොා හෙට්ඨිමදිසා, තස්මා අයං කොට්ඨාසො ඉමිස්සා නාමදිසායාති දිසා වවත්ථපෙතබ්බා. **ඔකාසතොා**'ති අයං කොට්ඨාසො ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ පතිට්ඨිතොති

**එවං තස්ස තස්ස** ඔකාසෝ වවත්ථපෙතබ්බෝ. **පරිච්ඡේදතෝ**'ති සභාගපරිච්ඡේදෝ, විසභාගපරිච්ඡේදෝ'ති වේ පරිච්ඡේදෝ, **තත්ථ** අයං කොට්ඨාසෝ හොට්ඨ ච උපරි ච තිරියඤ්ච ඉමිනා නාම පරිච්ඡින්නෝ'ති එවං සභාගපරිච්ඡේදෝ වෙදිතබ්බෝ, කෙසා න ලෝමා ලෝමාපි න කෙසාති එවං අම්ඝකතාවසෙන විසභාගපරිච්ඡේදෝ දට්ඨබ්බෝ. එවං සත්තධා උග්ගහකොසල්ලං ආවිකත්වා **පන** ඉදං කම්මට්ඨානං අසුකසම්ං සුත්තෙ පටිකූලවසෙන කථිතං අසුකසම්ං ධාතුවසෙනාති ඤත්වා ආවිකාතබ්බං. ඉදඤ්හි මහාසතිපට්ඨානෙ පටිකූලවසෙනෙව කථිතං, මහාහත්ථිපදූපම මහාරාහුලෝවාද ධාතුවිභඞ්ගසු ධාතුවසෙන කථිතං, කායගතාසති සුත්තෙ **පන** යස්ස වණ්ණතෝ උප්පජ්ජති, තං සඤ්ඤාය වත්තාරි ඣානානි විභත්තානි. **තත්ථ** ධාතුවසෙන කථිතං විපස්සනාකම්මට්ඨානං හොති, පටිකූලවසෙන කථිතා සමථකම්මට්ඨානං, තදෙතං ඉධ සමථකම්මට්ඨානමෙවාති.

එවං සත්තධා උග්ගහකොසල්ලං ආවිකත්වා අනුපුබ්බතෝ නාතිසීඝතෝ නාතිසණිකතෝ වික්ඛිපපටිබාහනතෝ පණ්ණත්ති සමතික්කමනතෝ අනුපුබ්බමුඤ්චනතෝ අප්පනාතෝ තයෝ ච සුත්තන්තානි එවං දසධා මනසිකාරකොසල්ලං ආවිකාතබ්බං. **තත්ථ අනුපුබ්බතෝ**'ති ඉදං හි සඤ්ඤායකරණතෝ පභාය අනුපපත්තියා මනසිකාතබ්බං, න එකන්තරිකාය. එකන්තරිකාය හි මනසිකරොන්තෝ යථානාම අකුසලෝ පුරිසෝ මත්තිංසපදං නිස්සෙණිං එකන්තරිකාය ආරොහන්තෝ කිලන්තකායෝ පතති න ආරොහනං සම්පාදෙති, එවමෙව භාවනාසම්පත්තිවසෙන අධිගන්තබ්බස්ස අස්සාදස්ස අනධිගමා කිලන්තචිත්තෝපතති න භාවනං සම්පාදෙති. අනුපුබ්බතෝ මනසිකරොන්තෙනාපි ච නාතිසීඝතෝ මනසිකාතබ්බං. අතිසීඝතෝ මනසිකරොතෝ හි යථානාම තියොජනං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා ඔක්කමනවිස්සජ්ජනං අසල්ලක්ඛිත්වා සීඝෙන ජවෙන සත්තක්ඛත්තුම්පි ගමනාගමනං කරොතෝ පුරිසස්ස කිඤ්චාපි අඛානං පරික්ඛයං ගච්ඡති අථ ඛෝ පුරිත්වාව ගන්තබ්බං හොති, එවමෙව කෙවලං කම්මට්ඨානං පරියොසානං පාපුණාති අවිභූතං පන හොති, න විසෙසං ආවහති. තස්මා **නාතිසීඝතෝ** මනසිකාතබ්බං. යථා ච නාති සීඝතෝ, එවං නාතිසණිකතොපි. අතිසණිකතෝ මනසි කරොතෝ හි යථානාම තදහෙව තියොජනං මග්ගං ගන්තුකාමස්ස පුරිසස්ස අන්තරාමග්ගෙ රුක්ඛපබ්බතත්තලාකාදීසු විලම්බමානස්ස මහොපරික්ඛයං න ගච්ඡති, විභාතියෙන පරියොසාපෙතබ්බා හොති, එවමෙව කම්මට්ඨානං පරියොසානං න ගච්ඡති, විසෙසාධිගමස්ස පච්චයෝ න හොති. **වික්ඛෙපපටිබාහනතෝ**'ති කම්මට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා බහිද්ධා පුත්තභාරම්මණෙ වෙතසෝ වික්ඛිපෝ පටි

බාහිතබ්බා. අපපටිබාහතෝ හි යථා නාම එකපදිකං පපාතමුඛං පටිපන්නස්ස පුරිසස්ස අක්කමනපදං අසල්ලක්ඛේත්වා ඉතෝ විතෝව විලොකයතෝ පදවාරෝ විරජ්ඣති, තතෝ සතපෝරිසෙ පපාතෙ පතිතබ්බං හොති, එවමෙව බහිද්ධා විකෙඛපෙ සති කම්මට්ඨානං පරිහායති පරිබංසති, තස්මා විකෙඛපපටිබාහනතෝ මනසි කාතබ්බං. **පණ්ණත්තිසමතික්කමනතෝ**'ති යා අයං කෙසා ලොමාති ආදිකා පණ්ණත්ති, තං අනික්කමිත්වා පටික්කූලන්ති චිත්තං ඨපෙතබ්බං. ඡට්ඨාභි උදකදුල්ලභකාලෙ මනුස්සා අරඤ්ඤෙ උදපානං දිස්වා තත්ථ තාලපණ්ණාදිකං කිඤ්චිදෙව සඤ්ඤාණං බන්ධිත්වා තෙන සඤ්ඤාණෙන ආගන්ත්වා නහායන්ති වෙව පිබන්ති ච, ඡදු පන තෙසං අභිණ්හසඤ්ඤාවෙන ආගතාගතපදං පාකටං හොති තදු සඤ්ඤාණෙන කිච්චං න හොති, ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ ගන්ත්වා නහායන්ති වෙව පිබන්ති ච. එවමෙව පුබ්බභාගෙ කෙසා ලොමාති පණ්ණත්තිවසෙන මනසිකරොතො පටික්කූලභාවො පාකටො හොති, අථ කෙසා ලොමාති පණ්ණත්තිං සමතික්කම්ත්වා පටික්කූලභාවෙ යෙව චිත්තං ඨපෙතබ්බං. **අනුසුබ්බඤ්ඤනතෝ**'ති යො යො කොඨාසො න උපට්ඨාති, තං තං මුඤ්චිත්වෙත්ත අනුපුබ්බමුඤ්චනතෝ මනසිකාතබ්බං. ආදිකම්මිකස්ස හි කෙසාති මනසිකරොතො මනසිකාරෝ ගන්ත්වා මුත්තනන්ති ඉමං පරියොසානං කොට්ඨාසමෙව ආහච්ච තිට්ඨති, මුත්තනන්ති ච මනසිකරොතෝ මනසිකාරෝ ගන්ත්වා කෙසාති ඉමං ආදිකොට්ඨාසමෙව ආහච්ච තිට්ඨති, අථස්ස මනසිකරොතෝ මනසිකරොතෝ කෙචි කොට්ඨාසා උපට්ඨහන්ති, කෙචි න උපට්ඨහන්ති. තෙන යෙ යෙ උපට්ඨහන්ති, තෙසු තෙසු තාව කම්මං කාතබ්බං, යාව පිසු උපට්ඨිතෙසු තෙසම්පි එකො සුට්ඨුතරං උපට්ඨාති, එවං උපට්ඨිතං පන තදෙව පුනප්පුන මනසිකරොන්තෙන අප්පනා උප්පාදෙතබ්බා. තත්‍රායං උපමා— "යථා හි මත්තඤ්ඤ තාලකෙ තාලවනෙ ච සන්තං මක්කටං ගහෙතුකාමෝ ලුද්දෙ ආදිම්හි ඨිතතාලස්ස පණ්ණං සරෙන විජ්ඣිත්වා උක්කුටිං කරෙය්‍ය, අථ සො මක්කටෝ පටිපාටියා තස්මිං තස්මිං තාලෙ පතිත්වා පරියන්තතාලම්පි ගවේෂ්‍ය, තත්ථපි ගන්ත්වා ලුද්දෙන තත්ථෙව කතෙ පුන තෙනෙව නයෙන ආදිතාලං ආගවේෂ්‍ය, සො එවං පුනප්පුනං පරිපාතියමානෝ උක්කුට්ඨිඤ්ඤනියෙන එව උද්ධඤ්ඤිත්වා අනුක්කමෙන එකස්මිං තාලෙ නිපතිත්වා තස්ස වෙ මජ්ඣිමකුලතාලපණ්ණසූචිං දළ්හං ගහෙත්වා විජ්ඣියමානෝපි න උට්ඨහෙය්‍ය, එවං සම්පදමිදං දට්ඨබ්බං. තත්‍රිදං ඔපම්මසංසන්දනං— යථා හි තාලවනෙ මත්තඤ්ඤතාලා, එවං ඉමස්මිං කායෙ මත්තඤ්ඤ කොට්ඨාසා. මක්කටෝ විය චිත්තං, ලුද්දෙ විය යොගාවචරෝ, මක්කටස්ස මත්තඤ්ඤ තාලකෙ තාලවනෙ නිවාසෝ විය යොගිනෝ

චිත්තස්ස වතනිංසකොට්ඨාසකෙ කායෙ ආරම්මණවසෙන අනුසඤ්ච රනං, ලූදෙන ආදිමහි ඨිතතාලස්ස පණ්ණං සරෙන විජ්ඣිත්වා උක්ඛුඩියා කතාය මඤ්ඤටස්ස තසමිං තසමිං තාලෙ පතිත්වා පරි යන්තතාලගමනං විය යොගිනොා කෙසානි මනසිකාරෙ ආරබෙ පටිපාටියා ගණ්හා පරියොසානකොට්ඨාසෙයෙව චිත්තස්ස සණ්ඨානං, පුන පච්චාගමනෙ'පි එසෙව නයොා. පුනප්පුන පරිපානියමානස්ස මඤ්ඤටස්ස උක්ඛුඛුඤ්ඤකුටියඨානෙ ඨානං විය පුනප්පුන මනසි කරොතොා කෙසුවි කෙසුවි උපඨිතෙසු අනුපඨහනතා විස්සජ්ජෙත්වා උපඨිතෙසු පරිකම්මකරණං, අනුක්කමෙන එකසමිං තාලෙ නිපතිත්වා තස්ස මජ්ඣෙ මකුළතාලපුණ්ණසුවිං දළහං ගහෙත්වා විජ්ඣියමානස්සාපි අනුට්ඨානං විය අවසානෙ විසු උපඨිතෙසු යොා සුට්ඨුතරං උපට්ඨානි, තමෙව පුනප්පුන මනසි කරිත්වා අප්පනාය උපායදනං. අපරාපි උපමා— යථා නාම පිණ්ඩපා තිකො භික්ඛු චතුනිංසකුලං ගාමං උපනිස්සාය වසන්නො පඨම ගෙහෙයෙව වෙ භික්ඛා ලභිත්වා පරතොා එකං විස්සජ්ජෙය්‍ය, පුන දිවසෙ නිස්සොා ලභිත්වා පරතොා වෙ විස්සජ්ජෙය්‍ය, තතියදිවසෙ ආදිමහියෙව පත්තපූරං ලභිත්වා ආසනසාලං ගන්ත්වා පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, එවං සමපදම්දං දඞ්ඛබ්බං. චතුනිංසකුලගාමොා විය හි චතුනිං සාකාරොා, පිණ්ඩපාතිකොා විය යොගාවචරොා, තස්ස තං ගාමං උප නිස්සාය වාසොා විය යොගිනොා චතුනිංසාකාරෙ පරිකම්මකරණං, පඨමගෙහෙ වෙ භික්ඛා ලභිත්වා පරතොා එකිස්සා විස්සජ්ජනං විය දුතියදිවසෙ නිස්සොා ලභිත්වා පරතොා තිණ්ණං විස්සජ්ජනං වියව මනසිකරොතොා මනසිකරොතොා අනුපඨහනෙන විස්සජ්ජෙත්වා උපට්ඨිතෙසු උපඨිතෙසු යාව කොට්ඨාසවයෙ පරිකම්මකරණං, තතියදිවසෙ ආදිමහි යෙව පත්තපූරං ලභිත්වා ආසනසාලාය නිසී දිත්වා පරිභොගො විය විසු යොා සුට්ඨුතරං උපට්ඨානි, තමෙව පුන ප්පුන මනසි කරිත්වා අප්පනාය උපායදනං. **අප්පනාකොා'නි** අප්පනාකොට්ඨාසතොා, **කෙසාදිසු එකෙකසමිං කොට්ඨාසෙ අප්පනා** හොතීති වෙදිතබ්බානි අයමෙත්ථ අධිප්පායොා. **තයොා ච සුත්ත නාා'නි** අධිචිත්තං සීතිභාවොා බොජ්ඣඞ්ගකොසල්ලනත්ථ ඉමෙ තයොා සුත්තනාා විරියසමාධියොජනත්ථං වෙදිතබ්බානි අයමෙත්ථ අධිප්පායොා. තත්ථ "අධිචිත්තමනුයුත්තෙන භික්ඛවෙ භික්ඛුනා තීණි නිමිත්තානි කාලෙන කාලං මනසි කාතබ්බානි, කාලෙන කාලං සමාධිනිමිත්තං මනසි කාතබ්බං, කාලෙන කාලං පග්ගහ නිමිත්තං මනසිකාතබ්බං, කාලෙන කාලං උපෙක්ඛානිමිත්තං මනසි කාතබ්බං. සචෙ භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තො භික්ඛු එකන්තං සමාධිනිමිත්තමෙවස්ස මනසිකරෙය්‍ය ඨානං තං චිත්තං කොසජ්ජාය සංවත්තෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තො භික්ඛු එකන්තං

පඟහනිමිත්තඤ්ඤදව මනසිකරෙය්‍ය, යානං තං චිත්තං උඛ්වෙය සංවත්තෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තෙතා භික්ඛු එකන්තං උපෙක්ඛානිමිත්තඤ්ඤදව මනසි කරෙය්‍ය, යානං තං චිත්තං න සම්මාසමාධියෙය්‍ය ආසවානං ඛයාය. යතොච ඛො භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තෙතා භික්ඛු කාලෙන කාලං සමාධිනිමිත්තං පඟහ = පෙ:=උපෙක්ඛානිමිත්තං මනසිකරොති, තංහොති චිත්තං මුදුඤ්ච කම්මඤ්ඤඤ්ච පභස්සරඤ්ච, නච පභඞ්ගු, සම්මාසමාධියති ආසවානං ඛයාය. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා උක්කං බන්ධති උක්කං බන්ධිත්වා උක්කාමුඛං ආලිම්පෙති, උක්කාමුඛං ආලිම්පෙත්වා සණ්ඩාසෙන ජාතරූපං ගහෙත්වා උක්කාමුඛෙ පක්ඛිපිත්වා කාලෙන කාලං අභිධමති, කාලෙන කාලං උදකෙන පරිප්පොසෙති, කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙක්ඛති, සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා තං ජාතරූපං එකන්තං අභිධමෙය්‍ය, යානං තං ජාතරූපං ඩහෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා තං ජාතරූපං එකන්තං උදකෙන පරිප්පොසෙය්‍ය, යානං තං ජාතරූපං නිබ්බාසෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා තං ජාතරූපං එකන්තං අජ්ඣුපෙක්ඛෙය්‍ය, යානං තං ජාතරූපං න සම්මාපරිපාකං ගච්ඡෙය්‍ය, යතොචඛො භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා තං ජාතරූපං කාලෙන කාලං අභිධමති, කාලෙන කාලං උදකෙන පරිප්පොසෙති, කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙක්ඛති, තං හොති ජාතරූපං මුදුඤ්ච කම්මඤ්ඤඤ්ච පභස්සරඤ්ච, නච පභඞ්ගු, සම්මා උපෙති කම්මාය. යස්සා යස්සා ච පිලන්ධනවිකතියා ආකඞ්ඛති යදි පට්ටිකාය යදි කුණ්ඩලාය යදි ගීවෙය්‍යාය යදි සුවණ්ණමාලාය තං චස්ස අත්ථං අනුභොති. එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුඤ්ජන භික්ඛුනා = පෙ:=සම්මාසමාධියති ආසවානං ඛයාය. යස්ස යස්ස ච අභිඤ්ඤාය, සච්ඡිකරණීයස්ස ධම්මස්ස චිත්තං අභිනින්නාමෙති අභිඤ්ඤාය සච්ඡිකිරියාය තත්‍ර තත්‍රෙව සක්ඛිභබ්බතං පාපුණාති සති සති ආයතනෙ"නි ඉදං සුත්තං අධිචිත්තන්ති වෙදිතබ්බං. "ඉධ භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්නාගතො භික්ඛු භබ්බො අනුත්තරං සිතිභාවං සච්ඡිකාතුං, කතමෙහි ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගණ්හාති, යස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගණ්හාති, යස්මිං සමයෙ චිත්තං සම්පහංසිතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං සම්පහංසෙති, යස්මිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති. පණීතාධිමුත්තිකො ච හොති නිබ්බානාභිරතො. ඉමෙහි ඛො භික්ඛවෙ ඡහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො භික්ඛු භබ්බො අනුත්තරං සිතිභාවං සච්ඡි

කාතු"න්ති ඉදං සුත්තං සිතිහාවෝ'ති වෙදිතබ්බං. බොජ්ඣඞ්ග කොසල්ලං පන "එවමේව ඛෝ භික්ඛවේ යස්මිං සමයෙ ලීනං චිත්තං හොති අකාලෝ තස්මිං සමයෙ පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය"'ති අප්පනාකොසල්ලකථායං දස්සිතමෙව. ඉති ඉදං සත්තාවිධං උග්ගහකොසල්ලං සුග්ගහිතං කත්වා ඉදානි දසවිධං මනසිකාරකොසල්ලං සුට්ඨු වවත්ථපෙත්වා තෙන යොගිනා උභය කොසල්ලවසෙන කම්මට්ඨානං සාධුකං "උග්ගහෙතබ්බං. සචෙ පනස්ස ආවරියෙන සද්ධිං එකවිහාරෙයෙව ඨාතු හොති, එවං චින්තා රෙන අකථාපෙත්වා කම්මට්ඨානමනුයුඤ්ජන්තෙන විසෙසං ලභිත්වා උපරූපරි කථාපෙතබ්බං. අඤ්ඤත්ථ වසිතුකාමෙන යථාවුත්තෙන විධිනා විහාරතො කථාපෙත්වා පුනප්පුන පරිවත්තෙත්වා සබ්බං ගණ්හිට්ඨානං ථිරකිත්වා පඨවිකසිණ නිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව අනුරූපං සෙනාසනං පහාය අනුරූපෙ විහරන්තෙන ඛුද්දකප ලිබොධුපවෙජ්දං කත්වා පටිකකුලමනසිකාරෙ පරිකම්මං කාතබ්බං. කරොන්තෙන පන කෙසෙසු තාව නිමිත්තං ගහෙතබ්බං. කථං— එකං වා වෙ වා කෙසෙ ලුම්පිත්වා හත්ථතලෙ ඨපෙත්වා වණ්ණං වා සණ්ඨානං වා ඔලොකෙතුං වට්ටතියෙව. කාළකාකාලෙ දිස්වා කාළකානි මනසි කාතබ්බා. සෙතකාලෙ සෙතානි, මිස්සකකාලෙ පන උභයවසෙන මනසි කාතබ්බා හොනති. යථාවුත්තෙසු එවං සකලෙ'පි තවපඩකෙ දිස්වාව නිමිත්තං ගහෙතබ්බං.

එවං නිමිත්තං ගහෙත්වා සබ්බකොට්ඨාසෙ වණ්ණසණ්ඨාන දිසොකාස පරිවෙජ්දවසෙන විවත්ථපෙත්වා වණ්ණසණ්ඨානගබ්භ සයොකාසවසෙන පඤ්චධා පටිකකුලතා විවත්ථපෙතබ්බා. තත්‍රායං සබ්බකොට්ඨාසෙසු අනුපුබ්බකථා— කෙසා තාව පකති වණ්ණෙන කාළකා අඤ්ජනීඨකවණ්ණා, සණ්ඨානතො දීඝවට්ට තුලාදණ්ඩසණ්ඨානා, දිසතො උපරිමදිසාය ජාතා, ඔකාසතො උභොසු පස්සෙසු කණ්ණචූළිකාහි පුරතො නලාටන්තෙන පච්ඡ තො ගලවාටකෙන පරිච්ඡින්නා, සිසකටාහවෙථනං අල්ලවම්ම කෙසානමොකාසො, පරිවෙජ්දතො කෙසා සීසවෙථනවෙම්ම ථිහනහමත්තං පවිසිත්වා පඨවිතලෙන ඨිතා අත්තනො මූලත ලෙන උද්ධං ආකාසෙන තිරියං අඤ්ඤමඤ්ඤෙන පරිච්ඡින්නා, වෙ කෙසා එකතො නත්ථි නි අයං සභාගපරිවෙජ්දෙ. කෙසා න ලොමා, ලොමා න කෙසාති එවං අවසෙසෙ එකනිංස කොට්ඨාසෙ අභිසඞ්ඛිකත්වා, කෙසා නාම පාටිඵක්කෙකා එකො කොට්ඨාසොති අයං විසභාගපරිවෙජ්දෙ. ඉදං තාව නානං වණ්ණාදිතො විවත්ථපනං, ඉදං පන නෙසං වණ්ණාදිවසෙන පඤ්චධා පටිකකුලතා වවත්ථා

පග්ගහනිමිත්තඤ්ඤදේව මනසිකරෙය්‍ය, ඨානං තං චිත්තං උබ්බාහෙය්‍ය සංවත්තෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තො භික්ඛු උපෙක්ඛානිමිත්තඤ්ඤදේව මනසි කරෙය්‍ය, ඨානං තං චිත්තං න සම්මාසමාධියෙය්‍ය ආසවානං ඛයාය. යතො ච බො භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තො භික්ඛු කාලෙන කාලං සමාධිනිමිත්තං පග්ගහ =පෙ:=උපෙක්ඛානිමිත්තං මනසිකරොති, තංහොති චිත්තං මුදුඤ්ච කම්මඤ්ඤඤ්ච පභස්සරඤ්ච, නච පභඞ්ගු, සම්මාසමාධියති ආසවානං ඛයාය. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසි වා උක්කං බන්ධති උක්කං බන්ධිත්වා උක්කාමුඛං ආලිම්පෙති, උක්කාමුඛං ආලිම්පෙත්වා සණ්ඩාසෙන ජාතරූපං ගහෙත්වා උක්කාමුඛෙ පක්ඛිපිත්වා කාලෙන කාලං අභිධමති, කාලෙන කාලං උදකෙන පරිප්පොසෙති, කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙක්ඛති, සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසි වා තං ජාතරූපං එකන්තං අභිධමෙය්‍ය, ඨානං තං ජාතරූපං ඩහෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසි වා තං ජාතරූපං එකන්තං උදකෙන පරිප්පොසෙය්‍ය, ඨානං තං ජාතරූපං නිබ්බායෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසි වා තං ජාතරූපං එකන්තං අජ්ඣුපෙක්ඛෙය්‍ය, ඨානං තං ජාතරූපං න සම්මාපරිපාකං ගච්ඡෙය්‍ය, යතොචඛො භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසි වා තං ජාතරූපං කාලෙන කාලං අභිධමති, කාලෙන කාලං උදකෙන පරිප්පොසෙති, කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙක්ඛති, තං හොති ජාතරූපං මුදුඤ්ච කම්මඤ්ඤඤ්ච පභස්සරඤ්ච, නච පභඞ්ගු, සම්මා උපෙති කම්මාය. යස්සා යස්සා ච පිළන්ධනවිකතියා ආකඞ්ඛති යදි පට්ටිකාය යදි කුණ්ඩලාය යදි ගීවෙය්‍යාය යදි සුවණ්ණමාලාය තං චස්ස අත්ථං අනුභොති. එවමෙව බො භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුඤ්ජනා භික්ඛූනා = පෙ:=සම්මා සමාධියති ආසවානං ඛයාය. යස්ස යස්ස ච අභිඤ්ඤාය, සච්ඡිකරණීයස්ස ධම්මස්ස චිත්තං අභිනින්නාමෙති අභිඤ්ඤාය සච්ඡිකිරියාය තත්‍ර තත්‍රෙව සක්ඛිභබ්බතං පාපුණාති සති සති ආයතනෙ"ති ඉදං සුත්තං අධිචිත්තනති වෙදිතබ්බං. "ඉධ භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්නාගතො භික්ඛු භබ්බො අනුභතරං සිතිභාවං සච්ඡිකාතුං, කතමෙහි ඡහි— ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගණ්හාති, යස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගණ්හාති, යස්මිං සමයෙ චිත්තං සම්පහංසිතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං සම්පහංසෙති, යස්මිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති. පණීතාධිමුත්තිකො ච හොති නිබ්බානාභිරතො. ඉමෙහි බො භික්ඛවෙ ඡහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො භික්ඛු භබ්බො අනුත්තරං සිතිභාවං සච්ඡි

කාත්‍ව''න්ති ඉදං සුත්තං සිතියාවෝ'ති වේදිතබ්බං. බොජ්ඣඞ්ග කොසල්ලං පන ''එවමේව බෝ භික්ඛවේ යස්මිං සමයේ ලීනං චිත්තං හොති අකාලෝ තස්මිං සමයේ පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය''ති අප්පනාකොසල්ලකථායං දස්සිතමේව. ඉති ඉදං සත්තාවිධං උග්ගහකොසල්ලං සුග්ගහිතං කත්වා ඉදඤ්ච දසවිධං මනසිකාරකොසල්ලං සුට්ඨු වවත්ථපෙත්වා තෙන යොගිනා උභය කොසල්ලවසෙන කම්මට්ඨානං සාධුකං ''උග්ගහෙතබ්බං. සචේ පනස්ස ආචරියෙන සද්ධිං එකවිහාරෙයෙව වසතු හොති, එවං චිත්තා රෙන අකථාපෙත්වා කම්මට්ඨානමනුයුඤ්ජන්තෙන විසෙසං ලභිත්වා උපරූපරි කථාපෙතබ්බං. අඤ්ඤඤ්ච වසිතුකාමෙන යථාවුත්තෙන විධිනා විහාරතෝ කථාපෙත්වා පුනප්පුන පරිවත්තෙත්වා සබ්බං ගණ්ඨිට්ඨානං ඡින්දිත්වා පදවීතිසඞ්ඛං නිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව අනනුරූපං සෙනාසනං පහාය අනුරූපෙ විහරන්තෙන බුද්ධපූ ජිබොධ්‍යුපවෙජ්ඣං කත්වා පටිකූලමනසිකාරෙ පරිකම්මං කාතබ්බං. කරොන්තෙන පන කෙසෙසු තාව නිමිත්තං ගහෙතබ්බං. සචෙ— එකං වා වෙ වා කෙසෙ ලුම්පිත්වා හත්ථතලෙ ඨපෙත්වා වණ්ණං තාව වවත්ථපෙතබ්බා. ඡින්නාදානෙ'පි කෙසෙ ඔලොකෙතුං වට්ටති, උදකපත්තෙ වා යාගුපත්තෙ වා ඔලොකෙතුං වට්ටතියෙව. කාළ කකාලෙ දිස්වා කාළකානි මනසි කාතබ්බා. සෙතකාලෙ සෙනානි මිස්සකකාලෙ පන උස්සදවසෙන මනසි කාතබ්බා හොන්ති. යථාච කෙසෙසු එවං සකලෙ'පි නවපවත්තෙ දිස්වාව නිමිත්තං ගහෙතබ්බං.—

එවං නිමිත්තං ගහෙත්වා සබ්බකොට්ඨාසෙ වණ්ණසණ්ඨාන දිසොකාස පරිවෙජ්දවසෙන වවත්ථපෙත්වා වණ්ණසණ්ඨානගහණ සයොකාසවසෙන පඤ්චධා පටිකූලතා විවත්ථපෙතබ්බා. තත්‍රායං සබ්බකොට්ඨාසෙසු අනුපුබ්බකථා— කෙසා තාව පකති වණ්ණෙන කාළකා අඤ්ජිට්ඨකවණ්ණා, සණ්ඨානතො දීඝවට්ට තුලාදණ්ඩසණ්ඨානා, දිසතො උපරිමදිසාය ජාතා, ඔකාසතො උභොසු පස්සෙසු කණ්ණචූළිකාහි පුරතො නලාටන්තෙන පච්ඡ තො ගලවාටකෙන පරිච්ඡින්නා, සිඛකාහවෙඨනං අල්ලවම්මං කෙසානමොකාසෙ, පරිවෙජ්දතො කෙසා සිඛවෙඨනවම්ම විනහනමත්තං පවිසිත්වා පතිට්ඨිතෙන තෙසං අත්තනා මූලත ලෙන උපරි ආකාසෙන තිරියං අසඤ්ඤමුඛෙඤ්ඤන පරිච්ඡින්නා, වෙ කෙසා එකතෝ නත්ථීති අයං සභාගපරිවෙජ්දෙ. කෙසා න ලොමා, ලොමා න කෙසාති එවං අවසෙස එකතිංස කොට්ඨාසෙසු අමිස්සීකතා, කෙසා නාම පාටිඒක්කා එකෝ කොට්ඨාසොති අයං විසභාගපරිවෙජ්දෙ. ඉදං සණ්ඨානං වණ්ණාදිතෝ වවත්ථපනං, ඉදං පන තෙසං වණ්ණාදිවසෙන පඤ්චධා පටිකූලතා වවත්ථා

පනං—කෙසා නාමෙතෙ වණ්ණතෝ'පි පටික්කූලා සණ්ඨානතෝ'පි ගන්ධතෝ'පි ආසයතෝ'පි ඔකාසතෝ'පි පක්කූලා, මත්තුඤ්ඤ'පි හි යාගුපත්තෙ වා හත්තපත්තෙ වා කෙසවණ්ණං කිඤ්චි දිස්වා කෙස මිස්සකම්දං හරථ නන්ති ජිගුච්ඡනති, එවං කෙසා වණ්ණතෝ පටික්කූලා, රත්තිං භුඤ්ජන්තාපි කෙසසණ්ඨානං අක්ඛකවාකං වා මකවිවාකං වා ජ්‍රපිත්වා තථෙව ජිගුච්ඡන්ති. එවං සණ්ඨානතෝ පටික්කූලා, තෙලමක්ඛන පුප්ඵධූපාදි සඛ්කාරවිරහිතානඤ්ච කෙසානං ගන්ධෝ පරමජෙගුච්ඡෝ හොති, තස්මා ජෙගුච්ඡතරෝ අග්ගිමහි පක්ඛිත්තානං. කෙසා හි වණ්ණසණ්ඨානතෝ අපටික්කූලා සියුං, ගන්ධෙන පන පටික්කූලායෙව. යථා හි දහරස්ස කුමාරකස්ස වච්චං වණ්ණතෝ හලිද්දිවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ'පි හලිද්දිපිණ්ඩ සණ්ඨානං, සඤ්ඤාරඨානෙ ඡඩ්ඩිතඤ්ච උද්ධුමාතක කාළසුනඛ සරීරං වණ්ණතෝ කාලපක්කතිවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ වට්ටෙත්වා විස්සඨවුදිඛසණ්ඨානං, දථාපිස්ස සුමනමකුළසදිසානි උභයම්පි වණ්ණසණ්ඨානතෝ සියා අපටික්කූලං, ගන්ධෙන පන පටික්කූලමෙව. එවං කෙසාපි සියුං වණ්ණසණ්ඨානතෝ අපටික්කූලා, ගන්ධෙන පන පටික්කූලා යෙවාති. යථා පන අසුචිට්ඨානෙ ගාම නිස්සන්දෙන ජාතානි සුපෙය්‍යපණ්ණානි නාගරිකමනුස්සානං ජෙගුච්ඡානි හොන්ති අපරිභොගානි, එවං කෙසාපි පුබ්බලෝහිත මුත්තකරීසපිත්තසෙම්හාදි නිස්සන්දෙන ජාතත්තා ජෙගුච්ඡානි ඉදං නෙසං ආසයතෝ පාටික්කූල්‍යං ඉමෙ ච කෙසා නාම ගූථරාසිම්හි උට්ඨිතකණ්ණිකං විය එකතිංසකොට්ඨාසරාසිම්හි ජාතා, තෙ සුසානසඞ්කාරට්ඨානාදිසු ජාතසාකං විය පරිධ්‍වාදිසු ජාතකමලකුවලයාදි පුප්ඵං විය අසුචිට්ඨානෙ ජාතත්තා පරමජෙගුච්ඡානි ඉදං නෙසං ඔකාසතෝ පාටික්කූල්‍යං. යථා ච කෙසානං එවං සබ්බකොට්ඨාසානං වණ්ණසණ්ඨානගන්ධාසයොකාසවසෙන පඤ්චධා පටික්කූලතා වවත්ථපෙතබ්බා. වණ්ණසණ්ඨාන දිසොකාස පරිභෙදවසෙන පන සබ්බ'පි විසුං විසුං වවත්ථපෙතබ්බා.

තත්ථ ලොමා තාව පකතිවණ්ණතෝ න කෙසා විය අසමභින්නා කාළකා, කාළපිඞ්ගලා පන හොන්ති. සණ්ඨානතෝ ඔනතඟ්ගා තාලමූලසණ්ඨානා දිසතෝ විසු දිසාසු ජාතා, ඔකාසතෝ යථෙව කෙසානං පතිට්ඨිතොකාසඤ්ච හත්ථපාදතලානි ච යෙභුය්‍යෙන අව සෙසසරීරවෙථනවමෙව ජාතා පරිභෙදතෝ සරීරවෙථනවමෙව ලි ධම්මත්තං පවිසිත්වා පතිට්ඨිතෙන හෙට්ඨා අන්තතෝ මූලතලෙන උපරි ආකාසෙන නිරියං අඤ්ඤමඤ්ඤෙන පරිච්ඡින්නා, වෙ ලොමා එක තෝ නත්ථි. අයං නෙසං සභාගපරිභෙදෝ. විසභාගපරිභෙදෙ පන කෙස සදිසොයෙව.

**නඛාති** වීසතියා; නඛපත්තානං නාමං, තෙ සබ්බෙපි වණ්ණතො සෙතා, සණ්ඨානතො මච්ඡසකලිකසණ්ඨානා, දිසතො පාදනඛා හෙට්ඨිමදිසායං, හත්ථනඛා උපරිමදිසායාති වීසු දිසාසු ජාතා. ඔකාසතො අඞ්ගුලීනං අග්ගපිට්ඨෙසු පතිට්ඨිතා. පරිච්ඡෙදතො වීසු දිසාසු අඞ්ගුලිකොටිමංසෙහි අනන්තා අඞ්ගුලිපිට්ඨිමංසෙන බහි වෙව අඤ්ඤෙ ච ආකාසෙන තිරියං අසඤ්ඤමඤ්ඤෙන පරිච්ඡින්නා, වෙ නඛා එකතො නත්ථි. අයං නෙසං සභාගපරිච්ඡෙදෙ. විසභාගපරිච්ඡෙදෙ පන කෙසසදිසොයෙව.

**දන්තාති** පරිපුණ්ණදන්තස්ස වත්තිංසදන්තවට්ඨිකානි. තෙ'පි වණ්ණතො සෙතා, සණ්ඨානතො අනෙකසණ්ඨානා, නෙසං හි හෙට්ඨිමාය තාව දන්තපාළියා මජ්ඣෙ වත්තාරො දන්තා මත්තිකා පිණ්ඩෙ පටිපාටියා ඨපිතඅලාබු බීජසණ්ඨානා, නෙසං උභොසු පස්සෙසු එකෙකො එකමූලකො එකකොටිකො මල්ලිකමකුළසණ්ඨානො, තතො එකෙකො ද්විමූලකො විකොටිකො යානක උපත්ථම්භනී සණ්ඨානො, තතො වෙ වෙ තිමූලා තිකොටිකා, තතො වෙ වෙ චතුමූලා චතුකොටිකානි. උපරිමපාළියාපි එසෙව නයො. දිසතො උපරිමදිසාය ජාතා, ඔකාසතො වීසු හනුකට්ඨිකෙසු පතිට්ඨිතා. පරිච්ඡෙදතො හෙට්ඨා හනුකට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතෙන අත්තනො මූලතලෙන උපරි ආකාසෙන තිරියං අසඤ්ඤමඤ්ඤෙන පරිච්ඡින්නා, වෙ දන්තා එකතො නත්ථි. අයං නෙසං සභාගපරිච්ඡෙදෙ. විසභාගපරිච්ඡෙදෙ පන කෙසසදිසොයෙව.

**තචොති** සකලසරීරං වෙඨෙත්වා ඨිතවම්මං. තස්ස උපරි කාළසාමපිතාදිවණ්ණා ඡවි නාම යා සකලසරියතොපි සංකඩ්ඪියමානා බදරට්ඨිමත්තා හොති. තචො පන වණ්ණතො සෙතොයෙව, සො තස්ස සෙතභාවො අග්ගිජ්ජාලාභිඝාත පහරණප්පහාරාදීහි විබාධිතාය ඡවියා පාකටො හොති, සණ්ඨානතො සරීරසණ්ඨානොව හොති, අයමෙත්ථ සංඛෙපො. විත්ථාරතො පන පාදඞ්ගුලිත්තචො කොසකාරකකොසසණ්ඨානො, පිට්ඨිපාදත්තචො පුටබද්ධඋපාහනසණ්ඨානො, ජඞ්ඝත්තචො භත්තපුටකතාලපණ්ණසණ්ඨානො, ඌරුත්තචො තණ්ඩුලභරිතදීඝවට්ටිකසණ්ඨානො, ආනිසදත්තචො උදකපූරිතපට පරිස්සාවනසණ්ඨානො, පිට්ඨිත්තචො ඵලකොනද්ධචම්මසණ්ඨානො, කුච්ඡිත්තචො විණාදෙණ්ඩිකොනද්ධචම්ම සණ්ඨානො, උරත්තචො යෙභුය්‍යෙන චතුරස්සසණ්ඨානො, උභයබාහුත්තචෙ තුණ්ඩිරොනද්ධචම්මසණ්ඨානො, පිට්ඨිගීවත්තචෙ ඛුරකොසසණ්ඨානො, එණකට්ඨිකසණ්ඨානො වා. හත්ථඞ්ගුලිත්තචෙ කුඤ්ඤිකාකොසසණ්ඨානො, ගීවත්තචෙ ගලකඤ්චුකසණ්ඨානො, මුඛත්තචෙ ඡිද්දවජ්ජිතඨුලාව

කසණ්ඨානො, සීසත්තචෝ පත්තත්ථවිකසණ්ඨානෝ'නි. තවපරිගණ්හකෙන ච යොගාවචරෙන උත්තරොට්ඨතො පට්ඨාය උපරි මුඛං සුඛුමං පෙසෙත්වා පඨමං තාව මුඛං පරියොනන්ධිත්වා ගිහිවම්මං වවත්ථපෙතබ්බං. තතො නලාටවට්ටිවම්මං, තතො උභොසු පකණ්ණකට්ඨානෙසු ච එවිකාය ච අන්තරෙන හත්ථ මිව සීසඝිකස්ස ච සීසවම්මස්සව අන්තරෙන සුඛුමං පෙසෙත්වා අධිට්ඨෙනසදිසං වම්මස්ස එකාබ්බභාවං විඤ්ඤෙත්වෙන්ත සීසවම්මං වවත්ථපෙතබ්බං. තතො ඛන්ධවම්මං, තතො අනුලොමෙන පටිලොමෙන ච දක්ඛිණහත්ථවම්මං, අථ තෙනෙව නයෙන වාමහත්ථවම්මං, තතො පිට්ඨිවම්මං වවත්ථපෙත්වා අනුලොමෙන පටිලොමෙන ච දක්ඛිණපාදවම්මං, අථ තෙනෙව නයෙන වාමපාදවම්මං, තතො අනුක්කමෙනෙව වත්ථි උදරහදය ගීවවම්මානි වවත්ථපෙතබ්බානි. අථ ගීවාවම්මානන්තරං හෙට්ඨිමහනුවම්මං වවත්ථපෙත්වා අධරොට්ඨපරියොසානං පාපෙත්වා නිට්ඨපෙතබ්බං. එවං ඔළාරිකොළාරිකං පරිගණ්හණ්හන්තස්ස සුඛුමම්පි පාකටං හොති. දිසතො ච්සු දිසාසු ජාතෝ, ඔකාසතො සකලසරීරං පරියොනන්ධිත්වා ඨිතෝ, පරිවෙජ්දතො භෙට්ඨා පතිට්ඨිතතලෙන උපරි ආකාසෙන පරිච්ඡින්නෙනා, අයමස්ස සභාගපරිවෙජ්දෙ. විසභාග පරිවෙජ්දෙ පන කෙසසදිසොයෙව.

මංසන්නි තව මසංපෙසිසතානි. තං සබ්බම්පි වණ්ණතො රත්තං කිංසුකපුප්ඵසදිසං, සණ්ඨානතො ජිඛ්ඛපිණ්ඩිකමංස තාල පත්තපුටභත්තසණ්ඨානං, ඵරුමංසං නිසදපොතසණ්ඨානං, ආනිසදමංසං උඩ්ඩකොට්ටිසණ්ඨානං, පිට්ඨිමංසං තාලගුළපටලසණ්ඨානං, ඵාසුකවඩ්ඩමංසං පොත්ථලිකාය කුච්ඡියං තනුමත්තනිකා ලෙපසණ්ඨානං, උත්තමංසං යකා අවක්කිත්තමත්තනිකාපිණ්ඩසණ්ඨානං, බාහුව යමංසං විගුණං කත්වා යථිතනිච්චම්ම මහාමුසිකසණ්ඨානං, එවං ඔළාරිකොළාරිකං පරිගණ්හණ්හන්තස්ස සුඛුමම්පි පාකටං හොති. දිසතො ච්සු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතො සාධිකානි තීණි අට්ඨසතානි අනුලිම්පිත්වා ඨිතං, පරිවෙජ්දතො භෙට්ඨා අට්ඨිසඞ්ඝාටෙ පතිට්ඨිත තලෙන උපරි තචෙන තිරියං අක්ඛදමත්තෙනෙන පරිච්ඡින්නා, අයමස්ස සභාගපරිවෙජ්දෙ. විසභාගපරිවෙජ්දෙ පනකෙසසදිසොයෙව.

නහාරූනි නව නහාරුසතානි. වණ්ණතො සබ්බෙපි නහාරුසෙතා, සණ්ඨානතො නානාසණ්ඨානා, එතෙසු හි ගීවාය උපරි භාගතො පට්ඨාය පඤ්චමහානහාරූ සරීරං විනන්ධමානා පුරිමපසෙන ඔතිණ්ණා, පඤ්ච පච්ඡිමපසෙන, පඤ්ච දක්ඛිණපස්සන, පඤ්ච වාමපසෙන, දක්ඛිණහත්ථං විනන්ධමානාපි හත්ථස්ස පුරිමපසෙන පඤ්ච, පච්ඡිමපසෙන පඤ්ච, තථා වාමහත්ථං විනන්ධමානා, දක්ඛිණ

පාදං විනඛිමානාපි පාදස්ස පුරිමපස්සෙන පඤ්ච, පච්ඡිමපස්සෙන පඤ්ච, තථා වාමපාදං විනඛිමානාපිති එවං සරීරධාරකා නාම සබ්බේ මහාසඞ්ඝාරූ කායං විනඛිමානා ඔතිණ්ණා, යෙ කණ්ඩරාතිපි වුච්චන්ති. තෙසඤ්ඤේවිකසඳ්දලමත්තුලසණ්ඨානා, අස්සෙසු පන තං තං පදෙසං අජ්ඣොත්ථරිත්වා ඨිතා, තතො සුඛුමතරා සුත්තරජ්ජුකසණ්ඨානා, අස්සෙසු තතො සුඛුමතරා පූජිලතාසණ්ඨානා, ඉස්සෙසු තතො සුඛුමතරා මහාවිණා තන්තිසණ්ඨානා, අස්සෙසු ථූලසුත්තකසණ්ඨානා, හත්ථපාදපිට්ඨීසු නහාරූ සඤ්ඤාණපාදසණ්ඨානා, සිසෙ නහාරූ දුරකානං සිසජාලකසණ්ඨානා, පිට්ඨියං නහාරූ ආතපෙ පසාරිත අල්ලජාලකසණ්ඨානා, අවසෙසා තංතංඅඞ්ගපච්චඞ්ගානුගතා නහාරූ සරීරෙ පටිමුක්කජාලකසඤ්ඤාණසණ්ඨානා. දිසතො පන සීසූ දිසාසු ජාතා. ඉකාසතො සකලසරීරෙ අට්ඨිති ආබන්ධිත්වා ඨිතා. පරිච්ඡෙදතො හෙට්ඨා නිණ්ණං අවසිසට්ඨානං උපරි පරිච්ඡිතතලෙති උපරි මංසචම්මානි ආහච්ච ඨිතපදෙසෙති නිරියං අඤ්ඤමඤ්ඤන්ත පරිච්ඡින්නතා, අයං නෙසං සභාගපරිච්ඡෙදෝ. විසභාගපරිච්ඡෙදෝ පන කෙසසදිසෝ යෙව.

**අට්ඨි** ඨපෙත්වා වත්තිසදන්තට්ඨිනි අවසෙසානි වත්තාරි හත්ථට්ඨිනි, වත්තාරි පාදට්ඨිනි, වත්තාරි ඔංසනිසිතානි මුදු අට්ඨිනි, වෙ පණ්හිකට්ඨිනි, එකෙකස්මිං පාදෙ වෙ වෙ ගොප්ඵකට්ඨිනි, වෙ ජඞ්ඝට්ඨිනි, එකං ජණ්ණුකං, එකං ඌරට්ඨිං, වෙ කටිට්ඨිනි, අඨාරසපිට්ඨිකණ්ඨකට්ඨිනි, චතුවීසතිථාසුකට්ඨිනි, වුද්දස උරට්ඨිනි, එකං හදයට්ඨි, වෙ අක්ඛකට්ඨිනි, වෙ කොට්ඨට්ඨිනි, වෙ බාහට්ඨිනි, වෙ වෙ අග්ගබාහට්ඨිනි, සත්ත ගීවට්ඨිනි, වෙ හනුකට්ඨිනි, එකං නාසිකට්ඨි, වෙ අක්ඛිට්ඨිනි, වෙ කණ්ණට්ඨිනි, එකං නලාටට්ඨි, එකං මුද්ධට්ඨි, නවසීසනහපාලාතීති එවං නිමිත්තානි අට්ඨිසතානි. තානි සබ්බානිපි වණ්ණතො සෙතානි, සණ්ඨානතො නානාසණ්ඨානානි. තත්ථ හි අග්ගපාදඞ්ගුලිඅට්ඨිනි කත්තකබීජසණ්ඨානානි. තදනන්තරානි මජ්ඣිමපබ්බට්ඨිනි පන සඞ්ඛ සණ්ඨානානි, මූලපබ්බට්ඨිනි පණවසණ්ඨානානි. පිට්ඨිපාදට්ඨිනි කොට්ටිතකඤ්ඤලකඤ්ඤරාසිසණ්ඨානානි, පණ්හිකට්ඨි එකට්ඨිතාලඵල බීජසණ්ඨානං. ගොප්ඵකට්ඨිනි බුඩ්ඩිකිලාගොළකසණ්ඨානානි, ජඞ්ඝට්ඨිනං ගොප්ඵකට්ඨිස්ස පට්ඨිති තඤ්ඤානං අනපනීත තල සිප්පිකඤ්ඤර සණ්ඨානං, බුද්ධඤ්ඤජඞ්ඝට්ඨිකං ධනුකදණ්ඩ සණ්ඨානං, මහන්තං මිලාතසප්පසීසසණ්ඨානං, ජණ්ණුකට්ඨි එකතෝ පරිකම්මකතෙඛණඤ්ඤසණ්ඨානං. තත්ථ ජණ්ණුකට්ඨිකස්ස පතිට්ඨිතඤ්ඤානං අති නිබ්බණ්ණ ගොසිඞ්ඝ සණ්ඨානං. ඌරට්ඨිදුත්තත්ථම්භවංසි ඵරසුදණ්ඩ සණ්ඨානං. තස්ස කටිට්ඨිමහි පතිට්ඨිතට්ඨානං කීළා ගොළකසණ්ඨානං. තෙන කටට්ඨිනෝ පතිට්ඨිතඤ්ඤානං අග්ගට්ඨ්නා මහාපුන්නා ගට්ඨලසණ්ඨානං. කටිට්ඨිනි වෙට්ඨි එකාබද්ධානි ත්‍රුච්චා කුම්භකාරඤ්ඤඩ්ඩ

සණ්ඨානානි, පාටියෙක්කං කම්මාරකුටයොත්තක සණ්ඨානානි, කොටියං ඨිතං ආනිසදඛි අධොමුඛං කත්වා ගහිතසපථණ්ඩසණ්ඨානං, සත්තසු ඨානෙසු ඡිද්‍රවවිදං. පිඨිකණ්ටකට්ඨි අබ්භන්තර තො උපරූපරි ඨපිතසීසක පට්ටවෙඨක සණ්ඨානානි, බාහිරතො වට්ටනාවළිසණ්ඨානානි. තෙසං අන්තරන්තරා කණවදන්තසදිසා වෙ තයො කණ්ටකා හොන්ති. චතුවීසතියා ඨානෙසු අපරිපුණ්ණානි අපරිපුණ්ණඅසිතසණ්ඨානානි. පරිපුණ්ණානි පරිපුණ්ණ අසිතසණ්ඨානානි, සබ්බානිපි ඔදාතසුක්කුටස්ස පසාරිත පක්ඛ සණ්ඨානානි. වුද්ධස්ස උරට්ඨි, ජිව්හාසදිසානික පඤ්ඣරසණ්ඨා නානි හදයඛි දබ්බිඵණසණ්ඨානං. අක්ඛකට්ඨි බුද්ධකලොහවාසි දණ්ඩසණ්ඨානානි. කොඨ්ඨි එකතො පරිකම්මිණසිහළකුද්දාල සණ්ඨානානි. බාහට්ඨි ආදාසදණ්ඩසණ්ඨානානි. අග්ගබාහට්ඨි ගමකතාලක්ඛන්දසණ්ඨානානි. මණිබන්ධට්ඨි එකතො අලලියාපෙත්වා ඨපිතසීසක පට්ටවෙඨක සණ්ඨානානි. පිඨිහත්ථට්ඨි කොට්ටිත කන්දලක්ඛන්දරාසි සණ්ඨානානි. හත්ථඔහුලිමූලපබ්බට්ඨි පණවසණ්ඨා නානි, මජ්ඣිපබ්බට්ඨි අපරිපුණ්ණපණ්ඨවීසණ්ඨානානි, අග්ගපබ්බ ට්ඨි කතකබිජ්ජසණ්ඨානානි. සත්තඛීවට්ඨි දණ්ඩෙ විජ්ඣිත්වා පවි පාටියා ඨපිත වංසකළිර වයාකලකසණ්ඨානානි. හෙට්ඨිම හනුකට්ඨි කම්මාරානං අයොකුටයොත්තක සණ්ඨානං, උපරිමං අවලෙඛන සණ්ඨානං. අක්ඛිකූපනාසා කූපට්ඨි අපනිතමිඤ්ඣරාරුණ තාලට්ඨිසණ්ඨානානි, නලාටට්ඨි අධොමුඛඨපිත ඝණ්ඨාලකකපාල සණ්ඨානං. කණ්ණවූළිකට්ඨි නහාපිතබ්බරංකොසසණ්ඨානානි. නලා ටකණ්ණවූළිකානං උපරි පට්ටබන්ධනොකාසෙ අට්ඨිසඞ්ඛාටිතඝත පුණ්ණපටලබන්ධසණ්ඨානං. මුඛට්ඨි මුඛච්ඡදා වඩ්ඪකනාළිකෙර සණ්ඨානං, සීසට්ඨිනි සිබ්බෙත්වා ඨපිත ජජ්ජරලාබුකටාහසණ්ඨානානි. දිසතො ත්‍රිසු දිසාසු ජානානි. ඔකාසතො අවිසෙසෙන සකලසරීරෙ ඨිතානි, විසෙසෙන පණ්හි සීසට්ඨිනි ගීවට්ඨිසු පතිට්ඨිතානි, ගීවට්ඨිනි පිඨිකණ්ටකට්ඨිසු, පිඨිකණ්ටකට්ඨිනි කටිට්ඨිසු, කටිට්ඨිනි ඌරට්ඨිසු, ඌරට්ඨිනි ජණ්ණුකට්ඨිසු, ජණ්ණුකට්ඨිනි ජඝට්ඨිසු, ජඝට්ඨිනි ගොප්ඵ කට්ඨිසු, ගොප්ඵකට්ඨිනි පිඨිපාදට්ඨිසු පතිට්ඨිතානි. පරිච්ඡෙදතො අන්තො අට්ඨිමිඤ්ජන උපරිතො මංසෙන අඤ්ඤ මූලෙ ච අඤ්ඤ මඤ්ඤන පරිච්ඡින්නානි. අයං නෙසං සභාගපරිච්ඡෙදෙ. විසභාග පරිච්ඡෙදෙ පන කෙසඤ්චි සොයෙව. ✓

**අට්ඨිමිඤ්ජානි** තෙසං තෙසං අට්ඨිනං අබ්භන්තරගතං මිඤ්ජං, තං වණ්ණතො සෙතං, සණ්ඨානතො මහන්තමහන්තානං අට්ඨිනං අබ්භන්තරගතං වෙත්තග්ගසදිසං පක්කිත්තසෙදිත මහාවෙත්තග්ග සණ්ඨානං, බුද්ධානුබුද්ධානං අබ්භන්තරගතං වෙළුයට්ඨිපබ්බෙසු පක්කිත්ත සෙදිතනාළුවෙත්තග්ග සණ්ඨානං. දිසතො ත්‍රිසු දිසාසු

ජාතං. ඔකාසතෝ අසිතං අබ්භන්තරෙ පතිට්ඨිතං, පරිවේදතෝ අසිතං අබ්භන්තරතලෙහි පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිවේදෝ. විසභාගපරිවේදෝ පන කෙසසදිසෝ යෙව.

**වක්කන්නන්ති** එකබද්ධං වෙ මංසපිණ්ඩකා. තං වණ්ණතෝ මඤ්ජරත්තං පාළිභද්දක අධිවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ දුරකානං යමකකීළා ගොළකසණ්ඨානං, එකවණ්ටූපනිබ්බද්ධ අම්බඵලවයසණ්ඨානං වා. දිසතෝ උපරිමායදිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ ගලවාටකා නික්ඛන්තෙන එකමූලෙන ථොකං ගන්ත්වා විධා භින්නෙන ථූලනහාරුනා විනිබ්බං හුත්වා හදයමංසං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං, පරිවේදතෝ වක්කං වක්කභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිවේදෝ. විසභාගපරිවේදෝ පන කෙසසදිසෝ යෙව.

**හදයන්ති** හදයමංසං. තං වණ්ණතෝ රත්තපදුමපත්තපිට්ඨිවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ බාහිරපත්තානි අපනෙත්වා අධොමුඛඨපිත පදුමමකුළසණ්ඨානං, බහිමට්ඨං අන්තො කොසාතකිඵලස්ස අබ්භන්තරසදිසං, පඤ්චසු ද්වාරානං ථොකං විකසිතං, මන්දපඤ්ඤානං මුකුලිතමෙව. අන්තො වත්‍ථස්ස පුන්නාගඩ්ඩි පතිඨානමත්තෙන ආවාටකො හොති යත්ථ අඩ්ඩපසතමත්තං ලොහිතං සණ්ඨාති, යං නිස්සාය මනොධාතු ච මනොවිඤ්ඤාණධාතු ච වත්තන්ති. තං පනෙතං රාගචරිතස්ස රත්තං හොති. දොසචරිතස්ස කාළකං, මොහචරිතස්ස මංසධොවන උදකසදිසං, විතක්කචරිතස්ස කුලත්ථයූසවණ්ණං, සද්ධාචරිතස්ස කණිකාරපුප්ඵවණ්ණං, පඤ්ඤාචරිතස්ස අච්ඡං විප්පසන්නං මනාමවිලං පණ්ඩරං පරිසුද්ධං නිද්ධන්තජාතිමණි විය ජුතිමන්තං ඛායති. දිසතෝ උපරිමායදිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ සරීරබ්භන්තරෙ චින්තං ඨානං මංසෙ පතිඨිතං, පරිවේදතෝ හදයං හදය භාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිවේදෝ. විසභාගපරිවේදෝ පන කෙසසදිසෝ යෙව.

**යකනන්ති** යමකමංසපටලං. තං වණ්ණතෝ රත්තං පණ්ඩුකධාතුකං නාතිරත්තතම්බුදස්ස පත්තපිට්ඨිවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ මූලඒකං අග්ගෙ යමකං කොච්ඡාරපත්තසණ්ඨානං, තං ච දක්ඛිණං එකමෙව හොති මහන්තං, පඤ්ඤවන්තානං වෙ වා තීණි වා ඛුද්දකානි. දිසතෝ උපරිමායදිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ චින්තං ඨානං අබ්භන්තරෙ දක්ඛිණපස්සං නිස්සාය ඨිතං, පරිවේදතෝ යකනං යකනභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිවේදෝ. විසභාගපරිවේදෝ පන කෙසසදිසෝ යෙව.

**කිලොමකන්ති** පරිච්ඡින්නාපරිච්ඡින්නභෙදතෝ දුවිධං පරියොනහනවංසං. තං දුවිධම්පි වණ්ණතෝ සෙතං දුකූලපිලොතික

වණ්ණං, සණ්ඨානතො අත්තනො ඔකාස සණ්ඨානං, දිසතො පටිච්ඡන්නාකිලොමකං උපරිමාය දිසාය, ඉතරං විසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතො පටිච්ඡන්නාකිලොමකං හදයඤ්ච වක්කඤ්ච පටිච්ඡාදෙන්තා අපටිච්ඡන්නාකිලොමකං සකලසරීරෙ චම්මඤ්ච හෙට්ඨතො මංසංපරියොනද්ධිත්වා ඨිතං, පරිච්ඡෙදතො හෙට්ඨා මංසෙන උපරිවෙමජ්ඣෙන තිරියංකිලොමකභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡෙදෝ. විසභාගපරිච්ඡෙදෝ පන කෙසසදිසොයෙව.

**පිහකන්ති** උදරජිව්හාමංසං. තං වණ්ණතො නීලං නිග්‍රොධපක්කපුප්ඵවණ්ණං, සණ්ඨානතො සත්තඛණ්ඩුලප්පමාණං, අබ්භන්තරං, කාළවච්ඡකජිව්හාසණ්ඨානං, දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතො හදයස්ස වාමපස්සෙ උදරපටලස්ස මත්ථකපස්සං නිස්සාය ඨිතං යස්මිං පහරණප්පහාරෙන බහි නික්ඛන්තෙ සත්තානං ජීවිතක්ඛයෝ හොති, පරිච්ඡෙදතො පිහකභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡෙදෝ. විසභාගපරිච්ඡෙදෝ පන කෙසසදිසොයෙව.

**පප්ඵාසන්ති** වත්තිඋමංසඛණ්ඩප්පහෙදං පප්ඵාසමංසං. තං වණ්ණතෝ රත්තං නාතිපක්කඋදුම්බරඵලවණ්ණං, සණ්ඨානතො විසමවට්ටිත්වා බහලපූවඛණ්ඩසණ්ඨානං, අබ්භන්තරෙ අසිතපීතානං අභාවෙ උගඝතෙන කම්මජතෙජුසමුත්ථානා අබ්භාඝාතත්තා සඞ්ඛාදිතපලාලපිණ්ඩමිව තිරසං නිරොජං, දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතො සරීරබ්භන්තරෙ විනන්ධානානමන්තරෙ හදයං ච යකනං ච උපරි ඡාදෙත්වා ඔලම්බන්තං ඨිතං, පරිච්ඡෙදතො පප්ඵාසභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡෙදෝ. විසභාගපරිච්ඡෙදෝ පන කෙසසදිසොයෙව.

**අන්තන්ති** පුරිසස්ස වත්තිංසහත්ථං ඉත්ථියා අට්ඨවීසති හත්ථං එකවිසතියා ඨානෙසු ඔභග්ගා අන්තවට්ටිං. තදෙතං වණ්ණතෝ සෙතං සඞ්ඛචුණ්ණවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ ලොහිතදෙණ්ඩියං ආහුජිත්වා ඨපිත සිසවිජ්ඣිත්වා සපපසණ්ඨානං, දිසතෝ විසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතෝ උපරි ගලවාටකෙ හෙට්ඨාව කරිසමත්ථෙ විනිබ්භුජිත්වා ගලවාටකකරිසමත්ථපරියන්තෙ සරීරබ්භන්තරෙ ඨිතං, පරිච්ඡෙදතෝ අන්තභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡෙදෝ. විසභාගපරිච්ඡෙදෝ පන කෙසසදිසොයෙව.

**අන්තගුණන්ති** අන්තාභොගඨානෙසු බහිනං. තං වණ්ණතෝ සෙතං දකසිතලිකමූලවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ දකසිතලිකමූලසණ්ඨානමෙව, දිසතෝ විසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතෝ ක්ඛුද්දකපරසු කම්මාදීනි කරොන්තානං යන්තාකඩ්ඪනකාලෙ යන්තසුත්තකම්ව යන්ත ඵලකානි අන්තාභොගෙ එකතෝ අගලන්ත ආබන්ධිත්වා, පාද

පුඤ්ඤවන්තස්ස රඤ්ඤෝ මණ්ඩලකස්ස අන්තරා සංසිබ්බිත්වා ඨිතරඤ්ඤෝ විය එකවීසතියා අන්තානඤ්ච නාඩීනඤ්ච අන්තරා ඨිතං, පරිවේදතෝ අන්තගුණභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිවේදෝ. විසභාගපරිවේදෝ පන කෙසාදීසු යෙව.

**උදරියන්ති** උදරෙ භවං අසිතපීතඛායිතසායිතං. තං වණ්ණතෝ අජ්ඣොහරිතබ්බාහාරවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ පරිස්සාවනෙ සිථිලබද්ධතණ්ඩුලසණ්ඨානං, දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ උදරෙ ඨිතං. උදරං නාම උභතෝ නිපජ්ජිත්වා මානස්ස අල්ලසාටකස්ස මජ්ඣෙ සඤ්ඤාතපොට්ටකසදිසං අන්තපටලං. බහි මට්ඨං, අන්තෝ මංසකසම්බුලපළිවේඨනකිලින්නපාවාරපුප්ඵකසදිසං, කුථිතපනසතචස්ස අභ්‍යන්තරසදිසන්තිපි වදන්ති. යස්ස තක්කොටකා ගණ්ඩුප්පාදකා තාලගිරකා සූචිමුඛකා පටිතන්තුපුත්තකා ඉච්චෙවමාදි වත්තිංස කුලප්පභෙදා කිමියො ආකුලව්‍යාකුලා සණ්ඩසණ්ඩචාරිනෝ හුත්වා නිවසන්ති, යෙ පන පානභොජනාදිමහි අවිජ්ජමානෙ උල්ලඬ්ඝිත්වා විරවන්තා හදයමංසං අභිහනන්ති. පානභොජනාදි අජ්ඣොහරණවෙලාය ච උබ්බුබා හුත්වා පඨමජ්ඣොහටෙ වෙ තයො ආලොපෙ තුරිතතුරිතා විලුම්පන්ති. යං තෙසං කිමිනං සුත්තඤ්ච වච්චකුටි ගිලානසාලා සුසානං ච හොති, යත්ථ සෙය්‍යථාපි නාම වණ්ඩාලගාමවාරෙ වස්සන්ති කායනිදඝසමයෙ ථුල්ලඵුසිතකෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ උදකෙන ව්‍යුය්හමානං මුත්තකරිසවමථිතභාරුබණ්ඩ ඛෙළසිඞ්ඝාණිකා ලොහිතපහූනි නානාකුණපජාතං නිපතිත්වා කද්දමොදකාලුළිතං විහනිහ චවසෙන සඤ්ඤාතකිමිකුලං සුරියාතපසන්තාපවෙගකුථිතං උපරි ථෙණපුබ්බුළකෙ මුඤ්චන්තං අභිනීලවණ්ණං පරමදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡං නෙව උපගන්තුං න දට්ඨුං අරහරූපකං ආපජ්ජිත්වා නිසීදන්ති, පගෙව ඛායිතුං, සායිතුං වා. එවමෙව නානාපකාරපානභොජනාදි දන්තමුසලසඤ්චුණ්ණිතං ජිව්හාඝට්ටපරිවත්තිතං ඛෙළලාලා පළිබුද්ධං තණ්ඩුලකණං යෙව විනතවණ්ණනඤ්චිරසාදිසභපදං තනුතවාඝබලිසුවා නවමථුසදිසංනිපතිත්වා දිත්තසෙම්හවාතපළිවෙඨිතං හුත්වා උදරගිනිසන්තාපවෙගකුථිතං කිමිකුලාකුලං උපරූපරි ථෙණබුබ්බුළකානිමුඤ්චනතං පරමකසම්බුදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡභාවමාපජ්ජිත්වා නිසීදති, යං සුනඛාපි පානභොජනාදිසු අමනුඤ්ඤතා සණ්ඨාති, පගෙව පඤ්චසුවකුලා අවලොකෙත්වා. යත්ථ ච පනිතං පානභොජනාදි පඤ්චවිධා විවෙකං ගච්ඡති, එකං භාගං පාණකා ඛාදන්ති, එකං භාගං උදරග්ගිඩහෙති, එකො භාගො මුත්තං හොති, එකො භාගො කරීසං, එකො භාගො රසභාවමාපජ්ජිත්වා සොණිතමංසාදිනි උපබ්‍රූහයති, පරිවේදතෝ උදරපටලෙන චෙව උදරියභාගෙන ච පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිවේදෝ. විසභාගපරිවේදෝ පන කෙසාදීසු යෙව.

**කරියන්ති** වඩවං. තං වණ්ණතෝ යෙභුයෙන අජ්ඣොහරිතබ්බාහාර වණ්ණමෙව හොති, සණ්ඨානතෝ ඔකාසසණ්ඨානං, දිසතෝ හෙට්ඨිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ පක්කාසයෙ ඨිතං, පක්කාසයෝ නාම-හෙට්ඨා නාභිපිට්ඨිකණ්ඩකමූලානං අන්තරෙ අන්තාවසානෙ උභෙඛඩෙන අඞ්ඛගුලමත්තෙසු වෙළුනාළිකාසදිසෙසු, යත්ථ සෙය්‍යථාපි නාම උපරි භූමිභාගෙ පතිතං වස්සොදකං ඔගළිත්වා හෙට්ඨාභූමිභාගං පූරෙත්වා තිට්ඨති, එවමෙව යං කිඤ්චි ආමාසයෙ පතිතං පානභොජනාදිකං උදරග්ගිනා ථෙණ්ඩුදෙහකං පක්කං නිසදුය පිසිතම්ව සණ්හභාවමාපජ්ජිත්වා අන්තබ්ලෙන ඔගළිත්වා ඔමද්දිත්වා වෙළුපබ්බ පක්ඛිපමානපණ්ඩුකමත්තනිකා විය සන්නිචිතා හුත්වා තිට්ඨති, පරිවෙජ්දතෝ පක්කාසයපටලෙහා වෙව කරිසභාගෙන ච පරිවින්නතා, අයමස්ස සභාගපරිවෙජ්දෙ. විසභාගපරිවෙජ්දෙ පන කෙසසදිසෝ යෙව.

**මත්ථලුඞ්ගන්ති** සීසකටාහඛන්ධන්තරෙ ඨිතමංසඥ්ඣරාසි. තං වණ්ණතෝ සෙතං අතිවිජ්ජිතතාකපිණ්ඩිවණ්ණං, දධිභාවං අසම්පත්තදුඤ්ඩිර වණ්ණන්තිපි වත්තුං වට්ටති. සණ්ඨානතෝ ඔකාසසණ්ඨානං, දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ සීසකටාහඛන්ධන්තරෙ වත්තාරෝ සිඛණ්ඩිමග්ගා නිස්සාය සමොධානෙත්වා ඨපිත චත්තාරෝ පිණ්ඩා විය සමොහිතං තිට්ඨති, පරිවෙජ්දතෝ සීසකටාහස්ස අඛන්තරතලෙහි වෙව මත්ථලුඞ්ගහාගෙනව පරිවින්නතා, අයමස්ස සභාගපරිවෙජ්දෙ. විසභාගපරිවෙජ්දෙ පන කෙසසදිසොයෙව.

**පිත්තන්ති** වෙ පිත්තානි බද්ධපිත්තං ච අබද්ධපිත්තඤ්ච, තත්ථ බද්ධපිත්තං වණ්ණතෝ බහලමධුක තෙලවණ්ණං, අබද්ධපිත්තං මිලාතඅඤ්ජුලි පුප්ඵවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ උභයම්පි ඔකාසසණ්ඨානං, දිසතෝ උබ්බපිත්තං උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඉතරං ච්ඡු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතෝ අබද්ධපිත්තං ඨපෙත්වා කෙසලොමදන්තනඛානං මංසචිනිමත්තනඤාණඤ්චව ඵළුසකඛවමඤ්ච උදකම්ව තෙලබින්දු අවසෙසසරීරං ඛ්‍යාපෙත්වා ඨිතං, යම්හි කුපිතෙ අක්ඛීනි පීතකානි හොන්ති හමන්ති ගත්තං කම්පති කණ්ඨ්‍යති, බද්ධපිත්තං හදයපප්ඵාසානං අන්තරෙ යකනමංසං නිස්සාය පතිට්ඨිතෙ මහාකොසාතකී කොසකාදිසෙ පිත්තකොසකෙ ඨිතං, යං හි කුපිතෙ සත්තා උම්මත්තකා හොන්ති විපල්ලත්ථචිත්තා ගිරොත්තපපං ඡඩ්ඩෙත්වා අකාතබ්බං කරොන්ති, අභාසිතබ්බං භාසන්ති, අචින්තෙතබ්බං චින්තෙන්ති, පරිවෙජ්දතෝ පිත්තභාගෙන පරිවින්නතා, අයමස්ස=:පෙ:=ස දිසෝ යෙව.

**සෙම්හන්ති** සරීරබන්ධන්තරෙ එකපත්තපූරප්පමාණං සෙම්හං තං වණ්ණතෝ සෙතං, නාගබලාපණ්ණරසවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ

ඔකාසසඤ්ඤානං, දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ උදර පටලේ සිතං, යං පානභෝජනාදි අජ්ඣොහරණකාලේ සෙය්‍යථාපි නාම උදකේ සෙවාලපණකං කථේය වා කය්‍යලේ වා පතන්තෙ ඡිජ්ජිත්වා විධා හුත්වා පුන අජ්ඣොහරිත්වා නිවත්තති, එවමෙව පාන භෝජනාදිමහි නිපතන්තෙ ඡිජ්ජිත්වා විධා හුත්වා පුන අජ්ඣොහරිත්වා තිට්ඨති, යමහි ච මද්දිහුතෙ පකතගණ්ඩා විය පූතිකුණපාකුලණ්ඩම්ව ව උදරං පරමජෙගුච්ඡකුණපගන්ධං හොති. තතෝ උග්ගතෙන ව ගන්ධෙන උද්දෙකොපි මුඛම්පි දුග්ගන්ධං පූතිකුණපසදිසං හොති, සෝ ච පුරිසෝ අපෙහි දුග්ගන්ධං වායසීති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති, යං ච වඩ්ඪිත්වා බහලත්තමාපන්නං පිධානඵලකම්ව වච්චකුටියා උද රපටලස්ස අබ්භන්තරෙයෙව කුණපගන්ධං සන්නිරුම්භිත්වා නිවත්තති, පරිවේජ්දතෝ සෙම්හභාගෙන පවත්තනතෝ, අයම්පස්ස =පෙ:=සදිසෝ යෙව.

**පුබ්බෝ'**ති පූතිලොහිතවසෙන පවත්තපුබ්බං, තං වණ්ණතෝ පණ්ඩුපලාසවණ්ණං, මතසරීරෙ පන පූතිබහලාවාම වණ්ණාභෝ ති. සණ්ඨානතෝ ඔකාසසණ්ඨානෝ, දිසතෝ විසු දිසාසු හොති, ඔකාසතෝ පන පුබ්බස්ස ඔකාසෝ නාම නිබ්බෙඨෝ නත්ථි, යස්ම සෝ සන්නිවිත්තා නිට්ඨෙය්‍ය. යත්‍ර යත්‍ර පන ඛාණුකණ්ටක පතරණ ගහිජ්ජාලාදිහි අභිහතෙ සරීරප්පදෙසෙ ලොහිතං සණ්ඨහිත්වා පච්චති, ගණ්ඩපිළකාදයෝ වා උප්පජ්ජන්ති, තත්‍ර තත්‍ර තිට්ඨති. පරිවේජ්දතෝ පුබ්බභාගෙන පරිවජ්ජනෙනා, අයම්පස්ස =පෙ:=සදිසෝ යෙව.

**ලොහිත**න්ති වෙ ලොහිතානි සන්නිවිතලොහිතඤ්ච සංසරණ ලොහිතඤ්ච. තත්ථ සන්නිවිතලොහිතං නිපජ්ජනකබහල ලාඛාරස ව ණ්ණං, සංසරණලොහිතං අවිජහිලාඛාරසවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ උභ යම්පි ඔකාසසණ්ඨානං, දිසතෝ සන්නිවිතලොහිතං උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඉතරං විසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතෝ සංසරණලොහිතං ය පෙත්ථා කෙසලොමදන්තනඛානං මංසන්හිනිමිත්තඨානඤ්ච ඨ ඤ්ඩසුතඤ්චමඤ්ඤ ධමනිජාලානුසාරෙන සබ්බං උපාදින්නසරීරං එරි ත්වා ඨිතං, සන්නිවිතලොහිතං යකනඛානස්ස හෙට්ඨා භාගං පූරෙත්වා එකපත්තපූරමත්තං හදයවත්ථකපප්ඵාසානං උපරිඵොකඵොකං පඤ්ච රත්තං වත්ථහදයයකනපප්ඵාසෙ තෙමයමානං ඨිතං, තඤ්ච ඛි ව ත්ථහදයාදීනි අතෙමෙන්තෙ සත්තා පිපාසිතා හොන්ති, පරිවේජ්ද තෝ ලොහිතභාගෙන පරිවජ්ජනා, අයම්පස්ස =පෙ:= සදිසෝ යෙව.

**සෙදෝ'**ති ලොමකූපාදිහි පඤ්චරණ්ඩකආපොධාතු. සෝ වණ්ණ ජාතා විපජ්ජනා තිල තෙල වණ්ණෝ, සණ්ඨානතෝ ඔකාස

සණ්ඨානං, දිසතො මිසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතො පෙදස්ස ඔකාසො නාම නිබ්බඩෙ නත්ථි, යඤ්ච සො ලොහිතං විය සදෙ නිඩ්ඩෙය්‍ය. යදෙ පන අග්ගිසන්තාපෙ සුරියසන්තාපෙ උතුවිකාරාදීහි සරිරං සන්තප්පති, තදෙ උදකතො අබ්බුළ්හමත්තෙ විසමවිජ්ජිතා භිසමුළාලකුමුදෙ නාළ කලාපො විය සබ්බකෙසලොමකූපවිවරෙහි පග්ඝරති, තසමා තස්ස සණ්ඨානමපි කෙසලොමකූපවිවරාදානං වසෙනෙව වෙදිතබ්බං. සෙදෙ පරිග්ගණ්හකෙන ච යොගිනා කෙසලොමකූපවිවරෙ පූරෙත්වා ඨිත වසෙනෙව ඡසදෙ මනසිකාතබ්බෙ. පරිච්ඡෙදතො සෙදභාගෙන පරිච්ඡිජ්ජන්නා, අයමස්ස =:පෙ:=සදිසො යෙව.

මෙදෙ'ති වින්නසිනෙහො, සො වණ්ණතො ඵාලිතහළිදදි ව වණ්ණං, සණ්ඨානතො ථූලසරිරස්ස තාව චම්මමංසන්තරෙ ඨපිතහළිද්දිවණ්ණ දුකූලපිලොතිකසණ්ඨානො හොති, කිසසරිරස්ස ජඞ්ඝමංසං ඌරුමංසං පිඨිකණ්ඨකතිසඨිතං පිඨිමංසං උදරවට්ටි මංසන්ති එතානි නිස්සාය මිගුණතිගුණං කත්වා ඨපිත හළිදදිවණ්ණදුකූලපිලොතිකසණ්ඨානො, දිසතො මිසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතො ථූලස්ස සකලසරිරං ඵරිත්වා කිසස්ස ජඞ්ඝමංසාදීනි නිස්සාය ඨිතො, යං සිනෙහඤ්ඣං ගතම්පි පරමජෙගුච්ඡත්තා නෙව මුඛෙ තෙලඣාය න නාසතෙලාදිනං අජ්ඣාය කණ්ඩුනාති, පරිච්ඡෙදතො හෙට්ඨාමංසෙන උපරි චමෙමන තිරියං මෙදභාගෙන පරිච්ඡිජ්ජන්නා, අයමස්ස =:පෙ:=සදිසො යෙව.

අස්සූති අක්ඛීනි පග්ඝරණකඅාපොධාතු. තං වණ්ණතො විපසන්නනීලතෙලවණ්ණං, සණ්ඨානතො ඔකාසසණ්ඨානං, දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතො අක්ඛිකූපකෙසු ඨිතං, නවෙතා පිත්තකොසකෙ පිත්තම්ව අක්ඛිකූපකෙසු සදෙ සන්නිට්ඨිතං නිඤ්ඨි. යදෙ පන සත්තා සොමනස්සජාතා මහාහසිතං හසන්ති, දෙමනස්ස ජාතා රොදන්ති, පරිදෙවන්ති, තඤ්ච රූපං වා විසමාහාරමාහරන්ති, යදෙව නෙසං අක්ඛීනි ධූමරජපංසුකාදීනි අධිභවන්ති, තදෙ එතෙහි සො මනස්සදෙමනස්සවිසභාගාහාරඋතූහි සමුඤ්ඨිත්වා අක්ඛිකූපකෙ පූරෙත්වා තිඤ්ඨති වා, පග්ඝරති වා. අස්සුපරිග්ගණ්හකෙන පන යොගිනා අක්ඛිකූපකෙ පූරෙත්වා ඨිතවසෙනෙව පරිග්ගණ්හිතබ්බං. පරිච්ඡෙදතො අස්සුභාගෙන පරිච්ඡිජ්ජන්නා, අයමස්ස=:පෙ:=සදිසො යෙව

වසාති විලීනසිනෙහො. සා වණ්ණතො නාළිකෙරතෙලවණ්ණා, ආවාමෙ ආසිත්තතෙලවණ්ණාතිපි වත්තුං වට්ටති. සණ්ඨානතො නහානකාලෙ පසන්නා උදකස්ස උපරි පරිඛමන්ත සිනෙහබින්දුවිසටසණ්ඨානා, දිසතො මිසු දිසාසු ජාතා, ඔකාසතො යෙහ්‍යෙන හත්ථතල හත්ථපිට්ඨි පාදතල පාදපිට්ඨි නාසාපුට නලාට අංස

කූටෙසු ඨිතා, න වෙසා එතෙසු ඔකාසෙසු සදා විලීනාව හුත්වා තිට්ඨති. යදා පන අභිසන්නාපි සුරියසන්තාපි උතුවිසභාගා ධාතුවිසභාගෙහි තෙ පදෙසා උසමා ජාතා හොන්ති, තදා තත්ථ නහාන කාලෙ පසන්නා උදකූපරි සිනෙහබින්දු විසටෝ විය ඉතොචිතෝ ච සඤ්චරති, පරිවත්තදතෝ වසාභාගතා පරිවත්තනතා, අයමස්ස =:පෙ:= සද්දියෝ යෙව.

**බෙළෝනි** අන්තෝ මුඛෙ ථෙණමිස්සා ආපොධාතු. සා වණ්ණතෝ පෙතතෝ ථෙණවණ්ණා, සණ්ඨානතෝ ඔකාසසණ්ඨානතෝ, ථෙණසණ්ඨානොතිපි වත්තුං වට්ටති. දිසතෝ උපවිමාය දිසාය ජාතෝ, ඔකාසතෝ උභොහි කපොලපස්සෙහි ඔරුය්හ ජිව්හාය ඨිතෝ. නවෙස එස්ස සදා සන්නිවිතෝ හුත්වා තිට්ඨති, යදා පන සත්තා තථාරූපං ආහාරං පස්සන්ති වා සරන්ති වා උණ්හතිත්ත කටුකලොණම්බිලානං වා කිඤ්චි මුඛෙ ඨපෙන්ති, යදා වා නෙසං හදයං ආකිලායති, සිඝමිවිදෙව වා ජිගුච්ඡා උපජ්ජති, තදා බෙළෝ උපජ්ජිත්වා උභොහි කපොලපස්සෙහි ඔරුය්හ ජිව්හාය සණ්ඨාති, අග්ගජිව්හාය වෙව න ඵුසෝ හොති මූලජිව්හාය බහලෝ. මුඛෙ පක්ඛිත්තං ච පුථුකං වා තණ්ඩුලං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි බාදනීයං නදීපුලිනෙ ඛතකූපකඝසිලිලං විය පරික්ඛයං අගච්ඡන්තොව තෙමෙතුං සමත්ථෝ හොති. පරිවෙත්තදතෝ බෙළභාගෙන පරිවත්තනතා, අයමස්ස සභාගපරිවෙත්තදෙ. විසභාගපරිවෙත්තදෙ පන කෙසඤ්චිදෙව.

**සිඛාණිකාති** මත්ථලුඛතෝ පභුති රණකඅට්ඨි. සා වණ්ණතෝ තරුණනාළික මිඤ්ජවණ්ණා, සණ්ඨානතෝ ඔකාසසණ්ඨානා, දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතා, ඔකාසතෝ නාසාපුටෙ පූරෙත්වා ඨිතා, නවෙසා එත්ථ සදා සන්නිවිතා හුත්වා තිට්ඨති, අථ ඛෝ යථා නාම පුරිසෝ පදුමිනිපත්තෙන දධිං බන්ධිත්වා හෙට්ඨා කණ්ඨකෙන විජ්ඣෙය්‍ය, අථ තෙන ඡිද්දෙන දධිමත්ථ නළිත්වා බහි පතෙය්‍ය, එවමෙවං යදා සත්තා රොදන්ති වා විසභාගආහාරඋතුවසෙන වා සඤ්ඣාතධාතුක්ඛොභා මහා නන්ති, තදා අන්තෝ සිඝතෝ පූතිසෙම්හභාවං ආපන්නං මත්ථලුඛං ගළිත්වා තාලුමජ්ඣකවිවරෙන ඔතරිත්වා නාසාපුටෙ පූරෙත්වා තිට්ඨති වා පග්ඝරති වා. සිඛාණිකා පරිහරණභාවෙන පන යොගිනා නාසාපුටෙ පූරෙත්වා ඨිතවසෙනෙව පරිහරණති. තබ්බා. පරිවෙත්තදතෝ සිංඝාණිකා භාගෙන පරිවත්තනතා, අයමස්ස සභාගපරිවෙත්තදෙ. විසභාග පරිවෙත්තදෙ පන කෙසඤ්චිදෙව.

**ලසිකාති** සරීරසන්ධිනං අබ්භන්තරෙ පිච්ඡිලානුගතං. සා වණ්ණතෝ කණිකාර නීරාසාස වණ්ණා, සණ්ඨානතෝ ඔකාස සණ්ඨානා, දිසතෝ විසු දිසාසු ජාතා, ඔකාසතෝ අට්ඨීසන්ධීනං

අඛණ්ඩානි චිරං ඨාඛයමානා අසිනිසතසණ්ඨානං අඛණ්ඩතරෙ සිතා, යස්ස වෙසා මද්දු හොති, තස්ස උණ්හතස්ස නිසිදනතස්ස අභිකකමන්තස්ස පටික්කමනතස්ස සම්මිඤ්ජනතස්ස පසාරෙනතස්ස අභිකාති කථකථායනති, අවජ්රාසදදං කරොනතො විය විවරති, එකයොජන වියොජන මත්තම්පි අඩ්ඩානං ගතස්ස වායොධාතු කුප්පති, ගත්තානි දුක්ඛනති. යස්ස පන බහුකා හොනති තස්ස උණ්හනනිසජ්ජාදිසු න අභිනි කථකථායනති, න දිඝම්පි අද්ධානං ගතස්ස වායොධාතු කුප්පති, න ගත්තානි දුක්ඛනති. පරිවෙජ්ද තො ලසිකාභාගෙන ප්රිවිජිනනා, අයමෙනිස්සා සභාගපරිවෙජ්දෙ. විසභාගපරිවෙජ්දෙ පන කෙසසදිසොව.

මුනනනති වණ්ණතො මාසඛාරොදකවණ්ණං, සණ්ඨානතො අධොමුඛ ඨපිත උදකසුම්භ අඛණ්ඩතරගතං උදකසණ්ඨානං, දිසතො ගොසිඞ්ගාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතො වත්ථිසඛණ්ඩතරෙ ඨිතං, වත්ථිනාම වත්ථිපුටා වුච්චති. යථා සෙය්යථාපි චණ්ඩනිකාගං පක්ඛිත්තෙන අම්බෙ රවනසුතෙ චණ්ඩනිකාරසො පවිසති, න වස්ස පවිසන මඤ්ඤා පඤ්ඤායති, එවමෙව සරිරතො මුත්තං පවිසති න වස්ස පවිසනමඤ්ඤා පඤ්ඤායති, නික්කමනමඤ්ඤා පන පාකටා හොති. යම්හි ච මුත්තස්ස හරිතෙ පසසාවං කරොමානි සත්තානං ආයුඛතං හොති, පරිවෙජ්දතො වත්ථි අඛණ්ඩතරෙන වෙව මුත්ත භාගෙන ච පරිවිජිනනා, අයමස්ස සභාගපරිවෙජ්දෙ. විසභාගපරි වෙජ්දෙ පන කෙසසදිසොව.

එවං ගි කෙසාදිකෙ කොට්ඨාසෙ වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාස පරිවෙජ්දවසෙන විවජ්ජෙත්වා අනුපුබ්බතො නානිසීඝතො'නි ආදිනා නයෙන වණ්ණසණ්ඨානගන්ධාසයොකාසවසෙන පඤ්චඛා පටික්කූලා පටික්කූලානි මනසිකරොනතො පණ්ණත්තිසමතික්කමාව සානෙ සෙය්යථාපි චක්කවත්තිසස චතුන්නං සුවණ්ණානං කුසු මානං එකසුත්තකෙ ගන්ථිනං මාලං ඔලොකෙනතසස සබ්බපුප්ඵානි අපුබ්බාපරියම්ව පාකටානි හොනති, එවමෙවං අත්ථි ඉමසම්ං කායෙ කෙසානි ඉමං කායං ඔලොකෙනතසස සබ්බෙ ඉත ධම්මා අපුබ්බා, පරියම්ව පාකටා හොනති. තෙන වුත්තං- "මනසිකාරකොසල්ල කථායං ආදිකම්මිකසස හි කෙසානි මනසිකරොතො මනසිකාරො ගහණා මුත්තානි ඉමං පරියොසානකොට්ඨාසමෙව ආහච්ච තිට්ඨ නී'ති. සචෙ පන බහිද්ධාපි මනසිකාරං උපසංහරති, අථස්ස එවං සබ්බ කොට්ඨාසෙසු පාකටිභූතෙසු ආනිසණ්ඨනා මනුසසනිරවජ්ජානා දසො සත්තාකාරං විජ්ඣිත්වා කොට්ඨාසරාසිවසෙනෙව උපට්ඨහනති, තෙහි ව අජ්ඣොහරියමානං පාන භොජනාදි කොට්ඨාස රාසිමහි

පකඩිපමානම්ව උපට්ඨාති, අථස්ස අනුපුබ්බමුඤ්චනාදි වසෙන පටිකූලා පටිකූලාති පුනප්පුන මනසි කරොතො අනුක්කමෙන අප්පනා උපජ්ජති. තත්‍ථ කෙසාදිනං වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාස පරිච්ඡේදවසෙන උපට්ඨානං උග්ගහනිමිත්තං, සබ්බාකාරතො පටිකූලවසෙන උපට්ඨානං පටිභාගනිමිත්තං, තං ආසෙවයතො භාවයතො වුත්තනයෙන අප්පගබ්භාදිනෙසු විය පඨමජ්ඣාන වසෙනෙව අප්පනා උපජ්ජති, සා යස්ස එකොව කොට්ඨාසෝ පාකටෝ හොති, එකස්මිං වා කොට්ඨාසෙ අප්පනං පත්වා පුන අඤ්ඤස්මිං යොගං න කරොති, තස්ස එකාව උපජ්ජති. යස්ස පන අනෙකෙ කොට්ඨාසා පාකටා හොන්ති, එකස්මිං වා ඣානං පත්වා පුන අඤ්ඤස්මිම්පි යොගං කරොති, තස්ස මල්ලකත්‍ථෙරස්ස විය කොට්ඨාසගණනාය පඨමජ්ඣානානි නිබ්බත්තන්ති. සො කිරායස්මා දිඝභාණක අභයත්‍ථෙරං හත්‍ථෙ ගහෙත්වා ආවුසො අභය ඉමං තාව පඤ්හං උග්ගණ්හාහීති වත්වා ආහ- මල්ලකත්‍ථෙරො වත්තිංස කොට්ඨාසෙසු වත්තිංසාය පඨමජ්ඣානානං ලාභි- සවෙ රත්තිං එකං දිවා එකං සමාපජ්ජති, අතිරෙකඩ්ඩමාසෙන පුන සමාපජ්ජති. සවෙ පන දෙවසිකං එකං සමාපජ්ජති, අතිරෙකමාසෙන පුන සමාපජ්ජතීති. එවං පඨමජ්ඣානවසෙන ඉජ්ඣනමානම්පි වෙතං කම්මට්ඨානං වණ්ණසණ්ඨානාදිසු සත්තබලෙන ඉජ්ඣනතො කායගතාසතීති වුච්චති. ඉමඤ්ච පන කායගතාසතිමනුයුත්තස්ස භික්ඛු අරතිරති සහො හොති, නව නං අරති රති සහති, උප්පන්නං අරති රතිං අභිභුය්‍ය අභිභුය්‍ය විහරති, භයභෙරව සහො හොති, නව නං භයභෙරවං සහති, උප්පන්නං භයභෙරවං අභිභුය්‍ය අභිභුය්‍ය විහරති, ඛමො හොති සීතස්ස, උණ්හස්ස =:පෙ:= පානභරානං අධිවාසකජාතිකො හොති, කෙසාදිනං වණ්ණභෙදං නිස්සාය චතුත්‍ථං ඣානානං ලාභි හොති, ඡ අභිඤ්ඤා පටිවිජ්ඣති.

තස්මා හවෙ අප්පමත්තෝ-අනුයුඤ්ජෙථ පණ්ඩිතෝ,
එවං අනෙකානිසංසං-ඉමං කායගතාසතිනන්ති.

## ඉදං කායගතාසතියං විත්ථාරකථාමුඛං.

ඉදානි යන්නං භගවතා "අයම්පි ඛො භික්ඛවෙ ආනාපානසති සමාධි භාවිතො බහුලීකතො සන්තො චෙව පණීතො ච අසෙව නකො ච සුඛඛ ච විහාරෙ උප්පන්නුප්පන්නෙ ච පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ඨානසො අන්තරධාපෙති චූපසමෙති"නි එවං පසංසිත්වා "කථං භාවිතො ච භික්ඛවෙ ආනාපානසතිසමාධි කථං බහුලීකතො සන්තො චෙව පණීතො ච අසෙචනකො ච සුඛො ච විහාරෙ උප්පන්නුප්පන්නෙ ච පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ඨානසෝ

අනන්තරධාපෙති වූපසමෙති. ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු අරඤ්ඤගතොවා රුක්ඛමූලගතොවා සුඤ්ඤාගාරගතොවා නිසීදති **පල්ලඞ්කං** ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා සොසතොව අස්සසති සතොපස්සසති. දීඝං වා අස්සසන්තොදීඝං අස්සසාමීති පජානාති, දීඝං වා පස්සසන්තොදීඝං පස්සසාමීති පජානාති, **රස්සං** වා අස්සසන්තොඅ=පෙ= පස්සසන්තොරස්සං **පස්සසාමී**ති පජානාති. සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, සබ්බකාය පටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, පීතිපටිසංවෙදී- සුඛපටිසංවෙදී- චිත්තසඞ්ඛාරපටිසංවෙදී- පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාරං— චිත්තපටිසංවෙදී— අභිපපමොදයං චිත්තං- සමාදහං චිත්තං- විමොචයං චිත්තං, අනිච්චානුපස්සී- විරාගානුපස්සී- නිරොධානුපස්සී- පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතී"ති එවං සොළසවත්ථුකං ආනාපානසති කම්මට්ඨානං නිද්දිට්ඨං, තස්ස භාවනා නිද්දෙසෙ අනුප්පත්තෙතා. සො පන යස්මා පාළිවණ්ණනානු සාරෙනෙව වුච්චමානොසබ්බාකාරපරිපූරොහොති, තස්මා අයමෙත්ථ පාළිවණ්ණනා පුබ්බඞ්ගමො නිද්දෙසො-**කථං භාවිතො ච භික්ඛවෙ ආනාපානසතිසමාධි**ත්ථේතාව කථනති ආනාපානසති සමාධිභාවනානානප්පකාරතොවිත්ථාරෙතුකම්‍යතාපුච්ඡා. **භාවිතො ච භික්ඛවෙ ආනාපානසති සමාධිනි** නානප්පකාරතො විත්ථාරෙතු කම්‍යතා පුරිඤ්ඣමානිදස්සනං. **කථං** බහුලීකතොෙ =පෙ:= වූප සමෙතීති එත්ථාපි එසෙව නයො. තත්ථ **භාවිතෙ**ත්‘ති උපපාදිතො වඩ්ඪිතො වා, **ආනාපානසතිසමාධිනි** ආනාපානපරිඤ්ඤාඝටිකාය සහිතයා සබ්බං සම්පයුත්තෙතා සමාධි, ආනාපානසතියං වා සමාධි ආනාපානසති සමාධි. බහුලීකතොෙ‘ති පුනප්පුනං කතො. **සන්තොවෙව පණීතොවාති** සන්තොවෙව පණීතොවෙව, උභයත්ථ එවසද්දෙන නියමොවෙදිතබ්බො. කිං වුත්තං හොති- අයං හි යථා අසුභකම්මට්ඨානං කෙවලං පටිවෙධවසෙන සන්තඤ්චපණීතඤ්ච, ඔළාරිකාරම්මණත්තා පන පටිඝකූලාරම්මණත්තා ච ආරම්මණවසෙනනෙව සන්තං න පණීතං. න එවං කෙනචි පරියායෙන අසන්තොවා අපණීතොවා, අථ ඛො ආරම්මණසන්තතායපි සන්තොවූප සන්තොනිබ්බුතොපටිවෙධසඞ්ඛාත අඞ්ගසන්තතායපි ආරම්මණපණීතතායපි පණීතොඅනිත්තනිකන්තරා අඞ්ගපණීතතායපිති. තෙන වුත්තං සන්තොවෙව පණීතොවාති. **අසෙචනකො ච සුඛො ච විහාරොති** එත්ථ පන නාස්ස සෙචනන්ති අසෙචනකො. අනාසිත්තකොඅබෙබාකිණ්ණා පාටියෙක්කා ආවෙනිකො, නත්ථි එත්ථ පරිකම්මෙන වා උපචාරෙනවා සන්තතා, ආදි සමන්නාහාරතො

පහුති අත්තනෝ සභාවෙනෙව සන්තෝ ච පණීතොවාති අත්ථෝ. කෙචි පන අසෙවනකොති අනාසිත්තකෝ ඔජවන්තෝ සභාවෙනව මධුරෝති වදන්ති. එවමයං අසෙවනකො ච අපිතපිත්තක්ඛණෙ කායිකචෙතසික සුඛපටිලාභාය සංවත්තනතෝ සුඛොව විහාරොති වෙදිතබ්බා. **උපසන්තුපසමෙනෙති** අවික්ඛම්භෙත, **පාපකෙති** ලාමකෙ, **අකුසලෙ ධම්මෙති** අකොසල්ලසම්භූතෙ ධම්මෙ, **ඨානසෝ අනනුරූපෙනිති** ඨාණෙනෙව අනනුරූපෙති විත්ථෙති, **වූපසමෙනිති** සුට්ඨු උපසමෙති, නිබ්බෙඨභාගියතාය වා අනුප්පබෙඛන අරියමග්ගවුඩ්ඪිපත්තෙතා සම්මදෙව නිද්දෙති, පටිපස්සම්භෙතීති වුත්තං හොති. අයම්පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථෝ-භික්ඛවෙ කෙන පකාරෙන කෙනාකාරෙන කෙන විධිනා භාවිතෝ ආනාපානසති සමාධි කෙන පකාරෙන බහුලීකතෝ සන්තෝ චෙව =:පෙ:= වූපසමෙතීති. ඉදානි තමත්ථං විත්ථාරෙන්තෝ **ඉධ භික්ඛවෙ'ති** ආදිමාහ. තත්ථ **ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛූති** භික්ඛවෙ ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛු, අයං හි **එත්ථ** ඉධ සද්දෙ, සබ්බපකාර ආනාපානසතිසමාධි නිබ්බත්තකස්ස පුග්ගලස්ස සන්නිස්සයභූතසාසනපරිදීපනෝ, අඤ්ඤසාසනස්ස තථාභාවපටිසෙධනෝ ච. වුත්තං හෙතං— "ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණෝ =:පෙ:= සුඤ්ඤපරප්පවාදා සමණෙහි අඤ්ඤෙ"ති. තෙන වුත්තං ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛූති. **අරඤ්ඤගතෝ වා =:පෙ:=සුඤ්ඤාගාරගතෝ වාති** ඉදමස්ස ආනාපානසතිසමාධි භාවනානුරූපසෙනාසන පරිග්ගහපරිදීපනං, ඉමස්ස හි භික්ඛුනෝ දිවාරත්තං රූපාදීසු ආරම්මණෙසු අනුවිසටං චිත්තං ආනාපානසතිසමාධි ආරම්මණං අභිරුහිතුං න ඉච්ඡති, කූටගොණ්ඩයුත්තරථෝ විය **උපපථමෙවඛාදති**. තස්මා සෙය්‍යථාපි නාම ගොපෝ කූටඛෙත්තස්ස **සබ්බං** ඛීරං පිවිත්වා වඛ්ඛිතං කූටවච්ඡං දමෙතුකාමෝ ඛෙත්තතෝ අපනෙත්වා එකමන්තෙ මහන්තං ථම්භං නිඛණිත්වා තත්ථ යොත්තෙන ඛණ්ඩෙය්‍ය අථස්ස සොවච්ඡෝ ඉතොචිතෝ ච විපථඤ්චිත්වා පලායිතුං අසක්කොනෙතා තමෙව ථම්භං උපනිසීදෙය්‍ය වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය වා, එව මෙව ඉමිනාපි භික්ඛුනා දීඝරත්තං රූපාරම්මණාදිරසපානවඩ්ඪිතං දුක්ඛවිත්තං දමෙතුකාමෙන රූපාදිආරම්මණතෝ අපනෙත්වා අරඤ්ඤං වා =:පෙ:= සුඤ්ඤාගාරං වා පවිසිත්වා තත්ථ අස්සාසපස්සාසථම්භෙ සතියොත්තෙන බන්ධිතබ්බා. එවමස්ස තං චිත්තං ඉතොචිතෝ ච විපථඤ්චිත්වාපි පුබ්බ ආචිණ්ණාරම්මණං අලභමානං සතියොත්තං ඡින්දිත්වා පලායිතුං අසක්කොනන්තං තමෙවාරම්මණං උපචාරප්පනාවසෙන උපනිසීදතී චෙව උපනිපජ්ජතී ච.

තෙනාහු පොරාණා—

"යථා ථම්භෙ නිබන්ධෙය්‍ය-වච්ඡං දම්මං නරෝ ඉධ,
බන්ධෙය්‍යෙවං සකං චිත්තං-සතියාරම්මණෙ දළ්හ"නති.

එවමසෙසතං සෙනාසනං භාවනානුරූපං හොති. තෙන වුත්තං ඉදමස්ස ආනාපානසති සම්පි භාවනානුරූපසෙනාසන පරිගහ පරිදීපනන්හි. අථවා—යස්මා ඉදං කම්මට්ඨානපහෙදෙ පුබ්බභූතං ස බ්බබුද්ධ පච්චෙකබුද්ධ බුද්ධසාවකානං විසෙසාධිගම්දිට්ඨධම්මසුඛවිහා රපදට්ඨානං ආනාපානසතිකම්මට්ඨානං ඉත්ථිපුරිසහත්ථි අස්සාදිසද්ද ස්මාකුලං ගාමන්තං අපරිච්චජිත්වා න සුකරං භාවෙතුං, සද්දකණ්ට කන්තා ඛිනස්ස. අගාමකෙ පන අරඤ්ඤ සුකරං යොගාවචරෙන ඉදං කම්මට්ඨානං පරිගහෙත්වා ආනාපානවතුත්ථජ්ඣානං නිබ්බ ත්තෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා සඛ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා අග්ගඵලං අර හත්තං සම්පාපුණිතුං. තස්මාස්ස අනුරූපසෙනාසනං දස්සෙන්තො භගවා **අරඤ්ඤගතොවා**'ති ආදිමාහ. වත්ථු විජ්ජාචරියො විය හි භ ගවා. සො යථා වත්ථු විජ්ජාචරියෙ නගරගුම්ං පසඤ්ඤිත්වා සුට්ඨු උප ථරිකඛිත්වා එත්ථ නගරං මාපෙථාති උපදිසති, සොත්තිනාව නගරෙ නිට්ඨිතෙ රාජකුලතා මහාසක්කාරං ලභති, එවිමෙව යොගාවචර ස්ස අනුරූපසෙනාසනං උපපරිකඛිත්වා එත්ථ කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජි තබ්බන්හි උපදිසති, තතො තත්ථ කම්මට්ඨානමනුයුඤ්ජන්තෙන යොගිනා කමෙන අරහත්තං පත්තෙ සම්මාසම්බුද්ධො වත සො භගවාති මහ න්තං සක්කාරං ලභති. අයම්පන භික්ඛු දිපිසදිසොති වුච්චති, යථා හි මහාදිපිරාජා අරඤ්ඤ ත්‍රිණිගහණංවා වනගහණං වා පබ්බතගහ ණං වා නිස්සාය නිලීයිත්වා වනමහිසගොකණ්ණසූකරකාදයො මිගෙ ගණ්හාති, එවමෙවං අයං අරඤ්ඤදිසු කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තෙ භික්ඛු යථාක්කමෙන සොතාපත්ති සකදාගාමි අනාගාමි අරහත්ත මග්ගෙ වෙව අරියඵලඤ්ච ගණ්හාතීති වෙදිතබ්බා.

තෙනාහු පොරාණා—

"යථාපි දිපිකො නාම- නිලීසිත්වා ගණ්හති මිගෙ,
තථෙවායං බුද්ධපුත්තොං- යුත්තයොගො විපස්සකො;
අරඤ්ඤං පවිසිත්වාන- ගණ්හාති ඵලමුත්තම" නති.

තෙනස්ස පරහකමජවයොගඤ්ච අරඤ්ඤසෙනාසනං දස්සෙ න්තො භගවා අරඤ්ඤගතොවාති ආදිමාහ. තත්ථ **අරඤ්ඤගතොං**'ති "අරඤ්ඤං නාම නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛිලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤං"නිව "ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිමං"නිව එවං වුත්තලක්ඛණෙසු අරඤ්ඤෙසු යංකිඤ්චි පවිවෙකසුඛං අරඤ්ඤං ගතො. **රුක්ඛමූලගතොං**'ති රුක්ඛිසම්පංගතො, **සුඤ්ඤාගාරගතොං**'ති සු ඤ්ඤං විවිත්තොකාසං ගතො. එත්ථව ඨපෙත්වා අරඤ්ඤඤ්ච රුක්ඛමූල ඤ්ච අවසෙසසත්තවිධසෙනාසනං ගතොං'පි සුඤ්ඤාගාරගතොං'ති ව ත්තුංවට්ටති. එවමස්ස උතුත්තයානුකූලං ධාතුවරියානුකූලඤ්ච ආනා

පානසතිභාවනානුරූපං සෙනාසනං උපදිසිත්වා අලීනානුද්ධච්චපක්ඛිකං සන්තං ඉරියාපථං උපදිසනෙන්තෝ **නිසීදනීති** ආදිමාහ. අථස්ස නිසජ්ජාය දළ්හභාවං අස්සාසපස්සාසානං පවත්තනසුඛතං ආරම්මණපරිග්ගහුපායඤ්ච දස්සෙන්තෝ **පල්ලඞ්කං**, **ආභුජිත්වාති** ආදිමාහ. තත්ථ **පල්ලඞ්කන්ති** සමන්තතෝ ඌරුබද්ධාසනං, **ආභුජිත්වාති** බන්ධිත්වා, **උජුං කායං පණිධායාති** උපරිමසරීරං උජුකං ඨපෙත්වා, අට්ඨාරසපිට්ඨිකණ්ටකෙ කොටියා කොටිං පටිපාදෙත්වා, එවං හි නිසීදන්තස්ස චම්මමංසන්හාරූනි න පණමන්ති. අථස්ස යා තෙසං පණමනපච්චයා බහෙ බහුණ වෙදනා උපජ්ජෙය්යුං, තා න උපජ්ජන්ති. තාසු අනුපජ්ජමානාසු චිත්තං එකග්ගං හොති, කම්මට්ඨානං න පරිපතති, වුද්ධිං ඵාතිං උපගච්ඡති. **පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති** කම්මට්ඨානාභිමුඛං සතිං ඨපයිත්වා, අථවා "පරිති පරිග්ගහවෙන, මුඛන්ති නිය්‍යානවෙන, සතිති උපට්ඨානෙන, තෙන වුච්චති පරිමුඛං සති"න්ති එවං පටිසම්භිදායං වුත්තනයෙනපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපෝ පරිග්ගහිත නිය්‍යානං සතිං කත්වාති. **සෝ සතෝ ව අස්සසති සතෝ පස්සසතීති** සෝ භික්ඛු එවං නිසීදිත්වා එවඤ්ච පන සතිං උපට්ඨපෙත්වා තං සතිං අවිජ්ජහන්තෝ සතොඑව අස්සසති, සතෝ පස්සසති, සතෝ කාරි හොතීති වුත්තං හොති. ඉදානියෙහාකාරෙ හි සතෝ කාරි හොති, තෙ දස්සෙතුං **දීඝං වා අස්සසන්තෝ'ති** ආදිමාහ. වුත්තං හෙතං පටිසම්භිදායං සෝ සතොව අස්සසති සතෝ පස්සසතීති එතස්සෙව විභඞ්ගෙ "වත්තසීංසාය ආකාරෙහි සතෝ කාරිහොති, දීඝං අස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතෝ සති උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සතෝ කාරි හොති, දීඝං පස්සාස වසෙන =:පෙ:= පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සාසවසෙන— පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතෝ සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සතෝ කාරි හොති" ති. තත්ථ **දීඝං වා අස්සසන්තෝ'ති** දීඝංවා අස්සාසං පවත්තයන්තෝ. "අස්සාසොති බහි නික්ඛමනවාතෝ, පස්සාසෝ'ති අන්තො පවිසනවාතෝ" ති විනයඨකථායං වුත්තං. සුත්තන්තඨකථාසු පන උපපත්තිපාටියා ආගතං. තත්ථ සබ්බසමපි ගබ්භසෙය්‍යකානං මාතුකුච්ඡිතෝ නික්ඛමනකාලෙ පඨමං අබ්භන්තරවාතෝ බහිනික්ඛමති, පච්ඡා බාහිරවාතෝ සුට්ඨුමරජං ගහෙත්වා අබ්භන්තරං පවිසන්තෝ තාලුං ආහච්ච නිබ්බායති, එවං තාව අස්සාසපස්සාසා වෙදිතබ්බා. යා පන තෙසං දීඝරස්සතා, සා අබ්භන්තර වෙන වෙදිතබ්බා. යථාහි ඔකාසබ්භන්තරං එරිත්වා සීතං උදකං වා වාලිකා වා දීඝමුදකං දීඝා වාලිකා රස්සමුදකං රස්සා වාලිකාතිවුච්චති, එවං වුණ්ණවිචුණ්ණාපි අස්සාසපස්සාසා හත්ථිසරීරෙ අහිසරීරෙව

ඡෙසං අත්තභාවසඞ්ඛාතං දීඝං අඩ්ඨානං සණිකං පූරෙත්වා සණිකමෙව නික්ඛමන්ති, තස්මා දීඝාති වුච්චන්ති. සුනඛ සසාදීනං අත්තභාව සඞ්ඛාතං රස්සං අඩ්ඨං සීඝං පූරෙත්වා සීඝමෙව නික්ඛමන්ති, තස්මා රස්සාති වුච්චන්ති. මනුස්සෙසු පන කෙචි හත්ථි අහි ආදයෝ විය කාලඛානවසෙන දීඝං අස්සසන්ති ච පස්සසන්ති ච, කෙචි සුනඛසසාදයෝ විය රස්සං, තස්මා තෙසං කාලවසෙන දීඝමඩ්ඨානං නික්ඛමනතා ච පවිසනතා ච තෙ දීඝා, ඉතරමඩ්ඨානං නික්ඛමනතා ච පවිසනතා ච රස්සාති වෙදිතබ්බා. තත්‍රායං භික්ඛු නවහාකාරෙහි දීඝං අස්සසන්තො පස්සසන්තො ච දීඝං අස්සසාමි සස්සසාමීති පජානාති, එවං පජානතො වස්ස එකෙනාකාරෙන කායානුපස්සනා සතිපට්ඨාන භාවනා සම්පජ්ජතීති වෙදිතබ්බා. යථාහ පටිසම්භිදායං "කථං දීඝං අස්සසන්තො දීඝං අස්සසාමීති පජානාති දීඝං පස්සසන්තො දීඝං පස්සසාමීති පජානාති— දීඝං අස්සාසං අඩ්ඨානඛඞ්ගතෙ අස්සසති, දීඝං පස්සාසං අඩ්ඨානඛඞ්ගතෙ පස්සසති, දීඝං අස්සාසපස්සාසං අඩ්ඨානඛඞ්ගතෙ අස්සසන්තිපි පස්සසන්තිපි, දීඝං අස්සාසපස්සාසං අඩ්ඨානඛඞ්ගතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි ඡන්දෙ උපජ්ජති, ඡන්දවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසං අඩ්ඨානඛඞ්ගතෙ අස්සසති, ඡන්දවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං පස්සාසං=:පෙ:=දීඝං අස්සාසපස්සාසං අඩ්ඨානඛඞ්ගතෙ අස්සසන්තිපි පස්සසන්තිපි, ඡන්දවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අඩ්ඨානඛඞ්ගතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි පාමොජ්ජං උපජ්ජති, පාමොජ්ජවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසං අඩ්ඨානඛඞ්ගතෙ අස්සසති, පාමොජ්ජවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං පස්සාසං=පෙ=දීඝං අස්සාසපස්සාසං අඩ්ඨානඛඞ්ගතෙ අස්සසන්තිපි පස්සසන්තිපි පාමොජ්ජවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අඩ්ඨානඛඞ්ගතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි දීඝං අස්සාසපස්සාසා විත්තං විවටති, උපෙක්ඛා සණ්ඨාති. ඉමෙහි නවහි ආකාරෙහි දීඝං අස්සාසපස්සාසා කායෝ, උපඨානං සති, අනුපස්සනාඤාණං, කායෝ උපඨානං නො සති, සති උපඨානං වෙව සතිව, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තං කායං අනුපස්සති, තෙන වුච්චති කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා"ති. එසනයො රස්සපදෙපි. අයං පන විසෙසො—යථා එත්ථ දීඝං අස්සාසං අඩ්ඨානඛඞ්ගතෙ'ති වුත්තං, එවමිධ රස්සං අස්සාසං ඉතරඛඞ්ගතෙ අස්සසතීති ආගතං. නයතා තස්ස වසෙන යාව "තෙනවුච්චති කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානභාවනා"ති තාව යොජෙතබ්බං. එවමයං අඩ්ඨනවසෙන ඉතරවසෙන ච ඉමෙහි ආකාරෙහි අස්සාස පස්සාසෙපජානතෙනා දීඝං වා අස්සසතෙනා දීඝං අස්සාසාමීති පජානාති=පෙ=රස්සං වා පස්සසතෙනා රස්සං පස්සාසාමීති පජානාතීති වෙදිතබ්බා. එවං පජානතො වස්ස—

දීඝෝ රස්සෝ ච අස්සාසෝ-පස්සාසෝ'පි ච තාදිසෝ,
වත්තාරෝ වණ්ණා වත්තන්ති- නාසිකග්ගෙච භික්ඛුනෝ'ති

**සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමි =:පෙ:= පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති**ති සකලස්ස අස්සාසකායස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානං විදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, සකලස්ස පස්සාසකායස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානං විදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, එවං විදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො ඤාණසම්පයුත්තෙන චිත්තෙන අස්සසති වෙව පස්සසති ච, තස්මා අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති වුච්චති. එකස්ස හි භික්ඛුනෝ චුණ්ණවිචුණ්ණවිතතෙ අස්සාසකායෙ වා පස්සාසකායෙ වා ආදි පාකටෝ හොති, න මජ්ඣපරියොසානං. සෝ ආදිමෙව පරිග්ගහෙතුං සක්කොති, මජ්ඣපරියොසානෙ කිලමති. එකස්ස මජ්ඣං පාකටං හොති, න ආදි පරියොසානං. එකස්ස පරියොසානං පාකටං හොති, න ආදිමජ්ඣං, සෝ පරියොසානං යෙව පරිග්ගහෙතුං සක්කොති ආදි මජ්ඣෙ කිලමති, එකස්ස සබ්බම්පි පාකටං හොති, සෝ සබ්බම්පි පරිග්ගහෙතුං සක්කොති, න කත්ථචි කිලමති. තාදිසෙන භවිතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ- සබ්බකායං පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමි =:පෙ:= පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති. තත්ථ සික්ඛතීති එවං ඝටති වායමති, යො වා තථාභූතස්ස සංවරෝ, අයං මෙත්ථ අධිසීල සික්ඛා. යෝ තථාභූතස්ස සමාධි, අයං අධිචිත්තසික්ඛා. යා තථා භූතස්ස පඤ්ඤා, අයං අධිපඤ්ඤා සිකඛානි. ඉමා තිස්සෝ සික්ඛායෝ, තාසම්පි ආරම්මණෙ තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සික්ඛති ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොතීති එවමෙත්ථ අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ. තත්ථ යස්මා තස්ස පුරිමනයෙ කෙවලං අස්සසිතබ්බං පස්සසිතබ්බමෙව, නව අඤ්ඤං කිඤ්චි කාතබ්බං. ඉතොපට්ඨාය පන ඤාණුප්පාදනාදිසු යොගො කරණීයෝ, තස්මා තත්ථ අස්සසාමීති පජානාති පස්සසාමීති පජානාතිවෙච්ච වත්තමානකාලවසෙන පාළිං වත්වා ඉතො පට්ඨාය කත්තබ්බස්ස ඤාණුප්පාදනාදිනෝ ආකාරස්ස දස්සනත්ථං සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමීති ආදිනා නයෙන අනාගතවචනවසෙන පාළි ආරොපිතාති වෙදිතබ්බා. **පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමි= පෙ:=පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති** ඔළාරිකං කායසඞ්ඛාරං පස්සම්භෙන්තෝ පටිප්පස්සම්භෙන්තො නිරොධෙන්තො වූපසමෙන්තො අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, තන්නිවං ඔළාරිකසුඛුමතා ච පස්සද්ධිතා ච වෙදිතබ්බා— ඉමස්ස හි භික්ඛුනෝ පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ කායෝ ච චිත්තඤ්ච සදරථා හොන්ති ඔළාරිකා, කායචිත්තානං ඔළාරිකත්තෙ අවූපසන්තෙ අස්සාසපස්සාසාපි ඔළාරිකා හොන්ති, බලවතරා හුත්වා පවත්තන්ති

නාසිකා නප්පහොති, මුඛෙන අස්සසන්තොපි පස්සසන්තොපි තිඨති. යදා පනස්ස කායෙපි චිත්තම්පි පරිගණ්හිතා හොන්ති, තදා තෙ සන්තා හොන්ති වූපසන්තා. තෙසු වූපසන්තෙසු අස්සාසපස්සාසා සුඛුමා හුත්වා පවත්තන්ති. අත්ථි නුඛො නත්ථීති විචෙතබ්බතාකාරප්පත්තා හොන්ති. සෙය්‍යථාපි පුරිසස්ස ධාවිත්වා පබ්බතා වා ඔරොහිත්වා මහාභාරං වා සීසතො ඔරොපෙත්වා ඨිතස්ස ඔළාරිකා අස්සාසපස්සාසා හොන්ති, නාසිකා නප්පහොති, මුඛෙන අස්සසන්තොපි පස්සසන්තොපි තිඨති, යදා පනෙස තං පරිස්සමං විනොදෙත්වා නහාත්වා ච පිවිත්වා ච අල්ලසාටකා හදයෙ කත්වා සිතාය ඡායාය නිසින්නො හොති, අථස්ස තෙ අස්සාසපස්සාසා සුඛුමා හොන්ති, අත්ථි නුඛො නත්ථීති විචෙතබ්බතාකාරප්පත්තා. එවමෙව ඉමස්ස භික්ඛුනො පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ කායොපෙ විචෙතබ්බතාකාරප්පත්තා හොන්ති. තං කිස්ස හෙතු- තථාහිස්ස පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ ඔළාරිකෙ ඔළාරිකෙ කායසඞ්ඛාරෙ පස්සමොහම්ති ආභොගසමන්නාහාරමනසිකාරපච්චවෙක්ඛනා නත්ථි, පරිග්ගහිතකාලෙ පන අත්ථි, තෙනස්ස අපරිග්ගහිත කාලතො පරිග්ගහිතකාලෙ කායසඞ්ඛාරො සුඛුමො හොති.

තෙනාහු පොරාණා-

"සාරද්ධෙ කායෙ චිත්තෙව-අධිමත්තං පවත්තති,
අසාරබ්ධම්හි කායම්හි-සුඛුමං සම්පවත්තති"හි —

පරිග්ගහිතකාලෙ'පි ඔළාරිකො පඨමජ්ඣානූපචාරෙ සුඛුමො, තස්මිම්පි ඔළාරිකො පඨමජ්ඣානෙ සුඛුමො, පඨමජ්ඣානෙ ච දුතියජ්ඣානූපචාරෙ ච ඔළාරිකො, දුතියජ්ඣානෙ සුඛුමො, දුතියජ්ඣානෙ ච තතියජ්ඣානූපචාරෙ ච ඔළාරිකො, තතියජ්ඣානෙ සුඛුමො, තතියජ්ඣානෙ ච චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ ච ඔළාරිකො, චතුත්ථජ්ඣානෙ අතිසුඛුමො අප්පවත්තිමෙව පාපුණාති. ඉදංතාව දීඝභාණකසංයුත්තභාණකානං මතං. මජ්ඣිමභාණකා පන පඨමජ්ඣානෙ ඔළාරිකො දුතියජ්ඣානූපචාරෙ සුඛුමොති එවං හෙට්ඨා මහෙට්ඨිමජ්ඣානතො උපරූපරි ඣානූපචාරෙපි සුඛුමතරං ඉච්ඡන්ති. සබ්බෙසංයෙව පන මතෙන අපරිග්ගහිතකාලෙ පවත්තකායසඞ්ඛාරො පරිග්ගහිතකාලෙ පවිපස්සමානි. පරිග්ගහිතකාලෙ පවත්තකාය සඞ්ඛාරො පඨමජ්ඣානූපචාරෙ =පෙ= චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ පවත්තකායසඞ්ඛාරො චතුත්ථජ්ඣානෙ පවිපස්සමානි. අයං තාව සමථෙ නයො. විපස්සනායං පන අපරිග්ගහෙ පවත්තෙතා කායසඞ්ඛාරො ඔළාරිකො, මහාභූතපරිග්ගහෙ සුඛුමො, සොපි ඔළාරිකො, උපාදාරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, සකලරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො, සොපි ඔළාරිකො, අරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො, සොපි ඔළා

රිකෝ, රූපාරූපපරිග්ගහෙ සුබ්බමෝ. සෝ'පි ඔළාරිකෝ, පච්චයපරිග්ගහෙ සුබ්බමෝ. සෝ'පි ඔළාරිකෝ, සප්පච්චයනාමරූපපරිග්ගහෙ සුබ්බමෝ. සෝ'පි ඔළාරිකෝ, ලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනාය සුබ්බමෝ; සෝ'පි දුබ්බලවිපස්සනාය ඔළාරිකෝ, බලවවිපස්සනාය සුබ්බමෝ. තස්ස පුබ්බභාගපටිපදාවසෙන ච පුරිමස්ස පුරිමස්ස පච්ඡිමෙන පච්ඡිමෙන පටිපස්සද්ධි වෙදිතබ්බා. එවමෙසා ඔළාරිකසුබ්බමතා ච පස්සද්ධි ච වෙදිතබ්බා. පටිසම්භිදායං පනස්ස සද්ධිං චොදනා සොධනා ච එවම්පෙත්ථ වුත්තෙතා. "කථං පස්සම්භයං කායසංඛාරං අස්සසිස්සාමීති=පෙ:=පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති-කතමෙ කායසංඛාරා, දීඝං අස්සාසපස්සාසා කායිකා එතෙ ධම්මා කායපටිබද්ධා කායසංඛාරා, තෙ කායසංඛාරෙ පස්සම්භෙතෙතා නිරොධෙතෙතා වූපසමෙතෙතා සික්ඛති, යථාරූපෙහි කායසංඛාරෙහි කායස්ස ආනමනා විනමනා සන්නමනා පණමනා ඉඤ්ජනා එජනා චලනා කම්පනා පස්සම්භයං කායසංඛාරං අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, පස්සම්භයං කායසංඛාරං පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. යථාරූපෙහි කායසංඛාරෙහි කායස්ස න ආනමනා න විනමනා න සන්නමනා න පණමනා අනිඤ්ජනා අථෙජනා අචලනා අකම්පනා, සන්තං සුබ්බමං පස්සම්භයං කායසංඛාරං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. ඉති කිර පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. එවං සන්තෙත වාතූපලද්ධියා ච පභාවනා න හොති, අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා න හොති, ආනාපානසතියා ච පභාවනා න හොති, ආනාපානසති සමාධිස්ස ච පභාවනා න හොති, නව නං තං සම්පත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තීපි වුට්ඨහන්තීපි. ඉති කිර පස්සම්භයං කායසංඛාරං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. එවං සන්තෙත වාතූපලද්ධියා ච පභාවනා හොති. අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා හොති, ආනාපානසතියා ච පභාවනා හොති, ආනාපානසතිසමාධිස්ස ච පභාවනා හොති, තඤ්ච නං සමාපත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තීපි වුට්ඨහන්තීපි. යථාහ ථෙරං වියං— සෙය්‍යථාපි කාසෙ ආකොටිතෙ පඨමං ඔළාරිකා සද්දූපලද්ධි හොති, ඔළාරිකානං සද්දානං නිමිත්තං සුග්ගහිතං හොති සුමනසිකතං සුපධාරිතං හොති, සුබ්බමකානං සද්දානං නිමිත්තං සුග්ගහිතං හොති සුමනසිකතං සුපධාරිතං හොති, සුබ්බමකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුබ්බමා සද්දූපලද්ධි හොති, සුබ්බමකානං සද්දානං නිමිත්තං සුග්ගහිතං හොති සුමනසිකතං සුපධාරිතං හොති, එවමෙව පඨමං ඔළාරිකා අස්සාසපස්සාසා පවත්තන්ති, ඔළාරිකානං අස්සාසපස්සාසානං නිමිත්තං සුග්ගහිතං හොති සුමනසිකතං සුපධාරිතං හොති, ඔළාරිකෙ අස්සාසපස්සාසෙ අථ පච්ඡා සුබ්බමකා අස්සාසපස්සාසා පවත්තන්ති, සුබ්බමකානං අස්සාසපස්සාසානං

**නිමිත්තං** සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සුපධාරිතත්තා නිරුළ්හේ පි සුබුමකෙ අස්සාසපස්සාසෙ අථ පච්ඡා සුබුම අස්සාසපස්සාසනිමි **ත්තාරම්මණන්තාපි චිත්තං** න විකෙඛපං ගච්ඡති. එවං සන්තෙන වායුප ලඛියා ච පභාවනා හොති, අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා හොති, ආනාපානසතියා ච පභාවනා හොති, ආනාපානසතිසමාධිස්ස ච පභාවනා හොති, තඤ්ච නං සමාපත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තිපි වුඨහන්තිපි. පස්සම්භයං කායසංඛාරං අස්සාසපස්සාසා කායෝ, උපඨානං සති, අනුපස්සනා ඤාණං. කායෝ උපඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්චෙව සති ච. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තං කායං අනුපස්සති, තෙන වුච්චති කායෙ කායානුපස්සනා සති පට්ඨානභාවනා”ති. අයං තාවෙත්ථ කායානුපස්සනාවසෙන වුත්ත ස්ස පඨමචතුක්කස්ස අනුපුබ්බ පදවණ්ණනා.

යස්මා පනෙත්ථ ඉදමෙව චතුක්කං ආදිකම්මිකස්ස කම්මට්ඨාන වසෙන වුත්තං, ඉතරානි පන තීණි චතුක්කානි එත්ථ පත්තභූමි නස්ස වෙදනාවිත්තධම්මානුපස්සනාවසෙන. තස්මා ඉදං කම්මට්ඨා නං භාවෙන්තෙන ආනාපාන චතුත්ථජ්ඣාන පදට්ඨානාය විපස්සනාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිතුකාමෙන ආදිකම්මිකෙන කුලපුත්තෙන පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සීලපරිසොධනාදිනි ස ඛඛකිච්චානි කත්වා වුත්තපපකාරස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ පඤ්චස ඛ්ඛිකං කම්මට්ඨානං උග්ගහෙතබ්බං. තත්‍රිමෙ **පඤ්චසඛ්ඛිකා**-උග්ගහෝ පරිපුච්ඡා **උපට්ඨානං** අප්පනා **ලක්ඛණන්ති**. **තත්ථ උග්ගහෝ** නාම **කම්මට්ඨානස්ස උග්ගණ්හනං, පරිපුච්ඡා** නාම **කම්මට්ඨානස්ස** පරි පුච්ඡනා, **උපට්ඨානං** නාම **කම්මට්ඨානස්ස උපට්ඨානං, අප්පනා** නාම **කම්මට්ඨානස්ස** අප්පනා, **ලක්ඛණං** නාම **කම්මට්ඨානස්ස** ලක්ඛණං, එවං ලක්ඛණම්දං **කම්මට්ඨානන්ති කම්මට්ඨාන** සඞ්ඛ්‍යාපධාරණන්ති වුත්තං හොති. එවං **පඤ්චසඛ්ඛිකං** කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හන්තෙනා අත්තනාපි න කිලමති ආචරියම්පි න විහෙසෙති. තස්මා පොකං උදඳිසාපෙත්වා බහුං කාලං සජ්ඣායිත්වා එවං **පඤ්චසඛ්ඛිකං** කම්මට්ඨා නං උග්ගහෙත්වා ආචරියස්ස සන්තිකෙ වා අඤ්ඤත්‍ර වා පුබ්බෙ වුත්ත **පකාරෙ** සෙනාසනෙ වසන්තෙන උපච්ඡින්නාබුද්ධ පළිබොධෙන කතහත්ථකිච්චෙන හත්තසම්මදං පටිවිනොදෙත්වා රත්තන්තරගු ණානුස්සරණෙන චිත්තං සම්පහංසිත්වා ආචරියුග්ගහතො එක ෘදමපි අපමුඤ්චන්තෙන ඉදං ආනාපානසතිකම්මට්ඨානං මනසිකාතබ්බං.

තත්‍රායං මනසිකාරවිධි—

ගණනා අනුබන්ධනා- ඵුසනා ඨපනා සල්ලක්ඛණා
විවට්ටනා පාරිසුද්ධි- තෙසඤ්ච පතිපස්සනා-ති.

**තත්ථ ගණනාති** ගණනායෙව, **අනුබන්ධනාති** අනුවහනා, **ඵුසනාති** ඵුසනා, **ඨපනාති** අප්පනා, **සල්ලක්ඛණාති** විපස්සනා,

**විවට්ටනාති** මඤ්ඤා, **පාරිසුද්ධිති** ඵලං, **තෙසඤ්ච පතිපස්සනාති** පච්චවෙක්ඛණා. තත්‍රඉමිනාආදිකම්මිකෙනකුලපුත්තෙනඅපඨමංඣාන
නාය ඉදං කම්මට්ඨානං මනසිකාතබ්බං. ගණෙන්තෙනව පඤ්චන්නං
හෙට්ඨා න ඨපෙතබ්බං, දසන්නං උපරි න නෙතබ්බං, අන්තරා
ඛණ්ඩං න දස්සෙතබ්බං. පඤ්චන්නං හෙට්ඨා ඨපෙන්තස්ස හි සම්බාධෙ
ඔකාසෙ චිත්තුප්පාදෙ, විපජ්ජන්ති, සම්බාධෙ වජෙ සන්නිරුද්ධගොගණොවිය. දසන්නං උපරි නොනන්තස්ස ගණනානිසඝිතෝ'ව චිත්තුප්පාදෙ හොති, අන්තරා ඛණ්ඩං දස්සෙන්තස්ස සිඛාපත්තනානුබොමෙ කම්මට්ඨානං නෝ'ති චිත්තං විකම්පති, තස්මා එතෙ දෙසෙවජ්ජෙත්වා ගණෙතබ්බං. ගණෙන්තෙන ච පඨමං දක්ඛිණගණනාය ඛන්ධසන්තානපකගණනාය ගණෙතබ්බං. ඛන්ධසන්තානපකොහි නාළිං පූරෙත්වා එකන්තේ වත්වා ඔකිරති, පුන පූරෙන්තෝ කිඤ්චිකාවවරං දිස්වා තං ඡඩ්ඩෙන්තෝ එකං එකන්තේ වදති, එස නයෝ වෙ වෙති ආදිසු. එවමෙව ඉමිනාපි අස්සාසපස්සාසෙසු යෝ උපට්ඨාති, තං ගහෙත්වා එකං එකන්තේ ආදිං කත්වා යාව දස දසානි පවත්තමානං පවත්තමානං උපලක්ඛෙත්වාව ගණෙතබ්බං. තස්සෙවං ගණයතෝ නික්ඛමනතා ච පවිසනතා ච අස්සාසපස්සාසා පාකටා හොන්ති, අථානෙන තං දක්ඛිණගණනං ඛන්ධසන්තානපකගණනං පහාය සීසගණනාය ගොපාලකගණනාය ගණෙතබ්බං. ඡෙකොහි ගොපාලකෝ සක්ඛරාදයෝ උච්ඡඛෙන ගහෙත්වා රජ්ජුදණ්ඩක හත්ථෝ පාතෝ'ව වජං ගන්ත්වා ගාවෝ පිඛියං පහරිත්වා පලිඝත්ථම්භ මත්ථකෙ නිසින්නෝ වාරප්පත්තං පත්තං යෙව ගාවිං එකා මෙ'ති සක්ඛරං ඛිපිත්වා ඛිපිත්වා ගණෙති, තියාමරත්තිං සම්බාධෙ ඔකාසෙ දුක්ඛං වුත්තගොගණො නික්ඛමන්තා නික්ඛමන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං උපනිඝංසන්තා වෙගෙන පුඤ්ඤුප්පෙදා හුත්වා නික්ඛමති, සෝ වෙගෙන වෙගෙන තිණ්ණි චත්තාරි පඤ්ච දසානි ගණෙතියෙව. එවං ඉමිස්සාපි පුරිමනයෙන ගණයතෝ අස්සාසපස්සාසා පාකටා හුත්වා සීඝ සීඝං පුනප්පුන සඤ්චරන්ති. තතෝ තෙන පුනප්පුන සඤ්චරන්තීති ඤත්වා අන්තෝ ච බහි ච අගහෙත්වා වාරප්පත්තං පත්තං යෙව ගහෙත්වා එකෝ වෙ තිණ්ණි චත්තාරි පඤ්ච ඡ, එකෝ මෙ තිණ්ණි චත්තාරි පඤ්ච ඡ සත්ත, අට — නව— දසානි සීඝසීඝං ගණෙතබ්බ මෙව. ගණනපටිබද්ධෙ හි කම්මට්ඨානෙ ගණනබලෙනෙව චිත්තං එකග්ගං හොති, අරිත්තුපඨම්භනවසෙන චණ්ඩසොතෙ නාවා ඨපනම්ව. තස්සෙවං සීඝසීඝං ගණයතෝ කම්මට්ඨානං නිරන්තරප්පවත්තං විය හුත්වා උපඨාති, අථ නිරන්තරං පවත්තතීති ඤත්වා අන්තෝ ච බහි ච වාතං අපරිග්ගහෙත්වා පුරිමනයෙනෙව වෙගෙන ගණෙතබ්බං. අන්තෝ පවිසනවාතෙන හි සද්ධිං චිත්තං පවෙසයතෝ අබ්භන්තරං වාතබ්භාහතං මෙදබ්භරිතං

විය හොති. ඉති නිකඛමනවාතෙන සඞ්ඛිතං නීහරතො ඛණිඩා පුථුත්තාරම්මණෙ චිත්තං විකඛිපති. ථුඬොකාසෙ පන සතිං ඨපෙත්වා භාවෙන්තසෙසව භාවනා සම්පජ්ජති. තෙන වුත්තං- අනෙතා ව ඉතිව වාතං අපරිගණ්හෙතා පුරිමනයෙනෙව වෙගෙන ගණෙතබ්බානි. කීවවිරං පනෙතං ගණෙතබ්බානි, යාව චිතා ගණනාය අස්සාසපස්සාසාරම්මණෙ සති සන්තිට්ඨති, ඉති විසටවිතක්කාවිවෙජදං කත්වා අස්සාසපස්සාසාරම්මණෙ සති සණ්ඨාපනත්ථං යෙව හි ගණනාති. එවං ගණනාය මනසි කත්වා අනුබන්ධනාය මනසි කාතබ්බං. අනුබන්ධනා නාම ගණනං පටිසංහරිත්වා සතියා නිරන්තරං අස්සාසපස්සානං අනුගමනං, තාව ඛො න ආදිමජ්ඣපරියොසානානුගමනවසෙන. ඉති නාසිකග්ගමත්ත වාතස්ස හි නාභි ආදි, හදයං මජ්ඣං, නාසිකා පරියොසානං. අඛණන්තරං පවිසනවාතස්ස නාසිකග්ගං ආදි, හදයං මජ්ඣං, නාභි පරියොසානං. තඤ්චස්ස අනුගවෙසතො විඤ්ඤාණං විසදං හුත්වා සාරබ්භ මෙව හොති ඉඤ්ජනාය ච. යථාහ "අස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගවෙසතො අජ්ඣත්තං වික්ඛෙපගතෙන චිත්තෙන කායො'පි චිත්තමපි සාරබ්භ ච හොනති ඉඤ්ජිතා ච එජිතා ච, පස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගවෙසතො බහිද්ධා වික්ඛෙපගතෙන චිත්තෙන කායො'පි චිත්තමපි සාරබ්භ ච හොනති ඉඤ්ජිතාව එජිතාවා" ති. තස්මා අනුබන්ධනාය මනසි කරොනෙතන න ආදිමජ්ඣපරියොසානවසෙන මනසි කාතබ්බං, අපිච ඛො ථුසනාවසෙන ච ඨපනාවසෙන ච මනසි කාතබ්බං. ගණනානුබන්ධනාවසෙන විය හි ථුසනා ඨපනාවසෙන විසුං මනසි කාරො නත්ථි, ථුසථුසාඨඨාෙන යෙව පන ගණෙනෙතා ගණනාය ච ථුසනාය ච මනසි කරොති, තස්මෙව ගණනං පටිසංහරිත්වා තෙ සතියා අනුබන්ධනෙතා අපනාවසෙන ච චිත්තං ඨපෙනෙතා අනුබන්ධනාය ච ථුසනාය ච ඨපනාය ච මනසි කරොතීති වුච්චති. සච්චායම්පෙථ අඨකථාසු වුත්තපඛුළදෙවාරිකූපමාහි පටිසම්භිදා යං වුත්ත කකචූපමාය ච වෙදිතබ්බා. තත්‍රායං පඛුළොපමා— සෙය්‍යථාපි පඛුළා දෙලායං ක්‍රීළනං මාතාපුත්තානං දෙලං ඛිපිත්වා තස්මෙව දෙලා ථම්භමූලෙ නිසිනෙතා කාමෙන ආගච්ඡන්තස්ස ච ගච්ඡන්තස්ස ච දෙලා ඵලකස්ස උභො කොටියො ඵුසඤ්ඤව ඵුසති, න ච උභොකොටිමජ්ඣානං දස්සනත්ථං ව්‍යාවටා හොති, එවමෙව භික්ඛු සතිවසෙන උපනිබන්ධනථම්භමූලෙ ථම්භං අස්සාසපස්සාසදෙලං ඛිපිත්වා තස්මෙව නිමිත්තෙ සතියා නිසීදනෙතා කමෙන ආගච්ඡන්තානඤ්ච ගච්ඡන්තානඤ්ච ඵුඨඨානා මත්ත අස්සාසපස්සාසානං ආදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගවෙසනෙතා තත්ථ චිත්තං ඨපෙනෙතා පස්සති, තව මතසං දස්ස

නත්ථං වත්‍යවතෝ හොති, අයං පඬුලෝපමා. අයං පන දෙමාරිකූපමා- සෙය්‍යථාපි දෙවාරිකෝ නාගරස්ස අනෙන්‍ෙ ව බඬිවු පුරිසෙකෝ භිඛු කුතෝ වා ආගතෝ කුහිං වා ගච්ඡති කිං වා තෙ හණ්ඩිකං න වීමංසති, නහි තස්ස තෙ භාරා, චාරපත්තං චාරපත්තං යෙව පන වීමංසති, එවමෙව ඉමස්ස භික්ඛුනෝ අනෙකා පච්චත්තා ව බහි නික්ඛන්තවාතා ච න භාරා හොන්ති, චාරපත්තා චාරපත්තා යෙව භාරාති. අයං දෙවාරිකූපමා. කකචූපමා පන ආදිතෝ පභාය එවං වෙදිතබ්බා. වුත්තං හෙතං-

"නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා-අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස,
අජානතෝ ච තයෝ ධම්මෙ-භාවනා නුපලබ්භති.
නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස,
ජානතෝ ච තයෝ ධම්මෙ-භාවනා උපලබ්භතී"ති.

කථං ඉමෙ තයෝ ධම්මා එක චිත්තස්ස ආරම්මණා න හොන්ති, නවිමෙ තයෝ ධම්මා අවිදිතා හොන්ති, නව චිත්තං වික්ඛිපං ගච්ඡති, පධානං ව පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති. සෙය්‍යථාපි රුක්ඛෝ සමෙ භූමිභාගෙ නික්ඛිත්තෙතා, තමෙනං පුරිසෝ කකචෙන ඡින්දෙය්‍ය, රුක්ඛෙ ඵුඨකකචදන්තානං වසෙන පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා හොති, නව ආගතෙ වා ගතෙ වා කකචදන්තෙ මනසිකරොති, නව ආගතා වා ගතා වා කකචදන්තා අවිදිතා හොන්ති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති, යථා රුක්ඛෝ සමෙ භූමිභාගෙ නික්ඛිත්තෙතා, එවං උපනිබන්ධනනිමිත්තං. යථා කකචදන්තා, එවං අස්සාසපස්සාසා. යථා රුක්ඛෙ ඵුඨකකචදන්තානං වසෙන පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා හොති නව ආගතෙ වා ගතෙ වා කකචදන්තෙ මනසිකරොති, නව ආගතා වා ගතා වා කකචදන්තා අවිදිතා හොන්ති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගං ව සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති, එවමෙව භික්ඛු නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වා සතිං උපට්ඨපෙත්වා නිසින්නෝ හොති නු ආගතෙවා ගතෙ වා අස්සාසපස්සාසෙ මනසි කරොති, නව ආගතා වා ගතා වා අස්සාසපස්සාසා අවිදිතා හොන්ති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති. **පධානං නාම** කතමං පධානං— ආරබ්භවිරියස්ස කායොපි චිත්තම්පි කම්මනියං හොති ඉදං පධානං. කතමො **පයොගො** ආරද්ධවිරියස්ස උපක්කිලෙසාපගියනා චිත්තස්ස වූපසමනා, අයං පයොගො. කතමො **විසෙසො** ආරබ්භවිරියස්ස සංයොජනා පහියනා අනුසයා ව්‍යන්ති හොන්ති, අයං විසෙසො. එවං ඉමෙ තයෝ ධම්මා එකචිත්තස්ස ආරම්මණා න හොන්ති, නවිමෙ තයෝ ධම්මා අවිදිතා හොන්ති,

නව චිත්තං විකෙඛපං ගච්ඡති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති.

ආනාපානසති යස්ස-පරිපුණ්ණා සුභාවිතා,
අනුපුබ්බං පරිචිතා-යථා බුද්ධෙන දෙසිතා,
සො ඉමං ලොකං පභාසෙති-අබ්භාමුත්තොව චන්දිමාති.

අයං කකචූපමා.

ඉධ පනස්ස ආගතාගතවසෙන අමනසිකාරමත්තමෙව පයොජනං නත්ථි වෙදිතබ්බං. ඉදං කම්මට්ඨානං මනසිකරොතො කස්සචි නවිරෙ නෙව නිමිත්තං උප්පජ්ජති, අථවෙසඤ්ඤානඤ්ච පනිමණ්ඩිතා අප්පනා සඤ්ඤාතා ඣපනා ච සම්පජ්ජති. කස්සචිපන ගණනාවසෙනෙව මනසි කාරකාලතොපහුති අනුක්කමතො ඔළාරිකඅස්සාසපස්සාස නිරොධවසෙන කායදරථෙ වූපසන්තෙකායොපි චිත්තම්පි ලහුකං හොති සරීරං ආකාසෙ ලඞ්ඝනාකාරප්පත්තං විය හොති. යථා සාරබ්ධකායස්ස මඤ්චෙ වා පීඨෙ වා නිසීදතො මඤ්චපීඨං ඔනමති, විකූජති පච්චත්ථරණං වලිං ගණ්හාති, අසාරද්ධකායස්සපන නිසීදතො නෙව මඤ්චපීඨං ඔනමති න විකූජති, න පච්චත්ථරණං වලිං ගණ්හාති තූලපිචුපූරිතංවිය මඤ්චපීඨං හොති. කස්මා—යස්මා අසාරබ්ධකායෙ, ලහුකො හොති එවමෙව ගණනාවසෙන මනසිකාරකාලතොපහුති අනුක්කමතො ඔළාරිකඅස්සාසපස්සාසනිරොධවසෙන කායදරථෙ වූපසන්තෙ කායොපි චිත්තම්පි ලහුකං හොති. සරීරං ආකාසෙ ලඞ්ඝනාකාරප්පත්තං විය හොති, තස්ස ඔළාරිකෙ අස්සාසපස්සාසෙ නිරුද්ධෙ සුඛුමස්සාසපස්සාසනිමිත්තාරම්මණං චිත්තං පවත්තති, තස්මිම්පි නිරුද්ධෙ අපරාපරං තතො සුඛුමතරං සුඛුමතරං නිමිත්තා රම්මණං පවත්තති යෙව. කථං යථාහි පුරිසො මහතියා ලොහසලා කාය කංසථාලෙ ආකොටෙය්‍ය එකප්පහාරෙන මහාසද්දෙ උප්ප ජ්ජෙය්‍ය, තස්ස ඔළාරිකසද්දූරම්මණං චිත්තං පවත්තෙය්‍ය, නිරු ද්ධෙ ඔළාරිකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුඛුම සද්ද නිමිත්තාරම්මණං, තස්මිම්පි නිරුද්ධෙ අපරාපරං තතො සුඛුමතරං සුඛුමතරං සද්ද නිමිත්තාරම්මණං පවත්තතෙව, එවන්හි වෙදිතබ්බං. වුත්තම්පි වෙතං— සෙය්‍යථාපි කංසෙ ආකොටිතෙහි විත්තාරෝ. යථාහි අඤ්ඤානි කම්මට්ඨානානි උපරුපරි විභූතානි හොන්ති, න තථා ඉදං, ඉදං පන උපරුපරි භාවෙන්තස්ස සුඛුමත්තං ගච්ඡති, උපට්ඨා නම්පි න උපගච්ඡති. එවං අනුපට්ඨහන්තෙ පන තස්මිං න තෙන භික්ඛුනා උස්සායිතබ්බා වම්මබද්ධං පපොථෙත්වා ගන්තබ්බං, කිං කාතබ්බං, ආචරියං පුච්ඡිස්සාමීති වා නාසං දුන්නි මෙ කම්මට්ඨානන්ති වා න වුට්ඨාතබ්බං. ඉරියාපථං විකොපෙත්වා ගච්ඡතො හි කම්මට්ඨා නං නවනවමෙව හොති, තස්මා යථා නිසින්නොවෙව දෙසතො

ආහරිතබ්බං. තත්‍රායං ආහරණූපායෝ— තෙන භික්ඛුනා කම්මට්ඨානස්ස අනුපට්ඨානභාවං ඤත්වා ඉති පටිසංචික්ඛිතබ්බං, ඉමේ අස්සාසපස්සාසා නාම කත්ථ අත්ථි කත්ථ නත්ථි කස්ස වා අත්ථි කස්ස වා නත්ථීති. අථේවං පටිසංචික්ඛතා. ඉමේ අන්තෝ මාතුකුච්ඡියං නත්ථි උදකේ නිමුග්ගානං නත්ථි තථා අසඤ්ඤීභූතානං මතානං චතුත්ථජ්ඣානසමාපන්නානං රූපාරූපභවසම්භිනං නිරෝධසමාපන්නානං නත්ථි ඤත්වා එවං අත්තනාව අත්තා පටිවෝදෙතබ්බෝ—නනු ත්වං පණ්ඩිත මේව මාතුකුච්ඡිගතෝ න උදකේ නිමුග්ගෝ න අසඤ්ඤීභූතෝ න මතෝ න චතුත්ථජ්ඣානං සමාපන්නෝ න රූපාරූපභවං සමඞ්ගී න නිරෝධසමාපන්නෝ අත්ථියෙව තෙ අස්සාසපස්සාසා මන්දපඤ්ඤතාය පන පරිග්ගහෙතුං න සක්කොසීති. අථාතෙන පකතිවිත්ථවසෙන චිත්තං ඨපෙත්වා මනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ. ඉමෙහි දීඝනාසිකස්ස නාසාපුටං ඝට්ටෙන්තා පවත්තන්ති. රස්සනාසිකස්ස උත්තරෝට්ඨං. තස්මාතෙන ඉමං නාම ඨානං ඝට්ටෙන්තීති නිමිත්තං ඨපෙතබ්බං. ඉමමෙවහි අත්ථවසං පටිච්ච වුත්තං භගවතා "නාහං භික්ඛවෙ මුට්ඨස්සතිස්ස අසම්පජානස්ස ආනාපානසතිං භාවනං වදාමී"ති. කිඤ්චාපි හි යං කිඤ්චි කම්මට්ඨානං සත්තස්ස සම්පජානසෙව සම්පජ්ජති. ඉතෝ අඤ්ඤං පන මනසිකාරෝන්තස්ස මනසිකරොන්තස්ස පාකටං හොති. ඉදං පන ආනාපානසතිකම්මට්ඨානං ගරුකං කරුකභාවනං, බුද්ධ පච්චෙකබුද්ධ බුද්ධපුත්තානං මහාපුරිසානංයෙව මනසිකාරභූමිභූතං, නවෙව ඉත්තරං; න ඉත්තර සත්තසම්මාසෙවිතං. යථා යථා මත්‍රාසි කරියති, තථා තථා සන්ත ඤෙව හොති සුඛුමඤ්ච, තස්මා එත්ථ බලවතී සති ච පඤ්ඤාව ඉච්ඡිතබ්බා. යථාහි පටිසාටකස්ස තූන්නාකරණකාලෙ සුවිපි සුඛුමං ඉච්ඡිතබ්බා, සුවිපාසවෙධනම්පි තතෝ සුඛුමතරං. එවමෙව පටිසාටකසදිස්ස ඉමස්ස කම්මට්ඨානස්ස භාවනාකාලෙ සුවිපරිභාගා සතිපි සුවිපාසවෙධනපටිභාගා තං සම්පයුත්තා පඤ්ඤාපි බලවතී ඉච්ඡිතබ්බා. තාහි ච පන සතිපඤ්ඤාහි සමන්නාගතෙන තෙන භික්ඛුනා න තෙ අස්සාසපස්සාසා අඤ්ඤත්‍ර පකතිවුත්තෙකාසා පරියෙසිතබ්බා. යථා පන කුසලෙන කසිං කසිත්වා බලිවද්දෙ මුච්චිත්වා ගොචරභූමිඤ්ච කත්වා ඡායාය නිසින්නෙන විස්සමෙය්‍ය, අථස්ස තෙ බලිවද්දා වෙගෙන අටවිං පවිසෙය්‍යුං, යෙ හොන්ති ඡෙකා කුසලා තෙ සෙ පුන තෙ ගහෙත්වා යොජෙතුකාමෝ, න තෙසං අනුපදං ගන්ත්වා අටවිං ආගිණ්ඩති, අථ ඛෝ රස්මිඤ්ච පතොදඤ්ච ගහෙත්වා උජුකමෙව තෙසං නිපානතිත්ථං ගන්ත්වා නිසීදති වා නිපජ්ජති වා, අථ තෙ ගොණෙ දිවසභාගං චරිත්වා නිපානතිත්ථං ඔතරිත්වා නහාත්වා ච පිවිත්වා ච පච්චුත්තරිත්වා සිතෙ දිසවා රස්මියා බන්ධිත්වා පතොදෙන විජ්ඣන්තෙන්ත ආනෙත්වා යොජෙත්වා පුන කම්මං කරොන්ති,

එවමෙව තෙන භික්ඛුනා න තෙ අසාසපසාසා අඤ්ඤත්‍ර පකති පුඤ්ඤකාසා පරියෙසිතබ්බා. සතිරසමිං පඤ්ඤූපතොදඤ්ච ගහෙත්වා පකති ත්‍රුඤ්ඨාකාසෙ චිත්තං ඨපෙත්වා මනසිකාරෙ පවත්තෙතබ්බා. එව හිස්ස මනසිකරොතො නචිරසෙස තෙ උපට්ඨහන්ති, නිපාතතිඤ්ච විය ගොණා. තංතා'නෙන සතිරසමියා බන්ධිත්වා තසමිංයෙව ඨානෙ යොජෙත්වා පඤ්ඤූපතොදෙන විජ්ඣන්තෙන පුනප්පුනං කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජිතබ්බං. තස්සෙවමනුයුඤ්ජතො නචිරසෙස නිමිත්තං උපඨාති. තං පනෙතං න සබ්බෙසං එකසදිසං හොති, අපිච ඛො කස්සචි සුඛසම්ඵස්සං උප්පාදයමානො තූලපිචු විය කප්පාසපිචු විය වාතධාරා විය ච උපඨාතීති එකමෙව ආහු. අයං පන අට්ඨකථාසු විනිච්ඡයො— ඉදං හි කස්සචි තාරකරූපං විය මණිගුළිකා විය මුත්තාගුළිකා විය ච, කස්සචි ධූමසම්ඵස්සං හුත්වා කප්පාසපිචි විය දුරුසාරසුචි විය ච, කස්සචි දීඝං පාමඞ්ගසුත්තං විය කුසුමදාමං විය ධූමසිඛා විය ච, කස්සචි විජ්ජුතං වලාහකපටලං විය පදුමපුප්ඵං විය රථචක්කං විය චන්දමණ්ඩලං විය සුරියමණ්ඩලං විය ච උපට්ඨාති. තඤ්ච පනෙතං යථා සඞ්ඛභූලෙසු භික්ඛූසු සුත්තං නත්තං සජ්ඣායිත්වා නිසින්නෙසු එකෙන භික්ඛුනා තුම්හාකං කිදිසං හුත්වා ඉදං සුත්තං උපට්ඨාතීති වුත්තෙ එකො මයඤ්ච මහතී පබ්බතෙය්‍යා නදී විය උපට්ඨාතීති ආහ. අපරො මියඤ්ච එකා වනරාජීවිය, අඤ්ඤෙ මඤ්ඤං එතො සීතවජ්ජයො සාධාසම්පන්නා ඵලභාරභරිතරුක්ඛා වියාති. තෙසං හි තං එතමෙව සුත්තං සඤ්ඤුනානතාය නානතො උපට්ඨාති. එවං එකමෙව කම්මට්ඨානං සඤ්ඤුනානතාය නානතො උපට්ඨාති, සඤ්ඤුජං හි එතං සඤ්ඤුනිදානං සඤ්ඤුපභවං, තස්මා සඤ්ඤුනානතාය නානතො උපට්ඨානීති වෙදිතබ්බං. එත්ථව අඤ්ඤමෙව අසාසාරම්මණං චිත්තං, අඤ්ඤං පසාසාරම්මණං, අඤ්ඤං නිමිත්තාරම්මණං. යස්ස හි ඉමෙ තයො ධම්මා නත්ථි, තස්ස කම්මට්ඨානං නෙව අප්පනං න උපචාරං පාපුණාති. යස්ස පනිමෙ තයො ධම්මා අත්ථි, තස්සෙව කම්මට්ඨානං උපචාරම්පි අප්පනම්පි පාපුණාති. වුත්තං හෙතං—

"නිමිත්තං අසාසාපසාසා- නාරම්මණමෙකචිත්තස්ස,
අජානතොව තයො ධම්මෙ-භාවනානුයොගලභති.
නිමිත්තං අසාසාපසාසා-නාරම්මණමෙකචිත්තස්ස,
ජානතො ච තයො ධම්මෙ-භාවනා උපලබ්භතී"ති.

එවං උපට්ඨිතෙ පන නිමිත්තෙ තෙන භික්ඛුනා ආචරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආරොචෙතබ්බං, මයා භන්තෙ එවරූපං නාම උපට්ඨාතීති. ආචරියෙන පන එතං නිමිත්තන්ති වා න වා නිමිත්තන්ති න වත්තබ්බං, එවං හොති ආවුසො'ති වත්වා පුනප්පුනං

මනසි කරොහීති වත්තබ්බෝ. නිමිත්තන්ති හි වුත්තෙ චොසාන්නිමා පඤ්ඤාය, න නිමිත්තන්ති වුත්තෙ නිරාසෝ විසිදෙය්‍ය, තස්මා තදුභයම්පි අවත්වා මනසි කාරෙයෙව යොජෙතබ්බොති එවං තාව දීඝභාණකා. මජ්ඣිමභාණකා පනාහු— නිමිත්තමිදං ආවුසො කම්මට්ඨානං, පුනප්පුනං මනසි කරොහි සප්පරිභාති වත්තබ්බොති. අථා නෙන නිමිත්තෙනයෙව චිත්තං ඨපෙතබ්බං, එවමස්සායං ඉතොපභුති ඨපනාවසෙන භාවනා හොති.

වුත්තං හෙතං පොරාණෙහි—

"නිමිත්තෙ ඨපයං චිත්තං- නානාකාරං විභාවයං,
ධීරො අස්සාසපස්සාසෙ- සකං චිත්තං නිබන්ධතී"ති.

තස්සෙවං නිමිත්තුපට්ඨානතොපභුති නීවරණානි විත්තම්භිතා නෙව හොන්ති, කිලෙසා සන්නිසින්නාව, චිත්තං උපචාරසමාධිනා සමාහිතමෙව. අථානෙන තං නිමිත්තං නෙව වණ්ණතො මනසි කාතබ්බං, න ලක්ඛණතො පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. අපිච ඛො ඛත්තිය මහෙසියා වක්කවත්තිනි ගබ්භො විය, කස්සකෙන සාලි යව ගබ්භො විය ච, ආවාසාදිනි සත්ත අසප්පායානි වජ්ජෙත්වා තානෙව සත්ත සප්පායානි සෙවන්තෙන සාධුකං රක්ඛිතබ්බං. අථ නං එවං රක්ඛිත්වා පුනප්පුනං මනසිකාරවසෙන වුද්ධිං විරූළ්හිං ගමයිත්වා දසවිධං අප්පනා කොසල්ලං සම්පාදෙතබ්බං, විරිය සමතා යොජෙතබ්බා. තස්සෙවං සම්පාදිතප්පනාය පඨමජ්ඣානාදීනි වුත්තානුක්කමෙනෙව තස්මිං නිමිත්තෙ චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානානි නිබ්බත්තන්ති. එවං නිබ්බත්ත චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානෙ පනෙත්ථ හිත්වා සල්ලක්ඛණා විවටනා වසෙන තම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා පාරිසුද්ධිං පත්තුකාමෙන තදෙව ඣානං පඤ්චහාකාරෙහි වසිප්පත්තං පගුණං කත්වා නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙති. කථං— සෙ හි සමාපත්තිතො වුට්ඨාය අස්සාසපස්සාසානං සමුදයො කරජකායොච චිත්තඤ්චාත් පස්සති, යථා හි කම්මාරගණ්හරියා ධමමානය භන්ත්‍රඤ්ච පුරිසස්ස ච තජ්ජං වායාමං පටිච්ච වාතො සඤ්චරති, එවමෙවං කායඤ්ච චිත්තඤ්ච පටිච්ච අස්සාසපස්සාසාති, තතො අස්සාසපස්සාසෙ ච කායඤ්ච රූපන්ති චිත්තඤ්ච තං සම්පයුත්තධම්මෙ ච අරූපන්ති වවත්ථපෙති, අයමෙත්ථ සංඛෙපො. විත්ථාරතො පන නාමරූප වවත්ථානං පරතො ආවිභවිස්සති. එවං නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා තස්ස පච්චයං පරියෙසති, පරියෙසන්තො ච නං දිස්වා තීසුපි අද්ධාසු නාමරූපස්ස පවත්තිං ආරබ්භ කඞ්ඛං විතරති, විතිණ්ණ කඞ්ඛො කලාපසම්මසනවසෙන නිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා උදයබ්බයානුපස්සනාය පුප්පහාගෙ උපජ්ජන්නා ඔභාසාදයො දසවිපස්සනූපක්කිලෙසෙ පහාය උපක්කිලෙසවිමුත්තං පටිපදඤ්ඤණං මග්ගොති

වවත්ථෙති උදයං පහාය භඞ්ගානුපස්සනං පත්වා නිරන්තරං භඞ්ගානුපස්සනෙන භයතො උපට්ඨිතෙසු සඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දනෙන විරජ්ජනෙන විමුච්චනෙන ඨථාඛ්‍යාමෙන වත්තනාරො අරිය මග්ගෙ පාපුණිත්වා අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨාය එකූනවීසති භෙදස්ස පච්චවෙක්ඛණඤාණස්ස පරියන්තං පත්තො සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො හොති. එත්තාවතා චස්ස ගණනං ආදිං කත්වා පටිපස්සනාපරියොසානා ආනාපානසතිසමාධි භාවනා සම්පන්නා හොතීති. අයං සඞ්ඛාරතො පඨමවත්ථුකථාවණ්ණනා.

ඉතරෙසු පන තීසු චතුක්කෙසු යස්මා විසුං සම්මර්ශනභාවනා නයො නාම නත්ථි, තස්මා අනුපදවණ්ණනානයෙනෙව තෙසං එවං අත්ථො වෙදිතබ්බො— පීතිසුඛඤ්ච වෙදිති පිතිං පටිසංවේදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. තත්ථ විභාගාරෙහි පීතිපටිසංවිදිතා හොති, ආරම්මණතො ච අසම්මොහතො ච. කථං ආරම්මණතො පීතිපටිසංවිදිතා හොති- සප්පීතිකෙ වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජති, තස්ස සමාපත්තික්ඛණෙ ඣානපටිලාභෙන ආරම්මණතො පීතිපටිසංවිදිතා හොති, ආරම්මණස්ස පටිසංවිදිතත්තා. කථං අසම්මොහතො— සප්පීතිකෙ වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඣානසම්පයුත්තං පීතිං ඛයතො වයතො සම්මසති, තස්ස හි විපස්සනාක්ඛණෙ ලක්ඛණපටිවෙධෙන අසම්මොහතො පීතිපටිසංවිදිතා හොති. වුත්තඤ්හි වෙතං පටිසම්භිදායං— "දිඝං අස්සාසවසෙන චිත්තස්ස ඒකග්ගතං අවික්ඛිපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පීති පටිසංවිදිතා හොති. දිඝං පස්සාසවසෙන— රස්සං අස්සාසවසෙන—රස්සං පස්සාසවසෙන— සබ්බකාය පටිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන— පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සාසපස්සාසවසෙන චිත්තස්ස ඒකග්ගතං අවික්ඛිපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පීති පටිසංවෙදිතා හොති. ආවජ්ජතො සා පීතිපටිසංවිදිතා හොති, ජානතො පස්සතො පච්චවෙක්ඛතො චිත්තං අධිට්ඨහතො සඞ්ඛ අධිමුච්චතො පිරියං පඤ්ඤාය පජානතො සතිං උපට්ඨාපයතො චිත්තං සමාදහතො පඤ්ඤාය පජානතො අභිඤ්ඤෙය්‍යං පරිඤ්ඤෙය්‍යං පහාතබ්බං භාවෙතබ්බං සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොතො සා පීති පටිසංවිදිතා හොති"ති. එතෙනෙව නයෙන අවසෙසපදානිපි අත්ථතො වෙදිතබ්බානි. ඉදං පනෙත්ථ විසෙසදීපනං— තිණ්ණං ඣානානං වසෙන සුඛපටිසංවෙදිතා චතුන්නම්පි වසෙන චිත්තසංඛාර පටිසංවෙදිතා වෙදිතබ්බා. චිත්තසඞ්ඛාරාති වෙදනාදයො වෙ ඛන්ධා, සුඛපටිසංවෙදී පදෙ පනෙත්ථ විපස්සනාභූමි දස්සනත්ථං "සුඛන්ති වෙසුඛානි කායිකඤ්ච සුඛං චෙතසිකඤ්ච"ති

පරිසමුදයං වුත්තං. පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාරන්ති ඔළාරිකං චිත්තසඞ්ඛාරං පස්සම්භෙන්තෝ, නිරොධෙන්තෝ'ති අත්ථෝ. සෝ හිස්වාරතෝ කායසඞ්ඛාරෝ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. අපිචෙත්ථ පීතිපදෙ පීතිසහගතා වෙදනා වුත්තා, සුඛපදෙ සරූපෙනෙව වෙදනා, ඉමසු චිත්තසඞ්ඛාරපදෙසු යඤ්ඤ, ච වෙදනා ච චෙතසිකා එතෙ ධම්මා චිත්තපරිබද්ධා චිත්තසඞ්ඛාරාති වචනතෝ සඤ්ඤාසම්පයුත්තා වෙදනාති එවං වෙදනානුපස්සනානයෙන ඉදං චතුක්කං භාසිතන්ති වෙදිතබ්බං. තතියචතුක්කෙ'පි චතුන්නං ඛන්ධානං වසෙන චිත්තපටිසංවෙදිතා වෙදිතබ්බා. අභිපමොදයං චිත්තන්ති චිත්තං මොදෙන්තා පමොදෙන්තා හාසෙන්තා පහාසෙන්තා අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. තත්ථ පීතාකාරෙන අභිපමොදෙ හොති, සමාධිවසෙන ච විපස්සනා වසෙන ච. කථං සමාධිවසෙන- සපීතිකෙ වෙ ඛ්ානෙ සමාපජ්ජති, සෙ සමාපත්තික්ඛණෙ සම්පයුත්තපීතියා චිත්තං ආමොදෙති පමොදෙති. කථං විපස්සනාවසෙන-සපීතිකෙ වෙ ඛ්ානෙ සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඛ්ානසම්පයුත්තං පීතිං ඛයතෝ වයතෝ සම්මසති, එවං විපස්සනාක්ඛණෙ ඛ්ානසම්පයුත්තං පීතිං ආරම්මණං කත්වා චිත්තං ආමොදෙති පමොදෙති. එවං පටිපන්නා අභිපමොදයං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛන්ති වුච්චති. සමාදහං චිත්තන්ති පඨමජ්ඣානාදිවසෙන ආරම්මණෙ චිත්තං සමං ආදහන්තා සමං ඨපෙන්තා, නානි වා පන ඛ්ානානි සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඛ්ානසම්පයුත්තං චිත්තං ඛයතෝ වයතෝ සම්මසතෝ විපස්සනාක්ඛණෙ ලක්ඛණපටිවෙධෙන උපජ්ජනි ඛණික චිත්තෙකග්ගතා, එවං උපන්නාය ඛණිකචිත්තෙකග්ගතාය වසෙනපි ආරම්මණෙ චිත්තං සමං ආදහන්තා සමං ඨපෙන්තා සමාදහං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛිනීති වුච්චති. විමොචයං චිත්තන්ති පඨමජ්ඣානෙන නිවරණෙහි චිත්තං මොචෙන්තා විමොචෙන්තා, දුතියෙන විතක්කවිචාරෙහි, තතියෙන පීතියා, චතුත්ථෙන සුඛදුක්ඛෙහි චිත්තං මොචෙන්තා විමොචෙන්තා. නානි වා පන ඛ්ානානි සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඛ්ාන සම්පයුත්තං චිත්තං ඛයතෝ වයතෝ සම්මසති, සෙ විපස්සනාක්ඛණෙ අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤතෝ චිත්තං මොචෙන්තා විමොචෙන්තා, දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤතෝ, අනත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤතෝ, නිබ්බිදානුපස්සනාය නන්දිතෝ, විරාගානුපස්සනාය රාගතෝ, නිරොධානුපස්සනාය සමුදයතෝ, පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය ආදානතෝ චිත්තං මොචෙන්තා විමොචෙන්තා අස්සසතීතිවෙ පස්සසතීතිච, එවං වුච්චති විමොචයං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති. එවං චිත්තානුපස්සනාවසෙන

ඉදං වතුක්කං භාසිතන්ති වෙදිතබ්බං. චතුත්ථචතුක්කෙ පන **අනිච්චානුපස්සීති** එත්ථ තාව අනිච්චං වෙදිතබ්බං, අනිච්චතාය වෙදිතබ්බා, අනිච්චානුපස්සනා වෙදිතබ්බා, අනිච්චානුපස්සී වෙදිතබ්බෝ. තත්ථ අනිච්චන්ති පඤ්චක්ඛන්ධා, කස්මා— උප්පාදවයඤ්ඤථත්තා. අනිච්චතාති තෙසං යෙව උප්පාදවයඤ්ඤථත්තං ත්‍රුත්වා අභාවෝ වා නිබ්බත්තානං තෙනෙවාකාරෙන අඨත්වා ඛණභඞ්ගෙන භෙදෙති අත්ථෝ. අනිච්චානුපස්සනාති තස්සා අනිච්චතාය වසෙන රූපාදීසු අනිච්චන්ති අනුපස්සනා, අනිච්චානුපස්සීති තාය අනුපස්සනාය සමන්නාගතෝ, තස්මා එවං භූතෝ අස්සසන්තොා ච පස්සසන්තොා ච ඉධ අනිච්චානුපස්සී අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති වෙදිතබ්බා. **විරාගානුපස්සීති** එත්ථ පන මෙ විරාගා, ඛයවිරාගෝ ච අච්චන්තවිරාගෝ ච. තත්ථ ඛයවිරාගෝති **සඞ්ඛාරානං** ඛණභඞ්ගා, අච්චන්තවිරාගෝ'ති නිබ්බානං, විරාගානුපස්සනාති තදුභයවසෙන පවත්තා විපස්සනා ච මග්ගෝ ච, තාය දුවිධායපි අනුපස්සනාය සමන්නාගතෝ හුත්වා අස්සසන්තොා ච පස්සසන්තොා ච විරාගානුපස්සී අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති වෙදිතබ්බා. **නිරොධානුපස්සී** පදෙපි එසෙව නයෝ. **පටිනිස්සග්ගානුපස්සීති** එත්ථාපි වෙ පටිනිස්සග්ගා, පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගෝ ච පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගෝ ච. පටිනිස්සග්ගෝ යෙව අනුපස්සනා පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා, විපස්සනාමග්ගානං එතං අධිවචනං. විපස්සනා හි තදඞ්ගවසෙන සඳ්ධිං ඛණ්ඩාභිසඞ්ඛාරෙහි කිලෙසෙ පරිච්චජ්ජති, සඞ්ඛතදොසදස්සනෙන ච තබ්බිපරිතෙ නිබ්බානෙ තන්නින්නතාය පක්ඛන්දතීති පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගෝ චෙව පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගෝ'ති ච වුච්චති, මග්ගෝ සමුච්ඡෙදවසෙන සඳ්ධිං ඛණ්ඩාභිසඞ්ඛාරෙහි කිලෙසෙ පරිච්චජ්ජති, ආරම්මණකරණෙනව නිබ්බානෙ පක්ඛන්දතීති පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගෝවෙව පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගෝ'තිව වුච්චති, උභයම්පි පන පුරිමපුරිමඤාණං අනුඅනුපස්සනතෝ අනුපස්සනාති වුච්චති. තාය දුවිධායපි පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය සමන්නාගතෝ හුත්වා අස්සසන්තොාව පස්සසන්තොා ච පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති වෙදිතබ්බා. ඉදං වතුත්ථං වතුක්කං සුඛවිපස්සනාවසෙනෙව වුත්තං. පුරිමානි පන තීණි සමථවිපස්සනාවසෙන. එවං වතූහාකාරෙහි වතුක්කානං වසෙන සොළසවත්ථුකාය ආනාපානසතියා භාවනා වෙදිතබ්බා. එවං සොළසවත්ථුවසෙන ච පන අයං ✗ ආනාපානසති මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. තත්‍රස්සා "අයම්පි ඛො භික්ඛවෙ ආනාපානසතිසමාධි භාවිතෝ බහුලීකතෝ සන්තොා චෙව පණීතොාච"ති ආදිවචනතෝ සන්තභාවාදිවසෙනපි මහානිසංසතා වෙදිතබ්බා, චිත්තක්ඛණවෙජ්ඣසමත්ථතායපි. අයං හි සන්ත

පණීතඅසෙවනකසුඛවිහාරත්තා සමාධි අනන්තරායකරානං විතක්කා නං වසෙන ඉතොචිතො ච චිත්තස්ස විධාවනං විච්ඡිදිත්වා ආනා පානාරම්මණංයෙවාභිමුඛමෙව චිත්තං කරොති. තෙන වුත්තං ‘‘ආනාපා නසති භාවෙතබ්බා චිත්තස්සුපවෙජ්දයා’’ති. එවඤාවිමුත්තිපාරිපූරියා මූලභාවෙනාපි චස්සා මහානිසංසතා වෙදිතබ්බා. වුත්තං හෙතං භගවතා— ‘‘ආනාපානසති භික්ඛවෙ භාවිතා බහුලිකතා චත්තා රො සතිපට්ඨානෙ පරිපූරෙති, චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලිකතා සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙනති, සත්තබොජ්ඣඞ්ගා භාවිතා බහුලිකතා විජ්ජාවිමුත්තිං පරිපූරෙනති’’ති. අපිච චරිම කානං අස්සාසපස්සාසානං විදිතභාවකරණතොපිස්ස මහානිසංසතා වෙදිතබ්බා. වුත්තං හෙතං භගවතා— ‘‘එවං භාවිතාය ඛො රාහුල ආනාපානසතියා එවං බහුලිකතාය යෙ‘පි තෙ චරිමකා අස්සාස පස්සාසා තෙ‘පි විදිතාව නිරුජ්ඣනති, නො අවිදිතා’’ති. තස්ම නිරොධවසෙන තයො චරිමකා – භවුවරිමකා ඣානචරිමකා චුති චරිමකානි. භවෙසු හි කාමභවෙ අස්සාසපස්සාසා පවත්තනති, රූපාරූපභවෙසු නපපවත්තනති, තස්මා තෙ භවචරිමකා. ඣානෙසු පුරිමෙ ඣානත්තයෙ පවත්තනති, චතුත්ථෙ නපපවත්තනති, තස්මා තෙ ඣානචරිමකා. යෙ පන චුතිචිත්තස්ස පුරතො සොළසමෙන චිත්තෙන සදධිං උපපජ්ජිත්වා චුතිචිත්තෙන සහ නිරුජ්ඣන්ති, ඉමෙ චුතිචරිමකා නාම. ඉමෙ ඉධ චරිමකානි අධිප්පෙතා, ඉමං කිර කම්මට්ඨානමනුයුත්තස්ස භික්ඛුනො ආනාපානාරම්මණස්ස සුට්ඨු පරිඤ්ඤාතත්තා චුතිචිත්තස්ස පුරතො සොළසමස්ස චිත්තස්ස උපපා දක්ඛණෙ උපපාදං ආවජ්ජයතො උපපාදොපි නෙසං පාකටො හොති, ඨිතිං ආවජ්ජයතො ඨිතිපි නෙසං පාකටා හොති, භඞ්ගං ආවජ්ජයතො භඞ්ගොපි නෙසං පාකටො හොති. ඉතො අඤ්ඤං කම්මට්ඨානං භාවෙන්ති අරහත්තං පත්තස්ස භික්ඛුනො හි ආයු අනන්තරං පරිච්ඡින්නං වා හොති, අපරිච්ඡින්නං වා. ඉදං පන සොළ සවත්ථුකං ආනාපානසතිං භාවෙන්ති අරහත්තං පත්තස්ස ආයු අනන්තරං පරිච්ඡින්නමෙව හොති, සො එත්තකං ඨානි මෙ ආයු සඞ්ඛාරා පවත්තනති, න ඉතො පරනති ඤත්වා අත්තනො ධම්මතාය එව සරීරපටිජගහනනිවාසනපාරුපනාදිනි සඞ්ඛිච්චානි කත්වා අක්ඛිනි නිම්මීලෙති, කොටපබ්බතවිහාරවාසී නිස්සෙරොවිය, මහා කරඤ්ජියවිහාරවාසී මහාහිස්සත්තෙරො විය, දෙවපුත්තරත්තෙ පිණ්ඩ පාතිකත්තෙරො විය, චිත්තලපබ්බතවිහාරවාසිනො වෙහාතික තෙරා වියව. තද්දිං එකවත්ථුපරිදිපනං— වෙහාතිකත්තෙරානං කිරෙකො පුණ්ණමුපොසථදිවසෙ පාතිමොක්ඛං ඔසාරෙන්ං භික්ඛු සඞ්ඝපරිවුතො අත්තනො වසනඨානං ගන්ත්වා වත්තමෙ ඨිතො වාලුලොකං ඔලොකෙන්ං අත්තනො ආයුසඞ්ඛාරෙ උපධාරෙන්ං

භික්ඛුසඞ්ඝං ආහ— තුමෙහාකි කථං පරිනිබ්බායන්තා භික්ඛූ දිඨ්ඨ පුබ්බාති. නත්‍ර කෙචි ආහංසු— අමෙහාකි ආසෙන නිසින්නකාව පරිනිබ්බායන්තා දිට්ඨපුබ්බාති. කෙචි අමෙහාකි ආකාසෙ පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසින්නකාති. ථෙරො ආහ— අහං දැනි වො චඞ්කමන්ත මෙව පරිනිබ්බායමානං දස්සෙස්සාමීති තතො චඞ්කමෙ ලෙඛං කත්වා අහං ඉතො චඞ්කමකොටිතො පරකොටිං ගන්ත්වා නිවත්තමානො ඉමං ලෙඛං පත්වාව පරිනිබ්බායිස්සාමීති වත්වා චඞ්කමං ඔරුය්හ පරභාගං ගන්ත්වා නිවත්තමානො එකෙන පාදෙන ලෙඛං අක්කන්ත ක්ඛණෙ යෙව පරිනිබ්බායි. ✓

තස්මා හවෙ අපමත්තෙනා-අනුස්සතිඤ්ච භාවිතා
එවං අනෙකානිසංසං-ආනාපානසතිං සදාති.

## ඉදං ආනාපානසතිනිද්දෙසෙ විත්ථාරකථාමුඛං.

---

ආනාපානසතියා නන්තරං උද්දිට්ඨං පනුපසමානුස්සතිං භාවෙතුකාමෙන රහොගතෙන පතිසල්ලීනෙන "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඞ්ඛතා වා අසඞ්ඛතා වා විරාගො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති යදිදං මදනිම්මදනො පිපාසවිනයො ආලයසමුග්ඝාතො වට්ටුපච්ඡෙදෙ තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං" ති එවං සබ්බදුක්ඛූපසම සඞ්ඛාතස්ස නිබ්බානස්ස ගුණං අනුස්සරිතබ්බා. තත්‍ථ **යාවතාති** යත්තකා, ධම්මාති සභාවා, **සඞ්ඛතා වා අසඞ්ඛතා වාති** සඞ්ඛතම සඞ්ඛතසමාගමම පවිවෙයෙති කතා වා අකතා වා, **විරාගො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති** තෙසං සඞ්ඛතාසඞ්ඛතධම්මානං විරාගො අග්ගමක්ඛායති සෙට්ඨො උත්තමොති වුච්චති. තත්‍ථ විරාගොති න රාගාභාවමත්තමෙව, අථ ඛො යදිදං මදනිම්මදනො =.පෙ:=නිබ්බානන්ති යො සො මදනිම්මදනොති ආදීනි නාමානි අසඞ්ඛතධම්මෙ ලභන්ති, සො විරාගොති පවෙවතබ්බා. සො හි යස්මා තං ආගම්ම සබ්බෙපි මානමද පුරිසමදාදයො මදා නිම්මදා අමදා හොන්ති විනස්සන්ති,තස්මාමදනිම්මදනොති වුච්චති.යස්මා ච තං ආගම්ම සබ්බාපි කාමපිපාසා විනයං අභිභවං යාන්ති,තස්මා **පිපාසවිනයොති** වුච්චති. යස්මා පන තං ආගම්ම පඤ්චකාමගුණාලයා සමුඞ්ඝාතං ගච්ඡන්ති, තස්මා **ආලයසමුග්ඝාතොති** වුච්චති. යස්මා ච තං ආගම්ම තෙහුමකං වට්ටං උපච්ඡිජ්ජති, තස්මා **වට්ටුපච්ඡෙදෙති** වුච්චති. යස්මා පන තං ආගම්ම සබ්බසො තණ්හා ඛයං ගච්ඡති විරජ්ජති නිරුජ්ඣති, තස්මා **තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධොති** වුච්චති. යස්මා පනෙස චතස්සොා යොනියො පඤ්ච ගතියො සත්තවිඤ්ඤාණට්ඨිතියො නවසත්තාවාසෙඅපරාපරභාවාය විනතතො ආබන්ධනතො සංසිබ්බනතො වානන්ති ලබ්භවොහාරාය

තණ්හාය නික්ඛන්තෝ නිස්සටෝ විසංයුත්තෝ, තස්මා **නිබ්බාන**න්ති වුච්චතීති. එවමේතෙසං මදනිම්මදනාදීනං ගුණානං වසෙන නිබ්බානසඞ්ඛාතෝ උපසමෝ අනුස්සරිතබ්බෝ. යෙ වා පනඤ්ඤෙපි භගවතා"අසඞ්ඛතඤ්ච වෝ භික්ඛවෙ දෙසිස්සාමි, සවවඤ්ච පාරඤ්ච සුදුද්දසඤ්ච අජරඤ්ච ධුවඤ්ච නිප්පපඤ්චඤ්ච අමතඤ්ච සිවඤ්ච ඛෙමඤ්ච අබ්භුතඤ්ච අනීතිකඤ්ච අබ්‍යාපජ්ඣඤ්ච වියුඞ්ඛ දිපඤ්ච තාණ ඤ්ච වෝ භික්ඛවෙ දෙසිස්සාමි"ති ආදීසු සුත්තෙසුඋපසමගුණා වුත්තා, තෙසමපි වසෙන අනුස්සරිතබ්බොයෙව. තඤ්චෙවං මදනිම්මදනතාදි ගුණවසෙන උපසමං අනුස්සරතෝ නෙව තස්මිං සමයෙ රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති න දෙස=:පෙ:= න මොහපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති, උජුගතමෙවස්ස තස්මිං සමයෙ චිත්තං හොති උප සමං ආරබ්භාති බ්‍රහ්මානුස්සති ආදීසු වුත්තනයෙනෙව විකඛම්භිත නිවරණස්ස එකක්ඛණෙ ඣානඞ්ගානි උපජ්ජන්ති. උපසමගුණානං පන ගම්භීරතාය නානප්පකාරගුණානුස්සරණාධිමුත්තතාය වා අප පනං අප්පත්වා උපචාරප්පත්තමෙව ඣානං හොති, තදෙතං උපසම ගුණානුස්සරණවසෙන උපසමානුස්සතිවෙවච සඞ්ඛං ගච්ඡති. ඡ අනු ස්සතියොවිය ච අයම්පි අරියසාවකස්සෙව ඉජ්ඣති එවං සන්තෙපි උපසමගරුකෙන පුථුජ්ජනෙනාපි මනසිකාතබ්බා. සුතවසෙනාපිහි උපසමෙ චිත්තං පසීදති. ඉමඤ්චපන උපසමානුස්සනිමනුයුඤ්ජතා භික්ඛු සුඛං සුපති, සුඛං පටිබුජ්ඣති, සුනන්දියෝ හොති සන්තමා නසෝ හිරොත්තප්පසම්පන්නාගතෝ පාසාදිකෝ පණීතාධිමුත්තිකෝ සබ්‍රහ්මචාරීනං ගරු ච භාවනියෝ ච, උත්තරිං අප්පටිවිජ්ඣන්තෝ පන සුගතිපරායනෝ හොති.

තස්මා හවෙ අප්පමත්තෝ-භාවයෙථ විවකඛණෙ,
එවං අනෙකානිසංසං-අරියෙ උපසමෙ සති-නති.

ඉදං උපසමානුස්සනිඞ්ග විත්ථාරකථාමුඛං.

---

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ
සමාධිභාවනාධිකාරෙ

## අනුස්සති කම්මට්ඨානනිද්දෙසොනාම

අට්ඨමෝ පරිච්ඡෙදෝ.

# 9
# බ්‍රහ්මවිහාර නිද්දෙසෝ

අනුස්සතිකම්මට්ඨානානන්තරං උද්දිට්ඨෙසු පන මෙත්තා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛාති ඉමෙසු චතූසු බ්‍රහ්මවිහාරෙසු මෙත්තං භාවෙතුකාමෙන තාව ආදිකම්මිකෙන යොගාවචරෙන උපච්ඡින්න පළිබෝධෙන ගහිතකම්මට්ඨානෙන ගහෙතබ්බිච්චං කත්වා භත්ත සම්මදං පටිවිනොදෙත්වා විවිත්තෙ පදෙසෙ සුපඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ සුඛනිසින්නෙන ආදිතො තාව දොසෙ ආදීනවෝ ඛන්තියං ච ආනිසංසෝ පච්චවෙක්ඛිතබ්බෝ. කස්මා—ඉමාය හි භාවනාය දොසෙ පහාතබ්බෙ, ඛන්තිං අධිගන්තබ්බා. න ච සක්කා කිඤ්චි අදිට්ඨොදිනවං පහාතුං අවිදිතානිසංසං වා අධිගන්තුං, තස්මා "දුට්ඨා බො ආවුසො දොසෙන අභිභූතා පරියාදිණ්ණචිත්තා පාණම්පි හනන්ති" ති ආදිනං වසෙන දොසෙ ආදීනවෝ දට්ඨබ්බෝ. "ඛන්තී පරමං තපෝ තිතික්ඛා නිබ්බාණං පරමං වදන්ති බුද්ධා, ඛන්ති බලං බලානීකං තහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණං" "ඛන්ත්‍යා හියෙය්‍යො න විජ්ජති" ති ආදිනං වසෙන ඛන්තියං ආනිසංසෝ වෙදිතබ්බෝ. අථෙවං දිට්ඨාදීනවතෝ දොසතෝ චිත්තං විවෙචනත්ථාය විදිතානිසංසාය ච ඛන්තියා සංයොජනත්ථාය මෙත්තා භාවනා ආරභිතබ්බා. ආරභන්තෙන ච ආදිතොව පුග්ගලතොදෙ ඤාතිතබ්බෙ, ඉමෙසු පුග්ගලෙසු මෙත්තා පඨමං න භාවෙතබ්බා, ඉමෙසු නෙව භාවෙතබ්බානි. අයං හි මෙත්තා අප්පියපුග්ගලෙ අනිප්පියසභායකෙ මජ්ඣත්තෙ වෙරිපුග්ගලෙති ඉමෙසු චතූසු පඨමං න භාවෙතබ්බා, ලිඞ්ගවිසභාගෙ ඔධිසෝ න භාවෙතබ්බා, කාලකතෙ න භාවෙතබ්බාව. කිංකාරණා අප්පියාදිසු පඨමං න භාවෙතබ්බා— අප්පියං හි පියඤාතෙ ඨපෙත්වා කිලමති, අනිප්පියසභායකං මජ්ඣත්තෙ ඨානෙ ඨපෙත්වා කිලමති අප්පමත්තකෙපි වස්ස දුක්ඛෙ උප්පන්නෙ ආරොදනාකාරපරිත්තාපි හොන්ති, මජ්ඣත්තං ගරුට්ඨානෙ ච පියට්ඨානෙ ච පෙත්වා කිලමති, වෙරිං සමනුස්සරතො කොධො උප්පජ්ජති, තස්මා අප්පියාදිසු පඨමං න භාවෙතබ්බා. ලිඞ්ගවිසභාගෙ පන තමෙව ආරබ්භ ඔධිසෝ භාවෙන්තස්ස රාගෝ උප්පජ්ජති. අඤ්ඤතරෝ කිර අම්බවපුත්තෙ ඛුල්ලපබ්බතෙ පුච්ඡි— භන්තෙ කත්ථ මෙත්තා භාවෙතබ්බානි. ථෙරෝ පියපුග්ගලෙති ආහ. තස්ස ච අත්තනෝ භරියා පියා හොති, සෝ තස්සා මෙත්තං භාවෙන්තෝ සබ්බරත්තිං නිත්තුජ්ජබමකාසි. තස්මා ලිඞ්ගවිසභාගෙ ඔධිසෝ න භාවෙතබ්බා. කාලකතෙ පන භාවෙන්තෝ නෙව අප්පනං, න උපචාරං පාපුණාති. අඤ්ඤතරෝ කිර දහරභික්ඛු ආචරියං ආරබ්භ

මෙත්තං ආරභි, තස්ස මෙත්තා නප්පවත්තති. සෝ මහාථේරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා භන්තෙ පගුණාව මෙ මෙත්තා ඛානසමාපත්ති, නව නං සමාපජ්ජිතුං සක්කොමි, කිං නුඛෝ කාරණන්ති ආහ. ථේරෝ නිමිත්තං ආවුසෝ ගවෙසාහීති ආහ. සෝ ගවෙසන්තෝ ආචරියස්ස මතභාවං ඤත්වා අඤ්ඤං ආරබ්භ මෙත්තායනෙනා සමාපත්තිං අප්පෙසි, තඤ්ච කාලඤ්ඤතෙ න භාවෙතබ්බාව. සබ්බ පඨමං පන අහං සුඛිතෝ හොමි නිද්දුක්ඛොති වා අවෙරෝ අව්‍යාපජ්ජෝ අනීඝෝ සුඛී අත්තානං පරිහරාමීති වා එවං පුනප්පුනං අත්තනි යෙව භාවෙතබ්බා. එවං සන්තෙ යං විභඞ්ගෙ වුත්තං "කථඤ්ච භික්ඛවෙ භික්ඛු මෙත්තා සහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති--සෙය්‍යථාපි නාම එකං පුග්ගලං පියං මනාපං දිස්වා මෙත්තායෙය්‍ය, එවමෙව සබ්බෙ සත්තෙ මෙත්තාය ඵරති"ති. යඤ්ච පටිසම්භිදායං "කතමෙහි පඤ්චහාකාරෙහි අනොධිසො ඵරණා මෙත්තා චෙතොවිමුත්ති භාවෙතබ්බා. සබ්බෙ සත්තා අවෙරා හොන්තු අව්‍යාපජ්ජා අනීඝා සුඛී අත්තානං පරිහරන්තු සබ්බෙ පාණා = පෙ:= සුබ්බෙ භූතා- සබ්බෙ පුග්ගලා-සබ්බෙ අත්ත භාවපරියාපන්නා අවෙරා අව්‍යාපජ්ජා අනීඝා සුඛී අත්තානං පරිහරන්තු"ති ආදි වුත්තං. යඤ්ච මෙත්තසුත්තෙ "සුඛිතෝ වා ඛෙමිනො හොන්තු සබ්බෙ සත්තා භවන්තු සුඛිතත්තා"ති ආදි වුත්තං. තං විරුජ්ඣති. නහි තත්‍ථ අත්තනි භාවනා වුත්තාති වෙ, නඤ්ච න විරුජ්ඣති. කස්මා- තං හි අපපනාවසෙන වුත්තං, ඉදං සක්ඛිභාවවසෙන. සචෙපිහි වස්සසතං වස්සසහස්සං වා අහං සුඛිතෝ හොමීති ආදිනා නයෙන අත්තනි මෙත්තං භාවෙති, නෙවස්ස අප්පනා උප්පජ්ජති. අහං සුඛිතෝ හොමීති භාවයතො පන යථා අහං සුඛකාමො දුක්ඛපටිකූලෝ ච, එවං අඤ්ඤෙපි සත්තා‍ති අත්තානං සක්ඛිං කත්වා අඤ්ඤසත්තෙසු ඉතිසුඛකාමතා උප්පජ්ජති. භගවතා පි—

"සබ්බාදිසා අනුපරිගම්ම චෙතසා-නෙවජ්ඣගා පියතරමත්තනාක්වචි, එවං පියෝ පුථු අත්තා පරෙසං-තස්මා න හිංසෙ පරං අත්තකාමොති.

වදතා අයං නයෝ දස්සිතොව. තස්මා සක්ඛිභාවත්‍ථං පඨමං අත්තානං මෙත්තාය ඵරිත්වා තදනන්තරං සුඛපවත්තනත්‍ථං යස්ස පියෝ මනාපෝ ගරු භාවනීයෝ ආචරියෝ වා ආචරිය මත්තා වා උපජ්ඣායෝ වා උපජ්ඣායමත්තෝ වා තස්ස ඤාතිසාලොහිතාදීනි පියමනාපත්තකාරණානි සීලසුතාදීනි ගරුභාවනීයත්තස කාරණානි ච අනුස්සරිත්වා එසසප්පුරිසො සුඛී හොතු නිද්දුක්ඛොති ආදිනා නයෙන මෙත්තා භාවෙතබ්බා. එවරූපෙ ච පුග්ගලෙ කාමං අප්පනා සම්පජ්ජති. ඉමිනා පන භික්ඛුනා තාවතකෙනෙව

තුණ්හිං අනාපජ්ජිත්වා සිමසම්භෙදං කත්තුකාමෙන තදනන්තරං අත්ථි පියසහායකෙ, අත්ථි පියසහායකතො මජ්ඣිත්තෙන, මජ්ඣිත්තතො වෙරිපුග්ගලෙ මෙත්තා භාවෙතබ්බා. භාවෙන්තෙන ච එකෙකස්මිං කොට්ඨාසෙ මුදුං කම්මනියං චිත්තං කත්වා තදනන්තරෙ තදනන්තරෙ උපසංහරිතබ්බා. යස්ස පන වෙරිපුග්ගලො වා නත්ථි, මහාපුරිසජාතිකත්තා වා අනත්ථං කරොන්තෙපි පරෙ වෙරිසඤ්ඤං නුපජ්ජත්, තෙන මජ්ඣිත්තෙන මෙ චිත්තං කම්මනියං ජාතං ඉදානි නං වෙරිමහි උපසංහරාමීති ව්‍යාපාරො න කාතබ්බො. යස්ස පන අත්ථි, තං සඞ්ඛාය වුත්තං—මජ්ඣිත්තතො වෙරිපුග්ගලෙ මෙත්තා භාවෙතබ්බාති. යවෙ පනස්ස වෙරිමහි චිත්තං උපසංහරතො තෙන කම්මපරාධානුස්සරණෙන පටිඝං උප්පජ්ජති, අථානෙන පුරිමපුග්ගලෙසු යත්ථ කත්ථචි පුනප්පුනං මෙත්තා සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨහිත්වා පුනප්පුනං තං පුග්ගලං මෙත්තායනෙන පටිඝං විනොදෙතබ්බං. යවෙ එවම්පි වායමතො න නිබ්බාති, අථ—

කකචූපම ඔවාද- ආදීනං අනුසාරතො,
පටිඝස්ස පහානාය- ඨවිතබ්බං පුනප්පුනං.

තඤ්ච ඛො ඉමිනා ආකාරෙන අත්තනා තං ඔවදන්තෙනෙව අරෙ කුජ්ඣනපුරිස නනු වුත්තං භගවතා "උභතො දණ්ඩකෙන වෙපි භික්ඛවෙ කකචෙන චොරා ඔවරකා අඞ්ගමඞ්ගානි ඔකන්තෙය්‍යුං තත්‍රාපි යො මනො පදොසෙය්‍ය න මෙ සො තෙන සාසන කරොා" නිව.

"තස්සෙව තෙන පාපියො- යො කුද්ධං පටිකුජ්ඣති,
කුද්ධං අප්පටිකුජ්ඣන්තො- සඞ්ගාමං ජෙති දුජ්ජයං.

උභින්නමත්ථං චරති- අත්තනො ච පරස්ස ච,
පරං සංකුපිතං ඤත්වා- යො සතො උපසම්මති"නිව.—

"සන්තිමෙ භික්ඛවෙ ධම්මා සපත්තකරණා සපත්තකරණා කොධනං ආභවන්ති ඉත්ථිං වා පුරිසං වා, කතමෙ සත්ත- ඉධ භික්ඛවෙ සපත්තො සපත්තස්ස එවං ඉච්ඡති-අහො වතායං දුබ්බණ්ණො අස්සාති. තං කිස්ස හෙතු- න භික්ඛවෙ සපත්තො සපත්තස්ස වණ්ණවතාය කාමෙති, කොධනායං භික්ඛවෙ පුරිස පුග්ගලො කොධාභිභූතො කොධපරෙතො. කිඤ්චාපි සො හොති සුනහාතො සුවිලිත්තො කප්පිතකෙසමස්සු ඔදාතවත්ථවසනො, අථ ඛො සො දුබ්බණ්ණොව හොති කොධාභිභූතො. අයං භික්ඛවෙ පඨමො ධම්මො සපත්තකරණො සපත්තකරණො කොධනං ආභවති ඉත්ථිං වා පුරිසං වා. පුනවපරං භික්ඛවෙ සපත්තො සපත්තස්ස එවං ඉච්ඡති—අහො වතායං දුක්ඛං සයෙය්‍යාති =:පෙ:=

න පවුරඤ්ඤෝ අස්සාති =:පෙ:= න හොඟවා අස්සාති =:පෙ:= න යසවා අස්සාති=:පෙ:=න මිත්තවා අස්සාති =:පෙ:= න කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලෝකං උපපජ්ජෙය්‍යාති. තං කිස්ස හෙතු— න භික්ඛවෙ සපත්තෝ සපත්තස්ස සුගතිගමනෙ නන්දති. කොධනාශං භික්ඛවෙ පුරිසපුග්ගලෝ කොධාභිභූතෝ කොධපරෙතෝ කායෙන දුච්චරිතං චරති, වාචාය- මනසා දුච්චරිතං චරති, සෝ කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා වාචාය— මනසා දුච්චරිතං චරිත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති කොධාභිභූතෝති"ව. "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ ශ්වාලාතං උභතෝ පදිත්තං මජ්ඣෙ ගූථගතං නෙව ගාමෙ කට්ඨත්ථං එරති, න අරඤ්ඤෙ කට්ඨත්ථං එරති, තථූපමාහං භික්ඛවෙ ඉමං පුරිසපුග්ගලං වදාමි"ති චාහ. සෝ දානි ත්වං එවං කුජ්ඣනෙනා නවෙව භගවතෝ සාසනකරෝ භවිස්සසි, පටිකුජ්ඣනෙනා ච ඛුඩ්ඩපුරිසතොපි පාපියෝ හුත්වා න දුජ්ජයං සඞ්ගාමං ජෙස්සසි, සපත්තකරණෙ ච ධම්මෙ අගනනාව අනන්තනෝ කරිස්සසි, ශ්වාලාතූපමෝ භවිස්සසීති. තස්සෙවං ඝටතෝ වායමතෝ සචෙ තං පටිඝං වූපසම්මති, ඉචෙවතං කුසලං. නො චෙ වූපසම්මති, අථ යෝ යෝ ධම්මෝ තස්ස ප්‍රුග්ගලස්ස උපසන්නෝ හොති පරිසුඩ්ඩෝ අනුස්සරියමානෝ පසාදං ආවහති, තං තං අනුස්සරිත්වා ආඝාතෝ පටිවිනෙතබ්බෝ. එකච්චස්ස හි කායසමාචාරොව උපසන්නෝ හොති, උපසන්නභාවෝ චස්ස බහූ චිත්තපරිවත්තං කරොන්තස්ස සබ්බජනෙන ඤායති. වචීසමාචාර මනොසමාචාරා පන අවූපසන්නා හොනහි,තස්ස තෙ අවිඤ්ඤත්තිවා කායසමාචාරවූපසමෝ යෙව අනුස්සරිතබ්බෝ.එකච්චස්ස වචීසමාචාරොව උපසන්නෝ හොති, උපසන්නභාවෝ චස්ස සබ්බජනෙන ඤායති. සෝ හි පකතියා ච පටිසන්ථාරකුසලා හොති සඞ්ගහසීලා සමෙමා දකෝ උත්තානමුඛෝ පුබ්බභාසී මධුරෙන සරෙන ධම්මං ඔසාරෙති, පරිමණ්ඩලෙහි පදබ්‍යඤ්ජනෙහි ධම්මකථං කථෙති. කායසමාචාර මනොසමාචාරා පන අවූපසන්නා හොනහි, තස්ස තෙ අවිඤ්ඤත්තිවා වචීසමාචාරවූපසමෝ යෙව අනුස්සරිතබ්බෝ. එකච්චස්ස මනොසමාචාරොව උපසන්නෝ හොති, උපසන්නභාවෝ චස්ස චෙතියවන්දනාදීසු සබ්බජනස්ස පාකටෝ හොති. යෝ හි අවූපසන්නචිත්තෝ හොති, සෝ චෙතියං වා බොධිං වා ථෙරෙ වා වන්දමානෝ න සක්කච්චං වන්දති, ධම්මසවණමණ්ඩලෙ විකිඛිත්තචිත්තෝ වා පවලායනෝ වා නිසීදති. උපසන්නචිත්තා පන ඔකප්පෙත්වා සක්කච්චං වන්දති, ඔහිතසොතෝ අඤ්ඤත්වා කායෙන වා වාචාය වා චිත්තප්පසාදං ආවිකරොනෝ ධම්මං සුණාති.

ඉති **එකච්චස්ස** මනොසමාචාරෝ'ව උපසන්නොහොති, **කායවචී** සමාචාරා අච්චුපසන්නා හොන්ති. තස්ස තෙ අවිඤ්ඤාපි මනොසමාචාරච්චුපසමොයෙව අනුස්සරිතබ්බා. එකච්චස්ස පන ඉමෙසු තීසු ධම්මෙසු එකොපි අච්චුපසන්නො හොති, තස්මිං පුග්ගලෙ කිඤ්චාපි එසදිසි මනුස්සලොකෙ චරති, අථ ඛො කතිපාහස්ස **අච්චයෙන** අසීමහානිරය සොළසඋස්සදනිරය පරිපූරකො භවිස්ස තීති කාරුඤ්ඤං උපට්ඨපෙතබ්බං. කාරුඤ්ඤමපිගි පටිච්ච ආඝාතො විූපසම්මති. එකච්චස්ස තයොපිමෙ ධම්මා විූපසන්නා හොන්ති, **තස්ස** යං යං ඉච්ඡති තං තං අනුස්සරිතබ්බං. තාදිසෙගි පුග්ගලෙ න දුක්කරා හොති මෙත්තාභාවනාති. ඉමස්ස **චතුත්ථස්ස** ආවිභාවත්ථං "**පඤ්චමෙ** ආවුසො ආඝාතපටිවිනයා යත්ථ"භික්ඛුනො උප්පන්නො **ආඝාතො** සබ්බසො පටිවිනෙතබ්බො"ති ඉදං පඤ්චකනිපාතෙ ආඝාතපටිවිනයසුත්තං විභාවෙතබ්බං. සචෙ පනස්ස එවම්පි වායමතො ආඝාතො උප්පජ්ජති යෙව, අථානෙන එවං අත්තා ඔවදිතබ්බො—

අත්තනො විසයෙ දුක්ඛං-කතං තෙ යදි වෙරිනා,
කිං තස්සා විසයෙ දුක්ඛං-සච්චත්තා කාතුමිච්ඡසි.

බහූපකාරං හිත්වාන-ඛන්තිවහ්මං රුදම්මුඛං,
මහානත්ථකරං කොධං-යත්ථකත්තං න ජහාසි කිං.

යානි රක්ඛසි සීලානි-තෙසං මූලනි තානනං,
කොධං නාමූපළාලෙසි-කො තයා සදිසො ජලො.

කතං අනරියං කම්මං-පරෙන ඉති කුජ්ඣසි,
කිනත්ථ භීං තාදිසං යෙව-සො සයං කාතුමිච්ඡසි.

රොසෙතුකාමො යදි තං-අමනාපං පරො කරි,
රොසුප්පාදෙන තස්සෙව-කිං පූරෙසි මනොරථං.

දුක්ඛං තස්ස ච නාම භීං-කුද්ධො කාහසි වා නවා,
අත්තානං පනිදානෙව-කොධදුක්ඛෙන බාධසි.

කොධන්ධා අහිතං මග්ගං-ආරුළ්හා යදි වෙරිනො,
කයමා තුවම්පි කුජ්ඣිත්වා-තෙසං යෙවානුසික්ඛසි.

යං රොසං තව නිස්සාය-ඤාතුනා අපියං කතං,
තමෙව රොසං ඡින්දස්සු-කිම්ඵස්සතෙ විහඤ්ඤසි.

ඛණිකඤ්ඤා ච ධම්මානං-යෙහි ධම්මෙහි තෙ කතං,
අමනාපා නිරුඣා තෙ-කස්ස දානීධ කුජ්ඣසි.

දුක්ඛං කරොන්ති යො යස්ස- තං විනා කස්ස සො කරෙ,
සයම්පි දුක්ඛහෙතුත්ව-මිති කිං තස්ස කුජ්ඣසි-නි.

සචෙ පනස්ස එවං අත්තානං ඔවදතෝ'පි පටිසං නෙව වූපසම්මති, අථානෙන අත්තනෝ ච පරස්ස ච කම්මස්සකතා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා. තත්‍ථ අත්තනෝ තාව එවං පච්චවෙක්ඛිතබ්බා— අමෙහා කිං තස්ස කුඩ්ඩෝ කිං කරිස්සසි, නත්‍ථි තවෙවෙතං දෙසනිද්‍ධනං කම්මං අනත්‍ථාය සංවත්තිස්සති, කම්මස්සකෝ හි ත්වං කම්මදායාදෝ කම්මයෝනි කම්මබන්ධු කම්මපටිසරණෝ යං කම්මං කරිස්සසි තස්ස දායාදෝ භවිස්සසි, ඉදඤ්ච පන කම්මං නෙව සම්මාසම්බෝධිං න පච්චෙකබෝධිං න සාවකභූමිං න බ්‍රහ්මත්ත සක්කත්ත වස්සවත්ති පදෙසරජ්ජාදිසම්පත්තීනං අඤ්ඤතරං සම්පත්තිං සාධෙතුං සමත්ථං, අථ බෝ සාසනතෝ චාවෙත්වා විඝාසාදදිභාවස්ස වෙව නෙරයිකාදි දුක්ඛවිසෙසානඤ්ච තෙ සංවත්තනිකමිදං කම්මං, සෝ ත්වං ඉදං කම්මං නොහෝ හවෙති විනච්චිකෙ වා අඛ්‍යාරෙ ගුථං වා ගහෙත්වා පරං පහරිතුකාමෝ පුරිසෝ විය අත්තානමෙව පඨමං දහති වෙව දුග්ගන්ධඤ්ච කරොසීති. එවං අත්තනෝ තාව සක්කතං පච්චවෙක්ඛිත්වා පරස්සපි එවං පච්චවෙක්ඛිතබ්බා— එසෝ'පි තව කුජ්ඣිත්වා කිං කරිස්සති, නත්‍ථි එතස්ස වෙතං අනත්‍ථාය සංවත්තිස්සති, කම්මස්සකෝ හි අයමායස්මා කම්මදායාදෝ =:පෙ:= යං කම්මං කරිස්සති තස්ස දායාදෝ භවිස්සති, ඉදං වස්ස කම්මං නෙව සම්මාසම්බෝධිං න පච්චෙකබෝධිං න සාවකභූමිං න බ්‍රහ්මත්ත සක්කත්ත වස්සවත්ති පදෙසරජ්ජාදිසම්පත්තීනං අඤ්ඤතරං සම්පත්තිං සාධෙතුං සමත්ථං, අථ බෝ සාසනතෝ චාවෙත්වා විඝාසාදදිභාවස්ස වෙව නෙරයිකාදිදුක්ඛවිසෙසානඤ්ච සංවත්තනිකමිදං කම්මං, යාවායං ඉදං කරොනෙතා පටිවානෙ ඨත්වා පරං රජ්ජෙන ඔයිරිතුකාමා පුරිසෝ විය අත්තානමෙව ඔකිරති. වුත්තං හෙතං භගවතා—

"යෝ අප්පදුට්ඨස්ස නරස්ස දුස්සති
සුද්ධස්ස පොසස්ස අනඞ්ගණස්ස
තමෙවබාල පච්චෙති පාපං
සුඛුමෝ රජෝ පටිවාතංව ඛිත්තො"නි.

සචෙ පනස්ස එවං කම්මස්සකතම්පි පච්චවෙක්ඛතෝ නෙව වූපසම්මති, අථානෙන සත්ථුපුබ්බවරියගුණා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා. තත්‍රායං පච්චවෙක්ඛනානයෝ— හන්ද්‍ධා පබ්බජිත නත්‍ථි තෙ සත්ථා පුබ්බෙව සම්බොධා අනභිසඞ්ඛතෙ බොධිසත්තොයෙව සමානෙ චතූසු අසඞ්ඛෙය්‍යෙසු කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියෝ පූරයමානෙ තත්‍ර තත්‍ර වධකෙසුපි පච්චත්ථිකෙසු චිත්තං නපප්පදූසෙසි, සෙය්‍යථිදං— සීලවජාතකෙ තාව අත්තනෝ දෙවියා පදුට්ඨෙන පාපඅමච්චෙන ආනිතස්ස පථවිඛණෙසු නියොජනසතං රජ්ජං ගණ්හන්ත සඤ්ඤිතෙඛනඤ්ච බුභිතානං අමච්චානං ආවුධමපි ඉරිපිතුං නාදාසි.

පුන සඬිං අමච්චසහසෙන ආමකසුසානෙ ගලපපමාණං භූමිං ඛණිත්වා නිඛඤ්ඤමානො චිත්තපදොසමත්තමපි අකත්වා කුණප ඛාදනත්ථං ආගතානං සිගාලානං පංසුවියූහණං නිස්සාය පුරිස කාරං කත්වා පලිබුජ්ඣිතො යක්ඛානුභාවෙන අත්තනො සිරි ගබ්භෙ ඔරුය්හ සිරිසයනෙ සයිතං පච්චත්ථිකං දිස්වා කොපං අකත්වාව අඤ්ඤමඤ්ඤං සපථං කත්වා තං මිත්තධම්මෙ ඨපෙත්වා ආහ—

“ආසිංසෙථෙව පුරිසො-න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො,
පස්සාමි වොහං අත්තානං-යථා ඉච්ඡිං තථා අහූ”ති.

ඛන්තිවාදිජාතකෙ දූමෙමධෙන කාසිරඤ්ඤා කිං වාදී කතං සම්මා පුබ්බෙ ඛන්තිවාදී නාමාහන්ති වුත්තෙ සකණ්ඩකාහි කසාහි තාළෙත්වා හත්ථ පාදෙසු ඡිජ්ජමානෙපි කොපමත්තම්පි න අකාසි. අනච්ඡරියඤ්චේතං යං මහල්ලකො පබ්බජිත්වා පගතො එවං කරෙය්‍ය, චුල්ලධම්මපාලජාතකෙ පන උත්තානසෙය්‍යකො‘පි සමානො—

“චන්දනරසානුලිත්තා-බාහා ඡිජ්ජන්ති ධම්මපාලස්ස,
දායාදස්ස පථව්‍යා-පාණා මෙ දෙව රුච්චන්ති”ති.

එවං විප්පලපමානාය මාතුයා පිතරා මහාපතාපෙන නාම රඤ්ඤා වංසකළිරෙසු විය චතූසු හත්ථපාදෙසු ඡෙදාපිතෙසු, තාව තාපිව තුණ්හී අනාපජ්ජිත්වා සිසමස්ස ඡින්දථානි ආණත්තෙ අයං දුනි තෙ චිත්ත සන්තානඤ්ඤතකාලො, ඉදානි හමෙහා ධම්මපාල සිසචෙජ්දං ආණාපකෙ පිතරි සිසචෙජ්දකෙ පුරිසෙ පරිදෙවමා නාය මාතරි අත්තනිවාති ඉමෙසු චතූසු සම්මිත්තෙසු හොහීති දළහසමාදානං අධිට්ඨාය පදුට්ඨාකාරමත්තමපි න අකාසි. ඉද ඤ්චාපි අනච්ඡරියමෙව යං මනුස්සභූතො එවමකාසි, නිරච්ඡාන භූතො‘පි පන ඡද්දන්තො නාම වාරණෙ හුත්වා විසපිතෙන සල්ලෙ න නාභියං විඛෙ‘පි තාව අනඩ්ඩාරිමහිත්ථිලුදකෙ චිත්තං නපප දූසෙසි. යථාහ—

“සමපිතො පුථුසල්ලෙන නාගො
අදුට්ඨචිත්තො ලුද්දකං අජ්ඣභාසි,
කිමත්ථියං කිස්සවා සම්මහෙතු
මමං වධිකස්ස වායං පයොගො”නි

එවං වත්වා ච කාසිරඤ්ඤා, මහෙසියා තාවදනත්තානමත්ථාය පෙසිතො‘මහි හදන්තෙ’ති වුත්තෙ තස්ස මනොරථං පූරෙන්තො ඡබ්බණ්ණරංසිනිච්ඡරණසමුජ්ජලිතවාරුණොභෙ අත්තනො දන්තෙ ඡෙත්වා අදාසි. මහාකපි හුත්වා අත්තනා යෙව පබ්බතපපාතතො උද්ධරෙන පූරෙන්තො—

"ඛකෙඛා අයං මනුස්සාහං-යථේවඤ්ඤවනෙ මිගා,
යනාහූනිමං වධිත්වාන-ඡාතෝ ඛාදෙය්‍ය වානරං.

අසිනෝ'ව ගමිස්සාමි-මංසමාදාය සම්බලං,
කන්තාරං නිත්ථරිස්සාමි-පාථෙය්‍යං මෙ භවිස්සති"ති.

එවං විනෙත්වා සීලං උක්ඛිපිත්වා මත්ථකෙ සමපදාලිතෙ අසපුපුණෙණහි නෙතෙතහි තං පුරිසං උදික්ඛමානෝ-

"මාඛෙය්‍යා මෙ භදනෙත භිංසූතුවං නාමෙදිසං කරි,
තුවං ඛෝ නාම දිසාවූ-අඤ්ඤං වාරෙතුමරහසි"ති.

වත්වා තයිමං පුරිසෙ චිත්තං අපපදූසෙත්වා අත්තනෝ ව දුක්ඛං අවිනෙත්වා තමෙව පුරිසං ඛෙමනභූමිං සම්පාපෙසි. භූරිදත්තෝ නාම නාගරාජා භූත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය වම්මිකමුඛනි සයමානෝ කප්පට්ඨානගතිසදිසෙන ඔසධෙන සකලසරීරෙ සිඤ්චියමානෝ'පි පෙළාය පක්ඛිපිත්වා සකලජම්බුදීපෙ කීළාපියමානෝ'පි තයිමං බ්‍රාහ්මණෙ මනොපදොසමත්තම්පි න අකාසි. යථාහ-

"පෙළාය පක්ඛිපනෙනපි-මද්දනෙනපිව පාණිනා,
ආලම්බණෙ න කුපපාමි-සීලඛණ්ඩභයා මමා"ති

එමෙපයේ‍යා'පි නාගරාජා භූත්වා අභිතුණ්ඩිකෙන විහෙඨිය මානෝ මනොපදොසමත්තම්පි න උපපාදෙසි. යථාහ—

"තදුපි මං ධම්මචාරිං-උපවුත්ථං උපොසථං,
අභිතුණ්ඩිකෝ ගහෙත්වාන-රාජමාරමහි කීළති.

යං සෝ වණ්ණං විනතයති-නීලං පිතඤ්ච ලොහිතං,
තස්ස චිත්තානුවත්තනෙනා-හොමි විනතිතසන්නිභෝ.

ඵලං කරෙය්‍යා උදකං-උදකම්පි ඵලං කරෙ,
යදිහං තස්ස පකුපෙපය්‍යං-ඛණෙන ඡාරිකං කරෙ.

යදි චිත්තවසිහෙස්සං-පරිහාසිස්සාමි සීලතෝ,
සීලෙන පරිහීනස්ස-උත්තමත්ථෝ න සිජ්ඣති"ති.

සඞ්ඛපාලනාගරාජා භූත්වාපි තික්ඛිණාහි සත්තීහි අවත්ථාසු ඛාණෙසු ඔවිජ්ඣිත්වා පහාරමුඛෙහි සකණ්ඨකලතායෝ පවෙසෙත්වා තාසාය දළහං රජ්ජුං පක්ඛිපිත්වා සොළසහි හොජපුත්තෙහි කාපේ‍යා නාදාය වුය්හමානෝ ධරණිතලෙ නිසංසයමාන සරීරෝ මහන්තං දුක්ඛං පවත්තුහොත්තෙනා කුජ්ඣිත්වා ඔලොකිතමත්තෙනෙව සබ්බෙ හොජපුත්තෙ භසමං කාතුං සමත්ථෝ'පි සමානෝ එතඤ්ච උපෝසථෙත්වා පදුඨාකාරමත්තම්පි න අකාසි. යථාහ—

"චාතුද්දසිං පඤ්චදසිඤ්චලාර-උපොසථං නිච්චමුපාවසාමි,
අථාගමුං සොළස හොජනානා-රජ්ජුංගතෙච්ච දළහඤ්ච සාසං.
හෙච්චාන නාසං අතිකඛ්ඛ රජ්ජුං-නයිංසු මං සම්පරිගයඟ ලුද්ධ,
එතාදිසං දුක්කමහං නිගිඝ්ඡං-උපොසථං අපපටිකොපයන්තො,"නි.

නකෙවලඤ්ච එතානෙව අඤ්ඤානිපි මාතුපොසකජාතකාදිසු අනෙකානි අච්ඡරියානි අභාසි. තස්ස තෙ ඉදානි සබ්බඤ්ඤුතං පත්තං සදෙවකෙ ලොකෙ කෙනචි අපටිසම්බුධනිගුණං තං භගවන්තං සත්ථාරං අාදිසතො පටිඤ්ඤාතුං නාම උපපාදෙතුං අතිවිය අයුත්තං අපපහිරූපන්නි. සචෙ පනස්ස එව සත්තුපුබ්බචරිය ගුණං පවවෙචක්ඛනෙ'පි දීඝරත්තං නිරුලඝනං දුසවසං උපග තස්ස නෙව තං පටිඝං වූපසම්මති, අඤ්ඤෙන අනමතගගියානි පවෙවෙචක්ඛිතබ්බානි තන්ත්‍ර වුත්තං 'න සො නික්කවෙ සත්තො සුලභරූපො යො න මාතා හුත්වා පුබ්බෙ, යො න පිතා හුත්වා පුබ්බෙ, යො න භාතා-යො න භගිනි-සො න පුත්තො- යො න ධිතා හුත්වා පුබ්බෙ"නි. තස්මා තයම්පි පුනප්පුනං එවං චින්තෙන උපපාදෙතබ්බං-අයං කිර මෙ අතීතෙ මාතා හුත්වා දසමාසෙ කුච්ඡියා පරිහරිත්වා මුඛතෙ කරිස ඛෙළ සිඞ්ඝාණිකාදිනි හරිවඳනං විය අජිගුවජ්ඡමානා අපනෙත්වා උරෙ තවවාපෙත්වි අඞ්ගෙන පරිහරියමානා පොසෙසි, පිතා හුත්වා අජ්ජපථ සඞ්ඛුපථාදිනි ගනත්වා වණිජ්ජං පයොජයමානො මයහං අත්ථාය ජීවිතම්පි පරිච්චජිත්වා උභතො වූළෙහා සඛ්‍යාමෙ පවිසිත්වා නාවාය මහාසමුද්දං පක්ඛන්දිත්වා අඤ්ඤානි ච දුක්කරසතානි කත්වා පුත්තකං පොසෙසෙසීනි තෙහි තෙහි උපායෙහි ධනං සංහරිත්වා මං පොසෙසි,භාතා-භගිනි-පුත්තෙ-ධීතා ච හුත්වා ඉදඤ්චිදඤ්ච උපකාරං අකාසි, තත්‍ර මෙ නප්පතිරූපං ඉතං පදූසෙතුන්නි. සචෙ පන එවම්පි චිත්තං නිබ්බ පෙතුං න සක්කොති යෙව, අථානෙන එවං මෙත්තානිසංසා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා-භමෙහා පබ්බජිත නාම වුත්තං භගවතා"මෙත්තාය භික්ඛවෙ චෙතොවිමුත්තියා ආසෙවිතාය භාවිතාය බහුලීකතාය යානිකතාය වත්තුකතාය අනුට්ඨිතාය පරිචිතාය සුසමාරබ්ධාය එකාදසානිසංසා පාටිඛ්ඛා.කතමෙ එකාදස-සුඛං සුපති සුඛං පටිබුජ්ඣති, න පාපකං සුපිනං පස්සති, මනුස්සානං පියො හොති, අමනුස්සානං පියො හොති. දෙවතා රක්ඛන්ති, නාස්ස අග්ගි වා විසං වා සත්ථං වා කමති, තුවටං චිත්තං සමාධියති, මුඛවණ්ණා විපසීදති,අසම්මූළ්හො කාලං කරොති, උත්තරිංඅපපටිවිජ්ඣන්තො බ්‍රහ්මලොකූපගො හොති"නි. සචෙ තං ඉදං චිත්තං න නිබ්බාපෙස්සසි, ඉමෙහි ආනිසංසෙහි පරිබාහිරො භවිස්සසීනි. එවම්පි නිබ්බාපෙතුං අසක්කොන්තෙන පන ධාතුවවත්ථානෙ භාවෙතබ්බා. කථං- හමෙහා පබ්බජිත ත්වං එතස්ස කුජ්ඣමානො

කස්ස කුජ්ඣිසි, කිං කෙසානං කුජ්ඣසි, උදාහු ලෝමානං, නඛානං =පෙ:= මුත්තස්ස කුජ්ඣිසි, අථ වා පන කෙසාදීසු පථවීධාතුයා කුජ්ඣිසි, ආපොධාතුයා—තෙජෝධාතුයා—වායොධාතුයා කුජ්ඣිසි, යෙ වා පඤ්චකඛන්ධෙ වාදසායතනානි අට්ඨාරස ච ධාතුයො උපාදාය අයමායස්මා ඉත්ථන්නාමෝ'ති වුච්චති, තෙසු කිං රූපක්ඛන්ධස්ස කුජ්ඣිසි, උදාහු වෙදනා සඤ්ඤා සඞ්ඛාර විඤ්ඤාණක්ඛන්ධස්ස කුජ්ඣිසි, කිං වා චක්ඛායතනස්ස කුජ්ඣිසි, කිං රූපායතනස්ස =පෙ:= කිං මනායතනස්ස— කිං ධම්මායතනස්ස කුජ්ඣිසි, කිං වා චක්ඛුධාතුයා කුජ්ඣිසි, කිං රූපධාතුයා— කිං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා=පෙ:= කිං මනොධාතුයා-කිං ධම්මධාතුයා-කිං මනොවිඤ්ඤාණධාතුයාති. එවං හි ධාතුවිනිබ්භොගං කරොතො ආරඟෙ සාසපස්ස විය ආකාසෙ චිත්තකම්මස්ස විය ච කොධස්ස පතිට්ඨානට්ඨානං න හොති. ධාතුවිනිබ්භොගං පන කාතුං අසක්කොනෙන ඛනසංවිභාගො කාතබ්බො. අත්තනො සන්තකං පරස්ස දාතබ්බං. පරස්ස සන්තකං අත්තනො ගහෙතබ්බං. සචෙ පන පරො හිංසාධිප්පායො හොති අපරිභොගාරහපරික්ඛාරෙ, අත්තනො සන්තකමෙව දාතබ්බං. තස්සෙවං කරොතො එකන්තෙනෙව තස්මිං පුග්ගලෙ ආඝාතො වූපසම්මති. ඉතරස්ස ච අනිත්තජානිතො පට්ඨාය අනුබන්ධොපි කොධො තං ඛණඤ්ඤෙවූපසම්මති. චිත්තලපබ්බතවිහාරෙ නිසින්නතුං උඤ්ඣිතසෙනාසනෙන පිණ්ඩපාතිකත්ථෙරෙන අයං භන්තෙ අත්ථ කහාපණසතකො පන්තෙ මම මාතරා උපාසිකාය දින්නො ධම්මියො ලාභො මහාඋපාසිකාය පුඤ්ඤලාභං කරොථාති චින්තා දින්නං පන්තං ලද්ධ මහාථෙරස්ස විය. එවං මහානුභාවං හෙතං දානං නාම.

වුත්තම්පි චෙතං—

"අදන්තදමනං දානං-දානං සබ්බත්ථ සාධකං,
දානෙන පියවාචාය-උන්නමන්ති නමන්තිවා"ති.

තස්සෙවං වෙරිපුග්ගලෙ වූපසන්තපරිස්සස යථාපියානිපියස්ස භායමජ්ඣත්තෙනාපි, එවං තස්මිම්පි මෙත්තා වසෙන චිත්තං පවත්තති. අථානෙන පුනප්පුන මෙත්තායන්තෙන අත්තනි පියපුග්ගලෙ වජ්ඣත්තෙන වෙරිපුග්ගලෙ'ති වත්තුං ජනෙපු සමවිත්තතං සම්පාදෙන්තෙන සීමසම්භෙදෙ කාතබ්බා. තඤ්චිදං ලක්ඛණං-- සචෙ ඉමස්මිං පුග්ගලෙ පියපුග්ගල මජ්ඣත්ත වෙරිහි සද්ධිං අත්තවතුත්ථෙ එකස්මිං පදෙසෙ නිසින්නා චොරා ආගන්ත්වා භණෙන එකං භික්ඛුං අම්හාකං දෙථාති වත්වා කිං කාරණාති වුත්තෙ තං මාරෙත්වා ගල ලොහිතං ගහෙත්වා බලිකම්මං කරිස්සාමාති වදෙය්‍යුං, නත්‍ර වෙ සො භික්ඛු අසුකා වා අසුකං වා ගණ්හනත්‍ථාති විඤ්ඤාපෙය්‍ය අකතොව හොති සිම සම්භෙදෙ. සචෙපි මං ගණ්හන්තු මා ඉමෙ තයොතිවිඤ්ඤාපෙය්‍ය අක

තොව හොති සීමසම්භෙදෙ. කථා— **යස්ස යස්සහි** ගහණං ඉච්ඡති **තස්ස තස්ස** අභිතෙසි හොති ඉතරෙසං යෙව ඔතෙසීති. යදා පන චතුත්ථං ජ්ඣානමනන්තරෙ එකච්ඡි චොරානා දුතඛිං න පස්සති, **අත්තනි** ච තෙසු ච නිපු සම්මෙව චිත්තං පවත්තෙති, තතොව හොති සීමසම්භෙදෙ'ති.

තෙනාහු පොරාණා—

" අත්තනි ඔතමඤ්ඣත්තෙ-අභිතෙ ච චතුබ්බිධෙ,
යදා පස්සති නානත්තං- ඔතචිත්තොව පාණිනං.

**න** නිකාමලාභී මෙත්තාය-ඡුඛලීති පවුච්චති,
යදා චතසෙසා සීමායො-සම්භින්නා හොන්ති භික්ඛුනො.

**සමං** එරති මෙත්තාය-සබ්බං ලොකං සදෙවකං,
මහාවිසෙසො පුරිමෙන- **යස්ස සීමා** න ඤ්ඤති"නි.

එවං **සීමසම්භෙදඤ්ච** සමකාලමෙවව ඉමිනා භික්ඛුනා නිමිත්තඤ්ච උපචාරඤ්ච ලබ්ධං හොති. සීමසම්භෙදෙ පන කතෙ තමෙව නිම්**නිත්තං** ආසෙවනෙත්තා භාවෙත්තා බහුලීකරොත්තා අපපකසිරෙනෙව පඨවිකසිණෙ වුත්තනයෙනෙව අප්පනං පාපුණාති. එත්තා **වතාත්තෙන** අධිගතං හොති පඤ්චඞ්ගවිප්පහිනං පඤ්චඞ්ගසමන්නා**ගතං** තිවිධකල්‍යාණං දසලක්ඛණසම්පන්නං පඨමජ්ඣානං මෙත්තා සහගතං. අධිගතෙ ච තස්මිං තදෙව නිමිත්තං ආසෙවනෙත්තා භාවෙත්තා බහුලීකරොත්තා අනුපුබ්බෙන චතුක්කනයෙ දුතිය තතියජ්ඣානානි පඤ්චකනයෙ දුතියතතියචතුත්ථජ්ඣානානි ච පාපුණාති. සො පඨමජ්ඣානාදීනං අඤ්ඤතරවසෙන මෙත්තාසහ**ගතෙන චෙතසා එකං** දිසං ඵරිත්වා විහරති, තථා දුතියං, තථා **තතියං, තථා** චතුත්ථං. ඉති උඩ්ඪමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති. පඨමජ්ඣානාදිවසෙන අප්පනාප්පත්තචිත්තඤ්ඤෙව හි අයං විසුද්ධිමග්ගා **සම්පජ්ජති එත්ථ** ච **මෙත්තාසහගතෙනාති** මෙත්තාය සම්පයුත්තාගතෙන, **චෙතසාති** චිත්තෙන, **එකං දිසන්ති** එකං එකිස්සා දිසාය පඨමපරිග්ගහිතං සත්තං උපාදාය එකදිසාපරියාපන්නා සත්තඵරණවසෙන වුත්තං, **එරිත්වාති** ඵුසිත්වා ආරම්මණං කත්වා, **විහරතීති** බ්‍රහ්මවිහාරාධිට්ඨිතං ඉරියාපථවිහාරං පවත්තෙති. තථා **දුතියන්ති** යථාපුරත්ථිමාදිසු දිසාසු යං කිඤ්චි එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති, තථෙව තදනන්තරං දුතියං තතියං චතුත්ථඤ්චාති අත්ථො. **ඉති උඩ්ඪන්ති** එතෙනෙව නයෙන උපරිමදිසන්ති වුත්තං හොති, **අධො තිරියන්ති** අධොදිසම්පි තිරියං දිසම්පි එවමෙවං, තත්ථ ච

අධෝති හෙට්ඨා, නිරියනති අනුදිසා, එවං සබ්බදිසාසු අසඤ්ඤමණ්ඩලෙ අසඤ්ඤිම්ව මෙත්තාසහගතං චිත්තං සාරෙත්වාපි පවත්තාසාරෙත්වාපිති. එත්තාවතා එකමෙකං දිසා පරිග්ගහෙත්වා ඔධිසෝ මෙත්තා ඵරණං දස්සිතං. සබ්බධීති ආදි පන අනොධිසෝ දස්සනත්ථං වුත්තං. තත්ථ සබ්බධීති සබ්බත්ථ, සබ්බත්තතායාති සබ්බෙසු ගිනමඤ්ඤි මුඤ්චාදිම්හිත්තභාවපත්තවඤ්ඤත්‍යාදිපභෙදෙසු අත්තතාය, අයං පර සත්තොනි විභාගං අකත්වා අත්තසමතායාති වුත්තං හොති. අථවා සබ්බත්තතායාති සබ්බෙන චිත්තභාගෙන, ඊසකම්පි බහි අවික්කිපප මානොති වුත්තං හොති. සබ්බාවන්තනති සබ්බසත්තවන්තං, සබ්බ සත්තායුත්තනති අත්ථෝ. ලොකනති සත්තලොකං, විපුලෙනාති එවමාදිපරියායදස්සනතො පනෙත්ථ පුන මෙත්තා සහගතෙනාති වුත්තං, යස්මා වා එත්ථ ඔධිසෝ ඵරණෙ විය පුන තථාභාවෙ ඉති සද්දෙ වා න වුත්තෙත්තා, තස්මා පුන මෙත්තාසහගතෙන චෙතසාති වුත්තං, නිගමවසෙන වා එතං වුත්තං. විපුලෙනාති එත්ථ ච ඵරණ වසෙන විපුලතා දට්ඨබ්බා, භූමිවසෙන පන එතං මහග්ගතං, පගුණ වසෙන ච අප්පමාණ සත්තාරම්මණවසෙන ච අප්පමාණං, ව්‍යාපාදප පච්චත්ථිකප්පහානෙන අවෙරං, දෙමනස්සප්පහානතො අබ්‍යාපජ්ජං, නිද්දුක්ඛනති වුත්තං හොති. අයං මෙත්තා සහගතෙන චෙතසාති ආදිනා නයෙන වුත්තාය විභූබ්බනාය අත්ථෝ. යථාවායං අප්ප නාප්පත්තවිත්තසෙව විභූබ්බනා සම්පජ්ජති, තථා යම්පි පටිසම්භි දායං "පඤ්චහාකාරෙහි අනොධිසෝ ඵරණා මෙත්තා චෙතොවිමුත්ති, සත්තහාකාරෙහි ඔධිසෝ ඵරණා මෙත්තා චෙතොවිමුත්ති, දසහාකා රෙහි දිසාඵරණා මෙත්තාචෙතොවිමුත්තී"ති වුත්තං, තම්පි අප්පනා ප්පත්තවිත්තසෙව සම්පජ්ජතීති වෙදිතබ්බං. තත්ථ ච සබ්බෙ සත්තා අවෙරා අව්‍යාපජ්ඣා අනීඝා සුඛී අත්තානං පරිහරන්තු, සබ්බෙපාණා =:පෙ:= සබ්බෙ භූතා— සබ්බෙ පුග්ගලා— සබ්බෙ අත්තභාවපරියා පන්නා අවෙරා=:පෙ:=පරිහරන්තු ඉමෙහි පඤ්චහාකාරෙහි අනොධිසෝ ඵරණා මෙත්තා චෙතොවිමුත්තී වෙදිතබ්බා. සබ්බා ඉත්ථියෝ අවෙරා =:පෙ:= අත්තානං පරිහරන්තු, සබ්බෙ පුරිසා— සබ්බෙ අරියා—සබ්බෙ අනරියා— සබ්බෙ දෙවා— සබ්බෙ මනුස්සා—සබ්බෙ විනිපාතිකා අවෙරා =:පෙ:= පරිහරන්තූති ඉමෙහි සත්තහාකා රෙහි ඔධිසෝ ඵරණා මෙත්තාචෙතොවිමුත්තී වෙදිතබ්බා. සබ්බෙ පුරත්ථිමාය දිසාය සත්තා අවෙරා=:පෙ:= අත්තානං පරිහරන්තු, සබ්බෙ පච්ඡිමාය දිසාය—සබ්බෙ උත්තරාය දිසාය-සබ්බෙ දක්ඛිණාය දිසාය- සබ්බෙ පුරත්ථිමාය අනුදිසාය-සබ්බෙ පච්ඡිමාය අනුදිසාය-සබ්බෙ උත්තරාය අනුදිසාය—සබ්බෙ දක්ඛිණාය අනුදිසාය—සබ්බෙ හෙට්ඨිමාය දිසාය—සබ්බෙ උපරිමාය දිසාය සත්තා අවෙරා =:පෙ:= පරිහරන්තු, සබ්බෙ පුරත්ථිමාය දිසාය පාණා =:පෙ:= භූතා—

පුග්ගලා- අත්තභාවපරියාපන්නා අවෙරා =:පෙ:= පරිහරන්තු, සබ්බා පුරත්ථිමාය දිසාය ඉත්ථියො-සබ්බෙ පුරිසා-අරියා—අනරියා-දෙවා—මනුස්සා—විනිපාතිකා අවෙරා=:පෙ:= පරිහරන්තු, සබ්බා පච්ඡිමාය දිසාය—උත්තරාය—දක්ඛිණාය—පුරත්ථිමාය අනුදිසාය—පච්ඡිමාය— උත්තරාය—දක්ඛිණාය අනුදිසාය—හෙට්ඨිමාය දිසාය-උපරිමාය දිසාය ඉත්ථියො=:පෙ:= විනිපාතිකා අවෙරා අබ්‍යාපජ්ඣා අනීඝා සුඛී අත්තානං පරිහරන්තූති ඉමෙහි දසහාකාරෙහි දිසාඵරණා මෙත්තා වෙතොවිමුත්ති වෙදිතබ්බා. තත්ථ **සබ්බෙ'ති** අනවසෙසපරියාදානමෙතං, **සත්තාති** රූපාදීසු ඛන්ධේසු ඡන්දරාගෙන සත්තා විසත්තාති සත්තා, වුත්තං හෙතං භගවතා-"රූපෙ ඛො රාධ යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දි යා තණ්හා, තත්ර සත්තො තත්ර විසත්තො තස්මා සත්තො'ති වුච්චති. වෙදනාය—සඤ්ඤාය—සඞ්ඛාරෙසු—විඤ්ඤාණෙ යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දි යා තණ්හා, තත්ර සත්තො තත්ර විසත්තො තස්මා සත්තො'ති වුච්චති"ති. රූළ්හිසද්දෙන පන විතරාගෙසුපි අයං වොහාරෝ වත්තති යෙව, විලිවමයෙ'පි විජනිවිසෙසෙ තාලවණ්ටවොහාරෝ විය. අක්ඛර චින්තකා පන අත්ථං අවිචාරෙත්වා නාමමත්තමෙතන්ති ඉච්ඡන්ති, යෙපි අත්ථං විචාරෙන්ති, තෙ සත්තයොගෙන සත්තාති ඉච්ඡන්ති. **පාණිනත්‍යාය පාණා,** අස්සාසපස්සාසායත්තවුත්තිතායාති අත්ථෝ, **භූතත්තා භූතා,** අභිනිබ්බත්තත්තාති අත්ථෝ. පුනභි වුච්චති නිරයෙ, තස්මිං ගළන්තීති **පුග්ගලා,** චෙජන්තීති අත්ථෝ. අත්තභාවෝ වුච්චති සරීරං, ඛන්ධපඤ්චකමෙව වා, තං උපාදාය පඤ්ඤත්තිමත්තං සබභාවතො තස්මිං අත්තභාවෙ පරියාපන්නාති **අත්තභාවපරියාපන්නා,** පරියාපන්නානි පරිච්ඡින්නා, අනෙකාගධානි අත්ථෝ. යථා ච සත්තාති වචනං, එවං සෙසානිපි රූළ්හිවසෙන ආරොපෙත්වා **සබ්බා** නෙවත්ථි සබ්බසත්තෙවෙවත්ථානීති වෙදිතබ්බානි. කාමඤ්ච අඤ්ඤානිපි සබ්බෙ ජන්තු සබ්බෙ ජීවාති ආදීනි සබ්බසත්තෙවෙවවචනානි අත්ථි. පාකටවසෙන පන ඉමානෙව පඤ්ච ගහෙත්වා පඤ්චහාකාරෙහි අනොධිසෝ ඵරණා මෙත්තා වෙතොවිමුත්තීති වුත්තං. යෙ පන සත්තාපාණාති ආදීනං න කෙවලං වචනමත්තතොව අත්ථ ඛෝ, අත්ථතොපි නානත්තමෙව ඉච්ඡිතබ්බං, තෙසං අනොධිසෝ ඵරණා විරුජ්ඣති. තස්මා තථා අත්ථං අගහෙත්වා ඉමෙසු පඤ්චසු ආකාරෙසු අඤ්ඤතරවසෙන අනොධිසෝ මෙත්තා ඵරිතබ්බා. එත්ථ ච **සබ්බෙ සත්තා අවෙරා හොන්තූති** අයමෙකා අප්පනා, අබ්‍යාපජ්ඣා **හොන්තූති** අයමෙකා අප්පනා, **අබ්‍යාපජ්ඣාති** ව්‍යාබාධරහිතා. **අනීඝා හොන්තූති** අයමෙකා අප්පනා, **අනීඝාති** නිද්දුක්ඛා. **සුඛී අත්තානං පරිහරන්තූති** අයමෙකා අප්පනා, තස්මා ඉමෙසුපි පදෙසු යං යං පාකටං හොති තස්ස තස්ස වසෙන මෙත්තා ඵරිතබ්බා. ඉති

පඤ්චසු ආකාරෙසු වතුන්නං අපපාතානං වසෙන අනොඩ්ඩෙසෝ එව ඤේ විසති අපපායා හොන්ති. ඔඩ්ඩෙසෝ එවඤේ පන සත්තසු ආකා රෙසු චතුන්නං වසෙන අඨවිසති. එත්ථ ච **ඉත්ථිසෝ පුරිසෝති** ලිඞ්ග වසෙන වුත්තං, **අරියා අනරියාති** අරියපුථුජ්ජනවසෙන, **දෙවා මනුස්සා විනිපාතිකාති** උපපත්තිවසෙන දිසාඵරණේ පන **සබ්බ පුරත්ථිමාදිසාය සත්තා**ති ආදිනා නයෙන එකමෙකිස්සාදිසාය වීස ති වීසති කත්වා වෙසතානි, **සබ්බාපුරත්ථිමාදිසාය ඉත්ථිසෝ**'තිආදි නා නයෙන එකමෙකිස්සා දිසාය අඨවිසති අඨවිසති කත්වා අසිති වෙ සතානිති වත්තාරිසතානි අසිති ව අපපායා, ඉති සබ්බානිපි පවිසමහිදයං වුත්තානි අඨවිසාධිකානි පඤ්ච අපපායසතානිති, ඉති එතාසු අපපායසු යස්ස කස්සචි වසෙන මෙත්තා චෙතෝ විමුත්තිං භාවෙත්වා අයං යොගාවචරෝ සුඛං සුපතිති ආදිනා නයෙ න වුත්තෙන එකාදසානිසංසෙ පටිලභති. තත්ථ **සුඛං සුපතිති** යථා සෙසජ්ජනා සමපරිවත්තමානා කාකච්ඡමානා දුක්ඛං සුපන්ති එවං අසුපිත්වා සුඛං සුපති. නිද්දං ඔක්කමන්තොපි සමාපත්තිං සම, පන්නො විය හොති. **සුඛං පබුජ්ඣතීති** යථා අඤ්ඤෙ නිද්දාභිභූතා පරිජනා සමපරිවත්තන්තා දුක්ඛං පටිබුජ්ඣන්ති, එවං අපටි බුජ්ඣිත්වා ඵලසමාපත්තිම්ව පඨමං සුඛං නිබ්බිකාරං පටිබුජ්ඣති. **න පාපකං සුපිනං පස්සතීති** සුපිනං පස්සන්තොති හද්දකමෙව සුපිනං පස්සති, වෙතියං වන්දන්තො විය පූජං කරොන්තො විය ධම්මං සුණන්තො විය ච හොති. යථා පන අඤ්ඤෙ අත්තානං වෝරෙති සම්පරිවාරිතං විය වාළෙහි උපද්දුතං විය පපාතෙ පතන්තං විය ච පස්සන්ති, න එවං පාපකං සුපිනං පස්සති. **මනුස්සානං පියා හොතී**ති උරෙ ආමුත්තමුත්තාහාරෝ විය සීසෙ පිළන්ධමාලා විය ච මනුස්සානං පියෝ හොති මනාපෝ. **අමනුස්සානම්පි පියා හොතී**ති යථෙව ච මනුස්සානං, එවං අමනුස්සානම්පි පියෝ හොති, විසා ඛත්තෙරෝ විය. සෝ කිර පාටලිපුත්තෙ කුටුම්බියෝ අහොසි. සෝ තත්ථෙව වසමානෝ අඤ්ඤාසි-තම්බපණ්ණිදීපෝ කිර වෙනෙය මාලාලඞ්කතෝ කාසාවපජ්ජොතෝ ඉරියිතිරියිතවඩ්ඩනෙ යෙවෙත්ථ සඞ්ඝා නිසීදිතුං වා නිපජ්ජිතුං වා උතුසප්පායං සෙනාසනසප්පායං පුග්ගලසප්පායං ධම්මසවණසප්පායන්ති සබ්බමෙත්ථ සුලභන්ති. සෝ අත්තනෝ භොගඛණ්ඩං පුත්තදාරස්ස නියාදෙත්වා දසන්නෙ බඳ්ධ න එකකහාපණෙනෙව සරා නික්ඛමිත්වා සමුද්දත්තරේ නාවං උදික්ඛ මානෝ එකමාසං වසි. සෝ වොහාරකුසලතාය ඉමස්මිං වාරෙ භණ්ඩං කිණිත්වා අමුකස්මිං විකකිණන්නෙ ධම්මිකාය වණිජ්ජාය තොණවන්තරමාසෙන සහස්සං අභිසංහරි. අනුපුබ්බෙන මහාවිහා රං ආගන්ත්වා පබ්බජ්ජං යාචි, සෝ පබ්බාජනත්ථාය සීමං නීතෝ තං සහස්සපවිකං ඔවට්ටිකනත්තරෙන භූමියං පාතෙසි, **කිමෙතන්ති**

ච වුත්තෙ කථාපණ්ඩහස්සං භන්තෙ'ති වත්වා උපාසක පබ්බජිත කාලතො පට්ඨාය න සක්කා විචාරෙතුං, ඉදානෙව නං විචාරෙතීති වුත්තෙතා විසාඛස්ස පබ්බජ්ජඩ්ඨානං ආගතා මා රිත්තහත්ථා ගම්මූති මුඤ්චිත්වා සිමාමාලකෙ විපඝරිත්වා පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නා. සෝ පඤ්චවස්සෝ හුත්වා වෙ මාතිකා පගුණා කත්වා පවාරෙත්වා අත්තනෝ සප්පායං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා එකෙකසඤ්ඩි විහාරෙ වත්තාරෝ මාසෙ කත්වා සමවත්තවාසං වසමානෝ චරි. එවං චරමානෝ ච—

> වත්තන්තරෙ සිතෝ ථෙරෝ-විසාඛෝ ගජ්ඣමානකෝ,
> අත්තතෝ ගුණමෙසන්තෝ-ඉමම්හට්ඨං අගාසථ.
> යාවතා උපසම්පන්නා—යාවතා ඉධ මාගතෝ,
> එජන්තෙතර බලිතං නාසි—අහො ලාභා තෙ මාරිසාති.

සෝ චින්තාලපබ්බතවිහාරං ගච්ඡන්තෝ මෙඩා පථං පත්වා අඤ්ඤං නුඛෝ මඤ්ඤෙ උදුනු අයනන්ති චින්තායන්තෝ අට්ඨාසි, අථස්ස පබ්බතෙ අධිවත්ථා දෙවතා හත්ථං පසාරෙත්වා එත මඤ්ඤෝ'ති දස්සෙසි. සෝ චින්තාලපබ්බත විහාරං ගන්ත්වා තත්ථ චත්තාරෝ මාසෙ වසිත්වා පවාරෙත්වා ගම්භීරඤාණිනි විත්තත්තාරිපජ්ජි. වඩ්ඩමානසිසෙ මණ්ඩලරුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා සොපානඵලකෙ නිසිදිත්වා පරොදි. ථෙරෝ කිං එසෝ'ති ආහ, අහං භන්තෙ මණ්ඩලියානි. කිස්ස ත්වං රොදසීති, තුම්හාකං ගමනං පටිච්චාති. මයි ඉධ වසන්තෙ තුය්හං කෝ ගුණෝ'ති, තුම්හෙසු භන්තෙ ඉධ වසන්තෙසු අමනුස්සා අඤ්ඤමඤ්ඤං මෙත්තං පටිලභන්ති, තෙ දානි තුම්හෙසු ගතෙසු කලහං කරිස්සන්ති දුට්ඨුල්ලං කථිස්සන්තීති. ථෙරෝ සචෙ මයි ඉධ වසන්තෙ තුම්හාකං ඵාසු විහාරෝ භවිස්සති, සුන්දරන්ති වත්වා අඤ්ඤෙසුපි චත්තාරෝ මාසෙ තත්ථෙව වසිත්වා පුන තත්ථෙව ගමනවිත්තං උපපාදෙසි. දෙවතාපි පුන තථෙවපරොදි. එතෙනෙව උපායෙන ථෙරෝ තත්ථෙව වසිත්වා තත්ථෙව පරිනිබ්බායිනි. එවං මෙත්තා විහාරි භික්ඛු අමනුස්සානං පියෝ භවති. **දෙවතා රක්ඛන්තීති** පුත්තම්ව මාතාපිතරෝ දෙවතා රක්ඛන්ති, **නාස්ස අග්ගි වා විසං වා සත්ථං වා කම්මති** මෙත්තා විහාරිස්ස කායෙ උත්තරාය උපාසිකාය විය අග්ගි වා, සංයුත්ත භාණක චූළසිවත්ථෙරස්සෙව විසං වා, සංඛිච්චසාමණෙරස්සෙව සත්ථං වා, න කමති න පවිසති, නාස්ස කායං විකොපෙතීති වුත්තං හොති. ධෙනුවත්ථුම්පි වෙත්ථ කථයන්ති. එකා කිර ධෙනු වච්ඡකස්ස බිරධාරං මුඤ්චමානා අට්ඨාසි, එකො ලුද්දකො තං විජ්ඣිස්සාමීති ගණ්ඩෙන සම්පරිවත්තෙත්වා දිස්වා ඛණ්ඩං සත්තිං බිපි. යාතස්සා සරීරං ආහච්ච තාලපණ්ණං විය පවට්ටමානා ගතා, නෙව උච්චාරබලෙන, න අපනාබලෙන, කෙවලං වච්ඡකෙ බලවපියවිහතතාය

එවං මහානුභාවා මෙත්තාති. **තුවටං චිත්තං සමාධියතීති** චේතනාවිහාරිනෝ විපමෙව චිත්තං සමාධියති, නෙසි තස්ස දන්ධායිතත්තං. **මුධවණ්ණා විපසීදනිති** බන්ධනාපමුත්තං තාලපක්කං විය වස්ස විපසන්නාවණ්ණං මුඛං හොති. **අසම්මුළෙහා කාලං කරොතීති** මෙත්තා විහාරිනෝ සම්මොහමරණං නාම නත්ථි, අසම්මුළෙහාව නිද්දං ඔක්කමන්තෝ විය කාලං කරොති. **උත්තරිං අප්පටිවිජ්ඣන්තොති** මෙත්තා සමාපත්තිතෝ උත්තරිං අරහත්තං අධිගන්තුං අසක්කොන්තෝ ඉතෝ චවිත්වා සුත්තපබුද්ධෝ විය බ්‍රහ්මලොකං උපගච්ඡතීති.

## අසං මෙත්තාභාවනාය විත්ථාරකථා.

කරුණං භාවෙතුකාමෙන පන නික්කරුණතාය ආදීනවං කරුණාය ච ආනිසංසං පච්චවෙක්ඛිත්වා කරුණාභාවනා ආරභිතබ්බා. තත්ථ පන ආරභන්තෙන පඨමං පියපුග්ගලාදීසු න ආරභිතබ්බා, පියොහි පියට්ඨානෙයෙව තිට්ඨති. අතිපියසභායකෝ අතිපියසභායකට්ඨානෙයෙව, මජ්ඣත්තෝ මජ්ඣත්තට්ඨානෙයෙව, අප්පියෝ අප්පියට්ඨානෙ යෙව, වෙරී වෙරිට්ඨානෙ යෙව තිට්ඨති. ලිඛිතවිසභාග කාලකතා අඛෙත්තමෙව. "කථඤ්හි නාම භික්ඛු කරුණා සහගතෙන චෙතසා එකං දිසා ඵරිත්වා විහරති, සෙය්‍යථාපි නාම එකං පුග්ගලං දුග්ගතං දුරුපෙතං දිස්වා කරුණායෙය්‍ය එවමෙව සබ්බෙසත්තෙ කරුණාය ඵරති"ති විභඞ්ගෙ පන වුත්ත තා සබ්බපඨමං තාව කථිදෙව කරුණායිතබ්බරූපං පරමකිච්ඡපත්තං දුග්ගතං දුරුපෙතං කපණපුරිසං ඡින්නහත්ථපාදං කප්පාලං පුරතෝ ඨපෙත්වා අනාථසාලාය නිපන්නං හළුළුපාදෙහි පග්ඝරන්ත කිමිගණං අට්ටස්සරං කරොන්තං දිස්වා කිච්ඡං වතායං සත්තෝ ආපන්නොති අපෙපවනාම ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චෙය්‍යාති කරුණා පවත්තෙතබ්බා. තං අලභන්තෙන සුඛිතෝ'පි පාපකාරී පුග්ගලෝ වජ්ජිකින උපමෙත්වා කරුණායිතබ්බා. කථං- සෙය්‍යථාපි සභ හණ්ඩන ගහිතං චොරං වධෙථ නානිං රජ්ජතු ද්‍යාපිතා රාජපුරිසා බන්ධිත්වා ච තුක්ඛෙ චතුස්ථෙ පහාරසතානි දෙන්තා ආඝාතනං නෙන්ති, තස්ස මනුස්සා ඛාදනියම්පි භොජනියම්පි මාලාගන්ධවිලෙපනත්ථම්භුලානිපි දෙන්ති කිඤ්චාපි සෝ තානි ඛාදන්තෝ වෙව පරිභුඤ්ජන්තෝ ව සුඛිතෝ භොගසම්පන්නෝ විය ගච්ඡති, අථ ඛෝ නං නෙව කොචි සුඛිතෝ අයං මහාභොගෝ'ති මඤ්ඤති, අඤ්ඤදත්ථු අයං වරාකෝ ඉදානි මරිස්සති යං යදෙව හි අයං පදං නික්ඛිපති තෙන තෙන සන්නිකෙව මරණස්ස හොතීති නං ජනෝ කරුණායති, එවමෙව කරුණා කම්මට්ඨානිකෙන භික්ඛුනා සුඛිතෝ'පි පුග්ගලෝ එවං කරුණායිතබ්බා. අයං වරාකෝ කිඤ්චාපි ඉදානි සුඛිතෝ සුසජ්ජිතෝ,

හොගෙ පරිභුඤ්ජන්ති, අථ ඛෝ තීසු මාරෙසු එකෙනාපි කතස්ස කල්‍යාණකම්මස්ස අභාවා ඉදානි අපායෙසු අනප්පකං දුක්ඛං දක්ඛිස්සං පච්චනුභවිස්සාමීති. එවං තං පුග්ගලං කරුණායිත්වා තතෝ පරං එතෙනෙව උපායෙන පියපුග්ගලෙ තතෝ මජ්ඣත්තෙ තතෝ වෙරිම්හි අනුක්කමෙන කරුණා පවත්තෙතබ්බා. සචෙ පනස්ස පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙරිම්හි පටිඝං උපසම්මති, තං මෙත්තාය වුත්තනයෙනෙව වූපසමෙතබ්බං. යොපි චෙස්ස කතූපකාරෝ හොති, තම්පි සුත්වා රොග පොනව්‍යසනාදීනං අඤ්ඤතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්නාගතං දිස්වා වා සුත්වා වා තෙසවපි අභාවෙ වට්ටදුක්ඛං අනානී තත්තා දුක්ඛිතෝ'ව අයන්ති එවං සබ්බඨානෙපි කරුණායිත්වා වුත්ත නයෙනෙව අත්තනි පියපුග්ගලෙ මජ්ඣත්තෙ වෙරිම්හිති චතූසු ජනෙසු සීමසම්භෙදං කත්වා තං නිමිත්තං ආසෙවනෙන භාවෙ නෙන බහුලීකරොනෙන මෙත්තාය වුත්තනයෙනෙව සීකවතු ක්‍ඛත්තුං ඣානං අප්පනා වඩ්ඪෙතබ්බා. අඛ්ඛත්තරඨකථායං පන පඨමං වෙරිපුග්ගලෝ කරුණායිතබ්බෝ, තස්මිං චිත්තං මුදුං කත්වා දුග්ගතෝ, තතෝ පියපුග්ගලෝ, තතෝ අත්තානි අයං කමෝ වුත්තෝ, සෝ දුග්ගතං දුරුපෙතනති පාළියා න සමෙති. තස්මා වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ භාවනං ආරභිත්වා සීමසම්භෙදං කත්වා අප්පනා වඩ්ඪෙතබ්බා. තතෝ පරං පඤ්චභාකාරෙහි අනෝ ධිසෝ ඵරණා සත්තභාකාරෙහි ඔධිසෝ ඵරණා දසභාකාරෙහි දිසා ඵරණාති අයං විභූබ්බනා, සුඛං සුපතීති ආදයෝ ආනිසංසා ච මෙත්තායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි.

## අයං කරුණාභාවනාය විත්ථාරකථා.

මුදිතාභාවනං ආරභන්තෙනාපි න පඨමං පියපුග්ගලාදිසු ආරභිතබ්බා. නහි පියොව පියභාවමත්තෙනෙව මුදිතාය පදට්ඨානං හොති, පනෙව මජ්ඣත්තවෙරිනො, ලිඛිතවිසභාගකාලකතා අබෙත්තමෙව. අතිපියසභායකෝ පන සියා පදට්ඨානං, යෝ අට්ඨකථායං සොණ්ඩසභායෝ'ති වුත්තෝ, සෝ හි මුදිතමුදිතෝ'ව හොති, පඨමං හසිත්වා පඩ්ඡා කථෙති, තස්මා සෝ වා පඨමං මුදිතාය ඵරිතබ්බෝ. පියපුග්ගලං වා සුඛිතං සම්පත්තිං මොදමානං දිස්වා වා සුත්වා වා මොදති වත්තායං සත්තා අහෝ සාධු අහෝ සුට්ඨූති මුදිතා උප්පාදෙතබ්බා. ඉමමෙවහි අත්ථවසං පටිච්ච විභඞ්ගෙ වුත්තං "සාථඤ්ච භික්ඛු මුදිතාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති, සෙය්‍යථාපි නාම එකං පුග්ගලං පියං මනාපං දිස්වා මුදිතෝ අස්ස, එවමෙව සබ්බෙ සත්තෙ මුදිතාය ඵරති" ති. සචෙ පියස්ස සෝ සොණ්ඩසභායෝ වා පියපුග්ගලෝ වා අතීතෙ සුඛිතෝ අහොසි, සම්පති පන දුග්ගතෝ දුරුපෙතෝ, අතීතමෙවස්ස සුඛිත

භාවං අනුස්සරිත්වා එස අතිතෙ එවං මහාභොගෝ මහාපරිවාරෝ නිච්චපමුදිතෝ අහොසීති තමෙවස්ස මුදිතාකාරං ගහෙත්වා මුදිතා උපපාදෙතබ්බා. අනාගතෙ වා පන පුන තං සම්පත්තිං ලභිත්වා හත්ථික්ඛන්ධ අස්සපිට්ඨි සුවණ්ණසිවිකාදීහි විචරිස්සතීති අනාගතම්පි ස්ස මුදිතාකාරං ගහෙත්වා මුදිතා උපපාදෙතබ්බා. එවං පියපුග්ගලෙ මුදිතං උපපාදෙත්වා අථ මජ්ඣත්තෙ තතෝ වෙරිම්හීති අනුනයමෙන මුදිතා පවත්තෙතබ්බා, අපපනා වඩ්ඪෙතබ්බා. සචෙ පන ස්ස පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙරිම්හි පරිසං උපජ්ජති, තං මෙත්තා යං වුත්තනයෙනෙව වූපසමෙත්වා ඉමෙසු ච තීසු අත්තනිවාති වතූසු ජනෙසු සමවිත්තතාය සීමසම්භෙදං කත්වා තං නිමිත්තං ආසෙව නෙතන භාවෙතෙන බහුලිකරොතෙන මෙත්තායං වුත්තනයෙනෙව නිකවතුක්කජ්ඣානවසෙන අප්පනා වඩ්ඪෙතබ්බා. තතෝ පරං පණ්ඩිහාකාරෙහි අනොධිසෝ ඵරණා සත්තහාකාරෙහි ඔධිසෝ ඵරණා දසහාකාරෙහි දිසාඵරණානි අයං විත්ථාරකථා, සුඛං සුපතීති ආදයෝ ආනිසංසා ච මෙත්තායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති.

**අයං මුදිතාභාවනාය විත්ථාරකථා.**

---

උපෙක්ඛාභාවනං ආරභිතුකාමෙන පන මෙත්තාදීසු පරිලබ්ධනිකවතුක්කජ්ඣානෙන පගුණං තතියජ්ඣානං වුට්ඨාය සුඛිතා හොතූති ආදිවසෙන සත්තකෙලාඝනමනසිකාරයුත්තත්තා පරිසානුත්තරය සමීපචාරිත්තා සොමනස්සයොගෙන ඔළාරිකත්තා ච පුරිමාසු ආදීනවං සන්තභාවතො උපෙක්ඛාය ආනිසංසඤ්ච දිස්වා යස්සා පකති මජ්ඣත්තෝ පුග්ගලෝ, තං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා උපෙක්ඛා උපපාදෙතබ්බා. තතෝ පියපුග්ගලාදීසු. වුත්තං හෙතං—

"කථඤ්ච භික්ඛු උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති, සෙය්‍යථාපිනාම එකං පුග්ගලං නෙව මනාපං න අමනාපං දිස්වා උපෙක්ඛකො අස්ස, එවමෙව සබ්බෙ සත්තෙ උපෙක්ඛාය ඵරති" ති. තස්මා වුත්තනයෙන මජ්ඣත්තපුග්ගලෙ උපෙක්ඛං උපපාදෙත්වා අථ පියපුග්ගලෙ තතෝ සොණ්ඩයහාදයකෙ තතෝ වෙරිම්හීති එවං ඉමෙසු ච තීසු අත්තනි චාති සබ්බත්ථ මජ්ඣත්තත්තවසෙන සීමසම්භෙදං කත්වා තං නිමිත්තං ආසෙවිතබ්බං භාවෙතබ්බං බහුලිකාතබ්බං. තස්සෙවං කරොතෝ පඨවිකසිණෙ වුත්තනයෙනෙව චතුත්ථජ්ඣානං උපජ්ජති. කිං පනෙතං පඨවිකසිණාදීසු උපජ්ජනත තියජ්ඣානසදිසාපි උපජ්ජතීති, නුපජ්ජති. කස්මා, ආරම්මණවිසභාගතාය. මෙත්තාදීසු උපජ්ජනත්තතියජ්ඣානසෙව පන උපජ්ජති, ආරම්මණසභාගතායාති. තතෝ පරා පන විත්ථාරකථා ව ආනිසංස පවිලාභෝ ච මෙත්තායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ'ති.

**අයං උපෙක්ඛාභාවනාය විත්ථාරකථා.**

---

බ්‍රහ්මුත්තමෙන කථිතෙ-බ්‍රහ්මවිහාරෙ ඉමෙ ඉති විදිත්වා,
හියෝ‍ය එතෙසු අත්ථං-පණ්ඩිතකකථාපි වියෙදිතබ්බා.

එත්‍ථ හි **මෙත්තා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛාසු** අත්තෙතා තා ව මෙත්තීති **මෙත්තා**, සිනියතීති අත්ථෝ. මිත්තෙ වා භවා මිත්ත සත්තා එසා පවත්තීතිපි **මෙත්තා**. පරදුක්ඛෙ සති සාධූනං හදයකම්පනං කරෙ තීති **කරුණා**, කිණාතීවා පරදුක්ඛං හිංසති විනාසෙතීති **කරුණා**, කිරියති වා දුක්ඛිතෙසු ඵරණවසෙන පසාරියතීති **කරුණා**. මොදනන්ති තාය තං සම්පයුත්තා සයං වා මොදතී මොදනමත්ත මෙව වා තන්නි මුදිතා. අවෙරා හොන්තූති ආදිව්‍යාපාරපහානෙන මජ්ඣත්තභාවූපගමනෙනෙව උපෙක්ඛතීති **උපෙක්ඛා**. ලක්ඛණාදිතො පනෙත්ථ හිතාකාරපවත්තිලක්ඛණමෙත්තා, හිතූපසංහාරරසා, ආඝාතවිනයපච්චුපට්ඨානා, සත්තානං මනාපභාවදස්සනපදට්ඨානා, ව්‍යාපාදූපසමො එනිසස්සා සම්පත්ති, සිනෙහසම්භවො විපත්ති දුක්ඛාපනයනාකාරපවත්ති. ලක්ඛණා කරුණා, පරදුක්ඛාසහනරසා, අවිහිංසා පච්චුපට්ඨානා, දුක්ඛාභිභූතානං අනාථභාවදස්සනපදට්ඨානා, විහිංසූපසමො තස්සා සම්පත්ති, සොකසම්භවො විපත්ති, පමොදලක්ඛණා මුදිතා, අනිස්සායනරසා, අරතිවිඝාතපච්චුපට්ඨානා, සත්තානං සම්පත්තිදස්සනපදට්ඨානා, අරතිවූපසමො තස්සා සම්පත්ති පහාසසම්භවො විපත්ති, සත්තෙසු මජ්ඣත්තාකාරපවත්ති ලක්ඛණා, උපෙක්ඛා, සත්තෙසු සමභාවදස්සනරසා, පටිඝානුනයවූපසමපච්චුපට්ඨානා, කම්මස්සකා සත්තා තෙ කස්ස රුච්චියා සුඛිතා වා භවිස්සන්ති දුක්ඛතොවා මුච්චිස්සන්ති පත්තසම්පත්තිතො වා න පරිහායිස්සන්තීති එවං පවත්තකම්මස්සකතා දස්සනපදට්ඨානා, පටිඝානුනයවූපසමො තස්සා සම්පත්ති, නෙහසිනාභ අඤ්ඤුපෙක්ඛාය සම්භවොවිපත්ති. චතූස්වාපි පනෙතෙසං බ්‍රහ්මවිහාරානං විපස්සනාපුබ්බෙව භවසම්පත්ති ව සාධාරණපයොජනං, ව්‍යාපාදාදි පටිඝාතො ආවෙණිකං. බ්‍යාපාදපටිඝාතපයොජනාහෙත්ථ මෙත්තා විහිංසා අරති රාගපටිඝාතපයොජනා ඉතරා. වුත්තම්පි චෙතං "නිස්සරණං හෙතං ආවුසො බ්‍යාපාදස්ස යදිදං මෙත්තා චෙතොවිමුත්ති, නිස්සරණං හෙතං ආවුසො විහෙසාය යදිදං කරුණා චෙතොවිමුත්ති, නිස්සරණං හෙතං ආවුසො අරතියා යදිදං මුදිතා චෙතොවිමුත්ති, නිස්සරණං හෙතං ආවුසො රාගස්ස යදිදං උපෙක්ඛා චෙතොවිමුත්තී"ති. එකමෙකස්ස වෙත්ථ ආසන්නදූරවසෙන වෙ වෙ පච්චත්තිකා. මෙත්තාබ්‍රහ්මවිහාරස්ස හි සමීපවාරෙ ව්‍යාපාදෙ පරිසස්ස සපතෙතා ගුණදස්සනසභාගතාය රාගො ආසන්නපච්චත්තිකො, සො ලභුං ඔතාරං ලභති, තස්මා තතො සුඛුං මෙත්තා රක්ඛිතබ්බා, පබ්බතාදි ගහණනිස්සිතො ව්‍ය පුරිසස්ස සපතෙතා සභාගවිසභාගතාය

ව්‍යාපාදෙ දූරපච්චත්ථිකෝ, තස්මා තතෝ නිබ්භයෙන මෙත්තායිත බ්බං. මෙත්තායිස්සති ච නාම කොපඤ්ච කරිස්සතීති අධිප්පායෙනමෙතං. කරුණාබ්‍රහ්මවිහාරස්ස චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යානං රූපානං ඉට්ඨානං කන්තානං මනාපානං මනොරමානං ලොකාමිසපටිසංයුත්තානං අප්පටිලාභං වා අප්පටිලාභතො සමනුස්සරතො පුබ්බෙ වා පටිලබ්ධ පුබ්බං අනිත්තං නිරුද්ධං විපරිණතං සමනුස්සරතො උප්පජ්ජති දෙමනස්සං යං එවරූපං දෙමනස්සං ඉදං වුච්චති දොහළිතං දෙමන ස්සන්ති ආදිනා නයෙන ආගතං දොහළිතං දෙමනස්සං විපත්තිදස්සනසභාගතාය ආසන්නපච්චත්ථිකං, සභාගවිසභාගතාය විහිංසා දූරපච්චත්ථිකා, තස්මා තතෝ නිබ්භයෙන කරුණායිතබ්බං. කරුණායිස්සති නාම කරිස්සති පාණිආදීහි ච විහෙඨෙස්සතීති අධිප්පාන මෙතං. මුදිතා බ්‍රහ්මවිහාරස්ස චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යානං රූපානං ඉට්ඨානං කන්තානං මනාපානං මනොරමානං ලොකාමිසපටිසංයුත්තානං පටිලාභං වා පටිලාභතො සමනුපස්සතො පුබ්බෙ වා පටිලබ්ධපුබ්බං අනිත්තං නිරුද්ධං විපරිණතං සමනුස්සරතො උප්පජ්ජති සොමනස්සං යං එවරූපං සොමනස්සං ඉදං වුච්චති දොහළිතං සොමනස්සන්ති ආදිනා නයෙන ආගතං දොහළිතං සොමනස්සං සම්පත්තිදස්සනසභාගතාය ආසන්නපච්චත්ථිකං, සභාගවිසභාගතාය අරතිං දූරපච්චත්ථිකා, තස්මා තතෝ නිබ්භයෙන මුදිතා භාවෙතබ්බා. පමුදිතොච නාම භවිස්සති පඤ්ඤෙන්ද්‍රියසමන්නෙපු ච අධිකුසලධම්ම සුවා උක්කණ්ඨිස්සතීති අධිප්පාන මෙතං. උපෙක්ඛා බ්‍රහ්මවිහාරස්ස ප න චක්ඛුනා රූපං දිස්වා උප්පජ්ජති උපෙක්ඛා බාලස්ස මූළ්හස්ස පුථු ජ්ජනස්සඅනොධිජිනස්ස අවිපාකජිනස්ස අනාදීනවදස්සාවිනොඅස්සු තවතො පුථුජ්ජනස්ස යා එවරූපා උපෙක්ඛාරූපං සා නානිවත්තති තස්මා සා උපෙක්ඛා ගෙහසිතාරම්මණුප්පත්තිආදිනා නයෙනාගතා ගෙ හසිතා අඤ්ඤුප්පෙක්ඛා දෙසගුණාවිවාරණවසෙන සභාගතත්තා ආස න්නපච්චත්ථිකා, සභාගවිසභාගතාය රාගපටිඝා දූරපච්චත්ථිකා, ත ස්මා තතෝ නිබ්භයෙන උපෙක්ඛිතබ්බං. උපෙක්ඛිස්සති ච නාම ර ජ්ජිස්සති ච පටිඝඤ්ඤිස්සතිවාති අධිප්පාන මෙතං. සබ්බෙසම්පි ච ඒ තෙසං කත්තු කම්‍යතා ඡන්දෙ ආදි, නිවරණාදිවිත්තබ්භන්තං මජ්ඣිං, අපපනා පරියොසානං, පඤ්ඤත්තත්ථිධම්මවසෙන එකො වා සත්තො අ නෙකෙ වා සත්තා ආරම්මණං, උපචාරෙ වා අප්පනාය වා පත්තාය ආරම්මණ වඩ්ඪනං. තත්‍රායං වඩ්ඪනක්‍රමෙ-යථා හි ඛුදලෝ කස්ස කො කසි තබ්බට්ඨානං පරිච්ඡිඳිත්වා කසති, එවං පඨමමෙව එකං ආ වාසං පරිච්ඡිඳිත්වා තත්ථ සත්තෙසු ඉමස්මිං ආවාසෙ සත්තා අවෙරා හොන්තූති ආදිනා නයෙන මෙත්තා භාවෙතබ්බා. තත්ථ චිත්තං මුදුං කම්මනියඤ්ච කත්වා වෙ ආවාසා පරිච්ඡිඳිතබ්බා, තතෝ අනුක්‍රමෙන තයො විත්තාරෝ පඤ්ච ඡ සත්ත අට්ඨ නව දස එකා රච්ඡා උපඩ්ඪ

ගාමෝ ගාමෝ ජනපදෙ රජ්ජං එකා දිසානි එවං යාව එකං චක්ක වාළං තතෝ වා පන භියෝ තත්ථ තත්ථ සත්තෙසු මෙත්තා භාවෙ තබ්බා, තථා කරුණාදයොති. අයමෙත්ථ ආරම්මණවඩ්ඪනකක්කමෝ. යථා පන කසිණානං නිස්සන්දෙ ආරුප්පා, සමාධිනිස්සන්දෙ නෙව සඤ්ඤා භාසඤ්ඤායතනං, විපස්සනානිස්සන්දෙ ඵලසමාපත්ති, සමථ විපස්සනා නිස්සන්දෙ නිරොධසමාපත්ති, එවං පුරිමබ්‍රහ්මවිහාරත්තය නිස්සන්දෙ එත්ථ උපෙක්ඛා බ්‍රහ්මවිහාරෝ. යථා හි ඵලෙන අනුස්සාපෙතා තුලාසඞ්ඛාටං අනාරොපෙත්වා න සක්කා ආකාසෙ කූටගොපානසියො ඨපෙතුං, එවං පුරිමෙසු තීහි යානිකම්මානං විනා න සක්කා වත්තුන්ති භාවෙතුන්හි. එත්ථ සියා—කස්මා පනෙතා මෙත්තා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛා බ්‍රහ්මවිහාරාති වුච්චන්ති, කස්මා ච වත්තස්සෙ, කොච එතාසං කමෝ, අභිධම්මෙව කස්මා අප්පමඤ්ඤාති වුත්තානි. වුච්චතෙ— සෙඨ්ඨෙන තාව නිද්දොසභාවෙන චෙත්ථ බ්‍රහ්මවිහාරතා වෙදිතබ්බා, සත්තෙසු සම්මා පටිපත්තිභාවෙන හි සෙට්ඨා එතෙ විහාරා, යථා ච බ්‍රහ්මානො නිද්දොසචිත්තා විහරන්ති එවං එතෙහි සමඵ යුත්තා යොගිනො බ්‍රහ්මසමාව හුත්වා විහරන්තීති සෙට්ඨත්තෙන නිද්දොසභාවෙන ච බ්‍රහ්මවිහාරාති වුච්චන්ති. කස්මා ච වත්තස්සොති ආදි පඤ්හස්ස පන ඉදං විස්සජ්ජනං—

විසුද්ධිමග්ගාදිවසා වත්තස්සා-හිතාදිආකාරවසා පනස්සං,
කමෝ පවත්තනතිවඅප්පමාණෙ-තාගොචරෙන තදප්පමඤ්ඤා.

එතාසුහි යස්මා මෙත්තා ව්‍යාපාදබහුලස්ස කරුණා විහෙසාබහුලස්ස මුදිතා අරතිබහුලස්ස උපෙක්ඛා රාගබහුලස්ස විසුද්ධිමග්ගො, යස්මා හිතූපසංහාර අනිතාපනයන සම්පත්තිමොදන අනාභොග වසෙන චතුබ්බිධොයෙව සත්තෙසු මනසිකාරෝ, යස්මා ච යථා මාතා දහර ගිලාන යොබ්බනප්පත්ත සකිච්චප්පසුතෙසු චතූසු පුත්තෙසු දහරස්ස අභිවුද්ධි කාමා හොති ගිලානස්ස ගෙලඤ්ඤපන යනකාමා යොබ්බනප්පත්තස්ස යොබ්බනසම්පත්තියා විරත්තිකාමා සකිච්චප්පසුතස්ස කියමිවි පරියායෙ අව්‍යාවටාහොති, තථා අප්පමඤ්ඤාසු විහාරිකෙනාපි සබ්බසත්තෙසු මෙත්තාදිවසෙන භවිතබ්බං, තස්මා ඉතො විසුද්ධිමග්ගාදිවසා වත්තස්සොව අප්පමඤ්ඤා. යස්මා පන වත්තස්සොපෙතා භාවෙතුකාමෙන පඨමං හිතාකාරප්පවත්තිවසෙන සත්තෙසු පටිපජ්ජිතබ්බං, හිතාකාරප්පවත්තිලක්ඛණා ච මෙත්තා. තතෝ එවං පත්තහිතානං සත්තානං දුක්ඛාභිභවං දිස්වා වා සුත්වා වා සම්භාවෙත්වා වා දුක්ඛාපනයනාකාරප්පවත්තිවසෙන, දුක්ඛාපනයනාකාරප්පවත්තිලක්ඛණාව කරුණා. අථෙවං පත්තහිතානං පත්තිතදුක්ඛාපගමානඤ්ච නෙසං සම්පත්තිංදිස්වා සම්පත්තිපමොදනවසෙන, පමොදනලක්ඛණා ච මුදිතා. තතෝ පරං පන කත්තබ්බාභාවතෝ

අජ්ඣුපේක්ඛිතත්තසඞ්ඛාතෙන මජ්ඣත්තාකාරෙන පවිපස්සිතබ්බං, මජ්ඣත්තාකාරප්පවත්තිලක්ඛණා ච උපෙක්ඛා. තස්මා ඉතෝ භිතාදි ආකාරවසා පනාසං පඨමං මෙත්තා වුත්තා, අථ කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛාති අයං කමෝ වෙදිතබ්බෝ. යස්මා පන සබ්බාපෙතා අප්පමාණෙ ගොචරෙ පවත්තන්ති, අප්පමාණං හි සත්තා එතාසං ගොචරභූතා, එකසත්තස්සාපි ච එත්තකෙ පදෙසෙ මෙත්තාදයෝ භාවෙතබ්බාති එවං පමාණං අගහෙත්වා සකලඵරණවසෙනෙව පවත්තනාති තෙන වුත්තං–

විසුද්ධිමග්ගාදිවසා වතස්සෝ-භිතාදිආකාරවසා පනාසං,
කමෝ පවත්තනන්ති ච අප්පමාණෙ-නා ගොචරෙයෙන තදප්පමඤ්ඤාති.

එවං අප්පමාණගොචරතාය එකලක්ඛණාසු චාපි එතාසු පුරිමා තිස්සෝ නිකවතුක්කජ්ඣානිකාව හොන්ති. කස්මා සොමනස්සාවි පප්පයොගතො. කස්මාපනායං සොමනස්සෙන අවිප්පයොගොහි දෙම නස්සසමුට්ඨානා බ්‍යාපාදාදීනං නිස්සරණත්තා. පච්ඡිමා පන අව සෙසඵලක්ඣානිකාව. කස්මා— උපෙක්ඛා වෙදනා සම්පයොගතො. නහි සත්තෙසු මජ්ඣත්තාකාරප්පවත්තා බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා උපෙක්ඛා වෙදනං විනා වත්තතීති. යො පනෙවං වදෙය්‍ය–යස්මා ච භගවතා අඞ්ගනිපාතෙ චතුන්නම්පි අප්පමඤ්ඤාසු අවිසෙසෙන වුත්තං "කතමා ච භික්ඛවෙ ඉමං සමාධිං සවිතක්කසවිචාරම්පි සවිචාරං භාවෙය්‍යාසි අවිතක්කවිචාරමත්තං භාවෙය්‍යාසි, අවිතක්කඅවිචාරං භාවෙය්‍යාසි, සප්පීතිකම්පි භාවෙය්‍යාසි, නිප්පීතිකම්පි භාවෙය්‍යාසි, සාතසහගතම්පි භාවෙය්‍යාසි, උපෙක්ඛාසහගතම්පි භාවෙය්‍යාසී"ති තස්මා චතස්සෝපි අප්පමඤ්ඤා චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානිකාති. සෝ මාභෙ වදතිස්ස වචනීයතා. එවං හි සති කායානුපස්සනාදයෝපි චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානිකා සියුං, වෙදනානුපස්සනාදිසු ච පඨමජ්ඣානමපි නත්ථි, පඤ්චෙව ඉන්‍රියාදීනි, තස්මා ව්‍යඤ්ජනච්ඡායාමත්තං ගහෙත්වා භගවන්තං අභාභාසික්ඛි, ගම්භීරං හි බුද්ධවචනං, තං ආචරියෙ පයිරුපාසිත්වා අධිප්පායතො ගහෙතබ්බං. අයං හි තත්‍ර අධිප්පායෝ– සාධු භෙ භන්තෙ භගවා සඞ්ඛිත්තෙන ධම්මං දෙසතු, යම්හං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨෝ අප්පමත්තෝ ආතාපී පහිතත්තෝ විහරෙය්‍යන්ති එවං අයාචිතධම්මදෙසනං කිර තං භික්ඛුං යස්මා සෝ පුබ්බෙ'පි ධම්මං සුත්වා තත්ථෙව වසති, න සමණධම්මං කාතුං ගච්ඡති, තස්මා නං භගවා "එවමෙව පනිධෙකච්චෙව ඉමිස්ස පුරිසස්ස මම සන්තිකාවචරස්සෙව අරඤ්ඤසඤ්ඤා ධම්මං ච භාසිතෙ මම සන්තිකාවචරස්සෙව අනුබන්ධිතබ්බං මඤ්ඤන්ති" අපසාදෙන්තෝ පුන යස්මා සෝ අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පන්නතා නස්මා නං ඔවදන්තෝ ආහ "තස්මා තිහ තෙ භික්ඛු එවං සික්ඛිතබ්බං–අජ්ඣත්තං මෙ චිත්තං සන්තං භවිස්සති

සුසණ්ඨිතං නවුප්පජ්ජා පාපකා අකුසලා ධම්මා චිත්තං පරියාදාය ඨස්සන්තීති.එවං ඛෝ තෙ භික්ඛු සික්ඛිතබ්බ"න්ති ඉමිනා පනස්ස ඔවාදෙන නියකම්මභාවෙන චිත්තෙකග්ගතා මත්තො මූලකම්මට්ඨානං වුත්තො, තතො එත්තකෙනෙව සන්තුට්ඨිං අනාපජ්ජිත්වා එවං සො එව සමාධි වඩ්ඪෙතබ්බො'ති දස්සෙතුං "යතො ඛෝ තෙ භික්ඛු අජ්ඣත්තං චිත්තං ඨිතං හොති සුසණ්ඨිතං නවුප්පජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති, තතො තෙ භික්ඛු එවං සික්ඛිතබ්බං-මෙත්තා මෙ චෙතොවිමුත්ති භාවිතා භවිස්සති බහුලිකතා යානිකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධාති. එවං ඛෝ තෙ භික්ඛු සික්ඛිතබ්බ"න්ති එවමස්ස මෙත්තාවසෙන භාවනං වත්වා පුන "යතො ඛෝ තෙ භික්ඛු අයං සමාධි එවං භාවිතො හොති බහුලිකතො, තතො ත්වං භික්ඛු ඉමං මූලකම්මට්ඨානං සවිතක්කම්පි සවිචාරං භාවෙය්යාසි =:පෙ:= උපෙක්ඛාසහගතම්පි භාවෙය්යාසි"ති වුත්තං. තස්සත්ථො—යදා තෙ භික්ඛු අයං මූලකම්මට්ඨාන සමාධි එවං මෙත්තාවසෙන භාවිතො හොති,තදා ත්වං තාවතකෙනාපි තුට්ඨිං අනාපජ්ජිත්වා ව ඉමං මූලකම්මට්ඨානං අඤ්ඤෙසුපි ආරම්මණෙසු චතුක්කඣානපඤ්චක ඣානානි පාපයමානො සවිතක්කම්පි සවිචාරන්ති ආදිනා නයෙන භාවෙය්යාසීති.එවං වත්වා ව පුන කරුණාදිඅවසෙස බ්‍රහ්මවිහාරපුබ්බභාගම්පි අඤ්ඤෙසු ආරම්මණෙසු චතුක්කපඤ්චක ඣානවසෙන භාවනං කරෙය්යාසීති දස්සෙතො "යතො ඛෝ තෙ භික්ඛු අයං සමාධි එවං භාවිතො හොති බහුලිකතො තතො තෙභික්ඛු එවං සික්ඛිතබ්බං කරුණා මෙ චෙතොවිමුත්ති"ති ආදිමාහ.

එවං මෙත්තාදි පුබ්බභාගං චතුක්කපඤ්චකඣානවසෙන භාවනං දස්සෙත්වා පුන කායානුපස්සනාදිපුබ්බභාගං දස්සෙතුං "යතො ඛෝ තෙ භික්ඛු අයං සමාධි එවං භාවිතො හොති බහුලීකතො, තතො තෙ භික්ඛු එවං සික්ඛිතබ්බං—කායෙ කායානුපස්සී විහරිස්සාමී"ති ආදිං වත්වා "යතො ඛෝ තෙ භික්ඛු අයං සමාධි එවං භාවිතො භවිස්සති සුභාවිතො, තතො ත්වං භික්ඛු යෙන යෙනෙව ගච්ඡසි ඵාසුඤ්ඤෙව ගච්ඡසි යත්ථ යත්ථෙව ඨස්සසි ඵාසුඤ්ඤෙව ඨස්සසි යත්ථ යත්ථෙව නිසීදිස්සසි ඵාසුඤ්ඤෙව නිසීදිස්සසි යත්ථ යත්ථෙව සෙය්‍යං කප්පෙස්සසි ඵාසුඤ්ඤෙව සෙය්‍යං කප්පෙස්සසි"ති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං සමාපෙසි. තස්මා නිකවතුක්කඣානිකාව මෙත්තාදයො, උපෙක්ඛා පන අවසෙසඑකඣානිකාවාත් වෙදිතබ්බා. තථෙව ච අභිධම්මෙ විභත්තාති. එවං නිකවතුක්කඣානවසෙන වෙව අවසෙස එකඣානවසෙන ච විධා ඨිතා නාමපි එතාසං සුඛපරමාදිවසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං අසදිසො ආනුභාව විසෙසො වෙදිතබ්බා, හලිද්දිවසනසුත්තාදයම්පි හි එතා සුඛපර

මාදිභාවෙන විසෙසෙත්වා වුත්තා. යථාහ— "සුභපරමාහං භික්ඛවේ චේතොවිමුත්තිං වදාමි, ආකාසානඤ්චායතනපරමාහං භික්ඛවේ කරුණං චේතොවිමුත්තිං වදාමි, විඤ්ඤාණඤ්චායතනපරමාහං භික්ඛවේ මුදිතං චේතොවිමුත්තිං වදාමි, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනපරමාහං භික්ඛවේව උපෙක්ඛං චේතොවිමුත්තිං වදාමි"ති. කස්මා පනෙතා එවං වුත්තාති— තස්ස තස්ස උපනිස්සයත්තා. මෙත්තාවිහාරිස්ස හි ඔත්තා අප්පටිකූලා හොන්ති, අථස්ස අප්පටිකූලපරිචයා අප්පටිකූලෙසු පරිසුඩ්ධචරණස්ස නිලාදීසු විත්තං උපඨාහරතෝ අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති, ඉති මෙත්තාසුභවිභාවිකස්ස උපනිස්සයෝ හොති න තතෝ පරං තස්මා සුභපරමාහි වුත්තා. කරුණාවිහාරිස්ස දණ්ඩාභිඝාතාදිරූපනිමිත්තං පහන්තුකාමං සමනුපස්සන්තස්ස කරුණාය පවත්තිඅභාවතෝ රූපෙ ආදීනවෝ පරිවිදිතෝ හොති, අථස්ස පරිවිදිතරූපාදීනවත්තා පඨවිකසිණාදිසු අඤ්ඤතරං උග්ගහෙත්වා රූපනිස්සරණෙ ආකාසෙ චිත්තං උපසංහරතෝ අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති, ඉති කරුණාආකාසානඤ්චායතනස්ස උපනිස්සයෝ හොති න තතෝ පරං, තස්මා ආකාසානඤ්චායතනපරමාහි වුත්තා. මුදිතාවිහාරිස්ස පන තෙනෙවාකාරෙන පාමොජ්ජාකාරණෙන උපපත්තිඅභාවතෝ විඤ්ඤාණං අනුපට්ඨහන්තස්ස මුදිතාය පවත්තිඅභාවතෝ විඤ්ඤාණගහණං පරිත්තං චිත්තං හොති, අථස්ස අනුක්කමාධිගතං ආකාසානඤ්චායතනං අභික්කමිත්වා ආකාසනිමිත්තභාවරෙ විඤ්ඤාණෙ චිත්තං උපසංහරතෝ අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දතීති මුදිතා විඤ්ඤාණඤ්චායතනස්ස උපනිස්සයෝ හොති න තතෝ පරං, තස්මා විඤ්ඤාණඤ්චායතනපරමාහි වුත්තා. උපෙක්ඛාවිහාරිස්ස පන සත්තා සුඛිතා වා හොන්තු දුක්ඛිතෙ වා පරිමුච්චන්තු යථාපත්තසුඛතෝ වා මා විමුච්චන්තූති ආභොගාභාවමතෝ සුබදුක්ඛාදිපරමත්ථඅභාවිමුඛභාවතෝ අවිජ්ජමානගහණෙ දුක්ඛං චිත්තං හොති, අථස්ස පරමත්ථාභාවතෝ විමුඛභාවපරිචිතචිත්තස්ස පරමත්ථතෝ අවිජ්ජමානගහණදුක්ඛවිත්තාභාවෙ අනුක්කමාධිගතං විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්මසභාවතෝ අවිජ්ජමානෙ පරමත්ථභූතස්ස විඤ්ඤාණස්ස අභාවෙ චිත්තං උපසංහරතෝ අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දතීති උපෙක්ඛා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනස්ස උපනිස්සයෝ හොති න තතෝ පරං, තස්මා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනපරමාහි වුත්තාති. එවං සුභපරමාදිභාවෙන එතාසං ආනුභාවං විදිත්වා පුත්ත සබ්බාපෙතා දුභාදීනං සබ්බකල්‍යාණධම්මානං පරිපූරිකාත් වෙදිතබ්බා. යත්තකා පන හි ඛීතජ්ඣාසයතාය සත්තානං දුක්ඛාභාවනාය සත්තසඋපත්තිවිභාවනාය විරජ්ජිතුකාමතාය සබ්බසත්තෙසු ච පක්ඛපාතාභාවෙන සමපවත්තා චිත්තා මහාසත්තා

සුසණ්ඨිතං නාවුප්පජ්ජන්තා පාපකා අකුසලා ධම්මා චිත්තං පරියාදාය ඨස්සන්තීති. එවං හි තෙ භික්ඛු සික්ඛිතබ්බ"න්ති ඉමිනා පනස්ස ඔවාදෙන නියකජ්ඣත්තවසෙන චිත්තෙකග්ගතා මත්තා මූලසමාධි වුත්තො, තතො එත්තකෙනෙව සන්තුට්ඨිං අනාපජ්ජිත්වා එවං සො එව සමාධි වඩ්ඪිතබ්බොති දස්සෙතුං "යතො ඛො තෙ භික්ඛු අජ්ඣත්තං චිත්තං ඨිතං හොති සුසණ්ඨිතං නාවුප්පජ්ජන්තා පාපකා අකුසලා ධම්මා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති, තතො තෙ භික්ඛු එවං සික්ඛිතබ්බං-මෙත්තා මෙ චෙතොවිමුත්ති භාවිතා භවිස්සති බහුලිකතා යානිකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධාති. එවං හි තෙ භික්ඛු සික්ඛිතබ්බ"න්ති එවමස්ස මෙත්තාවසෙන භාවනං වත්වා පුන "යතො ඛො තෙ භික්ඛු අයං සමාධි එවං භාවිතො හොති බහුලිකතො, තතො ත්වං භික්ඛු ඉමං මූලසමාධිං සවිතක්කම්පි සවිචාරං භාවෙය්යාසි =:පෙ:= උපෙක්ඛාසහගතම්පි භාවෙය්යාසී"ති වුත්තං. තස්සත්ථො—යදා තෙ භික්ඛු අයං මූලසමාධි එවං මෙත්තාවසෙන භාවිතො හොති, තදානිං තාවතකෙනාපි තුට්ඨිං අනාපජ්ජිත්වා ව ඉමං මූලසමාධිං අඤ්ඤසුපි ආරම්මණෙසු චතුක්කපඤ්චකඣානානි පාපයමානො සවිතක්කම්පි සවිචාරන්ති ආදිනා නයෙන භාවෙය්යාසීති. එවං වත්වා ව පුන කරුණාදිඅවසෙස බ්‍රහ්මවිහාරපුබ්බභාගම්පිස්ස අඤ්ඤසු ආරම්මණෙසු චතුක්කාපඤ්චකඣානවසෙන භාවනං කරෙය්යාසීති දස්සෙන්තො, "යතො ඛො තෙ භික්ඛු අයං සමාධි එවං භාවිතො හොති බහුලිකතො තතො තෙ භික්ඛු එවං සික්ඛිතබ්බං කරුණා මෙ චෙතොවිමුත්ති"ති ආදිමාහ.

එවං මෙත්තාදි පුබ්බභාගං චතුක්කා පඤ්චකඣානවසෙන භාවනං දස්සෙත්වා පුන කායානුපස්සනාදිපුබ්බභාගං දස්සෙතුං "යතො ඛො තෙ භික්ඛු අයං සමාධි එවං භාවිතො හොති බහුලිකතො, තතො තෙ භික්ඛු එවං සික්ඛිතබ්බං—කායෙ කායානුපස්සී විහරිස්සාමී"ති ආදිං වත්වා "යතො ඛො තෙ භික්ඛු අයං සමාධි එවං භාවිතො භවිස්සති සුභාවිතො, තතො ත්වං භික්ඛු යෙන යෙනෙව ගච්ඡසි ඵාසුකෙඤ්ඤව ගච්ඡසි යත්ථ යත්ථෙව ඨස්සසි ඵාසුකෙඤ්ඤව ඨස්සසි යත්ථ යත්ථෙව නිසීදිස්සසි ඵාසුකෙඤ්ඤව නිසීදිස්සසි යත්ථ යත්ථෙව සෙය්‍යං කප්පෙස්සසි ඵාසුකෙඤ්ඤව සෙය්‍යං කප්පෙස්සසී"ති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං සමාපෙසි. තස්මා නිකවතුක්කඣානිකාව මෙත්තාදයො, උපෙක්ඛා පන අවසෙසඑකඣානිකාවාති වෙදිතබ්බා. තථෙව ච අභිධම්මෙ විභත්තානි. එවං නිකවතුක්කඣානවසෙන වෙව අවසෙස එකඣානවසෙන ච ච්ඡා සිතා නම්පි එතාසං සුභපරමාදිවසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං අසදිසො ආනුභාව විසෙසො වෙදිතබ්බා, හලිද්දිවසනසුත්තාදයඞ්ග් ච් එතා සුභපර

මාදිකාවෙසා විසෙසෙතබ්බා වුත්තා. යථාහ— "සුභපරමාහං භික්ඛවේ චේතනං චේතෝවිමුත්තිං වදාමි, ආකාසානඤ්චායතනපරමාහං භික්ඛවේ කරුණං චේතෝවිමුත්තිං වදාමි, විඤ්ඤාණඤ්චායතනපරමාහං භික්ඛවේ මුදිතං චේතෝවිමුත්තිං වදාමි, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනපරමාහං භික්ඛවේ උපෙක්ඛං චේතෝවිමුත්තිං වදාමි"ති. කස්මා පනෙතා එවං වුත්තාති— තස්ස තස්ස උපනිස්සයත්තා. මෙත්තාවිහාරිස්ස හි සත්තා අප්පතිකූලා හොන්ති, අථස්ස අප්පතිකූලපරිචයා අප්පතිකූලෙසු පරිස්සබ්බණෙසු නිලාදීසු චිත්තං උපසංහරතෝ අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති, ඉති මෙත්තාසුභවිඝාතක්ඛයස්ස උපනිස්සයෝ හොති න තතෝ පරං තස්මා සුභපරමාති වුත්තා. කරුණාවිහාරිස්ස දණ්ඩාභිඝාතාදිරූපනිමිත්තං පස්සන්තස්ස කරුණායපි පවත්තිසම්භවතෝ රූපෙ ආදීනවෙ පරිවිදිතා හොති, අථස්ස පරිවිදිතරූපාදීනවත්තා පඨවිකසිණාදීසු අඤ්ඤතරං උග්ඝාටෙත්වා රූපනිස්සරණෙ ආකාසෙ චිත්තං උපසංහරතෝ අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති, ඉති කරුණා ආකාසානඤ්චායතනස්ස උපනිස්සයෝ හොති න තතෝ පරං, තස්මා ආකාසානඤ්චායතනපරමාති වුත්තා. මුදිතාවිහාරිස්ස පන තත්ථ තත්ථ පාමෝජ්ජාකාරදස්සනෙන උපපත්තිපාමෝජ්ජත්තා විඤ්ඤාණං අනන්තන්ති පවත්තිසම්භවතෝ විඤ්ඤාණඤ්චායතනභාවං පරිවිතං චිත්තං හොති, අථස්ස අනුක්කමාධිගතං ආකාසානඤ්චායතනං අභික්කමිත්වා ආකාසානිමිත්තඤ්ඤෙවරෙ විඤ්ඤාණඤ්ච චිත්තං උපසංහරතෝ අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දතීති මුදිතා විඤ්ඤාණඤ්චායතනස්ස උපනිස්සයෝ හොති න තතෝ පරං, තස්මා විඤ්ඤාණඤ්චායතනපරමාති වුත්තා. උපෙක්ඛාවිහාරිස්ස පන සත්තා සුඛිතා වා හොන්තු දුක්ඛිතා වා පරිමුච්චන්තු යථාපත්තසුඛතෝ වා මා විමුච්චන්තූති ආභොගාභාවතෝ සුබදුක්ඛාදිපරමත්ථඤ්ඤතාවිමුඛභාවතෝ අවිජ්ජමානගහණෙ දක්ඛං චිත්තං හොති, අථස්ස පරමත්ථඤ්ඤතාවිමුඛභාවපරිවිතචිත්තස්ස පරමත්ථතෝ අවිජ්ජමානඤ්ඤෙව දක්ඛචිත්තස්ස අනුක්කමාධිගතං විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්මභාවතෝ අවිජ්ජමානෙ පරමත්ථතුච්ඡස්ස විඤ්ඤාණස්ස අභාවෙ චිත්තං උපසංහරතෝ අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති, ඉති උපෙක්ඛා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනස්ස උපනිස්සයෝ හොති න තතෝ පරං, තස්මා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනපරමාති වුත්තාති. එවං සුභපරමාදිවිසෙසනඵලතාය ආනුභාවං විදිත්වා පුත්ත සබ්බාපදා දුක්ඛාදීනං සබ්බකල්‍යාණධම්මානං පරිපූරිකාය වෙදිතබ්බා. යත්තකාපි හි ඛිත්තචිත්තසංකිලිට්ඨචිත්තානං සත්තානං දුක්ඛාභිභවනතාය සත්තසඤ්ඤාපත්තිවිසෙසානං විරඨිතිකාමතාය සබ්බසත්තෙසු ච පක්ඛපාතාභාවෙන සමපවත්තවිත්තා මහාසත්තා

ඉමස්ස දුතඛඛං ඉමස්ස න දුතඛඛන්ති විභාගං අකත්වා සඛඛසත්තා නං සුඛනිදානං දුඃඛං දෙතෙති, තෙසං උපඝාතං පරිවජ්ජයන්තා සීලං සමාදියන්ති. සීලපරිපූරණත්ථං තෙකඛම්මං භජන්ති සත්තා නං ඛිත්තාඛිතෙසු අඝමොඝත්ථාය පඤ්ඤං පරිඝාදෙපෙන්ති සත්තානං ඛිතසුඛත්ථාය නිච්චං විරියමාරභන්ති, උත්තමවිරියවසෙන වීරභාවං පත්තාපි ච සත්තානං නානප්පකාරං අපරාධං ඛමන්ති, ඉදං වො දස්සාම කරිස්සාමාති කතං පටිඤ්ඤං න විජංවෙදෙන්ති, තෙසං ඛිතසු ඛාය අවිචලාධිට්ඨානා හොන්ති, තෙසු අවිචලාය මෙත්තාය පුබ්බකා රිතා හොන්ති, උපෙක්ඛාය පවත්තුපකාරං නාසිංසන්තීති. එවං පාර මියො පූරෙත්වා යාව දසබල චතුවෙසාරජ්ජ ඡ අසාධාරණඤාණ අට්ඨාරසබුද්ධධම්මප්පභෙදෙ සබ්බ'පි කල්‍යාණධම්මෙ පරිපූරෙන්ති. එවං දුනාදිසඛකල්‍යාණධම්මපරිපූරිකා එකාව හොන්තීති.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ
සමාධිභාවනාධිකාරෙ

## බ්‍රහ්මවිහාරනිද්දෙසොනාම

නවමෝ පරිච්ඡෙදෝ.

# 10

## ආරුප්පනිද්දෙසෝ.

:o:

බ්‍රහ්මවිහාරානන්තරං උද්දිට්ඨෙසු පන චතූසු ආරුප්පෙසු ආකා සානඤ්චායතනං තාව භාවෙතුකාමෝ "දිසාසබ්බා ඛෝ පන රූපා ධිකරණං දණ්ඩාදාන සත්ථාදාන කලහ විග්ගහ විවාද, නත්ථි ඛෝ ප නෙතං සබ්බසෝ ආරුප්පෙති. සෝ ඉති පටිසඤ්චික්ඛති රූපානං ඒවං නි බ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නානා හොති" නි වවත්ථෙ ත්වා සං දණ්ඩාදානාදිනඒකච්ච චක්ඛුසොතාදීනඒකච්ච ආබාධසහස්සා නං වසෙන කරජරූපෙ ඇදීනවං දිස්වා තස්ස සමතික්කමාය ඨිප ත්වා පරිච්ඡින්නාකාසකසිණං නවසු පඨවිකසිණාදිසු අඤ්ඤතරස්මිං චතුත්ථජ්ඣානං උපාදෙති, තස්ස කිඤ්චාපි රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣාන වසෙන කරජරූපං අතික්කන්තං හොති, අථ ඛෝ කසිණරූපම්පි ශසමා නපපටිභාගමෙව, තස්මා තම්පි සමතික්කමිතුකාමෝ හොති.

කථං—යථා අසිහිරූකෝ පුරිසෝ අරඤ්ඤේ ඨපෙත්වා අනුබන්ධෝ වෙගෙන පලායිත්වා පලාතඤ්ඤේන ලෙඛාවිත්තං වා තාලපණ්ණං වා වලිලිං වා රජ්ජුං වා ඵලිතා වා පන පස්සිත්වා ඵලිතන්තරං දිස්වා භායතෙව උත්තසතෙව, නෙව නං දක්ඛිතුකාමෝ හොති, යථා ච අනත්ථකාරිනා මවරිපුරිසෙන සද්ධිං එකගාමෙ වසමානෝ පුරිසෝ තෙන වඩ්ඪකිකම්මෙන භණ්ඩෙන භණ්ඩූපනාදීනි උපදුතෝ අඤ්ඤං ගාමං වාසත්‍ථාය ගන්ත්වා තත්‍රාපි වෙරිනා සමානරූපසද්දසමුදාහාරං පුරිසං දිස්වා භායතෙව උත්තසතෙව, නෙව නං දක්ඛිතුකාමෝ හොති. තත්‍රිදං ඔපම්මසංසන්දනං—තෙසං හි පුරිසානං අහිතා වෙරිනා වා උපදුතකාලා විය භික්ඛුනෝ ආරම්මණවසෙන කරජරූපසම්භිකාලෝ, තෙසං වෙගෙන පලායනඅඤ්ඤගාමගමනානි විය භික්ඛුනෝ රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානවසෙන කරජරූපසම්තික්කමනකාලෝ, තෙසං පලාතඨානෙ ච අඤ්ඤගාමෙ ච ලෙඛාවිත්ත තාලපණ්ණාදීනි විය චෙරිසදිසං පුරිසං ච දිස්වා භයසන්තාසඅදස්සනකාමතා විය භික්ඛුනෝ කසිණරූපම්පි තපපටිභාගමෙව ඉදනන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා, තම්පි සමතික්කමිතුකාමතා, සූකරාභිහතපුනබ්බ පිසාච භිරුකාදිකාපි වෙත්ථ උපමා වෙදිතබ්බා. එවං සෝ තයා චතුත්ථජ්ඣානස්ස ආරම්මණභූතා කසිණරූපා නිබ්බිජ්ඣි පඤ්ඤාමුකාමෝ පඤ්චහාකාරෙහි විඤ්ඤාණං දිස්වා පගුණරූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානතෝ වුට්ඨාය තස්මිං ඣානෙ ඉමං මයා නිබ්බිණ්ණං රූපං ආරම්මණං කරොතීති ච ආසන්නාසොමනස්සපච්චවෙක්ඛණානි ච සන්තවිමොක්ඛතො ඔළාරිකානි ච ආදීනවං පස්සති. අඞ්ගාළාරිකා පනෙත්ථ නත්ථි. යඤ්ච හෙතං රූපං දුවඞ්ගිකං, එවං ආරුප්පානිපිති. සෝ තත්ථ එවං ආදීනවං දිස්වා නිකන්තිං පරියාදාය ආකාසානඤ්චායතනං සන්තතො මනසි කරිත්වා චක්ඛාවාළපරියන්තං වා යත්තකං ඉච්ඡති තත්තකං වා කසිණං පත්ථරිත්වා තෙන ඵුට්ඨොකාසං ආකාසෝ ආකාසෝ‘ති වා අනන්තං ආකාසෝ‘ති වා මනසිකරොනෙතා උග්ඝාටෙති කසිණං. උග්ඝාටෙනෙතා හි නෙව කිලඤ්ජං විය සංවෙල්ලෙති න කපාලතෝ පූවං විය උද්ධරති කෙවලංපනතංනෙව ආවජ්ජති න මනසිකරොති න පච්චවෙක්ඛති, අනාවජ්ජෙතා අමනසිකරොනෙතා අපච්චවෙක්ඛන්නාව අඤ්ඤදත්‍ථුතෙන ඵුට්ඨොකාසං ආකාසෝ ආකාසෝ‘ති මනසි කරොනෙතා කසිණං උග්ඝාටෙති නාම. කසිණම්පි උග්ඝාටියමානං නෙව උබ්බට්ටති න විවට්ටති, කෙවලං ඉමස්ස අමනසිකාරං ච ආකාසෝ ආකාසෝ‘තිමනසිකාරංච පටිච්ච උග්ඝාටිතංනාමහොති, කසිණුග්ඝාටිමාකාසමත්තංපඤ්ඤායති. කසිණුග්ඝාටිමාකාසන්ති වා කසිණඵුට්ඨොකාසෝ‘ති වා කසිණවිවිත්තාකාසන්ති වා සබ්බමෙතං එකමෙව. සො තං කසිණුග්ඝාටිමාකාසනිමිත්තං ආකාසෝ ආකාසෝ‘ති පුනප්පුනං ආවජ්ජති, තක්කාහතං විතක්කාහතං කරොති.

තස්සෙවං පුනප්පුන ආවජ්ජයතො තඤ්ඤාහතං විතක්කාහතං කරොතො නීවරණානි වික්ඛම්භන්ති, සති සන්තිට්ඨති, උපචාරෙන චිත්තං සමාධියති. සො තං නිමිත්තං පුනප්පුන ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති, තස්සෙවං පුනප්පුන ආවජ්ජයතො මනසි කරොතො පඨවිකසිණාදිසු රූපාවචරචිත්තං විය ආකාසෙ ආකාසා නඤ්චායතනවිඤ්ඤාණං අපෙති. ඉධාපි ච පුරිමභාගෙ තීණි චත්තාරි වා ජවනානි කාමාවචරානි උපෙක්ඛාවෙදනාසම්පයුත්තානෙව හොන්ති, චතුත්ථං පඤ්චමං වා අරූපාවචරං, සෙසං පඨවිකසිණෙ වුත්තනයමෙව. අයං පන විසෙසො—එවමුප්පන්නෙ අරූපාවචරචිත්තෙ සො භික්ඛු යථා නාම යාගුපපතොදිකුම්භිමුඛාදීනං අඤ්ඤතරංනීල පිලොතිකාය වා පිතපලොතිකොදාතාදීනං වා අඤ්ඤතරාය පිලොතිකාය බන්ධිත්වා පෙක්ඛමානො පුරිසො මානවෙගෙනවා අඤ්ඤෙනවා කෙනචි අපනීතාය පිලොතිකාය ආකාසං යෙව පෙක්ඛමානො තිට්ඨෙය්‍ය, එවමෙව පුබ්බෙ කසිණමණ්ඩලං ඣානචක්ඛුනා පෙක්ඛමානො විහරිත්වා ආකාසො ආකාසොති ඉමිනා පරිකම්මමනසිකාරෙන සහසා අපනීතෙ තස්මිං නිමිත්තෙ ආකාසං යෙව පෙක්ඛමානො විහරති. එත්තාවතා වෙස "සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා අනන්තො ආකාසොති ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති"ති වුච්චති. තත්ථ සබ්බසොති සබ්බාකාරෙන, සබ්බාසං වා අනවසෙසානන්ති අත්ථො. රූපසඤ්ඤානන්ති සඤ්ඤාසීසෙන වුත්තා රූපාවචරඣානානං චෙව තදඞ්ගඣානානං ච, රූපාවචරඣානම්පි රූපනන්ති වුච්චති රූපි රූපානි පස්සතීති ආදීසු, තස්ස ආරම්මණම්පි බහිද්ධා රූපානි පස්සති සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානීති ආදීසු, තස්මා ඉධ රූපෙසඤ්ඤා රූපසඤ්ඤාතිඑවංසඤ්ඤාසීසෙන වුත්තරූපාවචරඣානං සෙසතං අධිවචනං. රූපං සඤ්ඤා අස්සාති රූපසඤ්ඤං, රූපං අස්ස නාමන්ති වුත්තං හොති. එවං පඨවිකසිණාදිභෙදස්ස තදඞ්ගමණ්ඩස්ස චෙතං අධිවචනන්ති වෙදිතබ්බං. සමතික්කමාති විරාගා නිරොධා ච, කිං වුත්තං හොති—එතාසං ඣානලාභිපාකකිරියවසෙන පඤ්චදස නං ඣානසඞ්ඛාතානං රූපසඤ්ඤානං එතෙසං ච පඨවිකසිණාදි වසෙන දසන්නං ආරම්මණසඞ්ඛාතානං රූපසඤ්ඤානං සබ්බාකාරෙන අනවසෙසානං වා විරාගා ච නිරොධා ච විරාගහෙතුං යෙව නිරොධ හෙතුඤ්ච ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, නහි සක්කා සබ්බසො අනතික්කමනතරූපසඤ්ඤං එතං උපසම්පජ්ජ විහරිතුන්ති. තත්ථ යස්මා ආරම්මණේ අවිරත්තස්ස සඤ්ඤා සමතික්කමො න හොති, සමතික්කන්තාසු ච සඤ්ඤාසු ආරම්මණං සමතික්කන්තං යෙව හොති, තස්මා ආරම්මණසමතික්කමං අවත්වා "තත්ථ කතමා රූපසඤ්ඤා රූපාවචරසමාපත්තිං සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා

දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරියඤ්ච සඤ්ඤඤ්ච සඤ්ඤානඤ්ච සඤ්ඤානිත්තඤ්ච ඉමා වුච්චන්ති රූපසඤ්ඤයෝ, ඉමා රූපසඤ්ඤයෝ අක්ඛණෙනා හොති විනික්ඛණෙනා සමතික්කණෙනා, තෙන වුච්චති සබ්බසෝ රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමාති, එවම්පි විභඞ්ගෙ සඤ්ඤානං යෙව සමතික්කමෝ වුත්තෙනා. යස්මා පන ආරම්මණසමතික්කමෙන පත්තබ්බා එතා සමාපත්තියෝ න එකස්මිං යෙව ආරම්මණෙ පඨමජ්ඣානාදීනි විය, තස්මා අයං ආරම්මණසමතික්කමවසෙනාපි අප්පවත්තණතා කතාති වෙදිතබ්බා. **පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමාති**ත්ථාදීනංවත්ථූනං රූපාදීනං ආරම්මණානං ච පටිඝාතෙන සමුප්පන්නා සඤ්ඤා පටිඝසඤ්ඤා රූපසඤ්ඤාදීනං එතං අධිවචනං. යථාහ-"තත්ථ කතමා පටිඝසඤ්ඤා රූපසඤ්ඤා සද්දසඤ්ඤාගන්ධසඤ්ඤා රසසඤ්ඤා පොට්ඨබ්බසඤ්ඤා ඉමා වුච්චන්ති පටිඝසඤ්ඤායෝ"ති. තාසං කුසලාපි තා අකුසලවිපාකානං පඤ්චන්නම්පි අත්ථඞ්ගමං පහානං අසමුප්පාදං අප්පවත්තිං කත්වා වුත්තං හොති. කාමඤ්චෙතා පඨමජ්ඣානාදීනි සමාපජ්ජන්තස්ස උප්පජ්ජන්ති, තඤ්ච තස්මිං සමයෙ පඤ්චවාරවසෙන චිත්තං පවත්තති, එවං සන්තෙපි අඤ්ඤඤ්ච පගුණානං සුඛදුක්ඛානං චතුන්නඤ්ඤාපෙ විය සකායදිට්ඨාදීනං තත්තිසමඤ්ඤෙ විය ච ඉමස්මිං ඨානෙ උඤ්ඤාභඤ්ඤන්නඤ්ච ඉමස්ස ඨානස්ස පසංසාවසෙන එතාසමෙව වචනං වෙදිතබ්බං. අථවා භික්ඛවාපි තා රූපාවචරං සමාපන්නන්තාපි න ඣානන්ති. අථඛෝ නපපහීනත්තා නඤානන්ති, නාගිරූපවිරාගාඣරූපාවචරභාවනාසංවත්තනිත්ති, රූපාඣත්තා ච එතාසං පවත්තන්ති, අයම්පනභාවනා රූපවිරාගාය සංවත්තතීති තස්මා තා එවං පගුණාති වත්තුං වට්ටති. ඉ කෙවලඤ්ච වත්තුං, එකංසෙනෙව එවං ධාරෙතුම්පි වට්ටති. තාසං හි ඉතො පුබ්බෙ අප්පහීනත්තායෙව පඨමජ්ඣානං සමාපන්නස්ස සඤ්ඤාදයෙ කණ්ඩකොහිවුත්තෙනා හෙනවතා. ඉධ ච පහීනත්තා යෙව අරූපසමාපත්තීනං ආනඤ්ජතා සන්තවිමොක්ඛතාච වුත්තා, ආළාරෙ චකාලාමෙ අරූප සමාපන්නෙනා පඤ්චමත්තානිසකටසතානි නිස්සාය නිස්සායඅත්ථිකකම්මන්තානිනෙව අද්දස න පන සද්දං අස්සොසීති. **නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා**නි නානත්තෙසු ගොචරෙපවත්තානංසඤ්ඤානංනානත්තානං වා සඤ්ඤානං, යස්මා හි එතා "තත්ථ කතමා නානත්තසඤ්ඤා, අස්මා පනනාස්ස මනොධාතුසමඞ්ගිස්ස වා මනො විඤ්ඤාණධාතුසමඞ්ගිස්ස වා සඤ්ඤා සඤ්ඤානනා සඤ්ඤානිත්තඤ්ච, ඉමාවුච්චන්ති නානත්තසඤ්ඤා යෝ"ති එවංවිභඞ්ගෙ විභජිත්වා වුත්තා ඉධ අධිප්පෙතා අස්මාපහානසමනොධාතුමනොවිඤ්ඤාණධාතුසඞ්ගහිතා සඤ්ඤාරූප සඤ්ඤාදිහෙදෙ නානත්තෙ නානාසභාවෙ ගොචරෙපවත්තනතෝ, යස්මාවෙතා අඤ්ඤ කාමාවචරකුසලසඤ්ඤා වා දසාකුසලසඤ්ඤා එකාදසකාමාවචරකුසල විපාකසඤ්ඤා වෙ අකුසලවිපාකසඤ්ඤා එකාදස කාමාවචර කිරිය

සඤ්ඤානි එමං චතුවත්තනාලිසම්පි සඤ්ඤා නානත්තා නානාසභාවා අඤ්ඤමඤ්ඤං අසදිසා, තඤාතානානත්තසඤ්ඤානි වුත්තා. තාසංසබ්බ සෝ නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරාඅනාවජ්ජනා අසමන්නාහාරා අපවත්තෙඤ්ඣානා යඤා තා නාවිජ්ජෙති න මනසිකරොතිනපවත්තෙ තඤති, තඤාති වුත්තං හොති. යඤාවෙත්ථපුරිමා රූපසඤ්ඤා, පටිඝ සඤ්ඤා ච ඉමිනා ඣානෙන නිබ්බත්තෙ භවෙ පි න විජ්ජන්ති,පගෙව තඤිං භවෙ ඉමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරණකාලෙ. තඤා තාසං සමනිකකමං අත්ථඩමානි වෙඩාපි අභාවෝ යෙව වුත්තෙනා. නානත්ත සඤ්ඤාසු පන යඤා අඣකාමාවචරකුසලසඤ්ඤා නවකිරියසඤ්ඤා දසාකුසලසඤ්ඤාති ඉමා සත්තවීසතිසඤ්ඤා ඉමිනා ඣානෙන නිබ්බ ත්තෙන භවෙ විජ්ජන්ති, තඤා තාසං අමනසිකාරාඒ වුඣන්ති වෙදි තබ්බං. තත්‍රාපිහි ඉමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරන්තොතාසංඅමනසි කාරා යෙව උපසම්පජ්ජ විහරති,කා පන මනසිකරොතෙනා අසමාප නෙනා හොතීති. සබ්බිපතො වෙත්ථ රූපසඤ්ඤානං සමතිකකමාති ඉමිනා සබ්බරූපාවචරඣමානං පහානං වුත්තං, පටිඝසඤ්ඤානංඅත්ථ ඩඤා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරාති ඉමිනා සබ්බසං කෙමාව චරචිත්තචෙතසිකානං පහානං ච අමනසිකාරෙ ච වුත්තෙනා'තිවෙදි තබ්බා.**අණන්තොආකාසො'ති** එත්ථ නාඤ්ඤ උපපාදනෙනා පි වයනෙනා වා පඤ්ඤයතීති අනන්තෙනා, ආකාසොච කසිණුග්ඝාටිම කාසො වුච්චති, මනසිකාරවසෙනාපි වෙත්ථ අනන්තතා වෙදිතබ්බා, තෙනෙව විභඞ්ගෙ වුත්තං "තඤිං ආකාසෙ චියතං ඨපෙත්වා සණ්ඨ පෙත් අනන්තං ඵරති, තෙන වුච්චති අනන්තෙනා ආකාසො'ති. **ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරතීති** එත්ථ පන නාඤ්ඤ අනෙනා'නි අනන්තං, ආකාසං අනන්තා ආකාසානන්තා,ආකාසාන ඤ්චමෙව ආකාසානඤ්චං. තං ආකාසානඤ්චං අධිට්ඨානෂෙන ආය තනමස්ස සස්සම්පයුත්තධම්මස්ස ඣානස්ස දෙවානංදෙවායතනමිවාති ආකාසානඤ්චායතනං. උපසම්පජ්ජ විහරතීතිතඃආකාසානඤ්චායත නං පත්ති නිප්ඵාදෙනිතදනුරූපෙන ඉරියාපථවිහාරෙන විහරතීති.

**අථ ආකාසානඤ්චායතනකම්මට්ඨානෙ විත්ථාරකථා.**

විඤ්ඤාණඤ්චායතනං භාවෙතුකාමෙන පන පඨමාභාකාරෙගි ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියං විණණවසිභාවෙන ආසන්නකාරූපා වචරජ්ඣානපවත්තිකා අයං සමාපත්ති,නො ච විඤ්ඤාණඤ්චායතන මිවසන්තානි ආකාසානඤ්චායතනෙ ආදීනවං දිසවා තත්ථ නිකන්තිං පරියාදාය විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සන්තතො මනසිකරිත්වා තං ආකා සං ඵරිත්වා පවත්තවිඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණන්ති පුනප්පුන ආවජ්ජිතබ්බං මනසි කාතබ්බං පච්චවෙක්ඛිතබ්බං තක්කාහතං විත

කඨාගතං කාතබ්බං, අනන්තං අනන්තන්ති පන න මනසිකාතබ්බං. තස්සෙවං සඤ්ඤං නිමිත්තෙන පුනප්පුනං චිත්තං වාරෙන්තස්ස නීවරණානි විකම්භන්තානි, සති සන්තිට්ඨති, උපචාරෙන චිත්තං සමාධියති. සෝ තං නිමිත්තං පුනප්පුනං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති, තස්සෙවං කරොතෝ ආකාසෙ ආකාසානඤ්චායතනං විය ආකාසඵුඨෙ විඤ්ඤාණෙ විඤ්ඤාණඤ්චායතනමිත්තං අපෙජති. අපජනා නයෝ පනෙත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. එත්තාවතා වෙස "සබ්බසෝ ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති"න් වුච්ච ති. තත්ථ සබ්බසෝ'ති ඉදං වුත්තනයමෙව, ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කන්තභාවදීපනමිති එස්ථ පන පුබ්බෙ වුත්තනයෙන ඣානම්පි ආකාසානඤ්චායතනං ආරම්මණම්පි, ආරම්මණූපනිජ්ඣාපි පුරිමනයෙනෙව ආකාසානඤ්චං ච නං පඨමාරුප්පාදිකස්ස ආරම්මණත්තා දෙවානං දෙවායතනං විය අධිට්ඨානභාවෙන ආයතනඤ්චාති ආකාසානඤ්චායතනං, තථා ආකාසානඤ්චං ච නං තස්ස ඣානස්ස සඤ්ඤාති හෙතුඵලා කම්බොජා අස්සානං ආයතනන්ති ආදීනි විය සඤ්ඤාය දෙයෙන ආයතනඤ්චාතිපි ආකාසානඤ්චායතනං. එවමේතං ඣානඤ්ච ආරම්මණඤ්චාති උභයවිධි අප්පවත්තිඋතරණෙන ච අමඝ ඣිකරණෙන ච සමතික්කමිතබ්බොව යස්මා ඉදං විඤ්ඤාණඤ්චං ඝනඨං උපසම්පජ්ජ විහාතබ්බං, තස්මා උභයමෙපතං එකජ්ඣං කත්වා ආකා සානඤ්චායතනං සමතික්කන්තමිති ඉදං වුත්තන්ති වෙදි තබ්බං. අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති තං යේව අනඤ්ඤා ආකාසෝ'ති එවං ථරිත්වා පවත්තවිඤ්ඤාණං අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති එවං මනසි කරොහෙතා'ති වුත්තං හොති. මනසිකාරවසෙන වා අනන්තං, යෙ හිතං ආකාසාරම්මණං විඤ්ඤාණං අනවසෙසතොමනසිකරොනෙතා අනන්තන්ති මනසිකරොති. යං පන විභඞ්ගෙ වුත්තං "අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති තංයෙව ආකාසං විඤ්ඤාණෙන ඵුටං මනසිකරොති අනන්තං ථරති තෙන වුච්චති අනන්තං විඤ්ඤාණ"න්ති තස්ස විඤ්ඤා ණෙනාති උපයොගත්ථෙ කරණවචනං වෙදිතබ්බං. එවං හි අඤ්ඤථා චරියා තස්ස අත්ථං වණ්ණයන්ති අනන්තං ථරතීති තඤ්ඤෙව ආකා සං ඵුටං විඤ්ඤාණං මනසි කරොතීති වුත්තං හොති. විඤ්ඤාණඤ්චා යතනං උපසම්පජ්ජ විහරතීති එස්ථ පන කාසු අනෙනාති අනන්තං, අනන්තමෙව ආනඤ්චං, විඤ්ඤාණං ආනඤ්චං විඤ්ඤාණාන ඤ්චන්ති අවත්වා විඤ්ඤාණඤ්චන්ති වුත්තං. අයං හෙත්ථ රුළ්හිසද්දො. තං විඤ්ඤාණඤ්චං අධිට්ඨානවසෙන ආයතනමස්ස සඤ්ඤාපවත්තනධම්ම ස්ස ඣානස්ස දෙවානං දෙවායතන මිවාති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං, සෙසං පුරිමසදිසමෙවාති.

**අසං විඤ්ඤාණඤ්චායතනකථාය මත්ථකෙ විත්ථාරකථා.**

ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං භාවෙතුකාමෙන පන පඤ්චහාකාරෙහි විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියං විණණවසීභාවෙන ආසන්නආකාසානඤ්චායතනපච්චත්තිකා අයංසමාපත්තිනෙව ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ඛමිවසනතාදිවිඤ්ඤාණඤ්චායතනෙ ආදීනවං දිස්වා තස්ස නිකන්තිං පරියාදය ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සන්තතො මනසි කරිත්වා තස්සෙව විඤ්ඤාණඤ්චායතනාරම්මණභූතස්ස ආකාසානඤ්චායතන විඤ්ඤාණස්ස අභාවෝ සුඤ්ඤතාවිත්තතාකාරෝ මනසි කාතබ්බෝ. කථං—තං විඤ්ඤාණං අමනසිකරිත්වා නත්ථි නත්ථිති වා සුඤ්ඤං සුඤ්ඤන්ති වා විත්තං විවිත්තන්ති වා පුන පපුනාවජ්ජිතබ්බං, මනසිකාතබ්බං, පච්චවෙක්ඛිතබ්බං, තක්කාහතං විතක්කාහතං කාතබ්බං. තස්සෙවං තස්මිං නිමිත්තෙ චිත්තං චාරෙන්තස්ස නීවරණානි විකම්භන්ති, සතිසන්නිධානි, උපචාරෙන චිත්තං සමාධියති සොතං නිමිත්තං පුනප්පුනං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති, තස්සෙවං කරොතො ආකාසෙ ථූලෙ මහග්ගතවිඤ්ඤාණෙවිඤ්ඤාණඤ්චායතනාම්ව තස්සෙව ආකාසං ඵරිත්වා ථවත්තස්ස මහග්ගතවිඤ්ඤාණස්ස සුඤ්ඤතාවිත්තන නත්ථි භාවෙ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනවිත්තං උප්පජ්ජති. එත්ථාපි ච අපපනා නයෝ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. අයං පන විසෙසෝ —තස්මිං හි අපපනාචිත්තෙ උපපන්නෝ සෝ භික්ඛු යථා නාම පුරිසෝ මණ්ඩල මාලාදිසු කෙනචිදෙව කරණීයෙන සන්නිපතිතං භික්ඛුසඞ්ඝං දිස්වා කඤ්චි ගන්ත්වා සන්නිපාතභික්ඛාවසානෙ උඨාය පඨමතරෙන්නා සු භික්ඛූසු ආගන්ත්වා මාරෙ ඨත්වා පුන තං යානං ඔලොකෙන්නා සුඤ්ඤමෙව පස්සති විත්තමෙව පස්සති, නාඤ්ඤමෙව හොති එත්තකා නාම භික්ඛූ කාලඞ්කතා වා දිසා පක්කන්තා වාති. අථ ඛෝ සුඤ්ඤ මිදං විත්තන්ති නත්ථිභාවමෙව පස්සති, එවමෙව පුබ්බෙ ආකාසෙපව තනීත විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණඤ්චායතනඤ්ඤාණවත්ථුනා පස්සන්නා විහරිත්වා නත්ථි කිඤ්චීති ආදිනා පරිකම්මමනඩ්කාරෙන අනන්තරඉතෙ තස්මිං විඤ්ඤාණෙ තස්ස අපගමසඞ්ඛාතං අභාවමෙව පස්සන්නොවිහරති. එත්තාවතා වෙස "සබ්බසොවිඤ්ඤාණඤ්චායතනංසමතික්කම්ම නත්ථි කිංචීති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති"ති වුත්ත වා. ඉධාපි සබ්බසොතිඉදං වුත්තනයමෙව, විඤ්ඤාණඤ්චායතනන්ති එත්ථාපිව පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ඣානම්පි විඤ්ඤාණඤ්චායතනං ආරම්මණම්පි, ආරම්මණම්පිහි පුරිමනයෙනෙව විඤ්ඤාණඤ්චා ච තං දුතියස්ස ආරුප්පඣානස්ස ආරම්මණත්තා දෙවානං දෙවායතනං විය අධිට්ඨානභෙන ආයතනඤ්චාහි විඤ්ඤාණඤ්චායතනං, තථා විඤ්ඤාණඤ්චං ච තං තස්සෙව ඣානස්ස සඤ්ජාති හෙතුත්තා කම්මෙබොජ්ඣ අස්සානං ආයතනන්ති ආදීනි විය සඤ්ජාතිදෙසභෙදා ආයතනඤ්චාතිපි විඤ්ඤාණඤ්චායතනං, එවමෙතං ඣානඤ්චආරම්ම ණඤ්චාතිඋභයම්පිඅපවත්තිකරණෙන ච අමනසිකරණෙ නවසමති

කතමිස්සාව යස්මා ඉදං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරතීඛං තස්මා උභයම්පේතං එකජ්ඣං කත්වා විඤ්ඤාණඤ්චායතනාසමනියකා ඔඛායි ඉදංවුත්තන්නයි වෙදිතබ්බං. නත්ථි කිඤ්චීති නත්ථි සුඤ්ඤං සුඤ්ඤං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණන්ති එවං මනසිකරොතෝ'ති වුත්තං හොති. යථි විභඞ්ගෙ වුත්තං ''නත්ථි කිඤ්චීති නඤ්ඤත්‍රව විඤ්ඤාණං අභාවෙයි විභාවෙති අත්තරධාපෙති නත්ථි කිඤ්චීති පස්සති තෙන වුච්චති නත්ථි කිඤ්චී''ති. තං කිඤ්චාපි ඛණෙතොසමඹඤං විඤ්ඤාණං, අථ ඛවස්ස එවමෙව අත්ථා දට්ඨබ්බා. තං හි විඤ්ඤාණං අනාවජ්ජෙ ත්වා අමනසිකරොතෝ, අපච්චවෙක්ඛණතා සකවලමස්ස නත්ථි භාවං සුඤ්ඤභාවං විඤ්ඤාණාවමෙව මනසිකරොතෝ අභාවෙති විභාවෙති අනන්තරධාපෙත්ති වුච්චති, න අඤ්ඤථානි ආකිඤ්චඤ්ඤ ායතනං උපසම්පජ්ජ විහරතීති එත්ථ පන නාස්ස කිඤ්චනන්ති අකිඤ්චනං අත්තභාවපරියාපන්නම්පි අස්ස අවසිට්ඨං නත්ථීති වුත්තං හොති, අකිඤ්චනස්ස භාවෝ ආකිඤ්චඤ්ඤං, ආකාසානඤ්චායතන විඤ්ඤාණස්ස පගමනසෙසතං අධිවචනං, නං ආකිඤ්චඤ්ඤං අධිට්ඨානවසෙන ආයතනමස්ස ඛිණාසවස්ස දෙවානං දෙවායතනන්ති ආකිඤ්චායතනං. ඉසඤ්ච පුරිමඤ්ච දිසමෙවාති.

## අසං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනකම්මට්ඨානෙ විනිච්ඡයකථා.

සොචස්සඤ්ඤානඤ්චඤ්ඤායතනං භාවෙතුකාමෙන පන පඨමතරං ඒව ආකිඤ්චඤ්ඤායතනමනසිකාරෙ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනමනසිකාරෙ පරිතොසවසිකාරෙන ආසන්න විඤ්ඤාණවායතනපච්චවෙක්ඛණාය අයං සමාපත්ති, නෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං විය සන්තාති වා සඤ්ඤාදොසෙන සඤ්ඤාභාවණ්ඩා සඤ්ඤාගණ්ඩලෙ එතං සන්තා එතං පණීතං යදිදං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාති වා එවං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනස්ස ආදීනවං උපරි ආනිසංසං ච දිස්වා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙන නිකන්තිං පරියාදාය නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සන්තතොතා මනසි කරිත්වා තාව අභාවං ආරම්මණං කත්වා පවත්තිතා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනස්ස සම්පාදනී සන්තා සන්තානී පුනප්පුනං ආවජ්ජිතබ්බා, ඉතා ඛකාතබ්බා, පච්චවෙක්ඛිතබ්බා, තක්කා හතා විතක්කාහතා කාතබ්බා. තස්සෙවං තසම්ං නිම්මෙත පුනප්පුනං මානසං වාරෙත්තස්ස නිවරණානි විකම්පමානානි, සති සන්තිට්ඨති, උපචාරෙන චිත්තං සමාධියති. සෙ තං නිම්මිත්තං පුනප්පුනං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති. තස්සෙවං කාරෙතෝ විඤ්ඤාණඤ්චායතනෙ විය ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං විය ආකිඤ්චඤ්ඤායතනඤ්ච පත්තිසම්බඛාතසු වත්තුසු බහුකිපු නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනචිත්තං අපෙති, අප්පනානත්තා පනස්ස දුතියතතියචතුත්ථාරුප්පෙනෙව මෙදිතබ්බා, එත්තාවතා වෙස ''සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සම්

නිකකම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරතී"ති වුත්තත්ථි. ඉධාපි සබ්බසෝ'ති ඉදං වුත්තනයමේව. **ආකිඤ්ඤඤ්ඤා යතනං** සමතික්කම්මාති එත්තාපි පුබ්බේ වුත්තනයේනෙව ඛීණාසවෙපි ආකිඤ්ඤඤ්ඤායතනං ආරම්මණං හෝති. ආරම්මණම්පිහි පුරිමනයේනෙව ආකිඤ්ඤඤ්ඤං ච නං තතියස්ස ආරුප්පස්ස ආරම්මණත්තා දෙවතාසද්දමත්තතාය ච අධිට්ඨානඤ්ඤේන ආයතනං වෝති ආකිඤ්ඤඤ්ඤායතනං, තථා ආකිඤ්ඤඤ්ඤං ච තං තදායේව ඛීණාසවස්ස සඤ්ඤාහි සහජාතාහා කෙළවාජා අස්සාසං ආයතනන්ති ආදිහි ච්ඡ සඤ්ඤාතණ්හිද සථෙථනආයතනං වාතිපි ආකිඤ්ඤඤ්ඤායතනං, එවමේතං ඛීණාසවෙ ච ආරම්මණංවාති උභයථාපි අප්පවත්තිකරණෙන ච ථම්භාතික්කරණෙන ච සමතික්කමෝතිවේ යුජති. ඉදං තතියසඤ්ඤාසීසඤ්ඤායතනං උපස මපජ්ජ විහාතබ්බං, තස්මා උභයථාපෙතං එකඤ්ඤි කතවා, ආකිඤ්ඤඤ්ඤා යතනං සමතික්කම්මාති ඉදං වුත්තත්තාති වෙදිතබ්බං. **නෙවසඤ්ඤඤ්ඤා නාසඤ්ඤඤ්ඤායතනන්ති** එත්ථ පන යාය සඤ්ඤාය සා භවතොතං තනවය සඤ්ඤානාසඤ්ඤඤ්ඤායතනන්ති වුච්චති, තථා පවිපනනත්තා සඤ්ඤඤ්ඤා ඝහා ති තං තාව දස්සෙතුං විභාවෙන තනවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිනි උබ්භිත්වා "තස්සෙතුව ආකිඤ්ඤඤ්ඤායතනං සන්තතෝ. මනසිකරොතී සාඛාරු චසෙඛසමාපත්තිං භාවෙසි, තෙන වුච්චති නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිති වුත්තං, තත්ථ සන්තතෝති, මනසිකරොතීති සන්තතොමනසං සම්පාපෙති, යතු හි නාම නත්ථිභාවෙපි ආරම්මණං කරිත්වා ඨිතත්තා එවං සන්තා රම්මණතාය තං පුනප්පුනං මනසි කරොති සන්තතෝ වෙව ඔහාපි කරොතී. කථං සමතික්කමතීති. අඤ්ඤාපජ්ජිතුකාමතාය. යස්මා හි කිඤ්චාපි තං සන්තතෝ මනසිකරොති අථ ඛ්වස්ස අභාවිතං ආප පජ්ජිස්සාමි සමාපජ්ජිස්සාමි අධිට්ඨහිස්සාමි වුට්ඨහිස්සාමි පච්චවෙක්ඛිස්සාමීති එස ආභොගෝ සමන්නාහාරෝ මනසිකාරෝ න හොති. කස්මා ආකිඤ්ඤඤ්ඤායතනතෝ නෙවසඤ්ඤාසීසඤ්ඤායතනස්ස සන්තතර පණීතතරභාවා. යථාහි රාජා මහවව රාජූහුහෙන හත්ථික්ඛන්ධවර ගතෝ නගරවීථිං විචරමානෝ දක්ඛකාරාදයෝ සිපපිකෙ එකං වත්ථං දත්වා නිවාසෙත්වා එකඤ්ච සිංගවෙරාදිනි සිපපානි සාමෙ කිණ්ණ ඝතෝ අලෙකානි දානවත්ථාභරණාදීනි සිපපානි සාමරා ණත්ත දිසවා, අහො වත භරණ්ඩකා ආචරියා රිද්ධාභිපි නාම සිපපානි කරිස්සන්තීති එවං ඝතසං ඝේකතාය තුස්සති, න චස්ස එවං ඝහානි අහො වතාහං රජ්ජං පහාය එවරූපා සිපපිකා භවෙ යාහනති. තං කිස්ස ඝහතු— රජ්ජසිරියා මහානිසංඝතාය සෝ සිපපිනෝ සම්මිකතාවිත්තා, ච ගච්ඡති එවමෙව බෙඝ කිඤ්චාපි තං සමාපත්තිං සන්තතෝ මනසිකරොති, අථ ඛ්වස්ස අභාවෙනං සම්පා පනිං ආපජ්ජිස්සාමි සම.පජ්ජිස්සාමි අධිට්ඨහිස්සාමි වුට්ඨහිස්සාමි පච්චවෙක්ඛිස්සාමීති නෙව එස ආභොගෝ සමන්නාහාරෝ මනසි

කාරෝ හොති. යෝ තං යන්තතෝ මනසි කරොන්තෝ පුබ්බෙ වුත්තනයෙන තං පරමසුඛුමං අපගණ්හනතත්තං සඤ්ඤං පාපුණාති, යාය නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤි නාම හොති, සඞ්ඛාරාවසෙසසමාපත්තිං භාවෙතීති වුච්චති. සංඛාරාවසෙසසමාපත්තිනති අවචන්ත සුඛුමභාව පත්තං සංඛාරං චතුප්පාරුප්පසමාපත්තිං. ඉදානි යන්තං එවං අධිගතාය සඤ්ඤාය වසෙන නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනන්ති වුච්චති, තං අත්ථතෝ දස්සෙතුං "නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනන්ති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤියතනං සමාපන්නස්ස වා උප්පජ්ජන්තස්ස වා දිට්ඨධම්ම සුඛවිහාරිස්ස වා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා"ති වුත්තං, තෙසු ඉධ සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණචෙතසිකා ධම්මා අධිප්පෙතා. එවඤ්හි පනෙස ඔළාරිකාය සඤ්ඤාය අභාවතෝ සුඛුමාය ච භාවතෝ නෙවස්ස සඤ්ඤා අත්ථි නාපි නත්ථි, සුඛුමතාය ච භාවතෝ නෙවස්ස සඤ්ඤා සම්පයුත්තධම්මස්ස ඣානස්ස සඤ්ඤඞ්ගතා නාසඤ්ඤඞ්ගතාති නෙව සඤ්ඤඞ්ගතා සඤ්ඤඞ්ගං, නෙවසඤ්ඤඞ්ගතාසඤ්ඤඞ්ගඤ්චාතං මනායතනධම්මායතනපරියාපන්නත්තා ආයතනඤ්චාති නෙවසඤ්ඤඞ්ගතාසඤ්ඤඞ්ගායතනං. අථවා යායමෙස්ස සඤ්ඤා සා පටුසඤ්ඤා කිච්චං කාතුං අසමත්ථතාය නෙව සඤ්ඤා, සඞ්ඛාරාවසෙසසුඛුමභාවෙන විජ්ජමානත්තා නාසඤ්ඤාති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාව සා අවසෙසධම්මානං අධිට්ඨානට්ඨෙන ආයතනඤ්චාති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං. න කෙවලං වෙස්ස සඤ්ඤාව එදිසි, අථ ඛො වෙදනාපි නෙව වෙදනා නාවෙදනා, චිත්තම්පි නෙව චිත්තං නාචිත්තං, එසෙවුපි නෙව එසෙසා නාඑසෙසා,එස නයො සෙසසඞ්ඛ්‍යාතුඛුමභාවප්පත්තඛීණාසවසීසෙන පනායං දෙසනා කතාති වෙදිතබ්බා. පත්තමක්ඛනතෙලපභූති හි ච උපමාපි එස අන්තො විභාවෙතබ්බා. සාමණෙරෝ කිර තෙලෙන පත්තං මක්ඛෙත්වා ඨපෙසි, තං යාගුපානකාලෙ ථෙරෝ පත්තමාහරාති ආහ. සෝ පත්තෙ තෙලමත්තං හත්ථෙන ආහ, තතෝ ආහර සාමණෙර තෙලං නාළිං පූරෙත්වා දෙමාති වුත්තෙ නත්ථි භන්තෙ තෙලන්ති ආහ. තත්ථ යථා අන්නෙන වුත්තත්තා යාගුයා සදිසං අකප්පියඞ්ගෙන තෙලං අත්ථි නාම හොති, නාළිපූරණාදීනං වසෙන නත්ථීති හොති. එවං සාපි සඤ්ඤා පටුසඤ්ඤා කිච්චං කාතුං අසමත්ථතාය නෙවසඤ්ඤා, සඞ්ඛාරාවසෙසසුඛුමභාවෙන විජ්ජමානත්තා නාසඤ්ඤාති හොති. කිං පනෙස්ස සඤ්ඤාකිච්චන්ති—ආරම්මණසඤ්ජානනං වෙව විපස්සනාය ච විසයභාවං උපගන්ත්වා නිබ්බිදාඣානං. දහනකිච්චම්පි හි සුඛොදකෙ තෙජොධාතු! ඔසදනානකිච්චමෙපසා පටුං කාතුං නසක්කොති, සෙසසන්ථාපනාදීසු සඤ්ඤා විය විපස්සනාය විසයභාවං උපගන්ත්වා නිබ්බිදාඣානම්පි කාතුං න සක්කොති. අඤ්ඤෙසු හි ඛන්ධෙසු අකතාභිනිවෙසෝ ඔක්කන්ත නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනක්ඛන්ධෙ සම්මසිත්වා නිබ්බිදං පත්වා සම්මෝ නාම නත්ථි. අපිච ආයස්මා සාරි

පුග්ගලා. පකතිවිපස්සකෝ පන මහාපඤ්ඤෝ සාරිපුත්තසදිසෝව සක්‍යාගුණෙය්‍ය, සොපි එවං කිරමේ ධම්මා අහුත්වා සම්භොන්ති, හුත්වා පතිවෙන්ති එවං කලාපසම්මසනවසෙනෙව, නො අනුපදධම්මවිපස්සනාවසෙන. එවං සුඛුමතං ගතා එසා සම්පත්ති. යථා ච පත්ත මක්ඛිතතෙලූපමාය, එවං මග්ගුදකූපමායපි අයමත්ථෝ විභාවෙත බ්බා. මග්ගපටිපන්නස්ස කිර ථෙරස්ස පුරතෝ ගච්ඡන්තෝ සාමණෙරෝ පොතකමුදකං දිස්වා උදකං භන්තෙ උපාහනා ඔමුඤ්චථාති ආහ, තතෝ ථෙරෙන සචෙ උදකම්හි ආහර නහාණසාටිකං නහා සිස්සාමාති වුත්තෙ නුත්ථි භන්තෙති ආහ. නත්ථ යථා උපාහනතෙම නමත්තඤ්ඤෙන උදකමජ්ඣිනී හොති, නහායනඤ්ඤෙන නත්ථිනී හොති, එවම්පි සා පටිසඤ්ඣුකිච්චං කාතුං අසමත්ථතාය නෙවසඤ්ඣු, සඛ්ඛාරාවසෙසසුඛුමභාවෙන විජ්ජමානත්තා නාසඤ්ඣු හොති. න කෙවලඤ්ච එතාහෙව, අඤ්ඤාහිපි අනුරූපාහි උපමාහි එසඅත්ථෝ විභාවෙතබ්බා. උපසම්පජ්ජ විහරතීති ඉදං වුත්තනයමෙවාති.

**අසං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනකම්මට්ඨානෙ විත්ථාරකථා.**

---

අසදිසරූපෝ නාථෝ-ආරුප්පං යං චතුබ්බිධං ආහ,
තං ඉති ඤත්වා තස්මිං-පකිණ්ණකකථාපි වික්‍ඛෙපෙය්‍යාති.

ආරුප්පසමාපත්තියොති.

ආදිම්හණාතික්කමතෝ-චතස්සොපි භවන්තිමා,
අඞ්ගාතික්කමතෝසං-න ඉච්ඡන්ති විභාවිනෝ.

එතාසු හි රූපනිමිත්තාතික්කමතෝ පඨමා, ආකාසානඤ්චායතනාතික්කමතෝ දුතියා, ආකාසෙ පවත්තනිමිත්තාතික්කමතෝ තතියා, ආකාසෙ පවත්තනිමිත්තවිඤ්ඤාණාතික්කමතෝ චතුත්ථියි සබ්බත්ථ ආරම්මණාතික්කමතෝ චතස්සොපි භවන්තිමා ආරුප්පසමාපත්තියොති වෙදිතබ්බා අඞ්ගාතික්කමං පන එතාසං න ඉච්ඡන්ති පණ්ඩිතා. න හි රූපාවචරසමාපත්තීසු විය එතාසු අඞ්ගාතික්කමෝ අත්ථි, සබ්බාසු පිහි එතාසු උපෙක්ඛාචිත්තෙකග්ගතාතෙ වෙ එව ඣානඞ්ගානි හොන්ති. එවං සන්තෙපි-

සුපණීතතරා හොන්ති-පච්ඡිමා පච්ඡිමා ඉධ,
උපමා තත්ථ විඤ්ඤෙය්‍යා-පාසාද තල සාටිකා.

යථාහි චතුභූමිකස්ස පාසාදස්ස හෙට්ඨිමතලෙ දිබ්බනච්චගීත වාදිතස්සරභිඟඞ්ගමාලා හොජනසයනවත්ථාදිවසෙන පණීතා පණීතතරා පඤ්චකාමගුණා පවත්තූපට්ඨිතා අස්සු, දුතියෙ තතෝ පණීතතරා, තතියෙ තතෝ පණීතතරා, චතුත්ථෙ සබ්බපණීතතරා. තත්ථ කිඤ්චාපි තානි චත්තාරිපි පාසාදතලානෙව නත්ථි හොසං පාසාදතලභාවෙන

විසෙසෝ, පඤ්චකාමගුණසමිද්ධිවිසෙසෙන පන හෙට්ඨිමතෝ හෙට්ඨිම නොඋපරිමං උපරිමංපණීතතරං හොති,යථාච එකායඉට්ඨියා කඤ්ඤ න ථූල සණ්හ සණ්හතර සණ්හතමපුත්තානං වත්‍රුපලතිපලිපලි කපලසාටිකා අස්සු, ආයාමෙන ච විත්‍රාරෙන ච සමප්පමාණා, තත්‍රා කිඤ්චාපි තා සාටිකා වත්‍රසෝ'පි ආයාමතෝ ච විත්‍රාරතෝ ච සම ප්පමාණා, නත්‍රි තාසං පමාණතෝ විසෙසෝ, සුඛසම්ඵස්ස සුඛුමභාව මහග්ඝභාවෙහි පන පුරිමාය පුරිමාය පච්ඡිමා පච්ඡිමා පණීතතරා හොන්ති, එවමෙව කිඤ්චාපි චතුපුපි එතාසු උපෙක්ඛාවිහෙනක ඣානානි එතානි වෙයෙව අඞ්ගානිහොන්ති, අථඛොභාවනා විසෙසෙ න තෙසං අඞ්ගානං පණීතපණීතතරභාවෙන සුපපණීතතරා හො න්ති පච්ඡිමා පච්ඡිමා ඉඩානි වෙදිතබ්බා.

එවං අනුපුබ්බෙන පණීතපණීතා චෙතා—

අසුවිම්හි මණ්ඩපෙ ලගෙහා-එකෝ තත්‍රනිසිතෝ පරෝ,
අඤ්ඤෙ බහි අනිස්සාය-තං තං නිස්සාය වාපරෝ.
සිතෝ චතූහි එතෙහි-පුරිසෙහි යථාක්‍රමං,
සම්මානනාය ඤාතබ්බා- චත්‍රසෝ'පි විභාවිනා.

තත්‍රායමත්‍රථයොජනා- අසුවිම්හි කිර දෙසෙ එකෝ මණ්ඩපෝ, අථෙකෝ පුරිසෝ ආගන්ත්‍වා තං අසුචිං ජිගුච්ඡමානෝ තං මණ්ඩපං හත්‍රෙහි ආලම්බිත්‍වා තත්‍රා ලග්ගෝ ලම්බිතෝ විය අට්ඨාසි, අථාප රෝ ආගන්ත්‍වා තං මණ්ඩපලම්බං පුරිසං නිසසිතෝ, අථඤ්ඤෙපි ආග න්ත්‍වා විත්‍රෙනසි- යෝ එස මණ්ඩපලග්ගෝ යෝ ච තං නිසසිතෝ උභෝ පෙතෙ දුග්ගතා, ධුවොච නෙසං මණ්ඩපපාතෙ පාතෝ භවිස්සති බහිගෙව නිට්ඨාමීති. සෝ තං නිසසිතං අනිස්සාය පහිගෙව අට්ඨාසි, අථාපරෝ ආගන්ත්‍වා මණ්ඩපලම්බස්ස තන්නිසසිතස්ස ච අඩ්ඩෙමභාවං විත්‍රෙනත්‍වා බහිඨිතඤ්ච සුඨිතන්නි මත්‍රා තං නිස්සාය අට්ඨාසි. තත්‍ර අසුවිම්හි දෙසෙ මණ්ඩපා විය කසිණුග්ඝාටිමාකාසං දට්ඨබ්බා. අසුවිජිගුච්ඡාය මණ්ඩපලග්ගෝ පුරිසෝ විය රූපනිමිත්තජිගුච්ඡාය ආකාසාරම්මණං ආකාසානඤ්චායතනං, මණ්ඩපලම්බං පුරිසං නිසසිතෝ විය ආකාසාරම්මණං ආකාසානඤ්චායතනං ආරබ්භ පවත්තනං විඤ්ඤාණඤ්චායතනං, තෙසංවිඤ්ඤාණම්පි අඩ්ඩෙමභාවං විත්‍රෙන ත්‍වා අනිස්සාය තං මණ්ඩපලග්ගං බහි සිතෝ විය ආකාසානඤ්චා යතනං ආරම්මණං අකත්‍වා තදභාවාරම්මණං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං, මණ්ඩපලග්ගස්ස තං නිසසිතස්ස ච අඩ්ඩමතං විත්‍රෙනත්‍වා බහිඨිත ඤ්ච සුට්ඨිතෝ'නි මත්‍රා තං නිස්සාය සිතෝ විය විඤ්ඤාණාභාව සඞ්ඛාතෙ බහිපදෙසෙ සිතං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං ආරබ්භ පවත්තනං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං දට්ඨබ්බං.

එවං පවත්තමානඤ්ච—

ආරම්මණං කරොතෙව-අඤ්ඤභාවෙන තං ඉදං,
දිට්ඨදෙසම්පි රාජානං-වුත්තිහෙතු යථා ජනො.

ඉදං හි නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං ආසන්නාවිඤ්ඤණඤ්ච යතන පච්චත්තිකා අයං සම්පත්තීති එවං දිට්ඨදෙසම්පි තං ආකිඤ්ච ඤ්ඤායතනං අඤ්ඤස්ස ආරම්මණස්ස අභාවා ආරම්මණං කරොතෙව, යථා කිං—දිට්ඨදෙසම්පි රාජානං වුත්තිහෙතු යථා ජනො, යථාහි අසංයතං ඵරුසකායවචීමනො සමාචාරං කිඤ්චි සබ්බදිසම්පතිං රාජානං ඵරුසසමාචාරො අයන්ති එවං දිට්ඨදෙසම්පි අඤ්ඤත්ථ වුත්තිං අලභමානො ජනො වුත්තිහෙතුං නිස්සාය පවත්තති, එවං දිට්ඨදෙසම්පි තං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං අඤ්ඤං ආරම්මණං අලභමාන මිදං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං ආරම්මණං කරොතෙව.

එවං ඣරමානඤ්ච—

ආරුළ්හො දිඝනිස්සෙණිං-යථා නිස්සෙණිං බාහුකං,
පබ්බතග්ගඤ්ච ආරුළ්හො-යථා පබ්බතමත්ථකං.

යථා වා ගිරිමාරුළ්හා-අත්තනො යෙව ජරාදුක්ඛං,
ඔලුබ්භති තථේවෙතං-ඣානමොලුබ්භ වත්තතී-ති.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ
සමාධිභාවනාධිකාරෙ

## ආරුප්පනිද්දෙසොනාම

දසමො පරිච්ඡෙදො

---

# 11

## සමාධි නිද්දෙසො.

---

ඉදානි ආරුප්පානන්තරං එකා සඤ්ඤාති එවං උද්දිට්ඨාය ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤාය භාවනානිද්දෙසොඅනුප්පත්තො. තත්ථ ආහරතීති ආහාරො, සො චතුබ්බිධො කබලිඞ්කාරාහාරො, ඵස්සාහාරො, මනොසඤ්චෙතනාහාරො, විඤ්ඤාණාහාරොති කොපනෙ ත්ථ ඕජං ආහරතීති- කබලිඞ්කාරාහාරො ඔජට්ඨමකං රූපං ආහරති, ඵස්සාහාරො තිස්සො වෙදනා ආහරති, මනොසඤ්චෙතනාහාරො තීසු භවෙසු පටිසන්ධිං ආහරති, විඤ්ඤාණාහාරො පටිසන්ධික්ඛණෙ

නාමරූපං ආහරති. තෙසු කබළිඞ්කාරාහාරෙ නිකන්තිභයං, ඵස්සාහාරෙ උපගමනභයං, මනොසඤ්චෙතනාහාරෙ උපපත්තිභයං, විඤ්ඤාණාහාරෙ පටිසන්ධිභයං. එවං සුපටිභයෙසු ච තෙසු කබළිඞ්කාරාහාරො සූනත්තමංසූපමෙන දීපෙතබ්බො, ඵස්සාහාරො නිච්චමගාවූපමෙන, මනොසඤ්චෙතනාහාරෝ අඞ්ගාරකාසූපමෙන, විඤ්ඤාණාහාරෝ සත්තිසූලූපමෙනාති. ඉමෙසු පන චතූසුආහාරෙසු අසිතපීතඛායිත සායිතප්පභෙදෙ කබළිඞ්කාරං ආහාරොව ඉමස්මිං අත්ථේ ආහාරොති අධිප්පෙතො. තස්මිං ආහාරෙ පටිකූලාකාරගහණවසෙන උප්පන්නා සඤ්ඤා, ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤා, තං ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤං භාවෙතුකාමෙන කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිතබ්බං උග්ගහිතං එකපදම්පි අවිරද්ධිතෙනෙන රහොගතෙන පනිසල්ලිනෙන අසිතපීතඛායිතසායිතප්පභෙදෙ කබළිඞ්කාරාහාරෙ දසඅාකාරෙහි පටිකූලතා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා. සෙය්‍යථිදං -ගමනෙතා, පරියෙසනතො, පරිභොගතො, ආසයතො, නිධානතෝ, අපරිපක්කතො, පරිපක්කතෝ, ඵලතෝ, නිස්සන්දතෝ, සම්මක්ඛනතොති. තත්ථ ගමනෙතාති එවං මහානුභාවෙ නාම සාසනෙ පබ්බජිතෙන සකලරත්තිං බුද්ධවචන සජ්ඣායං වා සමණධම්මං වා කත්වා කාලස්සෙව වුට්ඨාය වෙතියඞ්ගණ බොධියඞ්ගණ වත්තං කත්වා පානියං පරිභොජනීයං උපට්ඨපෙත්වා පරිවෙනං සම්මජ්ජිත්වා සරීරං පටිජග්ගිත්වා ආසනං ආරුය්හ වීසතිංසාකාරෙ කම්මට්ඨානං මනසි කරිත්වා උට්ඨාය පත්තචීවරං ගහෙත්වා නිග්ගම්ම සබ්බාධානි පවිවෙකසුඛානි. ඡායූදක සම්පන්නානි සුවිනි සීතලානි රමණීයභූමිභාගානි තපොවනානි පහාය අරිඤ්ඤං විවෙක රතිමනපෙක්ඛිත්වා සුඤාගාරාභිමුඛෙන සිඟාලෙන විය ආහාරපස්සාය ගාමාභිමුඛෙන ගන්තබ්බං. එවං ගච්ඡතා ච මඤ්චමහා වා පීඨමහා වා ඔතරණතො පට්ඨාය පාදරජඤ්ච හොලින වච්චාදිසම්පරිහරණං පච්චවෙක්ඛණං අකාමෙතබ්බං හොති, තතො අපෙතකදූ මූසික ජතුක වච්චාදිහි උපහතත්තා අනෙනාභබ්භතෙ පටිකූලතරං පමුඛං දට්ඨබ්බං හොති, තතො උලූකපාරාපතාදි වච්චසම්මක්ඛිතත්තා උපරිමතලතෝ පටිකූලතරං හෙට්ඨිමතලං, තතෝ කදූචි කදූචි වාතෙරිතෙහි පුරාණණ්ණිතපණ්ණෙහි ගිලාන සාමණෙරානං මුත්තාකරිස බෙලසිඞ්ගාණිකාදිහි වස්සකාලෙ උදක වික්ඛල්ලාදිහි ච සංකිලිට්ඨත්තා හෙට්ඨිමතලතෝ පටිකූලතරං පරිවෙනං, පරිවෙනතෝ පටිකූලතරා විහාරරච්ඡා දට්ඨබ්බා හොති. අනුපුබ්බෙන පන චෙතියඞ්ගණ බොධියඞ්ගණ වඳිත්වා විතක්කමාළකෙ සිතෙන මුත්තාරාසිසදිසං ඡචනියං මොරපිඤ්ඡකලාපමතෝ හරං බොධිං දෙව විමාන සම්පත්තිං සඤ්ඤිරිකං සෙනාසනඤ්ච අප

ලොකෙත්වා එවරූපං නාම රමණීයං පදෙසං පිට්ඨිතො කත්වා ආහා රහෙතු ගන්තබ්බං භවිස්සතීති පඤ්ඤාමත්වා ගාමමග්ගං පටිපන්නෙන බාහුසච්චකමග්ගොපි උදකවෙනභිඤ්ඤවිසමමග්ගොපි දට්ඨබ්බො හොති. තතො ගණ්ඩං පටිච්ඡාදෙත්වෙන විය නිවාසනං නිවාසෙත්වා වත්තවොළකං බන්ධන්නෙන විය කායබන්ධනං බන්ධිත්වා අධෝසිඤ්ඤ, වං පටිච්ඡාදෙත්වෙන විය විවරං පාරුපිත්වා හෙට්ඨාපත්තපාලං නීහර නෙන විය පත්තං නීහරිත්වා ගාමවාරසමීපං පාපුණන්නෙන හත්ථි කුණ්ප අස්සකුණ්ප ගොකුණ්ප මනුස්සකුණ්ප අහිකුණ්ප සුනඛකුර කුණ්පානිපි දට්ඨබ්බානි භවන්ති න කෙවලඤ්ච දට්ඨබ්බානි, ගන්ධොපි නෙසං ඝාණං පටිහනමානො අධිවාසෙතබ්බො හොති. තතො ගාම වාසර ඨත්වා වණ්ඩභත්තිඅස්සාදි පරිස්සයපරිවජ්ජනත්ථං ගාමරවජ්ජං ඔලොකෙතබ්බා හොන්ති. ඉවෙවතං පච්චත්තරණාදිඅනෙක කුණ්ප පරියොසානං පටිකූලං ආහාරහෙතු අඤ්ඤාතබ්බඤ්ච දට්ඨබ්බඤ්ච ඝායිතබ්බඤ්ච හොති. අහො වත හො පටිකූලෝ ආහාරොති එවං ගමනතො පටිකූලතා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා. කථං **පරිභෝගතා** එවං ගමනපටිකූලං අධිවාසෙත්වාපි ගාමං පවිට්ඨෙන සඞ්ඝාටිපාරු තෙන කපණමනුස්සෙන විය කපාලහත්ථෙන ඝරපටිපාටියා ගාමවීති සු චරිතබ්බං හොති, යත්ථ වස්සතාලෙ අඤ්ඤාතඤ්ඤාතඨානෙ යාව පිණ්ඩිතඅංසාපි උදකවික්කිලෙල පාදූ පවිසන්ති. එකෙන අත්ථෙන පත්තං ගහෙතබ්බං හොති, එකෙන විවරං උක්කිපිතබ්බං. ගිම්හකාලෙ වාතවෙගෙන සම්මුට්ඨිතෙ පාපුණිත රජෙහි ඔකිණ්ණ සරීරෙන චරිතබ්බං හොති, තං තං ගෙහවාරං පත්වා මච්ඡඩොවන මංසඩොවන තණ්ඩුලඩොවන බෙලසිඹ්බණිඤ්ච සුනඛ සූකරවච්චාදි හි සමිස්සානි කිම්කුලානි නිලමක්ඛිකාපරිකිණ්ණානි ඔලිනලලානි චෙව වන්දනිකඛාතානි ච දට්ඨබ්බානි හොන්ති අඤ්ඤාතබ්බානිපි. යතො තා මක්ඛිකා උඤ්ඡිත්වා සඞ්ඝාටියම්පි පත්තෙපි සිංඝපි නිලි ඝන්ති. ඝරං පවිසන්තාපි කෙචි දෙන්ති කෙචි න දෙන්ති, දදමානාපි එකච්චෙ හියො පකතාහත්තම්පි පුරාණ බරජිකම්පි පූතිකුම්මාසපූපා දිනිපි දදන්ති, අදදමානාපි කෙචිදෙව අනිච්ඡථ ඉතෙනි වදන්ති, කෙචි පන අපස්සමානා විය තුණ්හි හොන්ති, කෙචි අඤ්ඤෙන මුඛං කරොන්ති, කෙචි ගච්ඡ රෙ මුණ්ඩකාති ආදීහි ඵරුසවාචාහි සමුදාචරන්ති, එවං කපණමනුස්සෙන විය ගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා නික්ඛමිත බ්බන්ති. ඉවෙවතං ගාමපවෙසනතො පභාය යාව නික්ඛමනා උද කවික්කලාදිපටිකූලං ආහාරහෙතු අඤ්ඤාතබ්බඤ්ච දට්ඨබ්බ ඤ්ච අධිවාසෙතබ්බඤ්ච හොති. අහො වත හො පටිකූලෝ ආහා රොති එවං පරියෙසනතෙ, පටිකූලතා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා කථං **පරිභොගතෙ**-එවං පරිසුද්ධාහාරෙන පන බහිගාමෙ පිණ්ඩාය

සුඛනිසින්නෙන යාව තත්ථහත්ථං න ඔතාරෙති තාව තථාරූපං ගරුඨානියං භික්ඛුං වා ලජ්ජිං මනුස්සං වා දිස්වා නිමන්තෙතුම්පි සක්කා හොති, භුඤ්ජිතුකාමතාය පනෙත්ථ හත්ථේ ඔතාරිතමත්තෙන ගණ්හාති වදන්තෙන ලජ්ජිතබ්බං හොති ගහිතමත්ත ඔතාරෙත්වා මද්දන්තස්ස පඤ්ඩුලි අනුසාරෙන සෙදෙ පග්ඝරමානෙ සුක්ඛථඩ හත්ථෙ පි තෙමෙන්තෙ මුදුං කරොති. අථ තස්මිං පරිමද්දනමත්තෙපි සම්භින්නසොභෙ ආලොපං කත්වා මුඛෙ ඨපිතෙන හෙට්ඨිමදන්තා උදුක්ඛලකිච්චං සාධෙන්ති, උපරිමා මුසලකිච්චං, ජිව්හා හත්ථකිච්චං. තං තස්ස සුවානදෙණ්ඩියං සුවානපිණ්ඩමිව දන්තමුසලෙහි කොට්ටෙත්වා ජිව්හාය සම්පරිවත්තියමානං ජිව්හාහෙ තන්‍රුපසන්නා ඛෙලා මක්ඛෙන්ති, වෙමජ්ඣතො පඨාය බහලඛෙළා මක්ඛෙන්ති, දන්තක්ඛණ අපපතන්තානෙ දන්තගූථකා මක්ඛෙන්ති, සො එවං විචුණ්ණිතමක්ඛිතො තක්ඛණඤ්ඤෙවූ අනන්තරභිතවණ්ණගන්ධසම්භාර විසෙසො සුවානදෙණ්ඩියං ධිතසුවානවණ්ණමට්ඨ විය පරමජෙගුච්ඡභාවං උපගච්ඡති, එවරූපොපි සමානො චක්ඛුස්ස ආපාථමත්තතාය අජ්ඣොහරිතබ්බා හොති, එවං පරිභොගතො පටිකූලතා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා. කථං ආසයතො— එවං පරිභොගං උපගතොච පනෙස අන්නෙ පවිසමානො යසමා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධා නාමපි රඤ්ඤොපි චක්කවත්තිස්ස පිත්තසෙම්හපුබ්බලොහිතාසයෙසු චතූසු අඤ්ඤතරෙ ආසයෙ හොති යෙව. මජ්ඣිමපුඤ්ඤානං පන චත්තාරොපි ආසයා හොන්ති, තස්මා යස්ස පිත්තාසයො අධිකො හොති තස්ස බහලමධුකතෙලම්මක්ඛිතො විය පරමජෙගුච්ඡො හොති, යස්ස සෙම්හාසයෝ අධිකො හොති තස්ස නාගබලාපණ්ණරසම්මක්ඛිතො විය, යස්ස පුබ්බාසයො අධිකො හොති තස්ස පූතිතක්ක මක්ඛිතො විය, යස්ස ලොහිතාසයො අධිකො හොති තස්ස රජනම්මක්ඛිතො විය පරමජෙගුච්ඡා හොන්ති, එවං ආසයතො පටිකූලතා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා. කථං නිධානතො— සො ඉමෙසු චතූසු ආසයෙසු අඤ්ඤතරෙන ආසයෙන ඉක්ඛිතො අන්නං උදරං පවිසිත්වා නෙව සුවණ්ණභාජනෙසු න මණිරජතභාජනෙසු නිධානං ගච්ඡති සචෙ පන දසවස්සිකෙන අජ්ඣොහරියති දසවස්සානි අධොතවච්චකූපසදිසෙ ඔකාසෙ පතිට්ඨහති, සචෙ පන වීස තිංස චත්තාලීස පඤ්ඤාස සට්ඨි සත්තති අසීති නවුති වස්සිකෙන— සචෙ වස්සසතිකෙන අජ්ඣොහරියති, විස්සසතං අධොතවච්චකූපසදිසෙ ඔකාසෙ පතිට්ඨහතීති, එවං නිධානතො පටිකූලතා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා. කථං අපරිපක්කතො— සො පනායමාහාරෝ එවරූපෙ ඨානෙ නිධානමුපගතො යාව අපරිපක්කා හොති තාව තස්මිංයෙව්ව යථාවුත්තපකාරෙ පරමඝිණාරහනිම්මෙ නානාකුණපගන්ධිවා සිතපවනවිවරිතෙ අතිදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපඤ්ඤදසෙ යථානාම නිසෙදෙ

ආකාලමෙසෙන අභිවුඤමහි වණ්ඩාලගාමවාරෙ ආවාටෙ පතිතානි නිණ පණණ කිලඤ්ජඛණ්ඩ අහි කුක්කුර මනුසසකුණපාදිනි සුරියා තපෙන සනතාතානි ඵෙණබුබුලකාවිතානි නිසනති, එවමෙතං දිවසමපි භිය්‍යෝ'පි තතො පුරිමදිවසෙපි අජ්ඣොහරණවා සබ්බෙ එකතො හුත්වා සෙම්හපටලපරියොනඩෙ කායගතිසතිපාපකුමිත කුථනසඤ්ඤාතඵෙණ බුබ්බුලකාවිතතා පරමජෙගුච්ඡභාවං උපග නත්වා තිඨතීති, එවං අපරිපක්කතො පටික්කූලතා පච්චවෙකඛිත බබා. කථං පරිපාකතො-සො තසස කායගතිනා පරිපකෙකා සමා නො න සුවණණරජතාදිධාතුයො විය සුවණණරජතාදිභාවමුපග ච්ඡති, ඵෙණබුබුලකෙ පන මූඤ්චනතෙතා සණ්ඨාතුං අසමතථතාය පිංසිත්වා නාළිකෙ පකඛිතතපණ්ඩුමත්තිකා විය කරීසභාවං උපගනත්වා ප කකාසයං මුත්තභාවං උපගනත්වා මුත්තවත්තිඤ්ච පූරෙතීති, එවං ප රිපකකතො පටික්කූලතා පච්චවෙකඛිතබබා. කථං ඵලතො- සමමා පරිපච්චමානො ච පනායං කෙසලොමනඛදනතාදිනි නානාකුණ පානි නිපඵාදෙති, අසමමාපරිපච්චමානො දඝුකණ්ඩුකවිසූකඵිලා සසොසකායාබාධාදිභාවරපපභුතීනි රොගසතානි, ඉදමසස ඵලනති එවං ඵලතො පටික්කූලතා පච්චවෙකඛිතබබා. කථං නිසසන්දතො- අජ්ඣොහරියමානො වෙස එකෙන වාරෙන පවිසිත්වා නිසසන්දමා නො අකඛිමහා අකඛිගූථකො කණණමහා කණණගූථකො'ති ආදිනා නයෙන අනෙකෙහි වාරෙහි නිසසන්දති, අජ්ඣොහරණ සමයෙ වෙස මහාපරිවාරෙනාපි අජ්ඣොහරියති, නිසසන්දන සමයෙ පන උච්චාරපසසාවාදිභාවමුපගතො එකෙනෙනෙව නීහරියති, පඨමදිවසෙ ච නං පරිභුඤ්ජනතා අඤ්ඤතරෙපි හොති උදහුද ගෙහා පිනිසොමනසසජාතා, දුතියදිවසෙ නිසසන්දනතා පිහිත නාසිකා හොති විකුණිතමුඛා ජෙගුච්ඡි මංකුභූතා. පඤ්ච දිව සෙ ච නං රතතා තිඳ්ධා ගහිතා මුච්ඡිතා'පි අජ්ඣොහරිත්වා දුතියදිවසෙ එකරත්තිවාසෙන විරත්තා අට්ටියමානා හරායමා නා ජිගුච්ඡමානා නිහරති. තෙනාහු පොරාණා—

"අනනං පානං බාදනියං-භොජනඤ්ච මහාරහං,
එකවාරෙන පවිසිත්වා-නවවාරෙහි සන්දති.

අනනං පානං බාදනියං-භොජනඤ්ච මහාරහං,
භුඤ්ජති සපරිවාරෙ-නික්ඛාමෙනතා නිලීයති.

අනනං පානං බාදනියං-භොජනඤ්ච මහාරහං,
භුඤ්ජති අභිනන්දනතා-නික්ඛාමෙනතා ජිගුච්ඡති.

අනනං පානං බාදනියං-භොජනඤ්ච මහාරහං,
එකරත්තිපරිවාසා-සබ්බං භවති පූතිකං"ති.

එවං නිසසන්දතො පටික්කූලතා පච්චවෙකඛිතබබා.

**තථා සම්මක්ඛනතෝ**-පරිභොගකාලේ'පි වෙස හස්ඔටස්ජීවහාතා ලුනි සම්මක්ඛෙති, තානි තෙන සම්මක්ඛිතත්තා පටිකකූලානි හොනති, තානි ධොතානිපි ගන්ධහරණත්ථං පුනප්පුන ධොවිතබ්බානි හොනානි. පරිභුත්තෝ සමානෝ යථානාම ඔදනෝ පච්චමානෝ ථූස කණිකුණ්ඩකාදිනි උත්තරිත්වා උකලිම්ඛවට්ටිපිඨානියෝ මක්ඛෙතනි, එවමෙව සකලසරීරාභ්‍යන්තරෙන කායගතිනා ඒණ්ඩදෙහකං පවිසිත්වා උත්තරමානෝ දන්තෙ දන්තමලගාවෙනසම්මක්ඛෙති,ජිවහා තාලුපපභුතීනි බෙළසෙහාදිහාවෙන, අක්ඛිකණණකාසඅධොමක්ඛා දිකෙ අක්ඛිගූථක කණ්ණගූථක සිඞ්ඝාණිකා මුත්තකරීසාදිභාවෙන සම්මක්ඛෙති,යෙන සම්මක්ඛිතානි ඉමානි වාරානි දිවසෙ දිවසෙ ධොවියමානානිපි නෙව සුවීනි න මනොරමානි හොනානි. යෙසු එකවාර ධොවිත්වා හත්ථෙ උදකෙන පුන ධොවිතබ්බා හොති, එකවාර ධොවිත්වා වත්ථිකම්මත්තං නොමඤ්ඤති මත්තිකායපි ගන්ධවුණ්ණ නපි ඩෙවතෝ පටිකකූලතා න විගච්ඡතීති, එවං සම්මක්ඛිතතෝ පටිකකූලතා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා. තසෙවං දසහාකාරෙහි පටිකකූල තා පච්චවෙක්ඛතෝ නඤ්ඤාහතං විතක්කාහතං කරොනතස්ස පටි කකූලාකාරවසෙන කබලිඞ්කාරාහාරෝ පාකටෝ හොති සෝ තං නිමිත්තං පුනප්පුන ආසෙවති, භාවෙති, බහුලිකරොති, තසෙවං කරොතෝ නීවරණානි වික්ඛම්භන්ති කබලිඞ්කාරාහාරස්ස සභාව ධම්මතාය ගම්හිරත්තා අප්පනා අප්පත්තෙන උපචාරසමාධිනා චිත්තං සමාධියති, පටිකකූලාකාරග්ගහණවසෙන පනෙත්ථ සඤ්ඤා පාකටා හොති, තස්මා ඉදං කම්මට්ඨානං ආහාරෙ පටිකකූලසඤ්ඤා ඉච්චෙව සඞ්ඛං ගතං. ඉමඤ්ච පන ආහාරෙ පටිකකූලසඤ්ඤං අනුයුත්තස්ස භික්ඛුනෝ රසතණ්හාය චිත්තං පලිලීයති පහිඤ්ඣති පතිවට්ටති, සෝ කන්තාරනිත්ථරණත්ථිකෝ විය පුත්තමංසං විගතමදෝ ආහාරං ආහාරෙති, යාවදෙව දුක්ඛස්ස නිජ්ඣරණත්ථාය. අථස්ස අප්ප කසිරෙනෙව කබලිඞ්කාරාහාරපරිඤ්ඤමුඛෙන පඤ්චකාමගුණිකෝ රාගෝ පරිඤ්ඤං ගච්ඡති, සෝ පඤ්චකාමගුණපරිඤ්ඤමුඛෙන රූප කක්ඛඞං පරිජානාති, අපරිපකකාදිපටිකකූලභාවවසෙන වස්ස කායග තාසතිභාවනාපි පාරිපූරිං ගච්ඡති, අසුභසඤ්ඤාය අනුලොමපටිපදං පටිපන්නෝ හොති, ඉමං පන පටිපත්තිං නිස්සාය දිඝෙඔඩමෙ අම තපරියොසානං අනභිසම්භුණන්තෝ සුගතිපරායනොහොතීති.

**අසං ආහාරෙ පටිකකූලසඤ්ඤාභාවනාය විත්ථාරකථා.**

---

ඉදානි ආහාරෙ පටිකකූලසඤ්ඤානන්තරං එකං වවත්ථානන්ති එවං උද්දිට්ඨස්ස චතුධාතුවවත්ථානස්ස භාවනානිදෙසෝ අනුප්ප න්නෝ. තත්ථ වවත්ථානන්ති සභාවූපලක්ඛණවසෙන සන්නිට්ඨානං,

චතුන්නං ධාතූනං ච වත්ථූනං චතුධාතුවවත්ථානං. ධාතුමනසිකාරෝ ධාතුකම්මට්ඨානං චතුධාතුවවත්ථානන්ති අත්ථතෝ එකං. තඤ්ච ඉධා ආගතං සඞ්ඛේපතෝ ච විත්ථාරතෝ ච, සඞ්ඛේපතෝ මහාසතිපට්ඨානෙ ආගතං, විත්ථාරතෝ මහාහත්ථිපදූපමෙ රාහුලොවාදෙ ධාතුවිභඞ්ගෙ ච. තං හි "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ දක්ඛොගොඝාතකො වා ගොඝාතකන්තෙවාසී වා ගාවිං වධිත්වා චාතුම්මහාපථෙ බිලසො විභජිත්වා නිසින්නොා අස්ස, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු ඉමමෙව කායං යථාඨිතං යථාපණිහිතං ධාතුසො පච්චවෙක්ඛති, අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ පථවී ධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු "ති. එවං තික්ඛපඤ්ඤස්ස ධාතුකම්මට්ඨානිකස්ස වසෙන මහාසතිපට්ඨානෙ සඞ්ඛේපතෝ ආගතං. තඤ්ච ඛො- යථා ඡෙකො ගොඝාතකො වා තස්සෙව වා භත්තවෙතනභතො අන්තෙවාසිකො ගාවිංවධිත්වා විභජිත්වා චතුස්සෝ දිසාගතානං මහාපථානං වෙමජ්ඣට්ඨානසඞ්ඛාතෙ චාතුම්මහාපථෙ කොට්ඨාසං කත්වා නිසින්නොා අස්ස, එවමෙව භික්ඛු චතුන්නං ඉරියාපථානං යෙන කෙනචි ආකාරෙන ඨිතත්තා යථාඨිතං යථාඨිතත්තාව යථාපණිහිතං කායං අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ පථවීධාතු =පෙ= වායොධාතූති එවං ධාතුසො පච්චවෙක්ඛති, කිං වුත්තං හොති-යථා ගොඝාතකස්ස ගාවිං පොසෙන්තස්සාපි ආඝාතනං ආහරන්තස්සාපි ආහරිත්වා තත්ථ බන්ධිත්වා ඨපෙන්තස්සාපි වධෙන්තස්සාපි වධිතං මතං පස්සන්තස්සාපි තාවදෙව ගාවීති සඤ්ඤා අන්තරධායති, යාව නං පදාලෙත්වා බිලසො න විභජති, විභජිත්වා නිසින්නස්ස පන ගාවීස ඤ්ඤා අන්තරධායති, මංසසඤ්ඤා පවත්තති. නාස්ස එවං හොති-අහං ගාවිං විකිණිස්සාමි, ඉමෙගාවිං හරන්තීති, අථ ඛවස්ස අහං මංසං විකිණිස්සාමි, ඉමෙපි මංසං හරන්තිමෙවෙව හොති. එවමෙව ඉමස්සාපි භික්ඛුනො පුබ්බෙ බාලපුථුජ්ජනකාලෙ ගිහිභූතස්සාපි පඤ්ඤත්තස්සාපි තාවදෙව සත්තොති වා පොසොති වා පුග්ගලොති වා සඤ්ඤා අන්තරධායති, යාව ඉමමෙව කායං යථාඨිතං යථාපණිහිතං ඝනවිනිබ්භොගං කත්වා ධාතුසො න පච්චවෙක්ඛති. ධාතුසො පච්චවෙක්ඛතො පන සන්තතිසඤ්ඤා අන්තරධායති, ධාතුවසෙනෙව චිත්තං සන්තිට්ඨති. තෙනාහ භගවා-සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ දක්ඛො ගොඝාතකො වා =පෙ= නිසින්නොා අස්ස, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු =පෙ= වායොධාතූ"ති. මහාහත්ථිපදූපමෙ පන 'කතමාවාවුසො අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතු-යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං කක්ඛළං ඛරිගතං උපාදිණ්ණං, සෙය්‍යථිදං-කෙසා ලොමා නඛා දන්තා=පෙ=උදරියං කරීසං, යං වා පනඤ්ඤම්පි කිඤ්චි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං කක්ඛළං ඛරිගතං උපාදිණ්ණං, අයං වුච්චතාවුසො අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතු"යිච. කතමා වාවුසො අජ්ඣත්තිකා ආපොධාතු-යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං ආපො

ආපොගතං උපාදිණ්ණං, සෙය්යථිදං— පිත්තං=:පෙ:=මුත්තං, යං වා පනඤ්ඤම්පි කිඤ්චි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං ආපෝ ආපොගතං උපාදිණ්ණං, අයං වුච්චතාවුසෝ අජ්ඣත්තිකා ආපොධාතු"තිව, "කතමා චාවුසෝ අජ්ඣත්තිකා තෙජෝධාතු-යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං තෙජෝ තෙජොගතං උපාදිණ්ණං, සෙය්යථිදං— යෙන ච සන්තප්පති, යෙන ච ජීරියති, යෙන ච පරිඩය්හති, යෙන ච අසිතපීතඛායිතසායිතං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡති, යං වා පනඤ්ඤම්පි කිඤ්චි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං තෙජෝ තෙජොගතං උපාදිණ්ණං, අයං වුච්චතාවුසෝ අජ්ඣත්තිකා තෙජෝධාතු"තිව, "කතමාචාවුසෝ අජ්ඣත්තිකා වායොධාතු-යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං වායෝ වායොගතං උපාදිණ්ණං. සෙය්යථිදං- උද්ධඞ්ගමා වාතා, අධොගමා වාතා, කුච්ඡිසයා වාතා, කොට්ඨාසයා වාතා, අඞ්ගමඞ්ගානුසාරිනෝ වාතා, අස්සාසෝ, පස්සාසෝ, ඉති වා. යං වා පනඤ්ඤම්පි කිඤ්චි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං වායෝ වායොගතං උපාදිණ්ණං, අයං වුච්චතාවුසෝ අජ්ඣත්තිකා වායොධාතු"තිව. එවං නානිත්ථිඛ්පඤ්ඤස්ස ධාතුකම්මට්ඨානිකස්ස වසෙන විත්ථාරතො ආගතං. යථාවෙච්ච එවං රාහුලොවාද ධාතුවිභඞ්ගෙසුපි. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා— **අජ්ඣත්තං පච්චත්තන්ති** ඉදං තාව උභයම්පි නියකස්ස අධිවචනං, නියකං නාම අත්තනි ජාතං සඤ්ඤාන පරියායපත්තානි අත්ථෝ. තඤ්ච යථා ලොකෙ ඉත්ථිසු කථා අධිච්ච්චි වුච්චති, එවං අත්තනි පවත්තත්තා අජ්ඣත්තං, අත්තානං පටිච්ච පවත්තත්තා පච්චත්තන්තිපි වුච්චති. **කක්ඛළන්ති** එඛං, **ඛරිගතන්ති** ඵරුසං. තත්‍ර පඨමං ලක්ඛණවචනං, දුතියං ආකාරවචනං, කක්ඛළලක්ඛණාගි පඨවීධාතු. සා ඵරුසාකාරා හොති, තස්මා ඛරිගත න්ති වුත්තා. **උපාදිණ්ණන්ති** දළහං ආදිණ්ණං. **අහං මමන්ති** එවං දළහං ආදිණ්ණං ගහිතං පරාමට්ඨන්ති අත්ථෝ. **සෙය්යථිදන්ති** නිපාතො, තස්ස තං කතමන්ති වෙති අත්ථෝ. තතො තං දස්සෙතුං **කෙසාලොමාති** ආදිමාහ. එත්ථ ච මත්ථලුඞ්ගං පකිණ්ණකා විසතියා ආකාරෙහි පඨවීධාතු නිද්දිට්ඨා වෙදිතබ්බා. **සංවණ්ණනාසඤ්ඤම්පි කිඤ්චී**ති අවසෙසෙසු නිසු කොට්ඨාසෙසු පඨවීධාතුසඞ්ගහිතා. විස්ස ඤ්ඤාභාවෙන තං තං ඨානං අපෙතාති **පපෙතාතිති ආපෝ**, කම්ම සමුට්ඨානාදිවසෙන නානාවිධෙසු ආපෙසු ගතන්ති **ආපොගතං**, කිං තං-ආපොධාතුයා ආබන්ධනලක්ඛණං. තෙජනවසෙන **තෙජෝ**, වුත්තනයෙනෙව තෙජෙසු ගතන්ති **තෙජොගතං**. කිං තං-උණ්හත්ත ලක්ඛණං. **සෙණ්හාති** යෙන තෙජොගතෙන කුපිතෙන අයං කා යෝ සන්තප්පති, එකාහිකජ්‍රාදිභාවෙන උසුමජාතොහොති. **සෙන ච ජීරීයතීති** යෙන අයං කායෝ ජීරියති ඉන්ද්‍රියවෙකල්ලතං බලපරි ක්ඛයං වළිඵලිතාදිභාවං ච පාපුණාති, **සෙන ච පරිඩය්හතීති** යෙන කුපිතෙන අයං කායෝ ඩය්හති, සෝ ච පුග්ගලෝ ඩය්හාම්

ඩයහාමිති කඳදත්තෙහා සතධොතසපතිගොසිතවත්ථාදිලෙපක්ඛෙව තාලවණ්ටවා තක්ඛ පච්චාසිංසති. **යෙන ච අසිතපීතඛායිතසායිතං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡතීති** යෙන තං අසිතං වා ඔදනාදි පීතං වා පානකාදි ඛායිතං වා පිට්ඨඛජ්ජකාදි සායිතං වා අඹපක්කමධුඵාණිතාදි සම්මා පරිපාකං ගච්ඡති, රසාදිභාවෙන විවෙකං ගච්ඡතීති අත්ථො. එත්ථව පුරිමා තයො තෙජොධාතු චතුසමුට්ඨානා, පච්ඡිමෝ කම්මසමුට්ඨානොව. වයනවසෙන **වායෝ**, වුත්තනයෙනෙව වායෙසු ගතනති **වායොගහණං**, කිත්තං- විජ්ඣනලක්ඛණං. **උඩ්ඩගමා වායූති** උග්ගා රහිකාදිපවත්තකා උඩ්ඩං ආරොහණවාතා, **අධොගමා වායූති** උච්චාරපස්සාවාදිනිහරණකා අධොඔරොහනවාතා, **කුච්ඡිසයා වායූති** අන්තානං බහි වාතා, **කොට්ඨාසයා වායූති** අන්තානං අන්තො වාතා, **අඞ්ගමඞ්ගානුසාරිනෝ වායූති** ධමනිජාලානුසාරෙන සකල සරීරෙ අඞ්ගමඞ්ගානි අනුසටා සම්මිඤ්ජනපසාරණාදිනිබ්බත්තකා වාතා, **අස්සාසොති** අන්තොපවිසනවාතා, **පස්සාසොති** බහිනික්ඛමනවාතා, එත්ථව පුරිමා පඤ්චවිඤ්ඤාණසමුට්ඨානා, අස්සාස පස්සාසා චිත්තසමුට්ඨානාව **සබ්බඤ්ච වා පනඤ්ඤම්පි කිඤ්චිති** ඉමිනා පදෙන අවසෙස කොට්ඨාසෙසු ආපොධාතු ආදයො සඞ්ගහිතා. ඉති විසභියා ආකාරෙන් පඨවිධාතු, වීදසඟි ආපොධාතු, චතුඳි තෙජොධාතු, ඡඟි වායොධාතුති වා චත්තාලිසාය ආකාරෙහි චතස්සො ධාතුයො විත්ථාරිතා හොනතීති, අයං තාවෙත්ථ පාළිවණ්ණනා.

භාවනානයෙ පනෙත්ථ තික්ඛපඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො කෙසා පඨවීධාතු, ලොමා පඨවීධාතුති එවං විත්ථාරතො ධාතුපරිගහො පපඤ්චතො උපට්ඨාති. යං ඵඩ්ලක්ඛණං අයං පඨවීධාතු, යං ආබන්ධනලක්ඛණං අයං ආපොධාතු, යං පරිපාචනලක්ඛණං අයං තෙජොධාතු, යං විත්ථම්භනලක්ඛණං අයං වායොධාතුති, එවං මනසිකරොනතො පනස්ස කම්මට්ඨානං පාකටං හොති. නාතිතික්ඛපඤ්ඤස්ස පන එවං මනසිකරොනතො අඤ්ඤාකාරං අවිභූතං හොති, පුරිමනයෙන විත්ථාරතො මනසිකරොනතස්ස පාකටං හොති. කථං-යථා හි භික්ඛුසු බහූ පෙය්‍යාලං තනතිං සජ්ඣායනතෙසු තික්ඛපඤ්ඤ භික්ඛු සකිං වා ද්වික්ඛත්තුං වා පෙය්‍යාලමුඛං විත්ථාරෙත්වා තතො පරං උභතො කොට්ඨාසෙනෙව සජ්ඣායං කරොනතො ගච්ඡති තත්‍ර නානිතික්ඛපඤ්ඤ එවං වත්තා හොති- කිං සජ්ඣායො නාම එස ඔඤපරියාහතමත්තං කාතුං න දෙති, එවං සජ්ඣායෙ කයිරමානෙ කදා තනති පගුණා භවිස්සතීති. සො ආගතාගතං පෙය්‍යාලමුඛං විත්ථාරෙතිව සජ්ඣායං කරොති. තමෙනං ඉතරෝ එවමාහ- කිංඤ සජ්ඣායො නාමෙස පරියොසානං ගන්තුං න දෙති, එවං සජ්ඣායෙ කයිරමානෙ කදා තනති පරියොසානං ගමිස්සතීති. එවමෙව තික්ඛපඤ්ඤස්ස කෙසාදිවසෙන

විත්ථාරතෝ ධාතුපරිග්ගහෝ පපඤ්චතෝ උපට්ඨාති. යං එවලක්ඛණං අයං පඨවීධාතූති ආදිනා නයේන සඞ්ඛේපතෝ මනසිකරොතෝ කම්මට්ඨානං පාකටං හොති, ඉතරස්ස තථා මනසිකරොතෝ අඞ්කාරං අවිභූතං හොති, කෙසාදිවසේන විත්ථාරතෝ මනසි කරොන්තස්ස පාකටං හොති. තස්මා ඉමං කම්මට්ඨානං භාවෙතුකාමේන නික්ඛිපිත්තේඛුනා තාව රහොගතේන පටිසල්ලීනේන සකලම්පි අත්තනෝ රූපකායං ආවජ්ජිත්වා යෝ ඉමස්මිං කායේ එඛභාවෝ වා බරභාවෝවා අයං පඨවීධාතු, යෝ ආබන්ධනභාවෝ වා ද්‍රවභාවෝ වා අයං ආපෝධාතු, යෝ පරිපාචනභාවෝ වා උණ්හභාවෝ වා අයං තේජෝධාතු, යෝ විත්ථම්භනභාවෝ වා සමුදීරණභාවෝ වා අයං වායෝධාතූති එවං සංඛිත්තේන ධාතුයෝ පරිග්ගහේත්වා පුනප්පුනං පඨවීධාතු ආපෝධාතූති ධාතුමත්තතෝ නිස්සත්තතෝ නිජ්ජීවතෝ ආවජ්ජිතබ්බං මනසිකාතබ්බං පවවෙක්ඛිතබ්බං. තස්සේවං වායමමානස්ස නවිරේනේව ධාතුපභෙදව භාසනපඤ්ඤපරිග්ගහිතෝ සභාවධම්මාරම්මණත්තා අප්පනං අප්පත්තෝ උපචාරමත්තේනා සමාධි උපජ්ජති. අථවා පන යෙ ඉමේ චතුන්නඤ්ඤං මහාභූතානං නිස්සත්තභාවදස්සනත්ථං ධම්මසේනාපතිනා "අභිඤ්ඤා පටිච්ච නහාරුඤ්ඤා පටිච්ච මංසඤ්ඤා පටිච්ච චම්මඤ්ඤා පටිච්ච ආකාසෝ පරිවාරිතෝ රූපන්ත්වේව සඞ්ඛං ගච්ඡතී"ති චිත්තාරෝ කොඨාසා වුත්තා. තෙසු තං තං අත්තභාවං සාරිනා ඤාණසම්පයුත්තා විනිබ්භුජිතබ්බා විනිබ්භුජිත්වා යෝ එතෙසු එඛභාවෝ වා බරභාවෝ වා අයං පඨවීධාතූති පුරිමනයේනේව ධාතුයෝ පරිග්ගහේත්වා පුනප්පුනං පඨවීධාතු ආපෝධාතූති ධාතුමත්තතෝ නිස්සත්තතෝ නිජ්ජීවතෝ ආවජ්ජිතබ්බං මනසිකාතබ්බං පවවෙක්ඛිතබ්බං. තස්සේවං වායමමානස්ස නවිරේනේව ධාතුප්පභෙදව භාසනපඤ්ඤපරිග්ගහිතෝ සභාවධම්මාරම්මණත්තා අප්පනං අප්පත්තෝ උපචාරමත්තේනා සමාධි උපජ්ජති. අයං සඞ්ඛේපතෝ ආගතේ චතුධාතුවවත්ථානේ භාවනානයෝ.

විත්ථාරතෝ ආගතේ පන එවං වෙදිතබ්බෝ— ඉදං කම්මට්ඨානං භාවෙතුකාමෙන හි නාතිතික්ඛපඤ්ඤේන යොගිනා ආචරියසන්තිකේ වාවත්තාලිඤාය ආකාරෙහි විත්ථාරතෝ ධාතුයෝ උග්ගණ්හිත්වා උත්තපපකාරේ සේනාසනේ විහරන්තේන කතසබ්බකිච්චේන රහොගතේනපටිසල්ලීනේන සසම්භාරසඞ්ඛේපතෝ, සසම්භාරවිත්ථාරතෝ, සලක්ඛණසඞ්ඛේපතෝ, සලක්ඛණවිත්ථාරතෝ'නි. එවං වුත්තාකාරේහි කම්මට්ඨානං භාවෙතබ්බං. තත්ථ කථං සසම්භාරසඞ්ඛේපතෝ භාවෙති— ඉධ භික්ඛු විසභියා කොට්ඨාසෙසු එඛාකාරං පඨවීධාතුනි ව්වත්ථපෙති, වාදසසු කොට්ඨාසෙසු යුසගතං උදකසඞ්ඛාතං

ආබ්‍යඛනාකාරං ආපොධාතුති වවත්ථපෙති, වත්‍ථුසු කොඨාසෙසු පරි
ච්‍ඡෙදකතෙජං තෙජොධාතුති වවත්ථපෙති, ඡසු කොඨාසෙසු විත්ථ
මහනාකාරං වායොධාතුති වවත්ථපෙති. තස්සෙවං වවත්ථපයතො
ගෙව ධාතුගෝ පාකටා හොනති, තා පුනප්පුන ආවජ්ජයතො මනසි
කරොතෝ වුත්තනයෙනෙව උපචාරසමාධි උපජ්ජති. යස්සපන
එවං භාවයතො කම්මට්ඨානං න ඉජ්ඣති, තෙන සසමභාරවිහතති
හො භාවෙතබ්බං. කථං- තෙන භික්ඛුනා යං තං කායගතාසති ක
මමට්ඨානතිදෙසෙ සත්තධා උග්ගහකොසල්ලං දසධා මනසිකාර
කොසල්ලඤ්ච වුත්තං, වත්තිස්සාකාරෙ තාව තං සබ්බං අපරිහාපෙත්වා
තවපඤ්චකාදිනං අනුලොමපටිලොමතො වවත්‍ථා සජ්ඣායං ආදිං ක
ත්වා සබ්බං තත්‍ථ වුත්තනයෙනෙව කාතබ්බා. අයමෙව හි විසෙසො- ත
ත්‍ථ වණ්ණසණ්ඨානදිසොභාසපරිවෙජ්දවසෙන කෙසාදයො මනසි
කරිත්වාපි පටිකූලවසෙන චිත්තං ඨපෙතබ්බං, ඉධපන ධාතුවසෙන.
තස්මා වණ්ණාදිවසෙන පඤ්චධා පඤ්චධා කෙසාදයො මනසිකරිත්වා
අවසානෙ එවං මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බා- ඉමෙ කෙසා නාම
සිසකටාහපළිවෙඨනවමෙව ජාතා, නත්‍ථි යථා වම්මිකමත්ථකෙ ජා
තෙසු කුණ්ඨනිණෙසු න වම්මිකමත්ථකා ජානාති මයි කුණ්ඨනිණා
නි ජාතානිති, නපි කුණ්ඨනිණානි ජානන්ති මයං වම්මිකමත්ථකෙ
ජාතානිති. එවමෙව න සිසකටාහපළිවෙඨනවමම ජානාති මයි
කෙසා ජාතාති, නපි කෙසා ජානන්ති මයං සිසකටාහ වෙඨනව
මෙ ජානාති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපවවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධ
ම්මා. ඉති කෙසා නාම ඉමසම්ං සරිරෙ පාථිඒක්කෝ කොඨාසෝ අ
වෙතනො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ එඛෝ පඨවිධාතුති. ලෝ
ම්‍ා සරිරවෙඨනවමෙව ජාතා, නත්‍ථි යථා සුඤ්ඤගාමවඨානෙ ජාතෙසු
දබ්බනිණකෙසු න සුඤ්ඤගාමඨානං ජානාති මයි දබ්බනිණකානි ජා
තානිති නපි දබ්බනිණකානි ජානන්ති මයං සුඤ්ඤගාමවඨානෙ ජා
තානිති. එවමෙව න සරිරවෙඨනවමම ජානාති මයිලොමාජාතාති,
නපි ලොමාජානන්තිමයං සරිරවෙඨනවමෙව ජාතාති, අඤ්ඤමඤ්ඤං
ආහොගපවවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති ලොමා නාම ඉමසම්ං
සරිරෙ පාථියෙක්කො කොඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤෝ
නිස්සත්තෝ එඛෝ පඨවිධාතුති. නඛා අඛුලිනං අග්ගෙසු ජාතා,
නත්‍ථි යථා කුමාරකෙසු දණ්ඩකෙහි මඩ්ඩකඩිකෙ විජ්ඣිත්වාකිලන්තෙසු
නදණ්ඩකා ජානන්ති අමෙහසු මඩ්ඩකඩිකා ඨපිතානි, නපි මඩ්ඩකඩිකා
ජානන්ති මයං දණ්ඩකෙසු ඨපිතානි, එවමෙව නු අඛුලියො ජාන
නති ඉමහාකං අග්ගෙසු නඛා ජාතානි, නපි නඛා ජානන්ති මයං අ
ඛුලිනං අග්ගෙසු ජාතානි, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපවවෙක්ඛනර
හිතා එතෙ ධම්මා ඉති නඛා නාම ඉමසම්ං සරිරෙ පාථියෙක්කා

කොඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ එඩෝ පඨවිධාතූති. **දන්තා** හනුකඨිකෙසු ජාතා, තඤ්ච යථා වඩ්ඪකිනි පාසාණඋදුක්ඛලකෙසු කෙනචිදෙව සිලෙසජාතෙන බඤ්ඤිවා ඨපිතඨමෙහසු න උදුක්ඛලා ජානන්ති අමෙහසු ඨමෝ සිතාති නපි ඨමෝ ජානන්ති මයං උදුක්ඛලෙසු සිතාති. එව මෙව න හනුකඨිනි ජානන්ති අමෙහසු දන්තා ජාතාති, නපි දන්තා ජානන්ති මයං හනුකඨිසු ජාතාති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොඉපච්ච වෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා ඉති දන්තා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ එඩෝ පඨවිධාතූති. **නහාරූ** සකලසරීරං පරියොනඬ්ධිත්වා සිතෝ, තඤ්ච යථා අල්ලගොවම්ම පරියොනඬ්ධය මහාවිණාය න මහාවිණාජානාති අහං අල්ලගොවමෙන පරියොනඬ්ධාති, නපි අල්ලගොවම්මං ජානාති මයා මහාවිණා පරියොනඬ්ධා. එව මෙව න සරීරං ජානාති අහං තචෙන පරියොනඬ්ධන්ති, නපි තචෝ ජානාති මයා සරීරං පරියොනඬ්ධන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොඉ පච්චවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති තචෝ නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ එඩෝ පඨවිධාතූති. **මංසං** අවසිසඛාදාටං අනුලිම්පිත්වා ඨිතං, තඤ්ච යථා මහාමත්තිකලිත්තාය ඛිත්තියා න ඛිත්තිං ජානාති අහං මහාමත්තිකාය ලිත්තාති, නපි මහාමත්තිකා ජානාති මයා ඛිත්තිං ලිත්තාති. එවමෙව න අවසිසඛාදාටෝ ජානාති අහං නවමංසපෙසිසතප්පහෙදෙන මංසෙන ලිත්තොති, නපි මංසං ජානාති මයා අවසිසඛාදාටෝ ලිත්තෝ'ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොඉ පච්චවෙක්ඛන රහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති මංසං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ එඩෝ පඨවිධාතූති. **නහාරූ** සරීරබන්ධනන්තරෙ අට්ඨිං ආබන්ධමානා ඨිතා, තඤ්ච යථාවල්ලිහි චීනදොසු කුඩ්ඩදරූසු න කුඩ්ඩදරූනි ජානන්ති මයං වල්ලිහි චීනබ්ධානීති, නපි වල්ලියෝ ජානන්ති අමෙහි කුඩ්ඩදරූනි චීනබ්ධානියි. එවමෙව න අට්ඨිං ජානන්ති මයංනහාරූහිආබන්ධානීති, නපිනහාරූජානන්ති අමෙහි අට්ඨිං ආබන්ධානීති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොඉපච්චවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා ඉති නහාරූනාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනා අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ එඩෝ පඨවිධාතූති. අට්ඨිසු පණ්හිකට්ඨි හොපඨකට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා ඨිතං, හොපඨකට්ඨි ජඞ්ඝට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා ඨිතං, ජඞ්ඝට්ඨි ඌරට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා ඨිතං, ඌරට්ඨි කටට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා ඨිතං, කටිට්ඨි පිට්ඨිකණ්ටකං උක්ඛිපිත්වා ඨිතං, පිට්ඨිකණ්ටකෝ ගීවට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා සිතෝ, ගීවට්ඨි සීසට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා ඨිතා, සීසට්ඨි ගීවට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතං, ගීවට්ඨි පිට්ඨිකණ්ටකෙ

පතිට්ඨිතං, පිට්ඨිකණ්ඩකෝ කටියම්හි පතිට්ඨිතෝ, කටට්ඨි උරස්මිං පතිට්ඨිතං, උරස්මි ඵණ්ඩිකෙ පතිට්ඨිතා, ඵණ්ඩිකා ගොප්ඵකට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතා, ගොප්ඵකට්ඨි පණ්හිකට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතං. තත්‍ර යථා ඉඤ්ඡදුරුගෝ මයාදිසඤ්ඩයෙසු න හෙට්ඨිමා හෙට්ඨිමා ජානන්ති මයං උපරිමෙ උපරිමෙ උකඛිපිත්වා ඨිතාති, නපි උපරිමා උපරිමා ජානන්ති මයං හෙට්ඨිමෙසු හෙට්ඨිමෙසු පතිට්ඨිතාති. එවමෙව න පණ්හිකට්ඨි ජානාති අහරි ගොප්ඵකට්ඨිං උකඛිපිත්වා ඨිතන්ති, න ගොප්ඵකට්ඨි ජානාති අහං ඵණ්ඩිකං උකඛිපිත්වා ඨිතන්ති, න ඵණ්ඩිකා ජානාති අහං උරස්මිං උකඛිපිත්වා ඨිතන්ති, න උරස්මි ජානාති අහං කටියං උකඛිපිත්වා ඨිතන්ති, න කටට්ඨි ජානාති අහං පිට්ඨිකණ්ඨකං උකඛිපිත්වා ඨිතන්ති, න පිට්ඨිකණ්ඨකෝ ජානාති අහං ගීවට්ඨිං උකඛිපිත්වා ඨිතෝ'ති, න ගීවට්ඨි ජානාති අහං සීසට්ඨිං උකඛිපිත්වා ඨිතන්ති, න සීසට්ඨි ජානාති අහං ගීවට්ඨිම්හි පතිට්ඨිතන්ති, න ගීවට්ඨි ජානාති අහං පිට්ඨිකණ්ටකෙ පතිට්ඨිතන්ති, න පිට්ඨිකණ්ටකෝ ජානාති අහං කටියම්හි පතිට්ඨිතෝ'ති, න කටට්ඨි ජානාති අහං උරස්මිම්හි පතිට්ඨිතන්ති, න උරස්මි ජානාති අහං ඵණ්ඩිකාසු පතිට්ඨිතන්ති, න ඵණ්ඩිකා ජානාති අහං ගොප්ඵකට්ඨිම්හි පතිට්ඨිතා නන්ති, න ගොප්ඵකට්ඨි ජානාති අහං පණ්හිකට්ඨිමහි පතිට්ඨිතන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණ රහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති අට්ඨි න ම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කෝ කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ඨඩෝ පඨවිධාතුනි. අට්ඨිම්ඤ්ච තෙසං තෙසං අට්ඨිනං අබ්භන්තරෙ ඨිතං, තත්‍ර යථා චෙව පබ්බාදිනං අත්තනා පකඛිත්තසිග්ඝාවෙත්තනභාදීසු න චෙව පබ්බාදිනි ජානන්ති අමෙහසු වෙත්තභාදීනි පකඛිත්තානීති, නපි වෙත්තභාදිනි ජානන්ති මයං වෙළුපබ්බාදීසු ඨිතානීති. එවමෙව න අට්ඨිනි ජානන්ති අමහාකං අත්තනා මිඤ්ජං ඨිතන්ති, නාපි මිඤ්ජං ජානාති අහං අට්ඨිනං අත්තනා ඨිතන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති අට්ඨිමිඤ්ජං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ඨඩෙ පඨවිධාතුනි. වක්කං ගලවාටකතෝ නික්ඛන්තෙන එකමූලෙන ඵොකං ගන්ත්වා විධාභිත්තෙන ථූලනහාරුනා විනිබ්බෙධං ත්වා හදය මංසං පරික්කිපිත්වා ඨිතං, තත්‍ර යථාවණ්ටුපනිබන්ධෙ අම්බඵලවයෙ න වණ්ටං ජානාති මයා අම්බඵලවයං උපනිබන්ධන්ති, නපි අම්බඵල වයං ජානාති අහං වණ්ටෙන උපනිබන්ධන්ති. එවමෙව න ථූලන හාරු ජානාති මයා වක්කං උපනිබන්ධන්ති, නපි වක්කං ජානාති අහං ථූලනහාරුනා උපනිබන්ධන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්ච වෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති වක්කං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ

නිස්සෙතෙතා ථඩ්ඩෝ පඨවිධාතූති. හදයං සරීරබ්භන්තරේ උරවඩ්ඩිප
කප්පරමත්ථකං නිස්සාය ඨිතං, තත්‍ථ යථා කිඤ්ඤඛණ්ඩමාණිකපඤ්ඣරං
නිස්සාය ඨිතාය මංසපෙසියා න සණ්ඨමාණිකපඤ්ඣරබ්භන්තරං ජා
නාති මං නිස්සාය මංසපෙසි ඨිතාති, නාපි මංසපෙසි ජානාති අහං
කිඤ්ඤඛණ්ඩමාණිකපඤ්ඣරං නිස්සාය ඨිතාති. එවමේව න උරවඩ්ඩිප
කප්පරබ්භන්තරං ජානාති මං නිස්සාය හදයං ඨිතන්ති, නාපි හදයං
ජානාති අහං උරවඩ්ඩිපකප්පරං නිස්සාය ඨිතන්ති. අයඤ්ච මත්ථකඤ්ච ආ
හොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා ඉති හදයං නාම ඉමස්මිං
සරීරෙ පාටියෙක්කෝ කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සු
ඤ්ඤදු නිස්සෙතෙතා ථඩ්ඩෝ පඨවිධාතූති. යකනං අන්තෝ සරීරෙ
ඒතස්ස ථානාභිබ්භන්තරෙ දක්ඛිණපස්සස්ස නිස්සාය ඨිතං, තත්‍ථ යථා
උක්කලිකජාලපස්සෙහි ලඤ්ඤනයමකවාසපිණ්ඩෙන උක්කලිකජාලප
ස්සං ජානාති මයි යමනමංසපිණ්ඩෝ ලඤ්ඤෝ'ත්, නාපි යමකමංසපි
ණ්ඩෝ ජානාති අහං උක්කලිකජාලපස්සෙ ලඤ්ඤෝ'ති. එවමෙව න
ථානාභිබ්භන්තරෙ දක්ඛිණපස්සං ජානාති මං නිස්සාය යකනං ඨිත
න්ති, නාපි යකනං ජානාති අහං ථානාභිබ්භන්තරෙ දක්ඛිණපස්සං
නිස්සාය ඨිතන්ති. අයඤ්ච මත්ථකඤ්ච ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එ
තෙ ධම්මා. ඉති යකනං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කෝ කොට්ඨා
සෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤදු නිස්සෙතෙතා ථඩ්ඩෝ පඨවී
ධාතූති. කිලොමකං හදයඤ්ච වක්කඤ්ච පරිවාරෙත්වා ඨිතා, අපරිච්ඡින්න කිලොමකං සකලසරීරෙ වම්ම
සස ගෙඪනෝ මංසං පරියොනන්ධිත්වා ඨිතං. තත්‍ථ යථා පිලොතිකාය
පලිවෙඨිතෙ මංසෙ න මංසං ජානාති අහං පිලොතිකාය පලිවෙඨි
තන්ති, නාපි පිලොතිකා ජානාති මයා මංසං පලිවෙඨිතන්ති. එව මෙව
න වක්කහදයානි සකලසරීරෙ ච මංසං ජානාති අහං කිලොමකෙ
න පරිච්ඡින්නානි, නාපි කිලොමකං ජානාති මයා වක්කහදයානි ස
කලසරීරෙ ච මංසං පරිච්ඡින්නානන්ති. අයඤ්ච මත්ථකඤ්ච ආහොගපච්චවෙ
ක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති කිලොමකා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටි
යෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤදු නිස්සෙතෙතා
ථඩ්ඩෝ පඨවිධාතූති. සිහකං හදයස්ස බාහිරපස්සෙ උදරපටලස්ස මත්ථ
කපස්සං නිස්සාය ඨිතං. තත්‍ථ යථා කොට්ඨකම්මත්ථකපස්සං නිස්සා
ය ඨිතාය ගොමය පිණ්ඩියා න කොට්ඨකම්මත්ථකපස්සං ජානාති ගො
මයපිණ්ඩි මං නිස්සාය ඨිතාති, නාපි ගොමයපිණ්ඩි ජානාති අහං කො
ට්ඨකම්මත්ථක පස්සං නිස්සාය ඨිතාති, එවමෙව න උදරපටලස්ස මත්ථක
පස්සං ජානාති පිහකං මං නිස්සාය ඨිතන්ති, නාපි පිහකං ජානාති අහං
උදරපටලස්ස මත්ථකපස්සං නිස්සාය ඨිතන්ති. අයඤ්ච මත්ථකඤ්ච ආහොගප
ච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති පිහකං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ

පාථිමයකෙකා කොඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඛදුක්ඛ නිස්ස තෙනා එඩො පඨවීධාතුති. පපඵාසං සරිරබ්භන්තරෙ විත්තං එනා නමන්තරෙ හදයඤව යකනාඤව උපරි ථාදෙනි, බලඛ්බ්‍යකං ථිතං. තඤ්ච යථා ථිණ්ණකොඨබ්භන්තරෙ ලුබ්බ්‍යනෙ සකුණ්ඩකුලාවකෙන ථිණ්ණකොඨබ්භන්තරං ජානාති මයි සකුණ්ඩකුලාවකො ලම්බ්‍යනො ථිතොඃති, නපි සකුණ්ඩාවකො ජානාති අහං ථිණ්ණකොඨබ්භන්තරෙ ලම්බ්‍යනො ථිතොඃති. එවමෙව න තං සරිරබ්භන්තරං ජානාති මයි පපඵාසං ලම්බ්‍යනං ථිතන්ති, නපි පපඵාසං ජානාති අහං එවරූපෙ සරිරබ්භන්තරෙ ලම්බ්‍යමානං ථිතන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපවිවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා ඉති පපඵාසං නාම ඉමස්මිං සරිරෙ පාථියෙකෙකා කොඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතා සුඛදුක්ඛ නිස්සතෙනා එඩො පඨවීධාතුති. අථාහා ගලවාටකකරීසම ගපරියන්තෙ සරිරබ්භන්තරෙ ථිතා. තඤ්ච යථා ලොහිතදොණිකාය ඔතුජිත්වා යථිතෙ තිනපාසිසධම්මෙනි කළෙබරෙ න ලොහිතදොණි ජානාති මයි ධම්මනිකළෙවරං ථිතන්ති, නපි ධම්මනිකළෙවරං ජානාති අහං ලොහිතදොණියා ථිතන්ති. එවමෙව න සරිරබ්භන්තරං ජානාති මයි අන්තං ථිතන්ති, නපි අන්තං ජානාති අහං සරිරබ්භන්තරෙ ථිතන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපවිවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති අන්තං නාම ඉමස්මිං සරිරෙ පථියෙකෙකා කොඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඛදුක්ඛ නිස්සතෙනා එඩො පඨවීධාතුති. අනන්තගුණං අනන්තන්තරෙ එකවීසති ගොතෙ බ්‍යාපිතා ථිතා, තඤ්ච යථා පාදපුඤ්ඡනරජ්ජුමණ්ඩලකං ඡබ්බ්‍යබ්බා ථිතෙසු රජ්ජුකෙසු න පාදපුඤ්ඡනරජ්ජු මණ්ඩලකං ජානාති රජ්ජුකා මං සිබ්බිතා ථිතාති, නපි රජ්ජුකා ජානන්ති මයං පාදපුඤ්ඡනරජ්ජුමණ්ඩලකං සිබ්බිතා ථිතාති. එවමෙව න අන්තං ජානාති අන්තගුණං මං ආබාධිතා ථිතන්ති, නපි අන්තගුණං ජානාති අහං අන්තං ආබාධිතා ථිතන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපවිවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති අන්තගුණං නාම ඉමස්මිං සරිරෙ පාථියෙකෙකා කොඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඛදුක්ඛ නිස්සතෙනා එඩො පඨවීධාතුති. උදරියං උදරෙපිතං අසිතපිතඛායිතසායිතං. තඤ්ච යථා සුවානදොණියං ථිතෙ සුවානවමථුම්හි න සුවානදොණි ජානාති මයි සුවානවමථු ථිතොඃති, නපි සුවානවමථු ජානාති අහං සුවානදොණියං ථිතොඃති. එවමෙව න උදරං ජානාති මයි උදරියං ථිතන්ති, නපි උදරියං ජානාති අහං උදරෙ ථිතන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපවිවෙක්ඛන රහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති උදරියං නාම ඉමස්මිං සරිරෙ පාථියෙකෙකා කොඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඛදුක්ඛ නිස්සතෙනා එඩො පඨවීධාතුති. කරීසං පකතාසයසඞ්ඛාතෙ

අවත්ථුකවෙළුපබ්බසදිසෙ අන්තපරියොසානෙ ඨිතං. තඤ්ච යථා වෙළුපබ්බෙ ඔමද්දිත්වා පඤ්ඤත්තානං සණ්ඨපණ්ඩුවිත්තිකාය න වෙළු පබ්බං ජානාති මයි පඤ්ඤත්තිකා ඨිතාති, නපි පණ්ඩුවිත්තිකා ජානාති අහං වෙළුපබ්බ ඨිතාති. එවමෙව න පඤ්චාසයෙ ජානාති මයි කරිසං ඨිතන්ති, නපි කරිසං ජානාති අහං පඤ්චාසයෙ ඨිතන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපවවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති කරිසං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ අත්තා විවිධාතුනි. මත්ථලුඛං සීසකටාහබ්භන්තරෙ ඨිතං. තඤ්ච යථා පුරාණලාබුකටාහෙ පක්ඛිත්තාය පිට්ඨපිණ්ඩියා න ලාබුකටාහං ජානාති මයි පිට්ඨපිණ්ඩි ඨිතාති, නපි පිට්ඨපිණ්ඩි ජානාති අහං ලාබුකටාහෙ ඨිතාති. එව මෙව න සීසකටාහබ්භන්තරං ජානාති මයි මත්ථලුඛං ඨිතන්ති, නපි මත්ථලුඛං ජානාති අහං සීසකටාහබ්භන්තරෙ ඨිතන්ති. අඤ්ඤම ඤ්ඤං ආහොගපවවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති මත්ථලුඛං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යා කතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ අත්තා විවිධාතුනි.

පිත්තෙනඤ්ච අබද්ධපිත්තං ජීවිතින්ද්‍රියපටිබද්ධං සකලසරීරං ව්‍යා පෙත්වා ඨිතං, බද්ධපිත්තං පිත්තකොසකෙ ඨිතං. තඤ්ච යථා පුවං බ්‍යාපෙත්වා ඨිතෙ තෙලෙ න පුවං ජානාති තෙලං මං බ්‍යාපෙත්වා ඨිතන්ති, නාපි තෙලං ජානාති අහං පුවං බ්‍යාපෙත්වා ඨිතන්ති. එව මෙව න සරීරං ජානාති අබද්ධපිත්තං මං බ්‍යාපෙත්වා ඨිතන්ති, නපි අබද්ධපිත්තං ජානාති අහං සරීරං බ්‍යාපෙත්වා ඨිතන්ති. යථා වසෙසාදකෙන පූරෙණ කොසාතකිකොසකෙ න කොසාතකි කොසකෝ ජානාති මයි වසෙසාදකං ඨිතන්ති, නපි වසෙසාදකං ජානාති අහං කොසාතකිකොසකෙ ඨිතන්ති. එවමෙව න පිත්ත කොසකා ජානාති මයි බද්ධපිත්තං ඨිතන්ති, නපි බද්ධපිත්තං ජානාති අහං පිත්තකොසකෙ ඨිතන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපවව වෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති පිත්තං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ යූසභූතෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතුනි. සෙම්හං එකපත්තපූරප්පමාණං උදරපටලෙ ඨිතං. තඤ්ච යථා උරි සඤ්ඡාත ථෙණපටලාය වඤ්ඣනිකාය න වඤ්ඣනිකා ජානාති මයි ථෙණපටලං ඨිතන්ති, නපි ථෙණපටලං ජානාති අහං වඤ්ඣනිකාය ඨිතන්ති. එවමෙව න උදරපටලං ජානාති මයි සෙම්හං ඨිතන්ති, නපි සෙම්හං ජානාති අහං උදරපටලෙ ඨිතන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපවව වෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති සෙම්හං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ

නිස්සත්තෙතා යූසභූතෙතා ආබන්ධනාකාරෙ ආපොධාතූති. පුබ්බෙ අන්බබෙ කායෙ. සබ්බ සබ්බට්ඨ බාහුකණ්ටකප්පහරණ අහිජාලා දීහි අභිහතෙ සරීරප්පදෙසෙ ලොහිතං සණ්ඨහති පච්චති, ගණ්ඩ පිළකාදයො වා උප්පජ්ජන්ති, තත්ථ තත්ථ නිච්ඡති තත්ථ යථා එරසූපසාහාරාදිවසෙන පග්ඝරිතනිස්සාසෙ රුක්ඛෙන රුක්ඛස්ස පභාරාදිප්පදෙසා ජානන්ති අමෙහසු නිස්සාසො ගිතොති, නපි නිස්සාසො ජානාති අහං රුක්ඛස්ස පහාරාදිප්පදෙසෙසු ගිතොති. එවමෙව න සරීරස්ස බාහුකණ්ටකාදිහි අභිහතප්පදෙසා ජානන්ති අමෙහසු පුබ්බෙ ගිතොති, නපි පුබ්බා ජානාති අහං තෙසු පදෙසෙසු ගිතොති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොසුවච්චෙක්ඛිනරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉන්ති පුබ්බෙ නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාරියෙකෙතා කොඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤෙ නිස්සත්තෙතා යූසභූතෙතා ආබන්ධනා කාරෙ ආපොධාතූති. ලොහිතඤ්ච සංසරණලොහිතං පිත්තං විය සකලසරීරං ඛ්‍යාපෙත්වා ගිතං. සන්නිට්ඨිතලොහිතං යකනවස්ස නස්ස හෙට්ඨාභාගං පූරෙත්වා එකපත්තපූරමත්තං වඤ්ඤනදයඤ්ච පප්ඵාසානි නෙමෙන්තං ගිතං. තත්ථ සංසරණලොහිතෙ අබද්ධ පිත්තසදිසොව විනිච්ඡයො. එකරම්පන යථා ජිණ්ණරකපාලෙ ඔව ට්ටෙ උදකෙ හෙට්ඨා ලෙඛ්ඩුබණ්ඩාදිනි නෙමයමානෙ න ලෙඛ්ඩුබ ණ්ඩාදිනි ජානන්ති මියං උදකෙන නෙමියමානානි, නපි උදකං ජාන නි අහං ලෙඛ්ඩුබණ්ඩාදිනි නෙමෙමීති. එවමෙව න යකනස්ස හෙට්ඨා භාගට්ඨානං එක්කාදිනි වා ජානන්ති මයි ලොහිතං ගිතා අමෙහ වා නෙමයමානං ගිතන්ති, නපි ලොහිතා ජානාති අහං යකනස්ස හෙට්ඨාභාගං පූරෙත්වා එක්කාදිනි නෙමයමානා ගිතන්ති. අඤ්ඤ මඤ්ඤං ආහොසුවච්චෙක්ඛිනරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති ලොහිතං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාරියෙකෙතා කොඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතෙතා සුඤ්ඤෙ නිස්සත්තෙතා යූසභූතෙතා ආබ න්ධනා කාරෙ ආපොධාතූති. මෙදෙ ථූලස්ස සකලසරීරං එරිත්වා, කි සස්ස ජඞ්ඝමංසාදීනි නිස්සාය ගිතා පණ්ණත්තෙතා. තත්ථ යථා

හදිද්දිපිලොනිකපටිච්ඡන්නෙන මංසපුඤ්ජේන න මංසපුඤ්ජෝ ජානාති මං නිස්සාය හදිද්දිපිලොනිකා තිට්ඨති, නපි හදිද්දිපිලොනිකා ජානාති අහං මංසපුඤ්ජං නිස්සාය ඨිතාති. එවමේව න ඡකලසරීරෙ ජඞ්ඝාදිසු වා මංසං ජානාති මං නිස්සාය මෙදෝ ඨිතෝති, නපි මෙදෝ ජානාති අහං ඡකලසරීරෙ ජඞ්ඝාදිසු වා මංසං නිස්සාය ඨිතෝති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොඋපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති මෙදෝ නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පරිණාමුයූසෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතූති. අස්සු යදා සණ්ඨාහති, තදා අක්ඛිකූපකෙ පූරෙත්වා තිට්ඨති වා පග්ඝරති වා. යථා උදකපුණ්ණෙසු තරුණතාලඨිකූපකෙසු න තරුණතාලඨිකූපකා ජානන්ති අම්හෙසු උදකං ඨිතන්ති, නපි තරුණතාලඨිකූපකෙසු උදකා ජානාති අහං තරුණතාලඨිකූපකෙසු ඨිතන්ති. එවමේව න අක්ඛිකූපකා ජානන්ති අම්හෙසු අස්සු ඨිතන්ති, නපි අස්සු ජානාති අහං අක්ඛිකූපකෙසු ඨිතන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොඋපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති අස්සු නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පරිභූතෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතූති. වසා අභිනීහාරපාදි කාලෙ හත්ථතල හත්ථපිට්ඨි පාදතල පාදපිට්ඨි නාසපුට නලාට අංසකූටෙසු ඨිතචිලිනමක්ඛනෝ. තත්‍ර යථා පක්කිත්තතෙලෙ ආවාමෙ න ආවාමෝ ජානාති මං තෙලං අජ්ඣොත්ථරිත්වා ඨිතන්ති, නපි තෙලං ජානාති අහං ආවාමං අජ්ඣොත්ථරිත්වා ඨිතන්ති. එවමේව න හත්ථතලාදිපදෙසෝ ජානාති මං වසා අජ්ඣොත්ථරිත්වා ඨිතාති, නපි වසා ජානාති අහං හත්ථතලාදිපදෙසං අජ්ඣොත්ථරිත්වා ඨිතාති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොඋපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති වසා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනා අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පරිභූතා ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතූති. ඛෙළෝ නථාරූපෙ ඛෙළපච්චයෙ සති උභොහි කපොලපස්සෙහි ඔරොහිත්වා ජිව්හාතලෙ තිට්ඨති. තත්‍ර යථා අබ්බාවිජ්ඣනා උදකනිස්සන්දෙ නදිතීරකූපකෙ න කූපතලං ජානාති මයි උදකං සන්නිට්ඨතීති, නපි උදකං ජානාති අහං කූපතලෙ සන්නිට්ඨාමීති. එවමේව න ජිව්හාතලං ජානාති මයි උභොහි කපොලපස්සෙහි ඔරොහිත්වා ඛෙළෝ ඨිතොති, නපි ඛෙළෝ ජානාති අහං උභොහි කපොලපස්සෙහි ඔරොහිත්වා ජිව්හාතලෙ ඨිතොති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොඋපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති ඛෙළෝ නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පරිභූතෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතූති. සිඞ්ඝාණිකා යදා සණ්ඨාහති, තදා නාසපුටෙ පූරෙත්වා

තිඛති වා පඤ්ඤරති වා. තඤ්ච යථා පූතිදධිහරිතාය සිප්පිකාය න සිප්පිකා ජානාති මයි පූතිදධි ඨිතන්ති, නපි පූතිදධි ජානාති අහං සිප්පිකාය ඨිතන්ති. එවමෙව න නාසපුටා ජානන්ති අම්හෙසු සිඛාණිකා ඨිතාති, නපි සිඛාණිකා ජානාති අහං නාසපුටෙසු ඨිතාති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපටිවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා, ඉති සිඛාණිකා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පුඤ්ඤභූතෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතූති. ලසිකා අට්ඨිසන්ධීනං අබ්භඤ්ජනකිච්චං සාධයමානා අසීතිසතසන්ධීසු ඨිතා. තඤ්ච යථා තෙලබ්භඤ්ජිතෙ අක්ඛෙ න අක්ඛා ජානාති මං තෙලං අබ්භඤ්ජිත්ථා ඨිතන්ති, නපි තෙලං ජානාති අහං අක්ඛා අබ්භඤ්ජිත්ථා ඨිතන්ති. එවමෙව න අසීතිසතසන්ධියෝ ජානන්ති ලසිකා අම්හෙ අබ්භඤ්ජිත්ථාඨිනාති, නපි ලසිකා ජානාති අහං අසීතිසතසන්ධියෝ අබ්භඤ්ජිත්ථා ඨිතාති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපටිවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති ලසිකා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අව්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පුඤ්ඤභූතෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතූති. මුත්තං වච්චිස්ස අබ්භන්තරෙ ඨිතං. තඤ්ච යථා වඤ්ඣනිකාය පකඛිත්තත්ත අඞ්ගුබෙ රවනඝටෝ න රවනඝටෝ ජානාති මයි වඤ්ඣනිකාරඝටෝ ඨිතොති, නපි වඤ්ඣනිකාරඝටෝ ජානාති අහං රවනඝටෙ ඨිතොති. එවමෙව න වච්චි ජානාති මයි මුත්තං ඨිතන්ති, නපි මුත්තං ජානාති අහං වච්චිම්හි ඨිතන්ති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපටිවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා ඉති මුත්තං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පුඤ්ඤභූතෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතූති.

එවං කෙසාදිසු මනසිකාරං පවත්තෙත්වා යෙන සත්තපදේ අයං ඉස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පරිපාවනාකාරෝ තෙජොධාතූති. යෙන ජීරියති යෙන පරිඩය්හති යෙන අසිතපීතඛායිතසායිතං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡති. අයං ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පරිපාවනාකාරෝ තෙජොධාතූති. එවං තෙජොකොට්ඨාසෙසු මනසිකාරෝ පවත්තෙතබ්බෝ.

තතෝ උද්ධඞ්ගමෙ වාතෙ උඩ්ඩඞ්ගමවසෙන පරිග්ගහෙත්වා අධොගමෙ අධොගමවසෙන, කුච්ඡිසයෙ කුච්ඡිසයවසෙන, කොට්ඨාසයෙ කොට්ඨාසයවසෙන, අඞ්ගමඞ්ගානුසාරිමහි අඞ්ගමඞ්ගානුසාරිවසෙන, අස්සාසපස්සාසෙ අස්සාසපස්සාසවසෙන, පරිග්ගහෙත්වා උද්ධඞ්ගමා වාතා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෙ,

අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඛදුක්ඛ නිස්සත්තෝ විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝ වා යෝ ධාතූනි, අධෝගමා වාතා නාම- කුච්ඡිසයා වාතා නාම- කෝ ඨාසයා වාතා නාම— අඞ්ගමඞ්ගානුසාරිනෝ වාතා නාම- උස්සාස පස්සාසා වාතා නාම ඉමස්මිං සරීරේ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අ වෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඛදුක්ඛ නිස්සත්තෝ විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝ වා යෝ ධාතූනි. එවං වාතෝයෝකොට්ඨාසෙපි මනසිකාරෝ පවත්තත බෙබ. තස්සෙවං පවත්තමනසිකාරස්ස ධාතුයෝ පාකටා හොන්ති, තා පුනප්පුන ආවජ්ජයතෝ මනසි කරොතෝ වුත්තනයෙනෙව උප චාරසමාධි උපජ්ජති. යස්ස පන එවං භාවයතෝ කම්මට්ඨානං න ඉජ්ඣති, තෙන සලක්ඛණසඞ්ඛපතෝ භාවෙතබ්බ.. කථං— වීසති යා කොට්ඨාසෙසු ඵළලක්ඛණ පඨවිධාතූති වවත්ථපෙතබ්බං, තත්ථ ව ආබන්ධනලක්ඛණං ආපොධාතූති, පරිපාචනලක්ඛණං තෙජෝධා තූති, විත්ථම්භනලක්ඛණං වායොධාතූති. වාදසසු කොට්ඨාසෙසු ආ බන්ධනලක්ඛණං ආපොධාතූති වවත්ථපෙතබ්බං, තත්ථෙව පරිපාචනල ක්ඛණං තෙජෝධාතූති, විත්ථම්භනලක්ඛණං වායොධාතූති, ඵළල ක්ඛණං පඨවීධාතූත්. චතූසු කොට්ඨාසෙසු පරිපාචන ලක්ඛණං තෙජෝධාතූති වවත්ථපෙතබ්බං, තෙන අවිනිබ්භුත්තං විත්ථම්භන ලක්ඛණං වායොධාතූති. ඵළලක්ඛණං පඨවීධාතූති, ආබන්ධනලක්ඛ ණං ආපොධාතූති. ඡසු කොට්ඨාසෙසු විත්ථම්භනලක්ඛණං වායෝ ධාතූති වවත්ථපෙතබ්බං, තත්ථෙව ඵළලක්ඛණං පඨවිධා තූති, ආබන්ධනලක්ඛණං ආපොධාතූති, පරිපාචනලක්ඛණං තෙජෝ ධාතූති. තස්සෙවං වවත්ථපයතෝ ධාතුයෝ පාකටා හොන්ති. තා පුනප්පුන ආවජ්ජයතෝ මනසි කරොතෝ වුත්තනයෙනෙව උපචා රසමාධි උපජ්ජති. යස්ස පන එවම්පි භාවයතෝ කම්මට්ඨානං න ඉජ්ඣති. තෙන සලක්ඛණවිනත්තිතෝ භාවෙතබ්බං. කථං-පු බෙබ වුත්තනයෙනෙව කෙසාදයෝ පරිග්ගහෙත්වා කෙසම්හි ඵළල ක්ඛණං පඨවීධාතූති වවත්ථපෙතබ්බං, තත්ථෙව ආබන්ධනලක්ඛණං ආ පොධාතූති, පරිපාචනලක්ඛණං තෙජෝධාතූති, විත්ථම්භනලක්ඛණං වායොධාතූති. එවං සබ්බකොට්ඨාසෙසු එකෙකස්මිං කොට්ඨාසෙ වතස්සෝ ධාතුයෝ වවත්ථපෙතබ්බා. තස්සෙවං වවත්ථපයතෝ ධාතුයෝ පාකටා හොන්ති. තා පුනප්පුන ආවජ්ජයතෝ මනසි කරොතෝ වුත්තනයෙනෙව උපචාරසමාධි උපජ්ජති. අපි ච බෝ පන— වවත්ථතෝ, කලාපතෝ, ලක්ඛණාදිතෝ, සම්මසනතෝ, නානත්තෙකත්තතෝ, විනිබ්භොගාවිනිබ්භොගතෝ, සභාගවිසභාගතෝ, අජ්ඣත්තිකබාහිරවිසෙසතෝ, සඞ්ගහතෝ, පච්චයතෝ, අසමන්නාහාරතෝ, පච්චයවිභාගතෝ'නි ඉමෙහි 3 ආකාරෙහි ධාතුයෝ මනසි කාතබ්බා. තත්ථ වවත්ථපතෝ

මනසිකරොන්තෙන පඨවත්තා පඨවී, අපේයති ආපියති අපපායතීති වා ආපො, තෙජත්ති තොජො, වායතීති වායො, අවිසෙසෙන පන සලක්ඛණධාරණතො දුක්ඛාදුනතො දුක්ඛාදුනතො ච ධාතූති. එවං විසෙසසාමඤ්ඤවසෙන වවත්ථිතෙ මනසිකාතබ්බා. **කලාප නෝ'නි** යා අයං කෙසා ලොමාති ආදිනා නයෙන වීසතියා ආකාරෙහි පඨවීධාතු, පිත්තං සෙම්හං සෙම්හන්ති ච ආදිනා නයෙන වාද සහාකාරෙහි ආපොධාතු නිද්දිට්ඨා, තස්ථ යසමා-

> වීණෙණා ගන්ධො රසෙ ඔජා-චත්තාසෙසා වාපි ධාතුයො,
> අවයි ඛම්මසමේධානා-හොති කෙසාති සම්මුති;
> තෙසං යෙව විනිබ්භොගා-නත්ථි කෙසාති සම්මුති.

තස්මා කෙසාපි අඤ්ඤමඤ්ඤ කලාපමත්තමෙව, තථා ලොමාදයොති. යො පනෙස්ස කම්මජවුට්ඨානතො කොට්ඨාසො, සො ජීවිතින්ද්‍රියෙන ච භාවෙන ච සද්ධිං දස ධම්මකලාපො'පි හොති. උස්සදවසෙන පන පඨවීධාතු, ආපොධාතූති සඞ්ඛං ගතො, එවං කලාපතො මත්ථකෙ තබ්බා. **ඵුණාණු නො'නි** ඉමස්මිං හි සරීරෙ මජ්ඣිමෙන පමාණෙන පරිඡාදයමානා පරමාණුනෙදසංවුණ්ණා සුඛුමරජභූතා පඨවීධාතු දෙණ්ඩමත්තා සියා, සා තතෙ උපඩ්ඩපපමාණාය ආපොධාතුයා සඞ්ඛිතා තෙජොධාතුයා අනුපාලිතා වායොධාතුයා විසමගතා න විකීරියති න විධංසියති, අවිකිරිය මානා අවිධංසියමානා අනොකාසෙ ඨිතා ඉත්ථි පුරිස ලිඛාදිභාවවික්ඛපං උපනෙත්ති, අණුථූලදීඝරස්ස පිරකසිනාදිභාවඤ්ච පකාසෙති. යුසනතා ආබන්ධනාකාරභූතා පනෙස්ස ආපො ධාතු පඨවී පතිට්ඨිතා තෙජානුපාලිතාවායො විසඞ්ගතිතා න පග්ඝරති න පරිස්සවති, අපඝරමානා අපරිස්සවමානා පිණ්ඩිතපිණ්ඩිතභාවං දසෙති. අසිතපිතාදිපරිපාචකා පෙත්ථ උසුමාකාරභූතා උණ්හත්තලක්ඛණා තෙජොධාතු පඨවී පතිට්ඨිතා ආපොසඞ්ගහිතා වා යොවිසඞ්ගතිතා ඉමං කායං පරිපාචෙති, වණ්ණසම්පත්තිඤ්චස්ස ආවහති. තායව පන පරිපාචිතො අයං කායො න පතිභාවං දසෙති. අඞ්ගමඞ්ගානුසටා වෙත්ථ සම්භරණවිත්ථම්භනලක්ඛණා වායොධාතු පඨවී පතිට්ඨිතා ආපේසඞ්ගහිතා තෙජානුපාලිතා ඉමං කායං විත්ථෙහති. තාය ච පන විත්ථම්භිතො අයං කායො න පරිපතති, උජුකං සණ්ඨාති. අපරාය වායොධාතුයා සමඛාහතතො ගමනඨාන නිසජ්ජ සයන ඉරියාපථෙසු විඤ්ඤත්තිං දසෙති, සම්මිඤ්ජෙති, සම්පසාරෙති, ඔක්කන්තිදං ලාළෙති. එවමෙනං ඉත්ථිපුරිසාදිභාවෙන බාලජනවඤ්චනං මායාරූපසදිසං ධාතුයනතා පවත්තනතීති. එවං වුත්තෙනතා මනසිකාතබ්බා. ලක්ඛණාදිනො'ති පඨවීධාතු කිං ලක්ඛණා; කිං රසා, කිං පච්චුපට්ඨානා, එවං වුතස්සො'පි ධාතුයො ආවජ්ජිතබ්බා. පඨවීධාතු කක්ඛළත්තලක්ඛණා, පතිට්ඨානරසා, සම්පටිච්ඡන

පච්චුපට්ඨානා. ආපොධාතු පඤ්හරණලක්ඛණා, බ්‍රූහනරසා, සඞ්ගහ පච්චුපට්ඨානා. තෙජෝධාතු උණ්හත්තලක්ඛණා, පරිපාචනරසා, මද්දවානුප්පදාන පච්චුපට්ඨානා. වායොධාතු විත්ථම්භනලක්ඛණා, සමුදීරණරසා, අභිනිහාරපච්චුපට්ඨානාති එවං ලක්ඛණාදිතො මනසි කාතබ්බා. **සමුඤ්ඣානතෝ'**ති යෙ ඉමෙ පඨවිධාතු ආදීනං විසාරතෝ දස්සනවසෙන කෙසාදයෝ වාචනාලිඝකොඨාසා දසසිනා, තෙසු උදරියං සරීසං පුබ්බෝ මුත්තානන්ති ඉමෙ වත්තාරෝ කොට්ඨාසා උතුසමුඤ්ඣානාව. අඤ්ඤ සෙදෝ බෙලෝ සිඛ්ඛාණිකාති ඉමෙ වත්තාරෝ උතුචිත්තසමුට්ඨානා. අසිතාදිපරිපාවකෝ තෙජෝ කම්මසමුට්ඨානොව, අස්සාසපස්සාසා චිත්තසමුට්ඨානාව, අවසෙසා සබ්බෙපි චතුසමුට්ඨානාති එවං සමුඤ්ඣානතො මනසි කාතබ්බා. **නානත්තෙකත්තනතෝ'**ති සබ්බාසම්පි ධාතූනං සලක්ඛණාදිතො නානත්තං අඤ්ඤතොව හි පඨවිධාතුයා ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානානි අඤ්ඤානි ආපොධාතු ආදීනං, එවං ලක්ඛණාදිවසෙන පන කම්මසමුට්ඨානාදිවසෙන ච නානානත්තඝනානම්පි එතාසං රූපවිභාගභූත ධාතු ධම්මඅනිච්චාදිවසෙන එකත්තං හොති. සබ්බාපි හි ධාතුයො රූපත්ත ලක්ඛණං අනතීතත්තා රූපානි, මහන්තපාතුභාවාදීහි කාරණෙහි මහාභූතානි. මහන්තපාතුභාවාදීතිති එතානි ධාතුයෝ මහන්තපාතුභාවතො මහාභූත සාමඤ්ඤතො මහාපරිහාරතො මහාවිකාරතෝ මහන්තා භූතත්තාච්ච ඉමෙහි කාරණෙහි මහාභූතානිති වුච්චන්ති. තත්ථ මහන්තපාතුභාවතෝ'ති එතානි හි අනුපාදිණ්ණසන්තානෝ'පි උපාදිණ්ණසන්තානතෝ'පි මහන්තානි පාතුභූතානි තෙසං අනුපාදිණ්ණසන්තානෙ—

"දුවෙ සතසහස්සානි-චත්තාරි නහුතානි ච,
එත්තකං බහලත්තෙන-සඞ්ඛානායං වසුන්ධරා-නි

ආදිනා නයෙන මහන්තපාතුභාවතා බුද්ධානුස්සතිනිද්දෙසෙ වුත්තාව. උපාදිණ්ණසන්තානෝ'පි මච්ඡකච්ඡපදෙවදූනවාදි සරීර වසෙන මහන්තානෙව පාතුභූතානි. වුත්තං හෙතං— "සන්ති භික්ඛවෙ මහාසමුද්දෙ යොජනසතිකාපි අත්තභාවා"ති ආදි. මහාභූතසාමඤ්ඤතෝ'ති එතානි හි යථා මායාකාරෝ අමණ්ඩෙයෙව උදකං මණ්ඩං කත්වා දස්සෙති, අසුවණ්ණං යෙව ලෙඩ්ඩුං සුවණ්ණං කත්වා දස්සෙති, යථා ච සයං නෙව සක්ඛිං න යක්ඛිසමානො යක්ඛභාවම්පි යක්ඛිභාවම්පි දස්සෙති, එවමෙව සයං අනීලානෙව භූත්වා නීලං උපාදාරූපං දස්සෙන්ති, අපීතානි අලොහිතානි අනොදාතා නෙව භූත්වා ඕදාතං උපාදාරූපං දස්සෙන්තීති මායාකාරමහාභූත සාමඤ්ඤතො මහාභූතානි. යථා ච යක්ඛාදීනි මාහාභූතානි යං ගණ්හන්ති, නෙව නෙසං තස්ස අන්තො න බහිඨානං උපලබ්භති,

න ච තං නිස්සාය න තිට්ඨන්ති. එවමෙව එතානිපි නෙව අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අනෙතා නා බහි සිතානි හුත්වා උපලබ්භන්ති, නචි අඤ්ඤමඤ්ඤං නිස්සාය න තිට්ඨන්තීති අවිනෙතය්‍යඋනතාය යක්ඛාදිමහා භූතසංඛ්‍යාතෝපි මහාභූතානි, යථා ච යක්ඛිනි සඞ්ඛාතානි මහා භූතානි මනාපෙහි වණ්ණසණ්ඨානවික්ඛෙපෙහි අත්තනෝ භයානකභාවං පටිච්ඡාදෙත්වා සත්තෙ වඤ්චෙන්ති, එව මෙව එතානිපි ඉත්ථිපුරිසසරීරාදිසු මනාපෙන ඉරියාපථණ්ඨාන මනාපෙන අත්තනෝ අඛණ්ඩපවත්තිසණ්ඨානෙන මනාපෙන ච හත්ථපාදඛුලිනම්මුඛවික්ඛෙපෙන අත්තනෝ කක්ඛළතාදිභෙදං යථාවසරලක්ඛණං පටිච්ඡාදෙත්වා බාලජනං වඤ්චෙන්ති, අත්තනෝ සභාවං දට්ඨුං න දෙන්තීති වඤ්චකත්තෙන යක්ඛිනි මහාභූතසංඛ්‍යාතෝපි මහාභූතානි. මහාපරිහාරතෝ'නි මහන්තෙහි පච්චයෙහි පරිහරිතබ්බතෝ එතානි හි දිවසෙ දිවසෙ උපනෙතබ්බත්තා මහන්තෙහි ඝාසච්ඡාදනභෙසජ්ජාදීහි පවත්තානීති මහාභූතානි, මහාපරිහාරානි වා භූතානීනිපි මහාභූතානි. මහාවිකාරතෝ'නි එතානි හි උපාදිණ්ණානිපි අනුපාදිණ්ණානිපි මහාවිකාරානි හොන්ති. තත්‍ථ අනුපාදිණ්ණානං කප්පවුඨානෙ විකාරමහන්තං පාකටං හොති, උපාදිණ්ණානං ධාතුක්ඛොභකාලෙ. තථාහි-

> භූමිතෝ වුට්ඨිතෝ යාව-බ්‍රහ්මලොකා විධාවති,
> අච්චි අච්චිමතෝ ලොකෙ-ඩය්හමානම්හි තෙජසා.
>
> කොටිසතසහස්සෙකං-චක්කවාළං විලීයති,
> කුටිතෙන යදා ලොකා-සලිලෙන විනස්සති.
>
> කොටිසතසහස්සෙකං-චක්කවාළං විලීයති,
> වායොධාතුප්පකොපෙන-යදා ලොකො විනස්සති.
>
> පඨවී භවති කායෝ-දඩ්ඪා කඨවූබෙන වා,
> පඨවිධාතුප්පකොපෙන-හොති කඨවූබෙව සෝ.
>
> පූතියෝ භවති කායෝ-දඩ්ඪා පූතිමූබෙන වා,
> ආපොධාතුප්පකොපෙන-හොති පූතිමූබෙව සෝ.
>
> සන්තත්තෝ භවති කායෝ-දඩ්ඪා අග්ගිමූබෙන වා,
> තෙජොධාතුප්පකොපෙන-හොති අග්ගිමූබෙව සෝ.
>
> සඞ්ඛිත්තෝ භවති කායෝ-දඩ්ඪා සන්තමූබෙන වා,
> වායොධාතුප්පකොපෙන-හොති සන්තමූබෙව සෝ.

ඉති මහාවිකාරානි භූතානීති මහාභූතානි. මහන්තත්තා භූතත්තාවාති එතානි හි මහන්තානි මහතා වායාමෙන පරිඤ්ඤෙය්‍යත්තා භූතානි විජ්ජමානත්තානි මහන්තත්තා භූතත්තා ච

මහාභූතානි. එවං සබ්බාපෙතා ධාතුයෝ මහන්තපාතුභාවාදීහි කාරණේහි මහාභූතානි. සලක්ඛණධාරණතෝ පන දුක්ඛාදූනතෝ ච දුක්ඛාදූනතෝ ච සෙසාපි ධාතුලක්ඛණං අනතීතත්තා ධාතුයේ සලක්ඛණධාරණේන ච අත්තනෝ ඛණානුරූපධාරණේන ච ධම්මා, ඛයට්ඨේන අනිච්චා, භයට්ඨේන දුක්ඛා, අසාරකට්ඨේන අනත්තා ඉති සබ්බාසම්පි රූපමහාභූතධාතුධම්මඅනිච්චාදිවසේන එකත්තනත්ති එවං නානපෙතකත්තතෝ මනසි කාතබ්බා. **විත්තිබෙභාගාවිනිබ්භොගත්තා**'ති සහුපපන්නාව එතා එකෙකසම්ං සබ්බපරියන්තිමේ සුබඨ කාදිකලාපෙ පදෙසෙන අවිනිබ්භුත්තා, ලක්ඛණේන පන විනිබ්භුත්තාති එවං විත්තිබෙභාගාවිනිබෙභාගතෝ මනසි කාතබ්බා. **සභාගවිසභාගත්තා**'ති එවං අවිනිබ්භුත්තාසු වාපි එතාසු පුරිමා වෙ ගරු කත්තා සභාගා, තථා පච්ඡිමා ලහුකත්තා. පුරිමා පන පච්ඡිමාහි **පච්ඡිමාව** පුරිමාහි විසභාගාති එවං සභාගවිසභාගතෝ මනසි කාතබ්බා. **අඤ්ඤනි කබාහිරවිසෙසතෝ නි**අඤ්ඤනිකා ධාතුයෝවිසදසුණවන්තු විසදසුදතනි ඉන්ද්‍රියානිතිඅයා හොන්ති, සඤ්ඤාපථා චතුසමුට්ඨානා,බාහිරා වුත්තවිපරිතපපකාරාති. එවං අඤ්ඤනිකබාහිරවිසෙසතෝ මනසි කාතබ්බා. **සඛහතලක්ඛණා**'ති කම්මසමුට්ඨානා පඨවිධාතු කම්මසමුට්ඨානාහි ඉතරාහි එකසඛහතා හොන්ති, සම්භාරනානත්තාභාවතෝ. තථා චිත්තාදි සමුට්ඨානා චිත්තාදිසමුට්ඨානාහිති. එවං සඛහතතෝ මනසි කාතබ්බා. **පඨඛලක්ඛණා**'ති පඨවිධාතු ආපොසඛහතා තෙජෝ අනුපාලිතා වායෝ විඵඳමහිතා නිණණං මහාභූතානං පතිට්ඨා හුත්වා පවත්තයෝ හොති, ආපොධාතු පඨවිපතිට්ඨිතා තෙජෝ අනුපාලිතා වායෝ විඵඳමහිතා නිණණං මහාභූතානං ආබන්ධනං හුත්වා පවත්තයා හොති, තෙජෝධාතු පඨවි පතිට්ඨිතා ආපොසඛහතා වායෝ විඵඳමහිතා නිණණං මහාභූතානං පරිපාචනං හුත්වා පවත්තයෝ හොති, වායොධාතු පඨවිපතිට්ඨිතා ආපොසඛහතා තෙජෝ පරිපාචිතා නිණණං මහාභූතානං විඵඳමහනං හුත්වා පවත්තයෝ හොන්තීති එවං පවත්තයතෝ මනසි කාතබ්බා. **අසමන්නාහාරතෝ නි** පඨවිධාතු වෙත්ථ අහං පඨවිධාතූති වා නිණණං ධාතූනං පතිට්ඨා හුත්වා පවත්තයෝ හොන්ති වා න ජානාති, ඉතරානිපි තීණි අම්භාකං පඨවිධාතු පතිට්ඨා හුත්වා පවත්තයෝ හොන්තිති න ජානන්ති, එසනයෝ සබ්බත්ථාති එවං අසමන්නාහාරතෝ මනසි කාතබ්බා. **පවත්තවිභාගතෝ නි** ධාතූනං හි කම්මං චිත්තං ආහාරෝ උතූති චත්තාරෝ පවත්තයා. තත්ථ කම්මසමුට්ඨානානං කම්මමෙව පවත්තයෝ හොති, න චිත්තාදයෝ. චිත්තාදිසමුට්ඨානානම්පි චිත්තාදයෝව පවත්තයා හොන්ති, න ඉතරෙ කම්මසමුට්ඨානානඤ්ච කම්මං ජනකපච්චයෝ හෙති, සෙසානං පරියායතෝ උපනිස්සය පච්චයා හොති. චිත්ත

සමුට්ඨානානං චිත්තං ජනකපච්චයෝ හොති, සෙසානං පඨමාජාත පච්චයෝ අත්ථි පච්චයෝ අවිගතපච්චයෝ ච. ආහාරසමුට්ඨානානං ආහාරෝ ජනකපච්චයෝ හොති, සෙසානං ආහාරපච්චයෝ අත්ථි පච්චයෝ අවිගතපච්චයෝ ච. උතුසමුට්ඨානානං උතුජනකපච්චයෝ හොති, සෙසානං අත්ථි පච්චයෝ අවිගතපච්චයෝ ච. කම්මසමුට්ඨානං මහාභූතං කම්මසමුට්ඨානානම්පි මහාභූතානං පච්චයෝ හොති, චිත්තාදිසමුට්ඨානානම්පි. තත්ථ චිත්තසමුට්ඨානං, ආහාරසමුට්ඨානං. උතුසමුට්ඨානං මහාභූතං උතුසමුට්ඨානානඤ්ච මහාභූතානං පච්චයෝ හොති, කම්මාදිසමුට්ඨානානම්පි. තත්ථ කම්මසමුට්ඨානා පඨවීධාතු කම්මසමුට්ඨානානං ඉතරාසං සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සය අත්ථි අවිගතවසෙන චෙව පනිස්සාවසෙන ච පච්චයෝ හොති න ජනකවසෙන. ඉතරෙසං තිසන්නන්තු මහා භූතානං නිස්සය අත්ථි අවිගතවසෙන පච්චයෝ හොති, න උපනිස්සාවසෙන, න ජනකවසෙන. ආපොධාතු වෙව ඉතරාසං තිණ්ණං සහජාතාදිවසෙන චෙව ආඛන්ධනවසෙන ච පච්චයෝ හොති, න ජනකවසෙන. ඉතරෙසං තිසන්නන්නිකානං නිස්සය අත්ථි අවිගතපච්චය වසෙනෙව, හ ආබන්ධනවසන, න ජන කවසෙන. තෙජොධාතු පෙත්ථ ඉතරාසං තිණ්ණං සහජාතාදිවසෙ න චෙව පරිපාචනවසෙන ච පච්චයෝ හොති, න ජනකවසෙන. ඉතරෙසං තිසන්නන්නිකානං නිස්සය අත්ථි අවිගතපච්චයවසෙනෙව, න පරිපාචනවසෙන න ජනක වසන. වායොධාතුපෙත්ථ ඉතරා සං තිණ්ණං සහජාතාදිවසෙන චෙව විත්ථම්භනවසෙන ච පච්චයෝ හොති, න ජනකවසන. ඉතරෙසං තිසන්නන්නිකානං නිස්සය අත්ථි අවිගතපච්චයවසෙනෙව, න විත්ථම්භනවසෙන න ජනකවසෙන. චිත්තආහාරඋතුසමුට්ඨාන පඨවීධාතු ආදිසුපි එසෙව නයෝ. එවං සහ ජාතාදි පච්චයවසපප වත්තාසු ච පනෙතාසු ධාතුසු.-

එකං පටිච්ච තිස්සො-චතුධා තිස්සො පටිච්ච එකො ච,
චෙ ධාතුයෝ පටිච්ච-චෙ ඡධා සම්පවත්තන්නනි.

පඨවි ආදිසු හි එකෙකං පටිච්ච ඉතරා තිස්සො තිස්සෝ'නි එවං එකං පටිච්ච තිස්සො චතුධා සම්පවත්තන්නනි, තථා පඨවීධාතු ආදිසු එකෙකා ඉතරා තිස්සො තිස්සෝ පටිච්චාති එවං තිස්සො පටිච්ච එකාව චතුධා සම්පවත්තන්නි, පුරිමා පන චෙ පටිච්ච පච්ඡිමා, පච්ඡිමා ච චෙ පටිච්ච පුරිමා, පඨම තතියා පටිච්ච දුතිය චතුත්ථා, දුතියචතුත්ථා පටිච්ච පඨමතතියා, පඨමචතුත්ථා පටිච්ච දුතිය තතියා, දුතියතතියා පටිච්ච පඨමචතුත්ථාති එවං චෙ ධාතුයෝ පටිච්ච චෙ ඡධා සම්පවත්තන්නනි, නාසු පඨවීධාතු අභික්කමපටි ක්කමාදිකාලෙ උපලබ්භනස්ස පච්චයෝ හොති. සාව ආපොධාතුයා

අනුගතා පතිට්ඨාපනස්ස, පඨවිධාතුයා පන අනුගතා ආපොධාතු අධික්කමනස්ස, වායොධාතුයා අනුගතා තෙජෝධාතු උබ්භරණස්ස, තෙජෝධාතුයා අනුගතා වායොධාතු අතිහරණවීතිහරණානං පච්චයෝ හොතීති එවං පච්චයවිභාගතෝ මනසි කාතබ්බා. එවං වචනත්ථාදිවසෙන මනසි කරොන්තස්සාපිහි එකෙනෙකෙන මූලෙන ධාතුයෝ පාකටා හොන්ති, තා පුනප්පුනං ආවජ්ජතෝ මනසි කරොතෝ වුත්තනයෙනෙව උපචාරසමාධි උපජ්ජති, සබ්බාසං චතුන්නං ධාතූනං වවත්ථාපකස්ස ඤාණස්සානුභාවෙන උපජ්ඣානං නෝ චතුධාතු වවත්ථානෙත්වෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති. ඉදඤ්හි පන චතුධාතුවවත්ථානමනුයුඤ්ජන්තෝ භික්ඛු සුඤ්ඤතං අවගාහති, සත්තසඤ්ඤං සමුග්ඝාතෙති, සොසත්තසඤ්ඤාය සමුග්ඝතත්තා වාළමිගයක්ඛරක්ඛසාදී විත්තපථං අනුපගච්ඡමානෝ භයභෙරවසහෝ හොති, අරතිරතිසහෝ, න ඉට්ඨානිට්ඨෙසු උච්චාවචාකාරා පාතුභවන්ති, මහාපඤ්ඤෝ ච පනා හොති, අමතපරියොසානං වා සුගතිපරායනෝ වාති.

එවං මහානුභාවං-යොගිවරසහස්ස කීළිතං එතං,
චතුධාතු වවත්ථානං නිච්චං සෙවෙථ මෙධාවී-ති.

## අසුභචතුධාතුවවත්ථානස්ස භාවනා නිද්දේසෝ.

---

එත්තාවතා ච යං සමාධිස්ස විත්ථාරං භාවනානයඤ්ච දස්සෙතුං කෝ සමාධි කෙනට්ඨෙන සමාධිති ආදිනා නයෙන පඤ්හකම්මං කතං, තත්ථ කථං භාවෙතබ්බොති ඉමස්ස පදස්ස සබ්බපකාරතෝ අත්ථවණ්ණනා සමත්තා හොති. දුවිධොයෙව හි වායාමෝ ඉධ අධිප්පෙතෝ උපචාරසමාධි චෙව අප්පනාසමාධි ච. තත්ථ දසසු කම්මට්ඨානෙසු අප්පනා පුබ්බභාගචිත්තෙසු ච එකග්ගතා උපචාරසමාධි, අවසෙසකම්මට්ඨානෙසු චිත්තෙකග්ගතා අප්පනාසමාධි. සෝ දුවිධෝපි තෙසං කම්මට්ඨානානං භාවිතත්තා භාවිතෝ හොති. තෙන වුත්තං—කථංභාවෙතබ්බොති ඉමස්ස පදස්ස සබ්බප්පකාරතෝ අත්ථවණ්ණනා සමත්තාති. යම්පනවුත්තං සමාධිභාවනාය කෝ ආනිසංසොති, තත්ථ දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාදි පඤ්චවිධෝ සමාධිභාවනාය ආනිසංසෝ. තදාහි- යෙ අරහත්තෙනා ඛීණාසවා සමාපජ්ජිත්වා එකග්ගචිත්තා සුඛං දිවසං විහරිස්සාමාති සමාධිං භාවෙන්ති, තෙසං අප්පනාසමාධිභාවනා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානිසංසා හොති. තෙනාහ භගවා—"න බො පනෙතෙ වුත්ත අරියස්ස විනයෙ සල්ලෙඛා වුච්චන්ති දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරා එතෙ අරියස්ස විනයෙ වුච්චන්තී"ති. සෙඛප්පටිපන්නානං සමාපත්තිතොපි වුට්ඨාය සමාහිතෙන චිත්තෙන විපස්සිස්සාමාති භාවයතං විපස්සනාය පදට්ඨානත්තා අප්පනාසමාධිභාවනාපි සම්භාරෙ'ඔකාසාධිගමනයෙන උපචාරසමාධිභාවනාපි

විපස්සනානිසංසා හොන්ති, තෙනාහ භගවා-- "සමාධිං භික්ඛවෙ භාවෙථ, සමාහිතො භික්ඛවෙ භික්ඛු යථාභූතං පජානාති"ති. යෙ පන අඨසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා, අභිඤ්ඤාපාදකං ඣානං සමාපජ්ජිත්වා සමාපත්තිතො වුට්ඨාය එකොපි භූත්වා බහුධා හොතීති වුත්තනයා අභිඤ්ඤායො පත්ථෙන්තා නිබ්බත්තෙන්ති, තෙසං සනිස්සති ආයතනෙ අභිඤ්ඤාපදට්ඨානත්තා අපරභාගසමාධිභාවනා අභිඤ්ඤානිසංසා හොති, තෙනාහ භගවා-"සො යස්ස යස්ස අභිඤ්ඤාසච්ඡිකරණීයස්ස ධම්මස්ස චිත්තං අභිනින්නාමෙති අභිඤ්ඤාසච්ඡිකිරියාය, තත්ර තත්රෙව සක්ඛි භබ්බතං පාපුණාති සති සති ආයතනෙ"ති. යෙ අපරිහීනඣානාබ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තන්තස්සාමාති බ්‍රහ්මලොකූපපත්තිං පත්ථෙන්තාවා අපරිපක්කඣානාවාපි පුථුජ්ජනා සමාධිතො න පරිහායන්ති, තෙසං භවවිසෙසාවහත්තා අපරභාගසමාධිභාවනා භවවිසෙසානිසංසා හොති. තෙනාහ භගවා-"පඨමං ඣානං පරිත්තං භාවෙත්වා කප්පං උපපජ්ජන්ති, බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජානං දෙවානං සහව්‍යතං උපපජ්ජන්ති" ති ආදි. උපචාරසමාධිභාවනාපි පන කාමාවචර සුගතිභවවිසෙසං ආවහති යෙව. යෙ පන අරියා අඨසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා සත්තදිවසානි අවිත්තා භූත්වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිරොධං නිබ්බානං පත්වා සුඛං විහරිස්සාමාති සමාධිං භාවෙන්ති, තෙසං අපරභාගසමාධිභාවනා නිරොධානිසංසා හොති. තෙනාහ— "සොළසහි ඤාණචරියාහි නවහි සමාධිචරියාහි වසීභාවතො පඤ්ඤානිරොධසමාපත්තියා ඤාණ"න්ති. එවමයං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාදිපඤ්චවිධො සමාධිභාවනාය ආනිසංසො.

තසමා නෙකානිසංසවති-සිලෙසමලසොධනෙ,
සමාධිභාවනායොගෙ-නපපමජ්ජෙය්‍ය පණ්ඩිතො-ති

එත්තාවතා ච සීලෙ පතිට්ඨාය නරොසපඤ්ඤෙන භික්ඛුනා ඉමිස්සා ගාථාය සීලසමාධිපඤ්ඤාමුඛෙන දෙසිතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ සමාධිපි පරිදීපිතො හොති.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ
සමාධිභාවනාධිකාරෙ

## සමාධි නිද්දෙසො නාම

එකාදසමො පරිච්ඡෙදො.

1 පඨමො සීලනිද්දෙසො.

2 දුතියො ධුතඞ්ගනිද්දෙසො.

3 තතියො කම්මට්ඨානගහණනිද්දෙසො.

4 චතුත්ථො පඨවිකසිණනිද්දෙසො.

5 පඤ්චමො සෙසකසිණනිද්දෙසො.

6 ඡට්ඨො අසුභනිද්දෙසො.

7 සත්තමො ඵානුස්සතිනිද්දෙසො.

8 අට්ඨමො සෙසානුස්සතිනිද්දෙසො.

9 නවමො බ්‍රහ්මවිහාරනිද්දෙසො.

10 දසමො ආරුප්පනිද්දෙසො.

11 පටිකූලසඤ්ඤා ධාතුවවත්ථානචය
නිද්දෙසො එකාදසමොති.

# 12

# ඉද්ධිවිධනිද්දෙසෝ.

ඉදානි යාසං ලොකිකාභිඤ්ඤානං වසෙන අයං සමාධිභාවනා අභිඤ්ඤානිසංසාති වුත්තා, තා අභිඤ්ඤා සම්පාදෙතුං යස්මා පඨවී කසිණාදිසු අධිගතෙ චතුපඤ්චජ්ඣානාදිකෙ යොගිනා යොගො කාතබ්බා. එවං ගහිතස්ස සා සමාධි භාවනා අධිගතානිසංසා චෙව භවිස්සති දිර තරා ච, සෝ අධිගතානිසංසාය දිරතරාය සමාධිභාවනාය සමන්නා ගතෝ සුඛෙනෙව පඤ්ඤාභාවිතං සම්පාදිස්සති, තස්මා අභිඤ්ඤා කථං තාව ආරභිස්සාම. භගවතාහි අධිගතවතුත්ථජ්ඣානසමාධිතා ඝුලපුත්තානං සමාධිභාවනානිසංසදස්සනත්ථඤ්චෙව උත්තරුත්තරි පණීතපණීතධම්මදෙසනත්ථඤ්ච "ඉධ එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ පරි සුද්ධෙ පරියොදාතෙ අනඞ්ගණෙ විගතූපක්කිලෙසෙ මුදුභූතෙ ක මනීයෙ ඨිතෙ ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ ඉද්ධිවිධාය චිත්තං අභිනීහරති අභිනින්නාමෙති සෝ අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති එ කෝ'පි හුත්වා බහුධා හොතී"ති ආදිනා නයෙන ඉද්ධිවිධං දිබ්බසෝ තධාතුඤාණං චෙතොපරියඤාණං පුබ්බෙ නිවාසානුස්සතිඤාණං සත්තානං චුතූපපාතෙ ඤාණන්ති පඤ්ඤාභිඤ්ඤා වුත්තං, තත්ථ එකෝ'පි හුත්වා බහුධා හොතීති ආදිකං ඉද්ධිවිධඤාණං කාතුකා මෙන ආදිකම්මිකෙන යොගිනා ඔදාතකසිණ පරියනෙතබ්බා අට්ඨ සු කසිණෙසු අට්ඨ අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙතබ්බා කසිණානුලොමතො, කසිණපටිලොමතො, කසිණානුලොමපටිලොමතො, ඣානානුලොමතො, ඣානපටිලොමතො, ඣානානුලොම පටිලොම තො, ඣානානුක්කමනතිතතො, කසිනුක්කමනතිකතො, ඣාන කසිනුක්ක මනතිකතො, අඞ්ගසඞ්කමනතිතතා. ආරම්මණසඞ්කමනතිතතා, අඞ්ගා රම්මණසඞ්කමනතිතතා, අඞ්ගවවත්ථාපනතතා, ආරම්මණවවත්ථාපනතතා නි ඉමෙහි චුද්දසහි ආකාරෙහි චිත්තං පරිදමෙතබ්බං. කතමං පනෙ ත්ථ කසිණානුලොමං=පෙ=කතමං ආරම්මණවවත්ථාපනතනි. ඉධ භික්ඛු පඨවිකසිණෙ ඣානං සමාපජ්ජති, තතො ආපොකසිණෙති එවං පටිපාටියා අට්ඨසු කසිණෙසු සත්තක්ඛත්තුම්පි සඉසඤ්ඤත්තුම්පි සමාපජ්ජති, ඉදං කසිණානුලොමං නාම. ඔදාතකසිණතතා පන පඨම චෙව පටිලොමක්කමෙන සමාපජ්ජනං කසිණපටිලොමං නා ම. පඨවිකසිණතතා පඨාය යාව ඔදාතකසිණං, ඔදාතකසිණතතා පඨා ය යාව පඨවිකසිණන්ති එවං අනුලොමපටිලොමවසෙන පුනප්පුන සමාපජ්ජනා කසිණානුලොමපටිලොමං නාම. පඨමජ්ඣානතතා

පන පඨාය පටිපාටියා යාව නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා යතනං, තාව පුනප්පුන සමාපජ්ජනං ඛිනානුලොමං නාම. නෙවසඤ්ඤානා සඤ්ඤායතනතො පඨාය යාව පඨමජ්ඣානං, තාව පුනප්පුන සමාපජ්ජනං ඛිනපටිලොමං නාම. පඨමජ්ඣානතො පඨාය යාව නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනං, නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන තො පඨාය යාව පඨමජ්ඣිනනති එවං අනුලොමපටිලොමවසෙ න පුනප්පුන සමාපජ්ජනං ඛිනානුලොමපටිලෙමං නාම. පඨවි කසිණෙපන පඨමං ඛිනානං සමාපජ්ජිත්වා තදෙව තතියං සමාප ජ්ජති. තතො තදෙව උග්ඝාටෙත්වා ආකාසානඤ්චායතනං, තතො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනනති එවං පන කසිණං අනුක්කමිත්වා ඛිනා සෙව එකනන්තරිකභාවෙන උක්කමනං ඛිනානුක්කනනිකං නාම. එවං ආපොකසිණාදිමූලකාපි යොජනා කාතබබා. පඨවිකසිණෙ පඨමං ඛිනානං සමාපජ්ජිත්වා පුන තදෙව තෙජොකසිණෙ, තතො නීලකසිණෙ, තතො ලොහිතකසිණෙනි ඉමිනා නයෙන ඛිනානං අනුක්කමිත්වා කසිණසෙව එකනන්තරිකභාවෙන උක්කමනං කසි ණුක්කනනිකං නාම. පඨවිකසිණෙ පඨමං ඛිනානං සමාපජ්ජිත්වා තතො තෙජොකසිණෙ තතියං, නීලකසිණං උග්ඝාටෙත්වා ආකාසා නඤ්චායතනං, ලොහිතකසිණතො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනනති ඉමිනා නයෙන ඛිනස්ස වෙව කසිණස්ස ච උක්කමනං ඛිනානුක්කසිණු ක්කනනිකං නාම. පඨවිකසිණෙ පන පඨමං ඛිනානං සමාපජ්ජිත්වා තතොව ඉතරෙසම්පි සමාපජ්ජනං අඛහසඛිකනනිකං නාම. ප ඨවිකසිණෙ පඨමං ඛිනානං සමාපජ්ජිත්වා තදෙව ආපොකසිණෙ, තදෙව ඔදාතකසිණෙනි එවං සබ්බකසිණෙසු එකසෙස ඛිනා ස්ස සමාපජ්ජනං ආරම්මණසඛිකනනිකං නාම. පඨවිකසිණෙ පඨ මං ඛිනානං සමාපජ්ජිත්වා ආපොකසිණෙ දුතියං, තෙජොකසිණ තතියං, වායොකසිණෙ චතුත්ථං නීලකසිණං උග්ඝාටෙත්වා ආකාසා නඤ්චායතනං, පීතකසිණතො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං, ලොහිතකසි ණතො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං, ඔදාතකසිණතො නෙවසඤ්ඤානා සඤ්ඤායතනනති එවං එකනන්තරිකවසෙන අඛහානඤ්ච ආරම්ම ණානඤ්ච සඛකමනං අඛහාරම්මණසඛිකනනිකං නාම. පඨමං ඛිනානං පන පඤ්චඛිකනනි වවත්ථපෙත්වා දුතියං තිවඛිකං, ත තියං දුවඛිකං, තථා චතුත්ථං ආකාසානඤ්චායතනං =පෙ= නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනනති එවං ඛිනඛහමත්තසෙව වව ත්ථපනං අඛහවවත්ථපනං නාම. තථා ඉදං පඨවිකසිණන්ති වව ත්ථපෙත්වා ඉදං ආපොකසිණං =පෙ= ඉදං ඔදාතකසිණන්ති එවං ආරම්මණමත්තසෙව ච වත්ථපනං ආරම්මණවවත්ථපනං නාම. අඛහාරම්මණවවත්ථපනම්පි එකෙ ඉච්ඡන්ති, අඨකථා

සු පන අනාගතඤ්ඤා අඛ්‍ය නං භාවනාඛ්‍යිඛං න හොති. ඉමෙහි පන චුද්දසහි ආකාරෙහි විඤ්ඤං අපරිදමේත්වා පුබ්බ අභාවිත භාව නො ආදිකම්මිකො යොගාවචරො ඉදඛිවිඤ්ඤාණං සඛ්‍යාදෙසනීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. ආදිකම්මිකස්ස නි කඛිණ පරි ිමිවිති භාරෝ, සතෙසු සහසෙසු වා එකෝ'ව සඤ්ඤාති. තහ කසිණ පරිකම්මස්ස නි මිත්තුපපාදනං භාරෝ, සතෙසු සහසෙසු වා එකෝ'ව සඤ්ඤාති. උපපන්නෙ නිමිත්තෙ තං විඛ්ඩෙත්වා අප්පනාඛිවෙ භාරෝ, ස තෙසු සහසෙසු වා එකෝ'ව සඤ්ඤාති. අධිගතඋප්පාදස්ස වුද්ද සහාකාරෙහි විඤ්ඤාපරිදමකං භාරෝ, සතෙසු සහසෙසු වා එකෝ ව සඤ්ඤාති. වුද්දසහාකාරෙහි පරිදමිත විඤ්ඤස්ස ඉඩි විකු බ්බනං නාම භාරෝ, සතෙසු සහසෙසු වා එකෝව සඤ්ඤාති. විකු බ්බනපඤ්ඤස්සාපි බිඤ්ඤතිඤ්ඤාණවෙ කාම භාරෝ, සතෙසු ස හසෙසු වා එකෝ'ව බිඤ්ඤතිඤ්ඤාති නොති. මෙරම්බඤ්ඩලෙ මහා රොහණගුත්තාතෙරස්ස හි ගිලානුපඨාකානං ආනසතෙසු තිංසමත්තෙ සු ඉඩිමන්තසහසෙසු උපසඛ්කමඳ්ස අඛ්බසඤ්ඤියො රඤ්ඤිතත්තෙරා විය. තඤ්ඤානුභාවො පඨවිකසිණාදිදෙසෙ වුත්තොයෙව. තම්පන ඤාණානුභාවං දීඝා ථෙරෝ ආහ "ආවුසො සබ්බෙ රඤ්ඤිතා නාම විඤ්ඤ සබ්බෙ ගරහපඤ්ඤා අඤ්ඤාව නාගරාජානං රඤ්ඤිතුං නාසකඤ්ඤිංසූති. තඤ්ඤා අඤ්ඤානා ගණෙන්ති විවිරිතබ්බං ආවුධං නාම මූලං සොඛෙන්ත්වා ගණෙන්ති විවරිතුං වට්ටතී'ති නෙ ථෙරස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා නිංසසඤ්ඤාසුපි ගිණ්හන්ති බිඤ්ඤතිඤ්ඤාණඤ්ඤියොති ඉතෙසුං. බිඤ්ඤතිඤ්ඤානඤ්ඤියාති පරඤ්ඤ පරිඤ්ඤාණවෙ භාරෝ, සතෙසු සහසෙසු වා එකෝ'ව සඤ්ඤාති. ගිරිමණ්ඩිවිහාරවාසිත්තාභයස්ස මාරෙන අඛ්බාරව සෙ පවත්තිතෙ ආකාසෙ පඨවිං මාපෙත්වා අඛ්බාරවස්සං පරිහරා යකො ථෙරෝ විය. බලවිඤ්ඤබ්බයොගානං පන බුද්ධඤ්ඤවිඤ්ඤබ්බඅරිය සාවකාදීනං විසයොපි ඉමිනා බ්‍රහ්මඤ්ඤකාරෙන භාවනානුක්කමෙ න අරහත්තඵලපටිලාභවසෙනෙව ඉදඤ්ඤු ඛුඩ්ඩිවිඤ්ඤාණං අඤ්ඤෙසු ව පටිසම්භිදාදිභෙදෙ ගුණෙ ඉඤ්ඛන්ති. තඤ්ඤා යථා පිළඤ්ඤිනවිඤ්ඤං කත්තුකාමො සුවණ්ණකාරෝ අඤ්ඤිඤ්ඤාදිකි සුවණ්ණං මුදු කම්ම සඤ්ඤං කත්වාව කරොති, යථාව භාජනවිඤ්ඤං කාතුකාමෝ කුම්භ කාරෝ මත්තිකං සුපරිමද්දිතං මුදුං කත්වා කරොති, එවමෙව ආදික මම්මෙන ඉමෙහි චුද්දසාහාකාරෙහි විඤ්ඤා පරිදමෙත්වා ඡඤ්ඤියං විඤ්ඤ සීස විරියසීස විමංසාසිස සඤ්ඤාපඤ්ඤාවසෙන වෙව ආවජ්ජ රාදිවසිභා වවසෙන ච මුදුං කම්මඤ්ඤං කත්වා. ඉඩිවිඛාය යොගං කරඤ්ඤියොග. ප්‍රබ්බතෙතුඤ්ඤ සඳ්ඤතෙහාන පන කසිණෙසු එකුඤ්ඤිඛානමෙවෙතා විඤ්ඤාවසිනාපි කාතුං වට්ටති. යථා පනෙවං යොගං කාතබ්බෙ, තං විධිං දඤ්ඤෙතුං භාගවා ඉඛං ඉඛං සමාහිතෙ චිත්තෙ'ති ආදිමාහ.

තත්‍රායං පාළිනයානුසාරේනේව විනිච්ඡයකථා. තඤ්ච සෝ'නි සෝ අධිගතචතුත්ථජ්ඣානෝ යෝගී, ඒවන්ති චතුත්ථජ්ඣානකථාම නිදස්සනමේතං, ඉමිනා පඨමජ්ඣානාධිගමාදිනා කමේන චතුත්ථ ජ්ඣානං පරිපූරිතන්ති වුත්තං හොති. සමාහිතේනාති ඉමිනා චතු ත්ථජ්ඣානසමාධිනා සමාහිතෝ, චිත්තේනාති රූපාවචරචිත්තේන, පරිසු ද්ධේති ආදීසු පන උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිභාවේන පරිසුද්ධේ, පරි සුද්ධත්තායේව පභස්සරේති වුත්තං හොති. සුඛාදීනං පච්චයානං ඝාතෙනා විගතරාගාදිඔඛණ්ඩිකතාය අනඛිභූතේ, අනඛි භූතතා යෙව ච විගතූපක්කිලේසේ, අඛණ්ඩෙ හි චිත්තං උපක්කි ලියති. සුභාවිතත්තා සුට්ඨු භාවිතත්තා, වසීභාවප්පත්තේති වුත්තං හොති. වසෙ වත්තමානං හි චිත්තං දුවුත්තී වුච්චති. මුදුනිතායෙව ච කම්ම නියේ, කම්මඤ්ඤමේ යාවමත්ථසොභෙති වුත්තං හොති. මුදුං හි චිත්තං කම්මනියං හොති සුඨුතඤ්ච ඝට්ටනාදීහි, කඤ්ච උභයම්පි සුභාවි තත්තායෙවාති යථාහ—"නානා හි කිර මේ අයඤ්ච එකඛණේපි සමනුපස්සාමි, යං එවං භාවිතං බහුලීකතං මුදුඤ්ච හොති කම්ම නියඤ්ච, යථයිදං නිත්තිරෝ චිත්ත"න්ති. එතෙසු පරිසුද්ධභාවාදීසු සියාසතා සියා, සිතත්තා යෙව දාමසාඝාදීසු විය, අවලෙ නිරි ඤ්ජනෙති වුත්තං හොති. මුදුකම්මඤ්ඤභාවෙන වා අත්තනෝ වසෙ ඨිතත්තා සියා, සඞ්ඛාරේ පරිගණ්හිතත්තා ආනෙඤ්ජප පත්තෙ. සඞ්ඛාරපරිගණ්හිතං හි චිත්තං අසඞ්ගිතේන න ඉඤ්ජති, විරියප රිග්ගහිතං කෝසජ්ජේන න ඉඤ්ජති, ඤාණපරිග්ගහිතං පමාදෙන න ඉඤ්ජති, සඞ්ඛාරපරිග්ගහිතං උද්ධච්චේන න ඉඤ්ජති, පඤ්ඤාපරි ග්ගහිතං අභිජ්ඣාය න ඉඤ්ජති, ඔභාසගතං කිලේසන්ධකාරේන න ඉඤ්ජති, ඉමෙහි ඡහි ධම්මේහි පරිග්ගහිතං අනෙඤ්ජප්පත්තං හොති. එවං අඛණ්ඩසමාධානාගතං චිත්තං අභිනීහාරක්ඛමං හොති අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරණීයානං ධම්මානං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකිරියාය. අපරොනයෝ— චතුත්ථජ්ඣානසමාධිනා සමාහිතේ, නිවරණදූරීභාවේන පරිසුද්ධේ, වි තක්කාදිසමතික්කමේන පරිසුද්ධේ, ඛිණාපවිලාභාවච්චනීකානං පාපකානං ඉච්ඡාවචරානං අභාවේන අනඛිභූතේ, අභිඤ්ඤාදීනං වි තත්තස්ස උපක්කිලේසානං විගමේන විගතූපක්කිලේසේ, උභයම්පි මවතං අනඛිභූතත්තා වුට්ඨාතුකාමතාදුසාරේන මෙදිතබ්බං. වසිප ත්තියා මුදුභූතං, ඉද්ධිපාදභාවූපගමේන කම්මනියේ, භාවනාපාරිපූ රියා පණීතං භාවූපගමේන යේකේ ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ, යථා ආනෙ ඤ්ජප්පත්තං හොති එවං යේකේති අත්ථෝ. එවම්පි අඛණ්ඩසමාධා නතං චිත්තං අභිනීහාරක්ඛමං හොති අභිඤ්ඤාසච්ඡිකරණීයානං ධම්මානං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකිරියාය පාදකං පදට්ඨානභූතන්ති.

**ඉද්ධිවිධාය චිත්තං අභිනිහරති අභිනිනාමෙතීති** එත්ථ ඉජ්ඣනවසෙන ඉද්ධි, නිප්ඵත්තිඅත්ථෙන පරිණාහඅත්ථෙන වාති වුත්තං හොති. යං හි නිප්ඵජ්ජති පරිණහති ච, තං ඉජ්ඣතීති වුච්චති. යථාහ- "කාමං කාමයමානස්ස තස්ස චෙතං සමිජ්ඣති"ති. තථා නෙක්ඛම්මං ඉජ්ඣතීති ඉද්ධි, පටිභරතීති පාටිහාරියං, අරහත්තං ම ඝෙසා ඉජ්ඣතීති ඉද්ධි, පටිභරතීති පාටිහාරියන්ති. අපරෝ නයෝ:- ඉජ්ඣනඅත්ථෙන ඉද්ධි, උපායසම්පදඅත්ථෙන අධිවචනං,උපාය සම්පදා හි ඉජ්ඣනි අධිප්පෙතඵලපසවනතො. යථාහ- අයං බො චිත්තෙ ගහපති සීලවා කල්‍යාණධම්මො, සචෙ පණිදහිස්සති අනාගතම ද්ධානං රාජා අස්සං චක්කවත්තීති, ඉජ්ඣිස්සතීති සීලවතො චෙතො පණිධි විසුද්ධත්තාති. අපරෝ නයො- එතාය සත්තා ඉජ්ඣන්තීති ඉද්ධි, ඉජ්ඣනාතීති ඉඛා වුඛා උක්කංසගතා හොන්තීති වුත්තං හොති. සා දසවිධා, යථාහ- ඉඛියො'නි දහඉද්ධියො. පුනවපරං ආහ. කතමාදස ඉඛියො- අධිට්ඨානා ඉද්ධි, විකුබ්බනා ඉඛි, මනොමයා ඉ ඛි, ඤාණවිප්පයුත්තා ඉඛි, සමාධිවිප්පයුත්තා ඉද්ධි, අරියා ඉඛි, කම්මවිපාකජා ඉඛි, පුඤ්ඤවතො ඉඛි, විජ්ජාමයා ඉඛි, තත්ථ තත්ථ සමාපජ්ජො ගපච්චයා ඉජ්ඣනඅත්ථෙන ඉඛිති. තත්ථ පකතියා එකො බහුකං ආවජ්ජ ති, සතං වා සහස්සං වා සතසහස්සං වා ආවජ්ජිත්වා ඤාණෙන අධිට්ඨා ති බහුකොහොමීති, එවං විභාවිතා දස්සිතා ඉඛි අධිට්ඨානවසෙන නිප්ඵත්තත්තා අධිට්ඨානා ඉද්ධි නාම. "සො එකති චතුරංගිණිං විජගි ත්වා කුමාරකවණ්ණං වා දස්සෙති නාගවණ්ණං වා =:පෙ:= විවි ධමපි සෙනාබ්‍යූහං දස්සෙති"ති එවං ආගතා ඉඛි පකති ව ණ්ණවිජහනවිකාරවසෙන පවත්තත්තා විකුබ්බනා ඉඛි නාම. "ඉධ ඛිකච්චා ඉමම්හා කායා අඤ්ඤං කායං අභිනිම්මිනාති රූපං මනොම යං"ති ඉමිනා නයෙන ආගතා ඉද්ධි සරිරඛ්‍යන්තරෙ අඤ්ඤස්සෙව මනොමයස්ස සරිරස්ස නිප්ඵත්තිවසෙන පවත්තත්තා මනොමයා ඉඛිනාම. ඤාණපවත්තිතො පන පුබ්බ වා පච්ඡා වා තං ඛණෙ වා ඤාණානුභාවනිබ්බත්තා විසෙසො ඤාණවිප්පයුත්තා ඉඛි නාම. වුත්තං හෙතං- "අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤාය පහානට්ඨෙ ඉජ්ඣතීති ඤාණවිප්පයුත්තා ඉද්ධි =:පෙ:= අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකි ලෙසානං පහානට්ඨෙ ඉජ්ඣතීති ඤාණවිප්පයුත්තා ඉඛි, ආයස්මතො බක්කුලස්ස ඤාණවිප්පයුත්තා ඉඛි, ආයස්මතා සංකිච්චස්ස ඤාණවිප්පයුත්තා ඉඛි,ආයස්මතො භූතපාලස්ස ඤාණවිප්පයුත්තා ඉද්ධිනි. තත්ථ ආයස්මා බක්කුලො දහරො'ව මඛගලදිවසෙ නදියා නහාපියමානො ඛාදි යා පමාදෙන සොතෙ පතිතො, තමෙනං මච්ඡො ගිලිත්වා බාරා ණසීනිපිඨං අනමාසි. තත්ථ තං මච්ඡබන්ධො ගහෙත්වා සෙට්ඨි භරියාය විකයිණි, සාමච්ඡේ සිනෙහං උපපාදෙත්වා අහමෙව නං පච්ඡාමීති ඵාලෙන්තී මච්ඡකුච්ඡියං සුවණ්ණබිම්බං විය දූරකං

දිස්වා පුත්තෙහා මේ ලඩෙ'නි සොමනස්ස ජාතා අහොසි. ඉති මච්ඡ කුච්ඡියං අරොගභාවෝ ආයස්මතෝ බහ්‍යාලස්ස පච්ඡිමභවිකස්ස තෙන අත්තභාවෙන පටිලභිතබ්බ අරහත්තමග්ගඤාණානුභාවෙන නිබ්බත්තත්තා ඤාණවිප්ඵාරා ඉද්ධි නාම, වත්තු පන විඤ්ඤාරෙන ක ථෙ තබ්බං. සංඝිච්චත්ථෙරස්ස පන ගබ්භාගතසෙසව මාතා කාලම කාසි, තස්සා චිතකං ආරොපෙත්වා සූලෙහි විජ්ඣිත්වා ඣාපියමානා ය දරකො සූලකොටියා අක්ඛිකූටෙ පහාරං ලභිත්වා සද්ද මකාසි. තතෝ නං දරකෝ ජීවතීති ඔතාරෙත්වා කුච්ඡිං ඵාලෙත්වා දරකං අය්‍යකාය අදංසු, සෝ තාය පටිජග්ගිතෝ වුද්ධිමන්වාය පබ්බජිත්වා සහපටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. ඉති වුත්තනයෙනෙව දරුචීන කාය අරොගභාවෝ ආයස්මතෝ සංඝිච්චස්ස ඤාණවිප්ඵාරා ඉද්ධි නාම. භූතපාලදරකස්ස පන පිතා රාජගහෙ දළිද්දමනුස්සෝ, සෝ දරුනං අත්ථාය සකටෙන අටවිං ගන්ත්වා දරුභාරං කත්වා සායං නගරවාරසමීපං පත්තෝ, අථස්ස ගොණා යුගං ඔස්සජිත්වා නගරං පවිසිංසු. සෝ සකටමූලෙ පුත්තකං නිසිදාපෙත්වා ගොණා නං අනුපදං ගච්ඡන්තෝ නගරමෙව පාවිසි, තස්ස අනික්ඛන්ත සෙව වාරං පිහිතං. දරකස්ස වාළයක්ඛානුචරිතෝ'පි බහි නගරෙ නියාමරත්තිං අතරාගහාවෝ වුත්තනයෙනෙව ඤාණවිප්ඵාරා ඉද්ධි නාම, වත්තු පන විඤ්ඤාරෙතබ්බං. සමාධිතෝ පුබ්බෙ වා පච්ඡා වා තබ්බණෙ වා සමථානුභාවෙන නිබ්බත්තෙතා විසෙසෝ සමාධිවිප්ඵාරා ඉද්ධි. වුත්තං හෙතං– පඨමජ්ඣානෙන නිවරණානං පහානඤ්ච ඉජ්ඣතීති සමාධිවිප්ඵාරා ඉද්ධි =:පෙ:= නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනස්ස මාපත්තියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය පහානඤ්ච ඉච්ඡතීති සමා ධිවිප්ඵාරා ඉද්ධි. ආයස්මතෝ සාරිපුත්තස්ස සමාධිවිප්ඵාරා ඉද්ධි, ආයස්ම තෝ සද්ධිවිහාරිකස්ස, ආයස්මතෝ බාහුකොණ්ඩඤ්ඤස්ස, උත්තරාය උපා සිකාය, සාමාවතියා උපාසිකාය, සමාධිවිප්ඵාරා ඉද්ධිනි. තත්‍ථ යදා ආයස්මතෝ සාරිපුත්තස්ස මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන සද්ධිං ක පොතකන්දරායං විහරතෝ ජුණ්හාය රත්තියා නාවෝ රොපිතෙහි කෙසෙහි අක්කන්තකාලෙ නිසින්නස්ස එකෝ දුට්ඨකෙකා සහාය කෙන යක්ඛෙන වාරියමානෝ'පි සීසෙ පහාරමදාසි යස්ස මෙඝස්ස විය ගජ්ජයතෝ සද්දෝ අහොසි, තදා ථෙරෝ තස්ස පහරණසමයෙ සමාපත්තිං අපෙසි, අථස්ස තෙනපහාරෙන න කොචි ආබාධෝ අහොසි. අයං තස්සායස්මතෝ සමාධිවිප්ඵාරා ඉද්ධි, වත්තු පන උදා නෙ ආගතමෙව, සජීවත්ථෙරමපනනිරොධසමාපන්නං කාලකතෝ ති සල්ලක්ඛෙත්වා ගොපාලකාදයෝ තිණකඨගොමයානි සඛ්ඛඛ්ඛෙ ත්වා අග්ගිං අදංසු, ථෙරස්ස චිවරෙ අංසුමත්තම්පි නජ්ඣායිත්ථ. අය මස්ස අනුපුබ්බසමාපත්තිවසෙන පවත්තසමථානුභාවනිබ්බත්තත්තා

සමාධිවිප්ඵාරා ඉද්ධි, වඤ්ඡ පන සුත්තෙ ආගතමෙව. ඛාණුකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො පන පකතියාව සමාපත්තිබහුලො, සො අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤ රුක්ඛමූලෙ සමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදි. පඤ්චසතා චොරා භණ්ඩකං ථෙනෙත්වා ගච්ඡන්තා ඉදානි අම්හාකං අනුපථං ආගච්ඡන්තා නත්ථි විස්සාමිතුකාමා භණ්ඩකං ඔරොපයමානා ඛාණුකො අයන්ති මඤ්ඤමානා ථෙරස්සෙව උපරි සබ්බභණ්ඩකානි ඨපෙසුං, තෙසං විස්සමිත්වා ගච්ඡන්තානං පඨමං ඨපිත භණ්ඩකස්ස ගහණකාලෙ කාලපරිච්ඡෙදවසෙන දෙරො වුට්ඨාසි, තෙ ථෙරස්ස වලඤ්ජාකාරං දිස්වා හිතාවිරවිංසු, ථෙරො මා භායිත්ථ, උපාසකා භික්ඛු අහන්ති ආහ, තෙ ආගන්ත්වා වන්දිත්වා ථෙරගතෙන පසාදෙන පබ්බජිත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිංසු, අය මෙත්ථ පඤ්චහි භණ්ඩිකසතෙහි අජ්ඣාචාරස්ස ථෙරස්ස ආබාධභාවො සමාධිවිප්ඵාරා ඉද්ධි. උත්තරා පන උපාසිකා පුණ්ණකසෙට්ඨිස්ස ධීතා, තස්සා සිරිමා නාම ගණිකා ඉස්සාපකතා තත්ථතත්ථලෙඛා සිඛෙ ආසිඤ්චි. උත්තරා තඛ්ඛණඤ්ඤෙවූ මෙත්තං සමාපජ්ජි, තෙලං පොක්ඛරපත්තතො උදබින්දු විය විවට්ටමානං අගමාසි. අය මස්සා සමාධි විප්ඵාරා ඉද්ධි, වඤ්ඡ පන විජ්ජාරෙවතබ්බං. සාමාවතී නාම උදෙනස්ස රඤ්ඤො අග්ගමහෙසි, මාගන්දියබ්‍රාහ්මණො අත්තනො ධීතාය අග්ගමහෙසිභාවං පත්ථයමානො තස්සා විණාය ආසිවිසං පක්ඛිපාපෙත්වා රාජානං ආහ- මහාරාජ සාමාවතී තං මාරෙතුකාමා විණාය ආසිවිසං ගහෙත්වා පරිහරති නි. රාජා තං දිස්වා කුපිතො සාමාවතිං වධිස්සාමීති ධනුං ආරොපෙත්වා විසපීතං ඛුරපත්තං සන්නය්හි, සාමාවතී සපරිවාරා රාජානං මෙත්තාය ඵරි, රාජාපි සරං නෙව ඛිපිතුං න ඔරොපෙතුං සක්කොන්තො වෙධමානො අට්ඨාසි. තතො නං දෙවී ආහ- කිං මහාරාජ කිලමසි නි. ආම කිලමාමි නි. තෙන හි ඛණං ඔරොපෙහි නි. සරො රඤ්ඤො පාදමූලෙයෙව පති. තතො නං දෙවී මහාරාජ න අප්පටිඤ්ඤස්ස පදුසිතබ්බන්ති ඔවදි. ඉති රඤ්ඤො සරං මුඤ්චනං අවිසහනභාවො සාමාවතියා උපාසිකාය සමාධිවිප්ඵාරා ඉද්ධි නි. පටික්කූලාදිසු අප්පටික්කූලසඤ්ඤී විහාරාදිකාපන අරියා ඉද්ධිනාම. යථාහ-කතමා අරියා ඉද්ධි,ඉධ භික්ඛු සචෙ ආකඞ්ඛති පටික්කූලෙ අප්පටික්කූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍යන්ති අප්පටික්කූලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති=පෙ =උපෙක්ඛකො තත්ථ විහරති සතො සම්පජානොති. අයාති වෙතොවසිප්පත්තානං අරියානං යෙව සම්භවතො අරියා ඉද්ධි නි වුච්චති. එතාය හි සමන්නාගතො භික්ඛු පටික්කූලෙ අනිට්ඨෙ වත්ථුම්හි මොහාභිරණං වා ඌතුමනසිකාරං වා කරොන්තො අප්පටික්කූලසඤ්ඤී විහරති, අප්පටික්කූලෙ ඉට්ඨෙ වත්ථුම්හි අසුභඵ්ඵං වා අනිච්චන්ති මනසිකාරං වා කරොන්තො පටික්කූලසඤ්ඤී විහරති, තථා පටික්කූලාපටික්කූලෙසු තදෙව

මෙත්තාඵරණං වා ධාතුමනසිකාරං වා කරොන්තො අපපටිකූල සඤ්ඤී විහරති, අපපටිකූලපටිකූලෙසු ච තදෙව අසුභඵරණං වා අනිච්චතාති මනසිකාරං වා කරොන්තො පටිකූලසඤ්ඤී විහරති, චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොතීත් ආදිනානත්තෙන වුත්තං පන ජළභිඤ්ඤෙපි පවත්තනතෝ පටිකූලෙ‍ව අපපටිකූලෙව තදුභයං අභිනිවජ්ජෙත්වා උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො. පටිසම්භිදායං "කථං පටිකූලෙ අපපටිකූලසඤ්ඤී විහරති අනීඝසමිං චඤ්ඤමි මෙත්තාය වා ඵරති ධාතුතොවා උපසංහරතී"ති ආදිනානත්තයෙන අයමෙව අත්ථො විභත්තො. අයං වෙතොවිමුත්තානං අරියානං යෙව සම්භවතා අරියා ඉද්ධීති වුච්චති. පකතිආදීනං පන චෙහාසගමනාදිකා කම්මවිපාකජා ඉද්ධිනාම යථාහ- කතමා කම්ම විපාකජා ඉද්ධි, සබ්බෙසං පක්ඛීනං සබ්බෙසං දෙවානං එකච්චානං මනුස්සානං එකච්චානඤ්ච විනිපාතිකානං අයං කම්මවිපාකජා ඉද්ධීති. එත්ථ හි සබ්බෙසං පක්ඛීනං ඛ්‍යානං වා විපස්සනං වා විනා යෙව ආකාසෙන ගමනං, තථා සබ්බෙසං දෙවානං පයමකපටිසන්ධිඤ්ච එකච්චානඤ්ච මනුස්සානං. තථා පියඞ්කරමාතා යක්ඛිනී උභතරමාතා ප්‍රුස්සමිත්තා ධම්මගුත්තාති එවමාදිනං එකච්චානං විනිපාතිකානං ආකාසෙන ගමනං කම්මවිපාකජා ඉද්ධිනි. චක්කවත්තිආදීනං චෙහාසගමනාදිකා පන පුඤ්ඤවතො ඉද්ධි නාම. යථාහ- කතමා පුඤ්ඤවතො ඉද්ධි, රාජා චක්කවත්තී චෙහාසං ගච්ඡති සඞ්ගං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය අන්තමසො අස්සබන්ධෙඛණ්ඩපුරිසෙ උපාදාය. ජොතිකස්ස ගහපතිස්ස පුඤ්ඤවතො ඉද්ධි, ජටිලකස්ස ගහපතිස්ස පුඤ්ඤවතො ඉද්ධි, ඡොතිතස්ස ගහපතිස්ස පුඤ්ඤවතො ඉද්ධි, මණ්ඩකස්ස ගහපතිස්ස පඤ්චන්නං මහාපුඤ්ඤානං පුඤ්ඤවතො ඉද්ධි. සඞ්ඛෙපතො පන පරිපාකං ගතෙ පුඤ්ඤසම්භාරෙ ඉච්ඡිතඨානවිසෙ සො පුඤ්ඤවතො ඉද්ධි. එත්ථ ච ජොතිකස්ස ගහපතිස්ස පඨවිං භින්දිත්වා මණිපාසාදෙ උට්ඨහි, වතුසට්ඨි ච කපපරුක්ඛානි, අයමස්ස පුඤ්ඤවතො ඉද්ධි. ජටිලකස්ස අසිනිගතෙපි සුවණ්ණපබ්බතො නිබ්බත්තී, ඡොසි තස්ස සත්තසු ඨානෙසු මරණභයං උපඨානමේ කතෙ'පි අරොගභාවො පුඤ්ඤවතො ඉද්ධි, මෙණ්ඩකස්ස එකකරිසමත්තෙන පදෙසෙ සත්තරතනමයා වස්සං මෙණ්ඩකානං පාතුභාවො පුඤ්ඤවතො ඉද්ධි, පඤ්චවිධාපුඤ්ඤානි නාම - මෙණ්ඩකසෙට්ඨි, තස්ස භරියා චඤ්චපදූ මසිරි, පුත්තො ධනඤ්ජයසෙට්ඨි, සුණිසා ඉමාදෙවී, දූසො පුණ්ණා නාමාති. ඉතස්ස සෙට්ඨිස්ස සිසං නහානස්ස ඨානං උල්ලොකන කාලෙ අඩ්ඪතෙළසකොට්ඨාසානි ආකාසතො රතනසාලිනං පූරෙත්වා, භරියාය නාලිකොදනමත්තාපි ගහෙත්වා සකලජම්බු දීපවාසිනෙ පරිවිසියමානාය ගහණං න ඛියති, පුත්තස්ස සහස්ස ථවිකං ගහෙත්වා සකලජම්බුදීපවාසිකානම්පි දෙන්තස්ස තඤ්

පණ්ණං න ඛියනති, සුඤ්ඤියය එකං ථිනිතුම්බං ගහෙත්වා සකලජම්බු දීපවාසිකානම්පි භාජියමානාය ඛඤ්ඤං න ඛියති, දුස්සස එකෙන නඛලෙන කසතො ඉතො සත්ත ඉතො සත්තානි වුද්දස මඟා හොතනි, අයං නෙසං පුඤ්ඤවතො ඉඛි. විජ්ජාධරාදීනං වෙහා සගමනාදිකා පන විඣිමයාඉඛි. යථාහ- කතමා විජ්ජාමයා ඉඛි, විජ්ජාධරා විජ්ජං පරිජපිත්වා වෙහාසං ගච්ඡනති, ආකාසෙ හඤ්ඣම්පි දසෙනති =:පෙ:= විවිධම්පි සෙනාබ්‍යූහං දසෙසනති'නි. තෙන තෙන පන සම්මාපයොගෙන තස්ස තස්ස කාමස්සඉජ්ඣනං තස්ස තස්ස සම්මාපයොගපච්චයා ඉජ්ඣිනඅඨෙන ඉඛි. යථාහ- "නෙක්ඛම්මෙන කාමච්ඡන්දස්ස පහානඅෙ ඉජ්ඣිතිති. තස්ස තස්ස සම්මාපයොගපච්චයා ඉජ්ඣනඅෙන ඉඛි =:පෙ:= අරහත්තමග්ගෙන සබ්බ කිලෙසානං පහානඅෙ ඉජ්ඣිතිති තස්ස තස්ස සම්මාපයොගපච්චයා ඉජ්ඣනඅෙන ඉඛි"ති. එත්ථව පරිපත්තිසඛ්ඛාතස්සෙව සම්මාපයොගස්ස දිපනවසෙන පුරිමපාළිසදිසාව පාළි ආගතා. අට්ඨකථායම්පන සකවබ්‍යාඛාදිකරණවසෙන යංකිඤ්චිසිප්පකම්මං යංකිඤ්චි වෙජ්ජකම්මං තිණ්ණං වෙදානං උග්ගහණං නිණ්ණං පිටකානං උග්ගහණං අනන්තමසෙ කසනවපනාදීනි උපාදාය තං තං කම්මං කත්වා නිබ්බත්තවිසෙසෙ තත්ථ තත්ථ සම්මාපයොගඅඛියා ඉජ්ඣනඅෙන ඉඛිති ආගතා. ඉති ඉමාසු දසසු ඉදධීසු ඉඛිවිධායාති ඉමසම්ං පදෙ අධිට්ඨානා ඉඛියෙව ආගතා, ඉවිසම්ං පනත්ථෙ විකුබ්බනා මනොමයා ඉඛියොපි ඉවජිතබ්බා එව.

**ඉඛිවිධාඅාති** ඉඛිඅකාඨාඅාය, ඉඛිවිකපපාය වා. **චිත්තං අභිනිහරති අභිනිමනාඅෙතීති** සො භික්ඛු වුත්තපපකාරවසෙන තස්මිං විඣෙන අභිඤ්ඤුපාදකෙ ජානෙ ඉඛිවිධාධිගමපපාග පරිකම්මවිත්තං අභිනිහරති කඩිණාරම්මණතො අපනෙත්වා ඉඛිවිධාභිමුඛං පෙසෙති අභිනිනාමෙතීති අධිගන්තබ්බ ඉඛිපොණං ඉඛිපබ්භාරං කරොති, **සොති** සො එවං **කතවිත්තාභිනිහාරො** භික්ඛු, **අනෙකවිධිගනනි** අනෙකවිධං නානපපකාරකං, **ඉඛිවිඛනයි** ඉඛිකොට්ඨාසං, **පච්චනුසොහිති** පච්චනුභවති ඵුසති සච්ඡිකරොති පාපුණාතීති අත්ථො. ඉදානිස්ස අනෙකවිධිතභාවං දසෙන්තො එකොපි හුත්වාති ආදිමාහ. තත්ථ **එකොපි හුච්චායි** ඉධිකරණතො පුබ්බෙව පකතියා එකොපි හුත්වා, **බහුධා භොතීනි** බහූනං සන්තිකෙ එඛිකම්තුකාමෝ වා සජ්ඣායං වා කත්තුකාමෝ පඤ්හං වා පුච්ඡිතුකාමෝ හුත්වා සතම්පි සහස්සම්පි හොති. කථම්පනායඅෙවං හොති- ඉධිමා චතසෙසා භූමියෝ, චතතාරෝ පාදා, අට්ඨපදානි, සොළස ච මූලානි සම්පාදෙත්වා ඤාණෙන අධිට්ඨහනෙනා. තත්ථ චතසෙසා භූමියොනි චත්තාරි ඣානානි වෙදිතබ්බානි. වුත්තඤ්හෙතං ධම්මසඞ්ගාහකෙහි- ඉධිමා කතමා චතසෙසා භූමියෝ, විවෙකජභූමි පඨමඣානං, පීතිසුඛභූමි

දුතියං ඣානං, උපෙක්ඛාසුඛභූමි තතියං ඣානං, අදුක්ඛමසුඛභූමි චතුත්ථං ඣානං; ඉද්ධියා ඉමාචතසෝ භූමියෝ, ඉද්ධිලාභාය ඉද්ධිපටිලාභාය ඉද්ධිවිකුබ්බනතාය ඉද්ධිවිසවිතාය ඉද්ධිවෙසාරජ්ජාය සංවත්තන්තීති. එත්ථ ච පුරිමානි තීණි ඣානානි යස්මා පීතිඵරණෙන ච සුඛඵරණෙන ච සුඛසඤ්ඤං ච ලහුසඤ්ඤං ච ඔක්කමිතුං ලහුමුදු කම්මඤ්ඤකායෝ හුත්වා ඉද්ධිං පාපුණාති, තස්මා ඉමිනා පරියායෙන ඉද්ධිලාභාය සංවත්තනතො සම්භාරභූමියෝති වෙදිතබ්බානි, චතුත්ථ ඣානමපන ඉද්ධියා ලාභාය පකති භූමි යෙව.

**චත්තාරෝ පාදාති චත්තාරෝ ඉද්ධිපාදා වෙදිතබ්බා, වුත්ත මෙතං භගවතා: ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධාන සඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධි පාදං භාවෙති, විරිය චිත්ත වීමංසා සමාධිපධානසඞ්ඛාරස මන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, ඉද්ධියා ඉමෙ චත්තාරෝ පාදා ඉද්ධිලාභාය =පෙ=ඉද්ධිවෙසාරජ්ජාය සංවත්තන්තීති.** එත්ථ ච ඡන්දහෙතුකෝ ඡන්දාධිකෝ වා සමාධි ඡන්දසමාධි, කත්තුකම්යතාඡන්දං අධිපතිං කරිත්වා පටිලද්ධසමාධිඅස්සා'තං අධිවචනං. පධානභූතා සඞ්ඛාරා පධානසඞ්ඛාරා, චතුකිච්චසාධකස්ස සම්මප්පධානවිරිය ස්සෙ'තං අධිවචනං. **සමන්නාගතන්ති** ඡන්දසමාධිනා ච පධාන සඞ්ඛාරෙහි ච උපෙතං. ඉද්ධිපාදන්ති නිප්ඵත්තිපරියායෙන වා ඉජ්ඣ නට්ඨෙන, ඉජ්ඣන්ති එතාය සත්තා ඉඛ්බා වුද්ධා උක්කංසගතා හොන්තීති ඉමිනා වා පරියායෙන "ඉද්ධි"ති සඞ්ඛං ගතානං අභිඤ්ඤාසච්ච තසම්පයුත්තානං ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරානං අධිඨානඨෙන පාද භූතං සෙසචිත්තචෙතසිකරාසි'න්ති අත්ථෝ; වුත්තඤ්හෙ'තං **ඉද්ධිපා දෙති නාථගුත්තස්ස වෙදනාඛන්ධෝ=පෙ= විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝති.** අථවා පඡ්ඡතෙ අනෙනා'ති පාදෙ, පාපුණියතීති අත්ථෝ, ඉද්ධියා පාදෙ ඉද්ධිපාදෙ; ඡන්දාදීන'මෙතං අධිවචනං. යථාහ: **ඡන්දඤ්චාහං භික්ඛවෙ භික්ඛු නිස්සාය ලභති සමාධිං, ලභති චිත්තස්සෙ'කග්ගතං, අයං වුච්චති ඡන්දසමාධි. සෝ අනුප්පන්නානං පාපකානං =පෙ=සංවරථාති, ඉමම වුච්චති පධානසඞ්ඛාරා. ඉති අයඤ්ච ඡන්දෝ අයඤ්ච සමාධි ඉමෙ ච ද්වෙ ඨානසඞ්ඛාරා, අයං වුච්චති භික්ඛවෙ ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතෝ ඉද්ධිපාදෝති.** එවං සෙසිද්ධිපාදෙසු පි අත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ.

**අඤ්ඤතීති ඡන්දාදීනි අඤ්ඤෙ වෙදිතබ්බානි, වුත්තඤ්හෙ'තං: ඉද්ධියා කතමානි අඤ්ඤානි? ඡන්දඤ්චාහං භික්ඛවෙ භික්ඛු නිස්සාය ලභති සමාධිං, ලභති චිත්තස්සෙ'කග්ගතං, ඡන්දෙ න සමාධි, න සමාධිම්හි ඡන්දො, අඤ්ඤදත්ථු ඡන්දො, අඤ්ඤදත්ථු සමාධි.**

**විරියඤ්ච හි තත්ථ-පෙ- චිත්තඤ්ච හි තත්ථ -පෙ- විමංසඤ්ච හි තත්ථ නිස්සාය ලභති සමාධිං ලභති විත්තං සාසඤ්ච සමාධි, විමංසා සාසඤ්ච සමාධි, සමාධි න විමංසා, අඤ්ඤං විමංසා, අඤ්ඤං සමාධි.ඉධිසා ඉමානි අට්ඨ පදානි ඉද්ධිලාභාය = සෝ = ඉධිබලාධිගමාය සංවත්තන්තීති.** එත්ථ හි අදහිට්ඨපාදෙ බහුකාමතා ඡන්දෙ, සමාධිනා එකතෝ නියුත්තෙකාව ඉද්ධිලාභාය සංවත්තති, තථා විරියාදයෝ. තස්මා ඉමානි අට්ඨපදානි වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි.

**සොළසමූලානීති** සොළසයි ආකාරෙහි ආනෙඤ්ජතා චිත්ත සා වෙදිතබ්බා, වුත්තඤ්හෙතං: **ඉධිසා යානි මූලානි සොළස මූලානි, අනොණතා චිත්තං කොසජ්ජෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, අනුණ්ණතා චිත්තං උබ්බිච්ච න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, අනභිණතා චිත්තං රාගෙන න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, අනුපණතා චිත්තං බ්‍යාපාදෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, අනභිණතා චිත්තං දිට්ඨිසා න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. අසඞ්ඛිච්චඛ චිත්තා ඡඳාදීනෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, විසඤ්ඤුත්තං චිත්තං කාමගුණෙහි න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, විමුත්තාදිනානා චිත්තං නීවරණෙහි න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, විමුත්තාදිනානා චිත්තං නීවරණසම්භිසාදෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, එකත්තානානා චිත්තං නානත්තානානත්තෙසු න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, සඛාය පජිහගතිතා චිත්තං අනෙකධම්මෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, විදිතසන පජිහගතිතා චිත්තං නොසඤ්ඤා න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, සතියා පජිහගතිතා චිත්තං සම්මදෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, සමාධිනා පජිහගතිතා චිත්තං උබ්බිච්ච න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, පඤ්ඤාය පජිහගතිතා චිත්තං අධිච්චාය න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, බහාසනතා චිත්තං අභිඤ්ඤාපරෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං, ඉධිසා ඉමානි සොළසමූලානි ඉද්ධිලාභාය = සෝ = ඉධිබලාධිගමාය සංවත්තන්තීති.** කාමඤ්ච එස අත්ථෝ ඔමං භාවිතෙ විත්තෙනාති ආදිනා පි සිද්ධොයෙව, පඨමවිකප්පාදීහි පන ඉධිසා භූමිපාදපදමූලභාවදස්සනත්ථං පුන වුත්තොතා. පුරිමෙ ච සුත්තෙ ආනතනායො, අයං පටිසම්භිදායං; ඉති උභයත්ථ අසම්මොහත්ථමපි පුන වුත්තොතා.

**සඤ්ඤෙන අධිඤ්ඤතොනාති** සඛාය'මෙතෙ ඉද්ධිසා භූමිපාදපදමූලභූතෙ ධම්මෙ සමාපාදෙත්වා අභිඤ්ඤුප්පාදකං ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය සබෙ සතා ඉච්ඡති "සතා හොමි, සතා හොමි"ති පරිකම්මං කත්වා පුන අභිඤ්ඤුප්පාදකඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය අධිට්ඨාති, අධිට්ඨානචිත්තෙන සහෙව සතා හොති; සත්තසාදීසුපි එසෙව නයෝ. සබෙ එවං න ඉච්ඡන්ති, පුන පරිකම්මං කත්වා දුති

යම්පි සමාපජ්ජිතුං වුඨාය අධිට්ඨාතබ්බං; සංයුත්තභණකානං එකවාරං වෙවාරං සමාපජ්ජිතුං වට්ටතීති වුත්තං; තඤ්ච පාදකජ්ඣානචිත්තං නිමිත්තාරම්මණං, පරිකම්මචිත්තානි සතාරම්මණානි වා සඋපචාරම්මණානි වා, තානි ච ඛො වණ්ණවසෙන නො පණ්ණත්තිවසෙන; අධිට්ඨානචිත්තම්පි තථෙව සතාරම්මණං වා සඋපචාරම්මණං වා, තං පුබ්බෙ වුත්තං අපජ්ඣායිත්තම්පි නොත්‍රාපි අනන්තරං එකමෙව උපජ්ජති රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානිකං. යම්පි පරිසමත්තියං වුත්තං: **"පකතියා එකකා බහුකා ආවජ්ජති, සකිං වා සඋපචාරං වා සඋපචාරම්පි වා ආවජ්ජිත්වා සකසිණෙන අධිට්ඨාති 'බහුකා හොමී'ති බහුකා හොන්ති, සකිං ආවජ්ජිත්වා චුල්ලපන්ථකත්ථෙරා"ති,** තත්‍රාපි ආවජ්ජිතීති පරිකම්මවසෙනෙව වුත්තං; ආවජ්ජිත්වා සකසිණෙන අධිට්ඨාතීති අභිඤ්ඤාසකසිණවසෙන වුත්තං; තස්මා බහුකං ආවජ්ජති, තතො පොසඞ්ගිකපරිකම්මචිත්තානං අවසානෙ සමාපජ්ජති; යමා පනතිතො ව්‍රූහිත්වා පුන බහුකො හොමීති ආවජ්ජිත්වා තතො පරං පවත්තානං තිණ්ණං චතුන්නං වා සුබ්බභාගචිත්තානං අනන්තරා උපපන්නෙන සන්තිට්ඨනාකවසෙන 'අධිට්ඨාන'න්ති ලබ්භා මෙන එකෙනෙව අභිඤ්ඤාසකසිණෙන අධිට්ඨානිති එවමේතං අත්ථං දස්සෙන්තෙන. යං පන වුත්තං: **සකිං ආවජ්ජිත්වා චුල්ලපන්ථකත්ථෙරා**ති තං බහුධාභාවස්ස කායසඞ්ඛාරසහිතත්තා වුත්තං, තං පන වීමංසිත්වා දීපෙතබ්බං:— තෙ කිර ථෙරා භාතරො පඤ්ච ජාතස්සාං 'පන්ථකා'ති නාමං ලභිංසු, තෙසං ජෙට්ඨකො මහාපන්ථකො, සෙ උබ්බජිත්වා සහ දවිස මභිඤ්ඤා අරහත්තං පාපුණි, අරහා හුත්වා චුල්ලපන්ථකං පබ්බාජෙසි:

> "පදුමං යථා කොකනදං සුගන්ධං,
> පාතො සියා ඵුල්ලමවීතගන්ධං,
> අඞ්ගීරසං පස්ස විරොචමානං,
> තපන්තං' මාදිච්ච මිවන්තලික්ඛෙ"ති

ඉමං ගාථං අදාසි, සො තං වත්තුං මාසෙති පගුණං කාතුං නාසක්ඛි, අථ නං ථෙරෙ "අහබ්බොසි ඉමිං සාසනෙ"ත්ත විහාරතො නිහරි, තස්මිං ච කාලෙ ථෙරෙ හත්ථුදෙසකො හොති, ජීවකො ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා "සෙවිහතෙන භගවතා සබ්බං පඤ්චභිඤ්ඤානානි ගහෙත්වා අම්හාකං ගෙහෙ නිත්තිං ගණ්හාථා'ති ආහ, ථෙරෙ ඨපෙත්වා චුල්ලපන්ථකං සෙසානං අධිවාසෙත්වා අධිවාසෙසි, චුල්ලපන්ථකො වාරකොඤ්චෙ ඨත්වා රොදති, භගවා දිබ්බෙන චක්ඛුනා දිස්වා තං උපසඞ්කමිත්වා "කස්මා රොදසී"ති ආහ, සො තං පවත්තිං ආචික්ඛි, භගවා "න ඉමස්මිංයෙව භාතුං අසක්ඛොහුත්වා මම සාසනෙ අහබ්බො නාමහොති, මා සොචි භික්ඛූ"ති තං බාහාය ගහෙත්වා විහාරං පවිසිත්වා ඉඞ්ගිය

පිලොතිකඛණ්ඩං අභිනිම්මිනිත්වා අදාසි: "හන්ද භික්ඛු ඉමං පරිමජ්ජ නෙත්වා රජෝහරණං රජෝහරණං ති පුනප්පුනං සඤ්ඤායං කරොහි ති, තස්ස තථා කරොතො තං කාළවණ්ණං අහොසි, සො "පරිත්තා වජ්ජං, නත්ථෙ'ඩ්ඩ දොසො, අත්තනාවස්ස පඨා'යං දොසො"'ති සඤ්ඤං පටිලභිත්වා පඤ්චසු ඛන්ධෙසු ඝනං ඔතාරෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අනුලොමඤාණස්සුසම්පං පාපෙසි, අථ'ස්ස භගවා ඔභාසගාථා අභාසි:-

"රාගො රජෝ න ච පන රෙණු වුච්චති,
රාගස්සෙ'තං අධිවචනං 'රජෝ'ති
එතං රජං විප්පජහිත්ව පණ්ඩිතා,
විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ"
"දොසො-පෙ- සාසනෙ"
"මොහො රජෝ න ච පන රෙණු වුච්චති,
මොහස්සෙ'තං අධිවචනං 'රජෝ'ති,
එතං රජං විප්පජහිත්ව පණ්ඩිතා,
විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ"ති.

තස්ස ගාථාපරියොසානෙ චතුපටිසම්භිදා ඡළභිඤ්ඤාපරිවාරා නවලොකුත්තරධම්මා හත්ථගතාව අහෙසුං; සත්ථා දුතියදිවසෙපි'ව තස්ස ගෙහං අගමාසි සඞ්ඝං භික්ඛුසංඝෙන, අථ දක්ඛිණොදකාවසානෙ යාගුයා දීයමානාය පත්තං පිදහි, ජීවකො "කිං හන්තෙ"ති පුච්ඡි, විහාරෙ එකො භික්ඛු අත්ථි, සො පුරිසං පෙසෙසි, "ගච්ඡ අය්‍යං ගහෙත්වා සීඝං එහි"ති, ආහාරතො නික්ඛන්තෙ පන භගවති:-

සහස්සක්ඛත්තුං අත්තානං -නිම්මිනිත්වාන පණ්ඩිතො,
නිසීද'ම්බවනෙ රමෙ- යාව කාලප්පවෙදනා.

අථ සො පුරිසො ගන්ත්වා කාසාවෙහි එකපඤ්ජරානං ආරාමං දිස්වා ආගන්ත්වා "භික්ඛුභරිතො භන්තෙ ආරාමො, නා'හං ජානාමි කතමො සො අය්‍යා"ති ආහ, තතො තං භගවා (ආහ):- 'ගච්ඡ යං පඨමං පස්සසි තං විවරකණ්ණං ගහෙත්වා "සත්ථා තං ආමන්තෙතී"ති වත්වා ආනෙහි"ති. සො ගන්ත්වා ථෙරස්සෙ'ව විවරකණ්ණං අගහෙසි, තාවදෙව සබ්බෙ නිම්මිතා අන්තරධායිංසු, ථෙරො "ගච්ඡ භං"ති, තං උය්‍යොජෙත්වා මුඛධොවනාදිසරීරකිච්චං නිට්ඨපෙත්වා පඨමතරං ගන්ත්වා පත්තාසනෙ නිසීදි. ඉදං සඞ්ඝාධ වුත්තං "යථා ආයස්මා චූළපන්ථකොං"ති තත්‍ර යෙ තෙ බහූ නිම්මිතා තෙ අනිත්‍යමෙත්වා නිම්මිතත්තා ඉද්ධිමතා සදිසාව හොන්ති, ඤාණනිසජ්ජාදිසු ච භාසිතත්තුණ්හිභාවාදිසු ච යා යා ඉද්ධිමා කරොති තං තදෙව කරොන්ති; සබ්බෙ පන නානාදණ්ඩෙන කතත්තුකාමෙ හොති: කෙචි පඨමවයෙ

කෙචි මජ්ඣිමවයෙ කෙචි පච්ඡිමවයෙ, තථා දීඝකෙසෙ උපඩ්ඪමුණ්ඩෙ මුණ්ඩෙ මිස්සකකෙසෙ, උපඩ්ඪරත්තවිවරෙ පණ්ඩුකවිවරෙ ධම්මකථං - සරභඤ්ඤං - පඤ්හාපුච්ඡන -පඤ්හවිස්සජ්ජන -රජනපචන-චීවරසිබ්බන - ඩොවනාදිනි කරොනෙන්ත, අපරෙ පි වා නානප්පකාරසෙකාතුකාසමා හොනි, තෙන පාදකජ්ඣානතො වුට්ඨාය "එත්තකා භික්ඛූ පඨමවයා හොනන්තූ"නි ආදිනා නයෙන පරිකම්මං කත්වා පුන සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය අධිට්ඨාතබ්බං, අධිට්ඨානචිත්තෙන සඞ්ඛි ච්ඡි තිවජ්ජිතපපකාරා යෙව හොන්තීති. එස නයො "එකෙ පි හුත්වා බහුධා හොනී"නි ආදිසු: අයම්පන විසෙසො:- ඉමිනා භික්ඛුනා එවං බහුභාවං නිම්මිනිත්වා පුන එකො ව හුත්වා චඞ්කමිස්සාමි සජ්ඣායං කරිස්සාමි පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමීති චින්තෙත්වා වා, අයං විහාරො අප්පභික්ඛුකො සචෙ කෙචි ආගමිස්සන්ති "කුතො ඉමං එත්තකා එකස්ස දිසා භික්ඛූ, අඩ්ඪා ථෙරස්ස එස ආනුභාවො" නි මං ජානිස්සන්තීති අපපච්ඡිතාය වා අන්තරායෙව "එකො හොමී"නි ඉච්ඡන්තෙන පාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය "එකො හොමී"නි පරිකම්මං කත්වා පුන සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය "එකො හොමී"නි අධිට්ඨාතබ්බං, අධිට්ඨානචිත්තෙන සඞ්ඛි යෙව එකොව හොනි. එවං අකරොන්තො පන යථාපරිච්ඡින්නකාලවසෙන සයමෙව එකො හොනි.

**"ආවිභාවං තිරොභාවං"** න්ති එත්ථ ආවිභාවං කරොනි තිරොභාවං කරොතීති අයමත්ථො. ඉදමෙව හි සඞ්ඛාය පවිසමිදඤ්ච වුත්තං:- **"ආවිභාවන්ති කෙනචි අනාවටං හොති අප්පච්ඡන්නං විවටං පාකටං, තිරොභාවන්ති කෙනචි ආවටං හොති පච්ඡන්නං පිහිතං පටිච්ඡාදිනන්ති.** තත්‍රායං ඉද්ධිමා ආවිභාවං කාතුකාමො අඤ්ඣාරං වා ආලොකං කරොති, පටිච්ඡන්නං වා විවටං, අනාපාථං වා ආපාථං කරොති. කථං? අයං හි යථා පටිච්ඡන්නොපි දූරෙ සිතොපි වා දිස්සති එවං අත්තානං වා පරං වා කාතුකාමො පාදකජ්ඣානතො වුට්ඨාය "ඉදං අඤ්ඣාරං ආලොකජාතං හොතූ"නි වා; "ඉදං පටිච්ඡන්නං විවටං හොතූ"නි වා ඉදං අනාපාථං ආපාථං හොතූ'නි වා ආවජ්ජිත්වා පරිකම්මං කත්වා වුත්තනයෙනෙව අධිට්ඨාති, සහ අධිට්ඨානා යථාධිට්ඨිතමෙව හොනි. **පරෙ දූරෙ සිතා පි පස්සන්ති, සයම්පි පස්සිතුකාමො පස්සති.** එතං පන පාටිහාරියං කෙන කතපුබ්බන්ති? භගවතා, භගවා හි චූළප්පභ දදාය නිමන්තිතො විස්සකම්මුනා නිම්මිතෙති පඤ්චහි කූටාගාරසතෙ හි සාවත්ථිතො සත්තයොජනඛහන්තරං සාකෙතං ගච්ඡන්තෙ යථා සාකෙතනගරවාසිනො සාවත්ථිවාසිකෙ සාවත්ථිවාසිනො ච සාකෙත නගරවාසිකෙ පස්සන්ති එවං අධිට්ඨාසි; නගරමජ්ඣෙව ඔතරිත්වා පඨවිං භිඳිත්වා යාව අවීචිං, ආකාසං ච භිඳා වියුහිත්වා යාව බ්‍ර

මහලොකං දස්සෙසි. දෙවොරොහනෙන ච අයමන්ථො විහාවෙත බෙබා-භගවා කිර යමකපාටිහාරියං කත්වා චතුරාසීතිපාණසහස්සානි බන්ධනා පමොචෙත්වා 'අනිත්තා ඛ්වෙව යමකපාටිහාරියවසෙන කුතිං ගතා'නි ආවජ්ජිත්වා තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා අදාසි, අථෙකෙන පාදෙන පඨවිතලං අක්කමිත්වා දුතියං යුගන්ධරපබ්බතෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පුන පුරිමපාදං උබ්භරිත්වා සිනෙරුමත්ථකං අක්කමිත්වා තත්ථ පණ්ඩුකම්බලසිලාතලෙ වස්සං උපගන්ත්වා සන්නිපතිතානං දසසහස්සචක්කවාළදෙවතානං ආදිතො පට්ඨාය අභිධම්මකථං ආරභි, භික්ඛාචාරවෙලාය නිම්මිතබුද්ධං මාපෙත්වා, සොධම්මං දෙසෙති, භගවා සාගලනගරද්වාරෙ කළාබාදීහි අනොතත්තදහෙ මුඛං ධොවිත්වා උත්තරකුරුම්හි පිණ්ඩපාතං ගහෙත්වා අනොතත්තදහතීරෙ පරිභුඤ්ජති, සාරිපුත්තත්ථෙරොපි තත්ථ ගන්ත්වා භගවන්තං වන්දති, භගවා අජ්ජ එත්තකං ධම්මං දෙසෙසි'න්ති ථෙරස්ස සඤ්ඤං දෙති, එවං තයොමාසෙ අවෙකාවිත්වා අභිධම්මකථං කථෙසි, යං සුත්වා අසීතිකොටිදෙවතානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. යමකපාටිහිරෙ සන්නිපතිතා පි මාදෘසයොජනා පරිසා භවග්ගනඛං පඤ්ඤායමානා නමස්සමානා 'භික්ඛාචාරං භවිත්වා අම්හාකං, තං චූළඅනාථපිණ්ඩිකසෙට්ඨි යෙව සබ්බපඨවියං නිමුජ්ජිත්වා සිනෙරුපබ්භතං නිබ්බිජ්ඣිත්වා තථාගතපාදමූලෙ භගවතො පාදෙ වන්දමානොව උම්මුජ්ජිත්වා භගවන්තං එතදවොච: "ජම්බුදීපවාසිනො භන්තෙ 'භගවතො පාදෙ වන්දිත්වා පඤ්ඤාවා ගමිස්සාමා'ති වදන්ති"ති, භගවා ආහ: "කුතිං පන තෙ මොග්ගල්ලාන එතරහි ජෙට්ඨභාතා ධම්මසෙනාපති"ති, සඞ්ඛස්සනගරෙ භන්තෙ' ති, මොග්ගල්ලාන මං දට්ඨුකාමා සෙව සඞ්ඛස්සනගරං ආගච්ඡන්තු, අහං සෙව මහාපවාරණ්පුණ්ණමාසිඋපොසථදිවසෙ සඞ්ඛස්සනගරෙ ඔතරිස්සාමීති, සාධු භන්තෙති ථෙරෝ දසබලං වන්දිත්වා ආනන්දමත්ථෙරං ච ඔරුය්හ මනුස්සානං සන්තිකං සම්පාපුණි, ගමනාගමනකාලෙ ච යථා නං මනුස්සා පස්සන්ති එවං අධිට්ඨාසි, ඉදං කිර ථෙරෙන මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෝ ආජ්ඣාචාරිකාරියං අකාසි, සෝ එවං ආගතො තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා දූර'න්ති සඤ්ඤං අකාසි තත පාතරාසාව නික්ඛමිත්වා"ති ආහ: භගවා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො ආරොචෙසි: "මහාරාජ සෙඛ මනුස්සලොකං ගච්ඡාමී'ති, දෙවරාජා විසුකම්මං ආණාපෙසි: තාත ඉස්ව භගවා මනුස්සලොකං ගන්තුකා

මෝ, තිස්සෝ සොපාණිපත්තියෝ මාපෙති, එකං කනකමයං එකං රජතමයං එකං මනිමය'න්ති; සෝ තථා අකාසි, භගවා දුනිසදිවසෙ සිනෙරුමූලිනි ඨිතා පුරත්ථිමං ලොකධාතුං ඔලොකෙසි, අනෙකානි චක්කවාළසතසහස්සානි විවටානි ඛුත්වා එකඛණෙ විය පඤ්ඤායිංසු, යථා ච පුරත්ථිමෙන, එවං පච්ඡිමෙන පි උත්තරෙන පි දක්ඛිණෙන පි සබ්බං විවට'මද්දස, හෙට්ඨා ච යාව අවීචි උපරි ච යාව අකනිට්ඨභවනං තාව අද්දස, තා දිවසං කිර ලොකවිවරණං නාම අහොසි, මනුස්සා පි දෙවෙ පස්සන්ති, දෙවා පි මනුස්සෙ; තස්මෙව මනුස්සා උඩ්ඪං උල්ලොකෙන්ති, න දෙවා අධො ඔලොකෙන්ති, සබ්බෙ සම්මුඛා විය අඤ්ඤමඤ්ඤං පස්සන්ති; භගවා මජ්ඣෙ මණිමයෙන සොපාණෙන ඔතරති, ඡකාමාවචරදෙවා චාමපග්ගෙ කනකමයෙන, සුධාවාසා ච මහාබ්‍රහ්මා ච දක්ඛිණපස්සෙ රජතමයෙන; දෙවරාජා පන්නරසවිවරං අහාසෙසි, මහාබ්‍රහ්මා නියෝජිතකං මහතිච්ඡතං, සුයාමෝ වාළබීජනිං, පඤ්චසිඛෝ ගන්ධබ්බපුත්තෝ තිණාවුතමත්තං බෙලුවපණ්ඩුවීණං ගහෙත්වා තථාගතස්ස පුරතෝ කම්මාරෙත්තා ඔතරති, තං දිවසං භගවන්තං දිස්වා බුද්ධානුභාවඤ්ච පිතා අත්තපච්චක්ඛතෝ ඨිතසත්තෝ නාම නත්ථි. ඉදමේත්ථ භගවා ආවිභාවපාටිහාරියං අකාසි. අපි ච තම්බපණ්ණිදීපෙ තළඝරවාසී ධම්මදින්නත්තෙරෝ පි තිස්සමහාවිහාරෙ වෙතියඛණ්ඩෙ නිසිදිත්වා "යාහි ශ්‍රීතඛවූ ධම්මෙනිසි සම්මා නානාගණෝ ගිහිබ්‍රූ අඤ්ඤාණඤ්ඤමිදං සම්මිඤ්ඤනෙනා හොහි"ති අපණ්ණකපුත්තං කථෙන්තො හෙට්ඨාබ්‍රහ්මලොකං විවරිතං අකාසි, යාව අවීචි තො එකඛණෙ අහොසි, භගවා උපරිවුත්තා අයාසි, යාව බ්‍රහ්මලොකා එකඛණං අහොසි, ථෙරෝ නිරයභයෙන තජ්ජෙත්වා සඤ්ඤාපෙත්වා ච පලාහෙත්වා, ධම්මං දෙසෙසි, තෙවි සොතාපන්නා අහෙසුං, කෙචි සකදාගාමි අනාගාමි අරහන්තෙහා'නි.

තිරොභාවං කාතුකාමෝ පන ආලොකං වා අන්ධකාරං කරොති, අපරිච්ඡින්නං වා පරිච්ඡින්නා, ආපාථං වා අනාපාථං කරොති, කථං? අයං හි යථා අපරිච්ඡින්නෙපා, පි සම්පෙ ඨිතො පි වා නදිස්සති, එවං අත්තානං වා පරං වා කාතුකාමෝ පාදකජ්ඣානතො වුට්ඨාය "ඉදං ආලොකඨානං අන්ධකාරං හොතු" නි වා, ඉදං අපරිච්ඡින්නං පරිච්ඡින්නා හොතු"නි වා, "ඉදං ආපාථං අනාපාථං හොතු"නි වා ආවජ්ජිත්වා පරිකම්මං කත්වා වුත්ත නයෙනෙව අධිට්ඨාති, සහ අධිට්ඨානචිත්තෙනෙව යථාධිට්ඨිතමෙව හොති, පරෙ සම්පෙ ඨිතා පි න පස්සන්ති; සයම්පි අපස්සිතුකාමෝ න පස්සති. එතඤ්ච පාටිහාරියං කෙන කතප්පබන්ධෙන? භගවතා, භගවා හි යසං කුලපුත්තං සම්පෙ නිසින්නං යෙව යථා

නං පිතා න පස්සති එවමකාසි; තථා විසංයොජනසතං මහාකපිණස්ස පච්චුග්ගමනං කත්වා තං අනාගාමිඵලෙ අමච්චසහස්සං ච'ස්ස සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තස්ස අනුමග්ගං ආගතා සහස්සි තිපරිවාරා අනොජා දෙවී ආගන්ත්වා සම්පෙ නිසින්නා පි යථා සපරිසා රාජානං න පස්සති තථා කත්වා "අපි භන්තෙ රාජානං පස්සථා"ති වුත්තෙ කිමත්ත මෙ රාජානං ගවෙසිතුං වරං, උදුහු අත්තානං"නති, "අත්තානං භන්තෙ"ති වත්වා නිසින්නාය තස්සා තථා ධම්මං දෙසෙසි යථා සා සද්ධිං ඉත්ථිසහස්සෙන සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාති, අමච්චා අනාගාමිඵලෙ, රාජා අරහත්තෙති. අපි ච තම්බපණ්ණිදීපං ආගතදිවසෙ යථා අත්තනා සද්ධිං ආගතෙ අවසෙසෙ රාජා නපස්සති එවං කරොන්තොව මහින්දත්ථෙරොපි ඉදං කතමෙව. අපි ච සබ්බම්පි පාකටපාටිහාරියං ආවිභාවං නාම, අපාකටපාටිහාරියං නිරොධාවා; තත්ථ පාකටපාටිහාරියෙ ඉධි පි පඤ්ඤු යති ඉධිමා පි. තං යමකපාටිහාරියෙන දීපෙතබ්බං; තත්‍ර හි **ඉධ නථාගතො සමකපාටිහාරියං කත්‍රානි අග්ගිඛන්ධං යාවකෙහි, උපරිමකායතො අග්ගික්ඛන්ධා පවත්තන්ති, හෙට්ඨිමකායතො උදකධාරා පවත්තන්ති**"ති එවං උභයං පඤ්ඤුයිත්ථ. අපාකටපාටිහාරියෙ ඉධි යෙව පඤ්ඤුයති නා ඉදධිමා, තං මහාකස්සපත්ථෙන ච බ්‍රාහ්මණි මන්තානිසුත්තෙන ච දීපෙතබ්බං, තත්‍ර හි ආයස්මතො ච මහාකස්ස භගවතො ච ඉධි යෙව පඤ්ඤුයිත්ථ, න ඉධිමා; යථාහ. "එකමන්තං නිසින්නො ඛො විත්තෙතා ගහපති ආයස්මන්තං මහාකං එතදවොච:— සාධු මෙ භන්තෙ අය්‍යෙ මහාකො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙතූති, තෙන හි ත්වං ගහපති ආලින්දෙ උත්තරාසඞ්ඝං පඤ්ඤුපෙත්වා නිණ්ණාලාපං ඔකාසෙහි'ති, එවම්භන්තෙ'ති ඛො විත්තෙතා ගහපති ආයස්මතො මහාකස්ස පටිස්සුත්වා ආලින්දෙ උත්තරාසඞ්ඝං පඤ්ඤුපෙත්වා නිණ්ණාලාපං ඔකාසෙසි, අථඛො ආයස්මා මහාකො විහාරං පවිසිත්වා තථාරූපං ඉධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසි යථා තාළච්ඡිග්ගළෙන අග්ගළන්තරිකාය ච අච්චි නික්ඛමිත්වා නිණ්ණි ඔකාසෙසි, උත්තරාසඞ්ඝං න ඔකාසෙසි". යථා චා'හ:— **"අථඛ්වා'හං ගහපතිවෙ තථාරූපං ඉධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසිං, එත්තාවතා බ්‍රහ්මා ච බ්‍රහ්මපරිසා ච බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජා ච සද්දං ච මෙ සොස්සන්ති, න ච මං දක්ඛිස්සන්තීති අනන්තරහිතො ඉමං ගාථං අභාසිං:—**

**හවෙ වා'හං භණං දිස්වා- භවඤ්ච විභවෙසිනං**
**භවං නාභිවදිං කිඤ්චි-නන්දිං ච න උපාදිසං"නති.**

"නිරොධං නිබ්බානං නිරොධාය පාකාරං නිරොධාය පබ්බතං අසජ්ජමානො ගච්ඡති සෙය්‍යථා පි ආකාසෙ"ති එත්ථ **නිරොධ කුඩ්ඩන්ති** පරකුඩ්ඩං.

කුඩ්ඩස්ස පරභාගන්ති වුත්තං හොති, එස නයෝ ඉතරෙසු; 'කුඩ්ඩෝ'ති ච ගෙහනිත්තියා එතං අධිවචනං. **පාකාරෙති** ගෙහ විහාරඝාමාදිනං පරික්ඛෙපපාකාරෝ. **පබ්බතෝති** පංසුපබ්බතෝ වා පාසාණපබ්බතෝ වා. "අඝජ්ජමානෝ"ති අලඝඝමානෝ. "**සෙය්‍යථා පි ආකාසෙති** ආකාසෙ විය. එවං ගහනුකාමෙන පන ආකාසකසිණං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය කුඩ්ඩං වා පාකාරං වා සිනෙරු වක්කවාළෙසු පි අඤ්ඤතරං පබ්බතං වා ආවජ්ජිත්වා කතපරිකම්මෙන 'ආකාසෝ හොතූ'ති අධිට්ඨාතබ්බා, ආකාසෝ යෙව හොති; අධෝ ඔතරිතුකාමස්ස උඩ්ඩං වා ආරොහිතුකාමස්ස සුසිරෝ හොති, විනිවිජ්ඣිතුං ගහනුකාමස්ස ඡිද්දෝ; සෝ තඤ්ච අඝජ්ජමානෝ ගච්ඡති. නිපිටකචූළාභයපෙරෝ පනෙත්ථා'හ: "ආකාසකසිණං සමාපජ්ජනං ආවුසෝ කිමත්ථියං? කිං හත්ථිඅස්සාදිනි අභිනිම්මිනිතුකාමෝ හත්ථි අස්සාදිකසිණානි සමාපජ්ජති? නනු යඤ්ච කඤ්චි කසිණෙ පරිකම්මං කත්වා අවසෙසමාපත්තිවසිභාවෝ යෙව පමාණං? යං යං ඉච්ඡති තං තදෙව හොති"ති. භික්ඛූ ආහංසු: පාළියා හනෙත ආකාසකසිණං යෙව ආගතං, තඤ්ච අවස්ස'මෙතං වත්තබ්බං"ති. තත්‍රායං පාළි: **පකතියා ආකාසකසිණසමාපත්තිලාභී** හොති, **නිරාකුඩ්ඩං නිරොපාකාරං නිරාලම්බනං** ආවජ්ජති, **ආවජ්ජිත්වා** සඤ්ඤං අධිට්ඨාති "**ආකාසෝ හොතූ**"**ති, ආකාසෝ** හොති. **නිරාකුඩ්ඩං නිරාලම්බනං නිරොපාකාරං අඝජ්ජමානෝ** ගච්ඡති, **සථා පකතියා** මනුස්සා අනිම්මිනෙත්වා ඒකෙනෙව අභිරුහිත්වා අඝජ්ජමානා ගච්ඡන්ති, එවමෙව **සෝ ඉද්ධිමා චෙතොවසිප්පත්තෝ නිරාකුඩ්ඩං නිරොපාකාරං නිරොලම්බනං අඝජ්ජමානෝ** ගච්ඡති **සෙය්‍යථාපි ආකාසෙති**. සචෙ පනස්ස භික්ඛුනෝ අධිට්ඨහිත්වා ගච්ඡන්තස්ස අන්තරා පබ්බතෝ වා රුක්ඛෝ වා උට්ඨහති, කිං පුන සමාපජ්ජිත්වා අධිට්ඨාතබ්බං? නි, දෙසෝ නත්ථි, පුන සමාපජ්ජිත්වා අධිට්ඨානං හි උපක්කිලෙසස්ස සන්තිකෙ නිස්සයගහණසදිසං හොති. ඉමිනා ච පන භික්ඛුනා "ආකාසෝ හොතූ"ති අධිට්ඨිතත්තා ආකාසෝ හොති යෙව, පුරිමාධිට්ඨානබලෙ නෙව ච'ස්ස අන්තරා අඤ්ඤෙ පබ්බතෝ වා රුක්ඛෝ වා උතුම යෝ උට්ඨහිස්සතීති අඤානමෙවෙතං; අඤ්ඤෙන ඉද්ධිමතා නිම්මිතෙ පන පඨමනිම්මානං බලවං හොති, ඉතරෙන තඤ්ච උඩ්ඩං වා අධෝ වා ගන්තබ්බං.

**පඨවියා පි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජ**"න්ති එත්ථ "උම්මුජ්ජ"න්ති උ ඤානං වුච්චති; "නිමුජ්ජ"න්ති සංසීදනං; උම්මුජ්ජඤ්ච නිමුජ්ජඤ්ච උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං. එවං කත්තුකාමෙන ආපොකසිණං සමාපජ්ජිත්වා

වුඤාය "එත්තකෙ ඨානෙ පථවී උදකං හොතූ"ති පරිච්ඡින්දිත්වා පරිකම්මං කත්වා වුත්තනයෙනෙව අධිට්ඨාතබ්බං, සඟ අධිට්ඨහෙන්තෙන ච පරිච්ඡින්නෙ ඨානෙ පථවී උදකමෙව හොති. සෙය්‍යථාපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොති. තත්‍රායං පාළි: **පකතියා වාපොකම්මඤ්ඤමා පථවියා ලාභී හොති, පඨවිං ආවජ්ජති, ආවජ්ජිත්වා ඣානෙන අධිට්ඨාති "උදකං හොතූ"ති, උදකං හොති, සො පඨවියා උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොති, සෙය්‍යථා මනුස්සා පකතියා අනිබ්බිද්ධපුබ්බා උදකෙ උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොන්ති, එවමෙව යො ඉද්ධිමා චෙතොවසිප්පත්තො පඨවියා උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොති සෙය්‍යථාපි උදකෙ**ති. න කෙවලඤ්ච උම්මුජ්ජනිමුජ්ජමෙව, නහාන—පාන—මුඛධොවන—භණ්ඩධොවනාදීසු යං යං ඉච්ඡති තං තං කරොති; න කෙවලඤ්ච උදකමෙව, සප්පි—තෙල—මධු—ඵාණිතාදීසු පි යං යං ඉච්ඡති තං තං "ඉදඤ්චිදඤ්ච එත්තකං හොතූ"ති ආවජ්ජිත්වා පරිකම්මං කත්වා අධිට්ඨහන්තස්ස යථාධිට්ඨිතමෙව හොති; උබ්බරිත්වා භාජනගතං කරොන්තස්ස සප්පි සප්පිමෙව හොති, තෙලාදිනි තෙලාදිනි යෙව, උදකං උදකමෙව. සො තඤ්ච තෙමිතුකාමොව තෙමෙති, නතෙමිතුකාමො න තෙමෙති; තඤ්ච ඛො ඨපිතට්ඨානෙ පථවී උදකං හොති, සෙසජනස්ස පථවි යෙව. තඤ්ච මග්ගඤ්ච පත්තිකාපි ගච්ඡන්ති, යානාදිහි පි ගච්ඡන්ති, කසිනම්මාදිනි පි කරොන්ති යෙව. සබ්බෙ පනායං තෙසම්පි උදකං හොතූ'ති ඉච්ඡති, හොති යෙව; පරිච්ඡින්නකාලං පන අතික්කාමිත්වා යං පකතියා ඝටතළාකාදීසු උදකං තං ඨපෙත්වා අවසෙසං පරිච්ඡින්නඨානං පථවී යෙව හොති.

**උදකෙ පි අභිඤ්ඤමානෙති** යං උදකං අක්කමිත්වා සංසීදති, තං 'භිඤ්ඤමාන'න්‍ති වුච්චති, විපරීතං අභිඤ්ඤමානං; එවං ගන්තුකාමෙන පන පඨවීකසිණං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය "එත්තකෙ ඨානෙ උදකං පථවී හොතූ"ති පරිච්ඡින්දිත්වා පරිකම්මං කත්වා වුත්තනයෙනෙව අධිට්ඨාතබ්බං, සඟ අධිට්ඨහන්තෙන යථාපරිච්ඡින්නට්ඨානෙ උදකං පථවී යෙව හොති; සො තඤ්ච ගච්ඡති. තත්‍රායං පාළි: **පකතියා පඨවීකසිණලාභී හොති, උදකං ආවජ්ජති, ආවජ්ජිත්වා ඣානෙන අධිට්ඨාති "පඨවී හොතූ"ති, පඨවී හොති, සො අභිඤ්ඤමානෙ උදකෙ ගච්ඡති, සෙය්‍යථාපි මනුස්සා පකතියා අනිබ්බිද්ධපුබ්බා අභිඤ්ඤමානාය පඨවියා ගච්ඡන්ති, එවමෙව සො ඉද්ධිමා චෙතොවසිප්පත්තා අභිඤ්ඤමානෙ උදකෙ ගච්ඡති සෙය්‍යථාපි පඨවියන්ති.** නකෙවලඤ්ච ගච්ඡති, යං යං ඉරියාපථං ඉච්ඡති, තං තං කප්පෙති; නකෙවලඤ්ච පථවිමෙව කරොති, මණි- මුත්තණ්ණ- පබ්බත- රුක්ඛාදීසුපි යං යං ඉච්ඡති, තං තං වුත්තනයෙනෙව ආවජ්ජිත්වා අධි

ඤාති,යථාධිගතමේව හොති.තඤ්ඤේව ච තං උදකං පඨවී හොති, සෙසජනස්ස උදකමෙව;මච්ඡිකවච්ඡා ව උදකකාකාදයෝ ව යථාරුචිං විචරන්ති. සචේ පනායං අඤ්ඤම්පි මනුස්සානං තං පඨවිං කාතුං ඉච්ඡති, කරොති යෙව; පරිවජ්ජනකාලාතික්කමෙ පන උදකමෙව හොති.

**පල්ලඞ්කෙන** කමතීති පල්ලඞ්කෙන ගච්ඡති, **පක්ඛිගණා** තීති පක්ඛිගණා යුත්තසකුණෝ. එවං කාතුකාමෙන පන පඨවිකසිණං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය සචේ නිසින්නෙනා ගන්තුම්ඉච්ඡති, පල්ලඞ්කපපමාණං ඨානං පරිවජ්ජිත්වා පරිකම්මං කත්වා වුත්තනයෙනෙව අධිට්ඨානබ්බං. සචේ නිපන්නෙනා ගන්තුකාමෝ හොති, මඤ්චපපමාණං;සචේ පදසාව ගන්තුකාමොහොති,මග්ගපපමාණන්ති එවං යථානුරූපඨානං පරිවජ්ජිත්වා වුත්තනයෙනෙව "පඨවිහොතූ"ති අධිට්ඨාතබ්බං,සහ අධිට්ඨානා පඨවී යෙව හොති. තත්‍රායං පාළි: **ආකාසෙ පි පල්ලඞ්කෙන කමති** සෙය්‍යථාපි **පක්ඛි සකුණෝ**'ති **පක්ඛිසාපඨවික සිණ සමාපත්තිසා** ලාභී හොති,ආකාසං ආවජ්ජති, ආවජ්ජිත්වා සකුණස්ස අධිට්ඨානි "පඨවී හොතූ"ති, පඨවී හොති. **තඤ්ච ආකාසෙ අන්තලික්ඛවඞ්කමති පි තිට්ඨති පි නිසීදති පි සෙය්‍යථාපි කපොතා**දි, **යථාමනුස්සා පකතියා අනිම්මිතපුබ්බා පඨවියා වඞ්කමන්තිපි තිට්ඨන්තිපි නිසීදන්තිපි සෙය්‍යථාපි කපොතාදි, එවඤ්ඤේව** සෝ ඉද්ධිමා **චෙතසා චිත්තපරියාදානං ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ ඛඞ්කමති පි තිට්ඨති පි නිසීදති පි සෙය්‍යථාපි කපොතාදී"**ති. ආකාසෙ ගන්තුකාමෙන ච භික්ඛුනා දිබ්බචක්ඛුලාභිනා පි භවිතබ්බං,කස්මා?අන්තරෙ උතුසමුට්ඨානා වා රූක්ඛපබ්බතාදයොහොන්ති, නාගසුපණ්ණාදයෝ වා උප්පජ්ජන්තා මාපෙන්ති, තෙසං දස්සනත්ථං. තෙ පන දිස්වා කිං කාතබ්බන්ති? පාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය"ආකාසෝ හොතූ"ති පරිකම්මං කත්වා අධිට්ඨාතබ්බං. ථෙරෝ පන'හ: "සමාපත්තිසමාපජ්ජනං ආවුසෝ කිමත්ථිය? නනු සමාහිතමෙව'ස්ස චිත්තං? තෙන යං යං ඨානං "ආකාසෝ හොතූ"ති අධිට්ඨාති ආකාසෝ යෙව හොතී"ති. කිඤ්චාපි එවමාහ, අථ ඛො නිරොධුබ්බට්ටවිහාරියෙ වුත්තනයෙනෙව පවිපජ්ජිතබ්බං. අපි ච ඔකාසෙ ඔරොහනත්ථම්පි ඉමිනා දිබ්බචක්ඛුලාභිනා භවිතබ්බං, අයං හි සචේ අනොකාසෙ නහානතිත්ථෙ වා ගාමවාරෙ වා ඔරොහති, මහාජනස්ස පාකටො හොති; තස්මා දිබ්බචක්ඛුනා පස්සිත්වා අනොකාසං වජ්ජෙත්වා ඔකාසෙ ඔතරතීති.

"**ඉමෙ පි චන්දිමසූරියෙ එවං මහිද්ධිකෙ එවං මහානුභාවෙ පාණිනා පරාමසති පරිමජ්ජති**"ති එත්ථ චන්දිමසූරියානං මාවත්තතාළිසයොජනසහස්සානි උපරි වරණෙන මහිද්ධිකතා, නීචෙ දිපෙසු

එකක්ඛණෙ ආලොකකරණෙන මහානුභාවතා වෙදිතබ්බා, එවං උපරිවරණආලොකකරණෙහි වා මහිද්ධිකෙ තෙනෙව මහානුභාවෙ; "පරාමසති"ති ගණ්හාති එකදෙසෙ වා ඵුසති. "පරිමජ්ජති"ති සම්මා තතො ආදාසතලං විය පරිමජ්ජති. අයමෙත්ථ අධිප්පායො, ඉමා පාදකජ්ඣානවසෙනෙව ඉජ්ඣන්ති, නත්ථෙ'ව්ව කසිණසමාපත්තිනියමො. වුත්තං හෙතං පටිසම්භිදායං: "ඉමම් වඩ්ඪිමුත්තිමස්ස=පෙ:=පරිමජ්ජති'ති ඉධ යො ඉද්ධිමා චෙතොවසිප්පත්තො වඩ්ඪිමුත්තිමස්ස ආවජ්ජති, ආවජ්ජිත්වා සමාධිනිමිත්තං අධිට්ඨාති 'නත්ථි පාසෙ භයං, නත්ථි පාසෙ භයං, සොතිඣානගතකා වා නිපන්නගතකා වා වඩ්ඪිමුත්තිමස්ස පාණිනා ආමසති පරාමසති පරිමජ්ජති, සචා මනුස්සා සඤ්ඤිනා අනිබ්බිමනතා කිඤ්චිදෙව රූපගතං නත්ථිපාසෙ ආමසන්ති පරාමසන්ති පරිමජ්ජන්ති, එවමෙව භයාභාවා=:පෙ:=පරිමජ්ජති"ති. සචායං යදි ඛීණාසවො නිසින්නා කොවා නිපන්නාකොවා පරාමසිතුකාමො හොති, "නත්ථි පාසෙ භොතු" ති අධිට්ඨාති, අධිට්ඨානබලෙන වණ්ණධාතු මුත්තතාලඵලං විය ආගන්ත්වා නත්ථි පාසෙ සිතෙ වා පරාමසති, නත්ථිවා වඩ්ඪෙත්වා; වඩ්ඪිසන්තාසුපන්නකිං උපාදින්නකං වඩ්ඪන්ති? අනුපාදින්නකං නි? උපාදින්නකං නිස්සාය අනුපාදින්නකං වඩ්ඪති, තත්ථ නිපිටකවූළනාගත්ථෙරො ආහ: "යං පනා'වුසො උපාදින්නකං බුද්ධකම්පි මඤ්චපීඨම්පි නහොති? නත්‍ථ යදා භික්ඛූ තාළවණ්ටාදිනි නික්ඛමති තදා උපාදිය්හනකං බුද්ධකං හොති, යදා මඤ්චපීඨං අත්තනොභාවං කරොති තදා මඤ්චපීඨං හොතිමහාමොග්ගල්ලාන ත්‍ථෙරස්ස විය"ති? එකස්මිං කිර සමයෙ අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා "ස්වෙ භත්තෙන පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං අම්හාකං ගෙහෙ භික්ඛං ගණ්හථා"ති නිමන්තෙත්වා පක්කාමි, භගවා අධිවාසෙත්වා තං දිවාවසෙසං රත්තිභාගඤ්ච වීතිනාමෙත්වා පච්චූසසමයෙ දසසහස්සිලොකධාතුං ඔලොකෙසි, අථ'ස්ස නත්ථෙ පනත්ථෙ නාම නාගරාජා සුණම්මුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡි, භගවා අථං නාගරාජා මයාහං සුණම්මුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡති 'අත්ථි නුඛො අස්ස උපනිස්සයො'ති ආවජ්ජෙන්තො 'අයං මච්ඡාදිට්ඨිකො නිත්‍ථ රතනෙසු අප්පසාදනා'නි දිස්වා, 'කො නුඛො ඉමං මිච්ඡාදිට්ඨිතො විවෙචෙය්‍යා සි ආවජ්ජෙන්තො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං අද්දස; තතො පභාතා ය රත්තියා සරීරපටිජග්ගනං කත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි: ආනන්ද පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං ආරොචෙහි "තථාගතො දෙවචාරිකං ගච්ඡතී"ති. තං දිවසං ව නත්ථුපනන්දස්ස ආපාන භූමිං සජ්ජිංසු, සො දිබ්බරතනපල්ලඞ්කා දිබ්බසෙතච්ඡත්තෙන ධාරියමානෙන නිච්චිනාටකෙහි චෙව නාගපරිසාය ච පරිවුතො දි

බ්‍රහ්මලෝකෙසු උප්පජ්ජිතං අන්නපානවිධිං ඔලෝකයමානෝ නිසි නෙන්නා හොති. අථ භගවා යථා නාගරාජා පස්සති,තථා කත්වා තස්ස විතානමත්ථකෙනෙව පඤ්චාභිඤ්ඤසහිතෙන සබ්බං තාවතිංසදෙවලෝකං හිමුඛෝ පායාසි, තෙන බොපන සමයෙන නන්දෙපනන්දස්ස එවරූපං දිට්ඨගතං උපපන්නං හොති: "ඉමෙ හි නාම මුණ්ඩකා සමණකා අම්හාකං උපරූපරි භවනෙන දෙවානං තාවතිංසානං භවනං පවිස්සන්ති පි නික්ඛමන්ති පි, නදුනි ඉතෝ පඨාය ඉමෙසං අම්හාකං මත්ථකෙපාදපංසුං ඔකිරන්නානං ගන්තුං දස්සාමී"ති උඨාය සිනෙරුං පාදං ගන්ත්වා තං අත්තභාවං විජහිත්වා සිනෙරුං සත්තක්ඛත්තුං හොගෙන පරික්ඛිපිත්වා උපරි ඵණං කත්වා තාවතිංසභවනං අවකුජ්ජඵණෙන ගහෙත්වා අදස්සනං ගමෙසි, අථ බො ආයස්මා රඨපාලො භගවන්තං එතදවොච: "පුබ්බෙ භන්තෙ ඉමස්මිං පදෙසෙ සිතො සිනෙරුං පස්සාමි, සිනෙරුපරිභණ්ඩං පස්සාමි, තාවතිංසං පස්සාමි, වෙජයන්තං පස්සාමි, වෙජයන්තස්ස පාසාදස්ස උපරි ධජං පස්සාමි, කො නුඛො භන්තෙ හෙතු? කො පච්චයො? යං එතරහි න සිනෙරුං පස්සාමි=:පෙ:=න වෙජයන්තස්ස පාසාදස්ස උපරි ධජං පස්සාමී"ති? **'අඤ්ඤං රඨපාල නන්දෙපනන්දෙ භාම නාගරාජා තුම්හාකං කුපිතා සිනෙරුං සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා උපරි ඵණෙන පටිච්ඡාදෙත්වා අඛ්භන්තරං කත්වා සිතා**'ති; "දමෙමි නං භන්තෙ"ති, න භගවා අනුජානි; අථ බො ආයස්මා භද්දියො ආයස්මා රාහුලොති අනුක්කමෙන සබ්බෙ පි භික්ඛූ උඨහිංසු, න භගවා අනුජානි, අවසානෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෝ "අහං භන්තෙ දමෙමි නං"ති ආහ, **"දමෙහි මොග්ගල්ලානා"**ති භගවා අනුජානි, ථෙරෝ අත්තභාවං විජහිත්වා මහන්තං නාගරාජවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වා නන්දෙපනන්දං ච්‍ඡද්දසක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා තස්ස ඵණමත්ථකෙ අත්තනො ඵණං ඨපෙත්වා සිනෙරුනා සබ්බං අභිනිපීළෙසි, නාගරාජා පධූපායි, ථෙරෝ පි න තුස්සං යෙව සරීරෙ ධූමෝ අත්ථි, මයාපි අත්ථිනි ධූපායි. නාගරාජස්ස ධූමොථෙරං න බාධති, ථෙරස්ස පන ධූමෝ නාගරාජානං බාධති,තතෝ නාගරාජා පජ්ඣායි, ථෙරෝ පි න තුස්සං යෙව සරීරෙ අග්ගි අත්ථි, මයාපි අත්ථිනි පජ්ඣායි, නාගරාජස්ස තෙජෝ ථෙරංනබාධති, ථෙරස්ස පන තෙජෝ නාගරාජානං බාධති, නාගරාජා: අයං මං සිනෙරුනා අභිනිපීළෙත්වා ධූපායති චෙව පජ්ඣායති චාති විත්තෙත්වා "භො තිං කොසී"ති පටිපුච්ඡි "අහං බො නන්ද මොග්ගල්ලානොං"ති, භන්තෙ අත්තනො භික්ඛුභාවෙන භික්ඛාගිති, ථෙරෝ තං අත්තභාවං විජහිත්වා තස්ස දක්ඛිණකණ්ණසොතෙන පවිසිත්වා වාමකණ්ණසොතෙන නික්ඛමි,

වාමකණ්ණසොතෙන පවිසිත්වා දක්ඛිණකණ්ණසොතෙන නික්ඛමි; තථා දක්ඛිණනාසාසොතෙන පවිසිත්වා වාමනාසාසොතෙන නික්ඛමි, වාමනාසාසොතෙන පවිසිත්වා දක්ඛිණනාසාසොතෙන නික්ඛමි; තතො නාගරාජා මුඛං විවරි, ථෙරො මුඛෙන පවිසිත්වා අත්තභාවස්ස පාවිනෙන ච පච්ඡිමෙන ච වඞ්කමති, භගවා "මොඝභල්ලාක මොඝභල්ලාක, මඤ්ඤකරොහි, මහිද්ධිකො එස නාගරාජා"ති ආහ, ථෙරො "මයඤ්හි ඛො භන්තෙ චත්තාරෙ ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානිකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, නිසීදතු භන්තෙ භගවා සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන, අහං භගවතො චෙව භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච නාගරාජානං සත්තපි සහස්සම්පි සත්තසහස්සම්පි දමෙස්සාමී"ති ආහ. නාගරාජා චින්තෙසි: 'පවිසන්තො තාව මෙ න දිට්ඨො, නික්ඛමනකාලෙ දානි දස්සන්තරෙ පක්ඛිපිත්වා සංඛාදිස්සාමී'ති චින්තෙත්වා "නික්ඛම භන්තෙ, මා මං අන්තොකුච්ඡියං අපරාපරං චඞ්කමන්තො බාධයිත්ථා"ති ආහ, ථෙරො නික්ඛමිත්වා ඔකාසං අකාසි, නාගරාජා 'අයං සො'නි දිස්වා නාසාවාතං විස්සජ්ජි, ථෙරො චතුත්ථං ඣානං සමාපජ්ජි, ලොමකූපම්පි'ස්ස වාතො වාලෙතුං නාසක්ඛි, දවසෙසා භික්ඛූ කිර ආදිතො පට්ඨාය සබ්බපාටිහාරියානි කාතුං සක්ඛිංසූ, ඉමං පන ඨානං පත්වා එවං ඔපනයිකනිත්තා භූත්වා සමාපජ්ජිතුං න සක්ඛිස්සන්තීති තෙසං භගවා ඤාණුප්පාදං අකාසි. නාගරාජා "අහං ඉමස්ස සමණස්ස නාසාවාතෙන ලොමකූපම්පි වාලෙතුං නාසක්ඛිං; මහිද්ධිකො සමණො"ති විඤ්ඤාසි, ථෙරෝ අත්තභාවං විජහිත්වා සුපණ්ණරූපං අභිනිම්මිනිත්වා සුපණ්ණවාතං දත්වා නාගරාජානං අනුබන්ධි, නාගරාජා තං අත්තභාවං විජහිත්වා මාණවකවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වා "භන්තෙ තුම්හාකං සරණං ගච්ඡාම්"ති වදන්තො ථෙරස්ස පාදෙ වන්දි, ථෙරෝ: "සත්ථා නන්ද ආගතො, එහි ගම්ස්සාමා"ති නාගරාජානං දමයිත්වා නික්ඛිසං කත්වා ගෙත්වා භගවතො සන්තිකං අගමාසි, නාගරාජා භගවන්තං වන්දිත්වා "භන්තෙ තුම්හාකං සරණං ගච්ඡාමී"ති ආහ, භගවා "සුඛී හොහි නාගරාජා"ති වත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො අනාථපිණ්ඩිකස්ස නිවෙසනං අගමාසි, අනාථපිණ්ඩිකො "කිං භන්තෙ අතිදිවා ආගතත්ථා"ති ආහ, මොඝභල්ලාකස්ස ච නාගරාජස්ස ච සංගාමං අභොසීති කස්ස භන්තෙ ජයො, කස්ස පරාජයොති? මොඝභල්ලාකස්ස ජයො, නාගරාජස්ස පරාජයොති, අනාථපිණ්ඩිකො "අඩ්ඩිවාසෙ තුමෙ භන්තෙ භගවා සත්තාහං එකපටිපාටියා භත්තං, සත්තාහං ථෙරස්ස සක්කාරං කරිස්සාමී"ති වත්වා සත්තාහං බුද්ධපමුඛානං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං මහාසක්කාරං අකාසි, ඉති ඉමං ඉමස්මිං

නඤ්ඤපනඤ්දමනෙ කහං මහන්තං අත්තභාවං සඤ්ඤායෙතං වුත්තං: "සදෘ මහන්තං අත්තභාවං කරෝති, තදෘ මහන්තං හොති මඤ්ඤා මොගගල්ලානත්ථෙරස්ස ඛිණා"ති. එවං වුත්තෙ පි භික්ඛූ "උපාදිණ්ණකං නිස්සාය අනුපාදිණ්ණකමෙව වඩ්ඪති"ති ආහංසු, අයමෙව වෙ'ත්ථ යුත්තති. සෝ එවං කත්වා ණකෙවලං වඩ්ඪිමපුරියෙ පරාමසති, සබෙ ඉච්ඡති පාදකඣානිකං කත්වා පාදෙ ඨපෙති, පීඨං වා කත්වා නිසීදති, මඤ්චං කත්වා නිපජ්ජති, අපස්සෙනඵලකං කත්වා අපස්සයති. යථා ච එකො, එවං අපරො පි; අනෙකෙසු පි භික්ඛූසහස්සෙසු එවා කරොන්තෙසු තෙසං ච එකමෙකස්ස තථෙව ඉජ්ඣති, වඩ්ඪිමපුරියානං ච ගමනම්පි ආලොකකරණම්පි තථෙව හොති; යථාහි පානීසහස්සෙසු උදකපූරෙසු සබ්බපාතීසු ච චන්දමණ්ඩලානි දිස්සන්ති, පාකතිකමෙව චන්දස්ස ගමනං ආලොකකරණං ච හොති, තථූපමමෙතං පාටිහාරියං.

"ඒව බ්‍රහ්මලොකා පී"නි බ්‍රහ්මලොකම්පි පරිවෙජ්දං කත්වා, "කාඅෙන වසං වත්තෙතී"නි තථා බ්‍රහ්මලොකෙ කායෙන අත්තනො වසං වත්තෙතගි. තස්ස'ත්ථො පාළිං අනුගන්ත්වා වෙදිතබ්බො, අයං හෙ'ත්ථ පාළි: ' ඒව බ්‍රහ්මලොකා පි කාඅෙන වසං වත්තෙතීති සබෙ සෝ ඉද්ධිමා චෙතොවසිප්පත්තො බ්‍රහ්මලොකා ගන්තුකාමො හොති, දූරෙ පි සන්තිකෙ අධිට්ඨාති "සන්තිකෙ හොතූ"ති, සන්තිකෙ පි දූරෙ අධිට්ඨාති "දූරෙ හොතූ"ති, දූරෙ හොති; බහුකම්පි ථොකං අධිට්ඨාති "ථොකං හොතූ"ති, ථොකං හොති; ථොකම්පි බහුකං අධිට්ඨාති "බහුකං හොතූ"ති, බහුකං හොති. දිබ්බෙන චක්ඛුනා තස්ස බ්‍රහ්මුනො රූපං පස්සති, දිබ්බාය සොතධාතුයා තස්ස බ්‍රහ්මුනොඤ්දං සුණාති, චෙතොපරිඤ්ඤාණෙන තස්ස බ්‍රහ්මුනො චිත්තංපජානාති. සචෙ සෝ ඉද්ධිමා චෙතොවසිප්පත්තො දිස්සමානෙන කායෙන බ්‍රහ්මලොකං ගන්තුකාමො හොති: කායවසෙන චිත්තං පරිණාමෙති, කායවසෙන චිත්තං අධිට්ඨාති, කායවසෙන චිත්තං පරිණාමෙත්වා කායවසෙන චිත්තං අධිට්ඨහිත්වා සුඛසඤ්ඤංව ලහුසඤ්ඤංව ඔක්කාමිත්වා දිස්සමානෙන කායෙන බ්‍රහ්මලොකං ගච්ඡති, සචෙ සෝ ඉද්ධිමා චෙතොවසිප්පත්තො අදිස්සමානෙන කායෙන බ්‍රහ්මලොකං ගන්තුකාමො හොති: චිත්තවසෙන කායං පරිණාමෙති, චිත්තවසෙන කායං අධිට්ඨාති, චිත්තවසෙන කායං පරිණාමෙත්වා චිත්තවසෙන කායං අධිට්ඨහිත්වා සුඛසඤ්ඤංව ලහුසඤ්ඤංව ඔක්කාමිත්වා අදිස්සමානෙන කායෙන බ්‍රහ්මලොකං ගච්ඡති. සෝ තස්ස බ්‍රහ්මුනො පුරතො රූපං අභිනිම්මිනාති මඤ්චකම්පීඨං සබ්බඵලිඛ

පඨමඣානං අභිනිප්ඵාදෙසි, සචෙ සොතාපත්තිමග්ගං පි භාවෙතුං වඩ්ඪමානෙ, නිම්මිනෙය්‍යං පි භාවෙතුං වඩ්ඪමානෙ; සචෙ සොතාපත්තිඵලං පි සච්ඡිකාතුං වඩ්ඪමානෙ, නිම්මිනෙය්‍යං පි සච්ඡිකාතුං වඩ්ඪමානෙ; සචෙසො ඉද්ධිමා ඛිප්පාභිඤ්ඤො, පඤ්චලහුඤ්ඤා ලහති, ඡමාභූමිං භාවෙති, පඨවිං භාවෙති, පඨවිං භාවෙත්වා විසඤ්ඤිං ඵරති, නිම්මිනෙය්‍යං පි භාවෙතුං පඨවිං භාවෙත්වා විසඤ්ඤිං ඵරති; සචෙ සො ඉද්ධිමා තෙන ඛග්ගමුඛා සඞ්ඛං ඝාතෙති, සලලපථං සාකච්ඡං සමාපජ්ජති, සංඝදෙව හි ඉඞ්ඝිමා කරොති, නානාදෙව නිම්මිනෙය්‍යං කරොතීති. තත්‍ර "දූරෙ පි සන්තිකෙ අධිට්ඨානී"ති, පාදකජ්ඣානතො වුට්ඨාය දූරෙ දෙවලොකං වා බ්‍රහ්මලොකං වා ආවජ්ජති "සන්තිකෙ හොතූ"ති, ආවජ්ජිත්වා පරිකම්මං කත්වා පුන සමාපජ්ජිත්වා ඤාණෙන අධිට්ඨාති "සන්තිකෙ හොතූ"ති, සන්තිකෙ හොති; එස නයො සෙසපදෙසු පි. තත්‍ර කො දූරං ගහෙත්වා සන්තිකං අකාසීති? භගවා, භගවාහි යමකපාටිහාරියාවසානෙ දෙවලොකං ගච්ඡන්තො යුගන්ධරංච සිනෙරුං ච සන්තිකෙ කත්වා පඨවිං තලතො එකපාදං යුගන්ධරෙ පතිට්ඨාපෙත්වා දුතියං සිනෙරු මත්ථකෙ ඨපෙසි. අඤ්ඤතරො කො අකාසීති? මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො, ථෙරො හි සාවත්ථිතො භත්තකිච්චං කත්වා නික්ඛන්තං වාද්‍යොජනිකං පරිසං තිංසයොජනං සඞ්ඛස්සනගරමග්ගං සංඛිපිත්වා තං ඛණං යෙව සම්පාපෙසි. අපිච තම්බපණ්ණිදීපෙ චූළසමුද්දත්ථෙරො පි අකාසි, දුබ්භික්ඛසමයෙ කිර ථෙරස්ස සන්තිකං ආගතොව සත්තාහික්ඛිත්තානි අගමංසු, ථෙරො "මහා භික්ඛුසංඝො, කුහිං භික්ඛාචාරො භවිස්සති"ති විනෙතනෙතා සකලතම්බපණ්ණිදීපෙ අදිස්වා පරනිරෙ පාටලිපුත්තෙ භවිස්සතීති දිස්වා භික්ඛූ පඤ්චවිධරං ගාහාපෙත්වා "එථා'වුසො භික්ඛාචාරං ගම්ස්සාමා"ති පඨවිං සංඛිපිත්වා පාටලිපුත්තං ගතො; භික්ඛූ "කතරං භන්තෙ ඉමං නගර"න්ති පුච්ඡිංසු, 'පාටලිපුත්තං ආවුසො'ති, "පාටලිපුත්තං නාම දූරෙ භන්තෙ"ති, 'ආවුසො මහල්ලකත්ථෙරා නාම දූරෙ පි ගහෙත්වා සන්තිකෙ කරොන්තී'ති. මහාපඤ්ඤෙ, කුහිං භණෙ? ති, 'නනු ආවුසො අන්තරා එකං නීලමාතිකං අතික්කමිත්වා ආගතත්ථා?'ති, "ආමභන්තෙ, මහාසමුද්දෙ පන මහන්තො"ත්, 'ආවුසො මහල්ලකත්ථෙරා නාම මහන්තම්පි ඛුද්දකං කරොන්තී'ති. යථා වා'යං, එවං තිස්සදත්තත්ථෙරෙ පි සාගණ්හස මයෙ නහාසිත්වා කතුත්තරාසඞ්ඝා මහාබොධිං වන්දිස්සාමිති විනෙත උපපන්නෙ සන්තිකෙ අකාසි. සන්තිකං පන ගහෙත්වා කො දූරමකාසීති? භගවා, භගවා හි අත්තනො ච අඞ්ගුලිමාලස්ස ච අන්තරං සන්තිකම්පි දූරමකාසීති.

අථ කො බහුනං ථොකං අකාසීති? මහාකස්සපත්ථෙරෙ, රාජගහෙ කිර නක්ඛත්තදිවසෙ පඤ්චසතා කුමාරියො වන්දනත්‍ථාය

ගහෙත්වා නක්ඛත්තං කීළනත්ථාය ගච්ඡන්තියෝ භගවන්තං දිස්වා කිඤ්චි නාදංසු, පච්ඡතෝ ආගච්ඡන්තං පන ථේරං දිස්වා "අම්හාකං ථේරෝ එති, පුථං දස්සාම" ති සබ්බා පුථේ ගහෙත්වා ථේරං උපසඞ්කමිංසු, ථේරෝ පත්තං නිහරිත්වා සබ්බං එකපත්තපූරමත්තං අකාසි, භගවා ථේරං ආගච්ඡමානං පුරතෝ නිසීදි, ථේරෝ ආහරිත්වා භගවතෝ අදාසි. ඉලේඛසඤ්ඤිවඩ්ඪකිම්පි පන මහාමොග්ගල්ලානත්ථේරෝ ථොකං බහුකමකාසි, කාකවලියවත්ථුම්හි ච භගවා; මහාකස්සප ථේරෝ කිර යත්තාහං සමාපත්තියා විත්තිනාමෙත්වා දළිද්දසංගහං කරොන්තෝ කාකවලියස්ස නාම දුග්ගතමනුස්සස්ස ඝරවාරේ අට්ඨාසි, තස්ස ජායා ථේරං දිස්වා පතිනෝ පක්ඛං අලොණමබිලියාගුං පත්තේන ආහිරි, ථේරෝ තං ගහෙත්වා භගවතෝ හත්ථේ ඨපෙසි, භගවා මහාභික්ඛුසංඝස්ස පහොනකං කත්වා අධිට්ඨාසි, එකපත්තේන ආහතං සබ්බේසං පහොසි; කාකවලියොපි සත්තමේ දිවසේ සොතාපත්තිඵලං අලත්ථාති. න කේවලං ච ථොකස්ස බහුකරණං, මධුරං අමධුරං, අමධුරං මධුරං හි ආදීසු පියා යා ඉච්ඡති, සබ්බං ඉඞ්ඝතෝ ඉජ්ඣති, තථාහි මහාඅනුලත්ථේරෝ නාම සමිඤ්ඤුලේ භික්ඛාය චරිත්වා සුක්ඛභත්තමේව ලභිත්වා ගඞ්ගානදීරේ නිසීදිත්වා පරිභුඤ්ජමානෝ දිස්වා ගඞ්ගාය උදකං සපපිමණ්ඩෙන අභිසඞ්ඛරිත්වා සාමණේරානං සඤ්ඤං අදාසි, තේ ථාලකෙහි ආහරිත්වා භික්ඛුසංඝස්ස අදංසු, සබ්බෙ මධුරෙන සපපිමණ්ඩෙන භුඤ්ජිංසූති.

දිබ්බෙන චක්ඛුනාති ඉධෙව ඨිතෝ ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා තස්ස බ්‍රහ්මුනෝ රූපං පස්සති, ඉධෙව ඨිතෝ සබ්බං තස්ස භාසතෝ සද්දං සුණාති, චිත්තං පජානාති. පාඨඤ්ඤේව චිත්තං පජානාමෙනීති කරජකායස්ස වසෙන චිත්තං පරිණාමෙති, පාදකජ්ඣාන චිත්තං ගහෙත්වා කායෙ ආරොපෙති, කායානුගතිකං කරොති, ද ඤ්ඣනමනං; කායගමනං හි දන්ධං හොති. සුඛසඤ්ඤං ච ලහුසඤ්ඤං ච ඔක්කමිස්සතීති පාදකජ්ඣානාරම්මණෙන ඉද්ධිචිත්තෙන සහජාතං සුඛසඤ්ඤං ච ලහුසඤ්ඤංච ඔක්කමති පවිසති එසෙති සම්පාපුණාති. සුඛසඤ්ඤා නාම උපෙක්ඛාසම්පයුත්තසඤ්ඤා, උපෙක්ඛා හි සන්තා සුඛන්ති වුත්තා. සා යෙව ච සඤ්ඤා නිවරණෙහි වෙව විතක්කාදි පච්චනීකෙහි ච විමුත්තත්තා ලහුසඤ්ඤා'ති පි වෙදිතබ්බා. තං ඔක්කන්තස්ස පන'ස්ස කරජකායොපි තූලපිචු විය සල්ලහුකෝ භොති. සෝ එවං වාතක්ඛිත්තතූලපිචුනා විය සල්ලහුකෙන දිස්සමානෙන කායෙන බ්‍රහ්මලොකං ගච්ඡති. එවං ගච්ඡන්තෝ ච සෙව ඉඤ්ජති පඨවීකසිණවසෙන ආකාසෙ මඟං නිම්මිනිත්වා පදසා ගච්ඡති; සෙව ඉඤ්ජති වායොකසිණවසෙන වායුං අධිට්ඨහිත්වා

තුලපිවු විය වායුනා ගච්ඡන්ති. අපි ච ගන්තුකාමතා එව එත්ථ පමාණං. සති හි ගන්තුකාමතාය එවං කතචිත්තාධිට්ඨායිනෝ අධිට්ඨාන මෙනකිච්චෙනා ච තෙසා ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරසම්භාරා විය දිස්සමානා ගච්ඡන්ති. චිත්තාවජ්ජනා කායං ඨපෙත්වා චිත්තං ආරොපෙති, චිත්තානුගතිකං කරොති, සීඝගමනං; චිත්තගමනං හි සීඝං හොති. සුඛසඤ්ඤාවසෙන ලහුසඤ්ඤාදීහි ඔක්කන්තිකාති රූපකායාරම්මණෙන ඉද්ධිවිඤ්ඤාණා සහජාතං සුඛසඤ්ඤාවසෙන ලහුසඤ්ඤං ච ඔක්කමති. සෙසං චිත්තහයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉදං පන චිත්තගමනමෙව හොති. එවං අදිස්සමානෙන කායෙන ගච්ඡන්තෙනා පනා'යං තිං තස්ස අධිට්ඨානචිත්තස්ස උපපාදක්ඛණෙ ගච්ඡති? උදාහු ඨිතික්ඛණෙ භඞ්ගක්ඛණෙ වා ඉ? චුක්තෙ හිතු පි ඛණෙසු ගච්ඡත්තීති ථෙරෙ ආහ. කිං පන සො සයං ගච්ඡති? කිමත්ථිනා පෙසෙතීති? යථාරුචිං කරොන්, ඉධ පන'ස්ස සයං ගමනමෙව ආගතං, ඔපම්මනිදස්සනත්ථි අධිට්ඨාන මනෙන නිම්මිතත්තා මනොමයං. අථ නිම්මිතරූපෙ කස්මා එදිසං ඉද්ධිං චක්ඛුස්මතා දිස්සං සඞ්ඝාතවසෙන වුත්තං, නිම්මිතරූපෙ පන පසාදෙ නාමන නත්ථි. "සචෙ ඉද්ධිමා චඬිකතෙත් නිම්මිතොපි තත්ථ වඬිකතෙත්ති ආදි සඞ්ඛිං සාවකනිම්මිතං සඤ්ඤාය වුච්චතං බුද්ධනිම්මිතො පන යං යං සත්තවා කරොති, තං තථෙව කරොති; භගවතො රූපවසෙන අක්ඛණ මපි කරොතීති. එත්ථ ච යං සො ඉද්ධිමා ඉධෙව ඨිතො දිබ්බෙන ච චක්ඛුනා රූපං පස්සති, දිබ්බාය සොතධාතුයා සද්දං සුණාති, චෙතොපරියඤාණෙන චිත්තං ජානාති, න එත්තාවතා කායෙන වසංව හොති; යම්පි සො ඉධෙව ඨිතො හොති බ්‍රහ්මුනා සඞ්ඛං සන්තිට්ඨති ස ල්ලපති සාකච්ඡං සමාපජ්ජති, එත්තාවතාපි න කායෙන වසං වත්තෙති; යම්පි'ස්ස 'පුරෙපි සහභිනෙ අධිට්ඨානි"ති ආදිකං අධිට්ඨානං, එත්තා වතා පි න කායෙන වසං වත්තෙති; යම්පි සො දිස්සමානෙන වා අදිස්සමානෙන වා කායෙන බ්‍රහ්මලොකං ගච්ඡති, එත්තාවතා පි න කායෙන වසං වත්තෙති; යං ච බො "සො තස්ස බ්‍රහ්මුනො පුරතො රූපං අභිනිම්මිනාති"ති ආදිනා නයෙන වුත්තවිධානං ආපජ්ජති, එත්තාවතා කායෙන වසං වත්තෙති නාම. සෙසං පනෙත්ථ කායෙන වසං වත්තනාය ච පුබ්බභාගදස්සනත්ථං වුත්තනෙති, අයං තාව අධිට්ඨානා ඉද්ධි.

විකුබ්බනාය පන ඔපොම්මාය ච ඉදං නානාකරණං: විකුබ්බනං තාව කරොන්තෙන චෙත්ථ ඝණවිරාගං විස්සට්ඨිත්වා කුමාරාග වණ්ණං වා දස්සෙති, නාගවණ්ණං වා දස්සෙති, සුපණ්ණවණ්ණං වා දස්සෙති, අසුරවණ්ණං වා දස්සෙති, ඉන්දවණ්ණං වා දස්සෙති, දෙවවණ්ණං වා දස්සෙති, බ්‍රහ්මවණ්ණං වා දස්සෙති,

සමුද්දවණ්ණං වා දස්සෙති, පබ්බතවණ්ණං වා දස්සෙති, සිහවණ්ණං වා දස්සෙති, බ්‍යග්ඝවණ්ණං වා දස්සෙති, දිප්පිවණ්ණං වා දස්සෙති, හත්ථිම්පි දස්සෙති, අස්සම්පි දස්සෙති, රථම්පි දස්සෙති, පත්තිම්පි දස්සෙති. ඉච්ඡිච්ඡි ගහනවනුහං දස්සෙතීති එවං වුත්තෙපන කුමාරකවණ්ණාදීසු යං යං ආකඞ්ඛති, තං තං අධිට්ඨාතබ්බං; අධිට්ඨහන්තෙන ච පඨවිකසිණාදීසු අඤ්ඤතරාරම්මණතො අභිඤ්ඤාපාදකඣානතෝ වුට්ඨාය අත්තනෝ කුමාරවණ්ණං ආවජ්ජිත්වා බ්‍රහ්මලෝකාභිමුඛෝ චිත්තං අධිට්ඨාතබ්බං, ආවජ්ජිත්වා පරිකම්මවසෙන පුනප්පුනං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය "එවරූපෝ නාම කුමාරකෝ හොමී"ති අධිට්ඨාතබ්බං, සහ අධිට්ඨානචිත්තෙනෙව කුමාරකෝ හෝති, දෙවදත්තෝ විය; එස නයෝ සබ්බත්ථ. "හත්ථිම්පි දස්සෙතී"ති ආදි පනේත්ථ බහිබාහි තහිං ආදිදස්සනවසෙන වුත්තං, නත්ථි "හත්ථි හොමී"ති අනධිට්ඨිතා "හත්ථි හොතූ"ති අධිට්ඨාතබ්බං; අස්සාදීසු ච එසේව නයෝ. අයං විකුබ්බනා ඉධි.

මනොමයං කාතුකාමෝ පන පාදකජ්ඣානතෝ වුට්ඨාය කායං තාව ආවජ්ජති වුත්තනයෙනේව "සුසිරෝ හොතූ"ති අධිට්ඨාති, සුසිරෝ හොති. අථස්ස අභිඤ්ඤානතරෙ අඤ්ඤං කායං ආවජ්ජිත්වා පරිකම්මං කත්වා වුත්තනයෙනේව අධිට්ඨාති: තස්ස අභිඤ්ඤානතරෙ අඤ්ඤෙසු කායෙසු නොතුත්ථි, සෝ තං මූලසරීරමිව රත්තිඨානං විය, කොසියා අසිං විය, කරණ්ඩාය අහිං විය ච අවහිතත්තා තෙන වුත්තං: "සුඛ ගිඤ්ඣ ඉමස්ස කායං අඤ්ඤං කායං අභිනිම්මිනාහි රූපිං මනොමයං සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගිං අහීනින්ද්‍රියං, නෙවත්ථි සු ඛිලෝ මුඤ්චමානා ඒසිකං පවාහෙය්‍ය, සාහං එව'මාහ: "අඤ්ඤං බු කෙසූ, අඤ්ඤං ඒසිකා; අඤ්ඤං මුඛෙසූ, අඤ්ඤං ඒසිකා; මුඤ්ච මා ත්වේව ඒසිකා පවාහෙසූ"ති ආදි. එස්ථ ච යථා ඒසිකාදයෝ මූලසරීරතෝ සදිසා හොන්ති, එවං මනොමයං රූපං ඉද්ධිමතා සදිසමෙව හොතීති දස්සනත්ථං එතා උපමා වුත්තාති. අයං මනොමයා ඉධි.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ

## ඉද්ධිවිධ නිද්දේසෝ නාම

වාදසමෝ පරිච්ඡෙදෝ.

---

## 13.

## අභිඤ්ඤා නිද්දේසෝ.

---

ඉදානි දිබ්බසොතධාතුයා නිද්දෙසකතෝ අනුප්පත්තෝ. තත්ථ තතො පරාසු ච නිසු අභිඤ්ඤාසු "යො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ"ති

ආදීනං අත්ථෝ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. සබ්බඤ්ච පන විසෙ සමත්තමෙව වණ්ණයිස්සාම. තත්‍ර දිබ්බාය සොතධාතුයාති එත්ථ: දිබ්බසදිසත්තා දිබ්බා, දෙවානං හි සුචරිතකම්මනිබ්බත්තා පිත්තාසෙම්හරුහිරාදීහි අපලිබුද්ධා උපක්කිලෙසවිමුත්තතාය දූරෙ පි ආරම්මණසම්පටිච්ඡනසමත්ථා දිබ්බා පසාදසොතධාතු හොති; අථා වාපි ඉමස්ස භික්ඛුනෝ විරියභාවනාබලනිබ්බත්තා කුණ්ඨසොතධා තු තාදිසා යෙවාති දිබ්බසදිසත්තා දිබ්බා. අපි ච දිබ්බවිහාරව සෙන පටිලද්ධත්තා අත්තනා ච දිබ්බවිහාරසන්නිස්සිතත්තා පි දිබ්බා. සවණභාවසන්ධන නිජ්ජීවසෙසන ච සොතධාතු. සොතධාතුකිච්චකර ණෙන ච සොතධාතු වියාති පි සොතධාතු, තාය දිබ්බාය සොතධා තුයා. විසුද්ධාභාති පරිසුද්ධාය නිරුපක්කිලෙසාය. අතික්කන්ත මානුසිකාභාති මනුස්සූපචාරං අතික්කමිත්වා සද්දසවණෙන මානුසි කං මංසසොතධාතුං අතික්කන්තාය, විතිවත්තෙත්වා ඨිතාය. උභො සද්දෙ සුණාතීති වෙ සද්දෙ සුණාති, කතමෙ වෙ? දිබ්බෙ ච මානුසෙ ච; දෙවානං ච මනුස්සානං ච සද්දෙ හි වුත්තං හොති, එතෙන පදෙ සපරියාදානං වෙදිතබ්බං. යෙ දූරෙ සන්තිකෙ චා හි යෙ සද්දා දූරෙ පරචක්කවාළෙ පි, යෙ ච සන්තිකෙ අත්තමංසො සදෙහසන්නිස්සි ත පාණකසද්දා පි, තෙ සුණාතීති වුත්තං හොති. එතෙන නිපප දෙසපරියාදානං වෙදිතබ්බං. කථං පනායං උප්පාදෙතබ්බාති? තෙන භික්ඛුනා අභිඤ්ඤුප්පාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය පරිකම්මස මාධිවිත්තෙන පඨමතරං පකතිසොතපථෙ දූරෙ ඔළාරිකෙ අර ඤ්ඤෙ සීහාදිනං සද්දෙ ආවජ්ජිතබ්බෙ, විහාරෙ ගණ්ඨිසද්දා මහරිසද්දා සංඛසද්දෙ, සාමණෙරදහරභික්ඛූනං සබ්බත්ථමෙන සජ්ඣායනත්තානං සජ්ඣායනසද්දෙ, පකතිකථං කථෙන්තානං "කිං භන්තෙ" "කිමාවුසො" ති ආදිසද්දෙ, සකුණසද්දෙ වාත සද්දෙ, පදසද්දෙ, පක්කන්තඋදකස්ස විවිච්චනසද්දෙ ආතපෙ සුස්ස මානතාලපණ්ණසද්දෙ, කුක්කිපිලිකාදිසද්දෙති එවං සබ්බොළාරි කතො පභුති ඝටාකඝාතමත්ත සුබ්බමුඛුබ්බිමසද්ද අවජ්ජිතබ්බා. තෙන පුරත්ථිමාය දිසාය සද්දනිමිත්තං මනසි කාතබ්බං, පච්ඡිමාය උත්තරාය දක්ඛිණාය හෙට්ඨිමාය උපරිමාය දිසාය, පුරත්ථිමාය අනු දිසාය පච්ඡිමාය උත්තරාය දක්ඛිණාය අනුදිසාය සද්දනිමි ත්තං මනසිකාතබ්බං; ඔළාරිකානම්පි සුබ්බමානම්පි සද්දනිම් ත්තං මනසිකාතබ්බං. තස්ස තෙ සද්දා පාකතිකවිත්තස්සාපි පාකටා හොන්ති, පරිකම්මසමාධිවිත්තස්ස පන අතිවිය පාකටා. තස්සෙ'වං සද්දනිමිත්තං මනසිකරොතො ඉදානි දිබ්බසොතධාතු උපපජ්ජිස්සති ති තෙසු සද්දෙසු අඤ්ඤතරං ආරම්මණං කත්වා මනොවාරාවජ්ජනං උපපජ්ජති, තයම්හි නිරුද්ධෙ චත්තාරි පඤ්ච වා ජවනානි ජවන්ති;

යෙසං පුරිමානි තීණි වත්තාරි වා පරිකම්ම උපචාරඅනුලෝම ගොත්‍රභූනාමකානි කාමාවචරානි, චතුත්ථං පඤ්චමං වා අප්පනාචිත්තං රූපාවචරං චතුත්ථජ්ඣානිකං. තඤ්ච යං තෙන අප්පනාචිත්තෙන සද්ධිං උපපන්නං සුණං, අයං දිබ්බා සොතධාතූති වෙදිතබ්බා. තතො පරං තයිං සොතෙ පසාතෙ හොති. තං ඨාමජාතං කරොතෙන "එත්ථන්තරෙ සද්දං සුණාමී"ති එකඛණුලමත්තං පරිවජ්ජෙත්වා වඩ්ඪෙතබ්බං, තතො වඩ්ඪුල-චතුරඞ්ගුල-අඤ්ඤඞ්ගුල-විදත්ථි-රතන-අන්තොගබ්භ-පමුඛ-පාසාද-පරිවෙණ-සංඝාරාම-ගොචරගාම-ජනපදදිවසෙන යාව චක්කවාළං තතො වා භියොපි පරිවජ්ජෙත්වා පරිවජ්ජෙත්වා වඩ්ඪෙතබ්බං. එවං අධිගතාභිඤ්ඤෙ එස පාදකජ්ඣානාරම්මණෙන ථූලො කාසබහන්තරගතෙ පි සද්දෙ පුන පාදකජ්ඣානං අසමාපජ්ජිත්වා පි අභිඤ්ඤාසුඛුණෙන සුණාති යෙව; එවං සුණන්තොව සචෙ පි යාව බ්‍රහ්මලොකා සඞ්ඛභෙරිපණවාදිසද්දෙ එක කොලාහලං හොති, පාටියෙක්කං ච විජ්ඣාපෙතුකාමතාය සති 'අයං සඞ්ඛසද්දෙ,' 'අයං භෙරිසද්දෙ,'ති විවත්තෙපතුං සක්කොති යෙවාති.

## දිබ්බසොතධාතු කථා නිට්ඨිතා.

———ඁ———

චෙතොපරියඤාණකථාය **චෙතොපරියඤාණායාති** එත්ථ පරියාතීති පරියං, පරිවජ්ජෙතීති අත්ථො; චෙතසො පරියං චෙතොපරියං, චෙතොපරියං ච තං ඤාණං චාති චෙතොපරියඤාණං, තදත්‍ථායාති වුත්තං හොති. පරසන්තානෙති අත්තානං ඨපෙත්වා සෙසසත්තානෙ, **"පරසුගලානෙ"**තිපි ඉදමෙව්; වෙනෙය්‍යවසෙන පන දෙසනා විලාසෙන ච ව්‍යඤ්ජනානානත්තං කතං. **චෙතසා චෙතොති** අත්තනො චිත්තෙන තෙසං චිත්තං, **පරිච්චාති** පරිවජ්ජෙත්වා, "පජානාති"ති සරූපාදිවසෙන නානප්පකාරතො ජානාති. කථං පනෙතං ඤාණං උප්පාදෙතබ්බන්ති? එතං හි දිබ්බචක්ඛුවසෙන ඉජ්ඣති, තං එතස්ස පරිකම්මං, තස්මා තෙන භික්ඛුනා ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා දිබ්බෙන චක්ඛුනා පරස්ස හදයරූපං නිස්සාය වත්තමානස්ස ලොහිතස්ස වණ්ණං පස්සිත්වා චිත්තං පරියෙසිතබ්බං. යදා හි සොමනස්සං චිත්තං වත්තති, තදා රත්තං නිග්‍රොධපක්ඛසදිසං හොති; යදා දෙමනස්සචිත්තං වත්තති, තදා කාළකං ජම්බුපක්කසදිසං; යදා උපෙක්ඛාචිත්තං වත්තති, තදා පසන්නතිලතෙලසදිසං; තස්මා තෙන 'ඉදං රූපං සොමනස්සින්ද්‍රියසමුට්ඨානං 'ඉදං දෙමනස්සින්ද්‍රියසමුට්ඨානං', 'ඉදං උපෙක්ඛින්ද්‍රියසමුට්ඨාන'න්ති පරස්ස හදයලොහිත වණ්ණං පස්සිත්වා චිත්තං පරියෙසනෙනෙන චෙතොපරියඤාණං ඨාමගතං කාතබ්බං. එවං ඨාමගතෙ ඤාණෙ තස්මිං අත්තකමෙන සබ්බම්පි කාමාවචරචිත්තං රූපාවචරා රූපාවචරචිත්තං ච පජා

නාති; චිත්තා චිත්තමේව සඞ්කමනෙනා විනා පි හදයරූපදස්සනෙන; වුත්තම්පි චෙතං අට්ඨකථායං: "ආරුපෙ පරස්ස චිත්තං ජානිතුකාමෝ කස්ස හදයරූපං පස්සති? සඤ්ඤාදියවිකාරං ඔලොකෙන්තී ති? න කස්සචි, ඉද්ධිමතෝ විසයෝ එස: යදිදං යත්ත කත්ථචි චිත්තං ආවජ්ජනෙනා සොළසපපහෙදං චිත්තං ජානාති. අනාගාමිනිවෙස ස්ස පන වසෙන අයං කථා" ති. "සරාගං වා චිත්ත" න්ති ආදිස්ු පන අට්ඨවිධං ලොභසහගතං චිත්තං සරාගං චිත්තන්ති වෙදිතබ්බං, අවසෙසං චතුභූමකං කුසලාබ්‍යාකතවිත්තං විතරාගං; වෙ දෙමනස්සචිත්තා නි වෙ විචිකිච්ඡුද්ධච්චචිත්තානීති ඉමානි පන චත්තාරි චිත්තානි ඉම සමිං දුකෙ සඞ්ගහං න ගච්ඡන්ති, කෙවි පන ථෙරා තානි පි සඞ්ගණ්හන්ති. ද්විධං පන දෙමනස්සචිත්තං සදොසං චිත්තං නාම, සබ්බම්පි චතුභූමකංකුසලාව්‍යාකතවිත්තාවිත්තදොසං; සෙසානි දසඅකුසලචිත්තානි ඉමස්මිං දුකෙ සංගහං න ගච්ඡන්ති, කෙවි පන ථෙරා තානි පි සංගණ්හන්ති. "සමොහං චිත්තමොහ" න්ති එත්ථ පන පාරිපුන්නාලිකත්තයෙන විචිකිච්ඡුද්ධච්චසහගතවයේව සමොහං, මොහස්ස පන සබ්බාකුසලෙසු සම්භවතෝ වාදසවිධම්පි අකුසලචිත්තං සමොහං චිත්තන්ති වෙදිතබ්බං, අවසෙසං චිත්තමොහං. විඤ්ඤාණඤ්චායතනම්පන සංඛිත්තං, උද්ධච්චානුගතං විකඛිත්තං; රූපාවචරාරූපාවචරං මහග්ගතං, අවසෙසං අප්පමාණාරම්මණතා; සබ්බම්පි තෙභූමකං සඋත්තරං, ලොකුත්තරං අනුත්තරං; උපචාරප්පත්තං අප්පනාප්පත්තඤ්ච සමාහිතං, උභයම්පත්තං අසමාහිතං; තදඞ්ගවික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදපටිප්පස්සද්ධිනිස්සරණවිමුත්තිප්පත්තං විමුත්තං, පඤ්චවිධම්පි එතං විමුත්තිම්පත්තං අවිමුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉති වෙතොපරියඤාණලාභී භික්ඛු සබ්බප්පකාරම්පි ඉදං "සරාගං වා චිත්තං=පෙ=අවිමුත්තං වා චිත්තං අවිමුත්තං චිත්ත" න්ති පජානාතීති.

## චෙතොපරියඤාණ කථා නිට්ඨිතා.

---

පුබ්බෙනිවාසානුස්සති ඤාණකථාය පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණානි පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිම්හි යං ඤාණං, තදත්ථාය; "පුබ්බෙ නිවාසෙ" ති පුබ්බෙ අතීතජාතීසු නිවුත්ථක්ඛන්ධා; "නිවුත්ථා" ති අජ්ඣාවුත්ථා අනුභූතා, අත්තනෝ සන්තානෙ උපජ්ජිත්වා නිරුද්ධා නිවුත්ථක්ඛන්ධා මමා වා. "නිවුත්ථා" ති ගොචරනිවාසෙන නිවුත්ථා, අත්තනෝ විඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤාතා පරිච්ඡින්නා; පරවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාතා පි වා ඉන්ද්‍රියවට්ටමකානුස්සරණාදිසු, තෙ බුද්ධානං යෙව ලහන්ති. "පුබ්බෙනිවාසානුස්සති" න්ති යාය සතියා පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති, සා පුබ්බෙනිවාසානුස්සති. "ඤාණ" න්ති තාය සතියා සම්පයුත්තඤාණං. එවම්ස්ස පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණස්ස අත්ථාය පුබ්බෙනිවාසානුස්සති

ඤාණාය; එතස්ස ඤාණස්ස අධිගමාය පත්තියාති වුත්තං හොති. "අනෙකවිහිත"න්ති අනෙකවිධං, අනෙකෙහි වා පකාරෙහි පවත්තිතං සංවණ්ණිතන්ති අත්ථෝ. "පුබ්බෙනිවාස"න්ති සමනන්තරාතීතං භවං ආදිං කත්වා තත්ථ තත්ථ නිවුත්ථ ඛන්ධානං. "අනුස්සරති"න්ති ඛණ්ඩපටිපාටිවසෙන වුත්තපටිසන්ධිවසෙන වා අනුගණ්හං අනුගණ්හං සරති. ඉමං හි පුබ්බෙනිවාසං ශ්‍රාවකා අනුස්සරන්ති: තික්ඛිත්තා පකතිසාවකා මහාසාවකා අග්ගසාවකා පච්චෙකබුද්ධා බුද්ධා ච. තත්ථ තික්ඛිත්තා වත්තාඛ්‍රිසං යෙව කප්පෙ අනුස්සරන්ති, න තතොපරං; තතොපි දුබ්බලපඤ්ඤත්තා, තෙසං හි නාමරූපපරිච්ඡෙදවිරහිතත්තා දුබ්බලා පඤ්ඤා හොති. පකතිසාවකා කප්පසතම්පි කප්පසහස්සම්පි අනුස්සරන්ති යෙව, බලවපඤ්ඤත්තා. අසීතිමහාසාවකා සතසහස්සකප්පෙ අනුස්සරන්ති; වෙ අග්ගසාවකා එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං සතසහස්සං ච; පච්චෙකබුද්ධා වෙ අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි සතසහස්සං ච; එත්තකො හි එතෙසං අභිනීහාරො. බුද්ධානං පන පරිච්ඡෙදෙ නාම නත්ථි. තික්ඛිත්තා ච ඛණ්ඩපටිපාටිමෙව සරන්ති, පටිපාටිං මුච්චිත්වා වුත්තපටිසන්ධිවසෙන සරිතුං නාසක්කොනත්ථි, තෙසං හි ඤාණං විය ඉච්ඡා තපදෙසොක්කමනං නත්ථි; යථා පන ඤාණං යතිං අමුඤ්චිත්වා ගච්ඡති, එවං තෙ ඛණ්ඩානං පටිපාටිං අමුඤ්චිත්වා සරන්ති. පකතිසාවකා ඛණ්ඩපටිපාටියා පි අනුස්සරන්ති, වුත්තපටිසන්ධිවසෙන පි සඤ්ඤමනන්ති; තථා අසීතිමහාසාවකා. චිත්තං පන අග්ගසාවකානං ඛණ්ඩපටිපාටිකිච්චං නත්ථි, එකස්ස අත්තභාවස්ස වුත්තං දිස්වා පටිසන්ධිං පස්සන්ති, පුන අපරස්ස වුත්තං දිස්වා පටිසන්ධිනන්ති එවං වුත්තපටිසන්ධිවසෙනෙව සඤ්ඤමනන්නා ගච්ඡන්ති. තථා පච්චෙකබුද්ධා. බුද්ධානං පන නෙව ඛණ්ඩපටිපාටිකිච්චං, න වුත්තපටිසන්ධිඤ්ඤමනකිච්චං අත්ථි, තෙසං හි අනෙකාසු කප්පකොටීසු ගෙවඨා වා උපරි වා යං යං ඨානං ඉච්ඡන්ති තං තං පාකටමෙව හොති, තස්මා අනෙකා පි කප්පකොටියො පෙය්‍යාලපාළිං විය සඞ්ඛිපිත්වා යං යං ඉච්ඡන්ති, තත්ර තත්‍රෙව ඔක්කමනතා සීහොක්කන්තනවසෙන ගච්ඡන්ති. එවං ගච්ඡන්තානං ච නෙසං ඤාණං යථානාම කතවාලවෙධපරිවයස්ස ථරහඞ්ගසදිසස්ස ධනුග්ගහස්ස බ්‍රහ්මුනා සරා අන්තරා රුක්ඛලතාදීසු අසජ්ජමානා ලක්ඛෙ යෙව පතන්ති නසජ්ජන්ති නාවිරජ්ඣන්ති, එවං අන්තරන්තරාසු ජාතීසු නසජ්ජති නාවිරජ්ඣති, අසජ්ජමානං අවිරජ්ඣමානං ඉච්ඡිතිච්ඡිතඨානං යෙව ගණ්හාති. ඉමෙසු ච පන පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරණසමත්ථෙසු නිත්තියානං පුබ්බෙනිවාසඥාණං බාහිරුප්පාදකපඨමජ්ඣානසදිසං ඛාතබ්බං උපමාහි, පකතිසාවකානං දිප්පපභාසදිසං, මහාසාවකානං ඔකාසාලොකසදිසං, අග්ගසාවකානං ඔසධිතාරකප්පභාසදිසං, පච්චෙකබුද්ධානං චන්දප්පභාසදිසං, බුද්ධානං රස්මිසහස්සපටිමණ්ඩිතසරදං-

සුරියමණ්ඩලසදිසං කත්වා උපට්ඨානි. නිසීයානං ව පුබ්බනිවාසානුස්සරණං අක්ඛානං යට්ඨිකොටිගමනං විය හොති, පකතිසාවකානං දණ්ඩකසෙතුගමනං විය, මහාසාවකානං ජඞ්ඝසෙතුගමනං විය, අග්ගසාවකානං සකටසෙතුගමනං විය, පච්චෙකබුද්ධානං ජඞ්ඝමග්ගගමනං විය, බුද්ධානං මහාසකටමග්ගගමනං විය. ඉමයඤ්ච පන අධිකාරෙ සාවකානං පුබ්බෙනිවාසානුස්සරණං අධිප්පෙතං, තෙන වුත්තං "අනුස්සරති"ති ඛණිකපච්චුප්පන්නවසෙන වුත්තපටිසන්ධිවසෙන වා අනුගන්ත්වා අනුගන්ත්වා සරති"ති. තඤ්ච එවං අනුස්සරිතුකාමෙන ආදිකම්මිකෙනභික්ඛුනා පවිජිතභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තෙන තරභොගතෙන පටිසල්ලීනෙන පටිපාටියා චත්තාරි ඣානානි සමාපජ්ජිත්වා අභිඤ්ඤාපාදකචතුත්ථජ්ඣානතො වුට්ඨාය සබ්බපඨමිමානිසජ්ජා ආවජ්ජිතබ්බා, තතො ආසනපඤ්ඤාපනං සෙනාසනපරිභොජනං පත්තචීවරපටිසාමනං හොජනකාලො ගාමතො ආගමනකාලො ගාමෙපිණ්ඩාය චරණකාලො ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨකාලෝ විහාරතො නික්ඛමනකාලෝ චෙතියඞ්ගණ බොධියඞ්ගණ වන්දනකාලෝ පත්තධොවන කාලෝ පත්තපරිභොගකාලෝ, පත්ත පටිභාගනතො යාව මුඛධොවනා කතකිච්චං, පච්ඡාසකාලෙ කතකිච්චං, මජ්ඣිමයාමෙ කතකිච්චං, පඨමයාමෙ කතකිච්චං නි එවං පටිලොමක්කමෙන සකලරත්තිංදිවං කතකිච්චං ආවජ්ජිතබ්බං. එත්තකං පන පකතිවිත්ථාරසා පි පාකටං හොති, පරිකම්මසමාධිවිත්ථාරස්ස පන අතිපාකටමෙව. සචෙ පනෙත්ථ කිඤ්චි න පාකටං හොති, පුන පාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ආවජ්ජිතබ්බං, එත්තකෙන දිපෙ ජලිතෙ විය පාකටං හොති. එවං පටිලොමක්කමෙනෙව දුතියදිවසෙ පි තතිය චතුත්ථපඤ්චමදිවසෙ පි දසාහෙ පි අඩ්ඪමාසෙ පි මාසෙ පි යාව සංවච්ඡරා පි කතකිච්චං ආවජ්ජිතබ්බං. එතෙනෝ'ව උපායෙන දසවස්සානි විසතිවස්සානීනි යාව ඉමස්මිං භවෙ අත්තනො පටිසන්ධි, තාව ආවජ්ජනෙනෙව පුරිමභවෙ වුත්තික්ඛණෙ වත්තිතනාමරූපං ආවජ්ජිතබ්බං. පඤ්හානි හි පණ්ඩිතෙ භික්ඛු පඨමවාරෙනෙව පටිසන්ධිං උග්ඝාටෙත්වා වුත්තික්ඛණෙ නාමරූපං ආරම්මණං කාතුං; යස්මා පන පුරිමභවෙ නාමරූපං අසෙසං නිරුද්ධං, අඤ්ඤං උපපන්නං, තස්මා තං ඨානං ආහුන්දරිකං අන්ධතාමිස්ස හොති දුද්දසං දුප්පඤ්ඤෙන. තෙනාපි "න, සකෙකාම'හං පටිසන්ධිං උග්ඝාටෙත්වා වුත්තික්ඛණෙ වත්තිතනාමරූපං ආරම්මණං කාතු"නති ධුරනික්ඛෙපං න කාතබ්බා, තදෙව පාදකජ්ඣානං පුනප්පුනං සමාපජ්ජිතබ්බං, තතො ව වුට්ඨාය වුට්ඨාය තං ඨානං ආවජ්ජිතබ්බං; එවං කරොන්තො හි සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො කූටාගාරස්ස ණ්හිකපාය මහාරුක්ඛං ඡින්දන්තො සාඛාපලාසවෙධනමත්තෙන

නෙව එරසුඛාරාය විපත්තාය මහාරුක්ඛං ජිඝිතුං අසක්කොනෙපි ධුරනික්ඛේපං අකත්වා කම්මාරසාලං ගන්ත්වා තික්ඛිණං එරසුං කාරාපෙත්වා පුන ආගන්ත්වා ඡින්දෙය්‍ය, පුන විපත්තාය ච පුන පි තථෙව කාරෙත්වා ඡින්දෙය්‍ය, සෝ එවං ඡිඳන්තෝ ඡින්නස්ස ඡින්නස්ස පුන ඡේදනක්ඛමභාවතෝ අවඡින්නස්ස ච ඡේදනතෝ නචිරස්සෙව මහාරුක්ඛං පාතෙය්‍ය, එවමෙව පාදකජ්ඣානාවුට්ඨායපුබ්බේ ආවජ්ජිතං අනාවජ්ජිත්වා පරිසඞ්මෙව ආවජ්ජන්තෝ නචිරස්සෙව පරිඝසඞ්ඛං උග්ඝාටෙත්වා වුත්තක්ඛණෙ පවත්තිනානාරූපං ආරම්මණං කරෙය්‍ය නි. කථඤ්චාලකකෙ සාරොහකාදිනි පි අයමේවෝ දීපෙතබ්බා. තත්ථ පඨමජ්ඣානිසඞ්ඛාතෝ පඨවි යාව පරිඝසඞ්ඛාතා ආරම්මණං කත්වා පවත්තඤ්ඤණං පුබ්බේ නිවාසඤ්ඤණං නාම නාහොති, තං පන පරිකම්මසමාධිඤ්ඤණං නාම හොති, අත්තානඤ්ඤාණන්ති' පි එකේ වදන්ති, තං රූපාවචරං සඞ්ඛාය නඋපගච්ඡති. යදි පන'ස්ස තික්ඛිණෝ පරිඝසඞ්ඛං අනික්කමිත්ම වුට්ඨක්ඛණෙ පවත්තිනානාවිරූපාරම්මණං කත්වා මනොවාරාවඣ්ජනා උපජ්ජන්ති, තඤ්ච ඛො නිරුද්ධෙ තදෙවාරම්මණං කත්වා වත්තාරිපඤ්චවාරජවනානිජවන්ති, තෙසංපුබ්බෙවුත්තනයෙනෙවපුරිමානි පරිකම්මාදිනාමකානි කාමාවචරානි හොන්ති, පච්ඡිමං රූපාවචරං චතුඤ්ඤාණිකං අපපනාචිත්තං; තදා'ස්සායං තෙන චිත්තෙන සහ ඤාණං උපජ්ජති, ඉදං පුබ්බෙ නිවාසානුස්සතිඤාණං නාම. තෙන ඤාණෙන සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය අනෙකාකාරවිතිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සෙය්‍යථිදං? **එකම්පි ජාතිං වෙ ද්වි ජාතිංආ=ඉප=ඒති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකාකිරියං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරතීති.**

තත්ථ "එකම්පි ජාතිං"නන්ති එකම්පි පටිසන්ධිමූලං, වුත්තිපරියොසානං එකභවපරියාපන්නං බන්ධනන්නානං; එස නයෝ "වෙ පි ජාතියෝ"ති ආදිසු පි. "අනෙකෙ පි සංවට්ට කප්පෙ"ති ආදිසු පන පරිහායමානෝ කප්පෝ සංවට්ටකප්පෙ, වඩ්ඪමානෝ විවට්ටකප්පොති වෙදිතබ්බෝ, තත්ථ සංවට්ටෙන සංවට්ටඨායි ගහිතෝ හොති, තාමූල කත්තා; විවට්ටෙන ච විවට්ටඨායි. එවං හි සති යානි තානි **"එත්තකානි නාම ගිහිබ්භවෙ කප්පසත අඛ්ඛ්‍යානි, කතමානි එත්තකානි? සංවට්ටෝ සංවට්ටඨායි විඛ්ඛ්‍යෝ විවට්ටඨායි"ති** වුත්තානි, තානි පරිගහිතානි හොන්ති. තත්ථ තයෝ සංවට්ටා: ආපොසංවට්ටෝ තෙජොසංවට්ටෝ වායොසංවට්ටොති; තිස්සො සංවට්ටසීමා: ආභස්සරා සුභකිණ්ණං වෙහප්ඵලානි; යදා කප්පෝ තෙජසා සංවට්ටති, ආභස්සරතෝ හෙට්ඨා අග්ගිනා ඩය්හති; යදා ආපෙන සංවට්ටති, සුභකිණ්ණතෝ හෙට්ඨා උදකෙන විලීයති; යදා වායුනා සංවට්ටති, වෙහප්ඵලතෝ හෙට්ඨා වාතෙන විද්ධංසති. විත්ථාරතෝ පන යදා පි එකං බුද්ධක්ඛෙත්තං විනස්සති, බුද්ධක්ඛෙත්තං නාම තිවිධං: ජාතික්ඛෙ

තනං ආණක්ඛෙත්තං විසයක්ඛෙත්තං ච; තත්ථ ජාතික්ඛෙත්තං දස සහස්සචක්කවාළපරියන්තං හොති, යං තථාගතස්ස පටිසන්ධිගහණාදීසු කම්පති; ආණක්ඛෙත්තං කොටිසතසහස්සචක්කවාළපරියන්තං, යත්ථ රතනසුත්තං බන්ධිපරිත්තං ඛජ්ජගපරිත්තං ආටානාටියපරිත්තං මොරපරිත්තන්ති ඉමෙසං පරිත්තානං ආභුභාවෝ වත්තති; විසයක්ඛෙත්තං අනන්තමපරිමාණං, යං "ඤාණඤ්ච පන අනාවරණඤ්ඤ"න්ති වුත්තං; යත්ථ යං යං තථාගතෝ ආකඞ්ඛති තං තං ජානාති. එවමේතෙසු තීසු බුද්ධක්ඛෙත්තෙසු එකං ආණක්ඛෙත්තං විනස්සති, තස්මිං පන විනස්සන්තෙ ජාතික්ඛෙත්තම්පි විනට්ඨමේව හොති. විනස්සන්තම්පි එකතොව විනස්සති, සණ්ඨහන්තම්පි එකතොව සණ්ඨහති. තත්‍රෙවං විනාසො ච සණ්ඨහනං ච වෙදිතබ්බං: යස්මිං සමයෙ කප්පො අග්ගිනා නස්සති ආදිතොව කප්පවිනාසකමහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙ එකං මහාවස්සං වස්සති, මනුස්සා තුස්සිත භවනෙ නිබ්බත්තා නිහරිත්වා වපන්ති, සස්සෙසු පන ගොඛායිතකමත්තෙසු ජාතෙසු ගද්දභරවං රවන්තෙ එකබීජම්පි නවස්සති, තදා පඨමජ්ඣානං පඨමජ්ඣානමෙව හොති වස්සං, ඉදං ඔඩ්ඩාය භගවතා: "අත්ථානි ඛො ගිඤ්ඣමෙ සමඝො යං බහූනි වස්සානි බහූනි වස්සසතානි බහූනි වස්සසහස්සානි බහූනි වස්සසතසහස්සානි දෙවො නවස්සතී"ති වුත්තං, වස්සූපජීවිනො සත්තා කාලඤ්ඤා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තන්ති, පුඤ්ඤඵලූපජීවිනියෝ ච දෙවතා. එවං දීඝෙ අද්ධානෙ වීතිවත්තෙ තත්ථ තත්ථ උදකං පරික්ඛයං ගච්ඡති, අථානුපුබ්බෙන මච්ඡකච්ඡපා පි කාලඤ්ඤා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තන්ති, නෙරයිකසත්තා පි; තත්ථ නෙරයිකා සත්තමම්සුරියපාතුභාවෙ විත්තසන්තීති එකෙ. ඣානං විනා නත්ථි බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති, එතෙසං ච කෙචි දුබ්භික්ඛපීළිතා, කෙචි අභබ්බා ඣානාධිගමාය, තෙ කථං තත්ථ නිබ්බත්තන්තීති? දෙවලොකෙ පවිලම්භනවසෙන, තදා හි "වස්සසත සහස්සචවයෙන කප්පුට්ඨානං භවිස්ස"න්ති ලොකව්‍යූහා නාම කාමාවචරදෙවා මිත්තසිරා විකිණ්ණකෙසා රුදමුඛා අස්සූනි හත්ථෙහි පුඤ්ඣමානා රතනවත්ථිනිවත්ථා අතිවිය විරූපවෙසධාරිනෝ හුත්වා මනුස්සපථෙ විවරන්තා එවං ආරොචෙන්ති: "මාරිසා ඉතො වස්සසතසහස්සචවයෙන කප්පවුට්ඨානං භවිස්සති, අයං ලොකො විනස්සිස්සති, මහාසමුද්දෙ පි උසුසුස්සිස්සති, අයං ච මහාපථවී සිනෙරු ච පබ්බතරාජාදයශ්ච සබ්බෙ ඉස්සති, විනස්සිස්සන්ති, යාව බ්‍රහ්මලොකා ලොකවිනාසො භවිස්සති, මෙත්තං මාරිසා භාවෙථ කරුණං මුදිතං උපෙක්ඛං මාරිසා භාවෙථ මාතරං උපට්ඨහථ, පිතරං උපට්ඨහථ කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනෝ හොථා"ති. තෙස වචනසුත්වා සෙසත්තා මනුස්සා වහුමම දෙවාවසං චවනජාතා අඤ්ඤමඤ්ඤං මුදුචිත්තා නුත්තිතෙතාදීනි පුඤ්ඤානි කරිත්වා

දෙවලොකෙ නිබ්බත්තන්ති, තත්ථ දිබ්බසුධාභොජනං භුඤ්ජිත්වා ව යොකඤ්ඤේ පරිකම්මං කත්වා ඣානං පටිලභන්ති, තදඤ්ඤේ පන අපරාපරියවෙදනියෙන කම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තන්ති, අපරාපරියවෙදනියකම්මරහිතො හි සංසාරෙ සංසරන්තො සත්තො නාම නත්ථි, තෙ පි තත්ථ තථෙව ඣානං පටිලභන්ති, එවං දෙවලොකෙ පටිලබ්ධඣානවසෙන සබ්බෙ පි බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තන්තීති. වස්සූපචෙජ්දතො පන උබ්බං දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන දුතියා සුරියා පාතුභවන්ති, වුත්තඤ්හි වෙතං භගවතා: **නොහි සෝ හි භික්ඛවෙ සම්මාසෝ**"ති සත්තසුරියං විත්ථාරෙතබ්බං; පාතුභූතෙ ච පන තස්මිං නෙව රත්තිපරිවෙජ්දෙ න දිවාපරිවෙජ්දෙ පඤ්ඤායති, එකො සුරියො උදෙති, එකො අත්ථංගච්ඡති, අවිච්ඡින්නසුරියසන්තාපොව ලොකො හොති; යථා ච පකතිසුරියෙ සුරියදෙවපුත්තො හොති, එවං කප්පවිනාසකසුරියෙ නත්ථි, යෙ පි තත්ථ පකතිසුරියෙ වත්තමානෙ ආකාසෙ වලාහකා පි ච්‍ඣමසිඛා පි චරන්ති, කප්පවිනාසකසුරියෙ වත්තමානෙ විගතච්ඣමවලාහකං ආදාසමණ්ඩලං විය නිම්මලං නභං හොති. ඡ්‍ඣපෙතා පඤ්ච මහානදියො සෙසකුනාදිආදීසු උදකං සුස්සති. තතො දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන තතියො සුරියො පාතුභවති, යස්ස පාතුභාවා මහානදියො පි සුස්සන්ති; තතො දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන චතුත්ථො සුරියා පාතුභවන්ති, යස්ස පාතුභාවා හිමවති මහානදිනං පභවාසීහත්තනොහංසපාතනො කණ්ණමුණ්ඩකො රථකාරදහො අනොතත්තදහො ඡද්දන්තදහො කුණාලදහොති ඉමෙ සත්ත මහාසරා සුස්සන්ති; තතො දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන පඤ්චමා සුරියා පාතුභවන්ති, යස්ස පාතුභාවා අනුපුබ්බෙන මහාසමුද්දෙ අඞ්ගුලිපබ්බතෙමත්තම්පි උදකං නාසණ්ඨාති; තතො පි දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන ඡට්ඨා සුරියා පාතුභවන්ති, යස්ස පාතුභාවා සකලචක්කවාළං එකධූමං හොති, පරියාදිය්‍හති හංධූමෙන; යථාවිදං, එවංකොටිසතසහස්සචක්කවාළානි පි. තතොපි දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන සත්තමො සුරියො පාතුභවති, යස්ස පාතුභාවා සකලචක්කවාළං එකජ්ඣාලං හොති සඤ්ඡාරකොටිසතසහස්සවක්කවාළෙනි. යොජනසතිකාදිභෙදානි සිනෙරුකූටානි පලුජ්ජිත්වා ආකාසෙ යෙව අන්තරධායන්ති, යා අග්ගිජ්ඣාලා උඤ්ඡිත්වා වාතුම්මහාරාජිකෙ ගණ්හාති, තත්ථ කනකවිමාන රතනවිමාන මණිවිමානානි ඛිපෙත්වා තාවතිංසභවනං ගණ්හාති, එතෙනෙව උපායෙන යාව පඨමජ්ඣානභූමිං ගණ්හාති, තත්ථ තයො පි බ්‍රහ්මලොකෙ ඛිපෙත්වා ආහස්සරෙ ආහච්ච තිට්ඨති. සා යාව අණුමත්තකම්පි සඞ්ඛාරගතං අත්ථි, තාව න නිබ්බායති; සබ්බසඞ්ඛාරපරික්ඛයං පන සප්පිතෙලඛිප්පනගහිතා විය ඡාරිකම්පි අනවසෙසෙත්වා නිබ්බායති. හෙට්ඨා ආකා

සෙන සහ උපරි ආකාසෝ එකෝ හොති මහන්ධකාරෝ අථ දීඝස්ස අද්ධුනෝ අච්චයෙන මහාමෙඝෝ උට්ඨහිත්වා පඨමං සුඛුමං වස්සති, අනුපුබ්බෙන ඛුද්දිකානළ-යට්ඨි-මුසල-තාලක්ඛන්ධාදිපමාණානි ධාරානි වස්සන්තෝ සකටසතසහස්සවක්කවාළෙසු සබ්බං දඩ්ඪවිනාසං පූරෙත්වා අනන්තරධායති, තං උදකං හෙට්ඨා ච තිරියං ච වාතෝ සමුට්ඨහිත්වා ඝනං කරොති පරිවට්ටමං, පදුමිනීපත්තෙ උදකබින්දුසදිසං; කථං තාවමහන්තං උදකරාසිං ඝනං කරොතීති වෙ? විවරසම්පදානතො, තං හි'ස්ස තණ්හාසිංවිවරංදෙති,තංථවංවාතෙන සම්පිණ්ඩියමානං ඝනං කරියමානං පරික්ඛයමානංඅනුපුබ්බෙන හෙට්ඨා ඔතරති, ඔතිණ්ණඔතිණ්ණඋදකෙ බ්‍රහ්මලොකට්ඨානෙබ්‍රහ්මලොකා,උපරිවතූනාමිවවරදෙවලොකට්ඨානෙව දෙවලොකාපාතුභවන්ති.පුරිමපඨවිඨානං ඔතිණ්ණඔතිණ්ණ පන බලවවාතා උප්පජ්ජන්ති, තෙ තං පිණ්ඩිතවාරෙ ඛම්මකරකෙ සිතලුදකම්හි නිරුස්සාහං කත්වා රුම්භන්ති, ඉබ්බි රොදකං පරික්ඛයං ගච්ඡමානං උපරි රසපඨවිං සණ්ඨාපෙති, සා ව ණ්ණසම්පන්නා වෙව හොති ගන්ධරසසම්පන්නා ච, නිරුදකපායාස සස්ස උපරි පටලං විය. තදා ච ආභස්සරබ්‍රහ්මලොකෙ පඨමතරා භිනිබ්බත්තා සත්තා ආයුක්ඛයා වා පුඤ්ඤක්ඛයා වා තතො චවිත්වා ඉධූපපජ්ජන්ති, තෙ හොන්ති සයම්පභා අන්තලික්ඛචරා; තෙ අඟ්ඝ ඤ්ඤසුත්තෙ වුත්තනයෙන තං රසපඨවිං සායිත්වා, තණ්හාභිභූතා ආලුම්පකාරං පරිභුඤ්ජිතුං උපක්කමන්ති, අථ නෙසං සයම්පභා අන්තරධායති, අන්ධකාරෝ හොති, තෙ අන්ධකාරං දිස්වා භායන්ති, තතො නෙසං භයනාසෙත්වා සූරභාවං ජනයන්තං පරිපුණ්ණපණ්ණරසයොජනං සූරියමණ්ඩලං පාතුභවති, තෙ තං දිස්වා 'ආලොකං පටිලභිම්හා'ති ඔඤ්ඤා හුත්වා 'අම්හාකං භීතානං භයං නාසෙත්වා සූරභාවං ජනයන්තා උට්ඨිතො, තස්මා සූරියො හොතූ"නි'සූරියො'ත්වෙව'ස්ස නාමං කරොන්ති. අථ සූරියෙ දිවසං ආලොකං කත්වා අත්ථඛතෙ "යම්පි ආලොකං ලභිම්හා සොපි නො නත්ථෙ"නි පුන භීතා හොන්ති. තෙසං එවං හොති: 'යාව්ද වත'ස්ස සබ්බෙ අඤ්ඤං ආලොකං ලභෙය්‍යාම'' නි, තෙසං චිත්තං ඤත්වා විය එකූනපණ්ණාසයොජනං වණ්ඩමණ්ඩලං පාතුභවති, තෙ තං දිස්වා භියොසොමත්තාය භීතා ඔතුඤා හුත්වා ''අම්හාකං ත්‍වඤ්ඤ ඤත්වා විය උට්ඨිතො, තස්මා වණ්ඩු හොතූ"නි 'වණ්ඩු'ත්වෙව'ස්ස නාමං කරොන්ති. එවං වණ්ඩිමසුරියෙසු පාතුභූතෙසු නක්ඛත්තානි තාරකරූපානි පාතුභවන්ති, තතොපභුති රත්තින්දිවා පඤ්ඤායන්ති, අනුක්කමෙන ච මාසබ්මාඋටුසංවච්ඡරා. වණ්ඩිමසුරියානං පන පාතුභූතදිවසෙ යෙව සිනෙරුවක්ඛවාළගිම්හවනපාබ්භතා පාතුභවන්ති, තෙ ච ඛො අපුබ්බං අවරිමං ඵගුණපුණ්ණමදිවසෙ යෙව පාතුභවන්ති, කථං? යථා නාම කඩ්ඩු

හතෙත පච්චත්තානෙ එකප්පහාරනෙව බුබ්බුළිකා උඤගනති,එකෙ ප දෙසා ඵුපඵුපා හොනති, එකෙ නිනානානිනානා, එකෙ සමසමා; එව මෙව ඵුපඵුපභාවානෙ පබ්බතා හොනති, නිනානානිනානභාවානෙ සමුද්ද, සමසමභාවානෙ දීපානි. අථ තෙසං සත්තානං රසපඨවිං පරිභුඤ්ජ නානං කමෙන එකමෙව වණ්ණවන්නෙතා එකඤෙව දුබ්බණ්ණා හොනති, තඤ්ච වණ්ණවන්නෙතා දුබ්බණ්ණෙ අතිමඤ්ඤනති තෙසං අති මානපච්චයා සා පි රසපඨවී අන්තරධායති, භූමිපපටිකො පාතුභව ති. අථ තෙසං තෙනෙව නයෙන සො පි අන්තරධායති; බදලතා පාතුභවනි, තෙනෙව නයෙන සා පි අන්තරධායති; අකට්ඨපාකෙ, සාලි පාතුභවති, අකණො අථුසො සුඩො සුගන්ධො තණ්ඩුලපඵලො; තතො නෙසං භාජනානි උප්පජ්ජනති, තෙ සාලිං භාජනෙ ඨපෙ ත්වා පාසාණපිට්ඨියා ඨපෙනති, සයමෙව ජාලසිඛා උට්ඨහිත්වා තංපචති, සො හොති ඔදනො ජාතිසුමනපුප්ඵසදිසො, න තස්ස සූපෙන වා බ්‍යඤ්ජනෙන වා කරණීයං අත්ථි, යං යං රසං භුඤ්ජිතුකාමා හොන්ති තං තං රසොව හොති.තෙසං තං ඔළාරිකා ආහාරං ආහාරයතං න තොපහුති මුත්තකරිසා සඤ්ජායති, අථ තෙසං තස්ස නික්ඛමන ත්ථාය වණමුඛානි පභිජ්ජනති, පුරිසස්ස පුරිසභාවො ඉත්ථියා පි ඉත්ථි භාවො පාතුභවති. තත්‍ර සුදං ඉත්ථි පුරිසං, පුරිසො ච ඉත්ථිං අතිවෙලං උපනිජ්ඣායනති, තෙසං අතිවෙලං උපනිජ්ඣායනපච්චයා කාමපරි ළාහො උප්පජ්ජති, තතො මෙථුනධම්මං පටිසෙවනති, තෙ අසද්ධම්ම පටිසෙවනපච්චයා වියඤ්ඤූහි ගරහියමානා විහෙඨියමානා තස්සඅස ද්ධම්මස්ස පටිච්ඡාදනත්ථං අගාරානි කරොනති, අගාරං අජ්ඣාවස මානා අනුක්‍රමෙන අඤ්ඤතරස්ස අලසජාතිකස්සසත්තස්ස දිට්ඨානු ගතිං ආපජ්ජන්තා සන්නිධිං කරොනති, තතොපහුති කණා පි ථු සො පි තණ්ඩුලං පරියොනද්ධති; ලායිතඛානං පි න පටිවිරුහති, නෙ සන්නිපතිත්වා අට්ටියන්තනති "පාපකා වත භොධම්මා සත්තෙසු පාතුභූතා, මයං හි පුබ්බෙ මනොමයා අහුම්හා"ති අග්ගඤ්ඤසුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. තතො මරියාදං ඨපෙනති, අථ අඤ්ඤතරො සත්තො අඤ්ඤස්ස භාගං අදින්නං ආදියති, තං චික්ඛ න්තුං පරිහාසිත්වා තනිඝවාරෙ පාණිලෙඛ්ඩුදණ්ඩෙහි පහරනති; තෙ එවං අදින්නාදාන- ගරහා- මුසාවාද- දණ්ඩාදානෙසු උපපන්නෙසු සන්නිපතිත්වා විනන්ථයනති: "යන්නූන මයං එකං සත්තං සම්මන්නෙන ය්‍යාම, යො නො සම්මා ඛීයිතබ්බං ඛීයෙය්‍ය, ගරහිතබ්බං ගරහෙය්‍ය, පබ්බාජෙතබ්බං පබ්බාජෙය්‍ය, මයං පන'ස්ස සාලිනං භාගං අනුප ප දස්සාමා"ති. එවං කතසන්නිධානෙසු පන සත්තෙසු ඉමස්මිං තාව ක ප්පෙ අයමෙව භගවා බොධිසත්තභූතා තෙන සමයෙන තෙසු සත්තෙසු අභිරූපතරො ච දස්සනීයතරො ච මහෙසක්ඛතරො ච

බුද්ධිසම්පන්නා පටිබලා නිගණ්හනපගහං කාතුං, තෙ තං උපසඞ්කමිත්වා යාචිත්වා සම්මන්නිංසු; සො තෙහි මහාජනෙන සම්මතොති 'මහාසම්මතො' ඛත්තානං අධිපතීති 'ඛත්තියො' ධම්මෙන සමෙන පරෙ රඤ්ඤොතීති 'රාජා'ති තීහි නාමෙහි පඤ්ඤායිත්ථ. යං හි ලොකෙ අවජ්ජරියඨානං, බොධිසත්තොව තත්ථ ආදිපුරිසොති; එවං බොධිසත්තං ආදිං කත්වා ඛත්තියමණ්ඩලෙ සණ්ඨිතෙ අනුපුබ්බෙන බ්‍රාහ්මණාදයො වණ්ණා පි සණ්ඨහිංසු.

තත්ථ කපපවිනාසකමහාමෙඝතො යාව ඡාලොපචෙඡ්දෙ, ඉදං එකමසඞ්ඛ්‍යං සංවට්ටොති වුච්චති; කපපවිනාසකඡාලොපචෙඡ්දතො යාව කොටිසතසහස්සචක්කවාළපරිපූරකො සම්පත්තිමහාමෙඝො, ඉදං දුතියං අසඞ්ඛ්‍යං සංවට්ටඨායීති වුච්චති; සම්පත්තිමහාමෙඝතො යාව වඤ්ඣමුසුරියපාතුභාවො, ඉදං තතියං අසඞ්ඛ්‍යං විවට්ටොති වුච්චති; වඤ්ඣමුසුරියපාතුභාවතො යාව පුඩ කපපවිනාසක මහාමෙඝො, ඉදං චතුත්ථං අසඞ්ඛ්‍යං විවට්ටඨායීති වුච්චති. ඉමානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යානි එකො මහාකපපො හොති. එවං තාව අනිනා විනාසො ච සණ්ඨහනං ච වෙදිතබ්බං.

යස්මිං පන යමයෙ කපපො උදකෙන නස්සති, ආදිතොව කපපවිනාසකමහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. අයමපන විසෙසො: යථා තත්ථ දුතියපුරියො, එවං මිඛ කපපවිනාසකො බාරුදකමහාමෙඝො වුඨාති, සො ආදිතො සුඛුමසුඛුමං වස්සනෙනා අනුක්කමෙන මහාධාරාහි කොටිසතසහස්සං චක්කවාළානං පූරෙනෙනා වස්සති, බාරුදකෙන ඵුඨඵුට්ඨා පඨවිපබ්බතාදයො විලීයන්ති, උදකං සම්භතතො වාතෙහි ධාරියති, පඨවිතො යාව දුතියඣානභූමිං උදකං ගණ්හාති, තත්ථ තයො බ්‍රහ්මලොකෙ විලියපෙත්වා සුභකිණ්ණ ආහච්ච තිට්ඨති; තං යාව අණුමත්තම්පි සඞ්ඛාරගතං අත්ථි, තාව නඋපසම්මති, උදකානුගතං පන සබ්බසඞ්ඛාරගතං අභිභවිත්වා සභසා වූපසම්මති, අනන්තරධානං ගච්ඡති. හෙට්ඨා ආකාසෙන සහ උපරි ආකාසො එකො හොති මහන්ධකාරොති සබ්බං වුත්තසදිසං. කෙවලං පනිඛ ආභස්සර බ්‍රහ්මලොකා ආදිං කත්වා ලොකො ඨාතුභවති; සුභකිණ්ණතො ච වවත්වා ආභස්සරඨානාදීසු සත්තා නිබ්බත්තන්ති. තත්ථ කපපවිනාසකමහාමෙඝතො යාව කපපවිනාසකබාරුදකූපචෙඡ්දෙ, ඉදමෙකං අසඞ්ඛ්‍යං; උදකූපචෙඡ්දතො යාව සම්පත්තිමහාමෙඝො, ඉදං දුතියමසඞ්ඛ්‍යං; සම්පත්තිමහාමෙඝතො=පෙ=ඉමානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යානි එකො මහාකපපො හොති. එවං උදකෙන විනාසො ච සණ්ඨහනං ච වෙදිතබ්බං.

යසඹි සමයෙ කප්පො වාතෙන විනස්සති, ආදිතෝ ව කප්පවිනාසකමහාමෙඝෝ උට්ඨහිත්වා තී පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරෙ තබ්බං. අයමේත්ථ විසෙසෝ: යථා තත්ථ දුතියසුරියෝ, එවමිධ කප්පවිනාසනත්ථං වාතෝ සමුට්ඨාති, සෝ පඨවිං ථූලරජං උට්ඨාපෙති, තතෝ සණ්හරජං සුඛුමවාලිකං ථූලවාලිකං සක්ඛරපාසාණාදයෝති යාවකූටාගාරමත්තෙ පාසාණෙ විසමට්ඨානෙ ඨිතෙ මහාරුක්ඛෙ ච උට්ඨාපෙති; තෙ පඨවිතෝ නභමුග්ගතා න පුන පතන්ති, තත්ථෙව චුණ්ණවුච්චුණ්ණා හුත්වා අභාවං ගච්ඡන්ති. අථානුක්කමෙන හෙට්ඨා මහාපඨවියා වාතෝ සමුට්ඨහිත්වා පඨවිං පරිවත්තෙත්වා උඩ්ඩං මූලකං කත්වා ආකාසෙ ඛිපති, යොජනසතපමාණා පි පඨවිපදෙසා වියොජනසතියොජනවතුයොජන පඤ්චයොජනසතපමාණා පි ඝිච්ච්ච්චි වාතවෙගක්ඛිත්තා ආකාසෙ යෙව චුණ්ණවිචුණ්ණා හුත්වා අභාවං ගච්ඡන්ති. චක්කවාළපබ්බතම්පි සිනෙරුපබ්බතම්පි වාතෝ උක්ඛිපිත්වා ආකාසෙ ඛිපති, තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අභිහනිත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණා හුත්වා විනස්සන්ති; එතෙනෙව උපායෙන භුම්මට්ඨකවිමානානි ච ආකාසට්ඨකවිමානානි ච විනාසෙන්තො ඡ්කාමාවචරදෙවලොකෙ විනාසෙත්වා කොටිසතසහස්සචක්කවාළානි විනාසෙති. තත්ථ චක්කවාළා චක්කවාළෙහි හිමවන්තා හිමවන්තෙහි සිනෙරු සිනෙරුනි අඤ්ඤමඤ්ඤං සමාගන්ත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණා හුත්වා විනස්සන්ති. පඨවිතෝ යාව තතියජ්ඣානභූමිං වාතෝ ගණ්හාති, තත්ථ තයෝ පි බ්‍රහ්මලොකෙ විනාසෙත්වා වෙහප්ඵලං ආහච්ච නිට්ඨහති, එවං සබ්බසඞ්ඛාරගතං විනාසෙත්වා සයම්පි විනස්සති, තෙඪා ආකාසෙන සහ උපරි ආකාසෝ එකෝ හොති මහන්ධකාරොති සබ්බං වුත්තසදිසං. ඉධ පන සුභකිණ්ණබ්‍රහ්මලොකං ආදිං කත්වා ලොකෝ පාතුභවති. වෙහප්ඵලතෝ ච චවිත්වා සුභකිණ්හාදීසු සත්තා නිබ්බත්තන්ති, තස්ස කප්පවිනාසකමහාමෙඝතෝ යාව කප්පවිනාසකවාතුපවෙච්ඡදා, ඉදමෙකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං, වාතුපවෙච්ඡදතෝ යාව සම්පත්තිමහාමෙඝෝ, ඉදං දුතියං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං =පෙ= ඉමානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි එකෝ මහාකප්පෝ හොති. එවං වාතෙන විනාසෝ ච සණ්ඨහනං ච වෙදිතබ්බං.

කිං කාරණා එවං ලොකෝ විනස්සති? අකුසලමූලකාරණා, අකුසලමූලෙසු හි 'උස්සන්නෙසු එවං ලොකෝ විනස්සති, සෝ ච බෝ රාගෙ උස්සන්නතරෙ අග්ගිනා විනස්සති, දොසෙ උස්සන්නතරෙ උදකෙනා විනස්සති; කෙචි පන දොසෙ උස්සන්නතරෙ අග්ගිනා, රාගෙ උස්සන්නතරෙ උදකෙනාති වදන්ති; මොහෙ උස්සන්නතරෙ වාතෙන විනස්සති. එවං විනස්සන්තෝ පි ච නිරන්තරමේ

ව සත්තවාරෙ අඟහිනා නස්සති, අඪමෙ වාරෙ උදකෙන, පුන සත්තවාරෙ අඟහිනා, අඪමෙ වාරෙ උදකෙනාහි එවං අඪමෙ අඪමෙ වාරෙ විනස්සනෙනා සත්තක්ඛත්තුං උදකෙන විනස්සිත්වා පුන සත්තවාරෙ අඟහිනා නස්සති, එත්තාවතා තෙජසිකපථා අතීතා හොන්ති; එත්'අන්තරෙ උදකෙන නස්සනවාරං සම්පත්තම්පි පටිබාහිත්වා ලඛෙකාසෙ වාතො පරිපුණ්ණවතුසටිකපථායුකෙ සුභකිණ්ණෙ විධංසෙනෙනා ලොකං විනාසෙති. පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරනෙනා පි ච කපථානුස්සරණකො භික්ඛු එතෙසු කපෙසු අනෙකෙ පි සංවට්ටකපෙ අනෙකෙ පි විවට්ටකපෙ අනෙකෙ පි සංවට්ටවිවට්ටකපෙ අනුස්සරති, කථං? "අමුත්‍රාසිං"ති ආදිනා නයෙන. තත්‍ර **අමුත්‍රාසිං**ති අමුම්හි සංවට්ටකපෙ අහං අමුම්හි භවෙ වා යොනියා වා ගතියා වා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා වා සත්තාවාසෙ වා සත්තනිකායෙ වා ආසිං. **එවං නාමොති** හිස්සා වා ථුස්සා වා. **එවං නොත්තොති** කච්චානො වා කස්සපො වා. ඉදමස්ස අතීත භවෙ අත්තනො නාමගොත්තානුස්සරණවසෙන වුත්තං. සචෙ පන තස්මිං කාලෙ අත්තනො වණ්ණසම්පත්තිං වා ලූඛපණීතජීවිකභාවං වා සුඛදුක්ඛබහුලතං වා අපථායුකදීඝායුකභාවං වා අනුස්සරිතුකාමො හොති, තම්පි අනුස්සරති යෙව, තෙනාහ: **එවං වණ්ණා**=පෙ:=**එවමායුපරිච්ඡෙදොත්ති**. එත්ථ **එවං** දිඝණ්ණාති ඔදනො වා සාමො වා. **එවමාහාරොති** සාලිමංසොදනාහාරො වා පවත්තඵලභොජනා වා. **එවං සුඛදුක්ඛපටිසංවෙදීති** අනෙන පකාරෙන කායිකචෙතසිකානං සාම්සනිරාමිසාදිපභෙදානං වා සුඛදුක්ඛානං පටිසංවෙදි. **එවමායුපරිච්ඡෙදොත්ති** එවං වස්සසතපරිමාණායුපරියනෙනා වා චතුරාසීතිකපථසහස්සායුපරියනෙනා වා, **සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදින්ති** සොහං තතො භවතො යොනිතො ගතිතො විඤ්ඤාණට්ඨිතිතො සත්තාවාසතො සත්තනිකායතො වා චුතො පුන අමුකස්මිං නාම භවෙ යොනියා ගතියා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා සත්තාවාසෙ සත්තනිකායෙ වා උදපාදිං. **තත්‍රාපාසිනන්ති** අථ තත්‍රාපි භවෙ යොනියා ගතියා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා සත්තාවාසෙ සත්තනිකායෙ වා පුන අහොසිං. "එවං නාමොති ආදි වුත්තනයමෙව. අපි ච යස්මා "අමුත්‍රාසි"නති ඉදං අනුපුබ්බෙන ආරොහන්තස්ස යාවදිච්ඡකං අනුස්සරණං. "සො තතො චුතො"ති පටිනිවත්තන්තස්ස පච්චවෙක්ඛණං, තස්මා "ඉධූපපන්නො"ති ඉමිස්සා ඉධූපපත්තියා අනන්තරමෙව'ස්ස උපපත්තිඤාණං සඞ්ගය්හ "අමුත්‍ර උදපාදි"න්ති ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. "තත්‍රාපාසි"නති එවමාදි පන'ස්ස තත්‍ර ඉමිස්සා උපපත්තියා අනන්තරෙ උපපත්තිඤාණෙ නාම ගොත්තාදීනං අනුස්සරණදස්සනත්ථං වුත්තං. **සො තතො චුතො**

**ඤාණුප්පත්තියාති** සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස තතෝ අනන්තරුප්පත්තිඨානතෝ වුත්තෝ ඉධ අනුක්කමිතබ්බෝ නාම ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වා නිබ්බත්තෝ නාම. **ඉතීති** එවං **ආකාරං සළායතනාදිදස්සනන්ති** නාමගොත්තවසෙන සළායතනං, වණ්ණසණ්ඨානාදිවසෙන සාකාරං; නාමගොත්තඤ්ච හි සත්තෝ තිස්සෝ කස්සපෝ'ති උද්දිස්සති, වණ්ණසණ්ඨානාදිනි 'සාමෝ ඔදාතෝ'ති නානත්තතෝ පඤ්ඤායති; තස්මා නාමගොත්තං උද්දෙසෝ, ඉතරෙ ආකාරා. **අනෙකාභිඤ්ඤා පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරතීති** ඉදං ඵලතෝ නත්ථමෙවාති.

**පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණකථා නිට්ඨිතා.**

---

**සත්තානං චුතූපපාතඤාණායාති** චුතියා ච උපපාතෙ ච ඤාණාය, යෙන ඤාණෙන සත්තානං චුතිඤ්ච උපපාතෝ ච ඤායති, තදත්ථං; දිබ්බචක්ඛුඤාණායාති වුත්තං හොති. **චිත්තං අභිනීහරති අභිනිණ්හානෙනාති** පරිකම්මචිත්තං අභිනීහරති එව අභිනිණ්හානමෙති ච. **'යෙ''ති** යෙ කතවිත්තාභිනීහාරෙ හිකඛු. **දිබ්බෙනාති** ආදිසු පන දිබ්බ සදිසත්තා දිබ්බං, දෙවානං හි සුචරිතකම්මනිබ්බත්තං විත්තසෙම්හරුහිරාදීහි අපලිබුද්ධං උපක්කිලෙසවිමුත්තතාය දූරෙ පි ආරම්මණසම්පටිච්ඡනසමත්ථං දිබ්බං පසාදචක්ඛු හොති, ඉදඤ්ච පි විරියභාවනාබලනිබ්බත්තං ඤාණචක්ඛු තාදිසමෙවාති දිබ්බසදිසත්තා දිබ්බං; දිබ්බවිහාරවසෙන පටිලද්ධත්තා අත්තනා ච දිබ්බවිහාරසන්නිස්සිතත්තා පි දිබ්බං, ආලොකපරිග්ගහෙන මහාජුතිකත්තා පි දිබ්බං, නිරොඝුඛ්ඛාදිගත රූපදස්සනෙන මහා ගතිකත්තා පි දිබ්බං; තං සබ්බං සද්දසත්ථානුසාරෙන වෙදිතබ්බං දස්සනට්ඨෙන චක්ඛු, චක්ඛුකිච්චකරණෙන චක්ඛුමිච්චාති පි චක්ඛු. චුතූපපාතදස්සනෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිහෙතුත්තා විසුද්ධං. යෝ හි චුතිමත්තමෙව පස්සති, න උපපාතං, සො උච්ඡෙදදිට්ඨිං ගණ්හෙය්‍ය; යෝ උපපාතමත්තමෙව පස්සති, න චුතිං, සො නව සත්තපාතුභාවදිට්ඨිං ගණ්හෙය්‍ය; යෝ පන තදුභයං පස්සති, සො යස්මා දුවිධම්පි න දිට්ඨිගතං අතිවත්තති, තස්මා'ස්ස තං දස්සනං දිට්ඨිවිසුද්ධිහෙතු හොති. උභයම්පි චෙතං බුද්ධපුත්තා පස්සන්ති, තෙන වුත්තං: 'චුතූපපාතදස්සනෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිගෙ ඤාතා විසුද්ධ'' නති. මනුස්සූපචාරං අතික්කම්මිත්වා රූපදස්සනෙන අතික්කන්තං මානුසකං, මානුසකං වා මංසචක්ඛුං අතික්කන්තත්තා අතික්කන්තමානුසකන්ති වෙදිතබ්බං. තෙන දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන. **සත්තෙ පස්සතීති** මනුස්සානං මංසචක්ඛුනා විය සත්තෙ ඔලොකෙති. **ඉව්වාතෙ උපපජ්ජන්තීමෙ තෙති** එත්ථ චුතියඤ්ඤෙ උපපත්තියඤ්ඤෙ වා දිබ්බචක්ඛුනා දට්ඨුං නසක්කා, යෙ පන

ආසන්නවුත්තිකා ඉදානි චවිස්සන්තීති, තෙ චවමානා; යෙ ච ගහි තපරිසඞ්කා සම්පති නිබ්බත්තා ච, තෙ උපපජ්ජමානාති අධිප්පෙතා. තෙ එවරූපෙ චවමානෙ ච උපපජ්ජමානෙ ච පස්සතීති දස්සෙති. ගිලෙනෙති මොහනිස්සන්දයුත්තත්තා හිතාහිතං ජාතිකුලභොගාදිනං වසෙන ගිලිතෙ ඔගිලිතෙ උස්සන්නෙ අවස්සුතෙ; දුග්ගතෙනෙති අමොහනිස්සන්දයුත්තත්තා තබ්බිපරීතෙ; "සුවණ්ණෙ"ති අදොසනිස්සන්දයුත්තත්තා ඉට්ඨකන්තමනාපවණ්ණයුත්තෙ; දුබ්බණ්ණෙති දොසනිස්සන්දයුත්තත්තා අනිට්ඨාකන්තඅමනාපවණ්ණයුත්තෙ; අනභිරූපෙ විරූපෙති පි අත්ථො; සුගතෙනෙති සුගතිගතෙ, අලොභනිස්සන්දයුත්තත්තා වා අඩ්ඪෙ මහග්ඝෙ; දුග්ගතෙනෙති දුග්ගතිගතෙ, ලොභනිස්සන්දයුත්තත්තා වා දළිද්දෙ අප්පන්නපානෙ; යථාකම්මූපගෙතිඅං යං කම්මං උපචිතං, තෙන තෙන උපගතෙ. තත්ථ පුරිමෙහි "චවමානෙ"ති ආදීහි දිබ්බචක්ඛුනිච්චං වුත්තං, ඉමිනා පන පදෙන යථාකම්මූපගඤාණනිච්චං; තඤ්ච ඛො සත්තානං අයමුප්පත්තියන්තාමොඃ ඉධ භික්ඛු හෙට්ඨා නිරයාභිමුඛං ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා නෙරයිකෙ සත්තෙ පස්සති මහාදුක්ඛානුභවමානෙ, තං දස්සනං දිබ්බචක්ඛුනිච්චමෙව. සො එවං මනසිකරොති "කිං නු ඛො කම්මං කත්වා ඉමෙ සත්තා එතං දුක්ඛං අනුභවන්ති"නි, අථ'ස්ස ඉදං නාම කත්වා නං කම්මාරම්මණං ඤාණං උපජ්ජති; තථා උපරි දෙවලොකාභිමුඛං ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා නන්දනවනාභිරක්ඛනවනාදීසු සත්තෙ පස්සති මහාසම්පත්තිං අනුභවමානෙ, තම්පි දස්සනං දිබ්බචක්ඛුනිච්චමෙව. සො එවං මනසිකරොති: "කිං නු ඛො කම්මං කත්වා ඉමෙ සත්තා එවං සම්පත්තිං අනුභවන්ති"නි, අථ'ස්ස ඉදං නාම කත්වා නං කම්මාරම්මණං ඤාණං උපජ්ජති, ඉදං යථාකම්මූපගඤාණං නාම. ඉමස්ස පන පුබ්බභාගෙ නාමං නත්ථි, යථා වි'මස්ස එවං අනාගතංසඤාණස්සා පි; දිබ්බචක්ඛුපාදකානෙව හි ඉමානි, දිබ්බචක්ඛුනා සහෙව ඉජ්ඣන්ති. කායදුච්චරිතෙනාති ආදීසු දුට්ඨු චරිතං, දුට්ඨං වා චරිතං කිලෙසපූතිකත්තාති දුච්චරිතං; කායෙන දුච්චරිතං, කායතො වා උපපන්නං දුච්චරිතන්ති කායදුච්චරිතං. ඉතරෙසු පි එසෙවනයො. සම්මනාගතාති සම්ඛිහුතා. අරියානං උපවාදකාති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං අරියානං අන්තමසො ගිහිසොතාපන්නානම්පි අනත්ථකාමා භූත්වා අනනිම්වත්තුනා වා ගුණපරිධංසනෙන වා උපවාදකා අක්කොසකා ගරහකාති වුත්තං හොති. තත්ථ "නත්ථි ඉමෙසං සමණධම්මො, අස්සමණා එතෙ"ති වදනෙනා අන්තිමවත්ථුනා උපවදති. "නත්ථි ඉමෙසං ඣානං වා විමොක්ඛො වා මග්ගො වා ඵලං වා"ති ආදිනි වදනෙනා ගුණපරිධංසනාවසෙන උපවදතීති වෙදිතබ්බා. සො ච ජානං වා උප

වදෙය්‍ය අජානං වා, උභයථා පි අරියූපවාදෙ ව හොති, භාරියං කම්මං ආනන්තරියසදිසං සඝභාවරණං ච මඤ්ඤාවරණං ච; සතෙකිච්ඡං පන හොති. තස්ස ආවිභාවත්ථං ඉදං වත්ථු වෙදිතබ්බං: අඤ්ඤතරස්මිං කිර ගාමෙ එකො ථෙරො ච දහරභික්ඛු ච පිණ්ඩාය චරන්ති, තෙ පඨමඝරෙ යෙව උට්ඨිකමත්තං උණ්හයාගුං ලභිංසු, ථෙරස්ස ච කුච්ඡිවාතො රුජ්ජි, සො විහෙඨෙසි: ''අයං යාගු මය්හං සප්පාය, යාවන සිතලා හොති, තාව නං පිවාමී''ති, සො අනුසෙසෙසි උම්මාරට්ඨාය ආහරිත්වා දුරුඛණ්ඩෙ නිසීදිත්වා පිවි, ඉතරො තං ජිගුච්ඡන්තො ''අතිබුද්ධිභූතො මහල්ලකො අම්හාකං ලජ්ජිතබ්බකං අකාසී''ති ආහ. ථෙරො ගාමෙ චරිත්වා විහාරං ගන්ත්වා දහරභික්ඛුං ආහ: ''අජ්ජි තෙ ආවුසො ඉමිස්මිං ඝාසතෙ පත්තො''ති, ''ආම භන්තෙ සොකාපනෙහා අහ''න්ති, ''තෙන හාවුසො උපරිමග්ගත්ථාය වායාමං මා අකාසි, බ්‍රහ්මචරියවෙ තයා උපවදිතො''ති; සො තං ඛමාපෙසි, තෙ'න සහ තං කම්මං පාකතිකං අහොසි. තස්මා යො අඤ්ඤතරො පි අරියං උපවදති, තෙන ගන්ත්වා සචෙ අත්තනා වුඩ්ඪතරො හොති, උක්කුටිකං නිසීදිත්වා ''අහං ආයස්මන්තං ඉදං විදං ච අවචං, තං මෙ ඛමාහී''ති ඛමාපෙතබ්බො; සචෙ නවකතරො හොති, වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ''අහම්හන්තෙ තුම්හෙ ඉදං විදං ච අවචං, තං මෙ ඛමථා''ති ඛමාපෙතබ්බො. සචෙ දිසාපක්ඛන්තෙ හොති, සයං වා ගන්ත්වා සද්ධිවිහාරාදිකෙ වා පෙසෙත්වා ඛමාපෙතබ්බො; සචෙ පි න ගන්තුං න පෙසෙතුං සක්කා හොති, යෙ තස්මිං විහාරෙ භික්ඛූ වසන්ති, තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා සචෙ නවකතරා හොන්ති, උක්කුටිකං නිසීදිත්වා, සචෙ වුඩ්ඪතරා, වුඩ්ඪා වුත්තනයෙ නෙව පරිපුච්ඡිත්වා ''අහං භන්තෙ අසුකං නාම ආයස්මන්තං ඉදං විදං ච අවචං, ඛමතු මෙ සො ආයස්මා''ති වත්වා ඛමාපෙතබ්බං. සම්මුඛා අඛමන්තෙ පි එතදෙව කාතබ්බං. සචෙ එකවාරකතිකාය හොති, නෙව්ස්ස වසනට්ඨානං න ගතට්ඨානං පඤ්ඤායති, එකස්ස පණ්ඩිතස්ස භික්ඛුනො සන්තිකං ගන්ත්වා ''අහං භන්තෙ අසුකං නාම ආයස්මන්තං ඉදං විදං ච අවචං, තං මෙ අනුස්සරතො විපපටිසාරො හොති, කිං කරොමී''ති වත්තබ්බං, සො වක්ඛති: තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථ, ථෙරො තුම්හාකං ඛමති, චින්තං වූපසමෙථා''ති. තෙනා පි අරියස්ස ගතදිසාභිමුඛෙන අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ''ඛමතූ''ති වත්තබ්බං; සචෙ සො පරිනිබ්බුතො හොති, පරිනිබ්බුතමඤ්චඩ්ඨානං ගන්ත්වා, යාව සීදිකං ගන්ත්වා පි ඛමාපෙතබ්බං, එවං කතෙ න සඝභාවරණං න මඤ්ඤාවරණං හොති, පාකතිකමෙව හොතීති. **මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානානි** මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන සමාදින්නානා කාළඩ්ඨකම්මා, යෙ ච මිච්ඡාදිට්ඨිවුළ්හකෙසු කායකම්මා

දිසු අඤ්ඤෙසු පි සම්භවදෙසෙසු. එවඤ්ච වවිදුච්චරිතගහණෙව අරියූපවාදෙ, මනොදුච්චරිතගහණෙන ච මිච්ඡාදිට්ඨියා ගබ්භනිත්තාය පි ඉමෙසං විනා පුන වචනං මහාසාවජ්ජභාවදස්සනත්ථංති වෙදිතබ්බං. මහාසාවජ්ජො හි අරියූපවාදෙ, ආනන්තරියසදිසත්තා; වුත්තඤ්හි පෙතං: **සෙය්යථාපි භික්ඛවෙ භික්ඛු සීලසම්පන්නො සමාධිසම්පන්නො පඤ්ඤාසම්පන්නො දිට්ඨෙවධම්මෙ අඤ්ඤං ආරාධෙය්ය, එවං සම්පදමිදං භික්ඛවෙ වදාමි නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤත්ර මනසිකාරා අඤ්ඤත්ර පධානා අඤ්ඤත්ර චෙතසො අඤ්ඤත්ර ආසවානං ඛයා'ති වත්තබ්බං හි කිඤ්චෙතං එවං නිරයෙති** මිච්ඡාදිට්ඨිතො ච මහාසාවජ්ජතරං නාම අඤ්ඤං නත්ථි, යථාහ **නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි යං එවං මහාසාවජ්ජතරං, යථයිදං භික්ඛවෙ මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨිපරමානි භික්ඛවෙ වස්සානී**ති. **කායස්ස භෙදා** උපාදින්නකඛන්ධපරිච්චාගා, **පරම්මරණා**ති තදනන්තරං අභිනිබ්බත්තියා ඛණගහණෙ, අථවා කායස්ස භෙදාති ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදා, "පරම්මරණා චුතිවින්නතො උඩ්ඩං, **අපායෙ**නන්ති එවමාදි සබ්බං නිරයෙ වචනමෙව, නිරයො හි සග්ගමොක්ඛහෙතූනං පුඤ්ඤසම්මතානං අයානං අපෙතත්තා, සුඛානං වා අයස්ස අභාවා අපායො; දුක්ඛස්ස ගති පරිසරණන්ති **දුග්ගති**, දොසබහුලත්තා වා දුට්ඨෙන කම්මුනා නිබ්බත්තා ගතීති "දුග්ගති" ච්චසානිපජ්ජනෙ එඤ්ච දුක්ඛාධිකාරී නොති **විනිපාතො**, චිතස්සන්තා වා එත්ථ පතන්ති සම්භිජ්ජමාන ඛන්ධච්චඛානි "විනිපාතො," නත්ථි එත්ථ අස්සාදසඤ්ඤිතො අයො නි **නිරයො**. අථ වා අපායගහණෙන තිරච්ඡානයොනිං දීපෙති, තිරච්ඡානයොනි හි අපායො සුගතිතො අපෙතත්තා. න දුග්ගති, මහෙසක්ඛානං නාගරාජාදිනං සම්භවතො; දුග්ගතිගහණෙන පෙත්තිවිසයං, සො හි අපායො චෙව දුග්ගති ච, සුගතිතො අපෙතත්තා දුක්ඛස්ස ච ගතිභූතත්තා; න තු විනිපාතො, අසුරසදිසං අවිනිපාතත්තා. විනිපාතසඤ්ඤිතෙන අසුරකායං, සො හි යථාවුත්තෙනත්ථෙන අපායො චෙව දුග්ගති ච, සබ්බසම්ඵස්සයෙහි ච විනිපත්තනතා විනිපාතොති වුච්චති. නිරයග්ගහණෙන අවීචිආදිඅනෙකප්පකාරං නිරයමෙවාහ. **උප්පජ්ජන්තී**ති උපගතා, තත්ථ අභිනිබ්බත්තානි අධිප්පායො. වුත්තප්පරියායෙන සුත්තපදෙසු වෙදිතබ්බා, අයං පන විසෙසො: තත්ථ සුත්තනිගහණෙන මනුස්සගති පි සඞ්ගය්හති, සග්ගග්ගහණෙන දෙවගති යෙව. තත්ථ සුත්තරාගතීනි "සුගතො," රූපාදීහි විසයෙහිසුට්ඨු අඤ්ඤාති. "සග්ගො," සොභණබ්බා පි ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙන "ලොකො"ති අයං වචනත්ථො. **ඤාති දිබ්බෙහි ච කඛුනා**ති ආදි සබ්බං නිගමනවචනං, එවං දිබ්බෙන චක්ඛුනා පස්සතීති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථෝ.

එවං පඨමජ්ඣානතෝ පන ආදිකම්මිකේන භූතපුබ්බගතිකේන කසිණාරම්මණං අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානං සබ්බාකාරේන අභිනීහාරක්ඛමං කත්වා තෙජෝකසිණං ඔදාතකසිණං ආලෝකකසිණන්ති ඉමෙසු තීසු කසිණේසු අඤ්ඤතරං ආසන්නං කාතබ්බං, උදාහරණඤ්හි නගොචරං කත්වා වඩ්ඪෙතබ්බං, න තඤ්ච අප්පනා උප්පාදෙතබ්බාති අධිප්පායෝ; සබ්බෙ හි උප්පාදෙති පාදකජ්ඣානනිස්සයං හොති, න පරිකම්මනිස්සයං; ඉමෙසු ච පන තීසු ආලෝකකසිණං යෙව සෙට්ඨතරං, තස්මා තං වා ඉතරෙසං වා අඤ්ඤතරං කසිණනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙන උප්පාදෙත්වා උප්පාදෙත්වා උපචාරභූමියං යෙව ඨත්වා වඩ්ඪෙතබ්බං; වඩ්ඪනාකාරෝ පි චස්ස තඤ්ච වුත්තනයෙ නෙව වෙදිතබ්බෝ; වඩ්ඪිතවඩ්ඪිතඨානස්ස අන්තෝ යෙව රූපගතං පඤ්ඤායිස්සති, රූපගතං පස්සතෝ පනස්ස පරිකම්මස්ස චිරං අනිච්ඡමානස්ස, තතෝ ආලෝකෝ අන්තරධායති, තඤ්ච අන්තරහිතෙ රූපගතම්පි නාදිස්සති; අථානෙන පුනප්පුනං පාදකජ්ඣානමෙව පවිසිත්වා තතෝ වුට්ඨාය ආලෝකෝ එවිතබ්බෝ, එවං අනුක්කමෙන ආලෝකෝ එව ගච්ඡතා හොති, "එත්ථ ආලෝකෝ හොතූ"ති යත්තකං ඨානං පරිච්ඡින්දති, තත්ථ ආලෝකෝ නිච්චකියෙව, දිවසම්පි නිසිදිත්වා පස්සතෝ රූපදස්සනං හොති. රත්තිං නිද්දූපගමාය මහාපටිපන්නෙහා වෙත්ථ පුරිසෙ ඔපම්මං, එකෝ කිර රත්තිං භිඤ්ඤාය මඤ්ඤං පවිපජ්ජි, තස්ස සා නිද්දූපගමා විජ්ඣාසි, අථස්ස සම්විජ්ඣමානා න පඤ්ඤායිංසු, සෝ තං නිද්දූපගමං භූමියං සංසිබ්බිත්වා පුන උජ්ඣායෙසි, සා පජ්ජලිත්වා පුරිමාලොකතෝ මහන්ත තරමාලොකං අකාසි, එවං පුනප්පුනං විජ්ඣාතං උජ්ඣායතෝ කමෙන සූරියෝ උග්ගඩි, සූරියෙ උග්ගතෙ නිද්දූපගමාය කම්මං නත්ථීති තං ඡඩ්ඩෙත්වා දිවසම්පි අගමාසි. තත්ථ උපක්කාලොකෝ විය පරිකම්ම කාලෙ කසිණාලොකෝ, උපක්කාය විජ්ඣාතාය සම්විසමානං අදස්සනං විය රූපගතං පස්සතෝ පරිකම්මස්ස චිරානිච්ඡනෙන ආලොකෙ අන්තරහිතෙ රූපගතානං අදස්සනං, උපක්කාය සංසනං විය පුනප්පුනං පවෙසනං, උපක්කාය පුරිමාලොකතෝ මහන්තතරාලොකකරණං විය පුන පරිකම්මං කරොතෝ බලවතරාලොකඵරණං, සුරියුග්ගමනං විය ථාමගතාලොකස්ස යථාපරිවෙඡ්දෙන ඨානං, නිද්දූපගමං ඡඩ්ඩෙත්වා දිවසම්පි ගමනං විය පරිත්තාලොකං ඡඩ්ඩෙත්වා දිවසං පි රූපදස්සනං; තත්ථ යදා තස්ස භික්ඛුනෝ මංසචක්ඛුස්ස අභාවූපගමනං අන්තොකුච්ඡිගතං හදයවත්ථුනිස්සිතං හෙට්ඨාපථවිතලනිස්සිතං තිරොකුඩ්ඩතිරොබ්බතපාකාරගතං පරචක්කවාළගතඤ්ච ඉදං රූපං සුවිසුද්ධචක්ඛුස්ස ආපාථං ආගච්ඡති, මංසචක්ඛුනෝ දිස්සමානං විය හොති, තදා දිබ්බචක්ඛුප්පත්තා හොතීති වෙදි

තබ්බං. තදෙව වෝස්සජ්ජනාරම්මණං හුත්වා පුබ්බභාගචිත්තානි; තං පනේතං පුථුජ්ජනස්ස පරිපන්ථො හොති, කස්මා? සෝ හි යත්ථා යත්ථ යත්ථ "ආලෝකෝ හොතූ"ති අධිට්ඨාති, තං තං පස්සිතුං දස්සනත්ථෙ විනිවිජ්ඣිතුං පි එකාලෝකං හොති, අථස්ස තස්මිං භයානකානි යක්ඛරක්ඛසාදිරූපානි පස්සතො භයං උප්පජ්ජති, යෙන චිත්තවික්ඛෙපං පත්වා ඣානවිභාගඤ්ඤෝ හොති, තස්මා රූපදස්සනෙ අප්පමත්තෙන භවිතබ්බං. තත්‍රායං දිබ්බචක්ඛුනා උප්පන්නනික්කමෝ: වුත්තනයප්පකාරමෙතං රූපමාරම්මණං කත්වා මනොවා රූපජ්ඣනෙ උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධෙ තදෙව රූපං ආරම්මණං කත්වා චත්තාරි පඤ්ච වා ජවනානි උප්පජ්ජන්තීති සබ්බං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පි පුබ්බභාගචිත්තානි සවිතක්කසවිචාරානි කාමාවචරානි, පරියොසානෙ අප්පනාසාධකචිත්තං චතුත්ථජ්ඣානිකං රූපාවචරං, තෙන සහජාතංඤාණං සන්තානං වුත්තප්පපාතඤාණන්ති පි දිබ්බචක්ඛුඤාණන්ති පි වුච්චතීති.

චුතූපපාතඤාණකථා නිට්ඨිතා.

---

ඉති පඤ්චක්ඛන්ධවිදූ-පඤ්ච අභිඤ්ඤා අවොච යා නාථො,
තා ඤත්වා තාසු අයං-පකිණ්ණකකථා පි වියෙදඤ්ඤස්‍ය.

එතාසු හි යදෙතං චුතූපපාතඤාණසංඛ්‍යාතං දිබ්බචක්ඛු, තස්ස අනාගතංසඤාණං යථාකම්මූපගඤාණං චාති වෙ පි පරිහාණඤාණානි හොන්ති, ඉති ඉමානි ච වෙ ඉද්ධිවිධාදීනි ච පඤ්චාති සත්ත අභිඤ්ඤාඤාණානි ඉධාගතානි, ඉදානි තෙසං ආරම්මණවිභාගෙ අසම්මොහත්ථං:

ආරම්මණත්තිකා වුත්තා-යෙ චත්තාරෝ මහෙසිනා.
සත්තඤාණම්පි හි ඤාණං-පවත්තිං තෙසු දීපයෙ.

තත්‍රායං දීපනා: චත්තාරෝ හි ආරම්මණත්තිකා මහෙසිනා වුත්තා, කතමෙ චත්තාරෝ? පරිත්තාරම්මණත්තිකො මහග්ගතාරම්මණත්තිකො අතීතාරම්මණත්තිකො අජ්ඣත්තාරම්මණත්තිකොති. තත්ථ ඉද්ධිවිධඤාණං පරිත්තමහග්ගතඅතීතානාගතපච්චුප්පන්නඅජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණවසෙන සත්තසු ආරම්මණෙසු පවත්තති, කථං? තං හි යදා කායං චිත්තසන්නිස්සිතං කත්වා අදිස්සමානෙන කායෙන ගන්තුකාමො චිත්තවසෙන කායං පරිණාමෙති, මහග්ගතචිත්තෙන සමොදහති සමාරොපෙති, තදා උපයොගලද්ධං ආරම්මණං හොතීති කත්වා රූපකායාරම්මණතො පරිත්තාරම්මණං හොති. යදා චිත්තං කායසන්නිස්සිතං කත්වා දිස්සමානෙන කායෙන ගන්තුකාමො කායව

සෙන චිත්තං පරිණාමෙති, පාදකජ්ඣානචිත්තං රූපකායෙ සමෝදහති සමාරොපෙති, තදා උපයොගලද්ධං ආරම්මණං හොතීති කත්වා මහග්ගතචිත්තාරම්මණතො මහන්තතාරම්මණං හොති. යස්මා පන තදෙව චිත්තං අතීතං නිරුද්ධං ආරම්මණං කරොති, තස්මා අතීතාරම්මණං හොති. මහාධාතුනිධානෙ මහාකස්සපත්ථෙරාදිනා විය අනාගතං අධිට්ඨහන්තානං අනාගතාරම්මණං හොති; මහාකස්සපත්ථෙරො කිර මහාධාතුනිධානං කරොන්තො "අනාගතෙ අවක්කාරපබ්බතාධිකානි වෙව්‍යසත්තානි ඉමෙ ගන්ධා මා සුස්සිංසු, පුප්ඵානි මා මිලායිංසු, දීපා මා නිබ්බායිංසූ"ති අධිට්ඨහි, සබ්බං තථෙව අහොසි. අස්ස ගුත්තත්ථෙරො චත්තනියසෙනාසනෙ භික්ඛුසංඝං සුඛාහතං ඵාසුකං කාරෙන්තො දිස්වා "උදකසොණ්ඩිං දිවසෙ දිවසෙ පුරභත්තෙන දධිරසං හොතූ"ති අධිට්ඨාසි, පුරෙ භත්තා ගණිතං දධිරසං හොති, පච්ඡා භත්තෙන පාකතිකඋදකමෙව. කායං පන චිත්තසන්නිස්සිතං කත්වා අදිස්සමානෙන කායෙනාගමනකාලෙ පවත්තුප්පන්නාරම්මණං හොති. කායවිඤ්ඤාණං චිත්තං, චිත්තවිඤ්ඤාණං වා කායං පරිණාමණකාලෙ අත්තනො කුමාරකවණ්ණාදිනිම්මානකාලෙ ච සකායචිත්තානං ආරම්මණකරණතො අජ්ඣත්තාරම්මණං හොති. බහිද්ධා හත්ථිඅස්සාදිදස්සනකාලෙ පන බහිද්ධාරම්මණන්ති එවං තාව ඉද්ධිවිධඤාණස්ස සත්තසු ආරම්මණෙසු පවත්ති වෙදිතබ්බා. දිබ්බසොතධාතුඤාණං පරිත්තප්පවත්තුප්පන්නඅජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණවසෙන චතූසු ආරම්මණෙසු පවත්තති, කථං? තං හි යස්මා සද්දං ආරම්මණං කරොති, සද්දො ච පරිත්තො, තස්මා පරිත්තාරම්මණං හොති; විජ්ජමානං ඒව පන සද්දං ආරම්මණං කත්වා පවත්තනතො පවත්තුප්පන්නාරම්මණං හොති; තං අත්තනො කුච්ඡිසද්දසවනකාලෙ අජ්ඣත්තාරම්මණං; පරෙසං සද්දසවනකාලෙ බහිද්ධාරම්මණන්ති එවං දිබ්බසොතධාතුඤාණස්ස චතූසු ආරම්මණෙසු පවත්ති වෙදිතබ්බා. චෙතොපරියඤාණං පරිත්තමහග්ගත අප්පමාණලොකුත්තරානානාගතපවත්තුප්පන්නබහිද්ධාරම්මණවසෙන අට්ඨසු ආරම්මණෙසු පවත්තති, කථං? තං හි පරෙසං කාමාවචරචිත්ත ජානනකාලෙ පරිත්තාරම්මණං හොති; රූපාවචරඅරූපාවචරචිත්ත ජානනකාලෙ මහග්ගතාරම්මණං හොති; මග්ගඵලජානනකාලෙ අප්පමාණාරම්මණං හොති; එස ච පුථුජ්ජනො සොතාපන්නස්ස චිත්තං න ජානාති, සොතාපන්නො වා සකදාගාමිස්සානි එවං යාව අරහතො නොතබ්බා, අරහා පන සබ්බෙසං චිත්තං ජානාති; අඤ්ඤෙසු පි ච උපරිමෙ හෙට්ඨිමස්සා අයං විසෙසො වෙදිතබ්බො. මග්ගචිත්තාරම්මණකාලෙ මග්ගාරම්මණං හොති; යදා පන අතීතෙ සත්ත දිවසබ්භන්තරෙ අනාගතෙ සත්තදිවසබ්භන්තරෙ ච පරෙසං චිත්තං ජානාති, තදා අතීතාරම්මණං අනාගතාරම්මණං ච හොති. කථං ප

චුප්පත්තාරම්මණං හොති? පවත්තුප්පත්තිතෝ තිවිධං: ඛණපවත්තුප්පත්තිං සන්තතිපවත්තුප්පත්තිං අද්ධාපවත්තුප්පත්තිං ච, තත්ථ උපාදතිතිභඞ්ගපරියන්තං ඛණපවත්තුප්පත්තිනාමං; එකාවජ්ජනතිවාරපරියාපන්නං සන්තතිපවත්තුප්පත්තිනාමං; තත්ථ අනිට්ඨාරම්මණේ නිට්ඨිතේ ආලෝකට්ඨානං ගතස්ස න තාව ආරම්මණං පාකටං හොති, යාව පන තං පාකටං හොති, එත්ථන්තරේ එකවීසතිවාරා වෙදිතබ්බා; ආලෝකඨානෙ චරිත්වා ඔවරකං පවිට්ඨස්සාපි හි තාව සත්තා රූපං පාකටං හොති, යාව තං පාකටං හොති එත්ථන්තරේ එකතිංසතිවාරා වෙදිතබ්බා; දූරෙ ඨිතෝ පන රජකානං හත්ථවිකාරං ගණ්ඨිතෙරිඤ්ච දිස්වා කොටනවිකාරං ච දිස්වා පි න තාව සද්දං සුණාති, යාව පන තං සුණාති, එතස්මිං පි අන්තරෙ එකවීසතිවාරා වෙදිතබ්බා; එවං තාව මජ්ඣිමභාණකා. සංයුත්තභාණකා පන රූපසන්තතිං අරූපසන්තතීති වෙ සන්තතියෝ වත්වා උදකං අක්කමිත්වා ගතස්ස යාව තීරෙ අක්කමන්ත උදකලෙඛා නප්පඤ්ඤායති, අඞ්ගුලතෝ ආගතස්ස යාව කායෙ උණ්හභාවෝ න වූපසම්මති, ආතපා ආගන්ත්වා ගබ්භං පවිට්ඨස්ස යාව අක්ඛිකාරභාවෝ නවිනිච්ඡති, අත්තෙකාගඛෙඛා කම්මට්ඨානං මනසිකරිත්වා දිවා වාතපානං විවරිත්වා ඔලොකෙන්තස්ස යාව අක්ඛිනං එඤ්ජනභාවෝ න වූපසම්මති, අයං රූපසන්තති නාම; වෙ තයෝ ජවනවාරා අරූපසන්තති නාමාති වත්වා තදුභයම්පි සන්තතිපවත්තුප්පත්තිං නාමාති වදන්ති. එකච්චවපරිවිත්තිනං පන අද්ධාපවත්තුප්පත්තිං නාම, යං සන්ධාය භදන්තකරත්තසුත්තෙ: **"යෙ ච ඛොවුත්තෙ ඔතිණ්ණෙ, යෙ ච ඛම්මා, උභය මෙතං පඨමුප්පත්තියං; යස්මිං පඨමුප්පත්තියං ඡන්දරාගපඨිබඞ්ඛං හොතිවිඤ්ඤාණං, ඡන්දරාගපඨිබඞ්ඛත්තා චිත්තස්ස තෙ ධම්මා උපාදියන්ති, තදුපාදියන්තීත්තෙනාපි පඨමුප්පත්තියං බෙම්බිසාර සංඛිරෙති"**නි වුත්තං. සන්තතිපවත්තුප්පත්තිං පෙත්ථ අට්ඨකථාසු ආගතං, අද්ධාපවත්තුප්පත්තිං සුත්තෙ; තත්ථ කෙචි ඛණපවත්තුප්පත්තිං විත්තං වෙතොපරියඤාණස්ස ආරම්මණං හොතීති වදන්ති, කිං කාරණා? යස්මා ඉඞ්ඛියස්ස ච පරස්ස ච එකක්ඛණෙ චිත්තං උප්පජ්ජතීති. ඉදං ච නෙසං ඔපම්මං: යථා ආකාසෙ ඛිත්තා පුප්ඵට්ඨිබ්භි අවස්සං එකං පුප්ඵං එකස්ස වණ්ටෙන වණ්ටං පවිසිස්සතීති, එවං පරස්ස චිත්තං ජානිස්සාමීති රාසිවසෙන මහාජනස්ස චිත්තං ආවජ්ජතෙ අවස්සං එකස්ස චිත්තං එකෙන චිත්තෙන උප්පාදක්ඛණෙ වා ඨිතික්ඛණෙ වා භඞ්ගක්ඛණෙ වා පවිසිස්සතීතීති, තම්පත වස්සසහස්සම්පි ආවජ්ජෙන්තා යෙන ච චිත්තෙන ආවජ්ජති යෙන ච ජානාති, තෙසං චිත්තානං සහවඩ්ඪනාභාවතො ආවජ්ජනජවනානං ච අනිට්ඨඨානෙ ඤාණාරම්මණං භාවූපපත්තිදෙසතො අයුත්තන්ති අට්ඨකථාසු පටික්ඛිත්තං. සන්තති

පච්චුප්පන්නං පන අඩ්ඩපච්චුප්පන්නං ච ආරම්මණං හොතීති වෙදිතබ්බං. තත්ථ යං චිත්තං වානජවනවීථිතෝ අතීතාකාගතවසෙන වත්තති ජවනවීථිපරිමාණෙකාලෙපරස්ස චිත්තං, තං සබ්බං පි සන්තතිපච්චුප්පන්නං නාම. අද්ධාපච්චුප්පන්නං පන ජවනවාරෙන දීපෙතබ්බං හි සංයුත්තභාණකථායං වුත්තං, තං සුට්ඨු වුත්තං. තත්‍රායං දීපනා: ඉමිං පරස්ස චිත්තං ජානිතුකාමෝ ආවජ්ජති, ආවජ්ජනං ඛණපච්චුප්පන්නං ආරම්මණං කත්වා තෙනෙව සහ නිරුජ්ඣති, තතෝ චත්තාරි පඤ්ච වා ජවනානි, යෙසං පවත්තිං ඉඩ්ඣිචිත්තං, සෙසානි කාමාවචරානි; තෙසං සබ්බෙසං පි තදෙව නිරුද්ධං චිත්තං ආරම්මණං හොති; න ච තානි නානාරම්මණානි හොන්ති, අඩ්ඩවසෙන පච්චුප්පන්නාරම්මණත්තා; එකාරම්මණත්තෙ පි ච ඉද්ධිචිත්තමෙව පරස්ස චිත්තං ජානාති, න ඉතරානි; යථා චක්ඛුවාරෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණමෙව රූපං පස්සති, න ඉතරානීති ඉති ඉදං සන්තතිපච්චුප්පන්නස්ස වෙව අඩ්ඩපච්චුප්පන්නස්ස ච වසෙන පච්චුප්පන්නාරම්මණං හොති. යස්මා වා සන්තතිපච්චුප්පන්නම්පි අඩ්ඩපච්චුප්පන්නං යෙව පනති, තස්මා අද්ධාපච්චුප්පන්නවසෙනෙව තං පච්චුප්පන්නාරම්මණන්ති වෙදිතබ්බං. පරස්ස චිත්තාරම්මණත්තා යෙව පන බහිද්ධාරම්මණං හොන්ති එවං වෙතොපරියඤ්ඤාණස්ස අට්ඨසු ආරම්මණෙසු පවත්ති වෙදිතබ්බා.

පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණං පරිත්තමහග්ගතඅප්පමාණලොකුත්තරඅතීතඅරූපඤ්ඤත්තබහිද්ධානවත්තබ්බාරම්මණවසෙන අට්ඨසු ආරම්මණෙසු පවත්තති, කථං? තං හි කාමාවචරඤ්ඤානුස්සරණකාලෙ පරිත්තාරම්මණං හොති; රූපාවචරඅරූපාවචරඤ්ඤානුස්සරණකාලෙ මහග්ගතාරම්මණං; අතීතෙ අත්තනා පරෙහි වා භාවිතමග්ගං සවිඤ්ඤානඵලං ච අනුස්සරණකාලෙ අප්පමාණාරම්මණං; භාවිතමග්ගමෙව අනුස්සරණකාලෙ මග්ගාරම්මණං; නියමතො පනෙතං අතීතාරම්මණමෙව; තත්ථ කිඤ්චාපි වෙතොපරියඤ්ඤණයථාකම්මූපගඤ්ඤාණානි පි අතීතාරම්මණානි හොන්ති, අථ ඛො නෙසං වෙතොපරියඤ්ඤාණස්ස සන්තාදිවසබහුනානාරාගාදිතං චිත්තමෙව ආරම්මණං, තං හි අඤ්ඤං ඛන්ධං වා ඛන්ධපටිබද්ධං වා න ජානාති, මග්ගසමඵලුත්තරචිත්තාරම්මණත්තා පන පරියායතො මග්ගාරම්මණන්ති වුත්තං. යථාකම්මූපගඤ්ඤාණස්ස ච අතීතං වෙතනාමත්තමෙව ආරම්මණං. පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණස්ස පන අතීතක්ඛන්ධා ඛන්ධපටිබද්ධං ච කිඤ්චි අනාරම්මණං නාම නත්ථි, තං හි අතීතක්ඛන්ධඛන්ධපටිබද්ධෙසුඩෙමෙසු සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණනිකං හොතීති අයං විසෙසො වෙදිතබ්බොති අයමෙත්ථ අට්ඨකථානයො. යස්මා පන "කුසලා ඛන්ධා අනිච්චාදිඤ්ඤාණස්ස වෙතොපරියඤ්ඤාණස්ස පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණස්ස යථාකම්මූපගඤ්ඤාණස්ස අනාගතංසඤ්ඤාණස්ස ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයෝ"ති පඨානෙ වුත්තං, තස්මා

වත්තාරෝ පි ඛන්ධා වෙත්තෝපරියඤාණං යථාකම්මූපගඤාණානං ආරම්මණං හොන්ති. තත්‍රාපි යථාකම්මූපගඤාණස්ස කුසලාකුසලා ඒවාති. අනාගතෝ ඛන්ධානුස්සරණකාලෙ පනෝතං අජ්ඣත්තාරම්මණං; පරස්ස ඛන්ධානුස්සරණකාලෙ බහිද්ධාරම්මණං, "අතීතෙ විපස්සී භගවා අහොසි, තස්ස මාතා බන්ධුමතී, පිතා බන්ධුමා"ති ආදිනා නයෙන නාම ගොත්තපඤ්ඤත්තිආදි අනුස්සරණකාලෙ නවත්තබ්බාරම්මණං හොති, "නාමගොත්ත"න්ති වෙත්ථ බන්ධුපනිබන්ධෝ සම්මුතිසිද්ධෝ ව්‍යඤ්ජනත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ, න ව්‍යඤ්ජනං; ව්‍යඤ්ජනං හි සද්දායතනස ඛණගතත්තා පරිත්තං හොති, යථාහ: "නිරුත්තිපටිසම්භිදා පරිත්තාරම්මණානි". අයමෙත්ථ අම්හාකං ඛන්ති. එවං පුබ්බෙනිවාසඤාණස්ස අට්ඨසු ආරම්මණෙසු පවත්ති වෙදිතබ්බා. දිබ්බචක්ඛුඤාණං පරිත්තපවත්තුප්පන්නඅජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණවසෙන චතූසු ආරම්මණෙසු පවත්තති, කථං? තං හි යස්මා රූපං ආරම්මණං කරොති, රූපං ච පරිත්තං, තස්මා පරිත්තාරම්මණං හොති; ඒජ්ජමානෙ යෙව ච රූපෙ පවත්තනතෝ පච්චුප්පන්නාරම්මණං; අත්තනෝ කුච්ඡිගතාදිරූපදස්සනකාලෙ අජ්ඣත්තාරම්මණං; පරස්ස රූපදස්සනකාලෙ බහිද්ධාරම්මණන්ති එවං දිබ්බචක්ඛුඤාණස්ස චතූසු ආරම්මණෙසු පවත්තී වෙදිතබ්බා. අනාගතංසඤාණං පරිත්තමහග්ගතඅප්පමාණමහග්ගතානාගතඅජ්ඣත්තබහිද්ධානවත්තබ්බාරම්මණවසෙන අට්ඨසු ආරම්මණෙසු පවත්තති, කථං? තංහි "අයං අනාගතෙ නාමරූපවවරෙ නිබ්බත්තිස්සති"ති ජානනකාලෙ පරිත්තාරම්මණා හොති, "රූපාවචරෙ අරූපාවචරෙ වා නිබ්බත්තිස්සති"ති ජානනකාලෙ මහග්ගතාරම්මණං; "මග්ගං භාවෙස්සති, ඵලං සච්ඡිකරිස්සති" ති ජානනකාලෙ අප්පමාණාරම්මණං; "මග්ගං භාවෙස්සති" චෙව ජානනකාලෙ මග්ගාරම්මණං; නියමෙත්වා පනෙතං අනාගතාරම්මණමෙව, තඤ්ච කිඤ්චාපි වෙත්තෝපරියඤාණම්පි අනාගතාරම්මණං හොති, අථ ඛො තස්ස සන්තතිවසබහුත්තරානාගතං චිත්තමෙව ආරම්මණං, තං හි අඤ්ඤං ඛන්ධං වා ධාතුං වා ආයතනං වා න ජානාති. අනාගතංසඤාණස්ස පුබ්බෙනිවාසඤාණෙ වුත්තනයෙන අනාගතෙ අනාරම්මණං නාම නත්ථි. "අහං අමුත්‍ර නිබ්බත්තිස්සාමී"ති ජානනකාලෙ අජ්ඣත්තාරම්මණං; "අසුකො අමුත්‍ර නිබ්බත්තිස්සති"ති ජානනකාලෙ බහිද්ධාරම්මණං; "අනාගතෙ මෙත්තෙය්‍යො නාම භගවා උප්පජ්ජිස්සති, සුබ්‍රහ්මා නාම'ස්ස බ්‍රාහ්මණෝ පිතා භවිස්සති, බ්‍රහ්මවතී නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා"ති ආදිනා පන නයෙන නාම ගොත්තජානනකාලෙ පුබ්බෙනිවාසඤාණෙ වුත්තනයෙනෙව නවත්තබ්බාරම්මණං හොතීති එවං අනාගතංසඤාණස්ස අට්ඨසු ආරම්මණෙසු පවත්තී වෙදිතබ්බා, යථාකම්මූපගඤාණං පරිත්තමහග්ගත අතීතඅජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණවසෙන පඤ්චසු ආරම්මණෙසු පවත්ත

නි, කථං? තං හි කාමාවචරකම්මජානනකාලෙ පරිත්තාරම්මණං හොති; රූපාවචරාරූපාවචරකම්මජානනකාලෙ මහග්ගතාරම්මණං; අනිත්තමෙව ජානාතීති අතීතාරම්මණං; අත්තනො කම්මජානනා කාලෙ අජ්ඣත්තාරම්මණං; පරස්ස කම්මජානනකාලෙ බහිද්ධාරම්මණන්ති එවං යථාකම්මූපගඤාණස්ස පඤ්චසු ආරම්මණෙසු පවත්ති වෙදිතබ්බා. යං වෙත්ථ අජ්ඣත්තාරම්මණං වෙව බහිද්ධාරම්මණං වාති වුත්තං, තං කාලෙන අජ්ඣත්තං කාලෙන පන බහිද්ධා ජානන කාලෙ අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණම්පි හොති යෙව.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ

## අභිඤ්ඤානිද්දෙසෝ නාම.

තෙරසමෝ පරිච්ඡෙදෝ.

---

පඤ්ඤාභාවනාධිකාරෝ.

# 14

## ඛන්ධනිද්දෙසෝ.

---

ඉදානි යසථා එවං අභිඤ්ඤාවසෙන අධිගතානිසංසාය පිරතරා ය සමාධිභාවනාය සම්පාදනත්ථාය සීලෙ පතිට්ඨාය නරෝ සපඤ්ඤො, චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවයංති එත්ථ චිත්තසීසෙන නිද්දිට්ඨා සමාධි සබ්බාකාරෙන භාවිතො හොති, තදනන්තරා පනා පඤ්ඤා භාවෙතබ්බා, සා ව අනිසංඛෙපදෙසිතත්තා විඤ්ඤාතුම්පි තාව න සුකරා, පගෙව භාවෙතුං; තස්මා තස්සා විත්ථාරං භාවනානයඤ්ච දස්සෙතුං ඉදං පඤ්හාකම්මං හොති: කා පඤ්ඤා? කෙනට්ඨෙන පඤ්ඤා? කානස්සා ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානානි? කතිවිධා පඤ්ඤා? කථං භාවෙතබ්බා? පඤ්ඤාභාවනාය කා ආනිසංසොති, තත්‍රිදං විස්සජ්ජනං:— "කා පඤ්ඤා"ති පඤ්ඤා බහුවිධා නානප්පකාරා, තං සබ්බං විභාවෙතුං ආරබ්භමානං විස්සජ්ජනං අධිප්පෙතං වෙව අත්ථං න සාධෙය්‍ය උත්තරිව වි සෙසාය සංවත්තෙය්‍ය, තස්මා ඉධ අධිප්පෙතමෙව සඞ්ගාය වදාම. කුසලචිත්තසම්පයුත්තා විපස්සනාඤාණං පඤ්ඤා කෙනට්ඨෙන පඤ්ඤාති පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා, කිමිදං පජානනං නාම? සංජානනවිජානනාකාරවිසිට්ඨං නානප්පකාරකං ඤාණං; සඤ්ඤාවිඤ්ඤාණප

සඤ්ඤනං හි සමානෙ පි ජානනභාවෙ සඤ්ඤ නීලං පිතකන්ති ආරම්මණසංජානනමත්තමෙව ඉච්ඡති, අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා'ති ලක්ඛණපටිවෙධං පාපෙතුං න සක්කොති; විඤ්ඤණං නීලංපිහක්ති ආරම්මණඤ්ච ජානාති, ලක්ඛණපටිවෙධං ච පාපෙති, උස්සක්කිත්වා පන මග්ගපාතුභාවං පාපෙතුං න සක්කොති; පඤ්ඤ වුත්තනයවසෙන ආරම්මණඤ්ච ජානාති, ලක්ඛණපටිවෙධඤ්ච පාපෙති, උස්සක්කිත්වා මග්ගපාතුභාවං ච පාපෙති, යථා හි හෙරඤ්ඤිකඵල නෙ ඨපිතං කහාපණසතං එකෝ අජාතබුද්ධි දුරකෝ එකෝ ගාමිකපුරිසෝ එකෝ හෙරඤ්ඤිකොති තීසු ජනෙසු පඨමානෙසු අජාතබුද්ධි දුරකා කහාපණානං විත්තාවිවිත්තාදිභවතුරස්සපරිමණ්ඩලභාවමත්තමෙව ජානාති, ඉදං මනුස්සානා උපභොගපරිභොගං රතන සම්මතන්ති නජානාති; ගාමිකපුරිසෝ විත්තාවිවිත්තාදිභාවං ච ජානාති, ඉදං මනුස්සානං උපභොගපරිභොගං රතනසම්මතන්නි ච, අයං ඡේකෝ, අයං කූවෙ, අයං අඩසාරොති ඉදං පන විභාගං න ජානාති; හෙරඤ්ඤිකෝ සබ්බං පි තෙ පකාරෙ ජානාති, ජානන්තා ව කහාපණං ඔලොකෙත්වා පි ජානාති, ආකොටිතස්ස සද්දං සුත්වා පි, ගන්ධං ඝායිත්වා පි, රසං සායිත්වා පි, හත්ථෙන ඨාරයිත්වා පි; අසුකස්මිං නාම ගාමෙ වා නිගමෙ වා නගරෙ වා පබ්බතෙ වා නදීතීරෙ වා කොති පි, අසුකාවරියෙන කතොති පි ජානාති. එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං. සඤ්ඤා හි අජාතබුද්ධිනෝ දුරකස්ස කහාපණදස්සනං විය හොති, නීලාදිවසෙන ආරම්මණස්ස උපධාරණාකාරමත්තග්ගහණතෝ; විඤ්ඤණං ගාමිකපුරිසස්ස කහාපණදස්සනමිව, නීලාදිවසෙන ආරම්මණාකාරගහණතෝ; උභයම්පි ච ලක්ඛණපටිවෙධඤ්ච පාපෙතා නෙ. පඤ්ඤා හෙරඤ්ඤිකස්ස කහාපණදස්සනමිව හොති, නීලාදිවසෙන ආරම්මණාකාරං ගහෙත්වා ලක්ඛණපටිවෙධඤ්ච පාපෙත්වා තතෝ උභම්පි මග්ගපාතුභාවපාපනතෝ තස්මා යදෙතං සඤ්ඤාණවිප්පයුත්තානාකාරවිසිට්ඨං ඤාණපකාරතෝ ජානනං, ඉදං පජානනන්ති වේදිතබ්බං. ඉදං සඤ්ඤාය ඒව එතං වුත්තං **පජානනභෙන පඤ්ඤූති**. සා පනෙසා යත්ථ සඤ්ඤාවිඤ්ඤාණානි, නා තත්ථ එකංසෙන හොති; යත්ථ පන හොති, තත්ථ අවිනිභුත්තතා තෙහි ධම්මෙහි "අයං සඤ්ඤා, ඉදං විඤ්ඤාණං, අඤං පඤ්ඤා"ති විනිබ්භුජිත්වා අලබභනෙය්යතානානත්තා, සුබුමා දුද්දසා; තෙනාහ ආයස්මා නාගසෙනෝ: **දුක්කරං මහාරාජ භගවතා කතන්ති, කිං භගවතා නානත්තෙන භගවතා දුක්කරං කතන්ති, දුක්කරං මහාරාජ භගවතා කතං, යං අරූපිනං චිත්තචෙතසිකානං ධම්මානං එකාරම්මණෙ වත්තමානානං ච්ඡන්නං අඛ්ඛානං: අයං එසෙසා, අයං වෙදනා, අයං සඤ්ඤා, අයං චෙතනා, ඉදං චිත්තන්ති. කාදයසා ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨාන පදට්ඨා**

**ඤාණීති** එත්ථ පන ධම්මසභාවපටිවේධලක්ඛණපඤ්ඤා, ධම්මානං සභාව පරිච්ඡින්දකඤාණසඞ්ඛාතවිඛණ්ඩනරසා, අසම්මොහ පච්චුපට්ඨානා, **සමාහිතානා යථාභූතං පජානාති පඤ්ඤා**තිආදිවචනතෝ පන සමාධිනිස්සා පදට්ඨානා. **කතිවිධා පඤ්ඤා**තිආදි ධම්මසභාවපටිවේධලක්ඛණේන තාව එකවිධා, ලෞකියලෝකුත්තරවසෙන දුවිධා, තථා සාසවානාසවාදිවසෙන, නාමරූපවවත්ථානවසෙන, සොමනස්සුපෙක්ඛාසහගතාදිවසෙන, ඤාණභාවනාභූමිවසෙන; තිවිධා චින්තාසුතභාවනාමයාදිවසෙන, කථා පරිත්තමහග්ගතඅප්පමාණාරම්මණවසෙන, ආයාපායූහඋපායඤාණසල්ලවසෙන, අජ්ඣත්තාභිනිවෙසාදිවසෙන ච; චතුබ්බිධා චතූසු සච්චේසු ඤාණවසෙන, චතුපටිසම්භිදාවසෙන වාති. තත්ථ එකවිධකොට්ඨාසෝ උත්තානත්ථෝ යෙව, දුවිධකොට්ඨාසස්ස ලෞකියමග්ගසමඵලපර්‍යාපන්නා ලෞකියා, ලෝකුත්තරමග්ගසමඵලපර්‍යාපන්නා ලෝකුත්තරාති, එවං ලෞකිය ලෝකුත්තරවසෙන දුවිධා. **දුතියදුකෙ** ආසවානං ආරම්මණභූතා සාසවා, තෙසං අනාරම්මණා අනාසවා, අත්ථතෝ පනෙසා ලෞකියලෝකුත්තරාව හොන්ති; ආසවසම්පයුත්තා සාසවා, ආසවවිප්පයුත්තා අනාසවාති ආදීසු පි එසෙව නයෝ; එවං සාසවානාසවාදිවසෙන දුවිධා. **තතියදුකෙ** යා විපස්සනා ආරභිතුකාමස්ස වත්තුනාං අරූපක්ඛන්ධානං වවත්ථාපනෙ පඤ්ඤා, අයං නාමවවත්ථාපනපඤ්ඤා; යා රූපක්ඛන්ධස්ස වවත්ථාපනෙ පඤ්ඤා, අයං රූපවවත්ථාපනපඤ්ඤාති එවං නාමරූපවවත්ථාපනවසෙන දුවිධා. චතුත්ථදුකෙ ඒසු කාමාවචරකුසලචිත්තෙසු සොළසසුපි පඤ්චකනයෙන වතුක්කාදීසු කෙසුචි මග්ගචිත්තෙසු පඤ්ඤා සොමනස්සසහගතා; ඒසු කාමාවචරකුසලචිත්තෙසු චතූසු පඤ්චමජ්ඣානිකෙසු මග්ගචිත්තෙසු උපෙක්ඛාසහගතාති, එවං සොමනස්සුපෙක්ඛාසහගතවසෙන දුවිධා. **පඤ්චමදුකෙ** පඨමජ්ඣානපඤ්ඤා දස්සනභූමිම්, අවසෙසභාවනාමයඤ්ඤා භාවනාභූමිම්හි එවං දස්සනභාවනාභූමිවසෙන දුවිධා. **තිකෙසු** පඨමතතියෙ පරතො අසුතා පටිලබ්භඤ්ඤා අත්තනො චින්තාවසෙන නිප්ඵන්නත්තා චින්තාමයා; පරතො සුත්වා පටිලබ්භඤ්ඤා සුතවසෙන නිප්ඵන්නත්තා සුතමයා; යථා තථා වා භාවනාවසෙන නිප්ඵන්නත්තා අපථප්පත්තා පඤ්ඤා භාවනාමයා, වුත්තං හෙතං: **තත්ථ කතමා චින්තාමයා පඤ්ඤා? යොගාවචරස්ස වා කම්මායතනෙසු යොගවිහිතෙසු වා සිප්පායතනෙසු යොගවිහිතෙසු වා විජ්ජාඨානෙසු කම්මස්සකතං වා සච්චානුලොමිකං වා, රූපං අනිච්චන්ති වා, වෙදනා ඵස්සෝ සඞ්ඛාරා විඤ්ඤාණං අනිච්චන්ති වා, යං එවරූපිං අනුලොමිකං ඛන්තිං දිට්ඨිං රුචිං මුනිං පෙක්ඛං ධම්මනිජ්ඣානඛන්තිං පරතො අසුත්වා පටිලභති, අයං වුච්චති චින්තාමයා ඤාණා =පෙ= සුත්වා පටිලභති, අයං වුච්ච

ති සුතමයා පඤ්ඤා, සබ්බා පි සමාපජ්ඤ්ඤස්ස පඤ්ඤා භාවනාමයා පඤ්ඤාති, එවං චින්තාමයසුතමයභාවනාමයවසෙන තිවිධා. දුතියතතියකෙ කාමාවචරධම්මෙ ආරබ්භ පවත්තා පඤ්ඤා පරිත්තාරම්මණා, රූපාවචරා රූපාවචරෙ ආරබ්භ පවත්තා මහග්ගතාරම්මණා, සාලොකිය විපස්සනා; තිබ්බානං ආරබ්භපවත්තා අප්පමාණාරම්මණා, සාලොකුත්තර විපස්සනානි එවං පරිත්ත මහග්ගතාප්පමාණාරම්මණවසෙන තිවිධා. තතියතතියක ආයො නාම වුද්ධි, සා දුවිධා අනත්ථහානිතො අත්ථුපත්තිතො ච, තත්ථ කොසල්ලං ආයකොසල්ලං, යථාහ ඉමෙධම්මා අනභිඤ්ඤෙය්‍යා අනුප්පන්නා වෙව අකුසලා ධම්මා න උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච අකුසලා ධම්මා පහීයන්ති, ඉමෙ වා පන ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා අනුප්පන්නා වෙව කුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච කුසලා ධම්මා ඨිතියා අසම්මොසාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තන්ති, සා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා =පෙ= අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුච්චති ආයකොසල්ලන්ති. ''අපායොති පන අවුඩ්, සා පි දුවිධා අත්ථහානිතො අනත්ථුපත්තිතො ච; තත්ථ කොසල්ලං අපායකොසල්ලං. යථාහ: කතමං කතමං අපායකොසල්ලං? ඉමෙ ධම්මා අනභිඤ්ඤෙය්‍යා අනුප්පන්නා වෙව අකුසලා ධම්මා න උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච අකුසලා ධම්මා පහීයන්ති ඉමෙ වා පන ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා අනුප්පන්නා වෙව කුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච කුසලා ධම්මා ඨිතියා අසම්මොසාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තන්ති, සා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා =පෙ= අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. ඉදං වුච්චති අපායකොසල්ලන්ති. එවං ආයාපායඋපායකොසල්ලවසෙන තිවිධා. චතුසච්චකම්මට්ඨානිකෙ අත්තනො ඛන්ධෙ ගහෙත්වා ආරබ්ධවිපස්සනාපඤ්ඤා අජ්ඣත්තාභිනිවෙසො; පරස්ස ඛන්ධෙ බාහිරං වා අනිස්සිතබ්බරූපං ගහෙත්වා ආරබ්ධා බහිද්ධාභිනිවෙසො; උභයං ගහෙත්වා ආරද්ධා අජ්ඣත්තබහිද්ධාභිනිවෙසොති එවං අජ්ඣත්තාභිනිවෙසාදිවසෙන තිවිධා. චතුකෙකසු පඨමචතුක්කෙ දුක්ඛසච්චං ආරබ්භ පවත්තඤාණං දුක්ඛෙ ඤාණං, දුක්ඛසමුදයං ආරබ්භ පවත්තං ඤාණං දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරොධං ආරබ්භ පවත්තනං ඤාණං දුක්ඛනිරොධෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරොධනාමිනි පටිපදං ආරබ්භ පවත්තනං ඤාණං දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණන්ති එවං චතුසු සච්චෙසු ඤාණවසෙන චතුබ්බිධා. දුතියචතුක්කෙ චත්තාසෙ පටිසම්භිදා නාම අත්ථාදිසු පභෙදගතානි චත්තාරි ඤාණානි, වුත්තඤ හෙතං: අත්ථෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, අත්ථධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදාති, ''තත්ථ අත්ථෙ''ති සංඛෙපතො හෙතුඵලසඞ්ඛාතං අධිවචනං, හෙතුඵලංහි යස්මා හෙතුඅනුසාරෙනඅරියනි අධිගම්යතිසම්පාපුණීය

නි, තස්මා අඤ්ඤොතිවුච්චති; පභේදතො පන යං කිඤ්චි පච්චයසමූහතං නිබ්බානං භාසිතපුග්ගලෝ විපාකෝ ක්‍රියාති ඉමේ පඤ්ච ධම්මා අඤ්ඤොති වෙදිතබ්බා; තං අත්ථං පච්චවෙක්ඛණාය තස්මිං අත්ථේ පභේදගතං ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. ධම්මොති පි සංඛේපතො පච්චයසෙතං අධිවචනං, පච්චයෝ හි යස්මා තං තං දහති පවත්තෙතීති සම්පාපුණිතුං වා දෙති, තස්මා ධම්මොතිපි වුච්චති; පභේදතො පන යෝ කොචි ඵලනිබ්බත්තකෝ හේතු අරියමග්ගෝ භාසිතං කුසලං අකුසලන්ති ඉමේ පඤ්ච ධම්මා ධම්මොති වෙදිතබ්බා, තං ධම්මං පච්චවෙක්ඛණාය තස්මිං ධම්මේ පභේදගතං ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා. අයමෙත්ථ අත්ථෝ අභිධම්මේ: දුක්ඛේ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, දුක්ඛසමුදයේ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, හෙතුම්හි ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, හෙතුඵලේ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යෙ ධම්මා ජානා හුත්වා සඤ්ජානා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතුභූතා ඉමේසු ධම්මේසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යමහා ධම්මා තෙ ධම්මා ජානාහුත්වා සඤ්ජානා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතුභූතා, තේසු ධම්මේසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, ජරාමරණේ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, ජරාමරණසමුදයේ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, ජරාමරණනිරෝධේ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, ජරාමරණනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා. ඉධ භික්ඛවේ ධම්මං ජානාති සුත්තං ගෙය්‍යං පෙය්‍යං කම්මං විභඞ්ගං උපදානං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලං අයං වුච්චති ධම්මෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, අත්ථං ජානාති අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථෝ අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථෝ'ති, අයං වුච්චති අත්ථෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, කතමා ච ධම්මානුඤ්ඤතා? සන්ති භික්ඛවේ කාමාවචරා කුසලා චිත්තුප්පාදා තෙභූමිකා: පෙ: ඉමා ධම්මා කුසලා, ඉමේසු ධම්මේසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදාති ආදිනා නයෙන විභජිත්වා දස්සිතො. අත්ථධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණන්ති තස්මිං අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච යා සභාවනිරුත්ති අව්‍යභිචාරිවොහාරා, තදභිලාපෙ තස්ස භාසනෙ උදීරණෙ තං භාසිතං ලපිතං උදීරිතා සුත්වාව අයං සභාවනිරුත්ති, අයං න සභාවනිරුත්තීති එවං තස්සා ධම්මනිරුත්තිසඤ්ඤිතාය සභාවනිරුත්තියා මානධිකාය සබ්බසත්තානං මූලභාසාය පභේදගතං ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා; නිරුත්තිපටිසම්භිදුප්පත්තොති "එසෙසා, වෙදනා"ති එවමාදිවචනං සුත්වාව අයං සභාවනිරුත්තීති ජානාති, "එසෙසා, වෙදනා"ති එවමාදිකං පන අයං න සභාවනිරුත්තීති. ඤාණඤ්ච ඤාණානි සබ්බානි ඤාණමාරම්මණං කත්වා පච්චවෙක්ඛණාය ඤාණාරම්මණං ඤාණං, යථාවුත්තෙසු වා නීසු ඤාණෙසු සගොචරායිච්චාදිවසෙන විචාරතො ඤාණං පරිභා

න පරිසමභිදාති අත්ථො. වතසෝ පි වෙතා පටිසම්භිදා ඒසු ඨානෙසු පභෙදං ගච්ඡන්ති: සෙඛභූමියං ච අසෙඛභූමියං ච; තත්ථ අග්ගසාවකානං මහාසාවකානං ච අසෙඛභූමියං පභෙදගතා; ආනන්දත්ථෙර-චිත්තගහපති-ධම්මිකඋපාසක-උපාලිගහපති-බුජ්ඣිත්තරා උපාසිකාදීනං සෙඛභූමියං, එවං ඒසු භූමීසු පභෙදං ගච්ඡන්තී යොපි වෙතා අධිගමෙන පරියත්තියා සවණෙන පරිපුච්ඡාය පුබ්බයොගෙන වාති ඉමෙහි ච පඤ්චාකාරෙහි විසදා හොන්ති. තත්ථ අධිගමෝ නාම අරහත්තඵලපත්ති; පරියත්ති නාම බුද්ධවචනස්ස පරියාපුණනං; සවණං නාම සක්කච්චං අට්ඨිකත්වා සබ්බමසවණං; පරිපුච්ඡා නාම පාළිඅට්ඨකථාදිසු ගණ්ඨිපදඅට්ඨපද විනිච්ඡයකථා; පුබ්බයොගෝ නාම පුබ්බබුද්ධානං සාසනෙ ගතපච්චාගතිකභාවෙන යාව අනුලොමගොත්‍රභුඤ්ඤාපනං තාව විපස්සනායොගෝ, අපරෙ ආහු:

"පුබ්බයොගෝ බාහුසච්චං-දෙසභාසා ච ආගමෝ,
පරිපුච්ඡා අධිගමෝ-ගරුසන්නිස්සයෝ තථා,
මිත්තසම්පත්තිවෙවාති-පටිසම්භිදා පච්චයා"ති.

තත්ථ පුබ්බයොගෝ වුත්තනයොව; බාහුසච්චං නාම තෙසු තෙසු සත්ථෙසු සිප්පායතනෙසු ච කුසලතා; දෙසභාසා නාම එකස්ස වොහාරකුසලතා; යෙසෙන පන මාගධිකෙ සොසල්ලං. ආගමෝ නාම අනන්තරස්ස ඔපම්මවග්ගස්සාපි බුද්ධවචනස්ස පරියාපුණනං; පරිපුච්ඡානාම එකගාථායපි අත්ථවිනිච්ඡයපුච්ඡනං; අධිගමෝ නාම සොතාපන්නතා වා =:පෙ= අරහත්තං වා: ගරුසන්නිස්සයෝ නාම සුතපටිභාණබහුලානං ගරූනං සන්තිකෙ වාසෝ; මිත්තසම්පත්තිනාම තථාරූපානඤ්ඤෙව මිත්තානං පච්ලාභෝති තත්ථ බුද්ධා පවෙචකබුද්ධා ච පුබ්බයොගඤ්ඤෙව අධිගමං ච නිස්සාය පටිසම්භිදා පාපුණන්ති; සාවකා සබ්බානි පි එතානි කාරණානි; පටිසම්භිදාපත්තියා ච පාටියෙක්කා කම්මට්ඨානභාවනානුයොගෝ නාම නත්ථි. සෙඛානං පන සෙඛඵලවිමොක්ඛනන්තිකා, අසෙඛානං අසෙඛඵලවිමොක්ඛනන්තිකා ච පටිසම්භිදාපත්ති හොති; තථාගතානං හි දසබලානි විය අරියානං අරියඵලෙනෙව පටිසම්භිදා ඉජ්ඣන්තීති. ඉමා පටිසම්භිදා සඞ්ගාය වුත්තං: "චතුපටිසම්භිදාවසෙන චතුබ්බිධාති.

**සබ්බං භාවෙතබ්බන්ති** එත්ථ පන යස්මා ඉමාය පඤ්ඤාය ඛන්ධායතන ධාතු ඉන්ද්‍රිය සච්චපරිච්ඡෙදාදිභෙදා ධම්මා භූමි, සීලවිසුද්ධි වෙව චිත්තවිසුද්ධි චාති ඉමා වෙ විසුද්ධියෝ මූලං, දිට්ඨිවිසුද්ධි කංඛාවිතරණවිසුද්ධි මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධි පටිපදාඤාණදස්සන විසුද්ධි ඤාණදස්සනවිසුද්ධීති ඉමා පඤ්ච විසුද්ධියෝ සරීරං, තස්මා තෙසු භූමිභූතෙසු ධම්මෙසු උග්ගහපරිපුච්ඡාවසෙන ඤාණපරිචයං කත්වා

මූලභූතා වෙ විසුද්ධියෝ සඉපාදෙත්වා සරීරභූතා පඤ්ච විසුද්ධියෝ සමපාදෙන්තෙන භාවෙතබ්බා, අයමෙත්ථ සංඛෙපෝ. අයං පන විත්ථාරෝ: ඉං තාව වුත්තං "ඛන්ධායතනධාතු ඉන්ද්‍රියසච්චපටිච්චසමුප්පාදාදිභෙදා ධම්මා භූමී"ති, එත්ථ "ඛන්ධා"ති පඤ්චක්ඛන්ධා: රූපක්ඛන්ධෝ වෙදනාක්ඛන්ධෝ සඤ්ඤාක්ඛන්ධෝ සංඛාරක්ඛන්ධෝ විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝති; තත්‍ථ යං කිඤ්චි සීතාදිභෙදං රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං බහිද්ධා ඔළාරිකං සුඛුමං හීනං පණීතං දූරෙ සන්තිකෙ ච, සබ්බං තං එකතො කත්වා රූපක්ඛන්ධොති වෙදිතබ්බං, තදෙතං රූපං නවවිධං හොති: චක්ඛායතනං සොතායතනං ඝානායතනං ජිව්හායතනං කායායතනං රූපායතනං සද්දායතනං ගන්ධායතනං රසායතනං ඵොට්ඨබ්බායතනං. තත්‍ථ චක්ඛුඤ්ච තං පසාදභාවතො ආයතනඤ්ච අජ්ඣත්තිකත්තා චාති චක්ඛායතනං. සොතඤ්ච තං පසාදභාවතො ආයතනඤ්ච අජ්ඣත්තිකත්තා චාති සොතායතනං. ඝානඤ්ච තං පසාදභාවතො ආයතනඤ්ච අජ්ඣත්තිකත්තා චාති ඝානායතනං. ජිව්හා ච සා පසාදභාවතො ආයතනඤ්ච අජ්ඣත්තිකත්තා චාති ජිව්හායතනං. කායෝ ච සෝ පසාදභාවතො ආයතනඤ්ච අජ්ඣත්තිකත්තා චාති කායායතනං. රූපමෙව රූපායතනං. සද්දෝ ච සෝ ආයතනඤ්ච බාහිරත්තා චාති සද්දායතනං. ගන්ධෝ ච සෝ ආයතනඤ්ච බාහිරත්තා චාති ගන්ධායතනං. රසෝ ච සෝ ආයතනඤ්ච බාහිරත්තා චාති රසායතනං. ඵොට්ඨබ්බමෙව ඵොට්ඨබ්බායතනං. තත්‍ථ චක්ඛුඤ්ච රූපඤ්ච චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස ආධාරභාවූපචාරතො චක්ඛායතනඤ්ච රූපායතනඤ්ච. සොතඤ්ච සද්දෝ ච සොතවිඤ්ඤාණස්ස ආධාරභාවූපචාරතො සොතායතනඤ්ච සද්දායතනඤ්ච. ඝානඤ්ච ගන්ධෝ ච ඝානවිඤ්ඤාණස්ස ආධාරභාවූපචාරතො ඝානායතනඤ්ච ගන්ධායතනඤ්ච. ජිව්හා ච රසෝ ච ජිව්හාවිඤ්ඤාණස්ස ආධාරභාවූපචාරතො ජිව්හායතනඤ්ච රසායතනඤ්ච. කායෝ ච ඵොට්ඨබ්බා ච කායවිඤ්ඤාණස්ස ආධාරභාවූපචාරතො කායායතනඤ්ච ඵොට්ඨබ්බායතනඤ්ච. ඉති ඉමානි චක්ඛාදීනි රූපාදීනි ච ආයතනානි ආයතනට්ඨෙන එකවිධානි හොන්තිපි ද්වාදසවිධානි හොන්ති. තත්‍ථ චක්ඛායතනාදීනි පඤ්චායතනානි රූපාදීනි පඤ්චායතනානි ච අත්තනා අත්තනා සදිසස්ස විඤ්ඤාණස්ස ආරම්මණපච්චයභාවතො රූපාදීනි ච පඤ්චායතනානි චක්ඛාදීනි පඤ්චායතනානි ච අත්තනා අත්තනා සදිසස්ස විඤ්ඤාණස්ස වත්ථුපච්චයභාවතො චක්ඛාදීනි ච පඤ්චායතනානි රූපාදීනි ච පඤ්චායතනානි අත්තනා අත්තනා සදිසස්ස විඤ්ඤාණස්ස සහජාතාදිපච්චයභාවතො ච වෙදිතබ්බානි. පඨවීධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතුනි; තාසං ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානානි වත්තබ්බානි. පඨවීධාතුවවත්ථානෙ වුත්තානි. පඨවීධාතුතො පන තා සබ්බාපි අවිසෙසධාතුත්තාය පඨවීනා උපාදාය රූපං චතුවිසතිවිධං වක්ඛු සොතං ඝාණං ජිව්හා කායො රූපං සද්දෝ ගන්ධෝ රසෝ ඉත්ථින්ද්‍රියං පුරිසින්ද්‍රියං ජීවිතින්ද්‍රියං හදයවත්ථු කායවිඤ්ඤත්ති වචීවිඤ්ඤත්ති ආකාසධාතු රූපස්ස ලහුතා රූපස්ස මුදුතා රූපස්ස කම්මඤ්ඤතා රූපස්ස උපචයෝ රූපස්ස සන්තති රූපස්ස ජරතා රූපස්ස අනිච්චතා කබළීකාරෝ ආහාරොති. තත්‍ථ රූපාභිඤ්ඤාතාරහභූතප්පසාදලක්ඛණං දිට්ඨිකාමතානිදූනකම්මසමුට්ඨාන භූතප්පසාදලක්ඛණං වා චක්ඛු, රූපෙසු ආවිඤ්ඡනරසං, චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස ආධාරභාවූපචවුපට්ඨානං, දිට්ඨිකාමතානිදූන කම්මජභූතපදට්ඨානං. සද්දාභිඤ්ඤාතාරහභූතප්පසාදලක්ඛණං, සොතුකාමතානිදූනකම්ම සමුට්ඨානභූතප්පසාදලක්ඛණං වා සොතං, සද්දෙසුආවිඤ්ඡනරසං, සොතවිඤ්ඤාණස්ස ආධාරභාවූපචවුපට්ඨානං, සොතුකාමතානිදූන කම්මජභූතපදට්ඨානං. ගන්ධාභිඤ්ඤාතාරහභූතප්පසාදලක්ඛණං ඝායිතුකාමතානිදූනකම්මසමුට්ඨානභූතප්පසාදලක්ඛණං වා ඝානං, ගන්ධෙසු ආවිඤ්ඡනරසං, ඝානවිඤ්ඤාණස්ස ආධාරභාවූපචවුපට්ඨානං, ඝායිතුකාමතානිදූනකම්මජභූතපදට්ඨානං. රසාභිඤ්ඤාතාරහභූතප්පසාදලක්ඛණං, සායිතුකාමතානිදූනකම්මසමුට්ඨාන භූතප්පසාදලක්ඛණාවා ජිව්හා, රසෙසු ආවිඤ්ඡනරසා, ජිව්හාවිඤ්ඤාණස්ස ආධාරභාවූපචවුපට්ඨානා, සායිතුකාමතානිදූනකම්මජභූතපදට්ඨානා. ඵොට්ඨබ්බාභිඤ්ඤාතාරහභූතප්පසාදලක්ඛණෙ ඵුසිතුකාමතානිදූනකම්මසමුට්ඨානභූත ප්පසාදලක්ඛණෙ ච, කායෝ, ඵොට්ඨබ්බෙසු ආවිඤ්ඡනරසෙ, කායවිඤ්ඤාණස්ස ආධාරභාවූපචවුපට්ඨානෙ, ඵුසිතුකාමතානිදූනකම්මජ භූතපදට්ඨානෙ. කෙචි පන තෙජෝධිකානං භූතානං පසාදෙ චක්ඛු, වායුපථවි ආපධිකානං භූතානං පසාදෙ සොතඝානජිව්හා, කායො සබ්බෙසනන්ති ච වදන්ති, අපරෙ තෙජාධිකානං පසාදෙ චක්ඛු, ඉව රවායුආපපථවාධිකානං සොතඝාණජිව්හාකායාති වදන්ති, තෙ ච තත්‍ථබ්බා: "සුත්තං ආහරථාති, අද්ධා සුත්තමෙව න දක්ඛිස්සන්ති;

කෙචි පනෙත්ථ "තෙජාදීනං ගුණෙහි රූපාදිහි අනුගහයභාවතො"ති කාරණං වදන්ති, තෙ වත්තබ්බා: "කො පනෙවමාහ: රූපාදයො තෙජාදීනං ගුණා"ති, අවිනිබ්භොගවුත්තීසු හි භූතෙසු අයං ඉමස්ස ගුණෙ, අයං ඉමස්ස ගුණොති න ලබ්භා වත්තුන්ති. අපිච වදෙය්‍යුං: "යථා තෙසු තෙසු සම්භාරෙසු තස්ස තස්ස භූතස්ස අධිකතාය පථවිආදීනං සඤ්ඤාරණාදිනි කිච්චානි ඉච්ඡිතබ්බානි, එවං තෙජාදිඅධිකෙසු සම්භාරෙසු රූපාදීනං අධිකභාවදස්සනතො ඉච්ඡිතබ්බමෙවෙතං රූපාදයො තෙසං ගුණා"ති, තෙ වත්තබ්බා: "ඉමෙව්‍ය්‍යාම, යදි ආපොධිකස්ස ආසවස්ස සඤ්ඤාතො පථවිආදිකෙ කපල්ලාසෙ ගණ්හෙ අධිකතරො සියා, තෙජොධිකස්ස ච උණ්හත්තාදිකස්ස වණ්ණතො සීතුදකස්ස වණ්ණා පරිහායෙථ; යස්මා පනෙතං උභයම්පි නත්ථි, තස්මා පහාතබ්බෙ'තස්මිං'තෙසං නිස්සයභූතානං විසෙසකප්පනං," යථාඅවිසෙසෙ පි එකක්ඛණෙ භූතානං රූපරසාදයො අඤ්ඤමඤ්ඤං විසදිසා හොන්ති, එවං චක්ඛුප්පසාදාදයෝ, අවිජ්ජමානෙ පි අඤ්ඤසම්ං විසෙසකාරණෙත්ථ නත්ථෙතබ්බමෙතං. හිං පන තං යං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අසාධාරණං? කම්මමෙව ෙසං විසෙසකාරණං, නස්මා කම්මවිසෙසතො එතෙසං විසෙසො, න භූතවිසෙසතො; භූතවිසෙසෙ හි සති පසාදෙව න උප්පජ්ජෙය්‍යුං, "සම්භාරානං හි පසාදෙ න විසමානු"නන්ති පොරාණා. එවං කම්මවිසෙසතො විසෙසවන්තෙසු ච එතෙසු චක්ඛුසොතානි අප්පකාසනිස්සයගාහකානි, අත්තනො නිස්සයං අනලලිනනිස්සයෙ එව විසයෙ විඤ්ඤාණහෙතූනා; ඝාන ජිව්හාකා යා සම්පත්තවිසයගාහකා, නිස්සයවසෙන චෙව සයඤ්ච අත්තනො නිස්සයං අලලිනයෙව විසයෙ විඤ්ඤාණහෙතූනා, චක්ඛුවෙව්‍ය යදෙතං ලොකෙ නීලපබ්බසමාකිණ්ණං කණ්හසුක්කාමණ්ඩලපරිවිත්තං නීලුප්පලදලසන්නිභං ඒකන්ති වුච්චති, තස්ස සසම්භාරවචක්ඛුනො සෙතමණ්ඩලපරික්ඛිත්තස්ස කණ්හමණ්ඩලස්ස මජ්ඣෙ, ගිම්හෙ ගිනානං සරීරසණ්ඨානුපපත්තිදෙසෙ සත්තන්නං පිට්ඨපාදලෙඛාසු ආසිත්තතෙලං පිට්ඨපාදලානි විය සකා අක්ඛිපටලානි ච්‍යාපෙත්වා, ඛාරණනාභාපත්තමණ්ඩිත විජ්ඣනකිච්චං හිත්වා ගිනි ඛත්තියකුමාරෙ විය සඤ්ඤාරණාබන්ධනපරිපාචනසමුදීරණඤ්චාති චතූහි ඛාතූහි කතූපකාරං උතුචිත්තාහාරෙහි උපත්තම්භියමානං ආයුනා අනුපාලියමානං වණ්ණගන්ධරසාදිහි පරිවුත්තං පඨාණතො උණ්හාසිරමිත්තං චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිනං යථාරහං වඤ්චාරභාවං සාධයමානං තිට්ඨති වුත්තම්පි චෙතං ධම්මසෙනාපතිනා:—

"යෙන චක්ඛුපසාදෙන-රූපානි මනු පස්සති,
පරිත්තං සුඛුමං එතං-උණ්හාසිරසමූපමං"නති.

සසම්භාරසෝත බිලස්ස පභා අත්තනෝ තනුතම්බලෝමාදිතෝ අඞ්ගුලිවෙඨකසඤ්ඨානෙ පදෙසෙ සොතං වුත්තප්පකාරානි ධාතූනි කතූපකාරං උතුචිත්තාහාරෙහි උප්පජ්ජමානං ආයුනා අනුපාලියමානං වණ්ණාදීනි පරිවුතං සොතවිඤ්ඤාණාදීනං යථාරහං වත්ථුවාරභාවං සාධයමානං තිට්ඨති. සසම්භාරඝාණබිලස්ස පන අත්තනෝ අජපදසණ්ඨානෙ පදෙසෙ ඝාණං යථාවුත්තප්පකාරඋපකාරඋපත්ථම්භනානුපාලනපරිවාරං ඝාණවිඤ්ඤාණාදීනං යථාරහං වත්ථුවාරභාවං සාධයමානං තිට්ඨති. සසම්භාරජිව්හාමණ්ඩිකස්ස උපරි උපලදලඝනසණ්ඨානෙ පදෙසෙ ජිව්හා යථාවුත්තප්පකාරූපකාරරූපත්ථම්භනානුපාලනපරිවාරා ජිව්හාවිඤ්ඤාණාදීනං යථාරහං වත්ථුවාරභාවං සාධයමානා තිට්ඨති. යාවතා පන ඉමස්මිං කායෙ උපාදින්නරූපං නාම අත්ථි, සබ්බත්ථ කායෝ කප්පාසපටලෙ සෙනම්හා විය වුත්තප්පකාරූපකාරූපත්ථම්භනානුපාලනපරිවාරොව හුත්වා කායවිඤ්ඤාණාදීනං යථාරහං වත්ථුවාරභාවං සාධයමානෝ තිට්ඨති. එවම්භූතදකඤ්ඤකායගාමසිවථිකාසංඛත-සගොචරනින්නානා විය ච අහි-සුංසුමාර-පක්ඛි-කුක්කුර-සිනාල රූපාදිසගොචරනිත්තාව එතෙ චක්ඛාදයොති දට්ඨබ්බා. තතො පරෙසු පන රූපාදිසු චක්ඛුපථිභූතාලක්ඛණරූපං, චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස විසයභාවරූපං, තඤ්ඤෙව ගොචරපච්චුපට්ඨානං, චතුමහාභූතපදට්ඨානං; යථාවෙතං, තථා සබ්බානි පි උපාදාරූපානි; යත්ථ පන විසෙසො අත්ථි, තත්ථ වක්ඛාම. තත්‍රිදං නීලං පීතකානන්ති ආදිවසෙන අනෙකවිධං. සොතපථිභූතාලක්ඛණෝ සද්දො, සොතවිඤ්ඤාණස්ස විසයභාවරූපෝ, තඤ්ඤෙව ගොචරපච්චුපට්ඨානං: නෙරුඤ්ජෙ මුතිඛිඝසද්දාති ආදිනා නයෙන අනෙකවිධො. ඝාණපථිභූතාලක්ඛණෝ ගන්ධො, ඝාණවිඤ්ඤාණස්ස විසයභාවරූපෝ, තඤ්ඤෙව ගොචරපච්චුපට්ඨානෝ, මූලගන්ධො සාරගන්ධොති ආදිනා නයෙන අනෙකවිධො. ජිව්හාපථිභූතාලක්ඛණෝ රසෝ, ජිව්හාවිඤ්ඤාණස්ස විසයභාවරූපෝ, තඤ්ඤෙව ගොචරපච්චුපට්ඨානෝ, මූලරසෝ ඛන්ධරසොති ආදිනා නයෙන අනෙකවිධෝ. ඉත්ථිභාවලක්ඛණං ඉත්ථින්ද්‍රියං, ඉත්ථීති පකාසනරූපං, ඉත්ථිලිඞ්ග— නිමිත්ත— ඛුද්දකාකප්පානං කාරණභාවපච්චුපට්ඨානං. පුරිසභාවලක්ඛණං පුරිසින්ද්‍රියං, පුරිසොති පකාසනරූපං, පුරිසලිඞ්ග-නිමිත්ත— කුත්තාකප්පානං කාරණභාවපච්චුපට්ඨානං; තදුභයම්පි කායපසාදෙ විය සකලසරීරව්‍යාපකමෙව, න ච කායපසාදෙන ඔතොකාසෙ ඨිතානන්ති වා අඔතොකාසෙ ඨිතානන්ති වා වත්තබ්බතං ආපජ්ජති; රූපරූපාදයො විය අඤ්ඤමඤ්ඤසඞ්ගහරොනත්ථි. සහජරූපානුපාලනලක්ඛණං ජීවිතින්ද්‍රියං, තෙසං පවත්තනරසං, තෙසං යෙව ඨපනපච්චුපට්ඨානං, යාපයිතබ්බභූතපදට්ඨානං; සෙනෙව පි ච අනුපාලනලක්ඛණාදිමතී විඤ්ඤාණෙ අත්ථිකලක්ඛණෙ යෙව තං

සහජරූපානි අනුපාලෙති, උදකං විය උප්පලාදීනි; යථාසකං පච්චයුප්පත්තෙ ච ධම්මෙ පාලෙති, ධාති විය කුමාරං; සයං පවත්තීනං ධම්මසම්භෙදෙ අත්තනෝව පවත්තති නිග්ගාහකො විය; න හඩ්ගතො උඩ්ගං පවත්තති, අඤ්ඤතො ච පවත්තිතබ්බානං ච අභාවා; න හඩ්ගක්ඛණෙ ඨපෙති, සයං නිරුජ්ඣමානත්තා, බීජමානෝ විය වට්ටියෙනහොදිපසිඛං; න ච අනුපාලන-පවත්තන-ඨපනානුභාවවිරහිතා යථාවුත්තක්ඛණෙ තස්ස තස්ස සාධනතොනි දට්ඨබ්බං. මනොධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතූනං නිස්සයලක්ඛණං හදයවත්ථු, තාසං යෙව ධාතූනං ආධාරණරසං, උබ්බහනපච්චුපට්ඨානං, හදයස්ස අනෙතා කායගතාසතිකථායං වුත්තනයකාරං ලොහිතං නිස්සාය සඤ්ඤාරණාදිකිච්චෙහි භූතෙහි කතූපකාරං උතුචිත්තාහාරෙහි උප්පජ්ජමානං ආයුඤ්ච අනුපාලියමානං මනොධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතූනං වෙව තං සම්පයුත්තධම්මානං ච වත්ථුභාවං සාධයමානං නිඨාති. අභික්කමාදිප්පවත්තකචිත්තසමුට්ඨානවායොධාතුයා සහජරූපකාය සන්ථම්භනසඞ්කාරණවිලනස්ස පච්චයො ආකාරවිකාරෝ කායවිඤ්ඤත්තිනි, අධිප්පායප්පකාසනරසා. කායවිඤ්ඤත්තිහෙතුභාවපච්චුපට්ඨානා, චිත්තසමුට්ඨාන වායොධාතුපදට්ඨානා; සා පනස්සා කායවිඤ්ඤත්තියා කායවිඤ්ඤත්තිනෙන අධිප්පායවිඤ්ඤත්තිපන හෙතුභාවා සයං ච තෙන කායවිඤ්ඤත්තිසඞ්ඛාතෙන කායෙන විඤ්ඤත්තියත්තා කායවිඤ්ඤත්තිනි වුච්චති; තාය ච පන චලිතෙනි චිත්තජරූපෙහි අභිසම්බන්ධනං උතුජාදීනම්පි චලනතො අධික්කමාපටික්කමාදයො පවත්තනත්තා වෙදිතබ්බා. චිත්තෙ භෙදපවත්තකචිත්තසමුට්ඨානපථවීධාතුයා උපාදින්නසණ්ඨානස්ස පච්චයො ආකාරවිකාරො චවිඤ්ඤත්තියා අධිප්පායප්පකාසනරසා, චවිඤෙඤස්ස හෙතුභාවපච්චුපට්ඨානා, චිත්තසමුට්ඨානපථවීධාතුපදට්ඨානා; සා පනෙසා චවිඤත්තියා අධිප්පායවිඤ්ඤාපනහෙතුභාවා සයංච තාය චවිඤෙ සඤ්ඤාය වාචාය විඤ්ඤත්තියා චවිඤ්ඤත්තියිති වුච්චති. යථා හි අරඤ්ඤෙ උඤ්ඤාපෙත්වා බඩගොසීසාදිදකනිමිත්තං දිස්වා උදකමෙව අත්ථිති ඤත්වා යති, එවං කායවිඤ්ඤත්තිං වෙව චවිඤෙඤං ව ගහෙත්වා කායවිඤ්ඤත්තියාපි විඤ්ඤත්තියන්ති. රූපපරිච්ඡෙදලක්ඛණා ආකාසධාතු, රූපපරියන්තපරිච්ඡෙදනරසා, රූපමරියාදපච්චුපට්ඨානා, අසම්ඵුට්ඨභාවාවිද්ධත්තවිවරභාවපච්චුපට්ඨානා වා, පරිච්ඡින්නරූපපදට්ඨානා; යාය පරිච්ඡින්නෙසු රූපෙසු "ඉදම්තො උඩ්ඪං අධො තිරියං" නි ච හොති. අදඛිතාලක්ඛණා රූපස්ස ලහුතා, රූපානං ගරුභාවවිනොදනරසා, ලහුපරිවත්තිතාපච්චුපට්ඨානා, ලහුරූපපදට්ඨානා. අථද්ධිතාලක්ඛණා රූපස්ස මුදුතා, රූපානං අබ්භාවවිනොදනරසා, සබ්බකිරියාසු අවිරොධිතාපච්චුපට්ඨානා මුදුරූපපදට්ඨානා. සරීරකිරියාසු කුලකම්මඤ්ඤභාවලක්ඛණා රූපස්ස කම්මඤ්ඤතා, අකම්මඤ්ඤතා

විනොදනරසා, අදුබ්බලභාවපච්චුපට්ඨානා, කම්මඤ්ඤරූපපදට්ඨානා. එතා පන තිස්සොපි න අඤ්ඤමඤ්ඤං විජහන්ති, එවං සන්තෙපි යො අරොගිතොපි විය රූපානං ලහුභාවො අදන්ධිතා ලහුපරිවත්තිතා පසාරෝ රූපදන්ධනකරධාතුක්ඛොභපටිපක්ඛපච්චයසමුට්ඨානතා, සෝ රූපවිකාරෝ රූපස්ස ලහුතා; යො පන සුපරිමද්දිතචම්මස්සෙව රූපානං මුදුභාවො සබ්බින්ද්‍රියාවිසෙසෙසු විසච්චකතාභාවමද්දව පසාරෝරූපඝඩිතකරධාතුක්ඛොභපටිපක්ඛපච්චයසමුට්ඨානතා, සෝ රූපවිකාරෝ රූපස්ස මුදුතා; යොපන සුධන්තසුවණ්ණස්සෙව රූපානං කම්මඤ්ඤභාවෝ සරීරින්ද්‍රියානුකූලභාවපසාරෝ සරීරින්ද්‍රියානං අනනුකූලකරධාතුක්ඛොභපටිපක්ඛපච්චය සමුට්ඨානතා, සෝ රූපවිකාරෝ රූපස්ස කම්මඤ්ඤතා එවමෙතාසඤ්ච විසෙසෝ වෙදිතබ්බෝ. ආචයලක්ඛණෝ රූපස්ස උපචයෝ, පුබ්බන්තතෝ රූපානං උම්මුජ්ජාපනරසෝ. නියාතභාවපච්චුපට්ඨානෝ, පරිපුණ්ණභාවපච්චුපට්ඨානෝ වා, උපචිතරූපපදට්ඨානෝ. පවත්තිලක්ඛණා රූපස්ස සන්තති, අනුප්පබන්ධිනරසා, අනුප්පච්ඡේදපච්චුපට්ඨානා, අනුප්පබන්ධරූපපදට්ඨානා. උභයමෙපෙතා ජාතිරූපස්ස වාචිවචනං, අඤ්ඤාකාරභාවනත්තාතෝ පන වෙනෙය්‍යවසෙන ච උපචයෝ සන්තතීති උද්දෙසදෙසනා කතා; යස්මා පනෙත්ථ අත්ථතෝ නානත්තං නත්ථි, තස්මා ඉමෙසං පදානං නිද්දෙසෙ "යෝ ආචයෝ සන්තතියා ආචයෝ, සන්තතියා උපචයෝ; සෝ රූපස්ස උපචයෝ, සා රූපස්ස සන්තතී"ති වුත්තං. අඤ්ඤථා යථා "ආචයොගාමනිබ්බත්තෝ, උපචයොනාමවඩ්ඩි, සන්තතිනාමපවත්තී"තිවත්වා "නදීතීරෙබහූපමා උදකුග්ගමනකාලොවියආචයොනිබ්බත්තී; පරිපුණ්ණකාලොවිය උපචයෝ වඩ්ඩි; අපෙක්ඛිතථිරතා ගමනකාලොවිය සන්තතී පවත්තී"ති උපමා කතා. උපමාවසානෙ ච "එවං කිං කථිතං හොති? ආයතනෙන ආචයෝ කථිතෝ, ආචයේන ආයතනං කථිත"න්ති වුත්තං. තත්‍රායං රූපානං පඨමාභිනිබ්බත්ති, සා ආචයෝ; යා තෙසං උපරි අඤ්ඤෙසම්පි නිබ්බත්තනාමභාවං නිබ්බත්තී, සා වඩ්ඩි ආකාරෙන උපචිතතෝ උපචයෝ; යා තෙසඤ්ච උපරි පුනප්පුනං අඤ්ඤෙසං නිබ්බත්තනාමානං නිබ්බත්තී, සා අනුප්පබන්ධිකාරෙන උපචිතතෝ සන්තතී ති ච පවුච්චතීති වෙදිතබ්බා. රූපපරිපාකලක්ඛණා ජරතා, උපනයනරසා, සභාවාභාපගමෙ පි නවභාවාපගමපච්චුපට්ඨානා විහිපුරාණභාවෝ විය, පරිපච්චමානරූපපදට්ඨානා. බන්ධිච්චාදිභාවෙන දන්තාදීසු විකාරදස්සනතෝ ඉදං පාකටජරං සඤ්ඤාය වුත්තං; අරූපධම්මානං පන පරිච්ඡින්නජරා නාම නොත්, තස්සා එස විකාරොත්ත්. යා ච පඨවීඋදකපබන්ධතාවසිම්සුරියාදීසු අවීචිජරා නාම(?). පරිභෙදලක්ඛණා රූපස්ස අනිච්චතා, සංසිදනරසා, බන්ධභඞ්ගපච්චුපට්ඨානා, පරි

නත්ථි, තයමා විඤ්ඤාණඤ්චායතනාදිං කත්වා වණ්ණනං කරිස්සාම. "යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණලක්ඛණං, සබ්බං තං එකතෝ කත්වා විඤ්ඤාණඤ්චායතනෝ වෙදිතබ්බෝ"ති හි වුත්තං, නිත්ථ විඤ්ඤාණලක්ඛණං? විඤ්ඤාණං; යථාහ:-විජානාතීති විඤ්ඤාණං, තස්මා විඤ්ඤාණන්ති ඛුච්චතීති. විඤ්ඤාණං චිත්තං මනොති අත්ථතෝ එකං, තදෙතං විජානනලක්ඛණේන සභාවතෝ එකවිධම්පි ජාතිවසෙන තිවිධං:-කුසලමකුසලමබ්‍යාකතඤ්ච; තත්ථ කුසලං භූමිතොදතෝ චතුබ්බිධං:-කාමාවචරං රූපාවචරං අරූපාවචරං ලොකුත්තරඤ්ච; තත්ථ කාමාවචරං සොමනස්සුපෙක්ඛාඤාණසඞ්ඛාරභෙදතෝ අට්ඨවිධං, සෙය්‍යථිදං? සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං අසඞ්ඛාරං, සසඞ්ඛාරං ච; තථා ඤාණවිප්පයුත්තං; උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං අසඞ්ඛාරං සසඞ්ඛාරං ච; තථා ඤාණවිප්පයුත්තං. යදු හි දෙය්‍යධම්මපරිභොගකාදිසමඵලානිං අඤ්ඤං වා සොමනස්සහෙතුං ආනම්ම භඤ්ඤතෝ "අත්ථි දින්නා"නාදිං ආදිනයප්පවත්තං සම්මාදිට්ඨිං පුරක්ඛත්වා අයංසිදන්නා අනුස්සාහිතෝ පරෙහි දානාදිනි පුඤ්ඤානි කරොති, තදස්ස චිත්තං සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං අසඞ්ඛාරං හොති; යදු පන චුත්තනයෙන නවත්තුත්ථෝ සම්මාදිට්ඨිං පුරක්ඛත්වා අත්තනවාගතාදිවසෙන සංසිදමානෝ වා පරෙහි වා උස්සාහිතෝ කරොති, තදස්ස තාදෙව විඤ්ඤාණං සසඞ්ඛාරං හොති. ඉමිනත්ථෙන හි අත්ථෙ "සඞ්ඛාරෝ"ති එතං අත්තනෝ වා පරෙසං වා වසෙන පවත්තනස්ස පුබ්බප්පයොගස්සාධි වචනං. යදු පන ඤාණවිප්පයුත්තඤ්ච පටිපත්තිදස්සනෙන ජාතපරිචයා බාලදරකා නිඤ්ඣිං දිස්වා සොමනස්සජාතා සහසා කිඤ්චිදෙව ඣාපනං දදන්තෝ වා බඳ්ධන්ති වා යදු තානියං චිත්තං උපජ්ජති; යදු පන "දෙථ බඳ්ධථා"ති ඤාතීහි උස්සාහියා එවං පටිපජ්ජන්ති, තදු චතුත්ථං චිත්තං උපජ්ජති. යදු පන දෙය්‍යධම්මපරිභොගකාදීනං අසම්පත්තීං අඤ්ඤස්ස වා සොමනස්සහෙතූනං අභාවං ආගම්ම චතූසු පි චිත්තෙසු සොමනස්සරහිතා හොන්ති, තදු සෙසානි චත්තාරි උපෙක්ඛාසහගතානි උපජ්ජන්තීති, එවං සොමනස්සු පෙක්ඛාඤාණසඞ්ඛාරභෙදතෝ අට්ඨවිධං හොති, සෙය්‍යථිදං? විතක්කවිචාරපීතිසුඛසමාධියුත්තං පඨමං; තතෝ අතික්කන්තෙ විතක්කං දුතියං; තතෝ අතික්කන්තෙ විචාරං තතියං; තතෝ විරත්තෙ පීතිකං චතුත්ථං, අප්පහීනසුඛං උපෙක්ඛාසමාධියුත්තං පඤ්චමන්ති. අරූපාවචරං චතුන්නං ආරුප්පානං යොගවසෙන චතුබ්බිධං, වුත්ත පකාරෙන හි ආකාසානඤ්චායතනාදිඤාණෙන සම්පයුත්තං පඨමං; විඤ්ඤාණඤ්චායතනාදිඤාණසම්පයුත්තං දුතියතතියචතුත්ථානි. ලොකුත්තරං චතුමග්ගසම්පයොගතෝ චතුබ්බිධන්ති එවං තාව කුසලවිඤ්ඤාණමෙව

එකවීසතිවිධං හොති. අකුසලං පන භූමිතෝ එකවිධං කාමාවචරමේව; මූලතෝ තිවිධං ලෝභමූලං දෝසමූලං මෝහමූලං ච, තත්ථ ලෝභමූලං සෝමනස්සුපෙක්ඛාදිට්ඨිගතසම්පයුත්තඛාරභේදතෝ අට්ඨවිධං, සෙය්‍යථීදං? සෝමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං අසඞ්ඛාරං, ස සඞ්ඛාරං ච, තථා දිට්ඨිගතවිප්පයුත්තං; උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං අසඞ්ඛාරං. සසඞ්ඛාරං ච; තථා දිට්ඨිගතවිප්පයුත්තං. යදුහි "නත්ථි කාමේසු ආදීනවෝ"ති ආදිනා නයෙන මිච්ඡාදිට්ඨිං පුර ක්ඛත්වා හඤ්ඤතෝ කාමේ වා පරිභුඤ්ජති, දිට්ඨිමඛලාදීනි වා සාරතෝ පච්චේති සහාවභික්ඛෙනෙව අනුස්සාහිතෙන චිත්තෙන, තදා පඨමං අකුසලචිත්තං උප්පජ්ජති; යදා මඤ්ඤෙන සමුස්සාහිතෙන චිත්තෙන, තදා දුතියං; යදා මිච්ඡාදිට්ඨිං අපුරක්ඛත්වා කෙවලං හඤ්ඤතෝ මේථුනං වා සෙවති, පරසම්පත්තිංවා අභිජ්ඣායති, පර හණ්ඩං වා හරති සහාවනික්ඛෙනෙව අනුස්සාහිතෙන චිත්තෙන තදා තතියං; යදා මඤ්ඤෙන සමුස්සාහිතෙන චිත්තෙන, තදා චතුත්ථං; යදා පන කාමානං වා අසම්පත්තිං ආගම්ම අඤ්ඤං වා සොමනස්සහෙතුනං අභාවෙන චතූසු පි විකප්පෙසු සොමනස්සරහිතා හොති, තදා සෙසානි චත්තාරි උපෙක්ඛාසහගතානි උප්පජ්ජන්තීති එවං සොමනස්සුපෙක්ඛාදිට්ඨිගතසඞ්ඛාරභෙදතෝ අට්ඨවිධං ලෝභමූලං වෙදිතබ්බං. දෝසමූලං පන දෝමනස්සසහගතං පටිඝසම්පයුත්තං අසඞ්ඛාරං සසඞ්ඛාරන්ති දුවිධමෙව හොති; තස්ස පාණාතිපාතාදීසු නිකඛමනපුබ්බභාගකාලෙ උප්පත්ති වෙදිතබ්බා. මෝහමූලං උද්ධච්චසහගතං එකවිධං විචිකිච්ඡාසම්පයුත්තං උද්ධච්චසම්පයුත්තං චාති දුවිධං; තස්ස අසන්නිට්ඨාපනාවිකෙඛපනකාලෙ පවත්ති වෙදිතබ්බාති එවං අකුසලවිඤ්ඤාණං වුදසවිධං හොති. අව්‍යාකතං ජාතිභෙදතෝ දුවිධං විපාකං ක්‍රියං ච, තත්ථ විපාකං භූමිතෝ චතුබ්බිධං කාමාවචරං රූපාවචරං අරූපාවචරං ලෝකුත්තරං ච; තත්ථ කාමාවචරං දුවිධං කුසලවිපාකං අකුසලවිපාකං ච, කුසලවිපාකම්පි දුවිධං අහෙතුකං සහෙතුකං ච; තත්ථ අලෝභාදිවිපාකහෙතුවිරහිතං අහෙතුකං, තං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොත-ඝාණ- ජිව්හා- කායවිඤ්ඤාණං සම්පටිච්ඡනකිච්චා මනොධාතු සන්තීරණාදිකිච්චා වෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතුයෝ වාති අට්ඨවිධං; තත්ථ චක්ඛුඤ්ඤනනිස්සිතරූපවිජානනලක්ඛණං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, රූපමහාරම්මණරසං, රූපාභිමුඛභාවපච්චුපට්ඨානං, රූපාරම්මණාය ක්‍රියාමනොධාතුයා අපගමපදට්ඨානං. සොතාදිඤ්ඤාණනිස්සිතසද්දාදිවිජානනලක්ඛණානි සොතවිඤ්ඤාණාදීනි, සද්දාදිමහාරම්මණරසානි, සද්දාදිඅභිමුඛභාවපච්චුපට්ඨානානි, සද්දාදිආරම්මණානං ක්‍රියාමනොධාතූනං අපගමපදට්ඨානානි. චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනං අනන්තරං රූපාදිවිජානනලක්ඛණා මනොධාතු, රූ

පාදිසම්පටිච්ඡන්නරසා, නථාභාවපච්චුපට්ඨානා, චක්ඛුවිඤ්ඤණාදීනං අපගමපදට්ඨානා. අහෙතුකවිපාකා සළාරම්මණවිජානනලක්ඛණා දුවිධා පි සන්තීරණාදිකිච්චා මනොවිඤ්ඤණධාතු, සන්තීරණරසා, තථාභාවපච්චුපට්ඨානා, හදයවත්ථුපදට්ඨානා; සොමනස්සසහගතාහෙතුකවිපාකා පන විපඤ්චිට්ඨානභෙදතො ච තස්සා හෙදෙ, එතාසු හි එකා එකන්තමිට්ඨාරම්මණෙ පවත්තිසබ්භාවතො සොමනස්ස සම්පයුත්තා හුත්වා සන්තීරණතදාරම්මණවසෙන පඤ්චවාරෙ චෙව ජවනාවසානෙ ච පවත්තනතතො ච්චිට්ඨානා හොන්ති; එසා ඉට්ඨමජ්ඣත්තාරම්මණෙ පවත්තිසබ්භාවතො උපෙක්ඛාසහගතා හුත්වා සන්තීරණතදාරම්මණ පටිසන්ධිභවඞ්ගවුත්තිවසෙන පවත්තනතතො පඤ්චට්ඨානාහොති. අට්ඨවිධා පි චෙතා අනෙකාසු ඛන්ධාසු ඛන්ධවිඤ්ඤණං නියතා නියතාරම්මණත්තා දුවිධං, උපෙක්ඛාසුඛසොමනස්සභෙදතො තිවිධං; විඤ්ඤණපඤ්චකා හෙට්ඨා නියතාරම්මණං, යථාඛකමං රූපාදීසු යෙව පවත්තනතතො; සෙසං අනියතාරම්මණං, තත්‍ර හි මනොධාතු පඤ්චසු පි රූපාදීසු පවත්තති; මනොවිඤ්ඤාණධාතුවා එං ඡසූති. කායවිඤ්ඤණං පනෙත්ථ සුඛසහගතං, චිත්තානා මනනාවිඤ්ඤාණධාතු සොමනස්සසහගතා, සෙසං උපෙක්ඛාසහගතන්ති, එවං තාව කුසලවිපාකා හෙතුකා අට්ඨවිධං වෙදිතබ්බං. අලොභාදිවිපාකහෙතුසම්පයුත්තා පන සහෙතුකා, නා කාමාවචරකුසලං විය සොමනස්සාදිභෙදතො අට්ඨවිධං; යථාපනකුසලං දානාදිවසෙන ඡසු ආරම්මණෙසු පවත්තති, න ඉදං තථා, ඉදං හි පරිසන්ධිභවඞ්ගවුත්තිතදාරම්මණවසෙන පරිත්තමහග්ගතලොකුත්තරධම්මපරියාපන්නෙසු යෙව ඡසු ආරම්මණෙසු පවත්තති; සසඞ්ඛාරසඞ්ඛාරභාවෙ පනෙත්ථ ආගමනාදිවසෙන වෙදිතබ්බෙ, සම්පයුත්තධම්මා පං ච විසෙසෙ අසති පි ආදාසතලාදිසු මුඛනිමිත්තා, විය නිරුස්සාහං විපාකං, මුඛං විය සඋස්සාහා කුසලන්ති වෙදිතබ්බා. කෙවලං යි අකුසලවිපාකං අහෙතුකමෙව, තං චක්ඛුවිඤ්ඤණං සොතඝාණජිව්හාකායවිඤ්ඤණං සම්පටිච්ඡනකිච්චා, මනොධාතු සන්තීරණාදිකිච්චා පඤ්චඨානා මනොවිඤ්ඤණධාතුත්‍රි සත්තවිධං; නා ලක්ඛණාදිතො කුසලාහෙතුකවිපාකෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. කෙවලං හි කුසලවිපාකානි ඉට්ඨමජ්ඣත්තාරම්මණානි, ඉමානි අනිට්ඨඅනිට්ඨමජ්ඣත්තාරම්මණානි; නානි ච උපෙක්ඛාසහගතදොමනස්සභෙදතො තිවිධානි, ඉමානි දුක්ඛඋපෙක්ඛාවසෙන දුවිධානි, එත්ථ හි කායවිඤ්ඤණං දුක්ඛිසහගතමෙව සෙසානි උපෙක්ඛාසහගතානි; සා ච නෙසු උපෙක්ඛා හිනා දුක්ඛං විය නාතිනිබ්බිණා, ඉතරෙසු උපෙක්ඛා පණීතා සුඛං විය නාතිතිබ්බිණා. ඉති ඉමෙසං සත්තන්නං අකුසලවිපාකානං පුරිමානං ච සොළසන්නං කුසලවිපාකානං වසෙන කාමාවචරං විපාකවිඤ්ඤණං තෙවීසතිවිධං. රූපාවචරං පන කුසලං විය ප

ඤාණවිප්පයුත්තචිත්තුප්පාදා, සුඛසහගතා පඨමජ්ඣානාදිභේදා සත්ත ලෝකුත්තරවිපාකා, සුඛසහගතා පඨමජ්ඣානාදිභේදා සත්ත ලෝකුත්තරකිරියාති ඉමේ තේවීසති ලෝකුත්තරා අට්ඨ මහග්ගතා නවත්තරසවිධා ලෝකුත්තරා ච සබ්බේපි එකූනසත්තතිවිධා කුසලා ච විපාකා ච කිරියා ච හොන්ති. තේ පන සබ්බේපි ඛන්ධාදිවසේන පඤ්චක්ඛන්ධා ඒකවීසති ධාතුයෝ ද්වාදසායතනානි අට්ඨාරස ධම්මා ච හොන්ති. තත්ථ කතමේ පඤ්චක්ඛන්ධා? රූපක්ඛන්ධෝ වේදනාක්ඛන්ධෝ සඤ්ඤාක්ඛන්ධෝ සඞ්ඛාරක්ඛන්ධෝ විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝ. තත්ථ කතමේ ඒකවීසති ධාතුයෝ? චක්ඛුධාතු සෝතධාතු ඝානධාතු ජිව්හාධාතු කායධාතු රූපධාතු සද්දධාතු ගන්ධධාතු රසධාතු ඵොට්ඨබ්බධාතු චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු සෝතවිඤ්ඤාණධාතු ඝානවිඤ්ඤාණධාතු ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු කායවිඤ්ඤාණධාතු මනෝධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතු සුඛසහගතා පඨමජ්ඣානාදිභේදා සත්ත ලෝකුත්තරවිපාකා, සුඛසහගතා පඨමජ්ඣානාදිභේදා සත්ත ලෝකුත්තරකිරියාති ඉමේ තේවීසති ලෝකුත්තරා අට්ඨ මහග්ගතා නවත්තරසවිධා ලෝකුත්තරා ච සබ්බේපි එකූනසත්තතිවිධා කුසලා ච විපාකා ච කිරියා ච හොන්ති. තේ පන සබ්බේපි ඛන්ධාදිවසේන පඤ්චක්ඛන්ධා ඒකවීසති ධාතුයෝ ද්වාදසායතනානි අට්ඨාරස ධම්මා ච හොන්ති. තත්ථ කතමේ පඤ්චක්ඛන්ධා? රූපක්ඛන්ධෝ වේදනාක්ඛන්ධෝ සඤ්ඤාක්ඛන්ධෝ සඞ්ඛාරක්ඛන්ධෝ විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝ. තත්ථ කතමේ ඒකවීසති ධාතුයෝ? චක්ඛුධාතු සෝතධාතු ඝානධාතු ජිව්හාධාතු කායධාතු රූපධාතු සද්දධාතු ගන්ධධාතු රසධාතු ඵොට්ඨබ්බධාතු චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු සෝතවිඤ්ඤාණධාතු ඝානවිඤ්ඤාණධාතු ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු කායවිඤ්ඤාණධාතු මනෝධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතු

වරකුසලානුභාවෙන රූපාරූපභවෙසු නිබ්බත්තනනයි;තදා තෙසං මරණකාලෙ පවත්තපඨිතං කම්මනිමිත්තමෙව ආරම්මණං කත්වා නවරූපාරූපවවර විපාකානි පටිසන්ධිසෙන පවත්තන්ති;යදා අකුසලානුභාවෙන අපායෙ නිබ්බත්තනනි, තදා තෙසං මරණකාලෙ පවත්තපඨිතං කම්ම-කම්මනිමිත්ත- ගතිනිමිත්තානං අඤ්ඤතරං ආරම්මණං කත්වා එකා අකුසලවිපාකාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු පටිසන්ධිසෙන පවත්තන්තිති එවං තාවෙළු එකූනවීසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං පරිසන්ධිසෙන පවත්තිං වෙදිතබ්බා. පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙ පන නිරුද්ධෙ තං පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං මනුබ්බිමානං තස්ස තස්සෙව කම්මස්ස විපාකභූතං තස්මිං යෙව ආරම්මණෙ තාදිසමෙව භවඞ්ගවිඤ්ඤාණං නාම පවත්තති, පුන පි තාදිසන්ති එවං අයති සන්තානනිවත්තකෙ අඤ්ඤසම්පිත්තුපපාදෙ නදිසොත- විය සුපිනං අපස්සතො නිද්දොක්කමන කාලාදීසු අපරිමාණසඞ්ඛ්‍යං පි පවත්තති සෙවාති, එවං තෙසං යෙව විඤ්ඤාණානං භවඞ්ගවසෙනාපි පවත්ති වෙදිතබ්බා. එවං පවත්තෙ පන භවඞ්ගසන්තානෙ යදා සහානා ඉන්ද්‍රියානි ආරම්මණග්ගහණක්ඛමානි හොන්ති, තදා චක්ඛුස්සාපාථගතෙ රූපෙ රූපං පටිච්ච චක්ඛුප්පසාදස්ස ඝට්ටනාහොති, තතො ඝට්ටනානුභාවෙන භවඞ්ගචලනං හොති, අථ නිරුද්ධෙ භවඞ්ග තදෙව රූපං ආරම්මණං කත්වා භවඞ්ගං විච්ඡින්දමානා විය ආවජ්ජනකිච්චං සාධයමානා ක්‍රියාමනොධාතු උපජ්ජති. සොතද්වාරාදිසුපි එසෙවනයො. මනොද්වාරෙ පන ඡබ්බිධෙපි ආරම්මණෙ ආපාථගතෙ භවඞ්ගචලනානන්තරං භවඞ්ගං විච්ඡින්දමානාව ආවජ්ජනකිච්චං සාධයමානො අහෙතුකක්‍රියා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උපජ්ජති උපෙක්ඛාසහගතානි එවං මනනං ක්‍රියා විඤ්ඤාණානං ආවජ්ජනවසෙන පවත්තිං වෙදිතබ්බා. ආවජ්ජනානන්තරං පන චක්ඛුද්වාරෙ තාව දස්සනකිච්චං සාධයමානං චක්ඛුප්පසාදවත්ථුකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතද්වාරාදීසු සවණාදිකිච්චං සාධයමානානි සොතඝානජිව්හාකායවිඤ්ඤාණානි පවත්තන්ති; තානි ඉඤ්ඤමජ්ඣත්තෙසු විසයෙසු කුසලවිපාකානි,අනිඤ්ඤඅනිඤ්ඤමජ්ඣත්තෙසු විසයෙසු අකුසලවිපාකානීති එවං දස්සනාදිවිපාකවිඤ්ඤාණානං දස්සන-සවණ-ඝායන-සායන- ඵුසනවසෙන පවත්ති වෙදිතබ්බා. **"චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා උපජ්ජිත්වා නිරුද්ධෙසු තෙසු තෙසු ආරම්මණෙසු තදනන්තරා උපජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං මනොධාතු"**නි ආදිවචනතො පන චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනං අනන්තරා තෙසං යෙව විසයං සම්පටිච්ඡමානා කුසලවිපාකානන්තරං කුසලවිපාකා, අකුසලවිපාකානන්තරං අකුසලවිපාකා මනොධාතු උපජ්ජති. එවං මනනං විපාකවිඤ්ඤාණානං සම්පටිච්ඡනවසෙන පවත්තිං වෙදිතබ්බා. **මනොධාතුයා පි උපජ්ජි**

**වා නිරුද්ධසමනන්තරං උප්පජ්ජති චිත්තං මනෝ මානසං හදයං මනොවිඤ්ඤාණධාතූති** වචනතෝ පන මනොධාතුයා සම්පටිච්ඡන මෙව විසයං සන්තීරයමානා අකුසලවිපාකමනොධාතුයා අනන්තරා අකුසලවිපාකා, කුසලවිපාකාය අනන්තරා ඉට්ඨාරම්මණෙ සොමනස්සසහගතා, ඉට්ඨමජ්ඣත්තෙ උපෙක්ඛාසහගතා උප්පජ්ජන්ති විපාකාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතූති එවං නිද්ධාරණං විපාකවිඤ්ඤාණානං සන්තීරණවසෙන පවත්තිං වෙදිතබ්බං. **සන්තීරණානන්තරං පන තමෙව විසයං වවත්ථාපයමානා උප්පජ්ජන්ති ක්‍රියාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතූ උපෙක්ඛාසහගතාති** එවං එකසෙසෙව ක්‍රියාවිඤ්ඤාණස්ස වොට්ඨපනවසෙන පවත්තිං වෙදිතබ්බා. වොට්ඨපනානන්තරං පන සවෙ මහන්තං හොති රූපාදිආරම්මණං, අථ යථාවව්ථාපිතෙ විසයෙ අඤ්ඤානං වා කාමාවචරකුසලානං වාදසන්නං වා අකුසලානං නවන්නං වා අවසෙසකාමාවචරක්‍රියානං අඤ්ඤතරවසෙන ජවන්තා වා ජවනානි ජවන්ති, එසො තාව පඤ්චද්වාරෙ නයො; මනොද්වාරෙ පන මනොද්වාරාවජ්ජනානන්තරං තානි යෙවගොත්‍රභුතො උබ්බට්ටනාවචරතො පඤ්ච කුසලානි පඤ්ච ක්‍රියානි, අරූපාවචරතොවත්තාරි කුසලානි චත්තාරි ක්‍රියානි, ලොකුත්තරතො චත්තාරි මග්ගචිත්තානි චත්තාරි ඵලචිත්තානීති ඉමෙසු යංයං ලබ්භපච්චයං හොති, තං තං ජවනීති, එවං පඤ්චපඤ්ඤාය කුසලාකුසලක්‍රියා විපාක විඤ්ඤාණානං ජවනවසෙන පවත්තිං වෙදිතබ්බා. ජවනාවසානෙ පන සවෙ පඤ්චද්වාරෙ අතිමහන්තං මනොද්වාරෙව විභූතං ආරම්මණං හොති, අථ කාමාවචරස්සතානං කාමාවචරජවනාවසානෙ ඉට්ඨාරම්මණාදිනං පුරිමකම්මජවනවිත්තාදීනංව වසෙන යො යො පච්චයො ලබ්භො හොති, තස්ස තස්ස වසෙන අට්ඨසු සහෙතුකකාමාවචරවිපාකෙසු තීසු විපාකාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුසු අඤ්ඤතරං පටිසන්ධිගතං නාමං අනුබන්ධිමානං කිඤ්චි අනන්තරං උදකම්ව භවඞ්ගසංසාරම්මණතො අඤ්ඤසයම්ං ආරම්මණෙ ජවිතං ජවනමනුබන්ධිත්වා භවඞ්ගපාතුං වා සකිං වා විපාකවිඤ්ඤාණං උප්පජ්ජති; තදෙතං ජවනාවසානෙ භවඞ්ගසංසාරම්මණෙ පවත්තනාරහං සමානං තස්ස ජවනස්ස ආරම්මණං ආරම්මණං කත්වා පවත්තනතෝ තදාරම්මණන්ති වුච්චති. එවං එකූනවීසතිවිපාකවිඤ්ඤාණානං තදාරම්මණවසෙන පවත්තිං වෙදිතබ්බා. තදාරම්මණාවසානෙ පන පුන භවඞ්ගමෙව පවත්තති, භවඞ්ගෙ විච්ඡින්නෙ පුන ආවජ්ජනාදීනීති එවං ලබ්භපච්චයං චිත්තසන්තානං භවඞ්ගානන්තරං ආවජ්ජනං, ආවජ්ජනානන්තරං දස්සනාදීනීති චිත්තනියමවසෙනෙව පුනප්පුනං තාව පවත්තති යාව එකස්මිං භවෙ භවඞ්ගස්ස පරික්ඛයො, එකස්මිං හි භවෙ යං සබ්බපඨමං භවඞ්ග

චිත්තං, තං තත්තොභවතෝ චවනත්තා චුතීති වුච්චති; තස්මා තම්පි එකූනවීසත්විධමෙව හොති. එවං එකූනවීසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං චුතිවසෙන පවත්තිං වෙදිතබ්බා, චුතිතෝ පන පුන පටිසන්ධිං, පටිසන්ධිතෝ පුන භවඞ්ගන්ති එවං භවගතිඨිතිනිවාසෙසු සංසරමානානං සත්තානං අවිච්ඡිනනං චිත්තසන්තානතෝ පවත්තති යෙව. යෝ පන්ච අරහත්තං පාපුණාති තස්ස චුතිචිත්තෙන නිරුද්ධෙ නිරුද්ධමෙව හොතීති. ඉදං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෙ විත්ථාරකථාමුඛං.

ඉදානි යං වුත්තං ''යං කිඤ්චි වෙදයිතලක්ඛණං සබ්බං තං එකතෝ කත්වා වෙදනාක්ඛන්ධෝ වෙදිතබ්බෝ''ති එත්ථ පි වෙදයිතලක්ඛණං නාම වෙදනාව, යථාහ: **වෙදයති වෙදයතීති ඛො ආවුසො තස්මා වෙදනාති පවුච්චතීති.** සා පන වෙදයිතලක්ඛණෙන සභාවතො එකවිධා පි ජාතිවසෙන තිවිධා හොති: කුසලා අකුසලා අබ්‍යාකතා චාති. තත්ථ ''කාමාවචරං සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං අට්ඨවිධ''න්ති ආදිනා නයෙන වුත්තෙසු කුසලවිඤ්ඤාණෙන සම්පයුත්තා කුසලා; අකුසලෙන සම්පයුත්තා අකුසලා; අබ්‍යාකතෙන සම්පයුත්තා අබ්‍යාකතාති වෙදිතබ්බා. සා සභාවභෙදතො පඤ්චවිධා හොති: සුඛං දුක්ඛං සොමනස්සං දොමනස්සං උපෙක්ඛාති; තත්ථ කුසලවිපාකෙන කායවිඤ්ඤාණෙන සම්පයුත්තං සුඛං; අකුසලවිපාකෙන දුක්ඛං; කාමාවචරතෝ චතූසු කුසලෙසු චතූසු සහෙතුකවිපාකෙසු එකෙන අහෙතුකවිපාකෙන චතූසු සහෙතුකක්‍රියෙසු එකෙන අහෙතුකක්‍රියෙන චතූසු අකුසලෙසු **රූපාවචරතෝ** ඣානෙසු පඤ්චමජ්ඣානවිඤ්ඤාණං චතූසු කුසලෙසු චතූසු විපාකෙසු චතූසු ක්‍රියෙසු, ලෝකුත්තරානි ඣානඞ්ගානං වසෙන චත්තාරීසං හොන්ති, තෙසු ඣානෙසු අට්ඨ පඤ්චමජ්ඣානිකානි යෙසෙසි චත්තිංසාය කුසලවිපාකෙසුති එවං සොමනස්සං තාසඤ්ච විඤ්ඤාණෙසු සම්පයුත්තං. දොමනස්සං වීහි අකුසලෙහි; උපෙක්ඛා අවසෙසපඤ්චවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා. තත්ථ ඉට්ඨාරම්මණානුභවනලක්ඛණං සුඛං, සම්පයුත්තානං උපබ්‍රූහනරසං, කායිකඉට්ඨාරම්මණපච්චුපට්ඨානං, කායිකඉන්ද්‍රියපදට්ඨානං. අනිට්ඨාරම්මණානුභවනලක්ඛණං දුක්ඛං, සම්පයුත්තානං විලාපනරසං, කායිකාබාධපච්චුපට්ඨානං, කායින්ද්‍රියපදට්ඨානං. ඉට්ඨාරම්මණානුභවනලක්ඛණං සොමනස්සං, යථා තථා වා ඉට්ඨාකාරසමොහාගරසං, චෙතසිකඉට්ඨාරම්මණපච්චුපට්ඨානං, පඤ්ඤාපදට්ඨානං අනිට්ඨාරම්මණානුභවනලක්ඛණං දොමනස්සං යථා තථා වා අනිට්ඨාකාරඅසමොහාගරසං, චෙතසිකඅනිට්ඨාරම්මණපච්චුපට්ඨානං, එකන්තෙනෙව හදයවත්ථුපදට්ඨානං. මජ්ඣත්තවෙදයිතලක්ඛ

ණං උපෙක්ඛා, සම්පයුත්තානං නානික්ඛිත්තභාවෝ නිලාපනරසා, සන්තභාවූපච්ඡාදනපච්චුපට්ඨානා, නිපතිතකිච්චතාපදට්ඨානාති. ඉදං වෙදනාක්ඛන්ධේ විත්ථාරකථාමුඛං

දුතියේ යං වුත්තං "යං කිඤ්චි සඤ්ඤානානාලක්ඛණං සබ්බං තං එකතෝ කත්වා සඤ්ඤුපක්ඛන්ධෝ වෙදිතබ්බෝ"ති එත්ථාපි සඤ්ඤානානාලක්ඛණං නාම සඤ්ඤාව, යථාහ **සඤ්ඤානාති සඤ්ඤානාතීති ඛෝ භික්ඛවේ තස්මා සඤ්ඤාති වුච්චතී**ති. සා පනෙසා සඤ්ඤානානාලක්ඛණේන සභාවතෝ එකවිධාපි ජාතිවසෙන තිවිධා හොති: කුසලා අකුසලා අබ්‍යාකතා ච; තත්ථ කුසලවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා කුසලා; අකුසලසම්පයුත්තා අකුසලා; අබ්‍යාකතසම්පයුත්තා අබ්‍යාකතා. සා හි තං විඤ්ඤාණං අපි යං සඤ්ඤාය විප්පයුත්තං, තස්මා යත්තකෝ විඤ්ඤාණස්සගෙදෝ තත්තකෝ සඤ්ඤායාති. සා පනෙසා එවං විඤ්ඤාණේන සම්පත්තභෙදාපි ලක්ඛණාදිතෝ සබ්බාව සඤ්ඤානානාලක්ඛණා; තදෙව තානි පුන සඤ්ඤානානපච්චයනිමිත්තකරණරසා, දාරුආදීසු තච්ඡකාදයෝ විය; යථාගහිතනිමිත්තවසෙන අභිනිවෙසකරණපච්චුපට්ඨානා, හත්ථිදස්සකඅන්ධා විය; යථා උපට්ඨිතවිසයපදට්ඨානා, නිණ්ණපුරිසකෙසු මිගපොතකානං පුරිසාති උප්පන්නසඤ්ඤා විය‍ාති. ඉදං සඤ්ඤුපක්ඛන්ධේ විත්ථාරකථාමුඛං.

යං පන වුත්තං 'යං කිඤ්චි අභිසංඛරණලක්ඛණං සබ්බං තං එකතෝ කත්වා සංඛාරුපක්ඛන්ධෝ වෙදිතබ්බෝ"ති එත්ථ අභිසංඛරණලක්ඛණං නාම රාසිකරණලක්ඛණං, කිං පන තානි? සංඛාරා යෙව, යථාහ: **සඞ්ඛතමභිසඞ්ඛරොන්තීති ඛෝ භික්ඛවෙතස්මා සඞ්ඛාරාති වුච්චන්තී**ති. තෙ අභිසංඛරණලක්ඛණා, ආයූහනරසා, විප්ඵාරපච්චුපට්ඨානා, සෙසඛන්ධත්තයපදට්ඨානා එවං ලක්ඛණාදිතෝ එකවිධාපි ජාතිවසෙන තිවිධා කුසලා අකුසලා අබ්‍යාකතාති, තෙසුකුසලවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා කුසලා, අකුසලසම්පයුත්තා අකුසලා, අබ්‍යාකතසම්පයුත්තා අබ්‍යාකතා, තත්ථ කුසලාකුසලවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා තාව නියතාසංඛාරූපෙනාගතා සන්තතිවසෙන, යෙපනකා චිත්තක්ඛණා, අනියතා පකිණ්ණකා ච ඡන්දෝ සද්ධා සති හිරි ඔත්තප්පං අලෝභෝ අදෝසෝ අමෝහෝ කායපස්සද්ධි චිත්තපස්සද්ධි කායලහුතා චිත්තලහුතා කායමුදුතා චිත්තමුදුතා කායකම්මඤ්ඤතා චිත්තකම්මඤ්ඤතා කායපාගුඤ්ඤතා චිත්තපාගුඤ්ඤතා කායුජුකතා චිත්තුජුකතා ති ඉමෙ සංඛාරූපෙනාගතා සන්තතිවසෙන; ජරතා අධිමොක්ඛෝ මනසිකාරෝ තත්‍ර මජ්ඣත්තතා තානි ඉමෙ යෙවාපනකා චිත්තක්ඛණා; කරුණා මුදිතා කායදුච්චරිතවිරති වචීදුච්චරිතවිරති මිච්ඡාජීවවිරතීති ඉමෙ අනියතා ප

සුඛ;එතෙහි කදුවි උපපජ්ජන්ති,උපපජ්ජමානා පිව න එකතො උපප ජ්ජන්ති. තත්ථ ඵුසතීති ඵස්සො, ඨායං ඵුසනලක්ඛණො, සඞ්ඝට්ටන රසො, සන්නිපාතපච්චුපට්ඨානො, ආපාථගතවිසයපදට්ඨානො; අ යං හි අරූපධම්මො පි සමානො ආරම්මණේ ඵුසනාකාරෙනෙව පව ත්තති, එකදෙසෙන ව අනලලීයමානො පි රූපං විය චක්ඛුසඳ්ද විය ච සොතං චිත්තං ආරම්මණං ව ඝට්ටෙති, නිකඝන්නිපාතඝඩා තස්ස අත්තනො කාරණස්ස වසෙන පවෙදිතත්තා සන්නිපාතපච්චු පට්ඨානො, තජ්ජාසමන්නාහාරෙන වෙව ඉන්ද්‍රියෙන ව පරික්ඛිතෙ විසයෙ අනන්තරායෙන උපපජ්ජනතො ආපාථගතවිසයපදට්ඨා නොති වුච්චති; වෙදනාධිකා නානාවතො පන නිච්චම්මගාවී වියදට්ඨ බෙඛා. චෙතයන්තීති වෙතනා,අභිසන්දහන්තීති අත්ථො,සා චෙතනාභාව ලක්ඛණා, ආයූහනරසා,සංවිදහනපච්චුපට්ඨානා, සක්කච්චපරක්කච්චස ඛකා ජෙට්ඨසිස්සමහාවඩ්ඩකි ආදයොවිය; අච්චායිකකම්මානුස්සර ණාදිසු ච පනායං සම්පයුත්තානං උස්සහනභාවෙන පවත්තමානා පාකටා මහානි. විතක්කවිචාරපීතිසු යං වත්තබ්බං සියා තං පඨමඣානනිද්දෙසෙ පඨමජ්ඣානභාවණණායං වුත්තමෙව. වීරභාවෙ විරි යං, තං උස්සහනලක්ඛණං, සහජාතානං උපත්ථම්භනරසං, අසංසී දනභාවපච්චුපට්ඨානං, සංවිග්ගහනාහොනිඃසා පදහන්තී ච්චන තො සංවෙගපදට්ඨානං, පිරිසාරම්භවත්ථුපදට්ඨානං වා; සම්මා ආරද්ධං සබ්බසම්පත්තීනං මූලං හොතීති දට්ඨබ්බං. ජීවන්ති තෙන, සයං වා ජීවති, ජීවනමත්තමෙව වා තන්ති ජීවිතං,ලක්ඛණාදීනි පනස්ස රූප ජීවිතෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි;තං හි රූපධම්මානං ජීවිතං, ඉදංඅරූපධම්මානන්ති ඉදමෙවෙත්ථ නානාකරණං.ආරම්මණෙ චිත්තං සමං ආධියති, සම්මා වා ආධියති,සමාධානමත්තමෙව වා එතං චිත්ත සස්සාති සමාධි, සො අවිසාරලක්ඛණො අවිකෙඛපලක්ඛණො වා; සහ ජාතානංසම්පිණ්ඩනරසො, නහානියවුත්තණානං උදකං විය; උපසම පච්චුපට්ඨානො; විසෙසතො සුඛපදට්ඨානො; නිවාතෙ දීපච්චිනං ඨිති විය චෙතසො ඨිතීති දට්ඨබ්බෙඛා. සද්දහන්ති එතාය සයං වා සද්දහති, සද්දහනමත්තමෙව වා එසානි සද්ධා; සා සද්දහනලක්ඛණා,ඔකප්පන ලක්ඛණා වා; පසාදනරසා, උදකප්පසාදකමණි විය; පක්ඛන්දනරසා වා, ඔසුත්තරණෙ විය; අකාලුසියපච්චුපට්ඨානා, අධිමුත්තිපච්චුපට්ඨා නා වා; සඛෙය්‍යවත්ථුපදට්ඨානා, සබ්බම්පිචණ්ඩිසොතාපත්තියඞ්ගපද ඨානා වා,හත්ථපත්තබ්බිජානි විය දට්ඨබ්බා.සරන්ති තාය,සයංවා සරති, සරණමත්තමෙව වා එසානි සති;සා අපිලාපනලක්ඛණා;අසම්මොහර සා; ආරක්ඛපච්චුපට්ඨානා,විසයාභිමුඛභාවපච්චුපට්ඨානා වා; පිරිසක්කසඳ්ද පදට්ඨානා කායාදිසතිපට්ඨානපදට්ඨානා වා; ආරම්මණෙ දළහග්ගහිත තත්තා පනඑසිකා විය චක්ඛිවාරාදිරක්ඛණතො දෙවාරිකො විය ච ද

ඤබ්බා. කායදුච්චරිතාදිහි හිරියතීති හිරි, ලජ්ජායෙතං අධිවචනං; තෙහි යෙව ඔත්තප්පතීති ඔත්තප්පං, පාපතො උබ්බෙජනභෙසතං අධිවචනං; තත්ථ පාපතො ජිගුච්ඡනලක්ඛණා හිරි, උත්තාසනලක්ඛණං ඔත්තප්පං; ලජ්ජාකාරෙන පාපානං අකරණරසා හිරි, උත්තාසාකාරෙන ඔත්තප්පං; වුත්තප්පකාරෙතෙව ච පාපතො සඞ්කොචනපච්චුපට්ඨානා එතා, අත්තගාරවපරගාරවපදට්ඨානා; අත්තානං ගරුං කත්වා හිරියා පාපං ජහානි කුලවධූ විය, පරං ගරුං කත්වා ඔත්තප්පෙන පාපං ජහානි වෙසියා විය; ඉමෙ පන ච ධම්මා ලොකපාලකානි දට්ඨබ්බා. න ලුබ්භන්ති තෙන, සයං වා න ලුබ්භති, අලුබ්භනමත්තමෙව වා තාති අලොභෝ; අදෙසොමොහෙසු පි එසෙව නයෝ; තෙසු අලොභෝ ඌරම්මණෙ චිත්තස්ස අගෙධලක්ඛණෝ, අලග්ගභාවලක්ඛණෝ වා කමලදලෙ ජලබින්දු විය; අපරිග්ගහරසෝ, මුත්තඅභික්ඛු විය; අනල්ලීනභාවපච්චුපට්ඨානෝ, අසුචිම්හි පතිතපුරිසෝ විය. අදෙසෝ අවණ්ණිකකාලලක්ඛණෝ, අවිරොධලක්ඛණෝ වා අනුකූලභාවෙනා විය; ආඝාතවිනයනරසෝ, පරිළාහවිනයනරසෝ වා චන්දනං විය; සොම්මභාවපච්චුපට්ඨානෝ පුණ්ණචන්දෝ විය. අමොහෝ යථාසභාවපටිවෙධලක්ඛණෝ, අක්ඛලිතපටිවෙධලක්ඛණෝ වා කුසලාකුසලානං ධම්මානං ලක්ඛණාදිවිභාගතත්තුපටිවෙධෝ විය; විසයොභාසනරසෝ පදීපෝ විය; අසම්මොහපච්චුපට්ඨානෝ අරඤ්ඤගතපුරිසෙ සත්ථා විය; තයෝ පි චෙතසිකා සබ්බකුසලානං මූලභූතානි දට්ඨබ්බා. කායපස්සද්ධිනාමං කායපස්සද්ධි, චිත්තපස්සද්ධිනාමං චිත්තපස්සද්ධි; කායොති චෙත්ථ වෙදනාදයෝ තයෝ ඛන්ධා; උභො පි පනෙතා එකතෝ කත්වා කායචිත්තදරථවූපසමලක්ඛණා කායචිත්තපස්සද්ධියෝ; කායචිත්තදරථනිම්මද්දනරසා; කායචිත්තානං අපරිප්පන්දසීතිභාවපච්චුපට්ඨානා; කායචිත්තපදට්ඨානා; කායචිත්තානං. අවූපසමකර- උද්ධච්චාදිකිලෙස- පටිපක්ඛභූතානි දට්ඨබ්බා. කායලහුතාවෝ කායලහුතා, චිත්තලහුතාවෝ චිත්තලහුතා; තා කායචිත්තගරුභාවවූපසමලක්ඛණා; කායචිත්තගරුභාවනිම්මද්දනරසා; කායචිත්තානං අදන්ධතාපච්චුපට්ඨානා; කායචිත්තපදට්ඨානා; කායචිත්තානා ගරුභාවකර- ථිනමිද්ධාදිකිලෙස- පටිපක්ඛභූතානි දට්ඨබ්බා. කායමුදුතාවෝ කායමුදුතා, චිත්තමුදුතාවෝ චිත්තමුදුතා; තා කායචිත්තඅමුදුභාවවූපසමලක්ඛණා; කායචිත්තඅමුදුභාවනිම්මද්දනරසා; අප්පටිඝාතපච්චුපට්ඨානා; කායචිත්තපදට්ඨානා; කායචිත්තානං අමුදුභාවකර- දිට්ඨිමානාදිකිලෙස- පටිපක්ඛභූතා තිදට්ඨබ්බා. කායකම්මඤ්ඤතාවෝ කායකම්මඤ්ඤතා, චිත්තකම්මඤ්ඤතාවෝ චිත්තකම්මඤ්ඤතා; කායචිත්තානං අකම්මඤ්ඤතාභාවවූපසමලක්ඛණා; කායචිත්තාකම්මඤ්ඤතාභාවනිම්මද්දනරසා; කායචිත්තානං ආරම්මණකරණසමත්ථතාපච්චුපට්ඨානා; කායචිත්තපදට්ඨානා;

කායචිත්තානං අකම්මඤ්ඤභාවකරාවසෙසනීවරණදිපච්චක්ඛභූතා, පසාදනීය වත්ථූසු පසාදුවහා, හිතකිරියාසු චිනියොගක්ඛමභාවා වහා සුවණ්ණවිසුද්ධියා දඨබ්බා. කායස්ස පාගුඤ්ඤභාවෝ කායපාගුඤ්ඤතා, චිත්තස්ස පාගුඤ්ඤභාවෝ චිත්තපාගුඤ්ඤතා; තා කායචිත්තානං අගෙලඤ්ඤභාවලක්ඛණා; කායචිත්තගෙලඤ්ඤනිම්මද්දනරසා; නීරාදීනවපච්චුපඨානා; කායචිත්තපදඨානා; කායචිත්තානං ගෙලඤ්ඤකර- අසඤ්ඤාදිපච්චක්ඛභූතාති දඨබ්බා. කායස්ස උජුකභාවෝ කායුජ්ජුකතා, චිත්තස්ස උජුකභාවෝ චිත්තුජ්ජුකතා; තා කායචිත්තානං අජ්ජවලක්ඛණා; කායචිත්තකුටිලභාවනිම්මද්දනරසා; අජිම්හතාපච්චුපට්ඨානා; කායචිත්තපදඨානා; කායචිත්තානං කුටිලභාවකරමායා සාඨෙය්‍යාදි පටිපක්ඛභූතාති දඨබ්බා. ඡන්දෙ නි කත්තුකම්‍යතායෙතං අධිවචනං, තස්මා ඡා කත්තුකම්‍යතාලක්ඛණා ඡන්දෙ; ආරම්මණපරියෙසනරසෝ ආරම්මණෙ ඨ අත්ථිකතාපච්චුපඨානෝ; තදෙවස්ස පදඨානං; ආරම්මණගහණෙ වායං චෙතසො හත්ථප්පසාරණං විය දඨබ්බෝ. අධිමුච්චනං අධිමොක්ඛෝ; සෝ සන්නිට්ඨානලක්ඛණෝ; අසංසප්පනරසෝ; නිච්ඡාපච්චුපට්ඨානෝ; සන්නිට්ඨෙය්‍යධම්මපදඨානෝ; ආරම්මණෙ නිච්චලභාවෙන ඉන්ද්‍රඛිලෝ විය දඨබ්බෝ. ඡ්‍රියා කාරෝ, මනසිමහි කාරෝ මනසිකාරෝ; පුරිමමනතෝ විසදිසං මනං කරොතීති පි මනසිකාරෝ; සඩායං ආරම්මණපටිපාදකෝ විපටිපාදකෝ ජවනපටිපාදකොති තිප්පකාරෝ, තත්‍ථ ආරම්මණපටිපාදකෝ "මනමහි කාරෝ" ති මනසිකාරෝ; සෝ සාරණලක්ඛණෝ; සම්පයුත්තානං ආරම්මණෙ සංයොජනරසෝ; ආරම්මණාභිමුඛභාවපච්චුපඨානෝ; ආරම්මණපදඨානෝ; සඩ්ඛාරක්ඛන්ධපරියාපන්නෝ, ආරම්මණපටිපාදකචෙතනා සම්පයුත්තානං සාරථි විය දට්ඨබ්බෝ. "විපටිපාදකෝ" නි පන පඤ්චවාරාවජ්ජනවසෙන අධිවචනං; "ජවනපටිපාදකෝ" නි මනොවාරාවජ්ජනවසෙන අධිවචනං; න තෙ ඉධ අධිප්පෙතා. තෙසු තෙසු ධම්මෙසු මජ්ඣත්තතා තත්‍රමජ්ඣත්තතා, සා චිත්තචෙතසිකානං සම්මා හිතලක්ඛණා; ඌනාධිකතානිවාරණරසා, පක්ඛපාතුපච්ඡෙදනරසා වා; මජ්ඣත්තභාවපච්චුපට්ඨානා; චිත්තචෙතසිකානං අජ්ඣුපෙක්ඛනභාවෙන සම්පපවත්තානං ආජානීයානං අජ්ඣුපෙක්ඛනසාරථි විය දට්ඨබ්බා. කරුණා මුදිතා ච බ්‍රහ්මවිහාරනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙවෙදිනබ්බා; කෙවලං හි තා අප්පනාප්පත්තා රූපාවචරා, ඉමා කාමාවචරානි අයමෙවවිසෙසො. කෙවිපන මෙත්තුපෙක්ඛාදයොපි අනියතෙසු ඉච්ඡන්ති, තං න ගහෙතබ්බං, අත්ථතො හි අදොසො යෙව මෙත්තා, තත්‍රමජ්ඣත්තතුපෙක්ඛා යෙව උපෙක්ඛා. කායදුච්චරිතතෝ විරති කායදුච්චරිතවිරති, එස නයෝ සෙසාසු පි; ලක්ඛණාදිතෝ

පනෙතා තිස්සෝ පි කායදුච්චරිතාදිවත්ථූනං අවීතික්කමලක්ඛණා, අමද්දනලක්ඛණානි වුත්තානි හොන්ති; කායදුච්චරිතාදිවත්ථුතෝ සඞ්කාචෙතනරාසයා; අක්‍රියවචනානා; සබ්බාභිරොත්තප්පඅපට්ඨාතාදි ගුණූපදඤානා; පාපක්‍රියතෝ චිත්තස්ස විසුද්ධභාවභූතානි දඤබ්බා. ඉති ඉමේ ත්‍රිත්තිංස සඞ්ඛාරා පඨමේන කාමාවචරකුසලවිඤ්ඤාණේන සම්පයොගං ගච්ඡන්තීති වෙදිතබ්බා. යථා ච පඨමේන එවං දුතියේනාපි, සසඞ්ඛාරභාවමත්තමේව හෙට්ඨා විසෙසෝ. තතියේන පන ඨපෙත්වා අමෝහං අවසෙසා වෙදිතබ්බා; තථා චතුත්ථේන, සසඞ්ඛාරභාවමත්තමේව වෙත්ථ විසෙසෝ. පඨමේ වුත්තෙසු පන ඨපෙත්වා පීතිං අවසෙසා පඤ්චමේන සම්පයොගං ගච්ඡන්ති; යථා ච පඤ්චමේන, එවං ඡට්ඨේනාපි; සඞ්ඛාරභාවමත්තමේව තත්ථ විසෙසෝ. සත්තමේන පන ඨපෙත්වා අමෝහං අවසෙසා වෙදිතබ්බා; තථා අට්ඨමේන; සසඞ්ඛාරභාවමත්තමේවතත්ථවිසෙසෝ. පඨමේවුත්තෙසුපනඨපෙත්වා විරතිත්තයං සෙසාරූපාවචරකුසලෙසුපඨමේනසම්පයෙ ගංගච්ඡන්ති; දුතියේන තතෝ විතක්කවජ්ජා; තතියේන තතෝ විචාරවජ්ජා; චතුත්ථේන තතෝ පීතිවජ්ජා; පඤ්චමේන තතෝ අනියතෙසු කරුණාමුදිතාවජ්ජා; ඡට්ඨෙ එව චතුසු ආරුප්පකුසලෙසු, අරූපාවචරභාවෙ යෙව හි එත්ථවිසෙසෝ. ලොකුත්තරේසු පඨමජ්ඣානිනෙව තාවමග්ගවිඤ්ඤාණේපඨමරූපාවචරවිඤ්ඤාණේවුත්තනයෙන, දුතියජ්ඣානිකාදිභෙදෙ දුතියරූපාවචරවිඤ්ඤාණාදිසු වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. කරුණාමුදිතානං පන අභාවෙ නියතවිරහිතා ලොකුත්තරතා වාත් අයමෙත්ථ විසෙසෝ. එවං තාව කුසලා යෙව සඞ්ඛාරා වෙදිතබ්බා.

අකුසලෙසු ලොභමූලෙ පඨමාකුසලසම්පයුත්තා තාව නියතා සරූපෙනානාගතා තෙරස, යෙවාපනකා වත්තාරොති සත්තරස. තත්ථ එසෙසා චෙතනා චිත්තෙකග්ගතා විවාරෝ පීති විරියං ජීවිතං සමාධි අභිරිකා අනොත්තප්පං ලොභෝ මොහෝ මිච්ඡාදිට්ඨීති ඉමේ සරූපෙනාගතා තෙරස; ඡන්දා අධිමොක්ඛා උද්ධච්චං මනසිකාරොති ඉමේ යෙවාපනකා වත්තාරෝ. තත්ථ න හිරියන්තීති අහිරිකෝ, අහිරිකස්ස භාවෝ අහිරිකා; න ඔත්තප්පතීති අනොත්තප්පං; තෙසු අහිරිකං කායදුච්චරිතාදිගූ අජිගුච්ඡනලක්ඛණං, අලජ්ජාලක්ඛණං වා; අනොත්තප්පං තෙහෙව අසාරජ්ජලක්ඛණං, අනුත්තාසලක්ඛණං වා; අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපෝ, විත්ථාරෝ පන හිරොත්තප්පානං වුත්තප්පටිපක්ඛවසෙන වෙදිතබ්බෝ. ලුබ්භනන්ති තෙන, සයං වා ලුබ්භති, ලුබ්භනමත්තමේව වා තන්ති ලොභෝ, මුය්හනන්ති තෙන, සයං වා මුය්හති, මුය්හනමත්තමේව වා තන්ති මොහෝ; තෙසු ලොභෝ ආරම්මණග්ගහණ

ලක්ඛණෙ; මක්ඛටාලෙපො විය; අභිසඞ්ඛරසො තක්කකපුලෙ බිත්තමංසපෙසි විය; අපරිච්චාගපච්චුපට්ඨානො නෙලඤ්ඡනරාගො විය; සංයොජනියධම්මෙසු අස්සාදදස්සනපදට්ඨානො; තණ්හානදීභාවෙන වඩ්ඪමානො සීඝසොතා නදී විය මහාසමුද්දං අපායමෙව ගගෙච්ඡා ගච්ඡතීති දට්ඨබ්බා. මොහො විත්තස්ස අන්ධභාවලක්ඛණෙ, අඤ්ඤාණලක්ඛණෙ වා; අයොජ්ඣපවෙධරසෙ, ආරම්මණසභාවච්ඡාදනරසො වා; අසම්මාපටිපත්තිපච්චුපට්ඨානො, අන්ධකාරපච්චුපට්ඨානො වා; අයොනිසො මනසිකාරපදට්ඨානො; සබ්බාකුසලානං මූලන්ති දට්ඨබ්බො. මිච්ඡා පස්සන්තීතාය, සයං වා මිච්ඡාපස්සති, මිච්ඡාදස්සනමත්තං වා එසානි මිච්ඡාදිට්ඨි; සා අයොනිසො අභිනිවෙසලක්ඛණා, පරාමාසරසා, මිච්ඡාභිනිවෙසපච්චුපට්ඨානා, අරියානං අදස්සනකාමතාදි පදට්ඨානා, පරමවජ්ජන්තිදට්ඨබ්බා. උද්ධතභාවො උද්ධච්චං, තං අවූපසමලක්ඛණං චිතාභිඝාතවලජ්ජං විය; අනවට්ඨානරසං වාතාභිඝාතවලබ්ධජපටාකා විය; භන්තත්තකපච්චුපට්ඨානං, පාසාණාභිඝාතසමුද්ධතභස්මං විය; චෙතසොඅවූපසමෙ අයොනිසො මනසිකාරපදට්ඨානං; විත්තවික්ඛෙපොතිදට්ඨබ්බං. යෙසා ඛුසලෙ වුත්තහානියෙනෙව වෙදිතබ්බා. අකුසලභාවො යෙවහි අකුසලභාවෙන ච ලාමකත්තං එතෙසං තෙභූ විසෙසො. ඉති ඉමෙ යත්තකරසසඞ්ඛාරා පඨමෙන අකුසලවිඤ්ඤාණෙන සම්පයොගං ගච්ඡන්තීති වෙදිතබ්බා. යථා ච පඨමෙන එවං දුතියෙනාපි; සසඞ්ඛාරතා පනෙත්ථ විනාම්බස්ස ච අනියතතා විසෙසො තත්ථ විනහතා පිතං, මිඤ්ඣනතා මිඛං; අනුස්සාහසංහනනතා අසත්තිවිඝාතො චාති අත්ථො; පිතං ච මිඛං ච පිතමිඛං, තත්ථ පිතං අනුස්සාහලක්ඛණං, ධිරියවිනොදනරසං, සංසිදනපච්චුපට්ඨානං; මිඛං අකම්මඤ්ඤතාලක්ඛණං, ඔනහනරසං, ලීනතාපච්චුපට්ඨානං, පවලාඉකනිඝ්ඝපච්චුපට්ඨානං වා; උභයම්පි අරතිවිජම්භිකාදිසු අයොනිසො මනසිකාරපදට්ඨානං. තතියෙන පඨමෙ වුත්තෙසු ඨපෙත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිං අවසෙසා වෙදිතබ්බා, ඉමස්ස පනෙත්ථ අනියතතා හොති, අයං විසෙසෙ; ඉසා උන්නතිලක්ඛණා, සම්පහංහරසා, කෙතුකම්‍යතාපච්චුපට්ඨානා, දිට්ඨිවිපත්‍යුත්තලොභපදට්ඨානා; උම්මාදෙ විය දට්ඨබ්බා. චතුත්‍ථෙන දුතියෙ වුත්තෙසු ඨපෙත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිං අවසෙසා වෙදිතබ්බා; එත්‍ථාපි ච මානො අනියතෙසු හොති යෙව. පඨමෙ වුත්තෙසු පන ඨපෙත්වා පිතිං අවසෙසා පඤ්චමෙන සම්පයොගං ගච්ඡන්ති; යථා ච පඤ්චමෙන එවං ඡට්ඨෙනාපි, සසඞ්ඛාරතා පනෙත්ථ විනාම්බස්ස ච අනියතභාවො විසෙසො. සත්තමෙන පඤ්චමෙ වුත්තෙසු පපෙත්වා දිට්ඨිං අවසෙසා වෙදිතබ්බා, ඉමස්ස පනෙත්ථ අනියතතා හොති. අට්ඨමෙන ඡට්ඨෙ වුත්තෙසු ඨපෙත්වා දිට්ඨිං අවසෙසා වෙදිතබ්බා, එත්‍ථාපි

ව මානෝ අනියමෙනපි හොති යෙවාති. දෙසමූලෙසු පන විසු පඨම සම්පයුත්තා තාව නියතා සරූපෙන ආගතා එකාදස, සෙසූපනකා චත්තාරෝ, අනියතා තයොති අඨාරස. තත්ථ එසෙසා චෙතනා චිත්ත සෙකාසිවිරාරෝ විරියං ජීවිතං සද්ධා අධිමොක්ඛෝ උපෙක්ඛා අහිරිකං අනොත්තප්පං දෙසෝ මොහොති ඉමෙ ස්වරූපෙනාගතා එකාදස; ජප්පනා අධිමොක්ඛෝ උද්ධ, චවං මනසිකාරොති ඉමෙ සෙසූපනකා චත්තාරෝ; ඉස්සා මච්ඡ රියං කුක්කුච්චන්ති ඉමෙ අනියතා තයො, තත්ථ දුස්සන්ති තෙන සයං වා දුස්සති, දුස්සනමත්තමෙව වා තන්ති දෙසෝ; සො චණ්ඩි ක්කලක්ඛණෝ පහටාඝිප්සෝ විය; විසප්පනරසෝ විසනිපාතෝ විය; අත්තසම්පත්ති පදට්ඨානෝ වා දුවන්ති විය; දුස්සනපච්චුපට්ඨානෝ ලඛොකාසෝ විය සප්පතෙනා; ආඝාතවත්ථූපදට්ඨානෝ; විසසංසට්ඨපූතිමූ ත්තංව්‍ය දට්ඨබ්බා. ඉස්සායනා ඉස්සා, සා පරසම්පත්තීනං උසූයනල ක්ඛණා, තඤ්ඤෙව අනභිරතිරසා, තතොවිමුඛභාවිපච්චුපට්ඨානා, පරස මපත්තිපදට්ඨානා; සංයොජනාති දට්ඨබ්බා මච්ඡරභාවෝ මච්ඡරියං, තං ලබ්ධානං වා ලභිතබ්බානං වා අත්තනො සම්පත්තීනං නිගූහනල ක්ඛණං, තාසං යෙව පරෙහි සාධාරණභාවඅක්ඛමනරස., සංකෝ චනපච්චුපට්ඨානං, කට්ඨකසද්ධුතතා පච්චුපට්ඨානං වා, අත්තසම්පත්ති පදට්ඨානං; වෙතසෝ විරූපභාවොති දට්ඨබ්බං. කුච්ඡිතං කතං කු කතං, තස්ස භාවෝ කුක්කුච්චං; තං පච්ඡානුතාපලක්ඛණං, කතාක තානුසොචනරසං, විප්පටිසාරපච්චුපට්ඨානං, කතාකතපදට්ඨානං, යු ත්තමිච්ච දට්ඨබ්බා. සෙසා විත්ථාරකථාසු යෙවාති. ඉති ඉමෙ අඨාර ස සඞ්ඛාරා පඨමෙන දෙසමූලෙන සම්පයොගං ගච්ඡන්තීති වෙදිතබ්බා. යථාච පඨමෙන එවං දුතියෙනාපි සඞ්ඛාරතා පන අනියතෙසු ච මිනමිච්ඡන්තිභවෝ විත්ථාසෝ. මොහමූලෙසු විසු විචිකිච්ඡාසම්ප යුත්තෙන තාව එසෙසා චෙතනා චිත්තක්ඛෙ විචාරෝ විරියං ජීවිතං චිත්තඛන්ධි අධිරිකං අනොත්තප්පං මොහෝ විචිකිච්ඡාති සරූපෙනාග තා එකාදස, උද්ධච්චං මනසිකාරොත් යෙවා පනකා වෙ වානි තෙර ස. තත්ථ චිත්තඛන්ධිති පච්ඡන්ධිත්තිමත්තෙනා දුබ්බලා සද්ධාදි; විනතා විකිච්ඡාති විචිකිච්ඡා, සා සංසයලක්ඛණා, කම්පනරසා, අනිච්ඡයපච්චු පට්ඨානා, අනෙකංසගාහපච්චුපට්ඨානා වා, විචිකිච්ඡායං අයොනිසෝ මනසිකාරපදට්ඨානා; පටිපත්ති අනතරායකරානි දට්ඨබ්බා. සෙසා විත්ථ පපකාරා යෙව. උද්ධච්චසම්පයුත්තෙන විචිකිච්ඡාසම්පයුත්තෙ වූ තෙනසු ඨපෙත්වා විචිකිච්ඡං සෙසා වාදස; විචිකිච්ඡාය අභාවෙන පනෙත්ථ අධිමොක්ඛෝ උප්පජ්ජති, තෙන සද්ධිං තෙරසෙව; අධි මොක්ඛසම්භවතො ච බලවතරෝ සමාධි හොති. යං පෙත්ථ උද්ධච්චං, තං සරූපෙනෙව ආගතං අධිමොක්ඛමනසිකාරායෙවාපනකවසෙ නාති. එවං අකුසලසඞ්ඛාරා වෙදිතබ්බා.

අව්‍යාකතෙසු විපාකාව්‍යාකතා තාව අහෙතුකසහෙතුකභෙදතො දුවිධා, තෙසු අහෙතුකවිපාකමනොධාතුයා පඤ්චවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා අහෙතුකා, තත්‍ථ කුසලාකුසලවිපාකවසෙන විඤ්ඤාණසම්පයුත්තා තාව එසෙව නයො. ජීවිතං විඤ්ඤාණන්ති සරූපෙනාගතා වත්තාරොව, ඉමවාපනකොමනසිකාරොයෙවාතිපඤ්ඤා; සොතඝාණජිව්හාකායවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා පි එතෙ යෙව. උභයවිපාකමනොධාතුයා එතෙ යෙව විතක්කවිචාරධිමොක්ඛා වාති අත්‍ථ. තථා තිවිධාය පි අහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුයා; යා පනෙසා සොමනස්සසහගතා, තාය සද්ධිං පීති අධිකා හොතීති වෙදිතබ්බා. සහෙතුකවිපාකවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා පන සහෙතුකා, තෙසු අඤ්ඤාමාවචරවිපාකසද්දයුත්තා තාව අඤ්ඤා කාමාවචරකුසලෙහි සම්පයුත්තසඞ්ඛාරසදිසා යෙව; යා පන තා අත්‍ථියතෙසු කරුණාමුදිතා, තා සත්තාරම්මණතාය විපාකෙසු න සන්ති; එකන්තපරිත්තාරම්මණා හි කාමාවචරවිපාකා. න කෙවලංච කරුණාමුදිතා, විරතියොපි විපාකෙසු නත්‍ථි, "පඤ්චසික්ඛාපදා කුසලා යෙවා"ති හි වුත්තං. රූපාවචරාරූපාවචරලොකුත්තරවිපාකවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා පන තෙසං කුසලවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තසංඛාරෙහි සදිසා යෙව. ක්‍රියා ව්‍යාකතා පි අහෙතුකසහෙතුකභෙදතො දුවිධා, තෙසු අහෙතුකක්‍රියවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා අහෙතුකා, නෙ ව කුසලවිපාකමනොධාතු— අහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුවයයුත්තෙහි සමානා; මනොවිඤ්ඤාණධාතුවයෙ පන විරියං අධිකං, විරියසම්භවතො බලපත්තා සම්මධ්‍යොතී; අයමෙත්‍ථ විසෙසො. සහෙතුකක්‍රියවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා පන සහෙතුකා, තෙසු අඤ්ඤාමාවචරක්‍රියවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා තාව ඡපෙත්‍ථා විරතියොඅඤ්ඤාමාවචරයුසලෙහි සම්පයුත්තසඞ්ඛාරසදිසා. රූපාවචරාරූපාවචරක්‍රියසම්පයුත්තා පන සබ්බාකාරෙනපි තෙසං කුසලවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තසදිසා යෙවාති. එවං අව්‍යාකතා පි සඞ්ඛාරා වෙදිතබ්බාති. ඉදං සඞ්ඛාරඛන්ධෙ විත්‍ථාරකථාමුඛං.

ඉදං තාව අභිධම්මෙ පදභාජනියනයෙන ඛන්ධෙසු විත්‍ථාරකථාමුඛං: භගවතා පන "යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, තදෙකජ්ඣං අභිසංයූහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා අයං වුච්චති රූපඛන්ධෝ. යා කාචි වෙදනා, යා කාචි සඤ්ඤා, යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා, යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං=පෙ=අභිසංඛිපිත්වා අයං වුච්චති විඤ්ඤාණඛන්ධෝ"ති එවං ඛන්ධා විභාරිතා. තත්‍ථ යං කිඤ්චීති අනවසෙසපරියාදානං; "රූප"න්ති අනිප්පඤ්ඤනියමනං; එවං පදවයෙනාපි රූපස්ස අනවසෙසපරිග්ගහො කතොහොති. අථස්ස අතීතාදිනා විභාගං ආරභති, තං හි කි

මි අනිත්තං, කිඤ්චි අනාගතාදිභෙදන්ති එස නයෝ වෙදනාදීසු. න සං රූපං නාව අඛණ්ඩසන්තතිසමය්බණ්ඩවසෙන වත්තුඛා අතීතං නාම හොති, තථා අනාගතපච්චුප්පන්නං; නත්ථි අඛණ්ඩවසෙන නාව එක සස එකසමිං භවෙ පටිසන්ධිතො පුබ්බෙ අතීතං, චුතිතො උද්ධං අනාගතං, උභිනනමන්තරෙ පවත්තුපපන්නං. සන්තතිවසෙන සභා ගඵකලාපසමුට්ඨානං එකාහාරසමුට්ඨානං ච පුබ්බාපරියවසෙන වත්තමානම්පි පච්චුප්පන්නං; තතො පුබ්බෙ විසභාගඵලූපතු ආහාරසමුට්ඨානං අතීතං; පච්ඡා අනාගතං. විතතජං එකවිධි—එකජවන—එකස මාපත්තිසමුට්ඨානං පච්චුප්පන්නං; තතො පුබ්බෙ අතීතං,පච්ඡා අනාගතං. තම්මසමුට්ඨානස්ස පාටියෙක්කං සන්තතිවසෙන අතීතාදිභෙදෙ නත්ථි, තෙසං යෙව පන උතුආහාරවිත්තසමුට්ඨානානං උප්පඩිඩිතනවසෙන තස්ස අතීතාදිභාවො වෙදිතබ්බා. සමයවසෙන එකමුහුත්ත— පුබ්බණ්හ— සායණ්හ— රත්තිංදිවාදීසු සමයෙසු සන්තානවසෙන පවත්තමානං තං තං සමයං පච්චුප්පන්නං නාම, තතො පුබ්බෙ අතීතං, පච්ඡා අනාගතං. ඛණවසෙන උප්පාදිඩිණ්ඨතයපරියාපන්නං පච්චුප්පන්නං, තතො පුබ්බෙ අනාගතං, පච්ඡා අතීතං. අපිච අතීතඤ්ඤත්ත හෙතුඵලච්චයඛිච්චං අතීතං; නිමිතහෙතුඛිච්චං අනිටඨිතඵලච්චයඛිච්චං පච්චුප්පන්නං; උභයඛිච්චමසමඵතතං අනාගතං. සකිදිච්චක්ඛණෙ වා පච්චුප්පන්නං; තතො පුබ්බෙ අනාගතං, පච්ඡා අතීතං. එස ච ඛණාදිකථාව නිප්පරියායා,සෙසා සපරියායා. අජ්ඣත්තබහිබාහෙදෙ වුත්තනයොව; අපිච ඉධ නියකජ්ඣත්තම්පි අජ්ඣත්තං, පරපුග්ගලිකම්පි ච බහිද්ධාති වෙදිතබ්බං. ඔළාරිකසුඛුමභෙදෙ වුත්තනයොව. හීනපණීතභෙදෙ දුවිධො පරියායතො නිප්පරියායතො ච; තත්ථ අකණිට්ඨානං රූපතො සුදස්සීනං රූපං හීනං, තදෙව සුදස්සානං රූපතො පණීතං; එවං යාව නරකසහනානං රූපං, තාව පරියායතො හීනපණීතතා වෙදිතබ්බා. නිප්පරියායතො පන යත්ථ අකුසලවිපාකං උපපජ්ජති තං හීනං,යත්ථ කුසලවිපාකං තං පණීතං. ''දූරෙ සන්තිකෙ''ති ඉදම්පි වුත්තනයමෙව; අපිච ඔකාසතා පෙසං උපාදායුපාදාය දූරසන්තිකතා වෙදිතබ්බා. ''තදෙකජ්ඣං අභිසංයූහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා''ති තං අතීතාදිකිපදෙහි විසුංවිසුං නිද්දිට්ඨං රූපං සබ්බං රූපනලක්ඛණසඞ්ඛාතෙ එකවිධභාවෙ පඤ්ඤපුය රාසිං කත්වා රූපක්ඛන්ධොති වුච්චතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. එතෙන සබ්බම්පි රූපං රූපනලක්ඛණෙ රාසිභාවූපගම නෙන රූපක්ඛන්ධොති දස්සිතං හොති; න හි රූපතො අඤ්ඤො රූපක්ඛන්ධො නාම අත්ථි; යථා ච රූපං, එවං වෙදනාදයොපි වෙදයිතලක්ඛණාදීසු රාසි භාවූපගමනෙන; නහි වෙදනාදිගි අඤ්ඤෙ වෙදනාක්ඛන්ධාදයො නාම අත්ථි. අතීතාදිවිභාගෙ පනෙත්ථ සන්තතිවසෙන

ඛණ්ඩාදිවසෙන ච වෙදනාය අතීතානාගතපච්චුප්පන්නභාවො වෙදිතබ්බො; තත්ථ සන්තතිවසෙන එකච්චි-එකජවන-එකඝණාපන්නිපරියාපන්නතාඑකච්ඡවිසයඝණාසොතාපත්තඵලාදිසමධිගමසමයසම්පත්තා ච පච්චුප්පන්නා, තතොපුබ්බෙ අතීතා; පච්ඡා අනාගතා. ඛණ්ඩාදිවසෙන ඛණ්ඩතාදයපරියාපන්නා පුබ්බන්තාපරන්තමජ්ඣිමතා සන්තිට්ඨංච කුරුමානා වෙදනා පච්චුප්පන්නා; තතො පුබ්බෙ අතීතා; පච්ඡා අනාගතා. අජ්ඣත්තබහිද්ධාභෙදෙ නියකජ්ඣත්තාපදෙසෙන වෙදිතබ්බා. ඔළාරිකසුඛුමභෙදෙ **අකුසලා වෙදනා ඔළාරිකා, කුසලාව්‍යාකතා වෙදනා සුඛුමා** ති ආදිනා නයෙන තවීසඤ්ඤ වුත්තෙන ජාතිසභාවපුග්ගලලොකියලොකුත්තරවසෙන වෙදිතබ්බා; ජාතිවසෙන තාව අකුසලා වෙදනා සාවජ්ජක්‍රියාහෙතු තො කිලෙසසභාවතො ච අවුට්ඨසභාවවුත්තාහි කුසලවෙදනාය ඔළාරිකා. සව්‍යාපාරතොසඋස්සාහතො සවිපාකතො කිලෙසසභාවතො ච සව්‍යාපත්තිඛෙතො සාවජ්ජතො ච ක්‍රියාව්‍යාකතාය ඔළාරිකා. කුසලාව්‍යාකතා පන වුත්තවිපරියායතො අකුසලාය සුඛුමා වෙපි කුසලාකුසලවෙදනා සව්‍යාපාරතො සඋස්සාහතො සවිපාකතො ච සථායොගං දුවිධාය පි අව්‍යාකතාය ඔළාරිකා. වුත්තවිපරියායෙන දුවිධා පි අව්‍යාකතා තාහි සුඛුමා. එවං තාව ජාතිවසෙන ඔළාරිකසුඛුමතා වෙදිතබ්බා. සභාවවසෙන පන දුක්ඛා වෙදනා නිරස්සාදතො සවිපාරදතො ඛොභකරණතො උබ්බෙජනීයතො අභිභවනතො ච ඉතරාහි විහි ඔළාරිකා; ඉතරා පන වෙ සාතතො සන්තතො පණීත තො මනාපතා ච ඛණ්ඩාදිතොව යථායොගං දුක්ඛාය සුඛුමා; උභො පන සුඛදුක්ඛා සවිපාරතො ඛොභකරණතොපාකටතො ච අදුක්ඛ මසුඛාය ඔළාරිකා; සා වුත්තවිපරියායෙන තදුභයතො සුඛුමා. එවං සභාවවසෙන ඔළාරිකසුඛුමතා වෙදිතබ්බා. පුග්ගලවසෙන පන අ සමාපන්නස්ස වෙදනා නානාරම්මණෙ විකිඛිත්තභාවතො සමාපන්න ස්ස වෙදනාය ඔළාරිකා; විපරියායෙන ඉතරා සුඛුමා. එවං පුග්ගල වසෙන ඔළාරිකසුඛුමතා වෙදිතබ්බා. ලොකියලොකුත්තරවසෙන පන සාසවා වෙදනා ලොකියා, සා ආසවුප්පත්තිහෙතුතො ඔසනීය තො යොගනීයතො ගන්ථනීයතො නිවරණීයතො උපාදානියතො සඞ්කිලෙසිකතො පුථුජ්ජනසාධාරණතො ච අනාසවාය ඔළා රිකා; සා විපරියායෙන සාසවාය සුඛුමා. එවං ලොකියලොකු ත්තරවසෙන ඔළාරිකසුඛුමතා වෙදිතබ්බා. තත්ථ ජාතිආදිවසෙන සමෙත්තදෙ පරිහරිතබ්බා: අකුසලවිපාකකායවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා හි වෙදනා ජාතිවසෙන අව්‍යාකතභාවා සුඛුමා පි සමානා සභාවා දිවසෙන ඔළාරිකා ඛොහි, විභාවිතං හෙතං: **"අව්‍යාකතා වෙදනා සුඛුමා, දුක්ඛා වෙදනා ඔළාරිකා, සම පඤ්ඤාසවෙදනා සුඛුමා, අසමා පඤ්ඤාසා වෙදනා ඔළාරිකා, අනාසවා වෙදනා සුඛුමා, සාසවා**

**වෙදනා බලාධිකා**"ති; යථා ච දුක්ඛා වෙදනා, එවං සුඛාදයෝ පි ජාතිවසෙන බලාධිකා, ඛනාවාදිවසෙන සුඛුමා හොන්ති; තස්මා යථා ජාතිආදිවසෙන සඞ්ඛෙදෙ ඤනෙනි, තථා වෙදනානං බලාධිකසුඛුමතා වෙදිතබ්බා, සෙය්‍යථිදං? අඤ්ඤාතා ජාතිවසෙන ඛුඤලාකුසලානි සුඛුමා. කතමේ ධම්මා අඤ්ඤාතා? කිං දුක්ඛං? කිං සුඛං? කිං සමාපන්නාසඤ්? කිං අසමාපන්නාසඤ්? කිං සාසවං? කිං අනාසවං? ති එවං සභාවාදිභෙදෙ නපරාමසිතබ්බෙ; එස නයෙ සබ්බත්ථ. අපි ච "**යං කිඤ්චි ඛො සුඛං වෙදනං උපාදාය සුඛස්ස වෙදනා බලාධිකසුඛුමා දඨබ්බා**"ති වචනතො අකුසලාදිසු පි ලොභසහගතාසඤ දොසසහගතා වෙදනා අනභිමත අනත්තනො නිස්සය දහනතො බලාධිකා, ලොභසහගතා සුඛුමා; දොසසහගතාපි නියතා බලාධිකා, අනියතා සුඛුමා; නියතා පි කාපජ්ජිතිකා බලාධිකා, ඉතරා සුඛුමා; කාපජ්ජිතිකාසු පි අසඞ්ඛාරිකා බලාධිකා, ඉතරා සුඛුමා; ලොභසහගතා පන දිට්ඨිසම්පයුත්තා බලාධිකා, ඉතරා සුඛුමා; සා පි නියතා කාපජ්ජිතිකා අසඞ්ඛාරිකා බලාධිකා, ඉතරා සුඛුමා; අවිසෙසෙන ච අකුසලා බහුවිපාකා බලාධිකා, අප්පවිපාකා සුඛුමා. කුසලා පන අප්පවිපාකා බලාධිකා, බහුවිපාකා සුඛුමා; අපි ච කාමාවචරකුසලා බලාධිකා, රූපාවචරා සුඛුමා, තතොපි අරූපාවචරා, තතො ලොකුත්තරා; කාමාවචරා ඤානමයා බලාධිකා, සීලමයා සුඛුමා, තතො භාවනාමයා; භාවනාමයා පි දුහෙතුකා බලාධිකා, තිහෙතුකා සුඛුමා; තිහෙතුකා පි සඞ්ඛාරිකා බලාධිකා, අසඞ්ඛාරිකා සුඛුමා. රූපාවචරා පඨමජ්ඣානිකා බලාධිකා —පෙ— පඤ්චමජ්ඣානිකා සුඛුමා; අරූපාවචරා ච ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා බලාධිකා—පෙ—නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා සුඛුමාව. ලොකුත්තරා ච සොතාපත්තිමග්ගසමාපත්තියා බලාධිකා—පෙ—අරහත්තමග්ගසමාපත්තියා සුඛුමාව. එස නයො තංතං භූමිවිපාකක්‍රියවෙදනා-සුඛදුක්ඛාදි-අසඤාපනකාදි-සාසවාදිවසෙන වුත්තවෙදනාසු ච. ඔකාසවසෙන චාපි නිරයෙ දුක්ඛා බලාධිකා, තිරච්ඡානයොනියං සුඛුමා—පෙ—පරනිම්මිතවසවත්තීසු සුඛුමාව. යථා ච දුක්ඛා, එවං සුඛා පි සබ්බත්ථ යථානුරූපං යොජෙතබ්බා වත්ථුවසෙන චාපි තික්ඛවත්ථුකා යා කාචි වෙදනා බලාධිකා, පඤ්ඤාචක්ඛුකා සුඛුමා; තිණපඤ්ඤභෙදෙ යා බලාධිකා, සා තිණා; යා ච සුඛුමා, සා "පඤ්ඤාති දඨබ්බා. "දූරෙ" පදං පන: **අකුසලා වෙදනා කුසලව්‍යාකතාහි වෙදනාහි දූරෙ**" ,සඤ්ඤිතෙ පදං "**අකුසලා වෙදනා අකුසලාය වෙදනාය සන්තිකෙ**"ති ආදිනා නයෙන විභඞ්ගෙ විභත්තං. තස්මා අකුසලා වෙදනා විසඤ්ඤිතතො අසංසට්ඨතො අසරික්ඛතො ච කුසලාව්‍යාකතාහි දූරෙ, තථා කුසලාව්‍යාකතා අකු

සලායෙ; එස නයෙො සබ්බවාරෙසු. අකුසලා පන වෙදනා සඞ්ගහතො සරිකඛතො ච අකුසලාය සඞ්ගහිතෙති. ඉදං වෙදනාකඛන්ධස්ස අත්ථාදිභාගෙ විත්ථාරකථාමුඛං.

තංතංවෙදනාසම්පයුත්තානං පන සඤ්ඤාදීනම්පි එතං එව මෙව වෙදිතබ්බං, එවං විදිත්වා ච පුන එතෙසුඑව:

ඛන්ධෙසු ඤාණඝනදස්ථං-තවතො'ථ විසෙසතො,
අනුනාධිකතො චෙව-උපමාතො තථෙවච,
දණ්ඩබ්බතො විධා එවං-පඤ්ඤත්තස්ස'ත්ථ සිද්ධිතො,
විනිවජ්ඣනයො සම්මා-විඤ්ඤාතබ්බා විභාවිනා.

තත්ථ **"කම්මතො"** ති ඉධ උපපත්තිභවතො පහාතබ්බතො පටිපත්තිභවතො භූමිභවතො දෙසනාභවතොති බහුවිධොකාසතො, තත්ථ "පඨමං කලලං හොති, කලලා හොති අබ්බුදං"නති එවමාදි උපපත්තිභවතො. "දස්සනෙන පහාතබ්බා ධම්මා, භාවනාය පහාතබ්බා ධම්මා"නි එවමාදි පහානභවතො. සීලවිසුද්ධි චිත්තවිසුද්ධිති එවමාදි පටිපත්තිභවතො. කාමාවචරා රූපාවචරාති එවමාදි භූමිභවතො. "චත්තාරො සතිපට්ඨානා, චත්තාරො සම්මප්පධානා"ති වා දුතකථං සීලකථන්ති එවමාදි දෙසනාභවතො. තෙසු ඉධ උපපත්තිභවතොව නයුජ්ජනි, කලලාදිනං වියඛඛානං පුබ්බාපරියවවත්ථානෙන අනුපපත්තිතො; න පහානභවතො, කුසලා ව්‍යාකතානං අප්පහාතබ්බභාවතො; න පටිපත්තිභවතො අකුසලානං අපටිපජ්ජනීයතො; න භූමිභවතො, වෙදනාදිනං වතුභූමිපරියාපන්නත්තා; දෙසනාභවතොමෙ පන යුජ්ජති, අත්ථදෙන හි පඤ්චසු ඛන්ධෙසු අත්තනාගහපතිතං වෙනෙය්‍යජනං සම්මඝසනවිනිබෙඨනාදිසාසනෙන අත්තනාගහතො මොචෙතුකාමතා හගවා නිත්තණ්හතාමෙ තස්ස ඤාණස්ස සුඛගහණත්ථං චක්ඛුආදිනං පි විසයභූතං ඔළාරිකං පඨමං රූපක්ඛන්ධං දෙසෙසි. තතො ඉඤ්ජිතවිඤ්ඤත්තිවෙදනිකා වෙදනා; "යං වෙදයති තං සංජානාති"ති එවං වෙදනාවිසයඤ්ච ආකාරනානිකා සඤ්ඤා; සඤ්ඤාවසෙන අභිසඞ්ඛාරෙ සබ්බාරෙ; තෙසං වෙදනාදීනං නිස්සයං අධිපතිභූතං ච තෙසං විඤ්ඤාණන්ති එවං තාව කමතො විනිවජ්ඣනයො විඤ්ඤාතබ්බො **"විසෙසතො"**ති ඛන්ධානං ච උපාදානක්ඛන්ධානං ච විසෙසතො; කො පන තෙසා විසෙසොා? ඛන්ධා තාව අවිසෙසතො වුත්තා, උපාදානක්ඛන්ධා යාසවඋපාදානීයභාවෙන විසෙසෙතබ්බා; යථාහ: **"පඤ්ච ච භික්ඛවෙ ඛන්ධෙ දෙසිස්සාමි, පඤ්ච චුපාදානක්ඛන්ධෙ, තං සුණාථ, කතමෙ ච භික්ඛවෙ පඤ්චඛන්ධා? යං කිඤ්චි භික්ඛවෙ රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං=පෙ=සන්තිකෙ වා, අයං වුච්චති භික්ඛවෙ රූපක්ඛන්ධො.**

යා කාචි වේදනා =පේ= යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං =පේ= ඉමේ ධම්මා උප්පජ්ජන්තීති වා, අයං වුච්චති භික්ඛවේ පඨමා ධාතු. කතමා ච භික්ඛවේ පංඛුප්පාදසණ්ඨිතා? යං කිඤ්චි භික්ඛවේ රූපං =පේ= ඉමේ ධම්මා උප්පජ්ජන්තීති වා යාවතා උප්පාදනිමිත්තං, අයං වුච්චති රූපුප්පාදනාභිධාතු; යා කාචි වේදනා =පේ= යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං =පේ= ඉමේ ධම්මා උප්පජ්ජන්තීති වා යාවතා උප්පාදනිමිත්තං, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණුප්පාදනාභිධාතු; ඉමා වුච්චන්ති භික්ඛවේ පංඛුප්පාදනාභිධාතු" ති. එත්ථ ච යථා වේදනාදයෝ අනාසවා පි අත්ථි, න එවා රූපං; යස්මා පනස්ස රාසයෙන ඛන්ධභාවෝ ඵුජ්ජති, තස්මා ඛන්ධේසු වුත්තං; යස්මා රාසයෙන ච සාසවඤ්ච උපාදානක්ඛන්ධභාවෝ ඵුජ්ජති, තස්මා උපාදානක්ඛන්ධේසු වුත්තං. වේදනාදයෝ පන අනාසවාව ඛන්ධේසු වුත්තා, සාසවා උපාදානක්ඛන්ධේසු. "උපාදානක්ඛන්ධා" ති වෙත්ථ උපාදානගොචරා ඛන්ධා උපාදානක්ඛන්ධාති එවමත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ. ඉධ පන සබ්බේ පි තේ එකක්ඛණේ කම්මා ඛන්ධානි අධිප්පේතා, "අනූනානතිරිත්තතා" යි කත්වා පන හානවතා පඤ්චේව ඛන්ධා වුත්තා, අනූනා අනධිකා? නි, සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙනේකසංගහතෝ, අනන්තනානියගාහවත්ථුස්ස එතපරමතෝ, අඤ්ඤං ච තදවරෝධතෝ; අනෙකප්පභෙදෙසු හි සඞ්ඛතධම්මේසු යථාභවසෙන සඞ්ඛ යභාවතෝසු රූපං පි රූපසභාවෙකඤ්ඤඛභාවසෙන එකෝ ඛන්ධෝ හොති; වේදනා වේදනාසභාවෙකඤ්ඤඛභාවසෙන එකෝ ඛන්ධෝ හොති; එස නයෝ සඤ්ඤාදීසු; තස්මා සබ්බසඞ්ඛතසභාවෙකඤ්ඤඛභාවතෝ පඤ්චේව වුත්තා. එතපරමං වෙත්ථ අත්තභාවනානියගාහවත්ථු යදිදං රූපාදයෝ පඤ්ච; වුත්තං හෙතං: "රූපඤ්ච භික්ඛවේ ඝනිං රූපං උපාදාය රූපං අභිනිවිසිත්වා එවාදිට්ඨි උප්පජ්ජති "එතං මම, එසෝ'හමස්මි, එසා මේ අත්තා" ති, වේදනාඤ්ච භික්ඛවේ වේදනාං උපාදාය විඤ්ඤාණඤ්ච භික්ඛවේ විඤ්ඤාණං උපාදාය විඤ්ඤාණං අභිනිවිසිත්වා එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති "එතං මම, එසෝ'හමස්මි, එසා මේ අත්තා" ති. තස්මා අත්තනානියගාහවත්ථුස්ස එතපරමතෝ පි පඤ්චේව වුත්තා. යේ පි වඤ්ඤක සීලාදයෝ පඤ්ච ධම්මක්ඛන්ධා වුත්තා, තේ පි සබ්බාරක්ඛ තේ පරියාපන්නත්තා එත්ථේව අවරෝධං ගච්ඡන්ති; තස්මා අඤ්ඤං තදවරෝධතා පි පඤ්චේවේත්ථ වුත්තානි එවං අනූනානධිකතෝ විනිච්ඡයනයෝ වේදිතබ්බෝ. "ඵුසමානෝ" ති එත්ථ ගිලානභාවූපමෝ රූපුප්පාදනක්ඛන්ධෝ, ගිලානූපමඤ්ච වේදනුප්පාදනක්ඛන්ධස්ස වත්ථුමාරාරම්මණ වසෙන නිවාසඨානතෝ; ගෙලඤ්ඤූපමෝ වේදනු පාදනක්ඛන්ධෝ ආබාධකත්තා, ගෙලඤ්ඤසමුට්ඨානූපමෝ සඤ්ඤුප්පාදනක්ඛන්ධෝ, කාමසඤ්ඤාදිවසෙන රාගාදිසමපයුත්ත

වෙදනාසම්භවා. අසප්පායසෙවිතූපමෝ සඞ්ඛාරූපාදානක්ඛන්ධෝ වෙනාගෙලඤ්ඤස්ස නිදානතා; "ඡේදනං භේදනඤ්ච අස්සාදවිරොහී"ති හි වුත්තං; තදා "අනුගිද්ධස්ස ඛෝ සාරත්තස්ස මූළ්හස්ස අවිත්තස්ස විසඨං කාමච්ඡන්දසහගතං උප්පජ්ජති දුක්ඛස්මිං"ති.

ගිලානූපමෝ විඤ්ඤාණූපාදානක්ඛන්ධෝ, වෙදනාගෙලඤ්ඤස්ස අපරිමුත්තතා. අපිච චාරකා-කාරණා-අපරාධ- කාරණිකාරක- අපරාධිකූපමා එතෙ, භාජන- භොජන— ව්‍යඤ්ජන- පරිවෙසක- භූසෙජ්ජූපමා වා. එවං උපමාතො විනිච්ඡයතොයං විඤ්ඤාතබ්බෝ. "දඤ්ඤබ්බතා විධා"ති සඞ්ඛෙපතො විත්ථාරතො වා එවං විධා දඤ්ඤබ්බතා පෙළේ විනිච්ඡයනයෝ ඒවඤ්ඤත්ථ බෙබ්. සඞ්ඛෙපතෝ හි පංචුපාදානක්ඛන්ධා ආසිවිසූපමේ වුත්තත්ථ යෙන උක්ඛිත්තාසිකපච්චත්ථිකතෝ, භාරසුත්තවසෙන භාරතෝ, ඛජ්ජනීයපරියායවසෙන ඛාදකතෝ, යමඤ්චුත්තාවසෙන අනිච්චදුක්ඛානත්තසඞ්ඛතවධකතෝ දඤ්ඤබ්බා. විත්ථාරතෝ පනෙළේ ඵෙණපිණ්ඩා විය රූපං දට්ඨබ්බං, පරිදහනාඝාතතෝ; උදකබුබ්බුළං විය වෙදනා, ඕහුත්තරමනියතෝ; මරීචිකා විය සඤ්ඤා, විපලම්භනතෝ; කදලික්ඛන්ධෝ විය සඞ්ඛාරා, අසාරකතෝ; මායා විය විඤ්ඤාණං, වඤ්චකතෝ. විසෙසතෝ ච උළාරම්පි අජ්ඣත්තිකං රූපං අසුභතෝ දට්ඨබ්බං; වෙදනා නීති දුක්ඛතෝති අච්චිමමුත්තතෝ දුක්ඛාති; සඤ්ඤාසඞ්ඛාරා අවිධෙය්‍යතෝ අනත්තතෝති; විඤ්ඤාණං උදයබ්බයධම්මතෝ අනිච්චතෝති දට්ඨබ්බං. "එවං පස්සං ඛෝ සුතවා අරියසාවකෝ ඉමස්මිඤ්ච සරීරෙ"ති එවං ච සඞ්ඛෙපවිත්ථාරවසෙන විධා පස්සතෝ යා අප්පටිවිද්ධා හොති; තතෝ පි විනිච්ඡයනයෝ විඤ්ඤාතබ්බෝ; සෙය්‍යථිදං? සඞ්ඛෙපතෝ තාව පංචුපාදානක්ඛන්ධෙ උක්ඛිත්තාසිකපච්චත්ථිකාදිභාවෙන පස්සතෝ බහිද්ධා න විඤ්ඤායති; විත්ථාරතෝ පන රූපාදීනි ඵෙණපිණ්ඩාදිසදිසභාවෙන පස්සතෝ න අසාරෙසු සාරදසිඨි හොති; විසෙසතෝ ච අජ්ඣත්තිකතෝ රූපං අසුභතෝ පස්සතෝ කබලිඞ්කාරාහාරං පරිජානාති, අසුභෙ සුභන්ති විපල්ලාසං පජහති, කාමොඝං උත්තරති, කාමයොගෙන විසංයුජ්ජති, කාමාසවෙන අනාසවෝ හොති, අභිජ්ඣාකායගන්ථං භින්දති, කාමුපාදානං නුපාදියති. වෙදනං දුක්ඛතෝ පස්සතෙතා ඵස්සාහාරං පරිජානාති, දුක්ඛෙ සුඛන්ති විපල්ලාසං පජහති, භවොඝං උත්තරති, භවයොගෙන විසංයුජ්ජති, භවාසවෙන අනාසවෝ හොති, ව්‍යාපාදකායගන්ථං භින්දති, සීලබ්බතුපාදානං නුපාදියති. සඤ්ඤං සඞ්ඛාරෙ ච අනත්තතෝ පස්සතෙතා මනොසඤ්චෙතනාහාරං පරිජානාති, අනත්තනි අත්තාති විපල්ලාසං පජහති, දිට්ඨොඝං උත්තරති, දිට්ඨියා

ගෙන මිසංයුජ්ජති, දිට්ඨාසවෙන අනාසවෝ හොති, ඉදං සච්චාභි නිවෙසකායගන්ථං භින්දති, අත්තවාදුපාදානං න උපාදියති. මිඤ්ඡත්තං අනිවිට්ඨෝ පසාදනත්ථා මිඤ්ඡාජීවාහාරං පරිජානාති, අනිච්චේ නිච්චන්ති විපල්ලාසං පජහති, අවිජ්ජොඝං උභතරති, අවිජ්ජා යොගෙන මිසං යුජ්ජති, අවිජ්ජාසවෙන අනාසවෝ හොති, සීලබ්බතපරාමාසකායගන්ථං භින්දති, දිට්ඨුපාදානං න උපාදියති.

එවං මහානිසංසං-විධකාදිවසෙන දස්සනං යස්මා,
තස්මා බුද්ධෙ ධිරෝ-විධකාදිවසෙන පසෙය්‍යාහි.

ඉති සාධුජනසාමොජ්ජත්ථාය කතෙ මිඤ්ඡත්තෙ
පසාදනාභිධානාධිකාරෙ

## ධම්මනිද්දෙදසොතාම

චුද්දසමෝ පරිච්ඡෙදෝ.

---

# 15

## ආයතනධාතු නිද්දෙසෝ.

---

**ආයතනානීති** මාදායතනානි: චක්ඛායතනං රූපායතනං සොතායතනං සද්දායතනං ඝාණායතනං ගන්ධායතනං ජිව්හායතනං රසායතනං කායායතනං ඵොට්ඨබ්බායතනං මනායතනං ධම්මායතනන්ති. තත්ථ:

අසඩ්ගතඛණත්තාවච්-චතුසමූහපවත්තාරා,
තථා දුබ්බුත්තො වෙව-වියඳුදුතඛෙඛා විනිච්ඡයෝ

තත්ථ චිසෙසතෝ තාව චක්ඛන්ති චක්ඛු, රූපං අස්සාදෙති විභාවෙති වාති අත්ථෝ. රූපයන්ති රූපං, වණ්ණවිකාරං ආපජ්ජමානං හදයඞ්ගතභාවං පකාසෙන්ති අත්ථෝ. සුණාතීති සොතං; සපතීති සද්දෝ, උදාහරියත්ති අත්ථෝ. ඝායතීති ඝාණං; ගන්ධයතීති ගන්ධෝ, අත්තනෝ වත්ථුං සූචෙතීති අත්ථෝ. ජීවිතමවහායතීති ජිවහා; රසනන්ති තං සත්තාති රසෝ, අස්සාදෙන්තීති අත්ථෝ. කුච්ඡිතානං සාසවධම්මානං ආයොගි කායෝ, ආයොති උපපත්තිදෙසෝ. ඵුසන්තීති ඵොට්ඨබ්බං. මුනාතීති මනෝ; අත්තනෝ ලක්ඛණං ධාරෙන්තීති ධම්මා. අවිසෙසෙන්තාපන ආයතනතෝ ආගතානං තන්නතෝ ආයතස්ස ච නයනතෝ ආයතනන්ති වෙදිතබ්බං; චක්ඛුරූපාදීසු හි තංතං වා

රාරම්මණා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා සෙන සෙන අනුභවනාදිනා කි චෙච්ච ආයතනානි උප්පජ්ජන්ති සඨහන්ති වායමන්තීති වුත්තං හොති. තෙ පන ආයතනුත්ත ධම්මෙ එතානි තක්කොන්ති විජානෙන්තීති වු ත්තං හොති. ඉදංච අනමතග්ගෙ සංසාරෙ පවත්තං අතිව ආයතං සං සාරදුක්ඛං යාව න නිවත්තති, තාව නයතොනව; පවත්තෙන්තීති වුත්තං හොති. ඉති සබ්බෙ පි'මෙ ධම්මා ආයතනතො ආයානං ත නනතා ආයතසඤ්ඤ ව නයනතො ආයතනං ආයතනන්ති වුච්ච නති. අපිච නිවාසට්ඨානඤ්ඨෙන ආකරට්ඨෙන සමොසරණට්ඨානට්ඨෙන සඤ්ජාතිදෙසට්ඨෙන කාරණට්ඨෙන ච ආයතනං වෙදිතබ්බං; තථා හි ලොකෙ ඉස්සරායතනං වාසුදෙවායතනං ති ආදිසු නිවාසට්ඨානං ආයතනන්ති වුච්චති; සුවණ්ණායතනං රජතායතනන්ති ආදිසු ආකරොං; සාසනෙ පන මනොරමෙ ආයතනෙ, සෙවන්ති නං වි හඩ්ඩමානි ආදිසු සමොසරණට්ඨානං; "දක්ඛිණාපථෙ ගුන්නා ආය තන"න්ති ආදිසු සඤ්ජාතිදෙසො; "තත්ර තත්රව සකුණිබබ්බතා පා පුණාති සති සති ආයතනෙසු"න්ති ආදිසු කාරණං; චක්ඛුආදිසු වාපි තෙ තෙ චිත්තචෙතසිකා ධම්මා නිවසන්ති තදුයතනවුත්තිකායානි චක්ඛාදයො ච නෙසං නිවාසට්ඨානං; චක්ඛාදිසු ච තෙ ආකිණණා න නානිසසිතත්තා තදුරම්මණතා වා නිවක්ඛාදයො නෙසං ආකරොං; ච ක්ඛාදයො ච නෙසං සමොසරණට්ඨානං තත්ථ තත්ථ වත්ථුවාරාරම්මණ වසෙන සමොසරණතො; චක්ඛාදයො ච නෙසං සඤ්ජාතිදෙ සො තණ්හාසයාරම්මණ භාවෙන තත්ථෙව උප්පත්තිතො; චක්ඛාද ච නෙසං කාරණං තෙසං අභාවෙ අභාවතොත්. ඉති නිවාසට්ඨාන ඤ්ඨෙන ආකරට්ඨෙන සමොසරණට්ඨානට්ඨෙන සඤ්ජාතිදෙසට්ඨෙනකාර ණට්ඨෙන වාති ඉමෙහි පි කාරණෙහි එතෙ ධම්මා ආයතනා ආයත නන්ති වුච්චන්ති. තඤ්ච යථාවුත්තෙනාන අත්ථෙන චක්ඛු ච තං ආය තනං චාති චක්ඛායතනං=පෙ=ධම්මා ච තෙ ආයතනං චාති ධම්මා යතනන්ති. එවං තාවෙත්ථ අත්ථතො විසුද්ධත්තබ්බා විනිච්ඡයො. "ලක්ඛණා"නි චක්ඛාදිනං ලක්ඛණතො පෙත්ථ විසුද්ධත්තබ්බා විනි ච්ඡයයා; තානි ච පන තෙසං ලක්ඛණානි ඛන්ධනිද්දෙසෙ වුත්තන යෙනෙව වෙදිතබ්බානි. "තාවතිතෙ"ති තාවභාවතා, ඉදං වු ත්තං හොති: චක්ඛාදයො පි හි ධම්මා එව, එවං සති ධම්මායතනෙනමි වෙව අවසිා කසමා වාදසායතනානීති වුත්තානීති වෙ? ඡවිසුද්ධ ණකාසුපපත්තිවාරාරම්මණවවත්ථානතො, ඉධ ඡහානං විසුද්ධණකා යානං වාරභාවෙන ආරම්මණභාවෙන ච වවත්ථානතො අයමෙතෙ සං භෙදෙ හොතීති වාදස වුත්තානි. චක්ඛුවිසුද්ධණ්ඩිපරියා ප නහාසස හි විසුද්ධණකායස්ස චක්ඛායතනමෙව උපපත්තිවාරං, රූපා යතනමෙව වාරම්මණං; තථා ඉතරානි ඉතරෙසං. ඡවත්ථස්ස පන භ

චඞ්ගමභයංඛාතෝ මනායතනෙකදෙසොව උප්පත්තිවාරං, අඤ්ඤා රණෙවෙව ච ධම්මායතනං ආරම්භන්නාති; ඉති ඡන්නං විඤ්ඤාණකා යානං උප්පත්තිවාරාරම්භණවව්ඨානතො වාදඝ වුත්තානීති එව මෙව නාවත්තිතෝ විඤ්ඤත්තබෙධා විනිච්ඡයෝ. ''කමතෝ''ති ඉධා පි පුබ්බ වුත්තෙසු උප්පත්තිඅකාමාදීසු දෙසනාකකමොව යුජ්ජති, අඤ්ඤාතිකෙසු හි ආයතනෙසු සනිදස්සනසප්පටිඝත්තා චක්ඛායත නං පාකටමෙති පඨමං දෙසිතං, තතෝ අනිදස්සනසප්පටිඝාදිවිසයා නි සොතායතනාදීනි; අථවා දස්සනානුභාතරියත්තා චක්ඛුතරියහෙ තුභාවෙන බහූපකාරත්තා අඤ්ඤාතිකෙසු චක්ඛායතනතොසොතායත නානි පඨමං දෙසිතානි, තතෝ ඝානාදීනි තීණි; පඤ්චන්න මපි නොවරවිසයත්තා අනෙන මනායතනං. චක්ඛායතනාදීනං පන නොවරත්තා තස්ස තස්ස අනන්තරානි ඝාණිරෙසු රූපායතනාදීනි. අපිච විඤ්ඤාණුප්පත්තිකාරණවවව්ඨානතො පි අයමෙතෙසං ක්‍රමෝ වෙදිතබ්බෝ, වුත්තඤ හෙතං: චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජ ති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං=පෙ=මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණන්ති. එවං කමතෝ පෙත්ථ විඤ්ඤත්තබෙධා විනිච්ඡ යෝ. ''සඞ්ඛෙපවිත්ථාරා''ති සංඛෙපතෝ හි මනායතනස්ස චෙව ධ ම්මායතනස්ස ච නානොත්ත, තදවසෙසානඤ්ච ආයතනානං රූපෙන සඞ්ගහිතත්තා වාදඝ ආයතනානි නාමරූපමත්තමෙව හොන්ති. විත්ථාරතෝ පන අ ඛිත්තිණ්ණානං තාව චක්ඛායතනං ජා තිවසෙන චක්ඛුප්පසාදමත්තමෙව, පච්චය- ගති- නිකාය- ප්‍රභා ලභෙදතෝ පන අනන්තප්පභෙදං; තථා ඝානායතනාදීනි චත්තා රි; මනායතනං කුසලාකුසලවිපා කක්‍රියවිඤ්ඤාණභෙදෙන එකූන නවුතිප්පභෙදං එකවිඤ්ඤාණචරසතප්පභෙදං ච; වත්ථුපටිපදාදිභෙද තො පන අනන්තප්පභෙදං. රූපසද්දගන්ධරසායතනානි විසභාගප ච්චයාදිභෙදතො අනන්තප්පභෙදානි; ඵොට්ඨබ්බායතනං පඨවිධාතු තෙජොධාතු වායොධාතුවසෙන තිප්පභෙදං, පච්චයාදිභෙදතො අනෙකප්පභෙදං. ධම්මායතනං වෙදනා- සඤ්ඤා- සංඛාරක්ඛන්ධ- සුඛුමරූප- නිබ්බාණානං සභාවනානත්තභෙදතො අනෙකප්පභෙද නති. එවං සංඛෙපවිත්ථාරා විඤ්ඤත්තබෙධා විනිච්ඡයෝ. ''දඤ්ඩබ්බතෝ'' නි එත්ථ පන සබ්බිතෙව සංඛතානි ආයතනානි අනාගමනතො අනිග්ගමනතො ච දට්ඨබ්බානි; න හි තානි පුබ්බෙ උදයා කුතොචි ආ ගච්ඡන්ති, න පි උඩ්ඩං වයා කුහිඤ්චි ගච්ඡන්ති; අථ බො පුබ්බෙ උදයා අ පපවිලඩ්ඩනාවාහි, උඩ්ඩං වයා පරිහීනානුසන්ධාවාහි, පුබ්බන්තාපරන්ත වෙමජ්ඣෙ පච්චයායත්තවුත්තිතාය අවසානි පවත්තන්ති; තස්මා අනා ගමනතො අනිග්ගමනතොව දට්ඨබ්බානි. තථා නිරීහකතෝ අව්‍යාපා රතොව, න හි චක්ඛුරූපාදිනං එවං හොති: ''අහො වත අම්හාකං සාම

ගහිතං චක්ඛුඤ්ච නාම උප්පජ්ජෙය්‍යා''ති; න ච තානි චක්ඛුණ්ඩපටිච්ඡාදනඤ්ච වාරණවෙන චක්ඛුභාවෙන ආරම්මණභාවෙන ච රූපානි, න ච ව්‍යාපාරමාපජ්ජන්ති; අථ ඛො ධම්මතාවෙසා යං චක්ඛුරූපාදි සාමග්ගියා චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනි සම්භවන්තීති. තස්මා නිරීහකතතො අව්‍යාපාරතතා ච දස්සනානි. අපි ච අජ්ඣත්තිකානි සුඤ්ඤගාමෙ විය දස්සබ්බානි, ධුවසුභසුඛත්තභාවවිරහිතතතා: බාහිරානි ගාමඝාතක චොරා විය, අජ්ඣත්තිකානං අභිඝාතකත්තා. වුත්තඤ හෙතං: චක්ඛු භික්ඛවෙ සඤ්ඤාති මනාපාමනාපෙහි රූපෙහි''ති විත්ථාරො. අපිච අජ්ඣත්තිකානි ජ පාණිනා විය දස්සබ්බානි, බාහිරානි තෙසං හොචරා විසානි. එවමෙතේ දස්සබ්බතතා විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයො. ඉදං තාව ආයතනානං විත්ථාරතථමුඛං.

තදනන්තරා පන ''ධාතුයො''නි අට්ඨාරස ධාතුයො, චක්ඛුධාතු රූපධාතු චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු සද්දධාතු සොතවිඤ්ඤාණ ධාතු, ඝානධාතු ගන්ධධාතු ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජිව්හාධාතු රසධාතු ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු පොට්ඨබ්බධාතු කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු ධම්මධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතූති. තත්‍ර,

අත්ථතො ලක්ඛණාදිති-කමතතාවතා සඞ්ගහෙ,
පච්චයා අථ දස්සබ්බා-වෙදිතබ්බෙතා විනිච්ඡයො.

තත්‍ර''අඤ්ඤතො''ති චක්ඛාතීති චක්ඛු; රූපයතීති රූපං; චක්ඛුඤ්ච විඤ්ඤාණං චක්ඛුවිඤ්ඤාණන්ති එවමාදීසු තාව නයෙන වක්ඛාදීනං විසෙසපතතො වෙදිතබ්බො විනිච්ඡයො. අවිසෙසෙන පන විදහති ධියතෙනි විධානං, විධියතෙ එතාය එසා වා ධියත්තීති ධාතු; ලොකියා හි ධාතුයො කාරණභාවෙන ඵලඛීහා ච ත්‍රුච්චා සුවණ්ණරජතාදිධාතුයො විය සුවණ්ණකාරජනාදිං අනෙකප්පකාරං සංසාරදුක්ඛං විදහන්ති; භාරහාරෙති ච භාරො විය සත්තෙනි ධියතෙහා ධරියන්තීති අත්ථො. දුක්ඛවිධානමත්තමෙව වෙතා අවසවත්තනතතො; එතානි ච කාරණභූතානි සංසාරදුක්ඛං සත්තෙහි අනුට්ඨියති, තථා විහිතං ච තං එතාසෙව ධියති, ඨපියතීති අත්ථො. ඉති චක්ඛාදීසු එකෙකො ධම්මො ඡට්ඨාසහිතං භිදහති ධියතීති ආදිනා අජ්ඣත්තසන ධාතූති වුච්චති. අපි ච යථා නිජ්ජීවානං අත්තා නාම සභාවතො නත්ථි, න එව මෙතා; එතා පන අත්තානතා සභාවං ධාරෙන්තීති ධාතුයො; යථා ලොකෙ චිත්තකා ගරිතාලමනොසිලාදයො සෙලාවයවා ධාතුයොති වුච්චන්ති, එවමෙතා පි ධාතුයො විය ධාතුයො; විවිත්තතාගෙතෙ ඤාණෙනෙවය්‍යාවයවාති. යථා වා ගරීරසඞ්ඛාතස්ස සමුදයස්ස අවයවභූතා තෙසු රූපසොණිතාදීසු අඤ්ඤමඤ්ඤභූතෙසුභාන ලක්ඛණපරිච්ඡින්නෙසු ධාතුසමඤ්ඤා, එවමෙතෙසු පි පඤ්චඛන්ධසඞ්ඛාතස්ස අත්තභාවස්ස අවයවෙසු ධාතුසමඤ්ඤාති වෙදිතබ්බා. අඤ්ඤමඤ්ඤභූතභාගලක්ඛණ

පරිච්ඡින්නා හෙතෙ වක්ඛාදයොනි. අපිච ධාතූනි නිජ්ජීවමත්තසෙ
වෙකං අධිවචනං, තථාහිභගවා "ඡධා'තුරෝ අයං භික්ඛු පුරිසෝ"
ති ආදිසු ජීවසඤ්ඤාසමූහඝනභාවනත්ථං ධාතුදෙසනං අකාසීති. තසමා ය
ථාවුත්තෙනත්ත අත්ථෙන චක්ඛු ච තං ධාතු ච චක්ඛුධාතු=පෙ=මනො
විඤ්ඤාණං ච තං ධාතු ච මනොවිඤ්ඤාණධාතූති. එවං තාවෙත්ථ අත්ථ
තො වෙදිතබ්බා විනිච්ඡයෝ. "ලක්ඛණාදිතොති" චක්ඛාදිනං
ලක්ඛණාදිතො පෙත්ථ වෙදිතබ්බා විනිච්ඡයෝ, තානි ච පන හෙසං
ලක්ඛණාදිනි ඛන්ධනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි. "කම
තො"ති ඉධාපි පුබ්බෙ වුත්තෙනෙව උපපත්තිකත්තාභාදිසු දෙසනාක්කමෙ
ව යුජ්ජති, යො ච පනායං හෙතුඵලානුප්පබන්ධවවත්ථානවසෙන වු
ත්තොහ; චක්ඛුධාතු රූපධාතූති ඉදං හි වයං හෙතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධා
තූති ඵලං, එවං සබ්බත්ථ. "තාවතිතොති" තාවභාවතො, ඉදං වු
ත්තං හොති: තෙසු තෙසු හි සුත්තාභිධම්මප්පදෙසෙසු "ආකාසධාතු
සුඛාධාතු ආකාසානඤ්චායතනධාතු විඤ්ඤාණඤ්චායතනධාතු ආ
කිඤ්චඤ්ඤායතනධාතු නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනධාතු සඤ්ඤා
වෙදයිතනිරොධධාතු කාමධාතු ව්‍යාපාදධාතු විහිංසාධාතු නෙක්ඛ
ම්මධාතු අව්‍යාපාදධාතු අවිහිංසාධාතු සුඛධාතු දුක්ඛධාතු සොම
නස්සධාතු දෙමනස්සධාතු උපෙක්ඛාධාතු අවිජ්ජාධාතු ආරම්භධා
තු නික්ඛමධාතු පරක්කමධාතු සිඛාධාතු මජ්ඣිමධාතු පණ්ණත්ති
තුපඨිවිධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු ආකාසධාතු වි
ඤ්ඤාණධාතු සබ්බත්තධාතු අසඛ්ඛතධාතු අසෙකධාතු නාකාධාතු
ලොකෙ"ති එවමාදයෝ අඤ්ඤ පි ධාතුයෝ දිස්සන්ති. එවං සති
සබ්බාසං වසෙන පරිච්ඡෙදං අකත්වා කසමා "අඨාරසා"ති අයමෙව
පරිච්ඡෙදෙ, කතොති චෙ? සභාවතො විජ්ජමානානං සබ්බධාතූනං
තදන්තොගධත්තා; රූපධාතු යෙව හි ආභාධාතු; සුභාධාතු පන රූ
පාදිපටිබද්ධා, කථා? සුභනිමිත්තාභාභා, සුභනිමිත්තං හි සුභාධාතු,
තං ච රූපාදිවිනිමුත්තං න විජ්ජති; කුසලවිපාකාරම්මණභාවා රූපා
දයො එව සුභාධාතූති රූපාදිමාභෙමෙව සා. ආකාසානඤ්චායතන
ධාතුආදිසු විභාතං මනොවිඤ්ඤාණධාතු යෙව, සෙසා ධම්මධාතු.
සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධධාතු පන සභාවතො නත්ථි, ධාතුමයනිරො
ධප්පත්තමෙව හි සා. කාමධාතු ධම්මධාතුමත්තං වා හොනි, යථාහ:
"කතමා භික්ඛවෙ කාමධාතු? කාමපටිසංයුත්තා සඤ්ඤා චිත
ත්තෙකග්ගතා ඵස්සපඤ්චමකා"ති. අඨාරසා පි වා ධාතුයො, සථාහ:
"හෙට්ඨතො අවීචිනිරයං පරිගණ්හං තිරියං උපරිතො පරනිම්මි
තවසවත්තිදෙවෙ අන්තොකරිත්වා යං එතස්මිං අන්තරෙ එත්තාව
චරා එත්ථ පරියාපන්නා ඛන්ධා ධාතුආයතනාරූපා වෙදනා සඤ්ඤා

සඞ්ඛාරා විඤ්ඤාණං, අඤ්ඤං වුච්චති කාමධාතූති''. නෙක්ඛම්මධාතු ධම්මධාතු යෙව, "සබ්බෙ පි කුසලා ධම්මා නෙක්ඛම්මධාතූ''ති වචනතො මනොවිඤ්ඤාණධාතු පි හොති යෙව. ව්‍යාපාද-විහිංසා-අව්‍යාපාද-අවිහිංසා-සුඛ-දුක්ඛ-සොමනස්ස-දෙමනස්ස'පෙක්ඛා-අවිජ්ජා-ආරම්භ-නික්කම-පරක්කමධාතුයො ධම්මධාතු යෙව. ගිනමඤ්ඣිම පණ්ඩිතධාතුයො අඤ්ඤාරසධාතුමත්තමෙව; ගිනා ති චක්ඛාදයො ගිනා ධාතු, මඤ්ඣිමපණ්ඩිතා මඤ්ඣිමාවෙව පණ්ඩිතා ච; නිපපරියායෙන පන අකුසලා ධම්මධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතුයො ගිනාධාතු, ලොකියා කුසලාව්‍යාකතා උභොපි චක්ඛුධාතු ආදයො ච මඤ්ඣිමාධාතු, ලොකුත්තරා පන ධම්මධාතු-මනොවිඤ්ඤාණධාතුයො පණ්ඩිතාධාතු. පඨවිතෙජොවායොධාතුයො පොඨ්ඨබ්බධාතුයෙව. ආපොධාතු ආකාසධාතු චධම්මධාතුයෙව. විඤ්ඤාණධාතුචක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිසත්තවිඤ්ඤාණධාතු සඞ්ඛෙපො යෙව. සත්තරස ධාතුයො, ධම්මධාතුඑකදෙසො ච සඞ්ඛත ධාතු. අසඞ්ඛතා පන ධාතු ධම්මධාතු එකදෙසොව. අනෙකධාතු නානාධාතුලොකො පන අඤ්ඤාරසධාතුපභෙදමත්තමෙවොති. ඉති සභාවතො විජ්ජමානානං සබ්බධාතූනං තදඤ්ඤොගධත්තා අඤ්ඤාරසෙව වුත්තානි. අපිච විඤ්ඤාණසභාවෙ විඤ්ඤාණෙ ජීවසඤ්ඤිනං සඤ්ඤාස මූහනනත්තං පි අවිඤ්ඤාරසෙව වුත්තා; සඤ්ඤි හි සභාවා විඤ්ඤාණසභාවෙ විඤ්ඤාණෙ ජීවසඤ්ඤිනො, තෙසංචක්ඛු-සොත-ඝාණ-ජිව්හා-කාය-විඤ්ඤාණ මනොධාතුමනොවිඤ්ඤාණධාතුභෙදෙනතත්ථ අනෙකතංචක්ඛුරූපාදිපච්චයායතනවුත්තිභාය අනිච්චතංචපකාසෙන්ථා දිඝ රත්තානුසයිතං ජීවසඤ්ඤං සමූහනිතුකාමෙන භගවතා අඤ්ඤාරස ධාතුයො පකාසිතා. කිඤ්චා හිභගයා, තථා වෙනෙය්‍යජ්ඣාසයවසෙන ච; යෙ ච ඉමාය අනනිසඞ්ඛපච්චාරාය දෙසනාය වෙනෙය්‍යසත්තා, තදජ්ඣාසයවසෙන ච අට්ඨාරසෙව පකාසිතා.

සංඛෙපවිත්ථරනයෙන තථා තථා හි (?)
ධම්මං පකාසයති එස යථා යථා'ස්ස,
සඞ්ඛමතෙජවිහතං විලයං ඛණෙන,
වෙනෙය්‍යසත්තහදයෙසු තමෝ පයාතීති.

එවමෙත්ථ තාවඛිතො චෙදිතබ්බා විනිච්ඡයො. "සඞ්ඛතො"ත් චක්ඛුධාතු තාව ජානිතො එකො ධම්මොතෙව සංඛං ගච්ඡති චක්ඛුපසාදවසෙන, තථා සොතඝාණජිව්හාකාය රූපසද්දගන්ධරසධාතු යො සොතපසාදදිවසෙන; පොඨ්ඨබ්බධාතු පන පඨවිතෙජොවායොවසෙන තයො ධම්මානි සංඛං ගච්ඡති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු කුසලාකුසලවිපාකවසෙන වෙ ධම්මානි සංඛං ගච්ඡති; තථා සොතඝාණජිව්හා කායවිඤ්ඤාණධාතුයො. මනොධාතු පන පඤ්චවොරාව

ජවන— කුසලාකුසලවිපාක සම්පටිච්ඡනවසෙන තයොධම්මාති සංඛංගච්ඡති, ධම්මධාතු තිණ්ණං අරූපක්ඛන්ධානං සොළසන්නං සුඛුමරූපානං අසංඛතාය ච ධාතුයා වසෙන ඒසති ධම්මාති සංඛං ගච්ඡති. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සෙසකුසලාව්‍යාකතවිඤ්ඤාණඤ්ච සෙන ඡසත්තති ධම්මාති සංඛං ගච්ඡති. එවමේත්ථ සඞ්ගහතොපි වෙදිතබ්බා විනිච්ඡයෝ. ''පඨවියා''නි එත්ථ චක්ඛුධාතු තාව චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා විපච්චයූපනිස්සය— පුරෙජාත— ඇත්ථි— අවිගත— නිස්සයසම්පයුත්තවිප්පයුත්ත— පුරෙජාත— ඇත්ථි— අවිගතනාරම්මණපඨවියා වසෙන චතූහි පඨවියෙහි පඨවියෝ හොති. එවං සොතවිඤ්ඤාණධාතුආදීනං සොතධාතුසද්දධාතුආදයෝ. පඤ්චන්නං පන නෙසං ආවජ්ජනමනොධාතු අනන්තර—සමනන්තර—නත්ථි— විගතානන්තරූපනිස්සයවසෙන පඤ්චහි පඨවියෙහි පඨවියෝ හොති; තා ව පඤ්ච පි සම්පටිච්ඡනමනොධාතුයා, තඤ්ච සම්පටිච්ඡනමනොධාතු සන්තීරණමනොවිඤ්ඤාණධාතුයා; සා ච වොට්ඨබ්බනමනොවිඤ්ඤාණධාතුයා; වොට්ඨබ්බනමනොවිඤ්ඤාණධාතු ච ජවනමනොවිඤ්ඤාණධාතුයා; ජවනමනොවිඤ්ඤාණධාතු පන අනන්තරාය ජවනමනොවිඤ්ඤාණධාතුයා තෙහි වෙව පඤ්චහි ආසෙවනපඨවියෙන චාභිඤ්ඤාපඨවියෙහි පඨවියෝ හොති. එස තාව පඤ්චවාරෙ නයෝ. මනොවාරෙ පන භවඞ්ගමනොවිඤ්ඤාණධාතු ආවජ්ජනමනොවිඤ්ඤාණධාතුයා, ආවජ්ජනමනොවිඤ්ඤාණධාතුව ජවනමනොවිඤ්ඤාණධාතුයාපුරිමෙහිපඨවියෙහි පඨවියෝ හොති. ධම්මධාතු පන සත්තන්නම්පි විඤ්ඤාණධාතූනං සහජාත-අඤ්ඤසමඤ්ඤ-නිස්සය-සම්පයුත්ත-අත්ථි-අවිගතාදීහි බහුධා පඨවියෝ හොන්ති. චක්ඛුධාතු ආදයෝ පන එකවොච ධම්මධාතු එකවොච මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා ආරම්මණපඨවියාදීහි පි පඨවියා හොන්ති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුආදීනං ච කෙවලංචක්ඛුරූපාදයෝ පඨවියා හොන්ති, අථ බො ආලොකාදයොපි. තෙනාහු පුබ්බාචරියා: ''චක්ඛුරූපාලොක— මනසිකාරෙ පටිච්ච උපජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොත- සද්ද— විවර- මනසිකාරෙ පටිච්ච උපජ්ජති සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාණ— ගන්ධ- වායු— මනසිකාරෙ පටිච්ච උපජ්ජති ඝාණවිඤ්ඤාණං, ජිව්හා— රස- ආප-මනසිකාරෙ පටිච්ච උපජ්ජති ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කාය- ඵොට්ඨබ්බ— පඨවි- මනසිකාරෙ පටිච්ච උපජ්ජති කායවිඤ්ඤාණං, භවඞ්ග— මන- ධම්ම— මනසිකාරෙ පටිච්ච උපජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණ''න්ති. අයමෙත්ථ සංඛෙපො, විත්ථාරතො පන පඨවියපහෙදෙ පටිච්චසමුප්පාදනිද්දෙසෙ ආවිභවිස්සතීති. එවමෙත්ථ පඨවියතො පි වෙදිතබ්බා විනිච්ඡයෝ. ''දව්‍යඞ්ගතො'' ති දව්‍යඞ්ගතො පෙත්ථ විනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බොති අත්ථෝ. සබ්බා එව

ගි සංඛතාධාතුයෝ පුබ්බන්තාපරන්තවිවිත්තතො ධ්‍රුව- සුභ- සුඛ තත්තභාවසුඤ්ඤතෝ පච්චයායත්තවුත්තිතෝ ච දට්ඨබ්බා; විසෙසතෝ පනෙත්ථ හෙරිතලා මිය චක්ඛුධාතු දට්ඨබ්බා, දණ්ඩා මිය රූපධාතු, සදේව මිය චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුඃනඩා ආදාසතලං මිය චක්ඛුධාතු, මුඛං මිය රූපධාතු, මුඛනිමිත්තං මිය චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු; අට්ඨා උච්චු – තිලා මිය චක්ඛුධාතු, යන්තචක්කාරඨි මිය රූපධාතු, උච්චු රස- තෙලානි මිය චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු; තථා අධරාරණි මිය චක්ඛු ධාතු, උත්තරාරණි මිය රූපධාතු, අග්ගි මිය චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු; එසනයෝ සොතධාතුආදිසු. මනොධාතු පන ඝට්ටනසම්භවතො චක්ඛුවි ඤ්ඤාණධාතුආදීනං පුරෙචරානුචරා මිය දට්ඨබ්බා. ධම්මධාතුයා වෙදනාක්ඛන්ධො සල්ලමිව සුලම්ව ච දුබ්භෙබ්බා; සඤ්ඤාසංඛාරක්ඛන්ධා වෙදනාසල්ලසූලයොගා අරාවිය; පුථුජ්ජනානං ච සඤ්ඤාආසාදුක්ඛ ජනනතො රිත්තාමුට්ඨිවිය, අසජ්ඣුච්චනිමිත්තාහාහංකතතො වනමිගො විය. සංඛාරා පටිසඤ්ඨියං පකාසනතො අඛ්‍යාරකාසුසං ඛ්පනකපුරි සා විය, ජානිදුක්ඛානුබ්බඩතො රාජපුරිසානුබ්බඩවොරා විය, සබ්බානා සාවහාස ඛන්ධිසහනානාසස හෙතුතා ඛිසරුක්ඛබ්ජානි විය. රූපං නානාවිබූපදවනිමිත්තතො බ්‍රුවවධ්‍යකං විය දට්ඨබ්බා. අසංඛතා පන ධාතු අමතතො සන්තතො ඛෙමතො ච දට්ඨබ්බා, කසමා? සබ්බාන ඤපච්චකඛභූතත්තා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු ආරම්මණෙසු වවත්ථා නාභාවතො අරඤ්ඤමනුසෙකා විය, දුද්දමනතො අසඤ්ඤතුඛෙකා විය, යඤ්කාමනිපාතිනා වෙගාසඤ්ඤිතදණ්ඩා විය. ලොහදෙසාදිනා නුපකාරකිලෙසවෙසයොගතො රඤ්ඤතවා විය දට්ඨබ්බානි. ඉදං ධාතූනං විත්ථාරකථාමුඛං.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ
පඤ්ඤාභාවනාධිකාරෙ

## ආයතනධාතු නිද්දෙසොනාම

පඨමාරඹමො පරිච්ඡෙදෙ.

---

# 16

## ඉන්ද්‍රියසච්චනිද්දෙසො

---

ධාතූනං අනන්තරං උද්දිට්ඨානි පන ඉන්ද්‍රියානීති බාවියතිඤ්ඤියානි: චක්ඛුන්ද්‍රියං සොතින්ද්‍රියං ඝාණින්ද්‍රියං ජිවහින්ද්‍රියං කායින්ද්‍රියං මනින්ද්‍රියං

ඉත්ථින්ද්‍රියං පුරිසින්ද්‍රියං ජීවිතින්ද්‍රියං සුඛින්ද්‍රියං දුක්ඛින්ද්‍රියං සෝමනස්සින්ද්‍රියං දෝමනස්සින්ද්‍රියං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං සද්ධින්ද්‍රියං විරියින්ද්‍රියං සතින්ද්‍රියං සමාධින්ද්‍රියං පඤ්ඤින්ද්‍රියං අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං අඤ්ඤින්ද්‍රියං අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියනති. තත්‍ථ:

අපතෝ ලක්ඛණාදීහි-කමතෝ ච විජානියා,
හෙදතෝ තථා කිච්චා-භූමිතෝ ච විනිච්ඡයං.

තත්‍ථ චක්ඛාදීනං තාව චක්ඛතීති චක්ඛූති ආදිනා නයෙන අත්‍ථෝ පකාසිතෝ; පටිපාටියා පන තිසු පඨමං පුබ්බභාගෙ අඤ්ඤාතං අමතං පදං වත්‍තුසව්‍හවඩ්ඪමං වා ජානිස්සාමීති එවං පවත්තස්ස උපජ්ජනතෝ ඉන්ද්‍රියට්ඨසම්භවතෝ ච අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියන්ති වුත්තං; දුතියං ආජානනතෝ ඉන්ද්‍රියට්ඨසම්භවතෝ ච අඤ්ඤින්ද්‍රියං; තතියං අඤ්ඤාතාවිනෝ වත්‍තුසු සවෙවසු නිට්ඨිතකිච්චස්ස ඛීණාසවස්ස උපජ්ජනතෝ ඉන්ද්‍රියට්ඨසම්භවතෝ ච අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං. කොපන නෙසං ඉන්ද්‍රියභෙදෝ නාමාති? ඉන්‍රලිඞ්ගභෙදෝ ඉන්ද්‍රියභෙදෝ, ඉන්‍රදෙසිතභෙදෝ ඉන්ද්‍රියභෙදෝ, ඉන්‍රදිට්ඨභෙදෝ ඉන්ද්‍රියභෙදෝ, ඉන්‍රසිට්ඨභෙදෝ ඉන්ද්‍රියභෙදෝ, ඉන්‍රජුට්ඨභෙදෝ ඉන්ද්‍රියභෙදෝ; සෝ සබ්බෝ පි ඉධ යථායොගං යුජ්ජති. භගවා හි සම්මාසම්බුද්ධෝ පරම්සරියභාවතෝ ඉන්‍රෙ; ඛුද්දකඛුද්දකං ච කම්මං, කම්මෙපු කස්සචි ඉස්සරියභාවතෝ; තෙ නෙවෙත්‍ථ කම්මසඤ්ඤිතානි තාව ඉන්ද්‍රියානි ඛුද්දකඛුද්දකභාවං උල්ලිඛන්තානි, තෙන ව සිද්ධානීති ඉන්‍රලිඞ්ගභාවෙන ඉන්‍රසිට්ඨභාවෙන ච ඉන්ද්‍රියානි. සබ්බානෙව පනෙතානි භගවතා යථාභූතතෝ පකාසිතානිඅභිසම්බුද්ධානි චානි ඉන්‍රදෙසිතභාවෙන ඉන්‍රදිට්ඨභාවෙන ච ඉන්ද්‍රියානි.තෙනෙව භගවතා මුනින්‍දෙන කානිචි නොවරාසෙවනාය කානිචි භාවනාසෙවනාය සෙවිතානීති ඉන්‍රජුට්ඨභාවෙනාපි ඉන්ද්‍රියානි. අපිච ආධිපච්චසඞ්ඛාතෙන ඉස්සරියභාවෙනාපි එතානි ඉන්ද්‍රියානි. චක්ඛුවිඤ්ඤණාදිපච්චනතියං හි චක්ඛාදීනං සිද්ධං ආධිපච්චං; නයිමං නිකෙඛ නිකඛත්තා මනුස්ස ව මනුස්සත්තා ති. අයං තාවෙත්‍ථ අත්‍ථතෝ විනිච්ඡයෝ. ''ලක්ඛණාදීහි''ති ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානෙහි පි වා චක්ඛාදීනං විනිච්ඡයං විජානියානි අත්‍ථෝ. තානි ච නෙසං ලක්ඛණාදීනි ඛන්ධනිද්දෙසෙ වුත්තානෙව; පඤ්ඤින්ද්‍රියාදීනි හි වත්තාරි අත්‍ථතෝ අමොහෝ යෙව. සෙසානි තත්‍ථ සරූපෙනෙව ආගතානි. ''කමතෝ''ති අයම්පි දෙසනාචක්ඛමොව. තත්‍ථඅඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතිඅරියභූමිපටිලාභෝ හොතීති අත්තභාවපරියාපන්නානි චක්ඛුන්ද්‍රියාදීනි පඨමං දෙසිතානි; සෝ පන අත්තභාවෝ යං ධම්මං උපාදාය ඉත්ථීති වා පුරිසොති වා සඞ්ඛං ගච්ඡති, ''අයං සෝ''ති නිදස්සනභූතෝ තතෝ ඉත්ථින්ද්‍රියං

පුරිසින්ද්‍රියං ච; සො දුවිධො පි ජීවිතින්ද්‍රියපටිබද්ධවුත්තනියේ සතුපජ්ජං තතො ජීවිතින්ද්‍රියං; යාව තස්ස පවත්තති, තාව එතෙසං වෙදයිතානං අනිවත්තති, යං ච කිඤ්චි වෙදයිතං, සබ්බං තං දුක්ඛ නති සතුපජ්ජං තතො සුඛින්ද්‍රියාදිනි. තං නිරොධේඤ්ඤං පන එතෙ ධම්මා භාවෙතබ්බාති පටිපන්නිදස්සනත්ථං තෘතා සඛාදීනි; ඉමාය පටිපත්තියා එස ධම්මෙ පඨමං අත්තනි පාතුභවතීති පටිපත්තියා අ මොඝභාවදස්සනත්ථං තතො අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං; ත සෙව ඵලත්තා තතො අනන්තරං භාවෙතබ්බත්තා ච තතො අ ඤ්ඤින්ද්‍රියං; ඉතො පරං භාවනාය ඉච්ඡස්ස අධිගමො, අධිගතෙ ච පන ඉමස්මිං නත්ථි කිඤ්චි උත්තරි කරණීයන්ති සතුපජ්ජේ අනෙක ප රමස්සාසභූතා අඤ්ඤතාවින්ද්‍රියං දෙසිතන්ති අයමෙත්ථ කමො. 'භෙදුභෙදූ"නි ජීවිතින්ද්‍රියඤ්ඤෙව වෙත්ථ භෙදූ, තං හි රූපජීවිතිං ද්‍රියං අරූපජීවිතින්ද්‍රියන්ති දුවිධං හොති; සෙසානං අභෙදනතොති එවමෙත්ථ භෙදුභෙදනතො විනිච්ඡයං විජානියා. "කිච්චා"නි කිං ඉන්ද්‍රියානං කිච්චවන්ති වෙ? චක්ඛුන්ද්‍රියස්ස තාව චක්ඛායතනං චක්ඛුවිඤ්ඤණධාතුඤ්ච තං සම්පයුත්තකානං ච ධම්මානං ඉන්ද්‍රිය පච්චයෙන පච්චයොති වචනතො යං තං ඉන්ද්‍රියපච්චයභාවෙන සාධෙතබ්බං අත්තනෙ නිකඛමනාදිභාවෙන චක්ඛුවිඤ්ඤණාදිධම්මා නං නික්ඛමනාදිසඞ්ඛාතං අත්තනාකාරානුවත්තාපනං, ඉදං කිච්චං; එවං සොතඝාණජිව්හාකායානං. මනින්ද්‍රියස්ස පන සහජාතධම්මානං අත්තනෙ වසවත්තාපනං; ජීවිතින්ද්‍රියස්ස සහජාතධම්මානුපාලනං; ඉත්ථින්ද්‍රිය පුරිසින්ද්‍රියානං ඉත්ථි-පුරිස-ලිඞ්ග-නිමිත්ත-කුත්තාකප්පාකා රානුවිධානං; සුඛ-දුක්ඛ-සොමනස්ස-දොමනස්සින්ද්‍රියානං සහජාත ධම්මෙ අභිභවිත්වා ඨථාසකං ඔළාරිකාකාරානුප්පාපනං; උපෙක්ඛින්ද්‍රි යස්ස සන්තපණීතමජ්ඣත්තාකාරානුප්පාපනං; සඛාදීනං පටිපක්ඛාභි භවනං. සම්පයුත්තධම්මානං ච පසාදනාකාරාදිභාවනිප්පාපනං; අත ඤ්ඤතාඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියස්ස සකෙකඤ්ඤජනත්තයපහානං වෙව සම්ප යුත්තානං ච තප්පහානාභිමුඛභාවකරණං; අඤ්ඤින්ද්‍රියස්ස කාමරාග ව්‍යාදිනානුකරණපහානං වෙව සහජාතානං ච අත්තනො වසානු වත්තාපනං; අඤ්ඤතාවින්ද්‍රියස්ස සබ්බකිලෙසානු උසුකකප්පහානං වෙව අමතාභිමුඛභාවපච්චයතාව සම්පයුත්තානඤ්ඤථත්තමෙත්ථ කිච්ච නො විනිච්ඡයං විජානියා. "භූමිතො"නි චක්ඛු-සොත-ඝාණ-ජිව්හා-කායඉත්ථි-පුරිස-සුඛ-දුක්ඛ-දෙමනස්සින්ද්‍රියානි චෙත්ථ කාමාවචරානෙව; මනින්ද්‍රිය—ජීවිතින්ද්‍රිය-උපෙක්ඛින්ද්‍රියානි සබ්බා-විරිය—සති- සමා ධි- පඤ්ඤින්ද්‍රියානි ච චතුභූමිපරියාපන්නානි; සොමනස්සින්ද්‍රියං කාමාවචර—රූපාවචර- ලොකුත්තරවසෙනභූමිත්තයපරියාපන්නං; අවසානෙ තීණි ලොකුත්තරානෙවාති එවමෙත්ථ භූමිතො පි විනිච්ඡ ය්‍යං විජානියං. එවං හි විජානතෙනා:

සංවෙනබහුලෝ භික්ඛු-යිතෝ ඉංද්‍රියසංවරෙ,
ඉංද්‍රියානි පරිඤ්ඤය-දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සතීති.

ඉදං ඉංද්‍රියානං විත්ථාරකථාමුඛං.

---

තදනන්තරානි පන සච්චානීති චත්තාරි අරියසච්චානි: දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධෝ අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චන්ති. තත්‍ථ:

විභාගතෝ නිබ්බචන-ලක්ඛණාදිපභෙදතෝ,
අත්‍ථුද්ධාරතෝ වෙව-අනූනාධිකතෝ තථා.

කමතෝ ජාතිආදීනං-නිච්චයා ඤේය්‍යකිච්චතෝ,
අන්තොගධානං පභෙදා-උපමාතෝ චතුක්කතෝ.

සුඤ්ඤතෙකවිධාදිහි-සභාගවිසභාගතෝ,
විනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බා-විඤ්ඤූනා සාසනක්කමෙ.

තත්‍ථ "විභාගතෝ"ති දුක්ඛාදීනං හි චත්තාරෝ චත්තාරෝ අත්‍ථා විභත්තා තථා අවිභත්තා අනඤ්ඤථා, යෙ දුක්ඛාදිනි අභිසමෙතන්තෙහි අභිසමෙතබ්බා;යථාහ:දුක්ඛස්සපීළනට්ඨොසඞ්ඛතට්ඨොසන්තාපට්ඨොවිපරිණාමට්ඨො, ඉමෙ චත්තාරොපි දුක්ඛස්ස දුක්ඛතා හෙතූ; සමුදයා අනඤ්ඤථා.සමුදයස්සආයූහනට්ඨොනිදානට්ඨොසංයොගට්ඨොපලිබොධට්ඨො; නිරොධස්ස නිස්සරණට්ඨොවිවෙකට්ඨොඅසඞ්ඛතට්ඨොඅමතට්ඨො;මග්ගස්ස නිය්‍යානට්ඨො හෙතුට්ඨොදස්සනට්ඨොඅධිපතෙය්‍යට්ඨො, ඉමෙ චත්තාරොපි මග්ගස්ස මග්ගට්ඨා හෙත්‍ථ අවිභත්තා අනඤ්ඤථාති. තත්‍ථ "දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨො සංඛතට්ඨො සන්තාපට්ඨොවිපරිණාමට්ඨො අභිසමයට්ඨෝති ආදි. ඉති එවං විභත්තානං චතුන්නං චතුන්නං අත්‍ථානං වසෙන දුක්ඛාදිනි වෙදිතබ්බානීති. අයං තාවෙත්‍ථ විභාගතෝ විනිච්ඡයෝ. "නිබ්බචනලක්ඛණාදිපභෙදතෝ"ති එත්‍ථ පන නිබ්බචනතෝ තාව ඉධ "දු" ඉති අයං සද්දෝ කුච්ඡිතෙ දිස්සති, කුච්ඡිතං හි පුත්තං කුපුත්තොති වදන්ති; "ඛං" සද්දෝ පන තුච්ඡෙ, තුච්ඡංහි ආකාසං"ඛ"න්ති වුච්චති;ඉදං ච පඨමසච්චං කුච්ඡිතං අනෙක උපද්දවාධිට්ඨානතෝ; තුච්ඡං බාලජනපරිකප්පිත-ධුව-සුභ- සුඛත්ත භාව විරහිතතෝ; තස්මා කුච්ඡිතත්තා තුච්ඡත්තා ච දුක්ඛන්ති වුච්චති. "සං" ඉති ච අයං සද්දෝ "සමාගමෙ, සමෙත"න්ති ආදිසු සංයොගං දීපෙති; "උ" ඉති අයං 'උපත්තා උදිත"න්ති ආදිසු උපපත්තිං: "අය" සද්දෝ කාරණං දීපෙති; ඉදං ඵලූපි දුතියසච්චං අවසෙසසච්චයසමායොගෙ සති දුක්ඛස්සුප්පත්තිකාරණං; ඉති දුක්ඛස්ස සංයොගෙ උපපත්තිකාරණත්තා දුක්ඛසමුදයන්ති වුච්චති. තතියසච්චං

පන යස්මා "නි" සද්දෙ අභාවං, "රොධ" සද්දෙ ච චාරකං දීපෙති, තස්මා අභාවො එව්ථ සංසාරචාරකසංඛාතස්ස දුක්ඛරොධස්ස සබ්බ ගතිසුසද්දතතා; සමධිගතෙ වා තස්මිං සංසාරචාරකසංඛාතස්ස දු ක්ඛරොධස්ස අභාවො හොති තපපටිපක්ඛතතා ති පි දුක්ඛනිරොධ නති වුච්චති. දුක්ඛස්ස වා අනුප්පාදනිරොධපච්චයතතා දුක්ඛනි රොධන්ති. චතුත්ථසච්චං පන යස්මා එතං දුක්ඛනිරොධං ගච්ඡති ආරම්මණවසෙන තදභිමුඛතතා, පටිපදා ච හොති දුක්ඛනිරො ධපතතියා, තස්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනි පටිපදති වුච්චති. යස්මා පනෙතානි බුද්ධාදයො අරියා පටිවිජ්ඣන්ති, තස්මා අරියසච්චානීති වුච්චන්ති; යථාහ: චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ අරියසච්චානි, කතමානි =පෙ= දුමානි ඛො භික්ඛවෙ චත්තාරි අරියසච්චානි; අරියා ඉ මානි පටිවිජ්ඣන්ති, තස්මා අරියසච්චානීති වුච්චතතීති. අපිච අරිය සස සච්චානීති පි අරියසච්චානි, යථාහ: සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ =පෙ=මනුස්සාය තථානතතා අභිඤ්ඤා, තස්මා අරියසච්චානීතිවුච්චතතී ති. අථවා එතෙසං අභිසම්බුද්ධතතා අරියභාවසිද්ධිතොපි අරියසච්චානි, යථාහ: "දුමෙසං භික්ඛවෙ චතුන්නං අරියසච්චානං යථාභූතං අභිසම්බුද්ධතතා තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අරියො'ති වු ච්චති"නි. අපිච ඛො පන අරියානි සච්චානීත්ථ පි අරියසච්චානි, අරි යානීත්ථ තථානි අවිතථානි අවිසංවාදකානීති අත්ථො, යථාහ: "දුමි නි ඛො භික්ඛවෙ චත්තාරි අරියසච්චානි තථානි අවිතථානි අන ඤ්ඤථානි, තස්මා අරියසච්චානීති වුච්චතතීති. එවමෙත්ථ නිබ්බචන තො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. කථං "ලක්ඛණාදිපභෙදතො"? එත්ථ හි බාධනලක්ඛණං දුක්ඛසච්චං, සන්තාපනරසං, පවත්තිපච්චු පට්ඨානං; පභවලක්ඛණං සමුදයසච්චං, අනුප්පවෙඡ්දකරණරසං, පලි බොධපච්චුපට්ඨානං; සන්තිලක්ඛණං නිරොධසච්චං, අවුට්ඨිරසං, අනි මිත්තපච්චුපට්ඨානං; නීහරණලක්ඛණං මග්ගසච්චං, කිලෙසපපහාන කරණරසං, වුට්ඨානපච්චුපට්ඨානං. පවත්ති-පවත්තනන-නිවත්ති-නිව ත්තනලක්ඛණානි පටිපාටියා. තථා සඞ්ඛත-තණ්හා-අසඞ්ඛත-දස්ස නලක්ඛණානි වාති එවමෙත්ථ ලක්ඛණාදිපභෙදතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. "අරිත්ථඩ්ඩාරතො වෙව"නි එත්ථ පන අත්ථතො තාව තො සච්චඤානි වෙ? යො පඤ්චවත්ථුතා උපපරික්ඛමානානං මායාව විපරීතො මරීචිව විසංවාදකො නිච්චියානං අත්තාව අනුපල බ්භසභාවො ච නහොති, අථඛො බාධනාපපභවසන්තිනීහාරානප කාරෙන තණ්හාවිපරිතභූතභාවෙන අරියඤ්ඤණස්ස නොචරො හොති යෙව, එස අහිලක්ඛණං විය ලොකපකති විය ච තණ්හාවිපරිතභූත භාවො සච්චඤානි වෙදිතබ්බො. යථාහ: "දුදං දුක්ඛන්ති භික්ඛවෙ තථමනං අවිතථමෙතං අනඤ්ඤථමෙත"නති විත්ථාරො. අපිච;

නාබාධකං යතෝ දුක්ඛා-දුක්ඛං අඤ්ඤං න බාධකං,
බාධකානනියාමෙන-තතෝ සච්චමිදං මතං.

තං විනා නාඤ්ඤතෝ දුක්ඛං-න හොති න ච තං තතෝ,
දුක්ඛහෙතුනියාමෙන-ඉති සච්චං ඉසාභික්ඛූ.

නාඤ්ඤං නිබ්බාණතෝ සන්ති-සන්නං න ච න තං යතෝ,
සන්තභාවනියාමෙන-තතෝ සච්චමිදං මතං.

මග්ගා අඤ්ඤං න නීයානං-අනීයානෝ න චාපි සෝ,
තච්ඡනියාතභාවතෝ-ඉති සෝ සච්චසම්මතෝ.

ඉති තච්ඡාවිපල්ලාස-භූතභාවං චතුස්වපි,
දුක්ඛාදිඤ්ච විසෙසෙන-සච්චඤ්ච ආහු පණ්ඩිතාති.

එවං අට්ඨකථාචරියෙහි වෙදිතබ්බෝ. කථං අට්ඨුප්පත්තිතෝ? ඉධායං සච්චසද්දෝ අනෙකෙසු අත්ථෙසු දිස්සති, සෙය්‍යථිදං? "සච්චං භණෙ න කුජ්ඣෙය්‍යා"ති ආදිසු වාචාසච්චෙ; "සච්චෙ ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා වා"ති ආදිසු ඵරණසච්චෙ; "තස්මාතු සච්චානි වදන්තී නානා, පවාදියාසෙ කුසලාවදනා"ත් ආදිසු දිට්ඨිසච්චෙ; "එකං හි සච්චං න දුතියං"ති ආදිසු පරමත්ථසච්චෙ නිබ්බාණෙ වෙව මගෙ ච; "චතුන්නං අරියසච්චානං කති කුසලා"ති ආදිසු අරියසච්චෙ; සච්චාභිධම්පි අරියසච්චෙව වත්තතීති. එවමෙත්ථ අට්ඨුප්පත්තිතෝ විනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බෝ.

අත්‍ථුනානධිකතෝ"ති කස්මා පන වත්තාරෙව අරියසච්චානි වුත්තානි අත්‍ථුනානි අනධිකානීති චෙ? අඤ්ඤස්සාසම්භවතෝ, අඤ්ඤතරස්ස ච අපනෙය්‍යාභාවතෝ; න හි එතෙහි අඤ්ඤං අධිකං වා එතෙසං වා එකම්පි අපනෙතබ්බං සඤ්ඤාති, යථාහ: "ඉධ භික්ඛවෙ ආගච්ඡෙය්‍ය සමණෝ වා බ්‍රාහ්මණෝ වා: ඉතිපිදං දුක්ඛං අරියසච්චං, අඤ්ඤං දුක්ඛං අභිඤ්ඤෙය්‍යං, අත්‍ථමෙතං දුක්ඛං අභිඤ්ඤෙය්‍යන්ති වදෙය්‍ය, අඤ්ඤං දුක්ඛං අභිඤ්ඤෙය්‍යං, අත්‍ථමෙතං දුක්ඛං අභිඤ්ඤෙය්‍යන්ති, තෙනඞ්ගෙන ඨානං විජ්ජතී"ති ආදි. යථා චාහ: "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ සමණෝ වා බ්‍රාහ්මණෝ වා එවං වදෙය්‍ය: නෙතං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං යං සමණෙන ගොතමෙන දෙසිතං, අත්‍ථමෙතං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං පච්ච තඞ්ඛණ අඤ්ඤං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං පඤ්ඤපෙස්සාමීති, නෙතං ඨානං විජ්ජතී"ති ආදි. අපිච පවත්තිආචික්ඛනාභාවා සඉතුකං ආචික්ඛි, නිවත්තිං ච සඋපායං; ඉති පවත්තිනිවත්තිනිදස්සනෙනුභයහෙතුනං එතපරමතෝ වත්තාරෙව වුත්තානි – තථා පරිඤ්ඤෙය්‍ය – පහාතබ්බ - සච්ඡිකාතබ්බ – භාවෙතබ්බානං; තණ්හාවෙත්‍ථු-තණ්හා-තණ්හා නිරොධ – තණ්හානිරොධුපායානං; ආලය—ආලයාරාමතා —ආලය සමුග්ඝාත—ආලයසමුග්ඝාතුපායානං ච වසෙනාපි වත්තාරෙව වුත්තා

නීති. එවමෙස්ස අනුනානධිකතෝ විනිවිජ්ඣනා වෙදිතබ්බා. "කම්මතෝ" ති අයම්පි දෙසනාකුසලතා ව; එස්ස ච ඔළාරිකතාය සඞ්ඛාරනිමිත්තස්ස ච සුවිඤ්ඤේය්‍යතාති දුක්ඛසච්චං පඨමං වුත්තං; තස්සෙව හෙතුදස්සනත්ථං තදනන්තරං සමුදයසච්චං; හෙතුනිරෝධා ඵලනිරෝධෝති ඤාපනත්ථං තතෝ නිරෝධසච්චං; තදධිගමූපායදස්සනත්ථං අන්තෙ මග්ගසච්චං. භවසුඛස්සාදනධිත්තානං වා සත්තානං සංවෙගජනනත්ථං පඨමං දුක්ඛමාහ; තං නෙව අකතං ආගච්ඡති, න ඉස්සරනිම්මානාදිතෝ හොති, ඉතෙ පන හොතීති ඤාපනත්ථං තදනන්තරං සමුදයං; තතෝ සහෙතුකෙන දුක්ඛෙන අභිභූතත්තා සංවිග්ගමානසානං දුක්ඛනිස්සරණගවෙසිනං නිස්සරණදස්සනෙන අස්සාසජනනත්ථං නිරොධං; තතෝ නිරොධාධිගමත්ථං නිරොධසම්පාපකං මග්ගන්ති එවමෙස්ස කමතෝ විනිවිජ්ඣනා වෙදිතබ්බා. "ජාතිආදීනං නිච්ඡ්‍යා"ති යෙ තෙ අරියසච්චානි නිද්දිසන්තෙන භගවතා: "ජාති පි දුක්ඛා, ජරා පි දුක්ඛා, මරණම්පි දුක්ඛං, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා පි දුක්ඛා, අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො, පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො, යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං, සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා" ති දුක්ඛනිද්දෙසෙ තාදස ධම්මා; "යොනං තණ්හා පොනොභවිකා නන්දිරාගසහගතා තත්‍ර තත්‍රාභිනන්දිනී, සෙය්‍යථීදං? කාමතණ්හා භවතණ්හා, විභවතණ්හා"ති සමුදයනිද්දෙසෙ තිවිධා තණ්හා; යො තාසං යෙව තණ්හානං අසෙසවිරාගනිරොධො චාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො"ති එවං නිරොධනිද්දෙසෙ අත්ථතො එකමෙව නිබ්බානං; "කතමං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථීදං? සම්මාදිට්ඨි=පෙ=සම්මාසමාධී"ති එවං මග්ගනිද්දෙසෙ අවසෙසධම්මානං ඉති වත්තුනානං සච්චානං නිද්දෙසෙ ජාතිආදයො ධම්මා වුත්තා, තෙසං ජාතිආදිකං නිච්ඡ්‍යා පි එස්ස විනිවිජ්ඣනා වෙදිතබ්බා. සෙය්‍යථීදං? අයං හි ජාතිසද්දෝ අනෙකත්ථෝ, තථා හෙස "එකම්පි ජාතිං වෙ පි ජාතියෙ"ති එස්ස හෙව ආගතො; අත්ථි විසාඛෙ නිගණ්ඨා නාම සමණජාතී"ති එස්ස නිකායෙ; 'ජාති ඛීනි බන්ධෙනි සඞ්ඛතිතා"ති එස්ස සඞ්ඛතලක්ඛණෙ; "යං මාතුකුච්ඡිස්මිං පඨමං චිත්තං උපපන්නං, පඨමං විඤ්ඤාණං පාතුභූතං, තදුපාදාය සාව සා ජාතී"ති එස්ස පටිසන්ධියං; "සම්පති ජාතෝ ආනන්ද බොධිසත්තො"ති එස්ස පසූතියං; "අක්ඛිත්තෙනා අනුපක්කුට්ඨෝ ජාතිවාදෙනා"ති එස්ස කුලෙ; "යතොහං භගිනි අරියාය ජාතියා ජාතො"ති එස්ස අරියසීලෙ; භවායම්පි ගබ්භසෙය්‍යකානං පටිසන්ධිතො පට්ඨාය යාව මාතුකුච්ඡිමහා නික්ඛමනා, තාව පවත්තෙසු ඛන්ධෙසු, ඉතරෙසං පටිසන්ධික්ඛන්ධෙයෙවාති දට්ඨබ්බා. අයම්පි ච පරියායකථාව; නිප්පරියා

යතොපනතඤ්ඤේව නිබ්බත්තමානානං සත්තානංයෙඛඬ්කාපාතුභවන්ති, තෙසංතෙසංපඨමපාතුභාවොජාගිනාම.සාපනෙසාතඤ්ඤේව හවේ පඨමාභිනිබ්බත්තනිලක්ඛණා, නියාතනරසා, අතීතභවතො ඉධ උම්මුජ්ජාපනපච්චුපට්ඨානා දුක්ඛවිවිත්තතාපච්චුපට්ඨානා වා. කස්මා පනෙසා දුක්ඛාති වෙ? අනෙකෙසං දුක්ඛානං වත්ථුභාවතො; අනෙකානි හි දුක්ඛානි, සෙය්‍යථිදං: දුක්ඛදුක්ඛං විපරිණාමදුක්ඛං සඞ්ඛාරදුක්ඛං පටිච්ඡන්නදුක්ඛං අප්පටිච්ඡන්නදුක්ඛං පරියායදුක්ඛං නිප්පරියායදුක්ඛන්ති. තත්ථ කායිකචෙතසිකාදුක්ඛාවෙදනාසභාවතොචනාමතො ච දුක්ඛතාය දුක්ඛදුක්ඛතාති වුච්චති; සුඛාවෙදනාවිපරිණාමෙනදුක්ඛුප්පත්තිහෙතුතො විපරිණාමදුක්ඛං; උපෙක්ඛාවෙදනාවෙවඅවසෙසා ච තෙභූමකා සඞ්ඛාරාඋදයබ්බයපරිපීළිතත්තාසඞ්ඛාරදුක්ඛං; කණ්ණසූල-දන්තසූල-රාගජපරිළාහ-දෙසජපරිළාහාදිකායිකුවෙතසිකොආබාධො පුමත්තිවා ජානිතබ්බතො උපක්කමස්ස ව අපාකභාවතොපටිච්ඡන්නදුක්ඛං නාම, අපාකටදුක්ඛන්ති පි වුච්චති. වත්තනිසක්කම්මකාරණාදිසමුට්ඨානා ආබාධා අපුත්තිවාව ජානිතබ්බතො උපක්කමස්ස ව පාකටභාවතො අපටිච්ඡන්නදුක්ඛං නාම, පාකටදුක්ඛන්ති පි වුච්චති; එවංසන්තා දුක්ඛදුක්ඛං සෙසං දුක්ඛසච්චවිභඞ්ගෙ ආගතං ජාතිආදිසබ්බම්පි තස්ස තස්ස දුක්ඛස්ස වත්ථුභාවතො පරියායදුක්ඛං; දුක්ඛදුක්ඛමෙවන නිප්පරියායදුක්ඛන්ති වුච්චති. තත්‍රායං ජාති යං නං බාලපණ්ඩිතසුත්තාදීසු භගවතා පි උපමාවසෙන පකාසිතං ආපායිකං දුක්ඛං, යංච සුගතියම්පි මනුස්සලොකෙ ගබ්භොක්කන්තිමූලකාදිභෙදං දුක්ඛං උපපජ්ජති, තස්ස වත්ථුභාවතො දුක්ඛා. තන්ත්‍රිදං ගබ්භොක්කන්තිමූලකාදිභෙදං දුක්ඛං: අයං හි සත්තො මාතුකුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තමානො න උපලපදුමපුණ්ඩරීකාදීසු නිබ්බත්තති, අථඛො හෙට්ඨා ආමාසයස්ස උපරිපක්කාසයස්ස උදරපටලපිඝිකණ්ඩකානං වෙමජ්ඣෙ පරමසම්බාධෙ නිබ්බත්තිකාරෙ නානාකුණපගන්ධපරිභාවිතපරමදුග්ගන්ධපටිවරණෙ අධිමත්තජෙගුච්ඡෙ කුච්ඡිපදෙසෙ පූතිමච්ඡ-පූතිකුම්මාස-චණ්ඩනිකාදීසු කිමි විය නිබ්බත්තති; සො තත්ථ නිබ්බත්තො දසමාසෙ මාතුකුච්ඡිසම්භවෙන උසුමනා පුටපාකං විය පච්චමානො පිට්ඨපිණ්ඩි විය සෙදියමානො සම්මිඤ්ඣනපසාරණාදිරහිතො අධිමත්තං දුක්ඛමනුභොතීති. ඉදං තාව ගබ්භොක්කන්තිමූලකං දුක්ඛං. යං පන සො මාතු සහසා උපක්කලන-ගමන-නිසීදන-වුට්ඨාන-පරිවත්තනාදීසු සුරාඛුත්තහත්ථි ගතො එළකො විය අනිතුණ්ඩිකහත්ථගතො සප්පොතකො විය ච ආකඩ්ඪන-පරිකඩ්ඪන-ඔධුනන-නිද්ධුනනාදිනා උපක්කමෙන අධිමත්තං දුක්ඛං අනුභවති, යං ච මාතු සිතුදකපානකාලෙ සීතනරකූපපන්නො විය උණ්හයාගුභත්තාදි අජෙඩ්කාහරණකාලෙ අඞ්ගාරවුට්ඨිසමපරිකිණ්ණා විය ලොණම්බිලාදි

අජෙඛාහරණකාලෙ බාරාපනවජ්ජිකාදි කම්මකරණපපතෙතා විය තිබ්බං දුක්ඛමනුභොති, ඉදං ගබ්භපරිහරණමූලකං දුක්ඛං. යං පන' ස්ස මූළහගබ්භාය මාතුයා මිත්තාමච්චසුහජ්ජාදිහි පි අදස්සනාරහෙ දුක්ඛුප්පත්තිට්ඨානෙ ඡේදනථාලනාදිහි දුක්ඛං උපපජ්ජති, ඉදං ගබ්භ විපත්තිමූලකං දුක්ඛං. යං විජායමානාය මාතුයා කම්මජෙහි වාතෙහි පරිවත්තෙත්වා නරකපපාතං විය අතිභයානකං යොනිමුඛං පවිපා දියමානස්ස පරමසම්බාධෙන ච යොනිමුඛෙන තාළවණ්ටලෙන විය නික්කඩ්ඪියමානස්ස මහානාගස්ස නරකසත්තස්ස විය ච සඞ්ඝාතපබ්බ තෙහි විවුණ්ණියමානස්ස දුක්ඛං උපපජ්ජති, ඉදං විජායනමූලකං දු ක්ඛං. යං පන ජාතස්සහරුණ්ණවණ්ණසදිසසුඛුමාලසරීරස්ස හත්ථගහන නහාපන-ධොවන-වොළපරිමජ්ජනාදිකාලෙ සූවිමුඛ-ඛුරධාරාහි වි ජ්ඣනථාලනසදිසං දුක්ඛං උපපජ්ජති, ඉදං මාතුකුච්ඡිතො බහිනික්ඛ මනමූලකං දුක්ඛං. යං තංතා පරං පවත්තීයං අත්තානාව අත්තානං වඩෙන්තස්ස අවෙලකවතාදිවසෙන ආහාපනපරිතාපනානුයොගම නුයුත්තස්ස කොධවසෙන අභූතබ්භාඛානස්ස උබ්බිඛ්ඛනස්ස ච දුක්ඛං උපපජ්ජති, ඉදං අත්තූපක්කමමූලකං දුක්ඛං. යං පන පරතො වධබ න්ධනාදීනි අනුභවන්තස්ස උපපජ්ජති, ඉදං පරූපක්කමමූලකං දුක්ඛ නන්ති. ඉති ඉමස්ස සබ්බස්සාපි දුක්ඛස්ස අයං ජාති වත්තුමෙව හොති, තෙනෙතං වුච්චති;

ජායෙථ නො වෙ නරකෙසු සත්තො,
තත්ථග්ගිදුහාදිකමප්පසය්හං,
ලහෙථ දුක්ඛං නු කුතිං පනිඞං,
ඉච්ඡාහ දුක්ඛානි මුනීඩ ජාතිං.

දුක්ඛං තිරච්ඡෙසු කසාපතොද—
දණ්ඩාභිඝාතාදිභවං අනෙකං,
යන්තං කථං තත්ථ භවෙය්‍ය ජාතිං,
විනා තඤි ජාති තතො පි දුක්ඛා.

පෙතෙසු දුක්ඛං පන ඛුප්පිපාසා—
වාතාතපාදිපභවං විත්තනං,
යස්මා අජාතස්ස න තත්ථ අත්ථි,
තස්මා පි දුක්ඛං මුනි ජාතිමාහ.

නිබ්බත්තිකාරෙ ච අසය්හයිතෙ,
ලොකන්තරෙ යං අසුරෙසු දුක්ඛං,
න තං භවෙ තත්ථ න ලබ්භ ජාතිං,
යතො අයං ජාති තතො පි දුක්ඛා.

යං වාපි ගුළුනරකෙ විය මාතුගබ්භෙ,
සත්තෝ වසං චිරමතෝ බහි නික්කමං ච,
පප්පොති දුක්ඛමනිස්සරමේදමපි නත්ථි,
ජාතිං විනා ඉතිපි ජාති අයං හි දුක්ඛා.

කිං භාසිතෙන බහුනා නනු යං කුහිඤ්චි,
අත්ථිධ කිඤ්චිදපි දුක්ඛමිදං ඤදත්වා,
නෙත්ථේ ජාතිවිරහෙ යදතෝ මහෙසි,
දුක්ඛානි යබ්බපඨමං ඉමමාහ ජාතිනන්ති.

අයං තාව ජාතියං විනිච්ඡයෝ.

"ජරා පි දුක්ඛා"ති එත්ථ ද්‍රුවිධා ජරා: සඞ්ඛතලක්ඛණං ච, ඛණ්ඩිච්චාදිසම්මතෝ සන්තතියං එකභවපරියාපන්නඛන්ධපුරාණභාවෝ ච; සා ඉධ අධිප්පෙතා, සා පන්නෙසා ජරා ඛන්ධපරිපාකලක්ඛණා, මරණූපනයනරසා, යොබ්බනවිනාසපච්චුපට්ඨානා; දුක්ඛා සඞ්ඛාරදුක්ඛභාවතො වෙව දුක්ඛවත්ථුතො ච; යං හි අඞ්ගපච්චඞ්ගසිථිලිභාව-ඉන්ද්‍රියවිකාර-විරූපතා-යොබ්බනවිනාස-බලූපඝාත- සතිමතිවිපච්චාස-පරපරිභවාදිඅනෙකපච්චයං කායිකචෙතසිකදුක්ඛං උප්පජ්ජති, ජරා තස්ස වත්ථු; තෙනෙතං වුච්චති:

අඞ්ගානං සිථිලිභාවා-ඉන්ද්‍රියානං විකාරතො,
යොබ්බනස්ස ච නාසෙන-බලස්ස උපඝාතතො·

විපච්චාසා සතාදීනං-පුත්තාදූරෙහි අත්තනො,
අපච්චාදනියතො චෙව-භීයෝ බාලත්තපත්තියා,

පප්පොති දුක්ඛං යං මච්චා-කායිකං මානසං තථා,
සබ්බමෙතං ජරාහෙතු-යස්මා තස්මා ජරා දුඛාති.

අයං ජරායං විනිච්ඡයෝ.

මරණම්පි දුක්ඛානි එත්ථාපි ද්‍රුවිධං මරණං: සංඛතලක්ඛණං ච, යං සන්ධාය වුත්තං **ජරාමරණං විහි ඛණෙහි සඞ්ඛතිතානනි**; එකභවපරියාපන්නඛන්ධජීවිතින්ද්‍රියපබන්ධවිච්ඡෙදෙව, යං සන්ධාය වුත්තං **නිච්චං මරණූපනා භයානනි**, තං ඉධ අධිප්පෙතං; ජාතිපච්චයා මරණං උපක්කමමරණං සරසමරණං ආයුකඛයමරණං පුඤ්ඤකඛය මරණන්ති පි තස්සෙව නාමං; නයිදං චුතිලක්ඛණං, වියොගරසං, ගති විප්පවාසපච්චුපට්ඨානං; දුක්ඛස්ස පන වත්ථුභාවතො දුක්ඛන්ති වෙදිතබ්බං. තෙනෙතං වුච්චති:

පාපස්ස පාපකම්මාදි-නිමිත්තමනුපස්සතො,
භද්දස්සා'පඝතනස්ස-වියොගං පියවත්ථුතො.

මියමානස්ස යං දුක්ඛං-මානසං අවිසෙසතො,
සබ්බෙසං චාපි යං සත්ත-බ්‍යසනානුවෙජ්දනාදිකං.

චුතුජ්ජමානමම්මානං-හොති දුක්ඛං සරීරජං,
මරණං වත්තු තෙනෙතං-දුක්ඛම්වෙවව භාසිතන්ති.

අසං ඔරණෙ විනිච්ඡයො.

සොකාදිසු **සොකො** නාම ඤාතිව්‍යසනාදිනි ඵුට්ඨස්ස චිත්තස අනන්තාපො, සො කිඤ්චාපි අන්තො දෙමනස්සමෙව හොති, එවං සන්තෙ පි අඤ්ඤා නිජ්ඣානලක්ඛණො, චෙතසො පරිජ්ඣාපනරසො, අනුසොචන පච්චුපට්ඨානො; දුක්ඛො පන දුක්ඛදුක්ඛතො **දුක්ඛවත්තු** තොව. තෙනෙතං වුච්චති:

සත්තානං හදයං සොකො- විසසල්ලංව තුජ්ජති,
අන්තතන්තානාව නාරාවො-භුසං ච දහතෙ පුන.

සමාවහති ච ව්‍යාධි-ජරාමරණභෙදනං,
දුක්ඛමපි විවිධංයසමා-තසමාදුක්ඛොනි වුච්චතීති.

අසං සොකෙ විනිච්ඡයො.

**පරිදෙවො** නාම ඤාතිව්‍යසනාදිනි ඵුට්ඨස්ස වචිපලාපො, සො ලාලපනලක්ඛණො, ගුණදොසයිත්තනරසො, සහිමපච්චුපට්ඨානො; දුක්ඛො පන සංඛාරදුක්ඛභාවතො දුක්ඛවත්තුතො ච. තෙනෙතං වුච්චති:

යං සොකසල්ලවිහතො පරිදෙවමානො,
කණ්ඨොඨතාලුනලසොසජමප්පසයහං,
භියොධිමත්තමධිගච්ඡති යෙව දුක්ඛං,
දුක්ඛානි තෙන හතවා පරිදෙවමාහාති.

අසං පරිදෙවෙ විනිච්ඡයො.

**දුක්ඛං** නාම කායිකං දුක්ඛං, තං කායපීළනලක්ඛණං, දුප්පසහනං දෙමනස්සකරණරසං, කායිකාබාධපච්චුපට්ඨානං; දුක්ඛං පන දුක්ඛදුක්ඛතො මානසදුක්ඛභාවහනතො ච. තෙනෙතං වුච්චති:

පීළනි කායිකමිදං-දුක්ඛං දුක්ඛං ච මානසං භියො,
ජනයති යස්මා තස්මා-දුක්ඛන්ති විසෙසතො වුත්තන්ති.

අසං දුක්ඛෙ විනිච්ඡයො,

**දොමනස්සං** නාම මානසං දුක්ඛං, තං චිත්තපීළනලක්ඛණං, මනොවිඝාතරසං, මානසව්‍යාබාධපච්චුපට්ඨානං; දුක්ඛං පන දුක්ඛදුක්ඛතො කායිකදුක්ඛභාවහනතො ච; වෙතොදුක්ඛසමප්පිතා හි කෙසෙ පකිරිය කන්දන්ති, උරානි පථවිං පතන්ති, ආවට්ටන්ති, විවට්ටන්ති, උබ්බාදං පපතන්ති, සබ්බං ආභරන්ති, විසං ඛාදන්ති, රජ්ජුයා උබ්බ

ඛණන්ති, අඤ්ඤං පත්ථයන්තීති නානප්පකාරකං දුක්ඛමනුභවන්ති, තෙනෙතං වුච්චති:

පිළෙති යතෝ චිත්තං-කායස්ස ච පීළනං සමුදීරති,
දුක්ඛන්ති දෙමනස්සං-විදෙමනස්සා තතෝ ආහූති.

අයං සඳ්දමනසස්ස විනිච්ඡයෝ.

**උපායාසෝ** නාම ඤාතිව්‍යසනාදිනා ඵුට්ඨස්ස අධිමත්තවෙතෝ දුක්ඛප්පභාවිතෝ දෝසෝ යෙව, සඞ්ඛාරඛන්ධපරියාපන්නා එකෝ ධම්මෝති එකෙ. සෝ චිත්තපරිදහනලක්ඛණෝ, නිත්තුන්නරසෝ, විසාදප්පවත්තිපච්චුපට්ඨානෝ; දුක්ඛෝ පන සංඛාරදුක්ඛභාවතෝ චිත්ත පරිදහනතෝ කායාවසාදනතෝ ච. තෙනෙතං වුච්චති:

චිත්තස්ස ච පරිදහනා-කායස්ස විසාදනා ච අධිමත්තං,
යං දුක්ඛමුපායාසෝ-ජනෙති දුක්ඛෝ තතෝ වුත්තොති.

අයං උපායාසස්ස විනිච්ඡයෝ.

එත්ථ ච මඤ්ඤතීනා අන්තොභාජනෙ පාකෝ විය සොකෝ; නික්ඛමිතුං පච්චමානස්ස භාජනස්ස බහි නික්ඛමනං විය පරිදෙවෝ; බහි නික්ඛන්තාවත්තෙසස්ස නික්ඛමිතුං අප්පහොනස්ස අන්තොභාජනෙ යෙව යාව පරික්ඛයාපාකෝ විය උපායාසෝ දට්ඨබ්බෝ.

**අප්පණිහිතඵස්සඵාසෝ** නාම අමනාපෙහි සත්තසඞ්ඛාරෙහි සමොධානං, සෝ අනිට්ඨසමොධානලක්ඛණෝ, චිත්තවික්ඛාතකරණරසෝ, අනාගමනභාවපච්චුපට්ඨානෝ; දුක්ඛෝ පන දුක්ඛවත්ථුතෝ. තෙනෙතං වුච්චති:

දිස්වාව අප්පියෙ දුක්ඛං-ඵස්සං හොති චෙතසි,
තදුපක්කමසඤ්ඤිතං-මඤ්ඤාය යතෝ ඉදං.

තතෝ දුක්ඛවත්ථුතාපි-වත්ථුතෝ සෝ මහෙසිනා,
දුක්ඛෝ වුත්තොති විඤ්ඤෙය්‍යෝ-අප්පිය්‍යෙහි සමාගමොති.

අයං අප්පණිහිතඵස්සොගෙ විනිච්ඡයෝ.

**පියවිප්පයොගෝ** නාම මනාපෙහි සත්තසඞ්ඛාරෙහි විනාභාවෝ, සෝ ඉට්ඨවත්ථුවියොගලක්ඛණෝ, සොකුප්පාදනරසෝ, ව්‍යසනප්පවත්තිපච්චුපට්ඨානෝ; දුක්ඛෝ පන සොකදුක්ඛස්ස වත්ථුතෝ. තෙනෙතං වුච්චති:

ඤාතිධනාදිවියොගා-සොකසරසමප්පිතා විතුජ්ජන්ති,
බාලා යතෝ තතෝ'යං-දුක්ඛෝ නිමිත්තොපියවිප්පයොගොති.

අයං පියවිප්පයොගෙ විනිච්ඡයෝ.

**යම්පි'ච්ඡං නලභතීති** එත්ථ අහොවත මයා න ජානිතබ්බං අ

**සාමාතිආදිසු අලබ්භනෙය්‍යවත්ථූසුඉච්ඡාව සම්පිච්ඡං නලභති තම්පි දුක්ඛන්ති වුත්තං.** සා අලබ්භනෙය්‍යවත්ථු ඉච්ඡාජනකලක්ඛණා, තප්පරියෙසනරසා, තෙසං අපත්තිපච්චුපට්ඨානා; දුක්ඛා පන දුක්ඛවත්ථුතො. තෙනෙතං වුච්චති:

තං තං පත්ථයමානානං-තස්ස තස්ස අලාභතො,
යං විඝාතමයං දුක්ඛං-සන්තානං ඉධ ජායති.

අලබ්භනෙය්‍යවත්ථූනං-පත්ථනා තස්ස කාරණං,
යස්මා තස්මා ජිනෝ දුක්ඛං-ඉච්ඡිතාලාභමබ්‍රවීති.

**අයං ඉච්ඡිතාලාභෙ විනිච්ඡයෝ.**

**සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛාති** එත්ථ පන:

ජාතිපභුතිකං දුක්ඛං-යං වුත්තමිධ තාදිනා,
අවුත්තං යං ච තං සබ්බං-විනා එතෙ න විජ්ජති.

යස්මා තස්මා උපාදාන-ක්ඛන්ධා සංඛෙපතො ඉමෙ,
දුක්ඛානි වුත්තා දුක්ඛින්ත-ඒදසකෙන මහෙසිනා.

තථාහි ඉඤ්ජනමිව පාවකො, ලක්ඛණමිව පහරණානි, නොරූපං විය ඛංසමානසාදයෙ, ඛෙත්තමිව ලායකා, නාමං විය ගාමඝාතකා උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකමෙව ජාතිආදයො නානාපකාරෙහි විබාධෙන්තා නිණ්ලතාදීනි විය භූමියං, පුප්ඵඵලපල්ලවානි විය රුක්ඛෙසු, උපාදානක්ඛන්ධෙසු යෙව නිබ්බත්තන්ති; උපාදානක්ඛන්ධානං ච ආදි දුක්ඛං ජාති, මජ්ඣෙ දුක්ඛං ජරා, පරියොසානදුක්ඛං මරණං. මාරණන්තිකදුක්ඛාභිඝාතෙන පරිඩය්හනදුක්ඛං සොකො; තදසහනතො ලාලප්පනදුක්ඛං පරිදෙවො; තතො බාහුකෙඛාභඝඛාතඅනිඤ්ඡිතබ්බඵොට්ඨබ්බමාදියොගතො කායස්ස ආබාධනදුක්ඛං දුක්ඛං; තෙන බාධියමානානං පුථුජ්ජනානං තත්ථ පටිඝප්පත්තිතො චෙතො බාධනකං දුක්ඛං දොමනස්සං; සොකාභිවුඩ්ඨියා ජනිතවිඝාතානං අනුප්පත්තිදුක්ඛං උපායාසො; මනොරථවිඝාතාපන්නානං ඉච්ඡාවිඝාතදුක්ඛං ඉච්ඡිතාලාභොති එවං නානාපකාරතො උපපරික්ඛියමානා උපාදානක්ඛන්ධාව දුක්ඛාති. යදෙතං එකමෙකං දෙසෙන්තෙන වුච්චමානං අනෙකෙහි පි කප්පෙහි න සක්‍යා අයෙසතො වත්තුං, තස්මා තං සබ්බම්පිදුක්ඛං එකජ්ඣමභි [illegible] සමූදජ්ඣරසංවිජ්ජමානෙසුකොසුවිපඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු සංඛිපිත්වා දස්සෙතුං **"සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා"**තිහෙවං අවොචාති. අයං උපාදානක්ඛන්ධෙසුවිනිච්ඡයෝ;

අයං තාව දුක්ඛනිද්දෙසෙ නයො.

සමුදයනිද්දෙසෙ [illegible] **තණ්හං තණ්හා**"ති යා අයංතණ්හා; **"පොනොභවිකා"**ති පුනබ්භවකරණං පුනබ්භවො, පුනබ්භවො සීල

මඤ්ඤනිපොනොභවිකා; තණ්හිරාගෙනසහගතානිතණ්හිරාගසහගතා: තණ්හිරාගෙන සද්ධිං අත්ථෝ එතාසන්තමේව ගතානි වුත්තං හොති; **යත්ථ යත්ථා භිනන්දිනී**'ති යත්ථ යත්ථ අත්තභාවෝ නිබ්බත්තති තත්ථ තත්ථ අභිනන්දිනී; "**සෙය්‍යථිදං**"න්‍යි නිපාතෝ, තස්ස සා කතරාති වෙයි අත්ථෝ. **කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා**'ති ඉමං පටිච්චසමුප්පාදනිද්දෙසෙ ආවිභවිස්සති, ඉධ පනායං නිවිධා පි දුක්ඛසච්චස්ස නිබ්බත්තකභෙදෙන එකත්තං උපනෙත්වා දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චන්ති වුත්තත්තා වෙදිතබ්බා.

දුක්ඛනිරොධනිද්දෙසෙ "**යෝ තස්සා යෙව තණ්හාය**"ති ආදිනා නයෙන සමුදයනිරොධෝ වුත්තෝ; සෝ කස්මාති චෙ? සමුදය නිරොධෙන දුක්ඛනිරොධෝ, සමුදයනිරොධෙන හි දුක්ඛං නිරුජ්ඣති, න අඤ්ඤථා; තෙනාහ:

යථා පි මූලෙ අනුපද්දවෙ දළ්හෙ,
ඡින්නෙ පි රුක්ඛෝ පුනදෙව රුහති,
එවම්පි තණ්හානුසයෙ අනූහතෙ,
නිබ්බත්තති දුක්ඛමිදං පුනප්පුනන්ති.

ඉති යස්මා සමුදයනිරොධෙනෙව දුක්ඛං නිරුජ්ඣති, තස්මා භගවා දුක්ඛනිරොධං දෙසෙන්තෝ සමුදයනිරොධෙනෙව දෙසෙසි. සීහසමාහවුත්තිනෝ හි තථාගතා, තෙ දුක්ඛං නිරොධෙන්තා දුක්ඛනිරොධං ච දෙසෙන්තා හෙතුම්හි පරිපජ්ජන්ති, න ඵලෙ; සුඛාන වුත්තිනෝ පන සිස්සියා, තෙ දුක්ඛං නිරොධෙන්තා දුක්ඛනිරොධං ච දෙසෙන්තා අත්තකිලමථානුයොගදෙසනාදීහි ඵලෙ පරිපජ්ජන්ති, න හෙතුම්හීති. එවං තාව දුක්ඛනිරොධස්ස සමුදයනිරොධවසෙන දෙසනාය පයොජනං වෙදිතබ්බං. අයං පනපෙත්: "**තස්සා යෙව තණ්හාය**"ති තස්සා පෙතොභවිකාති වත්වා කාමතණ්හාදිවසෙන විභත්තාතණ්හාය; **විරාගෙ** වුච්චති මග්ගො, **විරාගා විමුච්චතී**'ති හි වුත්තං; විරාගඤ්ච නිරොධඤ්ච විරාගනිරොධෝ; අනුප්පාදසමුච්ඡාන තෝ අසෙසෝ විරාගනිරොධෝ අසෙසවිරාගනිරොධෝ; අථවා විරාගොපි පහානං වුච්චති, තස්මා අසෙසෝ විරාගඤ්ච අසෙසෝ නිරොධෝ ති එවමෙත්ථ යොජනා දට්ඨබ්බා. අත්ථතො පන සබ්බානෙව එතානි නිබ්බානස්ස වෙවචනානි; පරමත්ථතො හි දුක්ඛනිරොධං අරියසච්ච න්ති නිබ්බානං වුච්චති; යස්මාපන තං ආගම්ම තණ්හා විරජ්ජති වෙව නිරුජ්ඣති ච තස්මා "**විරාගෝ**"තිච, '**නිරොධෝ**'තිච වුච්චති; යස්මා ච තදෙව ආගම්ම තස්සා වාගාදයෝ හොන්ති, කාමගුණාලයෙසු ච සබ්බ එකොපි ආලයෝ නත්ථි, තස්මා ච ගෙ පලිබොධසඤ්ඤා මුච්චන්ති **අනාලයසඤ්ඤිනි** වුච්චති; තයිදං සන්තිලක්ඛණං, අච්චුතිරසං, අසඞ්ඛත

කරණරසං වා, අනිමිත්තපච්චුපට්ඨානං, නිප්පපඤ්චපච්චුපට්ඨානං වා. කථෙවං නිබ්බානං සච්ඡිකාතුං සක්කා භවිස්සතීති? අත්ථි පනුපලබ්භනියමත්ථි වෙ? නා උපායෙන උපලබ්භනීයත්තා; උපලබ්භති හි තං තදනුරූපපටිපත්තිසඞ්ඛාතෙන උපායෙන චෙතොපරියඤාණෙන අඤ්ඤං ලොකුත්තරචිත්තං විය; තස්මා අනුපලබ්භනීයතො නත්ථීති න වත්තබ්බං. න හි යං බාලපුථුජ්ජනා න උපලබ්භන්ති තං නත්ථීති වත්තබ්බං, අපිච නිබ්බානං නත්ථීති නාවත්තබ්බං, කස්මා? පටිපත්තියා වඤ්ඣභාවාපජ්ජනතො; අසති හි නිබ්බානෙ සම්මාදිට්ඨිපුරෙජවාය සීලාදිඛන්ධත්තයසඞ්ගහාය සම්මාපටිපත්තියා වඤ්ඣභාවෙ ආපජ්ජති, න වායං වඤ්ඣා, නිබ්බානපච්චයත්තා. න පටිපත්තියා වඤ්ඣත්තාවා පත්තී අභාවප්පකාසත්තානි වෙ? න, අනිත්තාදිතාභාවෙ පි නිබ්බානප්පත්තියා අභාවතො. වත්තමානානවපි අභාවෙ නිබ්බානන්ති වෙ? න, තෙසං අභාවාසම්භවතො, අභාවෙ ච අවත්ථාමානභාවාපජ්ජනතො; වත්තමානත්තඛන්ධනිස්සිතවඤ්ඣත්තෙ ච සොපාදිසෙසනිබ්බානධාතුප්පත්තියා අභාවදෙසතො. තදූ භිලෙසානං අවත්තබ්බතා න දොසොති වෙ? න අරියමග්ගස්ස නිරත්ථකභාවාපජ්ජනතො, එවං හි සති අරියමග්ගඛණිකතො පුබ්බෙ පි භිලෙසා න යන්ති අරියමග්ගස්ස නිරත්ථකභාවෙ ආපජ්ජති, තස්මා අකාරණමෙතං. **"යෙ වො ආවුසො රාගක්ඛයෙ"**ති ආදිවචනතො ඛයො නිබ්බානන්ති වෙ? න, අරහත්තස්සාපි ඛයවත්තාපජ්ජනතො, තම්පි හි **"යෙ වො ආවුසො රාගක්ඛයෙ"**ති ආදිනා නයෙන නිද්දිට්ඨං; කිඤ්චාපි භෙයා, නිබ්බානස්ස ඉත්තරකාලාදිපඤ්ඤත්තිදෙසතො, එවං හි සති නිබ්බානං ඉත්තරකාලං සඞ්ඛතලක්ඛණං සම්මිංවායාමනිරපෙක්ඛා ධම්මනියතාභාවං ච ආපජ්ජති; සඞ්ඛතලක්ඛණඤ්ච යෙව සඞ්ඛතපරියාපන්නා, සඞ්ඛතපරියාපන්නත්තා රාගාදීහි අගහිතෙ ආදිත්තං, ආදිත්තත්තා ච දුක්ඛන්ති පි ආපජ්ජති යස්මා ඛයා පඤ්ඤ න භියො පවත්තී නාම හොති, තස්ස නිබ්බානභාවතො න දොසොති වෙ? න, භාදිසස්ස ඛයස්ස අභාවතො, භාවෙ පි වස්ස වුත්තප්පකාරදොසානති වත්තානතො, අරියමග්ගස්ස ච නිබ්බානභාවාපජ්ජනතො; අරියමග්ගො හි දෙසෙඛිණෙති, තස්මා ඛයොතිවුච්චති, තතො ච පඤ්ඤා න භියො දෙසානංපවත්තීති; අනුපපත්තිනිරොධසඞ්ඛාතස්ස පන ඛයස්ස පරියායෙන උපනිස්සයභූතා යස්සා උපනිස්සයො හොති තදුපචාරෙන ඛයොති වුත්තං. සරූපෙනෙව කස්මා න වුත්තන්ති වෙ? අති සුඛුමත්තා, අතිසුඛුමිතා වස්ස භගවතො අපෙක්ඛුත්තකඤාණවිසයතො අරියෙන චක්ඛුනා පස්සිතබ්බතො ච ඉඞ්ඛති. තඤිදං මග්ගඤාණෙන පත්තබ්බතො අත්ථාධාරණං, පුරිමකොටියා අභාවතො අපඤ්ඤත්තිකං; මග්ගභාවෙ භාවතො න අපඤ්ඤත්තිකන්ති වෙ? න, මග්ගෙන

අනුප්පාදනීයතෝ, පත්තබ්බමෙවහෙතං මඤ්ඤන්ති, න උප්පාදෙන බ්බං, තස්මා අප්පභවමේව; අප්පභවත්තා අජරාමරණං, පභවජරා මරණාභාවතෝ නිච්චං. නිබ්බානඤ්ඤේව අඤ්ඤාදිනාමපි නිච්ච භාවාපත්තීති වෝ? න, හෙතුතෝ අභාවා. නිබ්බානඤ්ඤ නිච්චත්තා තෙ නිච්චානි වෝ? න, හෙතුලක්ඛණඤ්ඤ අනුප්පවත්තිකෝ. නිච්චා උප්පාදාදීනං අභාවතෝ නිබ්බානං විය්‍යාති වෝ? න, අණුආදීනං අසි ද්ධත්තා. යථාවුත්තනයුත්තිසම්භාවතෝ පන ඉදමේව නිච්චං, රූපසඤ්ඤා වානිත්තකමතෝ අරූපං. බුද්ධාදීනං නිද්ධාය විසෙසාභාවතෝ එකාව නිද්ධා. යෙන භාවනාය පත්තං, තස්ස කිලෙසවූපසමං උපාදිසෙසඤ්ච උපාදාය පඤ්ඤූපනියත්තා සඋපාදිසෙසෙන පඤ්ඤූපියතීති සඋපාදිසෙසං. යෝ චස්ස සමුදයපහානෙන උපහතායතිකම්මඵල ස්ස චරිමවිඤ්ඤාණතෝ ච උඩ්ඩං පවත්තිස්සන්තානං අනුප්පාදනතෝ උප්ප න්නානඤ්ච අනන්තරධානතෝ උපාදිසෙසාභාවෝ, තං උපාදාය පඤ්ඤූ පනීයතෝ නාම එස උපාදිසෙසොති අනුපාදිසෙසං. අසිථිල පරක්කම සිඛෙන ඤාණවිසෙසෙන අධිගමනීයතෝ සබ්බඤ්ඤුවචනතෝ ච පරමත්ථෙන සභාවතෝ නිබ්බානං නාවිජ්ජමානං; වුත්තඤ්ච භගවතා: "අත්ථි භික්ඛවෙ අජාතං අභූතං අකතං අසඞ්ඛතං" ත්‍යාති. ඉදං දුක්ඛ නිරොධනිද්දෙසෙ විනිච්ඡයකථාමුඛං.

දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදානිද්දෙසෙ වුත්තා පන අට්ඨ ඛම්මා කාමං ඛණිනිද්දෙසෙ පි අත්ථතෝ පකාසිතා යෙව, ඉධ පන තෙසං එකක්ඛණෙ පවත්තනවිනානං විසෙසාවබොධනත්ථං වදාම. සඞ්ඛ පතෝ හි චතුසච්චපරිවෙධාය පටිපන්නස්ස යොගිනෝ නිබ්බානා රම්මණං අවිජ්ජානුසයසමුග්ඝාතකං පඤ්ඤාචක්ඛු සම්මාදිට්ඨි, සා සම්මා දස්සනලක්ඛණා, ධාතුපථනාසනරසා, අවිජ්ජන්ධකාරවිඛණපච්චු පඨානා. තථා සම්පයුත්තාදිඨිනෝ තා සම්පයුත්තං ච්චභාසඞ්ඛපනිසා තඤ්ච චෙතසෝ නිබ්බානපදූනිරොපනං සම්මාසඞ්කප්පෝ. සො සම්මා විත්තාභිනිරොපනලක්ඛණෝ, අපනාරසෝ, මිච්ඡාසඞ්කප්ප පහානපච්චුපඨානෝ. තථා පඤ්ඤතෝ විතක්කයතෝ ච තං සම්පයු තඤ්ච වචීදුච්චරිතයමූලඝාතිකා මිච්ඡාවාචාය විරති සම්මාවාචා නාම, සා පරිසුහලක්ඛණා, විරමණරසා, මිච්ඡාවාචප්පහානපච්චුපඨානා. තථා විරමතෝ තංසම්පයුත්තඤ්ච මිච්ඡාකම්මන්තසමුට්ඨෙච්ඡිකා පාණා තිපාතාදිවිරති සම්මාකම්මන්තෝ නාම, සෝ සමුට්ඨානලක්ඛණෝ, විරමණරසෝ, මිච්ඡාකම්මන්තප්පහානපච්චුපඨානෝ. යා පන'ස්ස තෙසං සම්මාවාචාකම්මන්තානං විසුද්ධිභූතා තංසම්පයුත්තාව කුහනා දිඋපවෙදිතා මිච්ඡාජීවවිරති, සා සම්මාආජීවෝ නාම, යෝ වොදාන ලක්ඛණෝ, සුද්ධාජීවපවත්තිරසෝ, මිච්ඡාජීවප්පහානපච්චුපඨානෝ.

අථ'ස්ස යො තස්සා සම්මාවාචාකම්මන්තාජීවසඞ්ඛාතාය සීලභූමියං පතිට්ඨිතස්ස තදනුරූපො තංසම්පයුත්තොව නොසඞ්ඝසුචේතසිකො විරියාරම්භො, අයං සම්මාවායාමො නාම, සො පහානලක්ඛණෝ, අනුප්පන්නඅකුසලානුප්පාදනාදිරසෝ, මිච්ඡාවායාමපහානපච්චුපට්ඨානො. තඤ්චෙවං වායමන්තො තංසම්පයුත්තොව මිච්ඡාසතිවිනිමුත්තා හො වෙතසො අසම්මොසො සම්මාසති නාම, සා උපට්ඨානලක්ඛණා, අසම්මුස්සනරසා, මිච්ඡාසතිපහානපච්චුපට්ඨානා. එවං අනුත්තරාය සතියා සංරක්ඛියමාන චිත්තස්ස තංසම්පයුත්තා ව මිච්ඡාසමාධිවිබ්භන්තා සිනා විත්තෙකග්ගතා සම්මාසමාධි නාම, සො අවික්ඛෙපලක්ඛණෝ, සමාධානරසෝ, මිච්ඡාසමාධිපහානපච්චුපට්ඨානොති. අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදානිද්දෙසෙ නයො.

එවමෙතෙ ජාරි ආදීනං ඛිනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බෝ.

"ඤාණඤ්ච පන වෝ"ති සච්චඤාණස්ස කිච්චතොපි විනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බෝ, දුවිධං හි සච්චඤාණං අනුබොධඤාණං පටිවෙධඤාණං ච, තත්ථ අනුබොධඤාණං ලොකියඤාණං වා විදිවසෙන නිරොධෙ මග්ගෙ ච පවත්තති, පටිවෙධඤාණං ලොකුත්තරං නිරොධාරම්මණඤ්ච කිච්චතො චත්තාරි සච්චානි පටිවිජ්ඣති; යථාහ: "යො හි භික්ඛවෙ දුක්ඛං පස්සති, දුක්ඛසමුදයම්පි සො පස්සති දුක්ඛනිරොධම්පි පස්සති, දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදම්පි පස්සති"ති ඇබ්බං වත්තබ්බං. තං පනස්ස කිච්චං ඤාණදස්සනවිසුද්ධියං දස්සිතමෙව හොති. යං පනෙතං ලොකියං, තත්ථ දුක්ඛඤාණං පරියුට්ඨානාභිභවවසෙන පවත්තමානං සක්කායදිට්ඨිං නිවත්තෙති, සමුදයඤාණං උච්ඡෙදදිට්ඨිං, නිරොධඤාණං සස්සතදිට්ඨිං, මග්ගඤාණං අක්‍රියදිට්ඨිං; දුක්ඛඤාණං වා ධුවසුභසුඛඛත්ත භාවවිපරියෙසපල්ලබන්ධිතං ධුවසුභසුඛත්තභාවසඞ්ඛාතං එලෙ විපල්ලාසභූතං; සමුදයඤාණං ඉස්සර-පධාන-කාල සභාවාදිඅහිලොකො පවත්තතීති අකාරණෙ කාරණාභිමානපවත්තනං හෙතුම්හි විපල්ලාසභූතං; නිරොධඤාණං අරූපලොක - ලොකථූපිකාදීසු අපවග්ගභාවාභාවභූතං නිරොධෙ විපල්ලාසභූතං; මග්ගඤාණං කාමසුඛල්ලිකඅත්තකිල මථානුයොගපභෙදෙ අන්තද්වයෙ පතිතං මජ්ඣිමාය පටිපදාය විසෙන පවත්තං උපායෙ විපල්ලාසභූතං නිවත්තෙතීති. තෙනෙතං වුච්චති:

> ලොකෙ ලොකපභවෙ-ලොකත්ථඤ්චමෙ සිවෙ ච තදුපායෙ
> සම්මුය්හති තාව නරෝ-යා විජානාති යාව සච්චානීති.

එවමෙතං ඤාණකිච්චතොපි විනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බෝ.

"අනෙනාගධානං පහෙදං"හි දුක්ඛසච්චසමුදයසච්චානි හි ඨපෙත්වා තණ්හං චෙවඅනාසවධම්මෙවසෙසාසබ්බධම්මාඅනෙනාගධාව. සමුදයස චෙව ඡන්නඤ්ච තණ්හාචරිතානි; නිරොධසච්චමසම්මිස්සං; මග්ගස චෙව සම්මාදිට්ඨිඤ්ච ඒමංසිඩ්ඪිපාදපඤ්ඤින්ද්‍රියපඤ්ඤාබලධම්මවිචය

සම්බොජ්ඣඞ්ගානි, සම්මාසඞ්කප්පාපදෙසෙන තයෝ නෙක්ඛම්මවිතක්කාදයෝ, සම්මාවාචාපදෙසෙන චත්තාරි වචීසුචරිතානි, සම්මාකම්මන්තාපදෙසෙන තීණි කායසුචරිතානි, සම්මාජීවඤ්ඤෙන අපරිච්ඡින්නා සනතුඩිතා ච; සඞ්ඛෙපතො යෙව වා එතෙසං සම්මාවාචාකම්මන්තාජීවානං අරියකන්තසීලතා අරියකන්තසීලස්ස ච සද්ධාභජෙන පරිග්ගහෙතබ්බතා මහතං අත්ථිතාය අත්ථිනාවතොසබ්බිංද්‍රියසද්ධාබල ඡන්දිද්ධිපාද; සම්මාවායාමාපදෙසෙන චතුබ්බිධ සම්මප්පධානවීරියිද්ධිය වීරියබලවීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගානි; සම්මාසතිඅපදෙසෙන චතුබ්බිධසති පට්ඨානසතිඉන්ද්‍රියසතිබලසතිසම්බොජ්ඣඞ්ගානි; සම්මාසමාධි අපදෙසෙන සවිතක්කසවිචාරාදයොතයොසමාධිවිත්තසමාධි-සමාධින්ද්‍රිය-සමාධිබල-පීති-පස්සද්ධි-උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගානි අනෙකාගධානීති. එවමෙසු අනෙකාගධානංපහෙදතොපි විනිච්ඡයොවෙදිතබ්බො.

"ලොමහංසො"ති භාරොව්‍ය හි දුක්ඛසච්චං දට්ඨබ්බං, භාරාදාන මිව සමුදයසච්චං, භාරනික්ඛෙපනමිව නිරොධසච්චං, භාරනික්ඛක පත්තුපායො විය මග්ගසච්චං. රොගො විය ච දුක්ඛසච්චං, රොගනිදානමිව සමුදයසච්චං, රොගවූපසමො විය නිරොධසච්චං, භෙසජ්ජමිව මග්ගසච්චං. ඛණ්ඩික්කමිව වා දුක්ඛසච්චං, දුබ්බිධි විය සමුදයසච්චං, සුභික්ඛමිව නිරොධසච්චං, සුවුට්ඨි විය මග්ගසච්චං. අපිච මවරි-වෙර මූල-වෙරසමුග්ඝාත-වෙරසමුග්ඝාතුපායෙහි විසරුක්ඛ-රුක්ඛමූල-මූලූපච්ඡෙද තදුපච්ඡෙදුපායෙහි භය-භයමූල-නිබ්භය-තදධිගමුපා යෙහි ඔරිමතීර-මහොඝ-පාරිමතීර-තංඝාපපකවායාමෙහි ච යොජෙත්වා පෙතාතිඋපමාතො වෙදිතබ්බානීති එවමෙසු උපමාතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

"චතුසච්චතො"ති අත්ථි වෙත්ථ දුක්ඛං න අරියසච්චං, අත්ථි අරියසච්චං න දුක්ඛං, අත්ථි දුක්ඛඤ්චෙව අරියසච්චං ච, අත්ථි නෙව දුක්ඛං න අරියසච්චං; එස නයො සමුදයාදීසු. තත්ථ මග්ගසම්පයුත්තා ධම්මා සාමඤ්ඤඵලානි ච "ඉදනිච්චං සුඛං දුක්ඛ"නෙති වචනතො සඞ්ඛාරදුක්ඛතාය දුක්ඛං, නඅරියසච්චං. නිරොධො අරියසච්චං, න දුක්ඛං. ඉතරං පන අරියසච්චත්තයං සියා දුක්ඛං අනිච්චතො, න පන යස්ස පරිඤ්ඤාය භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති තථතෙන; සබ්බාකාරෙන පන උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකං දුක්ඛඤ්චෙව අරියසච්චං ච අඤ්ඤත්‍ර තණ්හාය; මග්ගසම්පයුත්තා ධම්මා සාමඤ්ඤඵලානි ච යස්ස පරිඤ්ඤාය භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති, තථතෙන නෙව දුක්ඛං න අරියසච්චං. එවං සමුදයාදීසු පි යථායොගං යොජෙත්වා චතුකෝටිතො පෙත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

"සුඤ්ඤතොඅනත්තාදිතී"ති එත්ථ සුඤ්ඤතොතාව පරමත්ථෙන හි

සබ්බානෙව සච්චානි වෙදක - කාරක - නිබ්බුත- ගමකාභාවතො සුඤ්ඤතීති වෙදිතබ්බානි, තෙනෙතං වුච්චති:

දුක්ඛමෙව හි න කොචි දුක්ඛිතො-කාරකො න විජ්ජති,
අත්ථි නිබ්බුති න් නිබ්බුතො පුමා-මග්ගමත්ථි ගමිකො න විජ්ජතීති.

අථවා:

ධුවසුභසුඛත්තසුඤ්ඤං-පුරිමවයමත්තසුඤ්ඤමමතපදං,
ධුවසුභසුඛත්තවිරහිතො-මඝෝ ඉති සුඤ්ඤතා තෙසු.

නිරොධසුඤ්ඤතා වා නිඤ්ඤා, නිරොධො ච සෙසනත්තයසුඤ්ඤෙසු ඵලසුඤ්ඤෙසු වා; එත්ථ හෙතුසමුදයෙ දුක්ඛස්සාභාවතො මග්ගෙ ච නිරොධස්ස නථලොසනබෙහොපකාහිවාදිනාපකතිවිය. හෙතුසුඤ්ඤං ච ඵලං දුක්ඛසමුදයානං නිරොධමග්ගානං ච අභාවතා. න හෙතුස මවෙතං හෙතුඵලං සමයවාදිනං විඅණුකාදි විය; තෙනෙතං වුච්චති:

තයම්ධනිරොධසුඤ්ඤං-තයෙන තෙනාපි නිබ්බුති සුඤ්ඤ
සුඤ්ඤෙසු ඵලෙන හෙතු-ඵලම්පි තං නෙතුනා සුඤ්ඤතනති.

**එවං තාව සුඤ්ඤතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.**

**'එකවිධාදිහි''නි** සබ්බමෙව වෙත්ථ දුක්ඛං එකවිධං පවත්තිභාවතො, දුවිධං නාමරූපතො, තිවිධං කාමරූපාරූපපත්තිභව භෙදතො, චතුබ්බිධං චතු ආහාරභෙදතො, පඤ්චවිධං පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධභෙදතො. සමුදයො පි එකවිධො පවත්තකභාවතො, දුවිධා මඩාදිට්ඨිසම්පයුත්තාසම්පයුත්තකතො, තිවිධො කාම-භව-විභවතණ්හා භෙදතො, චතුබ්බිධො චතුම්ගහපහෙය්යතො, පඤ්චවිධො රූපාභිනන්දනාදිභෙදතො, ඡබ්බිධා ඡතණ්හාකායභෙදතො, නිරොධො පි එකවිධො අසඞ්ඛතධාතුභාවතො, පරියායෙන පන දුවිධො සඋපාදිසෙස අනුපාදිසෙසභෙදතො, තිවිධො භවනන්තරූපසමතො, චතුබ්බිධොචතුමග්ගාධිගමනියතො, පඤ්චවිධොපඤ්චාභිනන්දනවූපසමතො, ඡබ්බිධොඡතණ්හාකායක්ඛයභෙදතො. මග්ගොපි එකවිධො භාවෙතබ්බතො, දුවිධො සමථවිපස්සනාභෙදතො, දස්සනභාවනාභෙදතො වා, තිවිධො බහිත්තයභෙදතො. අයං හි සපපදෙසත්තා නාගරං වියරජ්ජනන්ත්‍යපදෙසෙනිතිබෙත්ථිගිසඞ්ගනිතො; යථාහ: **තත්‍රාවුසො යො විසාඛ අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සම්මා බ්‍යා සඞ්ඛතා, නිබ්බි ච ඛවා ආවුසො විසාඛ ධම්මිකි අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සඞ්ඛතොති, සා වාවුසො විසාඛ සම්මාවාචා යො ච සම්මාකම්මන්තා යො ච සම්මාආජීවා, ඉමෙ ධම්මා සීලක්ඛන්ධෙ සඞ්ඛතාති, යො ච සම්මාවායාමො යා ච සතිම, යා ච සම්මාසමාධි, ඉමෙ ධම්මා සමාධික්ඛන්ධෙ සඞ්ඛ**

හිතා. සා ච සම්මාදිට්ඨි සෝ ච සම්මාසඞ්කප්පෝපස්සා, ඉමේ ධම්මා පඤ්ඤාක්ඛන්ධෝති සඞ්ගහිතානි. එත්ථ හි සම්මාවාචාදයෝ තයෝ සීලමෙව, තඤ්ච හෙ සජානිතෝ සීලක්ඛන්ධෙන සඞ්ගහිතා; කිඤ්චාපි හි පාළියං සීලක්ඛන්ධෙනිති ඉමිනෙව නිද්දෙසෝ කතෝ, අත්ථෝ පන කරණවසෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. සම්මාවායාමාදීසු පන තීසු සමාධි අත්තනෝ ධම්මතාය ආරම්මණෙ එකග්ගභාවෙන අප්පෙතුං න සක්කොති, විරියෙ පන පග්ගහකිච්චං සාධෙන්තෙ සතියා ච අපිලාපනකිච්චං සාධෙනතියා ලද්ධූපකාරෝ ඝනිතා සක්කොති; තත්‍රායං උපමා: යථාහි නහඤ්ඤනං කිඤ්චිස්සාමාති උය්‍යානං පවිට්ඨෙසු තීසු සහායෙසු එකෝ සුපුප්ඵිතං වම්මිකමත්ථකං දිස්වා හත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා පි ගහෙතුං න සක්ඛුණෙය්‍ය, අථස්ස දුතියෝ ඔනමිත්වා පිඨිං දදෙය්‍ය, සෝ තස්ස පිඨියං ඨත්වා පි කුප්පමානෝ ගහෙතුං න සක්ඛුණෙය්‍ය, අථස්ස ඉතරෝ අංසකූටං උපනාමෙය්‍ය, සෝ එකස්ස පිට්ඨියං ඨත්වා එකස්ස අංසකූටෙ ඔලුබ්භ යථාරුචිං පුප්ඵානි ඔචිනිත්වා පිළන්ධිත්වා නහඤ්ඤනං කීළෙය්‍ය, එවං සම්පදමිදං දට්ඨබ්බං. එකතෝ උය්‍යානං පවිට්ඨා තයෝ සහායා විය හි එකතෝ ජාතා සම්මාවායාමාදයෝ තයෝ ධම්මා, සුපුප්ඵිතවම්මිකෝ විය ආරම්මණං, හත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා පි ගහෙතුං අසක්කොනෙන්තා විය අත්තනෝ ධම්මතාය ආරම්මණෙ එකග්ගභාවෙන අප්පෙතුං අසක්කොනෙන්තා සමාධි, පිඨිං දත්වා ඔනතසභාවා විය වායාමෝ, අංසකූටං දත්වා ඨිතස්සභාවෝ විය සති. යථා තෙසු එකස්ස පිඨියං ඨත්වා එකස්ස අංසකූටං ඔලුබ්භ ඉතරෝ යථාරුචිං පුප්ඵං ගහෙතුං සක්කොති, එවමෙව විරියෙ පග්ගහකිච්චං සාධෙන්තෙ සතියා ච අපිලාපනකිච්චං සාධෙනතියා ලද්ධූපකාරෝ සමාධි සක්කොති ආරම්මණෙ එකග්ගභාවෙන අප්පෙතුං, තඤ්ච සමාධි යෙවෙත්ථ සජානිතෝ සමාධික්ඛන්ධෙන සඞ්ගහිතෝ, වායාමසතියෝ පන ඉධාධිප්පෙතා සඞ්ගහිතා හොන්ති; සම්මාදිට්ඨිසම්මාසඞ්කප්පෙසු පි පඤ්ඤූ අත්තනෝ ධම්මතාය 'අනිච්චං දුක්ඛමනත්තෝ'ති ආරම්මණං නිවෙජෙතුං න සක්කොති, විතක්කෙන පන ආභොගපෙත්වා ආකොටෙත්වා දෙන්තෙ සක්කොති, කථං? යථාහි හෙට්ඨා සඤ්ඤිකෝ කම්මපථං ගහෙත්වා ඨපෙන්වා සබ්බභාගෙසු ඔලොකෙතුකාමෝ සමානෝපි න චක්ඛුතලෙ නෙව පරිවත්තෙතුං සක්කොති, අඛුලිප්පබ්බානි පන පරිවත්තෙත්වා පරිවත්තෙත්වා ඉතොවිතෝ ච ඔලොකෙතුං සක්කොති, එවමෙව න පඤ්ඤූ අත්තනෝ ධම්මතාය අනිච්චාදිවසෙන ආරම්මණං නිවෙජෙතුං සක්කොති, අභිනිරොපන ලක්ඛණෙන පන ආහනනපරියාහනනරසෙන විතක්කෙන ආභොගපෙත්වා විය පරිවත්තනෙනෙන විය ච ආදායාදාය දිනනාමෙව නිවෙජෙතුං සක්කොති; තස්මා ඉධාපි සම්මාදිට්ඨි යෙව සජානිතෝ ප

සඤ්ඤාක්ඛන්ධෙන සඞ්ගහිතා, සම්මාසඞ්කප්පෝ පන පඤ්ඤාවසෙන සඞ්ගහිතෝ හොති; ඉතිඉමේ තීහිඛන්ධෙහි සඞ්ගහිතා මග්ගඞ්ගා විදිතා හොන්ති, තෙන වුත්තං "තීහිඛන්ධෙහි සඞ්ගහිතත්තා"ති. චතුඛ්ඛිධෝ සොතාපත්තිමග්ගාදිවසෙන. අපිච සබ්බානෙව සච්චානි එකවිධානි අවිනට්ඨතා අභිසෙඤ්ඤ්‍යත්තභාවා. දුවිධානි ලෞකිකලෝකුත්තරතෝ, සඞ්ඛතාසඞ්ඛතතෝ වා, තිවිධානි දස්සනභාවනාහි පහාතබ්බතෝ අප්පහාතබ්බතෝ ච, චතුබ්බිධානි පරිඤ්ඤ්‍යාදිභෙදතෝති එවමෙත්ථ එකවිධාදිහි විනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බෝ.

**සභාගවිසභාගභෙදාති** සබ්බානෙව ච සඩ්ඩානි අඤ්ඤමඤ්ඤං සභාගානි අවිනට්ඨතෝ අත්තසුඤ්ඤත්තා දුක්ඛරපරිවෙධතෝ ච යථාහ: **කතමා කිං මඤ්ඤසි ආනන්ද, කතමං නු ඛෝ දුක්ඛරතරං වා දුරභිසම්භවතරං වා, යෙ වා දුරනුභාව සුඛුමමන කාලවජ්ඣන ලෙන අසනං අතිපාතොඝ්‍ය සමාඛ්‍යානුපාඛ්‍යා අවිරාඛිතං: යො වා සතඛාහි නානසවාලසසකාවිසාකාමිංසවිවිඤ්ඤ්‍යානි? එත දෙවහනෙනදුක්ඛතරතරඤ්චෙව දුරභිසම්භවතරඤ්ච යා සතඛාහි නානසවාලඤ්ඤකාවිසාකාමිංසවිවිඤ්ඤ්‍යානි. තස්මාතිහානන්ද දුප්පඤ්ඤාපිඤ්ඤිතරං පඤ්ඤාපිඤ්ඤිතා ඉදං දුක්ඛන්ති සථාගතං පඤ්ඤාපිඤ්ඤිතා=පෙ:=අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදාති සථාගතං පඤ්ඤාපිඤ්ඤිතා**ති. විසභාගානි සලක්ඛණවවත්ථානතෝ. පුථුමානි ච වෙසභාගානි දුරවගාහතෙතනගම්භීරභාවාලොභියනභාසාසවභාවාව; විසභාගානි ඵලහෙතුභෙදතෝ පරිඤ්ඤ්‍යාදිභෙදතෝ ච. පච්ඡිමානිපි වෙ සභාගානි ගම්භීරතෙතනදුරවගාහභාවාලොභනීයභාවා අනාසවභාවා ච; විසභාගානි විසයවිසයිභෙදතෝ සච්ඡිකාතබ්බභාවෙනබ්බතෝ ච, පඨමතතියානි වාපි සභාගානි ඵලපදෙසතෝ, විසභාගානි සඞ්ඛතාසඞ්ඛතතෝ. දුතියචතුත්ථානි වාපි සභාගානි හෙතුඅපදෙසතෝ, විසභාගානි එකන්තකුසලාකුසලතෝ. පඤ්චමචතුත්ථානි වාපි සභාගානි සඞ්ඛතතෝ, විසභාගානි ලෞකිකලෝකුත්තරතෝ. දුතියතතියානි වාපි සභාගානි නෙව සෙක්ඛාසෙක්ඛභාවතෝ, විසභාගානි සාරම්මණානාරම්මණතෝ.

ඉති එවං පකාරෙති-න යෙහිව විවකඛණෝ,
විජඤ්ඤු අරියසච්චානං-සඛාගවිසභාගතන්ති.

**ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ**
**පඤ්ඤාභාවනාධිකාරෙ**

## ඉන්ද්‍රියසච්චනිද්දෙසොනාම ✓

**සොළසමෝ පරිච්ඡෙදෝ.**

# 17

## පඤ්ඤත්තිභූමි නිද්දෙසෝ

### අථවා

## පටිච්චසමුප්පාද නිද්දෙසෝ

———:o:———

ඉදානි ඛන්ධායතනධාතු ඉන්ද්‍රියසච්චපටිච්චසමුප්පාදදිභෙදා ධම්මා භූමි"ති එවං වුත්තෙසු ඉමේසු පඤ්ඤත්තිභූමිභූතෙසු ධම්මෙසු යසමා පටිච්චසමුප්පාදෙ වෙව ආදිසද්දෙන සඞ්ගහිතා පටිච්චසමුප්පන්නා ධම්මා ච අවසෙසා හොන්ති, තස්මා තෙසං වණ්ණනානයකොසල්ලත්ථං අනුපපත්තෙහා. තත්‍ථ අවිජ්ජාදයෝ තාව ධම්මා පටිච්චසමුප්පාදෙති වෙදිතබ්බා, වුත්තං හෙතං භගවතා: කතමඤ්ච භික්ඛවෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ? අවිජ්ජාපච්චයා භික්ඛවෙ සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං, සළායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවෝ, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති, අයං වුච්චති භික්ඛවෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ" ති. ජරාමරණාදයො පන පටිච්චසමුප්පන්නා ධම්මාති වෙදිතබ්බා, වුත්තං හෙතං භගවතා: කතමෙ ච භික්ඛවෙ පටිච්චසමුප්පන්නා ධම්මා? ජරාමරණං භික්ඛවෙ අනිච්චං සඞ්ඛතං පටිච්චසමුප්පන්නං ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මං. ජාති භික්ඛවෙ -පෙ- භවෝ, උපාදානං, තණ්හා, වෙදනා, ඵස්සො, සළායතනං, නාමරූපං, විඤ්ඤාණං, සඞ්ඛාරා, අවිජ්ජා භික්ඛවෙ අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා. ඉමෙ වුච්චන්ති භික්ඛවෙ පටිච්චසමුප්පන්නා ධම්මා"ති. අයං පනෙත්‍ථ සඞ්ඛෙපො. පටිච්චසමුප්පාදෙති පච්චයධම්මා වෙදිතබ්බා; පටිච්චසමුප්පන්නා ධම්මාති තෙහි තෙහි පච්චයෙහි නිබ්බත්තධම්මා; කථම්දං ජානිතබ්බන්ති චෙ? භගවතො වචනෙන, භගවතා හි පටිච්චසමුප්පාද පටිච්චසමුප්පන්නා ධම්මදෙසනාසුත්තෙ: කතමෙ ච භික්ඛවෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ? ජාතිපච්චයා භික්ඛවෙ ජරාමරණං, උප්පාදා වා තථාගතානං අනුප්පාදා වා තථාගතානං ඨිතාව සා ධාතු ධම්මට්ඨිතතා ධම්මනියාමතා ඉදප්පච්චයතා, තං තථාග

නො අභිසඞ්ඛරිත්වා අභිසඞ්ඛරොති, අභිසඞ්ඛරිත්වා අභිසඞ්ඛතා ආ
යූහනි දෙසෙනි සඤ්ඤූපනි කප්පෙනි විවරති විභජති උත්තානි
කරොති, පඤ්ඤායති වාති ඉමායි=මෙහි= අභිසඞ්ඛරොතීති අභිසඞ්ඛ
රා, උපය දී වා භාවනාභාගා =යම= උත්තානිකරණතීති පඤ්ඤායති
වාති. අභිසඞ්ඛතවිඤ්ඤාණා හික්ඛවෙ සංඛාරා, ඉති ඛො නිස්සාව ඡා
සත්ත ගථායා වෙච්චතා අසඤ්ඤූපනා ඉදඤ්ඤවච්ඡතා, අඤ්ඤ ඛුවවනි
සිස්සිකවෙ සවිඤ්ඤඤ්ඤූපනාදෙතු. එව පටිවිඤ්ඤූපනාදං දෙසෙනෙන
න තථාදීහි වෙවචනෙහි පඤ්ඤාධම්මං ච පටිසිඤ්ඤූපනාදෙති වු
ත්තා, තස්මා ජරාමරණාදීනං ධම්මානං පටිඤ්ඤාලක්ඛණං පටිච්ච
සමුප්පාදෙ දුක්ඛානුබුද්ධිනාරණා, සුඤ්ඤතාපච්චුපට්ඨානොති වෙදිත
බ්බා. ඉසා පනායං නෙති නෙති පච්චයෙයි අනුනානිත්තෙහෙව න
සස නස්ස ධම්මස්ස සඳිභවතා නථතාති; සාමඤ්ඤා උපනෙසු පච්ච
යෙසු ඔතුනතාමපි තතො නිබ්බත්තනධම්මානං අසමඤ්ඤාභාවතො
අවිකථතාති; අඤ්ඤුධම්මපච්චයෙති අඤ්ඤුධම්මඤ්ඤූපනාතො අන
ඤ්ඤුථතාති: යථාවුත්තානං එතෙසං ජරාමරණාදීනං පච්චයතො
වා පච්චයසමුහනතො වා, ඉදප්පච්චයතාති වුත්තං. තත්‍රායං වචන
ත්ථා: ඉමෙසං පච්චයා, ඉදප්පච්චියා, ඉදප්පච්චයා එව ඉදප්පච්චයතා,
ඉදප්පච්චයානංභා සමූහෙ ඉදප්පච්චයතාලක්ඛණංපනෙත්ථ සදඤ්ඤා
තො පරියෙසිතබ්බං; හෙතු පන පටිච්ච සමුහ ච ත්තබ්බියපරිකප්පිත
පකතිපුරිසාදිකාරණාභිරහිතෙ කෙවලෙ උපාදෙ පටිච්චසඤ්ඤූපනාදෙති
එවං උපාදවත්තා පටිච්චසඤ්ඤූපනාදෙති වදන්ති, තං න යුජ්ජති,
කස්මා? සුඤ්ඤතාභාවතො සුඤ්ඤතාවිරොධතො ගම්භීරභාවසඤ්ඤාව
තො සදඤ්ඤහෙදතො ච; උපාදම්හිත්තා පටිච්චසඤ්ඤූපනාදෙති හි
සුඤ්ඤං නාම, තං පටිච්චසඤ්ඤූපනාදෙති ච වදන්තාඤ්ඤ පදෙස
විහාරඤ්ඤාතිරොධා ආපජ්ජති, කථං? භාරතො හි අථ
ඛො භගවා රහනිසා සම්ම ඛාමා පටිසල්ලානාදං අනුලොම පටි
ලොමං මණසාකාසිති ආදිවචනතො පටිච්චසඤ්ඤූපනාදමනසිකාරෝ
පඨමාභිසම්බුද්ධිනාරෝ පදෙසවිහාරෝ ච නසෙඛානදෙසවිහාරා,
යථාහ: සෙඛා පඨමාභිසම්බුද්ධිනාරෝ සම්මාභිසම්බුද්ධො භික්ඛ
මි, තස්ස පදෙසෙන විහාසි”නති. ඤාත්ව පච්චයාකාරදස්සනෙන
විහාසි, න උපාදම්හිත්තාදස්සනෙනාති, යථාහ: ඉතා එවං පඨාකාමි,
මිච්ඡාදිට්ඨිපච්චයා පි ඉච්ඡිතං, ඉමම්හිදිට්ඨිපච්චයා පි ඉච්ඡිතං, මිච්ඡා
සඞ්ඛප්පපච්චයා පි ඉච්ඡිතංති සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. එවං උපා
දම්හිත්තා පටිච්ච සඤ්ඤූපනාදෙති වදන්තාඤ්ඤ පදෙසවිහාරඤ්ඤාතිරොධො
ආපජ්ජති; තථා කච්චානඤ්ඤතවිරොධා, කච්චාන සුත්තෙ පි හි

ලොකසමුදයං ඛෝ කච්චාන යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතෝ යථා ලෝකෙ නත්ථිතා, සා න හොතීති අනුලොමපටිච්චසමුප්පාදෙ ලොකසච්චයතොලොකසමුදයොති උච්ඡෙදදිට්ඨිසමුග්ඝාතත්ථං පකාසිතො, න උප්පාදමත්තං; න හි උප්පාදමත්තදස්සනෙන උච්ඡෙදදිට්ඨියා සමුග්ඝාතො හොති, පටිච්චයානුප්පරමදස්සනෙන පන හොති, පච්චයානුප්පරමෙ ඵලානුප්පරමතොත්. එවං උප්පාදමත්තං පරිච්චයමුප්පාදෙති වදන්තස්ස කච්චානසුත්තවිරොධොපි ආපජ්ජති. "ගම්භීරාභාසඤ්චිමෙ වච්ච"න්ති, වුත්තං ඛෝ පනෙතං භගවතා: ගම්භීරෙ ඔභාසං ආරබ්භ සඞ්ඛිත්තෙන උප්පාදෙ ගම්භීරාවභාසතා වුත්ති. ගම්භීරත්තං ච නාම මඤ්ඤිඩ්ඩං, තං පරතො වණ්ණයිස්සාම; තං උප්පාදමත්තෙන නත්ථි; චතුසච්චනයපටිමණ්ඩිතා පනෙතං පටිච්චසමුප්පාදං වණ්ණයන්ති, නත්ථි නයවිත්තකං උප්පාදමත්තෙන නත්ථිති ගම්භීරනයාභාවතොපි න උප්පාදමත්තං පටිච්චසමුප්පාදෙ. "සඳ්දහෙදතොවා"ති පටිච්චසමුප්පාදෙ ච පනායං සමානෙ කඤ්ඤාරිපුබ්බකාලෙ පඤ්ඤාරිත්තතොරෙ හොති, කෙසඤ්චිදේව "චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උපජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණ"න්ති ඉධ පන භාවභාවතොහ උප්පාදඤ්ච උප්පාදානඤ්ච පඤ්ඤාපනවිත්තතා සමානෙ සමානසන්තතිභාවතොඤ්ච ඒකදෙසෙපි හි උප්පාදමත්තං පරිච්ඡිජ්ජ පඤ්ඤාපෙති. තත්ථ සියා: "හොති" සද්දොහ ඝටං යොජෙත්වා "පටිච්චසමුප්පාදෙ හොති"ති, නං න යුත්තං, භාවතා? යොහාවතොවෙව උප්පාදඤ්ච උප්පාදප්පහානිඤ්ච පඤ්ඤාපෙති; "පටිච්චසමුප්පාදං ඛො හිත්වාඩෙ දෙසෙස්සාමි, කතමඤ්ච හිත්වාඩෙ පටිච්චසමුප්පාදං" =එස= අයං බුද්ධවිභඞ්ගෙ නිද්දෙසපදෙසු සබ්බෙසු ඒවමෙව ඉමෙසු හි පදෙසු එතෙසුපි ඝඩං "හොති" සද්දොයොජෙතබ්බා න ගච්ඡති. න ච උප්පාදෙ හොති, සචෙ හෙවය්ය, උප්පාදඤ්ච පි උප්පාදතා පඤ්ඤාපෙය්යාති. යෙපි මියඤ්ඤන්ති: ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච නාවෙ, ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච නාවෙ ච නාම යො ආකාරෙ අවිජ්ජාදීනං සඞ්ඛාරාදිපාපුණාවෙතබ්බතු, සෙ තඤ්ච තඤ්ච සඞ්ඛාරවිකාරෙ පටිච්චසමුප්පාදඤ්ච ඤත්වා; කෙසඤ්චා හා යුජ්ජති, කතමා? අවිජ්ජාදිනං හෙතුඵලවවත්ථානතො, භගවතා හි: තඤ්ච හිත්වා ඤාණඤ්ච එතෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයතා එතප්පච්චයෙ ජරාමරණාය සඳ්දහ ජානි=පෙ= ඤාණාය සඳ්දහ දිට්ඨිජානි එවං අවිජ්ජාදයොව හෙතුනි වුත්තා න තෙසං විභාවෙතබ්බතා"පටිච්චසමුප්පාදඤ්ච පනායං ඛෝ පටිච්චසමුප්පාදං දීපෙති පකාසෙතබ්බා" ඉති යතෙතං වුත්තං, තං සම්මා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

යා පනෙසේ සම්පිණ්ඩිතසමුප්පන්නඤ්ඤාණවවත්ථානවසෙන උප්පාදෙ සෙවායං වුත්තොති සඤ්ඤා උප්පජ්ජේ, සා ඉමිස්ස පදස්ස එවමත්ථං ගහෙත්වා වුප්පසමෙතබ්බා, භගවතා හි:

වෙඩා තනෝ පවත්තෙන-ධම්මසමූහෙ යතෝ ඉදං වචනං,
තපපච්චයෝ තතෝයං-ඵලෝපචාරෙන ඉති වුත්තෙනා.

යෝ හි අයං පච්චයතාය පවත්තෙනා ධම්මසමූහෝ, තඤ්ච පටිච්ච සමුප්පාදෙති ඉදං වචනං වෙඩා ඉච්ඡන්ති, සෝ හි යස්මා පතීයමානෝ නිත්තාය සුඛාය ච සංවත්තති, තස්මා පච්චෙතුමරහන්ති තං පණ්ඩිතානි පටිච්චෝ; උපජ්ජමානෝ ච සහ සම්මා ච උප්පජ්ජති, න එකෙකතෝ නාපි අහෙතුතෝනි සමුප්පාදෝ; අපිච සහ උප්පජ්ජතීති සමුප්පාදෝ, පච්චයසාමඤ්ඤං පන පටිච්ච න පච්චඛ්ඛායාති එවම්පි පටිච්ච ච සෝ සමුප්පාදෝ චාති පටිච්චසමුප්පාදෝ. තස්ස චායං හෙතුසමූහෝ පච්චයෝති තපපච්චයෝ,තපපච්චයතනා අයම්පි යථා ලොකෙසෙමහස්ස පච්චයෝ ගුළෝ "සෙමහගුළෝ"ති වුච්චති, යථාච සාසනෙ සුඛපච්චයෝ බුඩ්ඨානං උප්පාදෙ "සුඛෝ බුඩ්ඨානං උප්පාදෙ"ති වුච්චති,නථා පටිච්චසමුප්පාදෙ ඉච්චෙව ඵලවොහාරෙන වුත්තොනි වෙදිතබ්බෝ. අථවා:

පටිමුඛම්තොනි වුත්තෙනා-හෙතුසමූහෝ අයං පටිච්චොති,
සහිතෙ උප්පාදෙති ච-ඉති වුත්තෙනා සෝ සමුප්පාදෙ.

යෝ හි එස සඞ්ඛාරාදීනං පාතුභාවාය අවිජ්ජාදිඑකෙකහෙතු සිසෙන නිද්දිට්ඨෝ හෙතුසමූහෝ, සෝ යාධාරණඵලනිප්පාදකසෙන අවෙකල්ලත්තෙනන ච යාමඤ්ඤාඛ්‍යානං අඤ්ඤමඤ්ඤෙන පටිමුඛං ඉතෝ ගතොනි කත්වා පටිච්චොනි වුච්චති; සඛායං සහිතෙ ඒව අඤ්ඤමඤ්ඤං අවිනිබෙභාගවුත්තිඛමේම උප්පාදෙතීති සමුප්පාදෙතිපි වුත්තෙනා; එවම්පි පටිච්චෝ ච සෝ සමුප්පාදෙ චාති පටිච්චසමුප්පාදෙ. අපරොනයෝ:

පච්චයයතා අඤ්ඤමඤ්ඤං-පටිච්ච යස්මා යමං සහ ච ඛම්මං,
අයමුප්පාදෙති තතෝ පි-එවම්ඛ භාසිතා මුනිනා,

අවිජ්ජාදිසිසෙන නිද්දිට්ඨපච්චයෙසු හි යෙ පච්චයා යං සඞ්ඛාරාදිකං ඛම්මං උප්පාදෙනති, න තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අපටිච්ච අඤ්ඤමඤ්ඤවෙකල්ලෙ සති උප්පාදෙතුං සමත්ථොනි; තස්මා පටිච්ච සමං සහ ච න එකෙකදෙසං නාපි පුඛ්ඛිපරභාවෙන අයං පච්චයතා ඛමේම උප්පාදෙතීති අත්ථානුසාරවොහාරකුසලෙන මුනිනා එවම්ඛ භාසිතා "පටිච්චසමුප්පාදෝ"ත්වෙව භාසිතානි අපෙනා. එවං භාසමානෙන ච:

පුරිමෙන සඤ්ඤාදීන-මහාවෙ පච්ඡිමෙන ච පදෙන,
උවෙජදදීපිතාතෝ-වයෙන පරිදීපිතෝ ඤ්‍යෝ.

"පුරිමෙනා"ති පච්චයසාමඤ්ඤපරිදීපකෙන පටිච්චපදෙන පච්චයසාමඤ්ඤං පච්චයසාමඤ්ඤියං ආගතත්තා සස්සතාදිහෙතු-විසමහෙතු-වසවත්තිවාදප්පහෙදනං සස්සතාදීනං අභාවෝ පරිදීපිතෝ හොති; කිඤ හි සස්සතාදීනං අහෙතුආදිවසෙන වා පවත්තානං පච්චයසාමඤ්ඤියානි. "පච්ඡිමෙන ච පදෙනා"ති ධම්මානං උප්පාද පරිදීපකෙන සමුප්පාදපදෙන පච්චයසාමඤ්ඤියං ධම්මානං උප්පත්තිතෝ විහතා උච්ඡෙද— නත්ථික – අකිරියවාදා නි උච්ඡෙදදිට්ඨිතෝ පරිදීපිතෝ හොති; පුරිමපුරිමපච්චයවසෙන හි පුනප්පුනං උප්පජ්ජමානෙසු ධම්මෙසු කුතෝ උච්ඡෙදනත්ථිකාභ්‍රියවාදා නි. "ඉමෙනා"ති සකලෙන පටිච්චසමුප්පාදවචනෙන, තස්සා තස්සා පච්චයසාමඤ්ඤියා සන්තතිං අවිච්ඡින්දිත්වා තෙසං තෙසං ධම්මානං සම්භවතෝ මජ්ඣිමා පටිපදා; "ඉමා කරොති, සෝ පටිසංවෙදෙති, අඤ්ඤා කරොති, අඤ්ඤා පටිසංවෙදෙති"ති වාදප්පහානං, ජනපදනිරුත්තියා අනභිණිවෙසෝ, සම්මදෙව අනතිධාවනන්ති අයං ඤායෝ පරිදීපිතෝ හොතීති අයංතාව පටිච්චසමුප්පාදෝති වචනමත්තස්සත්ථෝ.

යා පනායං භගවතා පටිච්චසමුප්පාදං දෙසෙන්තෙන අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරෝති ආදිනා නයෙන නිකඛිත්තා තන්ති, තස්සා අත්ථ සංවණ්ණනං කරොන්තෙන විභජ්ජවාදිමණ්ඩලං ඔතරිත්වා ආචරියෙ අනාරාධනීයකිඤ්චන්තෙන සහසමථං අවොකකමන්තෙන පරසමයං අනාරුහන්තෙන සුත්තං අප්පටිබාහන්තෙනානවජ්ජතාය අත්තුලා මෙන්නා මහාපදෙසඔලොකනෙන්තෙන ධම්මං දීපයන්තෙන අත්ථං ඤාණෙන්තෙන තමෙවඤ්ච පුනරාවත්තෙන්තෙන අපරෙහි පි පරියායනයෙහි නිද්දිසන්තෙන ච යථා අත්ථසංවණ්ණනා කාතබ්බා හොති, පකතියා පි ච දුඤ්ඤරාවපටිච්චසමුප්පාදස්ස අත්ථසංවණ්ණනා, යථාහු පොරාණා:

සච්චං සඤ්ඤා පටිසඞ්ඛි-පච්චයාකාරමෙව ච,
දුද්දසා චතුරෝ ධම්මා-දෙසෙතුං ච සුදුක්කරාති.

තස්මා අඤ්ඤත්‍ර ආගමාධිගමපපඤ්ඤෙහි න සුකරා පටිච්චසමුප්පාදස්ස අත්ථවණ්ණනාති පටිඤ්ඤාතත්තා:—

වත්තුකාමොම්හි අහං අජ්ජ-පච්චයාකාරවණ්ණනං,
පතිඨා නාධිගච්ඡාමි-අපෙක්ඛිතාලෙහාව සාගරං.

සාසනං පනිදං නානා-දෙසනානයමණ්ඩිතං,
පුබ්බාචරියමග්ගාව-අඛ්බාවජ්ජිත්වා පවත්තති,

යඤ්ච තඤ්ච තදුභයං-සඤ්ඤාය'ත්ථවිඤ්ඤාණං,
ආරභිස්සාම් එතස්ස-තං පුණ්ණාථ සමාහිතා.

වුත්තඤ හෙතං පුබ්බාචරියෙහි

යෝ කොචි'මං අභිඤ්ඤා සුඤ්ඤත්ථා,
ලභෙථ පුබ්බාපරියං විසෙසං,
ලබ්භා පුබ්බාපරියං විසෙසං,
අදස්සනං මච්චුරාජස්ස ගච්ඡෙති.

**අභිඤ්ඤාපඨමා සංඛාරාති** ආදිසු ආදිතො යෙව තාව:

දෙසනාභෙදතො අත්ථ-ලක්ඛණෙකත්තාදිතො,
අඛණානං ච වචනානා-මේකසන්තතිබන්ධිතා මිතිඣයො.

තත්ථ **දෙසනාභෙදතොති** භගවතො හි, වළලිආරකාහං චතුත්ථං පුරිසානං වළලිගහණං විය ආදිතො වා මජ්ඣිතො වා පඤ්ඤාය යාව පරියොසානං, හට්ඨා පරියොසානතො වා මජ්ඣිතෝ වා පඤ්ඤාය යාව ආදිති චතුබ්බිධා පටිවිසයුප්පාදදෙසනා; ඨපිතා වළලිආරකෙසු චතුත්ථ පුරිසෙසු එකා වළලිඅග්ගිලමෙව පඨමං පස්සති, සෙ තං ඉතරෙ පේක්ඛිත්වා සබ්බං ආඝාතිතිවිතා ආදාය කම්මෙ උපනෙති, එවං භගවා ඉතිඅත්ථ ගිහිකාලෙ අභිඤ්ඤාපවිසයා සංඛාරා—පෙ—ඤාණපරම්පරා ඡඤ්ඤරණතෝති ආදිතො පඤ්ඤාය යාව පරියොසානාපි පවිවිසයුප්පාදං දෙසෙන්තියථා තත්ථ තෙසුපි රිසෙසු එකෙ වළලියාමජ්ඣිං පඨමං පස්සති, සෙ මජ්ඣිමෙ ඊසදිත්ථි උපරිභාගං යෙව දාඨාබ්භිති ආදාය කම්මෙ උපනෙති, එවං භගවා **ඉත්ථං** වෙදනං අනිච්චතෝ අභිඤ්ඤාදයෝ අභිඤ්ඤාදයෝ අරහත්තඤ්ච පාපෙත්වා උපසඤ්ඤාති නාදිං, ඉමා අභිඤ්ඤාසු ඤාණං, ඤාණුප්පාදකඤ්ච, ඤාණසොතඤ්ච චක්ඛු, හඤ්ඤවිවඤ්ච ඤාණන්ති මඤ්ඤතොපවත්තාය යාව පරියොසානාපි දෙසෙති.යථා ච තෙසු පුරිසෙසු එකො වළලියා අඟං පඨමං පස්සති, සෙ අඤ්ඤෙ ඉතරෙවා අඤ්ඤානුසාරෙන යාව මුලා සබ්බා ආදාය කම්මෙ උපනෙති, එවං භගවා ඤාණිවවඤ්ච ඤාණං ධම්මරාණන්ති ඉති ඉමා සංඛාරා ඛුත්තං ඤාණිවවඤ්ච ඤාණං ධම්මරාණං, ඤාණං ඉමා එකාව නොහොති? ඤාණිවවඤ්ච ඤාණං ඤාණමරණං, දිවංඤාණා එකාව නොහොති: ඤාණිවවඤ්ච ඤාණං ධම්මරාණන්ති. ඉවඤ්චවඤ්ච ඤාණ =පෙ= අභිඤ්ඤාඤවඤ්ච සංඛාරාති ඉති ඉමා පඤ්ඤාසං ඛුත්තං, අභිඤ්ඤාපවිවඤ්ච ඤාණං ඤාණං ඉමා, ඤාණං වා, සාථං ඉමා එකාව නොහොතීති? පරියොසානාදතො පඤ්ඤාය යාව ආදිතොපි පටිවිසයුප්පාදං දෙසෙති. යථා පතොතෙසු පුරිසෙසු එකො වළලියා මජ්ඣිමෙව පඨමං පස්සති, සෙ මජ්ඣිමෙ ඊසදිත්ථි හෙට්ඨා ඔතරතෙතා

යාව මූලා ආදය තමෙම උපනෙහි, එවං භගවා **ඉමෙ භික්ඛවෙ වජ්ජාගෙ ආහාරා කිංනිදානා කිංසමුදයා කිං ජාතිකා කිං පභවා?** ඉමං ඔඤාහරථ ආහාරා තණ්හා නිදානා තණ්හාසමුදයා තණ්හාජාතිකා තණ්හාපභවා. තණ්හා කිංනිදානා, වෙදනා, ඵස්සෙ, ඡළායතනානං, නාමරූපං, විඤ්ඤාණං, සඞ්ඛාරා කිංනිදානා =පෙ= සංඛාරා අවිජ්ජා නිදානා —පෙ— අවිජ්ජාපභවාති මජ්ඣිමා පඤ්ඤා යාව ආදිතො දෙසෙති. කස්මා පනෙවං දෙසෙතීති? පටිච්චසමුප්පාදඤ්ච සමෙතෙහිදුක්ඛාතා සඤ්ච දෙසනාවිලාසපප භෙදතාහා; සම්භතාහදුක්ඛෙ හි පටිච්චසමුප්පාදෙ, තතො තතො සුඛ යපටිවෙධාය සංවිත්තන්ති යෙව; දෙසනාවිලාසපත්තෙහා ච භගවා චතුවෙසාරජ්ජපරිසඞ්ඛිදුයොගෙන චතුබ්බිධනමහිරාභවපපත්තියාව, යො දෙසනාවිලාසපත්තාහා නානානයෙනෙව ධම්මං දෙසෙති. විසෙසතො පනඤ්ච යා ආදිතො පඨාය අනුලොමදෙසනා, සා පච්ඡිමිකාරණිච්චානයසම්ලක්ඛණං වෙනෙය්‍යජනං සම්පාපයතො යථා සකෙහි කාරණෙහි පවත්තිසඞ්ඛාතස්ස උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකස්ස උපාදානං තණ්හා පච්චයා හොති එවං තණ්හාපි පරියෙසනාතොපඨාය පටිලාභදෙසනා, සා 'අවිජ්ජා ඛ්වායං ලොකො ආපන්නෙහා ජායති ච ජීයති ච මියති ච චවති ච උපපජ්ජති චා'ති ආදිනා නයෙන කිඤ්චාපන්නං ලොකං අනුලොමෙන්තියා තුච්ඡිභාවපටිවෙධානුසාරෙන තස්ස ත සස ජරාමරණාදිකස්ස දුක්ඛස්ස අත්තනා අධිගතකාරණසඤ්ඤාපනං. යා මරණිකෙ පඨාය යාව ආදි පච්ඡිමා, සා ආහාරනි දානවිච්ඡෙදපහානානුසාරෙන යෙව අතීතං අද්ධානං අභිහරිත්වා පුන අනීතඛ්ඩතෙ පභුති තෙහුපලද්ධිපරිපාටිසඤ්ඤාපනං. යා පන මජ්ඣිමා පඨාය යාව පරියෙසනානං පච්ඡිමා සා පඨමුප්පත්තෙන අඩ්ඩනෙ අතීතානතඛ්ඩතෙහුසන්ධානතො පභුති අතීතානතඛ්ඩසඤ්ඤාපනං. කාසු යා පච්චුප්පන්නාරණසම්ලක්ඛණස්ස වෙනෙය්‍යජනස්ස යථාසකෙහි කාර ණෙහි පවත්තිසඞ්ඛාතස්ස උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකස්ස උපාදානං තණ්හා පච්චයා හොති එවං තණ්හාපි වෙදනාපච්චයා හොති එවං වෙදනාපි ඵස්සපච්චයා හොති එවං ඵස්සාදීනම්පි වසෙන පච්චුප්පන්නං අද්ධානං අභිහරිත්වා පුන අනාගතඛ්ඩතෙ පභුති තෙහුපලද්ධිපරිපාටිසඤ්ඤාපනං. යා පන මජ්ඣිමා පඨාය යාව පරියෙසනානං පච්ඡිමා සා පඨමුප්පත්තෙන අඩ්ඩනෙ අනාගතඛ්ඩතෙහුසන්ධානතො පභුති අතීතානතඛ්ඩසඤ්ඤාපනං. කාසු යා පච්චුප්පන්නාරණසම්ලක්ඛණස්ස වෙනෙය්‍යජනස්ස යථාසකෙහි කාර ණෙහි පවත්තිසඞ්ඛාතස්ස උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකස්ස උපාදානං තණ්හා පච්චයා හොති එවං තණ්හාපි වෙදනාපච්චයා හොති එවං වෙදනාපි ඵස්සපච්චයා හොති එවං ඵස්සාදීනම්පි වසෙන අනාගතං අද්ධානං ආහරිත්වා පුන පච්චුප්පන්නඛ්ඩතෙ පභුති තෙහුපලද්ධිපරිපාටිසඤ්ඤාපනං. යා පඨමුප්පත්තිසඤ්ඤාපනා, සා ඉධ නිකඛිත්තාති වෙදිතබ්බා.

කස්මා පනෙස අවිජ්ජා ආදිතො වුත්තා? කිං පනනිවිදිතං පකති විය අවිජ්ජා පි අකාරණං, මූලකාරණං ලොකස්සාති? න අකා රණං, අඤ්ඤත්‍රමුදයා අවිජ්ජාඤ්ඤමුදයොති හි අවිජ්ජාඤ කාරණං වු තත්තං. අථ පන පරියායෙ යෙන මූලකාරණං සියා, තො පනෙසොති? වට්ටකථාය සීසනාවෙන, ගහඩ්ඩ හි වට්ටඤ්ඨං කථෙතෙන්තා වෙ ධම්මෙ සියං කත්තා නථෙති, අවිජ්ජං වා, යථාහ: **පුරිමා භික්ඛවෙ කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජාඤ, ඉතො පුබ්බෙ අවිජ්ජා නාහොසි, අථ පච්ඡා සම්භවිනි, එවඤ්චිදං භික්ඛවෙ වුච්චති; අථ ච පන**

**පඤ්ඤත්තානි ඉදප්පච්චයා අවිජ්ජාති.** භවනිමිත්තං වා, යථාහ: **සුදිමා භික්ඛවෙ නො නෙ පඤ්ඤත්තානි භවනිමිත්තා, ඉතො සුබෙබ භව නිමිත්තා නාමෙතානි, අථ පච්ඡා සමභවින්ති, එවමෙතං භික්ඛවෙ වුච්චති, අථ ච පන පඤ්ඤත්තානි ඉදප්පච්චයා භවනිමිත්තාති.** කස්මා පන භගවා වට්ටකථං කථෙන්තො ඉමෙ ත්‍රව ධම්මෙ සීසං කත්වා කථෙතීති? සුගතිදුග්ගතිගාමිනො කම්මස්ස විසෙසහෙතු භූතත්තා; දුග්ගතිගාමිනො හි කම්මස්ස විසෙසහෙතු අවිජ්ජා, කස්මා? යස්මා අවිජ්ජාභිභූතො පුථුජ්ජනො අග්ගිසන්තාපා- ලගුළාභිඝාත- පරිස්සමාභිභූතා විය ක්ඛිත්තාවී තාය පරිස්සමාතුරතාය නිරස්සාදම්පි අත්තනො අනත්ථාවහම්පි උණ්හොදකපානං විය කිලෙසසන්තාපනො නිරස්සාදම්පි දුග්ගතීනිපාතනතො ව අත්තනො අත්ථාවහම්පි පාණාතිපාතාදිං අනෙකපපකාරං දුග්ගතිගාමිකම්මං ආරභති. සුගතිගාමිනො පන කම්මස්ස විසෙසහෙතු භවනිමිත්තා, කස්මා? යස්මා භවනිමිත්තාභිභූතො පුථුජ්ජනො සා වුත්තප්පකාරා ගාවි සීතුදකතා ණත්ථාය සප්පස්සාදං අත්තනො පරිස්සමවිනොදනං ච සීතුදකපානං විය කිලෙසසන්තාපවිරහතො සප්පස්සාදං සුගතිසම්පාපනෙන අත්තනො දුග්ගතිදුක්ඛපරිස්සමවිනොදනං ච පාණාතිපාතා වෙරමණිං ආදිං අනෙකපපකාරං සුගතිගාමිකම්මං ආරභති, එතෙසු පන වට්ට කථාය සිත්තුප්පත්තියු ධම්මෙසු කත්ථචි හනවා එකධම්මමූලිකං දෙසනං දෙසෙති, සෙය්‍යථිදං? **ඉති භවා භික්ඛවෙ අවිජ්ජූපනිසා සංඛාරා, සංඛාරූපනිසං විඤ්ඤාණන්ති** ආදි. කථා උපාදානිමෙසු **භික්ඛවෙ ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතා තණ්හා පවඩ්ඪති, තණ්හා පච්චයා උපාදානන්ති** ආදි. කත්ථචි උභයමූලිකම්පි, සෙය්‍යථිදං? **අවිජ්ජානීවරණස්සායං භික්ඛවෙ බාලස්ස තණ්හාසම්පයුත්තස්ස එවමයං කායො සමුදාගතො, ඉති අජ්ඣත්තඤ්ච භවනිදානා බහිද්ධා ච නාමරූපං, ඉත්ථෙතං ද්වයං, ඵස්සං පටිච්ච එතෙසා ඡන්නං ඵස්සානං නිද්දෙසො වෙදනාසු පන අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරාති** අයම්පි අවිජ්ජාවසෙන එකධම්මමූලිකා දෙසනා නාති වෙදිතබ්බා. එවං තාවෙත්ථ දෙසනාභෙදතො විසුද්ධත්තඤ්ච විනිච්ඡයං.

"අඤ්ඤතො"ති අවිජ්ජාදීනං පදනං අඤ්ඤතො, සෙය්‍යථිදං? පුරෙතුං අයුත්තභාවෙන කායදුච්චරිතාදි අවිද්දිසං නාම, අලබ්බනීයා අත්ථා; තං අවිද්දිසං විඳතීති අවිජ්ජා; තබ්බිපරීතතො කායසුචරිතාදිවිද්දිසං නාම, තං විද්දිසං න විඳතීති අවිජ්ජා. ඛන්ධානං රාසට්ඨං, ආයතනානං ආයතනට්ඨං, ධාතූනං සුඤ්ඤට්ඨං, ඉන්ද්‍රියානං අධිපතිත්තට්ඨං, සච්චානං තථට්ඨං අවිදිතා කරොතීති අවිජ්ජා; දුක්ඛා

දීනං පිළිනාදිවසෙන චතුබ්බිධං අත්ථං අවිදිතං කරොතීති පි අවිජ්ජා. අනාදිකාලිතෙ සංසාරෙ සබ්බයොනි— ගති— භව— විඤ්ඤාණට්ඨිති— සත්තාවාසෙසු සත්තෙ ජවාපෙතීති අවිජ්ජා. පරමත්ථතො අවිජ්ජමානෙසු ඉත්ථිපුරිසාදීසු ජවති, විජ්ජමානෙසු පි ඛන්ධාදීසු න ජවතීති අවිජ්ජා. අපිච චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිනං වත්ථාරම්මණානං පච්චයසමුප්පාද පටිච්චසමුප්පන්නානං ච ධම්මානං ඤාදනතොපි අවිජ්ජා. යං පටිච්ච ඵලමෙති, යෙ පච්චයෙ,"පටිච්චා"නි න විනා, අප චක්ඛිච්චාති අත්ථෙ, "එති"නි උපපජ්ජති වෙව පවත්තති වානි අත්ථෙ. අපිච උපකාරකභාවතා පච්චයත්ථෙ, අවිජ්ජා ච සා පච්චයෙ වානි අවිජ්ජාපච්චයෙ, තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා. සඞ්ඛතමභිසඞ්ඛරොන්තීති සඞ්ඛාරා, අපිච අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාසංඛාරසද්දෙන ආගත සඞ්ඛාරාති දුවිධා සඞ්ඛාරා; තත්ථ පුඤ්ඤඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාත යෙ, කායවචීචිත්තසඞ්ඛාරා තයොති ඉමෙ ඡ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා; තෙ සබ්බෙ පි ලොකියකුසලාකුසලචෙතනා මත්තමෙව හොති. සංඛත සංඛාරා අභිසංඛතසංඛාරා අභිසංඛරණකසංඛාරෙ පයොගාභි සංඛාරොති ඉමෙ පන චත්තාරො සංඛාරසද්දෙන ආගතසංඛාරා, තත්ථ අභිසඛා ඔත සංඛාරාති ආදිසු වුත්තා සබ්බෙ පි සප්පච්චයා ධම්මා සංඛතසංඛාරා නාම; කම්මතිබ්බත්තා තෙහුමකා රූපාරූපධම්මා අභිසංඛතසංඛාරාති අඨකථාසු වුත්තා, නෙ පි අනිච්චා චතා සංඛාරාති එත්තෙව සඤ්ඤා ගච්ඡන්ති, මිස්සං පන නෙසං ආගතට්ඨානං න පඤ්ඤායති; තෙහුමකකුසලාකුසලචෙතනා පන අභිසංඛරණකසංඛාරොති වුච්චති, තස්ස අවිජ්ජාගතො අසංගිකඛණෙ පුබ්බභාගෙ පුඤ්ඤඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං අභිසංඛරොතීති ආදිසු ආගතට්ඨානං පඤ්ඤායති; කාමාවචරෙ පන විරියං පයොගාභිසංඛාරොති වුච්චති, සො යාවතිකා අභිසංඛාරවසෙන හි, කාමාවචරං ගණ්හාවා අභිසඛාභාගං මහාසත්තෙ අකාසි"ති ආදිසු ආගතතො. න කෙවලං ච එත්තෙ යෙව, අඤ්ඤත්ථ පි "සඤ්ඤාසීසෙනිද්දෙසෙනිරොධං සමාපජ්ජනඤ්ච බොධාවුසො මිගාරමාතු හි භන්තෙ යෙ සඞ්ඛාරෙ නිරුජ්ඣිතුං වය්හිස්සඞ්ඛාරෙ, නාගතා සඞ්ඛාරෙ, නාපනෙ විජ්ජමානසඞ්ඛාරෙ"ති ආදිනා නයෙන සඞ්ඛාරසද්දෙන ආගතා අසෙසා සඞ්ඛාරා. කෙසු නත්ථි සො සඞ්ඛාරොති යො සංඛතසංඛරෙති සඞ්ඛතං නාගමෙස්සති. ඉතො පරං "සංඛාරඤ්ච විඤ්ඤාණං"භාති ආදිසු වුත්තා වුත්තාභයෙනෙව වෙදිතබ්බා, අවුත්තෙ පන විජානාතීති විඤ්ඤාණං, නමතීති නාමං, රූපතීති රූපං, ආයතනොති ආයතං ච නයතීත් ආයතනං, ඵුසතීති ඵස්සො, වෙදයතීති වෙදනා, පරිතස්සතීති තණ්හා, උපාදියතීති උපාදානං, භවති භාවයති වාති භවො, ජනනං ජාති, ජීරණං ජරා, මරණන්ති එතනාති මරණං, සො චනා සොකො, පරිදෙව

නං පරිදේවෝ, දුක්ඛයතීති දුක්ඛං, උස්සාදෙතීති විඝාතං ඛණතීති පි දුක්ඛං, දුච්චරිතභාවෝ, දෝමනස්සං, හදයං ආයාසෝ උපායාසෝ, "සම්භවන්ති"ති අනිච්චඛන්ධාදිනෙව. න කෙවලං ච සොකාදිභෙව, අඤ්ඤා සඞ්ඛාරදුක්ඛි "සම්භවන්ති" සද්දස්ස යෝජනා කාතබ්බා, ඉතරථා හි "අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා"ති වුත්තත්ථං කරොන්තෙන න පඤ්ඤාදයෙයා, "සම්භවන්ති"ති පන යොජනාය සති අවිජ්ජා ච සා පච්චයෝ චෙති අවිජ්ජාපච්චයෝ, තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාර සම්භවන්තීති ඒවං යථාවුත්තප්පකාරවට්ටං ඤාතං හොති, එස නයෝ සබ්බත්ථ. ඉමිනා නීහදිකායනිද්දෙසෙන, තෙන අවිජ්ජාදිකෙව කාරණෙති න ඉස්සරනිම්මානාදිකින් දස්සෙති; එත සඤ්ඤිතී යථාවුත්තත්ථං; සඤ්ඤිතෙ ඤාතෙ අසම්මිස්සතො, සඤ්ඤතෙ වා; "දුක්ඛක්ඛන්ධස්සා"ති දුක්ඛසමුදයස්ස, න සත්තස්ස, න සුඛසුභාදිනං; "සමුදයො"ති නිබ්බත්තෙි; "හොතී"ති සම්භවති. එවමෙත්ථ අත්ථතො විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයො

"ලක්ඛණාදිතො'ති අවිජ්ජාදීනං ලක්ඛණාදිතො, සෙය්යථීදං? අඤ්ඤාණලක්ඛණා අවිජ්ජා, සම්මොහනරසා, ඡාදනපච්චුපට්ඨානා, ආසවපදට්ඨානා. අභිසංඛරණලක්ඛණා සඞ්ඛාරා, ආයූහනරසා, චෙතනාපච්චුට්ඨානා, අවිජ්ජාපදට්ඨානා. විජානනලක්ඛණං විඤ්ඤාණං, පුබ්බඞ්ගමරසං, පටිසන්ධිපච්චුපට්ඨානං, සංඛාරපදට්ඨානං, වත්ථාරම්මණපදට්ඨානං වා. නමනලක්ඛණං නාමං, සම්පයොගරසං, අවිනිබ්භොගපච්චුපට්ඨානං, විඤ්ඤාණපදට්ඨානං. රූපනලක්ඛණං රූපං, විකිරණරසං, අව්යාකතපච්චුපට්ඨානං, මහාභූතපදට්ඨානං. ආයතනලක්ඛණං සළායතනං, දස්සනාදිරසං, වත්ථුද්වාරභාවපච්චුපට්ඨානං, නාමරූපපදට්ඨානං. ඵුසනලක්ඛණං ඵස්සො, සඞ්ඝට්ටනරසො, සන්නිපාතපච්චුපට්ඨානො, සළායතනපදට්ඨානො. අනුභවනලක්ඛණා වෙදනා, විජානනරසා, සුඛදුක්ඛපච්චුපට්ඨානා, ඵස්සපදට්ඨානා. තණ්හාලක්ඛණා තණ්හා අභිනන්දනරසා, අනිස්සාභාවපච්චුපට්ඨානා, වෙදනාපදට්ඨානා. ගහණලක්ඛණං උපාදානං, අමුඤ්චනරසං, තණ්හාදළ්හත්තා– දිට්ඨිච්චුපට්ඨානං, තණ්හාපදට්ඨානං. භවමූලික මමථලලක්ඛණො භවො, භාවනාභවනරසො, කුසලාකුසලාබ්යාකත පච්චුපට්ඨානො, උපාදානපදට්ඨානො ජාතිආදිනං ලක්ඛණාදීනි සවිචාරදෙසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි. එවමෙත්ථ ලක්ඛණාදිතො පි විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයො.

"එකවිධාදිතො"ති එත්ථ අවිජ්ජා අඤ්ඤාණාදසඤ්ඤාමොහාදිභාවතො එකවිධා, අපථපවත්තියා මිච්ඡාපථපවත්තිතො දුවිධා, තථා සඞ්ඛාරාසඞ්ඛාරතො, වෙදනාත්තයසම්පයොගතො තිවිධා, එතුස

ඛණ්ඩපටිවෙධතෝ චතුබ්බිධා, ඉන්ද්‍රියපඤ්චකාදිනානත්තතෝ පඤ්චවිධා. මාරාරම්මණතෝ පන සබ්බාපි අරූපාවචරා ඒකවිධා, කුසලාකුලතෝ දුවිධා, තථා පරිත්ත- මහග්ගත- අප්පමාණ- හීන- මජ්ඣිම- පණීතාදිතෝ. විඤ්ඤාණඤ්චායතනා පන විපාකාදිනානත්තතෝ ඒකවිධා, සහේතුකාහේතුකාදිතෝ දුවිධා, භවන්තරපරියාපන්නතෝ වේදනාත්තය සම්පයුත්තතෝ අහේතුකත්තිකහේතුකතෝ ච තිවිධා, යොනිගතිවසේන චතුබ්බිධා පඤ්චවිධා ච. නානාරූපං විඤ්ඤාණඤ්චායතනං කම්මපච්චයභාවතෝ ච ඒකවිධං, සාරම්මණාදිතෝ දුවිධං, අනිත්තාදිතෝ තිවිධං, යොනිගතිවසේන චතුබ්බිධං පඤ්චවිධං ච. සළායතනං සඤ්ඤාතිසමොසරණභූයතනතෝ ඒකවිධං, භූතපසාදවිඤ්ඤාණාදිතෝ දුවිධං, සම්පත්තාසම්පත්ත- නොභයභොවචරතෝ තිවිධං, යොනිගතිපරියාපන්නතෝ චතුබ්බිධං පඤ්චවිධං ච. ඉමිනා නයේන ඒසාදීනම්පි ඒකවිධාදිභාවෝ වේදිතබ්බෝති. එවමේත්ථ ඒකවිධාදිතෝ පි විඤ්ඤාණං විනිච්ඡයෝ.

"අඛාතානං ච වවත්ථානා"ති සොකාදයෝ භවත්ථ භවවකතාය අවිනිච්ඡදදඤ්ඤානත්තං වුත්තා, ජරාමරණබ්භාහතස්ස හි බාලස්ස තෙ සම්භවන්ති. යථාහ: අස්සුතාවී කිඤ්චාපි දුක්ඛේන ඵුට්ඨස්ස කායිකාය දුක්ඛාය වේදනාය බ්‍රූහිතා සල්ලවිද්ධස්ස පුථුජ්ජනස්ස සොචති කිලමති පරිදේවති උරත්තාළිං කන්දති සම්මොහමාපජ්ජතීති. යාව ච තෙසං පවත්තිනාව අවිජ්ජායානි පුනපි අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරාති සම්බන්ධමෙව හොති භවචක්කං, තස්මා තෙසං ජරාමරණමෙතෙව එකසංඛෙපං කත්වා මාදෙසෙව පටිච්චසමුප්පාදඛණ්ඩතීති වෙදිතබ්බාති. එවමෙත්ථ අඛාතානං වවත්ථානතෝ පි විඤ්ඤාණං විනිච්ඡයෝ. අයං තාවෙත්ථ සංඛෙපකථා.

අයං පන විත්ථාරනයෝ: අවිජ්ජාති සුත්තන්තපරියායෙන දුක්ඛාදීසු චතූසු ඨානෙසු අඤ්ඤාණං, අභිධම්මපරියායෙන පුබ්බන්තාදීසු අට්ඨසු ඨානෙසු ඤාණං අප්පටිවෙධෝ. වුත්තඤ හෙතං: කතමා තත්‍රාවුසෝ අවිජ්ජා? දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං = තත්‍ර = දුක්ඛනිරෝධපටිපදාසු ඨානෙසු පඨමදුතියතතියෙසු අඤ්ඤාණං, පුබ්බන්තෙ අඤ්ඤාණං, අපරන්තෙ අඤ්ඤාණං, පුබ්බන්තාපරන්තෙ අඤ්ඤාණං, ඉදප්පච්චයතා පටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු අඤ්ඤාණං අනුබොධෝ අප්පටිවෙධෝ අසම්බොධෝ අනභිසමයෝ අනනුබොධෝ අසම්පටිවෙධෝ අසමොහෝ අවිජ්ජා අවිජ්ජාගතං අවිජ්ජාගතත්තං අවිජ්ජාගතභාවෝ අවිජ්ජාගහණං අවිජ්ජාගහිතත්තං අවිජ්ජාගහි

ජාතිතොනදෙති,තථා යම්හිදයං නිරොධං මග්ගං පුබ්බන්තසංඛානං අනීතං ඛණිපච්චුප්පන්නං අපරන්තසංඛාතං අනාගතං ඛණිපච්චුප්පන්නං පුබ්බන්තාපරන්තසංඛානං තදුභයං ඉදප්පච්චයතා පටිච්චසමුප්පන්නධම්මසංඛාතං ඉදප්පච්චයතං වෙව පටිච්චසමුප්පන්නාධම්මෙ ච පටිච්ච භාදෙච්චා නිවිසති. අයං අවිජ්ජා ඉමෙ සංඛාරාති එවං යථාවුත්තප්පකාරෙ ධම්මෙ පටිවිජ්ඣිතුං නදෙති. තස්මා දුක්ඛෙ ඤාණං=පෙ=ඉදප්පච්චයතාපටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු ඤාණං නාති වුච්චති.

සංඛාරෙසු පුඤ්ඤාදයො තයො කායසංඛාරාදයො තයොතිඑවං පුබ්බෙ සංඛෙපතො වුත්තා ඉ; විත්ථාරතො පනෙසා පුඤ්ඤාභිසංඛාරො දානසීලාදිවසෙන පවත්තා අට්ඨ කාමාවචරකුසලචෙතනා භාවනාවසෙනෙව පවත්තා පඤ්ච රූපාවචරකුසලචෙතනා චාති තෙරස චෙතනා හොන්ති. අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො පාණාතිපාතාදි වසෙන පවත්තා චාදස අකුසලචෙතනා. ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො භාවනාවසෙනෙව පවත්තා චතස්සො අරූපාවචරකුසලචෙතනාති තෙරසාපි සංඛාරා එකූනතිංස චෙතනා හොන්ති. ඉතරෙසු පන තීසු කායසඤ්චෙතනා කායසංඛාරො, වචීසඤ්චෙතනා වචීසංඛාරො, මනොසඤ්චෙතනා චිත්තසංඛාරොති අයං තිකො කම්මායූහනක්ඛණෙ පුඤ්ඤාභිසංඛාරාදීනං වාරණෙ පවත්තිනිදස්සනත්ථං වුත්තො; කායවිඤ්ඤත්තිං සමුට්ඨාපෙන්ථා හි කායවාරතො පවත්තා අට්ඨ කාමාවචරකුසලචෙතනා වාදසඅකුසලචෙතනානාති සබ්බාපි චෙතනා කායසංඛාරො නාම; තා එව වචීවිඤ්ඤත්තිං සමුට්ඨාපෙන්ථා වචීවාරතො පවත්තා වචීසංඛාරො නාම, අනිඤ්ඤාදුවෙතනා පනෙත්ථ පරතො විඤ්ඤත්තිඤ්ඤස්ස පච්චයො න හොතීති න ගහිතා, යථාව අභිඤ්ඤාචෙතනා එවං උඛ්ඛවචෙතනා පි නහොති, තස්මා සා පි විඤ්ඤත්තිඤ්ඤස්ස පච්චයභාවෙ අපනෙතබ්බා; අවිජ්ජාපච්චයා පන සබ්බා පෙතා හොන්ති. උභොපි විඤ්ඤත්තිකායො අසම්මොහපෙන්ථා මනොවාරෙ උප්පන්නා පන සබ්බාපි එකූනතිංස චෙතනා චිත්තසංඛාරොති. ඉති අයං හි කොසුරිමතන්තිකමෙව පඨමතන්තිං අට්ඨතො පුඤ්ඤාභිසංඛාරාදීනං යෙව වසෙන අවිජ්ජාය පච්චයභාවො වෙදිතබ්බා. තඤ්ච සියා, කථං පනෙතං ඤාතබ්බං ඉමෙ සාඛාරා අවිජ්ජාපච්චයා හොන්තීති? අවිජ්ජාභාවෙ භාවතො, යස්ස හි දුක්ඛාදිසු අවිජ්ජාසඞ්ඛාතං අඤ්ඤාණං අපහීනං හොති,සො දුක්ඛෙ තාව පුබ්බන්තාදීසුච අඤ්ඤාණෙන සංසාරදුක්ඛං සුඛසඤ්ඤාය ගහෙත්වා තස්සෙව හෙතුභූතෙ නිබ්බෙ පි සංඛාරෙ ආරභති; සමුදයෙ අඤ්ඤාණෙන දුක්ඛහෙතුභූතෙ පි තණ්හා පරික්ඛාරෙ සංඛාරෙ සුඛහෙතුතො මඤ්ඤමානො ආරභති; නිරොධෙ පන මග්ගෙ ච අඤ්ඤාණෙන දුක්ඛස්ස අනිරොධහෙතුභූතෙ පි ගතිවි

යෙසෙ දුක්ඛනිරොධසඤ්ඤී හුත්වා නිරොධස්ස ව අමඟභූතෙසු පි යඤ්ඤුමීරතපාදිසු නිරොධමනසඤ්ඤී හුත්වා දුක්ඛනිරොධං පත්තය මානා යඤ්ඤුමීරතපාදිමුඛෙන තිවිධෙ පි සංඛාරෙ ආරභති. අපි ච සො තාය චතූසු සංවෙජනීයෙසු අප්පහිනාභිජ්ඣාකාය විසෙසතො ජා තිජරාමරණාදිඅනෙකාදීනවොකිණ්ණම්පි පුඤ්ඤඵලසංඛා තං භවං දුක්ඛතො අජානන්තා තස්ස අධිගමාය කායවච්චි භාවසංඛාරභෙදං පුඤ්ඤාභිසංඛාරං ආරභති, දෙවෙඣරකාමකොවි ය මරුප්පපාතං. සුබසම්ඵස්සාපි ච තස්ස පුඤ්ඤඵලස්ස අනෙක මහාපරිළාහජනකා විපරිණාමදුක්ඛතා අප්පස්සාදනඞ්ගතා පි නප්පටිවිජ්ඣනාකාරමෙව ප්‍රත්‍යුප්පකාරමෙව පුඤ්ඤාභිසංඛාරං ආරභති සලලො විය දිප්පඩිඞ්ගාභිනිප්පාතං, මධුබින්දුගිද්ධා විය ච මධුලිත්තසත්ථධාරාලෙ හනං. කාමූපසෙවනාදීසු ච සම්පායනත්ථු ආදීනවං අප්පස්සනෙනා සුඛ සඤ්ඤාය චෙව ඛිලෙයාභිභූතතාය ච මාරඤ්ඤාපපවත්තාපි අපු ඤ්ඤාභිසංඛාරං ආරභති බාලො විය ගූථකීළනං, මරිතුකාමො වි ය ච විසාඛාදනං. ආරුප්පවිපාකෙසු වාපි සංඛාරවිපරිණාමදුක්ඛතං අනවබුජ්ඣමානා සස්සතාදිවිපල්ලාසෙන විඤ්ඤාණඤ්චායතනං ආනෙ ඤ්ජාභිසංඛාරං ආරභති, දිසාමූළෙහා විය පිසාචනගරාභිමුඛගමනං. එවං යථා අවිජ්ජාභාවතොව සංඛාරභාවෙ, න අභාවතො, න ඤා ජාතිතඛමෙතං ඉමෙ සංඛාරා අවිජ්ජාපච්චයා හොන්තීති.වුත්ත මිපි වෙතං: අවිජ්ජා ගතිකිච්චෙ අඩ්ඩිජ්ජාගතතා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරම්පි අභිසඞ්ඛරොති, අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරම්පි අභිසඞ්ඛරොති,ආනෙඤ්ජා භිසංඛාරම්පි අභිසංඛරොති, යතො ච ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛුනා අවිජ්ජා පහීනා, විජ්ජා උප්පන්නා, තෙන අවිජ්ජාවිරාගා විජ්ජුප්පා දා නෙව පුඤ්ඤාභිසංඛාරං අභිසඞ්ඛරොති න අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං න ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරන්ති. එත්ථාහ: ගණ්හා ම තාව එකං අවිජ්ජාසංඛාරානං පච්චයොනි, ඉදං පන වත්තබ්බං කතමෙසං සංඛාරානං කථං පච්චයො හොතීති? තත්‍රිදං වුච්චති, භ ගවතා හි හෙතුපච්චයෝ ආරම්මණපච්චයෝ අධිපතිපච්චයෝ අ නන්තරපච්චයෝ සමනන්තරපච්චයෝ සහජාතපච්චයෝ අඤ්ඤ මඤ්ඤපච්චයෝ නිස්සයපච්චයෝ උපනිස්සයපච්චයෝ පුරෙජාත පච්චයෝ පච්ඡාජාතපච්චයෝ ආසෙවනපච්චයෝ කම්මපච්චයෝ විපාකපච්චයෝ ආහාරපච්චයෝ ඉන්ද්‍රියපච්චයෝ ඣානපච්චයෝ මග්ගපච්චයෝ සම්පයුත්තපච්චයෝ විප්පයුත්තපච්චයෝ අත්ථි පච්චයෝ නත්ථිපච්චයෝ විගතපච්චයෝ අවිගතපච්චයෝති චතුවීස ති පච්චයා වුත්තා, තත්ථ හෙතු ව සො පච්චයෝ චාති හෙතුපච්චයෝ හෙතු හුත්වා පච්චයෝ හෙතුභාවෙන පච්චයොති වුත්තං හොති. ආ රම්මණපච්චයාදීසු ප එසෙව නයො. තත්ථ "හෙතූ"ති වචනාවයව

කාරණමූලානමමතං අධිවචනං, පච්ඤ්ඤාහෙතූති ආදිසු හි ලොභෙ වචනාවයමෝ හෙතූති වුච්චති; සාසනෙ පන **යෙ ධම්මා හෙතුසඟහා''ති** ආදිසු කාරණං; **තණ්හා කුසලහෙතූ, තණ්හා අකුසලහෙතූ**ති ආදිසු මූලං හෙතූති වුච්චති. නං ඉධ අධිප්පෙතං. "පච්චයෝ"නි එත්ථ පන අයං වචනත්ථෝ: පච්චෙ එතස්මා එන්ති පච්චයෝ, අපච්චක්ඛායමානා හුත්වා භුසං වඩ්ඪෙන්තීති අත්ථෝ, යෝ හි ධම්මෝ යං ධම්මං අපච්චක්ඛාය තිට්ඨති වා උප්පජ්ජති වා, සෙතස්ස පච්චයොති වුත්තං හොති, ලක්ඛණෙ පන උපකාරකලක්ඛණෝ පච්චයෝ; යොහි ධම්මෝ යස්ස ධම්මස්ස ඨිතියා වා උප්පත්තියා වා **උපකාරකෝ** හොති, සෝ තස්ස පච්චයොති වුච්චති. පච්චයෝ හෙතු කාරණං නිදානං සඞ්ඛෙපෝ පභවොති ආදි අත්ථතෝ එකං, ව්‍යඤ්ජනතෝ නානං; ඉති මූලඝෙන හෙතූ, උපකාරකත්ථෙන පච්චයෝති සංඛෙපතෝ මූලඝෙන උපකාරකෝ ධම්මෝ හෙතුපච්චයෝ. සෝ සාලිආදීනං සාලිබීජාදිනි විය, මණ්ඩූකභාදීනං විය ච මණ්ඩූකාදයෝ කුසලාදීනං කුසලාදිභාවසාධකොති ආචරියානං අධිප්පායෝ, එවං සන්තෙ පන තංසම්පයුත්තෙන රූපෙසු හෙතුපච්චයතා න සම්පජ්ජති, න හි සෝ තෙසං කුසලාදිභාවං සාධෙති, න චපච්චයෝ **න** හොති, විජ්ජමානං හෙතුං: **හෙතුසහජාතසම්පයුත්තකානං ධම්මානං තංසමුට්ඨානානං ච රූපානං හෙතුපච්චයෙන පච්චයෝ**ති අහෙතුකවිපාකානං ච විනා එතෙන අව්‍යාකත භාවෝ සිද්ධෝ, සහෙතුකා නම්පි ච යොනිසෝ මනසිකාරාදිපරිපඛ්ඩෙ කුසලාදිභාවෝ, න සම්පයුත්තහෙතුපරිපඛ්ඩෙ; යදි ච සම්පයුත්තහෙතූසු සභාවතොව කුසලාදිභාවෝ සියා, සම්පයුත්තත්තසු හෙතුපරිපඛ්ඩෙ අලොභෝ කුසලෝ වා සියා අව්‍යාකතෝ වා, යස්මා පන උභයථා පි හොති, තස්මා යථා සම්පයුත්තත්තසු, එවං හෙතූසු පි කුසලාදිනා පරියෙසිතබ්බා. කුසලාදි භාවසාධනවසෙන පන හෙතූනං මූලත්ථං අගහෙත්වා සුප්පතිට්ඨිත භාවසාධනවසෙන ගහණමාහන න කිඤ්චි විරුජ්ඣති, ලද්ධහෙතුපච්චයා හි ධම්මා චිරුළ්හමූලා විය පාදපා චිරං හොන්ති සුප්පතිට්ඨිතා. ඉති මූලඝනුපකාරකානි සුප්පතිට්ඨිතභාවසාධනෙන උපකාරකා ධම්මා හෙතුපච්චයොති වෙදිතබ්බා. තණ්හා පරෙසු ආරම්මණ භාවෙන උපකාරකෝ ධම්මෝ ආරම්මණපච්චයෝ, **සෝ රූපාදීනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුආදි** ආරම්භිත්වා පි **ඡං ඡං ධම්මෙ ආරබ්භ යෙ යෙ ධම්මා උප්පජ්ජන්ති** විඤ්ඤාණඤ්චායතනාදිකා ධම්මා, **තෙ තෙ ධම්මා තෙසං තෙසං ධම්මානං ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයා**ති ඔසාපි තත්තා න කොචි ධම්මෝ නත්ථි. යථාහි දුබ්බලා පුරිසෝ දණ්ඩං වා රජ්ජුං වා ආලම්බිත්වා උට්ඨහති වෙව නිසීදති ච, එවං වි

තනවෙතසිකා ධම්මා රූපාදි ආරම්මණං ආරබ්භ යෙව උප්පජ්ජන්ති වෙව තිට්ඨන්ති ච, තස්මා සබ්බේ පි චිත්තචෙතසිකානං ආරම්මණභූතා ධම්මා ආරම්මණාධිපච්චයොති වෙදිතබ්බා. ජේට්ඨකට්ඨෙන උපකාරකෝ ධම්මෝ අධිපතිපච්චයෝ, සෝ සහජාතාරම්මණවසෙන දුවිධෝ, තත්ථ ඡන්දාධිපතී ඡන්දසම්පයුත්තකානං ධම්මානං තංඛණුප්පාදානඤ්ච රූපානං අධිපතිපච්චයෙන පච්චයොති ආදිවචනතො ඡන්ද- විරිය- චිත්ත- වීමංසාසංඛාතා චත්තාරෝ ධම්මා අධිපතිපච්චයොති වෙදිතබ්බා; නෝ ච බෝ එකන්තෝ, යදා හි ඡන්දං ධුරං ඡන්දං ජේට්ඨකං කත්වා චිත්තං පවත්තති, තදා ඡන්දෝව අධිපති, න ඉතරෙ; එස නයෝ සෙසෙසු. යං පන ධම්මං ගරුං කත්වා අරූපධම්මා පවත්තන්ති, සෝ තෙසං අධිපති. තෙන වුත්තං **යං යං ධම්මං ගරුං කත්වා යෙ යෙ ධම්මා උප්පජ්ජන්ති චිත්තචෙතසිකා ධම්මා, තෙ තෙ ධම්මා තෙසං තෙසං ධම්මානං අධිපතිපච්චයෙන පච්චයොති**. අනන්තරභාවෙන උපකාරකෝ ධම්මෝ අනන්තරපච්චයෝ; සමනන්තරභාවෙන උපකාරකෝ ධම්මෝ සමනන්තරපච්චයෝ. ඉදං ච පච්චයචතුක්කං බ්‍රහ්මායුපසුත්තයා, අයං පනෙත්ථ සාරෝ: යෝ හි එස "චක්ඛුවිඤ්ඤාණානන්තරා මනොධාතු, මනොධාතු අනන්තරා මනොවිඤ්ඤාණධාතූ"ති ආදි චිත්තනියමෝ, සෝ යස්මා පුරිමපුරිමේහි තත්ථවසෙනෙව ඉජ්ඣති, න අඤ්ඤථා, තස්මා අත්තනෝ අත්තනෝ අනන්තරං අනුරූපස්ස චිත්තුප්පාදස්ස උපනිස්සයසම්පදා ධම්මෝ අනන්තරපච්චයෝ. තෙනාහාහ: **අනන්තරූපච්චයොති චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු සංඛම්පයුත්තකා ච ධම්මා මනොධාතුයා සංඛම්පයුත්තකානං ච ධම්මානං අනන්තරපච්චයෙන පච්චයොති** ආදි. යෝ අනන්තරපච්චයෝ යෙවඞ සමනන්තරපච්චයෝ, ව්‍යඤ්ජනමත්තමෙව හෙත්ථ නානං උපචයසන්තතීසු විය අවත්ථානිරුත්තිදුකාදීසු විය ච, අත්ථතෝ පන නානං නත්ථි, යං පි අජ්ඣාසන්තරකාය අනන්තරපච්චයෝ කාලාතික්කන්තරහිතාය සමනන්තර පච්චයොති ආචරියානං මතං, තං නිරොධා වුට්ඨහන්තස්ස ඵලසමාපත්තිතො වුට්ඨාය භවඞගපාතසඞඛාතං ඵලානන්තරං භවඞගං ඵලං එදිසෙන අනන්තරපච්චයෙන පච්චයොති ආදිකා විරුජ්ඣති. යම්පි තත්ථ වදන්ති: "ධම්මානං සම්මුඛීභාවසමඞගිතා න පරිහායති, භාවනාබලෙන පන වාරිතත්තා ධම්මා සමනන්තරා නුප්පජ්ජන්තී"ති, තම්පි කාලාතික්කන්තරහිතාය අහාවිතමෙව සාධෙති; භාවනාබලෙන හි තත්ථ කාලාතික්කන්තරතා නත්ථි, මයම්පි එතදෙව වදාම, යස්මා ච කාලාතික්කන්තරතා නත්ථි, තස්මා සමනන්තරපච්චයතා න පරිහායති; කාලාතික්කන්තරහිතාය හි තෙසං සමනන්තරපච්චයෝ හොතීති ලබ්භති, තස්මා අතිනිට්ඨෙසං අනන්තරං ව්‍යඤ්ජනමත්තතොව යෙව නානාකරණං පඤ්ඤපෙතබ්බං, න අත්ථතෝ, කථං? නත්ථි එතෙසං අනන්තර

නනිහි අනන්තරා, සඤ්ඤානාභාවතෝ සුට්ඨු අනන්තරාති සමනන්තරා. උපජ්ජිමතොව සහ උපාදනභාවෙන උපකාරකෝ ධම්මෝ සහජාතූපච්චයෝ, පකාසසස පදීපෝ විය; සෝ අරූපක්ඛන්ධාදිවසෙන ඡබ්බිධෝ හොති, යථාහ: චත්තාරෝ බන්ධා අරූපිනෝ අඤ්ඤමඤ්ඤං සහජාතූපච්චයෙන පච්චයා, චත්තාරෝ මහාභූතා අඤ්ඤමඤ්ඤං, ඔක්කන්තික්ඛණෙ නාමරූපං අඤ්ඤමඤ්ඤං, චිත්තසමුට්ඨානිකා ඛන්ධා චිත්තසමුට්ඨානානං රූපානං, ඔතාරික්ඛණෙ නාමරූපං අඤ්ඤමඤ්ඤං, පටිසන්ධික්ඛණෙ වත්ථු ච හදයවත්ථු ච කායෝ ච ඉත්ථින්ද්‍රියං පුරිසින්ද්‍රියං ච ඉමෙ ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං සහජාතූපච්චයෙන පච්චයා, කිඤ්චාපි සබ්බෙ සහජාතූපච්චයෙන පච්චයා, අථ ඛො ඉමෙ ධම්මා විසෙසෙන සහජාතූපච්චයෙන පච්චයා, සෙය්‍යථාපි චක්ඛායතනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා සහජාතූපච්චයෙන පච්චයෝ, තථා සොතං සොතවිඤ්ඤාණධාතුයා, ඝානං ඝානවිඤ්ඤාණධාතුයා, ජිව්හා ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතුයා, කායෝ කායවිඤ්ඤාණධාතුයා, රූපායතනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා, සද්දායතනං සොතවිඤ්ඤාණධාතුයා, ගන්ධායතනං ඝානවිඤ්ඤාණධාතුයා, රසායතනං ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතුයා, ඵොට්ඨබ්බායතනං කායවිඤ්ඤාණධාතුයා, චක්ඛායතනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු ච තංසම්පයුත්තකා ච ධම්මා, සොතායතනං සොතවිඤ්ඤාණධාතු ච තංසම්පයුත්තකා ච ධම්මා, ඝානායතනං ඝානවිඤ්ඤාණධාතු ච තංසම්පයුත්තකා ච ධම්මා, ජිව්හායතනං ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු ච තංසම්පයුත්තකා ච ධම්මා, කායායතනං කායවිඤ්ඤාණධාතු ච තංසම්පයුත්තකා ච ධම්මා, රූපායතනං මනොධාතුයා ච මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා ච තංසම්පයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං සහජාතූපච්චයෙන පච්චයෝ, සද්දායතනං රූපායතනං මනොධාතුයා ච මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා ච තංසම්පයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං සහජාතූපච්චයෙන පච්චයෝ, ගන්ධායතනං රසායතනං ඵොට්ඨබ්බායතනං මනොධාතුයා ච මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා ච තංසම්පයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං සහජාතූපච්චයෙන පච්චයෝ, ඉත්ථින්ද්‍රියං පුරිසින්ද්‍රියං ජීවිතින්ද්‍රියං රූපජීවිතින්ද්‍රියං කායවිඤ්ඤත්තිවචීවිඤ්ඤත්තීනං සහජාතූපච්චයෙන පච්චයෝ, කිඤ්චාපි සබ්බෙ සහජාතූපච්චයෙන පච්චයා, අථ ඛො ඉමෙ ධම්මා විසෙසෙන සහජාතූපච්චයෙන පච්චයා, සෙය්‍යථාපි මහාභූතා උපාදාරූපානං, තථා ඉත්ථින්ද්‍රියං පුරිසින්ද්‍රියං ච සෙසානං රූපානං, ඔළාරිකා ධම්මා සුඛුමානං, රූපාරූපිනෝ ධම්මා සඤ්ඤාවිරහිතානං, සඤ්ඤාවිරහිතා

නානත්තං අකත්වාව විහතෙහා; තත්ථ යං ආරම්මණං ගරුං කත්වා චිත්තචෙතසිකා උපජ්ජන්ති, තං නියමතෝ තෙසු ආරම්මණෙසු බලවාරම්මණං හොති, ඉති ගරුකාගහණවෙසෙන ආරම්මණාධිපති, බලවකාරණභාවෙන ආරම්මණූපනිස්සයොති එවමෙතෙසං නානත්තං වෙදිතබ්බං. අනන්තරූපනිස්සයොපි පුරිමා පුරිමා කුසලා ඛන්ධා පච්ඡිමානං පච්ඡිමානං කුසලානං ඛන්ධානං උපනිස්සය පච්චයෙන පච්චයොති ආදිනානයෙන අනන්තරපච්චයෙනසද්ධිං නානත්තං අකත්වාව විහතෙහා; මාතිකාතිකෙඛපෙපන නෙසං වක්ඛමානත්තා. සම්පයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං සම්පයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං අනන්තරූපනිස්සය පච්චයෙන පච්චයොති ආදිනානයෙන අනන්තරස්ස, පුරිමා පුරිමා කුසලා ධම්මා පච්ඡිමානං පච්ඡිමානං කුසලානං ධම්මානං උපනිස්සය පච්චයෙන පච්චයොති ආදිනා නයෙන උපනිස්සයස්සව ආගතත්තා නිකෙඛපෙ විසෙසො අත්ථි, සො පි අත්ථතෝ එකි භාවමෙව ගච්ඡති, එවං සන්තෙ පි අත්තනෝ අත්තනෝ අනන්තරා අනුරූපස්ස චිත්තුප්පාදස්ස පවත්තනසමත්ථතාය අනන්තරතා, පුරිමචිත්තස්ස පච්ඡිමචිත්තුප්පාදනෙ බලවතාය අනන්තරූපනිස්සයතා වෙදිතබ්බා. යථාහි හෙතුපච්චයාදීසු කිඤ්චි ධම්මං විනාපි චිත්තං උප්පජ්ජති, න එවං අනන්තරචිත්තං විනා චිත්තස්ස උප්පත්ති නාම අත්ථි, තස්මා බලවපච්චයෝ හොති; ඉති අත්තනෝ අත්තනෝ අනන්තරා අනුරූපජවනුප්පාදනවසෙන අනන්තරපච්චයෝ, බලවකාරණවසෙන අනන්තරූපනිස්සයොති එවමෙතෙසං නානත්තං වෙදිතබ්බං. පකතූපනිස්සයෝ පන පකතෝ උපනිස්සයෝ පකතූපනිස්සයෝ, පකතා නාම අත්තනෝ සන්තානෙ නිපජ්ජිතෝ වා සඛාසිලාදි උපසෙවිතෝ වා උතුභොජනාදි; පකතියා එව වා උපනිස්සයෝ පකතූපනිස්සයෝ, ආරම්මණානන්තරෙහි අසම්මිස්සොති අත්ථෝ; තස්ස "පකතූපනිස්සයෝ සද්ධං උපනිස්සාය දානං දෙති, සීලං සමාදියති, උපොසථකම්මං කරොති, ඣානං උප්පාදෙති, විපස්සනං උප්පාදෙති, මඟ්ගං උප්පාදෙති, අභිඤ්ඤං උප්පාදෙති, සමාපත්තිං උප්පාදෙති, සීලං, සුතං, චාගං, පඤ්ඤං උපනිස්සාය දානං දෙති =පෙ= සමාපත්තිං උප්පාදෙති, සද්ධා සීලං සුතං චාගො පඤ්ඤා සද්ධාය සීලස්ස සුතස්ස චාගස්ස පඤ්ඤාය උපනිස්සයපච්චයෙන පච්චයෝ"ති ආදිනා නයෙන අනෙකපකාරතෝ පභෙදෙ වෙදිතබ්බෝ. ඉති ඉමෙ සඛාදයො පකතා වෙව බලවකාරණත්තා න උපනිස්සයා චාති පකතූපනිස්සයෝති. පඨමතරං උප්පජ්ජිත්වා වත්තමානභාවෙන උපකාරකෝ ධම්මෝ පුරෙජාතපච්චයෝ; සෝ පඤ්චවාරෙ වත්ථාරම්මණහදයවත්ථුවසෙන එකාදසවිධෝ හොති,

යථාහ: චක්ඛායතනං මංසඛුද්දකුණ්ඩලාණුඤ්ච තංසම්පයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං පුරෙජාතපච්චයෙන පච්චයෝ, සෝතා =පෙ= ඝාණ-ජිව්හා-කායායතනානි රූප-සද්ද-ගන්ධ-රස-ඵොට්ඨබ්බායතනං කායවිඤ්ඤාණධාතුඤ්ච තංසම්පයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං පුරෙජාතපච්චයෙන පච්චයෝ, රූප-සද්ද-ගන්ධ-රස-ඵොට්ඨබ්බායතනං මනොධාතුයා, තං රූපං ත්‍රිධායෙව මනොධාතුඤ්ච මනොවිඤ්ඤාණධාතුඤ්ච ඒකන්තනාමං, තං රූපං මනොධාතුයා තංසම්පයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං පුරෙජාතපච්චයෙන පච්චයෝ, මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා තංසම්පයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං කිඤ්චිකාලෙ පුරෙජාතපච්චයෙන පච්චයෝ, කිඤ්චිකාලෙන පුරෙජාත පච්චයෙන පච්චයොනි, පුරෙජාතානං රූපධම්මානං උපත්ථම්භකතෙතන උපකාරකෝ අරූපධම්මෙ පච්ඡාජාතපච්චයෝ ගිඤ්ජකපොතකසරීරානං ආහාරාදයා වෙතනා විය; තෙන වුත්තං: පච්ඡාජාතා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස පච්ඡාජාතපච්චයෙන පච්චයොති. ආසෙවනඤ්ච අනන්තරාදිං පහුණබලවභාවය උපකාරකෝ ධම්මෝ ආසෙවනපච්චයෝ, ගන්ථාදිසු පුරිමපුරිමාභියොගෝ විය; සෝ කුසලාකුසලක්‍රියජවනවසෙන තිවිධෝ හොති,යථාහ: පුරිමා පුරිමා කුසලා ධම්මා පච්ඡිමානං පච්ඡිමානං කුසලානං ධම්මානං ආසෙවනපච්චයෙන පච්චයෝ, පුරිමා පුරිමා අකුසලා —පෙ— ක්‍රියා ව්‍යාකතා ධම්මා පච්ඡිමානං පච්ඡිමානං ක්‍රියාව්‍යාකතානං ධම්මානං ආසෙවනපච්චයෙන පච්චයොනි. චිත්තපයොගසඤ්ඤාතෙන ක්‍රියභාවෙන උපකාරකෝ ධම්මෝ කම්මපච්චයෝ, සෝ නානාඛණිකාය චෙව කුසලාකුසලචෙතනාය සහජාතාය පි සබ්බාය චෙතනාය වසෙන දුවිධෝ හොති, යථාහ: කුසලාකුසලං කම්මං විපාකානං ඛන්ධානං කටත්තා ච රූපානඤ්ච කම්මපච්චයෙන පච්චයෝ, සහජාතා චෙතනා සම්පයුත්තකානං ධම්මානං තිණ්ණඤ්ච මහාභූතානං ච රූපානං කම්මපච්චයෙන පච්චයොනි. නිරුස්සාහසන්නාහාවෙන නිරුස්සාහසන්තභාවාය උපකාරකෝ විපාකධම්මෝ විපාකපච්චයෝ, සෝ පවත්තෙ තං සමුට්ඨානානං පටිසන්ධියං කටත්තා ච රූපානං සබ්බත්ථ ච සම්පයුත්තධම්මානං පච්චයෝ හොති, යථාහ: විපාකාව්‍යාකතා එකෝ ඛන්ධෝ හි ත්‍රිණ්ණන්නං ඛන්ධානං විපාකඤ්ච ආහාරඤ්ච ච රූපානං විපාකපච්චයෙන පච්චයෝ —පෙ— පටිසන්ධික්ඛණෙ විපාකාව්‍යාකතා එකෝ ඛන්ධෝ තිණ්ණන්නං ඛන්ධානං කටත්තා ච රූපානං, තයෝ ඛන්ධා එකන්තඛණිකස්ස, වෙ ඛන්ධා විඤ්ඤාණං ඛන්ධානං කටත්තා ච රූපානං විපාකපච්චයෙන පච්චයෝ, ඛන්ධා

චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං පච්චයට්ඨේන පච්චයෝති. රූපාරූපානං උපත්ථම්භකට්ඨේන උපකාරකා වත්තාරෝ ආහාරා ආහාරපච්චයෝ, යථාහ: කබළීකාරෝ, භික්ඛවේ, ආහාරෝ ඉමස්ස කායස්ස ආහාරපච්චයේන පච්චයෝ, අරූපිනෝ ආහාරා සම්පයුත්තකානං ධම්මානං තං තං සම්පයුත්තානංව රූපස්ස ආහාරපච්චයේන පච්චයෝති. පඤ්හාවාරේ පන පටිසන්ධික්ඛණේ විපාකාව්‍යාකතා ආහාරා තං සම්පයුත්තකානං ඛන්ධානං කබළීකාරං ආහාරං රූපානං ආහාරපච්චයේන පච්චයෝති පි වුත්තං. අධිපතියට්ඨේන උපකාරකා ඉට්ඨඵලිස්ස පුරිසින්ද්‍රියවජ්ජා විසතින්ද්‍රියා ඉන්ද්‍රියපච්චයෝ; තත්ථ චක්ඛින්ද්‍රියාදයෝ අරූපධම්මානං යෙව, යෙසා රූපාරූපානං පච්චයා හොන්ති. යථාහ: චක්ඛින්ද්‍රියං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා —පෙ— ජීවිතින්ද්‍රියං කායින්ද්‍රියං කායවිඤ්ඤාණධාතුයා තංසම්පයුත්තකානඤ්ච ඛන්ධානං ඉන්ද්‍රියපච්චයේන පච්චයෝ, රූපජීවිතින්ද්‍රියං කටත්තාරූපානං ඉන්ද්‍රියපච්චයේන පච්චයෝ, අරූපිනෝ ඉන්ද්‍රියා සම්පයුත්තකානං ධම්මානං තං සම්පයුත්තානංව රූපානං ඉන්ද්‍රියපච්චයේන පච්චයෝති. පඤ්හාවාරේ පන පටිසන්ධික්ඛණේ විපාකාව්‍යාකතා ඉන්ද්‍රියා සම්පයුත්තකානං ඛන්ධානං කටත්තා ච රූපානං ඉන්ද්‍රියපච්චයේන පච්චයෝනිපි වුත්තං. උපනිජ්ඣායනට්ඨේන උපකාරකානි එපෙක්ඛා විපස්සනාවිසයදුක්ඛේ සුඛදුක්ඛවේදනාවසේන සඛ්බාති පි කුසලාදිභේදනි සත්තසඛ්ඛාතඛ්ඛානිඛ්ඛාත පච්චයෝ, යථාහ: ඛ්ඛානඛ්ඛානි ඛ්ඛානසම්පයුත්තකානං ධම්මානං තංසම්පයුත්තානංව රූපානං ඛ්ඛානපච්චයේන පච්චයෝති. පඤ්හාවාරේ පන පටිසන්ධික්ඛණේ විපාකාව්‍යාකතානි ඛ්ඛානඛ්ඛානි සම්පයුත්තකානං ඛන්ධානං කටත්තා ච රූපානං ඛ්ඛානපච්චයේන පච්චයෝනිපි වුත්තං. යතෝ තතෝ වා නියඤ්ඤවෙන උපකාරකානි කුසලාදිභේදනි වා දස මග්ගඛ්ඛානි මග්ගපච්චයෝ, යථාහ: "මග්ගඛ්ඛානි චිත්තසම්පයුත්තකානංඛ්ඛම්මානං තංසම්පයුත්තකානංව රූපානං මග්ගපච්චයේන පච්චයෝ"ති. පඤ්හාවාරේ පන පටිසන්ධික්ඛණේ විපාකාව්‍යාකතානි මග්ගඛ්ඛානි සම්පයුත්තකානං ඛන්ධානං කටත්තා ච රූපානං මග්ගපච්චයේන පච්චයෝනි පි වුත්තං. එතෙ පන වෙ පි ඛ්ඛානමග්ගපච්චයා විපස්සනාවිසයදුක්ඛෙනෙව තික කුසලා ඛ්ඛා විපාකානම්ඛ්ඛානානං රූපානං විපයුත්තපච්චයේන පච්චයෝ, පඤ්ඤාජාතා කුසලා

ඛන්ධා පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස විපාකඵස්සාහාරපච්චයේන පච්ච යොති. අව්‍යාකතපදස්ස පන සහජාතවිභඞ්ගේ පඤ්චසන්ධඛන්ධේ විපාකාව්‍යාකතා ඛන්ධා කබළීකාරෝ ආහාරෝ රූපානං විපාකඵස්සාහාරපච්චයේන පච්චයෝ, ඛන්ධා වත්ථුස්ස, ඉත්ථි ඛන්ධාදයං විපාකඵස්සාහාරපච්චයේන ප චවයොති පි වුත්තං. පුරෙජාතං පන චක්ඛුන්ද්‍රියාදිවත්ථුවසෙනෙව වෙදිතබ්බං. යථාහ: පුරෙජාතං චක්ඛායතනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණ ස්ස =පෙ= කායායතනං කායවිඤ්ඤාණස්ස විපාකඵස්සාහාරපච්චයේන පච්චයෝ. වත්ථු විපාකාව්‍යාකතානං ක්‍රියාව්‍යාකතානං ඛන්ධානං —පෙ—වත්ථු අකුසලානංඛන්ධානං—පෙ—ඉත්ථි අකුසලානං ඛන්ධානං විපාකඵස්සාහාරපච්චයේන සඞ්ඛ්‍යං යොති. පවත්තුපපන්නාලක්ඛණේන අත්ථිභාවෙන කාදිසෙසෙව ධම්මස්ස උපඛ්ඩිගකයෙනෙන උපකාරකොධ මෙමා අත්ථිපච්චයෝ, තස්ස අරූපක්ඛන්ධාභූතනාමරූපවිත්තචෙත සිකමහාභූතආයතනවත්තුවසෙන සහජාතධම්මාතිකා නික්ඛිත්තා, යථා හ: චිත්තාරෙ ඛන්ධා අරූපිනෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අත්ථිපච්චයේන පච්චයෝ, චිත්තාරෙ මහාභූතා ඔතාතනිඛිඛඤ්ඤ නාමරූපං අඤ්ඤමඤ්ඤං, චිත්තසමුට්ඨානා ධම්මා චිත්තසමුට්ඨානානං රූපා නං, මහාභූතා උපාදාරූපානං, චක්ඛායතනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධා තුයා—පෙ—කායායතනං —පෙ— රූපායතනං —පෙ— ඵොට්ඨබ්බා යතනං කායවිඤ්ඤාණධාතුයා නං සම්පයුත්තකානං ච ධම්මානං අත්ථිපච්චයේන පච්චයෝ, රූපායතනං —පෙ— ඵොට්ඨබ්බායතනං මනායධාතුයා නං සම්පයුත්තකානංච ධම්මානං, සං රූපං නිස්සාය මනායධාතුච මනොවිඤ්ඤාණධාතු ච ඛත්තනතිනි, නං රූපං මනා ධාතුයා ච මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා ච තංසම්පයුත්තකානං ච ධ ම්මානං අත්ථිපච්චයේන පච්චයොති ආදිනා නයෙන නිද්දෙසෝ කතෝ. පුරෙජාතෙ පුරෙජාතානං චක්ඛාදීනං වසෙන නිද්දෙසෝ කතෝ. පච්ඡාජාතෙ පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස පච්ඡාජාතානං චිත්ත චෙතසිකානං පච්චයවසෙන නිද්දෙසෝ කතෝ. ආහාරිද්‍රියෙසු කබළීඞ්කාරෝ ආහාරෝ ඉමස්ස කායස්ස අත්ථිපච්චයේන පච්ච යෝ, රූපජීවිතින්ද්‍රියං කටත්තාරූපානං අත්ථිපච්චයේන පච්චයෝ ති එවං නිද්දෙසෝ කතොනි. අත්තනෝ අනන්තරා උපජ්ජමා නානං අරූපධම්මානං පවත්තිඔකාසදානෙන උපකාරකා සමනන්ත රනිරුද්ධා අරූපධම්මා නත්ථිපච්චයෝ; යථාහ: සමනන්තරනිරු ඛා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා පවත්තුපපන්නානං චිත්තචෙතසිකානං

ධම්මානං **නත්ථිපච්චයෙන පච්චයොති**.තෙඑව විගතභාවෙන උපකාරකත්තා විගතපච්චයෝ, යථාහ: **සමනන්තරවිගතා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා පවත්තුප්පත්තීනං චිත්තචෙතසිකානං ධම්මානං විගතපච්චයෙන පච්චයොති**. අත්ථිපච්චයධම්මා එව ච අවිගතභාවෙන උපකාරකත්තා අවිගතපච්චයෝති වෙදිතබ්බා. දෙසනාවිලාසෙන පන තථා විනෙතබ්බවෙනෙය්‍යවසෙන වා අයං දුකෝ වුත්තෝ අහෙතුකදුකං වත්වා පි හෙතුවිපයුත්තදුකං වියාති. එවම්මෙසු ච තුවිසතියා පච්චයෙසු අයං අවිජ්ජා.

පච්චයෝ හොති පුඤ්ඤතං-දුවිධානෙකධා පන,
පරෙසං පවත්තිමානං සා-එකධා පච්චයෝ මතා.

තත්ථ "පුඤ්ඤතං දුවිධා"ති ආරම්මණපච්චයෙන ච උපනිස්සය පච්චයෙන චාති වෙධා පච්චයෝ හොති; සා කි අවිජ්ජං බහතෝ ච යතෝ සම්මසනකාලෙ කාමාවචරානං පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරානං ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයෝ හොති; අභිඤ්ඤාවිත්තෙන සමොහවිත්තංජානනකාලෙරූපාවචරානං; අවිජ්ජාසම්පයුත්තකාමභවාදිපන දුතාදිනි වෙ වකාමාවචරපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරානි පූරෙත්වා රූපාවචරඣානානි ච උපපාදෙත්වා සිථිලානි කරොන්තස්ස විපාකානි ච උපපාදෙත්වා සිථිලානි කරොන්තස්ස උපනිස්සයපච්චයෙන පච්චයෝ හොති; තථා අවිජ්ජාසම්මූළ්හත්තා කාමභවරූපභවසම්පත්තියොපත්ථෙන්තා නෙව පුඤ්ඤානිකරොන්ති න්ත්‍ය. "අනෙකධාපන පරෙසං"නිඅපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරානං අනෙකධාපච්චයෝ හොති,කථං?එසාහි අවිජ්ජං ආරබ්භ රාගාදීනං උපජ්ජනකාලෙ ආරම්මණපච්චයෙන,ගරුංකත්වාඅස්සාදනකාලෙආරම්මණාධිපතිආරම්මණූපනිස්සයෙහි; අවිජ්ජාසම්මූළ්හස්ස අනාදීනවදස්සාවිනො පාණාතිපාතාදීනි කරොන්තස්ස උපනිස්සයපච්චයෙන; දුතියජවනාදීනං අනන්තරසමනන්තරඅනන්තරූපනිස්සයාසෙවනනත්ථිවිගතපච්චයෙහි; ඇංකිඤ්චඤ්ඤායතනංකරොන්තස්සහෙතුසහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයඝනිපයුත්තඅත්ථිඅවිගතපච්චයෙහිති අනෙකධා පච්චයෝ හොති. "පච්ඡිමඤානං සා පච්චයෝ එකධා මතා"ති ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරානං උපනිස්සයපච්චයෙනෙව එකධා පච්චයෝ මතා, සො පනස්ස උපනිස්සයභාවෝ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති. එත්ථාහ, කිං පනායමෙකොව අවිජ්ජා සඞ්ඛාරානං පච්චයෝ, උදාහු අඤ්ඤෙපි පච්චයා සන්තීති? කිං පනෙත්ථ යදි තාව එකාව්, එකකාරණාදෙ ආපජ්ජති; අථඤ්ඤෙ පි සන්ති "අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා"නි එකකාරණනිද්දෙසෝ නුපපජ්ජතී"නි? න නුපපජ්ජති, කස්මා? යස්මා

එකං න එකතො ඉධ-නානෙකමනෙකතො පි නො එකං,
ඵලමත්ථි අත්ථි පන-එකහෙතුඵලදීපනෙ අත්ථෝ.

එකතො හි කාරණතො න ඉධ කිඤ්චි එකං එළමත්ථි, න අනෙකං; නාපි අනෙකෙහි කාරණෙහි එකං; අනෙකෙහි පන කාරණෙහි අනෙකමෙව හොති. තථාහි අනෙකෙහි උතුඋඨ්ඨිබීජසලිලසඞ්ඛාතෙහි කාරණෙහි අනෙකමෙව රූපසද්දගන්ධරසාදි අඞ්කුර සඞ්ඛාතං ඵලං උපජ්ජමානං දිස්සති; යං පනෙතං "අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ"න්ති එකහෙතුඵලදීපනං කතං, තත්ථ අත්ථො අත්ථි, පයොජනං විජ්ජති, භගවා හි කත්ථචි පඨානත්තා කත්ථචි පාකටත්තා කත්ථචි අසාධාරණත්තා දෙසනාවිලාසඤ්ච වෙනෙය්‍යානං ච අනුරූපතො එකමෙව හෙතුං වා ඵලං වා දීපෙති; "එස්සපච්චයා වෙදනා" ති හි පඨානත්තා එකමෙව හෙතුඵලමාහ. එස්සො හි වෙදනාය පඨානහෙතු යථා එස්සං වෙදනාවත්ථානතො; වෙදනා ච එස්සස්ස පඨාන ඵලං යථා වෙදනං එස්සවත්ථානතො, "සෙමහාසම්ඵාණා ආබාධා"ති පාකටත්තා එකං හෙතුමාහ, පාකටො හි එත්ථ සෙමහා නා කම්මාදයො; **"සෙ කෙචි භික්ඛවෙ අකුසලා ධම්මා සම්භොති සබ්බෙ තෙ අයොනිසො මනසිකාරමූලකා"**ති අසාධාරණත්තා එකං හෙතුමාහ, අසාධාරණො හි අයොනිසො මනසිකාරො අකුසලානං, සාධාරණානි වත්ථාරම්මණාදීනි. තස්මා අයම්ඵ අවිජ්ජා විජ්ජමානෙසු පි අඤ්ඤෙසු වත්ථාරම්මණසහජාතධම්මාදීසු සඞ්ඛාරකාරණෙසු **"අසාදාරණපච්චයත්තා නාණස්ස පවත්තති"**ති ච, **අවිජ්ජාසමුදයා ආසවසමුදයො"**තිච වචනතො අඤ්ඤෙසුපි තණ්හාදීනං සඞ්ඛාරහෙතූනං හෙතූනි පඨානත්තා, **"අවිජ්ජා භික්ඛවෙ අවිජ්ජානතො පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරම්පි අභිසඞ්ඛරොති"**ති පාකටත්තා අසාධාරණත්තා ච සඞ්ඛාරානං හෙතුභාවෙන දීපිතානි වෙදිතබ්බා. එතෙනෙව ච එකෙනහෙතුඵලදීපනපරිහාරවචනෙනසඛඤ්ඤඑකෙකහෙතුඵලදීපනෙ පයොජනං වෙදිතබ්බනති.

එත්ථාහ, එවං සන්තෙපි එකන්තනිච්චඵලාය සාවජ්ජාය අවිජ්ජාය කථං පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරපච්චයභූතං යුජ්ජති? නහි නිම්බබීජතො උච්චු උපජ්ජතීති? කථං න යුජ්ජිස්සති? ලොකසම්මං හි:

විරුද්ධා චාවිරුද්ධා ච-සදිසාසදිසා තථා,
ධම්මානං පච්චයා සිද්ධා-විපාකා එව තෙ ච න.

ධම්මානං හි ඨානසභාවඛිච්චාදිවිරුද්ධා චාවිරුද්ධා ච පච්චයා ලොකෙ සිද්ධා, පුරිමචිත්තානං හි අපරවිත්තස්ස ඨානවිරුද්ධා පච්චයා; පුරිම සිපාදි සික්ඛා ච පච්ඡා පවත්තමානානං සිපාදි ක්‍රියානං; කම්මං රූපස්ස සභාවවිරුද්ධා පච්චයා, බීරාදීනි ච දධි ආදීනං; ආලොකා චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස කිච්චවිරුද්ධා, ගුළාදයා ච ආසවාදීනං; චක්ඛුරූපාදයා පන චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනං ඨානා විරු

ඛාපච්චයා; පුරිමජවනාදයෝ පච්ඡිමජවනාදීනං සහාවා විරුඬා ඛි
ච්චා විරුඬා ච. යථාව විරුඬාවිරුඬා පච්චයා සිඬා, එවං සදිසාසදිසා
පි, සදිසමෙව හි උතුආහාරසඞ්ඛාතං රූපං රූපස්ස පච්චයෝ, සාලි
බීජාදීනි ච සාලිඵලාදීනං; අසදිසම්පි රූපං අරූපස්ස, අරූපා ච රූප
ස්ස පච්චයෝ හොන්ති, ඔලොමාජලෝම-විසාණ-දධි-තිලපිඤ්ඤාදීනි
ච දුබ්බා-භූතිණකාදීනං. යෙසං ච ධම්මානං තෙ විරුද්ධාවිරුඬසදි
සාසදිසා පච්චයා, න තෙ ධම්මා තෙසං ධම්මානං විපාකා එව. ඉති
අයං අවිජ්ජා විපාකවසෙන එකන්තානිඤ්ඵලා සහාවවසෙන සාඵජ්ජා
පි සමානා සඞ්ඛ්‍යම්පි එතෙසං පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදීනං යථානුරූපං
ඣාන-කිච්ච- සහාව- විරුඬාවිරුඬපච්චයවසෙන සදිසාසදිසපච්චය
වසෙන ච පච්චයෝ නොනීති වෙදිතබ්බා. සෝ වස්සා පච්චයභාවෝ
යස්සගි දුක්ඛාදීසු අවිජ්ජාසඞ්ඛාතං අඤ්ඤාණං අපහීනං හොති, සෝ
දුක්ඛෙ තාව පුබ්බන්තාදීසු වූ අඤ්ඤාණෙන සංසාරදුක්ඛං සුඛසඤ්ඤා
ය ගහණවා තස්ස හෙතුභූතෙ නිච්චෙ පි සඞ්ඛාරෙ ආරභතීති ආදිනා
නයෙන වුත්තොනා එව. අපිච අයං අඤ්ඤෙ පි පරියායෝ:

චුතූපපාතෙ සංසාරෙ-සඞ්ඛාරානං ච ලක්ඛණෙ,
යෝ පටිච්චසමුප්පන්නා-ධම්මෙසු ච විමූයහති,
අභිසඞ්ඛරොති සෝ එතෙ-සඞ්ඛාරෙ නිච්චතෝ යතෝ,
අවිජ්ජාපච්චයෝ තෙසං-නිච්චිතානං අයං තතොති.

කථං පන යෝ එතෙසු විමූයහති සෝ නිච්චෙ පෙතෙ සඞ්ඛාරෙ
අභිසඞ්ඛරොතීති ඇව? චුතියා තාව විමූළ්හෝ සඞ්ඛ්‍යේ ඛන්ධානං භෙ
දෙ මරණන්ති චුතිං අගණ්හන්තෝ "සත්තෝ මරති, සත්තස්ස දෙහ
න්තරසඞ්කමනං" නති ආදිනි ච්චතෙපති; උපපත්තෙ විමූළ්හෝ සඞ්ඛ්‍යේ
ඛන්ධානං පාතුභාවෝ ජාතීති උපපත්තිං අගණ්හන්තෝ, "සත්තෝ
උපපජ්ජති, සත්තස්ස නවසරීරපාතුභාවෝ"නි ආදීනිච්චතෙපති. සං
සාරෙ විමූළ්හෝ: යෝ එස

ඛන්ධානං ච පටිපාටි-ධාතු ආයතනාන ච,
අඞ්ඛ්‍යාවිජිතානං වසානමානා-සංසාරොති පවුච්චතීති.

එවං වණ්ණිතෝ සංසාරෝ, තං එවං අඤ්ඤාණෙන "අයං ස
ත්තෝ අස්මා ලොකා පරං ලොකං ගච්ඡති, පරස්මා ලොකා ඉමං ලෝ
කං ආගච්ඡති"නි ආදීනි ච්චතෙපති. සංඛාරානං ලක්ඛණෙ විමූළ්හෝ
සංඛාරානං සභාවලක්ඛණං සාමඤ්ඤලක්ඛණං ච අගණ්හන්තෝ සං
ඛාරෙ අත්තතෝ අත්තනියතෝ ධුවතෝ සුඛතෝ සුභතෝ විච
පෙති. පටිච්චසමුප්පන්නධම්මෙසු විමූළ්හෝ අවිජ්ජාදීහි සඞ්ඛාරාදීනං
පවත්තිං අගණ්හන්තෝ "අත්තා ජානාති වා න ජානාති වා; සෝ එව

කරොති ච කාරෙති ච පටිසන්ධිං උපපජ්ජති ච; තස්ස අණ්ඩඉස්සරා දයො කලලාදිභාවන සරීරං සණ්ඨපෙන්තා ඉන්ද්‍රියානි සම්පාදෙන්ති, සො ඉන්ද්‍රියසම්පන්නො ඵුසති, වෙදියති, තණ්හියති, උපාදියති, භවී යති; සො පුන භවන්තරෙ භවති''ති වා, ''සබ්බෙ සත්තා නියති සඞ්ඛ තිභාවපරිණතා''ති වා විකප්පෙති. සො අවිජ්ජාය අසතිකතො එවං විකප්පෙන්තා යථානාම අන්ධො පථවියං චරන්තො මග්ගම්පි අමග්ග ම්පි ඵලම්පි නිබ්බානම්පි සම්මපි විසම්මපි පරිජානාති, එවං පුඤ්ඤම්පි අපුඤ්ඤම්පි ආනෙඤ්ජම්පි සංඛාරං අභිසඞ්ඛරොතීති. තෙනෙතං වුච්චති:

යථාපි නාම ජච්චන්ධො - නරො අපරිනායකො,
එකදා යාති මග්ගෙන-ඛුම්මග්ගෙනාපි එකදා,

සංසාරෙ සංසරං බාලො-තථා අපරිනායකො,
කරොති එකදා පුඤ්ඤං-අපුඤ්ඤම්පි එකදා,

යදා ච ඤත්වා සො ධම්මං-සච්චානි අභිසමෙච්ච ඉති,
තදා අවිජ්ජූපසමා-උපසන්තො චරිස්සතීති.

අයං ''අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා''ති පදසම්බන්ධවිත්ථාරකථාමුඛං.

**සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං** පදෙ විඤ්ඤාණන්ති චක්ඛුවිඤ්ඤාණා දි ඡබ්බිධං, තත්ථ චක්ඛුවිඤ්ඤාණං කුසලවිපාකං අකුසල විපාකන්ති ද්විධං හොති, තථා සොතඝාණජිව්හාකායවිඤ්ඤාණානි. මනොධාතු විඤ්ඤාණං කුසලාකුසලවිපාකා වෙ මනොධාතුයො, තිස්සො අහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුයො, අට්ඨ සහෙතුකානි කාමාවචරවිපාක චිත්තානි, පඤ්ච රූපාවචරානි, චත්තාරි අරූපාවචරානීති බාවීසති විධං හොති. ඉති ඉමෙහි ඡහි විඤ්ඤාණෙහි සබ්බානි පි ඔතිණ්ණ ලොකිය විපාක විඤ්ඤාණානි සඞ්ගහිතානි හොන්ති. ලොකුත්තරානි පන වට්ටකථාය න යුජ්ජන්තීති න ගහිතානි. තත්ථ සියා, කථමපනෙතං ඥාතිතබ්බං ඉදං වුත්තප්පකාරං විඤ්ඤාණං සංඛාරපච්චයා හොතීති? උපචිතකම්මාභාවෙ විපාකාභාවතො, විපාකං හෙතං, විපාකං ච න උපචිතකම්මාභාවෙ උපජ්ජති, යදි උපජ්ජෙය්‍ය සබ්බෙසං සඞ්ගහිපා කානි උපජ්ජෙය්‍යුං, න ච උපජ්ජන්තීති ඥාතිතබ්බමෙතං සංඛාර පච්චයා ඉදං විඤ්ඤාණං හොතීති. කතරසංඛාරපච්චයා කතරං විඤ්ඤාණන්ති වෙ? කාමාවචර පුඤ්ඤාභිසංඛාරපච්චයා තාව කුසලවි පාකාපි පඤ්ච චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනි, මනොවිඤ්ඤාණෙ එකා මනොධාතු වෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතුයො අට්ඨකාමාවචරවිපාකානීති සොළස, යථාහ: **කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති, සොතඝාණ**

ජීවිතා කායවිඤ්ඤත්තිං විප්පකාමෙන්තොධාතු උප්පජ්ජතා හොති, යෝ මනෝසඤ්චේතනා මනෝවිඤ්ඤත්තිධාතු උප්පජ්ජනාහොති, උපෙක්ඛා සහගතා මනෝවිඤ්ඤත්තිධාතු උප්පජ්ජතා හොති, යෝමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා, සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සඝට්ටනෙන, සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා, සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සඝට්ටනෙන, උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා, උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සඝට්ටනෙන, උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා, උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සඝට්ටනෙනාති. රූපාවචරපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරපච්චයා පන පඤ්ච රූපාවචරවිපාකානි, යථාහ: **තත්‍රයෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං විඤ්ඤාණං** =පෙ= පඤ්චමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතීති. එවං පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරපච්චයා එකවීසති විඤ්ඤාණං හොති. අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරපච්චයා පන අකුසලවිපාකානි පඤ්ච චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනි එකං මනොධාතු එකා මනොවිඤ්ඤාණධාතූති එවං සත්තවිධං විඤ්ඤාණං හොති, යථාහ: **අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති, සොතඝාණජිව්හාකායවිඤ්ඤාණං, විපාකා මනොධාතු විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොතී**ති. ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරපච්චයා පන චතස්සාරි අරූපවිපාකානීති එවං චතුබ්බිධං විඤ්ඤාණං හොති, යථාහ: **තත්‍රයෙව අරූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සබ්බසෝ රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාසහගතං විඤ්ඤාණඤ්චායතන- ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං, සුඛස්ස ච දුක්ඛස්ස ච පහානා චතුත්ථංඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතීති**. එවං යංසංඛාරපච්චයා යං විඤ්ඤාණං හොති තං ඤත්වා ඉදානිස්ස එවං පවත්තනි වෙදිතබ්බා: සබ්බමෙව හි ඉදං පවත්තිපටිසන්ධිවසෙන වෙධා පවත්තති, තත්‍ථ වෙපක්ඛ විඤ්ඤාණානි වෙ මනොධාතුයෝ සොමනස්සසහගතා අහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුති ඉමානි තෙරස පඤ්චවොකාරභවෙ පවත්තියං යෙව පවත්තනති, සෙසානි ඔකාසවිරහති නිසු භවෙසු යථානුරූපං පවත්තති යම්පි පටිසන්ධියම්පි පවත්තනති, කථං? කුසලවිපාකානි තාව චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනි පඤ්ච කුසලවිපාකෙන වා අකුසලවිපාකෙන වා නිබ්බත්තස්ස යථාකාමං පරිපාකං උපගතින්ද්‍රියස්ස චක්ඛාදීනං ආපාථගතං ඉට්ඨං ඉට්ඨමජ්ඣත්තං වා රූපාදිආරම්මණං ආරබ්භ චක්ඛාදි පඤ්ඤං නිස්සාය දස්සනසවනසායනසායනට්ඨසතඛිච්චං සාධයමා

නානි පවත්තන්ති, තථා අකුසලවිපාකානි පඤ්ච; කෙවලං හි තෙසං අනිට්ඨං අනිච්ඡිතමසල්ලක්ඛිතතා වා ආරම්මණං හොති, අයමෙව විසෙසො. දසපි වෙතානි නියතවාරාරම්මණවත්ථුඨානානි නියතකිච්චානෙව භවන්ති. තතො කුසලවිපාකානං චක්ඛුවිඤ්ඤණාදීනං අනන්තරා කුසලවිපාකා මනොධාතු තෙසං යෙව ආරම්මණං ආරබ්භ හදයවත්ථුං නිස්සාය සම්පටිච්ඡනකිච්චං සාධයමානා පවත්තති; තථා අකුසලවිපාකානං අනන්තරා අකුසලවිපාකා ඉදං ච පන ච යං අනියතවාරා රම්මණා නියතවත්ථුඨානා නියතකිච්චඤ්ච හොති. සොමනස්සසහගතා පන අහෙතුකමනොවිඤ්ඤණධාතු කුසලවිපාකමනොධාතුයා අනන්තරා තස්සා එව ආරම්මණං ආරබ්භ හදයවත්ථුං නිස්සාය සන්තීරණකිච්චං සාධයමානා ඡසු වාරෙසු බලවාරම්මණෙ කාමාවචරසන්තානං යෙභුය්‍යෙන ලොභසම්පයුත්තජවනා වසානෙනවඞ්ගවිපිං පඛිජ්ජිත්වා ජවනෙන ගහිතාරම්මණෙ තදුභයම්මණවසෙන ච සකිං වා ද්වික්ඛත්තුං වා පවත්තනීති මජ්ඣිමභාණකඨා සං වුත්තං, අභිධම්මට්ඨකථායං පන තදුභයම්මණෙ වෙ චිත්තවාරා ආගතා; ඉදම්පන චිත්තං තදුභයම්මණන්ති ච පිට්ඨිභවඞ්ගන්ති වාති වෙ නාමානි ලභති, අනියතවාරාරම්මණං නියතවත්ථුකං අනියතකිච්චං ච හොතීති. එවං තාව තෙරස පඤ්චවොකාරභවෙ පවත්තියං යෙව පවත්තනතිං වෙදිතබ්බානි, සෙසෙසු එකූනවීසතියා නකිඤ්චි අත්තනො අනුරූපාය පටිසන්ධියා න පවත්තති; පවත්තියමපන කුසලාකුසලවිපාකා තාව වෙ අහෙතුකමනොවිඤ්ඤණධාතුයා පඤ්චවාරෙ කුසලාකුසලවිපාකමනොධාතුනං අනන්තරා සන්තීරණකිච්චං, ඡසු වාරෙසු පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව තදුභයම්මණකිච්චං, අත්තනා දින්නපටිසන්ධිතො උඩ්ඪං අසති භවඞ්ගුපච්ඡෙදකෙ චිත්තුප්පාදෙ භවඞ්ගකිච්චං, අනෙන වුත්තනිච්චඤ්ච චත්තාරි කිච්චානි සාධයමානා නියතවත්ථුකා අනියතවාරාරම්මණා නකිච්චා හුත්වා පවත්තන්ති. අට්ඨ කාමාවචරසහෙතුකචිත්තානි වුත්තනයෙනෙව ඡසු වාරෙසු තදුභයම්මණකිච්චං, අත්තනා දින්නපටිසන්ධිතො උඩ්ඪං අසති භවඞ්ගුපච්ඡෙදකෙ චිත්තුප්පාදෙ භවඞ්ගකිච්චං, අනෙන වුත්තනිච්චං චාති සත්තේව නිච්චානි සාධයමානානි නියතවත්ථුකානි අනියතවාරාරම්මණානකිච්චානි හුත්වා පවත්තන්ති. පඤ්ච රූපාවචරානි චත්තාරි ච ආරුප්පානි අත්තනා දින්නපටිසන්ධිතො උඩ්ඪං අසති භවඞ්ගුපච්ඡෙදකෙ චිත්තුප්පාදෙ භවඞ්ගකිච්චං, අනෙන වුත්තනිච්චං චාති සිව්වචඨං සාධයමානානි පවත්තන්ති. තෙසු රූපාවචරානි නියත වජ්ඣාරම්මණානි අනියත ඣාන කිච්චානි, ඉතරානි නියතවත්ථුකානි නියතාරම්මණානි අනියතඣානකිච්චානි

හුත්වා පවත්තනතීති එවං තාව බහූනිංස විධම්පි විඤ්ඤාණං පවත්තනියං සඞ්ඛාරපච්චයා පවත්තති.

තත්‍රායස්ස තෙ තෙ සඞ්ඛාරා කම්මපච්චයෙන ච උපනිස්සයපච්චයෙන ච පච්චයා හොන්ති, යම්පන වුත්තං "සෙසෙසු එකූනවීසතියා න කිඤ්චි අත්තනෝ අනුරූපාය පටිසන්ධියා න පවත්තන්තී"ති තං අත්තසංඛිත්තත්තා දුබ්බිජ්ඣනං, තෙනස්ස විභාවනයදස්සනත්ථං වුච්චති: කහිං පටිසන්ධියෝ? කති පටිසන්ධිවිත්තානි? කෙන කත්ථ පටිසන්ධිහොති? කිං පටිසන්ධියා ආරම්මණන්ති? අසඤ්ඤසත්තස්ස පටිසන්ධියා සබ්බං විසති පටිසන්ධියෝ; චුත්තූපපත්තාරූනෙව එකූනවීසති පටිසන්ධිචිත්තානි; තත්ථ අකුසලවිපාකාය අහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුයා අපායෙසු පටිසන්ධි හොති, කුසලවිපාකාය මනුස්සලොකෙ ජච්චන්ධ- ජාතිබධිර- ජාතිඋම්මත්තක- ජාතිඑළමූග- නපුංසකාදීනං; අට්ඨහි සහෙතුකකාමාවචරවිපාකෙහි දෙවෙසු චෙව මනුස්සෙසු ච පුඤ්ඤවන්තානං පටිසන්ධි හොති; පඤ්චහි රූපාවචරවිපාකෙහි රූපිබ්‍රහ්මලොකෙ, චතූහි අරූපාවචරවිපාකෙහි අරූපලොකෙහි. යෙන ච යත්ථ පටිසන්ධි හොති, සා එව තස්ස අනුරූපා පටිසන්ධි නාම; සඞ්ඛෙපතො පන පටිසන්ධියා තීණි ආරම්මණානි හොන්ති අතීතං පච්චුප්පන්නං නවත්තබ්බං ච; අසඤ්ඤී පටිසන්ධි අනාරම්මණා හොති. තත්ථ විඤ්ඤාණඤ්චායතනතනෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනානපටිසන්ධිනං අතීත:මවආරම්මණං; දසන්නං කාමාවචරානං අතීතං වා පච්චුප්පන්නං වා; සෙසානං නවත්තබ්බමෙව. එවං තීසු ආරම්මණෙසු පවත්තමානා පන පටිසන්ධි යස්මා අතීතාරම්මණස්ස වා නවත්තබ්බාරම්මණස්ස වා චුතිචිත්තස්ස අනන්තරමෙව පවත්තති, පච්චුප්පන්නාරම්මණං පන චුතිචිත්තං නාම නත්ථි, තස්මා ඉමසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණාය චුතියා අනන්තරං තීසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණාය පටිසන්ධියා සුගති දුග්ගති වසෙන පවත්තනාකාරෝ වෙදිතබ්බෝ, සෙය්‍යථිදං? කාමාවචරස්ස ගතියං තාව ගිහිස්ස පාපකම්මිනෝ පුග්ගලස්ස "නානිස්ස තස්මිං සමයෙ ඵලමඛණති"ති ආදිවචනතො මරණමඤ්චං නිපන්නස්ස ය ථූපචිතං පාපකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා මනොද්වාරආපාථමාගච්ඡති, තං ආරබ්භ උපජ්ජනාය තදුරම්මණපරියොසානාය ජවනවීථියා අනන්තරභවභාවිභවියං ආරම්මණං කත්වා චුතිචිත්තං උපජ්ජති, තස්මිං නිරුද්ධෙ තදෙව ආපාථගතං කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා ආරබ්භ අනුපච්ඡින්නකිලෙසබලවිනමිතං දුග්ගතිපරියාපන්නං පටිසන්ධිචිත්තං උපජ්ජති; අයං අතීතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා අතීතාරම්මණා පටිසන්ධි. අපරස්ස මරණසමයෙ වුත්තපටිපක්ඛෙන කම්මවසෙන

නරකාදීසු අහිතිජාලවණ්ණාදිකං දුග්ගතිනිමිත්තං මනොවාරෙ ආපාථමා ගච්ඡති, තස්මා චිකිච්ඡන්තෙන භවඞ්ගෙ උපච්ඡින්නෙ නිරුද්ධෙ තං ආරම්මණං ආරබ්භ එකං ආවජ්ජනං මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මන්දීභූතවෙගතාය පඤ්ච ජවනානි වෙතදාරම්මණානීති තීණි විඤ්ඤත්තානි උපජ්ජන්ති, තතො භවඞ්ගචිසයං ආරම්මණං කත්වා එකං චුතිචිත්තං; එත්තාවතා එකාදස චිත්තක්ඛණා අතීතා හොන්ති, අථස්ස අවසෙසපඤ්චවිත්තක්ඛණායුකෙ තස්මිංයෙව ආරම්මණෙ පටිසන්ධිචිත්තං උපපජ්ජති. අයං අතීතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා පඨවුපන්නාරම්මණා පටිසන්ධි. අපරස්ස මරණසමයෙ පඤ්චන්නං වා රාගං අඤ්ඤතරස්මිං රාගාදිහෙතුභූතං හීනාරම්මණං ආපාථමාගච්ඡති, තස්ස යථාකම්මෙන උපපන්නාවොජ්ඣපනාවසානෙ මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මන්දීභූතවෙගතාය පඤ්ච ජවනානි වෙ තදාරම්මණානි ච උප්පජ්ජන්ති; තතො භවඞ්ගවිසයං ආරම්මණං කත්වා එකං චුතිචිත්තං; එත්තාවතා ච වෙ භවඞ්ගානි ආවජ්ජනං දස්සනං සම්පටිච්ඡනං සන්තීරණං වොට්ඨපනං පඤ්ච ජවනානි වෙ තදාරම්මණානි එකං චුතිචිත්තන්ති පඤ්චදස චිත්තක්ඛණා අතීතා හොන්ති, අථාවසෙසඑකූනවිත්තක්ඛණායුකෙ තස්මිංයෙව ආරම්මණෙ පටිසන්ධිචිත්තං උපපජ්ජති. අයම්පි අතීතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා පඨවුපන්නාරම්මණා පටිසන්ධි. එස තාව අතීතාරම්මණාය සුගතිචුතියා අනන්තරා අතීතපච්චුපන්නාරම්මණායදුග්ගතිපටිසන්ධියා පවත්තනාකාරො. දුග්ගතියං ඨිතස්ස පන උපච්චිතානවජ්ජකම්මස්ස වුත්තනයෙනෙව තං අනවජ්ජකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා මනොවාරෙ ආපාථමාගච්ඡතීති කණ්හපක්ඛෙ සුක්කපක්ඛං ඨපෙත්වා සබ්බං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අයං අතීතාරම්මණාය දුග්ගතිචුතියා අනන්තරා අතීතපච්චුපන්නාරම්මණාය සුගතිපටිසන්ධියා පවත්තනාකාරො. සුගතියං ඨිතස්ස පන උපච්චිතානවජ්ජකම්මස්ස "තානි ස්ස තස්මිං සමයෙ ඔලම්බන්ති"ති ආදිවචනතො මරණමඤ්චං නිපන්නස්ස යථූපච්චිතං අනවජ්ජකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා මනොවාරෙ ආපාථමාගච්ඡති, තං ච ඛො උපච්චිතකාමාවචරානවජ්ජකම්මසෙසෙව; උපච්චිතමහග්ගතකම්මස්ස පන කම්මනිමිත්තමෙව ආපාථමාගච්ඡති; තං ආරබ්භ උපපන්නාය තදාරම්මණපරියොසානාය සුඛාය වා ජවනවීථියා අනන්තරං භවඞ්ගවිසයං ආරම්මණං කත්වා චුතිචිත්තං උපපජ්ජති; තස්මිං නිරුද්ධෙ තමෙව ආපාථගතං කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා ආරබ්භ අනුපච්ඡින්නකිලෙසබලවිනම්මිතං සුගතිපරියාපන්නා පටිසන්ධිචිත්තං උපපජ්ජති. අයං අතීතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා අතීතාරම්මණා වා නුවත්තබ්බාරම්මණා වා පටිසන්ධි. අපරස්සමරණසමයෙ කාමාවචරඅනවජ්ජකම්මවසෙන මනුස්සලොකෙ මා

තුඛුවජීවඅණ්ණසඞ්ඛාතං වා දෙවලෝකෙ උය්‍යානවිමානකපරූකඞ්ගාදි වණ්ණසඞ්ඛාතං වා සුගතිනිමිත්තං මනොචාරෙ ආපාථමාගච්ඡති, තස්ස දුග්ගතිනිමිත්තෙ දස්සිතාතුක්කමෙනෙව චුතිචිත්තානන්තරං පටිසන්ධිචිත්තං උප්පජ්ජති. අයං අතීතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා පච්චුප්පන්නාරම්මණා පටිසන්ධි. අපරස්ස මරණසමයෙ ඤාතකා "අයං තාත තවත්‍ථාය බුද්ධපූජා කරියති, චිත්තං පසාදෙහී"ති වත්‍වා පුප්ඵදූමපටාකාදිවසෙන රූපාරම්මණං වා ධම්මස්සවන තූරියපූජාදිවසෙන සද්දාරම්මණං වා ධූමවාසගන්ධාදිවසෙන ගන්ධාරම්මණං වා "ඉදං තාත සායස්සු, තවත්‍ථාය දුතඛ්බදෙය්‍යධම්ම"න්‍නි වත්‍වා මධ්‍යඅණ්ණිතාදිවසෙන රසාරම්මණං වා "ඉදං තාත ඵුසස්සු, තව සාය දුතඛ්බදෙය්‍යධම්ම"න්‍නි වත්‍වා චිනපට්ටසොමාරපට්ටාදිවසෙන ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා පඤ්චවාරෙ උපසංහරන්ති, තස්ස තස්මිං ආපාථගතෙ රූපාදිආරම්මණෙ යථාක්කමෙන උපපන්නා වොට්ඨපනාවසානෙ මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මන්දීභූතවෙගතා පඤ්ච ජවනානි වෙ තදාරම්මණානි ච උප්පජ්ජන්ති, තතො භවඞ්ගචිසයං ආරම්මණං කත්වා එකා චුතිචිත්තං, තදවසානෙ තයිමං යෙව එකවිත්තක්ඛණාධිනිකෙ ආරම්මණෙ පටිසන්ධිචිත්තං උප්පජ්ජති. අයම්පි අතීතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා පච්චුප්පන්නාරම්මණා පටිසන්ධි. අපරස්ස පන පඨවීකසිණුජ්ඣානාදිවසෙන පටිලද්ධමහග්ගතස්ස සුගතිගං ගිතස්ස මරණසමයෙ කාමාවචරකුසලකම්ම- කම්මනිමිත්ත- ගතිනිමිත්තා නං වා අඤ්ඤතරං පඨවීකසිණාදිකං වා නිමිත්තං මහග්ගතචිත්තං වා මනොචාරෙ ආපාථමාගච්ඡති, චක්ඛුසොතානං වා අඤ්ඤතරසම්ං ඝසද්ධුපපත්තිහෙතුභූතං පණීතකම්මාරම්මණං ආපාථමාගච්ඡති. තස්ස ඝටාකක්කමෙන උපපන්නාවොට්ඨපනාවසානෙ මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මන්දීභූතවෙගතා පඤ්ච ජවනානි උප්පජ්ජන්ති, මහග්ගතගතිකානං පන තදාරම්මණං නත්‍ථි, තයමා ජවනානන්තරං යෙව භගඞ්ගවිසයමාරම්මණං කත්වා එකං චුතිචිත්තං උප්පජ්ජති, තස්සාවසානෙ කාමාවචරමහග්ගතසුගතීනං අඤ්ඤතරසුගතිපරියාපන්නානං ඝටොපඩිතෙසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණං පටිසන්ධිචිත්තං උප්පජ්ජති. අයං නවත්තබ්බාරම්මණාය සුගතිචුතියා අනන්තරා අතීතපච්චුප්පන්නනවත්තබ්බාරම්මණානං අඤ්ඤතරාරම්මණා පටිසන්ධි. එතෙනානුසාරෙන ආරූපචුතියා පි අනන්තරා පටිසන්ධි වෙදිතබ්බා. අයං අතීතනවත්තබ්බාරම්මණාය සුගතිචුතියා අනන්තරා අතීතනවත්තබ්බපච්චුප්පන්නාරම්මණාය පටිසන්ධියා පවත්තනාකාරො. දුග්ගතියං ගිතස්ස පන පාපකම්මිනො වුත්තනයෙනෙව තං කම්මං

කම්මනිමිත්තං ගතිනිමිත්තං වා මනොවාරෙ, පඤ්චවාරෙ වා පන අඤ්ඤතරපථවිධාතුභූතං ආරම්මණං ආපාථමාගච්ඡති. අථස්ස යථා කථමෙන චුතිචිත්තාවසානෙ දුග්ගතිපරියාපන්නං තෙසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණං පටිසන්ධිචිත්තං උපජ්ජති. අයං අතීතාරම්මණාය දුග්ගතිවුනියා අනන්තරා අතීතපච්චුප්පන්නාරම්මණාය පටිසන්ධියා පවත්තනාකාරොති. එත්තාවතා එකූනවීසතිවිධසාපි විඤ්ඤාණස්ස පටිසන්ධිවසෙන පවත්ති දීපිතා හොති. තයිදං සබ්බම්පි එවං:

පවත්තමානං සඤ්ඤිහි-ෙවධා කම්මෙන වත්ථාති,
මිස්සාදීහි ච හෙදෙහි-හෙදස්ස දුවිධාදිකො.

ඉදං හි එකූනවීසතිවිධම්පි විපාකවිඤ්ඤාණං පටිසන්ධිමනි පවත්තමානං වෙධා කම්මෙන වත්ථති, යථාසකං හි එකස්ස ජනක කම්මං නානාඛණිකකම්මපච්චයෙන වෙව උපනිස්සයපච්චයෙන ච පච්චයො හොති, වුත්තං හෙතං: **කුසලාකුසලං කම්මං විපාකස්ස උපනිස්සයපච්චයෙන පච්චයොති.** එවං වත්තමානස්ස පනස්ස මිස්සාදීහි හෙදෙහි දුවිධාදිකොපි හෙදෙ වෙදිතබ්බො, සෙය්‍යථිදං? ඉදං හි පටිසන්ධිවසෙන එකධා පවත්තමානම්පි රූපෙන සහ මිස්සාමිස්සභෙදතො දුවිධං, කාමරූපාරූපභවභෙදතො තිවිධං, අණ්ඩජ- ජලාබුජ- සංසෙදජ- ඔපපාතිකයොනිවසෙන චතුබ්බිධං, ගතිවසෙන පඤ්චවිධං, විඤ්ඤාණට්ඨිතිවසෙන සත්තවිධං, සත්තායතනවසෙන අට්ඨවිධං හොති, තත්ථ:

මිස්සං වීධා භාවභෙදා-සහාවං තත්ථ ච වීධා,
වෙ වා තයො වා දසකා, ඔමතො ආදිනා සහ.

"මිස්සං වීධා භාවභෙදා"නි යං හෙතං එත්ථ අඤ්ඤත්‍ර අරූපභවා රූපම්පි පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං උපජ්ජති, තං රූපභවෙ ඉත්ථිඉන්ද්‍රිය-පුරිසින්ද්‍රියඝට්ටනෙන භාවෙන විනා උපපත්තිතො, කාමභවෙ අඤ්ඤත්‍ර ජාතිපණ්ඩකපටිසන්ධියා භාවෙන සහ උපපත්තිතො සභාවං අභාවන්ති දුවිධං හොති. "සභාවං තත්ථ ච වීධා"නි තත්ථාපිච යං සභාවං, තං ඉත්ථිපුරිසභාවානං අඤ්ඤතරෙන සහ උපපත්තිතො දුවිධමෙව හොති. "වෙ වා තයො වා දසකා, ඔමතො ආදිනා සහා"නි යං හෙතමෙත්ථ මිස්සං අම්ස්සනන්ති දුකෙ ආදිගුහං රූපම්ස්සංපටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං, තෙන සහ වත්ථු කායදසකවසෙන වෙ වා, වත්ථුකාය භාවදසකවසෙන තයො වා දසකා ඔමතො උපපජ්ජන්ති, නත්ථි ඉතො පරං රූපපරිහානීති. තම්පනෙතං එවං ඔමකපරිමාණං උපපජ්ජමානං අණ්ඩජජලාබුජනාමකාසු ඒසු යොනිසු ජාතිඋණ්ණා

ය එකෙන අංසුනා උඩ්ටසපිමණ්ඩපමාණං කලලන්නි ලඩයඩ්ඩං හුත්වා උපජ්ජති; තඤ්ච යොනිනං ගහිවසෙන සමභවහෙදෙවෙ දිතබ්බා, එතාසු හි:

නිරයෙ භූමම්වජ්ජේසු-දෙවෙසු ච න යොනියෝ;
තිසෙසා පුරිමිකා හොන්ති චතසෙසා පි ගතිත්තයෙ.

තත්‍ථ "දෙවෙසු වා"ති වසදෙන යථා නිරයෙ ච භූමම්වජ්ජේසු ච දෙවෙසු, එවං නිජ්ඣාමතණ්හිකපෙතෙසු ච පුරිමිකා තිසෙසා යොනියෝ න සන්තීති වෙදිතබ්බා, ඔපපාතිකා එව හි තෙ හොන්ති. සෙසෙ පන තිරච්ඡානපෙත්තිවිසයසඩ්ඩාතෙ ගතිත්තයෙ පුබ්බෙ ච ජ්ජිතභූමදෙවෙසු ච චතසෙසා පි යොනියෝ හොන්ති. තත්‍ථ:

තිංස තව වෙව රූපිසු-සත්තන්නි උභකාංසතෝ'ථ රූපානි,
සංසෙදුපපාතයොනිසු-අථවා අවකංසතෝ තිංස.

රූපිබ්‍රහ්මෙසු තාව ඔපපාතිකයොනිකෙසු චක්ඛුසොතවත්‍ථුදස කානං ජීවිතනවකස්ස චාති වතුන්නං කලාපානං වසෙන තිංස ච නව ච පටිසන්ධිඤ්ඤණෙන සහ රූපානි උපජ්ජන්ති. රූපිබ්‍රහ්මෙ පන ඨපෙත්වා, අඤ්ඤසු සංසෙදජඔපපාතිකයොනිකෙසු උභකාංස තො චක්ඛු- සොත- ඝාණ- ජිව්හා- කාය- වත්‍ථු- භාවදසකානං ව සෙන සත්තහි; තානි ච නිච්චං ඉදවෙසු. තත්‍ථ වණ්ණා ගන්ධා රසෝ ඔජා චතසෙසා වාපි ධාතුයෝ චක්ඛිප්පසාදෙ ජීවිතන්නි අයං දසරූපපරිමාණෙ රූපපුඤ්ජා චක්ඛුදසකොනාම. එවං සෙසා වෙදිතබ්බා. අවකංසතෝ පන ජවනවීථිඔබ්බිරඅඝාණකනපුං සකස්ස ජිව්හාකායවත්‍ථූසකානං වසෙන තිංසරූපානි උපජ්ජන්ති. උභකාංසාවකංසානං පන අන්තරෙ අනුරූපතොවිකප්පො වෙදිත බ්බො. එවං විදිත්වා පුන:

ඛන්ධාරම්මණගතිහෙතු-වෙදනාපිතිවිතක්කවිචාරෙහි,
භෙදභෙදවිසෙසෝ-චුතිසන්ධීනං පරිඤ්ඤෙය්‍යා.

යා හෙසා මිච්ඡාමිච්ඡතෝ ද්‍වීහා පටිසන්ධි, යා වස්සං අතීතානන්තරා චුති තාසං ඉමෙහි ඛන්ධාදීහි භෙදභෙදවිසෙසෝ ඤාතබ්බොනි අත්ථෝ. කථං? කදාචි හි චතුක්ඛන්ධිකා ආරූපචුතියා අනන්තරා චතුක්ඛන්ධිකාව ආරම්මණතොපි අභින්නා පටිසන්ධි හොති. කදාචි අමහග්ගතබ්බ්‍රහ්මාරම්මණාය මහග්ගතඅප්පිත්තාරම්මණා. අයං තාව අරූපභූමිසු ඒව නයො. කදාචි පන චතුක්ඛන්ධිකාය අරූපචුතියා අනන්තරා පඤ්චක්ඛන්ධිකා කාමාවචරපටිසන්ධි; කදාචි පඤ්චක්ඛන්ධිකාය කාමාවචරචුතියා රූපාවචරචුතියාවා අනන්තරා චතුක්ඛන්ධිකා අරූපප ටිසන්ධි. එවං අතීතාරම්මණාය චුතියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා පටි

සඤ්ඤි. එකවේදනිවුත්තියා එකවේදුප්පත්තිපටිසඤ්ඤි, අහෙතුකවුත්තියා සහෙතුකපටිසඤ්ඤි, දුහෙතුකවුත්තියා නිහෙතුකපටිසඤ්ඤි, උපෙක්ඛාසහගතවුත්තියා සොමනස්සසහගතපටිසඤ්ඤි, අපටිඝකවුත්තියා සපටිඝකපටිසඤ්ඤි, අවිතක්කාවුත්තියා සවිතක්කපටිසඤ්ඤි, අවිචාරවුත්තියා සවිචාරපටිසඤ්ඤි, අවිතක්කාවිචාරවුත්තියා සවිතක්කසවිචාරපටිසඤ්ඤීති තස්ස තස්ස විපරීතතො ච යථායොගං යොජේතබ්බං.

ලබ්භපච්චයමිති-ධම්මමත්තමෙතං භවන්තරමුපෙති,
නාස්ස තතො සඞ්කන්ති-න තතො හෙතුං විනා හොති.

ඉති හෙතූ ලද්ධපච්චයං රූපාරූපධම්මමත්තං උප්පජ්ජමානං භවන්තරමුපෙතීති වුච්චති; න සත්තො, න ජීවෝ; තස්ස ච නාපි අතීතභවතෝ ඉධ සඞ්කන්ති අත්ථි, නාපි තතෝ හෙතුං විනා ඉධ පාතුභාවෝ; තයිදං පාකටෙන මනුස්සවුත්තිපටිසඤ්ඤාකාමෙන පකාසයිස්සාම: අතීතභවසඞ්ගි හි සරසෙන උපත්තකමෙන වා සඞ්ඝාසන්නාහරණස්ස අසයඛානං සබ්බඛපච්චඛසඤ්ඤිඛඤ්ඤිනවෙදකානං මරණන්තික වෙදනා සන්ථානං (?) සන්නිපාතං අසන්නත්තස්ස ආතපෙ පක්ඛිත්ත හරිතකාලපණ්ණ මිව කමෙන අපසුස්සමානෙ සරීරෙ නිරුඬෙසු චක්ඛාදීසු ඉන්ද්‍රියෙසු හදය වත්ථු මත්තෙ පතිට්ඨිතෙසු කායින්ද්‍රිය මනින්ද්‍රිය ජීවිතින්ද්‍රියෙසු තංඛණාවසෙස හදයවත්ථු සන්නිස්සිතං විඤ්ඤාණං, ගරුකත-සමාසෙවිතාසන්න-පුබ්බකතානං අඤ්ඤතරං ලබාවසෙසපච්චයසංඛාරසඞ්ඛාතං කම්මං තදුපඨාපිතා වා කම්මනිමිත්තගතිනිමිත්තසඞ්ඛාතං විසයං ආරබ්භ පවත්තති; තදෙවං පවත්තමානං තණ්හාවිජ්ජානංඅපජගිතසතා අවිජ්ජාපච්චයාදිතාදීන වෙ තයිමි විසයෙ තණ්හා නමති, සහජාතසඞ්ඛාරා ඛිපන්ති; තං සන්තතිවසෙන තණ්හාය නමියමානං සඞ්ඛාරෙහි ඛිපමානං ඔරිමතීර රුක්ඛවිනිබ්බ රජ්ජුමාලම්බිත්වා මාතිකාතික්කමකො විය පුරිමං ව නිස්සයං ජහති, අපරං ව කම්මසමුට්ඨාපිතං නිස්සයං අස්සාදයමානං වා අනස්සාදයමානා වා ආරම්මණාදීසි යෙව පවත්තෙති පවත්තතීති. එත්ථ ච පුරිමං චවනතො වුත්ති, පවත්තිමං භවන්තරාදිපටිසන්ධිනතො පටිසන්ධි නි වුච්චති. තදෙතං නාපි පුරිමභවා ඉධාගතං, නාපි තතෝ කම්මසඞ්ඛාරනතිවිසයාදිහෙතුං විනා පාතුභූතන්ති වෙදිතබ්බං.

සිය්‍යුං නිදස්සනානෙත්ථ-පරිඝෙසාදිකා අථ,
සන්තානබන්ධතෝ නත්ථි-එකතා න පි නානතා.

එත්ථ වෙතස්ස විසුද්ධිමග්ගස්ස පුරිමභවතෝ ඉධ අනාගමනෙ අතීත භවපරියාපන්නාහෙතූ ච උප්පාදෙ පරිඝෙස-පදීප-මූලඤ්ච-පරිබ්බජපකාරා ධම්මා නිදස්සනානි සිය්‍යුං; යථාහි පරිඝෙස-පදීප-මූලඤ්

ඕරාසඤ්ඤිහෙතුකා හොන්ති, අඤ්ඤත්‍ර අගන්ථාව හොන්ති, එව මෙවං ඉදං විත්තං; එත්ථ ච සන්තානබන්ධතෝ නත්ථි එකත්තා, නා පි නානත්තා; යදිහි සන්තානබන්ධෝ සෙ එකන්තමෙකතා භවෙය්‍ය, නබ්භරතෝ දධි සඬ්ගුතං සියා; එස නයෝ සබ්බහෙතුසමුප්පන්නෙසු. එවඤ්ච සති සබ්බලෝකවොහාරලොපෝ සියා, සෝ ච අනිට්ඨෝ, තස්මා එත්ථ න එකන්තෙමකතා වා නානත්තා වා උපගන්තබ්බා. එත්ථාහ, නන්වි එවං අසඞ්කන්තිපාතුභාවෙ සති යෙ ඉමස්මිං මනුස්ස තන්තභාවෙ ඛන්ධා, තෙසං නිරුද්ධතා ඵලපච්චයස්ස ච කම්මස්ස තත්ථ අගමනතෝ අඤ්ඤස්ස අඤ්ඤතෝ ච තං ඵලං සියා, උපභුඤ්ජකෙ ච අසති කස්ස තං ඵලං සියා? තස්මා න සුන්දරමිදං විඤ්ඤාණන්ති; තන්නි දං වුච්චති:

සන්තානෙ යං ඵලං එතං-නාඤ්ඤස්ස න ච අඤ්ඤතෝ,
බීජානං අභිසඞ්ඛාරෝ-එතස්සත්ථස්ස සාධකෝ.

එකසන්තානස්මිං හි ඵලං උපජ්ජමානං තත්ථ එකන්තඑක තන්තානකතානං පටිසිද්ධත්තා අඤ්ඤස්සානි වා අඤ්ඤතොනි වා න හොති; එතස්ස ච වචනත්ථස්ස බීජානං අභිසඞ්ඛාරෝ සාධකෝ. අ මබ්බීජාදීනං හි අභිසඞ්ඛාරෙසු කතෙසු තස්ස බීජස්ස සන්තානෙ ලද්ධපච්චයා කාලන්තරෙ ඵලවිසෙසෝ උපජ්ජමානෝ න අඤ්ඤබීජානං නාපි අඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරපච්චයා උපජ්ජති; න ච නානි බීජානි අභිසඞ්ඛාරා වා ඵලස්ස පාපුණන්ති; එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං. විජ්ජාසිප්පාසධාදීහි වාපි බාලසරීරෙ උපයුත්තෙහි කාලන්තරෙ වුඩ්ඪසරීරාදීසු ඵලං දෙතීති අයම්පෙත්ථ වෙදිතබ්බා. යම්පි වුත්තං උපභුඤ්ජකෙ ච අසති කස්ස තං ඵලං සියාති, තත්ථ:

ඵලසඤ්ඤපත්තියා එව-සිද්ධා භුඤ්ජකසම්මුති,
ඵලූපපාදෙන රුක්ඛස්ස-යථා ඵලති සම්මුති.

යථාහි රුක්ඛසඞ්ඛාතස්ස ධම්මස්ස එකදෙසභූතස්ස රුක්ඛඵලස්ස උපත්තියා එව රුක්ඛෝ ඵලතීති වා ඵලිතොති වා වුච්චති, තථා දෙවමනුස්සසඞ්ඛාතස්ස ඛන්ධස්ස එකදෙසභූතස්ස උපභොගසඞ්ඛාතස්ස සුඛදුක්ඛඵලස්ස උපපාදෙනෙව දෙවෝ මනුස්සෝ වා උපභුඤ්ජතීති වා සුඛිතෝ දුක්ඛිතොති වා වුච්චති; තස්මා න එත්ථ අඤ්ඤෙන උපභුඤ්ජකෙන නාම කොචි අඤ්ඤෝ අත්ථීති. යෝ පි වදෙය්‍ය: එවං සන්තෙපි එතෙ සංඛාරා භිජ්ජමානා වා ඵලස්ස පච්චයා සියුං අභිජ්ජමානා වා? යදි ච භිජ්ජමානා පවත්තික්ඛණෙයෙව නෙසං විපාකෙන භවිතබ්බං, අථ අභිජ්ජමානා පවත්තිතෝ පුබ්බෙ පච්චා ච නිච්චං ඵලාවහාසියුන්ති? සෝ එවං වත්තබ්බෝ:

කතත්තා පච්චයා එතෙ-න ච නිච්චං ථිරාවහා,
පාටිභොගාදිකං තස්ස-වෙදිතබ්බං හිදස්සනං.

කතත්තා යෙව හි සංඛාරා අත්තනෝ ථිරස්ස පච්චයා හොන්ති, න විජ්ජමානත්තා, අවිජ්ජමානත්තා වා; යථාහ: **කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොතීති** ආදි. යථාරහඤ්ච අත්තනෝ ථිරස්ස පච්චයා භූතා න පුන ථිරාවහා හොන්ති විපාකත්තා. එතස්ස චත්තස්ස විභාවනෙ ඉදං පාටිභොගාදිකං නිදස්සනං වෙදිතබ්බං, යථා හි ලෝකෙ යො කස්සචි අත්ථස්ස නීයාතනට්ඨෙ පාටිභොගො හොති, භණ්ඩං වා ගිණාති, ඉණං වා ගණ්හාති, තස්ස තං ක්‍රියාකරණමත්තමෙව තදත්ථනීයාතනාදිමහි පච්චයෝ හොති, න ක්‍රියාය විජ්ජමානත්තං අවිජ්ජමානත්තං වා, න ච තදත්ථනීයාතනාදිතෝ පරම්පි ධාරකොව හොති, කස්මා? නීයාතනාදීනං කතත්තා. එවං කතත්තාව සංඛාරා පි අත්තනෝ ථිරස්ස පච්චයා හොන්ති, න ච යථාරහං ථිරදානතෝ පරම්පි ථිරාවහා හොන්තීති. එත්තාවතා මිස්සාමිස්සවසෙන වෙඩාපි වත්තමානස්ස පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස සංඛාරපච්චයා පවත්තී දිපිතා හොති. ඉදානි සබ්බයෙව තෙසු බත්තිංස විපාකවිඤ්ඤාණෙසු සමොහ විභාවනත්ථං:

පටිසන්ධිපවත්තීනං- වසෙනෙතෙ භවාදිසු,
විඤ්ඤාතබ්බා සංඛාරා-යථා යෙසඤ්ච පච්චයා.

තත්ථ තයො භවා, චතස්සො යොනියො, පඤ්ච ගතියෝ, සත්තවිඤ්ඤාණට්ඨිතියෝ, නව සත්තාවාසාති එතෙ භවාදයෝ නාම; එතෙසු භවාදිසු පටිසන්ධිඤ්ච පවත්තෙන්ත ච එකෙන යෙසං විපාකවිඤ්ඤාණානං පච්චයා, යථා ච පච්චයා හොන්ති, තථා විඤ්ඤාතබ්බානි අ[illegible]. තත්ථ පුඤ්ඤාභිසංඛාරෙ තාව කාමාවචරඅට්ඨවෙතනාහෙතුදෙ පුඤ්ඤාභිසංඛාරොඅවිසෙසෙන කාමභවෙ සුගතියං නවවිධානං විපාකවිඤ්ඤාණානං පටිසන්ධියං නානාඛණිකකම්මපච්චයෙන වෙව උපනිස්සයපච්චයෙන චාති වෙඩා පච්චයෝ. රූපාවචරපඤ්චකුසලවෙතනාහෙතුදෙ පුඤ්ඤාභිසංඛාරෙරූපභවෙ පටිසන්ධියා එව පඤ්චන්නං, වුත්තපපභෙදකාමාවචරෙ පන කාමභවෙ සුගතියං උපෙක්ඛාසහගතාහෙතුමනොවිඤ්ඤාණවජ්ජානං සත්තන්නං පරිත්තවිපාකවිඤ්ඤාණානං වුත්තනයෙනෙව වෙඩා පච්චයෝ පවත්තෙන්ත, නො පටිසන්ධියං; යෙව රූපභවෙ පඤ්චන්නං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙන්ත, නො පටිසන්ධියං; කාමභවෙ පන දුග්ගතියං අන්ධාදීනම්පි පරිත්තවිපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙන්ත, නො

පටිසන්ධිං, තඤ්ච නිරයෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථේරස්ස නරකවාරිකා දීසු ඉඩ්ධාරම්මණසමායොගෙ සෝ පච්චයෝ හොති; තිරච්ඡානෙසු පන පෙතමනිද්ධිකෙසු ච ඉඩ්ධාරම්මණං ලබ්භති යෙව. සෙවකාමභවෙ සුගතියං සොළසන්නම්පි කුසලවිපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ ච පටිසන්ධියං ච. අවිසෙසෙන පන පුඤ්ඤභිසංඛාරෝ රූපභවෙ දසන්නං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ ච පටිසන්ධියං ච. මාදිසාකුසලචෙතනාහෙතු අපුඤ්ඤභිසංඛාරෝ කාමභවෙ දුග්ගතියං එකස්ස විඤ්ඤාණස්ස තථෙව පච්චයෝ පටිසන්ධියං, නො පවෙත්තෙ; ඡන්නං පවත්තෙ, නො පටිසන්ධියං; සත්තන්නම්පි අකුසලවිපාකවිඤ්ඤාණානං පවත්තෙ ච පටිසන්ධියංච; කාමභවෙ පන සුගතියං තෙසං යෙව සත්තන්නං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ, නො පටිසන්ධියං; රූපභවෙ චතුන්නං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ, නො පටිසන්ධියං; සෝ ච ඛෝ කාමාවචරෙ අනිට්ඨරූපදස්සන- සද්දසවනවසෙන; බ්‍රහ්මලොකෙ පණ අනිට්ඨරූපාදයෝ නාම නත්ථි, තථා කාමාවචරදෙවලොකෙ පි. ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෝ අරූපභවෙ චතුන්නං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ පටිසන්ධියං ච. එවං තාව භවෙසු පටිසන්ධිපවත්තීනං වසෙන එතෙ සංඛාරා යෙසං පච්චයා, යථා ච පච්චයා හොන්ති, තථා ඤාතබ්බා. එතෙනෙව නයෙන යොනි ආදීසු පි වෙදිතබ්බා. තත්‍රිදං ආදිතෝ පභාය මුඛමත්තපකාසනං: ඉමෙසු හි සඞ්ඛාරෙසු යස්මා පුඤ්ඤභිසංඛාරෝ තාව තීසු භවෙසුපටිසන්ධිං දත්වා සබ්බමත්තනෝ විපාකං ජනෙති, තථා අණ්ඩජාදීසු චතූසු යොනීසු; දෙවමනුස්සඝඞ්ඛාතාසු තීසු ගතීසු; නානත්තනානත්තා නානත්තසඤ්ඤිං— නානත්තනානත්තා එකත්තසඤ්ඤිං— එකත්තනානත්තා නානත්තසඤ්ඤිං— එකත්තනානත්තා එකත්තසඤ්ඤිං සංඛාතාසු චතූසුවිඤ්ඤාණට්ඨිතීසු අසඤ්ඤසත්තාවාසෙ පනස රූපමත්තමෙව නිහංඛරාතීති චතූසු යෙව සත්තාවාසෙසු ච පටිසන්ධිං දත්වා සබ්බමත්තනෝ විපාකං ජනෙති. තස්මා එස එතෙසු තීසු භවෙසු චතූසු යොනීසු තීසු ගතීසු චතූසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු චතූසු සත්තාවාසෙසු ච එකවීසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං වුත්තනයෙනෙව පච්චයෝ හොති යථා සමභවං පටිසන්ධියං පවත්තෙ ච. අපුඤ්ඤභිසංඛාරෝ පන යස්මා එකස්මිං යෙව කාමභවෙ චතූසු යොනීසු අවසෙසාසු තීසු ගතීසු නානත්තනානත්තා එකත්තසඤ්ඤිසංඛාතාය එකිස්සා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා තාදිසෙ යෙව ච එකස්මිං සත්තාවාසෙ පටිසන්ධිවසෙන විපච්චති, තස්මා එස එකස්මිං භවෙ චතූසු යොනීසු තීසු ගතීසු එකිස්සා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා එකමෙව සත්තාවාසෙ සත්තන්නං විපාකවිඤ්ඤාණානං

තත්තනයෙනෙව පවත්තයො පටිසන්ධියං පවත්තෙත ච. ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරොපනයසමා එකන්තමිංයෙව අරූපභවෙ එකිස්සාඔපපාතිකයොනියා එකිස්සා දෙවගතියා ආකාසානඤ්චායතනාදිකාසු තීසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු ආකාසානඤ්චායතනාදිකෙසු චතූසු සත්තාවාසෙසු පටිසන්ධිවසෙන විපච්චති, තස්මා එස එකන්තමිං භවෙ එකිස්සා යොනියා එකිස්සා ගතියා තීසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු චතූසු සත්තාවාසෙසු චතුන්නං විඤ්ඤාණානං වුත්තනයෙනෙව පච්චයො හොති පටිසන්ධියං පවත්තෙත ච්ති. එවං:

පටිසන්ධිප්පවත්තීනං-වසෙනෙත භවාදිසු,
විඤ්ඤාතබ්බා සංඛාරා-යථා යෙසං ච පච්චයාති.

අයං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති පදස්ස විත්ථාරකථා.

---

## විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපපදෙ:

විභාගා නාමරූපානං-භවාදිසු පවත්තිතො,
සඞ්ගහා පච්චයානඤ්ච-විඤ්ඤාණං විනිච්ඡයෙ.

"විභාගා නාමරූපානන්ති එත්ථ හි "නාම"න්ති ආරම්මණාභිමුඛං නමන්තතො වෙදනාදයො තයො ඛන්ධා "රූප"න්ති චත්තාරි මහාභූතානි, චතුන්නං ච මහාභූතානං උපාදාරූපං. තෙසං විභාගො ඛන්ධනිද්දෙසෙ වුත්තොයෙවාති. එවං තාවෙත්ථ විභාගා නාමරූපානං විඤ්ඤාණං විනිච්ඡයෙ "භවාදිසු පවත්තිතො"ති එත්ථ වුත්තං එකං සත්තාවාසං ඨපෙත්වා සබ්බභව- යොනි- ගති- විඤ්ඤාණට්ඨිති- සෙසසත්තා වාසෙසු පවත්තන්ති. රූපං පන භවෙසු චතූසු යොනීසු පඤ්චසු ගතීසු පුරිමාසු චතූසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු පඤ්චසු සත්තාවාසෙසු පවත්තති. එවං පවත්තමානෙ ච එතස්මිං නාමරූපෙ යස්මා අභාවකගබ්භසෙය්යකානං අණ්ඩජානං ච පටිසන්ධික්ඛණෙ වත්ථුකායදසකවසෙන රූපතො වෙ සත්තනවුතිසඞ්ඛ්‍යානි තයොවරූපිනො ඛන්ධාපාතුභවන්ති, තස්මා තෙසං විත්ථාරෙන රූපරූපෙන වීසතිධම්මා තයො ච අරූපිනො ඛන්ධාති එතෙ තෙවීසති ධම්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බා. අගණිතගණනඅණෙන පන එකසත්තතිසීසතො නව රූපධම්මෙ අපනෙත්වා චුද්දස භාවකානං භාවදසකං පක්ඛිපිත්වා තෙතත්තිංස; තෙසවපි අගණිතගණනඅණෙන සත්තතිසීසවගතො අට්ඨාරසධම්මෙ අපනෙත්වා පන නව රූප. යස්මා ච ඔපපාතිකසත්තෙසු බ්‍රහ්මකායිකාදීනං පටිසන්ධික්ඛණෙ වත්ථුදසකානං ජීවිතින්ද්‍රියනවකස්ස ච වසෙන රූපතො චත්තාරි සත්තතිසීසානි තයොව අරූපිනො ඛන්ධා පාතුභවන්ති,

තස්මා තෙසං විඤ්ඤාණෙන රූපරූපතෝ එකූනවත්තාළීස ධම්මා තයෝව අරූපිනෝ ඛන්ධාති එතෙවාවත්තාළීස ධම්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බා. අනාගතඤ්ඤණෙන පන සන්තතිසීස තත්තයතෝ සත්තවීසති ධම්මෙ අපනෙත්වා පඤ්ඤාරස. කාමභවෙ පන ඔපපාතිකානං සංසෙදජානං වා සබ්බාවකපරිපුණ්ණායතනානං පටිසන්ධික්ඛණෙ රූපතෝ සත්ත සන්තතිසීසානි තයෝ ච අරූපිනෝ ඛන්ධා පාතු භවන්ති, තස්මා තෙසං විඤ්ඤාණෙන රූපරූපතෝ සත්තති ධම්මා තයෝ ච අරූපිනෝ ඛන්ධාති එතෙ තෙසත්තති ධම්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බා අනාගතඤ්ඤණෙන පන රූපසන්තතිසීසඡක්කතෝ වත්තුපඤ්ඤාය ධම්මෙ අපනෙත්වා එකූනවීසති. එස උක්කංසතෝ. අවකංසෙන පන තංතංරූපසන්තතිසීසවිකලායතං තස්ස තස්ස වසෙන ඌනෙත්වා සඞ්ඛෙපතෝ විත්ථාරතෝ ච පටිසන්ධියං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපඤ්ඤා වෙදිතබ්බා. අරූපිනං පන තයෝව අරූපිනෝ ඛන්ධා; අසඤ්ඤීනං රූපතෝ ජීවිතින්ද්‍රියතාවකමෙවාති. එසතාව පටිසන්ධියං නයෝ.

පවත්තෙ පන සබ්බත්ථ රූපපවත්තිදෙසෙ පටිසන්ධිචිත්තස්ස සීසිකඛණ පටිසන්ධිචිත්තෙන සහපවත්තඋතුතෝ උතුසමුට්ඨානං සුද්ධට්ඨකං පාතුභවති; පටිසන්ධිචිත්තං පන රූපං න සමුට්ඨාපෙති, තං හි යථා පපාතෙ පතිතපුරිසෝ පරස්ස පච්චයෝ හොතුං න සක්කොති, එවං වත්ථුදුබ්බලතාය දුබ්බලත්තා රූපං සමුට්ඨාපෙතුං න සක්කොති; පටිසන්ධිචිත්තතෝ පන උද්ධං පඨමභවඞ්ගතෝ පභුති විත්තසමුට්ඨානං සුද්ධට්ඨකං; සද්දපාතුභාවකාලෙ පටිසන්ධික්ඛණතෝ ව උද්ධං පවත්තඋතුතෝ වෙව චිත්තතෝ ච සද්දනවකං; යෙ පන කබළිඞ්කාරාහාරූපජීවිනෝ ගබ්භසෙය්‍යකසත්තා, තෙසං:

යඤ්චස්ස භුඤ්ජති මාතා-අන්නං පානං ච භොජනං,
තෙන සෝ තත්ථ යාපෙති-මාතුකුච්ඡිගතෝ නරොති.

වචනතෝ මාතරා අජ්ඣොහරිතාහාරෙන අනුගතෙ සරීරෙ, ඔපපාතිකානං සබ්බපඨමං අත්තභාවතෝ මුඛගතං ඛෙළං අජ්ඣොහරණකාලෙ ආහාරසමුට්ඨානං සුද්ධට්ඨකන්තිඉදංආහාරසමුට්ඨානස්ස සුද්ධට්ඨකස්ස උතුචිත්තසමුට්ඨානානංව උක්කංසතෝ මිත්තං නවකානං වසෙන ඡබ්බිසතිවිධං, පුබ්බෙඑකෙකචිත්තක්ඛණෙ නික්ඛිත්තුං උපජ්ජමානං වුත්තනයමෙව සමුට්ඨානං ච සත්තතිවිධන්ති ඡන්නවුතිවිධං රූපං තයෝ ච අරූපිනෝ ඛන්ධාති සමාසතෝ නවනවුති ධම්මා. යස්මා වා සඤ්ඤා අනියතෝ කදාචිදෙව පාතුභාවතෝ, තස්මා දුවිධම්පි තං අපනෙත්වා ඉමෙ සත්තනවුති ධම්මා යථාසම්භවං සබ්බසත්තානං විඤ්ඤාණ

පච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බං. තෙසං හි සුත්තානම්පි පමත්තා නම්පි ඛාදන්තානම්පි පිවන්තානම්පි දිවා ච රත්තිං ච එතෙ විඤ්ඤාණපච්චයා පවත්තන්ති. තං ච නෙසං විඤ්ඤාණං පච්චයභාවං පරතො වණ්ණයිස්සාම. යඤ්චෙතං මෙඤ්ඣ කම්මජරූපං, තං භවයොනිගති ඨිතිසත්තාවාසෙසු සබ්බපඨමං පතිට්ඨහන්තම්පි නිසමුට්ඨානිකරූපෙන අනුපඤ්ඣං නා සඤ්ඤාතුං, නාපි නිසමුට්ඨානිකං තෙන අනුපඤ්ඣං; අථ ඛො වාතබ්භාහතාදි වතුද්දිසාවඤ්ඣාපිතා නළකලාපිනො විය උම්මිවෙගබ්භාහතා පි මහාසමුද්දෙ කම්මවිලඛපනිඤ්ඣානවහනිකා විය ච අඤ්ඤං වඤ්ඤුප්පඤ්ඣානෙවෙඤානි අපතමානානි සණ්ඨහිත්වා එකම්පි වසසං වෙපි වසසානි =පෙ= වස්ස සතම්පි යාව තෙසං සත්තානං ආයුක්ඛයො වා පුඤ්ඤක්ඛයො වා, තාව පවත්තන්තීති. එවං භවාදිසු පවත්තිතො පෙඤ්ඣ විඤ්ඤාණං බෙබිා විනිවඤ්ඣයො.

"සඛ්ඛහා"ති එඤ්ඣ ච යං අරූපෙ පවත්තිං විඤ්ඤාණං, පඤ්චවොකාරභවෙ ච පවත්තියං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමමෙව, යං ච අසඤ්ඤසු සබ්බඤ්ඣ පඤ්චවොකාරභවෙ ච පවත්තියං විඤ්ඤාණපච්චයා රූපමෙව, යං ච පඤ්චවොකාරභවෙ සබ්බත්ථ විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, තං සබ්බං නාමං ච රූපං ච නාමරූපංච නාමරූපන්ති එවං එකදෙසසරූපකයෙසනයෙන සබ්බහෙතුං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බං. අසඤ්ඤසු විඤ්ඤාණාභාවා අයුත්තන්ති වෙ? නා යුත්තං, ඉදමපි:

නාමරූපස්ස යං හෙතු-විඤ්ඤාණං දිධා මතං,
විපාකමවිපාකං ච-යුත්තමෙව යතො ඉදං.

යං හි නාමරූපස්ස හෙතු විඤ්ඤාණං, තං විපාකාවිපාකභෙදතො වෙධා මතං; ඉදං ච අසඤ්ඤසත්තෙසු කම්මසමුට්ඨානානං පඤ්චවොකාරභවෙ පවත්තඅභිඛ්භාරවිඤ්ඤාණපච්චයා රූපං, තථා පඤ්චවොකාරෙ පවත්තියං ඝුසලාදිචිත්තක්ඛණෙ කම්මසමුට්ඨානන්ති යුත්තමෙව ඉදං. එවං ඔඛ්භහතො පෙඤ්ඣ විඤ්ඤාණං බෙබිා විනිවඤ්ඣයො.

"පච්චයනයෙ"ති එඤ්ඣ හි:

නාමස්ස පාකවිඤ්ඤාණං-නවධා හොති පච්චයො,
වත්තුරූපස්ස නවධා-සෙසරූපස්ස අට්ඨධා.

අභිඤ්ඤාරවිඤ්ඤාණං-හොති රූපස්ස එකධා,
තදඤ්ඤමපන විඤ්ඤාණං-තස්ස තස්ස ඡථාරහං.

යං හෙතං පටිසන්ධියං පවත්තියං වා විපාකසඞ්ඛාතං නාමං, තස්ස රූපම්පි සසසවා අතීතසසවාපටිසන්ධිං වා අඤ්ඤං වා විපාකවිඤ්ඤාණං

ණං සහජාත-අඤ්ඤමඤ්ඤ-නිස්සය-සම්පයුත්ත- විපාකාහාරින්ද්‍රිය-අත්ථි-අවිගතපච්ච යෙහි නවධා පච්චයෝ හොති. චතුරූපස්ස පවිස්සීයං සහජාත- අඤ්ඤමඤ්ඤ-නිස්සය- විපාකාහාරින්ද්‍රිය- විපයුත්ත- අත්ථි- අවිගතපච්චයෙහි නවධා පච්චයෝ හොති. ඨපෙත්වා පන චත්තාරූපං සෙසරූපස්ස ඉමෙසු නවසු අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයං අපනෙත්වා සෙසෙහි අට්ඨහි පච්චයෙහි පච්චයෝ හොති. අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං පන අසඤ්ඤීභවතරූපස්ස වා පඤ්චවොකාරභවේ වා කම්මජස්ස රූපස්ස සුත්තන්තිකපරියායතෝ උපනිස්සයවසෙන එකධා පච්චයෝ හොති. අවසෙසං පඨමභවඞ්ගතෝ පභුති සබ්බං විඤ්ඤාණං තස්ස තස්ස නාමරූපස්ස යථාරහං පච්චයෝ හොතීති වෙදිතබ්බං. විත්ථාරතෝ පන තස්ස පච්චයභයෙ දස්සිය මානෙ යබ්බා පි පඤ්හකථා විත්ථාරෙතබ්බා හොතීති න තං ආරභාම. තත්‍ථ සියා කථං පනෙතං ඤාතිතබ්බං පටිසන්ධිනාමරූපං විඤ්ඤාණපච්චයා හොතීති? සුත්තතෝ යුත්තිතෝ ච, සුත්තෙ හි චිත්තානුපරිවත්තිනෝ ධම්මාති ආදිනා නයෙන ඛන්ධා වෙදනාදීනං විඤ්ඤාණපච්චයතා සිද්ධා; යුත්තිතෝ පන:

චිත්තජෙහි හි රූපෙන-ඉධ දිට්ඨෙන සික්ඛිනි,
අදිට්ඨස්සාපි රූපස්ස-විඤ්ඤාණං පච්චයෝ ඉති.

චිත්තෙ හි පඤ්ඤාය අපඤ්ඤාය වා තදනුරූපානි රූපානි උප්පජ්ජමානානි දිස්සන්ති, දිට්ඨෙන ච අදිට්ඨස්ස අනුමානං හොතීති ඉමිනා ඉධ දිට්ඨෙන චිත්තජරූපෙන අදිට්ඨස්සාපි පටිසන්ධිරූපස්ස විඤ්ඤාණං පච්චයෝ හොතීති ඤාතිතබ්බමෙතං. කම්මසමුට්ඨානස්සාපි හි තස්ස චිත්තසමුට්ඨානසෙව විඤ්ඤාණපච්චයතා පඤ්ඤාණෙ ආගතා ති. එවං පච්චයතයා පෙත්ථ විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයෝති. අයං **විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති.**

**පදභාජනීයකථා.**

---

**නාමරූපපච්චයා සළායතන පදේ:**

නාමං ඛන්ධත්තයං රූපං-භූතත්තයඤ්ච දිකං මතං,
කතෙකසෙසා තං තස්ස-තාදිසසෙසෙව පච්චයෝ.

යං හෙතං සළායතනාසෙව පච්චයභූතං නාමරූපං, තත්‍ථ නාමන්ති වෙදනාදිඛන්ධත්තයං, රූපං පන සසන්තතිපරියාපන්නං නියමතෝ චත්තාරි භූතානි ච වත්ථූති ජීවිතින්ද්‍රියන්ති එවං භූතත්තයඤ්ච දිකං මතන්ති වෙදිතබ්බං; තං පන නාමඤ්ච රූපඤ්ච නාමරූපං ච නා

මරූපනන්ති එවං කතෙකසෙසං ඡවිධායතනං ච සළායතනං ච සළායතනන්ති එවං කතෙකසෙසසෙසෙව සළයතනස්ස පවවයොති වෙදිතබ්බං; කසමා? යසමා අරූපෙ නාමමෙව පවවයෙ, තං ච ඡධායතනසෙසෙව, න අඤඤස්ස; නාමංචවයා ඡධායතනන්ති හි විහඩෙඝ වුත්තං.තඤ්ච ඝියා, කථං පනෙතං ඥාතිතබ්බං නාමරූපං සළායතනස්ස පවවයොනි? නාමරූපභාවෙ භාවතො; තස්ස තස්ස හි නාමස්ස රූපස්සව භාවෙ තං තං ආයතනං හොති, න අඤඤථා; සා පනස්ස තබ්භාවභාවිතා පවවය නයසම්ංයෙව ආදිභවිස්සති. තසමා:

පටිසන්ධියා පවත්තෙ වා-හොති යං යස්ස පවවයෙ,
යථා ව පවවයෙ හොති-තථා නෙය්‍යං විභාවිනා.

තත්‍රායමත්ථදීපනා,

නාමමෙව හි ආරූපෙ-පටිසන්ධිපවත්තිසු,
පවවයෙ සත්තධා ඡධා-හොනිතං අවකංසතො.

කථං? පටිසන්ධියං භාව අවකංසතො සහජාත- අඤඤමඤඤ-නිස්සය- සම්පයුත්ත- විපාක- අත්ථි- අවිගතපවවයෙහි සත්තධා නාමං ඡධායතනස්ස පවවයොහොති; කිඤ්චි පනෙත්ථ හෙතුපවවයෙන, කිඤ්චි ආහාරපවවයෙනාති එවං අඤඤථාපි පවවයෙ හොති; තස්ස වසෙන උකකංසාවකංසෙ වෙදිතබ්බා. පවත්තෙ පි විපාකං වුත්තනයෙනෙව පවවයෙ හොති. ඉතරං පන අවකංසතො වුත්තඅපකාරෙසු පවවයෙසු විපාකපවවයවජ්ජෙහි ඡහි පවවයෙහි පවවයෙ හොති; කිඤ්චි පනෙත්ථ හෙතුපවවයෙන කිඤ්චි ආහාරපවවයෙනාති එවං අඤඤථාපි පවවයෙ හොති;තස්ස වසෙන උකකංසාවකං සොවෙදිතබ්බා.

අඤඤස්මිම්පි භවෙ නාමං-තථෙව පටිසන්ධියං,
ඡධස්ස ඉතරෙසං තං-ඡහාකාරෙහි පවවයෙ.

ආරූපතො හි අඤඤස්මිම්පි පඤ්චවොකාරභවෙ තං විපාකනාමං හදයවත්ථුතො සහායං ලභිත්වා ඡධස්ස මනායතනස්ස යථා ආරූපෙ වුත්තං, තථෙව අවකංසතො සත්තධා පවවයෙ හොති. ඉතරෙසං පන තං පඤ්චනනං චකඛායතනාදීනං චතුමහාභූතසහායං ලභිත්වා සහජාත නිස්සය- විපාක- විපපයුත්ත- අත්ථි- අවිගතවසෙන ඡහාකාරෙහි පවවයෙ හොති; කිඤ්චි පනෙත්ථ හෙතුපවවයෙන කිඤ්චි ආහාරපවවයෙනාති එවං අඤඤථාපි පවවයෙ හොති; තස්ස වසෙන උකකංසාවකංසෙ වෙදිතබ්බා.

පවත්තෙ පි තථා හොති—පාකං පාකස්ස පච්චයෝ,
අපාකං අවිපාකස්ස—ඡධා ඡළායතනස්ස පච්චයෝ.

පවත්තෙ පි හි පඤ්චවොකාරභවෙ යථා පටිසන්ධියං, තථෙව විපාකානාමං විපාකස්ස ඡළායතනස්ස අවකංසතෝ සත්තධා පච්චයෝ හොති; අවිපාකං පන අවිපාකස්ස ඡට්ඨස්ස අවකංස නොච තතෝ විපාකපච්චයං අපනෙත්වා ඡධා පච්චයෝ හොති. වුත්තනයෙනෙව පනෙත්ථ උක්කංසාවකංසෝ වෙදිතබ්බා.

තත්ථෙව සෙස පඤ්චන්නං—විපාකං පච්චයෝ භවෙ,
චතුධා අවිපාකම්පි—එවමෙව පකාසිතං.

තත්ථෙව හි පවත්තෙ සෙසානං චක්ඛායතනාදීනං පඤ්චන්නං චක්ඛුප්පසාදදිවත්තූනං ඉතරම්පි විපාකානාමං පවත්තිජාත-විපපයුත්ත-අත්ථි- අවිගතපච්චයෙහි චතුධා පච්චයෝ හොති; යථාච විපාකං අවිපාකම්පි එවමෙව පකාසිතං, තස්මා කුසලාදිභෙදම්පි තෙසං චතුධා පච්චයෝ හොතීති වෙදිතබ්බං. එවං තාව නාමමෙව පටිසන්ධියං පවත්තෙවා යස්ස යස්ස ආයතනස්ස පච්චයෝ හොති යථා ච පච්චයෝ හොති, තථා වෙදිතබ්බං.

රූපං පනෙත්ථ ආරුප්ප-භවෙ භවති පච්චයෝ,
න එකායතනස්සාපි-පඤ්චවොකාභිභවේ පන,

රූපතෝ සන්තියං වත්ථු-ඡධා ඡළායතනස්ස පච්චයෝ,
භූතානි චතුධා හොන්ති-පඤ්චන්නං අවිසෙසතෝ.

රූපතෝ හි පටිසන්ධියං වත්ථුරූපං ඡට්ඨස්ස මනායතනස්ස සහජාත- අඤ්ඤමඤ්ඤ- නිස්සය- විපපයුත්ත- අත්ථි- අවිගතපච්චයෙහි ඡධා පච්චයෝ හොත්. චත්තාරි පන භූතානි අවිසෙසතෝ පටිසන්ධියං පවත්තෙ ච යං යං ආයතනං උපජ්ජති, තස්ස තස්ස වසෙන පඤ්චනනම්පි චක්ඛායතනාදීනං සහජාත- නිස්සය- අත්ථි- අවිගත පච්චයෙහි චතුධා පච්චයා හොන්ති.

නිධා ජීවිතමෙතෙසං-ආහාරෝ ච පවත්තියං,
තානෙව ඡධා ඡට්ඨස්ස-වත්ථු තස්සෙව පඤ්චධා.

එතෙසං පන චක්ඛාදීනං පඤ්චන්නං පටිසන්ධියං පවත්තෙ ච අත්ථි- අවිගත- ඉන්ද්‍රියවසෙන රූපජීවිතං නිධා පච්චයෝ හොති; ආහාරෝ ච අත්ථි- අවිගතාහාරවසෙන නිධා පච්චයෝ හොති; සෝ ච ඛොයෙ සත්තානං ආහාරූපජීවිනෝ,තෙසං ආහාරානුග්ගහෙ කායෙ පවත්තියං යෙව, නෝ පටිසන්ධියං. තානි පන පඤ්ච චක්ඛායතනාදීනි ඡට්ඨස්ස චක්ඛුසොතඝාණජීවහාකායවිඤ්ඤාණසංඛාතස්ස මනායතන

ස්ස නිස්සය- පුරෙජාත- ඉන්ද්‍රිය- විපයුත්ත- අත්ථි- අවිගතවසෙන ඡහාකාරෙහි පවත්තියා හොන්ති පවත්තන්ති, නො පටිසන්ධියං. එතෙ ත්වා පන පඤ්ච ඛන්ධා නාමරූපං නිස්සය- පුරෙජාත- විපයුත්ත- අත්ථි- අවිගතවසෙන පඤ්ච පච්චයා හොන්ති පවත්තෙන්තෙව, නො පටිසන්ධියං. එවං රූපමෙව පටිසන්ධියං පවත්තෙ වා යස්ස යස්ස ආයතනස්ස පච්චයා හොති, යථා ච හොති, තථා වෙදිතබ්බං.

නාමරූපං පතිට්ඨාති-හොති යං යස්ස පච්චයා,
යථා ච තමපි සබ්බන්ති-වීසුද්ධත්තබ්බං විභාවිතා.

සෙය්‍යථිදං? පටිසන්ධියං තාව පච්චොකාරභවෙ ඛන්ධායතන- ධාතුරූපසංඛාතං නාමරූපං ඡළායතනස්ස සාමඤ්ඤ- නිස්සය- විපාක- සම්පයුත්ත- විපයුත්ත- අත්ථි- අවිගතපච්චයාදීහි පච්චයෝ හොතීති. ඉදමෙත්ථ මුඛමත්තං. විත්ථාරනයානුසාරෙන පන සක්කා සබ්බං යොජෙතුන්ති න එත්ථ විත්ථාරෝ දස්සිතොති. අයං **නාමරූපපච්චයා සළායතන**න්ති පදස්ස විත්ථාරකථා.

---

## සළායතනපච්චයා ඵස්සපදෙ:

සළෙව ඵස්සා සංඛෙපා-චක්ඛුසම්ඵස්සාදයෝ,
විසුද්ධත්තම්ව බත්තිංස-විත්ථාරෙන භවන්ති තෙ.

සංඛෙපෙන හි "සළායතනපච්චයා ඵස්සා"ති චක්ඛුසම්ඵස්සා සොත සම්ඵස්සා ඝාණසම්ඵස්සා ජිව්හාසම්ඵස්සා කායසම්ඵස්සා මනොසම්ඵස්සොති ඉමෙ චක්ඛුසම්ඵස්සාදයෝ ඡ එව ඵස්සා භවන්ති; විත්ථාරෙන පන චක්ඛුසම්ඵස්සාදයෝ පඤ්ච කුසලවිපාකා පඤ්ච අකුසලවිපාකාති දස, සෙසා බාවීසති ලොකියවිපාකවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා ව ඵාලඵතීති එවං සබ්බෙපි සංඛාරපච්චයා වුත්තවිඤ්ඤාණම්ව බත්තිංස හොන්ති. යං පනෙතස්ස බත්තිංසම්බධස්සාපි ඵස්සස්ස පච්චයො සළායතනං, තත්ර:

ඡඩ්ඩෙන සහ අජ්ඣත්තං-චක්ඛාදිං බාහිරෙහි පි,
සළායතනම්වජ්ඣන්ති- ඡහි සඞ්ගං විවඤ්ඣණා.

තත්ථ යෙ තාව උපාදිණ්ණකපවත්තියං කථා අයන්ති සකසන්තානෙ පරියාපන්නාමෙව පච්චයං පච්චයුප්පන්නං ච දීපෙන්ති, තෙ "ඡට්ඨාය තනපච්චයා ඵස්සො"ති පාළිඅනුසාරතො ආරුපෙප ඡළායතනං ච අසඤ්ඤභූ සබ්බසඞ්ගහතො සළායතනං ච ඵස්සස්ස පච්චයොති එකදෙසසරූපෙකසෙසං කත්වා ඡඩ්ඩෙන සහ අජ්ඣත්තං චක්ඛාදිං

සළායතනානි ඉච්ඡන්ති; තං හි ඉන්ද්‍රියානං ච සළායතනානංච සළායතනානමෙවං සංඛංගච්ඡති. යෙ පන පඤ්චද්වාරිකවිඤ්ඤාණෙච එකසන්තති පරියාපන්නං දීපෙන්ති, පඤ්චයං පන ඉන්ද්‍රියානං අත්තනා අත්තනා සන්තානෙ යං යං ආයතනං උප්පජ්ජති හොති තං සබ්බම්පි දීපෙන්ති ඛාදිතුම්පි පරියාදාතුම්පි තදෙව ඉන්ද්‍රියං සහ අත්තනා ඛාදිතුම්පි රූපාය තනාදීනි සබ්බානි සළායතනානි ඉච්ඡන්ති, තම්පි හි ඉන්ද්‍රියානං ච සළායතනව සළායතනානි එතෙසං එකදෙසෙ කතෙ සළායතන නෙවවසංඛංගච්ඡති. එවඤ්හි: න සබ්බායතනෙහි එකෙ එසෙසා සමෙත්‍වා ති, නාපි එකමෙකා ආයතනා සබ්බෙ එසෙසා, අයං ච සළායතන පච්චයාථසෙසොති එකොව වුත්තොතා, සො කසමාති? තන්දිදං විස්සජ්ජිතං, සච්චවචනං, සබ්බෙහි එකෙ එකමෙකා වා සබ්බෙ න සමොහානි, සබ්බොහි පන අත්තනෙහි එකා; යථා චක්ඛුසම්පසෙසා චක්ඛායතනා රූපායතනා චක්ඛුවිඤ්ඤාණසංඛාතා මනායතනා අව සෙසසම්පයුත්තධම්මායතනා චානි එවං සබ්බත්ථ යථානුරූපං යොජෙතබ්බං. තසමා එව හි:

එකො පනෙ'කායතනපපභෙදො ඉති දීපිතො,
එසෙව'යං එකවචන-නිද්දෙසෙනිධ නාදිනා.

"එකවචනනිද්දෙසෙනා"ති **සළායතනපච්චයා එසෙසා**ති ඉමිනා එකවචනනිද්දෙසෙන අත්තනෙහි ආයතනෙහි එකා එසෙසා හොතීති නාදිනා දීපිතොති අත්ථො. ආයතනෙසු පන:

ඡධා පඤ්ච සතො එකං-නවධා බාහිරානි ඡ,
යථා සම්භවමෙතස්ස- පච්චයත්තෙ විභාවයෙ.

තත්‍රායං විභාවනා: චක්ඛායතනාදීනි තාව පඤ්ච චක්ඛුසම්පසාදදිභෙදතො පඤ්චවිධස්ස එසස්ස නිස්සය- පුරෙජාතිඤ්ඤ- විපපයුත්ත- අත්ථි- අවිගතවසෙන ඡධා පච්චයො හොන්ති, තතො පරං එකං විපාකමනායතනං අනෙකභෙදස්ස විපාකමනොසම්පසසස්ස සහජාත- අඤ්ඤමඤ්ඤ- නිස්සය- විපාකාහාරිඤ්ඤ- සම්පයුත්ත- අත්ථි- අවිගතවසෙන නවධා පච්චයො හොති. බාහිරෙසු පන රූපායතනං චක්ඛුසම්පසසස්ස ආරම්මණ- පුරෙජාත- අත්ථි- අවිගතවසෙන ඡධා පච්චයො හොති; තථා සද්දායතනාදීනි සොතසම්පසසාදීනං; ම නොසම්පසසස්ස පන තානි ච ධම්මාරම්මණං ච තථා ච ආරම්මණූප නිස්සයමත්තෙනෙව චාති එවං බාහිරානි ඡ යථාසම්භවමෙතස්ස පච්ච යත්තනිභාවයෙති. අයං **සළායතනපච්චයා එසෙසා**ති පදසම්බන්ධවිත්ථාරකථා.

**එසෙසපච්චයා වෙදනාපදෙ:**

චාරතෝ වෙදනා වුත්තා-චක්ඛුසම්ඵස්සජාදිකා,
සළෙව තා පහෙදෙන- එකූනනවුතී මතා.

එතස්සපි පදස්ස විභඞ්ගෙ චක්ඛුසම්ඵස්සජාවෙදනා, සොත- ඝාණ-ජිව්හා--කාය-මනො "සම්ඵස්සජා වෙදනා"ති එවංචාරතෝ සළෙවවෙදනා වුත්තා. තා පන හෙදෙන එකූනනවුතියාවිත්තෙහි සම්පයුත්තත්තා එකූනනවුති මතා.

වෙදනාසු පනෙතාසු-ඉධ ඔත්තිංස වෙදනා,
විපාකසම්පයුත්තාව- අධිප්පෙතාති භාසිතා

අවසේසා තසු පඤ්චන්නං-පඤ්චවාරමහි පවත්තියෝ,
සෙසානං එකධා එසෙව-මනොවාරෙ පි සො තථා.

තසු හි පඤ්චවාරෙ චක්ඛුපසාදදිවත්ථුකානං පඤ්චන්නං වෙදනානං චක්ඛුසම්ඵස්සාදිකෝ එසෙව සහජාත- අඤ්ඤමඤ්ඤ-නිස්සය- විපාක- ආහාර- සම්පයුත්ත- අත්ථි- අවිගතවසෙන අවිසේසා පවත්තියෝ හොති. සෙසානං පන එකෙකසමිං වාරෙ සම්පටිච්ඡනසන්තීරණතදාරම්මණවසෙන පවත්තානං කාමාවචරවිපාකවෙදනානං සොචක්ඛුසම්ඵස්සාදිකෝ එසෙව උපනිස්සයවසෙන එකධාව පවත්තියෝ හොති. "මනොවාරෙපි සො තථා"ති මනොවාරෙ පි හි තදාරම්මණවසෙන පවත්තානං කාමාවචරවිපාකවෙදනානං සොඝජාතමනොසම්ඵස්සසඞ්ඛාතා එසෙව තථෙව අවිසේසා පවත්තියෝ හොති; පටිසන්ධිභවඞ්ගවුතිවසෙන පවත්තානා තෙසං තෙහුවකවිපාකවෙදනා නමපි. යා පන තා මනොවාරෙ තදාරම්මණවසෙන පවත්තා කාමාවචරවෙදනා, තාසං මනොවාරාවජ්ජනසමපයුත්තෙතා මනොසම්ඵස්සා උපනිස්සයවසෙන එකධාව පවත්තියෝ හොතීති. අයං **එස්සපඤ්චමා වෙදනා**ති පදසම්බන්ධ විත්ථාරකථා.

**වෙදනාපඤ්චමා ධම්මාපදේ:**

රූපතණ්හාදිභෙදෙන-ඡ තණ්හා ඉධ දීපිතා,
එකෙකා තිවිධා තථා-පවත්තාකාරතෝ මතා.

ඉමසම්ං හි පදේ "සෙට්ඨිපුත්තෙනාබ්‍රාහ්මණපුත්තෙනා"ති පිතිතෝ නාමවසෙන පුත්තෙනා විය රූපතණ්හා සද්ද-ගන්ධ-රස-ඵොට්ඨබ්බ-ධම්ම තණ්හාති ආරම්මණතොනාමවසෙනවිභඞ්ග ඡතණ්හා දීපිතා; තාසු පනතතණ්හාසු එකෙකා තණ්හා පවත්තී ආකාරතෝ කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හාති එවං තිවිධා මතා. රූපතණ්හා යෙව හි යදා ච චක්ඛුස්ස ආපාථමාගතං රූපාරම්මණං කාමසඤ්ඤාදවසෙන අස්සාදයමානා පවත්තති, තදා කාමතණ්හා නාම හොති; යදා තදෙවාරම්මණං

ධුවං යස්සතනන්ති පවත්තාය යස්සතදිධියා සද්ධිං පවත්තති, තදා භවතණ්හා නාම හොති; සස්සතදිට්ඨිසහගතො හි රාගො භවතණ්හා නි වුච්චති. යදා පනා තදුච්ඡේදාරම්මණං උච්ඡිජ්ජති මිනාසතීති පවත්තා යඋච්ඡේදදිධියා සද්ධිංපවත්තති, තදා විභවතණ්හා නාම හොති; උච්ඡේදදිට්ඨිසහගතො හි රාගො විභවතණ්හාති වුච්චති. එස නයො සඳ්ද තණ්හාදිසු පිති එතා අත්ථාරස තණ්හා හොන්ති. සා අජ්ඣත්ත රූපාදීසු අත්ථාරස, බහිද්ධා අට්ඨාරසාති ඡත්තිංස; ඉති අතීතා ඡත්තිංස, අනාගතා ඡත්තිංස, පච්චුප්පන්නා ඡත්තිංසාති අට්ඨසතතණ්හා හොන්ති; තා පුන සංඛිපමානා රූපාදිආරම්මණවසෙන ඡ, කාමත තණ්හාදිවසෙන වා තිස්සොව තණ්හා හොන්තීති වෙදිතබ්බා. යස්මා පනිමෙ සත්තා පුත්තං අස්සාදෙන්ති පුත්තෙන මමත්තෙන ධාතියා විය රූපාදිආරම්මණවශෙන උපජ්ජමානං මවදනං අස්සාදෙන්ති වෙදනාය මමත්තෙන රූපාදිආරම්මණදූයකානං චිත්තකාර- ගන්ධ බ්බ- ගන්ධික- සූද- තන්තවාය- රජකාදිවඩ්ඩකිවෙජ්ජාදීනං මහාස කකාරං කරොන්ති, තස්මා සබ්බාපෙසා වෙදනාපච්චයා තණ්හා හොතීති වෙදිතබ්බා.

යස්මා වෙදඤ්ච අධිපෙතා—විපාකසුඛවෙදනා,
එකාව එතඛාවෙසා—තස්මා තණ්හාය පච්චයො.

"එකඛා"ති උපනිස්සයපච්චයතෙව පච්චයෝ හොති. යස්මා වා:

දුක්ඛී සුඛං පත්ථයති—සුඛී භියෝ පි ඉච්ඡති,
උපෙක්ඛා පන සන්තතා—සුඛම්චෙව භාසිතා.

තණ්හාය පච්චයා තස්මා—හොන්ති තිස්සොපි වෙදනා,
වෙදනාපච්චයා තණ්හා—ඉති වුත්තා මහෙසිනා.

වෙදනාපච්චයා චාපි—යස්මා නාත්‍රුසයං විනා,
හොති තස්මා න සා භාති—බ්‍රාහ්මණස්ස වුසීමතොති.

අයං **වෙදනාපච්චයා තණ්හා**ති පදස්සිං විත්ථාරකථා.

## තණ්හාපච්චයා උපාදානපදෙ:

උපාදානානි චත්තාරි—තානි අනවිභාගතො,
ධම්මසංඛෙපවිත්ථාරා—කථතො ච විභාවයෙ.

තත්‍රායං විභාවනා: කාමුපාදානං දිට්ඨුපාදානං සීලබ්බතුපාදානං අත්තවාදුපාදානන්ති ඉමානි තාවච්ච චත්තාරි උපාදානානි. තෙසං අයමනුවිභාගො; වත්ථුසංඛාතං කාමං උපාදියතීති කාමුපාදානං, කා මො ච සො උපාදානං චාති පි කාමුපාදානං; **උපාදානන්ති** දළහනඤ

ණං, දළ්හත්තේ හෙට්ඨා උපයාදයෝ, උපායාස—උපකට්ඨාදීසු වියං. තත්ථ දිට්ඨිං ව සා උපාදානං චාති දිට්ඨුපාදානං, දිට්ඨිං උපාදියතීති වා දිට්ඨුපාදානං; සස්සතෝ අත්තා ච ලෝකෝ චාති ආදීසු හි පුරිමදිට්ඨිං උත්තරදිට්ඨි උපාදියති. තත්ථ සීලබ්බතං උපාදියතීති සීලබ්බතුපාදානං, සීලබ්බතං ච තං උපාදානං චාති පි සීලබ්බතුපාදානං; හොතිසීලගොවතාදීනි හි එවං සුද්ධීනි අභිනිවෙසතෝ සයමේව උපාදානානි; තත්ථ වදන්ති එතේනාති වාදෝ, උපාදියන්ති එතේනාති උපාදානං; කිං වදන්ති? උපාදියන්ති වා? අත්තාතං; අත්තනෝ වා උපාදානං අත්තවාදුපාදානං, අත්තවාදමත්තමේව වා අත්තානං උපාදියන්ති එතේනාති අත්තවාදූපාදානං. අයං තාව තේසං අට්ඨවිභාගතා. "ධම්මසංගහේ පවිභාගෙ පන කාමුපාදානං තාව "තත්ථ කතමං කාමුපාදානං? කාමරාගෝ කාමච්ඡන්දෝ කාමරාගානුසයෝ කාමනන්දී කාමතණ්හා කාමසිනේහෝ කාමපරිළාහෝ කාමමුච්ඡා කාමජ්ඣෝසානං, ඉදං වුච්චති කාමුපාදානන්ති ආගතත්තා සංඛේපතෝ තණ්හාදළ්හත්තං වුච්චති; තණ්හාදළ්හත්තං නාම පුරිමතණ්හාඋපනිස්සයපච්චයෙන දළ්හභාවෝ උත්තරතණ්හාව. කෙවි පනාහු "අපපත්තවිසයපත්ථනා තණ්හා, අතිකාරෙ චොරස්සහත්ථපපසාරණං විය; සම්පත්තවිසයගහණං උපාදානං තස්සෙව හණ්ඩග්ගහණං විය: අපපිච්ඡතාසන්තුට්ඨිතාපටිපක්ඛා ච තෙ ධම්මා, තත්ථ පරියෙසනාරක්ඛාදුක්ඛමූලතා. යෙ පනුපාදානත්තයං පන සංඛෙපතෝ දිට්ඨිමත්තමේව; විත්ථාරතෝ පන පුබ්බෙ රූපාදීසු වුත්තඅට්ඨසතප්පභෙදාය පි තණ්හාය දළ්හභාවෝ නාමුපාදානං; දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨුපාදානං; යථාහ: තත්ථ කතමං දිට්ඨුපාදානං? නත්ථි දින්නං, නත්ථි සිට්ඨං =පෙ= නත්ථි සච්ඡිකත්වා පවෙදෙන්තීති යා එවරූපා දිට්ඨි =පෙ= විපල්ලාසගාහෝ, ඉදං වුච්චති දිට්ඨුපාදානන්ති. සීලබ්බතන්ති සුද්ධිත්ථි පරාමසනං පන සීලබ්බතුපාදානං, යථාහ: තත්ථ කතමං සීලබ්බතුපාදානං? සීලෙන සුද්ධි, වතෙන සුද්ධි, සීලබ්බතෙන සුද්ධීති යා එවරූපා දිට්ඨි=පෙ=විපරියෙසග්ගාහෝ ඉදං වුච්චති සීලබ්බතුපාදානන්ති; විසභිවත්ථුකා සක්කායදිට්ඨි අත්තවාදුපාදානං, යථාහ: තත්ථ කතමං අත්තවාදූපාදානං? ඉධ අස්සුතවා පුථුජ්ජනෝ =පෙ= සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතෝ රූපං අත්තතෝ සමනුපස්සති =පෙ= විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං, ඉදං වුච්චති අත්තවාදූපාදානන්ති. අය මෙත්ථ ධම්මසංඛෙපවිත්ථාරෝ.

"කම්මතෝ"ති එත්ථ පන තිවිධෝ කම්මෝ උපපත්තිකම්මෝ පහානකම්මෝ දෙසනාකම්මෝ ච, තත්ථ අනමතග්ගෙ සංසාරෙ ඉමස්ස පඨමං උප්පත්තිං අභාවතෝ කිලෙසානං නිප්පරියායෙන උප්පත්ති

කකමෝ න වුච්චති; පරියායෙන පන යෙහුය්‍යෙන එකස්මිං භවේ අත්තභාවපුබ්බඞ්ගමෝ සඞ්ඝාතුවෙච්ඡාහිනිවෙසෝ; තතෝ "සස්සතෝ අයං අත්තාති ගණ්හතෝ අත්තසඤ්ඤිස්ස සීලබ්බතුපාදානං, උච්ඡිජ්ජතීති ගණ්හතෝ පරලොකනිරපෙක්ඛස්ස කාමුපාදානන්ති එවං පඨමං අත්තවාදුපාදානං, තතෝ දිට්ඨි-සීලබ්බත— කාමුපාදානානීති අයමෙත්තකං එකස්මිං භවේ උපපත්තිකාකමෝ. දිට්ඨුපාදානාදීනි වේත්ථ පඨමං පහියන්ති, සසතාපත්තිමග්ගවජ්ඣත්තා; කාමුපාදානං පච්ඡා අරහත්තමග්ගවජ්ඣත්තාති අයමෙත්තකං පහානක්කමෝ. මහාවිසයත්තා පන පාකටත්තා ච එතස්ස කාමුපාදානං පඨමං දෙසිතං, මහාවිසයං හි තං අඤ්ඤත්තසම්පයොගා. අප්පවිසයානි ඉතරානීති වත්තුං චිත්තසම්පයොගා; යෙහුය්‍යෙන ච ආලයරාගභූතා පජාය පාකටං කාමුපාදානං, න ඉතරානි. කාමුපාදානං වා කාමානං සමධිගමට්ඨං කොතූහලමඞ්ගලාදිබහුලෝ හොති; සාසස්ස දිට්ඨි තදනන්තරං දිට්ඨුපාදානං, තං පනිජ්ඣාමානං සීලබ්බතඅත්තවාදුපාදානවසෙන දුවිධං හොති; තස්මිං වයෙ ගොත්‍රියං ඛුඛ්ඛුරස්සිංසා වා දිස්වාපි වෙදිතබ්බතෝ ඔළාරිකත්තා සීලබ්බතුපාදානං පඨමං දෙසිතං, සුඛුමත්තා අත්තවාදුපාදානන්ති. අයමෙත්තෙසං දෙසනාක්කමෝ.

තණ්හා ච පුරිමසෙසත්ත—එකඩ්ගා හොති පච්චයෝ,
සත්තධා අට්ඨධා වා පි—හොන්ති සෙසත්තයස්ස සා.

එත්ථ ච එවං දෙසිතෝ උපාදානචතුක්කෙ පුරිමස්ස කාමුපාදානස්ස කාමතණ්හා උපනිස්සයවසෙන එකඩ්ගව පච්චයෝ හොති, හණ්ඩාහිහාරාදිනෙසු විය යෙසු උපපත්තිතෝ. සෙසත්තයස්ස පන සහජාත-අඤ්ඤමඤ්ඤ-නිස්සය-සම්පයුත්ත-අත්ථි-අවිගත-හෙතුවසෙන සත්තධා වා උපනිස්සයවසෙන අට්ඨධා වා පි පච්චයා හොති; සදා ව සා උපනිස්සයවසෙන පච්චයා හොති, තදා අසහජාතාව හොතීති. අයං තණ්හාපච්චයා උපාදානන්ති පදසම්බන්ධවිත්ථාරකථා.

### උපාදානපච්චයා භවපදෙ:

අට්ඨතෝ ධම්මතෝ වෙව—සාට්ඨතෝ භෙදසඞ්ගහා,
යං යස්ස පච්චයෝ වෙව—විසුඤ්ඤුතබෙධා මනීසිභි.

තත්ථ භවතීති භවෝ, සෝ කම්මභවෝ උපපත්තිභවෝ චාති දුවිධෝ හොති, යථාහ: භවෝ දුවිධෙන, අත්ථි කම්මභවෝ, අත්ථි උපපත්තිභවෝති. තත්ථ සාධ්‍යමෙව භවෝ කම්මභවෝ, තථා උපපත්තියෙව භවෝ උපපත්තිභවෝ. එත්ථව උපපත්ති භවතීතිභවෝ; කම්මං පන යථාසුඛකාරණත්තා "සුඛෝ බුද්ධානං උප්පාදෝ"තිවුත්තෙපා, එවං භවකා

රණභූතා ඵලවොහාරෙන භවොති වෙදිතබ්බානි. එවං තාවෙත්ථ අත්ථතො විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො. ධම්මතොපන කම්මභවො තාව සංඛෙපතො චෙතනා චෙව චෙතනාසම්පයුත්තා ච අභිජ්ඣාදයො කම්මසංඛාතා ධම්මා. යථාහ: **තත්ථ කතමො කම්මභවො? පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො පරිත්තභූමකො වා මහාභූමකො වා, අයං වුච්චති කම්මභවො; සබ්බම්පි භවගාමි කම්මං කම්මභවො**ති. එත්ථ හි පුඤ්ඤාභිසංඛාරොති තෙරස චෙතනා; අපුඤ්ඤාභිසංඛාරොති මාදස; ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරොති චතසෙසා චෙතනා. "එවං පරිත්තභූමකො වා මහාභූමකො වා"ති එතෙන තාසං යෙව චෙතනානං මත්තබහුවිපාකතා වුත්තා. "සබ්බම්පි භවගාමි කම්ම"නති ඉම්නා පන චෙතනාසම්පයුත්තා අභිජ්ඣාදයො වුත්තා. උපපත්තිභවො පන සංඛෙපතො කම්මාභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා; පභෙදතො නවවිධො හොති, යථාහ: **කතමෙ කම්මභවෙ උපපත්තිභවෙ? කාමභවො රූපභවො අරූපභවො සඤ්ඤාභවො අසඤ්ඤාභවො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවො එකවොකාරභවො චතුවොකාරභවො පඤ්චවොකාරභවො, අයං වුච්චති උපපත්තිභවො**ති. තත්ථ කාමසංඛාතො භවො කාමභවො, එස නයො රූපාරූපභවෙසු; සඤ්ඤාවතං භවො, සඤ්ඤා වා එත්ථභවෙ අත්ථිති සඤ්ඤාභවො. විපරියායෙන අසඤ්ඤාභවො. ඔළාරිකාය සඤ්ඤාය අභාවා සුඛුමාය ච භාවා නෙව සඤ්ඤී නාසඤ්ඤී අසමීං භවෙති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවො. එකෙන රූපක්ඛන්ධෙන වොකිණ්ණො භවො එකවොකාරභවො, එකො වා වොකාරො අස්ස භවස්සාති එකවොකාරභවො; එස නයො චතුවොකාරපඤ්චවොකාරභවෙසු තත්ථ කාමභවො පඤ්ච උපාදිනක්ඛන්ධා, තථා රූපභවො; අරූපභවො චත්තාරො; සඤ්ඤාභවො පඤ්ච; අසඤ්ඤාභවො එකො උපාදිනක්ඛන්ධා; නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවො චත්තාරො; එකවොකාරභවාදයො එක චතුපඤ්චක්ඛන්ධා උපාදිනක්ඛන්ධෙගිති එවමෙත්ථ ධම්මතොපි විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො. "සාත්ථතො"ති යථා ච භවනිද්දෙසෙ, තථෙව කාමං ඝාබාරනිද්දෙසෙපි පුඤ්ඤාභිසංඛාරාදයො ව වුත්තා, එවං සන්තෙපි පුරිමෙ අනිත්තකම්මවසෙන ඉධ පටිසන්ධියා පච්චයභාවතො; ඉමෙ පච්චුප්පන්නකම්මවසෙන ආයතිං පටිසන්ධියා පච්චයභාවතොති පුන වචනං සාත්ථකමෙව. පුබ්බෙ වා **කතමෙ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරා? කුසලා චෙතනා කාමාවචරා**නි එවමාදිනා නයෙන චෙතනාව සඞ්ඛාරාති වුත්තා; ඉධ පන "සබ්බම්පි භවගාමිකම්ම"නති වචනතො චෙතනා සම්පයුත්තා පි. පුබ්බ ච විඤ්ඤාණපච්චයමෙව කම්මං සඞ්ඛාරා.නි වුත්තං, ඉදානි අසඤ්ඤභවනිබ්බත්තකම්පි කිං වා බහුනා **අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරා**නි එත්ථ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදයොව කුසලාකු

සලා ධම්මා වුත්තා; **උපාදානපච්චයා භවෝති** ඉධ පන උපපත්ති භවස්සාපි සඞ්ගහිතත්තා කුසලාකුසලාව්‍යාකතා ධම්මා වුත්තා. න සබ්බථාපි යාථඒකමේවිදං පුන වචනන්ති. එවමේත්ථ සාත්ථතෝ පි විඤ්ඤූහි බේබා විනිච්ඡයෝ.

"හෙදඝඞ්ගහා"ති උපාදානපච්චයා භවස්ස හෙදතෝ චෙව ඝඞ්ගහතෝ ච; යං හි කාමූපාදානපච්චයා කාමභවනිබ්බත්තකං කම්මං කරියති, සෝ කම්මභවෝ; තදභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවෝ; එස නයෝ රූපාරූපභවේසු. එවං කාමූපාදානපච්චයා වෙ කාමභවා, තදඤ්ඤෝගධා ච සඤ්ඤාභවපඤ්චවොකාරභවා; ඒව රූපභවා, තදඤ්ඤෝගධා ච සඤ්ඤාභවඅසඤ්ඤාභවඑකවොකාරභව පඤ්චවොකාරභවා; වෙ අරූපභවා, තදඤ්ඤෝගධා ච සඤ්ඤාභවනෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවේ චතුවොකාරභවාති ඝඞ්ගහං අඤ්ඤෝගධෙනේ ඡ භවා. තථා සෙසුපාදානපච්චයා පිනි එවං උපාදානපච්චයා හෙදතෝ සද්ධිං අඤ්ඤෝගධෙනේ චතුවිසති භවා; ඝඞ්ගහතෝ පන කම්මභවං උපපත්ති භවං ච එකතෝ කත්වා කාමූපාදානපච්චයා සද්ධිං අඤ්ඤෝගධෙනේ එකෝ කාමභවෝ, තථා රූපාරූපභවාති තයෝ භවා; තථා සෙසුපාදානපච්චයාපිනි එවං උපාදානපච්චයා ඝඞ්ගහතෝ සද්ධිං අඤ්ඤෝගධෙනේ වාදස භවා. අපිච අවිසෙසෙන උපාදානපච්චයා කාමභවූපගං කම්මං කම්මභවෝ, තදභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවෝ. එසන යෝ රූපාරූපභවේසු. එවං උපාදානපච්චයා සද්ධිං අඤ්ඤෝගධෙනේ වෙ කාමභවා, වෙ රූපභවා, වේ අරූපභවාති අපරෙන පරියායෙන සඞ්ගහතෝ ඡ භවා. කම්මභවඋපපත්තිභවභෙදං වා අනුපගමම්පඤ්ච අඤ්ඤෝගධඞ්ගි කාමභවාදිවසෙන තයෝ භවා හොන්ති කාමභවාදි භෙදම්පි අනුපගම්ම කම්මභවඋපපත්තිභවවසෙන ඒව භවා හොන්ති. කම්මූපපත්තිභෙදං වාපි අනුපගම්ම උපාදානපච්චයා භවොති භවවසෙන එකොව භවෝ හොතීති එවමේත්ථ උපාදානපච්චයස්ස භවස්ස හෙදඝඞ්ගහාපි විඤ්ඤූහිබේබා විනිච්ඡයෝ.

"යං යස්ස පච්චයෝ භවා"ති යං වෙත්ථ උපාදානං යස්ස පච්චයෝ අහාති, තතොපි විඤ්ඤූහිබේබා විනිච්ඡයෝති අත්ථෝ. කිම්ප නෙත්ථ කස්ස පච්චයෝ හොති? යං කිඤ්චි යස්ස කස්සචි පච්චයෝ හොති යෙව. උම්මත්තකෝ විය හි පුථුජ්ජනෝ, සෝ ඉදං යුත්තං ඉදං අයුත්තන්ති අවිචාරෙත්වා යස්ස කස්සචි උපාදානස්ස වසෙන යං කිඤ්චි භවං පපඤ්චෙති යං කිඤ්චි කම්මං කරොති යෙව; තස්මා යදෙකෙ වෙව සීලබ්බතුපාදානෙන රූපාරූපභවා න හොන්තීති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං; සබ්බෙන පන සබ්බෝ හොතීති ගහෙතබ්බං.

සෙය්‍යථිදං? ඉධෙකච්චෝ අනුස්සවවසෙන වා දිට්ඨානුසාරෙන වා කාමා නාමෙතෙ මනුස්සලොකෙ චෙව ඛත්තියමහාසාලකුලාදීසු ච කාමාවචරදෙවලොකෙ ච සම්බාහා විත්‍ථෙතබ්බා, තෙසං අධිගමත්‍ථං අ සබ්භිපුරිසසංසග්ගාදිහිවිත්තතා ඉමිනාකමෙමෙන කාමාසම්පජ්ජනතීනිමිත්තඤ්ඤ මාතො කාමූපාදානවසෙන කායදුච්චරිතාදීනි පි කරොති, සො දුච්ච රිතපාරිපූරියා අපායෙ උපපජ්ජති; සංකිලිට්ඨෙ වා පන කාමෙ පත්‍ථ යමානො පරිලද්ධෙ ච ඔපයිකමානො කාමූපාදානවසෙන කායදු ච්චරිතාදීනි කරොති, සො දුච්චරිතපාරිපූරියා අපායෙ උපපජ්ජති; තත්‍රාස්ස උපපත්තිහෙතුගතං කම්මං කම්මනිමිත්තං වා, කම්මාභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවො. සඤ්ඤභවපඤ්චවොකාරභවා පන තදන්තොගධා එව. අපරො පන සබ්බම්මසඞ්ගාදීනි උපබ්‍රූහිතසඤ්ඤො ඉමිනා කමෙමන කාමා සම්පජ්ජන්තීති මඤ්ඤමානො කාමූපාදානවසෙන කා යසුචරිතාදීනි කරොති, සො සුචරිතපාරිපූරියා දෙවෙසු වා මනුස්සෙ සු වා උපපජ්ජති, තත්‍රාස්ස උපපත්තිහෙතුගතං කම්මං කම්මනිමිත්තං වා, කම්මාභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවො. සඤ්ඤභවපඤ්චවොකාර භවා පන තදන්තොගධා එව. ඉති කාමූපාදානං සප්පභෙදස්ස සා න්තොගධස්ස කාමභවස්ස පච්චයො හොති. අපරො රූපාරූපභවෙ සු තතො සම්භිතරා කාමාති සුත්වා පරිකප්පෙත්වා වා කාමූපාදානව සෙනෙව රූපාරූපසම්පත්තියො නිබ්බත්තෙන්ති සම්පත්තිබ්ලෙන රූපාරූපබ්‍රහ්මලොකෙ උපපජ්ජති, තත්‍රාස්ස උපපත්තිහෙතුගතං කම්මං කම්මනිමිත්තං වා, කම්මාභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවො. සඤ්ඤසඤ්ඤ- අසඤ්ඤ- නෙවසඤ්ඤනාසඤ්ඤ- එක- චතු- පඤ්චවොකාරභවා පන තදන්තොගධා එව. ඉති කාමූපාදානං සප්පභෙදානං සාන්නො ගධානං රූපාරූපභවානම්පි පච්චයො හොති. අපරො "අයං අත්තා නාම කාමාවචරසම්පත්තිභවෙ වා රූපාරූපභවානං වා අඤ්ඤතර ස්මිං උච්ඡින්නො සුට්ඨිජ්ජිත්නො හොති"ති උච්ඡෙදදිට්ඨිං උප්පාදය තදුපගං කම්මං කරොති, තස්ස කම්මං කම්මනිමිත්තං වා, කම්මාභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපත්තිභවො. සඤ්ඤභවාදයො පන තදන්තොගධා එව. ඉති දිට්ඨුපාදානං සප්පභෙදානං සාන්නොගධානං තිණ්ණම්පි කාමරූපා රූපභවානං පච්චයොහොති. අපරො අයං අත්තා නාම කාමාවචරස ම්පත්තිභවෙවා රූපාරූපභවානං වා අඤ්ඤතරස්මිං සුඛී හොති චීගත පරිළාහොති අත්තවාදුපාදානෙන තදුපගං කම්මං කරොති, තස්සතං කම්මංකම්මනිමිත්තං වා, තදභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවො. සඤ්ඤභවා දයා පන තදන්තොගධා එව. ඉති අත්තවාදුපාදානං සප්පභෙදානං සාන්නොගධානං තිණ්ණං භවානං පච්චයො හොති. අපරො ඉදං සිලබ්බිතං නාම කාමාවචරසම්පත්තිභවෙවො රූපාරූපභවානංවා අඤ්ඤ

තරඤ්ච පරිපූරෙනතස්ස සුඛං පාරිපූරිං ගච්ඡතීති සීලබ්බතුපාදාන වසෙන තදුපගං කම්මං කරොති, තස්ස තං කම්මං කම්මභවෝ, තදභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවෝ. සඤ්ඤාභවාදයෝ පන තදඤ්ඤා ගඣා එව. ඉති සීලබ්බතුපාදානං සපත්තෙදනං සාඤ්ඤාගඣානං නිණ්ණං භවානං පච්චයෝ හොති. එවමෙපථ යං යස්ස පච්චයෝ හොති තතොපි විඤ්ඤත්තබෙබා විනිවිඡ්ඡයා. කිමපනෙථ තස්ස භවස්ස කථං පච්චයොහොතීති වෙ?

රූපාරූපභවංතං-උපනිස්සයපච්චයෝ උපාදහං,
සහජාතාදිගි පි තං-කාමිභවඤ්ඤාති විඤ්ඤාපයං.

රූපාරූපභවිතං හි කාමභවපරියාපන්නස්ස ච කම්මභවෙ ඣු සලකම්මස්සෙව, උපපත්තිභවිස්ස වෙතං වුත්තබ්බිධවිපි උපාදානං උපනිස්සයපච්චයභාවෙන එකධාව පච්චයෝ ඉහාති. කාමභවේ අත්තනා සම්පයුත්තානා ඣුසලා කම්මභවස්ස සහජාත- අඤ්ඤමඤ්ඤ- නිස්සය- සම්පයුත්ත- අත්ථි- අවිගත-හෙතුපච්චයපභෙදෙහි සහජාතාදීහි පච්චයෙහි පච්චයෝ හොති. විපයුත්තස්ස පන උපනිස්සයපච්චයෙනෙව. අයං **උපාදානසඞ්ඛිතා භවොති** පදස්ස විත්ථාරකථා.

**භවපච්චයා ජාතීති** ආදීසු ජාතිආදීනං විනිවිඡ්ඡයෝ සච්චනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. භවොති පනෙථ කම්මභවෝ අධිප්පෙතෝ, ඉඤා හි ජාතියා පච්චයා, න උපපත්තිභවෝ. සෝ පන කම්මපච්චය- උපනිස්සයපච්චයභවෙන වෙධා පච්චයෝ හොතීති. තඤ්ච කිඤා, කථං පනෙතං ජානිතබ්බං භවෝ ජාතියා පච්චයොති වෙ? බාහිරපච්චයසම්භෙනපි හීනපණීතතාදිවිසෙසදස්සනතෝ; බාහිරාහං හි ජනක- ජනනී- සුඣක- ඉසාණිතාහාරාදීනං පච්චයානං සම්භෙන පි සත්තානං යම්කානම්පි සත්තං හීනපණීතතාදිවිසෙසෝ දිස්සති; සෝ ච න අහෙතුකෝ, සබ්බදා ච සඞ්ඛඞ්ගං ච අභාවභාවතා. න කම්මභවතෝ අඤ්ඤහෙතුකෝ තදභිනිබ්බත්තඤ්ඤස්ස තත්තානං අජ්ඣිත්තාසත්තානෙ අඤ්ඤස්ස කාරණස්ස අභාවතොති කම්මභවහෙතුකොව්. කම්මං හි සත්තානං හීනපණීතතාදිවිසෙසස්ස හෙතු, තෙනාහ භගවා: **කම්මං සත්තෙ විභජති යදිදං හීනපණීතතායා**ති. තස්මා ජානිතබ්බමෙතං භවෝ ජාතියා පච්චයොති. යස්මා ච අසති ජාතියා ජරාමරණං නාම සොකාදයෝ වා ධම්මා න හොන්ති, ජාතියා පන සති ජරාමරණං වෙව ජරාමරණසඞ්ඛාතස්ස කඞ්ඛම්මපුඤ්ඤස්ස ච බාලජනස්ස ජරාමරණාභිසම්බන්ධා වා, තෙන තෙන දුක්ඛධම්මෙන පුඤ්ඤස්ස අනභිසම්බන්ධා වා සොකාදයෝ ච ධම්මා හොන්ති, තස්මා අයම්පි ජාති ජරාමරණස්ස වේව සොකාදීනං ච

පච්චයෝ හොතීති වෙදිතබ්බා. සා පන උපනිස්සයකොටියා එකධා ව පච්චයෝ හොතීති. **අයං කම්මචේතනා ඡාතීති** ආදිසු විඡාරකථා.

යස්මා පනෙස්ථ සඞ්ඛාරාදයෝ අවිජ්ජාතෙ වුත්තා, තස්මා යා සා "අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා"ති එවමෙතස්ස භවචක්කස්ස ආදිම්හි වුත්තා, සා

සොකාදීහි අවිජ්ජා- සිඛා භවචක්කමේව්දිකාදිමිදං,
කාරකමවේදකරහිතං-වාදසව්ධසුඤ්ඤතාසුඤ්ඤං.

සතතං සමිතං පවත්තතීති වෙදිතබ්බං. කථං පනෙස්ථ සොකාදීහි අවිජ්ජා සිඛා? කථමිදං භවචක්කං අවිදිතාදි? කථං කාරකවේදකරහිතං? කථං වාදසව්ධසුඤ්ඤතාසුඤ්ඤතානි වේ? එත්ථ හි සොකදෙමනසුපායාසා අවිජ්ජාය අවියොගිනෝ, පරිදෙවෝ ච නාම මූලඛන්ධානි තෙසු තාව සිඛෙසු සිඛා හොති අවිජ්ජා. අපි ච **ආසවසමුදයා අවිජ්ජාසමුදයෝ**"ති වුත්තං, ආසවසමුදයා වෙතෙ සොකාදයෝ හොන්ති, කථං? වත්ථුකාමවිසෝතෙ තාව සොකෝ කාමාසවසමුදයෝ හොති, යථාහ:

තස්ස වේ කාමයානස්ස-ඡ්ඣපජානස්ස ජන්තුනෝ,
තෙ කාමා පරිහායන්ති-සල්ලවිඛ්ධෝව රුප්පතීති.

යථා චාහ: **කාමානං ඡාඝතී සොකෝති**; සබ්බෙපි වෙතෙ දිට්ඨාසවසමුදයා හොන්ති, යථාහ: **කාමා අකං රූපං ඉම රූපන්ති පජ්ඣායිනෝ රූපපිපඤ්ඤාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති භයාභපදිදෙවදුඛඛදෙමනස්සුපායාසාති.** යථා ච දිට්ඨාසවසමුදයා, එවං භවාසවසමුදයා පි, යථාහ: **සෙ පි තෙ දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තෙනා සුඛබහුලා උච්චෙසු විමානෙසු චිරං දිඝමඛ්ධානං තිට්ඨන්ති, තෙපි තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා භයං සංවෙගවිඡ්ජන්තීති, පඤ්ච පුබ්බනිමිත්තානි දිස්වා මරණභයෙන සන්තජ්ජිතානං දෙවානං විය.** යථා ච භවාසවභයමුදයා, එවං අවිජ්ජාසවසමුදයා පි, යථාහ: **ස ඛො හිඛඛවේ බාහුලා දිඝෙව ඛන්ධම්ම නිච්චිඛං දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙතීති.** ඉති යස්මා ආසවසමුදයා එතෙ ධම්මා හොන්ති, තස්මා එතෙ සිඛිඛිමානා අවිජ්ජාය හෙතුභූතෙ ආසවෙ සාධෙන්ති; ආසවෙසු ච සිඛෙසු පච්චයභාවෙ භාවතෝ අවිජ්ජාපි සිඛිංව භගවතීති. එවං තාවෙත්ථ සොකාදීහි අවිජ්ජා සිඛා හොතීති වෙදිතබ්බා. යස්මා පන එවං පච්චයභාවෙ භාවතෝ අවිජ්ජාය සිඛා ය පුන අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති එවං හෙතුඵලපරම්පරාය පරියොසානං නත්ථි, තස්මා තං භගවතුඵලසම්බන්ධවසෙන පවත්තනං වාදසඞ්ගං භවචක්කං අවිදිතාදීති සිඛා හොති.

එවං සති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති ඉදං ආදිමතනකථනං විරුජ්ඣතීති චෙ? නයිදං ආදිතනකථනං, පධානඩ්ඨකථනං පනෙත, තිණ්ණඤ්හානං හි වට්ටානං අවිජ්ජා පධානා, අවිජ්ජාගහණෙන ගි අවසෙසකිලෙස වට්ටං ච කම්මාදිනි ච බාලං පලිබොධෙනති, සපපයි රගහගහණෙන සෙසසපපසරිරං වීය බාහං. අවිජ්ජාසම්වෙජිදේ පන කතෙ ණෙගි විමොක්ඛා හොනි, සපපයිරවෙජිදේ කමන පලිබොධි තබාභාවිමොක්ඛා විය; යථාහ: **අවිජ්ජාසමෙවේ අභසඛාරානි ණෙබාසඞ්ඛාරනිරොධාති** ආදි. ඉති යං ගණ්හාතොඛණිකා මුච්චතො ච මොක්ඛා හොනි, තස්ස පධානඩ්ඨස්ස කථනම්දං, න ආදිමතන කථනනති. එවම්දං භවචක්කං අවිදිතාදීනි වෙදිතබ්බං. තඞිදං ය යථා අවිජ්ජාදීහි කාරණෙහි සඞ්ඛාරාදීනං පවත්තී, තථා තතො අඤ්ඤත්ර න "බ්‍රහ්මාමහාබ්‍රහ්මා සෙට්ඨා සජිතාති එවං පරිකප්පිතෙන බ්‍රහ්මාදිහා වා සංසාරස්ස කාරකෙන, "සොඹං පහා මෙ අයං අත්තාවාදෙ වෙදෙය්‍යෙ"නිඑවං පරිකප්පිතෙන අත්තනා ච සුඛදුක්ඛා නං වෙදකෙන රහිතං. ඉති කාරකවෙදකරහිතතති වෙදිතබ්බං. ය යථා පනෙත්ථ අවිජ්ජා උදයබ්බයඛඩ්ඨකත්තා ධුවභාවෙන, සංකිලිට්ඨතා සංකිලෙසිකත්තා ච සුභභාවෙන, උදයබ්බයපිළිතත්තා සුඛභාවෙන, පඨමඣානාදිත්තවුත්තහිත්තා වසවත්තනහුතෙත අත්තනා වෙන ච සුඤ්ඤං; තථා සඞ්ඛාරාදීනි පි අඛභානි; යථා වා අවිජ්ජාන අත්තා, න අත්තතොං, න අත්තනි, න අත්තවතී, තථා සඞ්ඛාරාදිනි පි අඛභානි; තස්මා වුදසවිධසුඤ්ඤතාසුඤ්ඤමෙතං භවචක්කනති වෙදිතබ්බං. එවං ච සිදිතා පුන;

තස්ස විජ්ජාතණ්හා- මූලමහිතාදයො තයොකාලා,
වෙ අට්ඨ වෙ එව ච- සරූපතො තෙසු අඛභානි.

තස්ස බො පන භවචක්කස්ස අවිජ්ජා තණ්හා චානි වෙ ධම්මා මූලනති වෙදිතබ්බා; තඤදනං පුබ්බනතානාරණ්ණං අවිජ්ජාමූලං වෙදනාවිසානං, අපරනතසඞ්ඛානතො තණ්හාමූලං ජරාමරණාවසානනති දුවිධං හොති. තත්ථ පුරිමං දිඛිවරිතවසෙන වුත්තං, පච්ඡිමං තණ්හා චරිතවසෙන; දිඛිවරිතානං හි අවිජ්ජා තණ්හාචරිතානං ච තණ්හා සංසාරතායිකා; උභවිධදිඛිසමුග්ඝාතාය වා පඨමං ඵලුප්පත්තියාභතුනං අනුපචෙජිදපකාසනතො, සබ්බතදිඛිසමුග්ඝාතාය දුතියං උපපත්තානං ජරාමරණපකාසනතො; ගබභසයය්‍යකවසෙන වා පුරිමං අනුපුබ්බපවත්තිදීපනතො, ඔපපාතිකවසෙන පච්ඡිමං සඤ්ඤපත්තිදීපනතො. අතීතපවුත්තපත්තානානතා චස්ස තයො කාලා, තෙසු පාළියං සරූපතො ආගතවසෙන අවිජ්ජා සඞ්ඛාරා චාති වෙ

අඞ්ගානි අතීතකාලානි; විඤ්ඤාණාදීනි භවාවසානානි අඤ්ඤ පවත්තුපපත්තිකාලානි; ජාති වෙව ජරාමරණං ච වෙ අනාගතකාලානීති වෙදිතබ්බානි.

පුන:

හෙතුඵල-හෙතුපුබ්බක-තීසඞ්ඛිවතුභෙදසඞ්ගහං වෙදනං,
වීසති ආකාරාරං-තිච්චටමනවඞ්ගහං හමති.

ඉතිපි වෙදිතබ්බං. තත්ථ සංඛාරානං ව පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස ච අන්තරා එකෝ හෙතුඵලසඞ්ගි නාම; වෙදනාය ච තණ්හාය ච අන්තරා එකෝ ඵලහෙතුසඞ්ගි නාම; භවස්ස ච ජාතියා ච අන්තරා එකෝ හෙතුඵලසඞ්ගීති එවමිදං හෙතුඵල-හෙතුපුබ්බකතීසඞ්ගීති වෙදිතබ්බං. සඞ්ගහං ආදිපරියොසානවවත්ථිතා පනස්ස වත්තන්තරා සඞ්ගහා මහා නත්ථි, යෙය්‍යාවිදං? අවිජ්ජාසඞ්ඛාරා එකෝ සඞ්ගහෝ; විඤ්ඤාණ-නාමරූප-සළායතන-ඵස්ස-වෙදනාදුත්තියෝ; තණ්හුපාදානභවා තතියෝ; ජාතිජරාමරණං චතුත්ථෝති. එවමිදං චතුහෙදසඞ්ගහන්ති වෙදිතබ්බං.

අතීතෙ හෙතවොපඤ්ච-ඉදානි ඵලපඤ්චකං,
ඉදානි හෙතවෝ පඤ්ච-ආයතිං ඵලපඤ්චකන්ති.

එත්ථඞ්ග පන විසතියා ආකාරඝණ්ඩෙතඤ්ච අරෙඞ්ග විසති ආකාරා රන්ති වෙදිතබ්බං තත්ථ "අතීතෙ හෙතවෝ පඤ්චා"ති අවිජ්ජා සංඛාරා චාති ඉමෙ තාව වෙ වුත්තා එව; යඤ්ච පන අවිචා පරිතස්සති, පරිතස්සිතෝ උපාදියති, තස්සුපාදානපච්චයා භවෝ, තඤ්ච තණ්හුපාදානභාවා තතියෝ; ජාතිජරාමරණං චතුත්ථෝති. එවමිදං චතුහෙදසඞ්ගහන්ති වෙදිතබ්බං.

අතීතෙ හෙතවොපඤ්ච-ඉදානි ඵලපඤ්චකං,
ඉදානි හෙතවෝ පඤ්ච-ආයතිං ඵලපඤ්චකන්ති.

එත්ථඞ්ග පන විසතියා ආකාරඝණ්ඩෙතඤ්ච අරෙඞ්ග විසති ආකාරා රන්ති වෙදිතබ්බං තත්ථ "අතීතෙ හෙතවෝ පඤ්චා"ති අවිජ්ජා සංඛාරා චාති ඉමෙ තාව වෙ වුත්තා එව; යඤ්ච පන අවිචා පරිතස්සති, පරිතස්සිතෝ උපාදියති, තස්සුපාදානපච්චයා භවෝ, තඤ්ච තණ්හුපාදානභාවා තතියෝ; ජාතිජරාමරණං චතුත්ථෝති. එවමිදං චතුහෙදසඞ්ගහන්ති වෙදිතබ්බං.

අතීතෙ හෙතවොපඤ්ච-ඉදානි ඵලපඤ්චකං,
ඉදානි හෙතවෝ පඤ්ච-ආයතිං ඵලපඤ්චකන්ති.

එත්ථඞ්ග පන විසතියා ආකාරඝණ්ඩෙතඤ්ච අරෙඞ්ග විසති ආකාරා රන්ති වෙදිතබ්බං තත්ථ "අතීතෙ හෙතවෝ පඤ්චා"ති අවිජ්ජා සංඛාරා චාති ඉමෙ තාව වෙ වුත්තා එව; යඤ්ච පන අවිචා පරිතස්සති, පරිතස්සිතෝ උපාදියති, තස්සුපාදානපච්චයා භවෝ, තඤ්ච තණ්හුපාදානභාවා තතියෝ; ජාතිජරාමරණං චතුත්ථෝති. එවමිදං චතුහෙදසඞ්ගහන්ති වෙදිතබ්බං.

අතීතෙ හෙතවොපඤ්ච-ඉදානි ඵලපඤ්චකං,
ඉදානි හෙතවෝ පඤ්ච-ආයතිං ඵලපඤ්චකන්ති.

එත්ථඞ්ග පන විසතියා ආකාරඝණ්ඩෙතඤ්ච අරෙඞ්ග විසති ආකාරා රන්ති වෙදිතබ්බං තත්ථ "අතීතෙ හෙතවෝ පඤ්චා"ති අවිජ්ජා සංඛාරා චාති ඉමෙ තාව වෙ වුත්තා එව; යඤ්ච පන අවිචා පරිතස්සති, පරිතස්සිතෝ උපාදියති, තස්සුපාදානපච්චයා භවෝ, තඤ්ච තණ්හුපාදානභාවා තතියෝ; ජාතිජරාමරණං චතුත්ථෝති. එවමිදං චතුහෙදසඞ්ගහන්ති වෙදිතබ්බං.

මමභවස්ස පච්චයභූතං ඉදං කම්මං අසුකස්මිං නාම ඨානෙ කාමෙ සෙවිස්සාමි උපභුඤ්ජිස්සාමීති ආදිනා නයෙන පවත්තනං උපගමනං ගහණං පරාමසනං, ඉදං උපාදානං නාම. "වෙදනා භවෝ"ති ආයූහනාවසානෙ වුත්තා වෙදනා භවොති එවමත්ථො වෙදිතබ්බා. "ඉදානි ඵලපඤ්චක"නන්ති විඤ්ඤාණාදි- වෙදනාවසානං පාළියං ආගතමෙව, යථාහ: **ඉධ පටිසන්ධි විඤ්ඤාණං, ඔක්කන්තීති නාමරූපං, පසාදෙ ආයතනානං, ඵුට්ඨො ඵස්සා, වෙදයිතං වෙදනා ඉති ඉමෙ පඤ්ච ඛන්ධා ඉධූපපත්තිභවස්මිං පුරෙකතස්ස කම්මස්ස පච්චයාති.** තත්ථ "පටිසන්ධි විඤ්ඤාණ"න්ති යං භවන්තරපටිසන්ධාන වසෙන උපපන්නන්තා පටිසන්ධීති වුච්චති, තං විඤ්ඤාණං. "ඔක්කන්තීති නාමරූප"න්ති යා ගබ්භෙ රූපාරූපධම්මානං ඔක්කන්ති, ආභෝගතා පවිසනා විය, ඉදං නාමං රූපං. "පසාදෙ ආයතන"න්ති ඉදං චක්ඛාදිපඤ්චායතනවසෙන වුත්තං. "ඵුට්ඨො ඵස්සො"ති යො ආරම්මණං ඵුට්ඨොඵුට්ඨ කාලෙ උප්පජ්ජති, අයං ඵස්සා. "වෙදයිතං වෙදනා"ති යං පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙන වා සලායතනපච්චයෙන වා ඵස්සෙන සහ උපපන්නානං විපාකවෙදයිතං, සා වෙදනාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බා. ඉදානි හෙතුවෝ පඤ්චා"ති තණ්හාදයො පාළියං ආගතා තණ්හුපාදානභවා, භවෙ පන ගහිතෙ තස්ස, පුබ්බභාගා නං සම්පයුත්තා වා සංඛාරා ගහිතාව හොන්ති; තණ්හුපාදානග්ගහණෙන ච තං සම්පයුත්තා; යාය වා මූලෙහා කම්මං කරොති, සා අවිජ්ජා ගහිතාව හොතීති, එවං පඤ්ච; තෙනාහ: **ඉධ සරිපක්ඛන්ධානා ආයතනානං සම්මොහො අවිජ්ජා, ආයූහනා සඞ්ඛාරා, නිකන්ති තණ්හා, උපගමනං උපාදානං, වෙදනා භවෝ, ඉති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ඉධ කම්මභවස්මිං ආයතිං පටිසන්ධියා පච්චයාති.** තත්ථ ඉධ පරිපක්කන්ධානා ආයතනානන"න්ති පරිපක්කායතනස්ස කම්මකරණකාලෙ සම්මොහො දස්සිතො, සෙසං උත්තානත්ථමෙව. "ආයතිං ඵලපඤ්චක"න්ති විඤ්ඤාණාදිනි පඤ්ච, තානි ජාතිගහණෙන වුත්තානි ජරාමරණං පන තෙසං යෙව ජරාමරණං, තෙනාහ: **ආයතිං පටිසන්ධි විඤ්ඤාණං, ඔක්කන්තීති නාමරූපං, පසාදෙ ආයතනං, ඵුට්ඨො ඵස්සා, වෙදයිතං වෙදනා ඉති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ආයතිං උපපත්තිභවස්මිං ඉධ කතස්ස කම්මස්ස පච්චයාති.** එවමිදං විඝටිආකාරාරං හොති. "නිවට්ට මනවඝිනං භමති"ති එත්ථ පනසංඛාරභවා කම්මවට්ටං; අවිජ්ජාතණ්හුපාදානානිකිලෙසවට්ටං; විඤ්ඤාණ-නාමරූප-සළායතන-ඵස්ස-වෙදනා විපාකවට්ටන්ති ඉමෙහි තීහි වට්ටෙහි නිවට්ටමිදං භවචක්කං යාව කිලෙසවට්ටං න උපච්ඡිජ්ජති, තාව අනුපච්ඡින්නත්තා පච්චයතා අනවඝිතං පුනප්පුනං පරිවත්තනතො භමති යෙවාති වෙදිතබ්බං. තයිදමෙවං භම්මානං:

සච්චප්පභවතො ඤේය්‍ය-වාරණා උපමාහි ච,
ගම්භීරතායහෙතු ච-විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

තත්‍රියසමා ඛුසලාඛුසලංකම්මං අවිසෙසෙන සඞ්ඛිපිත්වා ‘‘අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා’’තිආදිනා නයෙන සච්චවිභඞ්ගෙ වුත්තං, තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරාති අවිජ්ජාය සංඛාරා දුතියසච්චප්පභවං දුතියසච්චං; සංඛාරෙහිවිඤ්ඤාණං දුතියසච්චප්පභවං තතියසච්චං; විඤ්ඤාණාදීහි නාමරූපාදීනි විපාකවෙදනාපරියොසානානි පඨමසච්චප්පභවං පඨමසච්චං; වෙදනාය තණ්හා පඨමසච්චප්පභවං දුතියසච්චං; තණ්හාය උපාදානං දුතියසච්චප්පභවං දුතියසච්චං; උපාදානතො භවා දුතියසච්චප්පභවා පඨමදුතියසච්චවසෙන; භවතො ජාති දුතියසච්චප්පභවා පඨමසච්චං; ජාතියා ජරාමරණං පඨමසච්චප්පභවං පඨමසච්චන්ති එවං තාවිදං සච්චප්පභවතො විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං. යස්මා පනෙත්ථ අවිජ්ජා එත්ථූසු ච සබ්බත්ථ යථාරුතවසෙනෙව පවත්තා, පච්චයොව හොති සඞ්ඛාරානංපාතුභාවාය, තඤ්ච සංඛාරා සංඛතං ච අභිසංඛරොන්ති, පච්චයා ච හොන්ති විඤ්ඤාණස්ස; විඤ්ඤාණම්පි වත්ථුඤ්ච පටිජානාති, පච්චයොව හොති නාමරූපස්ස; නාමරූපම්පි අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච උපත්ථම්භෙති පච්චයොව ඡන්නං සළායතනස්ස; සළායතනම්පි සවිසයෙ ව පවත්තති, පච්චයොව හොති ඵස්සස්ස; ඵස්සොපි ආරම්මණඤ්ච ඵුසති, පච්චයොව හොති වෙදනාය; වෙදනාව ආරම්මණරසඤ්ච අනුභවති, පච්චයොව හොති තණ්හාය; තණ්හාපි රජනීයෙ ච ඨානෙ රජ්ජති, පච්චයොව හොති උපාදානස්ස; උපාදානම්පි උපාදෙය්‍යෙ ච ඨානෙ උපාදියති, පච්චයොච හොති භවස්ස; භවොපි නානාගතීසු ච විඤ්ඤපෙති, පච්චයොච හොති ජාතියා; ජාති පි ඛන්ධෙ ච ජනෙති තෙසං අභිනිබ්බත්තිභාවෙන පවත්තනතො, පච්චයොව හොති ජරාමරණස්ස; ජරාමරණම්පි බන්ධානං පාකභෙදභාවං ච අධිගච්ඡති, පච්චයොව හොති නවනවතරපාතුභාවාය සොකාදීනං අධිවත්තනතා. තස්මා සබ්බපදෙසු වෙඩ්ඩා පවත්තනතිච්චෙතාපි ඉදං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං. යස්මා වෙත්ථ ‘‘අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා’’ති ඉදං කාරකදස්සනනිවාරණං; ‘‘සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ’’න්ති අත්තනඤ්ඤනදිදස්සනනිවාරණං; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප’’න්ති අත්තනාති පරිකප්පිතවිත්තුභෙදස්සහෙතා ඤානසඤ්ඤානිවාරණං; නාමරූපපච්චයා සළායතන’’න්ති ආදිඅත්තා පස්සති=පෙ=විජානාති ඵුසති වෙදියති තණ්හියති උපාදියති භවති ජායති ජීයති මීයතීති එවමාදිදස්සනනිවාරණං, තස්මා මිච්ඡාදස්සන නිවාරණතො පෙ තං භවචක්කං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං. යස්මා පනෙත්ථ සලක්ඛණසාමඤ්ඤලක්ඛණවසෙන ධම්මානං අදස්සනතො අන්ධො විය අවිජ්ජා; අනීසස උපකප්පනං විය අවිජ්ජා

පච්චයා සංඛාරා; උපඛලිතස්ස පතනං විය සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං; පතිතස්ස ගණ්ඩුප්පාතුට්ඨානං විය විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං; ගණ්ඩභෙදපිළකා විය නාමරූපපච්චයා සළායතනං; ගණ්ඩපිළකා සට්ඨනං විය සළායතනපච්චයා ඵස්සෝ; සට්ඨනදුක්ඛං විය ඵස්සපච්චයා වෙදනා; දුක්ඛස්ස පතිකාරාභිලාසෝ විය වෙදනාපච්චයා තණ්හා; පතිකාරගීලාසෙන අසපායගහණං විය තණ්හාපච්චයා උපාදානං; උපාදින්නඅසපායාලෙපනං විය උපාදානපච්චයා භවෝ; අසපායාලෙපනෙන ගණ්ඩවිකාරපාතුභාවෝ විය භවපච්චයා ජාති; ගණ්ඩවිකාරතෝ ගණ්ඩභෙදෙ විය ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. යඤ්ච වා පනෙත්ථ අවිජ්ජා අපපටිපත්තිමිච්ඡාපටිපත්තිභාවෙන සතෙන අභිභවති පටලං විය අක්ඛිනි, තදභිභූතෝ ච බාලෝ පුනබ්භවං නෙති සංඛාරෙති අත්තභාවං වෙඨෙති කොසකාරකිමිව්විය කොසඤ්ච දෙසෙති; සංඛාරපරිගහිතං විඤ්ඤාණං ගතීසු පතිට්ඨං ලභති පරිණායකපරිග්ගහිතෝ විය රාජකුමාරෝ රජ්ජේ; උපපත්තිනිමිත්තපරිකප්පනතෝ විඤ්ඤාණං පටිසන්ධියං අනෙකපකාරං නාමරූපං අභිනිබ්බත්තෙති මායාකාරෝ විය මායං; නාමරූපෙ පතිට්ඨිතං සළායතනං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණාති සුභූමියං පතිට්ඨිතෝ වනපතිගුම්බෝ විය; ආයතනඝටනතෝ ඵස්සෝ ජායති අරණීසහිතාහි මන්ථනතෝ අග්ගි විය; ඵස්සෙන ඵුට්ඨස්ස වෙදනා පාතුභවති අග්ගිනා ඵුට්ඨස්ස දුග්ගෝ විය; වෙදයමානස්ස තණ්හා පවඩ්ඪති ලොණම්බුදකං පිවතෝ පිපාසා විය; තසිතෝ භවෙසු අභිලාසං කරොති පිපාසිතෝ විය පානීයෙ; තදස්සුපාදානං, උපාදානෙන භවං උපාදියති ආමිසලොභෙන මච්ඡෝ බලිසං විය; භවෙ සති ජාති හොති බ්‍යසනාදීනං අඤ්ඤතරෝ විය; ජාතස්ස අවස්සං ජරාමරණං උපපන්නස්ස රුක්ඛස්ස පතනං විය; තස්මා එවං උපමාහි හෙතං භවචක්කං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං. යස්මා ච භගවතා අත්තනොපි ධම්මතොපි දෙසනාතොපි පටිවෙධතොපි ගම්භීරභාවං සන්ධාය **ගම්භීරෝ චායං ආනන්ද පටිච්චසමුප්පාදෙ ගම්භීරාවභාසෝ චා**ති වුත්තං, තස්මාගම්භීරභෙදතො පෙතං භවචක්කං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං; තඤ්චයස්මා න ජාතිතෝ ජරාමරණං න හොති, න ච ජාතිං විනා අඤ්ඤතෝ හොති, ඉච්චං ච ජාතිතෝ සම්භූතගවජ්ජනීති එවං ජාතිපච්චයසම්භූතගතට්ඨෙන දුරවබෝධනීයතෝ ජරාමරණස්ස ජාතිපච්චයසම්භූතසම්භූතගතට්ඨෙ ගම්භීරෝ; තථා ජාතියා භවපච්චයා =:පෙ:= සංඛාරානං අවිජ්ජාපච්චයසම්භූතසම්භූතගතට්ඨෙ ගම්භීරෝ, තස්මා ඉදං භවචක්කං අත්ථගම්භීරන්ති අයං තාවෙත්ථ අත්ථගම්භීරතා. හෙතුඵලං හි අත්ථොති වුච්චති, යථාහ: හෙ

තුළුලෙ ඤාණං අසඞ්ඛතාභිමුඛත්තා. යස්මා පන යෙහාක රෙන යද වත්‍ථා ච අවිජ්ජා තෙසං ඒතසං සංඛාරානං පච්චයොහොති, තස්ස දුර වබොධනීයතොය අවිජ්ජාය සංඛාරානං පච්චයභෙ ගම්හිරෝ. තථා සංඛාරානං =පෙ:= ජාතියා ජරාමරණස්ස පච්චයභෙ ගම්හිරා. තස්මා ඉදං භවචක්කං ධම්මගම්හිරතාති අයමෙත්‍ථ ධම්මගම්හිරතා. හෙතුනොා හි ධමෙමාති නාමං, යථාහ: හෙතුම්හි ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදාති. යස්මා චස්ස තෙන තෙන කාරණෙන තථා තථා පවත්තෙන බ්‍යත්තා දෙසනාපි ගම්හිරා, න තත්‍ථ සබ්බඤ්ඤුතඤාණතො අඤ්ඤං ඤාණං පතිට්ඨං ලභති, තථා හෙතං කත්‍ථචි සුත්තෙ අනුලොමතා, කත්‍ථචි පටිලොමතා, කත්‍ථචි අනුලොමපටිලොමතා, කත්‍ථචි වෙමජ්ඣිතො පඞ්ඛාය අනුලොමතො වා පටිලොමතා වා, කත්‍ථචි තිසන්ධිවතුසංඛෙපා, කත්‍ථචි ද්විසන්ධි-තිසංඛෙපා, කත්‍ථචි එකසන්ධි විසංඛෙපං දෙසිතං; තස්මා ඉදං භවචක්කං දෙසනාගම්හිරතාති අයං දස නාගම්හිරතා. යස්මා වෙත්‍ථ යො යො අවිජ්ජාදිනං සභාවෙ, යෙන පටිවිද්ධෙන අවිජ්ජාදයෙ සම්මා සලක්ඛණතො පටිවිද්ධා භවන්ති, සො ධම්මපරියොගාහත්තා ගම්හිරෝ, තස්මා ඉදං භවචක්කං පටිවෙධ ගම්හිරං. තථා හෙත්‍ථ යස්මා අවිජ්ජාය අඤ්ඤඤ්ඤාදස්සනසඞ්ඛාතස්ස පටිවෙධස්ස ගම්හිරෝ; සංඛාරාණං අභිසංඛරණා යුහනසරාගවිරාගත්තා, විඤ්ඤාණස්ස සුඤ්ඤතා- අව්‍යාපාර- අසඞ්ඛතත්තා- පවිසන්ති පාතුභාවත්තා, නාමරූපස්ස එකුපපාද- විනිබ්භාගාවිනිබ්භොග- නමන- රූපපනත්තා, සළායතනස්ස අධිපති- ලොක- චාර- බ්‍යත්තන- විසයිභාවත්තා, ඵස්සස්ස ඵුසන- සංසට්ඨන- සඞ්ඝති- සන්නිපාත භාවා, වේදනාය ආරම්මණරසානුභවන- සුඛදුක්ඛමජ්ඣත්තභාව- නිජ්ජීව- වෙදයිතත්තා, තණ්හාය අභිනන්දිතබ්බාභිනන්- සරිතා- ලතා- නදී- තණ්හාසමුද්දදුප්පූරත්තා, උපාදානස්ස ආදුනග්ගහණා හිනිවෙස- පරාමාස- දුරතික්කමත්තා, භවස්ස අයූහනාභිසංඛරණ- යොනිනතිට්ඨිතිනිවාසෙසු ඛිපනත්තා, ජාතියා ජාති- සඤ්ජාති- ඔක්කන්ති- නිබ්බත්ති- පාතුභාවත්තා, ජරාමරණස්ස ඛය- වය- භෙද- විපරිණාමත්තා ගම්හිරොති අයමෙත්‍ථ පටිවෙධගම්හිරතා. යස්මා පනෙත්‍ථ එකත්තනයා ඤාණත්තනයා අව්‍යාපාරනයා එවං ධම්මා නයොති චින්තාරො අප්පටහයා හොන්ති, තස්මා නයග්ගහදෙතා පෙතං භවචක්කං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං. තත්‍ථ "අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ"න්ති එවං බීජස්ස අංකුරාදිභාවෙන රුක්ඛභාවපපත්ති විය සන්තානානුපවෙශෙදෙ එකත්තනයො නාම, යං සම්මා පස්සනෙතා හෙතුඵලසම්බන්ධෙන සන්තානස්ස අනුපවෙශද්වබොධතො උච්ඡෙදදිට්ඨිං පජහති, මිච්ඡා පස්සනෙතා හෙ

තුට්ඨලසම්බන්ධින පවත්තමානස්ස යන්තානානුපවේදස්ස එකත්ත ගහණතෝ සස්සතදිට්ඨි උපාදියති; අවිජ්ජාදිනමපත්ත යථාසකං ල ක්ඛණච්චන්තානං නානත්තනයෝ නාම, යං සම්මා පස්සන්තෝ නව භවානං උප්පාදස්සනතෝ සස්සතදිට්ඨි පජහති, මිච්ඡා පස්ස නෙන්ත එකසන්තෝ එකසන්තානපතිතස්ස හිනනසන්තානස්සේව නානත්තග්ගහණතෝඋවේදදිට්ඨි උපාදියති;අවිජ්ජාය"සංඛාරාමියා උපපාදේතබ්බා," සංඛාරානං වා "විඤ්ඤාණං අමෙහනී"ති එවමාදි ව්‍යාපාරාභාවෝ අව්‍යාපාරඨයෝ නාම, යං සම්මා පස්සන්තෝ කාර කස්ස අභාවාවබෝධතෝ අත්තාදිට්ඨි පජහති, මිච්ඡා පස්සන්තෝ යෝ අසති පි ව්‍යාපාරෙ අවිජ්ජාදීනං සභාවනියමසිද්ධෙතුභාවෝ, තස්ස අග්ගහණතෝ අත්‍රියදිට්ඨි උපාදියති; අවිජ්ජාදීහි පන කාර ණෙහි සංඛාරාදීනං යෙව සම්භවෝ බීජාදීහි දධිආදීනං විය, න අඤ්ඤස්ස කෙනචි අයං එවං ධම්මානානයෝ නාම, යං සම්මා පස්සන්තෝ පච්චයානුරූපතෝ ඵලාවබෝධා අහෙතුකදිට්ඨි අත්‍රියදිට්ඨි ච පජහ නි, මිච්ඡා පස්සන්තෝ පච්චයානුරූපං ඵලප්පවත්තිං අග්ගහණතෝ ය තෝ ඛතෝවි යස්ස කස්සචි අසම්භවග්ගහණතෝ අහෙතුකදිට්ඨි, වේ ව නියතවාදං ච උපාදියතීති එවම්දං භවචක්කං:

සච්චප්පභවතෝ කිච්චා-වාරණා උපමාහි ච,
ගම්භීරනයභෙදෙ ච- විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

ඉදං හි අතිනමිභිරතෝ අනාධං, නානානයග්ගහණතෝ දුරභියා නං, සුණාසිනා සමාධිවරසීලායං සුනිසිතෙන

භවචක්කමපදලෙත්වා-අසනිවිචක්කවිව නිච්චනිම්මථනං,
සංසාරභයමතික්කතෝ-න කොවි සුපිනන්තරෙ පස්සති.

වුත්තඤ්ච හෙතං භගවතා: ගම්භීරෝ චායං ආනන්ද පච්චයසමු ප්පාදෙ ගම්භීරාවභාසෝ ච, එතස්ස චානන්ද ධම්මස්ස අඤ්ඤාණා අනනුබෝධා එවමයං පජා තන්තාකුලකජාතා ගුලාගුණ්ඨිකජා තා මුඤ්ජබබජභූතා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාති වත්තතීති. තස්මා අත්තනෝ වා පරෙසං වා හිතාය ව සුඛාය ව ප ටිපන්නෝ අවසෙසකිච්චානි පහාය

ගම්භිරෙ පච්චයාකාරපථෙදෙ ඉධ පණ්ඩිතෝ,
යථා ඝාඩං ලභෙථේව-මනුයුඤ්ජේ සදා සතොති.

**ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ**
**පඤ්ඤාභාවනාධිකාරෙ**

## පඤ්ඤාය භූමිනිද්දෙසෝ නාම
**සත්තරසමෝ පරිච්ඡෙදෝ.**

# 18

## දිට්ඨිවිසුද්ධිනිද්දෙසො.

———:o:———

ඉදානි යා "ඉමෙසු භූමිභූතෙසු ධම්මෙසු උග්ගහපරිපුච්ඡාවසෙන සීලපරිචයං කත්වා සීලවිසුද්ධි චෙව චිත්තවිසුද්ධි චාති වේ මූලභූතා විසුද්ධියො සම්පාදෙතබ්බා"ති වුත්තා, තත්ථ සීලවිසුද්ධි නාම සුපරිසුද්ධා පාතිමොක්ඛසංවරාදි චතුබ්බිධං සීලං, තං ච සීලනිද්දෙසෙ විත්ථාරිතමෙව; චිත්තවිසුද්ධි නාම සඋපචාරා අට්ඨ සමාපත්තියො, තා පි චිත්තසීසෙන වුත්තසමාධිනිද්දෙසෙ සබ්බාකාරෙන විත්ථාරිතා එව, තස්මා තා තත්ථ විත්ථාරිතනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. යම්පන වුත්තං "දිට්ඨිවිසුද්ධිකඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධි මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධි පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි ඤාණදස්සනවිසුද්ධිති ඉමා පඤ්ච විසුද්ධියා සරීර" න්ති, තත්ථ නාමරූපානං යථාවදස්සනතා දිට්ඨිවිසුද්ධි නාම, තං සම්පාදෙතුකාමෙන ඝණවිනිබ්භොගකරණමුඛෙන තාව ඨපෙත්වා හෙට්ඨා පඤ්චක්ඛන්ධා සඞ්ඛිත්තතො අවසෙසරූපාරූපාවචරජ්ඣානානං අඞ්ගසඞ්ගහතො වුත්තාය චිත්තක්ඛණාදීනි ඛණාතඛණානි තංසම්පයුත්තානා ච ධම්මා ලක්ඛණාරම්මණාදිවසෙන පරිග්ගහෙතබ්බා; පරිග්ගහෙත්වා සබ්බමෙතං ආරම්මණාභිවුඩ්ඨානමනතො නාමනවෙන්ත නාමන්ති ච වත්ථුපෙතබ්බං. තතො යථා නාම පුරිසෝ අත්තනා අදිට්ඨං සප්පං දිස්වා තං අනුබන්ධිත්වා තස්ස අවයවං පස්සති, එවමෙව අයම්පි යොගාවචරෝ තං නාමං උපපරික්ඛන්තෝ ඉදං නාමං කිං නිස්සාය පවත්තතීති පරියෙසමානෝ තස්ස නිස්සයං හදයරූපං පස්සති, තඤ්ච හදයරූපස්ස නිස්සයභූතානි භූතානි, භූතනිස්සිතානි ච සෙසුපාදායරූපානීති රූපං පරිච්ඡිනති; සෝ සබ්බමෙතං රූපනතො රූපන්ති ච වත්ථුපෙති; තතො නාමාලම්බණං නාමං, රූපනලක්ඛණං රූපන්ති සංඛිපතෝ නාමරූපං ව්වත්ථපෙති. සුඛවිපස්සනායානිකෝ පන අයමෙව වා සමථයානිකෝ චතුධාතුව්වත්ථානෙ වුත්තනයං තෙසං තෙසං ධාතුපරිග්ගහවුත්තානං අඤ්ඤතරමුඛවසෙන සංඛිපතෝ විත්ථාරතොවා චතස්සො ධාතුයෝ පරිග්ගණ්හති, අථස්ස යථාවවත්ථිතසලක්ඛණතාය විභූතාසු ධාතූසු කම්මසමුට්ඨානමහි තාව කෙසෙ චතස්සෝ ධාතුයෝ ව ඝණෝ ගන්ධෝ රසෝ ඔජා ජීවිතං කායපසාදෝති එවං කායදසකවසෙන දස රූපානි; තත්ථෙව භාවස්ස අත්ථිතාය භාවදසකවසෙන දස; තත්ථෙව ආහාරසමුට්ඨානං ඔජට්ඨමකං උතුසමුට්ඨානං චිත්තසමුට්ඨානානි අපරානිපි චතුවීසතීති එවං චතුසමුට්ඨානෙසු චතුවීසති

කොඨාසෙසු චතුවත්තාළිස චතුවත්තාළිස රූපානි. සෙදෙ අසසු ඛෙළා සිඬ්ඝාණිකාති ඉමෙසු පනවතුසු උතුචිත්තසමුට්ඨානෙසු චිත්තා ඔජට්ඨමකානං වසෙන සොළස සොළස රූපානි; උදරියං කරිසං පුබෙබා මුත්තනත්ති ඉමෙසුවතුසු උතුසමුට්ඨානෙසු උතුසමුට්ඨානසෙස ව ඔජට්ඨමකස්ස වසෙන අට්ඨ අට්ඨ රූපානි පාකටානි හොන්ත්ති. එස නාව වත්තිංසාකාරෙ නයො. යෙ පන ඉමසමිං චත්තිංසාකාරෙ ආවිභූතෙ අපරිදස ආකාරා ආවිභවන්ති, තත්ථ අසිතාදිපරිපාවකෙ නාව කබලීකාරාහාරජෙ ඔජට්ඨමකෙ චෙව ජීවිතං වාති නව රූපානි; තථා චිත්තජෙ අස්සාසපස්සාසකොට්ඨාසෙ පි ඔජට්ඨමකංවෙව සත්ත වාති නව; සෙසෙසු චතුසමුට්ඨානෙසු අට්ඨසු ජීවිතනවකං වෙව තීණි ව ඔජට්ඨමකානීති තෙත්තිංස තෙත්තිංස රූපානි පාකටානි හොන්ති. තසෙවං විත්ථාරතො චාවත්තාළිසාකාරවසෙන ඉමෙසු භූතුපාදයරූපෙසු පාකටෙසු ඡාතෙසු වත්ථුවාරවසෙන පඤ්ච චක්ඛු දසකාදයොභදයවත්ථුදසකං චාති අට්ඨාරසාපි සඬ්ගරූපානි පාකටානි හොන්ති; සො සබ්බාකාරෙ පි තානි රූපජනලක්ඛණෙන එකතොකත්වා එතං රූපන්ති පස්සති. තසෙවං පරිගණ්හිතරූපස්ස වාරවසෙනඅරූ පධම්මා පාකටා හොන්ති, සෙය්යථිදං? වෙදනාක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තිසෙසා මනොධාතුයො, අට්ඨසට්ඨි මනොවිඤ්ඤාණධාතුයොති එකූනසීති ලොකියචිත්තානි; අවිසෙසෙන ච තෙහි චිත්තෙහි සහජාතා එසෙසා වෙදනා සඤ්ඤා චෙතනා ජීවිතං චිත්තන්ති මනසිකාරොති ඉමෙ සත්ත සත්තමෙව ඛන්ධා. ලොකුත්තරචිත්තානිපන නෙව සුඛවිපාකස්ස න සමඝානිකස්ස පරිහානං ගච්ඡන්තීති අනධිගතත්තා නි. සො සබ්බපිතෙ අරූපධම්මෙ නාමනලක්ඛණෙන එකතො කත්වා එතං නාමන්ති පස්සති. එවමෙකොවතුධාතුවවත්ථානමුඛෙන විත්ථාරතො නාමරූපං වවත්ථපෙති. අපරො අඨාරසධාතුවසෙන, කථං? ඉධ භික්ඛු අජ්ඣත්තිකෙසු ආයතනෙසු එකමෙකං ආරබ්භ තස්මිං අත්තභාවෙ චක්ඛුධාතු —පෙ:— මනොවිඤ්ඤාණධාතූති ධාතුයො ආවජ්ජිත්වා යං ලොකෙ සෙතභාණ්ඩඛණ්ඩලවිත්තං ආයතවත්ථුං අක්ඛිකූපකෙ නහාරුජුත්තභාවෙන ආබඬ්ඨං මංසපිණ්ඩං චක්ඛුන්ති සඤ්ජානාති, තං අගහෙත්වා බහිනිද්දසෙ උපාදාරූපෙසු වුත්තප්පකාරං චක්ඛුපසාදං චක්ඛුධාතුති වවත්ථපෙති. යානි පනස්ස නිස්සයභූතා චත්තාරො ධාතුයො පරිවාරකානි චත්තාරි වණ්ණගන්ධරස ඔජාරූපානි අනුපාලකං ජීවිතින්ද්‍රියන්ති නව සහජාතරූපානි, තත්ථෙව ඨිතානි කායදසකභාවදසකවසෙන විසති කම්මජරූපානි, ආහාරසමුට්ඨානාදීනං තිණ්ණං ඔජට්ඨමකානං වසෙනවතුවීසති අනුපාදිනනරූපානීති එවං සෙසානි තෙ පඤ්ඤාස රූපානි හොන්ති; න තානි චක්ඛුධාතුති වවත්ථපෙති; එස නයො සොතධාතුආදීසු පි.

කායධාතුයං පන අවසෙසානි තෙවත්තාළිස රූපානි හොන්ති, කෙ වි පන උතුචිත්තසමුට්ඨානානි සද්දෙන සහ නව නව කත්වා පඤ්චව ත්තාළිසාති වදන්ති. ඉති ඉමෙ පඤ්චපසාද, තෙසං ච විසයා රූපස ද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බා පඤ්චාති දස රූපානි දස ධාතුයො හොන්ති. අවසෙසරූපානි ධම්මධාතු යෙව හොන්ති. චක්ඛුං පන නිස්සාය රූ පං ආරබ්භ පවත්තං චිත්තං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු නාමාති එවං මෙ පඤ්ච විඤ්ඤාණා පඤ්චවිඤ්ඤාණධාතුයො හොන්ති; තීණි මනො ධාතුචිත්තානි එකා මනොධාතු; අට්ඨසට්ඨි මනොවිඤ්ඤාණධාතුචිත්තා නි මනොවිඤ්ඤාණධාතූති සබ්බානි පි එකාසීති ලොකියචිත්තානි සත්ත විඤ්ඤාණධාතුයො; තංසම්පයුත්තා ඵස්සාදයො ධම්මධාතූති එවමෙත්ථ අඩ්ඩෙකාදස ධාතුයො රූපං, අට්ඨසට්ඨි ධාතුයෝ නාම නන්ති එවමෙකො අට්ඨාරසධාතුවසෙන නාමරූපං වවත්ථපෙති. අප රො වාදඝායතනවසෙන, කථං? චක්ඛුධාතුයං වුත්තනයෙනෙව ථ පෙත්වා තෙපණ්ණාස රූපානි චක්ඛිප්පසාදවත්ථුං චක්ඛායතනන්ති වවත්ථපෙති, තත්ථ වුත්තනයෙනෙව සොතඝාණජිව්හාකායධාතුයො සොතඝාණජිව්හාකායායතනන්ති ච, තෙසං විසයභූතෙ පඤ්ච ධම්ම රූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බායතනන්ති ච, ලොකියඅත්තතිංසඤ්ඤිධා තුයො මනායතනන්ති, තංසම්පයුත්තා ඵස්සාදයො සෙසරූපං ච ධ ම්මායතනන්ති එවමෙත්ථ අඩ්ඩෙකාදස ආයතනානි රූපං; දියඩ්ඩසා යතනානි නාමන්ති එවමෙකො වාදඝායතනවසෙන නාමරූපං වව ත්ථපෙති. අපරො තතො සංඛිත්තතරං ඛන්ධිවසෙන වවත්ථපෙති, කථං? ඉධ භික්ඛු ඉමස්මිං සරීරෙ චතුසමුට්ඨානා චතසෙසා ධාතුයො, තංනිස්සිතො වණ්ණා ගන්ධො රසො ඔජා, චක්ඛුප්පසාදාදයො පඤ්ච පසාදා, වත්ථුරූපං භාවෝ ජීවිතින්ද්‍රියං, ඉත්‍යුද්ධං නො සත්තරස රූපානි සම්මසනූපගානි නිප්ඵන්නානි රූපරූපානි. කායවි ඤ්ඤත්ති වචීවිඤ්ඤත්ති ආකාසධාතු රූපස්ස ලහුතා මුදුතා කම්ම ඤ්ඤතා උපචයො සන්තති ජරතා අනිච්චතාති ඉමානි පන දසරූපා නි න සම්මසනූපගානි, ආකාරවිකාරඅනභාවපරිච්ඡෙදමත්තකානි, න නිප්ඵන්නානි, න රූපරූපානි; අපිච ඛො රූපානං ආකාරවිකාරඅ නත්තපරිච්ඡෙදමත්තතො රූපනයි සඞ්ඛං ගතානි, ඉති සබ්බානිපෙතා නි සත්තවීසති රූපානි රූපක්ඛන්ධො; එකාසීතියා ලොකියචිත්තෙහි සඞ්ග උපජ්ජනා වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො; තංසම්පයුත්තා සඤ්ඤා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො; සඞ්ඛාරා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො; විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණ ක්ඛන්ධොති, ඉති රූපක්ඛන්ධා රූපං, වෙදනාදයො අරූපිනො ඛන්ධා නාමන්ති එවමෙකො පඤ්චක්ඛන්ධවසෙන නාමරූපං වවත්ථපෙති. අපරො යං කිඤ්චි රූපං සබ්බං තං චත්තාරි මහාභූතානි චතුන්නඤ්ච ම

භාවූපාදාය උපාදාරූපන්ති එවං සංඛිත්තෙනෙව ඉමස්මිං අත්ත භාවේ රූපං පරිග්ගහෙත්වා තථා මනායතනං චෙව ධම්මායතනෙ කදෙසං ච නාමන්ති පරිග්ගහෙත්වා ඉති ඉදං ච නාමං, ඉදං වරූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපන්ති සඞ්ඛිපතො නාමරූපං වවත්ථෙති. සචෙ පනස්ස තෙන තෙන මුඛෙන රූපං පරිග්ගහෙත්වා අරූපං පරිග්ගණ්හතො සුබුම්මතා අරූපං න උපට්ඨාති, තෙන ධුරනිකෙඛපං අකත්වා රූපමෙව පුනප්පුනං සම්මසිතබ්බං මනසිකාතබ්බං පරිග්ගහෙතබ්බං වවත්ථපෙතබ්බං; යථා යථා හිස්ස රූපං සුවිකඛාලිතං හොති නිජ්ජටං සුපරිසුද්ධං, තථා තථා තදරම්මණා අරූපධම්මා සයමෙව පාකටා හොන්ති; යථාහි වත්තුම්හතො පුරිසස්ස අපරිසුද්ධි ආදාසෙ මුඛනිමිත්තං ඔලොකෙන්තස්ස නිමිත්තං න පඤ්ඤායති, සො නිමිත්තං න පඤ්ඤායතීති න ආදාසං ඡඩ්ඩෙති, අථ ඛො නං පුනප්පුනං පරිමජ්ජති, තස්ස විසුද්ධෙ ආදාසෙ නිමිත්තං සයමෙව පාකටං හොති; යථාච තෙලත්ථිකො තිලපිණ්ඩං දෙණියං ආකිරිත්වා උදකෙන පරිපෙථාසෙත්වා එකවාරං වෙවාරං පීළනවත්තෙන තෙලෙ අනික්ඛමනෙන න තිලපිණ්ඩං ඡඩ්ඩෙති, අථඛො නං පුනප්පුනං උණ්හොදකෙන පරිපෙථාසෙත්වා මද්දිත්වා පීළෙති, තස්සෙවං කරොතො විප්පසන්නං තිලතෙලං නික්ඛමති; යථාච පන උදකං පසාදෙතුකාමො කතකඨිං ගහෙත්වා අඤ්ඤෙ සත්ත හත්ථමත්තරෙත්වා එකවෙවාරෙ ඝංසනමත්තෙන උදකෙ අවිප්පසීදනෙන න කතකඨිං ඡඩ්ඩෙති, අථඛො පුනප්පුනං ඝංසති, තස්සෙවං කරොන්තස්ස කලලකද්දමං සන්නිසීදති, උදකං අවිප්පසන්නං හොති විප්පසන්නං, එවමෙවං නෙන නික්ඛම්ම ධුරනිකෙඛපං අකත්වා රූපමෙව පුනප්පුනං සම්මසිතබ්බං මනසිකාතබ්බං පරිග්ගහෙතබ්බං වවත්ථපෙතබ්බං, යථා යථා හිස්ස රූපං සුවිකඛාලිතං හොති නිජ්ජටං සුපරිසුද්ධං, තථා තථා තප්පච්චනිකභූතෙසා සන්නිසීදන්ති, කද්දමූපරි උදකං විය චිත්තං පසන්නං හොති, තදරම්මණා අරූපධම්මා පාකටා හොන්ති. එවං අඤ්ඤානි පි උච්චුවොරගොණදධිමණ්ඩාදීනි උපමාහි අයමත්ථවිභාවනා පකාසෙතබ්බා එවං සුවිසුද්ධරූපපරිග්ගහස්ස පනස්ස අරූපධම්මා තීහි ආකාරෙහි උපට්ඨහන්ති එස්සවසෙන වා වෙදනාවසෙන වා විඤ්ඤාණවසෙන වා, කථං? එකස්ස තාව පඨවීධාතු කක්ඛළලක්ඛණාති ආදිනා නයෙන ධාතුයෝ පරිග්ගහෙත්වා තාසං පඨමාභිනිපාතො එස්සො, තංසම්පයුත්තා වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, චිත්තං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධොති උපඨාති. තථා කෙස්ස පඨවීධාතු කක්ඛළලක්ඛණා = පෙ = අසංසාපසංසාවසෙන පඨවීධාතු කක්ඛළල

කඛණාති පඨමාභිනිපාතො එසෙසා,තංසම්පයුත්තා වෙදනා වෙදනා, කඛන්ධො —පෙ:— විඤ්ඤාණක්ඛන්ධොති උපඨානි, එවං අරූපධම්මා එසෙවයෙන උපඨහන්ති. එකස්ස පඨවීධාතු කක්ඛළලක්ඛණා, තදුරවම්භණරසානුභවනපච්චෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො, තංසම්පයුත්තා සඤ්ඤා සඤ්ඤක්ඛන්ධො, තංසම්පයුත්තෙනා එසෙසා ච චෙතනා ච සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, තංසම්පයුත්තං චිත්තං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධොති උපඨානි. තථා කෙසෙ පඨවීධාතු කක්ඛළලක්ඛණා —පෙ:— අඤ්ඤාසඳ්ධාසෙ පඨවීධාතු කක්ඛළලක්ඛණාති තදුරවම්භණරසානුභවනපච්චෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො —පෙ:— තංසම්පයුත්තං චිත්තං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධොති උපඨානි.එවං වෙදනාවසෙන අරූපධම්මා උපඨහන්ති. අපරස්ස පඨවීධාතු කක්ඛළලක්ඛණාති ආරම්මණපරිච්ඡින්නතං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තංසම්පයුත්තා වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤා සඤ්ඤක්ඛන්ධොඑසෙසා ච චෙතනා ච සඞ්ඛාරක්ඛන්ධොති උපඨානි. තථා කෙසෙ පඨවීධාතු ඛරකක්ඛළලක්ඛණා —පෙ:— අඤ්ඤාසඳ්ධාසෙ පඨවීධාතු කක්ඛළලක්ඛණාති ආරම්මණවිජානනං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තංසම්පයුත්තා වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤා සඤ්ඤක්ඛන්ධොඑසෙසා ච චෙතනා ච සඞ්ඛාරක්ඛන්ධොති උපඨානි.එවං විඤ්ඤාණවසෙන අරූපධම්මා උපඨහන්ති. එතෙනෙව උපායෙන කමමසමුට්ඨානෙ කෙසෙ පඨවීධාතු කක්ඛළලක්ඛණාති අදිසා නයෙන චාචත්තාදීනාය ධාතුකොඨාසෙසු චතුන්නං චතුන්නං ධාතූනං වසෙන සෙසෙසු ච චක්ඛුධාතුආදීසු රූපපරිග්ගහමුඛෙසු සඞ්ඛෙපනයෙ හෙදං අනුනන්නා යොජනා කාතබ්බා. යස්මා ච එවං සුවිසුද්ධරූපපරිග්ගහසෙසෙව තස්ස අරූපධම්මා තීහාකාරෙහි පාකටා හොන්ති, තස්මා සුවිසුද්ධරූපපරිග්ගහමුඛෙනෙව අරූපපරිග්ගහාය යොගො කාතබ්බා, න ඉතරෙන; සචෙ හි එකස්මිං වා රූපධම්මෙ උපනිතෙ විසුං වා රූපං පහාය අරූපපරිග්ගහං ආරභති, කම්මට්ඨානතො පරිහායති, පඨමිකාසිඞ්ඝානාවනාය වුත්තපකාරා පබ්බතෙය්‍යා ගාවී විය; සුවිසුද්ධරූපපරිග්ගහවසෙන පන අරූපපරිග්ගහාය යොගං කරොතො කම්මට්ඨානං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණාති. සො එවං එසාදීනං වසෙන උපනිතෙ චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධෙ නාමන්ති, තෙසං ආරම්මණභූතානි චත්තාරි මහාභූතානි චතුන්නං ච මහාභූතානං උපාදයරූපංරූපන්තිවවත්ථපෙති. ඉති අට්ඨාරස ධාතුයො වාදසායතනානි පඤ්චක්ඛන්ධාති සබ්බෙපි තෙභූමකෙ ධම්මෙ ඛණෙන සමුග්ගහං විවරමානො දීඝ යමකතාදූ කඛඤ්ඤං ඵාලයමානො විය ච නාමං ච රූපං චාති වෙඩා වවත්ථපෙති; නාමරූපමත්තතො උඩ්ඩං අඤ්ඤෙසු සත්තෙසු වා පුග්ගලෙසු වා දෙවෙසු වා බ්‍රහ්මාසු වා නත්ථිති නිට්ඨං ගච්ඡති.

සෝ එවං යාථාවසරසතෝ නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා සුට්ඨුතරං සත්තෝ පුග්ගලෝති ඉමිස්සා ලෝකසමඤ්ඤාය පහානත්ථාය සත්තස්ස මෝහස්ස සමතික්කමත්ථාය අසම්මෝහභූමියං චිත්තං ඨපනත්ථාය සම්බන්ධුලසුත්තන්තවසෙන නාමරූපමත්තමේවිදං, න සත්තෝ න පුග්ගලෝ අත්ථීති එතමත්ථං සංසන්දෙත්වා වවත්ථපෙති, වුත්තඤ හෙතං:

යථාපි අඞ්ගසම්භාරා-හොති සද්දෝ රථෝ ඉති,
එවං ඛන්ධේසු සන්තේසු-හොති සත්තෝති සම්මුතීති.

අපරම්පි වුත්තං: **සෙය්යථාපි ආවුසෝ කණ්ඩං ච පටිච්ච වල්ලිං ච පටිච්ච මත්තිකං ච පටිච්ච තිණං ච පටිච්ච ආකාසෝ පරිවාරිතෝ අගාරන්තේව සඞ්ඛං ගච්ඡති, එවමේව ඛෝ ආවුසෝ අට්ඨිං ච පටිච්ච නහාරුං ච පටිච්ච මංසං ච පටිච්ච චම්මං ච පටිච්ච ආකාසෝ පරිවාරිතෝ රූපන්තේව සඞ්ඛං ගච්ඡතීති.** අපරම්පි වුත්තං:

දුක්ඛමේව හි සම්භොති-දුක්ඛං තිට්ඨති වෙති ච
නාඤ්ඤත්‍ර දුක්ඛා සම්භොති-නාඤ්ඤං දුක්ඛා නිරුජ්ඣතීති.

එවං අනෙකසතෙහි සුත්තන්තෙහි නාමරූපමේව දීපිතං, න සත්තෝ, න පුග්ගලෝ; තස්මා යථා අක්ඛ-චක්ක- පඤ්ජර- ර්සාදීසු අඞ්ගසම්භාරේසු එකෙනාකාරෙන සණ්ඨිතෙසු රථොතිවොහාරමත්තං හොති, පරමත්ථතෝ එකෙකස්මිං අඞ්ග උපපරික්ඛියමානෙ රථෝ නාම නත්ථි, යථාව කණ්ඩාදීසු අඟසම්භාරේසු එකකනාකාරෙන ආකාසං පරිවාරෙත්වා ඨිතෙසු ගෙහනති වොහාරමත්තං හොති, පරමත්ථතෝ ගෙහං නාම නත්ථි, යථා ච අඞ්ගුලිඅඞ්ගුට්ඨාදීසු එකෙනාකාරෙන ඨිතෙසු මුට්ඨි වොහාරමත්තං හොති, දෙණ්ඩිත්තනත්තිආදීසු වීණා නි, හත්ථිඅස්සාදීසු සෙනා නි, පාකාරගෙහගොපුරාදීසු නගරන්ති, ඛන්ධසාඛාපලාසාදීසු එකෙනාකාරෙන ඨිතෙසු රුක්ඛා නි වොහාරමත්තං හොති, පරමත්ථතෝ එකෙකස්මිං අවයවෙ උපපරික්ඛියමානෙ රුක්ඛෝ නාම නත්ථි, එවමෙවං පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධේසු සති සත්තෝ පුග්ගලෝති වොහාරමත්තං හොති, පරමත්ථතෝ එකෙකස්මිං ධම්මෙ උපපරික්ඛියමානෙ අසම්භි වා අහන්ති වාති ගාහස්ස වත්ථුභූතෝ සත්තෝ නාම නත්ථි; පරමත්ථතෝ පන නාමරූපමත්තමෙව අත්ථීති. එවං පස්සතෝහි දස්සනං යථාභූතදස්සනං නාම හොති. යෝ පනෙතං යථාභූතදස්සනං පහාය සත්තෝ අත්ථීති ගණ්හාති, සෝ තස්ස විනාසං අනුජානෙය්‍ය අවිනාසං වා, අවිනාසං අනුජානන්තෝ සස්සතෙ පතති, විනාසං අනුජානන්තෝ උච්ඡෙදං පතති, කථං? බ්‍රාහ්මණස්ස දධිනෝ දිය නදන්තියස්ස අත්තභූතස්ස අ

භාවතො. සො සඤ්ඤතො සත්තොති ගණ්හන්තෝ ඔලියති නාම, උ
ච්ඡිජ්ජතීති ගණ්හන්තෝ අතිධාවති නාම. තෙනාහ භගවා: චීති හි
ක්ඛවෙ දිට්ඨගතෙන පරියුට්ඨිතා දෙවමනුස්සා ඔලීයන්ති එකෙ, අති
ධාවන්ති එකෙ, චක්ඛුමන්තොව පස්සන්ති, කථං ච හික්ඛවෙ ඔලි
යන්ති එකෙ? භවාභවා හික්ඛවෙ දෙවමනුස්සා හවරතා භවස
මුදිතා, තෙසං භවනිරොධා ඛමෙම දෙසියමානෙ චිත්තං න ප
ක්ඛන්දති, නප්පසීදති, න සන්තිට්ඨති,නාධිමුච්චති, එවං ඛො හික්ඛ
වෙ ඔලියන්ති එවං, කථං ච හික්ඛවෙ අතිධාවන්ති එවං? භවා
භවෙ ඛො පනෙසං අට්ටියමානා හරායමානා ජිගුච්ඡමානා විභ
වං අභිනන්දන්ති, යදො කිර හො අයං අත්තා කායස්ස භෙදා උ
ච්ඡිජ්ජති විනස්සති නහොති පරම්මරණා,එතං සන්තං එතං පණී
තං එතං යාථාවන්ති, එවං ඛො හික්ඛවෙ අතිධාවන්ති එවං. ක
ථං ච හික්ඛවෙ චක්ඛුමන්තොව පස්සන්ති? ඉධ හික්ඛවෙ හික්ඛු
හුනං හුනතො පස්සති, හුනං හුනතො දිස්වා හුනස්ස නිබ්බිදාය වි
රාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති, එවං ඛො හික්ඛවෙ චක්ඛු
මන්තො පස්සන්තීති. තස්මා යථා දුරුයන්තං සුඤ්ඤං නිජ්ජීවං නිරී
හකං, අථ ච පන දුරුපජ්ජුප්පාදාදියොගවසෙන ගච්ඡති පි නිවත්ති පි
සරීහකං සව්‍යාපාරං විය ඛායති, එවමිදං නාමරූපම්පි සුඤ්ඤං නි
ජ්ජීවං නිරීහකං අථ ච පන අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයාදියොගවසෙන ගච්ඡති
පි තිට්ඨති පි, සරීහකං සව්‍යාපාරං විය ඛායතීති දට්ඨබ්බං. තෙනා
හු පොරාණා:

නාමං ච රූපං ච ඉධප්පි සච්චතො,
න හෙත්ථ සත්තො මනුජෙ ව විජ්ජති,
සුඤ්ඤං ඉදං යන්තමිවාභිසඞ්ඛතං,
දුක්ඛාසය පුඤ්ජා තිණකට්ඨසාදිසොති.

න කෙවලං වෙතං දුරුයන්තූපමාය, අඤ්ඤතිපි නළකලාපි
ආදීහි උපමාහි විභාවෙතබ්බං; යථාහි ඒසු නළකලාපිසු අඤ්ඤම
ඤ්ඤං නිස්සාය ඨපිතාසු එකා එකිස්සා උපත්ථම්භා හොති, එකිස්සා
පතමානාය ඉතරා පි පතති, එවමෙවං පඤ්චවොකාරභවෙ නාමරූ
පං අඤ්ඤමඤ්ඤං නිස්සාය පවත්තති,එකං එකස්ස උපත්ථම්භා හො
ති,මරණවසෙන එකස්මිං පතමානෙ ඉතරම්පි පතති, තෙනාහු පො
රාණා:

යමකං නාමරූපං ච-උභො අඤ්ඤඤ්ඤනිස්සිතා,
එකස්මිං භිජ්ජමානස්මිං-උභො භිජ්ජන්ති පච්චයා‍ති.

යථාව දණ්ඩාභිහතං භෙරිං නිස්සාය සද්දෙ පවත්තමානෙ අඤ්ඤ
භෙරි, අඤ්ඤ සද්දා, භෙරිසද්දා අසම්මිස්සා, භෙරිසද්දෙන සුඤ්ඤ, ස

දෙ, හෙරියා සුඤ්ඤා, එවමෙවං වත්ථුවාරාරම්මණසඞ්ඛාතං රූපං නිස්සාය නාමෙ පවත්තමානෙ අඤ්ඤං රූපං,අඤ්ඤං නාමං, නාමරූපා අසම්මිස්සා, නාමං රූපෙන සුඤ්ඤං, රූපං නාමෙන සුඤ්ඤං, අපි ච බො හෙරිං පටිච්ච සද්දෙ, විය රූපං පටිච්ච නාමං පවත්තති. තෙ නාහු පොරාණා:

න චක්ඛුතෝ ජායරෙ එස්සපඤ්චමා,
න රූපතෝ තෝ ච උභින්නමන්තරා,
හෙතුං පටිච්ච පහවන්ති සංඛතා,
යථාපි සද්දෙ, පහටාය භෙරියා.

න සොතතෝ ජායරෙ එස්සපඤ්චමා,
න සද්දතෝ තෝ ච උභින්නමන්තරා.

—:පෙ:—

න ඝාණතෝ ජායරෙ එස්සපඤ්චමා,
න ගන්ධතෝ තෝ ච උභින්නමන්තරා,

—:පෙ:—

න ජිව්හතෝ ජායරෙ එස්සපඤ්චමා,
න රසතෝ තෝ ච උභින්නමන්තරා,

—:පෙ:—

න කායතෝ ජායරෙ එස්සපඤ්චමා,
න එස්සතෝ තෝ ච උභින්නමන්තරා.

—:පෙ:—

න චඤ්චුරූපා පහවන්ති සංඛතා,
න චාපි ධම්මායතනෙහි නිග්ගතා,
හෙතුං පටිච්ච පහවන්ති සංඛතා,
යථාපි සද්දෙ, පහටාය භෙරියාති.

අපි චෙත්ථ නාමං නිත්තෙජං න සඤ්ඤෙන තෙජෙන පවත්තිතුං සක්කොති, න ඛාදති, න පිවති, න ව්‍යාහරති, න ඉරියාපථං කප්පෙති; රූපම්පි නිත්තෙජං, න සඤ්ඤෙන තෙජෙන පවත්තිතුං සක්කොති, න හි තස්ස ඛාදිතුකාමතා,න පිවිතුකාමතා, න ව්‍යාහරිතුකාමතා, න ඉරියාපථං කප්පෙතුකාමතා; අථඛො නාමං නිස්සාය රූපං පවත්තති, රූපං නිස්සාය නාමං පවත්තති. නාමස්ස ඛාදිතුකාමතාය පිවිතුකාමතාය ව්‍යාහරිතුකාමතාය ඉරියාපථං කප්පෙතුකාමතාය සති රූපං ඛාදති පිවති ව්‍යාහරති ඉරියාපථං කප්පෙති; ඉමස්ස පනත්ථස්ස විභාවනත්ථාය ඉමං උපමං උදාහරන්ති: යථා ජච්චන්ධො ච පීඨස්ස

පපි ච දිසාපක්ඛකමිතුකාමා අස්සු, ජවචක්ඛො පිඨසපපිං එවමාහ "අහං ඛො හණෙ සකෙකාමි පාදෙහි පාදකරණීයං කාතුං, නත්ථි ච මෙ වක්ඛුනි යෙහි සම්විසමං පස්සෙය්‍ය"න්ති, පිඨසපපි පි ජවචක්ඛිං එවමාහ: "අහං ඛො හණෙ සක්කොමි වක්ඛුනා වක්ඛුකරණීයං කාතුං නත්ථි ච මෙ පාදුනි යෙහි අභික්කමෙය්‍යං වා පටික්කමෙය්‍යං වා"ති, සො තුච්ඡහත්ථො ජවචක්ඛො පිඨසපපිං අංසකූටං ආරොපෙසි, පිඨසපපි ජවචක්ඛිස්ස අංසකූටෙ නිසීදිත්වා එවමාහ "වාමං මුඤ්ච, දක්ඛිණං ගණ්හ, දක්ඛිණං මුඤ්ච වාමංගණ්හා"ති. තස්ථ ජවචක්ඛො පි නිත්තෙජෙ දුබ්බලො, න සකෙනතෙජෙන සකෙන බලෙන න ගච්ඡති, පිඨසපපිපි නිත්තෙජෙ දුබ්බලො, න සකෙන තෙජෙන න සකෙන බලෙන ගච්ඡති, න ච තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං නිස්සාය ගමනං නාපවත්තති; එවමෙව නාමම්පි නිත්තෙජං න සකෙන තෙජෙන උපජ්ජති, න තාසු තාසු ක්‍රියාසුපවත්තති, රූපම්පි නිත්තෙජං න සකෙන තෙජෙනුපජ්ජති, න තාසු තාසු ක්‍රියාසු පවත්තති; න ච තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං නිස්සාය උපපත්ති වා පවත්ති වා නහොති; තෙනෙතං වුච්චති:

න සකෙන බලෙන ජායරෙ,
නො පි සකෙන බලෙන නිඤ්ඤරෙ,
පරඛම්මවසානුවත්තිනො,
ජායරෙ සඞ්ඛතා අත්තනා අත්තදුබ්බලා.

පරපච්චයතො ච ජායරෙ,
පරආරම්මණතො සමුච්ඡිතා,
ආරම්මණපච්චයෙහි ච,
පරඛමෙහි විමෙ පභාවිතා.

යථාපි නාවං නිස්සාය-මනුස්සා යන්ති අණ්ණවෙ,
එවමෙව රූපං නිස්සාය-නාමකායො පවත්තති.

යථා ච මනුස්සෙ නිස්සාය-නාවා ගච්ඡති අණ්ණවෙ,
එවමෙව නාමං නිස්සාය-රූපකායො පවත්තති.

උභො නිස්සාය ගච්ඡන්ති-මනුස්සා නාවා ච අණ්ණවෙ,
එවං නාමං ච රූපං ච-උභො අඤ්ඤමඤ්ඤං නිස්සිතාති.

එවං නානානයෙහි නාමරූපං විවඩ්ඨයතො සත්තසඤ්ඤං අභිනිවිසිත්වා අසම්මොහභූමියං ඨිතං නාමරූපානං යථාවදස්සනං දිට්ඨිවිසුද්ධීති වෙදිතබ්බං. නාමරූපවවත්ථානන්තිපි සංඛාරපරිච්ඡෙදොති පි එතමෙවත්ථං අධිවචනං.

**ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ**
**පඤ්ඤාභාවනාධිකාරෙ**

## දිට්ඨිවිසුද්ධි නිද්දෙසො නාම

**අට්ඨාරසමො පරිච්ඡෙදෝ.**

# 19
# කඩඛාවිතරණනිද්දෙසෝ.

———:o:———

එතසෙව පන නාමරූපස්ස පච්චයපරිග්ගහණෙන තිස්ස අඛාසු කංඛං විතරිත්වා ඨිතං ඤත්තිං කංඛාවිතරණවිසුද්ධි නාම. තං සම්පා දෙතුකාමෝ භික්ඛු යථානාම කුසලෝ ගිසකෙඛා රොගං දිසවා තස්ස සමුට්ඨානං පරියෙසති, යථාවා පන අත්තුකම්පකෝ පුරිසෝ දහ රං කුමාරං මඤ්ඤං උත්තානසෙය්යකං රථිකාය නිපන්නං දිසවා කස්ස නුඛෝ අයං පුත්තකොති තස්ස මාතාපිතරෝ ආවජ්ජති, එවමෙවත සස නාමරූපස්ස හෙතුපච්චයපරියෙසනං ආපජ්ජති; සෝ ආදිතොව ඉති පටිසඤ්ඤික්ඛති "න තාවිදං නාමරූපං අහෙතුකං, සබ්බඤ සබ්බදා සබ්බසං ච එකසදිසභාවාපත්තිතෝ; න ඉස්සරාදිහෙතුකං, නාමරූ පතෝ උද්ධං ඉස්සරාදිනං අභාවතෝ; යෙපි නාමරූපමත්තමෙව ඉස්ස රාදයොති වදන්ති, තෙසං ඉස්සරාදිසංඛාතනාමරූපස්ස අහෙතුකභා වාපත්තිතෝ; තස්මාභවිතබ්බමස්ස හෙතුපච්චයෙහි, කෙ නුඛෝ තෙ" ති සෝ එවං නාමරූපස්ස හෙතුපච්චයෙ ආවජ්ජිත්වා ඉමස්සතාව රූපකායස්ස එවං හෙතුපච්චයෙ පරිගණ්හාති: අයං කායෝ නිබ්බ ත්තමානෝ නෙව උප්පලපදුමපුණ්ඩරිකසොඞ්ඛිකාදිනං, අඛ්භන්ත රෙ නිබ්බත්තති, න මණිමුත්තාකරාදිනං, අථ ඛෝ ආමාස ප ක්කාසයානං අන්තරෙ උදරපටලං පච්ඡතෝ පිත්තිකණ්ඩකං පුරතෝ කත්වා අන්තඅන්තගුණපරිවාරිතෝ සයම්පි දුග්ගන්ධජෙගුච්ඡ පටිකුලෝ දුග්ගන්ධජෙගුච්ඡ ඨටිකුලෙ පරමසම්බාධෙ ඔකා සෙ පූතිමච්ඡපූතිකුම්මාසඔළිගල්ලවඤ්ඣිකාදිසු කිමි විය නිබ්බත්ත නි; තස්සෙවං නිබ්බත්තමානස්ස අවිජ්ජා තණ්හාඋපාදානං ක මමන්ති ඉමෙ චත්තාරෝ ධම්මා නිබ්බත්තකකත්තා හෙතු, ආහා රෝ උපත්ථම්භකත්තා පච්චයොති පඤ්ච ධම්මා හෙතුපච්චයා හොන්ති; තෙසු පි අවිජ්ජාදයෝ තයෝ ඉමස්ස කායස්ස මාතා වි ය දාරකස්ස උපනිස්සයා හොන්ති; කම්මං පිතා විය පුත්තස්ස ජනකං, ආහාරෝ ධාති විය දාරකස්ස සඞ්ඛාරකෝ එවං රූපකායස්ස පච්ච යපරිග්ගහං කත්වා පුන "චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙච උප්පජ්ජති චක්ඛුවි ඤ්ඤාණ" න්ති ආදිනා නයෙන නාමකායස්ස පච්චයපරිග්ගහං කරොති. සෝ එවං පච්චයතො නාමරූපස්ස පවත්තිං දිස්වා යථා ඉදං එත රහි, එවං අනිතෙපි අඛ්ධනෙ පච්චයතො පවත්තිත්ථ, අනාගතෙ පි පච්චයතො පවත්තිස්සතීති සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. තස්සෙවං සම්මප්පඤ්ඤතෝ

අඛ්‍යානං පවත්තෙතුනි. උපපීළකං අඤ්ඤේන කම්මේන දින්නාය පටිසන්ධියා ජනිතෙ විපාකෙ උපපජ්ජිමානකසුඛදුක්ඛං පිලෙති බාධෙති අද්ධානං පවත්තිතුං න දෙති. උපඝාතකං පන සයං කුසලම්පි අකුසලම්පි සමානං අඤ්ඤං දුබ්බලකම්මං ඝාතෙත්වා තස්ස විපාකං පටිබාහෙත්වා අත්තනො විපාකස්ස ඔකාසං කරොති, එවං පන කම්මෙන කතෙ ඔකාසෙ තං විපාකං උපපජ්ජං නාම වුච්චති, ඉති ඉමෙසං චතුන්නං කම්මානං කම්මනන්තරං වෙව විපාකනන්තරං ච බුද්ධානං කම්මවිපාකඤාණස්සෙව යථාවසරසතො පාකටං හොති, අසාධාරණං සාවකෙහි; විපස්සකෙන පන කම්මනන්තරං ච විපාකනන්තරං ච එකදෙසතො ඤාතිතබ්බං; තස්මා අයං ම්‍රුබමත්තදස්සනෙන කම්මවිපාකො පකාසිතොනාම. ඉති ඉමං වාදසවිධං කම්මං කම්මවටෙ පක්ඛිපිත්වා එවමෙකො කම්මවට්ටවිපාකවට්ටවසෙන පච්චයතො නාමරූපස්ස පවත්තිං දිස්වා යථා ඉදං එතරහි, එවං අතීතෙපි අද්ධානෙ කම්මවට්ට විපාකවට්ටවසෙන පච්චයතො පවත්තින්, අනාගතෙ පි කම්මවට්ට විපාකවට්ටවසෙන පච්චයතො පවත්තිස්සතීති ඉති කම්මඤ්චෙව කම්මවිපාකොව කම්මවට්ටං, විපාකවට්ටං ච කම්මසන්තති ච විපාකසන්තති ච ක්‍රියා ච ක්‍රියාඵලං ච,

කම්මා විපාකා වත්තන්ති-විපාකො කම්මසම්භවො,
තස්මා පුනබ්භවො හොති-එවං ලොකො පවත්තතීති.

සම්මුපස්සති, තඤ්ඤෙවං සම්මුපස්සතො යා සා පුබ්බන්තාදයො ආරබ්භ "අහොසින්නුඛො අහ" න්ති ආදිකා නයෙන වුත්තා සොළසවිධා විචිකිච්ඡා, සා සබ්බා පහීයති; සබ්බභවයොනිගතට්ඨිතිනිවාසෙසුහෙතුඵලසම්බන්ධවසෙන පවත්තමානං නාමරූපමත්තමෙව ඛායති. සොනෙව කරණතො උද්ධං කාරකං පස්සති, න විපාකපවත්තිතො උද්ධං විපාකපරිසංවෙදකං, කරණෙ පන සති කාරකොනි විපාකපවත්තියා සති පටිසංවෙදකොනි සම්මසනූපගමහෙතුනා පණ්ඩිතාවොහරන්තීවෙවස්ස සම්මපඤ්ඤස්ස සුදිට්ඨං හොති, තෙනාහු පොරාණා:

කම්මස්ස කාරකො නත්ථි-විපාකස්ස ච වෙදකො,
සුඛධම්මා පවත්තන්ති-එවෙතං සම්මදස්සනං.

එවං කම්මෙ විපාකෙ ච-වත්තමානෙ සහෙතුකෙ,
බීජරුක්ඛාදිකානං ච-පුබ්බා කොටි න ඤායති.

අනාගතෙ පි සංසාරෙ-අප්පවත්තිං නදිස්සති,
එතම්පඤ්ඤස්ස-නිජ්ජීයා අසඨංවසී.

සත්තසඤ්ඤං ගහෙත්වාන-සස්සතුච්ඡෙදදස්සිනො,
වාසයිදිසි ගණ්හන්ති-අඤ්ඤමඤ්ඤවිරොධිතා.

දිට්ඨබ්බතාබඞ්ගතෙ-තණ්හාසොතෙන වුය්හරෙ,
තණ්හාසොතෙන වුය්හනතා-න තෙ දුක්ඛා පමුච්චරෙ.

එවමෙතං අභිඤ්ඤාය-භික්ඛු බුද්ධස්ස සාවකො,
ගම්භීරං නිපුණං සුඤ්ඤං-පච්චයං පටිවිජ්ඣති.

කම්මං තත්ථි විපාකම්හි-පාකො කම්මෙ න විජ්ජති,
අඤ්ඤමඤ්ඤං උභො සුඤ්ඤා-න ච කම්මං විනාඵලං.

යථා න සූරියෙ අත්ථි-න මණ්ඩිකාය තූ්හොමයෙ,
න තෙසං බහිචරා අත්ථි-සම්භාරෙහි ච ජායති.

තථා න අත්තතා කම්මස්ස-විපාකො උපලබ්භති,
බහිද්ධාපි න කම්මස්ස-න කම්මං තත්ථ විජ්ජති.

එලෙන සුඤ්ඤකං කම්මං-ඵලං කම්මෙ න විජ්ජති,
කම්මං ච ඛො උපාදාය-තතෝ නිබ්බත්තතී ඵලං.

න හෙත්ථ දෙවො න බ්‍රහ්මා-සංසාරස්සපි කාරකො
සුඛධම්මා පවත්තන්තී-හෙතුසම්භාරපච්චයා.

තස්සෙවං කම්මවට්ටවිපාකවට්ටවසෙන නාමරූපස්ස පච්චයපරිග්ගහං කත්වා නිත්තු අබාහිරාසු පගිනවිවිකිච්ඡාසඞ්ඛාතාය සබ්බෙ අතීතානාගතපච්චුප්පන්නාධම්මා චුතිපටිසන්ධිවසෙන විදිතා හොන්ති; සාස්ස හෙති ඤාතපරිඤ්ඤා, සො එවං පජානාති: යෙ අතීතෙ කම්මපච්චයා නිබ්බත්තා ඛන්ධා, තෙ තත්ථෙව නිරුද්ධා; අත්තකම්මපච්චයා පන ඉමස්මිං භවෙ අඤ්ඤෙ නිබ්බත්තා; අත්තභවතො ඉමං භවං ආගතෝ එකධම්මොපි නත්ථි, ඉමස්මිම්පි භවෙ කම්මපච්චයෙන නිබ්බත්තා ඛන්ධා නිරුජ්ඣිස්සන්ති, පුනබ්භවේ අඤ්ඤෙ නිබ්බත්තිස්සන්ති, ඉමිං මහා භවා පුනබ්භවං එකධම්මොපි න ගමිස්සති; අපි ච ඛො යථා න ආචරියමුඛතො සජ්ඣායෝ අන්තෙවාසිකස්ස මුඛං පවිසති, න ච තප්පච්චයා තස්ස ඛීරෙ සජ්ඣායෝ නප්පවත්තති; න ධූතෙන මත්තෙනාදකං පිතං රොගිනො උදරං පවිසති, න ච තස්ස තප්පච්චයා රොගෝ න වූපසම්මති; න මුඛෙ මණ්ඩනවිධානං ආදාසතලාදීසු මුඛනිම්ඛනං ගවජ්ජති, න ච තත්ථ තප්පච්චයා මණ්ඩනවිධානං න පඤ්ඤායති; න එකිස්සා වට්ටියා දීපසිඛං අඤ්ඤං වට්ටිං සඞ්කමති, න ච තත්ථ තප්පච්චයා දීපසිඛා න නිබ්බත්තති; එවමෙව න අතීතභවතො ඉමං භවං, ඉතො වා පුනබ්භවං කොචි ධම්මො සඞ්කමති, න ච අතීතභවෙ ඛන්ධායතනධාතුපච්චයා ඉධ, ඉධ වා ඛන්ධායතනධාතුපච්චයා පුනබ්භවෙ ඛන්ධායතනධාතුයා න නිබ්බත්තන්තීති.

යථේව චක්ඛුවිඤ්ඤාණං-මනොධාතු අනන්තරං,
න වෙව ආගතං නාපි-න නිබ්බත්තං අනන්තරං.

තථේව පටිසන්ධිමහි-චිත්තතෙ චිත්තසන්තති,
පුරිමං භිජ්ජති චිත්තං-පච්ඡිමං ජායති තතො.

තෙසං අනන්තරිකා ජාති-විච්ඡෙදං න විජ්ජති,
න චිතො ගච්ඡති කිඤ්චි-පච්චයඩි ච භායතීති.

එවං වුත්තපටිසන්ධිවසෙනවිදිතසබ්බධම්මස්ස සබ්බාකාරෙන නාමරූපස්ස පච්චයපරිග්ගහඤාණං ආරම්මණතො නොති, සොළසවිධා කඞ්ඛා සුට්ඨුතරං පහීයති; න කෙවලං ච සා එව, "අජ්ඣත්තං කඞ්ඛති"ඉති ආදිනයප්පවත්තා අට්ඨවිධා පි කඞ්ඛා පහීයති ඒව; වාසඞ්ගිදිට්ඨිගතානි පි තිකඞ්ඛිහනානි. එවං නානානයෙහි නාමරූපස්ස පච්චයපරිග්ගහණෙන තීසු අද්ධාසු කංඛං විතරිත්වා ඨිතං ඤාණං කඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධිති වෙදිතබ්බං. ධම්මට්ඨිතිඤාණන්ති පි යථාභූතඤාණන්ති පි සම්මාදස්සනන්ති පි එතස්සෙව වෙවචනං. වුත්තඤ හෙතං: අජ්ඣත්තං ච්චයා සඞ්ඛා ති පච්චයසමුප්පන්නා, උභොසුපි ධම්මා පච්චයසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤාණන්ති.

අනිච්චතො මනසිකරොතොපි කතමෙ ධම්මෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති? කථං සම්මා දස්සනං හොති? කථං තදඞ්ගවසෙන සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චතො සුදිට්ඨා හොන්ති? කථං කංඛා පහීයති? දුක්ඛතො අනත්තතො මනසිකරොතොපි කතමෙ ධම්මෙ යථාභූතං ජානාති පස්සති = පෙ = කථං කංඛා පහීයතීති? අනිච්චතො මනසිකරොතො නිමිත්තං යථාභූතං ජානාති පස්සති, තෙන වුච්චති සම්මා දස්සනං; එවං තදඞ්ගවසෙන සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චතො සුදිට්ඨා හොන්ති, එවං කංඛා පහීයති. දුක්ඛතො මනසිකරොතො පවත්තං යථාභූතං ජානාති පස්සති, අනත්තතො මනසිකරොතො නිමිත්තඤ්ච පවත්තඤ්ච යථාභූතං ජානාති පස්සති, තෙන වුච්චති සම්මාදස්සනං; එවං තදඞ්ගවසෙන සබ්බෙ ධම්මා අනත්තතො සුදිට්ඨා හොන්ති; එවං කංඛා පහීයති. යඤ්ච යථාභූතඤාණං, යඤ්ච සම්මාදස්සනං, යා ච කංඛාවිතරණා, ඉමෙ ධම්මා නානත්ථා නානාව්‍යඤ්ජනා, උදාහු එකත්ථා ව්‍යඤ්ජනමෙව නානන්ති? යඤ්ච යථාභූතඤාණං, යඤ්ච සම්මාදස්සනං, යා ච කංඛාවිතරණා, ඉමෙ ධම්මා එකත්ථා ව්‍යඤ්ජනමෙව නානන්ති. ඉමිනා පන ඤාණෙන සමන්නාගතො විපස්සකො බුද්ධාසනෙ ලබ්භමානෙ සොතාපත්තිඵලපතිට්ඨො නියතගතිකො වුල්ලසොතාපන්නො නාම හොති.

තස්මා භික්ඛු සදා සතො-නාමරූපස්ස සබ්බසො,
පච්චයෙ පරිගණ්හෙය්‍ය-කංඛාවිතරණත්ථිකොති.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ
පඤ්ඤාභාවනාධිකාරෙ

## කඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධිනිද්දෙසො නාම

### එකූනවීසතිමා පරිච්ඡෙදෙ.

# 20

# මහාමහාඤාණදස්සනවිසුද්ධි නිද්දේසෝ.

———:o:———

අයං මහන්තා අයං න මහන්තාති එවං මහත්තං ච අමහත්තං ච ඤත්වා ඨිතං ඤාණං පන මහන්තාමහන්තඤාණදස්සනවිසුද්ධි නාම. තං සම්පාදේතුකාමෙන කලාපසම්මසනාසංඛාතාය නයවිපස්සනාය තාව යොගො කරණීයො, කස්මා? ආරබ්භවිපස්සකස්ස ඔභාසාදීසු සඤ්ඤුප්පත්තිමත්තේ මහාමහාඤාණසම්භවතො; ආරද්ධවිපස්සකස්ස හි ඔභාසාදීසු සඤ්ඤුප්පත්තිසු මහාමහාඤාණං හොති, විපස්සනාය ච කලාපසම්මසනං ආදි, තස්මා එතං කඞ්ඛාවිතරණානන්තරං උද්දිට්ඨං. අපිච යස්මා නිරන්තරපරිඤ්ඤාය වත්තනවාරාය මහාමහාඤාණං උප්පජ්ජති, නිරන්තරපරිඤ්ඤා ච ඤාතපරිඤ්ඤානන්තරා, තස්මා පි තං මහාමහාඤාණදස්සනවිසුද්ධිං සම්පාදේතුකාමෙන කලාපසම්මසනෙ තාව යොගො කාතබ්බො; තත්‍රායං විනිච්ඡයො: හි සෙසා හි ලොකියපරිඤ්ඤායො ඤාතපරිඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා පහානපරිඤ්ඤා ච, යා සඞ්ඛාය වුච්චතෙ අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා ති ඤාණං, සම්මසනඤාණං ඤාණං, භඞ්ගානුපස්සනාඤාණං ඤාණන්ති. තත්ථ "රූපපතලක්ඛණං රූපං, වෙදනාපතලක්ඛණා වෙදනා"ති එවං නෙසං නෙසං ධම්මානං පච්චත්තලක්ඛණඤ්ච සාමඤ්ඤලක්ඛණඤ්ච සෙන පවත්තා පඤ්ඤා ඤාතපරිඤ්ඤා නාම; "රූපං අනිච්චං, වෙදනා අනිච්චා"ති ආදිනා නයෙන නෙසං යෙව ධම්මානං සාමඤ්ඤලක්ඛණං ආරොපෙත්වා පවත්තා ලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනාපඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා නාම; තෙසු යෙව පන ධම්මෙසු නිච්චසඤ්ඤාදිපජහනවසෙන පවත්තා ලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනාපඤ්ඤා පහානපරිඤ්ඤා නාම. තත්ථ සංඛාරපරිච්ඡෙදතො පභාය යාව පච්චයපරිග්ගහා ඤාතපරිඤ්ඤාය භූමි, එතස්මිං හි අන්තරෙ ධම්මානං පච්චත්තලක්ඛණපරිච්ඡෙදසෙව ආධිපච්චං හොති; කලාපසම්මසනතො පන පභාය යාව උදයබ්බයානුපස්සනා තීරණපරිඤ්ඤාය භූමි, එතස්මිං හි අන්තරෙ සාමඤ්ඤලක්ඛණපරිච්ඡෙදසෙව ආධිපච්චං හොති; භඞ්ගානුපස්සනං ආදිං කත්වා උපරිපහානපරිඤ්ඤාය භූමි, තතො පභාය හි අනිච්චතො අනුපස්සනෙතා නිච්චසඤ්ඤං පජහති, දුක්ඛතො අනුපස්සනෙතා සුඛසඤ්ඤං, අනත්තතො අනුපස්සනෙතා අත්තසඤ්ඤං, නිබ්බින්දනෙතා නන්දිං, විරජ්ජනෙතා රාගං, නිරොධෙනෙතා සමුදයං, පටිනිස්සජ්ජනෙතා ආදානං පජහතීති. එවං නිච්චසඤ්ඤාදිපහානයාධිකානං සත්තානං අ

නුපස්සනානං ආධිපච්චං. ඉති ඉමාසු තීසු පරිඤ්ඤාසු සඞ්ඛාරපරිච්ඡේදස්ස චෙව පච්චයපරිග්ගහස්ස ච සාධිතත්තා ඉමිනා යොගිනා ඤාතපරිඤ්ඤාය ච අධිගතා හොති, ඉතරා ච අධිගන්තබ්බා; තෙන වුත්තං: "යස්මා තීරණපරිඤ්ඤාය වත්තමානස්ස මහාභූතමහඤ්ඤං උපපජ්ජති, තීරණපරිඤ්ඤාය ච ඤාතපරිඤ්ඤාහනතරා, තස්මාපි තං මහාභූතමහඤ්ඤං දස්සනවිසුද්ධිං සම්පාදේතුකාමෙන කලාපසම්මසනෙ නාව යොගො කාතබ්බො"ති. තත්‍රායං පාළි "කථං? අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං ධම්මානං සඞ්ඛිත්තා වවත්ථානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං; යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා=පෙ= යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං අනිච්චතො වවත්ථපෙති, එකං සම්මසනං; දුක්ඛතො වවත්ථපෙති, එකං සම්මසනං; අනත්තතො වවත්ථපෙති, එකං සම්මසනං; යා කාචි වෙදනා -:පෙ:- යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං -:පෙ:- අනත්තතො වවත්ථපෙති, එකා සම්මසනා; එකඤ්ච -:පෙ:- ජරාමරණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං -:පෙ:- අනිච්චතො වවත්ථපෙති, එකං සම්මසනං; දුක්ඛතො -:පෙ:- අනත්තතො වවත්ථපෙති, එකං සම්මසනං; රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අනිච්චං ඛයට්ඨෙන, දුක්ඛං භයට්ඨෙන, අනත්තා අසාරකට්ඨෙනාති සංඛිපිත්වා වවත්ථානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං; වෙදනා -:පෙ:- විඤ්ඤාණං, එකඤ්ච -:පෙ:- ජරාමරණං -:පෙ:- සම්මසනෙ ඤාණං; රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අනිච්චං සංඛතං පටිච්චසමුප්පන්නං ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මන්ති සංඛිපිත්වා වවත්ථානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං; වෙදනා -:පෙ:- විඤ්ඤාණං, එකඤ්ච -:පෙ:- ජරාමරණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අනිච්චං සංඛතං -:පෙ:- නිරොධධම්මන්ති සංඛිපිත්වා වවත්ථානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං; ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණන්ති සංඛිපිත්වා වවත්ථානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං; අතීතම්පි අද්ධානං අනාගතම්පි අද්ධානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණන්ති සංඛිපිත්වා වවත්ථානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං; භවපච්චයා ජාති -:පෙ:- අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සංඛාරානි සංඛිපිත්වා වවත්ථානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං; අතීතම්පි අද්ධානං අනාගතම්පි අද්ධානං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සංඛාරානි සංඛිපිත්වා වවත්ථානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං; තං ඤාතට්ඨෙන ඤාණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං ධම්මානං සංඛිත්තා වවත්ථානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණ"න්ති, එවං ච "එකඤ්ච—:පෙ:—ජරාමරණ"න්ති ඉමිනා පෙය්‍යාලෙන චාරාරම්මණෙ

ති සඳ්ධිං වාරපපවත්තා ධම්මා, පඤ්චක්ඛන්ධා, ඡ වාරානි, ඡ ආරම්මණානි, ඡ විඤ්ඤාණානි, ඡ ඵස්සා, ඡ වේදනා, ඡ සඤ්ඤා, ඡ චේතනා, ඡ තණ්හා, ඡ විතක්කා, ඡ විචාරා, ඡධාතුයෝ, දස කසිණානි, චත්තිංස කොට්ඨාසා, වාදසායතනානි, අට්ඨාරස ධාතුයෝ, බාවීස තින්ද්‍රියානි, තීණෙව ධාතුයෝ, නව භවා, චත්තාරි ඣානානි, චත්තෙසා අප්පමඤ්ඤා, චතස්සෝ සමාපත්තියෝ, වාදස පටිච්චසමුප්පාද ඛඟානීති ඉමෙ ධම්මරාසයෝ සංඛිත්තාති වේදිතබ්බා. වුත්තං හෙතං අභිඤ්ඤෙය්‍යන්තිදං දෙසෙ: සබ්බං භික්ඛවෙ අභිඤ්ඤෙය්‍යං,කිඤ්චි භික්ඛවෙ සබ්බං අභිඤ්ඤෙය්‍යං? චක්ඛු භික්ඛවෙ අභිඤ්ඤෙය්‍යං.රූපා,චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, චක්ඛුසම්ඵස්සෝ, යම්දං චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛංවා, තම්පි අභිඤ්ඤෙය්‍යං; සොතං=:පෙ:=ඝානං=:පෙ:=ජිව්හා=:පෙ:=කායෝ=පෙ:=යම්පිදං මනොසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා,තම්පි අභිඤ්ඤෙය්‍යං;රූපං=:පෙ:=විඤ්ඤාණං, චක්ඛුං—:පෙ:— මනො; රූපා—;පෙ:—ධම්මා, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං—:පෙ:— මනොවිඤ්ඤාණං, චක්ඛුසම්ඵස්සෝ —:පෙ:—මනොසම්ඵස්සෝ,චක්ඛුසම්ඵස්සජා වේදනා=:පෙ:=මනොසම්ඵස්සජා වේදනා,රූපසඤ්ඤා.පෙ:=ධම්මසඤ්ඤා, රූපසඤ්චේතනා —:පෙ:—ධම්මසඤ්චේතනා, රූපතණ්හා—:පෙ:—ධම්මතණ්හා, රූප විතක්කෝ—:පෙ:—ධම්මවිතක්කෝ, රූපවිචාරෝ—:පෙ:—ධම්මවිචාරෝ, පථවීධාතු —:පෙ:— විඤ්ඤාණධාතු, පථවීකසිණං —:පෙ:— විඤ්ඤාණකසිණං, කෙසා —:පෙ:— මත්ථලුඞ්ගං, චක්ඛායතනං —පෙ— ධම්මායතනං, චක්ඛුධාතු —:පෙ:— මනොවිඤ්ඤාණධාතු, චක්ඛින්ද්‍රියං —:පෙ:— අඤ්ඤතාවින්ද්‍රියං, කාමධාතු රූපධාතු අරූපධාතු, කාමභවෝ රූපභවෝ අරූපභවෝ, සඤ්ඤීභවෝ අසඤ්ඤීභවෝ නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීභවෝ, එකවොකාරභවෝ චතුවොකාරභවෝ පඤ්චවොකාරභවෝ, පඨමං ඣානං -පෙ- චතුත්ථං ඣානං, මෙත්තා චෙතොවිමුත්ති -පෙ- උපෙක්ඛා චෙතොවිමුත්ති, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්ති -පෙ- නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤායතනසමාපත්ති අභිඤ්ඤෙය්‍යං, අවිජ්ජා අභිඤ්ඤෙය්‍යා-පෙ- ජරාමරණං අභිඤ්ඤෙය්‍යං"නාති. තං තත්ථ එවං විත්ථාරෙතබ්බා වුත්තත්තා ඉධ සබ්බං පෙය්‍යාලෙන සංඛිත්තං, එවං සඞ්ඛිත්තෙන පනෙත්ථ යෙ ලොකුත්තරා ධම්මා ආගතා, තෙ අසම්මසනූපගත්තා, ඉමස්මිං අධිකාරෙ න ගහෙතබ්බා; යෙ පි ච සම්මසනූපගා, තෙසු යෙ යස්ස පාකටා හොන්ති, සුඛෙන පරිග්ගහං ගච්ඡන්ති, තතුත්ථ තෙන සම්මසනං ආරභිතබ්බං. තත්‍රායං ඛන්ධවසෙන ආරම්භවිධානයොජනා:"යංකිඤ්චි රූපං -පෙ—සබ්බං රූපං අනිච්චතො වවත්ථපෙති, එකං ස

**මම්මඤ්ඤනා; දුක්ඛතො අඤ්ඤතතො වවත්ථපෙති, එකං සම්මඤ්ඤන"**
නෑ එත්තාවතා අයං හීකබ්බ "යං කිඤ්චි රූප"න්ති එවං අනියමිතදිඨං
සබ්බම්පි රූපං අතීතත්තිකෙන වෙව වවුනි ව අජ්ඣත්තාදිදුකෙනිගි
එකාදසගි ඔකාසෙගි පරිච්ඡිජ්ඣිතා සබ්බං රූපං අනිච්චතො වවත්ථ
පෙති, අනිච්චන්නි සම්මසති, කථං? පරතො වුත්තනයෙන, වුත්තං
හෙතං: **"රූපං අනිච්චාකාරගණනවසෙන අනිච්චං ඛයට්ඨෙන"**
ති; තයමා එස යං අතීතං රූපං, තං යස්මා අතීතෙ යෙව බිණ්ණං නයි
මං භවිං සම්පත්තන්නි අනිච්චං ඛයට්ඨෙන; යං අනාගතං අනන්තර
භවෙ නිබ්බත්තිස්සති, තම්පි ඉතෙව බිජිස්සති, න තතො පරං භවිං
ගම්ස්සතීති අනිච්චං ඛයට්ඨෙන; යං පච්චුප්පන්නං රූපං, තම්පි ඉධෙ
ව බිජති, න ඉතො ගච්ඡතීති අනිච්චං ඛයට්ඨෙන; යං අජ්ඣත්තං,
තම්පි අජ්ඣත්තමෙව බිජති; න බහිද්ධාභාවං ගච්ඡතීති අනිච්චං ඛය
ට්ඨෙන; යං බහිද්ධා-පෙ-ඔළාරිකං සුඛුමං හීනං පණීතං දූරෙ සන්නි
කෙ, තම්පි තත්ථෙව බිජති, න දූරභාවං ගච්ඡතීති අනිච්චං ඛයට්ඨෙ
නෑ සම්මසති. ඉදං සබ්බම්පි "අනිච්චං ඛයට්ඨෙනා"ති එතස්ස ව
සෙන එකං සම්මඤ්ඤනං, භෙදතො පන එකාදසවිධං හොති; සබ්බ
මෙව ච තං දුක්ඛං භයට්ඨෙන, භයථෙනෑති සපපටිභයත්තා, යංගි
අනිච්චං, තං භයාවහං හොත් සීහොපමසුත්තෙ දෙසිතං මිය; ඉති
ඉදම්පි "දුක්ඛං භයට්ඨෙනා"ති එතස්ස වසෙන එකං සම්මඤ්ඤනං, භෙ
දතො පන එකාදසවිධං හොති; යථා ච දුක්ඛං එවං සබ්බම්පි තං අත
ත්තා අසාරකට්ඨෙන; අසාරකථෙනෑති අත්තනිවාසී කාරකා වෙ
දකෝ සයංවසීති එවං පරිකප්පිතස්ස අත්තසාරස්ස අභාවෙන; යං
ගි අනිච්චං, තං දුක්ඛං, තං අත්තනොපි අනිච්චතං වා උදයබ්බයපි
ළනං වා ධාරෙතුං න සක්කොති, භූතො න ච්ච කාරණාදිහාවෙ? හෙ
නාහ **"රූපං ච හිදං භික්ඛවෙ අනත්තා අභවිස්ස, නයිදං රූපං ආ
බාධාය සංවත්තෙතබ්බ්ය"**ති ආදි. ඉති ඉදම්පි "අනත්තා අසාරකට්ඨෙ
නා"ති එතස්ස වසෙන එකං සම්මඤ්ඤනං, භෙදතො පන එකාදසවි
ධං හොති. එස නයෝ වෙදනාදීසු.

යං පන අනිච්චං, තං යස්මා නියමතො සබ්බනාදිභෙදං නොති,
තෙනස්ස පරියායදස්සනත්ථං නානාකාරෙහි වා මනසිකාරපවත්ති
දස්සනත්ථං **"රූපං අනිච්චාකාරගණනවසෙන අනිච්චං සබ්බනං
පච්චවඛයභඞ්ගවසෙන ඛණිකට්ඨං වයට්ඨං විරාගට්ඨං නිරොධ
ට්ඨං"**නන්ති පුන පාළි වුත්තා; එස නයෝ වෙදනාදීසුපි. සෝ තස්සෙ
ව පඤ්චසු ඛන්ධෙසු අනිච්චලක්ඛණාදිසම්මසනස්ස විරාවිභාවාය
යං තං භගවතා **"කතමඤ්ච භික්ඛවෙ අනිච්චානුපස්සනා ඤාණං අනුලොම
ඛන්තිං පටිලභති? කතමෙසු ච භික්ඛවෙ ධම්මෙසු ඤාණං ආකාරෙහි සම්මත්ත
නියාම ඔක්කමති"**ති එතස්ස විභඞ්ගෙ "පඤ්චක්ඛන්ධෙ අනිච්චතො

දුක්ඛතෝ රොගතෝ ගණ්ඩතෝ සල්ලතෝ අඝතෝ ආබාධතෝ පරතෝ පලොකතෝ ඊතිතෝ උපද්දවතෝ භයතෝ උපසග්ගතෝ චලතෝ පභඞ්ගුතෝ අද්ධුවතෝ අත්තාණතෝ අලෙණතෝ අසරණතෝ රිත්තතෝ තුච්ඡතෝ සුඤ්ඤතෝ අනත්තතෝ ආදීනවතෝ විපරිණාමධම්මතෝ අසාරකතෝ අඝමූලතෝ වධකතෝ විභවතෝ සාසවතෝ සඞ්ඛතතෝ මාරාමිසතෝ ජාතිධම්මතෝ ජරාධම්මතෝ ව්‍යාධිධම්මතෝ මරණධම්මතෝ සොකධම්මතෝ පරිදේවධම්මතෝ උපායාසධම්මතෝ සංකිලෙසිකධම්මතොති චත්තාළීසාය ආකාරෙහි පඤ්චක්ඛන්ධෙ අනිච්චතෝ පස්සතෝ අත්තලොමිකං ඛන්තිං පටිලභති;පඤ්චන්නං ඛන්ධානං නිරොධෝ නිච්චං නිබ්බානන්ති පස්සතෝ සම්මත්තනියාමං ඔක්කන්තෝ''ති ආදිනා නයෙන අනුලොමඤාණං විභජන්තෙන පභෙදතෝ අනිච්චාදිසම්මසනං වුත්තං; තඤ්ච පෙ න ඉමේ පඤ්චක්ඛන්ධෙ සම්මසති, කථං? සෝ හි එකෙකං ඛන්ධං අනිච්චන්තිකතාය ආදිඅන්තවන්තතාය ච අනිච්චතෝ, උප්පාදවයපටිපීළනතාය දුක්ඛවත්ථුතාය ච දුක්ඛතෝ, පච්චයායත්තිකතාය රොගමූලතාය ච රොගතෝ, දුක්ඛතාසූලයොගිතාය සිලෙසාසුවිපඝාතරණතාය උප්පාදෙ ජරාඛෙදතෝ උප්පාදජරාඛෙදතෝ, උප්පාදෙ ච ගණ්ඩතෝ, පිළාජනකතාය අඤ්ඤතෝ තුදනතාය දුන්නිහරණීයතාය ච සල්ලතෝ, විඤ්ඤාපනීයතාය අවබ්භිආවහනතාය අඝමද්දනතාය ච අඝතෝ, අසෙරිභාවජනකතාය ආබාධපදට්ඨානතාය ච ආබාධතෝ, අවිසහතාය අවිධෙය්‍යතාය ච පරතෝ, ව්‍යාධිජරාමරණෙහි පලුජ්ජනතාය පලොකතෝ, අනෙකව්‍යසනාවහනතාය ඊතිතෝ, අවිදිතානං ඒව විපුලානං අනත්ථානං ආවහනතෝ සබ්බුපද්දවවත්ථුතාය ච උපද්දවතෝ, සඞ්ඛතධම්මානං ආකිරතාය දුක්ඛවූපසමසඞ්ඛාතස්ස පරමස්සාසස්ස පටිපක්ඛභූතත්තාය ච භයතෝ, අනෙකෙහි අනත්ථෙහි අනුබන්ධනාය දෙසූපසඞ්කමනාය උපගතෙනාපි විය අනධිවාසනාරහතාය ච උපසග්ගතෝ, ව්‍යාධිජරාමරණෙහි ඒව ලාභාදීහි ච ලොකධම්මෙහි පවලිතනාය චලතෝ, උපක්කමෙනාපි වෙව සරසෙන ච පභඞ්ගුපගමනසීලතාය පභඞ්ගුතෝ, සඞ්ඛාවභාගිපාහිතාය පිරහාවස්ස ච අභාවතාය අද්ධුවතෝ, අත්තායනතාය වෙව අලබ්භනෙය්‍ය ඛෙමතාය ච අත්තාණතෝ, අලලීයිතුං අනරහතාය අලලීනානම්පි ච ලෙණකිච්චානරහතාය අලෙණතෝ, නිස්සිතානං භයසාරකතාය භාවෙන අසරණතෝ, යථාපරිකප්පිතෙහි ධුවසුභසුඛත්තභාවෙහි රිත්තතාය රිත්තතෝ, රිත්තභාවෙව තුච්ඡතෝ, අපසක්කනතා වා; අපසක්කමපි හි ලොකෙ තුච්ඡන්ති වුච්චති; ඝාමි-නිවාසි-කාරක-වෙදකාධිට්ඨායකවිරහිතතාය සුඤ්ඤතෝ, සයං ච අසස්සමිකභාවාදිතාය අනත්තතෝ, පවත්තිදුක්ඛතාය දුක්ඛස්ස ච ආදීනවතාය ආදීනවතෝ, අථවා අ

දීනං වාති ගච්ඡති පවත්තතීති ආදීනවෝ, කපණම්හුසඤ්ඤිතං අධිවචනං,ඛණ්ඩාපි ච කපණා යෙවාති ආදීනවසදිසතාය ආදීනවතෝ, ජරාය චෙව මරණෙන වාති වෙඩා පරිණාමපකතිතාය විපරිණාම ධම්මතෝ, දුබ්බලතාය චෙගහුවිය සුඛභඤ්ජනීයතාය ච අසාරකතෝ, අසහෙතුනාය අසමූලතෝ, මිත්තමුඛසපඤ්ඤා විය විසඤ්ඤිතාය වඩකතෝ, විනතභවතාය විභවසම්භූතතාය ච විභවතෝ, ආසවපද ට්ඨානතාය සාසවතෝ, හෙතුපච්චයෙහි අභිසඞ්ඛතතාය සඞ්ඛතතෝ මච්චුමාරකිලෙසමාරානං ආමිසභූතත්තා මාරාමිසතෝ, ජාතිජරා ව්‍යාධිමරණපකතිතා ජාතිජරාව්‍යාධිමරණධම්මතෝ, සොකපරි දෙවුපායාසහෙතුතාය සොකපරිදෙවුපායාසධම්මතෝ, තණ්හා දිට්ඨුච්චරිතසංකිලෙසානං විසයධම්මතාය සංකිලෙසිකධම්මිතොති එවං පහෙදතෝ වුත්තස්ස අනිච්චාදිසම්මසනස්ස වසෙන සම්මසති; එත්ථ හි අනිච්චතෝ පලොකතෝ චලතෝ පභඞ්ගුතෝ අද්ධුවතෝ විපරිණාමධම්මතෝ අසාරකතෝ විභවතෝ සඞ්ඛතතෝ මරණධම්ම තොති එකෙකසමිං ඛණෙ දස දස කත්වා පඤ්ඤස අනිච්චානුපස්ස නානි; පරතෝ රිත්තතෝ තුච්ඡතෝ සුඤ්ඤතෝ අනත්තතොති එ කෙකසමිං ඛණෙ පඤ්ච පඤ්ච කත්වා පඤ්චවීසති අනත්තානුපස්ස නානි; පෙසානි දුක්ඛතෝ රොගතොති ආදීනි එකෙකසමිං ඛණෙ පඤ්චවීසති පඤ්චවීසති කත්වා පඤ්චවීසතීසතං දුක්ඛානුපස්සනානි නි. ඉච්චස්ස ඉමිනා විසතිභෙදෙන අනිච්චාදිසම්මසනෙන පඤ්චක ඛෙ සම්මසතෝ තං නයවිපස්සනාසඞ්ඛාතං අනිච්චදුක්ඛානත්තස මම්මසනං විරං හොති. ඉදං තාවෙත්ථ පාළිනයානුසාරෙන සම්මසනා රම්භවිධානං. යස්ස පන එවං නයවිපස්සනාය යොගං කරොතොපි නයවිපස්සනා න සම්පජ්ජති, තෙන "නවහාකාරෙහි ඉන්ද්‍රියානි තික්ඛානි භවන්ති, උපහතුප්පතනානං සඞ්ඛාරානං බ්‍යමෙව පස්සති, තස්ස ච සක්කාවව්‍රියාය සම්පාදෙති, සාතවව්‍රියාය සම්පාදෙති, ස පපාය්‍රියාය සම්පාදෙති,සමාධිස්ස ච නිමිත්තගහාහෙන බොජ්ඣඞ්ගා නඤ්ච අනුප්පවත්තනතාය කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛතං උපට්ඨ පෙති, තස්ස ච අනිගුය්හ භාවනම්මන අනන්තරාව අච්චාභාතනා" ති එවං වුත්තානං නවන්නං ආකාරානං වසෙන ඉන්ද්‍රියානි තික්ඛානි කත්වා පඨවීකසිණනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙන සත්ත අසප්පායානි ච ජෙට්ඨකා සත්ත සප්පායානි සෙවමානෙන කාලෙන රූපං සම්මසිත බ්බං, කාලෙන අරූපං, රූපා සම්මසනෙනන රූපස්ස නිබ්බත්තනි පස්සි තබ්බා, කෙන්‍යවිදං? ඉදං රූපං නාම කම්මාදිවසෙන චතුසු කාරණෙ හි නි බ්බත්තති, තස්ස සබ්බෙපි සත්තානුං රූපං නිබ්බත්තනාකාරං පඨ මං කම්මතෝ නිබ්බත්තති, පටිසන්ධික්ඛණෙ යෙව ගි ගබ්භසෙය්‍ය කානං තාව නිසන්නතෝ වසෙන විඤ්ඤාණාභාවදසකසඞ්ඛාතානි තිංස

රූපානි නිබ්බත්තනානි, තානි ච ඛෝ පටිසන්ධිචිත්තස්ස උපාදක්ඛණේ යෙව, යථාව උපාදක්ඛණේ යෙව තථා සිනික්ඛණේ පි භඞ්ගක්ඛණේ පි; තඤ්ච රූපං දුක්ඛිතරොධං ගරුපරිවත්තී, චිත්තං ඛිප්පනිරොධං ලහුපරිවත්තී, තෙනාහ: "නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි එවං ලහුපරිවත්තං යථයිදං භික්ඛවෙ චිත්තං" ත්ති. රූපෙ ධරන්තෙ යෙව හි සොළසවාරෙ භවඞ්ගචිත්තං උපජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣති; චිත්තස්ස උපාදක්ඛණෝ පි සිනික්ඛණෝ පි භඞ්ගක්ඛණෝ පි එකන්දිසා, රූපස්ස ඨිතිඋපාදභඞ්ගක්ඛණා යෙවලහුකා, නෙකි සදිසා; සිනික්ඛණෝ මහා, යාව සොළස චිත්තානි උපජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තාව වත්තති; පටිසන්ධිචිත්තස්ස උපාදක්ඛණෙ උප්පන්නං ඨානප්පත්තං පුරෙජාතං වත්ථුං නිස්සාය දුතියං භවඞ්ගං උප්පජ්ජති, තෙන සඞ්ගං උප්පන්නං ඨානප්පත්තං පුරෙජාතං වත්ථුං නිස්සාය තතියං භවඞ්ගං උප්පජ්ජති. ඉමිනා නයෙන යාවතායුකං චිත්තප්පවත්තී වෙදිතබ්බා. ආසන්නමරණස්ස පන එකමෙව ඨානප්පත්තං පුරෙජාතං වත්ථුං නිස්සාය සොළස චිත්තානි උපජ්ජන්ති, පටිසන්ධිචිත්තස්ස උපාදක්ඛණෙ උප්පන්නං රූපං පටිසන්ධිචිත්තතො උද්ධං සොළසමෙන චිත්තෙන සඞ්ගං නිරුජ්ඣති, ඨානක්ඛණෙ උප්පන්නං සන්තතිරසමස්ස උපාදක්ඛණෙන සඞ්ගං නිරුජ්ඣති, භඞ්ගක්ඛණෙ උප්පන්නං සන්තතිරසමස්ස ඨානක්ඛණං පත්වා නිරුජ්ඣති; යාව පවත්තී නාම අත්ථි, එවමෙව පවත්තති. ඔපපාතිකානම්පි සන්තතියන්තිවසෙන සන්තති රූපානි එවමෙව පවත්තන්ති.

තත්ථ කම්මං කම්මසමුට්ඨානං කම්මපච්චයං කම්මපච්චයචිත්තසමුට්ඨානං කම්මපච්චයආහාරසමුට්ඨානං කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨානන්ති එස විභාගෝ වෙදිතබ්බෝ. තත්ථ කම්මං නාම කුසලාකුසලචෙතනා; කම්මසමුට්ඨානං නාම විපාකක්ඛන්ධා ච චක්ඛුදසකාදි සම්මසන්තෙ ත්‍රිරූපං ච; කම්මපච්චයං නාම තදෙව; කම්මං හි කම්මසමුට්ඨානස්ස උපත්ථම්භකපච්චයෝ පි හොති; කම්මපච්චයචිත්තසමුට්ඨානං නාම විපාකචිත්තසමුට්ඨානං රූපං; කම්මපච්චයආහාරසමුට්ඨානං නාම කම්මසමුට්ඨානරූපෙසු ඨානප්පත්තා ඔජා අඤ්ඤං ඔජට්ඨමකං සමුට්ඨාපෙති, තත්‍රාපි ඔජා ඨානං පත්වා අඤ්ඤන්ති එවං වතසෙසා වා පඤ්ච වා පවත්තියෝ ඝටෙති; කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨානං නාම කම්මජතෙජොධාතුට්ඨානප්පත්තා උතුසමුට්ඨානං ඔජට්ඨමකං සමුට්ඨාපෙති, තත්‍රාපි උතු අඤ්ඤං ඔජට්ඨමකන්ති එවං වතසෙසා වා පඤ්ච දිා පවත්තියෝ ඝටෙති. එවං තාව කම්මජරූපස්ස නිබ්බත්ති පසිතබ්බා. චිත්තජෙසු චිත්ත: චිත්තසමුට්ඨානං චිත්තපච්චයං චිත්තපච්චයආහාරසමුට්ඨානං චිත්තපච්චයඋතුසමුට්ඨානන්ති එස විභාගෝ වෙදිතබ්බා, තත්ථ

චිත්තං නාම එකූනනවුති චිත්තානි,

තෙසු මත්තිංස චිත්තානි-ඡබ්බිසෙකූනවීසති,
සොළස රූපිරියාපථ-විඤ්ඤත්තිජනකා මතා.

කාමාවචරතො හි අට කුසලානි, ද්වාදසාකුසලානි, මනොධාතු වජ්ජා දස ක්‍රියා, කුසලක්‍රියතො වෙ අභිඤ්ඤාචිත්තානීති මත්තිංස චිත්තානි රූපං ඉරියාපථං විඤ්ඤත්තිං ච ජනෙන්ති; විපාකවජ්ජානි සෙසදසරූපාවචරානි අට අරූපාවචරානි අට ලොකුත්තරචිත්තානි නි ඡබ්බිසති චිත්තානි රූපං ඉරියාපථං ච ජනයන්ති, න විඤ්ඤත්තිං; කාමාවචරෙ දස භවඞ්ගචිත්තානි රූපාවචරෙ පඤ්ච තීසෙසා මනොධාතුයො එකා විපාකාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු සොමනස්සසහගතානි එකූනවීසති චිත්තානි රූපමෙව ජනයන්ති, න ඉරියාපථං, න විඤ්ඤත්තිං; වෙ පඤ්ච විඤ්ඤාණානි, සබ්බසත්තානං පටිසන්ධිචිත්තං, ඛීණාසවානං චුතිචිත්තං, චත්තාරි ආරුප්පවිපාකානීති සොළස චිත්තානි නෙව රූපං ජනයන්ති, න ඉරියාපථං, න විඤ්ඤත්තිං. යානි වෙඨෙ රූපං ජනෙන්ති, තානි න ඨිතික්ඛණෙ භඞ්ගක්ඛණෙ වා, තදා හි චිත්තං දුබ්බලං හොති, උප්පාදක්ඛණෙ පන බලවං, තස්මා තං තදා පුරෙජාතං වත්තුං නිස්සාය රූපං සමුට්ඨාපෙති; චිත්තසමුට්ඨානං නාම තයො අරූපිනොඛන්ධා සද්දනවකං කායවිඤ්ඤත්තී ති වීසතිවිඤ්ඤත්තී ආකාසධාතු ලහුතා මුදුතා කම්මඤ්ඤතා උපචයො සන්තතීති සත්තරසවිධං රූපං ච; චිත්තපච්චයං නාම **"සහජාතා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්සා"**ති එවං වුත්තං චතුසමුට්ඨානං රූපං; චිත්තපච්චයආහාරසමුට්ඨානං නාම චිත්තසමුට්ඨානරූපෙසු ඨානපත්තානඔජා අඤ්ඤං ඔජට්ඨමකං සමුට්ඨාපෙති, එවං වෙ නිස්සෙසා පවත්තියො ඝටෙති; චිත්තපච්චයඋතුසමුට්ඨානං නාම චිත්තසමුට්ඨානො උතු ඨානප්පත්තො අඤ්ඤං ඔජට්ඨමකං සමුට්ඨාපෙති, එවං වෙ නිස්සෙසා පවත්තියො ඝටෙති; එවං චිත්තජරූපස්ස නිබ්බත්ති පසිතබ්බා. ආහාරජෙසු පි ආහාරෝ ආහාරසමුට්ඨානං ආහාරපච්චයං ආහාරපච්චයආහාරසමුට්ඨානං ආහාරපච්චයඋතුසමුට්ඨානන්ති එස විභාගො වෙදිතබ්බො; තත්ථ ආහාරෝ නාම කබලිඞ්කාරෝ ආහාරෝ; ආහාරසමුට්ඨානං නාම උපාදින්නං කම්මජරූපං පච්චයං ලභිත්වා තත්ථ පතිට්ඨාය ඨානප්පත්තාය ඔජාය සමුට්ඨාපිතං ඔජට්ඨමකං ආකාසධාතු ලහුතා මුදුතා කම්මඤ්ඤතා උපචයෝ සන්තතීති වුද්ධසවිධං රූපං; ආහාරපච්චයං නාම **"කබලිඞ්කාරෝ ආහාරෝ ඉමස්ස කායස්ස ආහාරපච්චයෙන පච්චයෝ"**ති එවං වුත්තං චතුසමුට්ඨානරූපං; ආහාරපච්චයආහාරසමුට්ඨානං නාම ආහාරසමුට්ඨානෙසු

රූපෙසු ඣානපජනකා ඔජා අඤ්ඤං ඔජට්ඨමකං සමුට්ඨාපෙති, තත්‍රා පි ඔජා අඤ්ඤන්ති එවං දස වාදසවාරෙ පවත්තිං ඝටෙති. එකදිවසං පරිභුත්තාහාරෝ සත්තාහමපි උපට්ඨෙහති; දිබ්බා පන ඔජා එකමා සං වෙමාසම්පි උපට්ඨෙහති; මාතරා පරිභුත්තාහාරෝ පි දූරකස්ස සරීරං ඵරිත්වා රූපං සමුට්ඨාපෙති; සරීරෙ මක්ඛිතාහාරෝ පි රූපං සමුට්ඨාපෙති. කම්මජාහාරා උපාදින්නකාහාරෝ නාම, සොපි ඣාන පජනකා රූපං සමුට්ඨාපෙති, තත්‍රාපි ඔජා අඤ්ඤං සමුට්ඨාපෙතීති එ වං වත්තබ්බා වා පඤ්ච වා පවත්තියෝ ඝටෙති. ආහාරපච්චයඋතුසමු ට්ඨානං නාම ආහාරසමුට්ඨානා තෙජෝධාතු ඣානජපත්තා උතුසමුට්ඨා නං ඔජට්ඨමකං සමුට්ඨාපෙති, තත්‍රාඝා ආහාරා ආහාරසමුට්ඨානානං ජත්තකා ක්‍රුත්වා පච්චයෝ හොති, සෙසානං නිස්සයාහාරඅත්ථිඅවිගත වසෙනාති එවං ආහාරජරූපස්ස නිබ්බත්ති පඤ්ඤත්තිබ්බා. උතුජෙසු පි උතු උතුසමුට්ඨානං උතුපච්චයං උතුපච්චයඋතුසමුට්ඨානං උතුපච්ච යඅාහාරසමුට්ඨානන්ති එස විභාගෝ වෙදිතබ්බෝ; තත්ථ උතු නාම ච තුසමුට්ඨානා තෙජෝධාතු, උණ්හඋතු සීතඋතුනි එවං පනෙස දුවිධෝ හොති, උතුසමුට්ඨානං නාම චතුසමුට්ඨානෝ උතු උපාදිනකානං පච්ච යං ලභිත්වා ඣානජපත්තා සරීරෙ රූපං සමුට්ඨාපෙති, තං සද්දනව කං ආකාසධාතු ලහුතා මුදුතා කම්මඤ්ඤතා උපචයෝ සන්තතීති ප ණ්ණරසවිධං හොති; උතුපච්චයං නාම උතු චතුසමුට්ඨානිකරූපානං පවත්තියා ච විනාභාවස්ස ච පච්චයෝ හොති; උතුපච්චයඋතුසමුට්ඨානං නාම උතුසමුට්ඨානා තෙජෝධාතු ඣානජපත්තා අඤ්ඤං ඔජට්ඨමකං ස මුට්ඨාපෙති, තත්‍රාපි උතු අඤ්ඤන්නන්ති එවං දීඝමපි අධ්‍යානං අනුපාදින්නා පක්ඛි ඣත්වාපි උතුසමුට්ඨානං පවත්තති යෙව. උතුපච්චයඅාහාර සමු ට්ඨානං නාම උතුසමුට්ඨානා ඣානජපත්තා ඔජා අඤ්ඤං ඔජට්ඨමකං ස මුට්ඨාපෙති, තත්‍රාපි ඔජා අඤ්ඤන්නන්ති එවා දසවාදසවාරෙ පවත්තිං ඝ ටෙති; තත්‍රායං උතු උතුසමුට්ඨානානං ජත්තකා හුත්වා පච්චයෝ හොති, සෙසානං නිස්සයඅත්ථිඅවිගතවසෙනාති එවං උතුජරූපස්ස නිබ්බ ත්ති පඤ්ඤත්තිබ්බා. එවං හි රූපස්ස නිබ්බත්තිං පස්සමානා කාලෙන රූපං සම්මසති නාම.

යථා ච රූපං සම්මසනත්තා රූපස්ස, එවං අරූපං සම්මසනෙන නාපි අරූපස්ස නිබ්බත්ති පඤ්ඤත්තිබ්බා, සා ච ඛෝ එකූනවීසතිලොකිය චිත්තුප්පාදවසෙනෙව, සෙය්‍යථිදං? ඉදං හි රූපං නාම පුරිමභවෙ ආ යූහිතකම්මවසෙන පටිසන්ධියං තාව එකූනවීසතිචිත්තුප්පාදපභෙදං නිබ්බත්තති, නිබ්බත්තානාකාරෝ පනස්ස පවිවවසම්පයාදනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ; තදෙව පටිසන්ධිචිත්තස්ස අනන්තර චිත්තතෝ පභුති භවඞ්ගවසෙන ආයුපරියොසානෙ චුතිවසෙන; යං

තත්ථ කාමාවචරං, තං ඡසු වාරෙසු බලවාරම්මණෙ තදුරම්මණවසෙන; පවත්තෙ පන අසම්භින්නානං චක්ඛුස්ස ආපාථගතත්තා රූපානං ආලොකසන්නිස්සිතං මනසිකාරහෙතුකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං නිබ්බත්තති සද්ධිං සම්පයුත්තධම්මෙහි; චක්ඛුප්පසාදස්ස හි ඨිතික්ඛණෙ ඨිතිප්පත්තමෙව රූපං චක්ඛුං ඝට්ටෙති, තඤ්ච ඝට්ටිතෙ විඤ්ඤත්තුං භවඞ්ගං උපච්ඡින්දිත්වා නිරුජ්ඣති, තතො තඤ්ඤෙව ආරම්මණෙ ක්‍රියාමනොධාතු ආවජ්ජනකිච්චං සාධයමානා උපජ්ජති, තදනන්තරං තදෙව රූපං පස්සමානං කුසලවිපාකං අකුසලවිපාකං වා චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, තතො තදෙව රූපං සම්පටිච්ඡිමානා විපාකමනොධාතු, තතො තදෙව රූපං සන්තීරයමානා විපාකාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු, තතො තදෙව රූපං වවත්ථාපයමානා ක්‍රියාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු උපෙක්ඛා සහගතා, තතො පරං කාමාවචරකුසලාකුසලක්‍රියාචිත්තානුභාවෙන (එකං වා උපෙක්ඛාසහගතාහෙතුකචිත්තං) පඤ්ච සත්ත වා ජවනානි; තතො කාමාවචරසන්තානං එකාදසන්නං තදුරම්මණවිනෙතුං ජවනානුරූපං යං කිඤ්චි තදුරම්මණං නාම. එස නයො සෙසවාරෙසු පි; මනොවාරෙ පන මහග්ගතචිත්තානි පි උපජ්ජන්තීති. එවං ඡසු වාරෙසු නිබ්බත්තේ පඤ්ඤත්තබ්බා. එවං හි අරූපස්ස නිබ්බත්තිං පඤ්ඤපෙතා කාලෙන අරූපං සම්මසති නාම, එවං කාලෙන රූපං කාලෙන අරූපං සම්මසිත්වාපි තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා අනුක්‍රමෙන පටිපජ්ජමානා එකො පඤ්ඤාභාවනං සම්පාදෙති,

අපරො රූපසන්තතිකඅරූපසන්තතිකවසෙන තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසති; තත්ථ ආදානනික්ඛෙපනතො වයො වුච්චතානම්තො ආහාරමයතො උතුමයතො කම්මජතො විත්තයමුඤ්චනතො ධම්මතාරූපතොති ඉමෙහි ආකාරෙහි ආරොපෙත්වා සම්මසනෙතා රූපසන්තතිකවසෙන ආරොපෙත්වා සම්මසති නාම, තෙනාහු පොරාණා:

ආදානනික්ඛෙපනතො-වයොවුච්චතාගම්තො,
ආහාරමතා ච උතුතො-කම්මතො චාපි චිත්තතො,
ධම්මතාරූපතො සන්ත- විසාරෙන විපස්සතීති.

තත්ථ "ආදාන"න්ති පටිසන්ධි, "නික්ඛෙපන"න්ති චුති, ඉති යොගාවචරො ඉමෙහි ආදානනික්ඛෙපෙහි එකං වසෙසන්තං පරිච්ඡින්දිත්වා සඞ්ඛාරෙසු තිලක්ඛණං ආරොපෙති, කථං? එත්තන්තරෙ සඞ්ඛා සඞ්ඛාරා අනිච්චා, කස්මා? උප්පාදවයපඨමත්තතො විපරිණාමතො තාවකාලිකතො නිච්චපටික්ඛෙපතො ච; යස්මා පඨ උපජ්ජනා සඞ්ඛාරා ඨිතිං පාපුණන්ති, ඨිතියං ජරාය කිලමන්ති, ජරං පත්වා අවස්සං නිරුජ්ඣන්ති, තස්මා අභිණ්හසම්පටිපීළනතො දුක්ඛමතො දුක්ඛවත්ථුතො

සුඛපටික්ඛේපතෝ ච දුක්ඛා; යසමා ච "උපපන්නා සඞ්ඛාරා සිනිං මා පාපුණන්තු, ඨානපපත්තා මා ජීරන්තු, ජරපත්තා මා භිජ්ජන්තූ"නි ඉමෙසු තීසු ඨානෙසු කඤ්චි වසවත්තිභාවෝ නත්ථි, සුඤ්ඤතෝ තෙන වසවත්තනාකාරෙන, තසමා සුඤ්ඤතෝ අසසාමිකතෝ අවස වත්තිතෝ අත්තපටික්ඛේපතෝ ච අනත්තා. එවං ආදිනානික්ඛේපනව සෙන වසසසතපරිවීමතෝහ රූපෙ තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා තතෝ පරං වයොවුඩ්ඪගමනං ආරොපෙති, තත්ථ "වයොවුඩ්ඪගමෝ" නාම වයවසෙන වුද්ධසස වඩ්ඪිතසස රූපසස අත්ථගමෝ, තසස වසෙන තිලක්ඛණං ආරොපෙතීති අත්ථෝ; කථං? සෝ තමෙව වසසසතං පඨමවයෙන මජ්ඣිමවයෙන පච්ඡිමවයෙනාති තීහි වයෙහි පරිච්ඡින්දති; තත්ථ ආදිතෝ තෙත්තිංස වසසානි පඨමවයෝ නාම; තතෝ චතුත්තිංසමජ්ඣිමවයෝ නාම; තතෝ තෙත්තිංස පච්ඡිමවයෝ නාමාති ඉතිඉමෙහි තීහි වයෙහි පරිච්ඡින්දිත්වා පඨමවයසි පවත්තං රූපං මජ්ඣිමවයං අපත්වා තත්ථෙව නිරුජ්ඣති, තසමා තං අනිච්චං, යදනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනත්තා; මජ්ඣිමවයෙ පවත්තරූපම්පි පච්ඡිමවයං අප්පත්වා තත්ථෙව නිරුජ්ඣති, තසමා තම්පි අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා; පච්ඡිමවයෙ තෙත්තිංස වසසානි පවත්තරූපම්පි මරණතෝ පරං ගමනාසමත්ථං නාම නත්ථි, තසමා තම්පි අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති තිලක්ඛණං ආරොපෙති; එවං පඨමවයාදිවසෙන වයෙ වුඩ්ඪගමතෝ තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා පුන මන්දදසකං ඛිඩ්ඩාදසකං වණ්ණදසකං බලදසකං පඤ්ඤාදසකං හානිදසකං පඛාරදසකං වඤ්චදසකං මොමූහදසකං සත්තදසකන්ති ඉමෙසං දසන්නං දසකානං වසෙන වයොවුඩ්ඪගමතෝ තිලක්ඛණං ආරොපෙති, තත්ථ දසකෙසු තාව වසසසතජීවිතෝ පුග්ගලසස පඨමානි දස වසසානි මන්දදසකං නාම, තදුභි සෝ මන්දෙ හොති වපලා කුමාරකෝ; තතෝ පරානි දස ඛිඩ්ඩාදසකං නාම, තදුභි සෝ ඛිඩ්ඩාරතිබහුලා හොති; තතෝ පරානි දස වණ්ණදසකං නාම, තදුභිසස වණ්ණාය තනං වෙපුල්ලං පාපුණාති; තතෝපරානි දස බලදසකං නාම, තදුභි සසබලං ච ථාමෝ ච වෙපුල්ලං පාපුණාති; තතෝ පරානි දස පඤ්ඤා දසකං නාම, තදුභිසස පඤ්ඤා සුපපබ්බිතා හොති, පකතියා කිර දුබ්බලපඤ්ඤාසසාපි තසමිං කාලෙ අපපමත්තකා පඤ්ඤා උපජ්ජන්තියෙව; තතෝ පරානි දස හානිදසකං නාම, තදුභිසස ඛිඩ්ඩාරතිව ණ්ණබලපඤ්ඤා පරිහායන්ති; තතෝ පරානි දස පඛාරදසකං නාම, තදුභිසස අත්තභාවෝ පුරතෝ පඛාරෝ හොති; තතෝ පරානි දස වඤ්චදසකං නාම, තදුභිසස අත්තභාවෝ නඛලකොටි විය වඤ්චකා හොති; තතෝ පරානි දස මොමූහදසකං නාම, තදුභි සොමොමූහෝ

හොති, කතංකතං පමුඤ්චති; තතො පරානි දස සයනදසකං නාම, වස්සසතිකො හි සයනබහුලොව හොති; තත්‍රායං යොගී එතෙසං දසකානං වසෙන වයොවුද්ධඣානමතො තිලක්ඛණං ආරොපෙතුං ඉති පටිසඤ්චික්ඛති: පඨමදසකෙ පවත්තරූපං දුතියදසකං අප්පත්වා තත්ථෙව නිරුජ්ඣති, තස්මා තං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා; දුතියදස කෙ—:පෙ:—නවමදසකෙ පවත්තරූපං දසමදසකං අප්පත්වා තත්ථෙව නිරුජ්ඣති, දසමදසකෙ පවත්තරූපං පුනබ්භවං අප්පත්වා ඉධෙව නිරුජ්ඣති, තස්මා තම්පි අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති තිලක්ඛණං ආරොපෙති එවං දසකවසෙන වයොවුඩ්ඪඣානමතො තිලක්ඛණං ආරොපෙති. පුන තදෙව වස්සසතං පඤ්චවස්සවසෙන විසතිකොඨාසෙ කත්වා වයොවුඩ්ඪඣානමතො තිලක්ඛණං ආරොපෙති, කථං? ඉමා හි ඉති පටිසඤ්චික්ඛති: පඨමෙ වස්සපඤ්චකෙ පවත්තරූපං දුතියං වස්සපඤ්චකං අප්පත්වා තත්ථෙව නිරුජ්ඣති, තස්මා තං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති; දුතියෙ වස්සපඤ්චකෙ පවත්තරූපං තතියං=පෙ= එකූනවීසතිමෙ වස්සපඤ්චකෙ පවත්තරූපං විසතිමං වස්සපඤ්චකං අප්පත්වා තත්ථෙව නිරුජ්ඣති, වීසතිමෙ වස්සපඤ්චකෙ පවත්තරූපං මරණතො පරං ඉමනාමකඤ්ච කාමං නත්ථි, තස්මා තම්පි අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති. එවං විසතිකොට්ඨාසවසෙන වයොවුඩ්ඪඣානමතො තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා පුන පඤ්චවීසතිකොට්ඨාසෙ කත්වා චතුන්නං චතුන්නං වස්සානං වසෙන ආරොපෙති, තතො තෙතාලීසකොට්ඨාසෙ කත්වා තිණ්ණං තිණ්ණං වස්සානං වසෙන, පඤ්ඤාසකොට්ඨාසෙ කත්වා ඡන්නං ඡන්නං වස්සානං වසෙන, සතං කොට්ඨාසෙ කත්වා එකෙකවස්සවසෙන: තතො එකං වස්සං තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා වස්සානහෙමන්තනිමෙසු තීසු උතූසු එකෙකවසෙන තස්මිං වයොවුඩ්ඪඣානරූපෙ තිලක්ඛණං ආරොපෙති, කථං? වස්සානෙ චතුමාසං පවත්තරූපං හෙමන්තං අප්පත්වා තත්ථෙව නිරුඣං, හෙමන්තෙ පවත්තරූපං ගිම්හං අප්පත්වා තත්ථෙව නිරුඣං, ගිම්හෙ පවත්තරූපං පුන වස්සානං අප්පත්වා තත්ථෙව නිරුඣං, තස්මා තං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති. එවං ආරොපෙත්වා පුනෙකං වස්සං ත්‍රිකොට්ඨාසෙ කත්වා වස්සානෙ චෙමාසං පවත්තරූපං සරදං අප්පත්වා තත්ථෙව නිරුඣං, සරදෙ පවත්තරූපංහෙමන්තං, මෙහන්තෙ පවත්තරූපං සිසිරං, සිසිරෙ පවත්තරූපං වසන්තං, වසන්තෙ පවත්තරූපං ගිම්හං, ගිම්හෙ පවත්තරූපං පුන වස්සානං අප්පත්වා තත්ථෙව නිරුඣං, තස්මා අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති එවං තස්මිං වයොවුඩ්ඪඣානමරූපෙ තිලක්ඛණං ආරොපෙති. එවං ආරොපෙත්වා තතෝ, කාළජ්‍රුණත්වසෙන, කාළෙ පවත්තරූපං ජ්‍රුණං අප්පත්වා, ජ්‍රුණෙඝ

පවත්තරූපං කාළං අපස්සිත්වා තත්ථෙව නිරුද්ධං, තස්මා අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති තිලක්ඛණං ආරොපෙති; තඤ්ඤා රත්තිභාගේවසෙන, රත්තිං පවත්තරූපං දිවසං අපස්සිත්වා තත්ථෙව නිරුද්ධං, දිවසං පවත්තරූපම්පි රත්තිං අපස්සිත්වා තත්ථෙව නිරුද්ධං, තස්මා අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති තිලක්ඛණං ආරොපෙති; තතෝ තදෙව රත්තිභාගේවං පුබ්බණ්හාදිවසෙන ත්‍රිධා භාජෙත්වා පුබ්බණ්හෙ පවත්තරූපං මජ්ඣන්හෙ අපස්සිත්වා මජ්ඣන්හෙ පවත්තරූපං සායන්හෙ, සායන්හෙ පවත්තරූපං පඨමයාමං, පඨමයාමෙ පවත්තරූපං මජ්ඣිමයාමං, මජ්ඣිමයාමෙ පවත්තරූපං පච්ඡිමයාමං අපස්සිත්වා තත්ථෙව නිරුද්ධං, පච්ඡිමයාමෙ පවත්තරූපං පුන පුබ්බණ්හං අපස්සිත්වා තත්ථෙව නිරුද්ධං, තස්මා අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති තිලක්ඛණං ආරොපෙති; එවං ආරොපෙත්වා පුන තස්මිංයෙව රූපෙ අභික්කමපටික්කමආලොකනවිලොකනසම්මිඤ්ජනපසාරණවසෙන අභික්කමෙ පවත්තරූපං පටික්කමං අපස්සිත්වා තත්ථෙව නිරුජ්ඣති, පටික්කමෙ පවත්තරූපං ආලොකනං, ආලොකනෙ පවත්තරූපං විලොකනං, විලොකනෙ පවත්තරූපං සම්මිඤ්ජනං, සම්මිඤ්ජනෙ පවත්තරූපං පසාරණං අපස්සිත්වා තත්ථෙව නිරුජ්ඣති, තස්මා අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති තිලක්ඛණං ආරොපෙති. තතෝ එකපදවාරං උද්ධරණ- අතිහරණ- විතිහරණ- වොස්සජ්ජන- සන්නික්ඛේපන- සන්නිරුම්භනවසෙන ත්‍රිකොඨිං කරොති, තත්ථ උද්ධරණං නාම පාදස්ස භූමිතො උක්ඛිපනං, අතිහරණං නාම පුරතො හරණං, විතිහරණං නාම ඛාණුකණ්ටක දිඝජාතිආදීසු කිඤ්චිදෙව දිස්වා ඉතොවිතොව පාදසඤ්චාරණං, වොස්සජ්ජනං නාම පාදස්ස හෙට්ඨා ඔතාරණං, සන්නික්ඛේපනං නාම පඨවිතලෙ ඨපනං, සන්නිරුම්භනං නාම පුන පාදුද්ධරණකාලෙ පාදස්ස පඨව්‍යා සඞ්ගං අභිනිපීළනං; තත්ථ උද්ධරණෙ පඨවීධාතු ආපොධාතුනි වෙධාතුයො ඔමත්තා හොන්ති මන්දා, ඉතරා වෙ අධිමත්තා හොන්ති බලවන්තියො, තථා අතිහරණවීතිහරණෙසු; වොස්සජ්ජනෙ තෙජොධාතු වායොධාතුනි වෙ ධාතුයො ඔමත්තා හොන්ති මන්දා, ඉතරා වෙ අධිමත්තා හොන්ති බලවන්තියො; තථා සන්නික්ඛේපන සන්නිරුම්භනෙසු. එවං ත්‍රිකොඨිසෙ කත්වා තත්‍රාපි තස්මිංයෙව වුඩ්ඪිගමරූපෙ ලක්ඛණං ආරොපෙති, කථං? සො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති: යා උද්ධරණෙ පවත්තා ධාතුයො, යානි ච තදුපාදායරූපානි, සබ්බෙ තෙ ධම්මා අතිහරණං අපස්සිත්වා එත්ථෙව නිරුජ්ඣන්ති, තස්මා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා; තථා අතිහරණෙ පවත්තා වීතිහරණං. වීතිහරණෙ පවත්තා වොස්සජ්ජනං, වොස්සජ්ජනෙ පවත්තා සන්නික්ඛේපනං, සන්නික්ඛේපනෙ පවත්තා සන්නිරුම්භනං අපස්සිත්වා තත්ථෙව නිරුජ්ඣ

නෑති,ඉතිතත්ථතත්ථ උපජ්ජන්නා ඉතරං ඉතරංකොඨාසං අපත්ථා තත්ථ තත්ථෙව පබ්බපබ්බං සඞ්ඝසඞ්ඛි ඔධිඔධිං හුත්වා තත්ත කපාලෙ පක්ඛි ත්තතිලා විය තවතවායන්තා සඞ්ඛාරා හිජ්ජන්ති, තස්මාඅනිච්චා,අනි ච්චන්තාදුක්ඛා, දුක්ඛත්තා අනත්තාති; තස්සෙවං පබ්බපබ්බගතෙ සං ඛාරෙ විපස්සතො රූපඝනවිනිබ්භොගං සුබ්බිමතෙන්තව පඤ්ඤ ඉදං ඔපම්මං: එකො කිර දුරුනිඝණ්ඩකාදිසු කතපරිචයො අදිට්ඨපුබ්බ පදීපෝ පච්චන්තවාසිකෝ නගරමාගම්ම අන්තරාපණෙ ජලමානංපදී පං දිස්වා එකං පුරිසං පුච්ඡි "අම්භො කින්නාමෙතං එවං මඤ්ඤාප" න්ති? තමෙනං සෝ ආහ: කිමෙත්ථ මඤ්ඤාපං? පදීපෝ නාමෙස, තෙල ඤ්ඣයෙන වට්ටිඤ්ඣයෙන ච ගතමග්ගෝ පිඤ්ඤ න පඤ්ඤායිඤ්ඤතීති. තම්ඤෙඤ්ඤ එවමාහ: ඉදං ඔළාරිකං, ඉම්ඤ්ඤා හි වට්ටියා අනුපුබ්බෙ න ඣ්යමානාය තතියභාගෙ තතියභාගෙ ජ්ලා ඉතරිතරං පදෙසං අපජ්ජන්ත්වා නිරුජ්ඣිඤ්ඤතීති. තම්ඤෙඤ්ඤ එවමාහ: ඉදම්පි ඔළාරිකං, ඉම්ඤ්ඤාති අඞ්ගුලඞ්ගුලන්තරෙඅඞ්ඝඞ්ගුලඞ්ඝඞ්ගුලන්තරෙ තන්තුමත්ථ න්තුමත්ථිඅංසුමත්ථි අංසුමත්ථි ජ්ලා ඉතරිතරං අංසුංඅපජ්ජන්ත්වා නිරුජ්ඣිඤ්ඤ නීති,අංසුං පන ඤ්ඤිත්වා තඤ්ඤා ජ්ලං පඤ්ඤායෙතුන්නි.තත්ථ තෙල ඤ්ඣයෙන වට්ටිඤ්ඣයෙන ච පදීපස්ස ගතමග්ගොපි න පඤ්ඤායිඤ්ඤ නීති පුරිසස්ස ඤ්ඤණං විය යොගිනො ආදුන නිඤ්ඤපනතො වස්ස සන්තෙන පරිඤ්ඤිනනරූපෙ නිලක්ඛණාරොපනං; වට්ටියා තතියභා ගෙ තතියභාගෙ ජ්ලා ඉතරිතරං පදෙසං අපජ්ජන්ත්වා නිරුජ්ඣිඤ්ඤ නීති පුරිසස්ස ඤ්ඤණං විය යොගිනෝ වස්සසතස්ස තතියකොට්ඨාස පරිඤ්ඤිනෙන වෙදයාවුබ්භූතරූපෙ නිලක්ඛණාරොපනං; අඞ්ගුලඞ්ඝු ලන්තරෙ ජ්ලා ඉතරිතරං අපජ්ජන්ත්වා නිරුජ්ඣිඤ්ඤතීති පුරිසස්ස ඤ්ඤණං විය යොගිනෝ දසවස්සාපඤ්ඤවස්ස චතුවස්සතිවස්සවස්සඑකවස්ස පරිඤ්ඤිනෙහරූපෙ නිලක්ඛණාරොපනං; අඞ්ඝඞ්ගුලඞ්ඝඞ්ගුලන්තරෙ ජ්ලා ඉතරිතරං අපජ්ජන්ත්වා නිරුජ්ඣිඤ්ඤතීති පුරිසස්ස ඤ්ඤණංවිය යෝ ගිනෝ එකෙකඋතුවසෙන එකං වස්සං ත්ධා ඝ්ධා ච විභජිත්වා චතු මාසත්තිමාසපරිඤ්ඤිනෙහා රූපෙ නිලක්ඛණාරොපනං; තන්තුමත්ථි ත න්තුමත්ථි ජ්ලා ඉතරිතරං අපජ්ජන්ත්වා නිරුජ්ඣිඤ්ඤතීති පුරිසස්ස ඤ්ඤ ණං විය යොගිනෝ කාළපබ්බණහවසෙන රත්තින්දිවවසෙන එකර ත්තින්දිවං ඣ්ඤකාඨ්ඨාසෙ කත්වා පුබ්බණ්හාදිවසෙන ච පරිඤ්ඤි නෙහා රූපෙ නිලක්ඛණාරොපනං; අංසුමත්ථි අංසුමත්ථිජ්ලා ඉත රිතරං අපජ්ජන්ත්වා නිරුජ්ඣිඤ්ඤතීති පුරිසස්ස ඤ්ඤණං විය යෝ ගිනෝ අභික්කමාදිවසෙන වෙව උබ්බණ්හාදිසු ච එකෙක කොට්ඨාසවසෙන පරිඤ්ඤිනෙහා රූපෙ නිලක්ඛණාරොපනං නෑති. සෝ එවං නානාකාරෙහි වයොවුඩ්ඪගමරූපෙ නිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා පුන

නෙ දෙව රූපං විසඞ්ඛරිත්වා ආහාරසමුට්ඨානාදිවසෙන වත්තාරෝ කොට්ඨාසෙ කත්වා එකෙකකොට්ඨාසෙ තිලක්ඛණං ආරොපෙති. තත්‍රායං ඔජාහාර ඔජං රූපංඡ්තසහිතවසෙන පාකටං හොති, ඡ්තකාලෙ සමුට්ඨිතං රූපං විජ්ඣන්නං හොති කිලන්තං, ඛ්මකාණුකො විය අඛ්කාරපච්ඡියං නිලීනකාකො විය ච දුබ්බණ්ණං දුස්සණ්ඨිතං; සුඛිතකාලෙ සමුට්ඨිතං ධාතුං පිණ්ඩිතං මුදු සිනිඛං එස්සවන්නං හොති; සෙ තං පරිග්ගහෙත්වා ඡ්තකාලෙ පවත්තරූපං සුඛිතකාලං අපත්වා එසෙව නිරුජ්ඣති, සුඛිතකාලෙ සමුට්ඨිතම්පි ඡ්තකාලං අපත්වා එසෙව නිරුජ්ඣති, තස්මා තං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති එවං තස්ස තිලක්ඛණං ආරොපෙති. උතුමයංසිතුණ්හවසෙන පාකටං හොති, උණ්හකාලෙ සමුට්ඨිතං රූපං ඛි විජ්ඣන්නං හොති කිලන්තං දුබ්බණ්ණං, සීතඋතුනා සමුට්ඨිතං රූපං ඨාතං පිණ්ඩිතං මුදු එස්සවන්නං සිනිඛං හොති, සොතං පරිග්ගහෙත්වා උණ්හකාලෙ පවත්තරූපං සීතකාලං අපත්වා එසෙව නිරුජ්ඣති, සීතකාලෙ පවත්තරූපං උණ්හකාලං අපත්වා එසෙව නිරුජ්ඣති, තස්මා තං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති එවං තස්ස තිලක්ඛණං ආරොපෙති. කම්මජං ආයතනවාරවසෙන පාකටං හොති, චක්ඛුවිඤ්ඤාණසම්පි ඛි චක්ඛුකායගහවදසකවසෙන තිංස කම්මජ්රූපානි; උපත්ථම්භකානි පන තෙසං උතුචිත්තාහාරසමුට්ඨානානි චතුවීසතීති චතුපණ්ණාස හොන්ති; තථා සොතඝානජිව්හාවාරෙසු; කායවාරෙ කායභාවදසක වසෙන චෙව උතුසමුට්ඨානාදිවසෙන ච චතුවත්තාළිස; මනොවාරෙ හදයවත්ථුකායභාවදසකවසෙන චෙව උතුසමුට්ඨානාදිවසෙන ච චතුපණ්ණාසමෙව. සො සබ්බම්පි තං රූපං පරිග්ගහෙත්වා චක්ඛුවාරෙපෙව තත්තරූපං සොතවාරං අපත්වා එසෙව නිරුජ්ඣති, සොතවාරෙ පවත්තාරූපං ඝාණවාරං, ඝාණවාරෙ පවත්තරූපං ජිව්හාවාරං, ජිව්හාවාරෙපවත්තරූපං කායවාරං, කායවාරෙ පවත්තරූපං මනොවාරං අපත්වා එසෙව නිරුජ්ඣති; තස්මා තං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාතිඑවං තස්ස තිලක්ඛණං ආරොපෙති. චිත්තසමුට්ඨානං සොමනස්සිත දෙමනස්සිතවසෙන පාකටං හොති, සොමනස්සිතකාලෙ උපත්තරූපං හි සිනිඛං මුදු පිණ්ඩිතං එස්සවන්නං හොති, දෙමනස්සිතකාලෙ උපත්තරූපං විජ්ඣන්නං කිලන්තං දුබ්බණ්ණං හොති; සෙ තං පරිග්ගහෙත්වා සොමනස්සිතකාලෙ පවත්තරූපං දෙමනස්සිතකාලං අපත්වා එසෙව නිරුජ්ඣති, දෙමනස්සිතකාලෙ පවත්තරූපං සොමනස්සිතකාලං අපත්වා එසෙව නිරුජ්ඣති, තස්මා තම්පි අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති එවං තස්ස තිලක්ඛණං ආරොපෙති. තසෙසව චිත්තසමුට්ඨානරූපං පරිග්ගහෙත්වා තස්ස තිලක්ඛණං ආරොපයතො අයමත්ථො පාකටො හොති:

ජීවිතං අත්තභාවෝ ච-සුඛදුක්ඛාව කෙවලා,
එකචිත්තසමායුත්තා-ලහුසෝ වත්තතෙ ඛණෝ.

චුල්ලාසීතිසහස්සානි-කප්පං තිට්ඨන්ති යෙ මරූ,
නත්ථෙව තෙපි තිට්ඨන්ති-ජීවිතෙනහි සමාහිතා.

යෙ නිරුද්ධා මරන්තස්ස-තිට්ඨමානස්ස වා ඉධ,
සබ්බෙව සදිසා ඛන්ධා-ගතා අප්පටිසන්ධිකා

අනන්තරා ච යෙ භග්ගා-යෙ ච භග්ගා අනාගතෙ,
තදන්තරා නිරුද්ධානං-වෙසමං නත්ථි ලක්ඛණෙ.

අනිබ්බත්තෙන න ජාතෝ-පච්චුප්පන්නෙන ජීවති,
චිත්තභඞ්ගා මතෝ ලෝකෝ-පඤ්ඤත්ති පරමත්ථියා.

අනිධානගතා භග්ගා-පුඤ්ජෝ නත්ථි අනාගතෙ
නිබ්බත්තා යෙපි තිට්ඨන්ති-ආරග්ගෙ සාසපූපමා.

නිබ්බත්තානං ච ධම්මානං-භඞ්ගා නෙසං පුරක්ඛතෝ
පලොකධම්මා තිට්ඨන්ති-පුරාණෙහි අමිස්සිතා,

අදස්සනාතෝ ආයන්ති-භඞ්ගා ගච්ඡන්ත්‍යදස්සනං,
විජ්ජුප්පාදෙව ආකාසෙ-උපජ්ජන්ති ඔයන්ති චානි.

එවං ආහාරමයාදීසු තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා පුන ධම්මතාරූපෙ තිලක්ඛණං ආරොපෙති, ධම්මතාරූපං නාම ඔතිඩා අච්ඡිජ්ජ බඩං අයලොහන්ති පුත්තිසසුවණ්ණරජතමුත්තාමණිවෙළුරියසඞ්ඛසිලාපවාළලොහිතඞ්කමසාරගල්ලභූමිපාසාණපබ්බතනිණ්ණරක්ඛලතාදිභෙදං විවට්ටඤ්ඤපත්තං පඨාය උපජ්ජනකරූපං. තදස්ස අඤ්ඤාකංඛුරා දිවසෙන පාකටං හොන්ති, අඤ්ඤාකංඛුරං හි ආදිතොව තනුරත්තං හොති, තතො මිහතිහවච්ඡයෙන ඝනරත්තං, පුන මිහතිහවච්ඡයෙන මධුරත්තං, තතො තරුණපල්ලවවණ්ණං, තතො පරිණතපල්ලවවණ්ණං, තතො හරිතපණ්ණවණ්ණං, තතො නීලපණ්ණවණ්ණං, තතො නීලපණ්ණවණ්ණකාලතො පට්ඨාය සභාගරූපසන්තතිමනුප්පබන්ධාපයමානං සංවච්ඡරමත්තෙන පණ්ඩුපලාසං හුත්වා වණ්ටතො ජීරිත්වා පතති; සෙ තං පරිහරන්තෙව තනුරත්තකාලෙ පවත්තරූපං ඝනරත්තකාලං අපත්වා නිරුජ්ඣති, ඝනරත්තකාලෙ පවත්තරූපං මධුරත්තකාලං, මධුරත්තකාලෙ පවත්තරූපං තරුණපල්ලවවණ්ණකාලං, තරුණපල්ලවවණ්ණකාලෙ පවත්තං පරිණතපල්ලවවණ්ණකාලං, පරිණත පල්ලවවණ්ණකාලෙ පවත්තං හරිතපණ්ණවණ්ණකාලං, හරිතපණ්ණවණ්ණකාලෙ පවත්තං නීලපණ්ණවණ්ණකාලං, නීලපණ්ණවණ්ණකාලෙ පවත්තං ප

ඛණ්ඩිපලාසකාලං, පණ්ඩුපලාසකාලෙ පවත්තං වණ්ටතෝ ඡිජ්ජිත්වා පතනකාලං අපත්වාව නිරුජ්ඣති, තස්මා තං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා නි එවං තස්ස තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා ඉමිනා නයෙන සබ්බම්පි ධම්මතාරූපං සම්මසති. එවං තාව රූපසන්තතිවසෙන තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසති.

යථ්පන වුත්තං "අරූපසන්තතිවසෙනා"නි, තත්ථ අයං මානිකා: කලාපතෝ යමකතෝ ඛණිකතෝ පටිපාටිතෝ දිට්ඨාභිනිවෙසතෝ මානසමුග්ඝාතනතෝ නිකන්තිපරියාදානතෝති. තත්ථ "කලාපතෝ" ති එසස්ස පඤ්චමකා ධම්මා, කථං කලාපතෝ සම්මසතීති? ඉධ භික්ඛු ඉති පටිසඤ්ඤික්ඛති: යෙ "ඉමෙ කෙසා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා"ති සම්මසනෙ උප්පන්නා එස්සපඤ්චමකා ධම්මා, යෙ ච "ලොමා=පෙ= මත්ථලුඞ්ගං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා"ති සම්මසනෙ උප්පන්නා එස්සප ඤ්චමකා ධම්මා, සබ්බෙ තෙ ඉතරිතරං අප්පත්වා පඤ්චපඤ්ඤං ඔධිඔධි ග්ගහා තත්තකපාලෙ පක්ඛිත්තානිලා විය තටතටායන්තා විනස්සා, තස්මා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තානි, අයං තාව විසුද්ධිකථායං නයො. අරියවංසකථායං පන හෙට්ඨා රූපසන්තතෙ යන්තසු ඨානෙසු රූපං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානි පවත්තං චිත්තං අපරෙනචිත්තෙන අනි ච්චං දුක්ඛමනත්තානි සම්මසන්තෙ කලාපතෝ සම්මසතීති වුත්තං, තං යුත්තතරං; තස්මා සෙසානි පි තෙනෙව නයෙන විභජිස්සාම. "යමකතෝ"නි ඉධ භික්ඛු ආදාසතලික්ඛපරිපං අනිච්චං දුක්ඛමන නත්තානි සම්මසිත්වා තම්පි චිත්තං අපරෙන චිත්තෙන අනිච්චං දුක්ඛ මනත්තානි සම්මසති; වයොවුඩ්ඪගමරූපං ආහාරමයං උතුමයං ක ම්මජං චිත්තසමුට්ඨානං ධම්මතාරූපං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානි ස මසිත්වා තම්පි චිත්තං අපරෙන චිත්තෙන අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානි සම්මසති; එවං යමකතෝ සම්මසති නාම. "ඛණිකතෝ"නි ඉධ භික්ඛු ආදාසතලික්ඛපරිපං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානි සම්මසති, සම්මසිත්වා තං පඨමචිත්තං දුතියචිත්තෙන, දුතියං තතියෙන, තතියං චතුත්ථෙ න, චතුත්ථං පඤ්චමෙන එතම්පි අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානි සම්මසති; වයොවුඩ්ඪගමරූපං ආහාරමයං උතුමයං කම්මජං චිත්තසමුට්ඨා නං ධම්මතාරූපං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානි සම්මසිත්වා තං පඨමචි තතං දුතියචිත්තෙන, දුතියං තතියෙන, තතියං චතුත්ථෙන, චතු ත්ථං පඤ්චමෙන එතම්පි අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානි සම්මසති; එවං රූපපරිග්ගහතෝ පට්ඨාය චත්තාරි චත්තාරි සම්මසන්තෙ ඛණ්ඩික නෙ සම්මසති නාම. "පටිපාටිතෝ"ති ආදාසතලික්ඛපරිපං අනි ච්චං දුක්ඛමනත්තානි සම්මසිත්වා තං පඨමචිත්තං දුතියචිත්තෙන, දුති යං තතියෙන, තතියං චතුත්ථෙන —:පෙ:— දසමං එකාදසමෙන

එතම්පි අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානිසම්මසති; වයොධම්මරූපආහාරමයං උතුමයං කම්මජං චිත්තසමුට්ඨානං ධම්මරූපං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානි සම්මසිත්වා තං පඨමචිත්තං දුතියචිත්තෙන, දුතියං තතියෙන —පෙ— දසමං එකාදසමෙන එතම්පි අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානි එවං විපස්සනාපටිපාටියා සකලම්පි දිවසභාගං සම්මසිතුං වට්ටෙය්‍ය; යාව දසමචිත්තසම්මසනා පන රූපකම්මට්ඨානම්පි අරූපකම්මට්ඨානම්පි පගුණං හොති, තයො දසමෙ යෙව ඨපෙත ඛ්බානි වුත්තානි; එවං සම්මසනෙනා පටිපාටිතො සම්මසති නාම. "දිට්ඨුග්ඝාටනතො මානුග්ඝාටනතො නිකන්තිපරියාදානතොති ඉමෙසු තීසු විසුං සම්මසනනයො නාම නත්ථි; යම්පනෙතං හෙට්ඨා රූපං ඉධ ච අරූපං පරිඝනිතං, තං පස්සනෙනා රූපාරූපතො උඛං අඤ්ඤං සත්තං නාම න පස්සති, සත්තස්ස අදස්සනතො පථවිය සත්තඤ්ඤං උග්ඝාටිතා හොති; සත්තසඤ්ඤං උග්ඝාටිතචිත්තෙන සඛ්ඛාරෙ පරිගණ්හතො දිට්ඨි නුප්පජ්ජති, දිට්ඨියා අනුප්පජ්ජමානාය දිට්ඨි උග්ඝාටිතා නාම හොති; දිට්ඨුග්ඝාටිතචිත්තෙන සංඛාරෙ පරිගණ්හතො මානො නුප්පජ්ජති, මානෙ අනුප්පජ්ජන්තෙ මානො සමුග්ඝාටිතො නාම හොති; මානසමුග්ඝාටිතචිත්තෙන සඛ්ඛාරෙ පරිගණ්හතො තණ්හා නුප්පජ්ජති, තණ්හාය අනුප්පජ්ජනියා නිකන්ති පරියාදින්නා නාම හොතීති ඉදං තාව විසුද්ධිකථාය වුත්තං. අරියවංසසුත්තං පන "දිට්ඨුග්ඝාටනතො මානසමුග්ඝාටනතො නිකන්තිපරියාදානතො"ති මාතිකං ඨපෙත්වා අයං නයො දස්සිතො: "අහං විපස්සාමි, මම විපස්සනා"ති ගණ්හතො හි දිට්ඨිසමුග්ඝාටනං නාම න හොති, සංඛාරාව සඛ්ඛාරෙ විපස්සනාති සම්මසනති වවත්ථපෙන්ති පරිගණ්හන්තිපරිඝ්ඨන්තීති ගණ්හතො පන දිට්ඨුග්ඝාටනං නාම හොති; "සුඛු විපස්සාමි, මනාපං විපස්සාමි"ති ගණ්හතො මානසමුග්ඝාටනා නාම න හොති, සඛ්ඛාරාව සඛ්ඛාරෙ විපස්සනාති සම්මසනති වවත්ථපෙන්ති පරිගණ්හන්ති පරිඝ්ඨන්තීති ගණ්හතො පන මානසමුග්ඝාටනා නාම හොති; "විපස්සිතුං සක්කොමී"ති විපස්සනං අස්සාදෙන්තස්ස නිකන්තිපරියාදානං නාම න හොති, සංඛාරාව සංඛාරෙ විපස්සන්තීති සම්මසන්තී වවත්ථපෙන්ති පරිගණ්හන්ති පරිඝ්ඨන්තීති ගණ්හතො පන නිකන්තිපරියාදානං නාම හොති. සබ්බෙ සංඛාරා අත්තා භවෙය්‍යුං, අත්තාතී ගහෙතුං වට්ටෙය්‍යුං, අනත්තා ච පන අත්තාති ගහිතා, තස්මා තෙ අවසවත්තනවසෙන අනත්තා; භුත්වා අභාවවසෙන අනිච්චා; උප්පාදවයපටිපීළනවසෙන දුක්ඛාති පස්සතො දිට්ඨුග්ඝාටනං නාම හොති. සබ්බෙ සංඛාරා නිච්චා භවෙය්‍යුං, නිච්චාති ගහෙ

තුං වටෙටෙයුං, අනිච්චා ච පන නිච්චානි ගණිතා, තස්මා තෙ භුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චා, උප්පාදවයපටිපීළනට්ඨෙන දුක්ඛා, අවසවත්තනට්ඨෙන අනත්තානි පස්සතො මිච්ඡාසමුග්ඝාතො නාම හොති. සබ්බෙ සංඛාරා සුඛා භවෙයුං, සුඛානි ගහෙතුං වටෙටෙයුං, දුක්ඛා ච පන සුඛානි ගණිතා, තස්මා තෙ උප්පාදවයපටිපීළනට්ඨෙන දුක්ඛා, භුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චා, අවසවත්තනට්ඨෙන අනත්තානි පස්සතො නිච්චසඤ්ඤාපරියාදානං නාම හොති. එවං සංඛාරඅනත්තතො පස්සන්තස්ස දිට්ඨිසමුග්ඝාටනං නාම හොති; අනිච්චතො පස්සන්තස්ස මානසමුග්ඝාටනං නාම හොති; දුක්ඛතො පස්සන්තස්ස නිකන්තිපරියාදානං නාම හොති. ඉති අයං නයවිපස්සනා අත්තනො අත්තනො ඨානෙ යෙව නිට්ඨිතා. එවං අරූපසත්තකවසෙනාපි නිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සංඛාරෙ සම්මසති; එත්තාවතා පනස්ස රූපකම්මට්ඨා නම්පි අරූපකම්මට්ඨානම්පි පගුණං හොති.

සෝ එවං පගුණරූපාරූපකම්මට්ඨානා යා උපරි භඞ්ගානුපස්සනතො පට්ඨාය පහානපරිඤ්ඤාවසෙන සබ්බාකාරතො පතෙබ්බා අඨාරස මහාවිපස්සනා, තාසං ඉධෙව තාව එකදෙසං පටිවිජ්ඣන්තෝ තපපටිපක්ඛධම්මෙ පජහති; අඨාරසමහාවිපස්සනා නාම අනිච්චානුපස්සනාදිකා පඤ්ච, යාසු අනිච්චානුපස්සනං භාවෙන්තො නිච්චසඤ්ඤං පජහති, දුක්ඛානුපස්සනං භාවෙන්තො සුඛසඤ්ඤං පජහති, අනත්තානුපස්සනං භාවෙන්තො අත්තසඤ්ඤං පජහති, නිබ්බිදානුපස්සනං භාවෙන්තො නන්දිං පජහති, විරාගානුපස්සනං භාවෙන්තො රාගං පජහති, නිරොධානුපස්සනං භාවෙන්තො සමුදයං පජහති, පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාභාවෙන්තො ආදානං පජහති, ඛයානුපස්සනං භාවෙන්තො ඝනසඤ්ඤං පජහති, වයානුපස්සනං භාවෙන්තො ආයූහනං පජහති, විපරිණාමානුපස්සනං භාවෙන්තා ධුවසඤ්ඤං පජහති, අනිමිත්තානුපස්සනං භාවෙන්තො නිමිත්තං පජහති, අප්පණිහිතානුපස්සනං භාවෙන්තො පණිධිං පජහති, සුඤ්ඤතානුපස්සනං භාවෙන්තො අභිනිවෙසං පජහති, අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනං භාවෙන්තා සාරාදානාභිනිවෙසං පජහති, යථාභූතඤාණදස්සනං භාවෙන්තා සම්මොහාභිනිවෙසං පජහති, ආදීනවානුපස්සනං භාවෙන්තා ආලයාභිනිවෙසං පජහති, පටිසංඛානුපස්සනං භාවෙන්තා අප්පටිසඞ්ඛං පජහති, විවට්ටානුපස්සනං භාවෙන්තා සංයොගාභිනිවෙසං පජහති; තාසු යස්මා ඉමිනා අනිච්චාදිලක්ඛණනයවසෙන සංඛාරා දිට්ඨා, සමා අනිච්චදුක්ඛානත්තානුපස්සනා පටිවිද්ධා හොන්ති; යස්මා ච **සා ච අනිච්චානුපස්සනා සා ච අනිමිත්තානුපස්සනා ඉමේ** ධම්මා එකත්ථා, ව්‍යඤ්ජනමෙව නානං, තස්මා **සා ච දුක්ඛානුපස්ස**

**නා ඤා ච අපපණිහිතානුපස්සනා ඉමේ ධම්මා එකත්තා, ව්‍යඤ්ජන මේව නානං; ඤා ච අනත්තානුපස්සනා ඤා ච සුඤ්ඤතානුපස්සන නා ඉමේ ධම්මා එකත්තා, ව්‍යඤ්ජනමේව නානන්ති** වුත්තං, තම්පි තාපි පටිවිද්ධා හොන්ති. අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනා පන සබ්බාපි විපස්සනා; යථාභූතඤාණදස්සනං කංඛාවිතරණවිසුද්ධියා එව සඞ්ගහිතං; ඉති ඉදම්පි වයං පටිවිද්ධමෙව හොති. සෙසෙසු විපස්සනාඤාණේසු කිඤ්චි පටිවිද්ධං, කිඤ්චි අපපටිවිද්ධං, තෙසං විභාගං පරතො ආවි කරිස්සාම; යදෙව හි පටිවිද්ධං, තං සඞ්ගාය ඉදං වුත්තං "එවං පගුණ රූපාරූපකම්මට්ඨානෝ යා උපරි භඞ්ගානුපස්සනතො පඤ්ඤා පහා නපරිඤ්ඤාදිවසෙන සබ්බාකාරතෝ පාකටබ්බා අඤ්ඤා මහාවිපස්සනා, තාසං ඉධෙව තාව එකදෙසං පටිවිජ්ඣනෙනා තප්පටිපක්ඛේ ධම්මෙ පජහතී"ති.

සෝ එවං අනිච්චානුපස්සනාදිපටිපක්ඛානං නිච්චසඤ්ඤාදිනං පහානෙන විසුද්ධඤ්ඤණෝ සම්මසනඤ්ඤණස්ස පාරං ගන්ත්වා යං තං සම්මසනඤ්ඤණානන්තරං "පච්චුප්පන්නානං ධම්මානං වීපරිණාමානුප සසනෙ පඤ්ඤුදයඛබ්බයානුපස්සනෙ ඤාණ" න්ති උදයබ්බයානුපස්ස නං වුත්තං, තස්ස අධිගමාය යොගං ආරභති, ආරභමානෝ ච සංඛේ පතො තාව ආරභති, තත්‍රායං පාළි: **කථං? පච්චුප්පන්නානං ධම්මා නං විපරිණාමානුපස්සනෙපඤ්ඤා උදයබ්බයානුපස්සනෙ ඤාණං, ජාතං රූපං පච්චුප්පන්නං, තස්ස නිබ්බත්තිලක්ඛණං උදයෝ, විපරි ණාමලක්ඛණං වයෝ, අනුපස්සනා ඤාණං; ජාතමවදනායඤ්ඤං සබ්බාරාවිඤ්ඤාණං —පෙ— ජාතං චක්ඛු —පෙ— ජාතෝ භවෝ පච්චුප්පන්නෝ, තස්ස නිබ්බත්තිලක්ඛණං උදයෝ, විපරිණාමල ක්ඛණං වයෝ, අනුපස්සනා ඤාණන්ති.** සෝ ඉමිනා පාළිනයෙන ජාතස්ස නාමරූපස්ස නිබ්බත්තිලක්ඛණං ජාතිං උපාදං අභිනවා කාරං උදයතී, විපරිණාමලක්ඛණං ඛයං භඞ්ගං වයෙති සමනුප සසති; සෝ එවං පජානාති: ඉමස්ස නාමරූපස්ස උපපත්තිතො පු බ්බෙ අනුපපන්නස්ස රාසි වා නිවයෝ වා නත්ථි; උපපජ්ජමානස්සාපි රාසිතොවා නිවයතොවා ආගමනං නාම නත්ථි; නිරුජ්ඣමානස්සාපි දිසාවිදිසාගමනං නාම නත්ථි; නිරුද්ධස්සාපි එකස්මිං ඨානෙ රාසිතො නිවයතොනිධානතො අවඨානං නාම නත්ථි; යථා පන වීණාය වාදිය මානාය උප්පන්නස්සද්දස්ස නෙවුප්පත්තිතො පුබ්බසන්නිවයො අත්ථි, නඋප්පජ්ජමානොසන්නිවයතො ආගතො, න නිරුජ්ඣමානස්ස දිසාවි දිසාගමනං අත්ථි, න නිරුද්ධෝ කත්ථචි සන්නිචිතෝ තිඨති; අථ ඛෝ වීණං ච උපවීණං ච පුරිසස්ස ච තජ්ජං වායාමං පටිච්ච අහුත්වා ස මුදාගතා නාමරූපධම්මා හුත්වා පතිවෙති, එවං සබ්බෙපි රූපාරූපිනෝ ධම්මා අහු

ත්වා සමෙහානන්ති, හුත්වා පඨවෙහන්තීති එවං සඞ්ඛිපතෝ උදයබ්බය මනසිකාරං කත්වා පුන යානි එතස්සෙව උදයබ්බයඤාණස්ස විභ ඞ්ගෙ "අවිජ්ජාසමුදයා රූපසමුදයොති පච්චයසමුදයවෙත්තා රූප කඛණස්ස උදයං පස්සති, තණ්හාසමුදයා කම්මසමුදයා ආහා රසමුදයා රූපසමුදයොති පච්චයසමුදයසෙත්තුරූපකඛණස්ස උ දයං පස්සති; නිබ්බත්තිලකඛණං පස්සන්තොපි රූපකඛණස්ස උදයං පස්සති, රූපකඛණස්ස උදයං පස්සන්තො ඉමානිපඤ්ච ල කඛණානි පස්සති. අවිජ්ජානිරොධා රූපනිරොධොති පච්චය නිරොධඤෙන රූපකඛණස්ස වයං පස්සති, තණ්හානිරොධා කම්මනි රොධා ආහාරනිරොධා රූපනිරොධොති පච්චයනිරොධඤෙන රූප කඛණස්ස වයං පස්සති; විපරිණාමලකඛණං පස්සන්තොපි රූපකඛණ ස්ස වයං පස්සති; රූපකඛණස්ස වයං පස්සන්තොපි ඉමානි පඤ්ච ලකඛණානි පස්සති. තථා අවිජ්ජාසමුදයා වෙදනාසමුදයොති පච්ච යසමුදයඤෙන වෙදනාකඛණස්ස උදයං පස්සති, තණ්හාසමුදයා කම්ම සමුදයා ඵස්සසමුදයා වෙදනාසමුදයොති පච්චයසමුදයඤෙනවෙද නාකඛණස්ස උදයං පස්සති; නිබ්බත්තිලකඛණං පස්සන්තොපිවෙද නාකඛණස්ස උදයං පස්සති; ඔවදනාකඛණස්ස උදයං පස්සන්තො ඉමානිපඤ්ච ලකඛණානි පස්සති. අවිජ්ජානිරෝධා තණ්හානිරෝධා කම්මනිරොධා ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධොති පච්චයනිරොධ ඤෙන වෙදනාකඛණස්ස වයං පස්සති; විපරිණාමලකඛණං පස්ස න්තොපිවෙදනාකඛණස්ස වයං පස්සති; වෙදනාකඛණස්සවයං පස්ස න්තො ඉමානි පඤ්ච ලකඛණානි පස්සති. වෙදනාකඛණස්ස වයව ස ඤ්ඤසඞ්ඛාරවිඤ්ඤණකඛණානං, අයංපනවිසෙසෝ: විඤ්ඤණකඛණ ස්ස ඵස්සඞ්ගතෙ නාමරූපසමුදයා නාමරූපනිරොධාති; එවං එතෙ කස්ස ඛණස්ස උදයබ්බයදස්සනෙ දස දස කත්වා පඤ්ඤාසලකඛණා නි වුත්තානි. තෙසං වසෙන එවම්පි රූපස්සඋදයෝ, එවම්පි රූපස්ස වයොති, එවම්පි රූපං උදෙති, එවම්පි රූපං වෙතීති පච්චයතො වෙ ව ඛණතො ච විත්ථාරෙන මනසිකාරං කරොති; තස්සෙවං මනසික රොතො ඉති කිරිමෙ ධම්මා අහුත්වා සමෙහානන්ති, හුත්වා පඨිවෙනන්ති ඤාණං විසදතරං හොති; තස්සෙව පච්චයතො වෙව ඛණතොව වෙධා උදයබ්බයං පස්සතො සච්චපටිච්චසමුප්පාදනයලකඛණහෙදා පාකටා හොන්ති. යං හි සො අවිජ්ජාදිසමුදයා ඛන්ධානං සමුදයං අවි ජ්ජාදිනිරොධා ච ඛන්ධානං නිරොධං පස්සති, ඉදමස්ස පච්චයතො උදයබ්බයදස්සනං. යං පන නිබ්බත්තිලකඛණවිපරිණාමලකඛණානි පස්සන්තො ඛන්ධානං උදයබ්බයං පස්සති, ඉදමස්ස ඛණතො උදය බ්බයදස්සනං, උප්පන්නඛණෙ හෙව හි නිබ්බත්තිලකඛණං, භඞ්ග

ක්ඛණෙ ව විපරිණාමලක්ඛණං. ඉච්චස්සෙවං පච්චයතො චෙව ඛණතො ච චෙඩා උදයබ්බයං පස්සතො පච්චයතො උදයදස්සනෙන සමුදයසච්චං පාකටං හොති ජනකාචබොධතො; ඛණතො උදයදස්සනෙන දුක්ඛසච්චං පාකටං හොති ජාතිදුක්ඛාවබොධතො; පච්චයතො වයදස්සනෙන නිරොධසච්චං පාකටං හොති පච්චයානුප්පාදනෙන පච්චයවතංඅනුප්පාදුවබොධතො; ඛණතො වය දස්සනෙන දුක්ඛසච්චමෙව පාකටං හොති මරණදුක්ඛාවබොධතො; යං වස්ස උදයබ්බයදස්සනං මග්ගඤාණායං ලොකිකොති මග්ග සච්චං පාකටං හොති තත්‍ර සම්මාභවිඝාතතො; පච්චයතො වස්ස උදයදස්සනෙන අනුලොමපටිච්චසමුප්පාදෙ පාකටො හොති, ඉම ස්මිං සති ඉදං හොතීති අවබොධතො; පච්චයතො වයදස්සනෙන පටිලොමපටිච්චසමුප්පාදෙ පාකටො හොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතීති අවබොධතො; ඛණතො පන උදයබ්බයදස්සනෙන පටිච්චසමුප්පන්නා ධම්මා පාකටා හොනති, සඞ්ඛතලක්ඛණාවබොධතො, උදයබ්බයවන්තො ත් සඞ්ඛතා, තෙ ච පටිච්චසමුප්පන්නාති; පච්චයතො වස්ස උදයදස්සනෙන එකන්තනාසයා පාකටො හොති, හෙතූඵලසමඞ්ගින සන්තානස්ස අනුපවෙච්ඡදුවබොධතො; අථ සුට්ඨුතරං උච්ඡෙදදිට්ඨිං පජහති. ඛණතො උදයදස්සනෙන නානතතා නයො පාකටො හොති, නවනවානං උප්පාදුවබොධතො; අථ සුට්ඨුතරං සස්සතදිට්ඨිං පජහති. පච්චයතො වස්ස උදයබ්බයදස්සනෙන අවසානපරතයො පාකටා හොති, ධම්මානං අවසවතතිභාවාවබොධතො; අථ සුට්ඨුතරං අත්තදිට්ඨිං පජහති. පච්චයතො පන උදයදස්සනෙන එවංධම්මතානයො පාකටො හොනි, පච්චයානුරූපෙන ඵලස්ස උප්පාදුවබොධතො; අථසුට්ඨුතරං අත්‍රියදිට්ඨිං පජහති. පච්චයතො වස්ස උදයදස්සනෙන අනන්තලක්ඛණං පාකටං හොති, ධම්මානං නිරිහකතතපච්චයපටිබද්ධවුත්තිතාවිභාවතතො. ඛණතො උදයබ්බය දස්සනෙන අනිච්චලක්ඛණං පාකටං හොති, හුත්වා අභාවාවබොධතො පුබ්බන්තාපරන්තවිවෙකාවබොධතො ච; දුක්ඛලක්ඛණං පි පාකටං හොති, උදයබ්බයභි පතිපීළනාවබොධතො; සභාවලක්ඛණම්පි පාකටං හොනි උදයබ්බයපරිච්ඡින්නාවබොධතො; සභාවලක්ඛණෙ සඞ්ඛතලක්ඛණස්ස තාවකාලිකත්තම්පි පාකටං හොති, උදයක්ඛණෙ වයස්ස වයක්ඛණෙ ව උදයස්ස අභාවාවබොධතොති. තස්සෙවං පුකරීහූතසච්චපරිච්චසමුප්පාදනයලක්ඛණභෙදස්ස එවං කිර නාම මෙ ධම්මා අනුප්පන්නාපුබ්බා උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා නිරුජ්ඣන්තීති නිච්චනාවාව හුත්වා සඞ්ඛාරා උපට්ඨහන්ති. න කෙවලං ච නිච්චනාවා, සූරියුග්ගමනෙන උස්සාවබින්දු විය උදකබුබ්බුලො විය උදකෙ දණ්ඩරාජි විය ආරග්ගෙ සාසපො විය විජ්ජුප්පාදෙ විය ච පරිත්තකාලිකොති,

මායා-මරීචි-සුපිනනත-අලාතචක්‍ක-ගන්ධබ්බනගර-එෙණ-කදලිඅා
දයෝ විය අසාරා නිස්සාරා වාතිපි උපඛහනති. එතනාවතාතෙන
"වයධම්මමෙව උපජ්ජිති, උපතනතං ච වයං උපෙති"ති ඉමිනා ආ
කාරෙන සමපඤ්ඤාසලක්ඛණානි පටිවිජ්ඣිත්වා ඨිතං උදයබ්බයානු
පස්සනං නාම තරුණවිපස්සනාඤාණං අධිගතං හොති, යස්ස අධිග
මා ආරද්ධවිපස්සකොති සඞ්ඛං ගච්ඡති.

අථස්ස ඉමාය තරුණවිපස්සනාය ආරඞ්විපස්සකස්ස දස විපස්ස
නූපක්කිලෙසා උපජ්ජන්ති, විපස්සනූපක්කිලෙසා නි පටිවෙධප
තතස්ස අරියසාවකස්ස වෙව විපටිපතතකස්ස ඛනිකඛිතතකම්මඨා
නස්සඤ්ඤිතපුඟලස්සනුපජ්ජන්ති; සම්මාපටිපතතකස්ස පන යුත්ත
පයුත්තස්ස ආරඞ්විපස්සකස්ස කුලපුත්තස්ස උපජ්ජන්ති යෙව. කත
මෙ පන තෙ දස උපක්කිලෙසාති? ඔභාසෙ ඤාණං පීති පස්සද්ධි සුඛං
අධිමොක්ඛා පඟහෙ උපට්ඨානං උපෙක්ඛා නිකන්තීති. වුත්තං
ෙහතං: "කථං ධම්මුද්ධච්චවිඟහිතමානසං හොති? අනිච්චතො
මනසිකරොතො ඔභාසෙ උපජ්ජති, ඔභාසඤ්ච ඤාණම්පි ඔභා
සං ආවජ්ජති, තතො විඤ්ඤාණං උඞ්ඛිපති, තෙන උඞ්ඛිච්චභ වි
ඟහිතමානසස්ස අනිච්චතතා උපට්ඨානං සණ්ඨාති, ඤාණං උපජ්ජති,
දුක්ඛතතා අනතතතතා උපට්ඨානං සණ්ඨාති ඤාණං උපජ්ජති. තථා
අනිච්චතතා මනසිකරොතො ඤාණං උපජ්ජති, පීති පස්සද්ධි සු
ඛා අධිමොක්ඛා පඟහෙ උපට්ඨානං උපෙක්ඛා නිකන්තීති උපජ්
ජති, නිකන්තති ධම්මොති නිකන්තිං ආවජ්ජති, තතො විඤ්ඤා
ණං උඞ්ඛිපති, තෙන උද්ධච්චෙන විඟහිතමානසස්ස අනිච්චතතා
උපට්ඨානං සණ්ඨාති ඤාණං උපජ්ජති දුක්ඛතතා අනතතතතා උපට්ඨා
නං සණ්ඨාති ඤාණං නුපජ්ජතීති". තත්‍ර ඔභාසොති විපස්සනාඔභා
සො, තස්මිං උපපතෙන යොගාවචරෙ "න වත මෙ ඉතො පුබ්බෙ
එවරූපො ඔභාසො උපපන්නපුබ්බො, අද්ධා මඤ්ඤපතෙතාසම් ඵල
පතෙතාසම්"ති අමඟඵමෙව මඟෙඵාතිඵලමෙව ඵලනති ගණ්හාති;
තස්ස අමඟඵං මඤ්ඤාති ඵලං ඵලනති ගණ්හතො විපස්සනාවිපි
උක්කණ්ඨතා නාම හොති. සො අත්තතතතා මූලකම්මට්ඨානං විස්සජෙ
ත්වා ඔභාසමෙව අස්සාදෙතෙතා නිසීදති. සො ඛො පනායං ඔභාසො
කස්සචි භික්ඛුතො පලලඞ්කවරාභාතමත්තමෙව ඔභාසෙතෙතා උපප
ජ්ජති, කස්සචි අතෙතාඔභාසං, කස්සචි බහිඔභාසම්පි, කස්සචි සකලවි
හාරං, ගාවුතං, අඩ්ඪයොජනං, යොජනං, තියොජනං, තියොජනං=ඉප=
කස්සචි පඨවිතලතොයාවඅකණිට්ඨ බ්‍රහ්මලොකාඑකාලොකංකුරුමා
තො; භගවතොපනදසසහස්සීලොකධාතුං ඔභාසෙතෙතාඋදපාදි. එ
වංවෙමත්තතායවස්ස ඉදංවත්‍ථු: චිත්තලපබ්බතෙකිර භික්ඛූඞඝගහස්ස
අතෙතා වේ ථෙරා නිසීදිංසු, තං දිවසං ච කාළපක්ඛුපොසථො හො

නි. මෙසපටලච්ඡනා දිසා, රත්තිභාගෙ චතුරඞ්ගසමන්නාගතං තමං වහන්ති, අථෙකො ථෙරො ආහ: "භන්තෙ මයාං ඉදානි වෙනිය ඔහාරෙමි පඤ්චවණ්ණානි කුසුමානි පඤ්ඤායන්ති"නි, තං ඉතරෙ ආහංසු: "අනවජ්ජියං ආවුසො කථෙසි, මයං පන තෙතරහි මහාසමුද්දමයි ක්‍ෂොජ්ජාධානෙ ඔවජ්ජකවජ්ජා පඤ්ඤායන්ති"ති. අථං පන විපස්සනුපක්‍යිලෙසෙ ථෙයුත්තශ්‍යන සම්පට්පස්සනාලාභිතා උපපජ්ජන්ති, තෙසං සම්පජානපටිපත්තිඔහිතානං කිලෙසානං අසමුදාචාරතො අරහා අගාරෙ විත්තං උප්පාදෙති උච්චාවාලිකවාසි ඕහාතාඛත්තෙරො විය ඔඛ්‍යතුවාසි මහාදත්තත්තෙරො විය චින්තාලපබ්බතෙ නීකපෙතකපඩාකාකරමාසී චූලලපුඔඛත්තෙරො විය ච. තන්‍රිදං එකවත්‍රුපරිදීපනං: තාලඞ්ගරවාසි ධම්මදින්නත්තෙරො කිර නාම එකො පහිණහපටිසම්භිදෙ මහාඛීණාසවෙ මහතොභික්ඛුසඞ්ඝස්ස ඔවාදදායකො අහොසි, සෙ එකදිවසං අත්තනො දිවාවිහාරෙ නිසිදිත්වා "කින්නුඛො අම්හාකං ආචරියස්ස උච්චාවාලිකවාසි මහානාගත්තෙරස්ස සම්මණ්ඩනාවකීච්චං මඤ්ඤමානත්තං නො"ති ආවජ්ජෙන්තා පුථුජ්ජනභාවමෙවස්ස දිස්වා "මයි ආගච්ඡන්තෙත්තාවපුථුජ්ජනාකාලග්ගියමෙව කරිස්සතීති ච ඤත්වා ඉතිස්ස වෙතාසං උප්පත්තිත්වා දිවාවිහාරෙ නිසින්නසස්ස ථෙරස්ස සම්පෙ ඔරොතිත්වා චින්තිත්වා වත්‍රං දස්සෙන්තං එකමන්තං නිසිදි, "කිං ආවුසො ධම්මදින්න අකාලෙ ආගතොසී"ති ච වුත්තෙන "පඤ්හං භන්තෙ පුච්ඡිතුං ආගතොම්හි"ති ආහ, තතො "පුච්ඡාවුසො ජානමානා කථයිස්සාම"ති වුත්තෙක පඤ්හසහස්සං පුච්ඡි, ථෙරො ප්‍රච්ඡිතප්‍රච්ඡිතං අසම්මොහෙන්ථ කථෙසි; තතො "අතිත්තිකඛං වො භන්තෙ සුණං, කදා තුම්හෙහි අයං ධම්මො අධිගතොා"නි වුත්තෙන "ඉතො සත්තිවස්සකාලෙ ආවුසො"ති ආහ, "සබ්බාධිං භන්තෙ වලඤ්ජෙථා"නි, නාගිදං ආවුසො භාරියන්ති, "තෙන හි භන්තෙ එකං භජ්ජං මාපෙථා"නි, ථෙරො සඛ්ඛෙපතා භජ්ජං මාපෙසි, "ඉදානි භන්තෙ යථා අයං භජ්ජි අවිත්ථාණෙණා පඤ්ඤාරිතනඛ්ඛුඛො සොණ්ඩං ඔඛෙ පක්ඛිපිත්වා භෙරවං කොඤ්චනාදං කරොන්තෙනා තුම්හාකං අභිමුඛො ආගච්ඡති,තථා නං කරොථා"ති,ථෙරො තථා කත්වා මවගෙන ආගච්ඡන්තා ගජ්ජිස්ස භෙරවං ආකාරං දිස්වා උඤාය පලායිතුං ආරද්ධා, තමෙනං ඛීණාසවත්ථෙරො හසිත්වා පයාරෙත්වා විවරකණ්ණෙ ගහෙත්වා "භන්තෙ ඛීණාසවස්ස සාරජ්ජං නාම හොතී"ති ආහ, සො තමහි කාලෙ අත්තනො පුථුජ්ජනභාවං ඤත්වා "අවස්සයො මෙ ආවුසො ධම්මදින්න හොහී"ති වත්වා භාදමූලෙ උක්කුටිකං නිසීදි,"භන්තෙ තුම්හාකං අවස්සයො භවිස්සාමිවෙවවාහං ආගතො, මා චින්තයිත්ථා"ති කම්මට්ඨානං කථෙසි, ථෙරෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා චඞ්කමං ආරුය්හ තතියෙ පදවාරෙ අග්ගඵලං අරහත්තං පාපුණි;ථෙරෙ කිර දෙඝචරිතෙ අහොසි; එවරූපා භික්ඛූ ඔභාසෙ කම්පෙන්ති.

"සුඤ්ඤ"නති විපස්සනාසුඤ්ඤං, තඤ්ච කිර රූපාරූපධම්මේ තුල යන්තස්ස තීරෙන්තස්ස විස්සජ්ජනඤ්ච විරම්භ අභිභවෙයං සීඝිනං සූරං අතීව්තදං සුඤ්ඤංඋප්පජ්ජති. "පිති"නිවිපස්සනාපීති, තඤ්ච කිර තස්මිංසමයෙඛුද්දකාපීතිඛණිකාපීති ඔක්කන්තිකාපීතිඋබ්බඟාපීතිඵරණාපීතිනිඅයංපඤ්චවිධාපීතිඅකාලසරීරං පූරයමානා උපජ්ජති. "පස්සද්ධි"ති විපස්සනාපස්සද්ධි,තඤ්චකිර තස්මිං සමයෙ රත්තිභාගෙ වා දිවාභාගෙ වා නිසින්නස්ස කායචිත්තානං නෙව දරථෝ න ආරම්භං න ඨකිල්ලතා න අකම්මඤ්ඤතා න මුණ්ඩත්තං නාවඩ්ඪිකා හොති, අථඛෝ පනස්ස කායචිත්තානි පස්සද්ධානි ලහුනි මුදූනි කම්මඤ්ඤානි සුට්ඨුදූනි උජුකානි යෙව හොන්ති. සෝ ඉමෙහි පස්සද්ධාදීහි අනුග්ගහීතකායචිත්තෝ තස්මිං සමයෙ අමානුසිං නාම රතිං අනුභවති, යං සන්ධාය වුත්තං:

සුඤ්ඤාගාරං පවිට්ඨස්ස-සන්තචිත්තස්ස භික්ඛුනෝ,
අමානුසී රති හොති-යථා ඛණං විපස්සතෝ.

යතෝ යතෝ සම්මසති-ඛන්ධානං උදයබ්බයං,
ලභති පීතිපාමොජ්ජං-අමතං තං විජානතං.

එවමස්ස ඉමං අමානුසිං රතිං සාධයමානා ලහුතාදිසම්පයුත්තා පස්සද්ධි උපජ්ජති. "සුඛ"නති විපස්සනාසුඛං, තඤ්ච කිර තස්මිං සමයෙ සකලසරීරං අභිසන්දයමානං අතිපණීතං සුඛං උපජ්ජති. "අධිමොක්ඛා"ති සඛා, විපස්සනාසම්පයුත්තා හිතා මිත්තසුහජ්ජා නං අභිසයපඤ්ඤාදුතා බලවති සඛා උපජ්ජති. "පඤ්ඤා"ති විරියං, විපස්සනාසම්පයුත්තමෙව හිතසුඛාභිවුද්ධිලාභනුවත්තාරඛංසුපගතගිතං විරියංඋපට්ඨාති. "උපට්ඨා"නති සති, විපස්සනාසම්පයුත්තායෙවඋපට්ඨාසුපගතාසුපතිගිතා නිබ්බානාභිමුඛලා පබ්බතරාජසදිසා සති උපජ්ජති; සෝයංයංඤානංආවජ්ජතිසමඤ්ඤාහරතිමනසිකරොතිපච්චවෙක්ඛති, තං තං ඤානමස්ස ඔක්කන්තිකා පඤ්ඤාදිකා දිබ්බචක්ඛුනෝ පරමලාභො විය සතිසා උපට්ඨාති. "උපෙක්ඛා"ති විපස්සනුපෙක්ඛා වෙව ආවජ්ජනුපෙක්ඛා ච, තස්මිං හිතස්ස සමයෙ සබ්බසඞ්ඛාරෙසු මජ්ඣත්තභූතා විපස්සනුපෙක්ඛාපි බලවති උපජ්ජති, මනොවාරෙ ආවජ්ජනුපෙක්ඛාපි, සාභිස්ස තං තං ඤානං ආවජ්ජනතස්ස විස්සට්ඨුදුවිරම්භ පතනපුථුවෙ පකතිතතතතුහාරාඅවිං විය සූරා තික්ඛිණා ඵුත්තා ච හවති. "නිකන්තී"ති විපස්සනානිකන්ති; එවං ඔභාසාදිපතිමණ්ඩිතාය හිතස්ස විපස්සනාය ආලයං තුරුමානා සුබ්බිමා සන්තාකාරා නිකන්ති උපජ්ජති, යං නිකන්තී කිලෙසොති පරිභාගෙතුම්පි න සකකා හොති. යථා ච ඔභාසෙ එවං එතෙසු පි අඤ්ඤතරස්මිං උපපන්නෙ යොගි

ගාවචරෝ "න වත මෙ ඉතෝ පුබ්බෙ එවරූපං ඤාණං උපපන්නපුබ්බං, එවරූපා පීති, පස්සද්ධි, සුඛං, අධිමොක්ඛා, පග්ගහෝ, උපට්ඨානං, උපෙක්ඛා, නිකන්ති උපප්පජ්ජාපුබ්බා, අද්ධා මග්ගපපත්තොස්මි එලපපත්තොස්මි"නිඅමග්ගමෙව මග්ගොති අථලමෙවච ඵලන්ති ගණ්හාති; තඤ්ච අමග්ගං මග්ගොති අථලං ඵලන්ති ගණ්හතෝ විපස්සනා විපිට්ඨිකඛන්ධා නාම හොන්ති; සෝ අත්තමනා. මූලකම්මට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා නිකන්තිමෙව අස්සාදෙන්තෝ නිසීදතීති. එත්ථ ච ඔභාසාදයෝ උපක්කිලෙසවත්ථුතාය උපක්කිලෙසාති වුත්තා, න අකුසලත්තා; නිකන්තිපන උපක්කිලෙසෝ චේව උපක්කිලෙසවත්ථු ච. වත්ථුවසෙනෙව චෙතෙ දස, ගාහවසෙන සමතිංස ගහානානි, කථං? මම ඔභාසෝ උප්පන්නොති ගණ්හතෝ හි දිට්ඨිගාහෝ හොති, මම ඔභාසෝ උප්පන්නොති ගණ්හතෝ මානගාහෝ, ඔභාසං අස්සාදයතෝ තණ්හාගාහෝ, ඉති ඔභාසෙ දිට්ඨිමානතණ්හාවසෙන තයෝ ගාහා; තථා සෙසෙසු පීති එවං ගාහවසෙන සමතිංස උපක්කිලෙසා හොන්ති, තෙසං වසෙන අකුසලෝ අව්‍යත්තෝ යොගාවචරෝ ඔභාසාදිසු කම්පති වික්කම්පති; ඔභාසාදිසු එකෙකං "එතං මම, එසොහමස්මි, එසා මෙ අත්තා"ති සමනුපස්සති, තෙනාහු පොරාණා:

ඔභාසෙ චෙව ඤාණෙ ච- පීතියා ච විකම්පති,
පස්සද්ධියා සුඛෙ චෙව-මයි චිත්තං පවෙධති.

අධිමොක්ඛෙ ච පග්ගාහෙ-උපට්ඨානෙ ච කම්පති,
උපෙක්ඛාවජ්ජනායා ච-උපෙක්ඛාය නිකන්තියාති.

කුසලෝ පන පණ්ඩිතෝ ව්‍යත්තෝ බුද්ධිසම්පන්නෝ යොගාවචරා ඔභාසාදිසු උපපන්නෙසු "අයං ඛො මෙ ඔභාසෝ උපපන්නෝ, සෝ ඛෝ පනායං අනිච්චොසඞ්ඛතෝ පටිච්චසමුප්පන්නෝ ඛයධම්මෝ වයධම්මෝ විරාගධම්මෝ නිරොධධම්මෝ"ති ඉති වා තං පඤ්ඤාය පරිච්ඡින්දති උපපරික්ඛති; අථවා පනස්ස එවං හොති; සචෙ ඔභාසෝ අත්තා භවෙය්‍ය, අත්තානි ගණ්හතුං වට්ටෙය්‍ය, අනත්තා ච පනායං අකතොති ගනිතෝ, තස්මා සෝ අවසවත්තනභාවෙන අනත්තා, හුත්වා අභාවෙන අනිච්චෝ, උප්පාදවයපතිපීළනෙන දුක්ඛොති සබ්බං අරූපසත්තකෙ චුත්තනයෙන විත්ථාරෙතබ්බං; යථාච ඔභාසෙ, එවං සෙසෙසුපි. සෝ එවං උපපරික්ඛිත්වා ඔභාසං "නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙ සෝ අත්තා"ති සම්මනුපස්සති; ඤාණං=පෙ=නිකන්තිං "නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙ සෝ අත්තා"ති සම්මනුපස්සති; එවං සම්මනුපස්සනෙනා ඔභාසාදිසු න කම්පති න වෙධති. තෙනාහු පොරාණා:

ඉමානි දස ඨානානි-පඤ්ඤස්ස යස්ස පරිචිතා,
ධම්මුද්ධච්චකුසලෝ හොති-න ච වික්ඛේපං ගච්ඡතීති.

සෝ එවං වික්ඛේපං අගච්ඡන්තෝ තං සමතිංසවිධං උපක්කිලේසං විජටෙත්වා "ඔභාසාදයෝ ධම්මා න මග්ගෝ, උපක්කිලේසවිමුත්තං පන විපිපවිපන්නා විපස්සනාඤාණං මග්ගෝ"ති ඤත්වා ච අමග්ගං ච වජ්ජෙත්වා, තස්සෙවං "අයං මග්ගෝ, අයං න මග්ගෝ"ති මග්ගඤ්ච අමග්ගඤ්ච ඤත්වා ඨිතං ඤාණං මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධීති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා ච පන තේන නිණ්ණං සච්චානං වවත්ථානං කතං හොති, කථං? දිට්ඨිවිසුද්ධියං තාව නාමරූපානං වවත්ථාපනේන දුක්ඛසච්චස්ස වවත්ථානං කතං, කඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධියං පච්චය පරිග්ගහණේන සමුදයසච්චස්ස වවත්ථානං, ඉමිස්සං මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධියං සම්මාමග්ගස්ස අවධාරණේන මග්ගසච්චස්ස වවත්ථානං කතන්ති. එවං ලොකියේනෙව තාව ඤාණේන තිණ්ණං සච්චානං වවත්ථානං කතං හොති.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතේ විසුද්ධිමග්ගේ
පඤ්ඤාභාවනාධිකාරේ
මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධිනිද්දේසෝ නාම
වීසතිමෝ පරිච්ඡේදෝ.

## 21

## පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධිනිද්දේසෝ.

අඤ්ඤතා පන ඤාණානං වසේන සිඛාප්පත්තා විපස්සනා තවමං ච සච්චානුලෝමිකඤාණන්ති අයං පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි නාම. "අඤ්ඤතා"නන්ති වෙසෙ උපක්කිලේසවිමුත්තං විපිපවිපන්නවිපස්සනා සඞ්ඛාතං උදයබ්බයානුපස්සනාඤාණං භඞ්ගානුපස්සනාඤාණං භයතුපට්ඨානඤාණං ආදීනවානුපස්සනාඤාණං නිබ්බිදානුපස්සනාඤාණං මුඤ්චිතුකම්යතාඤාණං පටිසඞ්ඛානුපස්සනාඤාණංසඞ්ඛාරුපේක්ඛාඤාණන්ති ඉමානි අට්ඨ ඤාණානි වෙදිතබ්බානි. "නවමං සච්චානුලෝමිකඤාණන්ති අනුලෝමසෙසතං අධිවචනං; තස්මා තංසම්පාදෙතුකාමේන උපක්කිලේසවිමුත්තං උදයබ්බයඤාණං ආදිං කත්වා එතෙසු ඤාණේසු යොගෝ කරණීයෝ; පුන උදයබ්බයඤාණේ යොගෝ කම්මත්ථි

යොති වෙ? ලක්ඛණසල්ලක්ඛණදෝ, උදයබ්බයඤාණං හි භඟවා දසහි උපක්කිලෙසෙහි උපක්කිලිට්ඨං සුත්වා යාථාවසරසතෝ තිල ක්ඛණං සල්ලක්ඛෙතුං නාසක්කි, උපක්කිලෙසවිමුත්තකං පඤ්ඤා සක්කොති, තස්මා ලක්ඛණසල්ලක්ඛණවසෙනෙව පුන යොගා කරණීයතා; ලක්ඛණානි පන කිස්ස අමනසිකාරා භගවා පටික්ඛිත්තභාවතා න උප ඨහන්ති? අනිච්චලක්ඛණං තාව උදයබ්බයානං අමනසිකාරා සහතෙ යා පටික්ඛිත්තභාවතා න උපඨාති; දුක්ඛලක්ඛණං අභික්ඛණසම්පටිපීළන සස අමනසිකාරා ඉරියාපථෙහි පටික්ඛිත්තභාවතා නුපඨාති; අනත්තලක්ඛණං නානාධාතුවිනිබ්භොගස්ස අමනසිකාරා සතෙනපටික්ඛිත්ත තානුපඨාති; උදයබ්බයං පනපරිඝනෙඝනතාගාළ්හකාපිතා යඅනිච්චලක්ඛණංයාථාවසරසතෝ උපඨාති, අභික්ඛණසම්පටිපීළනං මනසිකතා ඉරියාපථෙඋග්ඝාටිතෙ දුක්ඛලක්ඛණංයාථාවසරසතොඋප ඨාති. නානාධාතුයෝ විනිබ්භුජිත්වා සතචිරිබ්භොගෙ කතෙ අත තලක්ඛණං යාථාවසරසතෝ උපඨාති. එවඤ්ච අනිච්චං අනිච්චල ක්ඛණං, දුක්ඛං දුක්ඛලක්ඛණං, අනත්තා අනත්තලක්ඛණන්ති අයං විභාගෝ වෙදිතබ්බෝ, තත්ථ "අනිච්ච"න්ති ඛන්ධපඤ්චකං, කස්මා? උප්පාදවයඤ්ඤථත්තභාවාභුත්වාභාවතොච, උප්පාදවයඤ්ඤථත්තං අනිච්චලක්ඛණං, භුත්වා අභාවසඛ්ඛාතෝ වා ආකාරවිකාරෝ; ඉදනි ච්චං තං දුක්ඛන්ති වචනතෝ පන තදෙව ඛන්ධපඤ්චකං දුක්ඛං, කස්මා? අභික්ඛණපටිපීළනා, අභික්ඛණපටිපීළනාකාරෝ දුක්ඛලක්ඛණං; යං දුක්ඛං තදනත්තාති පන වචනතෝ තදෙව ඛන්ධපඤ්චකං අණ ත්තා, කස්මා? අවසවත්තනතතෝ, අවසවත්තනාකාරෝ අනත්තල ක්ඛණං. තයිදං සබ්බම්පි අයං යොගාවචරෝ උපක්කිලෙසවිමුත්තෙන න විපරිපචනනවිපස්සනාසඛ්ඛාතෙන උදයබ්බයානුපස්සනාඤාණෙන න යාථාව සරසතෝ සල්ලක්ඛෙති; තස්සෙවං ස්ල්ලක්ඛෙන්තස්ස පුනපුනං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති රූපාරූපධම්මෙ තුලයතෝ තීරයතෝ තං ඤාණං තික්ඛං භුත්වා වහති, සඛ්ඛාරා ලහුං උපට්ඨහන්ති, ඤාණෙ තික්ඛවිභාවෙන සඛ්ඛාරෙසු ලහුං උපට්ඨහනතු උප්පාදංවා ඨිතිං වා පවත්තං වා නිමිත්තං වා න සම්පාපුණාති, ඛයවයභෙදනිරොධෙ යෙව සති සන්තිට්ඨති; තස්ස එවං උපජ්ජිත්වා එවං නාම සඛ්ඛාර ගතං නිරුජ්ඣනීති පස්සතෝ එතඤ්ඨානෙ භඞ්ගානුපස්සනං නා ම විපස්සනාඤාණං උපජ්ජති, යං සන්ධාය වුත්තං: "කථං ආරම්මණ පරිඤ්ඤා භඞ්ගානුපස්සනෙ පඤ්ඤා විපස්සනෙ ඤාණං? රූපරම්මණ තා චිත්තං උපජ්ජිත්වා භිජ්ජති, තං ආරම්මණං පරිඤ්ඤා තස්ස චි ත්තස්ස භඞ්ගං අනුපස්සති, අනුපස්සතීති කථං අනුපස්සති? අනිච්ච තා අනුපස්සති, නො නිච්චතෝ; දුක්ඛතෝ අනුපස්සති, නො සුඛතෝ; අනත්තතෝ අනුපස්සති, නො අත්තතෝ; නිබ්බින්ද

ති, නො නන්දති, විරජ්ජති, නො රජ්ජති; නිරොධෙති, නො සමුදෙති; පටිනිස්සජ්ජති, නො ආදියති; අනිච්චතො අනුපස්සනෙනා නිච්ච සඤ්ඤං පජහති, දුක්ඛතො අනුපස්සනෙනා සුඛසඤ්ඤං, අනත්ත තො අනුපස්සනෙනා අනත්තසඤ්ඤං, නිබ්බිඳනෙනා නන්දිං, විරජ්ජ නෙනා රාගං, නිරොධෙනෙතා සමුදයං, පටිනිස්සජ්ජනෙනා ආදානං පජහති; වෙදනාරම්මණතා සඤ්ඤාරම්මණතා සඞ්ඛාරාරම්මණතා විඤ්ඤාණාරම්මණතා චක්ඛාරම්මණතා —:පෙ:— ජරාමරණාරම්ම ණතා චිත්තං උපපජ්ජිත්වා භිජ්ජති —:පෙ:— පටිනිස්සජ්ජනෙනා ආදා නං පජහති.

වජ්ජුසඞ්කමිනා චෙව-පඤ්ඤාය ච වීථටනා,
ආවජ්ජනාබලං චෙව-පරිසඞ්ඛාවිපස්සනා.

ආරම්මණඤ්ඣයෙනාපි-උහො එකවවත්ථනා,
නිමරාධෙ අධිමුත්තතා-විගලඤඤණවිපස්සනා.

ආරම්මණං ච පරිසඞ්ඛා-භඞ්ගං ච අනුපස්සති,
පුඤ්ඤතො ච උපඨානං-අධිපඤ්ඤාවිපස්සනා.

කුසලෝ නීඝඤ්ඣුපස්සනාසු-චතුසුවපි විපස්සනාසු
තීසුපඨාහෙසු කුසලතා-නානාදීඝිසු න කම්පතීති.

තං ඤතඩ්ඨෙන ඤාණං, පජානනඨෙන පඤ්ඤා, තෙන වුච්ච තී ආරම්මණපරිසඞ්ඛා භඞ්ගානුපස්සනෙ පඤ්ඤා විපස්සනෙ ඤාණ" නන්ති. තත්ථ "ආරම්මණපරිසඞ්ඛා"ති යං කිඤි ආරම්මණං පරිසංඛාය ජානිත්වා, ඛයතො වයතා දිසවාති අත්ථෝ; "භඞ්ගානුපස්සනෙ ප ඤ්ඤා"ති තස්ස ආරම්මණං ඛයතො වයතා පරිසංඛාය උපපන්න ස්ස ඤාණස්ස භඞ්ගං අනුපස්සනෙ යා පඤ්ඤා, ඉදං විපස්සනෙ ඤාණ නන්ති වුත්තං; තං කථං හොතීති අයං නාව කථෙතුකම්යතා පුච්ඡාය අත්ථෝ. තතො යථාතං හොති, තං දස්සෙතුං "රූපාරම්මණතා"ති ආදී වුත්තං, තත්ථ "රූපාරම්මණතා චිත්තං උපපජ්ජිත්වා භිජ්ජති"ති රූ පාරම්මණං චිත්තං උපපජ්ජිත්වා භිජ්ජති, අථවා රූපාරම්මණභාවෙ චිත්තං උපපජ්ජිත්වා භිජ්ජතීති අත්ථෝ; "තං ආරම්මණං පරිසඞ්ඛා" ති තං රූපාරම්මණං පරිසංඛාය ජානිත්වා ඛයතො වයතා දිසවාති අත්ථෝ; "තස්ස චිත්තස්ස භඞ්ගං අනුපස්සති"ති යෙන චිත්තෙන තං රූපාරම්මණං ඛයතො වයතා දිඨං, තස්ස චිත්තස්ස අපරෙන චි ත්තෙන භඞ්ගං අනුපස්සතීති අත්ථෝ; තෙනාහු පොරාණා: "ඤතං ච ඤාණං ච උභො විපස්සති"ති. එසා ච "අනුපස්සති"ති අනු අනු පස්සති, අඤඤෙහි ආකාරෙහි පුනප්පුනං පස්සතීති අත්ථෝ; තෙනා

හ අනුපස්සතීති කථං අනුපස්සති? අනිච්චතෝ අනුපස්සතීති ආදි. තත්‍ථ යස්මා භගවතා නාම අනිච්චත්තාය පරමා කොටි, තස්මා සෝ භික්ඛානුපස්සනකෝ භයතාවවරෝ සබ්බං සංඛාරගතං අනිච්ච තෝ අනුපස්සති, නො නිච්චතෝ; තතෝ අනිච්චස්ස දුක්ඛත්තා දු ක්ඛස්ස අනත්තත්තා තදෙව දුක්ඛතෝ අනුපස්සති, නෙ සුඛතෝ, අනත්තතෝ අනුපස්සති, නො අත්තතෝ; යස්මා පන යං අනිච්චඤ්ච දුක්ඛමනත්තා නතං අභිනන්දිතබ්බං, යං ච අනභිනන්දිතබ්බං න තත්‍ථ රජ්ජිතබ්බං, තස්මා එතස්මිං භික්ඛානුපස්සනානුභාවෙන අනි ච්චං දුක්ඛමනත්තාති දිට්ඨෙ සංඛාරගතෙ නිබ්බින්දති, නෙ නන්දති, විරජ්ජති, නො රජ්ජති; සෝ එවං අරජ්ජනතෝ ලොකිකෙනෙව තාව ඤ්ඤෙන රාගං නිරොධෙති, නො සමුදෙති, සවුදයං න කරොතීති අත්‍ථො. අථවා සෝ එවං විරජ්ජනතා යථා දිඨං සංඛාරගතං, තථා අදි ට්ඨම්පි අනාගතය ඤ්ඤාණවෙගෙන නිරොධෙති, නො සමුදෙති, නිරොධ තොව මනසිකරොති, නිරොධමෙව පස්සති, නො සමුදයන්ති අ ත්‍ථො; සෝ එවං පටිපන්නතා පටිනිස්සජ්ජති, නො ආදියති; කිං වු ත්තං හොති? අයම්පි අනිච්චාදි අනුපස්සනා නදඛභවසෙන සබ්බං ඛන්ධාභිසංඛාරෙති කිලෙසානං පරිච්චජ්ජනතා සංඛතදෙසදස්සනෙ න ච තබ්බිපරීතෙ නිබ්බානෙ තන්නින්නතාය පක්ඛන්දනතා පරි ච්චාගපටිනිස්සග්ගො වෙව පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගො චාති වුච්චති; ත ස්මා තාය සමන්නාගතෝ භික්ඛු යථාවුත්තෙන නයෙන භාවිලෙසෙ පරි චවජ්ජති, නිබ්බානෙ ච පක්ඛන්දති, නාපි නිබ්බත්තනවසෙන කිලෙසෙ ආදියති, න අදෙසදස්සිතාවසෙන සංඛාරම්මණං; තෙන වුච්චති "පටිනිස්සජ්ජති තං ආදියතී"ති. ඉදනිස්ස තෙහි ඤ්ඤෙහියෙවඤ ධ ම්මානං පහානං හොති, තං දස්සෙතුං 'අනිච්චතෝ අනුපස්සතෙතා නිච්චසඤ්ඤං පජහති"ති ආදි වුත්තං. පෙ"නන්දි"නාභිසපිතිකං ත ණ්හං, සෙසං වුත්තනයමෙව. ඛාථාසුපත"විඤ්ඤඛ්ඛමනා"ති රූපස්ස භඞ්ගං දිස්වා පුන යෙන විහෙඨනභඞ්ගාදිකා, තස්සාපි භඞ්ගදස්ස නවසෙන පුරිමවත්ථුතා අඤ්ඤවත්ථුඛ්ඛමනා; "පඤ්ඤාය ච විවට්ට නා"ති උදයං පහාය වයෙ සන්තිට්ඨනා; "ආවජ්ජනාබලඤ්ඤවා"ති රූපස්ස භඞ්ගං දිස්වා පුන භඞ්ගාරම්මණස්ස චිත්තස්ස භඞ්ගදස්සන ත්‍ථං අනන්තරමෙව ආවජ්ජනසමඨනා; "පටිසංඛා විපස්සනා"ති එසා ආරම්මණපටිසංඛා භඞ්ගානුපස්සනා නාම. "ආරම්මණඤ්ඤියෙ න උභො එකවවත්ථනා"ති පවචකඛතා දිට්ඨස්ස ආරම්මණස්ස අත්ථ යෙන අනුගමනෙන යථා ඉදං තථා අතීතෙපි සංඛාරගතං භිජ්ජිත්ථ, අනාගතෙපි භිජ්ජිස්සතීති එවං උභින්නං එකසභාවෙනෙව වවත්ථප නනති අත්‍ථො; වුත්තම්පි චෙතං පොරාණෙහි:

සංවිජ්ජමානමහි විසුද්ධදස්සනතෝ-තදත්ථයං නෙති අතීතත්තාගතෙ, සබ්බෙපි සංඛාරගතා පලොකිනතෝ-උත්තාවබිත්‍ථු පුරිත්‍යෙවථඝතෙනි.

"නිරොධෙ අධිමුත්තතා"ති එවං උභින්නං භඞ්ගවසෙන එකව වත්ථානං කත්‍වා තත්‍ථේ යෙව භඞ්ගඛණ්ඩතෙ නිරොධෙ අධිමුත්තතා තඝාරුතා තන්නින්නතා තපොණතා තපපබ්භාරතානි අත්‍ථෝ. "වයලක්ඛණවිපස්සනා" නිඑත්‍ථවයලක්ඛණවිපස්සනා නාමාති වුත්තං හොති. "ආරම්මණං ච පටිසංඛා"නි පුරිමං ච රූපාදිආරම්මණං ඤා කීත්‍වා; "භඞ්ගං ච අනුපස්සති"නි තස්සාරම්මණස්ස භඞ්ගං දිස්වා ත දාරම්මණස්ස චිත්තස්ස භඞ්ගං අනුපස්සති. "සුඤ්ඤතෝ ච උපට්ඨාන" නති තස්සෙවං භඞ්ගං අනුපස්සතෝ සංඛාරාව භිජ්ජන්ති, නෙසං හෙ දෙ මරණං, න අඤ්ඤෙ කොචි අත්‍ථීති සුඤ්ඤතෝ උපට්ඨානං ඉජ්ඣ ති. තෙනාහු පොරාණා:

ඛන්ධා නිරුජ්ඣන්ති න වත්ථි අඤ්ඤෙ,
ඛන්ධාන භෙදෙ මරණන්ති වුච්චති,
තෙසං ඛයං පස්සති අප්පමත්තෙනා,
මණ්ඩං ච විජ්ඣං වජිරෙන යොනිසොති.

"අධිපඤ්ඤාවිපස්සනා"ති යාව ආරම්මණපටිසංඛා,යා ච භඞ්ගානු පස්සනා,යංච සුඤ්ඤතෝ උපට්ඨානං,අයං අධිපඤ්ඤාවිපස්සනා නාමා නි වුත්තං හොති. "කුසලෝ නීඝවානුපස්සනාසූ"ති අනිච්චානුපස්සනා දිසු නීසු ඤ්ඤොභික්ඛු; "චතුඝවාපි විපස්සනාසූ"ති නිබ්බිදාදීසු චතුසු විපස්සනාසු;"නීසුපට්ඨානෙසු කුසලතා"නි ඛයතෝ වයතෝ සුඤ්ඤ තෝ"නි ඉමස්මිං ච තිවිධෙ උපට්ඨානෙ කුසලතාය; "නානාදිට්ඨිසු න කම්පතී"නි සස්සතදිට්ඨාදිසු නානාපකාරාසු දිට්ඨිසු න වෙධති. සො එවං අවෙධමානො "අනිරුද්ධමෙව නිරුජ්ඣති, අභිනවමෙව භිජ්ජති"නි පවත්තමනසිකාරෝ දුබ්බලභාවත්තාවිය භිජ්ජමානස්ස, සුඛුමරජස්සෙව විප්පකිරියමානස්ස, තිලානං විය භජ්ජියමානානං සබ්බසංඛාරානං උපාදඨිතිපවත්තනිමිත්තා විස්සජ්ජිතා භෙදමෙ ව පස්සති. සො යථා නාම චක්ඛුමා පුරිසො පොක්ඛරණීතීරේ වා න දීතීරෙ ව, ඨිතො ථුල්ලථුසිතකෙ දෙවෙ වස්සෙන උදකපිට්ඨෙ ම හත්තමත්තානානි උදකබුබ්බුළකානි උප්පජ්ජිත්වා උප්පජ්ජිත්වා සීඝසී සං භිජ්ජමානානි පස්සෙය්‍ය,එවමෙව සබ්බසංඛාරා භිජ්ජන්ති භිජ්ජ න්තීති පස්සති. එවරූපං හි ඤාණං සන්ධාය වුත්තං භගවතා:

යථා බුබ්බුළකං පස්සෙ-යථා පස්සෙ මරීචිකං,
එවං ලොකං අවෙක්ඛන්තං-මච්චුරාජා න පස්සතීති.

තස්සෙවං සබ්බෙ සංඛාරා භිජ්ජන්ති භිජ්ජන්තීති අභිණ්හං පස්සතො අට්ඨානිසංසපරිවාරං භඞ්ගානුපස්සනාඤාණං බලප්පත්තං හොති; තත්‍රිමෙ අට්ඨානිසංසා: භවදිට්ඨිප්පහානං, ජීවිතනිකන්තිපරිච්චාගො, සදා යුත්තප්පයුත්තතා, විසුද්ධාජීවිතා, උස්සුක්කප්පහානං, විගතභයතා, ඛන්තිසොරච්චපටිලාභො, අරතිරතිසහනතානි. තෙනාහුපොරාණා:

ඉමානි අට්ඨගුණමුත්තමානි,
දිස්වා තහිං සම්මසනී පුනප්පුනං,
ආදිත්තවෙලසිරස්සුපමෝ මුනි,
භඞ්ගානුපස්සී අමතස්ස පත්තියා'ති.

**භඞ්ගානුපස්සනාඤාණං නිට්ඨිතං.**

තස්සෙවං සබ්බසංඛාරානං ඛයවයභෙදනිරොධාරම්මණං භඞ්ගානුපස්සනං ආසෙවනන්තස්ස භාවෙනන්තස්ස බහුලිකරොනන්තස්ස සබ්බභවයොනිගතිට්ඨිතිසත්තාවාසෙසු පභෙදකා සංඛාරාභිඛෙ ජීවිතුකාමස්ස හිරුකපුරිසස්ස සීහ- ව්‍යග්ඝ- දීපි- අච්ඡ- තරච්ඡ- යක්ඛ- රක්ඛස- චණ්ඩගොණ- චණ්ඩකුක්කුර- පභින්නමදචණ්ඩහත්ථි- ඝොරආසිවිස- අසනිවිචක්ක- ජ්‍වලිතඅඞ්ගාරකාසුආදයො විය මහාභයා ඉච්ඡා උපට්ඨහන්ති; තස්ස "අතීතා සංඛාරා නිරුද්ධා, පච්චුප්පන්නා නිරුජ්ඣන්ති, අනාගතෙ නිබ්බත්තනකසංඛාරාපි එවමෙව නිරුජ්ඣිස්සන්තීති පස්සතො එතස්මිං ඨානෙ භයතුපට්ඨානඤාණං නාම උප්පජ්ජති; තත්‍රායං උපමා: එකිස්සා කිර ඉත්ථියා තයො පුත්තා රාජපරාධිකා, තෙසං රාජා සීසච්ඡෙදං ආණාපෙසි, සා පුත්තෙහි සද්ධිං ආභාතනං අගමාසි, අථස්සා ජෙට්ඨපුත්තස්ස සීසං ඡින්දිත්වා මජ්ඣිමස්ස ඡින්දිතුං ආරභිංසු, සා ජෙට්ඨස්ස සීසං ඡින්නං මජ්ඣිමස්ස ච ඡිජ්ජමානං දිස්වා කණිට්ඨමෙ ආලයං විස්සජ්ජි අයම්පි එතෙසං යෙව යදිසො භවිස්සතීති. තස්ස තස්සා ඉත්ථියා ජෙට්ඨතස්ස ඡින්නසීසදස්සනං විය යොගිනො අතීතසඞ්ඛාරානං නිරොධදස්සනං; මජ්ඣිමස්ස ඡිජ්ජමානසීසදස්සනං විය පච්චුප්පන්නානං නිරොධදස්සනං; අයම්පි එතෙසං යෙව සදිසො භවිස්සතීති කණිට්ඨපුත්තමෙ ආලයවිස්සජ්ජනං විය අනාගතෙපි නිබ්බත්තනකසංඛාරා භිජ්ජිස්සන්තීති අනාගතානං නිරොධදස්සනං. තස්සෙවං පස්සතො එතස්මිං ඨානෙ උපජ්ජති භයතුපට්ඨානඤාණං. අපරාපි උපමා: එකා කිර පුනිපජා ඉත්ථි දස දරකෙ විජායි, තෙසු නව මතා, එකො හත්ථගතො මරති, අපරො කුච්ඡියං, සා නව දරකෙ මතෙ දසමං ච මියමානං දිස්වා කුච්ඡිගතෙ ආලයං විස්සජ්ජි, අයම්පි එතෙසං යෙව

යදිසෝ භවිස්සතීති. තස්ස තස්සා ඉත්ථියා නවන්නං දූරකානං මරණානුස්සරණං විය යොගිනෝ අතීතසංඛාරානං නිරෝධදස්සනං; හත්ථගතස්ස මියමානභාවදස්සනං විය යොගිනෝ පච්චුප්පන්නානං නිරෝධදස්සනං; කුච්ඡිගතේ ආලයවිස්සජ්ජනං විය අනාගතානං නිරෝධදස්සනං. තස්සෙවං පස්සතෝ එතස්මිං ඛණේ උපජ්ජති භයතුපට්ඨානඤාණං. භයතුපට්ඨානඤාණූපපන්නා භායති න භායතීති? න භායති, තං හි "අතීතා සංඛාරා නිරුද්ධා, පච්චුප්පන්නා නිරුජ්ඣන්ති, අනාගතා නිරුජ්ඣිස්සන්තී"ති නිරණ්ණත්තමේව හොති; තස්මා යථාඤාම චක්ඛුමා පුරිසෝ නගරවාරේ නිස්සෝ අඛාරකාසුයෝ ඔලෝකයමානෝ සයං න භායති, කේවලං ගිස්ස යේ යේ එත්ථ නිපතිස්සන්ති, සබ්බේ අනපපකං දුක්ඛමනුභවිස්සන්තීති නිරණ්ණත්තමේව හොති; යථාවා පන චක්ඛුමා පුරිසෝ ඛදිරසූලං අයසූලං සුවණ්ණසූලන්ති පටිපාටියා ඨපිතං සූලත්තයං ඔලෝකයමානෝ සයං න භායති, කේවලං ගිස්ස යෙ යෙ ඉමෙසු සූලෙසු නිපතිස්සන්ති, සබ්බේ අනපපකං දුක්ඛමනුභවිස්සන්තීති නිරණ්ණත්තමේව හොති, එවමේව භයතුපට්ඨානඤාණං සයං න භායති, කේවලං ගිස්ස අඛාරකාසුත්තයසදිසෙසු සූලත්තයසදිසෙසු ච තීසු භවෙසු "අතීතා සංඛාරා නිරුද්ධා, පච්චුප්පන්නා නිරුජ්ඣන්ති, අනාගතා නිරුජ්ඣිස්සන්තී"ති නිරණ්ණත්තමේව හොති. යස්මා පනස්ස කේවලං සබ්බභවයෝනිගතිවිඤ්ඤාණට්ඨිතිසත්තාවාසසංඛාරා ව්‍යසනාපන්නා සප්පටිභයා හුත්වා භයතෝ උපට්ඨහන්ති, තස්මා භයතුපට්ඨානන්ති වුච්චති; එවං භයතෝ උපට්ඨානෙ පනස්ස අයං පාළි: **අනිච්චතෝ මනසිකරොතෝ කිං භයතෝ උපට්ඨාති? දුක්ඛතෝ අනත්තතෝ මනසිකරොතෝ කිං භයතෝ උපට්ඨාතීති? අනිච්චතෝ මනසිකරොතෝ නිමිත්තං භයතෝ උපට්ඨාති, දුක්ඛතෝ මනසිකරොතෝ පවත්තං භයතෝ උපට්ඨාති, අනත්තතෝ මනසිකරොතෝ නිමිත්තං ච පවත්තං ච භයතෝ උපට්ඨාතී**ති. තත්ථ "නිමිත්ත"න්ති සංඛාරනිමිත්තං, අතීතානාගත පච්චුප්පන්නානං සංඛාරානමෙවෙතං අධිවචනං; අනිච්චතෝ මනසිකරොතෝ හි සංඛාරානං මරණමේව පස්සති, තෙනස්ස නිමිත්තං භයතෝ උපට්ඨාති; "පවත්ත"න්ති රූපාරූපභවපවත්තිං, දුක්ඛතෝ මනසිකරොතෝ හි සුඛසම්මතාය පි පවත්තියා අභිණ්හපටිපීළනභාවමෙව පස්සති, තෙනස්ස පවත්තං භයතෝ උපට්ඨාති. අනත්තතෝ මනසිකරොතෝ පන උභයමෙතං සුඤ්ඤගාමං විය මරිචිවනිබ්බනගරාදීනි විය ච රිත්තං තුච්ඡං සුඤ්ඤං අස්සාමිකං අපරිණායකං පස්සති; තෙනස්ස නිමිත්තං ච පවත්තං ච උභයං භයතෝ උපට්ඨානීති.

භයතුපට්ඨානඤාණං නිට්ඨිතං.

තස්ස තං භයතුපට්ඨානඤාණං ආසෙවන්නතස්ස භාවෙන්නතස්ස බ හුලීකරොන්නතස්ස සබ්බභවයොනිගතිඨිතිසත්තාවාසෙසු නෙව තා ණං න ලෙණං න ගති න පටිසරණං පඤ්ඤයති; සබ්බභවයොනි ගතිඨිතිනිවාසගතෙසු සංඛාරෙසු එකසංඛාරෙපි පඤ්ඤා වා පරාමා සො වා න හොති; තයො භවා විතවිකඛ්ධාරපුඤ්ඤඅඛ්ධාරකාසු යො විය,විඤ්ඤාරොමහාභූතා ඝොරවිසාසිවිසාවිය,පඤ්චකඛන්ධාඋකඛි ත්තාසිකවධකා විය, ඡ අජ්ඣත්තිකායතනානි සුඤ්ඤගාමො විය, ඡ බාහිරායතනානි ගාමඝාතකචොරා විය, සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො නව ව සත්තාවාසා එකාදසහි අග්ගිහි ආදිත්තා සම්පජ්ජලිතා සජෝ තිභූතා විය ව, සබ්බ සංඛාරා ගණ්ඩභූතා රොගභූතා සල්ලභූතා අඝභූතා ආබාධභූතා විය ව නිරස්සාදා නිරසා මහාආදීනවරාසිභූතා හුත්වා උපට්ඨහන්ති; කථං? සුඛෙන ජීවිතුකාමස්ස හිරූකපුරිසස්ස ර මණීයාකාරසණ්ඨිතම්පි සවාළකම්ව වනගහනං, සඝදූලා විය ගුහා, සඝාහරක්ඛසං විය උදකං,සම්පඝිතඛග්ගා විය පච්චත්ථිකා,ඝවිසංවිය භොජනං, සවොරෝ විය මඤ්ඤා, ආදිත්තම්ව අගාරං, උය්‍යුත්තසෙ නාවිය රණභූමි;යථාහි සො පුරිසො එතානි සවාළකවනගහනාදීනි ආගම්ම භීතෝ සංවිග්ගෝ ලොමහට්ඨජාතෝ සමන්තතෝ ආදීනවමෙ ව පඝ්ඝති, එවමෙවායං යොගාවචරෝ භඞ්ගානුපඝ්ඝනාවසෙන සබ්බ සංඛාරෙසු භයතෝ උපට්ඨිතෙසු සමන්තතෝ නිරසං නිරස්සාදං ආ දීනවමෙව පඝ්ඝති; තඤෙවං පඝ්ඝතො ආදීනවඤාණං නාම උපප න්නං හොති. යං සන්ධාය ඉදං වුත්තං: "කථං?භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා ආදීනවෙ ඤාණං, උපපාදෙ භයනති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා ආදී නවෙ ඤාණං, පවත්තෙ භයනති, නිමිත්තං භයනති, ආයූහනා භය නති, පටිසන්ධි භයනති, ගති භයනති, නිබ්බත්තිං භයනති, උපප ත්ති භයනති, ජාති භයනති, ජරා භයනති, ව්‍යාධි භයනති, මරණං භයනති, සොකො භයනති,පරිදෙවො භයනති, උපායාසො භයනති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා ආදීනවෙඤාණං. අනුප්පාදෙ ඛෙමන්ති සන්ති පදෙ ඤාණං, අප්පවත්තං —:පෙ:— අනුප්පායාසො ඛෙ මන්ති සන්තිපදෙ ඤාණං; උපපාදෙ භයං අනුප්පාදෙ ඛෙමන්ති සන්තිපදෙ ඤාණං; පවත්තං —:පෙ:— උපායාසෙ භයං, අනුප්පායා සෙ ඛෙමන්ති සන්තිපදෙ ඤාණං; උප්පාදෙ දුක්ඛන්ති භයතුපට්ඨා නෙ පඤ්ඤා ආදීනවෙ ඤාණං; පවත්තං —:පෙ:— උපායාසෙ දුක්ඛ න්ති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා ආදීනවෙ ඤාණං; අනුප්පාදෙ සුඛන්ති සන්තිපදෙ ඤාණං, අප්පවත්තං —:පෙ:— අනුප්පායාසෙ සුඛන්ති ස න්තිපදෙ ඤාණං; උපපාදෙ දුක්ඛං අනුප්පාදෙ සුඛන්ති සන්ති පදෙ ඤාණං;පවත්තං—:පෙ:—උපායාසෙ දුක්ඛං, අනුප්පායාසෙ සු

ඛන්ධාභිසඞ්ඛාරභවූපපත්තිවසේන පඤ්ච ඨානානි ඒකතෝ කත්වා වුත්තං. තත්ථ ඛන්ධා නාම රූපක්ඛන්ධාදයෝ චත්තාරෝ. අභිසඞ්ඛාරා නාම පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදයෝ තයෝ. භවූපපත්තියෝ නාම කාමභවූපපත්ති ආදයෝ තයෝ. තත්ථ ඛන්ධා ච අභිසඞ්ඛාරා ච ඛන්ධාභිසඞ්ඛාරා. භවූපපත්තියෝ ච භවූපපත්තියෝ ච භවූපපත්තිවසේන ඛන්ධාභිසඞ්ඛාරභවූපපත්තිවසේන. ඒකතෝ කත්වා වුත්තන්ති සම්බන්ධිත්වා වුත්තං. ඛන්ධාභිසඞ්ඛාරභවූපපත්තිවසේන ඒකතෝ කත්වා වුත්තන්ති වා පාඨෝ. තත්ථ ඛන්ධාභිසඞ්ඛාරභවූපපත්තිවසේන ඒකතෝ කත්වා වුත්තන්ති

"උපපාදං ච පවත්තං ච-නිමිත්තං දුක්ඛතන්ති පස්සති,
ආයූහනං පටිසන්ධිං-ඤාණං ආදීනවෙ ඉදං"නන්ති ච,
"ආදීනවෙ (පන) ඤාණං-පඤ්චඞ්ගානෙසු ජායති"නි ච.

"අනුපපාදෙ ඛෙමන්ති සන්තිපදෙ ඤාණං"න්ති ආදි පන ආදීනවඤාණස්ස පටිපක්ඛඤාණදස්සනත්ථං වුත්තං; භයතුපඨානෙන වා ආදීනවං දිස්වා උබ්බිග්ගහදයානං අභයගාමී අත්ථි ඛෙමං නිරාදීනවන්ති අස්සාසජනනත්ථම්පි එතං වුත්තං. යස්මා වා පනස්ස උපපාදාදයො භයතො සුප්පතිතා හොන්ති, තස්ස තප්පටිපක්ඛනින්නං චිත්තං හොති, තස්මා භයතුපට්ඨානවසෙන සිඛස්ස ආදීනවඤාණස්ස ආනිසංසදස්සණත්ථමෙතං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එත්ථ ච යං භයං, තං යස්මා නියමතො දුක්ඛං, තං වට්ටාමිසලොකාමිසභිලෙසාමිසෙහි අවිප්පමුත්තත්තා සාමිසමෙව; යං ච සාමිසං, තං සංඛාරමත්තන්තමෙව; තස්මා උපපාදෙ දුක්ඛන්ති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා ආදීනවෙ ඤාණන්ති ආදි වුත්තං. එවං සන්තෙපි භයාකාරෙන දුක්ඛාකාරෙන සාමිසාකාරෙනාති එවං ආකාරනානත්තතො පවත්තිවසෙනෙවෙත්ථ නානත්තං වෙදිතබ්බං. "දසඤාණෙ පජානනී"ති ආදීනවඤාණං පජානනෙනා උපපාදුදිවත්ථුකානි පඤ්ච අනුපපාදුදිවත්ථුකානි පඤ්චාති දස ඤාණෙ පජානාති පටිවිජ්ඣති යථාකරොති. "මිනනා ඤාණානං කුසලතා"නි ආදීනවඤාණස්ස වෙව සන්තිපදඤාණස්ස චානි ඉමෙසං චිත්තං කුසලතාය; "නානාදිට්ඨිසු න කම්පති"නි පරම දිට්ඨමනිබ්බානාදිවසෙන පවත්තාසු දිට්ඨිසු න වෙධති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති. **ආදීනවානුපස්සනාඤාණං නිට්ඨිතං.**

සො එවං සබ්බසංඛාරෙ ආදීනවතො පස්සනෙනා සබ්බභවයොනිගතිවිඤ්ඤාණට්ඨිතිසත්තාවාසගතෙ දිට්ඨාදීනවෙ සඛෙදතෙ සඞ්ඛාරගතෙ නිබ්බින්දති උක්කණ්ඨති නාභිරමති; සෙය්‍යථාපි නාම චිත්තකූටපබ්බතපාදුභිරතො සුවණ්ණරාජහංසො අසුචිම්හි වණ්ඩාලගාමවාරවාටෙ නාභිරමති, සත්තසු මහාසරෙසු යෙව අභිරමති, එවමෙව අයම්පි යොගිරාජහංසො සුපරිදිට්ඨාදීනවෙ සඛෙදතෙ සංඛාරගතෙ නාභිරමති, භාවනාරාමතාය පන භාවනාරතියා සමන්නාගතත්තා සත්තසු අනුපස්සනාසු යෙව රමති. යථා ච සුවණ්ණපඤ්ජරෙ පක්ඛිත්තො සීහො ම්ගරාජා නාභිරමති, තියොජනසහස්සවිත්ථතෙ පන හිමවන්තෙ යෙව රමති, එවමයං යොගීසීහොපි තිවිධෙ සුගතිභවෙපි නාභිරමති, තීසු පන අනුපස්සනාසු යෙව රමති. යථාව සබ්බසෙතො සත්තපතිට්ඨො ඉබ්මා වෙහාසඛමතො ශ්‍රද්ධනෙනා නාගරාජා නගරමඤ්ඤි නාභිරමති, හිමවති ශ්‍රද්ධන්තදහගහ

නෙයෙව අභිරමති, එවමයං යොගීවරවාරණෝ සබ්බසඞ්ඛාරගතෙ නාභිරමති, "අනුපපාදෙ ඛෙමං"නති ආදිනා නයෙන දිවෙ සනයිපදෙ යෙව අභිරමති, තනනින්නතපොණතපබ්භාරමානසෝ හොතීති. **නිබ්බිදානුපස්සනාඤාණං නිට්ඨිතං.**

තම්පනෙතං පුරිමෙන ඤාණචයෙන අත්තතෝ එකං, තෙනාහු පොරාණා: "භයතුපට්ඨානං එකමෙව තීණි නාමානි ලභති, සබ්බසඞ්ඛාරෙ භයතෝ අදස්සනි භයතුපට්ඨානං නාම ජාතං, තෙසු යෙව සඞ්ඛාරෙසු ආදීනවං උපපාදෙතීති ආදීනවානුපස්සනා නාම ජාතං, නෙසු යෙව සඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දමානං **උපපන්නන්ති** නිබ්බිදානුපස්සනා නාම ජාත"නති. පාළියමපි වුත්තං: **යා ච භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා යඤ්ච ආදීනවෙඤාණං යා චනිබ්බිදා ඉමෙ ධම්මා එකත්ථා ව්යඤ්ජනමෙව නානන්ති.** ඉමිනා පන නිබ්බිදානුඤාණෙන ඉමස්ස ඛුලපුත්තස්ස නිබ්බින්දනතස්ස උකඛණ්ඩනතස්ස අනභිරමනතස්ස සබ්බභවයොනිගති විඤ්ඤාණට්ඨිතිසත්තාවාස ගතෙසු සහෙදකෙසුසංඛාරෙසු එකසංඛාරෙපි චිත්තං න සජ්ජති. න ලඟති නබජ්ඣති, සබ්බසමා සංඛාරගතා මුච්චිතුකාමං නිස්සරිතුකාමං හොති; යථාකිං? යථා නාම ජාලබන්ධනරගතො මචෙඡා, සපපමුඛගතො මණ්ඩූකො, පඤ්ජර පක්ඛිතෙතා වනාඛුක්ඛුටෝ, දළහපාසවගතෝ මිගෝ, අභිතුණ්ඩික හත්ථගතෝ සපෙපා, මහාපබ්භකපක්ඛනෙතා ඛුඤ්ජරෝ, සුපණ්ණමුඛගතෝ නාගරාජා, රාහුමුඛප්පවිට්ඨා චන්දෝ, සපත්තපරිවාරිතෝ පුරිසොති එවමාදයෝ තතෝ තතෝ මුච්චිතුකාමා නිස්සරිතුකාමාව හොන්ති; එවං තස්ස යොගිනෝ චිත්තං සබ්බසෝ සඞ්ඛාරගතා මුච්චිතුකාමං නිස්සරිතුකාමං හොති. අථස්ස එවං සබ්බසඞ්ඛාරෙසු විගතාලයස්ස සබ්බසෝ සඞ්ඛාරගතා මුච්චිතුකාමස්ස උපජ්ජති මුච්චිතුකම්‍යතාඤාණං නති. **මුච්චිතුකම්‍යතාඤාණං නිට්ඨිතං.**

සොඑවං සබ්බභවයොනිගතිවිඤ්ඤාණට්ඨිතිනිවාසගතෙහි සහෙදකෙහි සඞ්ඛාරෙහි මුච්චිතුකාමොං සබ්බසෝ සඞ්ඛාරගතා මුච්චිතුං පුන තෙ එව සඞ්ඛාරෙ පටිසඞ්ඛානුපස්සනාඤාණෙන තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා පරිගණ්හාති; සෝ සබ්බසඞ්ඛාරෙ අනිච්චතොතිකතෙ තාව කාලිකතෝ උපපාදවයපරිච්ඡින්නතෝ පලොකතෝ චලතෝ පභඞ්ගතෝ අද්ධුවතෝ විපරිණාමධම්මතෝ අසාරකතෝ විභවතෝ සඞ්ඛතතෝ මරණධම්මතොතිආදීනිකාරණෙනිඅනිච්චානිපස්සති. අභිණ්හපටිපීළනතෝ දුක්ඛමතෝ දුක්ඛවත්ථුතෝ රොගතෝ ගණ්ඩතෝ සල්ලතෝ අඝතෝ ආබාධතෝ ඊතිතෝ උපද්දවතෝ භයතෝ උපසග්ගතෝ අත්තාණතෝ අලෙණතෝ අසරණතෝ ආදීනවතෝ

අසමූලතො වධකතො සාසවතො මාරාමිසතො ජාතිධම්මතො ජරා ධම්මතො ව්‍යාධිධම්මතො සොකධම්මතො පරිදෙවධම්මතො උපා යාසධම්මතො සංකිලෙසිකධම්මතොති ආදීහි කාරණෙහි දුක්ඛානි පස්සති. අජ්ඣත්තතො දුග්ගන්ධතො ජෙගුච්ඡතො පටිකූලතො අමණ්ඩනාරහතො විරූපතො බීභච්ඡතොති ආදීහි කාරණෙහි දුක්ඛ ලක්ඛණස්ස පරිවාරභූතතො අසුභතො පස්සති. පරතො රිත්තතො තුච්ඡතො සුඤ්ඤතො අස්සාමිකතො අනිස්සරතො අවසවත්ති තොති ආදීහි කාරණෙහි අනත්තතො පස්සති. එවං හි පස්සතා නෙන නිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඛ්ඛාරා පරිග්ගහිතා නාම හොන්ති. කස්මා පනායමෙතෙ එවං පරිග්ගණ්හාතීති? මුඤ්චනත්ථං උපා යාසමුපාදනත්ථං, තත්‍රායං උපමා: එකො කිර පුරිසො මච්ඡෙ ගහෙ ස්සාමීති මච්ඡබීජං ගහෙත්වා උදකෙ ඔඩ්ඩෙ පෙසි, සො බීජමුඛෙන හත්ථං ඔතාරෙත්වා අඤ්ඤා උදකෙ සප්පං ගීවාය ගහෙත්වා මච්ඡා මෙ ගහිතොති අත්තමනො අහොසි, සො මහා වත මයා මච්ඡෙ ලද්ධොති උක්ඛිපිත්වා පස්සන්තො සොවත්තිකත්තායදස්සනෙනසප්පා නි සඤ්ජානිත්වා භීතො ආදීනවං දිස්වා ගහණෙ නිබ්බින්නො මුච්චි තුකාමො හුත්වා මුඤ්චනත්ථං උපායං කරොන්තො අගහනඔහුඨතො පත්ථාය හත්ථං නිබ්බෙඨෙත්වා බාහුං උක්ඛිපිත්වා උපරිසීසෙ වෙතයො වාරෙ ආවිඤ්ඡිත්වා සප්පං දුබ්බලං කත්වා 'ගච්ඡ දුට්ඨ සප්පා"ති නිස්ස ජ්ජිත්වා වෙගෙන තළාකපාලිං ආරුය්හ මහන්තස්ස වත ඉමස්සප ස්ස මුඛතො මුත්තාමිහිනි ආගතමග්ගං ඔලොකයමානා අට්ඨාසි; තස්ස තස්ස පුරිසස්ස මච්ඡොති සප්පං ගීවාය ගහෙත්වා තුට්ඨකාලො විය ඉමස්සාපි යොගිනො ආදිතොව අත්තභාවං පටිලභිත්වා තුට්ඨ කාලො; තස්ස බීජමුඛතො සීසං නිහරිත්වා සොවත්තිකභයදස්සනං විය ඉමස්ස ඝනවිනිබ්බොගං කත්වා සඛ්ඛාරෙසු නිලක්ඛණදස්සනං; තස්ස භීතකාලො විය ඉමස්ස භයතුපට්ඨානඤාණං; තතො ආදීනව දස්සනං විය ආදීනවානුපස්සනාඤාණං; ගහණෙ නිබ්බින්දනං විය නිබ්බිදානුපස්සනාඤාණං; සප්පා මුච්චිතුකාමතා විය මුඤ්චිතුකම්‍යතා ඤාණං; මුඤ්චනස්ස උපායකරණං විය පටිසඞ්ඛානුපස්සනාඤාණෙන සඛ්ඛාරෙසු නිලක්ඛණාරොපනං; යථානි සො පුරිසො සප්පං ආවිඤ්ඡි ත්වා දුබ්බලං කත්වා නිච්චතනිං ඛසිතුං අසමත්ථභාවං පාපෙත්වා සුමු තතං මුඤ්චති, එවමයං යොගාවචරො නිලක්ඛණාරොපනෙන සඛ්ඛා රෙ ආවිඤ්ඡිත්වා දුබ්බලෙ කත්වා පුන නිච්චසුඛසුභඝනතාකාරෙන උපට්ඨාතුං අසමත්ථතං පාපෙත්වා සුමුතතං මුඤ්චති; තෙන වුත්තං "මුඤ්චනස්ස උපායසමුපාදනත්ථං එවං පරිගණ්හාතී"ති. එත්තාවතා තස්ස උපපන්නාහොන්ති පටිසංඛාඤාණං, සංඝාරායවුත්තං "අනිච්චතො

මනසිකරොතෝ කිං පටිසඞ්ඛාඤාණං උප්පජ්ජති? දුක්ඛතෝ අනත්තතෝ මනසිකරොතෝ කිං පටිසඞ්ඛාඤාණං උප්පජ්ජති? අනිච්චතෝ මනසිකරොතෝ නිමිත්තතෝ පටිසඞ්ඛාඤාණං උප්පජ්ජති, දුක්ඛතෝ මනසිකරොතෝ පවත්තතෝ පටිසඞ්ඛාඤාණං උප්පජ්ජති, අනත්තතෝ මනසිකරොතෝ නිම්මිත්තතෝ ච පවත්තතෝ ච පටිසඞ්ඛාඤාණං උප්පජ්ජතී"ති. එත්ථ ච "නිමිත්තතෝ පටිසඞ්ඛා"තී සඞ්ඛාරනිමිත්තතෝ අද්ධුවතාවකාලිකතාති අනිච්චලක්ඛණවසෙන ජානිත්වා; කාමං ච පන පඨමං ජානිත්වා පච්ඡා ඤාණං උප්පජ්ජති, වෙභාරවසෙන පන "මනං ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණ"න්ති ආදීනි විය එවං වුච්චති; එකක්ඛණයෙන වා පුරිමං ච පච්ඡිමං ච එකං කත්වා එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉමිනා නයෙන ඉතරසම්මපි පදද්වයෙ අත්ථෝ වෙදිතබ්බොති.

### පටිසඞ්ඛානුපස්සනාඤාණං නිට්ඨිතං.

සෝ එවං පටිසඞ්ඛානුපස්සනාඤාණෙන ඝබ්බෙ සඞ්ඛාරා සුඤ්ඤතෝ පරිග්ගහෙත්වා පුන සුඤ්ඤමිදං අත්තෙන වා අත්තනියෙන වාති විකොපිකං සුඤ්ඤතං පරිග්ගණ්හාති. සෝ එවං නෙව අත්තානං, න පරං කිඤ්චි අත්තනො පරික්ඛාරභාවෙ සීතං දිස්වා පුන "නාහං ක්වචිනි කස්සචි කිඤ්චන තස්මිං, න ච මම ක්වචනි කිස්මිඤ්චි කිඤ්චනත්ථී"නි යා එත්ථ වත්තුකොපිකා සුඤ්ඤතා ඨපිතා, තං පරිග්ගණ්හාති; කථං? අයං හි "නාහං ක්වචනී"නි ක්වචි අත්තානං න පස්සති; "කස්සචි කිඤ්චන තස්මි"නති අත්තනො අත්තානං කස්සචි පරස්ස කිඤ්චනභාවෙ උපනෙතබ්බං න පස්සති, භාතිවිඤ්ඤෙ භාතරං සහායඤ්ඤෙ වා සහායං පරික්ඛාරඤ්ඤෙ වා පරික්ඛාරං මඤ්ඤදිත්වා උපනෙතබ්බං න පස්සතීති අත්ථො. "න ච මම ක්වචනි"නි එත්ථ මමසද්දං තාව ඨපෙත්වා "න ච ක්වචනි" පරස්ස ච අත්තානං ක්වචි න පස්සතීති අත්ථො; ඉදානි මමසද්දං ආහරිත්වා "මම කිස්මිඤ්චි කිඤ්චනත්ථී"නි සො පරස්ස අත්තා මම කිස්මිඤ්චි කිඤ්චනභාවෙ අත්ථීති න පස්සතීති, අත්තනො භාතිවිඤ්ඤෙ වා භාතරං සහායඤ්ඤෙ වා සහායං පරික්ඛාරඤ්ඤෙ වා පරික්ඛාරන්ති කිස්මිඤ්චි ඨානෙ පරස්ස අත්තානං ඉමිනා කිඤ්චනභාවෙන උපනෙතබ්බං න පස්සතීති අත්ථො. එවමයං යස්මා නෙව කත්ථචි අත්තානං පස්සති, න තං පරස්ස කිඤ්චනභාවෙ උපනෙතබ්බං පස්සති, න පරස්ස අත්තානං අත්තනො කිඤ්චනභාවෙ උපනෙතබ්බං පස්සති, තස්මානෙන වත්තුකොපිකා සුඤ්ඤතා පරිග්ගහිතා හොතීති. එවං වත්තුකොපිකං සුඤ්ඤතං පරිග්ගහෙත්වා පුන ඡඅභාකාරෙහිසුඤ්ඤතංපරිග්ගණ්හාති, කථං? "චක්ඛුසුඤ්ඤං අත්තෙන වා අත්තනියෙන වා නිච්චෙන වා ධ්‍රුවෙන වාසස්සතෙන වා අවිපරිණා

මධමෙමනවා -:පෙ:- මනොසුඤ්ඤා,රූපා සුඤ්ඤා—:පෙ:—ධම්මාසුඤ්ඤා, චක්ඛු විඤ්ඤාණං-:පෙ:-මනොවිඤ්ඤාණංචක්ඛුසම්ඵස්සෝ"ති එවං යාවජරාමරණා නයොනෙතබ්බා. එවංඡභාකාරෙහිසුඤ්ඤතං පරිගහෙත්වා පුනඅඪභාකාරෙහිපරිගහණත්ථාති, සෙය්‍යථිදං? රූපංඅසාරංනිස්සාරංසාරූපගතංනිච්චසාරසාරෙනවාධ්‍රුවසාරසාරෙනවාසුඛසාරසාරෙනවාඅත්තසාරසාරෙනවානිච්චෙනවා ධ්‍රුවෙනඋසසතෙනවා අවිපරිණාමධම්මෙන වා, වෙදනා සඤ්ඤා සඞ්ඛාරා විඤ්ඤාණං, චක්ඛු -:පෙ:-ජරාමරණං අසාරං නිස්සාරං සාරූපගතං නිච්චසාරසාරෙන වා ධ්‍රුවසාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිච්චෙන වා ධ්‍රුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමධම්මෙන වා; යථා නළො අසාරෝ නිස්සාරෝ සාරූපගතෝ, යථා එරණ්ඩා, යථා උදුම්බරෝ, යථා සෙතවච්ඡා, යථා පාලිභද්දකෝ, යථා ඵෙණපිණ්ඩෝ, යථා උදකබුබ්බුළං, යථා මරීචි, යථා කදලික්ඛන්ධෝ, යථා මායා අසාරා නිස්සාරා සාරූපගතා; එවමෙව රූපං-:පෙ:-ජරාමරණං අසාරං නිස්සාරං සාරූපගතං නිච්චසාරසාරෙන වා-:පෙ:-අවිපරිණාමධම්මෙන වා ති. සො එවං අඪභාකාරෙහි සුඤ්ඤතං පරිගහෙත්වා පුන දසභාකාරෙහි පරිගහණත්ථාති, කථං? රූපං රිත්තතෝ පසසති, තුච්ඡතෝ සුඤ්ඤතෝ අනත්තතෝ අනිස්සරියතෝ අකාමකාරියතෝ අලබ්භනීයතෝ අවසවත්තනකතෝ පරතෝ විවිත්තතෝ පසසති, වෙදනං-:පෙ:-විඤ්ඤාණං රිත්තතෝ-:පෙ:-විවිත්තතෝ පසසතීති එවං දසභාකාරෙහි සුඤ්ඤතං පරිගහෙත්වා පුන වාදසභාකාරෙහි පරිගහණත්ථාති, සෙය්‍යථිදං? රූපං න සත්තතා, න ජීවෝ, න නරෝ, න මාණවෝ, න ඉත්ථී, න පුරිසෝ, න අත්තා, න අත්තනියං, නාහං, න මම, න අඤ්ඤස්ස, න කස්සචි; වෙදනා-:පෙ:-විඤ්ඤාණං න සත්තතා-:පෙ:-න කස්සචීති එවං වාදසභාකාරෙහි සුඤ්ඤතං පරිගහණිත්වා පුන තීරණපරිඤ්ඤාවසෙන චාවත්තාලීසාය ආකාරෙහි සුඤ්ඤතං පරිගහණත්ථාති, රූපං අනිච්චතෝ ද්‍රුක්ඛතෝ ඉරාගතෝ ගණ්ඩතෝ සල්ලතෝ අඝතෝ ආබාධතෝ පරතෝ පලොකතෝ ඊතිතෝ උපද්දවතෝ භයතෝ උපසග්ගතෝ චලතෝ පභඞ්ගුතෝ අද්ධුවතෝ අතාණතෝ අලෙණතෝ අසරණතෝ අසරණීභූතතෝ රිත්තතෝ තුච්ඡතෝ සුඤ්ඤතෝ අනත්තතෝ අනාසාදතෝ ආදීනවතෝ විපරිණාමධම්මතෝ අසාරකතොඅඝමූලතෝ වධකතෝ විභවතෝ සාසවතෝ සඞ්ඛතතෝ මාරාමිසතෝ ජාතිධම්මතෝ ජරාධම්මතෝ ව්‍යාධිධම්මතෝ මරණධම්මතෝ සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සඋපායාසධම්මතෝ සමුදයතෝ අත්ථඞ්ගමතෝ නිස්සරණතෝ පසසති, වෙදනා-:පෙ.-විඤ්ඤාණං අනිච්චතෝ-:පෙ:-

නිස්සරණතෝ පස්සති; වුත්තම්පිචෙතං: "**රූපං අනිච්චතෝ—පෙ—නිස්සරණතෝ පස්සතොත සුඤ්ඤතෝ ලෝකං අවෙක්ඛති, වෙදනං—පෙ—විඤ්ඤාණං අනිච්චතෝ—පෙ—නිස්සරණතෝ පස්සතොත සුඤ්ඤතෝ ලෝකං අවෙක්ඛති,**

සුඤ්ඤතෝ ලෝකං අවෙක්ඛස්සු-මෝඝරාජ සදා සතෝ,
අත්තානුදිට්ඨිං ඌහච්ච-එවං මච්චුතරෝ සියා,
එවං ලෝකං අවෙක්ඛන්තං-මච්චුරාජා න පස්සතී"ති.

එවං සුඤ්ඤතෝ දිස්වා නිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඞ්ඛාරෙ පරිඝණ්හන්තෙනා භයං ච නන්දිං ච විප්පහාය සඞ්ඛාරෙසු උදාසීනෝ හොති මජ්ඣත්තෝ, "අහ"න්ති "මම"න්ති වා න ගණ්හාති විස්සට්ඨ රියෝ විය පුරිසෝ; යථානාම පුරිසස්ස හරියා භවෙය්‍ය ඉට්ඨා කන්තා මනාපා, සෝ තාය විනා මුහුත්තම්පි අධිවාසෙතුං න සක්‍ඛ්‍යුණෙය්‍ය, අතිවිය නං මමායෙය්‍ය, සෝ තං ඉත්ථිං අඤ්ඤේන පුරිසෙන සද්ධිං සිතං වා නිසින්නං වා කථෙන්තිං වා හසන්තිං වා දිස්වා කුපිතෝ අස්ස අනත්තමනෝ, අධිමත්තං දෞමනස්සං පටිසංවෙදෙය්‍ය; එවා අපරෙන සමයෙන තස්සා ඉත්ථියා දෝසං දිස්වා මුච්චිතුකාමෝ හුත්වා තං විස්සජ්ජෙය්‍ය, න නං මමාති ගණ්හෙය්‍ය; තතෝ පඨාය තං යෙන කෙනචි සද්ධිං යං කිඤ්චි කුරුමානං දිස්වාපි නෙව කුප්පෙය්‍ය න දෞමනස්සං ආපජ්ජෙය්‍ය, අඤ්ඤදත්‍ථු උදාසීනෝව භවෙය්‍ය මජ්ඣත්තෝ; එවමෙවායං සබ්බසඞ්ඛාරෙහි මුංචිතුකාමෝ හුත්වා පටිසඞ්ඛානුපස්සනාය සඞ්ඛාරෙ පරිඝණ්හනෙනා "අහං මමා"ති ගහෙතබ්බං අදිස්වා භයං ච නන්දිං ච විප්පහායසබ්බසඞ්ඛාරෙසු උදාසීනෝ හොති මජ්ඣත්තෝ. තස්ස එවං ජානතෝ එවං පස්සතෝ තීසු භවෙසු චතූසු යෝනීසු පඤ්චසු ගතීසු සත්තසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු නවසු සත්තාවාසෙසු විත්තං පතිලීයති පතිකුටති පතිවට්ටති න සම්පසාරීයති, උපෙක්ඛා වා පාටිකුල්‍යතා වා සණ්ඨාති; සෙය්‍යථාපි නාම පදුමපලාසෙ ඊසකපොණෙ උදකඵුසිතානි පතිලීයන්ති පතිකුටන්ති පතිවට්ටන්ති න සම්පසාරීයන්ති, එවමෙව-: පෙ:-සෙය්‍යථාපි නාම කුක්කුටපත්තං වා නහාරුදද්දුළං වා අග්ගිම්හි පක්ඛිත්තං පතිලීයති පතිකුටති පතිවට්ටති න සම්පසාරීයති, එවමෙව තස්ස තීසු භවෙසු චිත්තං= පෙ:= උපෙක්ඛා වා පාටිකුල්‍යතා වා සණ්ඨාති. ඉච්චස්ස සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා ඤාණං නාම උපජ්ජති හොති. තං පනෙතං සබ්බෙ සඞ්ඛතාභිසංඛතා ධම්මා නිබ්බානං සන්තතෝ පස්සති, සබ්බං සඞ්ඛාරපවත්තං විස්සජ්ජෙත්වා නිබ්බානමේව පක්ඛන්දති; තතා වෙ නිබ්බානං සන්තතෝ පස්සති, පුනපුනං න සංඛාරාරම්මණමේව හුත්වා පවත්තති සාමුද්දිකානං දිසාකාකෝ විය; සාමුද්දිකා කිර වාණිජකා නාවං ආරොහන්තා දිසාකාකං

නාම ගණ්හන්ති, තෙ යදූ නාවා වානකඛිත්තා විදෙසං පක්ඛන්දති, තීරං න පස්සන්ති, තදූ දිසාකාකං විස්සජ්ජෙන්ති, සො කූපකයඤ්ඤා ආකාසං ලඛිත්වා සබ්බා දිසා විදිසා ව අනුගන්ත්වා සබෙ තීරං පස්සති තදභිමුඛොව ගච්ඡති, නො වෙ පස්සති පුනපපුනං ආගන්ත්වා කූපකයඤ්ඤා යෙව අල්ලීයති; එවමෙව සබෙ සංඛාරුපෙක්ඛානුලොමං සන්තිපදං නිබ්බානං සන්තතො පස්සති, සබ්බං සංඛාරපවත්තං විස්සජ්ජෙත්වා නිබ්බානමෙව පක්ඛන්දති; නො වෙ පස්සති, පුනපපුනං සංඛාරාරම්මණමෙව හුත්වා පවත්තති. තදිදං සුපපඤ්ඤා පිට්ඨං වට්ට යමානං විය නිබ්බට්ටිතකපපාසං විහතමානං විය ඤානපපකාරතො සංඛාරෙ පරිඤ්ඤාය භයං ව නන්දිං ව පහාය සංඛාරවිවිත්තනෙ මජ්ඣිත්තං හුත්වා නිච්ඛානුපස්සනාවසෙන තිඨති; එවං තිට්ඨමානං තිවිධවිමොක්ඛමුඛභාවං ආපජ්ජිත්වා සත්තඅරියපුග්ගලවිභාගාය පවත්තයො හොති; තත්‍රිදං තිවිධානුපස්සනාවසෙන පවත්තනතො තිණ්ණං ඉන්ද්‍රියානං අධිපතෙය්‍යවසෙන තිවිධවිමොක්ඛමුඛභාවං ආපජ්ජති නාම. තිස්සො හි අනුපස්සනා තීණි විමොක්ඛමුඛානීති වුච්චන්ති, යථාහ: "තීණි ඛො පනිමානි විමොක්ඛමුඛානි ලොකනිස්සාය සංවත්තනානි, සබ්බසංඛාරෙ පරිඤ්ඤපරිවට්ටමනතා සමනුපස්සනතා, අනිමිත්තතා ච ධාතුයා චිත්තසමපක්ඛන්දනතා; සබ්බසංඛාරෙසු මදනාසමුත්තෙජනතා, අසඞ්ඛතාය ච ධාතුයා චිත්තසමපක්ඛන්දනතා සබ්බඛයම්හි පරතොසමුදයසමනතා, සුඤ්ඤතාය ච ධාතුයා චිත්තසමපක්ඛන්දනතා; ඉමානි තීණි විමොක්ඛමුඛානි ලොකනිස්සාය සංවත්තනානී"ති. තත්‍ර "පරිඤ්ඤපරිවට්ටමතො"ති උදයබ්බයවසෙන පරිඤ්ඤතො චෙව පරිවට්ටමතො ච, අනිච්චානුපස්සනං හි උදයතො පුබ්බෙ සංඛාරා නත්ථි නි පරිවජ්ජිත්වා තෙසං ගතිං සමන්වෙසමානං "වයතො පරං න ගච්ඡන්ති, එත්ථෙව අනන්තරධායන්ති"ති පරිවට්ටමතො සමනුපස්සති; "මදනාසමුත්තෙජනතායා"ති චිත්තසංවෙජනතාය, දුක්ඛානුපස්සනෙන හි සංඛාරෙසු චිත්තං සංවෙජෙති; "පරතො සමනුපස්සනතායා"ති "නාහං න මමා"ති එවං අනත්තතො සමනුපස්සනතාය. ඉති ඉමානි තීණි පදානි අනිච්චානුපස්සනාදීනං වසෙන වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි; තෙනෙව තදනන්තරෙ පඤ්ඤාවිස්සජ්ජනෙ වුත්තං: "අනිච්චතො මනසිකරොතො ඛයතො සංඛාරා උපට්ඨහන්ති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො භයතො සංඛාරා උපට්ඨහන්ති, අනත්තතො මනසිකරොතො සුඤ්ඤතො සංඛාරා උපට්ඨහන්ති"ති. කතමෙ පන තෙ විමොක්ඛා, යෙසං ඉමානි අනුපස්සනානි මුඛානීති අනිමිත්තෙ අප්පණිහිතෙ සුඤ්ඤතොති එතෙ තයො, වුත්තං හෙ

තං: "**අනිච්චානා මනසිකාරොයෙනා අධිමොක්ඛබහුලෝ අනිමිත්තවිමොක්ඛං පටිලභති, දුක්ඛතො මනසිකාරොයෙනා පණිධිබහුලෝ අප්පණිහිතවිමොක්ඛං පටිලභති, අනත්තතෝ මනසිකාරයෙනා සුඤ්ඤතවිමොක්ඛං පටිලභති**"ති. එත්ථ ච "අනිමිත්තෝ විමොක්ඛෝ"ති අනිමිත්තාකාරෙන නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා පවත්තෝ අරියමග්ගෝ, සෝ හි නිමිත්තානඤ්ච ධාතුයා උප්පාදාභාවතා අනිමිත්තෝ; කිලෙසෙහි ච විමුත්තභාවතා විමොක්ඛෝ; එතෙනෙව නයෙන අප්පණිහිතාකාරෙන නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා පවත්තෝ අප්පණිහිතෝ, සුඤ්ඤතාකාරෙන නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා පවත්තෝ සුඤ්ඤතොති වෙදිතබ්බෝ. යං පන අභිධම්මෙ "**සංඝං සම්මසෙ ඛලාභූතත්තරං ඛාතං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා සමතික්කමාය විවට්ටෙව කාමෙහි පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති අප්පණිහිතං සුඤ්ඤත**"න්ති එවං විමොක්ඛවයමෙව වුත්තං, තං නිපරියායතෝ විපස්සනාගමනං සන්ධාය; විපස්සනාඤාණඤ්ච කිඤ්චාපි පවිසිත්වා මග්ගෙ "අනිච්චානුපස්සනා ඤාණං නිච්චතෝ අභිනිවෙසං මුඤ්චතීති සුඤ්ඤතෝ විමොක්ඛෝ, දුක්ඛානුපස්සනා ඤාණං සුඛතෝ අභිනිවෙසං, අනත්තානුපස්සනා ඤාණං අත්තතෝ අභිනිවෙසං මුඤ්චතීති සුඤ්ඤතෝ විමොක්ඛෝ"ති එවං අභිනිවෙසං මුඤ්චනවසෙන සුඤ්ඤතෝ විමොක්ඛෝති ච, අනිච්චානුපස්සනා ඤාණං නිච්චතෝ නිමිත්තං මුඤ්චතීති අනිමිත්තෝ විමොක්ඛෝ, දුක්ඛානුපස්සනා ඤාණං සුඛතෝ නිමිත්තං, අනත්තානුපස්සනා ඤාණං අත්තතෝ නිමිත්තං මුඤ්චතීති අනිමිත්තෝ විමොක්ඛෝ"ති එවං නිමිත්තං මුඤ්චනවසෙන අනිමිත්තෝ විමොක්ඛෝති ච, "අනිච්චානුපස්සනා ඤාණං නිච්චතෝ පණිධිං මුඤ්චතීති අප්පණිහිතෝ විමොක්ඛෝ, දුක්ඛානුපස්සනා ඤාණං සුඛතෝ පණිධිං, අනත්තානුපස්සනා ඤාණං අත්තතෝ පණිධිං මුඤ්චතීති අප්පණිහිතෝ විමොක්ඛෝ"ති එවං පණිධිං මුඤ්චනවසෙන අප්පණිහිතෝ විමොක්ඛෝති ච වුත්තං. තථාපි තං සංඛාරනිමිත්තස්ස අවිජහනතෝ න නිපරියායෙන අනිමිත්තං, නිපරියායෙන පන සුඤ්ඤතං චෙව අප්පණිහිතං ච; තස්ස ච ආගමනවසෙන අරියමග්ගක්ඛණෙ විමොක්ඛෝ උබ්බෝ, තයා අප්පණිහිතං සුඤ්ඤතඤ්ච විමොක්ඛවයමෙව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අයං තාවෙත්ථ විමොක්ඛකථා.

යම්පන වුත්තං "සත්ත අරියපුග්ගලවිභාගාය පච්චයෝ හොති"ති, තත්ථ සද්ධානුසාරී සඞ්ඛාවිමුත්තෝ කායසක්ඛි උභතොභාගවිමුත්තෝ

ධම්මානුසාරී දිට්ඨපත්තෝ පඤ්ඤාවිමුත්තෝති ඉමේ තාව සත්ත අරියපුග්ගලා, තෙසං විභාගය ඉදං සංඛාරුපෙක්ඛාඤාණං පවත්තයෝ හොති; යෝ හි අනිච්චතෝ මනසිකරොන්තෝ අධිමොක්ඛබහුලෝ සද්ධින්ද්‍රියං පටිලභති, සෝ සොතාපත්තිමග්ගක්ඛණෙ සද්ධානුසාරී හොති, සෙසෙසු සත්තසු ඨානෙසු සද්ධාවිමුත්තෝ. යෝ පන දුක්ඛතෝ මනසිකරොන්තෝ පඤ්ඤාබහුලෝ සමාධින්ද්‍රියං පටිලභති, අයං ස බ්‍රහ්ම කායසක්ඛි නාම හොති. අරූපජ්ඣානං පන පත්වා අග්ගඵල පත්තෝ උභතොභාගවිමුත්තෝ නාම හොති. යෝ පන අනත්තතෝ මනසිකරොන්තෝ වෙදබහුලෝ පඤ්ඤින්ද්‍රියං පටිලභති, සෝ සොතාපත්තිමග්ගක්ඛණෙ ධම්මානුසාරී හොති; ශ්‍රේෂ්ඨ ඨානෙසු දිට්ඨපත්තෝ, අග්ගඵලෙ පඤ්ඤාවිමුත්තෝති. වුත්තං හෙතං **අනිච්චතෝ මනසිකරොතෝ සද්ධින්ද්‍රියං අධිමත්තං හොති, සද්ධින්ද්‍රියස්ස අධිමත්තත්තා සෝතාපත්තිමග්ගං පටිලභති, තෙන වුච්චති සද්ධානුසාරීති. තථා අනිච්චතෝ මනසිකරොතෝ සද්ධින්ද්‍රියං අධිමත්තං හොති, සද්ධින්ද්‍රියස්ස අධිමත්තත්තා සෝතාපත්තිඵලං සච්ඡිකතං හොති, තෙන වුච්චති සද්ධාවිමුත්තෝති** ආදි. අපරම්පි වුත්තං "සද්දහතෝ විමුච්චතීති සද්ධාවිමුත්තෝ; ඵුසතා **සච්ඡිකතොති** කායසක්ඛි; දිට්ඨත්තං පත්තෝති දිට්ඨපත්තෝ; සද්දහතෝ විමුච්චතීති සද්ධාවිමුත්තෝ; ඤාණඵස්සං පඨමං ඵුසති, පච්ඡා නිරොධං නිබ්බානං සච්ඡිකරොතීති කායසක්ඛි; දුක්ඛා සංඛාරා සුඛෝ නිරොධොති ඤාතංහොති දිට්ඨං විදිතං **සච්ඡිකතං** ඵුසිතං පඤ්ඤායාති දිට්ඨපත්තෝ"ති. ඉතරෙසු පන චතූසු සඛෝ අනුසරති, සඛාය වා අනුසරති ගච්ඡතීති සද්ධානුසාරී; තථා පඤ්ඤං සංඛාතං ධම්මං අනුසරති, ධම්මෙන වා අනුසරතීති ධම්මානුසාරී; අරූපජ්ඣානෙන වෙව අරියමග්ගෙන වාති උභතොභාගෙන විමුත්තෝති උභතොභාගවිමුත්තෝ; පඤ්ඤාය විමුත්තෝති පඤ්ඤාවිමුත්තෝති එවං වචනත්තෝ වෙදිතබ්බෝති. සංඛාරුපෙක්ඛා ඤාණං.

තම්පනෙතං පුරිමෙන ඤාණද්වයෙන අට්ඨතෝ එකං. තෙනාහු පොරාණා: "ඉදං සංඛාරුපෙක්ඛාඤාණං එකමෙව තීණි නාමානි ලභති, හෙට්ඨා මුච්චිතුකම්‍යතාඤාණං නාම ජාතං, මජ්ඣෙ පටිස සංඛානුපස්සනාඤාණං නාම, අන්තෙ ච සිඛාපත්තං සංඛාරුපෙක්ඛාඤාණං නාම." පාළියම්පි වුත්තං: **කථං මුච්චිතුකම්‍යතාපටිසඞ්ඛානනිබ්බිදානුලොමඤ්ඤං සංඛාරුපෙක්ඛාසු ඤාණං? පවත්තං, නිමිත්තං —පෙ— උපායාසං මුච්චිතුකම්‍යතාපටිසංඛාසන්තිබ්බිදානුලොමඤ්ඤං සංඛාරුපෙක්ඛාසු ඤාණං? උප්පාදෙ දුක්ඛන්ති —පෙ— ඔ**

ඝනනිච්චසඤ්ඤාය පහානාය පටිපන්නත්තා සුඛාපටිපදා. සුඛා ච සා පටිපදා ච සුඛාපටිපදා. සුඛාපටිපදාය ඤාණං සුඛාපටිපදාඤාණං. තස්ස සුඛාපටිපදාඤාණස්ස. තස්ස සුඛාපටිපදාඤාණස්ස. මුඤ්චිතුකම්යතාපටිසඞ්ඛානුපස්සනා ච සා සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා ච මුඤ්චිතුකම්යතාපටිසඞ්ඛානුපස්සනාසඞ්ඛාරුපෙක්ඛා. තාසු මුඤ්චිතුකම්යතාපටිසඞ්ඛානුපස්සනාසු සා පටිසඞ්ඛාව සන්තිට්ඨනා චාති මුඤ්චිතුකම්යතාපටිසඞ්ඛානුපස්සනාසඞ්ඛාරුපෙක්ඛා. ඉති පුබ්බභාගෙ නිබ්බිදානුපස්සනාඤාණෙන නිබ්බින්දනතාය උප්පාදෙතුං පරිච්චජිතුකාමතා මුඤ්චිතුකම්යතා; මුඤ්චනතාය උප්පාදකරණතෝ මඤ්ඤති පටිසඞ්ඛානං පටිසඞ්ඛා; මුඤ්චිතුං අවඝාතෙ අජ්ඣුපෙක්ඛනං සන්තිට්ඨනා. යං සඞ්ඛාරෙ උප්පාදෙ සඞ්ඛාරා, තෙ සඞ්ඛාරෙ අජ්ඣුපෙක්ඛතීති සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා ති ආදි වුත්තං. එවං එකමෙවිදං ඤාණං. අපිච ඉමාය ච පාළියා ඉදං එකමෙවාති වෙදිතබ්බං, වුත්තං හෙතං යා ච මුඤ්චිතුකම්යතා යා ච පටිසඞ්ඛානුපස්සනා යා ච සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා, ඉමෙ ධම්මා එකත්ථා, ව්‍යඤ්ජනමෙව නානන්ති. එවං අතීගතසඞ්ඛාරුපෙක්ඛාය පන ඉමස්ස ඛුලපුත්තකස්ස විපස්සනා සිඛාපත්තා වුට්ඨානගාමිනී හොති; සිඛාපත්තාවිපස්සනාතිවා උට්ඨානගාමිනිවිවට්ටනාසඞ්ඛාරුපෙක්ඛා දිස්සමානත්තායසෙවං එතං නාමං; සා හි සිඛංඋත්තමභාවං පත්තත්තා සිඛාපත්තා; වුට්ඨානං ගච්ඡතීති වුට්ඨානගාමිනී, වුට්ඨානං වුච්චති ඛතිබ්බානිමිත්තඤ්ච තදත්ථාය පුබ්බභාගෙ අභිනිවිසිතබ්බතෝ වෙව අජ්ඣත්තඤ්ච තත්තකතෝ ච වුට්ඨගාමිනතෝ මඤ්ඤා, තං ගච්ඡතීති වුට්ඨානගාමිනී, මඤ්ඤන සඞ්ඛං ඝටීයතීති අත්ථෝ. තත්‍රායං අභිනිවෙසවුට්ඨානානං ආවිභාවත්ථාය මාතිකා: අජ්ඣත්තං අභිනිවිසිත්වා අජ්ඣත්තා වුට්ඨාති, අජ්ඣත්තං අභිනිවිසිත්වා බහිද්ධා වුට්ඨාති, බහිද්ධා අභිනිවිසිත්වා බහිද්ධා වුට්ඨාති, බහිද්ධා අභිනිවිසිත්වා අජ්ඣත්තා වුට්ඨාති; රූපෙ අභිනිවිසිත්වා රූපා වුට්ඨාති, රූපෙ අභිනිවිසිත්වා අරූපා වුට්ඨාති, අරූපෙ අභිනිවිසිත්වා රූපා වුට්ඨාති, අරූපෙ අභිනිවිසිත්වා අරූපා වුට්ඨාති, එකපහාරෙන පඤ්ච ඛන්ධෙ ඝි වුට්ඨාති; අනිච්චතෝ අභිනිවිසිත්වා අනිච්චතෝ වුට්ඨාති, අනිච්චතෝ අභිනිවිසිත්වා දුක්ඛතෝ අනත්තතෝ වුට්ඨාති; දුක්ඛතෝ අභිනිවිසිත්වා දුක්ඛතෝ අනිච්චතෝ අනත්තතෝ වුට්ඨාති; අනත්තතෝ අභිනිවිසිත්වා අනත්තතෝ අනිච්චතෝ දුක්ඛතෝ වුට්ඨාති; කථං? ඉධෙකච්චෙ ආදිතොව අජ්ඣත්තසඞ්ඛාරෙසු අභිනිවිසති, අභිනිවිසිත්වා තෙ පස්සති, යස්මා පන න සුඛං අජ්ඣත්තදස්සනමත්තෙනෙව මඟඵලට්ඨානං හොති, බහිද්ධාපි දක්ඛබ්බමෙව, තස්මා පරස්ස ඛන්ධෙපි අනුපාදිනනසඞ්ඛාරෙපි අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති පස්සති; සො කාලෙන අජ්ඣත්තං සම්මසති, කාලෙන බහිද්ධා, නාසෙවං සම්මසතෝ අජ්ඣත්තං සම්මසනකාලෙ විපස්සනා මඟඵල සඞ්ඛං ඝටීයති, අයං අජ්ඣත්තං අභිනිවිසිත්වා අජ්ඣත්තා වුට්ඨාති නාම; සචෙ පනස්ස බහිද්ධා සම්මසනකාලෙ විප

සසතා මඟෙහන සඞ්ඛ ඝටීයති,අයං අඤ්ඤතෝ අභිනිවිසිත්වා බහිද්ධා වුඤාති නාම. එස නයෝ බහිද්ධා අභිනිවිසිත්වා බහිද්ධා ච අඤ්ඤතෝ ච වුඤානෙපි; අපරෝ ආදිතොව රූපෙ අභිනිවිසති, අභිනිවිසිත්වා භූතරූපං ච උපාදරූපං ච රාසිං කත්වා පස්සති,යස්මා පන ත සුඛරූප දස්සනමත්තෙනෙව වුඤානං හොති, අරූපම්පි දුඛබ්බමෙව, තස්මා තං රූපං ආරම්මණං කත්වා උපජ්ජනං වෙදනං සඤ්ඤං සඞ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං ච ඉදං අරූපනාම අරූපං පස්සති; සෝ කාලෙන රූපං සම්මසති, කාලෙන අරූපං, තස්සෙවං සම්මසතෝ රූපසම්මසනකාලෙ විපස්සනා මඟෙහන සඞ්ඛ ඝටීයති, අයං රූපෙ අභිනිවිසිත්වා රූපා වුඤාති නාම. සවෙ පනස්ස අරූපසම්මසනකාලෙ විපස්සනා මඟහන සඞ්ඛ ඝටීයති, අයං රූපෙ අභිනිවිසිත්වා අරූපා වුඤාති නාම. එස නයෝ අරූපෙ අභිනිවිසිත්වා අරූපා රූපා ච වුඤානෙපි. ''යං කිඤි සමුදයධම්ම, සබ්බං තං නිරොධධම්ම''න්ති එවං අභිනිවිසිත්වා එවමෙ වවුඤානකාලෙ පන එකපදනාරෙන පඤ්ඤා ඛණෙති වුඤාති නාම. එකෝ ආදිතොව අනිච්චතෝ සඞ්ඛාරෙ සම්මසති, යස්මා පන ත අනිච්චතෝ සම්මසනමත්තෙනෙව වුඤානං හොති, දුක්ඛතොපි අනත්තතොපි සම්මසිතබ්බමෙව, තස්මා දුක්ඛතොපි අනත්තතොපි සම්මසති,තස්සෙවං පටිපන්නස්ස අනිච්චතෝ සම්මසනකාලෙ වුඤානං හොති, අයං අනිච්චතෝ අභිනිවිසිත්වා අනිච්චතෝ වුඤාති නාම. සෙ පනස්ස දුක්ඛතෝ අනත්තතෝ සම්මසනකාලෙ වුඤානං හොති, අයං අනිච්චතෝ අභිනිවිසිත්වා දුක්ඛතෝ අනත්තතෝ වුඤාති නාම. එසනයෝ දුක්ඛතෝ අනත්තතෝ අභිනිවිසිත්වා සෙසවුඤානෙසුපි. එත්ථ ච යෝ පි අනිච්චතෝ අභිනිවිඨෝ, සෝපි දුක්ඛතෝ, යෝපි අනත්තතෝ, වුඤානකාලෙ ච අනිච්චතෝ වුඤානං හොති, නයෝපිජ්ජ නාඅධිමොක්ඛබහුලා හොන්ති, සඩ්ඉන්ද්‍රියං පටිලභන්ති, අනිමිත්තවිමොක්ඛෙන විමුච්චන්ති, පඨමමඟඛණෙ සඛානුසාරිනෝ හොන්ති; සත්තසු ඨානෙසු සඛාවිමුත්තා. සවෙ පන දුක්ඛතෝ වුඤානං හොති, තයෝපි ජනා පඤ්ඤාබහුලා හොන්ති, සමාධින්ද්‍රියං පටිලභන්ති, අප්පණිහිතවිමොක්ඛෙන විමුච්චන්ති, සඛබ්ධ කායසක්ඛිනෝ හොන්ති. යස්ස පනෙස අරූපඣානං පාදකං, සෝ අඟඵලෙ ඨිතෝ භාගවිමුත්තෝ නාම හොති. අථ නෙසං අනත්තතෝ වුඤානං හොති, තයෝ පි ජනා වෙදබහුලා හොන්ති, පඤ්ඤින්ද්‍රියං පටිලභන්ති, සුඤ්ඤතාවිමොක්ඛෙන විමුච්චන්ති, පඨමමඟඛණෙ ධම්මානුසාරිනෝ හොන්ති, ඡසු ඨානෙසු දිට්ඨප්පත්තා, අඟඵලෙ පඤ්ඤාවිමුත්තා නි. ඉදානි සඩ්ගිං පුරිමපච්ඡිමසුත්තෙසුගේ ඉමිස්සා වුඤානගාමිනියා විපසසනා ය ආවිභාවත්ථා චාදස උපමා වෙදිතබ්බා, තාසං ඉදං උදානං

වඟුලි කණ්හසප්පෝ ව- ඝරං ගෝ යකඩ් දූරකෝ,
ඛුද්දං පිපාසං සීතුණ්හං-අඩ්කාරං විසෙන් වාති,

ඉමා ව උපමා භයතුපට්ඨානතෝ පහුති යථා කථඤ් ඤුණෙ ඨත්වා ආහරිතුං වට්ටෙයුං, ඉමස්මිං පන ඨානෙ ආහරියමානාසු භය තුපට්ඨානතෝ යාව ඵලඤුණ පබ්බං පාකටං හොති, තස්මා ඉධෙව ආහරිතබ්බානි වුත්තානා. "වඟුලි"ති එකා කිර වඟුලී එළු පුපළිං වා ඵලං වා ලභිස්සාමීති පඤ්ඣඝාධෙ මඩ්ඩකරුක්ඛෙ නිලීයිත්වා එකං සාඛං පරාමසිත්වා න තත්ථ කිඤ් පුපළිං වා ඵලං වා ගය්හූපගං අද්ද ස, යථාව එකං, එවං දුතියං තතියං චතුත්ථං පඤ්චමම්පි සාඛං පරා මසිත්වා නාද්දස, සා "අත්ථලෝ වතායං රුක්ඛෝ, නත්ථේත්ථ කිඤ් ගය්හූපග"නති තස්මිං රුක්ඛෙ ආලයං විස්සජ්ජෙත්වා උජුකාය සාඛාය ආරුය්හ විටපන්තරෙන සීසං නීහරිත්වා උද්ධං උල්ලොකෙත්වා ආ කාසෙ උපපතිත්වා අඤ්ඤස්මිං ඵලරුක්ඛෙ නිලීයි; තත්ථ වඟුලි විය යොගාවචරෝ දට්ඨබ්බෝ, පඤ්චසාඛෝ මඩ්ඩකරුක්ඛෝ විය පවුපා දූනකඛන්ධා, තත්ථ වඟුලියා නිලීයනං විය යොගිනෝ ඛන්ධපඨ කෙ අභිනිවෙසෝ, තස්සා එකං සාඛං පරාමසිත්වා කිඤ් ගය්හූපගං අදියිත්වා අවසෙසසාඛාපරාමසනංවිය යොගිනෝ රූපකඛන්ධං සම්මසි ත්වා තත්ථ කිඤ් ගය්හූපගං අදිස්වා අවසෙසඛන්ධිසම්මසනං; තස්සා "අත්ථලෝ වතායං රුක්ඛෝ"ති රුක්ඛෙ ආලයවිස්සජ්ජනං විය යොගි නෝ පඤ්චපුපි ඛන්ධෙසු අනිච්චලක්ඛණාදිඤාණවසෙන නිබ්බින්ද නාතස්ස මුච්චිතුකම්‍යතාදිඤුණතත්තයං; තස්සා උජුකාය සාඛාය උප රි ආරොහනං විය යොගිනෝ අනුලොමං; සීසං නීහරිත්වා උද්ධං උ ල්ලොකනං විය ගොත්‍රභුඤුණං; ආකාසෙ උපපතනං විය මග්ගඤු ණං; අඤ්ඤස්මිං ඵලරුක්ඛෙ නිලීයනං විය ඵලඤුණං. කණ්හසප්පුප මා පටිසම්භිදාඤුණෙ වුත්තාව; උපමාසංසන්දනෙ පනෙත්ථ සප්පස්ස විස්සජ්ජනං විය ගොත්‍රභුඤුණං; මුච්චිත්වා ආගතමග්ගං ඔලොකෙ නනස්ස ඨානං විය මග්ගඤුණං; ගන්ත්වා අභයට්ඨානෙ ඨානං විය ඵලඤුණනති අයං විසෙසෝ. "ඝර"නති ඝරසාමිකෝ කිර සායං භුඤ්ජිත්වා සයනං ආරුය්හ නිද්දං ඔක්කන්තෝ ඝරං ආදිත්තං, සෝ පබුජ්ඣිත්වා අගනිං දිස්වා භීතෝ "සාධු වතස්ස සචෙ අඩයහමා නෝ නික්ඛමෙය්‍ය"නති ඔලොකයමානෝ මග්ගං දිස්වා නික්ඛමිත්වා වෙගෙන ධම්මට්ඨානං ගන්ත්වා ඨිතෝ; තත්ථ ඝරසාමිකස්ස භුඤ්ජිත්වා සයනං ආරුය්හ නිද්දූපගමනං විය බාලපුථුජ්ජනස්ස ඛන්ධප ඤ්චකෙ අහං මමාති ගහණං; පබුජ්ඣිත්වා අග්ගිං දිස්වා භීත කා ලෝ විය සම්මාපටිපදං පටිපජ්ජිත්වා ලක්ඛණං දිස්වා භයතුපට්ඨාන ඤුණං; නික්ඛමනමග්ගං ඔලොකනං විය මුච්චිතුකම්‍යතාඤුණං; මග්ග

දස්සනං විය අනුලෝමං; නික්ඛමනං විය ගොත්‍රභුඤ්ඤණං; වෙගෙන ගමනං විය මග්ගඤ්ඤණං; ඛෙමඨානෙඨානං විය ඵලඤ්ඤණං. "ගොං" ති එකස්ස කිර කස්සකස්ස රත්තිභාගෙ නිද්දං ඔක්කන්තස්ස චිරං නිද්දිත්වා ගොණා පලාතා, සො පබුජ්ඣිත්වා තෙසං පලාතභාවං ඤත්වා අනුපදං ගන්ත්වා රත්තිභාගෙ අද්දස, තෙ මය්හං ගොණාති සල්ලක්ඛෙත්වා ආහරන්තො පඨමතරං "න ඉමෙ මය්හං ගොණා, රත්තිභාගෙ ගොණා"නි ඤත්වාපි යාව මං "මෙරෝ අය"නති ගහෙත්වා රාජපුරිසා න අනය්‍යන්තං පාපෙන්ති, තාවදෙව පලායිස්සාමීති නිට්ඨං ගොණෙ පහාය වෙගෙන පලායිත්වා නිබ්භයට්ඨානෙ අට්ඨාසි; තත්‍ර මය්හං ගොණාති රාජගොණානං ගහණං විය බාලපුථුජ්ජනස්ස අහං මමාති ඛන්ධානං ගහණං; පහාතෙ රාජගොණාති ඤාණස්ස විය යොගිනො නිලක්ඛණවසෙන ඛන්ධානං අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තාති ඤාණං; භීතකාලො විය භයතුපට්ඨානඤ්ඤණං; විස්සජ්ජිත්වාඛාදනූකාමතාය විය මුච්චිතුකම්‍යතා; විස්සජ්ජනං විය ගොත්‍රභු; පලායනං විය මග්ගො, පලායිත්වා අභයදෙසෙ ඨානං විය ඵලං. "යකඛී"ති එකො කිර පුරිසො යකඛිණියා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි, සා රත්තිභාගෙ සුත්තෙ අයනෙ මන්ත්වා ආමකසුසානං ගන්ත්වා මනුස්සමංසං ඛාදති, සො කුහිං එසා ගච්ඡතීති අනුබන්ධිත්වා මනුස්සමංසං ඛාදමානං දිස්වා තස්සා අමනුස්සභාවං ඤත්වා "යාව මං න ඛාදති, තාව පලායිස්සාමි"නීහිතො ඒවගෙන පලායිත්වා ඛෙමට්ඨානෙ අට්ඨාසි; තත්‍ර යකඛිණියා සද්ධිං සංවාසො විය ඛන්ධානං අහං මමාති ගහණං; සුසානෙ මනුස්සමංසං ඛාදමානං දිස්වා යකඛිණිං අයනෙ ජානනං විය ඛන්ධානං තිලක්ඛණං දිස්වා අනිච්චාදිභාවජානනං; භීතකාලො විය භයතුපට්ඨානං; පලායිතුකාමතා විය මුච්චිතුකම්‍යතා; සුසානවිප්පහානං විය ගොත්‍රභු; වෙගෙන පලායනං විය මග්ගො; අභයදෙසෙ ඨානං විය ඵලං. "දූරකොං"නි එකා කිර පුත්තගිද්ධිනී ඉත්ථී, සා උපරි පාසාදෙ නිසින්නාව අන්තරවිථියං දූරකසද්දං සුත්වා "පුත්තෙන නුඛො මෙ කෙනචි විහෙඨියතී"ත් වෙගසා ගන්ත්වා අත්තනො පුත්තෙනාභිසඤ්ඤුය පරපුත්තං අග්ගහෙසි, සා පරපුත්තෙනා අයනෙ සඤ්ඤාණිත්වා ඔත්තප්පමානා ඉතො විතොච ඔලොකෙත්වා මා මෙව මං කොචි දූරකවොරී අයනෙ වෙදය්‍යාති දූරකං තත්ථෙව ඔරොපෙත්වා පුන වෙගසා පාසාදං ආරුය්හ නිසීදි; තත්‍ර අත්තනො පුත්තසඤ්ඤුය පරපුත්තස්ස ගහණං විය අහං මමාති පඤ්චක්ඛන්ධගහණං; පරපුත්තෙ අයනෙ සඤ්ඤානනං විය නිලක්ඛණවසෙන නාහං න මමාති සඤ්ඤානනං; ඔත්තප්පනං විය භයතුපට්ඨානං; ඉතො විතො ච ඔලොකනං විය මුච්චිතුකම්‍යතාඤ්ඤණං; ත

සේව දූරකස්ස ඔරොපනං විය අනුලොමං; ඔරොපෙත්වා අනන්තරං විජ්ජියං සිතකාලෝ විය ගොත්‍රභු; පාසාදූරුහනං විය මග්ගෝ; ආරුය්හ නිසීදනං විය ඵලං. "බුද්ධං පිපාසං සීතුණ්හං, අන්ධකාරං විජ්ජුනා වා"නි ඉමා පන ඡ උපමා වුට්ඨානගාමිනියා විපස්සනායෙව සිතස්ස ලොකුත්තරඛම්මාභිමුඛනිනාදපොණපබ්භාරභාවදස්සනත්ථං වුත්තා; යථා හි බුද්ධං අභිභුතෝ සුජීඝත්තෝ පුරිසෝ යාදුරසං භෝජනං පත්ථෙති, එවමෙවායං සංසාරවට්ටජීඝභීරුතාය ථුඬෝ යෝගාවචරෝ අමතරසං කායගතාසතිභොජනං පත්ථෙති; යථාව පිපාසිතෝ පුරිසෝ පරිසුස්සමානකණ්ඨතාලුඔ අනෙකඛජ්ජභෝජාරං පානකං පත්ථෙති, එවමෙවායං සංසාරවට්ටපිපාසාය ථුත්තෝ යෝගාවචරෝ අරියං අට්ඨඞ්ගිකමග්ගපානං පත්ථෙති. යථාපන සීතසම්පීඩෝ පුරිසෝ උණ්හං පත්ථෙති, එවමෙවායං සංසාරවට්ටතණ්හාසිනෙහසීතෙන ථුඬෝ යෝගාවචරෝ කිලෙසනන්තාපකං මග්ගතෙජං පත්ථෙති; යථා ච උණ්හසම්පීඩෝ පුරිසෝ සීතං පත්ථෙති, එවමෙවායං සංසාරවට්ට එකාදසග්ගිසන්තාපසන්තත්තෝ යෝගාවචරෝ එකාදසග්ගිවූපසමං නිබ්බානං පත්ථෙති. යථා පන අන්ධකාරපරෙතෝ පුරිසෝ ආලොකං පත්ථෙති, එවමෙවායං අවිජ්ජන්ධකාරෙන ඔනද්ධපරියොනද්ධෝ ඤාණාලොවරෝ ඤාණාලොකං මග්ගභාවනං පත්ථෙති. යථා ච විසඝම්පීඩෝ පුරිසෝ විසඝාතනං භෙසජ්ජං පත්ථෙති, එවමෙවායං කිලෙසවිසසම්පීඩෝ යෝගාවචරෝ කිලෙසවිසනිම්මථනං අමතාසධං නිබ්බානං පත්ථෙති. තෙන වුත්තං: **තස්සෙවං ජානතෝ එවං පස්සතෝ තීසු භවෙසු —පෙ— නවසු සත්තාවාසෙසු චිත්තං පතිලීයති පතිකුටති පතිවට්ටති න සම්පසාරීයති, උපෙක්ඛා වා පාටිකුල්‍යතා වා සණ්ඨාති; සෙය්‍යථාපි නාම පදුමපලාසෙ ඒරණකපොතෙහි** ඉත්‍යාදි සඞ්ඛෙපෙන වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. එසනාවතාව පනෙස පතිලීනවරෝ නාම භවති, යං සන්ධාය වුත්තං:

පතිලීනවරස්ස භික්ඛුනෝ-භජමානස්ස විවිත්තමානසං,
සාමග්ගියමාහු තස්ස තං-භයා අත්තානං භවනෙන දස්සයෙති.

එවමිදං සඞ්ඛාරුපෙක්ඛාඤාණං යෝගිනෝ පතිලීනවරභාවං නියමෙන්තං උත්තරි අරියමග්ගස්සාපි ඔජ්ඣඞ්ගමග්ගඞ්ගාදිභාවපටිපදාවිසෙසං නියමෙති. කෙචි හි ථෙරා ඔජ්ඣඞ්ගමග්ගාඞ්ගාදිඤාණං විසෙසං පාදකජ්ඣානං නියමෙතීති වදන්ති; කෙචි විපස්සනාය ආරම්මණභූතා ධම්මා නියමෙන්තීති වදන්ති; කෙචි පුග්ගලජ්ඣාසයෝ නියමෙතීති වදන්ති; තෙසම්පි ඒතෙසු අයං පුබ්බභාගවුට්ඨානගාමිනීවිපස්සනාව නියමෙතීති වෙදිතබ්බා. තත්‍රායං

අනුපුබ්බිකථා: විපස්සනානියමෙන හි සුක්ඛවිපස්සකස්ස උපජ්ඣා මග්ගෙනාපි සමාපත්තිලාභිනො ඣානං පාදකං අකත්වා උපජ්ඣාම ග්ගෙ පි පඨමජ්ඣානං පාදකං කත්වා පකිණ්ණකසඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා උපපාදිතමග්ගෙපි පඨමජ්ඣානිකාව හොන්ති; සබ්බෙසු සත්ත බොජ්ඣඞ්ගානි අඤ්ඤමඤ්ඤඛඟානි පඤ්චඞ්ගිකානඛඟානි හොන්ති; තෙසං හි පුබ්බභාගවිපස්සනා සොමනස්සසහගතාපි උපෙක්ඛාසහගතාපි හුත්වා වුට්ඨානකාලෙ සංඛාරුපෙක්ඛාභාවං පත්වා සොමනස්සසහගතා මහාති. පඤ්චක්ඛන්ධෙ දුභියතතියචතුත්ථජ්ඣානානි පාදකානි කත්වා උපපාදිතමග්ගෙසු යථාක්කමමෙනෙව ඣානං චතුරඞ්ගිකං තිවඞ්ගිකං දුවඞ්ගිකං ච හොති, සබ්බෙසු පන සත්තඅඟඛඟානි හොන්ති, චතුත්ථෙ ඡ බොජ්ඣඞ්ගානි; අයං විසෙසො පාදකජ්ඣානෙ යමෙන වෙව විපස්සනානියමෙන ච හොති; තෙසම්පි හි පුබ්බභාග විපස්සනා සොමනස්සසහගතාපි උපෙක්ඛාසහගතාපි හොති, වුට්ඨානගාමිනී සොමනස්සසහගතාව. පඤ්චමජ්ඣානං පාදකං කත්වා නිබ්බත්තිතචතුත්ථමග්ගෙ පන උපෙක්ඛාචිත්තෙකග්ගතාවසෙන තෙ ඣානඞ්ගානි, බොජ්ඣඞ්ගඅඤ්ඤඛඟානි ඡ සත්තෙවෙ; අයම්පි විසෙසො උභයනියමවසෙන හොති. ඉමස්මිං හි නයෙ පුබ්බභාගවිපස්සනා සොමනස්සසහගතා වා උපෙක්ඛාසහගතා වා හොති, වුට්ඨානගාමිනී උපෙක්ඛාසහගතාව. අරූපජ්ඣානානි පාදකං කත්වා උප්පාදිතමග්ගෙ පි එසෙව නයො. එවං පාදකජ්ඣානතො වුට්ඨාය යෙ කෙචි සංඛාරෙ සම්මසිත්වා නිබ්බත්තිත මග්ගස්ස ආසන්නූපදෙසෙ වුත්තිතසමාපත්ති අත්තනො සදිසභාවං කරොති,භූමිවණ්ණා විය ගොධාවණ්ණස්ස. දුතියපෙරවාදෙ පන යතො යතො සමාපත්තිතො වුට්ඨාය යෙ යෙ සමාපත්තිඛමෙම සම්මසිත්වා මග්ගෙ නිබ්බත්තිතො හොති, තංතං සමාපත්තිසදිසොව හොති; තත්‍රාපි ච විපස්සනානියමො වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. තතියපෙරවාදෙ අත්තනො අත්තනො අජ්ඣාසයානුරූපෙන යං යං ඣානං පාදකං කත්වා යෙ යෙ ඣාන ඛමෙම සම්මසිත්වා මග්ගෙ නිබ්බත්තිතො, තං තං ඣානසදිසොව හොති; පාදකජ්ඣානං පන සම්මසිතජ්ඣානං වා විනා අජ්ඣාසයං තෙනෙව තං න ඉජ්ඣති; සබ්බයමපෙ නාඳකො වාදසුත්තන දීපෙතබ්බො; එත්තාපි ච විපස්සනානියමො වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. එවං තාව සංඛාරුපෙක්ඛා බොජ්ඣඞ්ගඅඤ්ඤඛඟානීති නියමෙතීති වෙදිතබ්බා. සචෙ පනායං ආදිතො කිලෙසෙ වික්ඛම්භියමානා දුක්ඛෙන සප්පයොගෙන සසංඛාරෙන වික්ඛම්භෙතුං අසක්කි, දුක්ඛාපටිපදා නාම හොති, විපරියායෙන සුඛා පටිපදා; කිලෙසෙ පන වික්ඛම්භෙත්වා විපස්සනාපරිවාසං මග්ගපාතුභාවං සන්තිකං

කුරුමානා දක්ඛාභිඤ්ඤා නාම හොන්ති, විපරියායෙන ඛිප්පාභිඤ්ඤා' ඉති අයං සංඛාරුපෙක්ඛා ආගමනියඨානෙ ඨත්වා අත්තනෝ අත්තනෝ මග්ගස්ස නාමං දෙති, තෙන මග්ගා චත්තාරි නාමානි ලභති. සායං පටිපදා කස්සචි භික්ඛුනෝ නානා හොති, කස්සචි චතුසුපි මග්ගෙසු එකාව; බුද්ධානං පන චත්තාරොපි මග්ගා සුඛාපටිපදා ඛිප්පාභිඤ්ඤාව අහෙසුං; තථා ධම්මසෙනාපතිස්ස; මහාමොග්ගල්ලානත්ථේරස්ස පන පඨමමග්ගෝ සුඛාපටිපදෝ ඛිප්පාභිඤ්ඤෝ අහොසි, උපරි තයෝ දුක්ඛාපටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා. යථාච පටිපදා, එවං අධිට්ඨානයොපි කස්සචි භික්ඛුනෝ චතූසු මග්ගෙසු නානා හොන්ති, කස්සචි චතූසුපි එකාව; එවං සංඛාරුපෙක්ඛා පටිපදාවිසෙසං නිස්සාය නියමෙති. යථා පන විමොක්ඛවිසෙසං නිස්සාය නියමෙති තං පුග්ගලං වුත්තමෙව. අපිච මග්ගා නාම පඤ්චහි කාරණෙහි නාමං ලභන්ති සරසෙන වා පච්චනීකෙන වා සගුණෙන වා ආරම්මණෙන වා ආගමනෙන වා; සචෙ හි සංඛාරුපෙක්ඛා අනිච්චතෝ සංඛාරෙ සම්මසිත්වා වුට්ඨාති, අනිමිත්තවිමොක්ඛං විමුච්චති; සචෙ දුක්ඛතෝ සම්මසිත්වා වුට්ඨාති, අප්පණිහිතවිමොක්ඛං විමුච්චති; සචෙ අනත්තතෝ සම්මසිත්වා වුට්ඨාති, සුඤ්ඤතවිමොක්ඛං විමුච්චති; ඉදං සරසතෝ නාමං නාම. යස්මා පනෙස අනිච්චානුපස්සනාය සංඛාරානං ඝනවිනිබ්භොගං කත්වා නිච්චනිමිත්තං- ධ්‍රුවනිමිත්තං- සස්සතනිමිත්තානි පජහන්තා ආගතො, තස්මා අනිමිත්තෝ; දුක්ඛානුපස්සනාය පන සුඛසඤ්ඤං පහාය පණිධිං පත්ථනං සුඛාපෙක්ඛා ආගතත්තා අප්පණිහිතෝ; අනත්තානුපස්සනාය අත්තසත්තපුග්ගලසඤ්ඤංපහායසංඛාරානංසුඤ්ඤතෝ දිට්ඨත්තා සුඤ්ඤතොති ඉදං පච්චනීකතෝ නාමං නාම. රාගාදිනි පනෙස සුඤ්ඤසභාවා සුඤ්ඤතෝ, රූපනිමිත්තාදීනං රාගනිමිත්තාදීනං යෙව එතා අභාවෙන අනිමිත්තෝ, රාගපණිධිආදීනං අභාවතෝ අප්පණිහිතොති ඉදමස්ස සගුණතෝ නාමං. ඨානං සුඤ්ඤං අනිමිත්තං අප්පණිහිතං ච නිබ්බානං ආරම්මණං කරොතීතිපි සුඤ්ඤතෝ අනිමිත්තෝ අප්පණිහිතෝති වුච්චති. ඉදමස්ස ආරම්මණතෝ නාමං. ආගමනං පන ද්විධා විපස්සනාගමනං මග්ගාගමනං ච, තත්ථ මග්ගෙ විපස්සනාගමනං ලභති, එලෙ මග්ගාගමනං; අනත්තානුපස්සනා හි සුඤ්ඤතා නාම, සුඤ්ඤතවිපස්සනාය මග්ගෝ සුඤ්ඤතෝ; අනිච්චානුපස්සනා අනිමිත්තා නාම, අනිමිත්තවිපස්සනාය මග්ගෝ අනිමිත්තෝ; ඉදං පන නාමං න අභිධම්මපරියායෙන ලබ්භති, සුත්තන්තපරියායෙන ලබ්භති; තත්‍රහි ගොත්‍රභුඤ්ඤණං අනිමිත්තං නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා අනිමිත්තනාමකං හුත්වා සයං ආගමනීයඨානෙ ඨත්වා මග්ගස්ස නාමං දෙතීති වදන්ති; තෙන ම

ග්ගෙ අනිමිත්තානි වුත්තෙහා, මග්ගාගමනෙන පන ඵලං අනිමිත්තානි යුජ්ජතෙව. දුක්ඛානුපස්සනා සංඛාරෙසු පණිධිං සුක්ඛාපෙති ආගතත්තා අපණිහිතා නාම, අපණිහිතවිමොක්ඛාය ම ග්ගෙ අපණිහිතෙ, අපණිහිතමග්ගස්ස ඵලං අපණිහිතං; එවං විපස්සනා අත්තනෝ නාමං මග්ගස්ස දෙති, මග්ගෙ ඵලස්සාති ඉදං ආගමනතෝ නාමං. එවමයං සංඛාරුපෙක්ඛා විමොක්ඛවිසෙසං නියමෙතීති. **සංඛාරුපෙක්ඛාඤාණං නිට්ඨිතං.**

තස්ස තං සංඛාරුපෙක්ඛාඤාණං ආසෙවනත්තස්ස භාවෙනත්තස්ස බහුලීකරණත්තස්ස අධිමොක්ඛඝඨා බලවතරා නිබ්බත්තති, විරියං සුපග්ගහිතං හොති, සති සූපට්ඨිතා, චිත්තං සුසමාහිතං, නිකන්තිතරා සංඛාරුපෙක්ඛා උපජ්ජති; තස්ස දානි මග්ගෙ උපපජ්ජිස්සතීති සංඛාරුපෙක්ඛා සංඛාරෙ අනිච්චාති වා දුක්ඛාති වා අනත්තාති වා සම්මසිත්වා භවඞ්ගං ඔතරති, භවඞ්ගානන්තරං සංඛාරුපෙක්ඛාය කත්තබ්බයමෙව සංඛාරෙ අනිච්චාති වා දුක්ඛාති වා අනත්තාති වා ආරම්මණං කුරුමානං උපජ්ජති මනොද්වාරාවජ්ජනං, තතෝ භවඞ්ගං ආවට්ටෙත්වා උපජ්ජිත්වා තස්ස ක්‍රියාචිත්තස්සානන්තරං අවිච්චිකං චිත්තසන්තතිං අනුපබන්ධමානං තථෙව සංඛාරෙ ආරම්මණං කත්වා උපජ්ජති පඨමං ජවනචිත්තං, යං පරිකම්මන්ති වුච්චති; තදනන්තරං තථෙව සංඛාරෙ ආරම්මණං කත්වා උපජ්ජති දුතියං ජවනචිත්තං, යං උපචාරන්ති වුච්චති; තදනන්තරම්පි තථෙව සංඛාරෙ ආරම්මණං කත්වා උපජ්ජති තතියං ජවනචිත්තං, යං අනුලොමන්ති වුච්චති; ඉදං නෙසං පාටියෙක්කං නාම. අවිසෙසෙන පන තිවිධං පෙතං ආසෙවනන්නිපි පරිකම්මන්නිපි උපචාරන්තිපි අනුලොමන්තිපි වත්තුං වට්ටති, කිස්ස අනුලොමං? පුරිමභාගපච්ඡිමභාගානං, තං හි පුරිමානං අවඤ්ඤාය විපස්සනාඤාණානං තථා කිච්චතාය අනුලොමෙති, උපරි ච සත්තතිංසාය බොධිපක්ඛියධම්මානං; තං හි අනිච්චලක්ඛණාදිවසෙන සංඛාරෙ ආරබ්භ පවත්තත්තා උදයබ්බයවන්තානං යෙව වත ධම්මානං උදයබ්බයඤාණං උප්පාදවයෙ ඤාස්සති ච, භඞ්ගවන්තානං යෙව භඞ්ගානුපස්සනා භඞ්ගං ඤාස්සති ච, සභයං යෙව වත භයතුපට්ඨානස්ස භයතො උපට්ඨිතත්තාව, සාදීනවෙ යෙව වත ආදීනවානුපස්සනා ආදීනවං ඤාස්සති ච, නිබ්බින්දිතබ්බෙ යෙව වත නිබ්බිදාඤාණං නිබ්බින්දනාතා ච, මුඤ්චිතුකම්‍යතාඤාණං මුච්චිතුකාමං ජනෙතීති ච, පටිසංඛා තබ්බං යෙව වත පටිසංඛානුපස්සනා පටිසංඛානන්ති ච, උපෙක්ඛිතබ්බං යෙව වත සංඛාරුපෙක්ඛාය උපෙක්ඛිතත්තා ච අත්ථතො වුත්තා

නං විය ඉමෙසං ච අඤ්ඤතරං ඤාණං තථකිච්චතාය අනුලෝමෙති; උපරි ච සත්තතිංසාය බෝධිපක්ඛියධම්මානං තාය පටිපත්තියා පත්තබ්බතාය; යථාහි ධම්මිකා රාජා විනිච්ඡයඨානෙ නිසින්නෝ වොහාරිකමහාමත්තානං විනිච්ඡයං සුත්වා අනභිගමනං පහාය මජ්ඣත්තෝ හුත්වා එවං භණතූති අනුවොදමානෝ තෙසං ච විනිච්ඡයස්ස අනුලොමෙති, පොරාණස්ස ච රාජධම්මස්ස; එවං සම්පදමිං වෙදිතබ්බං. රාජා විය හි අනුලොමඤාණං, අට්ඨ වොහාරිකමහාමත්තා විය අට්ඨ ඤාණානි, පොරාණෝ රාජධම්මෝ විය සත්තතිංස බෝධිපක්ඛියා; තත්ථ යථා රාජා එවං හොතූති වදමානෝ වොහාරිකානං ච විනිච්ඡයස්ස රාජධම්මස්ස ච අනුලොමෙති, එවමිදං අනිච්චාදිවසෙන සංඛාරෙ ආරබ්භ උපජ්ජමානං අට්ඨන්නං ච ඤාණානං තථකිච්චතාය අනුලොමෙති, උපරි ච සත්තතිංසාය බෝධිපක්ඛියධම්මානං. තෙනෙව සච්චානුලොමිකඤාණන්ති වුච්චතීති.

## අනුලොමඤාණං නිට්ඨිතං.

ඉදං ච පන අනුලොමඤාණං සංඛාරාරම්මණඤ්ච වුට්ඨානගාමිනියා විපස්සනාය පරියොසානං හොති; සබ්බෙන සබ්බං පන නොත්ර භූඤාණං වුට්ඨානගාමිනියා විපස්සනාය පරියොසානං; ඉදානි තස්සා යෙව වුට්ඨානගාමිනියා විපස්සනාය අසම්මොහත්ථං අයං සුත්තසංසන්දනා වෙදිතබ්බා, සෙය්‍යථිදං? අයං හි වුට්ඨානගාමිනී විපස්සනා සළායතනවිභඞ්ගසුත්තෙ **අනභිඤ්ඤෙය්‍යං භික්ඛවෙ නිස්සාය අනභිඤ්ඤෙය්‍යං අගමම්මයාගං උපෙක්ඛා එකත්තා එකත්තසිතා, තං පජහථ, තං සමතික්කමථාති** එවං අනභිඤ්ඤෙය්‍යානි වුත්තා. අලගද්දසුත්තන්තෙ **නිබ්බිඳං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චතීති** එවං නිබ්බිදාති වුත්තා. සුසීමසුත්තන්තෙ **සුඛෙ ඛෝ සුසීම ධම්මට්ඨිතිඤාණං, පඤ්ඤා නිබ්බානෙ ඤාණන්ති** එවං ධම්මට්ඨිතිඤාණන්ති වුත්තා. පොට්ඨපාදසුත්තන්තෙ **සඤ්ඤා ඛෝ පොට්ඨපාද පඨමං උපජ්ජති, පච්ඡා ඤාණන්ති** එවං සඤ්ඤාගහණන්ති වුත්තා. දසුත්තරසුත්තන්තෙ **පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගන්ති** එවං පාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගන්ති වුත්තා. පටිසම්භිදාමග්ගෙ **යා ච මුදින්‍රියභූමියා යා ච පටිසංඛානුපස්සනා යා ච සංඛාරුපෙක්ඛා, ඉමෙ ධම්මා එකත්ථා, ව්‍යඤ්ජනමෙව නානන්ති.** එවං නිද්දෙසෙ වුත්තා. පටිඨානෙ **අනුලොමං ගොත්‍රභුස්ස අනුලොමං වොදානස්සාති** එවං නිද්දෙසෙ වුත්තා. රථවිනීතසුත්තන්තෙ **කිං පනාවුසො පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතීති** එවං පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි වුත්තා.

ඉති නෙකෙහි නාමෙහි-කිත්තිතා යා මහෙසිනා,
වුඩ්ඪානගාමිනී සන්තා-පරිසුද්ධා විපස්සනා.

වුට්ඨාතුකාමෝ සංසාර-දුක්ඛපඞ්කා මහබ්භයා,
කරෙය්‍ය සතතං තස්ස-යොගං පණ්ඩිතජාතිකොති.

ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ
පඤ්ඤාභාවනාධිකාරෙ

## පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධිනිද්දෙසො නාම

එකවීසතිමො පරිච්ඡෙදො.

---

## 22

## ඤාණදස්සනවිසුද්ධිනිද්දෙසො.

---

ඉතො පරං ගොත්‍රභුඤාණං හොති, තං මග්ගස්ස ආවජ්ජනට්ඨා නියතතා නෙව පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධිං න ඤාණදස්සනවිසුද්ධිං භජති; අනන්තරා අබ්බොහාරිකමෙව හොති, විපස්සනාසොතෙ පන්ත තා පන විපස්සනාති සඞ්ඛං ගච්ඡති. සොතාපත්තිමග්ගා සකදාගා මිමග්ගො අනාගාමිමග්ගා අරහත්තමග්ගොති ඉමෙසු පන චතූසු ම ග්ගෙසු ඤාණං ඤාණදස්සනවිසුද්ධි නාම; තස්ස පඨමමග්ගඤාණං තාව සමපාදෙතුකාමෙන අඤ්ඤං කිඤ්චි කාතබ්බං නාම නත්ථි; යං හි අනෙන කාතබ්බං සියා, තං අනුලොමාවසානං විපස්සනා සමපාදෙ නෙනෙන කතමෙව. එවං උපපත්තාඅනුලොමඤාණස්ස පනස්ස තෙ හි නීහිපි අනුලොමඤාණෙහි අත්තනෝ බලානුරූපෙන ථූලට්ඨලෙ සච්චපටිවිජ්ඣදස්සෙ නමමහි අනන්තරධාපිතෙ සබ්බසඞ්ඛාරගතෙසු චි ත්තෙසු න පක්ඛන්දති න සන්තිට්ඨති නාධිමුච්චති න සජ්ජති න ලග්ගති න බජ්ඣති, පදුමපලාසතො උදකං විය පතිලියති පතිකුට තී පතිවට්ටති; සබ්බං නිමිත්තාරම්මණම්පි සබ්බං පවත්තාරම්මණ ම්පි පලිබොධතො උපඨානි. අථස්ස සබ්බසඞ්ඛාර නිමිත්තපවත්තාර මණෙ පලිබොධතො උපට්ඨිතෙ අනුලොමඤාණස්ස ආසෙවන නෙන අනිමිත්තං අප්පවත්තං වොසඞ්ඛාරං නිරොධං නිබ්බානං ආරම්ම ණං කුරුමානං පුථුජ්ජනගොත්තං පථුජ්ජනසඞ්ඛං පුථුජ්ජනභූමිං අති ක්කමමානං අරියගොත්තං අරියසඞ්ඛං අරියභූමිං ඔක්කමමානා

නිබ්බානාරම්මණේ පඨමාවජ්ජන- පඨමාභෝග- පඨමසමන්නාහාර භූතං මග්ගස්ස අනන්තරසමනන්තරාසෙවනඋපනිස්සයනත්ථිවිගතව සෙන ඡහි ආකාරෙහි පවත්තභාවං සාධයමානා සිද්ධාපත්තං විප ස්සනාය මූඛභූතං අපුනරාවත්තකං උපපජ්ජති ගොත්‍රභුඤ්ඤාණං; යං සන්ධාය වුත්තං **කථං බහිද්ධා වුට්ඨානවිවට්ටනා පඤ්ඤා ගොත්‍රභුඤ්ඤා ණං? උප්පාදං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රභූ, පවත්තං —පෙ— උපාසාසං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රභූ, බහිද්ධා සංඛාරනිමිත්තං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රභූ, අනුප්පාදං පකඛන්දතීති ගොත්‍රභූ, අපවත්තං —පෙ— අනුපාසාසං නිරෝධං නිබ්බානං පකඛන්දතීති ගොත්‍රභූ, උප්පාදං අභිභුය්‍යතීති අනුප්පාදං පකඛන්දතීති ගොත්‍රභූති සබ්බං විත්ථාරෙත බ්බං.** තත්‍රායං එකාවජ්ජනෙන එකවීථියං පවත්තමානානම්පි අනු ලෝමගොත්‍රභූනං නානාරම්මණේ පවත්තනාකාරදීපිකා උපමා: ය ථාහි මහාමාත්‍යකං ලබ්භිත්වා පරතීරේ පතිට්ඨාතුකාමෝ පුරිසෝ වෙ ගෙන ධාවිත්වා මාහිකාය ඔරිමතීරෙ රුක්ඛසාඛාය බන්ධිත්වා ඔලම්බි තං රජ්ජුං වා යට්ඨිං වා ගහෙත්වා උල්ලඞ්ඝිත්වා පරතීරනින්නාපොණ පබ්භාරකායෝ හුත්වා පරතීරස්ස උපරිභාගං පත්තෝ තං මුඤ්චිත්වා වෙධමානෝ පරතීරෙ පතිත්වා සතිකං පතිට්ඨාති, එවමෙවායං යෝ ගාවචරෝපි භවයොනිගතිඨිතිනිවාසානං පරතීරභූතෙ නිබ්බානෙ පතිට්ඨාතුකාමෝ උදයබ්බයානුපස්සනාදිනා වෙගෙන ධාවිත්වා අ තීතභවාවරුක්ඛසාඛාය බන්ධිත්වා ඔලම්බිතං රූපරජ්ජුං වා වෙදනාදීසු අඤ්ඤතරදණ්ඩං වා අනිච්චන්ති වා දුක්ඛන්ති වා අනත්තාති වා නි අනුලෝමාවජ්ජනෙන ගහෙත්වා තං අමුඤ්චමානොව පඨමෙන අනු ලෝමචිත්තෙන උල්ලඞ්ඝිත්වා දුතියෙන පරතීරනින්නාපොණපබ්භාර කායෝ විය නිබ්බානනින්නාපොණපබ්භාරමානසෝ හුත්වා තතියෙන පරතීරස්ස උපරිභාගං පත්තෝ විය ඉදානි පත්තබ්බස්ස නිබ්බානස්ස ආසන්නත්තා හුත්වා තස්සවිත්තස්ස නිරෝධෙන තං සඞ්ඛාරාරම්මණං මු ඤ්චිත්වා ගොත්‍රභුචිත්තෙන විසඞ්ඛාරෙපරතීරභූතෙ නිබ්බානෙ පතති,එ කාරම්මණේ පන අලද්ධාසෙවනත්තාය වෙධමානෝ සෝ පුරිසෝ විය න තාව සුප්පතිට්ඨිතෝ හොති, තතෝ මග්ගඤ්ඤණෙන පතිට්ඨාතීති. තත්‍රේ අනුලෝමං සච්චපටිච්ඡාදකං කිලෙසතමං විනොදෙතුං ස කෙකාති, න නිබ්බානාරම්මණං කාතුං; ගොත්‍රභූ නිබ්බානමෙව ආරම්මණං කාතුං සක්කොති, න සච්චපටිච්ඡාදකං තමං විනොදෙ තුං; තත්‍රායං උපමා: එකෝ කිර චක්ඛුම්මා පුරිසෝ නක්ඛත්තයෝ ගං ඡානිස්සාමීති රත්තිභාගෙ නික්ඛම්මිත්වා වන්දං පස්සිතුං උද්ධං උ ල්ලෝකෙසි, තස්ස විලාතක්ඛෙ පටිච්ඡන්නත්තා වත්තෙන පඤ්චහි සී ඝේ, අථෙකෝ වාතෝ උට්ඨහිත්වා ථූලථූලෙ වලාහකෙ විද්ධංසෙසි, අ

පරො මඤ්ඣිමෙ, අපරො සුබ්බමෙපි; තතො සො පුරිසො විගතවලාහකෙ නභෙ චන්දං දිස්වා නක්ඛත්තයොගං අඤ්ඤාසි; තත්ථ තයො වලාහකා විය සච්චපටිච්ඡාදකං ථූලමඤ්ඣිමසුබ්බමං කිලෙසන්ධකාරං, තයො වාතා විය තීණි අනුලොමවිත්තානි, චක්ඛුමා පුරිසො විය ගොත්‍රභූඤ්ඤණං, වස්සෙ විය නිබ්බානං, එකෙකස්ස වාතස්ස යථාක්කමෙන වලාහකවිධ්වංසනං විය එකෙකස්ස අනුලොමවිත්තස්ස සච්චපටිච්ඡාදකතමවිනොදනං, විගතවලාහකෙ නභෙ තස්ස පුරිසස්ස විසුද්ධවන්දදස්සනං විය විගතෙ සච්චපටිච්ඡාදකෙ තමෙ ගොත්‍රභූඤ්ඤණස්ස විසුද්ධනිබ්බානදස්සනං; යථෙව හි තයො වාතා වන්දපටිච්ඡාදකෙ වලාහකෙයෙව විධ්වංසෙතුං සක්කොනන්ති, න චන්දං දස්සිං, එවං අනුලොමානිසවවපටිච්ඡාදකං තමං යෙව විනොදෙතුං සක්කොනන්ති, න නිබ්බානං දස්සිං; යථා සො පුරිසො චන්දමෙව දක්ඛිං සක්කොනි, න වලාහකෙවිධ්වංසෙතුං, එවං ගොත්‍රභූඤ්ඤණං නිබ්බානමෙව දක්ඛිං සක්කොති, න කිලෙසතමං විනොදෙතුං; තෙනෙව චෙතං මගඵස්ස ආවජ්ජනානි වුච්චති, තං හි අනාවජ්ජනම්පි සමානං ආවජ්ජනට්ඨානෙ ඨිතා "එවං නිබ්බත්තාගී"ති මග්ගස්ස සඤ්ඤං දත්වා විය නිරුජ්ඣති, මග්ගොපි තෙන දින්නසඤ්ඤං අමුච්චිත්වා අවිච්ඡින්නනිවසෙන තං ඤාණං අනුබ්බිමානො අනිබ්බිඳපුබ්බං අපපදලිතපුබ්බං ලොභක්ඛන්ධං දොසක්ඛන්ධං මොහක්ඛන්ධං නිබ්බිජ්ඣිමානොව පදලයමානොව නිබ්බත්තති. තත්‍රායං උපමා: එකො කිර ඉස්සාසො අඨඵසහමත්තෙ පදෙසෙ ඵලකසතං ඨපෙත්වා වත්තෙන මුඛං වෙධෙත්වා සරං සන්නය්හිත්වා චක්ඛුයනෙන අවත්ථාසි, අඤ්ඤෙ පුරිසා චක්ඛුයනතං ආවිජ්ඣිත්වා යදා ඉස්සාසස්ස ඵලකං අභිමුඛං හොති, තදා තත්ථ දණ්ඩකෙන සඤ්ඤං දෙති, ඉස්සාසො දණ්ඩකසඤ්ඤං අමුච්චිත්වා සරං ඛිපිත්වා ඵලකසතං නිබ්බිජ්ඣති; තත්ථ දණ්ඩකසඤ්ඤං විය ගොත්‍රභූඤ්ඤණං, ඉස්සාසො විය මග්ගඤ්ඤණං, ඉස්සාසස්ස දණ්ඩකසඤ්ඤං අමුච්චිත්වා ඵලකසතනිබ්බිජ්ඣනං විය මග්ගඤාණස්ස ගොත්‍රභූඤාණෙන දින්නසඤ්ඤං අමුච්චිත්වා නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා අනිබ්බිඳපුබ්බානං අපපදලිතපුබ්බානං ලොභදොසමොහක්ඛන්ධානං නිබ්බිජ්ඣනපදලනං; න කෙවලං වෙස මග්ගො ලොභක්ඛන්ධාදීනං නිබ්බිජ්ඣනමෙව කරොති, අපි ච ඛො අනමතග්ගසංසාරවට්ටදුක්ඛසමුදයං සොසෙති, සබ්බඅපායවාරානි පිදහති, සත්තන්නං අරියධනානං සම්මුඛීභාවං කරොති, අට්ඨඞ්ගිකං මිච්ඡාමග්ගං පජහති, සබ්බවෙරභයානි වූපසමෙති, සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඔරසපුත්තභාවං උපනෙති, අසෙඛසුඛං ච අනෙකසතානං ආනිසංසානං පටිලාභාය සංවත්තතීති, එවං අනෙකානිසංසඋදයකෙන සොතාපත්තිමග්ගඤාණන්ති.

**පඨමමග්ගඤාණං නිට්ඨිතං**

ඉමස්ස පන ඤාණස්ස අනන්තරං තස්සේව විපාකභූතානි වෙ තීණි වා ඵලචිත්තානි උපජ්ජන්ති; අනන්තරවිපාකතා යෙව හි ලොකුත්තරකුසලානං සමාධිමාණන්තරිකඤ්ඤමාහූති ච, "දුතියං ආනන්තරිකං පාපුණාති ආසවානං ඛයායා"ති ච ආදි වුත්තං. කෙ වි පන එකං වෙ තීණි වත්තාරි වා ඵලචිත්තානීති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං; අනුලොමස්සහි ආසෙවනත්තෙන ගොත්රභුඤ්ඤාණං උපජ්ජති, තස්මා සබ්බත්ථමෙන පරිවේදෙන ඒහි අනුලොමවිත්තෙහි භවිතබ්බං, න හි එකං ආසෙවනපච්චයං ලභති, සහතවිත්තපරමාව එකා ජවනවීථි; තස්මා යස්ස වෙ අනුලොමානි, තස්ස තතියං ගොත්රභු, චතුත්ථං මග්ගචිත්තං, තීණි ඵලචිත්තානි හොන්ති; යස්ස තීණි අනුලොමානි, තස්ස චතුත්ථං ගොත්රභු, පඤ්චමං මග්ගචිත්තං, වෙ ඵලචිත්තානි හොන්ති; තෙන වුත්තං "වෙ තීණි වා ඵලචිත්තානි උපපජ්ජන්තීති. කෙචි පන යස්ස චත්තාරි අනුලොමානි, තස්ස පඤ්චමං ගොත්රභු, ඡට්ඨං මග්ගචිත්තං, එකං ඵලචිත්තන්ති වදන්ති, තං පන යස්මා "චතුත්ථං පඤ්චමං වා අපෙපති, න තතො පරං ආසන්නභවඛන්ධත්තා"ති පට්ඨානෙ වුත්තං, තස්මා න සාරතො පච්චෙතබ්බං. එත්තාවතා ච පනෙස සොතාපන්නො නාම දුතියෝ අරියපුග්ගලො හොති. ඡසපපමත්තෙහා පි භුත්වා සත්තක්ඛත්තුං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තකරණසමත්ථෝ හොති. ඵලපරියොසානෙ පනස්ස චිත්තං භවඞ්ගං ඔතරති, තතො භවඞ්ගං උපච්ඡින්දිත්වා මග්ගපච්චවෙක්ඛණත්ථාය උපජ්ජති මනොවාරාවජ්ජනං, තස්මිං නිරුද්ධෙ පටිපාටියා සත්ත මග්ගපච්චවෙක්ඛණජවනානි. පුන භවඞ්ගං ඔතරිත්වා තෙනෙව නයෙන ඵලාදීනං පච්චවෙක්ඛණත්ථාය ආවජ්ජනාදීනි උපජ්ජන්ති; යෙසං උපනිස්සයා එස මග්ගං පච්චවෙක්ඛති, ඵලං පච්චවෙක්ඛති, පහීන කිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛති, අවසිට්ඨකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛති, නිබ්බානං පච්චවෙක්ඛති; සො හි ඉමිනා වතාහං මග්ගෙන ආගතොති මග්ගං පච්චවෙක්ඛති; තතො අයං මෙ ආනිසංසො ලබ්බති ඵලං පච්චවෙක්ඛති; තතො ඉමෙ නාම මෙ කිලෙසා පහීනාති පහීනකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛති; තතො ඉමෙ නාම මෙ කිලෙසා අවසිට්ඨාති උපරිමඵලත්තයවජ්ඣෙ කිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛති; අවසානෙ ච අයං මෙ ධම්මො ආරම්මණතො පටිවිබ්බෝති අමතං නිබ්බානං පච්චවෙක්ඛති. ඉති සොතාපන්නස්ස අරියසාවකස්ස පඤ්චපච්චවෙක්ඛනානි හොන්ති. යථා ච සොතාපන්නස්ස එවං සකදාගාමි අනාගාමිනොපි; අරහතො පන අවසිට්ඨකිලෙසපච්චවෙක්ඛනං නාම නත්ථි. එවං සබ්බානි පි එකූනවීසති පච්චවෙක්ඛනානි නාම; උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙ යෙව වෙ

සෝ; පහීනාවසිට්ඨකිලෙසපච්චවෙක්ඛනං හි සෙක්ඛානමපි හොති වා න වා; තස්ස හි පච්චවෙක්ඛනස්ස අභාවෙනෙව මහානාමො භගවතා පුච්ඡි **කොසු නාම මම ධම්මෙ අජ්ඣත්තං අප්පහීණෙ, යෙනමෙ එකදා ලොභධම්මාපි චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්තී**ති සබ්බං විත්ථාරතො වෙදිතබ්බං. එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා පන සෝ සොතාපන්නො අරියසාවකො තස්මිං යෙව වා ආසනෙ නිසින්නො අපරෙන වා සමයෙන කාමරාගව්‍යාපාදානං තනුභාවඤ්ච දුතියාය භූමියා පතනියා යොගං කරොති, සෝ ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගානි සමොධානෙත්වා තදෙව රූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණහෙදං සඞ්ඛාරගතං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානි ඤාණෙන පරිමද්දති පරිවත්තෙති විපස්සනා වීථිං ඔගාහති; තස්සෙවං පටිපන්නස්ස වුත්තනයෙනෙව සඞ්ඛාරුපෙක්ඛාවසානෙ එකාවජ්ජනෙන අනුලොමගොත්‍රභූඤාණෙසු උපපන්නෙසු ගොත්‍රභූඅනන්තරං සකදාගාමිමග්ගඤාණන්ති.

## දුතිය(මග්ග)ඤාණං නිට්ඨිතං.

ඉමස්සාපි ඤාණස්ස අනන්තරං වුත්තනයෙනෙව ඵලචිත්තානි වෙදිතබ්බානි; එත්තාවතා වෙස සකදාගාමී නාම චතුත්ථො අරියපුග්ගලො හොති සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තකරණසමත්ථො; තතො පරං පච්චවෙක්ඛනං වුත්තනයමෙව. එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා ච සෝ සකදාගාමී අරියසාවකො තස්මිං යෙව වා ආසනෙ නිසින්නො අපරෙන වා සමයෙන කාමරාගව්‍යාපාදානං අනවසෙසප්පහානාය තතියාය භූමියා පතනියා යොගං කරොති; සෝ ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගානි සමොධානෙත්වා තදෙව සඞ්ඛාරගතං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තානි ඤාණෙන පරිමද්දති පරිවත්තෙති විපස්සනා වීථිං ඔගාහති. තස්සෙවං පටිපන්නස්ස වුත්තනයෙනෙව සඞ්ඛාරුපෙක්ඛාවසානෙ එකාවජ්ජනෙන අනුලොමගොත්‍රභූඤාණෙසු උපපන්නෙසු ගොත්‍රභූඅනන්තරං අනාගාමිමග්ගඤාණන්ති. **තතිය**ඤාණං නිට්ඨිතං.

ඉමස්සපි ඤාණස්ස අනන්තරං වුත්තනයෙනෙව ඵලචිත්තානි වෙදිතබ්බානි. එත්තාවතා වෙස අනාගාමී නාම ඡට්ඨො අරියපුග්ගලො හොති ඔපපාතිකො තත්ථ පරිනිබ්බායී අනාවත්තිධම්මො පටිසන්ධිවසෙන ඉමං ලොකං පුනානාගන්තා. තතො පරං පච්චවෙක්ඛනං වුත්තනයමෙව. එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා ච සෝ අනාගාමී අරියසාවකො තස්මිං යෙව වා ආසනෙ නිසින්නො අපරෙන වා සමයෙන රූපාරූපරාගමානුද්ධච්චඅවිජ්ජානං අනවසෙසප්පහානාය

වත්තබ්බාය භූමියා පත්තියා යෝගං කරොති; සෝ ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගානි සමොධානෙති, තදෙව සඞ්ඛාරගතං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති ඤාණෙන පරිමජ්ජති පරිවත්තෙති විපස්සනාපීඨං ඔගාහතී, තස්සෙවං පටිපන්නස්ස වුත්තනයෙනෙව සඞ්ඛාරුපෙක්ඛාඤාණං නෙ එකාවජ්ජනෙන අනුලොමගොත්‍රභුඤාණෙසු උපපජ්ජති; තෙන සමපයුත්තං ඤාණං අරහත්තමග්ගඤාණන්ති. චතුත්ථඤාණං නිට්ඨිතං.

ඉමස්සපි ඤාණස්ස අනන්තරං වුත්තනයෙනෙව ඵලචිත්තානි වෙදිතබ්බානි. එත්තාවතා ඵෙස අරහා නාම අසීතිමහාසාවකානං අග්ගසාවකෙන සද්ධිං ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරෙන සදිසෝ පරිකප්පසතසහස්සාධිකානං අග්ගසාවිකානං මහාපජාපතිගොතමියා සදිසෝ චතුන්නං පරිසානං පියමනාපෙන සත්ථුනා සමසමට්ඨානෙ ඨපිතස්ස ඵග්ගුණත්ථෙරස්ස සදිසෝ සත්තසතසහස්සාධිකානං අසීතියා මහාථෙර

විරහතො පධානං ච හිතසුඛනිප්ඵාදකත්තෙන සෙඛභාවාවහන තො පධානභාවකරණතො චාති සම්මප්පධානං, විරියසෙඛං අධි වචනං; තසිදං උප්පන්නානුප්පන්නානං කිලෙසානං පහානානුප්ප තිකිච්චං අනුප්පන්නුප්පන්නානානං ච කුසලානං උප්පත්තිට්ඨිතිකි චං සාධයතීති වත්තබ්බතා හොති, තස්මා චත්තාරෝ සම්මප්පධානා නි වුච්චන්ති. පුබ්බෙ වුත්තෙන ඉජ්ඣනට්ඨෙන ඉද්ධි, තස්සා සම්පයු ත්තාය පුබ්බභාගභවෙන ඵලභූතාය පුබ්බභාගකරණට්ඨෙන ච ඉද්ධි යා පාදෙති ඉද්ධිපාදෙ, සො ඡන්දාදිවසෙන චතුබ්බිධො හොති, ත ස්මා චත්තාරෝ ඉද්ධිපාදාති වුච්චන්ති; යථාහ: **චත්තාරෝ ඉද්ධිපාදා ඡන්දිද්ධිපාදෝ චිත්තිද්ධිපාදෝ විරියිද්ධිපාදෝ විමංසිද්ධිපාදොති**, ඉමෙ ලොකුත්තරාව. **ලොකියා පන ඡන්දඤ්ච සීසං අධිපතිං කරිත්වා ලභති සමාධිං ලභති චිත්තසෙසකගහනං, අඤ්ඤං වුච්චති ඡන්දසමා** ධිති ආදිවචනතො ඡන්දාදිඅධිපතිවසෙන උපලබ්ධමාපි හොන්ති. අ සඤ්ඤියකොසජ්ජපමාදවිකෙපපඤ්ඤාමොහානං අභිභවනතො අභිභව නඤ්ඤාතෙන අධිපතියමෙන ඉන්ද්‍රියං;අසද්ධියාදීහි ච අනභිභවනීය තො අකම්පියට්ඨෙන බලං;තදුභයම්පි සද්ධාදිවසෙන පඤ්චවිධං හොති, තස්මා පඤ්ඤින්‍රියානි පඤ්චබලානීති වුච්චන්ති.බුජ්ඣනකඡත්තස්ස පන අඞ්ගභාවෙන සතිආදයො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා නි; නියාහනිකට්ඨෙන ච සම්මාදිට්ඨිආදයො අට්ඨ මග්ගඞ්ගා හොන්ති, තෙන වුත්තං "සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො"ති. ඉති ඉමෙ සත්තතිංස බොධිපක්ඛියා ධම්මා පුබ්බභාගෙ ලොකියවිපස්සනාය චත්තමානාය වුද්දත්ථවිධෙන කායං පරිග්ගණ්හතොව කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං, නවවිධෙන වෙදනං පරිග්ගණ්හතො ච වෙදනානුපස්සනාසතිපට්ඨා නං, සොළසවිධෙන චිත්තං පරිග්ගණ්හතො ච චිත්තානුපස්සනාසති පට්ඨානං, පඤ්චවිධෙන ධම්මෙ පරිග්ගණ්හතො ච ධම්මානුපස්සනාසති පට්ඨානං. ඉමස්මිං අත්තභාවෙ අනුප්පන්නපුබ්බං පරස්ස උප්පන්නං අකුසලං දිස්වා "යථා පටිපන්නස්සෙතං උප්පන්නං, න තථා පටි පජ්ජිස්සාමි, එවං මෙ එතං නුප්පජ්ජිස්සතී"ති තස්ස අනුප්පාදාය වායම නකාලෙ පඨමං සම්මප්පධානං; අත්තනො සමුදාචාරප්පත්තං අකු සලං දිස්වා තස්ස පහානාය වායමනකාලෙ දුතියං; ඉමස්මිං අත්ත භාවෙ අනුප්පන්නපුබ්බං ඣානං වා විපස්සනං වා උප්පාදෙතුං වායම නත්තස්ස තතියං; උප්පන්නං යථා න පරිහායති, එවං පුනප්පුනං උප්පාදෙනත්ථාය චතුත්ථං සම්මප්පධානං. ඡන්දං ධුරං කත්වා කුසලුප්පා දනකාලෙ ඡන්දිද්ධිපාදෙ -:පෙ:-මිච්ඡාවායාය විරමනකාලෙ සම්මා වායාති එවං නානාවිත්තෙසු ලබ්භන්ති. ඉමෙසං පන වුත්තානං ඣා ණානං උප්පත්තිකාලෙ එකවිත්තෙ ලබ්භන්ති; ඵලක්ඛණෙ ඨපෙත්වා

වත්තාරෝ සම්මප්පධානෙ අවසෙසා තෙතත්තිංස ලබ්භන්ති; එවං එක චිත්තෙ ලබ්භමානෙසු වෙතෙසු එකාව නිබ්බානාරම්මණා සති කායා දීසු සුභසඤ්ඤාදිපහානකිච්චසාධනවසෙන චත්තාරෝ සතිපට්ඨා නානි වුච්චති. එසමෙව ච විරියං අනුප්පන්නානං අනුප්පාදාදිකිච්ච සාධනවසෙන චත්තාරෝ සම්මප්පධානානි වුච්චති, සෙසෙසු පන හාපනාවඩ්ඪනං නත්ථි, අපි ච තෙසු:

නව එකවිධා එකො-වෙධාථ චතුපඤ්ඩධා,
අට්ඨධා නවධා වෙව-ඉති ඡද්ධා භවන්ති තෙ.

"නව එකවිධා"ති ඡසෙ චිත්තං පිති පස්සද්ධි උපෙක්ඛා සඞ්ඛ පෙපා මංසා කම්මඤ්ඤා ආජීවොති ඉමෙ නව ඡන්දිධිපාදාදිවසෙන එකවිධාව හොන්ති, න අඤ්ඤං කොඤ්චා භජන්ති; "එකො වෙධා" ති සද්ධා ඉන්ද්‍රියබලවසෙන වෙධා ගීතා; "අථ චතුපඤ්ඩධා"ති අථ ඤෙඤ්ඤ, එකො චතුධා, අඤෙඤ්ඤ පඤ්ඩධා ගීතොති අත්ථො, තථ සමාධි එකො ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගමග්ගඞ්ගවසෙන චතුධා ගීතො; පඤ්ඤ තෙසං ච චතුන්නං ඉඞ්ගපාදකොඤ්ඤස්ස ච වසෙන පඤ්ඩධා. "අට්ඨධා නවධා වෙවා"නි අපරෝ එකොඅට්ඨධා එකො නවධා ගීතොති අත්ථො, චතුසතිපට්ඨාන-ඉන්ද්‍රිය-බල-බොජ්ඣඞ්ග-මග්ගඞ්ගවසෙන සති අට්ඨධා ගීතා, චතුසම්මප්පධාන-ඉඞ්ගපාද-ඉන්ද්‍රිය-බල-බොජ්ඣඞ්ග-මග්ගඞ්ගවසෙන විරියං නවධාති; එවං:

චුද්දසෙව අසම්මිස්සා-හොතෙතන බොධිපක්ඛියා,
කොඤ්ඤතො සත්තත්තිධා-සත්තතිංසප්පභෙදතො.

සකිච්චනිප්ඵාදනතො-සරූපෙන ච වුත්තිතො,
සබ්බෙව අරියමග්ගස්ස-සම්භවෙ සම්භවන්ති තෙති.

එවං තාවෙත්ථ පරිපුණ්ණබොධිපක්ඛියභාවෙ ඤාතබ්බෙ.

"වුට්ඨානබලසම්භාවයොගෙ"යි වුට්ඨානං වෙව බලසම්භාවයොගෙ ච; ලොකියවිපස්සනා හි නිම්මිත්තාරම්මණත්තා වෙව පවත්ති කාරණස්ස ච සමුදයස්ස අසමුච්ඡිජ්ජනතො නෙව නිම්මිත්තා හ පවත්තා වුට්ඨාති, ගොත්‍රභුඤ්ඤණං සමුදයස්ස අසමුච්ඡිජ්ජනතො පවත්තා න වුට්ඨාති, නිබ්බානාරම්මණතො පන නිම්මිත්තා වුට්ඨානීති එකතො වුට්ඨානං හොති, තෙනාහ "බහිධා වුට්ඨානවිවට්ටණා පඤ්ඤා ගොත්‍රභුඤ්ඤණ"න්ති. කථා "උප්පාදා විවට්ටිත්වා අනුප්පාදං පත්ථිඤ්ඤතීති ගොත්‍රභූ, පවත්තා විවට්ටිත්වා"යි සබ්බං වෙදිතබ්බං. ඉමානි චත්තාරිපි ඤාණානි අනිම්මිත්තාරම්මණත්තා නිම්මිත්තතො වුට්ඨහන්ති, සමුදයස්ස සමුච්ඡිජ්ජනතො පවත්තා වුට්ඨහන්තීති දුභතො වුට්ඨානානි හොන්ති; තෙන වුත්තං "කථං දුභතො වුට්ඨානවිවට්ටනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ

සුණං? සොතාපත්තිමග්ගක්ඛණෙ දස්සනෙන සම්මාදිට්ඨි මිච්ඡා දිට්ඨියා වුඩ්ඨා, තදනුවත්තකකිලෙසෙහි ච ඛන්ධෙහි ච වුඩ්ඨා, බහිඩා ච සබ්බනිමිත්තෙහි වුට්ඨා, තෙන වුච්චති දුභතො වුට්ඨානවිවට්ටනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං. අභිනිරොපනට්ඨෙන සම්මාසඞ්කප්පො මිච්ඡාසඞ්කප්පා, පරිග්ගහට්ඨෙන සම්මාවාචා මිච්ඡාවාචාය, සමුට්ඨානට්ඨෙන සම්මාකම්මන්තො, වොදානට්ඨෙන සම්මාආජීවො, පග්ගහණෙන සම්මාවායාමො, උපට්ඨානට්ඨෙන සම්මාසති, අවික්ඛෙපට්ඨෙන සම්මාසමාධි මිච්ඡාසමාදිතො වුඩ්ඨා, තදනුවත්තකකිලෙසෙහි ච ඛන්ධෙහි ච වුඩ්ඨා, බහිඩා ච සබ්බනිමිත්තෙහි වුඩ්ඨා, තෙන වුච්චති දුභතො වුඩ්ඨානවිවට්ටනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණං. සකදාගාමිමග්ගක්ඛණෙ දස්සනට්ඨෙන සම්මාදිට්ඨි -පෙ- අවික්ඛෙපට්ඨෙන සම්මාසමාධි ඔළාරිකා කාමරාගසංයොජනා පටිඝසංයොජනා ඔළාරිකා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා වුඩ්ඨා. අනාගාමිමග්ගක්ඛණෙ දස්සනට්ඨෙන සම්මාදිට්ඨි -පෙ- අවික්ඛෙපට්ඨෙන සම්මාසමාධි අනුසහගතා කාමරාගසංයොජනා පටිඝසංයොජනා අනුසහගතා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා වුඩ්ඨා. අරහත්තමග්ගක්ඛණෙ දස්සනට්ඨෙන සම්මාදිට්ඨි -පෙ- අවික්ඛෙපට්ඨෙන සම්මාසමාධි රූපරාගා අරූපරාගා මානා උද්ධච්චා අවිජ්ජාය මානානුසයා භවරාගානුසයා අවිජ්ජානුසයා වුට්ඨා, තදනුවත්තකකිලෙසෙහි ච ඛන්ධෙහි ච වුඩ්ඨා, බහිඩා ච සබ්බනිමිත්තෙහි වුඩ්ඨා තෙන වුච්චති දුභතො වුට්ඨානවිවට්ටනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ ඤාණන්ති". ලොකියානං ච අවට්ඨානං සම්පත්තීනං භාවනා කාලෙ සමථබලං අධිකං හොති, අනිච්චානුපස්සනාදීනං භාවනා කාලෙ විපස්සනාබලං, අරියමග්ගක්ඛණෙ පන යුගනද්ධා තෙ ධම්මා පවත්තන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං අනතිවත්තනට්ඨෙන; තස්මා ඉමෙසු චතූසු සුපි ඤාණෙසු උභයබලසම්මායොගො හොති, යථාහ: **"උඩ්ඩච්චසහගතකිලෙසෙහි ච ඛන්ධෙහි ච වුට්ඨහනෙ චිත්තස්ස එකග්ගතා අවික්ඛෙපෙ සමාධි නිරොධොවමග්ග, අවිජ්ජාසහගතකිලෙසෙහි ච ඛන්ධෙහිච වුට්ඨහනෙ අනුපස්සනාට්ඨෙන විපස්සනා නිමග්ග ධොවරා, ඉති වුට්ඨානට්ඨෙන සමථවිපස්සනා එකරසා** හොන්ති, **යුගනද්ධා** හොන්ති, **අඤ්ඤමඤ්ඤං** **නාතිවත්තන්ති**"ති. තෙන වුච්චති "වුට්ඨානට්ඨෙන සමථවිපස්සනං යුගනද්ධං භාවෙති"ති එව මෙථ වුට්ඨානබලසම්මායොගො වෙදිතබ්බො.

"යෙ යෙන පහාතබ්බා, ධම්මා තෙසං පහානං වා"ති ඉමස්මිං පන චතූසු ඤාණෙසු යෙ ධම්මා යෙන ඤාණෙන පහාතබ්බා, තෙසං පහානං ච ජානිතබ්බං, එතානි තීණියථායොගං සංයොජන-කිලෙස-

මිච්ඡත්ත-ලෝකධම්ම- මච්ඡරිය-විපල්ලාස-ගන්ථ-අගති-ආසව-ඔඝ-යෝග-නීවරණ-පරාමාස -උපාදාන- අනුසය- මල- අකුසලකම්ම පථ-චිත්තුප්පාදසඞ්ඛාතානං ධම්මානං පහානාකාරානි; තත්ථ ''සංයොජනානි''ති බන්ධෙති බන්ධනං එතෙන කම්මඤ්ච තංසම්පයුත්තානඤ්ච සත්තානං සංයොජකත්තා රූපරාගාදයෝ දස ධම්මා වුච්චන්ති; යාවං හි තෙ, තාව එතෙසං අනුපරමොනි; තත්‍රාපි රූපරාගො අරූපරාගො මානො උද්ධච්චං අවිජ්ජානි ඉමෙ පඤ්ච උඩ්ඩං භාගියසංයොජනානි නාම; සක්කායදිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාසො කාමරාගො පටිඝංච ඉමෙ පඤ්ච අධොභාගියසංයොජනානි නාම. ''කිලෙසා''නි සයං සඞ්කිලිට්ඨතා සම්පයුත්තඤ්ච ධම්මානං ච සඞ්කිලෙසිකත්තා ලොභො දොසො මොහො මානො දිට්ඨි විචිකිච්ඡා ථිනං උද්ධච්චං අහිරිකං අනොත්තප්පන්ති ඉමෙ දස ධම්මා. ''මිච්ඡත්තා''නි මිච්ඡා පවත්තනතො මිච්ඡාදිට්ඨි මිච්ඡාසඞ්කප්පා මිච්ඡාවාචා මිච්ඡාකම්මන්තො මිච්ඡාආජීවො මිච්ඡාවායාමො මිච්ඡාසති මිච්ඡාසමාධිනි ඉමෙ අට්ඨ ධම්මා; මිච්ඡා විමුත්ති මිච්ඡාඤාණෙහි වා සඞ්ඛං දස. ''ලොකධම්මා''නි ලොකපවත්තියා සති අනුපරමධම්මත්තා ලාභො අලාභො යසො අයසො සුඛං දුක්ඛං නින්දා පසංසාති ඉමෙ අට්ඨ, ඉධ පන කාරණූපචාරෙන ලාභාදිවත්ථුකස්ස අනුනයස්ස අලාභාදිවත්ථුකස්ස පටිඝස්ස චෙතං ලොකධම්මගහණෙන ගහණං කතන්ති වෙදිතබ්බං. ''මච්ඡරියානී''ති ආවාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං ධම්මමච්ඡරියං වණ්ණමච්ඡරියන්ති ඉමාසු ආවාසාදීසු අත්තෙදුකභාවං සාධාරණභාවං අසහනාකාරෙන පවත්තානි පඤ්ච මච්ඡරියානි. ''විපල්ලාසා''නි අනිච්චදුක්ඛඅනත්තඅසුභෙසු යෙව වත්ථූසු නිච්චං සුඛං අත්තා සුභන්ති එවං පවත්තෙතා සඤ්ඤාවිපල්ලාසො චිත්තවිපල්ලාසො දිට්ඨිවිපල්ලාසොති ඉමෙ තයො.''ගන්ථා''නි නාමකායස්ස වෙව රූපකායස්ස ච ගන්ථනතො අභිජ්ඣාදයො වත්තාරො, තථාගතෙඅභිජ්ඣාකායගන්ථො ව්‍යාපාදෙ කායගන්ථොසීලබ්බත පරාමාසො කායගන්ථා ඉදංසච්චාභිනිවෙසො කායගන්ථොඉච්චෙව වුත්තා.''අගතී''නි ඡන්දදොසමොහභයෙහි අනත්ථබ්බහරණස්සකත්තුබ්බාකරණස්සඅධිවචනං, තංහිඅරියෙහිඅනත්ථබ්බත්තාඅගතීතිවුච්චති. ''ආසවා''නි ආරම්මණවසෙන ආගොත්‍රහතො ආභවග්ගතො ච සවනා, අසංවුතෙහි වා මාරෙහි සට්ඨිසතානි උදකං විය සවනතො නිච්චපග්ගරණට්ඨෙන, සංසාරදුක්ඛස්ස වා සවනතො කාමරාගභවරාගමිච්ඡාදිට්ඨිඅවිජ්ජානමෙතං අධිවචනං. භවසාගරෙ ආකඩ්ඪනෙන දුරුත්තරණට්ඨෙන ච ඔඝාති පි, ආරම්මණවියොගස්ස වෙව දුක්ඛවියොගස්ස ච අපදානතො යොගාතිපි තෙසං යෙව අධිවච

නං. "නීවරණානී"ති චිත්තස්ස ආවරණනීවරණපටිච්ඡාදනට්ඨේන කාමච්ඡන්දයෝ පඤ්ච. "පරාමාසෝ"ති තස්ස තස්ස ධම්මස්ස සභාවං අනික්කමිත්ම පරතෝ අභූතං සභාවං ආමසනාකාරේන පවත්තන තතෝ මිච්ඡාදිට්ඨියා එතං අධිවචනං. "උපාදානානී"ති සබ්බාකාරේන පටිච්චසමුප්පාදනිද්දේසේ වුත්තානි කාමූපාදානාදීනි වත්තාරි. "අනුසයා"නිඨානගතඥානකාමරාගානුසයෝ පටිඝ-මාන-දිට්ඨි-විචිකිච්ඡා- භවරාග- අවිජ්ජානුසයෝති එවං වුත්තා කාමරාගාදයෝ සත්ත; තෙ හි ඨානගතත්තා පුනප්පුනං කාමරාගාදීනං උප්පත්තිහෙතුභාවෙන අනුසෙන්ති සෙවන්ති අනුසයා. "මලා"නි තෙලඤ්ඡන කලලං විය සයං ච අප්පඩිසංඛා අඤ්ඤඤ්ච අප්පඩිසංඛාභාවකරණතෝ ලොභදෝසමොහා තයෝ. "අකුසලකම්මපථා"නි අකුසලකම්මභාවෙන වෙව දුග්ගතිනිං ච පථභාවෙන පාණාතිපාතෝ අදින්නාදානං කාමෙසු මිච්ඡාචාරෝ මුසාවාදෝ පිසුණාවාචා ඵරුසා වාචා සම්ඵප්පලාපෝ අභිජ්ඣා ව්‍යාපාදෝ මිච්ඡාදිට්ඨීති ඉමෙ දස. "අකුසලවිතක්කා පඨාදී"නි ලොභමූලා අට්ඨ දෝසමූලා වෙ මොහමූලා වෙති ඉමෙ වා දස. ඉති එතෙසං සංයොජනාදීනං ධම්මානං එතානි යථායොගං පහානකරානි, කථං? සංයොජනෙසු තාව සක්කායදිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාසෝ අපායගමනීයා ච කාමරාගපටිඝානි එතෙ පඤ්ච ධම්මා පඨමඣානඤ්ච ඉජ්ඣන්ති; සෙසා කාමරාගපටිඝා ඔළාරිකා දුතියඣානඤ්ච ඉජ්ඣන්ති; සුඛුමා තතියඣානඤ්ච ඉජ්ඣන්ති; රූපරාගාදයෝ පඤ්චපි චතුත්ථඣානඤ්ච ඉජ්ඣන්ති එව. පරතොපි ච යත්ථ යත්ථ එවසද්දෙන නියමං න කරිස්සාම, තත්ථ තත්ථ යං යං උපරිඣානඤ්ච ඉජ්ඣන්ති වක්ඛාම, සෝ සෝ පුරිමඣානෙහි හතාපායගමනියාදිභාවොව හුත්වා උපරිඣානඤ්ච ඉජ්ඣනතීති වෙදිතබ්බා. කිලෙසෙසු දිට්ඨි විචිකිච්ඡා පඨමඣානඤ්ච, දෝසෝ තතිය ඣානඤ්ච, ලොභමොහමානා තිණ්ණඔඝවඅගිරිකඅනොඤ්ඤපච්චනිවත්තඣානඤ්ච ඉජ්ඣන්ති. මිච්ඡත්තෙසු මිච්ඡාදිට්ඨි මුසාවාදෝ මිච්ඡාකම්මන්තෝ මිච්ඡාආජීවොති ඉමෙ පඨමඣානඤ්ච, මිච්ඡාසඞ්කප්පෝ පිසුණාවාචා ඵරුසාවාචා නිඨමෙතානි දුතියඣානඤ්ච, වෙතානා යෙව වෙච්ඡාවාචානි වෙදිතබ්බා; සම්ඵප්පලාප මිච්ඡාවායාමසතිසමාධිවිමුත්තිඤ්ඤාණානි චතුත්ථඣානඤ්ච ඉජ්ඣන්ති. ලොකධම්මෙසු පටිඝානතියඣානඤ්ච, අනුනයෝ චතුත්ථඣානඤ්ච; යසසවපසංසායවඅනුනයෝ චතුත්ථඣානඤ්ච ඉජ්ඣන්තීති එකෙ. මච්ඡරියාති පඨමඣානඤ්ච තතියඣානඤ්ච. විපල්ලාසෙසු අනිච්චෙ නිච්චං අනත්තනි අත්තාතිච සඤ්ඤාචිත්තා දිට්ඨිවිපල්ලාසා, දුක්ඛෙ සුඛා, අසුභෙ සුභන්ති දිට්ඨිවිපල්ලාසෝ වාති ඉමෙ පඨමඣානඤ්ච ඉජ්ඣන්ති; අසුභෙ සුභන්ති සඤ්ඤාචිත්තවිපල්ලාසා තතියඣානඤ්ච ඉජ්ඣන්ති; දුක්ඛෙ සුඛන්ති සඤ්ඤාචිත්තවිපල්ලාසා චතුත්ථඣානඤ්ච ඉජ්ඣන්ති. ගන්ථෙසු සීලබ්බතපරාමාසඉදංසච්චාභිනිවෙසකාය

ගච්ඡා පඨමඤ්ඤාණවජ්ඣා; ව්‍යාපාදකායගන්ථෝ තතියඤ්ඤාණවජ්ඣෝ; ඉතරෝ චතුත්ථඤ්ඤාණවජ්ඣෝ. අගතී පඨමඤ්ඤාණවජ්ඣාව. ආසවෙසු දිට්ඨාසවෝ පඨමඤ්ඤාණවජ්ඣෝ; කාමාසවෝ තතියඤ්ඤාණවජ්ඣෝ; ඉතරෙ වෙ චතුත්ථඤ්ඤාණවජ්ඣා; ඔඝයොගෙසුපි එසෙව නයෝ. නීවරණෙසු විචිකිච්ඡානීවරණං පඨමඤ්ඤාණවජ්ඣං; කාමච්ඡන්දෙ ව්‍යාපාදෙ ච තුත්‍යාචචනතෝ තීණි තතියඤ්ඤාණවජ්ඣානි; ථිනමිද්ධඋද්ධච්චානි චතුත්ථඤ්ඤාණවජ්ඣානි; පරාමාසොපඨමඤ්ඤාණවජ්ඣෝව. උපාදානෙසුපි බෙබ්බසවිපල්ලොභියධම්මානංවත්‍ථුකාමවසෙනකාමානිආගතත්තාරූපූපාදානෙ රූපරාගොපිකාමුපාදානෙපතති, තස්මාතංවතුත්ථඤ්ඤාණවජ්ඣං; සෙසානිපඨමඤ්ඤාණවජ්ඣානි. අනුසයෙසු දිට්ඨිවිචිකිච්ඡානුසයාපඨමඤ්ඤාණවජ්ඣාව; කාමරාගපටිඝානුසයාතතියඤ්ඤාණවජ්ඣා; මානභවරාගාවිජ්ජානුසයා චතුත්ථඤ්ඤාණවජ්ඣා. මලෙසු දෙසමලංතතියඤ්ඤාණවජ්ඣං; ඉතරානි චතුත්ථඤ්ඤාණවජ්ඣානි. අකුසලකම්මපථෙසු පාණාතිපාතෝ අදින්නාදානං මිච්ඡාචාරෝ මුසාවාදෙ මිච්ඡාදිට්ඨි ඉමෙ පඨමඤ්ඤාණවජ්ඣා; පිසුණාවාචා ඵරුසාවාචා ව්‍යාපාදෙති තයෝ තතියඤ්ඤාණවජ්ඣා; සම්ඵප්පලාපාභිජ්ඣා චතුත්ථඤ්ඤාණවජ්ඣා. අකුසලචිත්තුප්පාදෙ සුවත්තකාරෝ දිට්ඨගතසම්පයුත්තා විචිකිච්ඡාසම්පයුත්තෙකා චාති පඤ්ච පඨමඤ්ඤාණවජ්ඣාව; වෙපච්චසම්පයුත්තාතතියඤ්ඤාණවජ්ඣා; සෙසාව චතුත්ථඤ්ඤාණවජ්ඣානි. යංවයෙනවජ්ඣං, තං තෙන පහාතබ්බං නාම. තෙන වුත්තං "ඉති එතෙසං සංයොජනාදිනං ධම්මානං එතානි යථායොගං පහානකරානී"ති.

කිං පනෙතානි එතෙ ධම්මෙ අතීතානාගතෙ පජහන්ති? උදාහු පච්චුප්පන්නෙති? කිම්පනෙත්ථ යදි තාව අතීතානාගතෙ, අථලොභායාමෝ ආපජ්ජති, කස්මා? පහාතබ්බානං නත්ථිතාය; අථ පච්චුප්පන්නෙන, තථාපි අථලොභායාමෙන සබ්බං පහාතබ්බානං අත්ථිතාය; සබ්බකිලෙසිකා ච මග්ගභාවනා ආපජ්ජති, විපයුත්තතා ච කිලෙසානං, න ච පච්චුප්පන්නකිලෙසෝ චිත්තවිප්පයුත්තා නාම අත්ථීති; අයං ආවෙණිකා චොදනා, පාළියං යෙව හි "අත්ථාසං කිලෙසෙ පජහති, අතීතෙ කිලෙසෙ පජහති? අනාගතෙ කිලෙසෙ පජහති? පච්චුප්පන්නෙන කිලෙසෙ පජහතී"ති වත්වා පුන "හවි අතීතෙ කිලෙසෙ පජහති, අප්පඛතං අප්පඛමෙති අතීතං, ඛං නත්ථි, තං පජහතී"ති ච වත්වා "න අනිතෙ කිලෙසෙ පජහතී"ති පටික්ඛිත්තං. තථා "හවි අනාගතෙ කිලෙසෙ පජහති, තෙන හි අජාතං පජහති, අනිබ්බත්තං පජහති, අනුප්පන්නං පජහති, අභාතුභූතා පජහති, අනාගතං ඛං නත්ථි, තං පජහතී"ති ච වත්වා "න අනාගතකිලෙසෙ පජහතී"ති පටික්ඛිත්තං. තථා "හවි පච්චුප්පන්නෙන කිලෙසෙ පජහති, තෙන හි රත්තෝ රාගං පජහති, දුට්ඨෝ

දෙසං, මූළ්හො මොහං, විනිබ්බෙ මානං, පරාමට්ඨා දිට්ඨි, තිණ්ණ විචිකිච්ඡෝ පගතො උඛ්ඛවං, අනිට්ඨඛතො විවිකිච්ඡං, ඨිතගතො අනුසයං පජහති; කණ්හසුක්කධම්මා යුගනද්ධාව වත්තන්ති, සඛ්ඛිලෙසිකා මග්ගභාවනා හොතීති ච වදා. **"න අතීතෙන කිලෙසෙ පජහති, න අනාගතෙන, න පච්චුප්පන්නෙන කිලෙසෙ පජහති"** ති සබ්බං පටික්ඛිපිතබ්බං. **"තෙනා හි නත්ථි මග්ගභාවනා, නත්ථි ඵලසච්ඡිකිරියා, නත්ථි කිලෙසපහානං, නත්ථි ධම්මාභිසමයෝ"** ති පඤ්හා පරියොසානෙ **න හි නත්ථි මග්ගභාවනා-පෙ-නත්ථි ධම්මාභිසමයොති පටිජානිතබ්බො "ඝ ඨාකථං විසා"** ති වුත්තෙ ඉදං වුත්තං: "සෙය්‍යථාපි තරුණොරුක්ඛෙ අජාතඵලෝ, තමෙනං පුරිසෝ මූලෙ ඡින්දෙය්‍ය, යෙ තස්ස රුක්ඛස්ස අජාතඵලා, තෙ අජාතා යෙව න ජායන්ති, අභිබ්බතතා යෙව න නිබ්බත්තන්ති, අනුප්පත්තා යෙව න උපපජ්ජන්ති, අපාතුභූතා යෙව න පාතුභවන්ති; එවමෙවඋප්පාදෙ හෙතුඋප්පාදෙ පච්චයෝකිලෙසා නංනිබ්බත්තනියා, උප්පාදෙඅාදීනවංදිස්වාඅනුප්පාදෙඨිතං පක්ඛන්දති, අනුප්පාදෙඨිතං පක්ඛන්නත්තතායෙ උප්පාදපච්චයා කිලෙසා නිබ්බත්තෙතයුං, තෙඅජාතායෙවනජායන්ති-පෙ:-අපාතුභූතා යෙව න පාතුභවන්ති; එවං ඉගතුනිරොධා දුක්ඛනිරොධො. පවත්තං හෙතු, නිමිත්තං හෙතු, ආයූහනා හෙතු,-පෙ:-අනායූහනෙ චිත්තං පක්ඛන්නත්තා යෙ ආයූහනපච්චයා කිලෙසා නිබ්බත්තෙතයුං, තෙ අජාතා=පෙ:=අපාතුභූතා යෙව න පාතුභවන්ති; එවං හෙතුනිරොධා ඵලනිරොධො. එවං අත්ථි මග්ගභාවනා, අත්ථි ඵලසච්ඡිකිරියා, අත්ථි කිලෙසපහානං, අත්ථි ධම්මාභිසමයෝ"ති. එතෙන කිං දීපිතං හොති? භූමිලද්ධානං පහානං දීපිතං හොති, භූමිලබ්ධා පන කිං අතීතා නාගතා උදාහු පච්චුප්පන්නාති? භූමිලද්ධුප්පත්තා යෙව නාම තෙ, උප්පත්තා හි වත්තමානභූතා පගතොකාසකතගුම්ලබ්ධවසෙන අතෙ කප්පභෙදං; තත්ථ සබ්බම්පි උප්පාදජරාභඞ්ගසමඞ්ගිසඞ්ඛාතං වත්තමානුප්පත්තං නාම; ආරම්මණරසං අනුභවිත්වා නිරුඛං අනුභූතා පගතසඞ්ඛාතං කුසලාකුසලං උප්පාදිතතයං අනුප්පත්වා නිරුඛං භුත්වාපගතසඞ්ඛාතං සෙසසඞ්ඛතං ච භූතාපගතුප්පත්තා නාම; **"යානි සස නානි පුබ්බෙ කතානි කම්මානි"ති** එවමාදිනා නයෙන වුත්ත කම්මං අතීතම්පි සමානං අඤ්ඤං විපාකං පටිබාහිත්වා අත්තනො විපාකසෙසෘාකාසං කත්වා ඨිතත්තා තථා කතොකාසං ච විපාකං අනුප්පත්තනම්පි සමානං එවං කතෙ ඔකාසෙ එකන්තෙන උපපජ්ජනතො ඔකාසකතුපත්තනා නාම; තාසු තාසු භූමීසු අසමූහතං අකුසලං භූමිලද්ධුප්පත්තා නාම. එසේ ච භූමියා භූමිලබ්ධස්ස ච නානත්තං වෙදිතබ්බං, "භූමි"ති හි විපස්සනාය ආරම්මණභූතා පඤ්චක්ඛ

ඛඩා; "භූමිලඹා" නාම තෙසු ඛඤ්ඤිසු උපපත්තාරහං කිලෙසජාතං; තෙන හි සා භූමිලඹා නාම හොතීති, තස්මා භූමිලඹනති වුච්චති. සා ච ඛො න ආරම්මණවසෙන, ආරම්මණවසෙන හි සබ්බපි අතීතානාගතෙ පරිඤ්ඤතෙ පි ච ඛීණාසවානං ඛන්ධෙ ආරබ්භ කිලෙසා උපපජ්ජන්ති, මහාකච්චාන-උපලවණණාදීනං ඛන්ධෙ ආරබ්භ සොරෙය්‍යසෙඛි-නන්දමාණවකාදීනං විය; යදි ච තං භූමිලඹා නාම සියා, තස්ස අපපහෙය්‍යතො න කොචි භවමූලං පජහෙය්‍ය; වත්ථුවසෙන පන භූමිලඹං වෙදිතබ්බං, යස්ථ යස්ථ හි විපස්සනාය අපරිඤ්ඤතා ඛන්ධා උපපජ්ජන්ති, තත්ථ තත්ථ උපපාදතො පභුති තෙසු තෙසු වට්ට මූලං කිලෙසජාතං අනුසෙති, තං අපපහීණට්ඨෙන භූමිලඹනති වෙදිතබ්බං; තත්ථ ච යස්ස යෙසු ඛන්ධෙසු අප්පහීණට්ඨන අනුසයිතා කිලෙසා, තස්ස තෙ එව ඛන්ධා තෙසං කිලෙසානං වත්ථු, න අඤ්ඤෙසං සන්තානා ඛන්ධා; අතීතක්ඛන්ධෙසු ච අප්පහීණානුසයිතානං කිලෙසානං අතීතක්ඛන්ධාව වත්ථු, න ඉතරෙ; එස නයො අනාගතාදීසු. තථා කාමාවචරක්ඛන්ධෙසු අප්පහීණානුසයිතානං කිලෙසානං කාමාවචරක්ඛන්ධාව වත්ථු, න ඉතරෙ; එසනයො රූපාරූපාවචරෙසු. සොතාපත්තාදීසු පන යස්ස යස්ස අරියපුග්ගලස්ස ඛන්ධෙසු තං තං වට්ටමූලං කිලෙසජාතං තෙන තෙන මග්ගෙන ඤාණං, තස්ස තස්ස තෙ තෙ ඛන්ධාපහීනානං තෙසං තෙසංවට්ටමූලකිලෙසානං අවත්ථුතො භූමීති සඛ්ඛං න ලභන්ති; පුථුජ්ජනස්ස සබ්බසොව වට්ට මූලකිලෙසානං අපහීනත්තා යංකිඤ්චිකරියමානං කම්මං කුසලං අකුසලංවා හොති, ඉදවස්ස කම්ම කිලෙසපච්චයා වට්ටං වට්ටති; තස්සෙතං වට්ටමූලං රූපක්ඛන්ධෙ යෙව, න වෙදනාක්ඛන්ධාදීසු, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෙ යෙව වා න රූපක්ඛන්ධාදීසූති න වත්තබ්බං, කස්මා? අවිසෙසෙන පඤ්චසුපි ඛන්ධෙසු අනුසයිතත්තා, කථං? පඨවිරසාදි විය රුක්ඛෙ, යථාහි මහාරුක්ඛෙ පඨවිතලං අධිට්ඨාය පඨවිරසං ච ආපොරසා ච නිස්සාය තප්පච්චයා මූල- ඛන්ධ- සාඛා- පසාඛා- පල්ලව- පලාස- පුප්ඵ- ඵලෙහි වඩ්ඪිත්වා තහං පූරෙත්වා යාව කප්පාවසානා බිජපරම්පරාය රුක්ඛපවෙණිං සන්තානෙය මානෙ ඨිතෙ තං පඨවිරසාදි මූලෙ යෙව, න ඛන්ධාදිසු —: පෙ — ඵලෙ යෙව වා, න මූලාදීසූති න වත්තබ්බං, කස්මා? අවිසෙසෙන සබ්බෙසු මූලාදීසු අනුගතත්තාති. යථා පන තස්සෙව රුක්ඛස්ස පුප්ඵඵලාදීසු නිබ්බත්තෙසා කොචි පුරිසො වත්තූ දිසාසු මණ්ඩුකණ්ඨකං නාම විසකණ්ටකං ආකොටෙය්‍ය, අථ්සොරුක්ඛතෙන විසසම්ඵස්සෙන ථුඤ්ඤ පඨවිරස ආපොරසානං පරියාදිනනත්තා අපපඝනධම්මතං ආගම්ම පුන සන්තානං නිබ්බත්තෙතුං න සක්‍යුණෙය්‍ය; එවමෙව ඛන්ධපවත්ති

දෙසං, මූළෙහා මොහං, විනිබ්බෙ මානං, පරාමට්ඨා දිට්ඨි, විකෙඛ පගතො උබ්බවං, අනිට්ඨඛතතො විචිකිච්ඡං, ඨාමගතො අනුසයං පජහති; කණ්හසුක්කධම්මා යුගනඬ්ධා වත්තන්ති, සඞ්කිලෙසිකා මග්ගභාවනා හොතීති ච වත්වා "න අතීතෙන කිලෙසෙ පජහති, න අනාගතෙන, න සවිපුප්පඡෙදෙන කිලෙසෙ පජහති"ති සබ්බං පටික්ඛිපිත්වා "තෙන හි නත්ථි මග්ගභාවනා, නත්ථි ඵලසච්ඡිකිරියා, නත්ථි කිලෙසපපහානං, නත්ථි ධම්මාභිසමයෝ"ති පඤ්හාපරියොසානෙ න හි නත්ථිමග්ගභාවනා-පෙ-නත්ථි ධම්මාභිසමයොති පටිජානිත්වා "ඝ ථාකථං විසා"ති වුත්තෙ ඉදං වුත්තං: "සෙය්‍යථාපි තරුණොරුක්ඛො අජාතඵලො, තමෙනං පුරිසො මූලෙ ඡින්දෙය්‍ය, යෙ තස්ස රුක්ඛස්ස අජාතඵලා, තෙ අජාතා යෙව න ජායන්ති, අනිබ්බත්තා යෙව න නිබ්බත්තන්ති, අනුප්පන්නා යෙව න උපපජ්ජන්ති, අපාතුභූතා යෙව න පාතුභවන්ති; එවමෙවඋප්පාදෙ හෙතුඋප්පාදෙ පච්චයොකිලෙසා නංනිබ්බත්තනියා, උප්පාදෙඅාදීනවංදිස්වාඅනුප්පාදෙචිත්තං පක්ඛන්දති, අනුප්පාදෙචිත්තං පක්ඛන්නත්තායෙ උප්පාදපච්චයා කිලෙසා නිබ්බ ත්තෙතය්‍යුං, තෙඅජාතායෙවනජායන්ති-පෙ:-අපාතුභූතා යෙව න පාතුභවන්ති; එවං හෙතුනිරොධා දුක්ඛනිරොධො. පච්චත්තං හෙතු, නිමිත්තං හෙතු, ආයූහනා හෙතු,-පෙ:-අනායූහනෙ චිත්තං පක්ඛ න්නත්තා යෙ ආයූහනපච්චයා කිලෙසා නිබ්බත්තෙතය්‍යුං, තෙ අජා තා=පෙ:=අපාතුභූතා යෙව න පාතුභවන්ති; එවං හෙතුනිරොධා ඵලනිරොධො. එවං අත්ථි මග්ගභාවනා, අත්ථි ඵලසච්ඡිකිරියා, අත්ථි කිලෙසපපහානං, අත්ථි ධම්මාභිසමයොති. එතෙන කිං දීපිතං හොති? භූමිලද්ධානං පහානං දීපිතා හොති, භූමිලබ්ධා පන කිං අතීතා නාගතා උදාහු පච්චුප්පන්නාති? භූමිලද්ධුප්පන්නා යෙව නාම තෙ, උප්පන්නං හි චත්තමානභූතා පගතොකාසකතභූමිලබ්ධවසෙන අනෙ කපභෙදං; තථා සඛ්ඛාති උප්පාදජරාභඞ්ගසමඞ්ගීසඞ්ඛාතං වත්ත මානුප්පන්නං නාම; ආරම්මණරසං අනුභවිත්වා නිරුද්ධං අනුභූතා පගතසඞ්ඛාතං කුසලාකුසලං උප්පාදිත්තඨයං අනුප්පත්වා නිරුද්ධං භූතාපගතසඞ්ඛාතං සෙසසඞ්ඛතං වභූතාපගතුප්පන්නා නාම; "යානි සස නානි පුබ්බෙ කතානි කම්මානි"ති එවමාදිනා නයෙන වුත්ත කම්මං අතීතම්පි සමානං අඤ්ඤං විපාකං පටිබාහිත්වා අත්තනො විපාකස්සෙවාකාසං කත්වා ඨිතත්තා තථා කතොකාසං ච විපාකං අනු පපන්නම්පි සමානං එවං කතෙ ඔකාසෙ එකන්තෙන උපපජ්ජන තො ඔකාසකතුපපන්නං නාම; තාසු තාසු භූමීසු අසමූහතං අකු සලං භූමිලද්ධුප්පන්නං නාම. එත්ථ ච භූමියා භූමිලද්ධස්ස ච නාන ත්තං වෙදිතබ්බං, "භූමි"ති හි විපස්සනාය ආරම්මණභූතා පඤ්චක්ඛ

ඛා; "භූමිලඛා" නාම තෙසු ඛන්ධෙසු උපපත්තිභවෙ කිලෙසජාතං; තෙන හි සා භූමිලඛා නාම හොතීති, තස්මා භූමිලඛන්ති වුච්චති. සා ච ඛො න ආරම්මණවසෙන, ආරම්මණවසෙන හි සබ්බම්පි අතීතාදිගතෙ පරිඤ්ඤතෙ පි ච ඛීණාසවානං ඛන්ධෙ ආරබ්භ කිලෙසා උප්පජ්ජන්ති, මහාකච්චාන-උපපලවණ්ණාදීනං ඛන්ධෙ ආරබ්භ සොරෙය්‍යසෙඛ-නන්දමාණවකාදීනං විය; යදි ච තං භූමිලඛා නාම සියා, තස්ස අප්පහෙය්‍යතො න කොචි භවමූලං පජහෙය්‍ය; වත්ථුවසෙන පන භූමිලඛං වෙදිතබ්බං, යස්ථ යස්ථ හි විපස්සනාය අපරිඤ්ඤතා ඛන්ධා උප්පජ්ජන්ති, තත්ථ තත්ථ උප්පාදතො පභුති තෙසු තෙසු වට්ට මූලං කිලෙසජාතං අනුසෙති, තං අප්පහීණට්ඨෙන භූමිලඛන්ති වෙදිතබ්බං; තත්ථ ච යස්ස යෙසු ඛන්ධෙසු අප්පහීණට්ඨන අනුසයිතා කිලෙසා, තස්ස තෙ එව ඛන්ධා තෙසං කිලෙසානං වත්ථු, න අඤ්ඤදස්සං සන්තානා ඛන්ධා; අතීතක්ඛන්ධෙසු ච අප්පහීණානුසයිතානං කිලෙසානං අතීතක්ඛන්ධාව වත්ථු, න ඉතරෙ; එස නයො අනාගතාදීසු. තථා කාමාවචරක්ඛන්ධෙසු අප්පහීණානුසයිතානං කිලෙසානං කාමාවචරක්ඛන්ධාව වත්ථු, න ඉතරෙ; එසනයො රූපාරූපාවචරෙසු. සොතාපත්තාදීසු පන යස්ස යස්ස අරියපුග්ගලස්ස ඛන්ධෙසු තං තං වට්ටමූලං කිලෙසජාතං තෙන තෙන මග්ගෙන දඞ්ගිණං, තස්ස තස්ස තෙ තෙ ඛන්ධාපගීතානං තෙසං තෙසංවට්ටමූලකිලෙසානං අච්චන්තූභූමීති සඛ්ඛං න ලභන්ති; පුථුජ්ජනස්ස සබ්බසොව වට්ට මූලකිලෙසානං අප්පහීනත්තා යංකිඤ්චිකරියමානං කම්මං කුසලං අකුසලංවා හොති, ඉදවස්ස කම්ම කිලෙසපච්චයා වට්ටං වට්ටති; තස්සෙතං වට්ටමූලං රූපක්ඛන්ධෙ යෙව, න වෙදනාක්ඛන්ධාදීසු, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෙ යෙව වා න රූපක්ඛන්ධාදීසූති න වත්තබ්බං, කස්මා? අවිසෙසෙන පඤ්චසුපි ඛන්ධෙසු අනුසයිතත්තා, කථං? පඨවීරසාදි විය රුක්ඛෙ, යථාහි මහාරුක්ඛෙ පඨවිතලං අධිට්ඨාය පඨවීරසං ච ආපොරසා ච නිස්සාය තප්පවත්තා මූල- ඛන්ධ- සාඛා- පසාඛා- පල්ලව- පලාස- පුප්ඵ- ඵලෙහි වඩ්ඪිත්වා තාහං පුරෙත්වා යාව කප්පාවසානා බීජපරම්පරාය රුක්ඛපවෙණිං සන්තානාය මානෙ ඨිතෙ තං පඨවීරසාදි මූලෙ යෙව, න ඛන්ධාදිසු —පෙ— එලෙ යෙව වා, න මූලාදීසූති න වත්තබ්බං, කස්මා? අවිසෙසෙන සබ්බෙසු මූලාදීසු අනුගතත්තාති. යථා පන තස්සෙව රුක්ඛස්ස පුප්ඵඵලාදීසු නිබ්බත්තෙසා කොචි පුරිසො වත්තුං දිසාසු මණ්ඩූකකණ්ටකං නාම විසකණ්ටකං ආකොටෙය්‍ය, අථ සොරුක්ඛතෙන විසසම්ඵස්සෙන පුථූ පඨවීරස ආපොරසානං පරියාදින්නත්තා අප්පසන්නධම්මතං ආගම්ම පුන සන්තානං නිබ්බත්තෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය; එවමෙව ඛන්ධපවත්තී

යං නිබ්බිඤ්ඤා ඣානපුත්තෙනා නස්ස පුරිසස්ස චතූසු දිසාසු රුක්ඛෙ විසයෝජනං විය අත්තනෝ සන්තානෙ චතුමග්ගඤාණං ආරහති, අඵස්ස සෝ බන්ධසන්තානෝ තෙන චතුමග්ගවිසයඵලප්පත්තියෙන සබ්බ සෝ එවමූලකඛිලෙසානං පරියාදින්නත්තා ක්‍රියාභාවමත්තකපගතකායඝකම්මාදිසබ්බකම්මපපභෙදෙහුඛාආයතිං පුනබ්භවානභිනිබ්බත්තනධම්මතං ආගම්මභවන්තරසන්තානං නිබ්බත්තෙතුංන සක්කොති, කෙවලං චරිමවිඤ්ඤණනිරොධෙන නිරිඤ්ධනෝ විය ජාතවෙදෝ අනුපාදානෝ පරිනිබ්බායති. එවං භූමියා භූමිලඞ්ඝස්ස ච නානත්තං වෙදිතබ්බං. අපිච අපරම්පි සමුදාචාර- ආරම්මණාධිගහගහිත- අවිකඛම්භන- අසමුහතවසෙන චතුබ්බිධා උපපත්තියා, තත්ථ වත්ත මානුපපත්තියාමෙව සමුදාචාරුපපත්තියා, වික්ඛම්භනං පන ආපාථගතෙ ආරම්මණෙ පුබ්බභාගෙ අනුප්පජ්ජමානම්පි කිලෙසජාතං ආරම්ම ණස්ස අධිගහිතත්තා එව අපරභාගෙ එකන්තෙන උපපත්ති යෝ ආරම්මණාධිගහිතුපපත්තියා නත්ථි වුච්චති, කල්‍යාණ්ණිගාමෙ පිණ්ඩා ය චරතෝ මහාතිස්සත්ථෙරස්ස විසභාගරූපදස්සනෙන උපපන්න කිලෙසජාතං විය. සමථවිපස්සනා පි අඤ්ඤතරවසෙන අවිකඛම්භි තං කිලෙසජාතං චිත්තසන්තතිනිවාරණවසෙන උපපත්තිනිවාරකස්ස හෙතුනෝ අභාවා අවික්ඛම්භිතුපපත්තියා නාම. සමථවිපස්සනාවසෙන පන විකඛම්භිතම්පි අරියමග්ගෙන අසමුහතත්තා උපපත්තිධම්මතං අනතිවත්තායෙ අසමුහතුපපත්තියා නත්ථි වුච්චති, ආණාසෙන ගච්ඡන්තස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤපත්තිලාභිනෝ ථෙරස්ස කුසුම්භරුක්ඛෙ උපවනෙ පුප්ඵානි උච්චිනන්තස්ස මධුරෙන සරෙන ගායතෝ මාතුගාමස්ස ගීතසද්ද නෙන උපපන්නකිලෙසජාතං විය. ඩිවිධම්පි චෙතං ආරම්මණාධි ගහිතා විකඛම්භිත අසමුහතුපපත්තියා භූමිලඞ්ඝනෙනව සඞ්ගහං ගච්ඡ තීති වෙදිතබ්බං. ඉදෙවත්‍ථම්භි වුත්තපපභෙදෙ උපපත්තියා යදෙ තං වත්තමානභූතාපගතොකාසකතසමුදාචාරසඞ්ඛාතං චතුබ්බිධං උ පපත්තියා, තං අම්හාදිජාතිත්තා කෙනචිපි ඤාණෙන පහාතබ්බං න හොති; යං පනෙතං භූමිලඞ්ඝනාධිගහිතඅවිකඛම්භිතඅසමුහත සඞ්ඛාතං උපපත්තියා, තස්ස තං උපපත්තියා භාවං විනාසයමානං යථා තං තං ලොකියලොකුත්තරඤාණං උප්පජ්ජති, තථා තං සබ්බම්පි ප හාතබ්බං හොතීති. එවමෙත්ථ යෙ යෙන පහාතබ්බා ධම්මා, තෙසං ප හානං ච ඤාතිතබ්බං.

"කිඩවානි පරිඤ්ඤෙය්‍යානි- යානි වුත්තානි අභිසමයකාලෙ,
තානි ච යථාසභාවෙන-ඤාතිතබ්බානි සබ්බානී"ති.

සචෙවාභිසමයකාලස්මිං හි එතෙසු චතූසු ඤාණෙසු එකෙකස්ස එකක්ඛණෙපරිඤ්ඤා පහානසච්ඡිකිරියා භාවනාති එතානි පරිඤ්ඤා

දිනි චත්තාරි කිච්චානි වුත්තානි,තානි යථාසභාවෙන ජානිතබ්බානි, වුත්තං හෙතං පොරාණෙහි: යථා පදීපෝ අපුබ්බං අචරිමං එකක්ඛණෙ චත්තාරි කිච්චානි කරොති, වට්ටිං ඩහාපෙති, අන්ධකාරං විධමති, ආලොකං පවිදංසෙති, සිනෙහං පරියාදියති, එවමෙව මග්ගඤාණං අපුබ්බං අචරිමං එකක්ඛණෙ චත්තාරි සච්චානි අභිසමෙති, දුක්ඛං පරිඤ්ඤාභිසමයෙන අභිසමෙති, සමුදයං පහානාභිසමයෙන අභිසමෙති, මග්ගං භාවනාභිසමයෙන අභිසමෙති, නිරොධං සච්ඡිකිරියාභිසමයෙන අභිසමෙති; කිං වුත්තං හොති? නිරොධං ආරම්මණං කත්වා චත්තාරිපි සච්චානි පාපුණාති පස්සති පටිවිජ්ඣතීති. වුත්තම්පි චෙතං **යො ඛො ධම්මක්ඛන්ධෙ දුක්ඛං පස්සති, දුක්ඛසමුදයම්පිස්ස පස්සති, දුක්ඛනිරොධම්පි පස්සති, දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදම්පි පස්සතීති** සබ්බං වෙදිතබ්බං. අපරම්පි වුත්තං **මග්ගසමඞ්ගිස්ස ඤාණං, දුක්ඛෙපඤ්ඤා ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ පඤ්ඤා ඤාණං, දුක්ඛනිරොධෙ පඤ්ඤා ඤාණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය පඤ්ඤා ඤාණන්ති.** තත්ථ යථා පදීපෝ වට්ටිං ඩහාපෙති, එවං මග්ගඤාණං දුක්ඛං පරිජානාති; යථා අන්ධකාරං විධමති, එවං සමුදයං පජහති; යථා ආලොකං පවිදංසෙති, එවං සහජාතාදිපච්චයතාය සම්මාසඞ්කප්පාදිධම්මසඞ්ඛාතා මග්ගා භාවෙති; යථා සිනෙහං පරියාදියති, එවං කිලෙසපරියාදානං නිරොධං සච්ඡිකරොතීති, එවං උපමා සංසන්දනා වෙදිතබ්බා. අපරොනයෝ,; යථා සූරියෝ උදෙන්තෝ අපුබ්බං අචරිමං සහ පාතුභාවා චත්තාරි කිච්චානි කරොති, රූපගතානි ඔභාසෙති, අන්ධකාරං විධමති, ආලොකං දස්සෙති, සීතං පටිප්පස්සම්භෙති; එවමෙව මග්ගඤාණං —:පෙ:—නිරොධං සච්ඡිකිරියාභිසමයෙන අභිසමෙති. ඉධාපි යථා සූරියෝ රූපගතානි ඔභාසෙති, එවං මග්ගඤාණං දුක්ඛං පරිජානාති; යථා අන්ධකාරං විධමති, එවං සමුදයං පජහති; යථා ආලොකං දස්සෙති, එවං සහජාතාදිපච්චයතාය මග්ගං භාවෙති; යථා සීතං පටිප්පස්සම්භෙති, එවං කිලෙසපරිළාහසඞ්ඛාතං නිරොධං සච්ඡිකරොතීති, එවං උපමාසංසන්දනං වෙදිතබ්බං. අපරොනයෝ, යථා නාවා අපුබ්බං අචරිමං එකක්ඛණෙ චත්තාරි කිච්චානි කරොති, ඔරිමං තීරං පජහති, සොතං ඡින්දති, භණ්ඩං වහති, පාරිමතීරං අප්පෙති, එවමෙව මග්ගඤාණං —:පෙ:—නිරොධං සච්ඡිකිරියාභිසමයෙන අභිසමෙති; එත්ථපි යථා නාවා ඔරිමතීරං පජහති, එවං මග්ගඤාණං දුක්ඛං පරිජානාති, යථා සොතං ඡින්දති, එවං සමුදයං පජහති; යථා භණ්ඩං වහති, එවං සහජාතාදිපච්චයතාය මග්ගං භාවෙති; යථා පාරිමතීරං අප්පෙති, එවං පාරිමතීරභූතං නිරොධං සච්ඡිකරොතීති එවං උපමාසංසන්දනං වෙදිතබ්බං. එවං සච්චාභිසමයකාලස්මිං එකක්ඛණෙ චතුනානා කිච්චා

නං වසෙන පවත්තාසඞ්ඛාරස්ස පනස්ස සොළසහාකාරෙහි තථතෙන චත්තාරි සච්චානි එකපටිවෙධානි හොන්ති, යථාහ: කථං චතූහි ආකාරෙහි තථතෙන චත්තාරි සච්චානි එකපටිවෙධානි? සොළසහාකාරෙහි තථතෙන චත්තාරි සච්චානි එකපටිවෙධානි, දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨෙන සඞ්ඛතට්ඨෙන සන්තාපට්ඨෙන විපරිණාමට්ඨෙන තථට්ඨෙන; සමුදයස්ස ආයූහනට්ඨෙන නිදානට්ඨෙන සංයොගට්ඨෙන පලිබොධට්ඨෙන තථට්ඨෙන; නිරොධස්ස නිස්සරණට්ඨෙන විවෙකට්ඨෙන අසඞ්ඛතට්ඨෙන අමතට්ඨෙන තථට්ඨෙන; මග්ගස්ස නිය්‍යානට්ඨෙන හෙතුට්ඨෙන දස්සනට්ඨෙන අධිපතෙය්‍යට්ඨෙන තථට්ඨෙන ඉමෙහි සොළසහාකාරෙහි තථතෙන චත්තාරි සච්චානි එකසඞ්ඛහිතානි; සා එකසංඛහිතා, තං එකත්තං; සා එකත්තතා, තා එකෙනාකාරෙන තථතාවිඤ්ඤත්තිවත්තාරි සච්චානි එකපටිවෙධානීති. තත්ථ සියා, ඝථාදුක්ඛාදීනං අඤ්ඤම්පි රොගගණ්ඩාදයෝ අත්ථා අත්ථි, අථ කස්මා එත්තකාරෙ යෙව වුත්තානීති? එත්ථ වදම, අඤ්ඤසච්චදස්ස නවසෙන ආභිභවතො, තත්ථ කතමං දුක්ඛෙ ඤාණං? දුක්ඛං ආබාධා උප්පජ්ජන්ති පඤ්ච පජාතානි ආදිනා හි නයෙන එකෙක සච්චාරම්මණවසෙනාපි සච්චඤ්ඤණං වුත්තං, සෙ හීනකවෙ දුක්ඛං පස්සති, සමුදයම්පි සෙ පස්සතීති ආදිනා හි නයෙන එකං සච්චං ආරම්මණං කත්වා සෙසෙසුපි කිච්චනිප්ඵත්තිවසෙනාපි වුත්තං. තත්ථ යදා එකෙකා සච්චං ආරම්මණං කරොති, තදා සමුදයදස්සනෙන තාව සභාවතො පීළනලක්ඛණස්සපි දුක්ඛස්ස යථා තං ආයූහන ලක්ඛණෙන සමුදයෙන ආයූහිතං සඞ්ඛතං රාසිකතං, තථාභාවස්ස යො සඞ්ඛතට්ඨා ආවිභවති; යථා පන මනොහි කිලෙසසන්තාපහරෝ සුසීතලෝ, තථාභාවස්ස මග්ගදස්සනෙන සන්තාපට්ඨෙ ආවිභවති, ආ යථාතො නත්ථස්ස අවිරාදස්සනෙන සුන්දරියා අනභිරූපභාවෝ විය; අවිපරිණාමධම්මස්ස පන නිරොධස්ස දස්සනෙනාස්ස විපරිණාමට්ඨෙ ආවිභවතීති වත්තබ්බමෙව නත්ථි. තථා සභාවතො ආයූහනලක්ඛණස්සාපි සමුදයස්ස දුක්ඛදස්සනෙන නිදානට්ඨෙ ආවිභවති, අසප්පායභාජනතො උපපත්තාව්‍යාධිදස්සනෙන භොජනස්ස ව්‍යාධිනිදානභාවෝ විය; විසංයොගභූතස්ස නිරොධස්ස දස්සනෙන සංයොගට්ඨෙ, නීයානභූතස්ස ච මග්ගස්ස දස්සනෙන පලිබොධට්ඨොනි. තථා නිස්සරණලක්ඛණස්සාපි නිරොධස්ස අවිවෙකභූතස්ස සමුදයස්ස දස්සනෙන විවෙකට්ඨෙ ආවිභවති; මග්ග දස්සනෙන අසඞ්ඛතට්ඨෙ; ඉමිනා හි අනමතග්ගෙ සංසාරෙ මග්ගො න දිට්ඨපුබ්බො, සොපි ච සප්පච්චයතාය සඞ්ඛතො සෙවති අප්පවව ය ධම්මස්ස අසඞ්ඛතභාවෝ අතිවිය පාකටොහොති; දුක්ඛදස්සනෙන පනස්ස අමතට්ඨෙ ආවිභවති, දුක්ඛං හි විසං, අමතං නිබ්බානන්ති.

තථා නීයානලක්ඛණස්සාපි මග්ගස්ස සමුදයදස්සනෙන "නායංහෙතු නිබ්බානස්ස පත්තියා, අයං හෙතූ"ති හෙතුඤ්ච ආවිභවති; නිරොධදස්සනෙන දස්සනඤ්ච, පරමසුඛුමානි රූපානි පස්සතෝ විප්පසන්නං වත මේ චක්ඛුන්ති චක්ඛුස්ස විප්පසන්නභාවෝ විය; දුක්ඛදස්සනෙන අධිපතෙය්‍යඤ්ච, අනෙකරොගාතුරකපණ්ඩ්‍රකදස්සනෙන ඉස්සරජනස්ස උළාරභාවෝ වියාති එවමෙත්ථ සලක්ඛණවසෙන එකෙකස්ස අඤ්ඤසමාදස්සනවසෙන ච ඉතරෙසං නිණ්ණං නිණ්ණං ආවිභාවතෝ එකෙකස්ස චත්තාරෝ චත්තාරෝ අත්ථා වුත්තා; මග්ගක්ඛණෙ පන සබ්බෙවෙතෙ අත්ථා එකෙනෙව දුක්ඛාදීසු චතුසච්චෙසු ඤාණෙන පටිවෙධං ගච්ඡන්තීති. යෙ පන නානාභිසමයං ඉච්ඡන්ති, තෙසං උත්තරං අභිධම්මෙ කථාවත්ථුස්මිං වුත්තමෙව.

ඉදානි යානීතානි පරිඤ්ඤාදීනිච්චාරිකිච්චානි වුත්තානි, තෙසු,

නිවිධා හොති පරිඤ්ඤා-තථා පහානම්පි සච්ඡිකිරියාපි,
ථෙ භාවනා අභිඤ්ඤා- විනිච්ඡයෝ තත්ථ ඤාතබ්බෝ.

"නිවිධා හොති පරිඤ්ඤා"ති ඤාතපරිඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා පහානපරිඤ්ඤාති එවං පරිඤ්ඤා නිවිධා හොති, තත්ථ අභිඤ්ඤාපඤ්ඤාඤාණෙන ඤාණන්ති එවං උද්දිසිත්වා යෙ යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා හොන්ති, තෙ තෙ ධම්මා ඤාතා හොන්තීති එවං සබ්බෙපතෙ, සබ්බං භික්ඛවෙ අභිඤ්ඤෙය්‍යන්ති, කිඤ්චි භික්ඛවෙ සබ්බං අභිඤ්ඤෙය්‍යං ? චක්ඛු භික්ඛවෙ අභිඤ්ඤෙය්‍යන්ති ආදිනා නයෙන විත්ථාරතෝ වුත්තා ඤාතපරිඤ්ඤා නාම. තස්සා සප්පච්චයනාමරූපාභිජ්ඣානා ආවෙණිකා භූමි. පරිඤ්ඤෙය්‍යෙ පඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා නාම. සා පනෙසා යෙ යෙ ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා හොන්ති, තෙ තෙ ධම්මා නිට්ඨා හොන්තීති එවං සබ්බෙපතෙ, සබ්බං භික්ඛවෙ පරිඤ්ඤෙය්‍යං, කිඤ්චි භික්ඛවෙ සබ්බං පරිඤ්ඤෙය්‍යං? චක්ඛු භික්ඛවෙ පරිඤ්ඤෙය්‍යන්ති ආදිනා නයෙන විත්ථාරතෝ වුත්තා තීරණපරිඤ්ඤා නාම. තස්සා කලාපසම්මසනතෝ පට්ඨාය අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති තීරණවසෙන පවත්තනමාණාය යාව අනුලොමං ආවෙණිකා භූමි. පහාන පරිඤ්ඤා පරිච්චාගවසෙන ඤාණන්ති එවමපන උද්දිසිත්වා යෙ යෙ ධම්මා පහීණා හොන්ති, තෙ තෙ ධම්මා පරිච්චත්තා හොන්තීති එවං විත්ථාරතෝ වුත්තා අනිච්චානුපස්සනාඤාණං නිච්චසඤ්ඤං පජහතීති ආදිනා නයෙන පවත්තා පහානපරිඤ්ඤා; තස්සා භඞ්ගානුපස්සනතෝ පට්ඨාය යාව මග්ගඤාණං භූමි, අයං ඉධ අධිප්පෙතා. යස්මා වා ඤාතතීරණපරිඤ්ඤායොපි තදත්ථා යෙව, යස්මා ච යෙ ධම්මෙ පජහති, තෙ නියමතෝ ඤාතා වෙව තීරිතා ච හොන්ති, තස්මා පරිඤ්ඤාතත්තයම්පි ඉමි

නා පරියායෙන මග්ගඤාණස්ස කිච්චන්ති වෙදිතබ්බං. "තථා පහාන මපී"ති පහානමපි හි වික්ඛම්භනප්පහානං තදඞ්ගප්පහානං සමුච්ඡි ප්පහානන්ති පරියායවචිය නිට්ඨමෙව හොති. තත්ථ යං සසෙවාලෙ උදකෙ පක්ඛිත්තෙන ඝනෙන සෙවාලස්ස විය තෙන තෙන ලොකි යසමාධිනා නීවරණාදීනං පච්චනීකධම්මානං වික්ඛම්භනං ඉදං වික්ඛම්භනප්පහානං නාම. පාළියං පන **වික්ඛම්භන ප්පහානං ච නීවරණානං සමථඤ්ඡිනං භාවෙතීති** නීවරණා නං යෙව වික්ඛම්භනං වුත්තං, නං පාකටත්තා වුත්තන්ති වෙදිත බ්බං. නීවරණානි හි ඣානස්ස ප්‍රුබ්බභාගෙපි පච්ඡිභාගෙපි න සහසා චිත්තං අරක්ඛිත්වරන්ති, චිත්තක්ඛණෙ යෙ ව, තයො නීවරණානං වික්ඛම්භනං පාකවං. යං පන රත්තිභාගෙ සම්මජ්ජිලිතෙන පදීපෙන අන්ධකාරස්ස විය තෙන තෙන විපස්ස නාය අවයවභූතෙන ඤාණඩෙඛන පටිපක්ඛවසෙනෙව තස්ස ත ස්ස පහාතබ්බධම්මස්ස පහානං, ඉදං තදඞ්ගප්පහානං නාම, සෙය්‍ය ථිදං? නාමරූපපරිච්ඡෙදෙන තාව සක්කායදිට්ඨියා, පච්චයපරිග්ග හෙන අහෙතුවිසමහෙතුදිට්ඨියා වෙව කඞ්ඛාමලස්ස ච, කලාපසම්ම සනෙන අහං මමාති සම්මුහඝාහස්ස, මග්ගාමග්ගවවත්ථානෙන අමග්ගෙ මග්ගසඤ්ඤාය, උදයදස්සනෙන උච්ඡෙදදිට්ඨියා, වයදස්සනෙන සස්සතදිට්ඨියා, භයතුපට්ඨානෙන සභයෙ අභයසඤ්ඤාය, ආදීන වදස්සනෙන අස්සාදසඤ්ඤාය, නිබ්බිදානුපස්සනාය අභිරතිසඤ්ඤා ය, මුච්චිතුකම්‍යතාය අමුච්චිතුකාමතාවස්ස, පටිසඞ්ඛානුපස්සනාය අපපටි සංඛානස්ස, උපෙක්ඛාය අනුපෙක්ඛනස්ස, අනුලොමෙන සච්ච පටිලොමගාහස්ස පහානං; යං වා පන අට්ඨාරසසු මහාවිපස්සනාසු අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤාය, දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤා ය, අනත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤාය, නිබ්බිදානුපස්සනාය නන්දි යා, විරාගානුපස්සනාය රාගස්ස, නිරොධානුපස්සනාය සමුදයස්ස, පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය ආදානස්ස, ඛයානුපස්සනාය ඝනසඤ්ඤා ය, වයානුපස්සනාය ආයූහනස්ස, විපරිණාමානුපස්සනාය ධුවසඤ්ඤා ය, අනිමිත්තානුපස්සනාය නිමිත්තස්ස, අපණිහිතානුපස්සනාය ප ණිධියා, සුඤ්ඤතානුපස්සනාය අභිනිවෙසස්ස, අධිපඤ්ඤාධම්මවිප ස්සනාය සාරාදානාභිනිවෙසස්ස, යථාභූතඤාණදස්සනෙන සම්මොහා භිනිවෙසස්ස, ආදීනවානුපස්සනාය ආලයාභිනිවෙසස්ස, පටිසංඛා නුපස්සනාය අපපටිසංඛාය, විවට්ටානුපස්සනාය ආලයාභිනිවෙස ස්ස පහානං; ඉදමපි තදඞ්ගප්පහානමෙව. තත්ථ යථා අනිච්චානුප ස්සනාදීහි සන්තතිඝනං නිච්චසඤ්ඤාදීනං පහානං හොති, නං ඛණානුප ස්සනෙ වුත්තමෙව; ඛයානුපස්සනාති පන ඝනවිනිබ්භොගං කත්වා

අනිච්චං බයට්ඨේනාති එවං බයං පස්සතෝ ඤාණං, තෙන ඝනස්ස ඤක්කූය පහානං හොති; වයානුපස්සනාති "ආරම්මණඤ්චයෙන, උ හොඑකවවස්සානා, නිරොධේ අධිමුත්තතා, වයලක්ඛණවිපස්සනා" ති එවං වුත්තං පච්චක්ඛතෝ වෙව අභියතෝ ච සංඛාරානං භඞ්ගං දිස්වා තස්මිං යෙව භඞ්ගසංඛාතෙ නිරොධේ අධිමුත්තතා, තාය ආ යූහනාය පහානං හොති; යෙසං හි අත්ථාය ආයූහෙය්‍ය, තෙ එවං වයධම්මාති විපස්සතෝ ආයූහනෙ පිහකං න නමති. විපරිණාමානු පස්සනාති රූපස්සකාදිවසෙන තං තං පරිවෙජ්දං අතික්කමම අ ඤක්කූඪා පවත්තිදස්සනං, උපන්නස්ස වා ජරාය වෙව මරණෙන ච විනාසෘරෙති විපරිණාමදස්සනං, තාය ධ්‍රුවසඤ්ඤාය පහානං හොති. අනිමිත්තානුපස්සනාති අනිච්චානුපස්සනාව, තාය නිච්චනිමිත්තස්ස පහානං හොති. අපණිහිතානුපස්සනාති දුක්ඛානුපස්සනාව, තාය සුඛපණිධිසුඛපත්ථනානං පහානං හොති. සුඤ්ඤතානුපස්සනාති අනත්තානුපස්සනාව, තාය "අත්ථි අත්තා"නි අභිනිවෙසස්ස පහානං හොති. අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනාති.

ආරම්මණං ව පරිසංඛා-භඞ්ගං ච අනුපස්සති,
සුඤ්ඤතෝ ච උපට්ඨානං-අධිපඤ්ඤාසුවිපස්සනාති.

එවං වුත්තා රූපාදිආරම්මණං ඤානිච්චා තස්ස ච ආරම්මණස්ස තදුරම්මණස්ස ච විත්තස්ස භඞ්ගං දිස්වා "සංඛාරාව භිජ්ජන්ති, සං ඛාරානං මරණං, නා අඤ්ඤ කොවි අත්ථි"ති භඞ්ගවසෙන සුඤ්ඤ තං ගහෙත්වා පවත්තා ඵිපස්සනා, සා අධිපඤ්ඤාසු ච ධම්මෙසු ච විප ස්සනාති කත්වා අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනාති වුච්චති, තාය නිච්ච සාරාභාවස්ස ච අත්තසාරාභාවස්ස ච සුට්ඨු දිට්ඨත්තා සාරාදානාභිනි වෙසස්ස පහානං හොති. යථාභූතඤාණදස්සනන්ති සපච්චයනාම රූප පරිගහහො, තෙන "අහොසිං නුඛො අහං අතීතමධ්‍යාන" න්ති ආදිවසෙන වෙව "ඉස්සරතෝ ලොකෝ සමෙහානී"ති ආදිවසෙ න ච පවත්තස්ස සමෙමොහාභිනිවෙසස්ස පහානං හොති. ආදීනවා නුපස්සනාති භයතුපඨානවසෙන උපන්නං සඛඛභවාදීසු ආදිනව දස්සනඤාණං, තෙන කිඹි අලලීයිතඛබං න දිස්සතීති ආලයාභිනි වෙසස්ස පහානං හොති. පටිසංඛානුපස්සනාති මුඤ්චනස්ස උපාය කරණං පටිසංඛාඤාණං, තෙන අප්පටිසංඛාය පහානං හොති. වි වට්ටානු පස්සනාති සංඛාරුපෙක්ඛා වෙව අනුලොමං ච, තදුභිස්ස විත්තං රූපකපොණෙ පදුමපලාසෙ උදකබින්දුවිය සඛඛසමාසංඛාරග තා පතිලියති පතියුවති පතිවත්තතීති වුත්තං; තයමා තාය සංයෝ ගාභිනිවෙසස්ස පහානං හොති. කාමසංයොගාදිකස්ස කිලෙසාභි නිවෙසස්ස කිලෙසප්පවත්තියා පහානං හොතීති අත්ථො. එවං විත්ථා

රතො තදඞ්ගපහානං වෙදිතබ්බං; පාළියං පන **තදඞ්ගපහානං ච දිට්ඨිගතානං නිබ්බෙධභාගියං සමාධිං භාවයතො**තිආදිනා සංඛෙපෙනෙව වුත්තං. යං පන අසනිවිචක්කාභිහතස්ස රුක්ඛස්ස විය අරියමග්ගඤාණෙන සංයොජනාදීනං ධම්මානං යථා න පුනප්පවත්ති, එවං පහානමිදං සමුච්ඡේදපහානං නාම; යං සන්ධාය වුත්තං: **සමුච්ඡෙදපපහානංච ලොකුත්තරංඛයගාමිමග්ගං භාවයතොති** ඉතිඉමෙසුතීසු පහානෙසු සමුච්ඡෙදපහානමෙවඉධඅධිප්පෙතං. යථාපනතස්ස යොගිනො පුබ්බභාගෙ වික්ඛම්භනතදඞ්ගපහානානි පි තදත්ථානෙව, තථා පහානත්තයම්පි ඉමිනා පරියායෙන මග්ගඤාණස්සෙවචනතිවෙදිතබ්බං; පරිරක්ඛානංවධිත්වා රජ්ජං පත්තොනාම යථා තතො පුබ්බෙ කතං, සබ්බං ඉදමිදං ච රක්ඛතු කතන්ති යෙවවුච්චති. **සච්ඡිකිරියාපි** හි ලොකියසච්ඡිකිරියාය ලොකුත්තරසච්ඡිකිරියාති වෙඛා භින්නාපිලොකුත්තරාය දස්සනභාවනාවසෙන හෙදතො තිවිධා හොති; තත්ථ "පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභිමහි වසිමහිපමඨඤ්ඣානං සච්ඡිකතං මයා"තිආදිනා නයෙන ආගතා පඨමජ්ඣානාදීනං ඵස්සනා ලොකිය සච්ඡිකිරියානාම. "ඵස්සනා"ති අධිගන්තබ්බා "ඉදං මයා අධිගත"නති පච්චක්ඛතො ඤාණඵස්සෙන ඵුසනා; ඉමමෙව හි අත්ථං සන්ධාය **සච්ඡිකිරියාය ඤත්වු ඵස්සනඤෙන ඤාණෙනති** උද්දිසිත්වා **යෙයෙ ධම්මා සච්ඡිකතා හොන්ති, නෙ නෙ ධම්මාඵුසිතා හොන්ති**ති සච්ඡිකිරියානිද්දෙසො වුත්තොනා. අපිච අත්තතො සන්තානෙ අනුපපාදෙන්තොපි යෙ ධම්මා කෙවලං අපරපච්චයෙන ඤාණෙන ඤාතා, නෙ සච්ඡිකතා හොන්ති; තෙනෙව හි **සබ්බං ඵිඛඛවෙ සච්ඡිකාතබ්බං, කිඤ්ච ඵිඛඛ මෙ සබ්බං සච්ඡිකාතබ්බං? චඤ්ඣු ඵිඛඛවෙ සච්ඡිකාත**බ්බන්ති ආදිවුත්තං. අපරම්පි වුත්තං **රූපං ඵස්සෙනා සච්ඡිකරොති, චවදනං —පෙ— විඤ්ඤාණං ඵස්සෙනා සච්ඡිකරොති, චඤ්ඣු—පෙ—ජරාමරණං, අමතොගධං නිබ්බානං ඵස්සෙනා සච්ඡිකරොති, යෙ යෙ ධම්මා සච්ඡිකතා හොන්ති, නෙ නෙ ධම්මා ඵුසිතා හොන්ති**නි. පඨමමග්ගඤණෙ පන නිබ්බානදස්සනං දස්සනසච්ඡිකිරියාය, සෙසමග්ගඤණෙසු භාවනාසච්ඡිකිරියාති; සා දුවිධාපි ඉධ අධිප්පෙතා, තස්මා දස්සනභාවනාවසෙන නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියා ඉමස්ස ඤාණස්ස කිච්චන්ති වෙදිතබ්බං. "යෙ භාවනා අභිමතා"නිභාවනා පන ලොකියභාවනා ලොකුත්තරභාවනාති චෙ යෙව අභිමතා, තත්ථ ලොකියානං සීලසමාධිපඤ්ඤානං උපාදානං, තාසඤ්ච සන්තානවාසනා ලොකියභාවනා; ලොකුත්තරානං උපාදානං, නාහි ච සන්තානවාසනා ලොකුත්තරභාවනා, තාසු ඉධලොකුත්තරා අධිප්පෙතා; ලොකුත්තරානි හි සීලාදීනි චතුබ්බිධමෙතං ඤාණං උපාදෙති. තෙසඤ්ච සඵජාතපච්චයාදිනායෙ තෙනිව සන්තානං වාසෙතීති ලොකුත්තරභාවනාවසෙන කිච්චන්ති. එවං,

කිච්චානි පරිඤ්ඤාදීනි-යානි වුත්තානි අභිසමයකාලෙ තානි ච යථා සභාවෙන-ජානිතබ්බානි යබ්බානීති.

එත්තාවතා ච:

**සීලෙ පතිට්ඨාය නරෝ සපඤ්ඤෝ, චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවයන්හි.**

එවං යථාපෙනෙව ආගතාය පඤ්ඤාභාවනාය විධානදස්සනත්ථං යං වුත්තං මූලභූතා වෙ විසුද්ධිසෝ සමථාදයෝ සම්පාදෙත්වා සමථවිපස්සනා භාවෙතබ්බාති, තං විත්ථාරිතං හොති. "කථං භාවෙතබ්බා"ති අයං ච පඤ්හා විස්සජ්ජිතොති.

**ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ**
**පඤ්ඤාභාවනාධිකාරෙ**

## ඤාණදස්සනවිසුද්ධිනිද්දෙසෝ නාම

**ඒකවීසතිමෝ පරිච්ඡෙදෝ.**

---

# 23

## පඤ්ඤාභාවනානිසංස නිද්දෙසෝ.

---

යං පනා වුත්තං **පඤ්ඤාභාවනාය කෝ ආනිසංසොති**, තත්ථ ච දුම, අයං ඉ පඤ්ඤාභාවනා නාම අනෙකසතානිසංසා, තස්සා දිඝෙ නාපි අද්ධුනා න සුකරං විත්ථාරතෝ ආනිසංසං පකාසෙතුං, සඞ්ඛෙපතෝ පනස්සා නානාකිලෙසවිඛංසනං, අරියඵලරසානුභවනං, නිරොධසමාපත්තිසමාපජ්ජනසමත්ථතා,ආහුණෙය්‍යභාවාදිසිද්ධිනිඅයමානිසංසෝ වෙදිතබ්බා. තත්ථ යං නාමරූපපරිච්ඡෙදතෝ පභාය සක්කායදිට්ඨාදීනං වසෙන නානාකිලෙසවිඛංසනං වුත්තං, අයං ලොකියාය පඤ්ඤාභාවනාය ආනිසංසෝ. යං අරියමග්ගක්ඛණෙ සංයොජනාදීනං වසෙන නානාකිලෙස විඛංසනං වුත්තං, අයං ලොකුත්තරාය පඤ්ඤාභාවනාය ආනිසංසොති වෙදිතබ්බා.

භීමවෙගානුපතිතා..අසනිව සිලුච්චයෙ,
වායුවෙගසමුද්ධූතෙ-අරඤ්ඤම්හි පාවකෙ.

අන්ධකාරං විය රවි-සතෙජුජ්ජලමණ්ඩලෙ,
දීඝරත්තානුපතිතං-සබ්බානත්ථවිධායකං.

කිලෙසජාලං පදාලෙසුං ති-විද්ධංසයිංසු භාවිතා,
සච්ඡිකිරියාභිසමයවසේන පටිලද්ධා ති අත්ථෝ. ඉමිනා පන
සච්ඡිකිරියාභිසමයවසේන පුග්ගලස්ස ඵලසමාපත්තිසමාපජ්ජනං
දස්සේති. ඉමිනා නයේන සේසේසුපි ඵලට්ඨෙසු යථාරහං
යොජනා කාතබ්බා. ඉමේ පන චත්තාරෝ අරියපුග්ගලා
සත්තක්ඛත්තුපරමාදීසු ඨිතා සෝතාපන්නාදීනං තිණ්ණං
අරියපුග්ගලානං පටිපදාවිසුද්ධිඤ්ච ඤාණදස්සනවිසුද්ධිඤ්ච
පූරේත්වා ඨිතත්තා තිණ්ණම්පි ඵලානං අධිගමාය පටිපන්නා
නාම හොන්ති. තස්මා තේසම්පි වසේන ඉමස්මිං පදේ
පටිපන්නා ති වුත්තා. ඵලට්ඨා පන ඵලසමඞ්ගිතාය
අධිගතත්තා අධිගතා නාම හොන්ති. තස්මා තේසම්පි වසේන
අධිගතා ති වුත්තා. ඉති ඉමේ චත්තාරෝ අරියපුග්ගලා
අට්ඨ හොන්ති. තේ සබ්බේපි ඉමස්මිං පදේ සඞ්ගහං
ගච්ඡන්ති. තේන වුත්තං "අට්ඨ පුරිසපුග්ගලා සංඝං
පසංසන්තී" ති.

"අරියඵලරසානුභවනා"නන්ති න කේවලං ච කිලෙසවිද්ධංසනං
යේව, අරියඵලරසානුභවනම්පි පදාලෙසුං භාවනායඤ්ච ආනිසංසෝ;
"අරියඵල"න්ති හි සෝතාපත්තිඵලාදි සාමඤ්ඤඵලං වුච්චති; තඤ්ච
තිහාකාරේහි රසානුභවනං හොති මහග්ඝවියං ච ඵලසමාපත්තිවසේන
ච පවත්තියං. තත්‍රායඤ්ච මහග්ඝවියං පවත්තිදස්සිතා යේව. අපිච යේ
"සංයොජනප්පහානමත්තමේව ඵලං නාම, න කොචි අත්ථෝ
ධම්මෝ නාම අත්ථී" ති වදන්ති, තේසං අනුනයත්ථං ඉදං සුත්තං
ආභතන්ති දට්ඨබ්බං: කථං පනායස්මතා සාරිපුත්තත්ථේරේන
සෝතාපත්තිමග්ගක්ඛණේ දිට්ඨානුසයා පහීනා, නෙතරහි
සෝතාපත්තිඵලසමඞ්ගිතාය සම්මාදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨිං
වුත්තා, තදනුවත්තකානි සේසකිලේසේ ච ඛණේ ඛණේ ච
ඛේපේති ච වුත්තා, ඛයිධා ච සබ්බනිමිත්තේහි වුත්තා, තං
පරතොඝෝසපච්චයා අඤ්ඤාණුපේක්ඛා උප්පජ්ජති සම්මාදිට්ඨි,
මග්ගඤ්ච ඵලඤ්ච ආරබ්භ ඵලේ" ති? විත්ථාරතෝ අභිධම්මේ
වුත්තත්තා චේව සාමඤ්ඤඵලාදීසු, කුතෝ බ්‍රහ්මා අපසාදාරම්භේණ;
මහග්ගතෝ බ්‍රහ්මා අපසාදේතබ්බෝ ඛත්තියෝ අනන්තරපච්චවේන
පච්චවේක්ඛතී ති එවමාදිනිපි වෙත්ථ සාධකානි. ඵලසමාපත්තිසංපවත්තිඳ
සාසනත්ථං පනස්ස ඉදං පඤ්හකම්මං: කා ඵලසමාපත්ති? කෙ තං සමාපජ්ජන්ති?
කෙ නසමාපජ්ජන්ති? කස්මාසමාපජ්ජන්ති? කථංචස්සාසමාපජ්ජනං හොති?
කථං ඨානං? කථං වුට්ඨානං? කිං ඵලස්ස අනන්තරං? කස්සච ඵලං
අනන්තරන්ති? තත්ථ "කා ඵලසමාපත්ති" නි යා අරියඵලස්ස නිරොධේ
අප්පණා; කෙ තං සමාපජ්ජන්ති, කෙ න සමාපජ්ජන්ති" නි සබ්බෙ
පුථුජ්ජනා න සමාපජ්ජන්ති, කස්මා? අනධිගතත්තා; අරියා පන
සබ්බෙපි සමාපජ්ජන්ති, කස්මා? අධිගතත්තා. උපරිමා පන හෙට්ඨිමං
න සමාපජ්ජන්ති, පුග්ගලන්තරභාවූපගමනෙන පටිපස්සඞ්ධත්තා;
හෙට්ඨිමා ච උපරිමං, අනධිගතත්තා; අත්තනෝ අත්තනෝ යේව පන
ඵලං සමාපජ්ජන්තීති ඉදමේත්ථ සන්නිට්ඨානං. කෙචි පන "සෝතාපන්නාදයෝ
සකදාගාමිනොපි න සමාපජ්ජන්ති, උපරිමා වෙ යේව සමාපජ්ජන්ති" ති
වදන්ති, ඉදංච තේසං කාරණං: එතෙ හි සමාධිස්මිං පරිපූරකාරිනෝ නි.
තං පුථුජ්ජනස්සාපි අත්තනා පටිලද්ධලොකිය සමාධිසමාපජ්ජනතෝ
අකාරණමේව; කිඤ්හි තස්ස කාරණාකාරණවිචාරණාය? නනු පාළියං යේව
වුත්තං භගවතා දස ඛොත්තුභගම්මාවිප සාසනාවසේනලපජ්ජන්ති? සෝතාපත්තිමග්ගසමඞ්ගිලාභස්සාලපසා
දංපවත්තනං—පෙ—උභයානිසංඛබ්බිධාසඛබ්බාරනිමිත්තං අභිභුය්‍යතීනි
ඛොත්තු, සෝතාපත්තිඵලසමාපත්තස්සාය, සකදාගාමි—පෙ—අරහත්තඵලසමාපත්තස්සාය -පෙ- සුඤ්ඤතවිහාරසමාපත්තස්සාය

**අනිමිත්තවිහාරසමාපත්තත්ථාය උපපාදං – පෙ – බහිද්ධා සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරා** ති වුත්තත්තා. තස්මා සබ්බේපි අරියා අත්තනෝ අත්තනෝ ඵලං සමාපජ්ජන්තීති නිට්ඨමේත්ථ ගන්තබ්බං. "කස්මා ස සමාපජ්ජන්තී"ති, දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං, යථාහි රාජා රජ්ජසුඛං දෙවතා දිබ්බසුඛං අනුභවන්ති, එවං අරියා අරියං ලොකුත්තරසුඛං අනුභවිස්සාමාති අද්ධානපරිච්ඡේදං කත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණේ ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජන්ති. "කථං වස්සා සමාපජ්ජනං හොති, කථංධානං, කථං වුට්ඨාන"න්ති විත්ථාරෙති අස්සා සමාපජ්ජනං හොති, **නිබ්බානතෝ අඤ්ඤස්ස ආරම්මණස්ස අමනසිකාරා, නිබ්බානස්ස ච මනසිකාරා;** යථාහ **සෙ භික්ඛු ඉච්ඡති චතුත්ථං ඣානං සමාපජ්ජිතුං, සබ්බනිමිත්තානං ඛෝ අමනසිකාරා, අනිමිත්තාය ධාතුයා මනසිකාරා** ති. අයම්පනෙත්ථ සමාපජ්ජනක්කමෝ: ඵලසමාපත්තත්ථිකෙනාති අරියසාවකෙන රහොගතෙන පටිසල්ලීනෙන උදයබ්බයාදිවසෙන සඞ්ඛාරා පඤ්ඤපෙතබ්බා, තස්ස පවත්තානුපුබ්බවිපස්සනාඤාණ සඞ්ඛාරාරම්මණොතුකුඤ්ඤාණතතරං ඵලසමාපත්තිවසෙන නිරොධේ විත්තං අපෙති; ඵලසමාපත්තිනින්නතාය වෙත්ථ සෙක්ඛස්සාපි ඵලමෙව උප්පජ්ජති, න මග්ගෝ; යෙ පන වදන්ති 'සොතාපන්නොඵලසමාපත්තිංසමාපජ්ජිස්සාමීතිවිපස්සනංපට්ඨපෙත්වා සකදාගාමී හොති, සකදාගාමී ච අනාගාමී"ති, තෙ වත්තබ්බා: එවං සති අනාගාමී අරහා භවිස්සති, අරහා පච්චෙකබුද්ධොපච්චෙකබුද්ධෝ ච බුද්ධෝ, තස්මා න කිඤ්චි එතං පාළිවසෙනෙව පටික්ඛිත්තත්තාති න ගහෙතබ්බං; ඉදමෙව පන ගහෙතබ්බං; සෙක්ඛස්සාපි ඵලමෙව උප්පජ්ජති, න මග්ගෝ; ඵලං චස්ස සචෙ තෙන පඨමජ්ඣානිකෝ මග්ගෝ අධිගතොහොති, පඨමජ්ඣානිකමෙව උපපජ්ජති; සචෙ දුතියාදීසු අඤ්ඤතරජ්ඣානිකෝ දුතියාදීසු අඤ්ඤතරජ්ඣානිකමෙවාති. එවං තාවස්සා සමාපජ්ජනං හොති. **තස්සා ඛෝ ආවුසෝ පච්චයා අනිමිත්තාය චෙතොවිමුත්තියා ඨිතියා, සබ්බනිමිත්තානං ච අමනසිකාරෝ, අනිමිත්තාය ච ධාතුයා මනසිකාරෝ සුභාවිතා ච අභිසඞ්ඛාරෝති** ච වචනතෝ පනස්සා ඨිතාකාරෙති ඨානං හොති; තඤ්ච **සුභාවිත අභිසංඛාරොති** සමාපත්තිතො පුබ්බේ කාලපරිච්ඡෙදං අප්පකඤ්ච නාම කාලෙ වුට්ඨහිස්සාමීති පරිච්ඡින්නතතා නිස්සා යාව සො කාලෝ නාතවජ්ජති, තාව ඨානං හොති; එවමස්සා ඨානං හොතීයි. යෙ ඛෝ ආවුසෝ පච්චයා අනිමිත්තාය චෙතොවිමුත්තියා ඨිතාය, සබ්බනිමිත්තානං ච අමනසිකාරෝ, අනිමිත්තාය ච ධාතුයා අමනසිකාරෝති වචනතෝ පනස්සා විහාරෙති වුට්ඨානං හොති. තඤ්ච **සබ්බනිමිත්තානන්ති** රූපනිමිත්ත-වෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණ නිමිත්තා

නං; කාමං ච න සබ්බානෙවෙතානි එකතෝ මනසිකරොනි, සබ්බ සඞ්ගාහිකවසෙන පනෙතං වුත්තං; තස්මා යං ඝඩඞ්ගස්ස ආරම්මණං හොති, තං මනසිකරොතෝ ඵලසමාපත්තිවුට්ඨානං හොතීති එවමස්ස වුට්ඨානං වෙදිතබ්බං. "කිංඵලස්සඅනන්තරං, කස්සච ඵලං අනන්තර" න්ති ඵලස්ස තාව ඵලමෙව වා අනන්තරං හොති භවඞ්ගං වා; ඵලං පන අත්ථි මග්ගානන්තරං, අත්ථි ඵලානන්තරං, අත්ථි ගොත්‍රභුඅනන්තරං, අත්ථිනෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනානන්තරං; තස්මාමග්ගවීථියංමග්ගානන්තරං, පුරිමස්ස පුරිමස්ස පච්ඡිමං පච්ඡිමං ඵලානන්තරං, ඵලසමාපත්තීසු පුරිමං පුරිමං ගොත්‍රභුඅනන්තරං; ගොත්‍රභූති වෙඤ්ඤ අනුලොමං වෙදිතබ්බං, වුත්තඤ හෙතං පට්ඨානෙ: **"අරහතෝ අනුලොමං ඵලසමාපත්තියා අනන්තරපච්චයෙන පච්චයෝ, සෙක්ඛානං අනුලොමං ඵලසමාපත්තියා අනන්තරපච්චයෙන පච්චයෝ"**ති. යෙන ඵලෙන නිරොධා වුට්ඨානං හොති, තං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනානන්තරනති. තඤ්ච ඛො පෙතං මග්ගවීථියං උප්පන්නං ඵලං අවසෙසං සබ්බං ඵලසමාපත්තිවසෙන පවත්තානාමං. එවමෙතං මග්ගවීථියං ඵලසමාපත්තියං වා උප්පජ්ජනවසෙන

පටිපස්සද්ධදරථං-අමතාරම්මණං සුභං,
චත්තලොකාමිසං සන්තං-සාමඤ්ඤඵලමුත්තමං
ඔජවන්තෙන සුචිනා-සුඛෙන අභිසන්දිතං,
යෙන සාතාභිසාතෙන-අමතෙන මධූ වීය.
තං සුඛං තස්ස අරියස්ස-රසභූතමනුත්තරං,
ඵලස්ස පඤ්ඤං භාවෙත්වා-යස්මා වින්දති පණ්ඩිතෝ.
තස්මාරියඵලස්සෙතං-රසානුභවනං ඉධ,
විපස්සනානුභාවනාය-ආනිසංසොති වුච්චති.

"නිරොධසමාපත්තියාසමාපජ්ජනසමත්ථතා"නි න කෙවලං ච අරියඵලරසානුභවනං යෙව, අයං පන නිරොධසමාපත්තියා සමාපජ්ජනසමත්ථතාපි ඉමිස්සා පඤ්ඤාභාවනාය ආනිසංසොති වෙදිතබ්බා. තත්‍රිදං නිරොධසමාපත්තියා විභාවනඤ්ච පඤ්හකම්මං: කා නිරොධසමාපත්ති? කෙ තං සමාපජ්ජන්ති? කෙ න සමාපජ්ජන්ති? කත්ථ සමාපජ්ජන්ති? කස්මා සමාපජ්ජන්ති? කථං වස්සා සමාපජ්ජනං හොති? කථං ඨානං? කථං වුට්ඨානං? වුට්ඨිතස්ස කිනින්නතා චිත්තා හොති? මනස්ස ච සමාපන්නස්ස ච කො විසෙසො? නිරොධසමාපත්ති කිං සඞ්ඛතා, අසඞ්ඛතා, ලොකියා, ලොකුත්තරා, නිප්ඵන්නා, අනිප්ඵන්නාති? තත්ථ "කා නිරොධසමාපත්ති"නි යා අනුපුබ්බනිරොධව සෙනචිත්තචෙතසිකානංධම්මානංඅප්පවත්ති; "කෙතං සමාපජ්ජන්ති,

**එකෙ න සමාපජ්ජන්ති''**ති සබ්බෙපි පුථුජ්ජනා සොතාපන්නා සකදාගාමිනෝ සුඛවිපස්සකා ච අනාගාමිනෝ අරහන්තා න සමාපජ්ජන්ති, අට්ඨසමාපත්තිලාභිනෝ පන අනාගාමිනෝ බිණාසවා ච සමාපජ්ජන්ති, **'චිත්ත බලෙන යම්හා නාගන්නා, තම්හා ච සඛ්ඛාරානං පච්චවස්සඛ්ඛා, සොළසහි ඤාණවත්ථූහි නවයි සම්මසිත්වා වසිභාවතාඤ්ඤ, නිරෝධසමාපත්තිඤ්ඤාණ''**න්ති හි වුත්තං. අයං ච සමථෝ එත්තෙව අට්ඨසමාපත්තිලාභිනෝ අනාගාමී බිණාසවෙ අඤ්ඤෙසං නත්ථි, තස්මා තෙ යෙව සමාපජ්ජන්ති, න අඤ්ඤෙ කතමා්නි පනෙත්ථ වෙ බලානි?පෙ:-කතමා වසිභාවතාති? න එත්ථ කිඤ්චි අමෙහනි වත්තබ්බං අත්ථි, සබ්බම්දං එතස්ස උද්දෙසස්ස නිද්දෙසෙ වුත්තමෙව, යථාහ: "චිත්ත බලෙනිහි වෙ බලානි සමථ බලං විපස්සනාබලං, කතමං සමථබලං?නෙක්ඛම්මවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතා අවික්ඛෙපො සමථබලං; අව්යාපාදවසෙන ආලොකසඤ්ඤාවසෙන අවික්ඛෙපවසෙන=:පෙ:=පටිනිස්සග්ගානුපස්සි අස්සාස වසෙන පටිනිස්සග්ගානුපස්සි පස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතා අවික්ඛෙපො සමථබලන්ති. කෙනට්ඨෙන සමථබලං? පඨමජ්ඣානං නෙන නීවරණෙ න කම්පතීති සමථබ්බලං, දුතියජ්ඣානෙන විතක්ක විචාරෙ=:පෙ:=නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය න කම්පතීති සමථබලං, උඩ්ඩෙව උඩ්ඩවසඟ ගතකිලෙසෙ ච ඛන්ධෙ ච න කම්පති න වලති න වෙධතීති සමථ බලං; ඉදං සමථබලං. කතමං විපස්සනාබලං? අනිච්චානුපස්සනා විප ස්සනාබලං, දුක්ඛානුපස්සනා අනත්තානුපස්සනා නිබ්බිදානුපස්සනා විරාගානුපස්සනා නිරොධානුපස්සනා පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා විප ස්සනාබලං. රූපෙ අනිච්චානුපස්සනා=:පෙ:=රූපෙ පටිනිස්සග්ගානු පස්සනා විපස්සනාබලං. වෙදනාය සඤ්ඤාය සඞ්ඛාරෙසු විඤ්ඤාණෙ =:පෙ:=චක්ඛුස්මිං=:පෙ:=ජරාමරණෙ අනිච්චානුපස්සනා=:පෙ:=ජරා මරණෙ පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා විපස්සනාබලන්ති. කෙනට්ඨෙන විපස්සනාබලං? අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤාය න කම්පතීති විපස්සනාබලං, දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤාය න කම්පතීති, අන ත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤාය න කම්පතීති, නිබ්බිදානුපස්සනාය නන්දියා න කම්පතීති, විරාගානුපස්සනාය රාගෙ න කම්පතීති,නිරෝ ධානුපස්සනාය සමුදයෙ න කම්පතීති, පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය ආ දානෙ න කම්පතීති විපස්සනාබලං; අවිජ්ජාය ච අවිජ්ජාසහගතෙ කිලෙසෙ ච ඛන්ධෙ ච න කම්පති න වලති න වෙධතීති විපස්සනා බලං; ඉදං විපස්සනාබලං. **තයො ච සඞ්ඛාරානං පච්චවස්සඛ්ඛාති** කතමෙසං තිණ්ණන්නං සඞ්ඛාරානං පටිපස්සඛ්ඛා? දුතියජ්ඣානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරා වචීසඞ්ඛාරා පටිපස්සඛ්ධා හොන්ති, චතු

පඨමජ්ඣානං සමාපන්නස්ස අස්සාසපස්සාසා කායසඞ්ඛාරා පටිප්පස්සඞ්ඛා හොන්ති, සඤ්ඤාවේදයිතනිරොධං සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා ච වේදනා ච විඤ්ඤාණඞ්ගා පටිප්පස්සඞ්ඛා හොන්ති; ඉමේසං නිජ්ඣාන්නානං සඞ්ඛාරානං පටිප්පස්සද්ධියා, **සොළසහි ඤාණචරියාහි**ති කතමාහි සොළසහි ඤාණචරියාහි? අනිච්චානුපස්සනා ඤාණචරියා, දුක්ඛ-අනත්ත-නිබ්බිදා-විරාග-නිරෝධ-පටිනිස්සග්ග-විවට්ටානුපස්සනා ඤාණචරියා, සොතාපත්තිමග්ගෝ ඤාණචරියා, සොතාපත්තිඵලසමාපත්ති ඤාණචරියා, සකදාගාමිමග්ගෝ=පෙ= අරහත්තඵලසමාපත්ති ඤාණචරියා; ඉමාහි සොළසහි ඤාණචරියාහි. **නවහි සමාධිචරියාහී**ති කතමාහි නවහි සමාධිචරියාහි? පඨමජ්ඣානං සමාධිචරියා, දුතියජ්ඣානං=පෙ=නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්ති සමාධිචරියා; පඨමජ්ඣානපටිලාභත්ථාය විතක්කෝ ච විචාරෝ ච පීති ච සුඛං ච චිත්තෙකග්ගතා ච=පෙ=නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනපටිලාභත්ථාය විතක්කෝ ච විචාරෝ ච පීති ච සුඛං ච චිත්තෙකග්ගතා ච; ඉමාහි නවහි සමාධිචරියාහි. **වසිති පඤ්ච වසියෝ**, ආවජ්ජනාවසී සමාපජ්ජනාවසී අධිට්ඨානාවසී වුට්ඨානාවසී පච්චවෙක්ඛණාවසීහි; පඨමජ්ඣානං යත්ථිච්ඡකං යදිච්ඡකං යාවතිච්ඡකං ආවජ්ජති, ආවජ්ජනායයදඞ්ගීයති තඤ්ච නත්ථිති ආවජ්ජනාවසී; පඨමජ්ඣානංයත්ථිච්ඡකං යදිච්ඡකංයාවතිච්ඡකං සමාපජ්ජති, සමාපජ්ජනායයදඞ්ගීයතඤ්ච නත්ථිති සමාපජ්ජනාවසී. අධිට්ඨාති, අධිට්ඨානෙ=පෙ=වුට්ඨාති, වුට්ඨානෙ=පෙ=පච්චවෙක්ඛති, පච්චවෙක්ඛණාය දඞ්ගීයතඤ්ච නත්ථිති පච්චවෙක්ඛණාවසී. දුතියං=පෙ= නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිං යත්ථිච්ඡකං යදිච්ඡකං යාවතිච්ඡකං ආවජ්ජති=පෙ=පච්චවෙක්ඛති, **පච්චවෙක්ඛණාය දඞ්ගීයතඤ්ච නත්ථිති පච්චවෙක්ඛණාවසී. ඉමා පඤ්ච වසියෝ**ති. එත්ථ ච "සොළසහි ඤාණචරියාහී"ති උභතඛණ්ඩිදෙසොඑස, අනාගාමිනෝ පන චුද්දසහි ඤාණචරියාහි හොති; යදි එවං සකදාගාමිනෝ චාදසහි සොතාපන්නස්ස ච දසහි කිංන හොතීනි? න හෙතං, සමාධිපාරිපන්ථිකානං පඤ්චන්නං ආමගුණ්හිකරාගස්ස අප්පහීනත්තා; තෙසං හි සෝ අප්පහීනො, තස්මා සමථබලං න පරිපුණ්ණං හොති, තායමේ අපරිපුණ්ණෙ ඒහි බලෙහි සමාපජ්ජිතබ්බං නිරොධසමාපත්තිං බලවෙකලෙලන සමාපජ්ජිතුං න සක්කොන්ති; අනාගාමිස්ස පන සෝ පහීනෝ, තස්මා එස පරිපුණ්ණබලෝ හොති, පරිපුණ්ණබලත්තා සක්කොති; තෙනාහ භගවා "**නිරොධා වුට්ඨහනස්ස නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනකුසලං ඵලසමාපත්තියා අනන්තරපච්චයෙන පච්චයෝ**"ති. ඉදං හි පඨානෙ මහාපකරණෙ අනාගාමිනොව නිරොධා වුට්ඨානං සන්ධාය වුත්තනන්ති. "**කතං සමාපජ්ජනන්ති**" ඒ පඤ්චවොකාරභවෙ, කස්මා? අනුපුබ්බසමාපත්තිසම්භවතො; චතු

වොකාරභවෙ පන පඨමජ්ඣානාදිනං උපපත්ති නත්ථි, තස්මා න සක්කා තත්ථ සමාපජ්ජිතුන්ති. කෙචි පන වත්ථුස්ස අභාවාති වදන්ති. "කස්මා සමාපජ්ජන්ති"ති සඞ්ඛාරානං පවත්තිහෙදෙ උභයම්පි වා දිට්ඨෙවධම්මෙ අවිත්තකා හුත්වා නිරොධං නිබ්බානං පත්වා සුඛං විහරිස්සාමාති සමාපජ්ජන්ති. "කථං චස්සා සමාපජ්ජනං හොෙ"තීති සමථවිපස්සනාවසෙන උස්සක්කිත්වා කතපුබ්බකිච්චස්ස නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනං නිරොධයතො; එවමස්සා සමාපජ්ජනං හොති. යො හි සමථවසෙනෙව උස්සක්කති, යො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාය තනසමාපත්තිං පත්වා නිසීදති; යො පන විපස්සනාවසෙනෙව උස්සක්කති, සො ඵලසමාපත්තිං පත්වා නිට්ඨාති; යො පන උභයවසෙනෙව උස්සක්කිත්වා පුබ්බකිච්චං කත්වා නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනං නිරොධෙති, සො තං සමාපජ්ජතීති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො.

අයං පන විත්ථාරො: ඉධ භික්ඛු නිරොධං සමාපජ්ජිතුකාමො කතභත්තකිච්චො සුඛාධානභූමිපාදෙ විවිත්තෙ ඔකාසෙ සුපඤ්ඤත්තමඤ්ඤනෙ නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා, සො පඨමං ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය තත්ථ සඞ්ඛාරෙ අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො විපස්සති, විපස්සනා පනෙසා තිවිධා හොති සඞ්ඛාරපරිග්ගණ්හනකවිපස්සනා ඵලසමාපත්තිවිපස්සනා නිරොධසමාපත්තිවිපස්සනාති; තත්ථ සඞ්ඛාරපරිග්ගණ්හනකවිපස්සනා මන්දා වා හොතු තික්ඛා වා, මග්ගස්ස පදට්ඨානං හොති යෙව; ඵලසමාපත්තිවිපස්සනා තික්ඛාව වට්ටති, මග්ගභාවනාසදිසා; නිරොධසමාපත්තිවිපස්සනා පන නාතිමන්දා නාතිතික්ඛා වට්ටති; තස්මා එස නාතිමන්දාය නාතිතික්ඛාය විපස්සනාය නෙ සඞ්ඛාරෙ විපස්සති. තතො දුතියං ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය තත්ථ සඞ්ඛාරෙ තථෙව විපස්සති; තතො තතියං ඣානං=පෙ=තතො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය තත්ථ සඞ්ඛාරෙ තථෙව විපස්සති; තථා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය චතුබ්බිධංපුබ්බකිච්චංකරොති, නානාබ්බඅවිකොපනංඅපත්තිමාත්තානං සත්ත පඤ්ඤාසනං අඛ්ඛනපරිවෙජ්දනති; තත්ථ "නානාබ්බඅවිකොපන"න්ති යං ඉමිනා භික්ඛුනා සඞ්ඝං එකාබද්ධං න භොති, නානාබ්බං හුත්වා සිතං පත්තවිවරං වා මඤ්චපීඨං වා නිවාසගෙහං වා අඤ්ඤං වා පන කිඤ්චි පරික්ඛාරජාතං, තං යථා න විකුප්පති, අග්ගි-උදක-වාත-චොර-උපද්දවාදීනං වසෙන න විනස්සති, එවං අධිට්ඨාතබ්බං. තත්රිදං අධිට්ඨානවිධානං: "ඉදං ච ඉදං ච ඉමස්මිං සත්තාහබ්භන්තරෙ මා අග්ගිනා ඩය්හතු, මා උදකෙන වුය්හතු, මා වාතෙන විද්ධංසතු, මා චොරෙහි හරීයතු, මා උපද්දවාදීහි ඛජ්ජතූ"ති එවං අධිට්ඨිතෙ තං

යත්තාහං තස්ස න කොචි පරිස්සයො හොති, අනධිට්ඨහතො පන අග්ගිආදීනි විනස්සන්ති මහානාගත්ථෙරස්ස විය, ථෙරො කිර මාතුඋපාසිකාය ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසි, උපාසිකා යාගුං දත්වා ආසනසාලාය නිසීදුපෙසි, ථෙරො නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි, තස්මිං නිසින්නො ආසනසාලාය අග්ගිනා ගහිතාය සෙසභික්ඛූ අත්තනො අත්තනො නිසීදනාසනං ගහෙත්වා පලායිංසු, ගාමවාසිකා සන්නිපතිත්වා ථෙරං දිස්වා "අලසසමණෙ"ති ආහංසු, අග්ගිනිබ්බෙඨෙත්වා කඨානි ඛාපෙත්වා ථෙරං පරික්ඛිපිත්වා අට්ඨාසි, මනුස්සා ඝටෙහි උදකං ආහරිත්වා නිබ්බාපෙන්ති ඉරිකං අපනෙත්වා පරිභණ්ඩං කත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා නමස්සමානා අට්ඨංසු, ථෙරො පරිච්ඡින්නකාලවසෙන වුට්ඨාය තෙ දිස්වා පාකටොමහි ජාතොති වෙහාසං උප්පතිත්වා පියඞ්ගුදීපං අගමාසි; ඉදං නානාබද්ධඅවිකොපනං නාම. යං එකාබද්ධං හොති නිවාසනපාවුරණං වා නිසීදනාසනං වා තත්ථ විසුං අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථි, සමාපත්තිවසෙනෙව තං රක්ඛති ආයස්මතො සඞ්ඝදීවස්ස විය, වුත්තම්පි චෙතං "ආයස්මතො සඞ්ඝදීවස්ස සමාධිම්හි පඨාරො ත්වූ, ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස සමාධිම්හි පඨාරො ත්වූ"ති. "සංඝනවමානන"න්ති සංඝස්ස පතිමානනං උදික්ඛනං, යාව එසො භික්ඛු ආගච්ඡති තාව සංඝකම්මස්ස අකරණන්ති අත්ථො. එත්ථ ච න පතිමානනං එතස්ස පුබ්බකිච්චං, පතිමානනාවජ්ජනං පන පුබ්බකිච්චං, තස්මා එවං ආවජ්ජිතබ්බං: "සචෙ මයි සත්ථාහං නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්නො සංඝො සුතනිකමමාදිසු කිඤ්චිදෙව කම්මං කත්තුකාමො හොති, යාව මං කොචි භික්ඛු ආගන්ත්වාන පකෙකාසති තාවදෙව වුට්ඨහිස්සාමී"ති; එවං කත්වා සමාපන්නො හි තස්මිං සමයෙ වුට්ඨාති යෙව; යො පන එවං න කරොති, සංඝො ච සන්නිපතිත්වා තං අපස්සන්තො "අසුකො භික්ඛු කුහි"න්ති "නිරොධසමාපන්නො"ති වුත්තෙ කිම් භික්ඛුං පෙසෙති "ගච්ඡ නං සංඝවචනෙන පකෙකාසාහී"ති, අථස්ස තෙන භික්ඛුනා සවනූපචාරෙ ඨත්වා "සංඝො තං ආවුසො පතිමානෙති"ති වුත්තමත්තෙනෙව වුට්ඨානං හොති, එවංගරුකා හි සංඝස්ස ආඥා නාම; තස්මා තං ආවජ්ජිත්වා යථා සයමෙව වුට්ඨාති එවං සමාපජ්ජිතබ්බං. "සත්තපකෙකාසනෙ"න්ති ඉධාපි සත්ත පකෙකාසනාවජ්ජනමෙව ඉච්ඡිතබ්බං, තස්මා තම්පි එවං ආවජ්ජිතබ්බං: "සචෙ මයි සත්ථාහං නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්නස්ස සත්ථා ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මිං සික්ඛාපදං වා පඤ්ඤපෙති, තථාරූපාය වා අඤ්ඤපත්තියා ධම්මං දෙසෙති, යාව මං කොචි ආගන්ත්වා න පකෙකාසති තාවදෙව වුට්ඨහිස්සාමී"ති; එවං කත්වා නිසින්නො හි තස්මිං සමයෙ වුට්ඨාති යෙව, යො පන එවං න කරොති, සත්ථා ච සංඝෙ සන්නිපතිතෙ තං අපස්සන්තො "අසුකො භික්ඛූ කුහි"න්ති "නිරොධසමාපන්නො"ති වුත්තෙ කිඤ්චි

භික්ඛුං පෙසෙති "ගච්ඡ නං මම වචනෙන පක්කොසාහී"ති, අථස්ස තෙන භික්ඛුනා සවනූපචාරෙ ඨත්වා, "සත්ථා ආයස්මන්තං ආමන්තෙතී"ති වුත්තමත්තෙනෙව වුට්ඨානං හොති, එවං ගරුකං හි සත්ථු පක්කොසනං, තස්මා තං ආවජ්ජිත්වා යථා සඝමෙව වුට්ඨාති, එවං සමාපජ්ජිතබ්බං. "**අඩ්ඩනපරිච්ඡෙදෙ**"ති ජීවිතඩ්ඩනස්ස පරිච්ඡෙදෙ, ඉමිනා හි භික්ඛුනා අඩ්ඩනපරිච්ඡෙදෙ සුඛුමලෙන භවිතබ්බං, අත්තනො ආයුසඞ්ඛාරා සත්තාහං පවත්තිස්සන්ති න පවත්තිස්සන්තීති ආවජ්ජිත්වා සමාපජ්ජිතබ්බං, සචෙ හි සත්තාහබ්භන්තරෙ නිරුජ්ඣනකෙ ආයුසඞ්ඛාරෙ අනාවජ්ජිත්වා සමාපජ්ජති නාස්ස නිරොධසමාපත්ති මරණං පටිබාහිතුං සක්කොති, අඤ්ඤානිරොධෙ මරණස්ස නත්ථිතාය අන්තරාව සමාපත්තිතො වුට්ඨාති, තස්මා එතං ආවජ්ජිත්වාව සමාපජ්ජිතබ්බං, අවසෙසං හි අනාවජ්ජිතුම්පි වට්ටති, ඉදං පන ආවජ්ජිතබ්බමෙවාති වුත්තං. සෙ එවං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඉමං පුබ්බකිච්චං කත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජති, අථෙකං වෙ වා චිත්තවාරෙ අතික්කමිත්වා අවිත්තකො හොති, නිරොධං ඵුසති; කඩ්ඪා පනස්ස චිත්තභාවිත්තානං උපරි චිත්තානි නප්පවත්තන්තීති? නිරොධස්ස පයොගත්තා, ඉදං හි ඉමස්ස භික්ඛුනො වෙ සමථවිපස්සනාධම්මෙ යුගනද්ධෙ කත්වා අඤ්ඤසමාපත්තිආරොහනං අනුපුබ්බනිරොධස්ස පයොගො, න නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියාති නිරොධස්ස පයෙ, ගහිතා චිත්තභාවිත්තානං උපරි නප්පවත්තන්ති; යො පන භික්ඛු ආකිඤ්චඤ්ඤායතනතො වුට්ඨාය ඉදං පුබ්බකිච්චං අකත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජති, සෙ පරතො අවිත්තකො භවිතුං න සක්කොති, පටිනිවත්තිත්වා පුන ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙ යෙව පතිට්ඨාති, මඝදෙ අගතපුබ්බපුරිසූපමා වෙළු වත්තබ්බා, එකො කිර පුරිසො එකං මඝදං අගතපුබ්බං අන්තරා උදකකන්දරං වා ගම්භිරං උදකවික්ඛල්ලං අනික්කමිත්වා සීතංවණ්ණාතපඤ්ඤත්තත්තපාසාණං වා ආගම්ම නිවාසනපාවුරණං අසණ්ඨපෙත්වාව කන්දරං ඔරුළෙහා පරිකම්මතෙමනභයෙන පුනදෙව තීරෙ පතිට්ඨාති, පාසාණං අක්කමිත්වාපි සත්තත්තපාදෙ, පුනදෙව ඔරභාගෙ පතිට්ඨාති, තත්ථ යථා සෙ පුරිසො අසණ්ඨාපිතනිවාසනපාවුරණත්තා කන්දරං ඔතිණ්ණමත්තෙනාව තත්තපාසාණං අක්කන්තතමත්තෙනාඑවවපටිනිවත්තිත්වා ඔරතොව පතිට්ඨාති, එවං යොගාවචරොපි පුබ්බකිච්චස්ස අකතත්තා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නමත්තෙනාව පටිනිවත්තිත්වා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙ පතිට්ඨාති. යථා පන පුබ්බෙපි තං මඝදං ගතපුබ්බපුරිසො තං ඨානං ආගම්ම එකං සාටකං දළ්හං නිවාසෙත්වා අපරං හත්ථෙන ගහෙත්වා,

කන්දරං උත්තරිත්වා තත්තපාසාණං වා අක්කන්තමත්තමේව කරිත්වා පරතෝ ගච්ඡති, එවමේවං කාමප්පබන්ධිවෙව භික්ඛු නෙක්ඛම්මසුඛුනා සඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජිත්වාව පරතෝ අවිත්තකෝ හුත්වා විහරති.

**කථංඛානන්ති** එවං සමාපන්නාය පනස්ස කාලපරිච්ඡේදවසෙන වෙව අන්තරා ආයුක්ඛයසඞ්ඛාතිමානත්තසඤ්ඤුපක්ඛෙදාභාවෙන ච ඨානංහොති; **කථං වුට්ඨානන්ති** අහාගාමිස්ස අනාගාමිඵලූපපත්තියා අරහතෝ අරහත්තඵලූපපත්තියාති එවං වෙඛා වුට්ඨානං හොති; වුට්ඨානස්ස **කිඞ්ගතිනන්ති** විත්තංහොතීති විඛ්ඛානනිත්තං, වුත්තං හෙතං: **සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපත්තිඞ්ගා වුට්ඨහතස්ස භික්ඛවෙ ආවුසෙ විසාඛ භික්ඛුනෙ විවෙකනින්නංවිත්තං හොති විවෙකපොණං විවෙකපබ්භාරන්ති. මනස්සව සමාපත්තස්ස වා භික්ඛු විඤ්ඤෙහෝති අයමපි අත්ථෝ සුත්තෙ වුත්තෝ යෙව, යථාහ: ඒවඤං ආවුසෙ ඉමෙ කාලඞ්කතෙ, නාසඤ්ඤානාසඤ්ඤඛන්ධා නිරුඛා පටිප්පස්සඛා, වවිඤංඛාරා විත්තසංඛාරා නිරුඛා පටිප්පස්සඛා, ආයු පරික්ඛීණෝ, උසුමාවුජ්ඣන්නා, ඉන්ද්‍රියානිවිසදිසානානි; ඒවඤං ඛිණාසවස්ස භික්ඛු සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං සමාපජ්ජතෝ, නාසඤ්ඤානාසඤ්ඤඛන්ධා නිරුඛා පටිප්පස්සඛා, වවිඤංඛාරා විත්තසංඛාරා නිරුඛාපටිප්පස්සඛා, ආයුඅපරික්ඛීණෝ, උසුමා අවුජ්ඣන්නා, ඉන්ද්‍රියානි අපරිවිසන්නානීති. නිරොධසමාපත්තිසංඛාරාති** ආදි පුච්ඡායං පන සඞ්ඛාරාතිපි අසඞ්ඛාරානිපි ලොකියානිපි ලොකුත්තරානිපි න වත්තබ්බා, කස්මා? සභාවතෝ නත්ථිතාය; යස්මා පන සා සමාපජ්ජන්තස්ස වසෙන සමාපන්නානාම හොති, තස්මා නිප්පන්නාති වත්තුං වට්ටති, නෝ අනිප්පන්නා.

ඉති සන්තා සමාපත්තිං ඉමං අරියසෙවිතං,
දිට්ඨෙවධම්මෙ නිබ්බාන-මිති සඞ්ඛං උපාගතං,
භාවෙත්වා අරියං පඤ්ඤං-සමාපජ්ජන්ති පණ්ඩිතා;
යස්මා තස්මා ඉමායාපි-සමාපත්තිසමඞ්ගිතා.
අරියමග්ගෙපු පඤ්ඤාය-ආනිසංසොති වුච්චතීති.

**ආහුණෙය්‍යභාවාදිඛිඛි** න කෙවලං ච නිරොධසමාපත්තියා සමාපජ්ජනසමත්ථතාව, අයං පන ආහුණෙය්‍යභාවාදිසිඛිපි ඉමිස්සා ලොකුත්තරපඤ්ඤාභාවනාය ආනිසංසොති වෙදිතබ්බා. අවිසෙසෙන හි චතුඛ්බිධාය පි එතිස්සා භාවිතත්තා භාවිතපඤ්ඤෝ පුග්ගලෝ ස දෙවකස්ස ලොකස්ස ආහුණෙය්‍යෝ හොති පාහුණෙය්‍යෝ දක්ඛිණෙය්‍යෝ අඤ්ජලිකරණීයෝ අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්ස;

විසෙසතො පනෙත්ථ පඨමමග්ගපඤ්ඤං තාව භාවෙත්වා මනුස්ස විපත්තිනාය ආගතෝ මුදින්ද්‍රියොපි සත්තක්ඛත්තුපරමෝ නාම හොති, සත්තසුභවේ සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති; මජ්ඣිමාය විපත්තිනාය ආගතෝ මජ්ඣිමින්ද්‍රියෝ කොලංකොලෝ නාම හොති, වෙ වා තීණි වා කුලානි සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති; නිකිඤ්චනාය විපත්තිනාය ආගතෝ නිකිඤ්චන්ද්‍රියෝ එකබීජී නාම හොති, එකං යෙව මානුසකං භවං නිබ්බත්තිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති. දුතියමග්ගපඤ්ඤං භාවෙත්වා සකදාගාමී නාම හොති, සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති; තතියමග්ගපඤ්ඤං භාවෙත්වා අනාගාමී නාම හොති, සෝ ඉන්ද්‍රියවෙමත්තතාවසෙන අන්තරාපරිනිබ්බායී උපහච්චපරිනිබ්බායී අසංඛාරපරිනිබ්බායී සසංඛාරපරිනිබ්බායී උඩ්ඪංසොතො අකණිට්ඨගාමිනිපඤ්ඤාධා ඉධ විභාගත්තිකෝ හොති. තත්ථ ''අන්තරාපරිනිබ්බායී''ත් යත්ථ කත්ථචි සුද්ධාවාසභවෙ උප්පජ්ජිත්වා ආයුවෙමජ්ඣං අප්පත්වාව පරිනිබ්බායති, ''උපහච්චපරිනිබ්බායී''ති ආයුවෙමජ්ඣං අතික්කමිත්වා පරිනිබ්බායති, ''අසංඛාරපරිනිබ්බායී''ති අසංඛාරෙන අප්පයොගෙන උපරිමග්ගං නිබ්බත්තෙති, ''සසංඛාරපරිනිබ්බායී''ති සසංඛාරෙන සප්පයොගෙන උපරිමග්ගං නිබ්බත්තෙති, ''උඩ්ඪංසොතොඅකණිට්ඨගාමී''ති යස්සුප්පන්නා තතො උඩ්ඪං යාවඅකණිට්ඨභවා ආරුය්හ තත්ථ පරිනිබ්බායති. චතුත්ථමග්ගපඤ්ඤං භාවෙත්වා කොචි සබ්බාවිමුත්තෙතා හොති, කොචි පඤ්ඤාවිමුත්තෙතා හොති, කොචි උභතොභාගවිමුත්තෙතා හොති, කොචි තෙවිජ්ජා, කොචි ඡළභිඤ්ඤා, කොචි පටිසම්භිදාප්පභෙදප්පත්තෙතා මහාඛීණාසවෝ; යං සන්ධාය වුත්තං: **මග්ගඤ්ඤාණේ පඤ්ඤා නං ජටං විජ්ඣතීති නාම, ඵලඤ්ඤාණේ විජ්ඣිතජටතා සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා හොතීති.**

එවං අනෙකානිසංසා-අරියපඤ්ඤාය භාවනා,
යස්මා තස්මා කරෙය්‍යාථ-රතිං තත්ථ විචක්ඛණෝ.

එත්තාවතා ච:

**''සීලෙ පතිට්ඨාය නරෝ සපඤ්ඤෝ-චිත්තං පඤ්ඤං ච භාවයං,**
**ආතාපී නිපකෝ භික්ඛු-සෝ ඉමං විජටයෙ ජටං''ති.**

ඉමිස්සා ගාථාය සීලසමාධිපඤ්ඤාමුඛෙන දෙසිතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ සානිසංසා පඤ්ඤාභාවනා පරිදීපිතා හොතීති.

**ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතෙ විසුද්ධිමග්ගෙ**

## පඤ්ඤාභාවනානිසංසනිද්දේසෝ නාම

**තෙවීසතිමෝ පරිච්ඡෙදෝ.**

එතකාවතා ච:

**සීලෙ පතිට්ඨාය නරෝ සපඤ්ඤෝ-චිත්තං පඤ්ඤං ච භාවයං,**
**ආතාපී නිපකෝ භික්ඛු-සෝ ඉමං විජටයෙ ජටන්ති**

ඉමං ගාථං නික්ඛිපිත්වා යදවොවුමහ:—

ඉමිස්සාදනි ගාථාය-කථිතාය මහෙසිනා,
වණ්ණයනෙනා යථාභූතං-අත්ථං සීලාදිභෙදනං,
සුදුල්ලභං ලභිත්වාන-පබ්බජ්ජං ජිනසාසනෙ,
සීලාදිසඞ්ගහං ධෙමං-උත්තමඤ්ච විසුද්ධියා.
යථාභූතං අජානන්තා-සුද්ධිකාමාපි යෙ ඉධ,
විසුද්ධිං නාධිගච්ඡන්ති-වායමන්තාපි යොගිනො,
තෙසං පාමොජ්ජකරණං-සුවිසුද්ධවිනිච්ඡයං,
මහාවිහාරවාසීනං-දෙසනානයනිස්සිතං,
විසුද්ධිමග්ගං භාසිස්සං-තං මෙ සක්කච්ච භාසතො,
විසුද්ධිකාමා යබ්බබ්පි-නිසාමයථ සාධවොති.

සච්චායං භාසිතා හොති;
තස්ස ච:-

තෙසංසීලාදිභෙදනං-අත්ථානං යො විනිච්ඡයො,
පඤ්චහාකාරෙහි නිකායානං-වුත්තෙනා අට්ඨකථානයෙ.
සමාහරිත්වා තං සබ්බං-යෙහුයෙන සනිච්ඡියො,
සබ්බසඞ්කරදොසෙහි-මුත්තෙනා යථා පකාසිතො;
තථා විසුද්ධිකාමෙහි-සුඛපඤ්ඤෙහි යොගිහි,
විසුද්ධිමග්ගෙ එතස්මිං-කරණීයෙව ආදරොති.

---

විහරන්වාදිසෙට්ඨානං-ථෙරියානං යසස්සිනං,
මහාවිහාරවාසීනං-වංසජස්ස විභාවිනො,
භදන්තසංඝපාලස්ස-සුවිසලෙලබ්වුත්තිනො,
විනයාචාරයුත්තස්ස-යුත්තස්ස පවිපත්තියං,
ඛන්තිසොරච්චමෙත්තාදි-ගුණගුම්බිතවෙතසො,
අජ්ඣෙසනං ගහෙත්වා ච-කරොනෙන්තන ඉමං මයා,
සද්ධම්මට්ඨිතිකාමෙන-යො පත්තො පුඤ්ඤසඤ්චයො,
තස්ස තෙජෙන සබ්බෙපි-සුධම්මධනතූ පාණිනො.

---

විසුද්ධිමග්ගො එසො ච-අන්තරායං විනා ඉධ,
නිට්ඨිතො අඛිලඤ්ඤස-භාණවාරස්ස පාළියා;
යථා තථෙව ලොකස්ස-සබ්බ කල්‍යාණනිස්සිතා,
අනන්තරාය සිජ්ඣන්තු-සීඝසීඝං මනොරථාති.

---

පරමවිසුඛසඛාබුබ්බිවිරියපතිමණ්ඩිතෙන සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණසමුදයසමුදිතෙනසකසමයසමඣනරගහනරෙඛිාගාහණසමතෙන පඤඤවෙය්‍යත්තිය සමන්නාගතෙන තිපිටකපරියත්තිහෙදෙ සාඨකථෙ සද්ධාසාසනෙ අපරිහතඤණපභාවෙන මහාවෙය්‍යාකරණෙනකාරණසමපත්තිජ්ජිතසුවිනිඝතමඛ්ඩරොදරවචනලාවණ්‍ණයුතෙන යුත්තමුත්තවාදිනා වාදිවරෙන මහාකවිනා ඡළභිඤඤපරිසමඉදිහෙදගුණපතිමණ්ඩිතෙ උභතරිමතුසඤඛමෙම අපරිහතබුඛිනං ථෙරවංසපදීපානං ථෙරානං මහාවිහාරවාසිනං වංසාලඞ්කාරභූතෙන විපුලවිසුඛබුඛිනා බුඛඝොසොති ගරූහි ගහිත නාමධෙයෙන ථෙරෙන මොරණ්ඩවෙටකවත්ථඛෙන කතො විසුද්ධිමඟ්ගො නාම.

තාව තිට්ඨතු ලොකස්මිං-ලොකනිත්ථරණෙසිනං,
දසෙතෙතා ඛුලපුත්තානං-නයං සීලවිසුද්ධියා,
යාව බුඩ්ඩොති නාමම්පි-සුඛවිත්තස්ස තාදිනො,
ලොකම්හි ලොකජෙට්ඨස්ස-පවත්තති මහෙසිනොති.

---

**ඉති සාධුජනපාමොජ්ජත්ථාය කතා**
**විසුද්ධිමඟ්ගකථා.**

---

(සිහළපොත්තෙ ඉමාපි ගාථායො දිස්සන්ති:-)

යං සිඛිං ඉමිනා පුඤඤං-යං වඤඤං පසුතං මයා,
එතෙන පුඤඤකම්මෙන-දුතිඅය අත්තසම්භවෙ;
නාවතිංසෙ පමොදන්තා-සීලාචාරගුණෙ රතෙ,
අලඟෙහා පඤ්චකාමෙසු-පත්වාන පඨමං ඵලං,
අනාගතෙ අත්තභාවම්හි-මෙත්තෙය්‍යං මුනිපුඞ්ගවං,
ලොකඤඤපුගලං නාථං-සබ්බසත්තහිතෙ රතං,
දිස්වාන තස්ස ධීරස්ස-සුත්වා සඛම්මදෙසනං,
අධිගන්ත්වා ඵලං අග්ගං-සොහෙය්‍යං ජිනසාසනන්ති.

---

# විසුද්ධිමඟ්ගො නිට්ඨිතො.

---

සු භ ම ඝ්ඵු.

| පිටුය | පේළිය | අසුඛ පාඨා | සුඛපාඨා |
|---|---|---|---|
| 1 | 22 | ජවාය ජවි තා පජා, | ජවාය, ජවි තා පජානි |
| 1 | 23 | ගොතම පු චජාමි | ගොතම පු චජාමිති |
| 1 | 29 | ඝුණාවාරෝ | ඝුණවාරෝ |
| 2 | 22 | පඤ්ඤඤ්ච | පඤ්ඤ ව |
| 3 | 14 | ජ්වානි | ජටංති |
| 3 | 33 | සවනානි | සෙවනානි |
| 5 | 2 | නව | නව් |
| 5 | 33 | සංවරෝ සිලනති | සංවරසිලනති |
| 6 | 5 | සිනල ඵොති | සීතලඵොා සිලවොති |
| 6 | 6 | නයෙනෙ වෙඵ | නයෙනෙඵ |
| 6 | 10 | හෙදන | හෙදෙන |
| 6 | 18 | කිවවාසමප නති | කිවවසමප නති |
| 6 | 26 | ගවඡනීං | ගවඡති |
| 7 | 26 | සමියනත්ධ | සමයනත්ධ |
| 10 | 7 | වමහනාහි | වමිහනාදීහි |
| 11 | 18 | දසසිලානි ඉදං | දසසිලානි |
| 12 | 3 | පොඤ්බබං | ඵොඤ්බබං |
| 12 | 15 | පොනිම්ෝ කඛ | පානිමොකඛ |
| 12 | 29 | තරෙන | තරෙන වා |
| 12 | 33 | පුපප | පුපඵ |
| 14 | 1 | ඉධෙකවෙවා | ඉධෙකවෙවා සංඝතොපි |
| 14 | 14 | උපෙතො | උපෙතො =:පෙ:= |

| පිටුය | පේළිය | අසුඛපාඨා | සුඛපාඨා |
|---|---|---|---|
| 15 | 19 | තඤ්ඤං භතං | තඤ්ඤ භුතං |
| 15 | 24 | අරාමගෙන එෙරං දිසවා | අනතරාම ගෙන දිසවා |
| 15 | 33 | චකඛුන්ද්‍රියසං වරස්ස | චකඛුන්ද්‍රියා සංවරස්ස |
| 15 | 35 | ධමමං | ධම්මා |
| 16 | 16 | හොනෙනා | හොත්තො |
| 16 | 17 | කසමා | කසමා? යසමා |
| 17 | 8 | අගිලානා | අගිලානො |
| 19 | 21 | සංයුත්තකථං | සංයුත්තං කථං |
| 19 | 34 | ඉවෙවවං | එවං |
| 20 | 4 | කුහයනා | කුහායනා |
| 20 | 7 | භිකඛු | භිකඛු |
| 20 | 17 | වසනති | වදනති |
| 20 | 23 | නහනා | උන්නහනා |
| 20 | 24 | දෙය්‍යධමමා | දෙය්‍යධමෙමා |
| 22 | 5 | නිපුඤ්ඤති | නිපුඤ්ඤති |
| 23 | 30 | නෙව දවානි | නෙව දවා යානි |
| 23 | 37 | චතුමහාභූත කස්ස | චතුමහාභූනි කස්ස |
| 23 | 38 | පබන්ධනීත ස්ථං | පබන්ධිතත්ථං |
| 24 | 3 | දවමදණ්ඩන | දවමදණ්ඩන |
| 24 | 37 | යාවදත්ථ | යාවදත්ථං |
| 24 | 38 | ඵස්සසුඛ | පස්සසුඛ |
| 25 | 8 | සයනං ච | සෙනං ච |
| 25 | 9 | අඪයොග | අඩ්ඪයොග |
| 25 | 19 | පරිවිඡනන | පරිවිඡත්තන |
| 26 | 1 | පරිකඛාරො පි | පරිකඛාරො නි |

| පි: | ප: | අසුඛපාඨා | සුඛපාඨා |
|---|---|---|---|
| 26 | 7 | සමූඛානාං | සමුඛානා |
| 26 | 8 | වෙදනානා නානි | වෙදනානි |
| 26 | 19 | වනපථි කෙඛපෝ | වචනපථී කෙඛපෝ |
| 27 | 13 | සාඛාපරම්ච | සාඛාපරිවාර ම්ච |
| 27 | 23 | සුසවිඝින | සුසංවිඝින |
| 28 | 20 | නිසසාස | නිසසාය |
| 29 | 7 | අහතකාමෝ | අහතවත්කා මෝ |
| 30 | 18 | න වටටති | වට්ටති න වටටතීති? |
| 31 | 6 | හොතීති | හොතිති |
| 31 | 8 | භුඤජථ | තෙ භුඤජථ |
| 31 | 13 | ආහතං | ආහතං |
| 31 | 21 | පායාසං | පායසං |
| 31 | 24 | භිඤෙඤය්‍ය ආජීවං | භිඤෙඤය්‍ය මා ජීවං |
| 31 | 26 | කාහාම් | කාහාම් ව |
| 31 | 31 | අථා ව | යථා ව |
| 32 | 6 | පරිභොහොති | පරිභොගාති |
| 34 | 18 | මුඛෙන නි දදිවඪා | මුඛනිද්දිවඪා |
| 34 | 30 | ඛනිවෝ | ඛණිවෝ |
| 35 | 6 | අතිකකනහා | අතිකකණහ |
| 35 | 16 | නිබබතෙත ච්ඡා | නිබබතෙත නතා |
| 35 | 29 | දතසෙසව | නදසෙසව |
| 37 | 29 | විකමපභාව | විකමපාභාව |
| 39 | 10-13 | පරිවාරය මානං | පරිවාරයමා නං |
| 41 | 22 | සමපජජලි තා | සමපජ්ජලි තං |
| 42 | 20 | දුසසී-ලතාය | දුසසීලතාය |
| 43 | 1 | අපපකමපි | අපපකාපි |

| පි: | ප: | අසුඛපාඨා | සුඛපාඨා |
|---|---|---|---|
| 48 | 15 | ලොලුපපභා නං | ලොලුපපප භානං |
| 48 | 36 | පතතවාරෙ | බහිවාරෙ |
| 50 | 12 | පතතං විසස වඪ | පතතවිසසඪ |
| 58 | 28 | එසසසුඛං | පසසසුඛං |
| 60 | 9 | වාරකෝ | වාරකා |
| 60 | 21 | ධුතඛඝසෙව නාඝ | ධුතඛඝසෙව නා ඝි |
| 60 | 38 | එතතාරෝ ව | එතත්තාරෝව |
| 60 | 39 | ඉතරොනි | ඉතරානි |
| 61 | 33 | ධුඛඝකථා | ධුතඛඝකථා |
| 62 | 17 | ලතතරිඤව | උතතරි ව |
| 63 | 8 | සවාධිනි | සමාධිනි |
| 64 | 9 | වණණියිසසා ම. තෙසු | වණණයිසි සසාම, තෙසු |
| 64 | 25 | බිලෙසසස | කිලෙඝසස |
| 64 | 34 | භවතුං | භවිතුං |
| 65 | 3 | වතුකෙඛ | වතුකෙඛා |
| 65 | 6 | පහිනසුඛ | පහිනසුඛං |
| 65 | 8 | සඛාධි | සමාධි |
| 65 | 19 | සමාධිපි | සමාධීපි |
| 67 | 20 | එරාදසස නං ච | එරෙදසසනං ච |
| 68 | 8 | උපගතෝ | වසසං උපගතෝ |
| 68 | 14 | හඪං ච | හඪං ච |
| 69 | 11 | භොනනි | හෝනි |
| 69 | 17 | ගවඡ්ඨානි | ගවඡ්ඨානි |
| 69 | 36 | උපසමපාදි | උපසම්පාදිත |
| 75 | 9 | සංයගහං | සංසඝහං |
| 76 | 1 | ධාතුදෙස | ධාතුඅදුස |
| 76 | 25 | න සකෙකා නනි | සකෙකානනි |
| 81 | 18 | විතකඛ | විතකඛා |
| 81 | 37 | දසා | දස |
| 81 | 38 | එක | එකා |

| පි: | ප: | අසුඛපාඨා | සුඛපාඨා |
|---|---|---|---|
| 83 | 28 | මත්තතත්තා | මත්තතා |
| 84 | 16 | පුඪ | ථූඪ |
| 84 | 22 | පුථෙත්ත | ථූථෙත්ත |
| 86 | 18 | බොධිසතත්තා | බොධිසත්තානං |
| 87 | 28 | අනුරූපෙ | අනුරූපෙ විහාරෙ |
| 87 | 31 | විහාරෙ | විහාරෝ |
| 90 | 35 | සම්ථස්සං බො පන හොති | සම්ථස්සං හොති |
| 91 | 32 | යෙන යෙන | යෙන |
| 92 | 25 | පාදකෙසු අත්ථෙ නි සිදිඬා | පාදෙ සුඅත්ථෙ නි සිදිතබ්බං |
| 105 | 2 | විඛංසනානි | විධංසකානි |
| 106 | 10 | සංවරණ | සංවරණ |
| 108 | 32 | යොඝස්ස | යොගස්ස |
| 109 | 12 | අප්ථුතං | අප්ථුටං |
| 109 | 19 | විහෙඛ | විහඩෙඛ |
| 109 | 20 | ථත්ත | ථත්ථ |
| 110 | 4 | සමපංසනා | සමපහංසනා |
| 110 | 10 | අපපණ්ණ ස මපහංසනා | අපපණ්ණ, ස මපහංසනා |
| 110 | 18 | ඤානස්ස, ප රිපන්නෝ | ඤානස්ස පරිපන්නෝ, |
| 111 | 20 | අධිගතෙන | අධිගතෙ |
| 111 | 23 | අඤත්ත | අඤඤත්ත |
| 113 | 24 | උපපත්තත්ත | උපපත්තත්තා |
| 118 | 8 | මනසිකාර තෝ | මනසිකරෝ තෝ |
| 120 | 12 | කිත්තාහං | කිත්තවාහං |
| 120 | 33 | අපමමුස්සන තා | අසම්මුස්සන තා |
| 123 | 22 | හොති, දු ක්ඛිඤ්ඤං | හොති දුක්ඛි ඤ්ඤං, |
| 121 | 26 | විවාරාභාවෙ | විවාරභාවෙ |
| 123 | 33 | අනතිඤත්ත | අනතිඤ්ඤත්ත |
| 124 | 36 | සඛාභාය | සඛාගාය |
| 125 | 3 | තස්සා ව අපරිසුඛා | තස්සාවිඅපරි සුඛාය |
| 126 | 30 | ඛුණ්ඩකං | ඛුණ්ඩිකං |
| 128 | 4-5 | එරිතං | එරිතං |
| 131 | 19 | පටිපවත්ත නානං | පටිවත්තනානා නං |
| 134 | 24-25 | අපමමු ඨාය | අසම්මුට්ඨාය |
| 135 | 12 | පුඤඣ | පුඤඤ |
| 135 | 13 | සඤඤතත්ත ඨාය | සඤඤතත්ථා ය |
| 135 | 18 | අපමමුඨස තිං | අසම්මුෂං සතිං |
| 135 | 22 | නික්ඛම නෙතාමහි | නික්ඛනෙතා මහි |
| 137 | 21 | අයමත්ථ | අයමස්ස |
| 138 | 11 | පණ්ණකං | ජ්ණ්ණකං |
| 141 | 14 | පාපුණාති | පාපුණාතීති |
| 143 | 37 | ඉධඤඣ | ඉදඤඤ |
| 145 | 31 | සමුසයා | සමුසයං |
| 145 | 33 | අලලමනුස්ස වම්ම | අලලවම්ම වම්ම |
| 151 | 23 | සම්ථස්සාද යෝ | සම්ථස්සජාද යෝ |
| 154 | 5 | ඡඤ්ඣත්ති කානි | අඤ්ඤත්තිකා නි |
| 154 | 14 | චක්ඛවාලං | චක්ඛාවාළං |
| 158 | 18 | තණ්හුපපා දුපාදුන | තණ්හුපාදුන |
| 159 | 6 | තස්ම | තසමා |
| 163 | 11 | වෙළං | වෙළුං |

| පි: | ප: | අසුබපාඨ | සුබපාඨ |
|---|---|---|---|
| 164 | 22 | තත්ත | තත්ථ |
| 164 | 27 | ලජ්ජි | උජ්ජු |
| 165 | 8 | එකවිසතනෙ තානි | එකත්තිංසනෙ තානි |
| 166 | 3 | කරණකාය | කරණතාය |
| 167 | 12 | භූජිස්සභාව | භූජිස්සභාව |
| 168 | 5 | යාවයොගො | යාවයොගො |
| 171 | 24 | කටකඤ්ඣා රවාසී | කටකන්දර වාසී |
| 172 | 26 | පුත්තමජනා | පුත්තචරණා |
| 173 | 23 | සගති | සෝ යාති |
| 173 | 25 | දුමථලානං | දුමපථලානං |
| 173 | 27 | ආසඝන්නං | ආසන්නං |
| 173 | 31 | පපතතො | පතනතො |
| 174 | 2 | වධකො | වධකො විය |
| 177 | 25 | කල්ල | කලල |
| 180 | 7 | මරණසති යා | මරණස්සති යා |
| 182 | 6 | පඤ්ඤ කෙ | පඤ්ඤෙ |
| 183 | 38 | රම්මණෙ | රම්මණෙ |
| 187 | 36 | කොසානං | කෙසානං |
| 189 | 23 | සරියතොපි | සරීරතොපි |
| 189 | 36 | ජිඳුවජ්ජිද | ජිඳුවජ්ජිද |
| 190 | 20 | මංස | මංසං |
| 191 | 28 | පන සඞ්ඝ ණ්හානානි | පනසඞ්ඝ ණ්හානානි |
| 196 | 30 | යංහි | යම්හි |
| 198 | 18 | කණ්හනති | ගණ්හනති |
| 205 | 11 | පරිපවති | පරිපතති |
| 206 | 9 | සඝසඝාමිති | පඝසඝාමිති |
| 211 | 1 | පඝතානි | පඝනානි |
| 214 | 17 | කායෙ, | කායෙ |
| 215 | 8 | මෙව | නෙව |
| 215 | 20 | කරුකභාව නං | ගරුකභාව නං |

| පි: | ප: | අසුබපාඨ | සුබපාඨ |
|---|---|---|---|
| 217 | 10 | විත්තං | විත්තං |
| 217 | 36 | පුපභාගෙ | පුබ්බභාගෙ |
| 218 | 35 | නිණ්ණ | නිණ්ණං |
| 219 | 11 | භාසෙනෙතා | භාසෙනෙතා |
| 220 | 2 | අනිවත්තාය | අනිවත්තා |
| 223 | 14 | මුත්තාය | මුත්තතාය |
| 224 | 11 | අදිත්තොදි නවං | අදිඨාදිනවං |
| 224 | 29 | පෙනෙතා | ඨපෙනෙතා |
| 229 | 16 | අනත්තාය | අනත්තාය |
| 233 | 15 | අත්තනොං | අත්තනා |
| 237 | 15 | සම, ප නෙහා | සම්පනෙහා |
| 239 | 3 | තාලපඤ්ඣං | තාලපඤ්ඤං |
| 242 | 6 | කරෙත්තී | කරොතීති |
| 243 | 19 | අරිති | අරති |
| 245 | 32 | සත්තෙව | තත්තෙව |
| 248 | 3 | සමාධියනති | සමාදියන්ති |
| 250 | 2 | විඤ්ඣඛනති | විඤ්ඣමහන්ති |
| 251 | 20 | නපපඟින තා | න පඟින තා |
| 254 | 3 | යත්තනඛම්ව | යත්තන්තම්ව |
| 257 | 5 | පත්තං සඞ්ඛා රං | පත්තසඞ්ඛා රං |
| 258 | 31 | තත්ත | තත්ථ |
| 259 | 23 | පඞ්ගෙව | බ්හි යෙව |
| 262 | 20 | අත්තෙන | ගත්තෙන |
| 263 | 38 | නිසෙදු | නිදුසෙ |
| 264 | 23 | අඪපඪඪෙ | ඪඪපඪඪෙ |
| 266 | 16 | පණ්ඩිතං | පණ්ඩිතං |
| 268 | 30 | බහුං පෙය්‍යා ලං | බහුපෙය්‍යා ලං |
| 272 | 6 | අහරි | අහං |
| 272 | 28 | ඵඩෙ | ඵඩො |
| 274 | 7 | සඣණ්ඩාව කො | සඣණ්ඩුලාව කො |

| පි: | ප: | අසුඛපාඨා | සුඛපාඨා |
|---|---|---|---|
| 276 | 23 | වකකාදීන | වකකාදිනි |
| 276 | 28 | විවරාති | විවරාති |
| 277 | 1 | මංසපුඤ්ජන | මංසපුඤ්ජෝ |
| 279 | 36 | විභාසතෝ | විභාගතෝ |
| 280 | 3 | දුක්ඛාදනතෝ | දුක්ඛාධානතෝ |
| 280 | 6 | සෙඛං සෙමහනති | සෙඛනති මහනති |
| 281 | 19 | මහන්තා | මහන්තාගතා |
| 283 | 3 | දුක්ඛාදනතෝ | දුක්ඛාධානතෝ |
| 283 | 3 | ධාතුයෙ | ධාතුයෝ |
| 286 | 10 | නිබ්බත්තෙත්ථසාමානි | නිබ්බත්තිසාමානි |
| 286 | 22 | හානාය | හාවනාය |
| 288 | 9 | සම්පාදිස්සති | සම්පාදෙස්සති |
| 288 | 18 | වුත්තකං | වුත්තා |
| 290 | 6 | සත්තෙතානි | සකෙකානි |
| 292 | 13 | දහ | දස |
| 292 | 24 | රූපං | රූපිං |
| 293 | 23 | ඉවඡනීති | ඉජඣන්ති |
| 295 | 33 | පදුමසිරි | පදුමා |
| 296 | 13 | සඞ්ඛාතස්ස | සඞ්ඛාතස්ස |
| 296 | 28 | කොටෙ සං | කොඨාසං |
| 297 | 13 | පාදං | පාදූ |
| 297 | 35 | න සමාධි | සමාධි |
| 298 | 3 | අසෙසසු | අසුසු |
| 298 | 35 | අධිඨානි | අදධිඨානි |
| 301 | 13 | භිකඛු | භිඤඤු |
| 302 | 16 | භඤ්ඤා | බඤ්ඤා |
| 302 | 34 | නික්ඛමතා නි | නික්ඛමථානි |
| 303 | 2 | මනිමයං | මණිමයං |
| 03 | 21 | අවිවී | අවිවි |

| පි: | ප: | අසුඛපාඨා | සුඛපාඨා |
|---|---|---|---|
| 305 | 19 | හොතිං | හොති, |
| 313 | 1 | නකකතතං | නක්ඛත්තං |
| 321 | 33 | සුහකිණ්හං | සුහකිණ්හා |
| 322 | 29 | පුඤ්ජමානා | පුඤ්ජමානා |
| 326 | 5 | බොධිසත්තං | බොධිසත්තං |
| 326 | 9 | මසඛඛය්‍යං | මසඛ්ඛය්‍යං |
| 329 | 29 | ත | තං |
| 332 | 1 | ගහණෙව | ගහණෙනෙව |
| 332 | 3 | මිහතා | මිහත්තං |
| 332 | 37 | සඛඛපථෝ | සඛ්ඛපථෝ |
| 333 | 1 | පසසිතුකා නෙ | පසසිතුකාමෙන |
| 341 | 1 | ලක්ඛණප සඤ්ඤ | ලක්ඛණා පසඤ්ඤ |
| 341 | 32 | යොපවිහි තෙසු | යොගවිහිතෙසු |
| 344 | 5 | ගවජ්ඣන්ති යොපි | ගවජ්ඣනියොපි |
| 347 | 16 | සිනාල | සිඟාලා |
| 352 | 17 | සම්මාදිඨි | සම්මාදිඨිං |
| 354 | 3 | සන්තීරණා රසා | සන්තීරණාදිරසා |
| 356 | 23 | සාධයමානතෝ | සාධියමානානං |
| 358 | 6 | පත්ථේ | පත්තෙථේ |
| 360 | 12 | සධකා | සාධකා |
| 361 | 31 | විත්ථම්භ | විත්තත්ථම්භ |
| 364 | 35 | පපෙත්වා | ඨපෙත්වා |
| 367 | 15 | උප්පාදි | උප්පාදාදි |
| 375 | 27 | වාය්‍යොධාතු | වායොධාතු |
| 376 | 17 | සඞ්ඛතෙ | සඞ්ඛතෝ |
| 379 | 26 | කෙවලං | න කෙවලං |
| 381 | 1 | ඉන්ද්‍රියං (නි ආදි) | ඉන්ද්‍රියං (නි ආදිනා භවිතබ්බං) |
| 381 | 20 | කුසලාකුල | කුසලාකුසල |

| පි: | ප: | අසුඛපාඨා | සුඛපාඨා |
|---|---|---|---|
| 382 | 29 | ව්‍යාදුදි | ව්‍යාපාදුදි |
| 384 | 23 | එතහඟි | එවඩ හි |
| 385 | 1 | දුක්ඛා-දුක්ඛං | දුක්ඛං, දුක්ඛා |
| 385 | 5 | නාඤඤ | නාඤඤ |
| 387 | 32 | වුඤාණ | වුඤාන |
| 388 | 23 | ඉවජ්ඣ | ඉවවාහ |
| 391 | 29 | ලඹකණ්ණෝ | ලක්ඛණෝ |
| 392 | 8 | ලාඤම්බුවී | ලාහම්බුවී |
| 394 | 34 | භවාවහන තෝ | භාවාවහන තෝ |
| 395 | 25 | සඞ්ඛපප | සඞ්ඛපප |
| 396 | 20 | ඔහන | ඔහන |
| 396 | 28 | මනඤ්ඤානි | මනහනානි |
| 400 | 22 | ලෝහතහර තහා | ලෝකුත්තර තහා |
| 400 | 30 | න යෙහි | නයෙහි |
| 401 | 17 | දුක්ඛනිඤ්ඤ | දුක්ඛක්ඛනිඤ්ඤ |
| 403 | 4 | සඛාරා | සඞ්ඛාරා |
| 403 | 17 | පයුප්පජ්ජ මානෝ | පයුජ්ජමා නෝ |
| 404 | 24 | පච්චයයතා | පච්චයතා |
| 405 | 21 | බාහනෙනා න | බාහනෙනන |
| 406 | 25 | පඨම | පඨමං |
| 408 | 22 | තණ්ණා | තණ්හා |
| 410 | 23 | පඨාදීනං | පඨානං |
| 412 | 5 | සරසක්ඛණ මෙව | සරසලක්ඛ ණමෙව |
| 413 | 14 | මරිතුකාමෙඛා | අමරිතුකා මෝ |
| 414 | 2 | තසෝ | තයෝ |
| 419 | 7 | සම්පයුත්ත කානා | සම්පයුත්ත කානං |
| 419 | 22 | වවයොනි | පච්චයොනි |
| 423 | 14 | ආරහතීති | ආරභතීති |
| 425 | 31 | ඔඛුත | එකුත |
| 425 | 35 | මවජ්ජතනං | මජ්ඣත්තං |

| පි: | ප: | අසුඛපාඨා | සුඛපාඨා |
|---|---|---|---|
| 428 | 32 | වීථිතියා | වීථියා |
| 431 | 9 | පෙතතිවිසය සඛ්ඛාතෙ | පෙතතිවිසය මනුස්සස ඛ්‍යාතෙ |
| 435 | 36 | විඤඤුවුණ්ණා නං | විඤඤුණ්ණා නං |
| 436 | 1 | තහනයෙ නෙව | වුත්තනයෙ නෙව |
| 443 | 25 | පච්චයො | පච්චයා |
| 443 | 27 | ඵපාකහාරි න්‍රිය | විපාකාහාරි න්‍රිය |
| 444 | 5 | හෙදෙන | භෙදෙන |
| 444 | 20 | පවත්තනානා | පවත්තනානං |
| 448 | 10 | වෙතනානානං | චෙතනානානං |
| 448 | 15 | නෙවඤඤඤ්ඤි | නෙවඤ ඤඤඤ්ඤි |
| 450 | 6 | සඤ්ඤිකෙ | සඤ්ඤිකෙ |
| 451 | 8 | භවංතං | භවානං |
| 452 | 29 | ඔජ්ඣිමානෝ | ඔජ්ඣිමානා |
| 453 | 2 | ආමදිත්ත | ආදිමත්ත |
| 453 | 2 | පනෙත | පනෙතං |
| 453 | 8 | ඛණ්ඩෝ | ඛණ්ඩෝ |
| 454 | 7 | අන්තිරා | අන්තරා |
| 454 | 35 | අනුපපවජ්ජ න්‍යා | අනුපවජ්ජනන්‍යා |
| 456 | 31 | ඤානඤඤඤ්ඤ | ඤානඤඤඤ්ඤ |
| 457 | 25 | හෙතං | පෙතං |
| 457 | 27 | සඤ්ඤය | සඤ්ඤ |
| 458 | 22 | සඞ්ඝති | සඞ්ඝනි |
| 459 | 5 | එකඤනත්තා එකඤනත්තානා න | එකඤනත්තා න |
| 460 | 13 | යථාවදඤ්ඤ නං | යාථාවදඤ්ඤ නං |
| 460 | 29 | යථාවඤරඤ | යාථාවඤරඤ |
| 461 | 11 | පාකටානි | පාකටානි |
| 461 | 22 | සමයානි කඤ්ඤ | සමථයානි කඤ්ඤ |

| පි: | ප: | අසුඛපාඨා | සුඛපාඨා |
|---|---|---|---|
| 465 | 26 | ආරහති | ආරහති |
| 465 | 28 | වොහාරම | වොහාරම |
| | | ත්ථං | තනං |
| 466 | 4 | පස්සතති | පස්සතති |
| 466 | 28 | හෙත්ථ | හෙත්ථ |
| 468 | 20 | අත්තා අත්තන | අත්තදුබ්බ |
| | | දුබ්බලා | ලා |
| 468 | 32 | ඨාතව | යාථාව |
| 470 | 14 | දුවිධො කිං | දුවිධො ගි |
| 471 | 3 | සංඛාර | සඞ්ඛාරා |
| 478 | 37 | නියාම | නියාමං |
| 479 | 16 | කිලෙසාසුවි | කිලෙසාසුවි |
| 479 | 32 | භයසාරක | භයසාරක |
| | | තතා | තතා |
| 480 | 30 | නිකඛාති | නිකඛානි |
| 484 | 13 | එකා වං | එකං වා |
| 486 | 6 | ප නෙව | නනෙව |
| 486 | 31 | මෙහනෙත | හෙමනෙත |
| 488 | 2 | සඞ්ඛිත්තං | සඞ්ඛිසඞ්ඛි |
| | | ඔඩ්ඩිඩං | ඩිඔඩ්ඩි |
| 489 | 4 | ඛ්‍රාමකාණ්ඩ | ඛ්‍රාමඛාණ්ඩ |
| | | කො | කො |
| 495 | 36 | උපපත්තකඛ | උපපත්තිකඛ |
| | | ණේ | ණේ |
| 496 | 18 | නානත්තා | නානත්තන |
| | | නයො | යො |
| 498 | 16 | ආගවජ්ජනෙත | අගවජ්ජනෙත |
| 505 | 26 | හජ්ජීමානා | හජ්ජමානා |
| | | නං | නං |
| 506 | 26 | ජෙඨතනස්ස | ජෙඨප්‍රභන |
| | | | ස්ස |
| 507 | 15 | එවවෙව | එවමෙව |

| පි: | ප: | සුඛපාඨා | අසුඛපාඨා |
|---|---|---|---|
| 511 | 5 | අභතතො | අඤ්ඤො |
| 511 | 18 | පාසවගතො | පාසවසග |
| | | | තො |
| 515 | 3 | අනිවවතො | අනිවවතො |
| 515 | 9 | භසං | භයං |
| 516 | 3 | ලඛ්ඛිත්වා | ලඛ්ඛිත්වා |
| 517 | 31 | අපපණිතං | අපපණිහිතං |
| 518 | 27 | වවනතෙතා | වවනතෙො |
| 520 | 31 | භාගවිමු | භාගවිමු |
| | | තෙතා | තෙතා |
| 521 | 5 | ඵලඤ්ඤණ | ඵලඤ්ඤණා |
| 525 | 33 | ඉං | ඉදං |
| 529 | 10 | අභිභුය්‍යතිවා | අභිභුය්‍යතිවා |
| 532 | 10 | පරිමද්දති | පරිමජ්ජති |
| 535 | 20 | හොතෙතන | හොතෙතා |
| | | | තෙ |
| 536 | 8 | සමාදිතො | සමාධිතො |
| 536 | 23 | භාවන, කා | භාවනාකා |
| | | ලෙ | ලෙ |
| 545 | 6 | ඉස්සජ්ජනස්ස | ඉස්සරජ්ජන |
| | | | ස්ස |
| 548 | 2 | දිසිගතානා | දිසිගතානං |
| 548 | 12 | කිරියාය | කිරියා |
| 548 | 29 | කිරියානි | කිරියායානි |
| 549 | 4 | සපඤ්ඤ | සපඤ්ඤු |
| 550 | 22 | පමාපජ්ජනති | සමාපජ්ජ |
| | | | නති |
| 557 | 20 | පයෙ, ගතතා | පයොගත්තා |
| 558 | 12 | වා | ව |
| 560 | 36 | අනනතරාය | අනනතරායා |

---

331—15 "වුඩ්ඪතරො හොති"ති එස්ථ "නවකතරො හොති"නි ච 327—4 " පඨමං ථූලරජං උට්ඨාපෙති"ති එස්ථ "පඨමං සුබුමරජං උට්ඨාපෙති"ති ච භවිතබ්බනති මඤ්ඤුම, පොත්ථකෙසු පන විජ්ජමානත්තා ඊදිසමෙව ඨපයිමහ.

339 අඛකතො යාව 373 අඛකා "ඛණිනිදෙදසො"ති යොජෙතබ්බවිධානෙ "අභිඤ්ඤුනිදෙදසො"නි පමාදපනිතපාඨො.